This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

C 608,518

Digitized by Google

PROPERTY OF
The University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYŰLÉS

NYOMTATVÁNYAI

*

KÉPVISELŐHÁZ. — NAPLÓ. XIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA

*

TIZENKILENCZEDIK KÖTET

HITELES KIADÁS

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA
1903

Digitized by Google

J
335
.R3
1901-1[illegible]
v.[illegible]

Digitized by Google

TARTALOM

Lap

334. országos ülés. 1903. évi november hó 12-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A pénzügyi bizottság jelentésének benyujtása az 1903. év végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat tárgyában. — Mentelmi ügyek. — A további teendők iránti intézkedés tárgyában megindult vita folytatása. — A miniszterelnök inditványa a napirend tárgyában. — Zárt ülés. — Határozat a miniszterelnök inditványa felett 3

335. országos ülés. 1903. évi november hó 13-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 39

336. országos ülés. 1903. évi november hó 14-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirendvita. — Nosz Gyula interpellácziója a belügyi és földmivelésügyi miniszterekhez az állami birtokvétel tárgyában a Tátrában 60

337. országos ülés. 1903. évi november hó 16-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpellláczió bejelentése. — Biráló- és összeférhetlenségi bizottsági tagok eskütétele. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A miniszterelnök jelentést nyujt be a sopronmegyei Sobor községhez tartozó u. n. padári rét- és nádasterületnek Sopron megyéből Győr megye területére átkebelezése és Uj-Malomsok község határához való csatolása tárgyában. — Elnök bejelenti báró Podmaniczky Frigyes inditványát az üléseknek a napirenden lévő törvényjavaslatok tárgyalása folyamára egy órával leendő meghosszabbitása tárgyában. — Molnár Ákos interpellácziója a miniszterelnökhöz: az olasz borvám-szerződés mibenállásáról. — A miniszterelnök válasza 89

338. országos ülés. 1903. évi november hó 17-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során a kir. Curia itéletének bemutatása Jakabffy István választásának érvénytelensége és Konkoly-Thege Sándornak megválasztott képviselővé nyilvánitása tárgyában. — Molnár Jenő biráló-bizottsági tag eskütétele. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Határozat az üléseknek a napirenden lévő tárgyalás tartamára egy órával való meghosszabbitására vonatkozó inditvány tárgyában 119

339. országos ülés. 1903. évi november hó 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során az állami számvevőszék pótjelentésének bemutatása az 1903. számadási év II. negyedében előfordult utalványozásokról és az engedélyezett hiteltől való eltérésekről. — Az inditvány- és interpellácziós-

Digitized by Google

Lap

könyvek felolvasása. — Justh Gyula biráló-bizottsági tag eskütétele. — Napirend előtti felszólalások. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Darányi Ferencz interpellácziója a honvédelmi miniszterhez, a pinczehelyi választáson fegyvert használt csendőrök kitüntetése tárgyában. — Bartha Ferencz interpellácziója a belügyminiszterhez, a vaskohi főszolgabirósághoz tartozó lunkai körjegyző, Drágán József visszaélései tárgyában ... 148

340. országos ülés. 1903. évi november hó 19-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása ... 176

341. országos ülés. 1903. évi november hó 20-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása ... 200

342. országos ülés. 1903. évi november hó 21-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során gr. Serényi Béla levelének bemutatása, melyben államtitkárrá történt kineveztetése folytán a dédesdi választókerület képviseletéről lemond. - Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Szivák Imre biráló-bizottsági tag eskütétele. — Napirend előtti felszólalások. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása ... 233

343. országos ülés. 1903. évi november hó 23-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Bezeviczy Albert képviselő megbizó levelének bemutatása és Jovanovits István képviselő végleges igazolása. — Napirend előtti felszólalások. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be kereskedelmi és forgalmi viszonyaink Olaszországgal való ideiglenes rendezése tárgyában. — Elnök bejelenti Daniel Gábor lemondását az alelnöki állásról. — A miniszterelnök átiratának bemutatása s ezzel kapcsolatban a legfelsőbb királyi kézirat felolvasása a közös ügyek tárgyalására kiküldendő országos bizottság egybehivása tárgyában ... 264

344. országos ülés. 1903. évi november hó 24-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A számvizsgáló-bizottság jelentésének bemutatása a képviselőház pénztárának az 1903. év első felére vonatkozó számadásáról. — A pénzügyminiszter benyujtja a brüsszeli konvenczióba való belépés folytán szükségessé vált intézkedésekről szóló törvényjavaslatot. — Névszerinti szavazás Kubik Bélának, továbbá Holló Lajosnak a mult ülésben tett inditványa felett. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása ... 302

345. országos ülés. 1903. évi november hó 25-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalások. — A ház egyik alelnökének megválasztása. — A közös ügyek tárgyalására kiküldendő országos bizottság képviselőházi rendes és póttagjainak megválasztása. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A közösügyi bizottság tagjaira történt választás eredményének kihirdetése ... 328

346. országos ülés. 1903. évi november hó 26-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Elnök bejelenti b. Podmaniczky Frigyes abbeli inditványát, hogy a ház a délelőtti ülések fenntartása mellett naponta d. u. 5—9 óráig tartson ülést ... 349

Digitized by Google

Lap

347. országos ülés. 1903. évi november hó 27-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során bemutatja Tallián Béla és Hieronymi Károly képviselők megbizóleveleit. — A pénzügyminiszter beterjeszti az 1903. évre vonatkozó költségvetési törvényjavaslatot. — Napirend előtti felszólalások. — Szavazás báró Podmaniczky Frigyesnek a mult ülésben benyujtott inditványa felett ... 379

348. országos ülés. 1903. évi november hó 28-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalások 423

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ 1901—1906 ÉVI

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA

XIX KÖTET

Digitized by Google

Digitized by Google

334. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 12-én, csütörtökön,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A pénzügyi bizottság jelentésének benyujtása az 1903. év végéig viselendő közterhekről és fedezendő államikiadásokról szóló törvényjavaslat tárgyában. — Mentelmi ügyek. — A további teendők iránti intézkedés tárgyában megindult vita folytatása. — A miniszterelnök inditványa a napirend tárgyában. — Zárt ülés. — Határozat a miniszterelnök inditványa felett.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gróf Esterházy Kálmán, a javaslatok mellett felszólalókat Nyegre László, az ellenük felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt méltóztassék meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1903. november hó 11-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyvre? Ha nincs, hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Jász-Nagy-Kun-Szolnok és Krassó-Szörény vármegyék és Arad sz. kir. város közönségének feliratait, a magyar nemzeti követelmények érvényesüléséért a hadseregben; *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Jász-Nagy-Kun-Szolnok és Esztergem vármegye közönségének feliratait, a választói jog reformja tárgyában;

Zemplén vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, a közutakról és vámokról szóló 1890 : I. t.-cz. V. fejezetének módositása, továbbá a tüdővész terjedésének meggátlása tárgyában;

Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye közönségének feliratát, a községekről szóló 1886 : XXII. t.-cz. reviziója iránt;

Krassó-Szörény vármegye közönségének feliratát, a kiszolgált katonák hazabocsátása iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Galsa-Sziget község lakosainak gr. Zichy Aladár képviselő által beadott kérvényét, a katonai javaslatok ellen.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatokkal együtt fog elintéztetni.

Egyuttal elrendeli a ház, hogy kinyomassék.

Neményi Ambrus, a pénzügyi bizottság előadója, kiván előterjesztést tenni.

Neményi Ambrus előadó: Van szerencsém beterjeszteni a pénzügyi bizottság jelentését az 1903-ik év deczember hó végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat (Irom. 424, 428) tárgyában. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentést kinyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tüzetni.

Elnök: A pénzügyi bizottság beadott jelentése ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni és annak az osztályok mellőzésével leendő napirendre tüzése iránt a ház annak idején fog határozni.

Mielőtt tovább haladnánk a napirend során, Kollár Márton képviselő ur személyes kérdés czimén kért és kapott szót.

Kollár Márton: T. ház! Lukáts Gyula képviselő ur egy közbeszólást engedett meg magának, a melyet én nem hagyhatok szó nélkül. Lukáts Gyula képviselő ur, mikor a nemzetiségi izgatásokról s a tót iskolákról lett emlités téve, közbeszólt, hogy a tót katholikus nemzetiségi iskolákban izgatás folyik. Én tót vagyok. Ez eredendő bünöm, nem tehetek róla, hanem határozottan visszautasitom azt a ráfogást, mintha a mi katholikus tót iskoláinkban akármilyen izgatás folynék a magyar állam-

Digitized by Google

eszme ellen. Jegyezze meg a képviselő ur magának, hogy a mi fiatal nemzedékünket hazafias és jó egyházi szellemben neveljük.

Elnök: Eötvös Károly képviselő ur a napirendhez kiván szólani.

Eötvös Károly: T. ház! Magam is igazán óhajtom, hogy az oly régóta halasztott mentelmi ügyeken a t. képviselőház minél előbb túlessék. Azonban ennél a legeslegelsőnél mégis azt hiszem, kivételt tehetünk, és erre nézve van egy inditványom. Ez a legelső mentelmi ügy nem a biróságok részéről való megkeresés következése; ez egy sajátságos, eddig a házban még soha elő nem fordult természetü ügy, a melyben a t. képviselőház két bizottságának eljárása felett lesz alkalom arra, hogy véleményt mondjunk. Minthogy különvélemény is terjesztetett elő, és azt látom, hogy a különvélemény beadói nincsenek jelen, de az összeférhetlenségi bizottság t. elnöke sincsen jelen: ennélfogva tisztelettel azt inditványozom, hogy ezt az egyetlenegy mentelmi ügyet néhány napra elhalasztani és más napirendre kitüzni méltóztassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! A magam részéről az inditványhoz hozzájárulok, én is kérem annak elfogadását, mert bármennyire óhajtanám is, hogy ez az ügy is minél előbb elintéztessék, mégis ennek tárgyalása mindenesetre huzamosabb időt venne igénybe s erre, tekintettel az elintézést kivánó rendkivül sürgős tárgyakra, a háznak jelenleg csakugyan nem lesz ideje. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A főczél, a mely tegnap a házat vezette, ugyis az volt, hogy azon mentelmi ügyek intéztessenek el, a melyek tekintetében valamely bíróság részéről intéztetett a házhoz megkeresés. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Felteszem a kérdést: elfogadja a ház a napirendre nézve tett azt az inditványt, hogy az első számu mentelmi ügyet ma a ház ne tárgyalja, hanem annak napirendre tüzése iránt majd annak idején határozzon? *(Igen!)* Kimondom, hogy a ház ezt az inditványt elfogadja.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Molnár Jenő képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 307).

Maróthy László előadó: A szentesi kir. járásbiróság 468. szám alatt 1901. november 30-án kelt felterjesztésében Molnár Jenő orsz. képviselő mentelmi jogát kéri felfüggeszteni, mert az iratok szerint 1901. okt. 16-án Szentes egyik korcsmájában Molnár Jenő és párthivei gyülést tartva, ifj. Virágos Mihály az egyik beszédbe beleszólt, mire Molnár Jenő felszólitására annyira megverték, hogy 8 napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett, mi miatt ifj. Virágos Mihály Molnár Jenő és társait feljelentette.

A bizottság előtt személyesen megjelent Molnár Jenő orsz. képviselő azon kifogása, hogy a választása ellen annak idején beadott kérvényben ifj. Virágos Mihály esete felemlitve van s igy már birói eljárás tárgyát képezte, figyelembe nem jöhet, mert e kérvény vizsgálat elrendelése nélkül elutasittatott s a hozott curiai itélet ezen körülményre, mint szorosan a választás érvényesitéséhez nem tartozó dologra, ki nem terjeszkedik.

Az iratokból pedig az előadott tényállás kitünvén, miután az 1878. évi V. törvényczikk értelmében a tettessel a felbujtó is büntetendő, zaklatás esete fenn nem forog s a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezett: ennek következtében tisztelettel javasolja a mentelmi bizottság, mondja ki a t. képviselőház, hogy Molnár Jenő orsz. képviselő mentelmi jogát ezen esetre vonatkozólag felfüggeszti. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki a jelentéshez hozzászólani? *(Nem.)* Ha nem, ugy felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen!)* A ház a bizottság javaslatát elfogadja és Molnár Jenő orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyben felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Salamon Géza képviselő mentelmi ügyében (Irom. 308).

Maróthy László előadó: T. ház! A kassai kir. főügyészség kéri Salamon Géza orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését azért, hogy Goldberger Herman kassai lakos által ellene inditott könnyü testi sértési per lefolytatható legyen. Az iratok szerint Salamon Géza orsz. képviselő Goldberger Hermant arczul ütötte ugy, hogy utóbbinak ebből 7 napon belül gyógyuló sérülése támadt, miért is az illetékes hatóság felterjesztésére, miután zaklatás esete fenn nem forog, a mentelmi bizottság tisztelettel javaslatba hozza a t. képviselőháznak, hogy a fennforgó esetben Salamon Géza orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyre nézve felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólani a jelentéshez? *(Nem!)*

Ha senki nem kiván, felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen!)* A ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadván, a jelen ügyre vonatkozólag Salamon Géza mentelmi jogát felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Benedek János képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 309).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A debreczeni kir. főügyészség deczember 3-án 2828. szám alatt kelt felterjesztésében azon okból kéri Benedek János képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezett Harsányi Sándor debreczeni lakossal 1901 márczius 22-én párbajt vivott, s hogy ellene ennek folytán az eljárás megindithatő legyen.

Miután a bemutatott iratok szerint a párbaj tényleg megtörtént és a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezett, a mentelmi bizottság azon tiszteletteljes javaslatot teszi, hogy Bene-

Digitized by Google

Benedek János képviselő ur mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki a javaslathoz szólani? *(Nem!)*

Ha nem kiván, felteszem a kérdést: elfogadja-e a képviselőház a bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen!)* Kimondom, hogy a ház a bizottság javaslatát elfogadja és Benedek János képviselő ur mentelmi jogát ezen ügyben felfüggeszti.

Következik ugyancsak ezen bizottság jelentése hasonlókép Benedek János képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 310).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A debreczeni kir. főügyészség 1902. deczember 16-án 2967. szám alatt kelt felterjesztésében azért kéri Benedek János országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert ellene özv. Rózsa Józsefné és Rózsa Ilona budapesti lakosok rágalmazás miatt azon okból tettek feljelentést, mert nevezett képviselő a »Debreczen« czimü lapban rájuk vonatkozólag sértő kifejezéseket tartalmazó czikket közölt; ugyanis, midőn Szeless Adorjánt királysértés miatt özv. Rózsa Józsefné és Rózsa Ilona feljelentették, ezen nőket nevezett országgyülési képviselő társadalmonkivüli dámáknak nevezte a jelzett czikkben.

Miután Benedek János országgyülési képviselő e czikk irását elismerte, érte a felelőséget elvállalta, s a megkeresés illetékes hatóságtól érkezett, ennélfogva a zaklatás esetét a mentelmi bizottság fennforogni nem látja és tisztelettel javaslatba hozza, hogy Benedek János országgyülési képviselő ur mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Kiván valaki e javaslathoz hozzászólani? Senkisem. Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadni kivánják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadta és ehhez képest Benedek János képviselő ur mentelmi joga ezen ügyben felfüggesztetik.

Következik ugyanazon bizottság jelentése Vészi József képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 311).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség 1902. deczember 11-én 5147. szám alatt kelt felterjesztésében Vészi József országgyülési képviselő ur mentelmi jogát azon okból kéri felfüggeszteni, mert Légrádi Károly és Budai Barna budapesti lakosok a »Budapesti Napló« 1902. junius 14., 15. és 16 án megjelent 161., 162. és 163-ik számában »A közönség köréből«, »Szélhámos álhirlapiró dolga« és »Spanyolfal« czimek alatt megjelent közlemények miatt Braun Sándor, mint a »Budapesti Napló« felelős szerkesztője ellen feljelentést tettek sajtó utján elkövetett rágalmazás és becsületsértés miatt, nevezett felelős szerkesztő a sértő czikkek irójául Vészi József országgyülési képviselő urat nevezte meg, a ki ki is jelentette, hogy a jelzett czikkekért a felelőséget elvállalja.

Miután a megkeresés illetékes hatóságtól érkezett és zaklatás jellegét magán nem viseli, a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. képviselőháznak, hogy ezen ügyre nézve Vészi József országgyülési képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését kimondani méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki a tárgyhoz szólani? *(Nem!)* Ha nem, felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen!)* A ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és ehhez képest Vészi József képviselő ur mentelmi jogát a fennforgó ügyre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Barta Ferencz képviselő ur mentelmi ügyében. (Irom. 313).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség 5255. szám alatt 1902 deczember 19-én kelt felterjesztésében azon okból kéri Barta Ferencz országgyülési képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezett képviselőt az iratok szerint Lugmayer Ferencz állami tanitó a miatt jelentette fel, hogy Csobánkán, midőn feljelentő a lakásáról kijött, az ott közelben tartózkodott Barta Ferencz országgyülési képviselő ur előzetes szóváltás után meglökte és forgópisztolyt szegezett mellének.

Minthogy a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezett, az iratok szerint pedig zaklatás esete fennforogni nem látszik, a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. képviselőháznak, hogy a fennforgó esetben Barta Ferencz országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kimondani méltóztózsassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha nem, ugy felteszem a kérdést: elfogadja a t. ház a mentelmi bizottság javaslatát? *(Felkiáltások: Elfogadjuk!)* E szerint kimondhatom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja s ennek értelmében Barta Ferencz országgyülési képviselő ur mentelmi jogának ez esetre való felfüggesztését kimondja.

Következik a mentelmi bizottság jelentése, ugyancsak Barta Ferencz országgyülési képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 314).

Az előadó ur kiván szólani.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség 1902 deczember 20-án 5256. szám alatt kelt felterjesztésében kéri Barta Ferencz országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését azért, mert őt Lugmayer Ferenczné csobánkai lakos feljelentette, hogy egy levelet irt Zsilinszky Mihály magyar királyi közoktatásügyi államtitkárnak, melyben róla az van állitva, hogy feljelentő Csobánka községben közmegbotránkozást keltő erkölcstelen életet folytat s hogy a magyar tanitói karnak szégyenfoltja, végül, hogy Barta Ferencz azt hiresztelte panasz-

Digitized by Google

lóról Csobánkán, hogy az ő nővérét erkölcstelen élet folytatására csábitgatta. Bár a közlött iratokból a feljelentés valósággal ki nem tünik, mert a hivatkozott és kihallgatott tanuk a dolog érdemére mit sem tudnak előadni, de mert az iratok kellőkép felszerelve vannak, a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezett, politikai zaklatás esete pedig fenforogni nem látszik, tisztelettel javaslatba hozza a mentelmi bizottság, hogy Barta Ferencz országgyülési képviselő mentelmi jogának ezen esetre vonatkozólag leendő felfüggesztését kimondani méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kiván valaki szólani?

Barta Ödön: T. képviselőház! Az elmondott eset, a melyet most hallok először, én reám azt a benyomást teszi, hogy ha itt nincs is zaklatás esete azon értelemben, a mely ellen a mentelmi jog védelmezi a képviselőház tagjait, de van egy kötekedési eset, a mely mélyen belevág a képviselő mentelmi jogának a gyakorlásába. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen akármelyikünk juthat abba a helyzetbe, hogy indittatva érzi magát egy közfunkczionárius ellen felettes hatóságánál feljelentést tenni azért, mert az az illető képviselő felfogása és meggyőződése szerint — erkölcstelen életet él vagy olyan tényeket követ el, a melyek épen a közérdek szempontjából az ő felettes hatóságának tudomására juttatandók. Már most, hogyha az illető megtudja valami indiskréczió utján, hogy az a képviselő ezen dolgokat feljelentette és ha ezen a czimen becsületbeli vagy bármely eljárásnak helye volna, az egyenesen lehetetlenné tenné a közfunkcionáriusok olyan mérvü ellenőrzését, a milyenre a közérdek szempontjából szükség van. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Én a fennforgó esetben azt a tényálladékot nem látom, a mely megtorlásra alkalmas lenne s azért kérem a t. házat, hogy a mentelmi bizottság javaslatának félretételével Barta Ferencz képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését megtagadni méltóztassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki hozzászólani?

Rátkay László: T. képviselőház! Távol áll tőlem a szándék, hogy védjem az egyes képviselőket, illetőleg az igazságszolgáltatás karjai és hatósága alól őket ki akarjam vonni. Lehetetlen azonban egy-két megjegyzés és birálat nélkül hagynom azon indokolást, a melyre való hivatkozással a mentelmi bizottság előadója Barta Ferencz képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését javasolja. Az előadó ur ugyanis azt mondja, hogy a mentelmi bizottság átnézte az iratokat és azt látja, hogy a tanuvallomások semmit sem bizonyitanak, de mégis, mert az iratok kellően fel vannak szerelve, azon inditványt terjeszti a ház elé, hogy Barta Ferencz mentelmi joga függesztessék fel. Hát, t. képviselőház, a mentelmi bizottságnak nem szabad a mentelmi jog kérdésével ilyen könnyelmüen és felületességgel játszani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha az indokolás egyedül abban áll, hogy az iratok kellőleg fel vannak szerelve, akkor a mentelmi jog kérdése a t. bizottság előtt egészen üres semmiséggé válik, a hol nem a dolog lényegét nézik, hanem a külső formalitásokat, hogy vajjon az iratok kellőleg fel vannak-e szerelve vagy sem. Én tehát a bizottságnak azt a tanácsot adnám, hogy előbb a mentelmi kérdés lényegével méltóztassék tisztába jönni és határozatait a mentelmi jog lényege értelmében, ne pedig a külső formalitásokra való tekintettel méltóztassék meghozni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: T. ház! A mennyiben utalás történt azokra az iratokra, a melyeket mi nem ismerünk: én azt javasolnám a t. háznak, hogy azokat az iratokat olvastassuk fel, hogy teljesen tisztán lássuk az ügyet, miután ebben a kérdésben nézeteltérések merültek fel. Hogy tehát állást foglalhassunk ez ügyben, részemről nagyon kivánatosnak tartanám, hogy azon iratok felolvastassanak.

Elnök: Az előadó ur kiván szólani.

Maróthy László előadó: T. ház! Azokra a tanácsokra vonatkozólag, a melyeket előttem szólott Rátkay László t. képviselőtársam a mentelmi bizottságnak adott, hogy a mentelmi bizottság által a jövőben milyen szempontok legyenek követendők: az a szerény megjegyzésem, hogy a mentelmi bizottság azt az álláspontot foglalta el, hogy nem bocsátkozik bele a dolgok érdemébe, hanem igenis a mentelmi bizottságnak kötelessége konstatálni, hogy nem forog-e fönn egyrészt politikai zaklatás esete, másrészt pedig, hogy azok az iratok, a melyek a mentelmi bizottsághoz jutnak, kellőképen és szabályszerüen fel vannak-e szerelve és illetékes hatóság által küldettek-e oda. *(Helyeslés jobbfelől.)* Mert ha a mentelmi bizottság a dolgok érdemébe bocsátkoznék, akkor birói funkcziókat teljesitene, a mire szerény véleményem szerint a mentelmi bizottság nincs hivatva. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

A mi pedig Kubik Béla t. képviselőtársam azon inditványát illeti, hogy a mentelmi bizottság által átnézett iratok itt felolvastassanak: azt hiszem, ez feleslegessé válik, ha megmondom, hogy a mentelmi bizottság jelentésének indokolásába miért vétetett be azon körülmény, hogy »bár az iratokból nem tünik ki az állitott eset.« Ez azért történt, mert a kihallgatási jegyzőkönyv szerint Zsilinszky Mihály államtitkár ur, hivatkozással hivatalos állására, a valomástételt megtagadta, *(Helyeslés.)* egyéb tanuságtételre pedig nincs hivatkozás, és igy mi erre nézve más indokolással nem élhettünk. *(Helyeslés.)* Mindezeknél fogva tisztelettel kérem a t. házat, hogy miután a mentelmi bizottság a dolgoknak érdemébe nem bocsátkozhatott, az általam előterjesztett javaslatot határozattá méltóztassék emelni. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Digitized by Google

Elnök: Kíván-e még valaki a kérdéshez szólani? *(Senkisem!)* Ha szólani senki sem kíván, a vitát bezárom.

Kubik Béla: T. ház! *(Zaj.)*

Elnök: Kívánja a képviselő ur az iratok felolvasását?

Kubik Béla: Inditványozom.

Elnök: Tehát Kubik Béla képviselő ur formaszerü inditványt tett az iránt, hogy az iratok felolvastassanak. Kérdem ennélfogva, kívánja-e a ház az iratok felolvasását? *(Nem!)* Ha a ház az iratok felolvasását nem kívánja, akkor Kubik Béla képviselő ur inditványa mellőztetik.

Az előadói javaslatot fogom most feltenni szavazásra, szemben Barta Odön képviselő ur inditványával, hogy a mentelmi bizottság javaslata ne fogadtassék el.

Kérem tehát a t. ház tagjai közül azokat, a kik az előadói javaslatot elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik:)* A ház a javaslatot elfogadta, ennélfogva Barta Ödön képviselő ur inditványa elesik.

Barta Ödön: Ez is pártkérdés?

Elnök: A ház határozatként mondom ki tehát, hogy Barta Ferencz képviselő ur mentelmi joga ezen esetre vonatkozólag felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi ügyében (Irom 315).

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti királyi főügyészség 5.257. sz. alatt 1902. decz. 19-én kelt felterjesztésében két ügyben kéri Eötvös Bálint orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mire nézve a tényállás az iratok szerint a következő:

I. Eötvös Bálint, mint az erzsébetfalvi korona- és hitelszövetkezet ügyvezető igazgatója, Antoni Aurélnek váltó ellenében 660 korona kölcsönt adott, a váltót az igazgatóság átforgatta az albert-irsai takarékpénztárra; a váltóra időközben Antoni heti befizetési könyvecskével 389 koronát törlesztett. A váltó lejártakor mégis uj váltót adott az egész összegről abban a reményben, hogy a régi váltót vissza fogja kapni, azonban a régi váltót nem adták vissza neki s az uj váltót is átforgatták az albert-irsai takarékpénztárra, mely utóbbi intézet ugy a régi, mint az uj lejárt váltó egész összege erejéig perli Antoni Aurélt. Ezen körülmények részint Eötvös Bálint, részint Radó Károly vallomásával, részint a csatolt betétkönyvecskével vannak bizonyitva.

II. A második esetben Kacziány Károlyné nagyváradi lakos tett feljelentést Eötvös Bálint orsz. képviselő ellen, hogy 93.767 korona 06 fillér erejéig megkárositotta; ugyanis nevezett nő férjével nem legjobb egyetértésben élvén, vagyonát annak vagyonától elkülöniteni akarta, hogy esetleg férjétől el is válhasson. Ezt Eötvös Bálint tanácsára akkép tették, hogy Kacziány Károlyné két darab, összesen 30.000 korona értékü váltót irt alá, mely váltókat Eötvös Bálint akkori segédjének, Darvas Bélának felperessége alatt megperelte, ugy, hogy végrehajtást is vezetett a férjének kezelése alatt lévő közös szerzeményből panaszló nőt illető vagyonra; ekkor dr. Eötvös Bálint kezéhez ezen vagyonból 93.767 korona 06 fillérnyi összegü értékpapir ki is lett adva, mit feljelentő kezeihez kellett volna kiszolgáltatni, ez azonban meg nem történt, hanem Eötvös Bálint rábeszélte panaszosnőt, hogy ügyvédi irnokával, Darvas Béla joghallgatóval életjáradéki szerződést kössön, mely szerint panaszlónak Darvas 4000 korona évjáradékot fizetne és halála után a tőkét gyermekeinek kiadja. Kitünt, hogy ezen szerződés meg is lett kötve, holott Darvas e vagyonból mitsem kapott át, hanem az Eötvös Bálint kezében maradt, Darvas helyett a járadékot ő fizette, ki ezt visszafizetni vagy nem képes, vagy nem hajlandó. Ezen tényállás részint feljelentő, részint Darvas Béla, részint pedig Kacziány Károly vallomásából tünik ki.

Mindezeknél fogva, a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezvén, politikai zaklatás jellegével nem bir, a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja, miszerint kimondani méltóztassék, hogy Eötvös Bálint orsz. képviselő mentelmi, joga ezen esetekre vonatkozólag felfüggesztessék.

Elnök: Kíván valaki a jelentéshez szólani? *(Nem!)* Ha senki szólani nem kíván, felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát? *(Igen!)* Ennélfogva határozatilag kimondom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi jogát ez ügyre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése párviadal vétsége miatt feljelentett Lendl Adolf orsz. képviselő ügyében (Irom. 316).

Maróthy László előadó: T. ház! A bemutatott iratok szerint Lendl Adolf orsz. képviselő. 1902. november 7-én Joanovits Sándor temesvári lakossal Budapesten párbajt vívott, a mi miatt a budapesti kir. főügyészség 5353. sz. alatt 1902. decz. 24-én kelt felterjesztésében kéri mentelmi jogának felfüggesztését.

Miután a felterjesztés illetékes hatóság által tétetett, az iratok kellőkép felszerelve vannak, a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja, hogy Lendl Adolf orsz. képviselő mentelmi joga ezen ügyre nézve felfüggesztessék.

Elnök: Kíván valaki a jelentéshez szólani? *(Nem!)* Ha senki szólani nem kíván, felteszem a kérdést, elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát? *(Igen!)* Ennélfogva határozatilag kimondom, hogy a ház a mentelmi bizottság jelentését elfogadja és Lendl Adolf orsz. képviselő mentelmi jogát ez ügyre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik a képviselőház mentelmi bizottságának jelentése, Baghy Béla orsz. képviselő mentelmi ügyében (Irom. 317).

Digitized by Google

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti kir. főügyészség 5384. sz. alatt 1902. decz. 26-án kelt felterjesztésében Baghy Béla orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését a dr. Bozóky Árpád kunszentmártoni lakossal Szolnokon 1902. okt. 18-án vívott párviadala miatt kéri.

Miután a bemutatott iratokból kitünik, hogy a párviadal tényleg megtörtént s a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezett, a mentelmi bizottság zaklatás esetét fenforogni nem látja és tisztelettel inditványozza, hogy Baghy Béla orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyre nézve felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Kiván valaki a jelentéshez hozzászólani? *(Nem!)* Ha senki szólani nem kiván, felteszem a kérdést, elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát? *(Igen!)* Ennélfogva határozatilag kimondom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és Baghy Béla orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólng felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Kubinyi Géza képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 350).

Maróthy László előadó: T. ház! A szepesszombati járás főszolgabirája 1902. nov. 28-án 68. fürdőbiztosi szám alatt kelt felterjesztésében azért kéri Kubinyi Géza orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert a tátrafüredi csendőrség által 1902. aug. 10-én tetten érve, feljelentve lett, hogy fogatával Tátra-Füreden a fürdővendégek veszélyeztetésével vigyázatlanul hajtott, hogy ellene e miatt az eljárás megindítható legyen.

Miután az eredeti feljelentés bemutatva van, zaklatás esete fennforogni nem látszik, a felterjesztés pedig a kihágási ügy elbirálására illetékes hatóságtól érkezett, a mentelmi bizottság tisztelettel inditványozza, miszerint a t. képviselőház kimondani méltóztassék, hogy Kubinyi Géza orsz. képviselő mentelmi joga ezen ügyre vonatkozólag felfüggesztetik.

Barta Ödön: T. ház! Én nem járulhatok hozzá a mentelmi bizottság javaslatához, hanem inditványozom, hogy méltóztassék e jelentést visszaadni a mentelmi bizottságnak azzal, hogy állapitsa meg, vajjon nem forog-e fenn elévülés esete? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Egry Béla: T. ház! A mentelmi bizottságnak jelentéséből konstatálható az a tény, hogy Kubinyi Géza képviselő ur azt a cselekményt, a mely miatt ellene az eljárás megindittatott, augusztus 10-én követte el, a feljelentés pedig ellenében a fürdőigazgatóság — tehát magánpanaszos által — november 28-án tétetett meg, tehát három hónap mulva. Kétségtelen dolog, hogy magánpanaszra üldözendő kihágási ügyekben a panasz három hónap alatt adandó be, a mi nem történt meg. Én tehát nem azt inditványozom, hogy az ügy visszaadassék a bizottságnak, hanem, miután a mentelmi bizottság jelentéséből kitünik az, hogy a Kubinyi Géza képviselő ur ellen tett panasz elévült, egyszerüen inditványozom, hogy a képviselő ur mentelmi joga ne függesztessék fel és a képviselő ne adassék ki.

Zboray Miklós: T. ház! Én nem járulhatok sem Barta Ödön, sem Egry Béla t. képviselő urak inditványához; nem járulhatok pedig azért, mert mi nem vagyunk birróság, mely megvizsgálja az ügyeket, hogy elévült-e a dolog és jogosult-e a panasz, vagy sem. Hová jutnánk akkor, ha minden egyes ügynek mi lennénk az első birái? Inditványozom tehát, hogy Kubinyi Géza mentelmi joga felfüggesztessék, döntsön a birróság. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Bocsánatot kérek, hogy még egyszer felszólalok, de tennem kell, mert aposztrofáltattam. Én nem akarom azt, hogy a bizottság biráskodjék, azt sem akarom, hogy túllépje azt a hatáskört, melyet ily ügyekben gyakorol. De méltóztassanak megengedni, a mentelmi bizottság jelentésével szemben mi sem vagyunk automaták, a bizottság sem lehet az, hogy csak azt nézze, helyesen van-e beillesztve és fennforog-e a dolog; de mikor világos, hogy itt zaklatás esete forog fenn és midőn a zaklatás jellege evidens abból is, hogy a birróság maga elé fogja idézni a képviselőt, ez esetben Tátra-Füredre és Tátra-Füreden fogja őt kihallgatni: ha a t. képviselőtársam ebben nem lát zaklatást, én látok. Nem akartam első hallásra a dolgot megbirálni, de miután Egry Béla t. képviselőtársam ezt a fáradságot is vette magának, most már nyilvánvaló, hogy zaklatás jellegével bir az egész dolog, és én tekintet nélkül arra, hogy Kubinyi Géza képviselő urról vagy másról van-e szó, a mentelmi jog felfüggesztését indokoltnak nem látom s azért ellenzem azt. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Olay Lajos képviselő ur kiván szólni.

Olay Lajos: Nagyon sajnálom, de én Barta Ödön és Egry Béla t. barátaim véleményében nem osztozhatom. Tény az, hogy a mentelmi bizottságnak nincs joga semmi mást vizsgálni, mint csak azt, forog-e fenn zaklatás.

Barta Ödön: Nem áll!

Olay Lajos: Ha nem forog fenn zaklatás, ugy az illető képviselő minden esetben kiadandó; mert a mentelmi jog nem szolgálhat alapul arra, hogy valaki a mentelmi jog alapján jogellenes cselekedeteket követhessen el. Azonban nekem erről egészen más véleményem van. A bizottság is és a t. ház is nagyon jól tudja, — ez a kérdés sokszor megvitattatott, — Angliában is azt a szokást követik és a mentelmi bizottság is azt a gyakorlatot követte eddig, hogy kihágási esetekben nem adják ki az illetőt, mert rendszerint oly csekély büntetéseket vonnak ezek maguk után és oly kisszerü dolgok ezek, a melyek nem nyomják le azt a nagy czélt, hogy a képviselő hivatásától el ne vonassék. Hiszen hova vezetne ez? Alig van képviselőtársunk, a kit mindennap

Digitized by Google

ki ne kérhetne a rendőrség, pl. a miatt, hogy a szobalány az ablakon rázta ki a ruhát, *(Ellenmondás a jobboldalon.)* vagy Isten tudja, ilyen más kicsinyes dologért. T. ház, ez elvi dolog, és én mindig a mellett voltam, hogy kihágási dolgokban képviselőt kiadni nem lehet. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Ebből a szempontból magam is inditványozom, hogy Kubinyi Géza képviselő ur ne adassék ki. Ez az én véleményem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván valaki a jelentéshez szólani? Ha nem kiván szólani senki, a vitát bezárom.

Következik a határozathozatal. Barta Ödön képviselő ur azt az inditványát, hogy adassék vissza az ügy a bizottsághoz, azt hiszem, visszavonja.

Barta Ödön: Igen, visszavonom és csatlakozom Egry Béla inditványához.

Elnök: Csatlakozik Egry Béla inditványához. Fel fog tehát tétetni a kérdés ugy, hogy elfogadja-e a t. ház a bizottság javaslatát, szemben Egry Béla és Olay Lajos inditványával, mely szerint a mentelmi jog ne függesztessék fel. *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Kérem azokat a t. képviselő urakat, a kik a bizottság javaslatát kivánják elfogadni, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kisebbség!)*

Olay Lajos: Kisebbség. Ellenpróbát kérünk!

Elnök: Ellenpróba kéretvén, kérem azon t. képviselő urakat, kik nem fogadják el a bizottság javaslatát, sziveskedjenek felállani. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Többség!)* Minthogy a többség kétes, el fog rendeltetni a szavazatok megszámlálása. Ehhez képest megbizom Nyegre László és Trubinyi János jegyző urakat, hogy számlálják meg a képviselőket. Kérem a t. képviselő urakat, hogy szakaszonkint álljanak fel. Elsősorban azok sziveskedjenek szakaszonkint felállani, a kik a bizottság javaslatát elfogadják. *(Megtörténik. Nyegre László és Trubinyi János jegyzők számlálják a képviselőket.)*

T. ház! A megbizott jegyzők a számlálást végrehajtván, kitünt, hogy a bizottság javaslatát elfogadta 57 képviselő, a bizottság javaslatát el nem fogadta 49 képviselő. Ehhez képest kimondom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadta és a Kubinyi Géza képviselő ur mentelmi jogát ez esetben felfüggesztette.

Következik a mentelmi bizottság jelentése ugyancsak Kubinyi Géza országgyülési képviselő más mentelmi ügyében (Irom. 351).

Maróthy László előadó: T. ház! A tényállás ugyanaz, a mit előbb voltam szerencsés előadni, azzal a különbséggel, hogy a megkeresés a szepes-szombati járás főszolgabirájától 69. szám alatt kéretett és az elkövetett kihágás két nappal később, 1902. augusztus 12-ikén történt; ennek következtében a mentelmi bizottság ugyanazon indokolással Kubinyi Géza orsz. képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését ezen esetben is javaslatba hozza.

Egry Béla: T. ház! Daczára annak, hogy a mentelmi bizottság javaslatát a t. ház előbb nyolcz szótöbbséggel elfogadta, én, miután ez az eset két nappal utóbb történt és ezen esetben is zaklatást látok fenforogni, előbb tett inditványomat fentartom ezen esetre is.

Maróthy László előadó: T. ház! Én nem a dolognak személyes oldalához, hanem a dolog érdeméhez kivánok egy megjegyzést füzni, t. i. azt, hogy itt a zaklatás esetét csakis azon esetben lehetne megállapitani, ha politikai zaklatásról volna szó. A mi pedig az érdemét illeti, ismétlem azt, a mit egy másik esetnél voltam bátor mondani, hogy a mentelmi bizottság a dolgok érdemének elbirálásába bele nem bocsátkozhatik. Azt az álláspontot pedig, hogy egyáltalában kihágási ügyben a mentelmi bizottság a mentelmi jog felfüggesztését ne teljesitse, részemről helyesnek el nem fogadhatnám, mert ez még messzebbmenő következtetésekre vezethetne. Ennek következtében tisztelettel kérem a mentelmi bizottság javaslatának elfogadását. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Olay Lajos: T. ház! Engedelmet kérek, hogy még egyszer felszólalok, de fel kell szólalnom a közigazság érdekében. Vagy elfogadjuk ezt az elvet, de akkor azután tessék figyelembe venni, hogy a főkapitánytól is, Budapest fővárosától is 5—6 eset jött legcsekélyebb dolgokért és sohasem adtuk ki az illető képviselőt, hanem a ház elfogadta azt az elvet, hogy nem adjuk ki, mert különben minden nap legalább is 8—10 mentelmi bejelentés fog a főkapitánytól érkezni. Én nem akarok eseteket felhozni, mert mindenki tudja, hogy nincs olyan képviselő, ki akarva, nem akarva, pl. mikor hazamegy, vagy Isten tudja mit csinál, kihágást ne követne el. Ez megtörténik minden nap. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Pl. nem jelenti be a vendégét, vagy a cselédje követ el kihágást. Hová fog ez vezetni? Évek hosszu során át ez volt a ház gyakorlata, és én nagyon nagy veszedelmet látnék abban, ha ilyen preczedenst felállitunk, mert akkor kötelessége a belügyminiszter urnak utasitani a rendőrkapitányt, hogy minden kihágási esetben a képviselő ellen inditsa meg ezt az eljárást. Én ragaszkodom ehhez az elvhez és inditványozom, hogy ebben az esetben Kubinyi Géza képviselőtársunkat ne adjuk ki. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki a tárgyhoz szólani? Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal. Kérdem a t. házat: elfogadja-e a mentelmi bizottság javaslatát, szemben Egry Béla képviselő urnak Olay Lajos képviselő ur által támogatott azon inditványával, hogy a bizottság javaslata ne fogadtassék el. Kérem tehát azokat, kik a mentelmi bizottság javaslatát elfogadják, szives-

Digitized by Google

kedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ellenpróbát kérünk!)*

Elnök: Kérem azokat, a kik nem fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség, ennélfogva a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és Kubinyi Géza képviselő ur mentelmi jogát ezen esetre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Kubinyi Géza képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 353).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség 288/903. sz. alatt január 15-én kelt felterjesztésével bemutatja a budapesti kir, büntető törvényszék mint büntető bíróságnak 54.980/902. sz. ítéletét és kéri, hogy ezen ítélettel 5 napi államfogházra ítélt Kubinyi Géza orsz. képviselő mentelmi joga az ítélet végrehajthatása céljából felfüggesztessék.

Miután az ítélet jogerősségi záradékkal bir, s a felterjesztés illetékes hatóságtól tétetett, zaklatás esete fenn nem forog, minek következtében tisztelettel javasolja a mentelmi bizottság, miszerint Kubinyi Géza orsz. képviselő mentelmi joga felfüggesztessék oly czélból, hogy vele szemben a fentjelzett ítéletben kiszabott 5 napi államfogházbüntetés végrehajtható legyen. *(Helyeslés.)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre alelnök foglalja el. Éljenzés jobbfelől.)

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e a mentelmi bizottság javaslatát igen, vagy nem? *(Igen!)* Akkor határozatkép kimondom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és Kubinyi Géza képviselő ur mentelmi jogát ezen esetre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik Papp Géza képviselő ur mentelmi ügye. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hangosabban! Nem halljuk az elnököt!)*

Kubik Béla: Nem halljuk, mit petyegnek odafent!

Elnök: Tessék?

Kubik Béla: Nem halljuk, mit petyegnek odafenn.

Elnök: Kubik Béla képiselő urat rendreutasitom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon, felkiáltások: Hangosabban beszéljen.)*

Méltóztassanak csendben lenni, én igyekezni fogok hangosan beszélni. *(Helyeslés.)*

Kubik Béla: T. ház! Én tisztelettel meghajlok az elnöki rendreutasitás előtt. Én először azt mondtam, hogy nem hallunk semmit, kérjük hangosabban beszélni, azután azt mondtam, hogy hát mit halljuk, hogy mit petyegnek odafenn. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Vagy beszéljen, vagy ne beszéljen. *(Zaj.)*

Kubik Béla: Nagyon természetes, hogy mikor az elnök ur megkérdezte, hogy mit akarok, nem akartam mást mondani, mint a mit az előbb mondtam, és azért ismételtem ugyanazokat a szavakat.

Elnök: Tessék meghallgatni a Papp Géza mentelmi ügyére vonatkozó jelentést (Irom. 354).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A szegedi kir. főügyészség 165. sz. alatt 1903. január 16-án kelt felterjesztésében kéri Papp Géza orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert Várady Imre nagybecskereki lakossal párbajt vivott, hogy ellene az eljárás folyamatba tehető legyen.

Miután a bemutatott iratok szerint a párbaj 1902. január 17-én tényleg megtörtént, a felterjesztést illetékes hatóság teszi, a mentelmi bizottság Papp Géza képviselő ur mentelmi jogának fennforgó esetben leendő felfüggesztését tisztelettel inditványba hozza.

Elnök: Kiván valaki a tárgyhoz szólani? *(Nem!)* Ha nem kiván senki sem szólani, felteszem a kérdést: méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni? *(Igen!)* A ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát. Eszerint Papp Géza országgyülési képviselő ur mentelmi joga ez esetben felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Pap Zoltán képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 355).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! Pap Zoltán orsz. képviselő a bemutatott iratok szerint Karsay István budapesti lakossal tényleg pisztolypárbajt vivott, miért is a budapesti kir. főügyészségnek mint illetékes hatóságnak 1903. január 22-én 407. szám alatt kelt felterjesztésére tisztelettel javasolja a mentelmi bizottság, hogy Pap Zoltán képviselő ur mentelmi jogát ezen esetre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Kiván valaki a kérdéshez szólani? *(Nem!)* Ha nem kiván senki sem szólani, akkor fölteszem a kérdést: méltóztatnak-e Pap Zoltán képviselő ur ügyében a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni? *(Igen!)* A ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát. Eszerint Pap Zoltán orsz. képviselő mentelmi joga erre az esetre felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Pichler Győző orsz. képviselő mentelmi ügyében (Irom. 356).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! Az ócsai kir. járásbiróság 62/34—1900. sz. alatt 1903. január 25-én kelt felterjesztésével az összes iratok s a jogerős ítélet bemutatása mellett kéri Pichler Győző orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, hogy a rá fenti szám alatt kirótt 4 napi államfogház-büntetés végrehajtható legyen.

A mentelmi bizottság javaslatba hozza a t. képviselőháznak, hogy Pichler Győző képviselő ur mentelmi jogát oly czélból, hogy a rá kirótt 4 napi államfogház-büntetés vele szemben végrehajthajtó legyen, felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha nem, felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát? *(Igen!)* A ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja. E sze-

Digitized by Google

rint Pichler Győző képviselő ur mentelmi joga erre az esetre felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Olay Lajos képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 357).

Kubik Béla: A legkellemetlenebb félreértések fognak ebből a csendes beszédből származni. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Engedelmet kérek, én azt hiszem, elég hangosan beszélek. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Nem elég hangos, mert nem eléggé halljuk. Nem hallunk semmit sem! *(Zaj.)*

Elnök: Én igyekezni fogok hangosan beszélni. Méltóztassanak meghallgatni a mentelmi bizottság jelentését.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség 1903. évi januar 29-én 579. sz. alatt kelt felterjesztésében azért kéri Olay Lajos orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert ellene Bonitz Ferencz, mint az »Alkotmány« czimü lap szerkesztője, sajtó utján elkövetett rágalmazás és becsületsértés miatt feljelentést tett a »Magyarság« czimü lapnak 1902. aug. 29. és szept. 2-án megjelent 203. és 206. számában »Napi hirek« közt megjelent, Olay Lajos aláirásával ellátott és ugyancsak a »Magyar Szó« czimü lapnak 1902. augusztus 30-án megjelent 204. számában »Lássunk valahára tisztán« czim alatt szintén Olay Lajos aláirásával megjelent czikkek miatt.

Miután a jelzett lappéldányok az iratok közt bemutatva vannak s az azokban foglalt czikkek tényleg olyan tartalmuak, melyek az »Alkotmány« czimü lap embereiről oly dolgokat állitanak, melyek valódiságuk esetén büntető eljárás meginditását vonnák maguk után és oly kifejezések használtatnak, melyek meggyalázó jellegüek, és mert a tanukép kihallgatott Olay Lajos orsz. képviselő e czikkekért a felelőséget elvállalta: zaklatás esete fenforogni nem látszik és a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezett, mindezeknél fogva tisztelettel inditványozza a mentelmi bizottság, hogy Olay Lajos képviselő ur mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Kiván valaki a tárgyhoz szólani? *(Nem!)* Ha szólani nem kiván senki, felteszem a kérdést: méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni? *(Igen!)* A ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát és e szerint Olay Lajos országgyülési képviselő mentelmi joga ezen esetben felfüggesztetik.

Következik a képviselőház mentelmi bizottságának jelentése, Sacelláry György országgyülési képviselő mentelmi ügyében (Irom. 358).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség 1903. február 1-én 600. sz. alatt felterjesztésében kéri Sacelláry György országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert Pfender Emil budafoki lakos ellen a »szemtelen« szót használta jelzőül *(Derültség.)* s e miatt nevezett sértett őt bepanaszolta.

Minthogy a megkeresés illetékes hatóságtól érkezett, az iratok felszerelve lévén, zaklatás jellegét nem viselik, tisztelettel javaslatba hozza a mentelmi bizottság, hogy kimondani méltóztassék Sacelláry György képviselő ur mentelmi jogának a fenforgó esetre való felfüggesztését. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Kiván valaki a tárgyhoz szólani? *(Nem!)* Ha szólani nem kiván senki, felteszem a kérdést: méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni? *(Igen!)* A ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát és e szerint Saczelláry György országgyülési képviselő mentelmi joga ezen esetben felfüggesztetik.

Következik a képviselőház mentelmi bizottságának jelentése Hollaky Imre orsz. képviselő mentelmi ügyében (Irom. 359).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A nagyváradi kir. főügyészség 1903. február 8-án 217. sz. alatt kelt felterjesztésében azon okból kéri Hollaky Imre orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezett egy, az aradvármegyei közigazgatási bizottsághoz intézett beadványában oly kifejezéseket használt az ezen bizottság kebeléből a Milkó Vilmos és fia szegedi czég által Acsuván épitett iparvasut műtanrendőri bejárására kiküldött bizottság ellen, hogy e miatt a bizottságban eljáró Schill József jegyző, Lengyel Sándor főszolgabiró, Keller Izsó főmérnök és Faragó István bizottsági tagok, ugy az aradvármegyei közig. bizottság panaszára ellene az aradi kir. ügyészség az eljárás meginditását inditványozta.

Bár megjelent az ülésen Hollaky Imre orsz. képviselő s előadta, hogy a megyénél, magán ügyeiben zaklatva lett, mindazonáltal a bizottság a dolgok érdemébe behatolni feljogositva magát nem érezvén, — miután az eredeti beadvány az iratok közt bemutatva s abban használt kifejezések tényleg olyanok, melyek, ha beigazolódnak, az illető egyéneket legnagyobb mértékben kompromittálnák, mert a megkeresés illetékes hatóságtól érkezett és zaklatás jellegét az ügy magán nem viseli: tisztelettel inditványozza a mentelmi bizottság, miszerint a t. képviselőház kimondani méltóztassék, hogy Hollaky Imre képviselő ur mentelmi joga a fennforgó esetre nézve felfüggesztessék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Kiván valaki a tárgyhoz szólani? *(Nem!)* Ha szólani nem kiván senki, felteszem a kérdést: méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni? *(Igen!)* A ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát és e szerint Hollaky Imre orsz. képviselő mentelmi joga ezen esetben felfüggesztetik.

Következik a képviselőház mentelmi bizottságának jelentése, Nosz Gyula orsz. képviselő mentelmi ügyében (Irom. 360).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség f. évi február hó 23-án 1054. sz. alatt kelt felterjesztésében kéri Nosz Gyula orsz. képviselő mentelmi jogának

Digitized by Google

felfüggesztését, hogy párbaj-vétsége miatt az eljárás ellene folyamatba tehető legyen. Miután a bemutatott iratok szerint nevezett orsz. képviselő Kulmann Jánossal 1902. évben tényleg pisztolypárbajt vivott, a felterjesztést illetékes hatóság tette s az iratok szabályszerüen fel vannak szerelve, a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. képviselőháznak, miszerint Nosz Gyula képviselő ur mentelmi jogát ezen esetre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Kiván valaki a tárgyhoz szólani? *(Nem!)* Ha nem kiván szólani senki, felteszem a kérdést: méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni? *(Igen!)* A ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát és e szerint Nosz Gyula orsz. képviselő mentelmi joga ezen esetben felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése b. Kaas Ivor orsz. képviselő mentelmi ügyében (Irom. 361).

Maróthy László előadó: A budapesti kir. főügyészség 1198. sz. alatt f. évi márczius hó 4-én kelt felterjesztésében kéri báró Kaas Ivor orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert ellene Sándor Pál orsz. képviselő rágalmazás és becsületsértés vétsége miatt feljelentést tett.

Az iratok közé csatolt »Alkotmány« czimü lapnak 1902 szeptember 23-án megjelent 226. számából a »Merkantilis hadüzenet« czimü vezérczikk második oszlopában tényleg az olvasható, hogy »Szem kell hozzá, hogy valamely gabonauzsorás földuzsorával vádolja gróf Károlyi Sándort,« mely kifejezés miatt a feljelentés megtéve lett, a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezett és zaklatás jellegét magán nem viseli, mert báró Kaas Ivor e czikk szerzőségét, ugy azért a felelőséget is elvállalta: tisztelettel javaslatba hozza a mentelmi bizottság, hogy báró Kaas Ivor képviselő ur mentelmi jogát a fenforgó esetre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha nem, felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és b. Kaas Ivor mentelmi jogát a fenforgó esetre vonatkozólag felfüggeszti. *(Helyeslés.)*

Következik a mentelmi bizottság jelentése Csávolszky Lajos és Ivánka Oszkár orsz. képviselők mentelmi ügyében (Irom. 362).

Maróthy László előadó: A budapesti kir. főügyészség f. évi márczius hó 5-én 1232. szám alatt kelt felterjesztésében kéri Csávolszky Lajos és Ivánka Oszkár orsz. képviselők mentelmi jogának felfüggesztését, hogy ellenük az eljárás párbaj vétsége miatt megindítható és lefolytatható legyen.

Miután a bemutatott iratok szerint a párbaj Csávolszky Lajos és Ivánka Oszkár orsz. képviselők között 1901. deczember 11-én tényleg megtörtént, a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezvén, tisztelettel javaslatba hozza a mentelmi bizottság, hogy Csávolszky Lajos és Ivánka Oszkár képviselő urak mentelmi jogát a fenforgó esetben felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha nem, felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja s Csávolszky Lajos és Ivánka Oszkár orsz. képviselők mentelmi jogát a fenforgó esetben felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Luby Géza orsz. képviselő mentelmi ügyében (Irom. 363).

Maróthy László előadó: A debreczeni kir. főügyészség 773. sz. alatt 1903. évi márczius hó 4-én kelt felterjesztésében azon okból kéri Luby Géza orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, hogy a vele szemben meghozott jogerős itélet, mely őt 2 napi államfogházra bünteti, végrehajtható legyen.

Miután a 95/8—902. sz. jogerősségi záradékkal ellátott itélet a felterjesztéssel bemutatva van, a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezvén, az ügy zaklatás jellegét magán nem viseli, tisztelettel inditványozza tehát a mentelmi bizottság, hogy Luby Géza képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztése fenforgó esetre nézve kimondassék oly czélból, hogy rajta a fent hivatkozott sz. itéletben kirótt 2 napi államfogházbüntetés végrehajtható legyen.

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha nem, felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és Luby Géza képviselő mentelmi jogát a fenforgó esetre felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Kubinyi Géza mentelmi ügyében (Irom. 364).

Maróthy László előadó: A budapesti kir. főügyészség 1295. sz. alatt 1903. márcz. 7-én kelt felterjesztésében kéri Kubinyi Géza orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, hogy ellene párbajnál való segédkezés miatt az eljárás megindítható legyen.

Miután a bemutatott iratokból kétségtelen, hogy a párbaj, melynél Kubinyi Géza, mint segéd müködött, tényleg megtörtént s a felterjesztést illetékes hatóság tette, az ügy zaklatás jellegével nem bir, — *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Dehogy nem! Nem függesztjük fel! Mindent egy sablonra csinálnak!)* én köteles vagyok a bizottság határozatát előterjeszteni, majd aztán méltóztassék határozni!... minélfogva tisztelettel javaslatba hozza a mentelmi bizottság, hogy Kubinyi Géza orsz. képviselő men-

Digitized by Google

telmi joga a szóban forgó esetre nézve felfüggesztessék. *(Zaj és ellenmondás.)*

Hentaller Lajos: Kérem a megkeresési irat felolvasását. *(Zaj.)*

Rakovszky István: Én a mentelmi bizottság javaslatához hozzá nem járulhatok. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én ebben nem látok egyebet, mint zaklatást. Hozzájárultam volna ahhoz, hogy Kubinyi Géza képviselő ur mentelmi joga felfüggesztessék az esetben, ha a petitum indokolása ugy szólt volna, hogy rá van bizonyitva az, hogy ő a párbaj elintézésében rosszhiszemüleg járt el. *(Helyeslés.)* Miután ez nincsen benn és tökéletesen ki is van zárva, és ő csak kötelességet teljesitett barátjával szemben, a mely talán egy ügy elintézésére nézve még jótékony befolyással is volt, *(Helyeslés.)* nem járulhatok hozzá a mentelmi bizottság javaslatához és kérem, hogy annak elutasitásával Kubinyi Géza képviselő ur mentelmi jogát felfüggeszteni ne méltóztassék. *(Helyeslés. Nagy zaj és felkiáltások: Szavazzunk!)*

Elnök: Hentaller Lajos és Olay Lajos képviselő urak kértek szót. *(Nagy zaj és felkiáltások: Elállanak!)* E szerint szólásra senki sincsen feljegyezve, tehát a vitát bezárom. Felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, szemben Rakovszky István képviselő ur azon inditványával, hogy Kubinyi Géza képviselő ur mentelmi joga fel ne függesztessék, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, kik a bizottság javaslatát fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a mentelmi bizottság javaslatát nem fogadja el és Kubinyi Géza képviselő ur mentelmi jogát ebben az esetben nem függeszti fel.

Következik a mentelmi bizottság jelentése Győrffy Gyula képviselő ur mentelmi ügyében (Irom. 365).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség f. évi márczius 9-én 1357. szám alatt kelt felterjesztésében azért kéri Győrffy Gyula orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert ellene Szterényi József min. tanácsos azon alkalommal, midőn utóbbi ellen rágalmazás miatt folyamatba tett ügy tárgyalva lett, becsületsértés vétsége miatt viszonvádat emelt egy levélben foglaltak miatt, melyet Győrffy Gyula a kereskedelemügyi miniszterhez irt; a levél nincs ugyan az iratok közt, hanem a »Magyarság« czimű lap egy példánya, melyben a levél közöltetett s a kereskedelemügyi miniszter nyilatkozata szerint az ugyanazonosnak látszik lenni a nehézményezett levéllel.

Miután a felterjesztést illetékes hatóság tette, s a kérdéses levélben tényleg fordulnak elő oly kitételek, melyek alkalmasak lennének az egyént megvetés tárgyává tenni, zaklatás esete fenforogni nem látszik, tisztelettel javasolja ennélfogva a mentelmi bizottság, hogy Győrffy Gyula orsz. képviselő mentelmi jogát fenforgó esetre nézve felfüggeszteni méltóztassék. Megjegyezni kivánjuk, hogy ezen ügyben a t képviselőház 1902. évi decz. 15-én tartott 171-ik ülésén már egy izben Győrffy Gyula mentelmi jogát felfüggesztette, de mert azóta nevezett képviselő mandátumáról lemondott s ujból képviselővé választatott, ezért vált szükségessé az illetékes hatóságnak a mentelmi jog felfüggesztése iránti felterjesztése alapján a t. képviselőháznak ujabbi határozata.

Elnök: Kiván valaki hozzászólani? *(Nem!)* Ha nem, felteszem a kérdést: méltóztatik-e a t. háznak a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni: igen vagy nem? *(Igen!)*

E szerint kimondom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és ehhez képest Győrffy Gyula képviselő ur mentelmi jogát ebben az esetben felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése ugyancsak Győrffy Gyula képviselő ur egy másik mentelmi ügyében (Irom. 366).

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség 1903. márcz. 16-án kelt 1473. sz. felterjesztésében azért kéri Győrffy Gyula orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, hogy vele szemben a 29.317/902. sz. itélet, melylyel nevezett 2 napi államfogház büntetésére itéltetett, végrehajtható legyen.

Tekintettel arra, hogy a jogerősségi záradékkal ellátott itélet hivatalos kiadványa az iratok közt van s a felterjesztést illetékes hatóság teszi, a mentelmi bizottság zaklatás esetét fenforogni nem látja s tisztelettel javasolja, hogy Győrffy Gyula orsz. képviselő mentelmi joga a fenforgó esetben felfüggesztessék oly czélból, hogy vele szemben a kirótt 2 napi államfogházbüntetés végrehajtható legyen.

Elnök: Kiván valaki hozzászólani? *(Nem!)* Ha nem, felteszem a kérdést: elfogadja-e a t. ház a mentelmi bizottság javaslatát: igen vagy nem? *(Igen!)*

E szerint kimondom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja s ehhez képest Győrffy Gyula képviselő ur mentelmi jogát ebben az esetben felfüggeszti.

Ezzel, t. képviselőház, a napirendre kitüzött mentelmi ügyek letárgyaltattak s az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Elnök: T. ház, a tanácskozást folytatjuk.

Napirend szerint következik a további teendők iránti intézkedés. A feljegyzések során szó illeti?

Trubinyi János jegyző: B. Kaas Ivort!

B. Kaas Ivor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Mielőtt gróf Tisza István miniszterelnök ur politikáját támadnám, engedjék meg, hogy személyét köszöntsem. Homéroszt idézve

Digitized by Google

báró Beck Ausztria nemtőjéhez szólt ekképpen: »Ἄνδρά μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον« nevezd meg nekem Muzsa a sokat forgott férfiut!« Ausztria nemtője Tisza Istvánt nevezte meg neki olyan Odisszeusképen, a ki erősen megfogva kormányát a hajónak, azt a viharos tengereken kikötőbe vezethesse, a ki Scylla és Charybdis közt evezve, vállalkozott arra, hogy rendet teremtsen. És ő maga is tegnapelőtti beszédének végén azzal állott elő, hogy ő férfias kötelességének tartja erős kézzel fogni meg a gyeplőt és nem engedni mindenféle habozásoknak, hogy az általa kitüzött és hazafiasnak tartott czélt, a rendnek helyreállitását, biztositsa. Hát, kérem, férfiut kerestek Bécsben Magyarország élére. Férfiunak vallja magát gróf Tisza István mások ellenében. Férfiunak ismerem én el őt és ha ő az az erős kéz, a ki megfékezni kivánja Magyarországon a nemzeti áramlatot, mondjuk: ellenállást, akkor nekem nincs más választásom, mint hogy mentől jobban tisztelem a kormánypártban az erőt, annál erősebben küzdjek az oly politikával szemben, a melyet hazámra nézve veszedelmesnek és végzetesnek tartok. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Tisza István valóban ugy mutatta be magát Magyarországon, mint a ki az erős rendszabályoknak képviselője, a ki mindig férfi. Valóban, ha tekintem azokat a szerepléseket, a melyeket másoknál tapasztaltunk, akkor a gerincztelen politikusok sorában, a fecsegő asszonypolitikusok közt, Tisza Istvánt az ő elszánt, mindenre kész határozottságával én is férfiasnak elismerni vagyok kész és kénytelen. De utóvégre nem az a kérdés, hogy valaki bir-e azzal az elszántsággal, hogy minden akadályt leküzdjön, hogy keresztülgázoljon törvényen, ellenzéken, alkotmányon törvényesen, ha lehet, törvénytelenül, ha kell. Nem ez a kérdés; hanem az volt a feladat, hogy Magyarországot békés kiegyenlitéssel vezesse ki azokból a bonyodalmakból, melyekbe vigyázatlanság és hamisság, makacsság és az előrelátásnak hiánya sodorták bele. *(Ugy van! a baloldalon.)* Kell-e Magyarországnak, kivánják-e önök Magyarországon azt, hogy annak jogai, alkotmánya, szabadsága, népe, nemzeti aspirácziói, ellenzéke letiportassanak? Ha ezt kivánják, megtalálták hozzá a férfiut. Ha azonban önök azt kivánják, hogy Magyarország visszanyerje lelkületének nyugalmát, a jognak, alkotmánynak uralkodását, ha azt akarják, hogy ebben a parlamentben a béke necsak erőszakos házszabály-sértésekkel és finomul kieszelt manőverekkel állittassék helyre, hanem hogy az a pártok megegyezésével, hozzájárulásával történjék: akkor ennek nem az a módja, a melyet az erős kéz itten proklamált, nem az a programm az, a melyet Bécsből Tisza István lehozott, hanem annak a programmja az, hogy egy közös nemzeti czélban, a közös érzések egyesülésében találjuk meg a kibontakozás utját és módját. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Mikor azon a nevezetes éjjeli ülésen zárt ülés volt, utolsó szónoknak engemet vetett fel a parlamenti küzdelem, visszaemlékezve régi hasonló nehéz bonyodalmakra, azt a kérést intéztem a szabadelvü párthoz, hogy a kivezető utat méltóztassék keresni ugyanazon a módon, mint korábban mások bölcsesége megcselekedte, a pártközi, e végből kiküldött bizottságok tárgyalásai nyomán, hogy a pártok külön erre a czélra ezen katonai kérdéseknek mégbeszélésére, a lehetőségeknek mérlegelésére, a kibontakozásnak keresésére összetett erővel tárgyaljanak, megbizással és paktumszerüen jöjjön létre a békekötés, mert hiszen másképp, mint békekötéssel, másképp, mint paktummal — nem paklizást értek alatta — helyesen megoldani az ilyen ügyeket nem lehet. E helyett azonban az történt, hogy a dolgot bevitték a szabadelvü pártkörbe, azt mondták, hogy ez a kérdés nem az ellenzékkel, hanem kizárólag a többség jogán, a többség által lesz eldöntendő, és mintegy, a hajdani Tisza-lexnek módszerével ujra áthelyezték a törvényhozói működést a pártkörbe. Sőt még az is történt, hogy a szabadelvü párt, a többség maga, erről a jogáról lemondva, azt átruházta egy u. n. kilenczes kigondoló bizottságra, a mely titokban szőtte terveit és titokban akart programmot adni a szabadelvü pártnak oly kérdésben, a mely az egész országot, ezt a parlamentet hónapokon keresztül foglalkoztatta, a melyben mindenkinek megvolt már a maga meggyőződése, a melyet kigondolni ujra egészen felesleges volt; de ugy látszik, hogy valakinek vagy valakiknek erre szükségük volt. Behuzódtak Deák Ferencz szobájába, tanácskoztak hétszámra, bizonytalanságban, függőben tartották az egész országot, s a szabadelvü párt leste-leste, hogy mit főz ki a kilencz szakács. Az eredmény nagyon siralmas volt.

Az a kilenczes bizottság nagy hibát követett el és a történelem előtt nagy felelőséget tartozik viselni, mert a helyett, hogy a nemzetnek jogát, a nemzetnek akaratát óhajtotta volna a parlament által, tehát a népképviselet által megvalósittatni, a helyett ők felszaladgáltak Bécsbe, a miniszterelnök épen nyolczszor, és titkos érintkezésekkel, besugásokkal, felterjesztésekkel, audiencziákkal részint a királynál, részint más osztrák államférfiaknál folytonos kontaktust tartottak és befolyást engedtek a szabadelvü pártnak, a többségnek, az országgyülésnek elhatározásába olyan tényezőknek, a melyek a legtávolabb állanak attól, a mit magyar népképviseletnek, a mit magyar alkotmányosságnak lehet nevezni, sőt, a mely tényezőknek egy része határozottan és törvényesen el van tiltva attól, hogy a mi országos ügyeinkbe bármi befolyást gyakoroljon. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ezek a gerincztelen politikusok, ezek az agyvelők derék nélkül, megállapodásokra jutottak, a melyeket rájuk nézve kölcsönösen és egyetemlegesen kötelezőknek tartottak. S midőn nagy

Digitized by Google

csodára valahára megállapodtak abban, hogy közjogilag mi lehetséges, mi sérelmes, katonailag mi elfogadható, mi kivihető az ő felfogásuk szerint, akkor a szabadelvü pártnak összetartása, összefoglalása, egyetemes állásfoglalása lebegett előttük, hogy majd, ha ezt a pártot bensőleg megerősitik, akkor egy ugynevezett konczentrácziós kormányt állitanak ide, olyan kormányt, a melyben a többségnek minden árnyalata képviselve lesz, a mely a nemzettel szemben is bizonyos személyi garancziákat képvisel, a mely bizonyos népszerüségnek örvendhet, a mely azután a párt által elfogadandó programm részére biztositja nemcsak a szabadelvü pártnak szavazatait, hanem azt a hitelt is, a melylyel az összes pártok, az ellenzék is viseltetik azon politikusok egynémelyike iránt, kik a 9-es bizottságban mértékadók valának. Hiszen az a programm akármilyen jó vagy rossz, — az eredeti programmot értem — ha férfiak, a kik a nemzet köztiszteletével egyszersmind a nemzet széles rétegeinek rokonszenvét birják, férfiak, a kik itt az ellenzéki padokon bizonyos szimpatikus tisztelettel fogadtatnak, ha azok veszik az ügy vezetését kezükbe, az mégis talántalán nyitott volna arra utat és módot, hogy ha azután egy ilyen többségi kormány nyiltan itt a ház előtt az ellenzéket felszólitja, hogy keresse a béke utját elveinek teljes fentartásával és biztositékot nyujt arra nézve, hogy a miket ő igér, azok keresztül fognak vitetni teljes őszinteséggel és következetességgel, a mellett a jogoknak és alkotmányos szabadságoknak semmiféle csorbájától félni nem kell, mert erre nézve az ő személyük becsületbeli biztositékot képez, *(Ugy van! a néppárton.)* hogyha — mondom — egy ilyen kormánynyal állottunk volna szemben: akkor még ezen az általam nem helyeselt uton is, — mert nem nyilt paktumos uton — ezen kizárólagos szabadelvü párturalmi módszer szerint is lehetett volna talán a kibontakozást megtalálni, lehetett volna az ellenzéket az obstrukczió abbahagyására birni. Hiszen ki ne szeretné a békét, a nyugalmat és a rendes munkát, és ki akarná a felelősséget vállalni olyan harczért a melyre nincsen szüksége vagy a melynek nincsen értelme?

De hát mi történt? Valaki, talán egy volt miniszter pacemaker-nek ment fel Bécsbe, és itt a különböző kihallgatások után, melyek ott eszközöltettek, nyugodtan várták a kilenczesek az eredményt, hogy az meg fog felelni a közös megállapodásnak, hogy az nem fog változtathatni azon a szolidaritáson, a mely erkölcsileg kötelezte mindnyáját. Hiszen egyhangu volt az ő határozatuk, hiszen hosszasan beszéltek arról maguk között, és a kik felmentek, egyik a másik után, azzal mentek fel, hogy a királynak előterjesztették, a mely alapon keresik ők a békés kibontakozást, nem más alapon, és hogy ezen az alapon ők remélik, hogy elérik czéljukat és más alapon közülök senki sem fog vállalkozni egy ilyen akczióra.

Hát ha paktumok köteleznek pártokat, a mint annyiszor hallottuk szemére lobbantani a függetlenségi és Kossuth-pártnak, hogy a paktumot sem tartotta meg, a mit ők viszonoztak azzal, hogy másik részről sem tartották meg, — ebbe nem avatkozom bele — akkor még sokkal inkább köteleznek ilyen megállapodások pártvezető egyéniségeket, a kik ezeket együtt állapitották meg, *(Ugy van! a néppárton.)* együtt fogalmazták meg, a melyeknek fogalmazásánál lemondott egy részéről aspiráczióinak Apponyi Albert, egy részéről felfogásának lemondott Andrássy Gyula, egy harmadik részben engedett Széll Kálmán, s a melyekhez teljesen hozzájárult Tisza István, a mely programm tehát akár jó, akár rossz, de egy tökéletesen megszabott kompromisszum jellegével bir. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Mindegyiket kötelezte egyaránt!

B. Kaas Ivor: De hát a felment államférfiak közül a chlopy-i parancs szerzője volt az, a ki kereste az ő erőskezü férfiát, a kinek az kellett, hogy Magyarországon rend teremtessék és bármilyen áron ujoncz és pénz szállittassék az ő terveire, a ki már régebben, nemcsak most, csinálja a katonai politikát Magyarországon. Báró Beck, a chlopy-i hadiparancs szerzője másképen gondolkodott, az ennek a kilencz férfiunak munkálatát visszavetette. Jött az egyik tisztességes ajánlatával, nem fogadtatott el. Jött a másik, az is visszautasittatott; jött a harmadik, annak azt mondták, hogy igy lehetetlen. Végre ismételt odysseai vándorlások között Kyrke szigetére beérkezett Tisza István és megnyerte báró Beck kitüntető bizalmát és a kormányalakitáshoz való megbizást. Mikor azután lejött ide azzal, hát megtörtént az a nem csoda, hanem nagyon gyakori eset, hogy a szabadelvü pártban mindannyian, kegyelmes urak, nagy urak, nagyságos urak, kis urak, mind beadták a derekukat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem volt akkor már szó sem jogról, sem alkotmányról, skrupulus volt nagyon sok, de akarat erő semmi. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* És igy győzött a gyengék felett a férfi *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* és akkor megvolt a nagy öröm, hogy most már ez az erő keresztül fogja vinni azt a katonai programmot, a melyet neki diktáltak.

Jött azután még egy másik érdekes jelenség, a kabinetalakitás. *(Halljuk! Halljuk!)* Az ő kabinetalakitása, a mely már régen készült — mert hiszen nem az első kisérlete volt ez — már sokkal könnyebben ment, mint a hogy a dolgok természetéből folyólag, a kérdések nehézségét tekintve és a feladatok bonyodalmait véve figyelembe, gondolni lehetett volna. Ő ugyanis a szabadelvü pártot meg sem kérdezte. Ő nem a pártból vette bizalmi férfiait; valamint ő sem a párt bizalmából lett miniszter-

Digitized by Google

elnök, akképen az ő minisztertársai sem a párt bizalmából foglalták el a piros bársonyszéket, hanem az ő bizalmából. És ő itt ismét annak az erős kéznek bizonyult, a mely azt mondja, hogy nekem nem kell afféle konczentrációs minisztérium, nekem nem kellenek a miniszteriumban különböző vélemények, nekem nem kellenek skrupulózus emberek, a kik ott, hogyha én a programmomat keresztül akarom vinni, nekem gáncsot vessenek. Nekem megvan a magam lelkiismerete, másnak lelkiismerete ne legyen, hanem a ki ott ül, az velem legyen szolidaritásban, arra én számithassak bizton és erősen, bármit fogok tenni. Ebben az én kabinetemben nekem akadályt ne görditsen elémbe senki. És megcsinálta a maga kabinetjét és a maga képére teremtette meg. Nem mondom hogy roszszul tette, mert ha másként tette volna, az nem lenne az erős kabinet. De azért mégis nagy kérdés, hogy ezzel az erős kabinettel, ezzel az erős kéz politikájával, a melyet ő hirdetett, a mikor Fejérváry még honvédekkel akarta a házat megszállani, kormánya Magyarországra és Magyarország alkotmányára nézve üdvös lesz-e vagy sem? jövőjét biztositja-e, vagy jövőjét koczkáztatja-e Magyarországnak és a dinasztiának? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ahhoz a ponthoz értem, a mely a miniszterelnök ur programmjában a párt előtt, a kilenczes bizottság előtt és a sajtóban is mint legfőbb argumentum szerepelt, a melyet ő ugy fejezett ki, hogy el kell kerülni az összetüzést a korona és a nemzet között.

Rakovszky István: Azért vannak a miniszterek közben!

B. Kaas Ivor: Mindenekelőtt megjegyzem, hogy a miniszterelnök ur közjogi nomenklaturájában minduntalan egy nagy német hiba fordul elő. Ő mindig a koronáról beszél és a koronát állitja a magyar nemzettel szembe. *(Ugy van! balfelől.)* Ez egészen megfelel a német államokban lévő felfogásnak, a hol a »Krone« a király tulajdona, tehát szinonim a fejedelem fogalmával. Tudjuk, hogy ez Magyarországon nincs igy. Hiszen a mikor a boldogult trónörökösről Koronaherczeg-utczának nevezték el az Uri-utczát és minden alkalommal hangoztatták, hogy Magyarországon nem korona-örökös van, — mert hiszen azt mindannyian örököljük, — hanem trónörökös, épugy a nemzet közjogának sérelme és a király tekintélyének kisebbitése van abban, hogy ha a helyett, hogy a király személyéről beszélnénk azzal a tisztelettel, a mely mindig megilleti Magyarország koronás fejedelmét minden alattvalója részéről, az ő személyét igy kimosdatjuk és a koronát állitjuk oda helyette, a koronát, a melyről tudjuk, hogy mi magyarok mindannyian tagjai vagyunk, a melynek jogairól tovább értkekezni nem akarok, csak megjegyzem azt, hogy ha a királyról van szó ebben a házbau, akkor tessék azt megnevezni és ne tessék őt a koronával helyettesiteni, a mely nem azonos a királylyal. *(Helyeslés balfelől.)*

Semminemü konfliktust a király és annak fejedelmi jogai, a nemzet és a nemzet alkotmánya között el nem fogadhatunk. Biztos vagyok benne, hogy nincs ebben a házban párt és nincs népképviselő, — legalább alkotmányos alapon nem állhat népképviselő — a ki a király jogait ne tartaná teljes tiszteletben. Hogy az átruházott felségjogok micsoda magyarázattal látandók el, arról mások szólottak. Annyi bizonyos, hogy ezek is közös jogok, mert ha nem volnának azok, akkor nem volnának törvénybe iktatva, »alkotmányos« jelzővel. Ezt nemcsak én állitom, nemcsak a ház és a szabadelvü párt ismeri el, ezt a kilenczes bizottság is igy fogta fel. De másképmagyarázta Körber, másképmagyarázta a chlopy-i hadiparancs szerzője, a mi legveszedelmesebb ellenségeink, ők, a kik a római jog felfogásával, a mely mindent az impériumból, az imperátor személyéből vezet le és az osztrák alkotmányfejlődés alapjaiból indultak ki, a kik nem ismerik a mi jogainkat, érzelmeinket, másképmagyarázták azokat saját érdekükben és ily irányu tanácscsal éltek vissza ő Felségénél.

Ez volt az a nehezen megmagyarázható pont, a 8. pont, a mely a királyi kihallgatásoknál a válságot eldöntötte. Nem a magyar közjog, nem is a magyar nemzeti érdek és felfogás, nem is a szabadelvü párt meggyőződése, de még a kilenczes bizottság megállapodása szerint sem, a mely kitért a dolgok elől, hanem eldöntötte egyenesen azon felfogás szerint, a mely a chlopy-i hadiparancsban nyilatkozott meg.

Es most jön a mi furfangos Odysseüsünk, és a falovat, a melyben a chlopy-i alkotmányos elmélet és az osztrák vezérkar vannak elbujtatva, szépen becsempészte a szabadelvü pártkörbe. Ide nem hozták be, nem tudom, lelkiismereti skrupulusból-e, vagy azért, mert itt őrt állunk és az alkotmány ilyentén sarkalatos felforgatását, megsértését, törvénybe iktatását vagy akár csak a ház nyilatkozatában való helyeslését sem engedtük volna meg; szóval nem tudom, miért nem hozta be a trójai falovat, de denique nem hozta be, és én nem is csalogatom, hogy hozza be a parlament sánczai közé. Csak hagyja a szabadelvü pártban, hadd törjenek elő ott az osztrák generálisok az ő programmjukkal, az ő javaslataikkal, hadd lássák szabadelvü képviselőtársaink, hogy mit müvelnek Magyarország és a haza ellenére, ha azt a politikát, a melynek Beck a képviselője s Tisza István a végrehajtója, végig támogatni akarják. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez a politika nekünk nem uj, régen ismerjük azt. És mi itt egy nagy történelmi proczesszussal állunk szemben. Egyfelől a magyar nemzet, a mely feléledt halottaiból, megerősödött, öntudatra ébredett, és magának követeli a

Digitized by Google

jövendőt, abban a helyzetben látja az országot, hogy itten nagy európai, nemzeti átalakulások készülnek, forr a nemzetekben az életkedv és erő és azok között a verseny és ebben a versenyben nekünk meg kell erősitenünk a mi alkotmányunkat, a mi államunkat, ki kell fejteni annak minden erejét, összefoglalni annak gazdasági és katonai erejét, hogy ha ránk jön a vész órája, hogy ha ránk jön az a nehéz percz, mikor jövőnk felett elvettetnek a koczkák az európai világ történetében, akkor készen álljunk ott, akkor legyen nekünk pénzünk is, hadseregünk is, érzésünk is és hazafiságunk akkora, a mely szembeszáll a világ minden viharával. *(Éljenzés a baloldalon.)* Erre készülni kötelessége a magyar kormányoknak, erre felszerelni a nemzetet kötelessége a kormánynak és törvényhozásnak egyaránt, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* erre képesiteni Magyarországot és a nemzetet legfőbb érdeke a mi Habsburg-dinasztiánknak is. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Mikor ez a nagy mozgalom ezt a nemzetet megragadta, mikor a nemzet ezt a feladatát átérezte és átértette, akkor ezzel szembe szállott az osztrák hagyományos politika. Ez a hagyományos politika szintén dinasztikus, csakhogy egész másként fogja fel a dinasztiának érdekeit, mint mi. Én nem vonom kétségbe, hogy Lueger hü alattvalója ő Felségének, Beck is, de vitatom, hogy az én magyar hűségem cseppet sem alábbvaló, mint akár a Beck tábornagyé, akár a Luegeré. *(Éljenzés a baloldalon.)* Ők azonban dinasztikus érzelmeiket és az ő osztrák hazafiságukat egészen másként értik; ők az erők összefoglalását nem ugy értik, hogy a magyar állam ereje növekedjék és legyen nagy és szolgálja az ő Habsburg-dinasztiáját, hanem ők a viribus unitis régi formuláját fogják csak fel, mert több belátásuk nincs. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon)* Nem értették meg az utolsó évtizedek fejlődésében, hogy a régi Ausztria a maga czentralisztikus germán, német adminisztracziójával nem tartható fenn, hogy annak más bázist kell adni, olyat, a mely befogadja a történelmi nemzeteket, a mely azoknak hűségét mind összecsatolja a király vagy a császár iránti odaadással, a mit másképen, mint a nemzeti jogok és aspirácziók kielégitésével elérni nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* A helyett, hogy ellentéteket teremtsenek a király és a nemzet között és akadjanak olyanok, a kik hirdessék azt a miniszterelnöki székből, a helyett a harmóniát kell keresni és a harmóniát kell létesiteni. És ők, miniszteireink hivatva vannak arra, hogy közbenjárók legyenek a nemzet és a király között, nem pedig arra, hogy — pardon a szóért — a császári akaratnak legyenek itten mindenre kész szolgái. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Hát meglehet, hogy Becknek a pártfogása többet ér, mint a mi ellenzéki törekvésünk; meglehet, hogy egy miniszteri tárczának a biztositására a bécsi katonai körök barátsága hathatósabb, mint a magyar nemzetnek szeretete és tisztelete.

Pozsgay Miklós: Ugy látszik!

B. Kaas Ivor: De legyen bár igy, ez bennünket legkevésbbé sem indithat arra, hogy akár elveinkből, akár nemzeti törekvéseinkből lealkudjunk, avagy az alkotmányos jogok követelésében engedményeket tegyünk az osztrák politikának. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És én mindjárt meg is mondom, t. ház, hogy miért nem szabad ezt tennünk. *(Halljuk! Halljuk!)* Egyszerüen azért, mert az osztrák politika féluton meg nem áll, az egy kigondolt rendszer, a melynek keretében nem véletlenül fejlődnek az események. Hiszen, t. képviselőház, a Magyarországot gazdaságilag, katonailag és diplomácziailag Ausztriába bekebelezni vágyó bécsi hagyományos bürokratikus és katonai felfogás különböző kisérleteket tett, hogy az 1867-ben megbuktatott osztrák rendszert helyreállitsa és a magyar önállóságból mentől többet lefaragjon. Emlékezünk mindnyájan az 1889-ben lefolyt nagy véderő-vitára. Akkor történt az első pozitiv kisérlet ez irányban azzal, hogy Magyarország alkotmányából ki akarták venni az ujonczmegajánlási jogot. Ekkor az ellenzék és gróf Andrássy Gyula, továbbá Szilágyi Dezső, gróf Apponyi Albert, s mi mindnyájan, a kik akkor a parlamentben ültünk, szerencsésen meggátoltuk ezt a jogra vonatkozólag, azonban gyengék voltunk mi obstrukczionisták ahhoz, hogy kiküzdjük nemcsak a jogot, hanem a jognak garancziáit is és illetőleg, hogy meggátoljuk azt a katonai rendszert, a mely tételesen benne foglaltatott abban a törvényben, s a mely a régi Deák-féle 1868-ik évi véderőtörvénynek nagyon lényeges módositásait foglalta magában. Igy tartalmazta e törvény pl. a hadilétszámnak kitörlését, a hadsereg megnagyobbitását, a közös hadsereg elismerését stb. stb., szóval egész sorozatát azon rendszabályoknak, a melyek a régi néphadsereget visszaalakitották közös osztrák-német hadsereggé, melynek szabatosan megállapitott határai a törvényben nem foglaltatnak, azonban az adminisztráczió és delegáczió e határokat kitolta akkora mérvben, hogy a militarizmusnak igen nagyfoku és igen terhes növekedése vált lehetővé. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A siker bátorit és ezért mostan ennek a folytatására történtek az első kisérletek az ujonczjutalék emelésével. Azonban, t. képviselőház, a czentralizáczió, a bekebelezés, az egységesités iránti törekvés egészen következetesen nemcsak a katonai ügyekben folyt és pedig ugy közigazgatásilag, mint törvényhozásilag és pénzügyileg, hanem ugyanerre törekedtek velünk szemben az osztrák államférfiak a közgazdasági téren is. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Magyarországot gazdaságilag bekebelezni ugy, hogy az soha külön ne válhassék, ez

Digitized by Google

a másik törekvés. És erre nézve — hiszen emlékszünk Bánffy idejéből az ischli klauzulára — kaptunk mi akkor vivmányokat; hoztak nekünk gazdasági vivmányokat, épen ugy, mint most. Ki tagadhatná, hogy a bankkérdésnek, a valutakérdésnek bizonyos mértékben való rendezése vivmány? Mondom, nagy előnyöket hoztak nekünk gazdasági és pénzügyi téren is; a fogyasztási adók tekintetében is kaptunk olyan rendezést, a mely Magyarországra nézve előnyös volt. De ezen vivmányokkal szemben követelték tőlünk a gazdasági egységnek örökre való biztositását, a gazdasági önállóságról való lemondást az ischli klauzulában és itt megint ott voltunk, a hol a véderőtörvény tárgyalása alkalmával, hogy a jogot megvédelmeztük, a dolgok lényegére nézve pedig megalkudtunk jól is, rosszul is, a mint épen lehetett.

Jött azután ugyanezen politikának, mondjuk, harmadik kiadása, a Széll-kormány idejében. Évekig tartó huzavonával jutottunk oda deczember 31-ére, a mikor a 12-ik órában aláirták az egyezséget Ausztriával, a melynek gazdaságilag az a kritériuma, hogy Magyarországnak tesznek engedményeket; hoznak nekünk vivmányokat, agrárvámokat — a melyeknek megitélésére most nem terjeszkedem ki, — de a mely vivmányokkal szemben engedmények s ellenengedmények mellett behoznak egy olyan prohibitiv vámtarifát, a mely Ausztriát és Magyarországot teljesen elkülöniti a külföldtől és teljesen kezébe adja Ausztriának azt, hogy csak olyan vámtarifát fogadjon el, a mely Magyarországot, mint piaczot neki kiszolgáltatja *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mit tehát nem értek el az ischli klauzulával jogilag, azt most el akarják érni tényleg, sőt, a mint hallom, a külfölddel való vámszerződéseket nem tiz esztendőre, hanem hosszabb időre tervezik: 15—20 évre, hogy azok a szálak, a melyek gazdaságilag a két állam közt szövődnek, annyira össze legyenek nőve, hogy többé azután ne akadhasson semmiféle kormány, — legyen az akár szabadelvü, akár klerikális, akár függetlenségi — a mely ezt a gazdasági egységet megbontani képes legyen, mert azzal a sziámi ikrek műtétét vinné véghez, a mely életébe kerülne mindenik félnek.

És ehhez a gazdasági politikához csatolták ugyanakkor a katonai programmot.

Emlitettem egy korábbi beszédemben, hogy olvastam azt a rezervált memorandumot, a melynek szintén báró Beck, vagy a vezérkar volt a szerzője talán két vagy három esztendővel ezelőtt, és a melynek rezultátuma az volt, hogy fel kell állitani még két hadtestet, hozzászaporitani kell a tüzérséget; szaporitani kell továbbá mindkét állam honvédségét és a flottát is; szóval: egy olyan nagy véderőt kell teremteni, a mely a szomszéd államok véderejével aequivaleáljon. *(Egy hang a baloldalon: Elejtették!)* Dehogy ejtették el; a mi összes obstrukczionk azoknak az uraknak a szemében nem számit. Ők ehhez a tervhez ragaszkodnak.

És Széll Kálmán elkövette azt a végzetes és nemzetünkre nézve nagyon káros hibát, hogy ennek a tervezetnek apránként való fokozatos megvalósitásához hozzájárult. Ő is abból a nézetből indult ki, hogy ezen változtatni nem lehet, ezt a legfelsőbb akarat kivánja, vagy báró Beck igy tanácsolta és a ki Magyarországon a kormányon meg akar maradni, az nem lehet más, mint ennek a hadügyi politikának a végrehajtója. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* És jött a 25 ezer főnyi ujonczlétszám szaporitása azzal, hogy kérem, ez csak 25 ezer ember, ebből csak 43 százalék esik Magyarországra, ennek előzetesen csak ennyi költsége lesz és ebből csak 7 millió esik Magyarországra, a többit majd megszabják a delegácziók.

De hiszen nem vagyunk mi olyan ujonczok, hogy minket ugy halbrechts, halblinks lehessen kommandirozni és ne tudjuk, hogy hova masirozunk, ha egyszer elindultunk. Láttuk, hogy ez csak részletfizetés, láttuk, hogy ezen 25 ezer ujoncz megajánlása mögött az rejlik, hogy mikor ez megvan, a 11. §-nak a belszervezetre vonatkozó határozata szerint báró Beck majd megcsinálja a tervet, hogy a kereteket hogy kelljen kiszélesbiteni. Mindenki megkérdezése nélkül, egyszerüen a katonai hivatalos lapban a kérdést eldönti, mikor azok a keretek már megvannak, s akkor a delegácziótól kérnek majd ezen keretek fejlesztésére költségeket. Melyik delegáczió ne szavazná azt meg? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen a delegáczióban — ezt szemrehányáskép mondom — ellenzék nincsen. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Azok a szabadelvüek, a kik a 8. §-t elfogadják igy is, ugy is, azok a szabadelvüek a delegácziókban, a főrendekkel szaporitva, nem fognák megtagadni a költségeket a felségjogok alapján kitágitott keretekhez. És már most jön a véderő-törvényjavaslat, a mely azután igy szól: Uraim, népképviselők! Azt önök tudják, hiszen már elismerték, mikor a 25 ezer ujonczot megszavazták, hogy a hadsereg véderőképességét fejleszteni kell. Erre nézve az önök jóváhagyásával megtörténtek az intézkedések, a keretek fel vannak állitva.

Lengyel Zoltán: Az ágyúk meg vannak csinálva!

B. Kaas Ivor: Az ágyuk is meg vannak csinálva, a költségek is meg vannak hozzá, de a kereteket be kell hozzá tölteni. Ide tehát nem 25 ezer ujoncz kell, hanem 75 ezer, vagy nem tudom mennyi, nem akarok a számokon lovagolni, szóval az ujonczlétszám-emelés, a hadi létszám emelése és minden katonai költségnek a végtelenbe való emelése következett volna a 25 ezer ujoncznak ily egyszerü megszavazásából, a miből különben a szabadelvü párt nem is csinált nagy kérdést. A kormány, az hozzájárult, a volt nemzeti párt is. A volt nemzeti párt

Digitized by Google

azonban, régi tapasztalásain okulva, bizonyos feltételeket szabott. *(Halljuk! Halljuk!)* Két ilyen feltétel volt. Az egyik lényeges, a kontingentálás volt, másik a katonai nevelés ügye, szóval, a magyar tisztképzés.

Ezek a követelések megoszlást szültek a szabadelvü pártban, a kormánynak nehézségeket okoztak, melyeken a kormány nem birt átsiklani és a melyeken a szabadelvü párt sem tudott átsiklani. És ezen nemzeti követelésekhez, a melyeket gróf Apponyi Albert és Szentiványi Arpád fogalmaztak meg, hozzájárultak az ellenzék követelései is.

Legyen szabad itt nekem azon pártnak állásfoglalását jeleznem, a melyhez tartozni szerencsém van. *(Halljuk! a baloldalon.)*

A néppárt a Felséghez 1901 novemberében, tehát ezen kérdések felmerülésénél jóval korábban felirati javaslatot terjesztett itt be, melynek szövegéből a következő passzusokat olvasom fel: *(Halljuk! Halljuk!)*

»Nem kisebb feladat vár a törvényhozásra, a kormány ismételten bejelentett szándékával, hogy a lejárt véderő-törvényt megujitsa. Nem zárkózunk el ennek szüksége elől. Hogy hazánk és Felséged többi országainak védképessége egyéves provizóriumok bizonytalanságának legyenek kitéve, ezt hibáztatjuk. Felelőségünk komolyságával fogjuk elbirálni a kormány előterjesztéseit, a mivel a trón és az ország biztossága és a velünk állandó szövetségben levő királyságok és örökös tartományok iránt tartozó kötelességünknek megfelelni igyekszünk. Tudjuk, hogy a külső veszedelmekkel sikerrel szembeszállni csak ugy lehet, ha a legjobb és egyenlő fegyvereket adjuk hadviselő fiaink kezébe. Az általános hadviselési kötelezettség elvét is meg kivánjuk tartani. Ámde nem hunyhatunk szemet a katonai szolgálat túlságos kiterjesztésének kimeritő testi és anyagi terhei előtt, a melyeket az elviselhetetlenségig fokozni népünkre nézve felette káros volna és nemcsak az állam pénzügyi egyensulyát hozhatná zavarba, hanem utóbb a hagsereget is megfoszthatná az erős, egészséges ujonczoktól. Meggyőződésünk, hogy ez idő szerint sem a létszámot szaporitani, sem az ennek megfelelő keretet kitágitani a nemzet szolgáltatási képességének túlfeszitése nélkül nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Közegészségügyi, pénzügyi, gazdasági, erkölcsi és katonai szempontok egyaránt ajánlatossá teszik a tényleges szolgálati időnek három évről való leszállitását. *(Ugy van! a néppárton.)* Egyébként is a katonai nevelés körül a magyar ezredeknél a tisztikarnak törvényeink értelmében lehetőleg magyar polgárokkal való kiegészitésénél a magyar államiság jogos igényei és hűséges önfeláldozásával kipróbált nemzeti lojális kivánságaink az uj véderő-törvényben figyelembeveendők.« *(Ugy van! a néppárton.)*

Ezekhez a felirati javaslatban kifejezett néppárti kivánságokhoz járult még magyarázatul az a határozati javaslat, a melyet Rakovszky István és a többi néppárti képviselő január végén a vita kezdetén beterjesztett és a mely azt mondja: *(Halljuk! Halljuk! a balés a szélsőbaloldalon. Olvassa):*

»Határozza el a ház:

1. Az ujonczjutalék 10 évre állapittatik meg.

2. Az ujonczjutalékhoz való hozzájárulás arányának megállapitásánál kulcsnak a 20—24 éves férfinépesség számát kell alapul venni.

3. A tényleges szolgálat idejét a lovasság, lovagló ütegosztályok és a hadi tengerészet kivételével, két évben szabja meg, a költségek legmesszebb menő kimélésével.

4. Az 1889 : VI. törvényczikk 25. §-ának azon rendelkezését, miszerint a tartalékos tiszti vizsgát le nem tevő önkéntesek még egy évet a tényleges állományban legyenek kénytelenek szolgálni, helyezze hatályon kivül.«

Ennek a két kijelentésnek értelmében a néppárt ellenezte a létszám emelését és a katonai törvényjavaslatokat teljes erejével egészen addig, a mig az ex-lex állapot be nem következett, és hogy bekövetkezett, annak nem a néppárt az oka, de még a függetlenségi párt sem, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* mert hisz mindnyájan tudjuk, hogy ez Széll Kálmán kormányelnök ahhoz való ragaszkodásának tulajdonitható, hogy mindenekelőtt, minden egyéb dolog mellőzésével a létszám felemelésének megszavazása nem a régi ujonczjutalék, hanem a felemelt ujonczjutalék megszavazása hajtassék keresztül, bármi történjék is, akár belemegyünk az ex-lexbe, akár nem, szóval: a kiegyezés, a költségvetés, minden gazdasági és pénzügyi szempont, a tisztviselők érdeke, a beruházások, minden, minden háttérbe szorult a miatt az egyetlen katonai követelés miatt, hogy ezt az ujonczlétszámot meg kell adni. Hogy ez a politika hová vezetett, szomoruan tapasztalták önök, tapasztaltuk mi. Ki helyesli ma ezt a makacsságot? *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Most azt mondják, hogy hiszen csak a régi ujonczlétszám megszavazásáról van szó. A miniszterelnök ur akkor juniusban, a mikor először kapta a megbizást, hogy kabinetet alakitson, nem arra kapta, hogy a régi ujonczlétszám szerint vigye keresztül a politikáját, hanem arra, hogy a b. Fejérváry által benyujtott törvényjavaslatot hajtsa keresztül minden módon, a melyet a gyenge kéz megvalósitani nem birt, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* a melyet alkotmányos eszközökkel, a házszabályok tiszteletben tartásával, oly elnök mellett, a ki a házszabályokhoz ragaszkodik és a szólásszabadságot tiszteli, nem lehet keresztülvinni, a miniszterelnök ur akkor nem arra vállalkozott, hogy megváltoztassa azt a törvényjavaslatot, hanem arra, hogy ugy, a mint tervezve volt, keresztül fogja vinni.

Ma változott a helyzet. Ma ő sem jön azzal, a mit most emlitettem, ma nemzeti vív-

Digitized by Google

mányokat hoz és pálmaágat nyujt a függetlenségi pártnak. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem fogom ezeket az ő javaslatait apróra birálni, de azt tudjuk, mindnyájan tapasztalták önök, szabadelvüek, hogy azokon eligazodni ugyan nem lehet.

Ott van a jelvények kérdése. Hiszen Polónyi képviselő ur tegnap megemlitette, hogy a közös vagy együttes, — a formulával nem törődöm, — hiszen hogy közösül hozzák-e be vagy együttesen, az a papiroson, a logikában nagy különbség, de ha a zászló ugy fog kinézni, a hogy ki fog nézni, az nem különbség. *(Helyeslés balfelől.)* Megemlitette Polónyi képviselő ur, hogy hogyan képzelik Bécsben azt az együttes jelvényt. Ugy képzelik, hogy a régi fekete-sárga zászló megmarad, megmarad a kétfejü sas mint czimertartó, csak a czimerek nem egyesittetnek, hanem mindkét czimer együtt a kétfejü sas szárnyai alá helyeztetik. *(Zaj és felkiáltások balfelől: Nem kérünk belőle!)* Én a jelvények kérdésén, a melynek nagy közjogi fontossága van, nem akarok itt lovagolni, mert hiszen a miniszterelnök ur maga mondta, hogy ez még nincs megállapitva, s igy a mi beszélgetésünk is csak problematikus. De annyi aztán mégis csak áll, hogy bizalommal nem viseltethetünk mi a történtek után egy ilyen formula után azokkal a nézetekkel szemben, a melyeket az osztrák katonai körökben minduntalan tapasztalunk. Ilyen bizalommal megajándékozhatják önök báró Beck miniszterelnökét, de nekünk hasonló bizalomra okunk nemcsak ellenzéki álláspontunknál fogva, de meggyőződésünknél fogva sincs. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Épen ugy vagyunk a katonai nevelés ügyével. A mig azt halljuk, hogy annak a programmja részletesen nincs megállapitva, a mig a miniszterelnök ur nem mondja meg, mely tantárgyakat tanitanak magyarul, a mig meg nem mondja, hogy az alapitványi helyeket ki fogja adományozni, holott mi tudjuk, hogy a vármegyei alapitványoknál most is a vármegyék hozzák javaslatba a magyar tiszti növendékeket, addig mi bizalommal nem lehetünk. Ha a vármegyéknek megvan az a joguk, hogy katonatiszti növendékhelyeket adományozhatnak, akkor, ha a magyar országgyülés adja ehhez a pénzt, annak az adományozása ne legyen a magyar országgyülésnek vagy a magyar kormánynak fentartva, hanem kiszolgáltassuk azt egy olyan közös kormánynak, a melynek felelősége csak a delegációban van, azaz ott sincs meg, mert ottan hozzá van kötve a másik delegáczió hozzájárulásához?

Szóljak-e a magyar nyelvről? Szivemet kellene kitépnem, ha arról beszélnék, *(Éljenzés balfelől.)* hogy magyar országgyülésen, magyar törvényhozásban kérdés lehet a magyar nyelvnek joga. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Meg kellett vénülnöm, hogy ezt megérjem. *(Igaz! Ugy van! balfelől. Derültség a jobboldalon.)*

Förster Ottó: Ez ugy van! Ez a közvélemény! *(Zaj balfelől.)*

B. Kaas Ivor: A t. miniszterelnök ur az ő vivmányai részére micsoda garancziákat nyujt? Ajánlott fel garancziát? Én tudom azt, hogy az osztrák Reichsrathban Körber és Welsersheimb hivatkoztak a koronára, hogy a korona nevében teszik ezeket a kijelentéseket. Ez nem épen garanczia, mert a kormányok változnak és a viszonyok is változhatnak, de mégis egy nagyon tekintélyes, súlyos beszéd, a melynek feltétlenül hitelt adni kell. A t. miniszterelnök ur — helyesen — ezt nem tette, hanem azt mondotta, hogy ezt a maga felelőségére teszi, mert hiszen ő felelős miniszterelnök. A beszéde elején a koronát állitotta előtérbe, a korona fedezete alatt vonult ide be és támadta meg az ellenzéket és követelte az ellenzéktől a leszerelést, de mikor arról volt szó, hogy a leszerelésnek árát, a melyet vivmányokban vél hozni, micsoda garanczia alá helyezi, akkor azt nem helyezte a korona garancziája alá, hanem azt csak a maga felelőségére igérte nekünk. És ha azt kérdezzük: Hát hogyan? Hát mikor? — erre azt a feleletet kapjuk, hogy most nem. Most nem erről van szó, most csak katona kell, ujoncz kell, kell a régi létszámban, most csak pénz kell, indemnitás kell, rend kell. A többit bizzuk akkorra, mikor a dolog megérett a törvényes tárgyalásra, bizzuk a véderőtörvény tárgyalására. Előbb nem. A katonai nevelési ügyek, ezek a szervezeti dolgok csakugyan a véderőtörvénybe valók.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Dehogy valók!

B. Kaas Ivor: Még oda sem valók? Hát hová valók? Akkor még annyi garanczia sem lesz.

Polónyi Géza: Talán ő Felsége korlátlan felségjoga alapján manifesztummal fogja ezt elintézni? Erről tárgyalunk még!

B. Kaas Ivor: Ha ő Felsége felségjogának olyatén magyarázatával, a mint azt ő Felsége érti, a magyar tisztek áthelyezését már megtette volna, ha például a magyar vezényszót elrendelte volna az ő felségjogánál fogva — ez nem az én alkotmányos felfogásom, de a miniszterelnök uré — abban volna bizonyos garanczia a jövőre is, de hiszen mindez nem történt. Hol vannak a garancziák? Nincsenek egyebütt, mint abban a bizalomban, a melylyel vagy viseltetünk a miniszterelnök ur személye iránt, vagy nem viseltetünk. Azok után, melyek a kilenczes bizottság programmjának 8. pontjával történtek Bécsben, viseltethetünk-e a miniszterelnök ur személye iránt akkora bizalommal, hogy a mihez ő hozzájárul, a mit ő kijelent, hogy a mellett meg is áll, hogy azt ő változatlanul magyar nemzeti és alkotmányos értelemben fogja keresztülvinni, avagy b. Beck és a többiek befolyásának engedni fog ujra és azon a lejtőn, melyen lefelé haladunk évek óta, lecsúszunk minden jogunk

Digitized by Google

és minden hatalmunk kiszolgáltatásáig? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

A katonai kérdésről, a mely minden esetre döntő és lényeges, áttérek a miniszterelnök ur programmjában foglalt többi fontos kijelentésekre. Itt elsősorban a gazdasági kiegyezés áll előttem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem bocsátkozom annak birálatába, mert ez messze vezetne. Az előbb már jeleztem azt, hogy ezen gazdasági kiegyezés, ugy, a mint most előttünk fekszik, Magyarország bekebelezését jelenti tarifa-rendszerrel az egyetemes, vagy együttes, vagy közös, vagy nem tudom micsoda monarchiába. *(Derültség balfelől.)* De mégis feltünik előttem, hogy a gazdasági kiegyezéssel hát mi lesz? Mert az, hogy a miniszterelnök ur egyszerüen elfogadja a Széll Kálmán és társai által kötött gazdasági kiegyezést, az még a gazdasági politika sikerének legkevesebb biztositékát sem birja, nem birja részint azért, mert hiszen nekünk is meg kell azt rostálnunk, nekünk is megvan ahhoz a hozzájárulási, vagy visszavetési jogunk, de még inkább talán azért, mert hiszen tudjuk, hogy Ausztriában a Reichsrathnak hozzájárulása kivántatik ehhez, nem ugyan azon értelemben, a mint Körber azt vallja, hanem azon értelemben, mert közös vámterületen közös vámtarifát megállapitani csakugyan nem lehet az egyik, vagy a másik törvényhozás hozzájárulása nélkül.

Az osztrák törvényhozásnak eljárásába beleavatkozni nem fogok, hanem azt mégis kérdezem, vajjon mi leköthetjük-e a magunk kezét előre? Nem szükségszerü-e azon tapasztalások után, a melyeket Ausztriával szemben ezen kérdésekben eddig szereztünk, hogy lássuk, vajjon Ausztria ezeket a kiegyezési törvényjavaslatokat elfogadja-e vagy sem, nehogy mi törvényeket alkossunk, a melyek bennünket kötnek, amott pedig azokat a törvényeket évekig ne valósitsák meg, vagy csak a 14. §. alapjan valósitsák meg, a mely szakasz pedig ezekre a törvényekre egyáltalán nem alkalmazható?

Szatmári Mór: A bizottságban már módositották!

B. Kaas Ivor: A bizottság már visszautasitotta, de a bizottság csak bizottság. Azután jön a másik fontos kérdés: a kereskedelmi szerződések kérdése. Németország meghozta a maga tarifáját. Hogy milyen visszahatása lesz az autonom tarifa behozatalának Németországban a mi forgalmunkra, azt most nem tudom kifejteni. De hogy nagyon nagy visszahatása lesz, az reánk, kivitellel dolgozó államra ép olyan fontos, mint a milyen fontos az, ha megszakad a behozatal Németországból a gyári czikkekben, mert akkor mi Ausztriának még inkább tributáriusai leszünk az ipari czikkek terén. Kérdezem, vajjon Németország, a mely szivességből immár majdnem két esztendeje lesz, hogy az ő autonom vámtarifáját nem lépteti életbe és nem mondja fel a szerződést, nem fog-e deczember végén mégis a felmondás jogával élni, mert egy esztendőt kell okvetlenül a felmondástól számitani, tehát, hogy ő a maga vámpolitikáját ne effektuálja csak azért, mert vagy itt, vagy Bécsben a törvényhozás nem fogadja el a vele kötendő szerződést, hát ezt Németországról feltenni annál kevésbbé vagyok jogositva, mert látom, hogy folyton alkudoznak, folyton járnakkelnek a diplomaták, tehát ez a kérdés ott csakugyan nagyon élénk viták tárgyát képezi.

A másik dolog az olasz vámszerződés; ez még akuttabb, ez már fel van mondva, deczember végén lejár és itt olvassák a bécsi lapokban, hogy 7-dikétől tizedikéig Bécsben a külügyminiszteriumban tárgyalások folytak az iránt, hogy mit csináljanak deczember végével Olaszországgal, hogyan fog fentartatni a forgalom, mi lesz a borvámmal és borvám-klauzulával, megujitható-e vagy nem? És ezzel szemben áll az 1899 : XXX. törvényczikk, a mely azt mondja, hogy a mig nincsen autonóm vámtarifa, addig tárgyalni sem szabad a külfölddel; szóval: a kormánynak a keze a törvényben meg van kötve. Egy törvényt nem tisztelő kormány lehet csak az, a mely kiszolgáltatja Magyarország érdekeit a közös külügyminiszternek, annak, a kinek jóakaratát Magyarország ezekben a súlyos napokban bizony nem érezte. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Egy olyan kormány iránt vannak önök bizalommal, a mely hozzájárul ahhoz, hogy az osztrák kormány és a közös külügyminiszter ezeket a kérdéseket a törvényen kivül és a törvény ellenére intézze el? Hát ha önök, t. szabadelvü párt, ezt olyan könnyen veszik, de az országban, nem is mondom, hogy minden ember, de az ország bortermelői ezt nem vehetik olyan könnyen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt is a kérdéseknek végtelen bonyodalma van meg, a mely bonyodalmakból kivezetni az országot gróf Tisza István vállalkozott, a nélkül, hogy annak útját-módját és eszközeit helyesen megfontolta volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Erős önbizalommal nyult bele ennek a gordiusi csomónak a megoldására, a kardot kirántotta, hogy keresztülvágja azt, de a megoldást nem fogja megtalálni azon a módon, a mint ő azt gondolja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, kérem, mi fog történni, hogyha törvényesen nem szolgáltatja be az ujonczokat, ha törvényesen nem köthet szerződéseket, ha törvényesen nem állapithatja meg a budgetet, és a delegácziókban sem a közös budgetet? Ha ő mindezeket a komplikácziókat és a parlamenti helyzetet komolyan méltányolja és az országnak állapotát is figyelmébe veszi, vajjon nem támad-e lelkében kétely az iránt, hogy a bölcseség az erőnél többet ér? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a bölcseség, a mely nemcsak a hatalmat keresi és annak forrásait, hanem a parlamenti pártoknak a megnyugvását is, a

Digitized by Google

nemzetnek hozzájárulását is, és — hozzáteszem azt, a mit legkevésbbé keres — a népszerüséget is. Ezekből a zavarokból származtak igenis azok a további zavarok, a melyekre a pénzügyminiszter hivatkozott és kifejtette, hogy Magyarország gazdasági helyzetének hitelére és egyéb tereire minő veszedelmek származhatnak. En nem látom azokat a veszedelmeket olyan feketéknek, a minőknek a kormány festette. Maga a pénzügyminiszter is emlitette tegnap, hogy nem osztja azt a felfogást, mintha Magyarország a csőd szélén állana. Azért, mert ex-lex van, senki csődöt nem mond. De azért komoly bajaink vannak; de ezeken a komoly bajokon hogyan kiván a kormány a katonai kiadások emelésével segiteni, a melyekkel a miniszterelnök megbiztatta a házat? Mondotta a miniszterelnök ur, hogy ő nem fogja a létszámot emelni? Az ellenkezőt mondotta. Bizonyosak vagyunk, hogy a Beck-féle politika érvényesülni fog és esztendőre jönni fognak már a létszámfelemeléssel, a melyet mostan ideiglenesen elejtenek. Hiszen Welsersheimb abban az időben, mikor Körber hirhedt beszédét mondotta, a következő kijelentést tette *(olvassa)*:

»A mit a kormány a Reichsráth mindkét házában, a bizottságokban és a komissiókban kifejtett, egész terjedelmében ma is áll. A mi szükséges volt, az szükséges marad, sőt még felemelt mértékben szükséges és a kitüzött czélra eltérés nélkül törekedni kell, hogy a monarchia, mint hatalmi tényező saját összes érdekeinek megóvására a népek életében fenmaradjon.«

Vagyis a monarchia fenmaradását és nagyhatalmi állását ahhoz kötötte, hogy a létszámfelemelés még nagyobb mértékben, mint a véderőjavaslatban volt, megtörténjék. Ha ezt Welsersheimb a koronára, a királyra vagy a császárra való hivatkozással kimondotta, ha azt senki vissza nem mondta és a miniszterelnök ur sem vonta kétségbe, sőt azt nagy általánosságban még erősitette, akkor kérdezem, hogyan akar a pénzügyminiszter ur megfelelő pénzügyi politikát csinálni? Megadta neki a választ a miniszterelnök ur: takarékossággal. Vagyis a tisztviselők fizetésemelését szállitsuk le, a beruházásokat tegyük félre, minden uton-módon takarékoskodjunk. A katonai kiadásokra pénz kell és azért az adóreformokat és mindazokat a reformokat, a melyek a legégetőbben szükségesek a nemzeti és közgazdasági élet fejlesztésére, tegyük félre, takarékoskodjunk, csakhogy a katonai követelések molochját megtömhessük. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ezzel a politikával kivánja Magyarország állami életét, kereskedelmét megerősiteni és fejleszteni? Ez teljesen lehetetlenség. *(Ugy van! balfelől.)*

Abban a programmban volt egy pont, a mely nekem legjobban tetszett. Ez a miniszterelnök ur felfogása a felekezeti kérdésekről és a közoktatásról. Köztudomás szerint én a keresztény szocziális politikának vagyok hive és minden bevett felekezetet erősiteni és szervezni kivánok, jogait tisztelem és szabadságainak fejlesztésében meggátolni nem óhajtom, feltéve, hogy az a magyar állameszmének és a magyar nyelv terjesztésének szolgálatokat tesz. Mindazonáltal, hogy ezen a ponton a miniszterelnök urral szivesen találkozom, emlékezetébe hozom gróf Apponyi Albertnek azt a hasonlatát, a melyet az egyházpolitikai viták alkalmával hozott fel a házban, a mikor azt mondotta, hogy mióta Magyarországon a vallásegység a reformáczió által megbomlott, itt a nemzeti kultura két hatalmas oszlopon áll, mintegy ívboltként köti össze a katholikus egyházat és annak intézményeit a protestáns egyházakkal és azok intézményeivel. Nem lehet Magyarországot kormányozni sem a protestánsok ellen, sem a katholikusok ellen, csak a kettőnek együttes működésével, jogaik alapján érhető el az, hogy Magyarország kulturája békében fejlődjék. Ez is volt valóban Magyarország kultur- és vallásügyi politikája egész mindaddig, a mig a szabadelvü párt, nem tudom, micsoda velleitásoknak engedve, — a miniszterelnök ur jobban tudja, — beledobta az üszköt a felekezetek közé. Ezen csóva kivételét kivánom én azért, hogy Magyarország keresztény állam maradjon, keresztény alapokon fejlődjék, históriku alapokon, azért kivánom a reviziót, a melyet a miniszterelnök ur programmjában nem találtunk meg és ez okból nem járulhatok még ezen pontban sem bizalommal az ő politikájához. *(Helyeslés a néppárton.)*

Azután szó volt a választási reformról is. A választási reform a magyar szabadelvüség tengeri kigyója, a hitegetéseknek olyan rút láncolata, hogy ahhoz hasonló talán Európa történetében sehol sincs. Nincsen alkotmányos állam Európában, a melyben a választási törvény és a választási eljárás gyakorlata olyan rossz és romlott volna, mint Magyarországon. Ezért nem tud erőre jutni a parlament, ezért nem tud ez a parlament megfelelni népképviseleti hivatásának, ezért nem szolgál a nép érdekeinek, ezért szolgál eszközül hatalmi tényezőknek: mert a választási törvény és annak végrehajtása kizárja a nemzeti akarat szabad kifejezését és annak a törvényhozásban való érvényesülését. És a mikor ezt az ellenzék egyik pártja hosszu vitákban és most ujra felvetette, csak általános kijelentéseket kapott válaszul, azt, hogy a miniszterelnök ur belátja a hibákat, hogy annak idején segiteni óhajt, de ez az ügy megfontolást kiván; mintha bizony mi soha sem gondolkoztunk volna felette, mintha a hibákat nem tudnók mindannyian, mintha nem tudnók, hogy most arról beszélni felesleges, mert most katona kell és pénz, nem a választási reform.

Nézetem szerint, t. ház, sohasem lesz jó választási törvényünk, hogyha az a belügyminiszteri bürókban készül. A választási törvénynek itt kell készülnie a házban, a választási

Digitized by Google

törvényt a pártoknak kell megcsinálni. Küldjön tehát ki a ház a választási törvény revíziójára egy bizottságot az összes pártokból és ott, a kormány részvételével, döntsék el, hogy micsoda alapon készüljön az el, dolgozzák ki e törvényt a legrövidebb idő alatt és ekkor a legnagyobb visszaéléseket sikerülni is fog megszüntetni. *(Helyeslés a baloldalon.)* De a hatalmi politikával, az erőszak politikájával ezt nem fogjuk elérni soha, mert a mikor a kormány mindig csak azt nézi, hogy miképen biztosithat magának vagy a jövendő kormánynak — bár mindegyik magára gondol, mert azt hiszi, hogy kormányzata örökéletü — feltétlenül szolgálatra kész többséget, *(Ugy van! a baloldalon.)* nem készülhet olyan törvényjavaslat, a melyhez az ellenzék is hozzájárulhat. Ha pedig mégis jönnek ilyen törvénynyel, azt az ellenzék kénytelen lesz megobstruálni, mert ebben nem fogja látni sem a maga, sem az ország, sem a nép érdekeinek megvalósitását, mert az mindig csak a hatalmi erőpolitika eszköze lesz a miniszterek kezében. Már pedig az minden alkotmányossággal és parlamentárizmussal ellenkezik, hogy ne alulról fejlődjék ki a törvényhozás és a törvényhozásból a parlamentáris kormány, hanem a parlamentáris kormányt a király nevezze ki, az is idegen befolyásnak engedve, azután az a kormány nevezze ki a parlamentet a főispánok közreműködésével és ez a parlament sohase csináljon egyebet, mint azt, a mit a miniszterium neki előirt. Ez az alkotmányosságnak teljes kiforgatása, ez nem alkotmányosság, nálunk ezen alkotmányosság elvesztette hitelét, mert nincsen benne igazság, hanem van abban ennek ellenkezője, a hamisság. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A határidőre nézve sem nyilatkozott a miniszterelnök ur, bár az mondatott erről a részről, hogy megadják az indemnitást azért, hogy oszlassa fel a házat törvényesen és a választásokat igy eszközölje. Ennek azonban természetes előfeltétele volna az, hogy tessék hamarosan megcsinálni az uj választási törvényt, akkor azután lehetne a választásokat határidőn belül, de nem rögtön, keresztülvinni; de ha nincs határidő a választási reformra, hanem a kormány magának, illetőleg a királynak követeli a feloszlatás abszolut jogát, hogy még ex-lexben is feloszlathassa a házat, akkor hiányzik az a pont, a hol a két ellenkező akarat, t. i. a függetlenségi pártnak és a kormánypártnak akarata találkozhassék.

A mi az ex-lexben való feloszlatást illeti, higyje el a t. miniszterelnök ur, hogy nekünk, a kik e házban nem vadászunk mandátumokra, a kik magunkat polgároknak érezzük, a kik kötelességet teljesitünk és semmi irányban nem stréberkedünk, közömbös az, hogy a miniszterelnök ur mikor oszlatja fel a házat, mikor nem, sőt ha ex-lexben, vagyis most oszlatja fel, ez, ha önérdek beszélne belőlem és ha a pártérdeket tartanám szem előtt, az ellenzékre nézve csak előnyös volna. De azért mégis megemlithetem a t. miniszterelnök urnak, hogy 1898 deczember 8-án történt, hogy az ex-lex-állapot tárgyában a Tisza-lex tárgyalása alkalmával a szabadelvü körben felszólalt Hegedüs Sándor képviselő ur és előadta, hogy az ex-lexben való feloszlatás törvénytelen és alkotmányellenes. Ezt a felfogást akkor Széll Kálmán határozati javaslatában fogalmazta meg. Ehhez a határozati javaslathoz hozzájárult báró Bánffy Dezső miniszterelnök és az ő kormánya, melynek tagjai közül a t. pénzügyminiszter urat ma is itt tisztelhetjük, s hozzájárult — tudtommal legalább nem volt ellenvetése, és ezt a »qui tacet, consentire videtur« elve alapján következtethetem — gróf Tisza István képviselő urnak sem. Ha tehát akkor az egész szabadelvü pártnak osztatlan közvéleménye az volt, hogy ex-lexben a házat feloszlatni alkotmányjogilag nem lehet, nem szabad, nem illik és erre nézve a szabadelvü párt egyhangu határozatot hozott, a mely ellen senkinek sem volt ellenvetése, mi változott tehát? A miniszterelnök ur? Vagy a szabadelvü párt? Vagy talán ma a határozat nem az, a mi volt akkor? Avagy tán az elvek változtak? No, ez már nagyon is szabadelvü változás volna. *(Derültség a baloldalon.)*

Ha a miniszterelnök ur a pénzügyi bizottságban tegnap tett kijelentéséhez képest az ex-lexben való választásokba is belemegy azért, hogy katonát és pénzt szolgáltasson, illetőleg azért, hogy a külfölddel szerződéseket saját felelőségére köthessen: ez az ex-lex-választás, és azon rendeletek, a melyeket ezen czélzatának kivitelére kiadni fog, valamint az azokkal kapcsolatos intézkedések, egyáltalában egész eljárása és politikája ebben az esetben nem egyéb, mint a leplezetlen abszolutizmus, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* nem egyéb, mint az az ultima ratio, a melyet Beőthy Ákos t. barátom hónapok előtt itten kifejtett. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Igen t. képviselőtársam, Beőthy Ákos ugyanis már hónapokkal előbb hangoztatta itt, hogy ennek a nemzeti eszmékért és nemzeti czélokért folytatott küzdelemnek a vele teljesen ellentétes bécsi osztrák áramlatokkal szemben, ha mérséklő, higgadt kiegyenlités nem történik, minthogy forradalomba senki sem akar menni, okvetlenül abszolutizmushoz kell vezetni. Ha a t. miniszterelnök ur alkotmányos államban, alkotmányos nemzetben, alkotmányos pártkörben szereplő államférfiu, akkor hazafiságáról és belátásáról felteszem azt, hogy az abszolutizmustól tartózkodik, mert bármilyen erős legyen is a miniszterelnök ur keze, az mégsem olyan erős, hogy Magyarország alkotmányos életének ezeréves fáját ledönthesse. *(Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Nem is akarja!)* Meg vagyok arról győződve, hogy ezt megdönteni nem is akarja, mert hiszen ezzel nemzetének gyilkosai közé szegőd-

Digitized by Google

nék és nekem meggyőződésem, hogy a miniszterelnök urból nem lesz Alnoch. *(Mozgás jobbfelől.)*

Ha tehát ön, t. miniszterelnök ur, nem lép az abszolutizmus terére, akkor iparkodjék a közvetités, a parlamenti közvetités terére lépni, és ne vállalkozzék egy Bécsből hozott és Magyarországra nézve elfogadhatatlan politikának keresztülhajtására, hanem vállalkozzék arra, hogy megértesse a mi jó öreg királyunkkal azt, hogy a nemzet teljes odaadással fog szolgálni neki és utódainak, ha a magyar alkotmányosságra, ha a magyar nemzet életérdekére lesz tekintettel; *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ha a magyar nemzeti nagy politika követésére adja felhatalmazását. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ha pedig a miniszterelnök ur mindezeket megfontolva, akár hajlamának, akár befolyásolásoknak engedve, az erőszak és abszolutizmus politikájára szánta el magát: ne higyje, hogy ez győzelemre fog vezetni. *(Ugy van! balfelől.)* Győzhet a választásoknál, letörheti azokat a törvényhatóságokat is, a melyek alkotmányosságunknak és szabadságunkban védősánczai, letörheti sokakban a nemzeti önérzetet is, utat nyithat annak a korrupcziónak, a mely mindig dolgozott, valahányszor Magyarországot jogainak feladására meg kellett vásárolni. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez mind megtörténhetik. Megtörténhetik még több is. Megtörténhetik az, hogy a hazafiak lelkületében a keserü csalódás kétségbeesését kelti fel. És ha majd megtörténtek azok a választások, akkor tessék azzal a kétségbeeséssel leszámolni, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mely a nemzet jogait és szabadságát itt és mindenütt, a golyóval szemben és az akasztófa alatt is megvédeni kész. *(Hosszas élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Szónokot többen üdvözlik.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, javaslom, hogy a tanácskozást most ne folytassuk. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Miért?)* Mivel pedig csak egypár percz választ el két órától, a legközelebbi ülés napirendjét illetőleg fogok a t. háznak javaslatot tenni. *(Nagy zaj és mozgás a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Tekintettel arra, hogy ugy az ujonczlétszám megszavazása... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ahá! Kezdődik már! Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Pap Zoltán: Abból nem esznek! *(Zaj. Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... mint a folyó évre szükséges ujonczok megszavazása az ország legfontosabb érdekei szempontjából égetően szükséges; *(Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a bal- és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mert Beck táborszernagy akarja!)* tekintettel arra, hogy ezen javaslatok tárgyalásánál a képviselő urak mindazt, a mit a kormány programmjára nézve el akarnak mondani, ugyis elmondhatják, *(Ugy van! a jobboldalon.)* inditványozom, hogy ezen minden czél nélkül hosszura nyuló vitának... *(Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez az alkotmányosság!)*

Pozsgay Miklós: Az czél nélküli, hogy mi itt ülünk? *(Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kormányprogramm felett való ezen tárgytalan és eredménytelen eszmecsere határozottan czél- és értelemnélküli. *(Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Mondom, tekintettel ezen körülményekre, bátor vagyok inditványozni, hogy a holnapi ülés napirendjére a ház az ujonczlétszám megállapitását és a folyó évre szükséges ujonczok megszavazását czélzó két törvényjavaslatot tüzze ki. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A zajban nem érthettem ugyan meg az igen t. miniszterelnök ur minden szavát, de inditványát megértettem, továbbá egy pár kifejezést is, a mennyihen a miniszterelnök ur a mostani kormány programmja feletti vitát minden czélnélkülinek és tárgytalannak nevezte. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj balfelől.)* Én nem tudom, hogy ez kritika akart-e lenni a saját programmjára? *(Éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha igen, én részemről ilyen éles kritikát nem gyakoroltam volna az ő programmja felett, azonban tu dixisti, ő maga mondta. *(Mozgás jobbfelől.)* Hogy egy vitát, a mely izgatottság nélkül tárgyilagos kritikával csendben folyik, a parlamenti vitáknak harmónikus folyamatát mutatja, miért kelljen félbeszakitani, még egy oly nagyon sürgősnek és égetően szükségesnek mondott ügygyel is, méltóztassék megengedni, ezt nem értem, s ezért ehhez nekem rövideden bár, de mégis hozzá kell szólnom. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Egy parlament életében, a mikor egy uj miniszterelnök és egy egészen uj kormány neveztetik ki és ez fontosabbnál-fontosabb és égetőbbnél-égetőbb — mert ilyenek is vannak köztük — teendők felett programmot ad, hogy akkor a parlament ne fejezhesse ki nézetét e felett, ezt, megvallom, az alkotmányos szokásokkal ellenkezőnek látom. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha valami érdemes arra, hogy szóvá, vita tárgyává tétessék a parlamentben, ugy mindenesetre a kormány programmja az.

Az igen t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy azon javaslatnak keretében, a melyet ő holnapra kitüzetni kiván, az ellenzék, vagy a háznak minden tagja, ha tetszik, bőven megteheti észrevételeit a kormány programmjára vonatkozólag is. Én azonban nem tudom, hogy

Digitized by Google

ekkor meg nem jönnénk-e a házszabályokkal, vagy az elnök urral, mint a házszabályok végrehajtójával és ellenőrzőjével, összeütközésbe, ha az ujonczozási törvényjavaslatnál pl. a kormány kulturpolitikájáról akarnánk szólani, vagy a tanitók nyugdijáról vagy a felekezetekről, a melyekről a miniszterelnök ur programmbeszédében figyelemreméltó és itt még kellőleg meg nem vitatott dolgokat mondott. Minket majd tárgyhoz utasitanának az ujonczozási javaslatnál, ha ezekről a témákról és sok egyébről, pl. a közmunkákról vagy a hivatalnokok fizetéséről bővebben akarnánk szólani, sőt esetleg a szót is megvonhatnák egyik-másik szónoktól. Következőleg, véleményem szerint, nem áll a miniszterelnök urnak az a kijelentése, hogy hiszen a kormány programmjára vonatkozólag a napirendre kitüzendő javaslatnál is alkalmunk nyilik a szólásra. Vagy ha áll ez és igy van, akkor előre is kérjük a t. elnök urat, hogy méltóztassék szabad szót engedni minden tárgyra, a kormány programmjának minden részére. *(Élénk ellenmondások a jobboldalon. Helyeslés balfelől.)* A t. miniszterelnök ur maga mintegy biztatólag hozta fel . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tévedés van a dologban!

Pozsgay Miklós: Lapsus linguae volt!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Lapsus van a fülükben!

Thaly Kálmán: Én szerintem a sokoldalu és sok tárgyra vonatkozó kormányprogramm kellőleg megvitatva nincsen, ugy, hogy örülhet a t. kormány annak, hogy ilyen nyugodtan folyt eddig a vita. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én nem tudom, hogy a parlamenti szólásszabadság, a tárgyalás csendessége és nyugodtsága érdekében miért kell a kontiunitást megszakitani? Hiszen a tárgyalások menetére bizonyos kontiunitási folyamat feltétlenül szükséges. Hát, t. ház és t. miniszterelnök ur, ha önök nem zavarnák, szépen, csendesen folyna le ez a vita, a melynek nagyon sok a tárgya és sok az alapos megbeszélni valója. De, ugy látszik, vannak itt e házban, a kiknek épen a tárgyilagos érvelés nem tetszik és minden áron bizonyos jeleneteket akarnak provokálni. Én és a velem együtt érzők ezt nem kivánjuk; *(Ugy van! a baloldalon.)* de, ugy látszik, vannak számosan és legfőképen a túloldalon, a kik ezt óhajtják. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Más oldalról tekintve a dolgot, miért jönnek épen az ujonczjavaslatokkal elő oly előkészülettel, hogy az holnap tárgyaltassék, megszakitva a jelenlegi vita folyamát? Ez, t. ház, nem egyéb, mint a katonaságnak illetéktelen benyomulása, betörése a polgári ügyekbe, a már úgy is túlontúl fejünk felett elhatalmasodott szoldateszkának, militarizmusnak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hátra kell a polgári ügyeknek akkor tolatni, mikor a katonaság kiván valamit. Annak mindig elsőnek kell lenni, mert a szoldateszka igy parancsolja. Ez a chlopyi parancsnak valóságos továbbfolytatása. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Valamint az a hadiparancs váratlanul, egyszerre, mintegy a tiszta égből lecsapott villám, hullott a polgári ügyek terére, hogy az állami jogokat a katonaság számára konfiskálja, ugy nyilvánul most a szoldateszka hatalmaskodásának ezen ujabb jelensége is, hogy a kormány programmja felett folyó ezen csendes, szép vita is lökessék hátra, mert a katonaságnak ez vagy amaz tetszik. *(Ugy van! balfelől.)*

Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy égetően szükséges. Nem tudom, miért szükséges olyan égetően, hiszen egész Európában csend és nyugalom van. *(Felkiáltások jobbfelől: Hogy hazamehessenek a három évet kiszolgált katonák! Zaj.)* Én megvárom, mig elhallgatnak a képviselő urak. Nem kiálthatom önöket túl, mert beteg vagyok. Békesség van egész Európában. A fejedelmek barátságos látogatásokat tesznek, jönnek-mennek egymáshoz. Ez a békességnek a jele. Sőt a szegény, holtra szorongatott Törökország is, a nyugati hatalmak szorongatására, iparkodik a maga hadseregét leszerelni, katonaságát hazaküldeni. Bulgáriában is ez történik, Maczedóniában pedig a hatalmak ellenőrzése mellett folyamatban van a reformrendszabályok életbeléptetése. Miért égetően szükséges tehát egyszerre az ujonczok bevonása? Hiszen ezen szegény, annyi sok sebből vérző hazánknak szüksége van sok más fontos tárgy elintézésére. Itt van a nemzetközi szerződések megkötése, itt van a tisztviselők fizetésének felemelése és itt vannak a közmunkákra kitüzött dolgok. Miért nem sürgősebbek ezek? Csak azért, mert a katonaság igy parancsolja, ezt követeli? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És mert a katonaság követeléseinek teljesitésére a miniszterelnök ur kész eszköz, annyira, hogy még a kormány programmja feletti vitát is félbe kell szakitani, mert az ujoncztörvényt kivánja holnap tárgyaltatni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A parlamentárizmus alá tartozik, ugy tudom, alkotmányunk elvei szerint, a katonai ügy is. Jogunk van, beleszólásunk van abba. A parlament szavazza meg a katonai törvényeket, a katonai létszámot és az erre szükséges költségeket. A parlamentárizmus még eddig talán felette áll a katonai státusnak ugy, a mint a polgári státusnak is. Minek iparkodunk tehát megzavarni a parlamentárizmusnak megszokott rendjét ily rendkivüli dolgokkal? *(Zaj a jobboldalon.)* Ez nem egyéb, mint az, hogy a csendes mederben folyó vitát készakarva el akarják mérgesiteni, ez vágy zajos jelenetek előidézésére. *(Zajos ellenmondás a jobboldalon.)* Mi czélból? Talán, hogy itt alkalmuk legyen, nem tudom, a parlament feloszlatására, vagy provizórium életbeléptetésére? Hiszen ennél egyszerübb volna, ha a korona a helyett, hogy Tisza Istvánt itt alkotmányos formák közt miniszterelnökké méltóz-

Digitized by Google

tatott kinevezni, egyszerüen Lobkovitz herczeget ülteti az ország élére. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Sréter Alfréd: Józan magyar ember ilyet nem mondhat!

Thaly Kálmán: Akkor legalább tisztában volnánk, akkor legalább tudnók, hogy a militarizmus ily módon is érvényesül nálunk. *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Hiszen a mostani miniszterelnök ur minduntalan az ő kedvencz fegyvereit, az akasztófát és a golyót emlegeti. *(Nagy zaj.)*

Sréter Alfréd: Ezek nem az ő fegyverei, mert azt mondta, hogy ezek elé is áll, ha kell. *(Halljuk! Halljuk!)*

Thaly Kálmán: Ez már előjele az ujabb Haynau-féle korszaknak. *(Nagy zaj és derültség a jobboldalon.)* Talán Haynau nem akasztófával dolgozott és golyóval? *(Nagy zaj.)* Tetszik talán tudni a históriát. Haynau nem simogatással, hanem igenis akasztófával dolgozott. Minek azt minduntalan emlegetni a parlamentben? Jóizlésre mutat ez? *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)*

Pozsgay Miklós: Mikor a miniszterelnök emlegette, akkor nem csodálkoztak.

Kristóffy József: Másként mondta!

Thaly Kálmán: Megfélemlitési szándék és zavar akarása ez. Azért mondom, hogy a helyett, hogy a miniszterelnöki szék alkotmányosan töltessék be, czélravezetőbb szint vallani és Lobkovicz herczeget vagy mást kinevezni. Akkor legalább tisztába volnánk a dologgal és a nemzet is tudná, hányadán áll. *(Nagy zaj a jobboldalon. Helyeslés a szélsőbaloldalon.*

Ez is a militárizmusnak minduntalan és minden téren való betörése. *(Nagy zaj.)* Erre vall a miniszterelnök ur javaslata. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Én és azon t. képviselőtársaim, a kiknek nevében felszólalok, a parlamenti vitatkozásnak csöndes mederben való nyugodt folytatását akarjuk. *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Vagy történt valami különös eddig? *(Felkiáltások a jobboldalon: Esztendőkig tárgyaljuk?)* Nem volt nyugodt a tárgyalás? Hányszor utasitott engem rendre az elnök, méltóztassék megmondani. *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Én legalább részemről a nyugodt mederben való vitát óhajtom és ez a vita igy is folydogált; a zajos jeleneteket kedvelők azonban Isten tudja mily háttérben levő czélból, *(Nagy zaj a jobboldalon.)* mást akarnak és a miniszterelnök inditványa is ily intenczióból eredőnek vehető. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Mi az összes felelőséget a bekövetkezendőkért önökre és azokra háritjuk, *(Felkiáltások a jobboldalon: Elvállaljuk!)* a kik az ily rendkivüli inditványokat megteszik. *(Mozgás.)* Részemről ezt az inditványt ugy a magam, mint elvtársaim részéről el nem fogadhatom és arra kérem a t. házat, méltóztassék elhatározni, hogy mindenekelőtt a kormányprogramm fölött való vita fejeztessék be *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és hogy a holnapi ülés napirendjére is ez tüzessék ki. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nyegre László jegyző: Pap Géza!

Holló Lajos: A házszabályokhoz kérek szót.

Elnök: Én óhajtok szólni. *(Halljuk! Halljuk!)* Több képviselő, ugy rémlik előttem, hogy elsősorban Holló Lajos, másodikban pedig Rakovszky István képviselő ur jelentkezett nálam abból a czélból, hogy a házszabályokra hivatkozással kérjenek szót.

Holló Lajos: Ahhoz szólani mindig van jogunk!

Elnök: Magam részéről ezt aggályosnak és olyannak találom . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Zárt ülést kérünk. *(Nagy zaj.)*

Hellebronth Géza: Ez az Apponyi szelleme?

Elnök: Épen a t. házat akarom meghallgatni, hogy erre nézve véleményt mondjon. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassanak megvárni, a mig beszéltem, hisz nem is tudják, mire vonatkozik előterjesztésem. *(Halljuk! Halljuk!)* Az én czélom az, hogy megtartsam és megtartassam mindenki részéről a házszabályokat. *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Előzetes kérdés által óhajtom tisztába hozni, hogy vajjon a házszabályok czimén szólók kimeritik-e a felszólalásra jogosultak számát, ha már négyen szóltak vagy nem? *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon. Nem! Nem!)*

Rakovszky István: Személyes kérdésben kérek szót. *(Nagy zaj.)*

Hentaller Lajos: Azt ön nagyon jól tudja!

Polónyi Géza: A házszabályokat nem lehet többségileg kezelni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az elnöknek végre kell hajtania a házszabályokat.

Elnök: Végre is akarom hajtani.

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz mindenkinek van joga szólni! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Én a házszabályokat végrehajtottam két és fél éven át ebben a székben . . . *(Nagy zaj.)* Miután husz képviselő aláirásával zárt ülés iránti kérelem intéztetett hozzám, a házszabályoknak azon rendelkezése szerint, hogy ha ezt 20 tag, a miniszterek bármelyike, vagy az elnök kivánja, az ülés zárt üléssé változik át, ezennel megszakitom a nyilvános ülést és elrendelem a zárt ülést. Mielőtt ez megtörténnék, felkérem a karzatok t. közönségét, legyenek szivesek eltávozni.

(Zárt ülés után.)

Elnök: T. ház! A tanácskozást folytatjuk.

Következik azon inditvány, hogy a holnapi napirend állapittassék meg.

Bakonyi Samu: A házszabályokhoz kérek szót. *(Zaj. Felkiáltások: Halljuk az elnököt!)*

Digitized by Google

Elnök: A házszabályokhoz kíván szólni Bakonyi képviselő ur, neki adok szót.

Bakonyi Samu: T. képviselőház! 1903. november 12-dikére volt a képviselőház ülése összehiva. *(Nagy zaj jobbfelől.)* Gróf Khuen-Héderváry Károly t. képviselőtársam ezen mosolyog, nyilván azért, mert látja, solamen est socios habuisse malorum. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Semmiféle mosolylyal a tények erejét elvitatni nem lehet; ez ellen hiába küzdött gróf Khuen-Héderváry Károly t. képviselőtársam, és biztosithatjuk gróf Tisza István miniszterelnök urat, hogy ez ellen az ő küzdelme is hiábavaló lesz.

Mi a házszabályokra vonatkozólag nem tehetünk egyebet a tervbevett czélzat ellen, mint hogy a leghatározottabban és tőlünk telhető erővel tiltakozunk *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbfelől.)* az erős kéznek azon rendszere ellen, melyet a t. elnök ur, kormánytörekvéseinek támogatására, tehát ellentétben a székfoglalójában kifejezett igérettel most nyélbe akar ütni. *(Zajos ellenmondás a jobboldalon.)* Nem lehet azt sem elvitatni, hogy most, ebben az időpontban 1903. november 13-án élünk, ennélfogva november 13-án egy november 12-ikére összehivott ülést folytatni nem lehet. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon. Felkiáltások: Hol az a házszabály? Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Önök majorizálhatnak bennünket. *(Zajos ellenmondás a jobboldalon.)* Tessék, fizikai erővel mindent meg lehet tenni, *(Zajos ellenmondás a jobboldalon. Felkiáltások: Eláll!)* de semmiféle majorizálással, erőszakoskodással az ország köztudatából kitörülni nem lehet azt a tényt, *(Felkiáltások jobbfelől: Eláll! Eláll!)* hogy az egész ellenzék tiltakozik az önök erőszakoskodása ellen és mint egy ember helyt fog állani. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon. Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, az elnök kíván nyilatkozni. Előttem szóló t. képviselőtársamnak a házszabályok értelmezésére tett kifogása folytán hivatkozom arra az esetre, mely julius 29-én történt. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Nem én voltam szerencsés akkor vezethetni a ház tanácskozását, hanem t. elődöm, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* a kinek szellemére az urak ma annyiszor hivatkoztak. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Gróf Apponyi Albert a julius 29-én tartott ülésben, fél órával később, mint a hogy most vagyunk, a következőket mondta, a naplóból fogom felolvasni: »T. képviselőtársam két szempontból hozza fel a törvénytelenség vádját, illetőleg két mozzanattal indokolja ezt. Én megforditott sorrendben fogok azokkal foglalkozni, a miket felhozott, és elsőnek veszem elő azt, a mit másodsorban mondott, mert az elsőt kevésbbé fontosnak tartom, azt az okoskodását t. i., a melyet arra a körülményre alapitott, hogy most már nem vagyunk julius 29-én, hanem 30-án és az ő felfogása szerint az 1903. julius 29-ére összehivott ülés ugyanaz nap éjféli óráján túl tovább nem terjedhet, és a következő napra semmi körülmények közt át nem vihető. Ezt ő a kihirdetéssel akarja indokolni, a mely julius 29-ére hivja össze az ülést. Erre válaszom csak az, hogy annak a hirdetésnek szövege igy hangzik: »A képviselőház 1903. évi julius hó 29-én d. e. 10 órakor ülést tart.« Ha tehát ennek a szövegnek betüszerinti értelmezéséből kellene következtetést vonni, akkor ez az ülés csak épen 10 órakor volna tartható, és egynegyed 11 órakor be kellene azt zárni.« *(Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Gyenge!)* »Ezt az érvet tehát egyáltalában sehogy sem tartom helytállónak.«

Ez az egyik érv, a másik pedig az, hogy a házszabályok 202. szakasza világosan azt mondja, hogy az ülés el nem oszlatható, mig a ház napirendje megállapitva nincs. A t. képviselő urak nagy sulyt helyeznek a házszabályokra; teljesen igazuk van; én is sulyt kivánok rájuk helyezni, és kérem a képviselő urakat, ne gyengitsék a házszabályok erejét, és engedjék a házszabályokat akár a képviselő urak előnyére, akár hátrányára szólnak, ugy a mint azok megalkotva vannak, érvényesiteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Nyegre László jegyző: Papp Géza!

Papp Géza: T. képviselőház! *(Nagy zaj és felkiáltások a baloldalon: Eláll! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Az urak elállhatnak, de én ettől a szavamtól nem állok el. Hónapok óta hallgatjuk, hogy a t. képviselő urak beszélnek, legyenek szivesek és hallgassanak meg engem is, mig egypár percz alatt el fogom mondani azokat, a miket a napirenden levő inditványra elmondani akarok. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Ha nem tudom az urakat túlkiabálni, annyira fogok mégis kiabálni, hogy szavamat legalább a körülöttem ülő képviselők meg fogják hallani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Először is tiltakozom az ellen és nem fogadom el azt az álláspontot, a melyet ma az előttem szólott t. képviselő ur, talán azért, mert az párttaktikai szempontból nekik megfelel, itt inaugurálni akar: hogy t. i. a mai ülés máskép itéltessék meg, mint a hogy megitéltetett a mult alkalommal. Igenis, ma is ép ugy jogunk van nekünk, mint a hogy a mult alkalommal joguk volt önöknek, szólani, és nem követünk el házszabálysértést, ha a következő napra átmenő vitában igenis mi is résztveszünk és elmondjuk felfogásunkat a szóban forgó kérdésről. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A t. képviselő ur mer beszélni rólunk akkép, hogy mi terrorizáljuk az urakat? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Hosszantartó nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Nem azt mondtam! *(Nagy zaj.)*

Papp Géza: Az egész ország közvéleményét felhivom tanuságtételre arra ... *(Hosszantartó*

Digitized by Google

nagy zaj balfelől.) igenis felhivom, t. urak, és az mellettünk fog tanuskodni és igazolni fogja, hogy nemcsak hogy nem terrorizáltunk, hanem túl engedékenyek voltunk. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igen, túlengedékenyek a körülmények következtében, és ha valaki beszélhet arról, hogy terrorizáltatott, nohát akkor ez a nagy többség, a mely a nemzeti közvéleményt képviseli, mondhatja ezt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ha azt mondja a t. képviselő ur, hogy az ország köztudatában mi minden van az ő javukra, hát én az ellenkezőjét állitom. *(Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és derültség balfelől.)* Az ország köztudatában, t. uraim, az van, hogy azok a katonai engedmények, a melyeket gróf Tisza István miniszterelnök az országnak hozott, kielégithetik a magyar nemzet kivánalmait. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* T. képviselő urak, hiába integetnek nekem, ez az én meggyőződésem, azt leinteni nem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)* Az ország köztudatában az van, hogy ez az átkos és káros harcz, a mely közgazdaságilag a tönk szélére viszi a nemzetet, *(Ugy van! Ugy van! Taps a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy ez a harcz ma fel kellene, hogy adassék azért, mert azok a jogok, a melyek a nemzet érdekében kivivattak, elegendők arra, hogy a magyar nemzet államiságának és nemzeti jellegének kellő érvény szereztessék a hadseregben. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Élénk ellenmondások balfelől.)* Hát ha az urak olyan nagyon akarják a magyar nemzeti szellemet érvényre juttatni, akkor ne akadályozzák meg, hogy az elért eredmények az életbe átvitessenek. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)*

Különben, t. képviselőház, nem erről akartam beszélni, csak röviden jelezni akartam azt, hogy a miniszterelnök ur által előterjesztett napirendi inditványhoz a magam részéről hozzájárulok. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)* Hozzájárulok pedig két indok alapján.

Förster Ottó: A többi kányák nevében! *(Zaj jobbfelől.)*

Papp Géza: Mi legyen a többiekkel? Tessék csak hangosan kiabálni, minden kérdésre és megjegyzésre megtalálom én a választ.

Az év első felében megkezdett és folytatott obstrukczió megakadályozta a képviselőházat abban, hogy a hadsereg részére szükséges rendes ujonczlétszám megszavaztassék és igy felmerült annak az esetnek a szüksége, hogy a három évet már leszolgált katonák a törvény értelmében az év végéig bentartassanak. Szükséges volt ez azért, nehogy . . .

Uray Imre: Ne olvassa a beszédét! *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Papp Géza: Mondok én még annyi beszédet a magam fejéből, mint a t. képviselő ur, legyen meggyőződve, akármennyit. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Én erre az ügyre vonatkozólag csak egy pár szóra akarok szoritkozni, azért engedjék meg, hogy ezt a pár szót betekintve elmondhassam, és ne terjeszkedjem ki bővebben azoknak a fejtegetésére, a mik lelkemben vannak, és a mik csak kedvezőtlenek lehetnek arra a politikai magatartásra, a melyet az urak az utóbbi időben tanusitanak. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

A mint mondám tehát, nehogy a hadilétszámban hiány álljon be, s nehogy a hadsereg iránti bizalom meginogjon, a melyre ugy a belső, mint a nemzetközi vonatkozások tekintetében szükség van, ezen három évet kiszolgált katonák továbbra is benntartattak. És ha a t. képviselő urak, a kik a közelmultban annyit sirtak a három éven túl benntartott katonákon ejtett állitólagos jogtalanságon . . . *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Papp Zoltán: Kértük, hogy bocsássák szabadon őket, de leszavaztak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Papp Géza: . . . s ezeknek a katonáknak sorsán csakugyan segiteni akarnak, hogyha azok, a kik itt napokon keresztül siratták azokat az elvesztett munkanapokat, a melyeket ezek a három évet leszolgált katonák nem odahaza, gazdaságukban és családjuk körében tölthetnek, hanem a katonaságnál kénytelenek eltölteni, igazán panaszkodtak, s panaszaik szivből jöttek, akkor adjanak módot is arra, hogy ezek a katonák hazamehessenek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ha a t. képviselő urak azt akarják mindenáron, hogy ezen három évet kiszolgált katonák hazamehessenek, akkor tessék megengedni, hogy az az ujonczlétszám, a melynek kiegészitése helyett azok visszatartattak, meg is szavaztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez az egyik indok, a miért felszólaltam. Ez az indokom szól azok mellett és azon szegény katonák érdekében, a kiket az urak politikai magatartása tart vissza a szolgálatban. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Folytonos zajos ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Az urak az okai annak, hogy ezen hároméves katonák ma is szolgálni kénytelenek. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Nem mi vagyunk ennek az okai, hanem a t. túloldal. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Ez volt az egyik indok, a miért felszólaltam. A másik pedig az, hogy ha lehetővé tétetnék, hogy a sorozás még ez év folyamán akként tartassék meg, hogy a katonák még ez évben bevonulhassanak . . .

Rakovszky István: A törvény elrendeli!

Pap Géza: . . . akkor azoknak a katonáknak a szolgálati ideje október elsejétől számittatnék be. Hát, t. képviselőház, kit fog érni a

Digitized by Google

vád, hogyha ez a szolgálati idő nem tudatik be október elsejétől, hogyha azokat az ujonczokat, a kik készek volnának bevonulni az ezidei sorozás alapján, bevonulni nem engedik? *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Folytonos zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Két irányban hatnak tehát károsan a t. képviselő urak eljárásukkal, azok érdeke ellen, a kik haza nem mehetnek, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és azok érdeke ellen, a kiket nem hivhatnak be, s a kiknek szolgálati idejébe e három hónapot nem számithatják be. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Engem, t. képviselőház, kiabálással az ellenkezőről meggyőzni nem fognak. Én bennem erősen él a hit, hogy azon katonai engedmények, a melyek a kormány programmjában felsoroltattak, kielégitők a nemzet közvéleménye előtt annyiban, hogy ma ezek megvalósitásával ne szolgáltassunk okot arra, hogy a nemzeti életet és a nemzet munkaerejét megállitsuk olyan czélokért, a melyeket ezen alapon és ezen uton haladva a jövőben lehetséges lesz megvalósitanunk. És miután azt látom, hogy a t. képviselő urakat párttaktikai indokok vezetik *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* arra, hogy meg akarják akadályozni azt a hasznos irányt, mely közgazdasági és nemzeti életünk fejlesztésére irányul, azért nem tudnék soha hozzájárulni egy olyan politikához, a mely lehetetlenné tenné azt, hogy a katonai kérdések a békés megoldás utjára vezessenek. Ezen indokból hozzájárulok a miniszterelnök ur inditványához. *(Élénk éljenzés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Bakonyi Samu képviselő ur félreértett szavai értelmének helyreigazitása czimén kér szót.

Bakonyi Samu: Csakis annak a hirtelen felbuzdult harczi hévnek, a mely a t. többséget egyszerre megszállotta, tulajdonithatom, hogy Pap Géza t. képviselőtársam olyan módon értette félre szavaimat, a mint az iménti felszólalásából kitünt. El akarja az ellenzéktől vitatni azt a jogot, hogy az ország közvéleményére hivatkozzék, mint olyanra, a mely őt küzdelmében támogatja. Én nem akarom az ellenzéknek ehhez való jogát bizonyitani, csak egyszerüen konstatálni kivánom azt, hogy én nem ezt mondtam, hanem azt, hogy nekünk tiltakoznunk kell az itt tervbe vett szándék ellen, azért, hogy az ország közvéleménye előtt tisztán álljon az, hogy az ellenzék egész tábora, mint egy ember foglal állást ezen törekvések ellen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A másik félreértés az volt, hogy méltóztatott egy kifejezésemet akként érteni, mintha azt mondtam volna, hogy a t. többség bennünket terrorizálni akar. Én ezt nem mondtam, hanem azt mondtam, hogy majorizálni akarnak bennünket. Terrorizmusról nem beszéltem. Ám ha olyan nagy kedvük van hozzá, próbálják meg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbról és a középen.)*

Elnök: Rátkay képviselő ur a házszabályokhoz kért szót.

Rátkay László: T. képviselőház! A házszabályokhoz óhajtok szólani. Mikor tegnap délután két órakor a t. miniszterelnök ur beterjesztette javaslatát, a mely a napirend megváltoztatására vonatkozott, házszabálykérdésben szólásra jelentkeztem. Előre is kijelentem a t. háznak, hogy lehető legrövidebben fogom felszólalásomat indokolni és egyben kerülni óhajtok minden szenvedélyességet, mert ez a nagy kérdés a maga igazságosságában is meggyőzhet mindenkit ugy, hogy szenvedélyességre szükség nincs. Hivatkozom a házszabályok igazságosságára és a t. ház jogérzetére és a t. ház elnökének azon jogára, a mely szerint a házszabályokra és a képviselőház ügyrendjére neki is vigyáznia kell. A t. miniszterelnök ur inditványt terjesztett be és azt kérte, hogy az ujonczjutalékra vonatkozó törvényjavaslat vétessék tárgyalás alá. Kétségtelen, hogy ez a kérelem törvényalkotást czéloz. *(Zajos ellenmondások jobbról.)* Minden törvényalkotás pedig a házszabályok 201. §-a értelmében kinyomatandó, szétosztandó; azután a bizottságok elé megy és csak ha a bizottságok végeztek vele, és jelentéseiket megtették, akkor határoz a ház a felett, hogy mikor tüzessék ki az tárgyalásra.

Ez az egyik része e dolognak, a melyre a tisztelt képviselőház figyelmét a házszabályok megtartása szempontjából felhivom. A másik része pedig az, hogy minden törvényjavaslatot épen a miniszteri felelőség elvéből folyólag mindig miniszternek kell beterjesztenie, mindig a miniszternek kell megmondania, hogy ezen törvényjavaslatért szavatol, azt indokolja, a végrehajtását ő fogja végezni és a miniszter aláirván, kéri ezen törvényjavaslatnak tárgyalásra való kitüzését. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azon törvényjavaslatot, a melyre nézve a t. miniszterelnök ur most kéri, hogy tárgyalásra kitüzessék, még Kolossváry miniszter irta alá. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most már nem tudjuk azt, vajjon a most kinevezett honvédelmi miniszter fentartja-e azon indokolást, a mely indokolással Kolossváry honvédelmi miniszter az ő törvényjavaslatát ellátta. *(Felkiáltások jobbfelől: Fentartja! Zaj a baloldalon.)*

De t. képviselőház, a miniszteri felelőség szempontjából a bizottságnak nemcsak joga, de kötelessége is a törvényjavaslatot benyujtó minisztert maga elé idézni, meghallgatni véleményét, indokolását megtudni és meggyőződni arról, hogy jól értette-e és nyugodt lélekkel ajánlhatja-e azt a törvényjavaslatot a képviselőháznak elfogadásra. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Hát a miniszteri felelőségről szóló törvényt oly kevésbe veszik, hogy a t. minisz-

Digitized by Google

terelnök ur még annyi fáradságot sem vett magának, hogy megmondta volna, mely irásba foglalt, szétosztott és kinyomatott törvényjavaslatot kiván tárgyaltatni? Pedig alkotmányszerüleg kötelezve lett volna arra, hogy akkor, a midőn miniszterelnöki székét elfoglalja, kijelentsem, hogy az előző kormány által benyujtott törvényjavaslatokból, melyeket tart fenn és melyeket nem. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* És a t. miniszterelnök urnak kell azon törvényjavaslatok tekintetében, a melyeket az előző kormány bejelentett és a melyeket ő fenntart, miután ezen nyilatkozatot megtette, vigyáznia. Épen a miniszteri felelőség elvéből kiindulva, neki kell kérnie a házat, hogy azt a törvényjavaslatot küldje át a bizottsághoz és csak ha azon keresztül ment, jöjjön ide vele: és erre a ház t. elnökének is, mint a ház ügyrendje védőjének hivatalból vigyáznia kell.

Mindezeket figyelembe véve, a t. miniszterelnök urnak jogérzete, a házszabályok iránti tisztelete és a miniszteri felelőségnél fogva, a melynek jogczimén a miniszterelnöki széket elfoglalta, mindezek iránt való tiszteletből neki is, a ház elnökének is inditványoznia kell, hogy ezen törvényjavaslat tárgyalása kitüzessék; de első sorban a törvényjavaslatot benyujtó honvédelmi miniszter ur irja alá, a szavatosságot és felelőséget érte vállalja el, azután küldessék át a bizottsághoz és ha onnan visszaérkezett, méltóztassék tárgyalás alá venni. *(Élénk helyeslés a baloldalon. Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)*

T. képviselőház! Befejezem beszédemet. Én nemcsak a házszabályok megtartását kérem, a mely házszabály minekünk is, kisebbségnek, de önöknek is, a többségnek egyedüli biztositéka, a melyre mindnyájunknak vigyázni kell. De nincs is értelme, hogy egy törvényjavaslat tárgyalását miért házszabályellenesen, miért a törvényeket letiprólag tüzessük ki?

Hiszen az az egy vagy két nap, a mely eltelik azonközben, hogy a törvényjavaslat tárgyalásra kitüzetik, semmit sem fog változtatni a törvényjavaslat sorsán.

T. képviselőház, önök törvényjavaslatot akarnak készittetni, mi szentesitett törvényeket akarunk megtartatni *(Élénk helyeslés a baloldalon. Mozgás jobbfelől.)* és ez sokkal erősebb, mint az, a mit önök akarnak, mert mi a nemzet jogát, becsületét és nyelvét akarjuk megvédni. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Minthogy a képviselő ur részéről is a házszabályokra történt hivatkozás kénytelen vagyok a következőket kijelenteni: *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első rész, melyre okoskodását alapitotta, t. i. az, hogy ez az inditvány, melyet a miniszterelnök ur beadott, ki lett volna nyomatandó, teljesen a házszabályok félreértésén alapszik, mert a házszabályok 198., 200., 201. §-ai világosan, minden félreértést kizáró módon azon inditványokra vonatkoznak, a melyek itt az interpellácziós könyv párját képező inditványkönyvbe bejegyeztetnek, és a melyek minden szerdán és szombaton felolvastatnak. Ezekre nézve teljesen igaza van a képviselő urnak. De napirendi inditványokra ez nem vonatkozik. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* A ház 36 esztendős gyakorlata bizonyitja, hogy soha ilyen inditvány ki nem nyomattatott, de még eziránt a kérdés sem terjesztetett elő. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem ezt mondta!)*

A mi pedig a másodikat illeti . . . *(Nagy zaj a baloldalon és felkiáltások: Nem ezt mondta!)*

Törvényjavaslatokról szólt. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Nagyon figyeltem rá; először azt mondta, hogy ezt az inditványt kellett volna megtenni, másodszor pedig a törvényjavaslatokról szólt.

Hát, t. ház, én hivatkozom arra, hogy a midőn első izben a ház elnöke lettem, az első törvényjavaslat, a mely elnökletem alatt tárgyaltatott, az az indemnity javaslat volt, a melyet még a Bánffy kormány nyujtott volt be, és a melyet Széll Kálmán, mint miniszterelnök, tovább tárgyaltatott. Ugyanez történt akkor is, a midőn gróf Khuen-Héderváry Károly az előző kormány által beterjesztett indemnity javaslat tárgyalását kérte és a ház ezt elhatározta. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Azok után, a miket a ház mélyen t. elnöke előadott, én csak egész röviden nyugtatom meg Rátkay t. képviselőtársamat, hogy — a mi magában véve természetes is — maga az a tény, hogy én a most szóban forgó két törvényjavaslat napirendre tüzését kértem, impliczite magában foglalja azon kijelentést is, hogy ezen, a megelőző kormány által beadott törvényjavaslatokat ez a kormány magáévá teszi és fentartja. Ha eziránt bármi skrupulusa, vagy aggálya volt t. képviselőtársamnak, hát ezt ismételve kijelentem, és azt hiszem, ezzel mindenféle aggály abban a tekintetben megszünik, hogy ez a bizottságilag már régen letárgyalt törvényjavaslat kitüzhető legyen. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Lengyel Zoltán! *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Mivel a tanácskozásra szánt idő már elmult, illetve elmult az a nap, a melyre az ülés ki volt tüzve, és igy pártomnak a házszabályokra vonatkozó álláspontja szerint nekünk most már ülésezni sem lehet . . . *(Egy hang a jobboldalon: Ki az oka?)*

Pap Zoltán: Az idő kereke! *(Zaj a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: . . . én csak igen röviden reflektálok azokra, a miket Pap Géza t. képvi-

Digitized by Google

selőtársam az előbb előadott és azon házszabálysértésekre, a melyeket a zárt ülés folyamán felhoztunk, de a melyekre vonatkozólag itt a nyilt ülésben is el kell mondani véleményünket. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Mikor én az előttem szóló t. képviselő ur beszédét hallottam, azok után, a mik ma itt történtek az elnökség és a miniszterelnök ur részéről, azt mondottam, hogy az uj éra megkezdődött, bevonult az erőszak politikája a maga kicsinyes kortes eszközeivel.

A t. képviselő ur elmondotta azt a két indokot, a mivel Magyarország közönségét az önök politikájának javára meg akarják nyerni, t. i. a közgazdasági nagy károsodást és a hároméves katonák visszatartását. Ezt sokat hangoztatták önök és az önök lapjai, de bizonyos dolog az, hogy azt a közgazdasági kárt, ha az csakugyan létezik, nem a mi obstrukciónk rovására irják, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* hanem az önök politikájának rovására; *(Zajos ellenmondások jobbfelől. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang jobbfelől: Még Zilahon se! Zaj. Elnök csenget.)* annak a négy évtizedes politikának a rovására, a melynek következménye ez a betegség, és a melyből mi ezen országot ki akarjuk és ki is fogjuk vezetni. *(Nagy zaj és ellenmondások jobbfelől.)*

Gabányi Miklós: Igenis ki fogjuk vezetni! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: A mi pedig a hároméves katonák visszatartására vonatkozó érvet illeti, ez egyszerüen semmis érv, a mennyiben a törvény értelmében a hároméves katonákat az önök értelmezése szerint sem szabad január elsején túl visszatartani. *(Mozgás jobbfelől.)* Addig pedig még a t. képviselő urak, sőt a honvédelmi miniszteri rendeletnek a kedvező számitása szerint is ujonczokat besoroztatni és bevonultatni teljességgel lehetetlen, még az esetben is, hogyha a törvényjavaslatot rögtön megszavazzák. *(Felkiáltások jobbfelől: Próbáljuk meg! Zaj.)* Ne méltóztassék tehát a hároméves katonák visszatartásával érvelni, mert azokat szabadon fogják bocsátani, bizonyosan tudom, január 1-én. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Ők tartották vissza azokat, és nekünk tesznek szemrehányást! *(Derültség a jobboldalon. Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Nevetés jabbfelől.)*

Pap Zoltán: Ugy látszik, kérődzik ott valami! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Lengyel Zoltán: Ezért ne méltóztassék azt mondani, t. képviselő ur, hogy a hadsereg iránti bizalom ez által meg fog gyengülni. Legyen nyugodt a t. képviselő ur; ha idebenn az országban érti ezt a bizalmat, akkor sincs már minek meggyengülni, ha pedig a külföldi hatalmaknál lévő bizalmat érti, akkor sincs minek meggyengülnie. *(Mozgás a jobboldalon. Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Egyet mondok minden körülmények között, és ez az, hogy az, a mit önök csinálnak, a midőn egyenesen proklamációt intéznek a háromeves katonákhoz és családjaikhoz, a melyben a függetlenségi pártot okolják benntartásukért. *(Felkiáltások jobbfelől: De ez igaz! Ugy van!)*

Bakonyi Samu: Mert a nemzeti jogokat követelik!

Lengyel Zoltán: Minél inkább beismerik a t. képviselő urak ezt, annál inkább igazam van nekem abban, hogy önök ez által meghonositják a kortespolitikát a hadseregben . . . *(Ellenmondások és derültség jobbfelől.)*

Bakonyi Samu: Ott van a szegedi példa; ott sem hitték el a mit hirdettek! *(Zaj. Elnök csenget.)* Ott van Debreczen is!

Lengyel Zoltán: . . . épen azt a kortespolitikát, a melyet az önök által védelmezett hadsereg mindenféle szabályaiban egyaránt tilalmaz.

T. ház! Mielőtt a dolog érdemére térnék át, még egyszer tiltakozom a t. elnök ur azon házszabálymagyarázata és házszabálysértése ellen, *(Mozgás jobbfelől. Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* a melyet elkövetett, és a melynek következménye az volt, a mit a mai ülés folyamán tett.

T. ház! A házszabályok 202. §-a értelmében az elnök részéről benyujtott, és a napirendre vonatkozó inditványhoz csupán négyen szólhatnak, és az a megszoritás van oda téve, hogy erre vonatkozólag egyszerü szavazással kell a háznak határoznia. Itt az elnökség részéről inditvány nem tétetett, és a házszabályokhoz való szólást semmiféle formában korlátozni nem lehet. Az elnök ur azt mondotta, hogy egy előzetes kérdést akar eldöntetni, t. i. azt, hogy az összes felszólalókat beleértsék-e a négy felszólalásba, vagy sem, e mire én a zárt ülésben egy példával rámutattam arra, hogy ez képtelen felfogás, mert ennélfogva a tuloldal négy szónoka a házszabályokhoz való hozzászólás czimén elkonfiskálhatja azon egész jogunkat, hogy a napirendhez hozzászólhassunk, sőt még azt is, hogy ellenindítványt tehessünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az a magyarázat, a mit mi később kaptunk, nem elégit ki bennünket, nem teszi jóvá a házszabály sértést. Mert a t. elnök ur nem magyarázhatja ki a logika szabályai szerint helyesen, hogy az elnöknek a szándéka az volt, hogy tudni akarja, vajjon a ház megengedi-e, hogy a házszabályok keretében maradjon, mert ez nem a háznak a joga, hanem elnöki jogkör, és mi ezen elnöki jogkör megtartását kérjük és követeljük.

Egészen röviden a miniszterelnök ur inditványára vonatkozólag azt vagyok bátor megjegyezni, hogy az beleütközik először is a házszabályokba; a mennyiben a házszabályok értelmében a további teendőkről való intézkedés pontját egyszerüen konfiskálja és a mi szólás-

Digitized by Google

szabadságunkat is konfiskálja; *(Mozgás és ellenmondások jobbfelől.)* továbbá nem engedi meg azt, hogy a miniszterelnök ur programmja itt a kritikának kitéve legyen. Ha fél a t. miniszterelnök ur ettől a kritikától, azt értem. Különben szavai szerint is értem, mert szavai szerint az ő programmja feletti vita minden czél nélkül való, tárgytalan dolog, s ezzel mintegy maga is kijelentette, hogy olyan a programmja, mely a kritikát nem nagyon birja meg.

Beleütközik ez a házszabályokba azért, mert a házszabályok szerint nemcsak szólni van jogunk ehhez a programmhoz, hanem határozni is kell felette, e programmot illetőleg a kormány iránt bizalmatlansági inditványt is tehetünk és ehhez mindenki hozzászólhat, e felett a háznak határoznia kell és addig a miniszterelnök semmi más javaslatot be nem terjeszthet, sem nem tárgyaltathat.

De, t. ház, beleütközik ez az inditvány az alkotmányjogba is. A miniszterelnök ur az ujonczozásról szóló javaslatot akarja első tárgynak kitüzetni; ez pedig képtelenség akkor, mikor a költségvetés még megszavazva nincs, mikor az ujonczok részére, azok tartására, felruházására, sorozására a költségek kiutalványozása törvény szerint nem jogosult. Képtelenség ilyen megforditott kormányprogrammot felállitani, mely katonát kér első sorban és a katonai költségekről való határozatot ezáltal illuzóriussá teszi.

A harmadik szempont, a mit fel kell hoznunk, az, hogy a miniszterelnök ur az által, hogy ezt a kérdést itt forszirozza, a házszabályok megsértésével, az alkotmányjogi tekintetek félretételével utját vágja minden kompromisszumkisérletnek. És ennélfogva a miniszterelnök ur lesz felelős mindenért, a mit ez ellen elkövet. Épen azért a legteljesebb mértékben tiltakozni vagyok kénytelen ezen inditvány elfogadása ellen, és azt ellenzem.

Végül egy kérdést vagyok bátor intézni a t. miniszterelnök urhoz, és ez a következő: A miniszterelnök ur a tegnapi nap folyamán azt inditványozta, hogy az ujonczozási javaslat tárgyalása a holnapi napra tüzessék ki. Ha én ezt betüszerinti értelmében veszem, akkor ez az inditvány a szombati napra szól. *(Felkiáltások jobbfelől: A holnapi napra! Nagy mozgás.)*

Pap Zoltán: Azt már nem hisszük, hogy még egy ülést hivjanak össze mára! Zárt ülés lesz egész nap! *(Felkiáltások a jobboldalon: Tessék!)*

Kubinyi Géza: Kompromittáljátok csak a parlamentet!

Münnich Aurél: Nevetséges!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Az elnök ur, kérem, fel fogja tenni a kérdést, ugy, a mint az inditvány meg van szövegezve, mert attól eltérni jogában nincs. *(Derültség a jobboldalon.)* Magyarázni sincs joga. A miniszterelnök ur inditványát szóbelileg tette meg, de azért ugy vétetik, mintha irásban tette volna és marad szó szerint és értelem szerint a maga szövegében. *(Mozgás.)* Az elnök ur tehát ugy teszi fel a kérdést: a ház a holnapi ülésre kitüzi . . . *(Tartós zaj és nyugtalanság.)*

Pozsgay Miklós: Ne magyarázd!

B. Kaas Ivor: Apponyi szellemében? *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: A ház a »holnapi« ülésre kitüzi; ez értetik a szombati napra; igy kell felfognom. Ez azonban nem inditványoztatott, mert a tegnapi ülés folyamán a holnapi napot mára kellett érteni. *(Zaj a jobboldalon.)* Ha pedig, t. képviselőház, a miniszterelnök ur ezt az inditványt mára értette, akkor igenis tiltakozom az ellen, mert a házszabályok szerint egy nap folyamán két ülést tartani nem szabad. *(Zaj.)* Ez, t. képviselőház, a 203-ik szakaszban benfoglaltatik és a mult alkalommal, a mikor ilyen preczedens volt, gr. Apponyi Albert ki is mondta, hogy az nap ülést nem tüz ki, s a harmadik napra kellett kitüznie.

Uray Imre: Szerdán volt az ülés, és a következő ülés pénteken volt.

Lengyel Zoltán: És mindezek után befejezem, t. képviselőház *(Helyeslés a jobboldalon.)* azzal, hogy a miniszterelnök ur mindezen házszabálysértések daczára ezt a kérdést előbbre vinni nem fogja, és pedig azért nem, mert az erőszak utján ezt a kérdést megoldani nem lehet. Ezt a kérdést máskép nem lehet megoldani, mint kielégitésével a nemzet jogos kivánságainak, a melyekért küzdünk és küzdeni fogunk, *(Felkiáltások a jobboldalon: Hallottuk!)* mindig erősebben, ha az önök részéről nem igazságot és a nemzeti jogok kielégitését, hanem a formák megkerülésével, az alkotmány kijátszásával az erőszakot látjuk érvényesülni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nyegre László jegyző: Kristóffy József!

Kristóffy József: Az idő ezen előrehaladt stádiumában és annak folytán is, mert Pap Géza igen t. barátom nyomatékosan hangsulyozta az indokokat, a melyeknél fogva mi a miniszterelnök ur inditványát támogatjuk, csak rövid időre, néhány szóra kérem a t. ház becses figyelmét, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* jóllehet azok után, a mik ma a magyar parlamentben véghezmentek, sok mondani valóm lehet. Fentartom azonban ezt azokra a következő ülésekre *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és azokra a vitákra, melyek a t. házra a legközelebbi napokban várnak.

T. képviselőház! Az igen t. miniszterelnök ur a tegnapi napon, vagyis csütörtökön egy inditványt nyujtott be, a melynek czélja és értelme az volt, hogy az ő miniszterelnöki programmja felett megindult vita félbeszakittassék és a ház holnapi vagyis pénteki napirendjére... *(Zajos ellenmondások a szélsőbaloldalon. Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Tegnapról holnapra annyit

Digitized by Google

jelent, ha csütörtökön teszi, mintha péntekre kivánná. *(Helyeslés jobbfelől.)* ... tehát pénteki ülésére az ujonczlétszám megszavazásáról szóló törvényjavaslat kitüzessék. Én a miniszterelnök urnak ebbeli inditványát két nevezetes oknál fogva támogatom és elfogadom. Az egyik ok az, hogy ezen törvényjavaslat letárgyalása által a sorozás az ország területén mielőbb megejtetvén, *(Zaj és felkiáltások a baloldalon: Abból ugyan semmi sem lesz!)* a hadsereg függőben levő védképessége biztosittatik. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A másik nevezetes indokom, a melynél fogva én ezen inditványt támogatom, a három éves katonák hazabocsátásának kérdése. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Fontos családi, gazdasági és társadalmi érdekek füződnek ahhoz, hogy a három évet kiszolgált katonák mielőbb hazabocsáttassanak. Épen a túloldalon több alkalommal hangzott fel ez a kivánság, mint olyan kivánság, a mely országos szükséget képez. Ezen törvényjavaslatnak letárgyalása és megszavazása épen ezen országos szükséglet kielégitésére szolgál. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Midőn ezen két indokomat előterjesztem, azokhoz még némely rövid megjegyzést kivánok füzni. A magyar parlamentben a mai nap lefolyt események meggyőztek mindnyájunkat arról, hogy a magyar parlamentárizmusnak legszomorubb napjai ezek. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztassanak nekem megengedni, t. képviselőtársaim, az az eljárás, melyet önök ma tanusitanak, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* épenséggel nem alkalmas arra, hogy a magyar parlamentárizmusba vetett hitét a magyar népnek megszilárditsa, *(Élénk helyeslés és éljenzés jobbfelől. Nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* nem alkalmas arra, hogy épen azokat az eszméket, azokat a nagy nemzeti aspirációkat népszerüsitse, a melyeket önök képviselnek; *(Zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* hanem igenis alkalmas arra, hogy a magyar parlamentárizmus tekintélyét, méltóságát a sárba tiporja, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* alkalmas arra, hogy a magyar alkotmányosságnak, a parlamentárizmusnak azt a tekintélyét, a mi 11 hónapi obstrukczió után még megmaradt, az alkotmány pilléreit felboritsa és megdöntse. *(Zajos helyeslés jobbfelől.)*

Minket a nemzet nem azért küldött ide, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* hogy a magyar alkotmány védbástyáját leromboljuk, *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* hanem azért, hogy ezen ezredéves védbástyák pilléreit szilárdan fentartsuk. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* Ha önök minket ebben az elhatározásunkban, ebben a munkában, ezen hazafias kötelességünk teljesitésében *(Zajos ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* nem támogatnak, mi készek vagyunk utolsó emberig itt helyt állani, *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* készek vagyunk egyenkint elhullani itt, *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és taps a szélsőbaloldalon.)* de a magyar alkotmány védbástyáját lerombolni, megsemmisiteni nem engedjük. Elfogadom a miniszterelnök ur inditványát. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Azok után a megjegyzések után, a melyek inditványomra vonatkozólag elhangzottak, méltóztassanak megengedni, hogy néhány igen rövid megjegyzést tegyek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én azt hiszem, csakugyan indokolva volt részemről a kormányprogramm feletti eszmecserének félbehagyását inditványozni, miután öt, talán öt és fél napot szánt a ház ezen, a mint már kifejeztem, czéltalan diskusszióra, melyet czéltalannak kellett neveznem azért, mert semmi intézkedése a háznak, semmi határozathozatala a háznak ahhoz nem füződik. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Azt hiszem, igazam volt abban is, mikor azt mondottam, hogy a küszöbön álló javaslatok tárgyalása alkalmával talál a ház módot és alkalmat arra, hogy a programmbeszéd minden részével foglalkozzék. És itt nem egy lapsus linguae, de a fülekben levő lapszusz ellen kell, hogy tiltakozzam; én t. i. nem a véderőtörvényjavaslathoz magához kapcsoltam ezt a kijelentésemet, hanem azon összes törvényjavaslatokhoz, a melyekkel a közel jövőben a háznak foglalkoznia kell. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A véderőjavaslat megszavazása után természetszerüleg az indemnytire fog kerülni a sor, a hol a bevett szokás szerint az általános politika összes fontosabb kérdései megbeszélés tárgyává tehetők. Arra a kérdésre vonatkozólag, miért ad a kormány elsőbbséget az ujonczjavaslatnak az indemnity felett, rövid lehet a válasz. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Az önök magatartása abba a helyzetbe jutatta már hivatalbeli elődeimet, hogy idestova fél esztendő óta költségvetési felhatalmazás nélkül vagyunk kénytelenek kormányozni az országot és a mellőzhetlenül szükséges állami szükségleteket kielégiteni. Ezt a felelőséget magukra kellett hogy vegyék hivatalbeli elődeim, viseljük az ország érdekében mi is, és miután legnagyobb sajnálatunkra ugyis már egy fél év óta tart ez a helyzet, gondolom, nem tesz olyan lényeges különbséget az, hogy ez a rendkivüli helyzet egynehány nappal tovább, vagy kevesebb ideig tart. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ellenben a véderő javaslat megszavazása rendkivüli sürgős dolog, a mint azt Kristóffy t. barátom helyesen jegyezte meg, először azért, hogy a hadsereg dezorganizálva ne legyen *(Zajos helyeslés jobbfelől. Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* mert ez első nemzeti érdeke az országnak, mert semmiféle frazeológiával nem lehet elhomályositani azt a tényt, hogy a magyar nemzet érdeke az, hogy a hadsereg jól legyen szervezve. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* magyar nemzeti érdek az, hogy a hadsereg erős legyen és megengedem, a legjobb szándékból, de a magyar nemzet

Digitized by Google

vitális érdekeit sértik azok, a kik a hadsereget gyengitik és dezorganizálják. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: Melyik hadsereget?

Gr. Tisza István miniszterelnök: A közös hadsereget... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Olyan nincs!)*

Pap Zoltán: No hát a közös hadsereg részére nincs katona!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A közös hadsereget, a melyre Magyarország alkotmányos befolyása kiterjed és a mely Magyarországnak összes politikai céljaiért rendelkezésre áll. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A másik fontos czél a hároméves katonák sorsa rendezésének kérdése. A t. képviselő urak a véderőtörvénynek csak a 8. §-áig jutottak el. Én figyelmeztetem t. képviselőtársaimat, hogy a véderőtörvénynek van egy 12. §-a is, a mely az 1888: XVIII. t.-cz. 1. §-ával megegyezik és a mely szerint a tartalék első korosztályába tartozók szükség esetén behivhatók, visszatarthatók.

Bakonyi Samu: Igen, de rendkivüli szükség esetén és akkor megmagyarázták, hogy az micsoda: mozgósitás előtt. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hogy mi fog történni, azt nem tudom, az czélszerüség kérdése, de hogy a hadügyi kormányzatnak joga van visszatartani az első éves tartalékba átlépett védkötelezetteket, az a törvény szavai szerint világos. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Bakonyi Samu: Az akkori ellenzék jól sejtette és azért ellenezte! *(Felkiáltások jobbfelől: De ma már törvény!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: És ha azt kifogásolják a képviselő urak, hogy ez a szükség esetére és rendkivüli körülményekre szoritatik; hát engedelmet kérek, bajos volna elvitatni, hogy fenforog a szüksége ennek akkor, ha a képviselő urak az ujonczozás mesterséges meggátlása által deszorganizálni akarják a hadsereget, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* és bajos volna elvitatni, hogy rendkivüli körülmények azok, mikor az országgyülés nagy többségének akarata ellenére, *(Hosszantartó zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj jobbfelől.)* a a házszabályokban rejlő jogoknak, magának a parlament intézményének megrontására terjedő kihasználása mellett a többség akaratának érvényesülését meggátolják. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Az a régi nóta! *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: De igaz!)*

Pap Zoltán: Osztrák nóta! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Ezek voltak azok az indokok, a melyek a kormányt arra birták, hogy elsőséget tulajdonitson az ujonczozási javaslatoknak. És ha itt a t. képviselő urak, mint annyiszor már és mindig egyformán alaptalanul, a szoldateszka rémét festik maguk elé, hát én határozottan kijelentem, hogy ez egyenesen a magyar kormány inicziativájából eredt, hogy nem az indemnity, de ez a javaslat vétessék első sorban elő. Ne méltóztassanak itt semmifelé, az Isten tudja micsoda, a háttérben levő, rejtett indokokat keresni. Én bátor voltam azokat a nyilvánvaló okokat előadni, a melyeknél fogva nézetünk szerint az ország érdeke követeli azt, hogy ezek a javaslatok vétessenek napirendre. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Én ugy gondolom, hogy ezen czél elérésére teljesen a házszabályok keretében mozogtam, midőn a tanácskozásra szánt idő befejezte után a napirendre vonatkozó inditványomat megtettem. A 202. §. azt mondja, hogy »az elnöki előterjesztés«, — itt vessző van — »vagy inditvány felett« stb. ez nem azt teszi, hogy elnöki előterjesztés vagy elnöki inditvány, hanem azt, hogy elnöki előterjesztés vagy oly inditvány, a melyet a ház más tagja tesz meg. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Ha a t. képviselő urakban itt bármely kétely merülhet fel, az a komma, a mely az »előterjesztés« szót követi, azt hiszem, minden kétséget teljesen kizár. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondás és zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: A bécsi koma! Folytonos zaj.)*

És, t. képviselőház, én csütörtökön délután 2 órakor inditványoztam azt, hogy a holnapi napirendre tüzessék ki az ujonczlétszámot megállapitó javaslat tárgyalása; hát, ha magyar ember csütörtökön azt mondja, hogy holnap, hát valószinüleg a pénteket érti alatta. *(Derültség és helyeslés a jobboldalon.)* Világos tehát, hogy inditványomnak más értelmet adni egyáltalában nem is lehet, mint hogy a pénteken 10 órakor megnyitandó ülés napirendjére kértem e javaslatot kitüzetni. Kérem inditványomat ezen szövegben szavazásra feltenni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* És ha a t. képviselő urak itt azzal fenyegetőznek, hogy a holnapi napot zárt üléssel akarják kitölteni *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ma! Ma!)* — hát a mait, hát én ezt sajnálom, mint magyar ember. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Magyar?)*

Lengyel Zoltán: Ne tessék erőszakoskodni! *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát én ezt sajnálom, mint magyar ember, a magyar parlament reputácziója szempontjából, de a képviselő urakat ettől a házszabályszerü joguktól, hogy ezt megtegyék, meg nem foszthatom.

B. Kaas Ivor: Bizony nem! *(Folytonos zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: De engedjék meg nekem a t. képviselő urak, ha a képviselő urak élni akarnak és élni fognak ezzel a jogukkal, a parlament reputácziója szempontjából . . . *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Erőszak ellen? Hát mi lesz akkor? Zaj.)* Az már csakugyan az erő-

Digitized by Google

szaknak még csak a legkisebb jellegével sem bir, vagy csak nem is hasonlit az erőszakhoz, hogyha egy parlamentben a határozathozatalra jogosult többség a házszabályokban világosan lefektetett jogaival szintén él. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ez élés a joggal, a mi lehet kötelesség is reánk nézve, de semmi esetre sem erőszak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Folytonos zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ismétlem, hogy, ha a t. képviselő urak élni kivánnak ezzel a jogukkal, *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* ez azt a kötelességet fogja mireánk róni, hogy a nemzet itélőszéke elé idézzük a képviselő urakat. *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Gál Sándor: Nagyon kemény itélet lesz az! *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon. Tegyék meg nekünk ezt a szivességet! Folytonos zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ne gondoljanak mindjárt a választásokra; eljöhet annak is az ideje, *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)* de azt az időt majd mi fogjuk megválasztani, a kik felelősek vagyunk azért a tanácsért, a melyet a koronának adunk. De nekünk kötelességünk felnyitni a nemzet szemét, azon gyerekes csinyeket illetőleg . . . *(Hosszantartó zajos helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Az elnöknak nincsen szava ez ellen? Tessék rendre utasitani! Egy egész pártot sérteget. Nincs az elnöknek szava? Folytonos zaj és lárma a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Igaza volt! Felkiáltások a szélsőbaldalon: Utasitsa rendre!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek. A képviselő urak felháborodása következtében felkéretem a gyorsiró uraktól is az utóbbi szavak reprodukcióját és itt azt olvastam, hogy a miniszterelnök ur azt mondta: »De nekünk kötelességünk felnyitni a nemzet szemét azon gyerekes csinyeket illetőleg. *(Élénk helyeslés és taps jobbfelől. Felkiáltások: Igaza van! Komédiások! Zaj a szélsőbaloldalon.)* A t. képviselő urak nagyon hangoztatják a szólásszabadságot, pedig a mit a miniszterelnök ur mondott, az csak halvány viszonzása azoknak, a mik a kormányra birálatképen épen erről az oldalról mondattak. A házszabályok lelkiismeretes alkalmazásával én a miniszterelnök urat rendre nem utasithatom. *(Hosszantartó éljenzés és taps jobbfelől. Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Legyenek a t. képviselő urak egy mákszemnyi igazságossággal. *(Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk!)*

Pozsgay Miklós: Gyerekecske, üljön le! *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Micsoda beszéd ez!)*

Pap Géza: Szégyelni való dolog ilyeneket beszélni! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mi türelemmel hallunk a képviselő urak ajkairól *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elál! Elál!)* ennél sokkal keményebb kijelentéseket is. *(Folytonos zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elál! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Alkalomadtán élni fogunk azon jogunkkal, hogy mi is birálatot gyakoroljunk az önök eljárása felett. *(Hosszantartó éljenzés és taps a jobboldalon.)* És ha a képviselő urak ezen birálattal szemben . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elál! Elál! Horváth Gyula a padot veri. Felkiáltások a jobboldalon: Rendre!)*

Elnök: Kérem Horváth Gyula képviselő urat, ne zavarja a szónokot! *(Horváth Gyula tovább veri a padot. Élénk felkiáltások jobbfelől: Rendre!)* Kérem a képviselő urat ne zavarja a szónokot!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . és ha a képviselő urak ezen birálattal szemben *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elál! Elnök ismételten csenget.)* a rendszeres zajongás fegyveréhez folyamodnak, *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* ha a t. képviselő urak . . . *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Elál! Elál! Horváth Gyula egyre veri a padot.)*

Elnök *(csenget)*: Horváth Gyula képviselő urat már kétszer figyelmeztettem, hogy ne zavarja a szónokot, ha még egyszer figyelmeztetnem kell, akkor kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni és a házhoz a házszabályok értelmében kérdést intézni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én nagyon kérem a t. képviselő urakat, hogy ezzel a kritikával szemben ne a lezugás fegyveréhez folyamodjanak, mert akkor azután *(Folytonos nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elál!)* nagyon bajos lesz nekik magukat a házszabály és a szólásszabadság védői gyanánt kiadni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ha vindikálják maguknak a szólásszabadságot, tiszteljék azt és türjék meg akkor is, a mikor az önök ellen vétetik igénybe. *(Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőballdalon.)*

Eitner Zsigmond: Meghallgatjuk, de nem engedjük sértegetni magunkat. *(Élénk mozgás a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az én t. képviselőtársam, b. Kaas Ivor mai beszédének végén intenczióimra vonatkozó méltányló kijelentések mellett, a melyekért fogadja köszönetemet, azon figyelmeztetést intézte hozzám, hogy ne lépjek az abszolutizmus utjára. Hát, t. uraim . . .

Pozsgay Miklós: Legalább becsületes abszolutizmus volna!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . hogy az abszolutizmus és én két ellenkező polus vagyunk, azt mindenki tudja, a ki legkevésbbé is ismer. Hogy Magyarország és a magyar nemzet az abszolutizmustól keserves küzdelmek árán tudta magát ezer év alatt sokszor megmenteni

Digitized by Google

azt tudjuk mindnyájan. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Azt is tudjuk, hogy van a magyar nemzetnek egy szerencsétlen tulajdonsága, hogy nagy és jó tulajdonai *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! a jobdoldalon. Elnök csenget.)* az alkotmányos szabadsághoz való tettre kész ragaszkodása mindig csak azon gyászos pillanatokban érvényesültek, a midőn vészfellegek tornyosultak a nemzet fölé, de alkotmányos szabadságával a nemzet erejének gyarapitására élni nem tudott, és a jólét nyugalmának esztendeit meddő harczokra, erejének elforgácsolására forditotta. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* És legyenek róla meggyőződve, t. képviselő urak, hogy a magyar alkotmányt ma csak egy veszély fenyegeti, az abszolutizmust Magyarországra csak egy körülmény hozhatja . . .

Várady Károly: Semmi sem hozhatja! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . az, ha a mi kezünk között *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* törik össze a magyar alkotmány gépezete, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* ha egyikünk szenvedélyessége, másikunk tehetetlen gyámoltalansága folytán nem tudjuk a magunk hibáitól megvédeni s utódainknak csorbitatlan diszben átadni a magyar alkotmánynak, a magyar szabadságnak kincsét. *(Hosszas élénk éljenzés és taps a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: Chlopy-i papirosba pakolva!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engedjenek meg a t. képviselő urak, nem tudják mit cselekszenek, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* ha ezen jelenségekkel, a melyek *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon: Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)* tehetetlenségre kárhoztatják a magyar alkotmányos gépezetet, a melyekkel azt a méltóságot, azt a nimbust, azt a kegyeletet ölik ki a nemzetből, a melylyel kell, hogy alkotmányos életéhez ragaszkodjék, ezzel a működésükkel bizonyára akaratuk ellenére, az ország esküdt ellenségeinek malmára hajtját a vizet. *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon: Elnök csenget.)*

Pozsgay Miklós: Ez a gyerekes beszéd!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha mi férfias határozottsággal szembeszállunk ezen törekvésekkel, nyugodt öntudattal mondhatjuk, hogy mi védjük a magyar alkotmányt, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* mi védjük a magyar szabadságot, mi követünk igazán magyar nemzeti politikát. *!Hosszas élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Elnök: Olay Lajos képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani.

Olay Lajos: T. ház! *(Folytonos zaj a jobbés a baloldalon. Elnök csenget.)* Személyes kérdésben kérek szót. Én minden invektiva nélkül kivánok az igen t. miniszterelnök urnak szavaira reflektálni, *(Felkiáltások a jobboldalon: Személyes kérdés?)* személyes kérdésben. A t. miniszterelnök ur arra a pártra vonatkozólag, a melyikéhez én is tartozom, azt a kifejezést használta, hogy mi itt ma egy gyermekes csinyt követtünk el. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Hát engedelmet kérek, ezt a kifejezést a miniszterelnök ur nem volt jogositva használni. *(Felkiáltások a jobboldalon: De igen! Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Papp Géza: Hát ez az egész mai ülés mi volt? Ez az egész mai nap micsoda?

Hát azok a beszédek, a melyek itt órákon át elmondattak, mirevalók voltak? Parlamenthez illő dológ ez? *(Nagy zaj a baloldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

Olay Lajos: Tessék megvárni!

Én azt hiszem, hogy nem akarta ezt a kifejezést használni a t. miniszterelnök ur. *(Felkiáltások a jobboldalon: Dehogy nem!)* Mert miről van itt szó, t. képviselőház? Ez a párt, a melyhez én tartozom, egy becsületes nemzeti küzdelmet, nemzeti ellenállást fejtett ki a multban . . . *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: De nem jó eszközökkel! Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és jóhiszemüleg akarja ezt kifejteni a jövőben is; jóhiszemüségét, azt hiszem, sem Papp Géza t. képviselő ur, sem a miniszterelnök ur meg nem tagadhatja.

Papp Géza: Csak az eszközöket nem helyeslem! Nem alkotmányos eszközök! *(Nagy zaj a baloldalon!)*

Olay Lajos: Lehetnek az eszközök helytelenek, de nincs joga sem a miniszterelnök urnak, sem az ő pártjának az e padokon ülő képviselőket, egy egész pártot meggyanusitani... *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem gyanusitott!)* . . . azzal, hogy ők gyermekcsinyt követtek volna el.

Hát mi a czélja a t. miniszterelnök urnak? Én ugy tudom, hogy békét akar létrehozni. *(Felkiáltások jobbfelől: Rendet!)* Nem rendet, békét! Nohát engedelmet kérek, de igy nagyon nehezen fogja létrehozni a békét, mert ha ő a békét akarja létrehozni, akkor neki azt a pártot, a mely önzetlenül, becsületesen a hazáért és a hazának legszentebb jogáért, nyelvéért küzd, ilyen kifejezésekkel illetni nem szabad. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én sajnálom, de a miniszterelnök urnak ezt a kifejezését visszautasitom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Ráth Endre képviselő ur a házszabályokhoz kér szót. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Ráth Endre: T. képviselőház! A házszabályoknak azon szakaszaihoz kivánok szólani, a melyek nekem ebben a perczben a felszólalásra jogot adnak.

Végtelenül sajnálom, hogy a miniszterelnök urnak imént elhangzott szavait egyelőre reflexió nélkül vagyok kénytelen hagyni. Nem válaszolok azokra azért, mert nem tartom méltónak, hogy

Digitized by Google

arra válaszoljak. *(Zajos derültség a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Jól tudom, hogy mi a tuloldalt meggyőzni nem fogjuk, erre tehát nem is törekszem.

Elnök: Kérem a képviselő urat, hogy a házszabályokhoz való szólás keretében maradjon.

Ráth Endre: Én szigoruan a házszabályokhoz ragaszkodom s az elnök ur kivánatára meg is nevezem a házszabályok azon paragrafusait, a melyekre való hivatkozással szólani kivánok. Ezek pedig a házszabályok 283., 251. és 275. §-ai.

Itt, t. i. arról van szó, — a miről most elterelték a figyelmet — hogy a miniszterelnök ur inditványt terjesztett be, mely szerint a holnapi ülés napirendjére — igy van ez inditványában szóról-szóra — az ujonczlétszámról szóló törvényjavaslat tüzessék ki. Ebben az inditványban a »holnap« kifejezés benne van. Hogy a »holnap« kifejezés nem vonatkozhatik a mai napra, az egészen természetes. *(Derültség a jobboldalon.)* Ha ezt nem hiszi el nekem a t. túloldal, én majd hivatkozom egy tekintélyre, még pedig arra a tekintélyre, a melyre előbb a miniszterelnök ur is hivatkozott, valamint a ház igen t. elnöke is, t. i. gr. Apponyi Albertre. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Hogy a miniszterelnök ur ezen inditványa nem vonatkozhatik a mai napra, annak indoka a ház tárgyalásainak nyilvánossága. *(Zaj.)* A 283. §. ugyanis akképen szól, hogy a ház ülései nyilvánosak. A 251. §. pedig a következőt mondja *(olvassa)*: »az ülés idejét az országház kapuján és Budapest több részében kifüggesztendő falragaszok által idején kihirdetteti«. *(Mozgás és felkiáltások jobbfelől: Meglesz!)* Végre a 275. §. igy rendelkezik *(olvassa)*: »a háznagy a ház és a bizottsági ülések helyiségeiről és felszereléseiről gondoskodik, valamint a ház üléseinek kihirdetését ellenőrzi.« Ez részben a házelnök, részben a háznagy feladata. Arra kérem tehát a t. túloldalt, hogy vegye figyelembe azt, hogy jelenleg már háromnegyed kettő van. *(Felkiáltások jobbfelől: Hát szavazzunk!)* Hogy a házszabályok ezen törvényszerü intézkedéseit az elnök és háznagy miképen fogják végrehajtani, azt én megérteni nem tudom. *(Mozgás és zaj jobbfelől.)* De ha önöknek a házszabály nem elég kompetens: engedjék meg, hogy rátérjek arra, a mit már előbb emlitettem: gróf Apponyi Albertnek ugyancsak arra a beszédére, a melyből az előbb az elnök ur volt kegyes czitálni. Beszédének az a része a következőképen szól. *(Olvassa)*: »A mennyiben a miniszterelnök ur szintén a holnapi — ez szerdai napon volt — tehát a pénteki ülés napirendjére vonatkozólag tett inditványt, mert ma már csütörtök van — ez volt az éjfél utáni első negyed órákban — ismételve a következőleg teszem fel a kérdést, stb. Ennek folytán, mivel — szerdán kezdődött az ülés — nem a csütörtöki, hanem a pénteki ülésre tüzte ki az akkor szóban forgó tárgyat. Én tehát arra kérem a t. képviselőházat, hogy ha gr. Apponyi Albertre hivatkozunk abban, a mi a szabadelvü pártra kedvező, akkor méltóztassék máskor is ugyanabban a szellemben eljárni az elnök urnak, a házszabályok parancsait megtartani és azok megtartása fölött őrködni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: A tanácskozás be van fejezve, következik a határozathozatal. *(Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Kérdem a t. házat, elfogadja-e a miniszterelnöknek a napirendre nézve tett inditványát, igen vagy nem? *(Igen! Nem! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hogy szól az inditvány?)*

Rakovszky István képviselő ur a kérdés feltevéséhez kér szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

Rakovszky István: Én kérném, méltóztassék a kérdést formulázni. *(Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Én a kérdést ugy formuláztam, hogy elfogadja-e a ház a miniszterelnök urnak a napirendre nézve tett inditványát: igen vagy nem? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De milyen inditványt? Hogy szól az inditvány? Halljuk jobbfelől.)*

Pozsgay Miklós: Kérjük a miniszterelnök inditványát felolvastatni. *(Nagy zaj.)*

Elnök: Miután kivánják, a miniszterelnök ur ujból el fogja mondani inditványát. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Olvassák föl! Benne van a gyorsirói jegyzetekben!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ismétlem, a mit már iménti felszólalásomban is mondottam, hogy kérem, hogy a képviselőház a pénteken d. e. 10 órakor kezdődő ülés napirendjére tüzze ki a törvényjavaslatokat. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem igy volt az inditványban! Elnök csenget.)*

Pozsgay Miklós: Tessék felolvastatni a gyorsirói jegyzeteket!

Rakovszky István: T. ház! *(Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: A kérdés feltételéhez kiván szólni a képviselő ur?

Rakovszky István: T. ház! A t. miniszterelnök ur két törvényjavaslatnak kitüzését kérte a legközelebbi, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A holnapi ülésre!)* tehát a holnapi ülés napirendjére.

Én azt hiszem, hogy a t. miniszterelnök ur is ugy értette ezt, hogy ez a két törvényjavaslat nem egyszerre, hanem egymásután tárgyaltatik olykép, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* hogy külön-külön minden törvényjavaslatra meg fog ejtetni az általános és a részletes vita. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Tehát felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház miniszterelnök ur azon inditványát, hogy a legközelebbi ülés . . . *(Nagy zaj*

Digitized by Google

és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kérjük az inditványt felolvasni! Halljuk a gyorsirói feljegyzést! Nagy zaj.)

Gr. Tisza István miniszterelnök: Halljuk az elnököt! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök: . . . napirendjére tüzessenek ki az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositasáról, valamint az 1903-ban kiállitandó ujonczok megajánlásáról a honvédelmi miniszter által beterjesztett törvényjavaslatok és az azokra vonatkozó bizottsági jelentések? *(Felkiáltások jobbfelől: Igen! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kérem azon a képviselő urakat, a kik ezen inditványt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Folytonos nagy zaj és felkiáltások a baloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: A kérdés feltevéséhez kivánok szólani! Nagy zaj.)*

A házszabályoknak egy kardinális tétele, hogy szavazás közben felszólalni nem lehet.

Ráth Endre: Nincs ellenpróba; nincs befejezve a szavazás!

Elnök: Kiván valaki ellenpróbát? *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Nem! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Ha nem, ugy határozatképen kimondom, hogy a többség elfogadta a miniszterelnök ur inditványát. *(Élénk éljenzés és taps jobbfelől.)*

Az ülés napirendje ki lévén meritve, az ülést bezárom.

(Az ülés végződött éjjel 2 órakor.)

Digitized by Google

335. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 13-án, pénteken,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gr. Esterházy Kálmán jegyző, a javaslatok mellett felszólalókat Nyegre László, az azok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt méltóztassék a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1903. november hó 12-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: A jegyzőkönyv hitelesitéséhez kiván szólani Holló Lajos képviselő ur.

Holló Lajos: T. képviselőház! A ház ezen oldalán ülő képviselőknek nincs módjában a többségnek állásfoglalása és határozata ellen valami rekurzust szerezni, ha maga a ház ahhoz hozzá nem járul, de mégis nem tehetjük, hogy a jegyzőkönyv egy része ellen legalább is óvásunkat és tiltakozásunkat ki ne fejezzük. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* A tegnapi napon t. i. — a mint ezt méltóztatnak tudni, s a mint azt a jegyzőkönyv is tartalmazza — a miniszterelnök ur azon inditványt tette, hogy a holnapi ülés napirendjére tüzessenek ki az ujonczjavaslatok. Ha ez az inditvány ma éjjel, gondolom egy órakor vagy fél kettőkor tüzetik ki megszavazásra, akkor ennek az inditványnak, hogy t. i. a holnapi ülésre tüzessenek ki az ujonczjavaslatok, elfogadása mást nem jelenthet, mint hogy ne ma, hanem a holnapi napon tartassék ülés. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. Ellenmondások és zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Ismétlem, hogy mi a t. többségnek állásfoglalását nem tudjuk befolyásolni, de viszont az, hogy mi, a ház ezen oldalán ülő képviselők, felfogásunkat, és ha kell észrevételeinket és tiltakozásainkat a jegyzőkönyv ellen kifejezzük, azt gondolom, teljesen jogunkban és módunkban áll. A szóban forgó inditvány igaz, hogy a tegnapi napon tétetett a miniszterelnök ur által, de a mai napon éjfél után fél kettőkor tétetett fel szavazat tárgyává az elnök ur által. A mennyiben tehát az ma fogadtatott el és ma szavaztatott meg, az ülés nem ma, hanem holnap tartandó meg.

Sréter Alfréd: Komédiákkal huzták az időt odáig! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Rendre! Nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Felkiáltások balról: Vizet! Felkiáltások jobbról: Szájkosarat ezeknek! Kényszerzubbonyt!)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak, minden oldalon.

Holló Lajos: Nekünk módunkban van minden téren a t. túloldallal a harczot felvenni... *(Folytonos zaj a baloldalon.)*

Elnök: Ne méltóztassanak folyton közbeszólni.

Holló Lajos... módunkban van tárgyilagosan, más téren is. Nem is czélunk az, hogy ezt a vitát, a mely tegnap éles fegyverekkel éjfél után megvivatott, ma megujitsuk, de nem kezdhetjük meg a mai nap tanácskozásait a nélkül, hogy rövid néhány szóval — mint érintettem — óvásunkat és tiltakozásunkat ez ellen ki ne fejezzük. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ez az egyik ok, a melyet előadtam. Az elnökségnek ugyanazon napon, tehát ma közzétett hirdetménye nem óvja meg a teljes nyilvánosságot, mert ez preczedensként is szolgálhat arra, hogy az elnökség az országgyülés tartására vonatkozó meghivásokat ugyanazon a napon

Digitized by Google

teszi közzé, a mely napon az ülés tartatik. Már most megtörténhetik, hogy a megelőző ülésen nagyon sok képviselő nincs jelen, ezek tehát nem tudják az elnökségnek álláspontját, a minek következtében olyan kevés nyilvánosság, magukuak a képviselőknek is olyan kevés résztvétele következhetik be ezen üléseken, hogy ezt a tényt sem lehet e helyen szó nélkül tudomásul venni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A harmadik, a mely ellen szintén tiltakozásunkat kell kifejeznünk, az, hogy az elnökség a kérdéseket nem szabályszerüen tette fel. Én nem vonom kétségbe, hogy a ház többsége a kérdések korrekt feltétele mellett is elfogadta volna a miniszterelnök ur javaslatát és igy az eredmény ugyanaz lett volna, mint a kérdések szabálytalan feltevése mellett. Azonban, t. ház, a t. elnök urnak az elnöki székben kötelessége megvédelmezni a képviselőknek és a ház minden oldalán ülő pártárnyalatoknak azt a jogát, hogy a kérdések feltevéséhez hozzászolhassanak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mert bocsánatot kérek, az csak egynéhány percznyi időhaladékot vett volna igénybe, ha én, a ki magam részéről a kérdés feltevéséhez szólásra jelentkeztem — mert az elnökségnek a kérdés feltételére vonatkozó kijelentését részben megkorrigálni óhajtottam volna, — szólhattam volna. *(Felkiáltások a jobboldalon: Akkor már szavaztunk!)* Én tehát megfosztattam azon jogomtól, hogy a kérdés feltevéséhez szólhassak, pedig jelentkeztem azonnal, mihelyt az elnök ur a kérdést kimondta. Az én szólási jogom érvényesitésének nem képezheti akadályát az, hogy ugyanazon perczben a t. tuloldalon lévő képviselőtársaim — elismerem szintén jóhiszemüen — felállottak, mert a kérdés feltevésének jogerős megállapitása előtt szavazni nem lehet, bármennyire is akarnának egyesek sietni a szavazással. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A negyedik szempont, a melyet már tegnap felhoztak és a melyet szó nélkül nem hagyhatunk, az, hogy épen a tegnapi ülésen lett az elnök ur által egy preczedens első fele felolvasva, a mely gróf Apponyi Albert t. képviselő ur és akkori házelnök eljárásából van meritve, t. i, hogy az ülést nem kell befejezni aznap, hanem azt át lehet vinni a másik napra is az esetben, ha a következő ülés napirendje még megállapitva nincs. Ezt mint preczedenst méltóztatott elfogadni egy ülésből kifolyólag, a melyiken gróf Apponyi Albert elnökölt. Amde ugyanazon az ülésen gróf Apponyi Albert beszédében egy másik preczedens lett felállitva. A ház kimondta azt, hogy a házszabályokat ugyanolyan szellemben kivánja alkalmazni, a mint azokat a t. elnök ur elődje mindnyájunk elismerése mellett az alkotmányosság és a házszabályok szellemének megfelelően kezelte. El lett határozva, hogy ugyanilyen szellemben történjék a kezelés továbbra is. Itt e preczedens világosan meg lett állapitva, a t. elnök ur azonban e preczedenstől eltért és ez által — szerintünk — egészen önkényesen magyarázta a házszabályokat s azoknak jogosulatlan hatályt adott. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Egy ilyen eset önmagában nem bir talán nagy jelentőséggel, de méltóztassanak figyelembe venni, hogy épen a tegnapi ülés folyamán történtek milyen benyomást gyakorolnak mindenkire. Mindenkire azt a benyomást gyakorolják, hogy a t. miniszterelnök ur pártjával és pártjának hozzájárulásával quasi begyakorolja magát — fegyvergyakorlatokat tartva — a házszabályoknak az eddigitől eltérő magyarázatába. Ezek ma még kisebb jelentőségü ügyekre vonatkoznak. Az első alkalma az volt, hogy a főrendiházhoz való átirásban teljesen preczedens nélküli módon jártak el és a miniszterelnök ur a t. többségnek ahhoz való hozzájárulását kierőszakolta. A második eset, a midőn az elnök ur onnan, abból a székből a házszabályokhoz való hozzászólást azzal utasitja vissza, hogy ő aggályosnak tartja, vajjon van-e joga az illető képviselőnek a házszabályokhoz szólani vagy nincs. A harmadik eset a tegnapi inditványnak napirendre tüzése és végül negyedik a gróf Apponyi Albert ssellemétől való eltérés.

T. ház! Mindezek magukban véve kicsiny jelentőségüek, de ebbe a miniszterelnök ur pártját folytonosan belevive, tapsokra ragadtatva, velük ez irányban bizonyos gyakorlatokat elkövetve, lassankint mégis csak az következik, hogy lerázza magáról a lelkiismeretnek azt a fékét, a melyet minden politikus és minden önálló ember önmagára rak és ennek következtében később talán erőszakosabb tettekre is képes lesz a t. miniszterelnök ur a maga ilyképen begyakorolt pártját reábirni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ne méltóztassék azt hinni, hogy az alkotmányosságot, a melyre a miniszterelnök ur tegnapi beszédében annyira súlyt helyezett, mi nem becsüljük épen annyira, mint a t. miniszterelnök ur. Ezek a mi kapaszkodásaink az alkotmányosság egyes foszlányaiba, szálaiba épen azt mutatják, hogy mi azt meg akarjuk óvni a t. miniszterelnök ur gyakorlatával szemben. Mert felfogásunk szerint nem az az alkotmányosság, hogy megőriztessék a parlament bizonyos formálizmusa, hogy itt egy többség a felsőbb hatalom tetszése szerint mindenféle irányban »bejukkolható«, hogy igy bizonyos szolgálatokat tehessen annak a felsőbb hatalomnak; a parlamentárizmust épen a formálizmus nyügétől kell megszabaditani, hogy a nemzet abban ne jogainak elnyomóját, hanem támaszát birhassa. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azok a nagyon lelkes dolgok és eclat-k, a melyeket némelykor látunk, mint pl. tegnap is, a midőn a t. miniszterelnök urnak tegnapi,

Digitized by Google

szerintem alkotmányellenes inditványa is olyan nagy tapsokra ragadta a túloldalt: nem birhatnak bennünket arra, hogy eltérjünk azon út helyességének vallásától, a melyet követünk, mert ezek a tapsok mindig hallhatók, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* valahányszor olyan miniszterelnökök vannak itt, a kikneh helyzetét a t. túloldal ez által erősithetni véli. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mindig ugyanazok tapsolnak!)* Épen az előző miniszterelnök idejében, a midőn mi egy éjjeli ülésen azt a kivonulást csináltuk, mert szerintünk inditványa alkotmányellenes volt: arról az oldalról az invektivák és személyes sértések olyan jeleivel találkoztunk, a minőket a tegnapi napon, hála Istennek, nem is hallottunk. Minden kormányzat megkapja ezt a hódoló elismerést a túloldalról, de ez nem mutatja, hogy azon alkotmányellenes felfogás, a melyet ő vall és a mely a tegnapi határozatban s a többi tényekben kifejezést nyert, volna helyes. Ellenkezőleg, a mit mi teszünk, az, megengedem, hogy a kisebbségnek *(Egy hang jobbfelől: Terrorizmusa!)* ugyan a házszabályokban lévő jogának túlzott kihasználása által jön létre. Ezt mind megengedem. *(Mozgás a jobboldalon.)*

De ezzel szemben áll az a tény, hogy ezen túlzott kihasználás folytán egy felemelt létszámjavaslat visszavonatott és ennek következtében egy miniszterium megbukott; áll az a tény, hogy épen a t. miniszterelnök ur engedményeket hozott létre és hozott a t. ház elé, a melyek alapján ismét egy másik kabinet megbukott. Ennek következtében már a logikai sorrend és a logikai kényszernél fogva nem lehet azt mondani, hogy a mi munkánk romboló hatásu volna az alkotmányos életre. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Egymásután — igaz, hogy kabinetválságok révén — de egymásután olyan vívmányokat hozott az ide az ország elé és az ország javára, a melyeket a t. miniszterelnök ur felfogása szerint is ezen harcz eredményeinek kell betudni. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Hogy most már bevégezzem rövid megjegyzéseimet: ha a t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy a nyelvéhez való ragaszkodás a nemzet nagy rétegeiben, talán legnagyobb többségében él: mi az az ok, a mely a nemzeti akarat érvényesülését, a mi harczunknak czélját a t. miniszterelnök ur törekvéseiben is megakadályozza és az ő kormányzata által elháritani és megsemmisiteni kivánja? Ő azt mondja, hogy a felsőbb ellenállás, mondjuk, a koronának vagy a trónnak ebben az irányban való vonakodása. De, t. ház, hiszen bármennyire lojális legyen is egy képviselőház, legyen is egy ország és egy nemzet: a független nemzeteknél sehol sem megy odáig, hogy a nemzet jogát, a nyelvéhez való ragaszkodását a koronának vagy tanácsosai akaratának alárendelje. Hiszen mi attól meg nem ijedünk, a mit a miniszterelnök ur mint rémet állit elénk, hogy ez által a konfliktusoknak nem tudom milyen tömegét fogjuk előidézni. Hiszen nem azok az ezen országra nézve veszedelmes korszakok, a midőn az uralkodók erőszakos eszközök alkalmazásával jönnek ellenünk, hanem azok, a midőn az ugynevezett »jó császárok« békés eszközökkel igyekeznek elnyomni a nemzeti közszellemet. Ferencz császárnak vagy Mária Teréziának az uralma: ezek a békés korszakok voltak mindig veszedelmesek a nemzetre, a nemzet jogaira.

De ha erőszakra akart a hatalom átmenni, akkor a nemzet mindig feleszmélt s ez által a nemzeti jogok keresztülvitelét eszközölte. Ennek következtében mi az alkotmányosság ellen való vétségeket és törekvéseket visszautasitjuk és épen abban az eljárásban, melyet a miniszterelnök ur most követni akar egymás után, látjuk a helytelen irányt, a mely ellen védelmet akarunk keresni először saját alkotmányos felfogásunkban, másodszor az elnöknek a házszabályokhoz ragaszkodó érzelmeiben és felfogásában s harmadszor a ház méltányosságában.

Ezeket voltam bátor elmondani. A jegyzőkönyvnek ezt a részét kifogásolom és az ellen tiltakozásomat jelentem ki. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Trubinyi Géza jegyző: Zboray Miklós!

Zboray Miklós: T. ház! Holló Lajos t. képviselőtársam és barátom kifejtette aggályait a tegnap történtek és a jegyzőkönyvbe felvettek iránt. Legyen szabad nekem ezeket egy rövid kijelentésssel kiegészitenem. Én meghallgatva a jegyző urnak felolvasását, konstatálom azt, hogy a jegyzőkönyvben a miniszterelnök urnak inditványa a helyes, első szövegében van felvéve, vagyis ugy, hogy a ház ülését holnap tartsa meg. Ki is mondatott a határozat és ez is felvétetett a jegyzőkönyvbe oly módon, hogy a ház a miniszterelnök ur inditványához képest ma, 1903. november 13-án tartja meg ülését; kihagyatott az a közbeeső inditvány, melyet éjfél után tett meg a miniszterelnök ur, hogy pénteken, 1903. november 13-án tartassék meg az ülés. A tényekkel ellenkezik tehát a jegyzőkönyv.

Papp Géza: Hogy lehet igy zavarni! A miniszterelnök interpretálta az ő inditványát!

Zboray Miklós: Igaza van Papp Géza t. képviselőtársamnak, ezt konczedálom. Én is meg tudom érteni, hogy a valószinüség e mellett szól; de én preczedenst nem akarok nyujtani erre. Mert a mi ma megtörténik ilyen csekély, talán lényegtelen dolognál, hogy inditványoztatik, hogy holnap tartassék az ülés és később módositják az inditványt . . .

Münnich Aurél: Az természetes, módositani kellett!

Zboray Miklós: A holnap még Münnich t. képviselőtársam szerint sem lehet ma! Módositják ugy, hogy pénteken, 1903. november 13-án lesz az ülés . . .

Gajáry Géza: Lehet módositani az inditványokat!

Digitized by Google

Zboray Miklós: Gajáry Géza t. képviselőtársamnak azon nagy buzgósága ellen, a melylyel a miniszterelnök urat támogatja, kénytelen vagyok kétszer is szót emelni; mert nagyon bekövetkezhetik az, hogy a miniszterelnök ur egy inditványt később ugyanazon ülésben, de változott körülmények közt módosit és akkor ugyanazon buzgósággal fogja őt támogatni Gajáry képviselő ur előben is.

Kubik Béla: Mindenre kapható!

Gajáry Géza: Az igazságra!

Zboray Miklós: Én nem abban találom a garanciát, hogy mily vehemencziával és idegességgel támogat a képviselő ur valakit, hanem abban, hogy a házszabályok megtartassanak. Minthogy a tegnapi eljárás preczedensül szolgálhat és minthogy a jegyzőkönyv ki nem fejezi azt, a mi történt, tiltakozom ezen jegyzőkönyv ellen azon okok alapján is, a melyeket Holló Lajos képviselőtársam elmondott.

Trubinyi Géza jegyző: Nessi Pál! *(Felkiáltások: Nincs itt!)*

Elnök: A jegyzőkönyvhöz szólásra többen nem lévén feljegyezve, következik annak hitelesitése. Felteszem a kérdést: Elfogadja-e a ház a jegyzőkönyvet ugy, a mint felolvastatott, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik a jegyzőkönyvet hitelesiteni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A jegyzőkönyv tehát hitelesitve van.

T. ház! Jelentem, hogy a mentelmi bizottság elnökévé Szivák Imre képviselőt választotta meg.

Tudomásul szolgál.

Bemutatom Békés vármegye közönségének feliratát, a közutakról és vámokról szóló 1890 évi I. t.-cz. módositása iránt;

Csanád vármegye közönségének feliratát, a kiszolgált katonák hazabocsátása végett;

Torontál vármegye közönségének feliratát, a külföldön lakó földbirtokosok külön megadóztatása tárgyában;

Torda-Aranyos és Torontál vármegyék közönségének feliratait, II. Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala iránt;

a bortermelők és borkereskedők országos szövetségének Ballagi Géza képviselő ur által beadott kérvényét, az Olaszországgal való kereskedelmi viszonyoknak ideiglenes rendezése tárgyában.

Mindezek a kérvények előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

T. ház! Napirend szerint áttérhetnénk az 1889 : VI. t.-czikk módositásáról szóló törvényjavaslat tárgyalására. A házszabályokhoz való hivatkozással szót kért Kubik Béla képviselő ur.

Kubik Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A házszabályoknak mindkét oldalra egyformán kezelése nyugtatja meg, azt hiszem, a ház mindkét oldalát. Ha azonban a házszabályok az elnökség részéről ugy kezeltetnek, mint a hogy a tegnapi nap folyamán kezeltettek ... *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: A mamelukoknak helyes, de nekünk nem!

Kubik Béla: Megszoktuk, hogy önök mindig ott állnak a miniszterelnök háta mögött, bárki legyen is!

Gabányi Miklós: Ha a Kozarek utóda lesz, akkor is a háta mögé ülnek. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Kubik Béla: Engedtessék meg azonban rámutatnom a tegnap történtekre.

Rigó Ferencz: Ti fogjátok megbuktatni Tiszát! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Kubik Béla: Ezekből ki fog világlani, hogy a házszabályok nem kezeltetnek egyformán a ház mindkét oldalára nézve, az ily kezelés idézi majd elő azokat a jeleneteket, a melyeket itt lejátszatni akarnak, ennek a csóvának bedobása idézheti elő a háznak teljes felforgatását, a mely, ugylátszik, a miniszterelnök czélja. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

A házszabályok 221. §-ának 3. bekezdése igy szól: »Ha a szóló a közerkölcsiséget és illemet sértő, vagy egyébként a ház tekintélyével össze nem férő kifejezést használ, vagy ha valamely osztály, nemzetiség, vagy hitfelekezet ellen gyülöletre izgat, avagy a háznak valamely tagja ellen durva sértést követ el, az elnök őt rendreutasitja« stb.

Tegnap, t. ház, hallani óhajtottam az elnökség kijelentéseit, és miután ez figyelembe nem vétetett, még azt is merészkedtem mondani, hogy mit petyegnek odafenn. Ezért én rendreutasitásban részesültem. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Köteles tisztelettel az elnöki szék iránt semmit ez ellen nem tettem, és magamat alávetettem; egészen természetesen. *(Mozgás.)* Nem igy történt azonban az elnökség részéről. a mikor Tisza István miniszterelnök ur az ellenzékkel szemben azt a kifejezést használta: Azon gyermekes csínyeket illetőleg. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A két kifejezés közül, azt hiszem, a durva sértés az, a melyet a miniszterelnök ur használt, és nem az, a melyet én használtam. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mégis, t. képviselőház, az történt, hogy én rendreutasittattam, vele szemben pedig az elnök kijelentette, hogy »a házszabályok lelkiismeretes alkalmazásával én a miniszterelnök urat rendre nem utasithatom.« *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Részemről, t. képviselőház, nem követelem és nem akarom, hogy a rendreutasitás megtörténjék, egyszerüen csak konstatálni akarom azt, a mi itt az elnökség részéről történt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Én pedig egész röviden csak azt kivánom kon-

Digitized by Google

statálni, hogy az általam használt kifejezés bizonyos képviselőtársaimmal szemben használtatott, t. képviselőtársam pedig az elnökséggel szemben használt egy kifejezést, a mi pedig, azt hiszem, totocoelo más. Mert mindenesetre a vitában egymással szemben használhatunk néhaněha élesebb kifejezést a parlamenti illem korlátai közt, az azonban nagyon szomoru elfajulása a parlamenti életnek, ha az elnökséggel szemben a ház minden tagja nem a legnagyobb deferentiával viselkedik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Arra a felszólalásra, a melyet Kubik Béla t. képviselő ur a házszabályok czimén tett, kötelességem röviden megjegyzést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Első része a felszólalásnak, mely az ő rendreutasitására vonatkozik, olyan dologról szól, a mely nem az én ténykedésem volt, a melyről nem tudok, mert a mikor az történt, nem voltam az elnöki székben, hanem az elnöki szobában voltam elfoglalva.

De a mi azt a kivánságot illeti, hogy én a »gyermekcsiny« szó használatáért a miniszterelnök urat rendreutasitsam: minél jobban gondolkozom erről, annál inkább arra a meggyőződésre jutok, hogy épen az ellenzéknek nem áll érdekében a szólásszabadság olyan korlátozása, hogy ez a kifejezés: »gyermekcsiny« durva sértésnek tekintessék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Az ellenzék akkor épen önmaga ellen cselekednék, s ezért azt hiszem, senki nekem szemrehányást nem tehet, ha ezt nem tartom sem a parlamenti illemmel meg nem férő, sem durva sértést képező kifejezésnek. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Lengyel Zoltán képviselő ur a házszabályokhoz kért szót.

Lengyel Zoltán: A tegnapi ülés folyamán a zárt ülés előtt fordult elő az eset, mikor az elnök ur a házszabályokhoz jelentkezőknek a szót nem adta meg és ezt oly kifejezéssel tette, hogy ezt a maga részéről aggályosnak találná. Itt megszakitották az elnök urat, de később a következőket mondotta: »Előzetes kérdés által óhajtom tisztába hozni, hogy vajjon a házszabályok czimén szólók kimeritik-e a felszólalásra jogosultak számát, ha már négyen szóltak, vagy nem.« Én ez ellen a zárt ülés folyamán felszólaltam. Az elnök ur tett is erre nézve egy nyilatkozatot. Később az ülés végén nem akartam ezzel a dologgal ismét foglalkozni. Most azonban a naplóból azt látom, hogy a házszabályt sértő nyilatkozat a nyilt ülésben történt és a naplóban meg lett örökitve, rektifikációja azonban a zárt ülésben történt. Daczára annak, hogy a rektifikáczió nem volt helyes, mégis kérem az igen t. elnök urat, méltóztassék erre vonatkozólag most nyilatkozni, hogy a naplóban annak nyoma maradjon, hogy az elnök ur ezt a házszabályellenes nyilatkozatot és ezt a házszabályinterpretácziót magáénak el nem ismeri. Nem akarom ismételni azt a nyilatkozatot, a melyet erre vonatkozólag tettünk, csak annyit jelentek ki ezuttal, hogy azt házszabályellenesnek tartjuk s nem engedhetjük meg, hogy a naplóban pusztán a sértő interpretáczió maradjon meg, a rektifikáczió pedig meg ne tétessék.

Elnök: Lengyel képviselő ur előadására legyen szabad megjegyeznem, hogy a tegnapi ülés lefolyása teljesen tanusitja azt, hogy az elnöknek nem volt szándéka a házszabályok ellen cselekedni, a házszabályokat megsérteni. Ezt bizonyitja a tegnapi ülés egész lefolyása és az a körülmény is, hogy a jegyzőkönyv hitelesitésénél a képviselő urak erre ki nem terjeszkedtek. Én nem akarom a képviselőknek semmiféle jogát csorbitani, minden képviselőnek a házszabályokon alapuló jogát elismerem, de arra kérem a t. képviselő urakat, a mint azt ismételten tettem, hogy a maguk részéről is sziveskedjenek a házszabályokba beleélni magukat és a házszabályok egyes fontos rendelkezéseit, különösen azokat, melyek a régi házszabályok és az uj házszabályok közt eltérést képeznek és a legutóbbi paktum alkalmával jöttek létre, a maguk részéről is megtartani. Ennyit kivántam csak megjegyezni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Várady Károly: Tegnap is szavaztatott, mielőtt Holló beszélt volna.

Elnök: Tegnap a kérdés feltevéséhez csak Rakovszky képviselő ur kért szót s azt neki meg is adtam.

Következik a napirend: az 1889. évi VI. t.-cz. 14., valamint az 1890. évi V. t.-cz. 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és haditengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. (Irom. 404., 410.)

Münnich Aurél, a véderő bizottság előadója: T. ház! Az 1902 : I. törvényczikk kötelességévé teszi a honvédelmiminiszter urnak, hogy az 1902. év vége előtt törvényjavaslatot nyujtson be a t. házhoz arra vonatkozólag, vajjon az 1889 : VI. törvényczikk 14. §-ában a közös hadsereg és a haditengerészet részére, valamint a honvédség részére megállapitott ujonczjutalék továbbra is változatlanul tartassék-e fenn, vagy pedig ezen szám megváltoztattassék-e. A honvédelmi miniszter ur ezen meghagyáshoz képest 1902. évi november hóban benyujtott egy törvényjavaslatot, a mely törvényjavaslattal az ujonczlétszám felemelése czéloztatott. Ezen törvényjavaslat tárgyalása folyamán megtörtént az, hogy a törvényjavaslat további tárgyalása felfüggesztetett és akkor a honvédelmi miniszter ur egy uj törvényjavaslatot nyujtott be, a mely törvényjavaslat alapján az 1889 : VI. törvényczikk 14. §-ában a közös hadsereg és a haditengerészet részére 103,100 főben, a magyar honvédség részére 12,500 főben megállapitott ujonczjutalék változatlan fentartása kéretik.

Miután ezen törvényjavaslat többi intézkedései teljesen megfelelnek az 1889 : VI. törvényczikknek, miután továbbá az 1900. év de-

Digitized by Google

czember 31-én foganatositott népszámlálás folytán a hadsereg részére ezen 103,100 főnyi ujonczjutalékból Magyarország területére 44,076 ujoncz jut és állitandó ki, a honvédség részére pedig változatlanul 12,500 ujoncz állittatik ki, miután továbbá ezen törvényjavaslat 2. §-a határozottan kifejezést ad annak, hogy az 1903. év befejezése előtt benyujtandó egy uj törvényjavaslat, mely intézkedik az iránt, vajjon az 1904. évre szóló ujonczjutalék változatlanul fog-e fentartatni, vagy meg fog-e változni, és itt teljes biztositék van arra, hogy az 1889 : VI. törvényczikk rendelkezései be fognak tartatni: ennek folytán vagyok bátor a véderő-bizottság nevében a törvényjavaslatnak általánosságban leendő elfogadását ajánlani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Várady Károly: Ejnye, de jó kedvüek! *(Nagy zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. képviselőház! Először lévén szerencsém a t. házban felszólalni, mindenekelőtt kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy a reám bizott tárczát, ennek szent ügyei iránt érzett lelkesedéssel . . .

Uray Imre: Szent? *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ahhoz nem férhet kétség, hogy a honvédelem ügye mindenki előtt szent. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Tehát ezen ügy iránti lelkesedéstől, valamint ugy, mint minden magyar ember szivében, ugy az én szivemben is mély gyökeret vert hagyományos forró hazaszeretettől . . . *(Zajos éljensés a jobboldaloln.)*

Pap Zoltán: Más beszéd, mint a Fejérváryé!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . és a király iránti tántorithatatlan hűségtől, valamint a törvények iránti feltétlen tisztelettől áthatva fogom vezetni. *(Általános élénk helyeslés. Egy hang a szélsőbaloldalon: Ezt kellett volna mondani gróf Tisza Istvánnak is!)*

Buzáth Ferencz: Ez kell a magyarnak! *(Derültség.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Kijelentem továbbá, habár magától értetődik, hogy kötelezettséget vállalok az igen t. miniszterelnök ur programmbeszédében kifejtett u. n. katonai programm megvalósitására. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Uray Imre: Ha meg birják csinálni!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ámbár az a programm, a melyet az igen t. miniszterelnök ur programmbeszédében és későbbi felszólalásaiban minden kételyt kizárólag kifejtett, kétséget nem hagy maga után, azért mégis kötelességemnek tartom a magam részéről is, tekintettel arra, hogy az igen t. túloldali képviselő urak kétséget támasztottak az iránt, vajjon ezen katonai programm végrehajtása iránt a kellő garancziák megvannak-e, kijelenteni, hogy igenis ezen garancziák megvannak, még pedig elsősorban azért, mert ezen katonai reformok a kormány programmjába felvétetvén, a kormány azokért felelős; *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* másrészt pedig azért, mert hiszen ezen reformokat nemcsak ugy vaktában állitottuk fel, hanem azokhoz az összes rájuk befolyást gyakorló tényezőknek a hozzájárulását is megnyertük. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: Lueger is beleegyezett! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Még Körber is!)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A midőn tehát még egyszer a leghatározottabban kijelentem, hogy a programmban foglalt katonai reformok becsületes és őszinte keresztülviteléért egész erőmet latba fogom vetni, *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)* engedje meg a t. ház, hogy felszólalásomnak tulajdonképeni lényegére, t. i. az épen szóbanforgó tárgyra térjek át. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! A 404. sz. törvényjavaslat, az 1889 : VI. t.-cz. 14., valamint az 1890 : V. t.-cz. 3. szakasza rendelkezéseinek megfelelőleg, illetve a közös hadsereg és a hadi tengerészet, valamint a honvédség részére megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartása tárgyában, továbbá a 405. sz. törvényjavaslat, t. i. az 1903. évben kiállitandó ujonczjutalék megajánlásáról szóló törvényjavaslat f. évi junius 30-án terjesztetett igen t. előd öm által, a t. képviselőház elé. Ezen törvényjavaslatokat, a mint már az éjjeli ülés folyamán az igen t. miniszterelnök ur kinyilatkoztatta, a kormány teljesen magáévá teszi és csak anynyiban leszek bátor az utóbb emlitett 405. sz. törvényjavaslathoz a részletes vita alkalmával módositásokat ajánlani, a mennyiben a fősorozásra, valamint az ujonczjutalék számbavételére, és a besorozottaknak állományba vételére vonatkozólag az emlitett törvényjavaslatban kitüzött határidők elmulván, azoknak ujból való kitüzése vált szükségessé. *(Helyeslés a jobboloalon.)* Minthogy különben ezen törvényjavaslatot a véderő-bizottság már letárgyalta, és a czélzott módositások lényegtelenek, és egyszerüen a szükségessé vált technikai kiigazitást czélozzák, igen kérem, hogy ezen törvényjavaslatokat, illetőleg az elsőt, a mely napirendre ki is van tüzve, nyomban érdemleges tárgyalás alá venni és azt ugy általánosságban, mint a részletes vita folyamán részleteiben is megszavazni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. képviselőház! A javaslatok elfogadásának égető és, mondhatnám, elkerülhetetlen szükségét oly gyakran és oly behatóan megvitatták mindenféle szempontból az egész év folyamán, hogy csak időveszteség volna részemről, ha mindezen okokkal e törvényjavaslatokat ujolag támogatni akarnám. Ezrek várják az igen t. képviselőház bölcs és hazafias elhatározását, hogy megszabaduljanak a katonai szolgálattól és pol-

Digitized by Google

gári hivatásukat és foglalkozásukat folytathassák. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Más ezrek, a kik most kerülnének sorozás alá, a bizonytalanságtól is megszabadulva, még minden lényegesebb kár nélkül kezdhetnék meg katonáskodásukat. Épen ebben rejlik ezen törvényjavaslatok eminens fontossága és sürgőssége; mert ha sürgősen törvényerőre emeltetnek, akkor még a legnagyobb erőmegfeszitéssel sikerülni fog az év vége előtt a sorozást befejezni és az ujonczokat állományba venni és a véderőről szóló 1889 : VI. t.-cz. 8. §-a értelmében lehetővé válik, hogy a későbbi besorozás folytán már eddig is mulasztott három hónapot, illetőleg a számbavételi munka miatt még januárban mulasztandó majdnem egy hónapot, tehát összesen négy hónapot nem kell ezen legénységnek utánaszolgálnia, vagyis az általános legénységi változásoknál annak idején ezek az emberek nem fognak tovább visszatartatni. *(Élénk helyeslés jobbról és a középen.)*

Egy igen fontos indok továbbá, a miért ezen törvényjavaslatok megszavazása igen sürgőssé vált, az, hogy az általános legénységi változás után a tényleges szolgálatban tovább bent tartott legénységet mentől előbb szabadságra lehessen bocsátani, *(Helyeslés jobbfelől.)* a mire nézve megjegyzem, hogy azon feltétel mellett, hogy sikerül a sorozást még ez évben befejezni, az ugy van tervezve, hogy a gyalogságnál a szabadságolások mindenesetre még karácsony előtt megtörténjenek. A lovasságnál természetesen, a drága lóanyag ápolására való tekintettel, a mely egy napig sem szünetelhet, kénytelenek vagyunk a szabadságolást csak deczember 31-ével eszközölni, sőt azután is ugyancsak ebből a tekintetből a fegyvergyakorlatra köteles tartalékkal a beálló fogyatékot pótolni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Én tehát ismételten appellálok az igen t. túloldali képviselők bölcs hazafiságára. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Mi is az önökére!

Kubik Béla: Hát a nyelvkérdéssel mi lesz? *(Nagy zaj balfelől.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Appellálok továbbá a t. képviselő uraknak ezen visszatartott legénység iránt mindenkor tanusitott rokonszenvére, a melyet tettel bizonyitani most van alkalom. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Appellálok méltányossági érzésükre is, a mely nem engedheti, hogy a magyar ifjak a közös hadsereg másik felével szemben megkárosuljanak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kubik Béla: Hát a kérvényeket miért nem akarják tárgyalni? *(Zaj.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Azt sem engedhetjük, hogy a honvédelmi eszközök megbénittassanak.

Várady Károly: Meg vannak azok bénitva osztrák szellemben! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: En tehát ujból és a legmelegebben ajánlom a t. háznak a szóban forgó törvényjavaslatok megszavazását és kérem az igen t. túloldali képviselő urakat, hogyha már nincsenek abban a helyzetben, hogy ezen törvényjavaslatokat megszavazzák, legalább ne akadályozzák meg azt, hogy ezek a törvényjavaslatok mentül előbb törvényerőre emelkedhessenek. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Trubinyi János jegyző: Hellebronth Géza! *(Hosszantartó nagy zaj.)*

Elnök *(Ismételten csenget)*: Csendet kérek!

Hellebronth Géza: T. ház! Nekem jutott a szerencse, hogy elsőnek szólalhatok fel a honvédelmi miniszter ur beköszöntő beszéde után, nem mulaszthatom el, hogy elismerésemet ne fejezzem ki a honvédelmi miniszter ur hazafias, nemes és magasztos általános kifejezéseiért, a melyekkel beszédében lángoló hazaszeretetét és nemzeti érzületét oly fényesen ecsetelte. Engedje meg azonban, hogy egyszersmind mély fájdalmamat is fejezzem ki, hogy ezt a nemes felbuzdulását és lángoló hazaszeretetét épen nem érvényesitette a nemzet legnagyobb követelménye, a drága édes magyar anyanyelv érdekében. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Beszédének folyamán emlitett a honvédelmi miniszter ur bizonyos tényezőket, a melyeknek ellenállásán törik meg a nemzeti akarat. Nagyon óhajtottuk volna, hogy a honvédelmi miniszter ur beköszöntője alkalmával szives lett volna meg is nevezni azon tényezőket, hogy a nemzet látná, kik ellen kell a küzdelmet folytatnia.

Áttérve a törvényjavaslatra, előttünk fekszik egy javaslat, a mely a militárizmusnak, a végtelen katonai uralomnak ujabb nyilvánulása. Megszületett egy eszme a nemzeti küzdelem szép hullámai között, de keresztelőjén a nyers és vad erőszak látszik diadalra jutni akarni.

Őszintén megvallom, nem restellem itt a t. ház előtt kifejezni, hogy a legmélyebb hazafiui aggodalom fogott el engem akkor, a midőn ezen kabinet fejének, az igen t. kormányelnök urnak különösen katonai programmját hallottam és olvastam. Mert ugyan egész kormányzati irányelvével, őszintén megvallva, nem érthetek egyet, de különösen épen a katonai programmja az, a mely az én hazafiui érzületemet, az én alkotmányszeretetemet oly mélyen megrenditi, hogy ebből kifolyólag nem hogy bizalommal viseltetném a t. kormány iránt, hanem hazafiui és képviselői kötelességemnek tartom, hogy az ő kormányzását minden törvényes eszközzel megakadályozzam. *(Élénk helyeslés a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Törvényes eszközzel!)*

Épen ebből kifolyólag nem fogadhatom el ezt a törvényjavaslatot sem, a melyet talán más rendes körülmények között, ha meg nem is szavaznék, de létrejöttét meg nem akadályoznám; igy azonban, a t. kormányelnök ur által kifej-

Digitized by Google

tett katonai programm következtében azt is hazafiui kötelességemnek tartom, hogy annak törvényre jutását megakadályozzam. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

T. ház! A magyar törvényhozás történetében csaknem páratlan jelenség előtt állunk. A t. ház becses engedelmével leszek bátor a legközelebbi multnak a magyar történelemben páratlanul álló eseményeire csak egy nagyon rövid visszapillantást vetni s ebből vonni le azt a konzekvenciát, hogy miért foglaltam el azt az álláspontot, a melynél fogva, mint emlitettem, kötelességemnek tartottam a kormánynak különösen katonai programmja ellen küzdeni.

Köztudomásu, t. ház, hogy ezt a sulyos és áldatlan helyzetet az a szerencsétlen törvényjavaslat szülte, a melyet még a mult év őszén terjesztett elő a Széll-kormány. Felzúdult az egész nemzet közvéleménye a katonai merénylet ellen, megnyilatkoztak a törvényhatóságok, népgyülések, ezrével jöttek ide fel a kérvények, a zarándok-menetek és a hazafiasan gondolkozó független ellenzék felvette a harczot e merénylet ellen és törvényben gyökerező törvényadta legerősebb fegyveréhez nyult, mint a hogy a kormányelnök ur magát kifejezte: az extrém fegyverhez, vagyis az obstrukczióhoz. A nemzet felébredése, a közvélemény ezen elementáris megnyilatkozása, az ellenzék önzetlen hazafias küzdelme elsősorban is elseperte az azt okozó és létrehozó kormányt. A kapkodás, a fejetlenség, a nemzeti ügy, a nemzeti eszme elleni küzdelem és intrikák jellemzik az ezután bekövetkezett politikai eseményeket.

Valami erős kéz politikájával akart először próbát tenni a bécsi politika, kapott is erre egy tetőtől talpig vasba öltözött férfiut, a ki kész volt az udvari kamarilla szolgájává szegődni; de hát halva született az eszme, nem volt akkor még életképes s annak a tetőtől talpig vasba öltözött lovagnak a miniszteri pirosbársony szék helyett egy vidéki városban kellett kiöntenie haragját legdrágább kincsünk, az édes magyar anyanyelv ellen. Utána jött az a korszak, a melyet leghelyesebben ugy lehetne jellemezni, hogy: »A horvátok Magyarországon«. Nem valami fényes korszak volt; hamar szétoszlottak a hiu báni ábrándok és a horvát uralom 42 napi kinos vergődés után szintén a lomtárba került; csak egy szomoru emléke maradt fenn: az t. i., hogy épen ez alatt kellett kiküldeni legelőször parlamenti bizottságot.

A kormányok e vajudásával és tehetetlenségével szemben azonban, t. képviselőház, van a képnek csodásan szép, fényes oldala is. Mikor ez a századokon át agyontiport nemzet látta azt, hogy őt az ő aulikus kormányai teljes szolgaságba sülyesztik; mikor látta azt, hogy ezen kormányok az állam czégére, a nagyhatalmi fantazmagória köpönyege alatt elvesznek tőle mindent és nem adnak helyette cserébe mást, mint szolgaságot és koldustarisznyát, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* mikor látták azt, hogy ez a kormány megtüri, hogy az a szoldateszka, az a katonai hatalom megtagadja nyelvünket, sárba tiporja zászlónkat, czimerünket, nemzeti becsületünket: akkor felébredt benne az önfentartás ösztöne, felébredt benne az erő és akarat és mint egy test, egy lélek állott e merényletek ellenébe s állott ezen küzdő hazafias függetlenségi párt és ellenzék mellett.

Sorra megnyilatkoztak az ország törvényhatóságai, ezrével jöttek ide fel a kérvények, tartattak népgyülések és Debreczen hazafiasan gondolkozó szabadelvü pártjának fényes példáját követve, ma már körülbelül 180 kormánypárti kerület nyilatkozott meg a nemzeti követelések mellett, fényes bizonyságául annak, hogy ma már ezen nemzeti követelések nem egy pártnak hiu ábrándjai, hanem ezek az egész nemzet egyetemének törvényes és jogos követelései. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Alkotmányos, monarchikus elvből kifolyólag minden józaneszü ember azt hitte és azt remélte, hogy a nemzet ilyen elementáris megnyilatkozása, ilyen egyöntetü vágya, reménye előtt meg fog hajolni a fejedelmi akarat és meg fog nyilni a nemzet számára az a miniszterelnök ur által jelzett atyai jó szív, s megértve e nemzetnek óhajtását, vágyát, kivánságát és igy a béke és megoldás terére lépve, megadja e nemzetnek boldogságát, nyugalmát és megadja e nemzetnek törvénybe iktatott és királyi esküvel szentesitett nemzeti követeléseit. De e helyett mi történt? Körülvették az ő magas személyét ellenségeink, körülvették gonosz tanácsadók, elfordult tőlünk az ő atyai jó szive és igy a várva-várt béke és megoldás helyett kaptuk a szeptember 16-iki chlopy-i parancsot, kaptuk a volt kormányelnök urhoz intézett királyi kéziratot és kaptuk gr. Tisza István urat dr. Körber ur programmjával. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Tizenkilencz millió ember vágya, óhajtása, reménye hullott porba. És ime, a kamarilla, az udvari politika e gyászos cselekményéhez ujjong és tapsol az a mindenkori többség.

Lovászy Márton: Szomoru!

Hellebronth Géza: Igazán szomoru ókori látkép, midőn a vérig korbácsolt rabszolga kezet csókol a korbácsot suhogtató Czézárnak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

De hát, t. ház, mellőzve az érzelmi motivumokat, vizsgáljuk csak a t. kormánynak a kormányelnök ur által előadott katonai programmját.

A kormányelnök ur beköszöntő beszédében, mindjárt beszéde elején, ezeket mondotta *(olvassa)*: »Én azt hiszem, konstatálhatjuk igenis azt, hogy a nemzeti követelmények igen széles rétegeiben él a vágy az iránt, hogy a közös hadsereg vezényleti és szolgálati nyelve a magyar legyen.« Tehát a t. kormányelnök ur maga is elismeri, hogy a magyar nyelv, a magyar zászló és a

Digitized by Google

magyar czimer érvényesülése iránti vágy és óhajtás a nemzeti közvéleménynek igen széles rétegeiben él. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én hozzá merem tenni, hogy az nemcsak igen széles, hanem összes rétegeiben él, és ha ő magyar ember, akkor még az ő szivében is kell, hogy éljen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De ehhez hozzáteszi azután a t. kormányelnök ur beszédében a következőket *(olvassa)*: »De ehhez, azt hiszem, hozzáfüzhetem azt a másik észleletet, hogy a nemzeti közvélemény, mondhatni, egyhangulag visszariad a nemzet és a korona közti konfliktus mélyreható következményeitől.« Hát, engedelmet kérek, t. kormányelnök ur, hogy ha a magyar nemzet, a magyar nép a magyar királytól a magyar nyelvet kéri és kivánja alkalmaztatni az állami élet minden nyilvánulásában, tehát a hadseregben is: ebből mélyreható konfliktusnak kell származnia a nemzet és király között?

B. Kaas Ivor: És akkor a nemzet a hibás?

Hellebronth Géza: Én nem akarok most vele a felett vitatkozni, hogy vajjon felségjog-e hát csakugyan a hadsereg nyelvének meghatározása; én azt merem állitani, hogy nem. Mert az 1848 : XXII. t.-cz. a magyar nyelvet rendeli érvényesülni az államélet minden terén, tehát ebben benfoglaltatik, hogy a hadseregben is; az 1867 : XII. t.-czikknek oly sokszor emlegetett 11. §-a pedig sehol sem adja meg a jogot ő Felségének a királynak arra, hogy a német nyelvet alkalmazza. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De, ismétlem, a felett most nem vitatkozom; lehet, hogy majd beszédem fonalán erre is rá fogok térni. Most csak annyit mondhatok, hogy ha — feltéve, de meg nem engedve — felségjog is, én semmiféle öröklött vagy örökös felségjogot a mi magyar közjogunk szerint nem ismerek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Minden felségjogot a magyar nemzet, a magyar nép adott a királynak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Adta pedig azért, hogy ő egyrészt támasza, oltalmazója és védője legyen annak a magyar nemzetnek, és adta másrészt azért, hogy Szent István koronájának fénye, hatalma és dicsősége ez által emeltessék, de semmi esetre sem azért adta, hogy ezt a felségjogot, a melyet a nemzettől kapott, alárendelvén császári akaratának, ez bármikor is a nemzet akaratelhatározásának akadályául szolgálhasson. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát feltételezni a magyar királyról azt, hogy a nemzet jogos követelései, vágyai és óhajai mélyreható konfliktusok okául szolgálhatnának: engedelmet kérek, t. kormányelnök ur, legelőször is nyilt megtagadása a király alkotmányos érzületének. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy ezt helyesen tette-e a t. kormányelnök ur azon szeretet és tisztelet emelése érdekében, a melylyel a nemzet minden tagja a monarchikus elvből kifolyólag királyának személye iránt tartozik: e felett nem vitatkozom, de azt hiszem, hogy ez semmi esetre sem szolgálhat okul arra, hogy az a hidegség, a mely ma már konstatálható nemcsak odafenn, de talán az alsóbb régiókban is, elmuljék és felmelegedjék, sőt ellenkezőleg, épen arra alkalmas, hogy ez a hidegség egészen a fagypontra szálljon le.

Azt is mondja a t. kormányelnök ur, hogy ugy oldassék meg ez a kérdés, a mint az az összhangnak és békének veszélyeztetése nélkül lehetséges. Hát mi zavarta meg az összhangot? Veszélyeztetheti-e a békét a nemzetnek egy törvényes, jogos, törvénybe iktatott, királyi szóval, esküvel szentesitett követelése? Méltóztassék elhinni, t. kormányelnök ur: igen helyesen cselekednék, hogyha fel is világositaná a királyt a felől, hogy, ha a nemzet törvényes jogai, ha a nemzetnek a törvényekbe lefektetett és királyilag szentesitett jogai, minden tényezői, tehát nemcsak a nemzet, hanem a király által is megtartatnak, akkor a nemzet részéről sem az összhang, sem a béke megzavartatni soha nem fog. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De hogy ezen összhang és béke kedvéért mindig csak a nemzet mondjon le jogairól, századokon keresztül mindig csak az uralkodó akarata teljesüljön, a nemzet kivánsága pedig örökké sárba dobassék: engedelmet kérek, t. kormányelnök ur, erre mi mégse vagyunk kaphatók. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Beszél a t. kormányelnök ur programmjában először, másodszor, sőt talán harmadszor is a czimer- és jelvény kérdésről. Első beszédében igéri, hogy ezt a kérdést az ország közjogi helyzetének megfelelőleg iparkodik rendezni; második beszédében beszél közös czimerről; harmadik beszédében pedig már közös jelvényekről szól. Hát én csak arra kérem a t. kormányelnök urat, hogy mentsen meg bennünket ettől az ajándéktól, ne fárassza magát és ne pocsékolja drága idejét ezen nagy vivmányok megszerzésével, mert nagyon tartok attól, hogy ez a czimer, ez a lelkünket, szivünket és minden izületünket nagyon is közelről érdeklő, nemzeti becsületünket is érintő nagy kérdés nem a nemzetet megillető módon lesz megoldva, hanem ezen a megoldáson nagyon rajta lesz Körber doktor manupropriája; ebből pedig én nem kérek. Van nekünk sok százados, vihart és vészt kiállott nemzeti zászlónk és czimerünk, a mely igen sok becsületet és dicsőséget szerzett már a nemzetnek. Ezt nem fogjuk oda adni semmiféle Bécsből eredő ajándékért, tartsa meg ezt magának és tegye el geszti archivumába. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

A katonai oktatás terén is igér valamit a kormányelnök ur; de ugy vettem ki szavaiból, hogy maga sem tudja, hogy mit. Igéretei nagyon hézagosak és bizonytalanok. Először is nem mondja meg, hogy azokban a katonai iskolákban, a melyek már léteznek Magyarországon és a melyekhez még hozzá igér egy főreáliskolát, meg egy kadétiskolát, a miért cserébe el akar vinni egy alreáliskolát, hogy ezen katonai is-

Digitized by Google

kolákban a magyar nyelv mily mértékben fog tanittatni, hogy melyek lesznek azok a tantárgyak, a melyek magyar nyelven fognak előadatni; mert azon programm után, a melyet adott, bizony nagyon félek tőle, hogy ezek a tantárgyak nagyon lényegtelen kis tantárgyak találnak lenni.

A miniszterelnök ur programmja alkalmával természetesen kiterjeszkedett a felsőbb katonai oktatásra és a tisztképzésre is; mert még a 67-es kiegyezésnek, a paritásnak sem felel meg az az állapot, hogy minden ilyen felsőbb katonai szakiskola, mint hadi iskola is Ausztriában, Bécsben konczentráltassék. Teljes joggal követeli a magyar nemzet, mely vérével és pénzével járul a hadsereghez, hogy legalább a quóta hozzájárulási arányában ilyen felsőbb katonai szakiskolák magyar területen is állittassanak fel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az emlitetteknél többet nem nyujt a kormányelnök ur katonai programmja, hiszen a póttartalékosoknak kontingentálását és a feleslegnek a honvédségbe való áthelyezését, a szabadelvü pártkörben mondott nyilatkozatában teljesen, tökéletesen, egyszersmindenkorra megtagadta. Erről nincs mit beszélni. Nem elégit ki, hogy ő ott belement opportunitásból, párttaktikai szempontból abba, hogy a szabadelvü párt ezt nyilt kérdésnek hagyta; nekem elég az a kijelentése, hogy határozottan ellenszegül ennek és magáévá soha nem teszi. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Igy állván a dolog, lássuk csak röviden összefoglalva, hogy tulajdonképen mit is hozott a kormányelnök ur, mik azok a nagy vívmányok? Hozott dualisztikus zászlót és czimert, hozta azt a jámbor óhajtást, hogy a katonai iskolákban a magyar nyelv érvényesüljön, de, mint voltam bátor kifejezni, hogy meddig és milyen tantárgyakra nézve érvényesüljön, arról nem nyilatkozott. Hozta a magyar honos tisztek áthelyezését. Engedelmet kérek, ezt száz esztendő óta mindig igérik, ezt királyi rendelet el is rendeli, de még nem akadt soha, a ki végrehajtsa. Tartok tőle, hogy jövőre is puszta igéret marad. Hozta azután, mint emlitettem, a főreáliskolát és kilátásba helyezte a kadétiskolát, a melyért azonban egy alreáliskolát el akar vinni. Hozta továbbá azt az igéretet, hogy a katonai iskolákban néhány tantárgyat magyarul fognak tanitani.

De ezekért az igéretekért cserébe mit kért? Cserébe követeli tőlünk, hogy temessük el az édes magyar anyanyelvet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Követeli, hogy mondjunk le örökre arról a legszentebb jogunkról, hogy nyelvünk érvényesüljön ott a hadseregben, érvényesüljön nemzeti zászlónk, nemzeti czimerünk és becsületünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, t. miniszterelnök ur, erre sem vagyunk kaphatók. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És épen e kijelentései azok, a melyek arra késztetnek engem, hogy katonai programmját, de általában egész programmját el nem fogadva, az ellen minden törvényadta eszközzel tovább is folytassam a küzdelmet. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon,)*

És még azt mondta a kormányelnök ur az ő beszédében, hogy ezek oly vívmányok, hogy oly sok, hogy hat hónap előtt senki sem mert ennyit remélni. Megengedem, hogy önök odaát, a megcsontosodott mamelukok, ezt elégnek tartják, de, t. kormányelnök ur, mi ezen az oldalon nemhogy elégnek nem tartjuk, de kevésnek, sőt semminek sem tartjuk. Ezért mi nem küzdöttünk! *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mi azért küzdöttünk, a mit a t. miniszterelnök ur el akar temetni. Küzdöttünk és küzdünk nyelvünkért, zászlónkért és czimerünkért. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És ebben a küzdelmünkben nem vezet minket semmiféle önérdek, semmiféle hiuság, de nem vezet semmi más melléktendenczia sem, nem vezet semmiféle felekezeti tendenczia; *(Helyeslés a baloldalon.)* mi küzdöttünk ezért a katholikus Széll Kálmán ellen, küzdöttünk a talán még katholikusabb Héderváry ellen és küzdünk most a kálvinista Tisza István ellen, mert mi nem személy ellen küzdünk, hanem igenis küzdünk nemes, magasztos, szent eszmékért, a nemzeti ideálokért, a nemzeti aspirácziókért, a nemzeti nyelvért és becsületért. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nincs nekem semmi kifogásom a kormányelnök ur személye és vallása ellen, de van alapos, mélyreható és át nem hidalható kifogásunk az ő katonai politikája, különösen katonai programmja ellen. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket pedig azért voltam bátor felhozni a t. ház szine előtt, mert a sajtó némely orgánumában igenis meg-megujul az a tendenczia, hogy küzdelmünket Tisza István ellen katholikus szempontból lévőnek mondják. Kötelességemnek tartom kijelenteni itt, hogy ez semmi egyéb, mint egyszerüen koholmány és irányzatos rágalom.

Katonai programmjának góczpontja azonban azon már nem téves, hanem valóban veszedelmes közjogi fejtegetés, melyet a kormányelnök ur jónak látott először a szabadelvü klubban elmondani, azután Holló Lajos t. képviselőtársam felszólalása folytán itt a házban megismételni, a melyet a felségjogra és Körber dr. urék és az osztrák államférfiak beavatkozására vonatkozólag tett. Különösen az utóbbira vonatkozólag a kormányelnök ur ezen nyilatkozatában a magyar nemzetet vérig sértő, törvénytelen, alkotmányba ütköző chlopyi hadparancs álláspontjára helyezkedett. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És még tovább is ment; a mit magyar államférfiu ebből a székből soha ki nem mondott, az osztrák államférfiaknak Magyarország közügyeibe való

Digitized by Google

beavatkozását nemcsak elfogadja, hanem törvényesnek, helyesnek elismeri. Ennél abszolutisztikusabb nyilatkozat nem hangzott el Magyarország miniszterelnöki székében. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A t. kormányelnök urnak ezen nemzetellenes, alkotmánysértő nyilatkozatai folytán jutottam abba a helyzetbe, hogy a kormányelnök urnak programmját, különösen katonai programmját nemhogy elfogadnám, hanem azt veszélyesnek minősitem, az országra, alkotmányunkra, s ezért képviselői és hazafiui kötelességemnek tartom, hogy ellene minden törvényes megengedett eszközzel a küzdelmet tovább folytassam. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A t. miniszterelnök ur jónak látta programmbeszédében rámutatni azon szomoru tényre, hogy a nemzeti akarat oly mérvü megnyilvánulása, a mint mi azt kifejeztük, t. i. a nemzeti nyelv érvényesülése, nem lehetséges, az uralkodói akarat ellenállása folytán.

Hogy azt helyesen tette-e a kormányelnök ur, mikor belekapaszkodott a királyi palástba, előretolta magát a király felséges személyét és belevitte a pártharczok indulatai közé, a felett vele nem vitatkozom, hanem egy eredményt bátor vagyok ebből konstatálni, s ez az, hogy a legalkotmányosabb uralkodó alatt lett országvilág előtt bebizonyitva, hogy a mi alkotmányunk tulajdonképen nem egyéb, mint egy leplezett abszolutizmus *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a mi alkotmányunk, törvényeink addig jók, mig alkalmasak az uralkodói akarat irásbafoglalására és végrehajtására, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de a mint ez a nemzet fel meri emelni szavát és törvényes jogát érvényesiteni óhajtja, a mint alkotmányos jogaival a nemzet javára élni akar, az alkotmány semmi egyébbé nem válik, mint egy lomtárba való ócska köpenyeggé, a mely alól azután nagyon is kilátszik az abszolutizmus lólába. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sokat hallottuk, hogy az abszolutizmussal ijesztgetnek, azzal fenyegetnek. Erre csak azt vagyok bátor mondani: a nyilt abszolutizmus, nem mondom, hogy jobb, de mindenesetre olcsóbb volna ezen mostani leplezett abszolutizmusnál . . .

Uray Imre: Tisztességesebb volna!

Hellebronth Géza: . . . és legalább megmentené a nemzetet az öngyilkosságtól, megmentené a lassu haldoklás kinjaitól. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nagyon furcsa alkotmány az, a hol az egyik tényező, az uralkodó mindig csak követel és parancsol, a másik tényezőnek, a nemzetnek pedig nem jut egyéb osztályrészül, mint folytonos megadás, folytonos meghajlás, folytonos fizetés, ugy pénz-, mint véradó tekintetében.

Nagyon furcsa atyai jó sziv az, t. kormányelnök ur, a melynek szeretete csak addig terjed, a mig vele szemben folyton csak szolgalelkeket talál, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de a mint az a nemzet fel meri emelni csak kérőszavát, óhajtását, akkor annak az atyai szivnek, annak a szeretetnek kapui rögtön becsukódnak és akkor azt mondják rögtön, hogy a király haragszik, és jön a legnyersebb, vad, brutális erőszakkal való fenyegetés. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. kormányelnök ur egész programmbeszédét, katonai programmját is azzal kezdette, hogy irányelvül, vezérelvéül felállitotta a szabadelvüséget és a nemzeti szellemet. Hát ez nagyon szép és helyes dolog volna, ha a t. kormányelnök urnál ez a szabadelvüség jelszava nemcsak puszta frázis volna. De engedjen meg a t. kormányelnök ur, ha mi ezt nem olyan nagy bizalommal fogadjuk, mint a hogy ő talán azt kivánja; hiszen arra nekünk igen nagy okunk és jogunk van, hogy ne fogadjuk olyan nagy bizalommal, mert akár a t. túloldalnak, és az abból megszületett kormányoknak 35 évi munkálkodását vizsgáljuk, akár pedig a t. kormányelnök urnak eddigi politikai működését tekintjük, bizony igen kevés reményünk marad nekünk arra, hogy ennek a kormánynak, a melynek élén gróf Tisza István ur áll, kormányzása valóban szabadelvü is legyen. Valamennyi kormány, a mely 35 év óta, 1867 óta, ebből a t. többségből csak kialakult, mindig a szájára vette a szabadelvü jelszót, és nemcsak bemutatkozásakor, hanem egész kormányzásának ideje alatt folyton a liberálizmust hangoztatta. Felvették ezt a tetszetős jelszót és a liberálizmus dörgő harsogtatása mellett kivetkőztették önök uraim Deák Ferenczet a hagyatékát, a 67-es törvényt, még abból a kis nemzeti köntösből is, a mivel azt Deák Ferencz ellátta, és sütkéreznek a lojalitás melegitő sugaraiban. A szabadelvüség álarcza alatt behozták önök a virilizmust, a mivel megteremtették a plutokracziát, a szabadelvüség álarcza alatt a liberálizmus dicsőségére osztogatták a czimeket, rangokat tengerszámra, a mivel fentartották önök továbbra is a nagy osztálykülönbséget, a liberálizmus zászlaja alatt megteremtették önök a legmerevebb czentralizácziót, a mivel eltemették a megyei önkormányzati rendszert, a mely pedig igazán szabadelvübb volt, mint az önök czentralisztikus rendszere. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És még ezzel sem elégedtek meg: a liberálizmus álarcza alatt beledobták ennek a nemzetnek a testébe a felekezeti üszköt, hadd boruljon lángba az egész ország, csak az önök érdekeit, az önök egyéni hiuságát kielégitő ál-liberálizmus diadalt arasson. Ha még ez is liberálizmus, bátran elmondhatjuk azt, hogy még Oroszországban is van liberálizmus. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De magának a t. kormányelnök urnak eddigi működése sem sok reményt nyujt nekünk arra, hogy a szájába vett liberálizmus valóban liberálizmus lesz kormányzása alatt. Hiszen, ha nem csalódom, a t. kormányelnök ur nagyon ellenezte és nagyon ellentétes állást foglalt el az összeférhetlenségi törvénynyel szemben és ugy emlékszem, hogy szintén nagyon ellentétes ál-

Digitized by Google

lást foglalt el a curiai biráskodásról szóló törvénynyel szemben is; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* pedig ezek talán eléggé szabadelvü, eléggé liberális törvények voltak. A delegációkban pedig az igen t. kormányelnök ur, ugy emlékszem, sohasem a nemzeti érzületnek volt a szószólója, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem inkább mindenkor a bécsi udvarköröknek gondolatolvasója volt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Uray Imre: Egy ujabbkori Neukom volt!

Hellebronth Géza: Méltóztassék tehát megengedni az igen t. kormányelnök urnak, hogy mi az ezen padokon ülő függetlenségi képviselők épen képviselői kötelességünkből kifolyólag már magáért ezen okból a katonai programm iránt bizalommal nem viseltethetünk és nem fogadhatunk el semmi oly törvényt sem, a mely ezen katonai programm megerősitését és azon szervezetnek, a mely a programmban továbbra is fentartani szándékoltatik, kiegészitését és megerősitését vonná maga után. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sőt tovább megyek, t. ház, a mint beszédem elején is elmondottam, nemcsak az a kötelességünk, hogy erre a költségeket meg ne szavazzuk, meg ne ajánljuk, hanem ellenkezőleg, minden törvényadta eszközzel ezen törvényjavaslatnak törvényre emelkedését meg kell akadályoznunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert, igen t. kormányelnök ur és t. ház, mi 11 hónapon keresztül nem azért küzdöttünk, a mit most hozott ide a t. miniszterelnök ur. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem azért ébredt fel a nemzeti közvélemény és nem ezt kérik azok a kérvények ott, nem ezért emelték fel szavukat a törvényhatóságok, a népgyülések ezrei és a szabadelvü körök igen nagy tömegei, hanem igenis a nemzeti nyelvért, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a nemzeti zászlóért, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a nemzeti czimerért *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a nemzeti becsületért. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezért küzdöttünk és küzdünk ma is és ezért küzdött, t. uraim, az egész nemzet közvéleménye. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És én a t. kormányelnök urnak szavaival végzem a beszédemet, a midőn azt mondom, hogy e nagy nemzeti küzdelmünkben elbukhatunk, megtörhetnek bennünket, t. ház, de lelkiismeretünk nyugodt marad, mert kötelességünket teljesitettük. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A törvényjavaslatot nem fogadom el, hanem bátor vagyok a t. háznak egy határozati javaslatot benyujtani, a mely a következőképen szól *(olvassa)*: »Utasittatik a kormány, hogy a benyujtott katonai javaslatok visszavonásával, a hadsereg magyar részében a magyar szolgálati és vezényleti nyelvet érvényesitse.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ajánlom a t. háznak ezen határozati javaslatomat elfogadásra. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A tanácskozást folytatjuk. Következik?

Trubinyi János jegyző: Okolicsányi László!

Okolicsányi László: T. ház! A rendkivüli parlamenti helyzet és általában rendkivüli viszonyok képezték már hosszu idő óta akadályát annak, hogy ez a törvenyjavaslat, valamint az ezután következő ujonczmegajánlási javaslat ebben a házban tárgyalás alá vehető és letárgyalható legyen.

T. ház! Ha mérlegelem egyrészről e javaslatok fontosságát, másrészről pedig azon rendkivüli körülmények súlyát, melyek e javaslat tárgyalását akadályozták: azt látom, hogy az e házban minden oldalról elhangzott szemrehányásoknak van bizonyos jogosultságuk, mert azt magam is kénytelen vagyok elismerni, hogy itten a kötelességeknek egy bizonyos kolliziója forog fenn, és talán a kötelességeknek ezen kolliziója képezi igazi akadályát annak, hogy e javaslatok tárgyalásra nem kerülhettek. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Azonban, t. képviselőház, épen, mert a kötelességeknek ilyen kollizióját látom fenforogni, nem tarthatom helyeseknek azon rendkivüli eszközöket, melyekkel e javaslat a mai ülés napirendjére hozatott. *(Helyeslés a baloldalon.)* Mielőtt tehát magához a javaslathoz szólanék, legyen szabad kitérnem azon előzményekre, melyek e javaslatok napirendre hozatalát akadályozták, s azon legközelebbi előzményekre is, a melyek folytán ez a javaslat mégis napirendre került. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Csak egész röviden utalok arra, hogy e házban már hónapok óta folyt a parlamenti küzdelem azért, hogy az ujonczok meg ne szavaztassanak, az ujonczmegajánlásról szóló javaslatok tárgyalás alá ne vétessenek. E küzdelemben el kellett buknia már két kormánynak, s tagadhatatlan, hogy e küzdelemben már azzal is bizonyos sikereket ért el az ellenzék — ha egyebet nem is fogadnánk el sikernek — hogy lekerült a napirendről az ujonczlétszám óriási felemeléséről szóló törvényjavaslat, a mely kétségtelenül rendkivüli terheket szándékozott az országra róni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

A legutóbbi napokban megalakult egy uj kormány, a mely merész elhatározással vállalkozott arra a feladatra, hogy ha törik, ha szakad, ő ezeket a javaslatokat letárgyaltatja és a mögötte ülő nagy többséggel el fogja fogadtatni. Ezt a tervét legalább részben keresztülvitte e javaslat napirendre hozása által olyképen, hogy a saját programmja feletti vitát félbeszakittatta és ennek félbeszakitásával, mielőtt azon programm felett a képviselőház határozhatott volna, mielőtt ezen programm felett az eszmecserék befejeződtek és tisztáztattak volna: ezt a törvényjavaslatot napirendre hozta.

Digitized by Google

T. ház! Ha őszintének kell elfogadnom a miniszterelnök ur azon kijelentését, hogy ő az országban a békét és a rendet *(Egy hang jobbfelől: A rendet!)* mind a kettőt: a békét és a rendet helyre akarja állitani, akkor nagyon sajnálatosnak kell tartanom azt, hogy ez a programmvita félbeszakittatott, mert hiszen ennek a során lett volna alkalmunk épen azokkal a függő kérdésekkel foglalkozni, a melynek még eddig megoldva nincsenek; azokat az eszméket, azokat az igéreteket tisztázni, kétségtelen szinben odaállitani és tán azokhoz a szükséges biztositékokat is megtalálni, a mely igéretek és programmpontok a miniszterelnök ur eddigi nyilatkozataiban még nem elég határozottsággal, nem eléggé kétségtelen formában domborodtak ki. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen a miniszterelök ur programmja épen azon szempontból lett volna tárgyalandó, hogy mi okozta és tette lehetővé azt, hogy ezen kabinet e programm alapján a kormányzást kezébe vegye, holott a kormányzat megtartása nem sikerült Széll Kálmánnak, nem sikerült gróf Khuen-Hédervárynak és nem mertek vállalkozni a kormányzatra mindazok az államférfiak, a kik ez irányban ő Felségével tárgyaltak. T. ház, ha Széll Kálmán, ha gróf Khuen-Héderváry, ha Wekerle, ha gróf Andrássy Gyula, gróf Apponyi Albert s Lukács László nem voltak képesek arra, hogy olyan programmot állitsanak fel, a mely részükre a kormányzást és kabinetalakitást lehetővé tenné: mi képesiti erre gróf Tisza Istvánt, miben tér el gróf Tisza István programmja az imént emlitett uraknak programmjától és követelményeitől? Ennek a kérdésnek tisztázása, azt hiszem, senkinek sem állott inkább érdekében, mint épen a miniszterelnök urnak *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* különösen akkor, hogyha csakugyan komolyan kivánja venni az állandó békének és nyugalomnak helyreállitását. Mert vagy vannak ebben a programmban igazán megnyugtató és igazán kielégitő momentumok, a melyeket mi még nem látunk és nem találunk benne: akkor csak idő kell hozzá, a parlamenti vitatkozásnak rendes menete és fejlődése kell hozzá, hogy ezek a megnyugtató és kielégitő momentumok kidomborodjanak és csakugyan megnyugtató hatásukat befejezhessék, vagy pedig nincsenek benne azok a kielégitő momentumok és az, a mit mond, és a mi ebben a programmban benne van, nem megnyugtató és nem kielégitő, hanem csak egy tetszetős látszattal van odaállitva, érdekében áll, hogy ez a látszat eloszlattassék és a valóság a maga teljességében állittassék a közvélemény szemei elé, hogy ne legyen csalódásoknak kitéve és ne legyen félrevezetve az ország. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mult éjszakai ülésben a miniszterelnök ur azzal okolta meg azt az inditványát, hogy ezen törvényjavaslatok mostan tárgyalás alá vétessenek, hogy a véderőjavaslatok rendkivül sürgősek. Egyáltalában a tulsó oldalról rendkivül sürgősnek jeleztetett a kibontakozás minden irányban. Nekem ugy látszik, mint hogyha ennek a sürgősségnek a hangoztatásában bizonyos presszió volna, presszió a képviselőházzal szemben, presszió a közvéleménnyel szemben, a mely presszió ellen pedig határozottan tiltakoznunk kell. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ha hangoztatják annyira azt a sürgősséget, ez azt jelenti, mint hogyha ezt okvetlenül el kellene a képviselőháznak fogadni.

Molecz Dani: Elintézni!

Okolicsányi László: Kérem, ha azt mondják, hogy sürgősek, akkor azt hiszem, hogy a mielőbbi elfogadásra fektetik a sulyt, mert bizonyára a sürgősség nem kivánja ezeknek a mielőbbi visszautasitását. De ez a sürgetés szinte sérteni látszik a törvényhozásnak azt a jogát, a mely pedig az 1867: XII. t.-czben határozottan ki van jelentve, hogy az ujonczozás és az ujonczjutalék megajánlásának feltételeit is ez a törvényhozás van hivatva meghatározni.

A sürgősséget pedig a hatalom és a kormány semmivel sem több jogosultsággal állitja elénk az ujonczok megszavazása tekintetében, mint a milyen jogosultsággal mi állitjuk fel a sürgősséget az ujonczmegszavazás feltételeinek a megállapitásában. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha sürgős önöknek az ujonczok megszavazása, épen oly sürgős vagy talán sokkal sürgősebb a nemzetnek, hogy azon feltételek, a melyekhez ezen ujonczok megszavazását kötni akarja, minél előbb teljesüljenek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy az a körülmény, hogy az ujonczok meg nem szavaztattak és hogy azoknak a megszavazása hosszu időre kitolatott, gyengiti a hadsereget, és azért szükséges ezeknek a javaslatoknak letárgyalása, hogy a hadsereg dezorganizálva ne legyen. Hát én ezzel szemben megint visszatérek arra, hogy nekünk vannak feltételeink, a melyekhez ezen javaslatoknak tárgyalását és az ujonczok megajánlását kötni kivánjuk, és ezen feltételek teljesitése mind olyan természetü, a mely a hadsereget nemcsak nem gyengitené, hanem valóban erőssé, feladatának teljesitésére sokkal képesebbé tenné. És ezen feltételek megvalósitására, ezen feltételek kiküzdésére az időt épen most találjuk alkalmasnak azért, mert oly általános nemzetközi politikai viszonyok közt élünk, a mikor ellenséges támadásoktól semmiféle számbavehető külhatalom részéről tartanunk nem kell, a mikor a béke Európában egyelőre, de ugy tetszik, hosszabb időre biztositottnak látszik. Ezt a békés időt kell tehát felhasználni a nemzeti intézmények kiépitésére, a nemzeti jogos követelések teljesitésére és annak a rendkivüli nagy becscsel biró kapocsnak létesitésére, a mely szükséges, hogy a nemzet és az ő hadserege között érzelemben, szellemben, gondolkozásban fennálljon. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Digitized by Google

A miniszterelnök ur programmjában nem találok semmit, a mi ebben a tekintetben számbavehető haladást és az eddigi küzdelmek után számbavehető eredményt jelent. Egy sajátságos természete van ennek a miniszterelnöki programmnak, a mely, azt hiszem, már feltünhetett a t. ház minden tagjának, s a melyet elárul az a körülmény, hogy maga a miniszterelnök ur azt a programmbeszédet, a melyet alig egynéhány nap előtt mondott el, már e néhány nap óta annyiszor volt kénytelen mindenféle magyarázatokkal, kiegészitésekkel és reparációkkal kisérni, toldozni és foltozni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Épen ez a jelenség mutatja azt, hogy a miniszterelnök ur kijelentéseiben nincs preczizitás, nincs határozottság.

Gabányi Miklós: Ezért nem is hiszünk neki!

Okolicsányi László: És talán ez a körülmény megrenditi a bizalmat, megengedem, még azok részéről is, a kik a legnagyobb jóakarattal néztek az ő programmja elé. Magamról, vagy a ház ezen oldalán ülő képviselőtársaimról nem is beszélek, mert mi nagy bizalommal, teljes várakozással ugysem voltunk iránta. De azt hiszem, hogy kellemetlenül érinthette az ő barátait is, hogy a lapsus lingae-k oly gyakori felmerülése minduntalan félreértésekre ad alkalmat, a félreértések ujabb kimagyarázásokat tesznek szükségessé és a kimagyarázások ismét csak az elégületlenséget fokozzák. Mert ha nem találtunk megnyugtató és kielégitő momentumokat magában az eredeti programmbeszédben, annál kevésbbé találtunk valami kielégitőt és megnyugtatót azokban a magyarázatokban és kiegészitésekben, a melyeket a miniszterelnök ur később füzött a beszédéhez.

Hogy ne beszéljek másról, rámutatok csak a jelvények kérdésére. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Az eredeti programmbeszédben a miniszterelnök ur a közös jelvényekről beszélt és még ugy tüntette fel ennek a közös jelvénynek behozatalát, mintha az a mi közjogi helyzetünknek megfelelő volna. Engedelmet kérek, ha valami laikus kontár ember, a ki a közjoggal soha életében nem foglalkozott, ha valaki, a ki a törvényt nem ismerte, a ki valami más, tisztességes, polgári foglalkozást üzött egész életében, de nem törvénynyel és törvénymagyarázattal foglalkozott, ha az mond ilyesmit, hát szánakozunk a tudatlansága felett, de nem csodálkozunk és nem tudunk felháborodni rajta.

Mikor azonban Magyarország miniszterelnöki székéből jelentenek ki ilyen közjogi falzumot, a melyet nem lehet tudatlanságnak betudni, mert ismerjük a miniszterelnök multját, közjogi készültségét, a melylyel ezen kérdésekkel egész életén át foglalkozott, tudjuk azt, hogy teljes tudatában van a helyzet valóságának, akkor az ilyen kijelentést nem tekinthetjük másnak, mint a mi közjogunkkal ellentétes és annak ellenszegülő álláspontot elfoglaló bizonyos körök iránti kedveskedésnek, tendenciának, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* annál inkább, mert akkor, mikor a miniszterelnök ur provokálva volt, hogy ezt a kijelentést, ha csakugyan nyelvbotlás, reparálja, nemhogy nem reparálta, hanem még megerősitette és megismételte.

Gabányi Miklós: Gonoszság és osztrák talpnyalás!

Okolicsányi László: A legutóbbi alkalommal, mikor a miniszterelnök ur, gondolom, szerdán, erre a kérdésre visszatért, és a programmjában mondottakat reparálni akarta, beszélt elsősorban a czimerkérdésről, és kijelentette, hogy a czimernek közössé tétele, vagy valami közös czimernek kitalálása senkinek esze-ágában sem volt, sőt igen nagy hangsulylyal azt is hozzátette, hogy ha ilyen közös czimertervek bármely oldalról felmerülnek, ő volna az, a ki ez ellen a leghatározottabban tiltakoznék. Azt mondja a miniszterelnök ur szószerint: »Egyenesen kijelentem, hogy én ilyen közös czimer konstruálását, a mely azután a két állam külön szuverénitását valami magasabb szuverénitásba akarná összefoglalni, egyenesen közjogunkba ütközőnek tartanám.« Hát ez iránt nem is volt kétség közöttünk, a czimer kérdéséről nem is volt szó, programmbeszédében a miniszterelnök ur a czimerről nem beszélt, csak közös jelvényekről beszélt. Mikor azután november 11-én a miniszterelnök ur beszéde közben felkiáltások hangzottak el erről az oldalról, hogy hát a közös jelvénynyel mi lesz, akkor a miniszterelnök ur azt mondta: »Én nyilatkoztam az egész kérdésre, megmondtam, hogy a jelvényt együttesen kivánjuk megoldani az egész hadseregre nézve, de közös czimert nem tartok lehetségesnek.« Ismét csak a közös czimerről beszélt, a jelvényre nézve pedig kitérőleg válaszolt, azt mondta, hogy együttesen kivánjuk megállapitani a jelvényt.

De hogyan képzeli azt a miniszterelnök ur? Akár nevezik azt együttesnek, akár közösnek; ha az a jelvény ugyanaz lesz a magyar hadseregben, a mi az osztrák hadseregben, akkor az mindenesetre közös, ilyen közösséget pedig megtűrni nem szabad. *(Helyeslés a baloldalon.)* Semmiféle magyar ember, ki hazájának önállóságára, függetlenségére egy kissé kényes és az iránt a fogalom iránt, hogy független, önálló államban élünk, egy kis érzékkel bir, nem tűrheti meg, hogy ezen két állam hadserege, zászlója, szalagja, zsinórja egy és ugyanaz, tehát közös legyen. *(Helyeslés balfelől.)*

A jelvényeknek közjogunknak megfelelő megoldása csak az lehet, hogy a magyar hadsereg magyar zászlókkal, magyar szinü jelvényekkel, az osztrák hadsereg osztrák zászlókkal, osztrák szinü jelvényekkel láttassék el. A két állam közti kapcsolatot, a melyet az uralkodó személyének közössége képez, ki lehet fejezni

Digitized by Google

akár az uralkodó czimerével, akár az uralkodó neve kezdődő betüjének odahelyezésével. A mi közjogunk e kérdésnek máskép való megoldását meg nem engedi és minden törekvés, akár együttes, akár közös jelvény alkalmazására alkotmányellenes és a magyar nemzet által meg nem tűrhető. *(Helyeslés a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur programmjának egy másik pontja, melyet szintén mint különös vivmányt tüntet fel, a magyar honos tiszteknek magyar ezredekbe való áthelyezése. Tagadhatatlan, hogy ha ez az intézkedés teljes őszinteséggel és következtetéssel végrehajtatik, az minket nagyon megörvendeztet és mi azt helyeselni fogjuk, de ebben nem lehet mostani küzdelmünk valami vivmányát látni. Hiszen ő Felsége 1868-ban bocsátotta ki ezt a rendeletét és 35 esztendő óta késtek annak végrehajtásával. Ily tapasztalat valóban indokoltan renditi meg bennünk a bizalmat az iránt, hogy ezek az igéretek, melyek minden precizitás nélkül lehetőleg hátulsó ajtók nyitva tartása mellett történtek, a közel jövőben meg fognak valósittatni. Ezen igéreteknek precziz formulázása végett, azon biztositékok megtalálása végett, a melyek a mi megnyugtatásunkra szolgálnának, szükséges volna, hogy a miniszterelnök ur programmja tovább tárgyaltassék és tisztába hozassanak azok a kérdések, a melyek a most napirenden levő törvényjavaslat elintézését gátolják. *(Helyeslés balfelől.)*

Igaz, hogy a t. honvédelmi miniszter ur a mai ülésben kijelentette, hogy ezeknek az igéreteknek beváltásáért ő vállalja a garanczíát és ezek az igéretek okvetlenül be fognak váltatni, mert az összes tényezők, a melyeknek ebbe beleszólásuk van, ehhez hozzájárultak. Nem fogja tőlem rossz néven venni a t. honvédelmi miniszter ur, ha én ezzel a kijelentéssel még nem tudok megelégedni. A parlamentáris életben a miniszter uraknak személyes garanczíája, a mint talán méltóztatik belátni, nem ér semmit, mert jöhetnek olyan körülmények, a mikor nem tudom milyen hatalmi köröknek egyik vagy másik miniszteri igéret beváltása kellemetlen és akkor az a miniszter máról holnapra már nem miniszter, a ki pedig utána jön, azt ez az igéret nem köti.

De e mellett még bizonyos aggodalmaim is vannak arra nézve, hogy hát miféle összes tényezők hozzájárulásáról van itt szó. Én ugy tudom, hogy az ezek megvalósításához alkotmányos felfogás szerint nem lehet másra szükség, mint ő Felségének a királynak, a közös hadügyminiszternek, a honvédelmi miniszternek és végre a törvényhozás két házának, vagyis a képviselőháznak és a főrendiháznak hozzájárulására. Ezenkivül semmiféle tényezőnek beavatkozását és hozzájárulását vagy hozzá nem járulását mi törvényesnek és alkotmányosnak nem tekinthetjük és el nem fogadjuk, sőt tiltakoznunk kellene az ellen, ha biztos tudomásunk volna arról, hogy még más tényezők is beleavatkoztak ebbe.

A miniszterelnök ur programmjának harmadik pontjával, a melyre, ugy látszik, a legnagyobb sulyt fekteti, a tiszti nevelés kérdésével kell még foglalkoznom. Ennek a kérdésnek megoldása olyan formában, a mint azt a t. miniszterelnök ur programmjából látjuk, legkevésbbé sem elégit ki, mert még a jelenleg létező visszás állapotokat sem szünteti meg.

Igaz, hogy a most folyó hosszu vitában a katonai nevelés kérdésével talán nem foglalkoztunk, vagy nem foglalkoztunk annyira, a menynyire ezzel a kérdéssel foglalkozni csakugyan szükséges lett volna. De hiszen a mult évi, meg az előbbeni évi delegácziókban mindig szellőztetve volt az a kérdés, hogy a katonai nevelés mai rendszere a mi közjogunknak nem felel meg, mert tagadhatatlan tény az, hogy azok a növendékek, a kik a katonai iskolákban a katonai pályára képeztetnek, még nem hadkötelesek, ezek még a közös hadügyminiszternek hatósága alá nem tartoznak, ezen csak előkészittetnek a katonai pályára. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nemcsak nem helyes, hanem határozottan közjogellenes abuzus az, a mi, fájdalom, fennáll évtizedek óta, hogy ezeknek a közös katonai tisztképző-iskoláknak a költségei a közös költségvetés terhére számoltatnak el. És ezen uj intézetek mind a közös hadügyminiszter fenhatósága alatt állanak. Csak egy dolgot akarok felemliteni, t. ház. Nem furcsa dolog-e az, hogy a tisztek leányainak nevelésére Hernalsban fentartott intézetnek költségeit szintén a közös hadügyminiszteri budgetből fedezzük? Mi köze van annak a leánynevelő intézetnek a hadsereghez *(Derültség balfelől.)* és a két állam között ezen ügyekben fennálló közös intézményekhez? Ez tisztán saját ügye minden egyes államnak és ezt az ügyet másként helyesen nem lehet megoldani, csak ugy, hogy ha Magyarország is állit fel a saját költségén katonai hadapród iskolákat, tisztképző intézeteket, fő- és alreáliskolákat és katonai akadémiát, épugy állitsa fel azon intézeteket Ausztria is a saját költségén. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezekben az intézetekben, a melyek azután kétségtelenül a magyar kormány vezetése és fönhatósága alatt fognak állani és közvetlenül a honvédelmi miniszter alá lesznek rendelve, lehet azután teljesen magyar nemzeti szellemet ápolni és a nevelést egészen magyar nemzeti irányban vezetni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi szükség van arra, t. ház, hogy azt a 14—15 esztendős fiut, a ki a katonai pályára készült, a történelemből, az irodalomból egészen másként, más szellemben, más irányban nevelik, mint azt a másik 14—15 éves fiut, a ki a polgári pályán van? Az én nézetem szerint magának a katonai intézménynek is, a tisztikarnak is az volna az érdeke, hogy a polgári gimnáziumok és reáliskolák tanterve a katonai fő- és alreáliskolák és hadapródiskolák tantervével ne

Digitized by Google

csak bizonyos összefüggésben álljon, hanem tökéletesen azonos legyen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A katonai intézetekben ezt a tantervet egyszerüen meg kell toldani a speciális katonai tudományokkal és viszont a polgári intézetek tantervéből el lehet hagyni oly tantárgyakat, a melyekre a katonának abszolute szüksége nincsen, mint pl. a latin és a görög nyelvet. Ezeknek a kérdéseknek a megoldását azzal a miniszterelnöki programmal lehetetlen keresztülvinni, t. ház. Ha már most belenyulunk abba, hogy Magyarországon felállittatnak katonai iskolák, a melyeket a miniszterelnök ur megjelölt, hogyha lesznek ilyen uj intézetek, hát akkor csináljuk meg azokat egyszerre, véglegesen és alaposan, az egész közvéleményt megnyugtató módon. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azzal a törekvéssel, a melyet a miniszterelnök maga elé tüzött, hogy katonai programmjával az ország közvéleményét meg fogja nyugtatni és békét fog előidézni, épen azért nem fog a miniszterelnök ur czélt érni, mert mindezeknek a kérdéseknek a megoldása, a mely kérdések felvettettek, az ő programmja szerint nem végleges.

Az ő programmjában ezeket a kérdéseket most félig-meddig, fél rendszabályokkal valahogyan elcsitították, de nem irtották ki azokat a követeléseket, a melyek már mostan egy 35 éves alkotmányos és önálló nemzeti élet alatt kulturájában, szellemében megerősödött nemzetben kifejlődtek és ennek a következménye lesz az, hogy ilyen küzdelmek, mint a milyenek most megakadályozták ennek a javaslatnak a tárgyalását, a jövőben ujra és ujra ismételten és talán mindig erősebb vehemencziával fognak fellépni, *(Ugy van! balfelől.)* és meg lehet — ne adja Isten — akkor, mikor a külpolitikai viszonyok sokkal sulyosabbak és kedvezőtlenebbek lesznek, mikor az általános béke nem fogja ennek az alkotásnak és kifejlesztésnek a munkáját olyan szépen lehetővé tenni, mint most. *(Ugy van! balfelől.)*

A t. miniszterelnök ur maga elismerte beszédében, hogy a magyar közvéleményt már áthatotta az a követelés, hogy a hadseregbe vezényleti és szolgálati nyelvül a magyar nyelv hozassék be. Ebből a kijelentésből vonja le aztán a miniszterelnök ur azt a konzekvenciát, hogy ennek a követelésnek a megvalósitása jelenleg elháritathatatlan akadályokba ütközik, sőt konfliktust idéz elő a nemzet és a király közt. T. barátom, Papp Géza, szintén bólint a fejével. Én vagyok az, a ki nem tudom elhinni, hogy a magyar királynak alkotmányos érzülete olyan csekély volna, hogy mikor ő saját miniszterelnöke által kijelenteti, hogy a nemzet közvéleményét ez a követelés áthatotta, akkor a magyar nemzet követelésével szembeálljon, a magyar nemzet elvitathatlan, fel nem adható joga utjába akadályul a maga felséges személyét helyezze. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Papp Géza: Törvényes jogai alapján!

Okolicsányi László: Engedelmet kérek, jogai alapján nem, mert a magyar királynak nincsen olyan joga, hogy bármiféle idegen nyelvet a magyar hadseregbe behozhasson.

B. Kaas Ivor: Neki nem kell a magyar nyelvet anyanyelvének tekinteni, de a magyar embernek igen! *(Zaj.)*

Papp Géza: Az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-a!

Okolicsányi László: Kijelentem, hogy ebben a parlamentben alkotmányellenesebb kijelentést, mint ezt, még nem hallottam. Eddig mindig arról beszéltek, hogy ezen az oldalon egy többségnek, egy kormánynak kell lenni, a mely a saját álláspontjával fedezze a kormány álláspontját. Mostan a miniszterelnök ur megforditotta a helyzetet. Most a király álláspontjával fedezi az ő saját álláspontját.

Elismeri, hogy a közvélemény követeli ezt a dolgot és hogy az a közvélemény legszélesebb rétegeit áthatotta, de azt mondja, hogy nem lehet megvalósitani, mert a király ennek utjában áll. Hát szabad a király személyét igy a vitába belevonni. Hiszen rögtön provokálva van mindenki arra, hogy a király személyét igy belevigye a vitába! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek.

Okolicsányi László: Ha a miniszterelnök ur azt mondja, hogy ő bizonyos tanulságokat vont le ennek a hosszas válságnak a történetéből, hát fájdalom, nekünk is le kell vonnunk a tanulságokat és azok nagyon szomoruak. Eddig abban a meggyőződésben voltunk, hogy ebben az országban alkotmányosság van és alkotmányos fejedelem uralkodik. A válság alatt arról kellett meggyőződnünk, hogy mindig, valahányszor a magyar király magyar tanácsosaival érintkezett, azok meghallgatása után mindig olyan tényezőket hivatott magához, a kiknek Magyarország ügyeibe beleszólásuk nincsen és általuk a magyar tanácsosok véleményét mintegy felülbiráltatta. Az ügyek ilyetén kezelésének lehet csak betudni a chlopyi hadiparancsot és az ilyen események hozták azután magukkal azt a kijelentést, hogy a nemzet követelései konfliktust idéznének elő a nemzet és a király között.

Mióta Ausztriával szövetséges viszonyban vagyunk és mióta a mostani dinasztia uralkodik, mindig az volt e nemzetnek végtelen szerencsétlensége, hogy saját fiai között a hűségnek, a hazafiságnak kétféle iránya és mértéke volt egymással szemben. Voltak, a kiket a legfelsőbb körökben jó érzelmüeknek és dinasztikusoknak mondottak és a kiknek ez a kvalitása abból ered, hogy a mindenkori felséges urnak a kivánságait törekszenek kielégiteni, óvatosan kerülik azt, hogy neki valami kellemetlenséget mondjanak, vagy a Felség akaratával szembe helyezkedjenek. Ezeket jó hazafiaknak, hű embereknek, dinasztikusoknak, lojálisoknak szokták

Digitized by Google

elfogadni ott fenn és pecsovicsoknak meg labanczoknak nevezik itt lenn.

Van azután a hazafiaknak egy másik kategóriája, a mely megmondja a maga véleményét és a maga akaratát őszintén, akár tetszik az, akár nem, és a melyik a nemzet jogait, a nemzet alkotmányát többre becsüli, mint a felséges uraknak pillanatnyi jó vagy rossz kedvét. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ha én ezt a kettőt összehasonlitom egymással, t. ház, én azt hiszem, hogy ugy a dinasztiának, mint a hazának az utóbbiak tesznek hasznosabb szolgálatot. Lojális és dinasztikus hazafiakról, a lojális és dinasztikus hűség megkülönböztetéséről Magyarországon mint valami érdemről beszélni, ez a legnagyobb képmutatás és szemforgatás, mert én nem ismerek itt a házban a különböző pártok között egyetlenegy olyan embert, a ki dinasztikus és lojális ne lenne . . .

B. Kaas Ivor: Nincs egy republikánus sem az egész házban.

Okolicsányi László: . . . a magyar nemzet nek annyira a vérében és természetében van — a király nem is személy, hanem fogalom mi nálunk — a király személyében való ragaszkodás, hogy még akkor is, hogy ha az a király, volt rá példa a történelemben, igazságtalan volt a nemzet iránt, mikor az a király szivtelennek bizonyult a nemzet iránt, a nemzet mindig kész volt azzal a királylyal ismét megkötni a békét és teljes őszinteséggel és lojalitással hódolni neki.

Thaly Kálmán: Zsigmondot be is záratta a nemzet, mégis kibékült utóbb vele!

Várady Károly: A czivillistát zsebrevágják minden évben!

Okolicsányi László: A monarchia jelenlegi helyzetében pedig nincsen ennek a monarchiának olyan része, a mely a maga egységében konszolidáltabb volna és a mely az ezen monarchiához és dinasztiához való tartozást őszintébben kivánná és akarná, mint a magyar. Nézzenek a Lajtán túl, t. képviselőtársaim: a hány kis tartomány, mind másfelé gravitál. Rövid idő előtt, mikor Ausztriában utaztam, magam elszörnyűködtem és felháborodtam a felett, hogy a czentrifugális törekvések, akár grossdeutsch irányban, akár panszlávisztikus irányban, délen pedig olasz irányban nagy mértékben vannak ottan elterjedve. Azt hiszem, hogy mindenki megértheti és beláthatja ebben a házban azt, hogy ennek a dinasztiának fontosabb érdeke nem lehet, mint hogy Magyarországot az igazi szeretet és ragaszkodás legerősebb láncaival bilincselje magához, nem lehet fontosabb érdeke, mint hogy azt a hűséget és szeretetet, a melylyel iránta ez a nemzet viseltetik . . . .

Várady Károly: Viszonozzák is már egyszer századok után!

Okolicsányi László: . . . tényekkel, valósággal, kézzelfogható értékes tényekkel honorálják. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Farkas Ábrahám: Ezt nem tagadja senki!

Okolicsányi László: Ha ez igy van, t. uraim, akkor találkozzék olyan miniszterelnök, olyan tanácsadója a magyar királynak, a ki meg meri mondani annak a királynak, hogy az ő és családjának exisztencziális érdeke az, hogy Magyarországra támaszkodjék. És az olyan miniszterelnök, a ki nyiltan és bátran mer a korona elé lépni, az érdemes arra, hogy Magyarországnak ügyeit vezesse és a kormány gyeplőjét a kezében tartsa. És az ilyen miniszterelnök bizonyára nem fog konfliktust találni a magyar király és a magyar nemzet között; mert hiszen, ha az a király igazán alkotmányos, akkor nem kell egyéb, mint az, hogy a többség akarata megnyilatkozzék. Hiszen én nem hiszem, hogy önök között a túloldalon volna egyetlenegy olyan képviselő, a ki szivében ne óhajtaná, ne kivánná a magyar nyelv jogainak teljesmérvü érvényesitését a hadseregben.

Farkas Ábrahám: Hogyne! Csak az utak különbözők!

Okolicsányi László: Sokkal jobban ismerem t. képviselőtársamat, semhogy abban kételkedném, hogy ő is ezt akarja. Hanem, ha ez az érzés megvan a szivükben, miért nem mondják azt ki? Hiszen az időpont talán sohasem volt erre kedvezőbb, mint a mai.

Kubik Béla: A vidéki szabadelvü pártiak mind az urak mellett szólnának!

Farkas Ábrahám: Még sohasem volt rosszabb erőltetni, mint ebben az időpontban. *(Ellenmondások a baloldalon.)*

Kubik Béla: Ha nem erőltettük volna már január óta, hát vajjon hoztak volna-e önök párthatározatot? Nem értünk volna el semmit sem!

Okolicsányi László: Azt pedig ne várják, t. képviselőtársaim, hogy ezek a kivánságok ki lesznek elégitve határozott állásfoglalás és nehéz küzdelem nélkül. Ha alkotmányos az a király, akkor kielégiti ezen kivánságokat az önök határozott állásfoglalása folytán okvetlenül; ha pedig olyan király volna, a ki nem alkotmányos, akkor nehéz, sulyos küzdelmek árán kellene ezt kivivni. Hát nem kedvezőbbek erre a viszonyok mostan, mikor Európaszerte béke uralkodik, a mikor a trónon egy olyan fejedelem ül, a kit hosszu uralkodói tapasztalás megtanitott higgadtságra és megfontolásra, a kinek a maga élettapasztalata megmondja azt, hogy sokszor kötelessége a fejedelemnek engedni . . .

Várady Károly: Mindig engedtek!

Okolicsányi László: . . . a ki már néhányszor nagy áldozatok árán engedett és ebből következtetheti és levonhatja azt a tanulságot, hogy engedni jobb akkor, a mikor ez az engedés még nagy áldozatokba nem kerül? A körülmények tehát ennek megvalósitására soha kedvezőbbek nem voltak és nem hiszem, hogy egyhamar kedvezőbbek legyenek, mint a minők a mostani körülmények. Vagy azt hiszik talán

Digitized by Google

a t. képviselő urak, hogy azok a követelések, a melyek most napirendre kerültek, és a melyekről maga a miniszterelnök ur elismeri, hogy a nemzet széles rétegeit áthatották, ki lesznek irthatók a nemzet szivéből? Azt hiszik, hogy ezeket ismét el lehet altatni? Nem, t. uraim, épen azért nem, mert mi tudjuk azt, hogy ezekben a követelésekben nincsen semmi más, csak annyi, a mennyi e nemzetet a maga törvényeinél, a maga alkotmányánál, a maga önállóságánál fogva természetszerüleg megilleti. És épen ezért annak a küzdelemnek, a mely ezen követelések, különösen pedig a magyar nyelv életbeléptetéséért folyik, soha nincs és nem is lehet forradalmi jellege, bármilyen végletekig menne is az, mert a forradalmi jelleg csak ott kezdődik, a hol a küzdelem nem létező jogoknak megvalósitására, még nem létező jogintézményeknek kicsikarására irányul. De addig, a mig létező jogoknak csupán életbeléptetése iránt folyik a küzdelem, e küzdelemnek forradalmi jellege nincsen, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* hanem igenis, van egy más jellege, van t. i. erősen alkotmányos jellege.

Az alkotmányosságnak természetében fekszik, hogy a nemzetnek bizonyos garanciákat ad a hatalommal szemben. Az alkotmányos életben a harmóniát a különböző tényezők között épen az tartja fenn, hogy egymást megértik, egymás jogait respektálják. Ha tehát ez igy van, akkor itt most egymással szemben áll a hatalomnak és a nemzetnek követelése. A hatalom követeli a maga számára a katonát és a pénzt; ennek megadása a nemzet joga. De joga és nem kötelessége, és épen azért, mert joga, azért van annak megadása, megszavazása feltételekhez szabva, és ezeket a feltételeket a nemzet épen ahhoz képest szabhatja meg, hogy ezek az eszközök, a melyeket a nemzet megad a hatalomnak, a nemzet érdekeinek megfelelőleg, a nemzet kielégitésére, a nemzet alkotmányának, a nemzet fejlődésének megfelelően használtassanak fel. Abban áll épen az alkotmány ereje, hogy a nemzet a hatalomtól megtagadhatja az eszközöket; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)* megtagadhatja a hatalmi eszközöket, a midőn azt látja, hogy a hatalom azokkal az eszközökkel nem ugy él, azokat nem ugy használja fel, a hogy azoknak felhasználását a nemzet érdekei és az alkotmány megkövetelik. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem lehet ezeket a követeléseket, a melyek már egyszer felébredtek és olyan nagy erővel nyilatkoztak a nemzetben, elaltatni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ha gróf Tisza István miniszterelnök ur mult éjszakai beszédében azzal fenyegetett minket, hogy a nemzet itélőszéke elé fog minket idézni: én egész nyugodt lélekkel, nyugodt öntudattal és a legjobb lelkiismerettel fogok a nemzet itélőszéke elé állani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Ott állunk már egy év óta!

Okolicsányi László: A nemzetnek olyan fontos és oly nagyjelentőségü érdekeiről, és a nemzet érzelmi világát is annyira mélyen érintő kérdésekről van itt szó, hogy én ennek a nemzetnek itéletében egy perczig sem kételkedem. Az az itélet lesujtó lesz mindazokra, a kik — akár azon az oldalon ülnek, akár ezen az oldalon — *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ezen ügyet épen nem, vagy nem eléggé erélyesen karolták fel, de az az itélet felmentő és igazoló lesz mindazokra nézve, a kik ezért az ügyért, ezért a kérdésért legjobb tudásukat és legjobb erejüket vitték a harczba.

Holló Lajos: Hiszen nagyon kellemes éjjeli üléseket csinálni; azt passzióból teszi az ember!

Okolicsányi László: A magyar nyelvnek a hadseregben való érvényesülése nemcsak valami olyan ideális, valami olyan, talán a nemzeti hiuságot kielégitő kérdés...

Várady Károly: Cziczoma!

Okolicsányi László: ... mint a milyennek sokan szeretnék feltüntetni, a kik ezzel a kérdéssel szemben felállitják a gazdasági pangást, a közgazdasági helyzet fontosságának a kérdését, és azt mondják, hogy ezek a megélhetési kérdések, a kenyérkérdések mennyivel fontosabbak, s mennyivel elsőbbrendüek.

Legyen szabad ezzel a kérdéssel még röviden foglalkoznom. *(Halljuk!)* Én a magyar nyelvnek és a magyar nemzeti jelvényeknek a hadseregben való érvényesülésétől igenis lényeges praktikus hasznot várok. A magyar állam konszolidációjának munkáját ez az intézmény fejezi ki, sokkal többet tenne az, ha abban a hadseregben a vezényszó magyar lenne, ha annak a hadseregnek a jelvénye a magyar állam szuverénitását fejezné ki, sokkal többet tenne az a magyar állam konszolidációjára, a magyar állam megerősitésére, mint akármennyi állami iskola és akármennyi erőszakos magyarositás.

Holló Lajos: Üres kormányprogramm!

Okolicsányi László: Igaz, szégyenteljes állapot, olyan, a melyre nézve semmiféle más idegen nemzettel nem tudjuk magunkat összehasonlitani, és talán épen ezért idegen nemzetek nem is tudják eléggé méltatni ezt a mi küzdelmünket, nem tudják azt eléggé megérteni, mert nincs a világon sehol oly nemzet, a mely abban a szerencsétlen helyzetben volna, hogy akkor, a mikor szépen kifejlett irodalma, gyönyörü zengzetes nyelve, tudománya, kulturája és nagyszámu mindenféle közmüvelődési intézménye van, akkor a hadseregében magyar születésü tisztek és magyar születésü katonák egymással szolgálatban németül beszéljenek.

Thaly Kálmán: Még szolgálaton kivül is ugy parancsolják!

Okolicsányi László: Ha szolgálaton kivül teszik, azt hiszem, az már privát diligenczióból történik.

Thaly Kálmán: Megbüntetik, ha nyilvános helyiségben teszi, becsukják a tisztet érte!

Digitized by Google

Okolicsányi László: Nem ismerem annyira a katonai szabályokat, hogy tudnám azt, hogy szolgálaton kivül is lehetne a katonát arra kötelezni.

Thaly Kálmán: Bizalmas intéssel, nem reglement-ban.

Okolicsányi László: De ha igy van, akkor annál szomorubb a helyzet és akkor annál sürgősebben és annál erélyesebben kell megtenni mindent, hogy ez a szégyenletes állapot megszüntettessék.

Azt mondják, hogy nincsen elég magyar tiszt, és ez bizonyos tárgyi akadályát képezné annak, hogy a magyar szolgálati és vezérleti nyelv életbeléptettessék. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ez elől a hiány elől mi ezen az oldalon soha el nem zárkóztunk és tudjuk azt nagyon jól, hogy ennek a szomoru helyzetnek az oka szintén abban keresendő, hogy ez a hadsereg szellemében, érzelmében és irányában a magyar nemzettől idegen. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A magyar fiukat, a kik oda bejönnek, hogy ott kiképeztetésüket megszerezve, a tiszti pályára lépjenek, azokat olyan erős munkába veszik, hogy azokban a fiatal emberekben, mikor a jellemben való megerősödés, megszilárdulás még nincs befejezve, mikor az az ifju nem lett meg férfiuvá, mikor még határozott karakterük ki nem domborodott, ki nem fejlődhetett, néhány év alatt sikerül — a legjobb hevesmegyei vagy hajdumegyei gyereket is — tökéletes, sült németté átgyúrni. Szomoru példákat tudok erre, t. miniszter ur. Tudok olyanokat, a kiknek régi, jó hangzásu magyar nevük van, s alig egy-két esztendeig voltak ott a hadapród-iskolában vagy alreál-iskolában, s már azon kezdték, hogy német vizitkártyákat nyomattak maguknak, és egypár év mulva azután már a pajtásaikkal is csak törve beszélték a magyart, mintegy el akarván árulni azt, hogy ez nekik nehezükre esik, mert ők rendesen németül szoktak beszélni. Ez a szellem uralkodik végig az egész országon. Hogy lehet már most azt kivánni akármelyik magyar embertől, hogy a fiát arra a pályára adja, hogy ő, a ki hazája és nemzete szeretetében nőtt fel, hazája, anyanyelve szeretetében őszült meg, ő a fiát, családja fentartóját, nevének folytatóját odaadja arra, hogy az majd megtagadja a magyar szót. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Apját, anyját!

Okolicsányi László: Hiszen nincs semmi kivánatosabb, mint az, hogy minél több magyar fiu legyen a hadseregben. Hiszen nálunk egy társadalmi szükséget elégitene ki ez, mert hány oly szerencsétlen apró exisztenczia van nálunk, a kinek elég szellemi képessége van, és a legnyomorultabb, rosszul dotált hivatalok után szaladgál, protekcióért könyörögve ajtóról-ajtóra, nem tud állást, alkalmazást kapni. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Miért nem mennek ezek katonai pályára? Hiszen nagyon derék, jóravaló tisztek lennének belőlük. De mikor ez a nagy ellentét, ez a kiegyenlithetetlen ellentét fennáll a nemzetnek érzelmi világa és a hadsereg szelleme között, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* akkor én bizonyos tiszteletreméltó jellemvonást látok abban, hogy nem akarják magukat odaadni a németnek. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ily szellemnek, a mely a hadseregben még mindig fennáll, nagyon szomoru következményei is lehetnek, a mint hogy tudjuk, hogy volt reá eset. Megtörtént az, hogy mikor a hadsereget a külellenség megtámadta és hadseregünk egyik csatát a másik után vesztette, akkor a nemzet egy része egészen közönyösen nézte a dolgot, a másik része pedig tapsolt a felett, hogy a mi hadseregünket verik.

Thaly Kálmán: 1866-ban volt ez!

Okolicsányi László: Ily állapotokat, t. uraim, nem akarunk megujitani, és azért akarjuk a hadsereget és a nemzetet egymással lélekben, szellemben, gondolkozásban összehozni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És azért mondjuk mi azt, hogy e kérdéseknek végleges megoldása és e differenciák kiegyenlitése legnagyobb erejét képezné a hadseregnek, ez hozná közelebb egymáshoz a hadsereget és a nemzetet, a nemzetet és a királyt.

Már most a gazdasági kérdések fontosságát tolják előtérbe. Kijelentem, hogy a vidéken tudakozódtam, és mondhatom, sehol nem találtam semmi nyomát annak, hogy ez a mostani ex-lex-állapot valami gazdasági szerencsétlenséget idézett volna elő a magyar nemzet széles rétegeiben. Ez a gazdasági pangás, ezek a gazdasági bajok, a melyekről itt beszélnek . . .

B. Kaas Ivor: Megvoltak évek óta!

Okolicsányi László: . . . bizonyos érdekköröket érintenek, az meg lehet, de a magyar nemzet nagy tömegét nem érintik. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A túlnyomó többség, a széles rétegek helyzetéről beszélek. Milyen a helyzet? Az illetőnek a földje megvan, a földje olcsóbbá nem lett, a buzája drágább, mint volt azelőtt, a szarvasmarháját, birkáját, sertését kiküldi külföldre. Megkérdeztem: az a gazda teljesen jól érzi magát, a nagy tömeg teljesen jól érzi magát, még hozzá örül annak is, hogy a fia nem rukkol be katonának, hanem otthon szánt és ha az adót megfizeti, jó, ha nem fizeti meg, nem hajtják végre. *(Egy hang jobbfelől: Birka politika!)*

Végre is belátom azt, hogy egy rendezett helyzetnek előidézése, normális viszonyok létesisése minden esetre mindnyájunknak érdekében áll, ezt kivánja az országnak tekintélye is és erre mindnyájunknak őszintén és komolyan törekednünk kell. Ennek a tervnek az elérésére azonban nem az az ut, a melyet gr. Tisza István miniszterelnök ur programmja tartalmaz. Az a programm a nemzet jogait nem

Digitized by Google

védi meg és nem érvényesiti felfelé, és a nemzet kivánságait nem elégiti ki és nem nyugtatja meg lefelé.

Annak a férfiunak, a ki azt az érzelmi és szellemi összhangot, a melyről előbb beszéltem, hadsereg és nemzet, nemzet és király között létre akarná hozni, teljes nyilt határozottsággal kell odaállni a trón elé, be kell bizonyitania azt, hogy a mit a magyar nemzet kiván, nem egyéb, mint ennek a nemzetnek a joga, és meg kell magyaráznia azt, hogy ennek a jognak az elismerése megerősiti a trónt és a hadsereget. A királyoknak és császároknak nem azok teszik a legnagyobb szolgálatokat, a kik mindig kellemeset beszélnek nekik. Eszembe jut, hogy Hadrián császárnak volt egy igen kedves poétája, Flórus, a ki a császárnak igen kedves embere volt s rendkivül sokat tudó és szellemes ember hirében állott. Egy alkalommal, az akkori kor szokása szerint, a császárral tudományos vitatkozásban több tudós jelenlétében a császár valami rendkivül nagy lapsust követett el a tudomány megállapodása ellen és olyant mondott, a mi abszolute nem volt helyes, mire Flórus azonnal sietett kijelenteni, hogy igaza van. Utóbb a tudósok, a kik e felett magukban felháborodtak, de annak csak később, más helyen adtak kifejezést, kérdőre vonták Flórust, hogy hogyan adhatott ő a császárnak igazat ilyen dologban, a miben valósággal igaza nem volt. Erre Flórus azt felelte: »Mindig igaza van annak, a ki harmincz légió felett parancsol.« Hát, t. képviselőház, a Krisztus utáni I—II. századbeli imperium és a XX. század czivilizált és alkotmányos kulturája közt az a különbség, hogy akkor mindig igaza volt annak, a ki harmincz légió felett parancsolt, mig ma csak annak van igaza, a ki az igazság álláspontján van. *(Helyeslés a baloldalon.)* És ha milliók és milliók állanak mögötte, az igazságot sem lerontani, sem leszavazni, sem megsemmisiteni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Az pedig, hogy a nemzetet minden intézményében, tehát a hadseregében is az ő nyelvének érvényesülése megilleti, az egy oly igazság, melyet, azt hiszem, senki kétségbe nem von, de ezt ebben a házban nem is hallottam kétségbevonni. Ha vannak akadályok, melyek ennek gyors életbeléptetését most még lehetetlenné teszik, tudunk mi számolni ezekkel az akadályokkal, de akkor látni akarjuk a komoly törekvést és az előkészületeket arra, hogy ezek az akadályok elháritassanak. *(Helyeslés balfelől.)* Ha pedig elháritattak, akkor azután ez a jog a maga teljességében érvényesüljön és a magyar nemzet ezen követelése kielégittessék. Ha ez meglesz, akkor béke és nyugalom lesz az országban és akkor ebben a képviselőházban többé azokkal az u. n. czéltalan és eredménytelen közjogi vitákkal nem kell az időt tölteni, hanem áttérhetünk a közgazdasági működésre. Szivesen fogunk részt venni mi is abban a munkában, mert azt a munkát is fontosnak tartjuk, de csak akkor, hogyha a magyar nemzet alkotmányának multja, törvényei és érzelmei által megkövetelt ezen jogok ki lesznek elégitve. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A most tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot én ezért nem fogadom el, hanem arra kérem a t. házat, fogadja el azt a határozati javaslatot, melynek czélja nem egyéb, mint az, hogy ezek a kérdések állandóan és megnyugtató módon megoldassanak, s akkor nagyon rövid idő alatt meg lehet oldani a függő kérdéseket, s a javaslat tárgyalás alá fog vétetni.

Elleninditványom a következő: »A képviselőház a törvényjavaslatot visszautasitja és kimondja, hogy az ujonczjutalék mennyiségének megállapitása, illetve fentartása felett addig nem kiván határozni, mig a hadsereg, nevezetesen az egész hadsereg kiegészitő részét képező magyar hadsereg, jelvényei a fennálló közjogi állapotnak megfelelően rendezve nincsenek és a magyar vezényleti és szolgálati nyelv életbeléptetésének előkészületeire szolgáló intézkedések meg nem tétetnek.« *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.*

Elnök: Thaly Kálmán képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Thaly Kálmán: T. ház! Csak egy perczre bátorkodom igénybe venni becses figyelmüket. Ezt sem magamtól teszem, hanem erre azon oldalról jött az ok. Hivatkozhatom minden, a tegnapi ülésnek körülbelül közepén jelen volt képviselőtársaimra, de hivatkozhatom a ma megjelent hirlapokra is, melyek tegnap a t. miniszterelnök ur felszólalása után következő felszólalásomat ugy itélték meg, hogy az higgadt, tárgyilagos, nyugodt hangon volt tartva, mert épen a parlamenti nyugodt hang érdekében emeltem fel ismételve szavamat. Mindazonáltal beszédem alatt egy közbeszólás hangzott el, melyet csak most a ház naplójából veszek észre, mert tegnapi beszédem alatt a túloldalon támadt zajban nem hallottam azt, különben mindjárt feleltem volna rá. A ház naplójából bátorkodom a megfelelő részt felolvasni, s csak rövidke válaszom lesz rá. Én akkor, mikor a miniszterelnök ur kinevezését és a katonai javaslattal kapcsolatban Lobkovitz herczeget is szóba hoztam, szó szerint ezt mondottam: »hiszen ennél észszerübb lett volna, ha a korona a helyett, hogy Tisza Istvánt itt alkotmányos formák közt miniszterelnökké méltóztatott kinevezni, egyszerüen Lobkovitz herczeget ülteti az ország élére.« Én ugy mondtam ugyan: a kormány élére. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Ez a nagy zaj, a mely a jobboldalnak szélső részén volt, tette lehetetlenné, hogy én az erre onnan jött közbeszólást meghalljam. Itt a naplóban ugyanis ez áll: »Sréter Alfréd: józan magyar ember ilyet nem mondhat!« *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Ezen nagyon is világosan kifejezett szólamra nekem csak az a megjegyzésem, hogy akár az én parlamenti viselkedésemet, akár az én irodalmi működésemet vegye is valaki tekintetbe, bátran, nyugodt lélekkel bizom én a magyar közvéleményre annak megitélését, hogy közülünk, Thaly Kálmán és Sréter Alfréd közül, melyikünk a józan, melyikünk a részeg? *(Élénk éljenzés, derültség és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Miután az idő előrehaladt és szólásra még többen vannak feljegyezve, javaslom a t. háznak, hogy a tanácskozást ma ne folytassa.

A legközelebbi ülésre nézve inditványozom, hogy a ház tartsa legközelebbi ülését holnap d. e. 10 órakor és annak napirendjére tüzze ki ugyanazon tárgyakat, a melyek a mai ülés napirendjét képezték.

Okolicsányi László: Hát az inditványok és interpellácziók?

Elnök: Szerdán és szombaton a házszabályok értelmében ugy, a mint az irományokra nézve is magától értetődik, ezt nem kell külön kimondani. *(Helyeslés jobbfelől.)* Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Akkor ezt a ház határozatképen kijelentem és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

336. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 14-én, szombaton,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirendvita. — Nosz Gyula interpellácziója a belügyi és földmivelésügyi miniszterekhez az állami birtokvételek tárgyában a Tátrában.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gróf Esterházy Kálmán jegyző, a javaslatok mellett felszólalókat Nyegre László, az azok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt méltóztassék meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1903. november hó 13-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem: van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőköny ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, akkor kijelentem, hogy a ház a felolvasott jegyzőkönyvet hitelesiti.

Bemutatom Torda-Aranyos és Árva vármegyék közönségeinek feliratait: a vidéki városok csatornázására és vizvezetékkel való ellátása tárgyában;

Árva és Nyitra vármegyék közönségének feliratait: a községekről szóló 1886 : XIII. törvényczikk módositása iránt;

Torda-Aranyos vármegye és Székesfehérvár sz. kir. város közönségeiknek feliratát: a választói jog reformja érdekében;

Arva vármegye és Szabadka város közönségének feliratát: a tüdővész terjedésének meggátlása tárgyában;

Szabadka és Székesfehérvár városok közönségének feliratát: a kiszolgált katonák hazabocsátása iránt;

Árva vármegye közönségének két rendbeli feliratát: a külföldön lakó magyar földbirtokosok külön megadóztatása és a közutakról és vámokról szóló 1890 : I. t.-czikk módositása iránt;

Székesfehérvár város közönségének feliratát: a nemzeti követelményeknek a hadseregben való érvényesülése érdekében; *(Élénk helyeslés a balés a szélsőbaloldalon.)*

Szabadka város közönségének feliratát: Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazaszállitása iránt. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mindezen kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett.

Következik az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása.

Nyegre László jegyző: Van szerencsém a t. háznak jelenteni, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Nyegre László jegyző: Az interpellációs könyvbe a következő ujabb interpellácziók jegyeztettek be:

November 12-én: Molnár Ákos az olasz borvám-szerződés miben állásáról a miniszterelnök urhoz;

november 13-áról: Barta Ferencz a vaskóhi főszolgabirósághoz tartozó lunkai körjegyző, Drágán József visszaélései tárgyában a belügyminiszterhez;

november 14-éről: Sebess Dénes a székelyföldi tagositó mérnökök minősitése tárgyában az igazságügyminiszterhez;

ugyancsak november 14-ről: Bedőházy János az udvarhelymegyei főjegyző, gróf Lázár Ádám felfüggesztésének törvénytelen indokolása

Digitized by Google

tárgyában a belügyminiszterhez. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Előbbről nincsenek?)*

Elnök: Azon interpellációk, a melyek előbbről lettek bejegyezve, már felolvastattak. Igy Nosz Gyula, Lendl Adolf és Darányi Ferencz képviselő urak interpellációi a multkor fel lettek olvasva, azok a nyomtatott napirendben fel is vannak sorolva. *(Zaj a baloldalon.)*

T. ház! Tekintettel arra, hogy több interpelláczió van bejelentve, javaslatom odairányul, hogy a ház a tanácskozást 1 órakor szakitsa meg és igy 1 órakor térjünk át az interpellácziókra.

Ehhez Lovászy Márton képviselő ur kiván szólani.

Lovászy Márton: T. képviselőház! Miután ugy látom, hogy nem kevesebb, mint nyolcz interpelláczió van bejelentve, és ma ugy tudom, hogy még egy interpellácziót jelentenek be, maguk az interpellácziók nyomósak és fontosak, és mivel a ház tagjai igen régóta nem élhettek interpellálási jogukkal, azt inditványoznám, hogy már tizenkét órakor térjünk át az interpellácziókra. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Szederkényi Nándor: Miután nagy halmaz interpelláczió van már régóta, vessünk ennek is véget és engedjünk időt arra, hogy azok mind elmondathassanak. Azért feltétlenül szükségesnek tartom, hogy tizenkét órakor térjünk át az interpellácziókra. *(Helyeslés a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Egy órakor!)*

Elnök: Miután több interpelláczió van, talán belenyugszik abba a t. ház, hogy félegykor térjünk át az interpellácziókra. *(Helyeslés.)* E szerint félegykor, a szokásos szünet után áttérünk az interpellácziókra. A jegyző ur nem vette észre, hogy még a hátsó lapon is van egy interpelláczió. Kérem a jegyző urat, méltóztassék azt is felolvasni.

Nyegre László jegyző: November 14-éről: dr. Vlád Aurél jegyzett be interpellácziót a dobrai kaszinó feloszlatása tárgyában a belügyminiszterhez.

Elnök: Következnék most az ujoncztörvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása. Mielőtt azonban erre rátérnénk, Sréter Alfréd képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Sréter Alfréd: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nagyon sajnálom, hogy a tegnapi ülés végefelé már nem lehettem itt; sajnálom azért, mert, a mint azóta értesültem, de a ház naplójában is olvasom, az ülés végén Thaly Kálmán képviselő ur szólalt fel és felszólalásában velem és az általam használt kifejezésekkel foglalkozott. E közben oly kifejezéseket használt, a melyeket, meg vagyok győződve, hogy nem használt volna, sőt talán egész felszólalása is elmaradt volna, hogy ha az én szavaimnak helyes értelmét felfogja, vagy ha azokat, a mit róla fel sem tételezek, félre nem magyarázza. Hát, t. ház, Thaly Kálmán az ő beszédének végén azt mondja: felhivom a nagyközönséget, itéljen közöttünk, — már t. i. közte és én közöttem — vajjon ki volt a józan és ki volt a részeg.

Bakonyi Samu: Azt mondta a képviselő ur: józan ember nem beszél igy! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Sréter Alfréd: Ebben a dologban én nem a nagyközönséget hivom itt fel birónak, hanem Thaly Kálmánt, azt a Thaly Kálmánt, a ki meg fog engem hallgatni és meg fogja érteni mai felszólalásomat és szavaimnak megmagyarázását. *(Egy hang a baloldalon: Vizet az öregnek! Zaj jobbfelől.)* Majd felelek erre is. *(Felkiáltások jobbfelől: Ezzel is le kell számolni! Nagy zaj mindkét oldalon. Elnök csenget.)*

A magyar közönség Thaly Kálmánról egyetlen itéletet hozott — és ebben a magyar közönségben benne vagyok én is — még pedig ugy itélt, hogy Thaly Kálmán igaz magyar ember, kitünő történész és kitünő tudós. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalan.)* Hanem azt engedje meg az én t. képviselőtársam, Thaly Kálmán, hogy az ő tudománya és tudása sem terjed odáig, hogy egészen bele tudjon nézni a szivekbe és mindig helyesen meg tudja érteni a gondolatokat és mondatokat.

Ugron Gábor: A Rákóczi-história világitásánál nézi! *(Zaj jobbfelől.)*

Sréter Alfréd: E hiba történt meg tegnap is Thaly Kálmánnal. Mit mondott ő beszédében? Azt mondta, hogy az ilyen alkotmányos Tisza-rezsim helyett, vagyis a helyett, hogy Tisza Istvánt nevezte volna ki a felség, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* küldte volna ide inkább Lobkovitzot. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Erre én azt kiáltottam közbe, hogy józan magyar ember ilyent nem mondhat. *(Felkiáltások jobbfelől: Igaza volt! Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A ki engem ismer, s a ki általában helyesen gondolkodik, az tudja, hogy én magyarul beszélek és hogy ha azt akarom valakire mondani, hogy csak részegen mondhatott ilyet, akkor én ezeket a szavakat használtam volna. *(Ugy van! jobbfelől. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig azt mondom, hogy józan magyar ember ilyet nem mondhat, akkor ez azt jelenti, hogy józan megfontolással, higgadt gondolkozással és pártszenvedélytől menten ember ilyet, mint a mit Thaly Kálmán képviselőtársam mondott, nem mondhat. Én csakis ebben az értelemben és, ismétlem, hogy csakis ezen, egyénileg nem sértő értelemben tett közbeszólásomat fentartom. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* És a mikor ezt teszem, akkor kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ha — a mit el nem várok, nem hiszek és fel sem tételezek, — t. képviselőtársam, daczára ennek, tegnapi szavait helyesnek itélné ezen magyarázatom után is, akkor azt kellene mondanom, hogy én azokat visszautasitom, sőt ennél többet mondanék: azt, hogy akkor én Thaly Kálmánt saj-

Digitized by Google

nálnám. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Még egy más kérdésben is kívánok felszólalni. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Az imént hangzott el itt egy szó felszólalásom első részében; *(Halljuk! Halljuk!)* az a szó, hogy »vizet!« Nem először hangzott el itt ez a kiáltás. Elhangzott az tegnapelőtt is, de jogosulatlanul. Akkor, a midőn Holló Lajos képviselőtársam támadta a jegyzőkönyv helyességét és hivatkozott arra, hogy a csütörtöki ülésre tartozó határozat csak pénteken reggel hozatott meg, akkor én azt mondtam, hogy az önök komédiázása volt ennek az oka. *(Ugy van! jobbfelől. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Ma is ez a meggyőződésem, és ebben igazságom is van. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* És akkor önök, — bánom is én, hogy kik; egy vagy több, vagy akár mind — azt kiáltották közbe, hogy »vizet az öregnek!« *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)* Csak legyenek nyugodtak; akkor ez oldalról megkapták rá a feleletet, hogy »szájkosarat, kényszerzubbonyt nekik!« Nem én mondtam; *(Nevetés és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jól van, jól! Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* az én feleletem nem ez volt; az én feleletemet most mondom meg önöknek; az én feleletem az, hogy ugy tudom, nem először történik ez a közbeszólás, hogy »vizet!« *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj. Halljuk! jobbfelől.)* Hát legyenek nyugodtak, majd nem fognak nevetni, mert én ezt önöknek torkukra forrasztom. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ha az a közbeszólás először hangzik fel, az lehet egy viccz, hogy jó vagy rossz viccz-e, az megitélés dolga; a mikor másodszor hangzik fel, akkor már sülyedt, akkor legalább is unalmas, a mikor pedig harmadszor vagy több izben hangzik el, akkor ennél is alacsonyabb; nemcsak hogy nem okos közbeszólás, de ennél is rosszabb, mert nem is találó. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ez igaz!)*

Azt a vizet, a melyet nekem szántak, tartsák meg önök maguknak. *(Helyeslés jobbfelől. Derültség a szélsőbaloldalon.)* Megmondom azt is, hogy miért. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Zaj. Elnök csenget.)* Önöknek van arra szükségük; önök közt vannak azok az agyak, a melyeknek velejében vannak azok a tekervények, *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a melyek azon frivol gondolatokat és kigondolásokat nemzik, *(Derültség és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hiszen ott ül a kigondoló bizottság! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* a melyeknek alapján azután a közönségnek, a teljes nyilvánosságnak kizárásával itt óraszámra operettszerüleg rendezett és keresztülvitt zárt üléseket folytatnak . . . *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Mi köze hozzá!

Sréter Alfréd: . . . olyan zárt üléseket, a melyek ennek a parlamentnek nivóját mindig lejebb és lejebb sülyeszti. *(Ugy van! jobbfelől.)* Nohát én undorral fordulok el az ilyesmitől! *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Következik a napirend harmadik pontja. Szólásra következik:

Trubinyi János jegyző: Gál Sándor!

Gál Sándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ide s tova egy esztendeje már annak, hogy elkeseredett harcz folyik a nemzet életében, a mely végczéljában odairányul, hogy azokat a jogokat, melyek a nemzetet történelmi és jogtörténelmi alapon megilletik, a nemzet részére ez a párt megmentse és fentartsa.

Még ha mindazon sérelmek, a melyek ezen keserü és hosszas vita alatt felszinre hozattak, orvosolva lettek volna és hogyha a magyar nemzetnek a hadi szervezettel szemben jogai oly bázison nyugodnának, mely a nemzet részére és a nemzet alkotmányos szabadsága részére teljes megnyugvást nyujtana, abban az esetben is a jelen kormány által előterjesztett katonai javaslat ellen a függetlenségi pártnak a parlamenti küzdelem, a parlamenti harcz legélesebb fegyverét kellene alkalmazni, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A legélesebb fegyvert kell, hogy alkalmazza azért, mert erre a pártra itt a parlamenti küzdelem terén kettős kötelezettség hárul. Egyrészt védeni és megmenteni a nemzet alkotmányos jogát, szabadságát, másrészt pedig a parlamenti tanácskozás rendjén a maguk integritásában fentartani a parlamenti elveket, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a kormány akkor, midőn a jelen helyzetben és a jelen körülmények között ezt a katonai javaslatot tárgyalás alá idehozta, nem élhetek enyhébb kifejezéssel, hanem legalább is azt kell, hogy mondjam: a legszembeszökőbb, a legfrivolabb parlamenti csinyt követte el, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* különösen akkor, a midőn egy uj kormány megalakulása alkalmával a kormány bemutatkozására irányuló programm felett megindult parlamenti vita beszüntetésével saját czéljának jogosulatlan elérése végett a katonai javaslatoknak tárgyalás alá kitüzését inditványozta és ezt a parlamenttel elfogadtatta. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Távol áll tőlem az a gondolat, hogy a felségjogokat bármi tekintetben kétségbe vonjam, azoknak keretét megszükitsem; de viszont ezzel olyankor, midőn a felségjogok nem olyan módon és nem olyan keretben érvényesülnek, a mely az alkotmányos követelményeknek megfelelne, midőn a Felség saját tényei által magát a parlamentáris elvekkel és szabályokkal ellentétbe helyezi, semmi sem tart engem vissza attól, hogy ezeket a túlkapásokat, túllépéseket a parlament előtt felszinre hozzam. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Jogunk van megbirálni!

Digitized by Google

Gál Sándor: A kormány kinevezésének joga kétségtelenül a királynak felségjogát képezi. Ezt a jogát a Felség csak alkotmányos formák között és bizonyos erkölcsi kötelességek mellett gyakorolhatja. A Felség kinevezésének ténye még a kormányt mindazon eszközök birtokába nem juttatja, melyek egy parlamenti tanácskozáshoz, egy nemzet politikai életének vezetéséhez és irányitásához feltétlenül szükségesek.

És milyen jelenséggel találkozunk a jelen kormány kinevezése és programmjának elmondása alkalmából? *(Halljuk! Halljuk!)* Akkor, midőn a nemzet törvényhozótestülete a saját jogát érvényesiti az által, hogy a kormány programmját birálat tárgyává teszi, a felett nézetét kifejezésre juttatja, akkor túlteszi magát a kormány azon a parlamentáris elven, hogy azokat az erkölcsi jogositványokat is megszerezze, melyekre neki a pártok álláspontja vagy az összparlament elvi álláspontja szerint feltétlenül szüksége van, a vitát bezárja és a parlamenti erőszak egy bizonyos nemével *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* tárgyalás alá hozza a katonai javaslatokat, a mi végeredményében nem jelent egyebet, mint igénybevételét a nemzet azon áldozatkészségének, mely a nemzet rendelkezése és diskréciója alatt áll. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez a parlamentáris hiba természetszerüleg maga után vonta a legsulyosabb alkotmányjogi sérelmet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A hadsereg fennállásának vagyoni érdekei a nemzet rendelkezése alatt állanak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát, hogy egy bizonyos kormányzat az ő kormányzásához szükséges eszközöket megszerezhesse, elsősorben is szükséges alkotmányjogi szempontból, de parlamentáris szempontból is az, hogy alkotmányos és parlamentáris módon rendelkezési jogot nyerjen mindazon anyagi eszközök felett, melyek a hadsereg fentartásához feltétlenül szükségesek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A kormánynak tudvalevőleg ez idő szerint indemnityje nincs, tehát a vagyoni jogok feletti rendelkezést semmi tekintetben, semmi irányban, semmi mértékben nem gyakorolhatja. Egy éve, hogy a kormányzat költségvetés nélkül történik. És erre vonatkozólag a miniszterelnök ur azt a könnyelmü kijelentést engedi meg magának, hogy ha már eddig törvénytelen alapon és módon kormányoztak, semmit sem változtat az a dolgon, ha ez a törvénytelen állapot általa mesterséges uton még egy bizonyos ideig fentartatik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A kinek a parlamentárizmusról ilyen felfogása van és a kinek nyilatkozatában a törvénytiszteletnek és alkotmányszeretetnek csak ily foka nyilvánul meg, az az én nézetem szerint már ezen felfogásánál fogva is teljesen képtelen arra, hogy egy nemzet politikai vezetését, egy nemzet államügyeinek elintézését kezeiban tartsa. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha tehát ő, a ki elsősorban és minden alkalommal, ha érdekei azt kivánják, a parlamentárizmus szabályainak integritására hivatkozik és ha ő bizonyos, meg nem engedett, mondhatom, nemzetellenes célokat a parlamentáris szabályoknak ily frivol megsértésével képes elérni és ha a parlamentárizmussal szemben ily kisérletre vállalkozik, akkor ő nem az az egyén, a ki ebből a bonyodalomból és küzdelemből azt a nemzetet oly módon kivezesse, a mely a nemzet erkölcsi és alkotmányas jogának diadalát jelentené. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezek lehetnének azok az előzmények, a melyek mint általános szempontok irányithatják felfogásomat a jelenlegi kormánynak parlamenti helyzetére vonatkozólag. Magának a parlamentárizmusnak alaptanaival és alapelveivel is érdemes volna foglalkoznom; még pedig azért, hogy az a kormány, a mely intézkedéseiben, nyilatkozataiban a parlamenti szabályokra hivatkozik, lássa be, hogy épen azon elvekkel, azon erkölcsi és alkotmányjogi szabványokkal jön ellentétbe, a melyekből az ő hatalmi élete származik.

Azonban ezen kérdés tüzetesebb fejtegetése oly tág térre vezetne el, a melyre a szükséges idő egyrészt talán rendelkezésemre sem áll; de másrészt azt hiszem, hogy ily hosszas fejtegetéseket fizikumom se tudna kibirni. Épen azért ezekkel végezve, áttérek magának a törvényjavaslatnak politikai méltatására, a melyet kettős szempontból kivánok taglalni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A 48-as és függetlenségi párt semmi néven nevezendő oly állami organizmus fentartásához, mely alkotmányos önállóságunkat és függetlenségünket veszélyezteti, sem erkölcsi hozzájárulását nem adja, sem az arra szükséges materiális eszközöket a kormánynak rendelkezésére nem bocsátja. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezen kérdésben a függetlenségi párt felfogásának és meggyőződésének már félszázados multja van, tehát ha én azokat az elveket és indokokat itt felsorolnám, a melyek indokolják ennek a pártnak ebben a tekintetben való magatartását, legalább is az ismétlés bünébe esném. Megelégszem annak kijelentésével, hogy a függetlenségi párt a katonai javaslatokat már elvi álláspontjából kifolyólag is egyáltalán meg nem szavazza. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A kérdés ezen ágával körülbelül végeztem volna. Hogy azonban a katonai javaslatokat más szempontból is kritika tárgyává kivánom tenni, erre vonatkozólag indokul felhozom azt a kettős feladatot, a melyet az e padsorokat kitöltő párt a mi parlamenti életünkben teljesiteni köteles. Egyrészt, mig a nemzet történelmi és jogtörténelmi multját fentartja, s mig történelmi jogainknak és jogtörténelmi jogosultságunknak ellenőrzésére vállalkozik, addig másrészt tekintettel azon pártalakulásokra, pártviszonyokra, a me-

Digitized by Google

lyekkel itt a magyar parlamentben találkozunk, teljesiti az u. n. parlamenti ellenzék kötelességeit. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Bárha az 1867-es alapot ő politikája és parlamenti működése alapjává egyáltalán nem teszi, mert az meggyőződése szerint nem oly konstitutiv alkotás, melyben a mi államiságunk, a mi nemzeti függetlenségünk akár elférhetne, akár kidomborodhatnék, s habár ennek semmi néven nevezendő oly intézményét el nem fogadja, a mely nemzeti jogaink megcsorbitását vagy megcsonkitását eredményezné, leszámol a tényleges viszonyokkal és mindaddig, a mig a nemzet politikai felfogásában a saját politikai álláspontjának többségét megszerezni nem tudja, a parlamenti ellenzék kötelességének teljesitését veszi kezébe és kritika tárgyává teszi azon intézményeket is, a melyek az állami életben az 1867-es törvény alapján fennállanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha ebből a szempontból tekintjük is a javaslatot, akkor nem tudok semmi néven nevezendő elfogadható argumentumot és érvet felhozni arra nézve, a mi ennek a törvényjavaslatnak az elfogadását, az ujonczjutalék létszámának megállapitását és annak megajánlását magyar nemzeti szempontból bármi tekintetben is indokolttá tenné. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az 1867:XII. t.-cz. általános bevezető rendelkezéseinek princzipiuma Magyarország törvényhozási és kormányzati függetlensége. A kiegyezés államjogi elvének kiindulási pontjául a pragmatika szankcziót vette fel, és saját felfogása szerint annak konkluzióit levonva, a közös intézményeket ugyan megteremtette, de kiindulási pontja szerint sem lehetett alapgondolata soha az, hogy a nemzet jogtörténelmi multjával szakitson, hogy alkotmányos szabadságát és alkotmányos függetlenségét bármi tekintetben feladja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy ezen felfogásom magában a 67-es törvényben expressis verbis kifejezésre jut, arra bizonyitékul legyen szabad bevezető rendelkezésének egyik szakaszát felolvasni. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa!)*: »Ez okból Magyarország főrendei és képviselői nem mulaszthatják el gondoskodni oly módokról, a melyek lehetővé tegyék, hogy azon alapszerződés, a mely az 1723:I., II. és III. törvényczikkek által a felséges uralkodóház és Magyarország között létrejött, a mely egyrészről a birodalmi kapcsolathoz tartozó országok és tartományok az 1723:I. és II. törvényczikkek értelmében együttes és elválaszthatatlan birtoklását, másrészről pedig Magyarországnak önálló törvényhozási és kormányzati függetlenségét biztositotta, lényegében jövőre is sértetlenül fentartassék.«

Ezen törvénykijelentésnek két kardinális alaptétele van. Az egyik alaptétele az, a mely kötelező erővel és egy törvény egész tekintélyének sulyával kifejezésre juttatja, hogy Magyarországot a dualizmus keretében is önálló törvényhozási és kormányzati jogok illetik meg, és illetve a multban gyökerező ezen alkotmányos jogai lényegükben a jövőben is fentartatnak. Ha ezen törvénynek további rendelkezése nem volna, ha az itt e pontnál megszakadna is, ez az állami élet sohasem fajulhatna el oda, a hová elfajult ma, a közös intézmények téves értelmezése és tendenciózus elferditése miatt. Ha egy nemzetet önálló törvényhozási és független kormányzati jog illet meg, az a függetlenségnek legalább annyi attributuma felett rendelkezik, a mely elegendő arra, hogy a nemzetek életében, mint önálló, független nemzet jelenhessen meg. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ennek a törvénynek további konkluziója, hogy azon intézmények, a melyeket ezen szellemben létesit és konstruál, semmi körülmények közt nem eredményezhetik magának a törvénynek rendelkezése szerint azt, hogy a mi függetlenségünk, a mi önállóságunk bármi tekintetben is homályba burkoltassék vagy megszakittassék. Nem eredményezheti azért, mert a ki az államjogi elvekkel csak némileg is tisztában van, ha ilyszerü elvnek törvénybe iktatásával találkozik, akkor az magának az állami életről, annak attributumairól és megnyilatkozásáról kellő fogalmat alkothat. De hiszen nem szükséges az, hogy teorikus elvekhez forduljunk, a melyek talán a konstitutiv intézmény hiányosságának megmagyarázásához szükségesek lennének, mert hiszen ha maga ez a törvény — és itt áttérek magára a törvényjavaslatra, áttérek beszédemnek tulajdonképeni tárgyára — maga ez a konstitutiv intézmény, a melynek egyik rendelkező részét felolvastam, sok minden nemzeti jogot meg is csorbitott, s ép ezért sok tekintetben jogosult is ellene a jogtörténelmi kritika, sok tekintetben illetheti jogosult vád ezen törvény megalkotóit, egy azonban kétségtelenül áll, és ez az, hogy ezen törvényalkotás a nemzetet önálló hadi szervezetétől, a nemzeti akaratot a végrehajtáshoz szükséges organizmustól megfosztani nem akarta és nem is fosztotta meg. Hogy ez igy van, utalok a törvény 11., 12., 13. §§-aira, a melyek határozott intézkedést tartalmaznak a magyar hadsereg intézményének fentartásáról és a magyar nemzet hadszervezetének létezéséről. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy a jelenlegi hadsereg az 1867:XII. törvényczikkben kontemplált államjogi elvnek megfelel-e vagy nem, erre nézve a lefolyt katonai vitákban az összes ideák és felfogások kifejezésre jutottak és csoportosultak. Azonban én nagyon lényegesnek tartom ezen kérdésnek továbbtaglalását, mert végkonkluzióként nem követhetünk a jövőre sem más álláspontot, mint a minőt követtünk a multban, mindaddig, mig azon katonai sérelmek orvosolva nem lesznek, melyek a parlamenti harczot okozták. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A jelenlegi hadsereg nyelvében német, jelvényében czimerében pedig császári. Ezen két

Digitized by Google

jelenségnek jogtörténelmi taglalásával én körülbelül teljesitettem kötelességemet, kifejtettem azon indokokat, a melyek felhozhatók akkor is, midőn a nemzethez a honvédelmi kötelezettség álürügye alatt közelitenek, hogy nagyobb és nagyobb áldozatokat kiszipolyozhassanak. A nyelvkérdésre vonatkozólag külön rendelkezést nem tartalmaz az 1867:XII. t.-cz., hanem azt legujabban beillesztik annak 11. §-ába. Hogy ezt emlékünkben felfrissitsük, felolvasom ezen szakasz rendelkezését: »Ő felsége a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindaz, a mi az egész hadseregnek és igy a magyar hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészitő részének egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el.« Ha valaki pártatlan elfogultsággal ezen törvényszakasz rendelkezése felett premeditál, elsősorban és feltétlenül szemébe kell hogy tünjön, hogy ezen szakasz a Felségnek ujabb alkotmányos fejedelmi jogokat nem biztosit, hanem elismeri a Felségnek a jogtörténelmi multban gyökerező alkotmányos fejedelmi jogait. Ha már ez a kérdés igy alakul, akkor jogtörténelmi alapon nem nehéz kimutatni azt, hogy az az államfő, a ki ezen paragrafus rendelkezése alapján a magyar hadsereget magyar nemzeti nyelvétől megfosztja, arra a német szolgálati és vezérleti nyelvet ráoktrojálja, fejedelmi kötelességeivel ellentétbe helyezkedik. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ha visszapillantást vetünk a történelmi és jogtörténelmi multra a nyelv-, jelvény- és czimerkérdés tekintetében, minő konkluziókhoz jutunk? A magyar királynak alkotmányos fejedelmi joga a hadsereg nyelvének meghatározására, a jelvények minőségére és a czimerkérdésre soha az egész történelmi multban ki nem terjedt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy nagy látképét, nagy perspektiváját adjam ennek a jogtörténelmi igazságnak, egyszerüen utalok arra, hogy a bandériális hadiszervezet idejében a bandériumot kiállitó egyének jogositva voltak saját zászlójuk alatt a királyi hadsereghez csoportosulni. A bandériális hadiszervezet megszünte után, a mit körülbelül 1715-re tehetünk, midőn a rendes hadsereg létesittetett, semmi néven nevezendő külön konstitutiv intézmény nem alkottatott, a mely a jogtörténelmi multtól eltérőleg, a Felségnek, mint hadurnak külön jogokat biztositott volna.

Mi következik ebből? Ha nem volt joga annak a Felségnek, annak az államfőnek a bandériális hadiszervezet korszakában a zászlaja alá sereglett hadsereg nyelve, czimere és jelvényei fölött rendelkezni, mint a hogy nem volt joga, s ha 1715-ben, a mikor rendes hadsereg szerveztetik, ilyen ujabb jogokat nem nyert és későbbi törvényhozásaink sem adtak neki ily irányu jogokat, sőt ellenkezőleg, Holló Lajos t. képviselőtársam által a mult alkalommal is igen szépen vázolt küzdelmeknek egyes mozzanatából kivehetőleg a nemzet határozottan és nyiltan fentartotta magának a hadsereg nyelve feletti rendelkezési jogot: akkor 1867-ben a XII. t.-cz. rendelkezései folytán az államfő ilyen jogositványhoz, ilyen joghoz törvényhozási alapon nem is juthatott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ugyanez áll körülbelül a czimerkérdésre vonatkozólag is, annyi eltéréssel, hogy történelmi hagyományaink ezt a kérdést a nemzet álláspontjának és érdekeinek előnyére sokkal világosabban és határozottan kifejezésre juttatják. A mint tudjuk, a jelenleg közösnek nevezett hadsereg jelvénye a sárga-fekete lobogó, czimere a kétfejü sas.

Szives türelmét kérem a t. háznak, hogy a kérdésnek ezen oldalával is jogtörténelmi alapon egy kissé foglalkozhassam. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Az ausztriai császári czim felvételének históriáját történelmi alapon ezen t. ház minden egyes tagja ismeri. Ezzel tovább foglalkozni tehát ezen beszédem keretében szükségtelennek tartom, s csupán arra szoritkozom, hogy az osztrák császári és illetve az örökös császári czimet felvette a Habsburg-ház 1804-ben. A sárga-fekete lobogó és illetve szin, valamint a kétfejü sas a német római birodalmi császárságnak volt a jelvénye. Heraldikai szempontból ez a jelvény, a kétfejü sas, jelezte volna az egyik föltevés szerint a világi és egyházi legfőbb hatalmat, a másik szerint pedig jelezte volna a két római birodalmat, a keletit és a nyugatit. De bár honnan származzék különben és bármit jelentsen, ez a kérdés lényegére egyáltalán nem tartozik. De igenis tartozik az, hogy ugy a kétfejü sas, mint a sárga-fekete zászló a német-római császárságnak jelvénye és czimere.

A midőn a német-római örökös császári czimet a Habsburg-ház felvenni óhajtotta, s erre vonatkozólag jegyzékváltás indult meg az európai diplomácziával, Anglia, valamint Belgium e tekintetben aggályokat táplált és nem akart ennek az elismeréséhez hozzájárulni. Angliának erre vonatkozó jegyzékváltása egy erről szóló történelmi munkában rendelkezésemre áll és a t. ház szives engedelmével ezt felolvasom. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):* »Nagyobb eltéréseket csak Anglia és Svédország válaszában találunk, mert ámbár Oroszország szintén halogatja hozzájárulását, de ennek csak az a czélja, hogy a bécsi udvart némely orosz érdekekre nézve engedékenyebbé tegye. Anglia ugyan kész az örökös császári czimet elismerni, de hozzáteszi, hogy az esetben, ha valaha a római-német császári korona az ausztriai császári czimtől különválnék, az utóbbi czim viselőjének nem adhatna más rangi elsőbbséget, mint a mely a magyar királyt és a cseh királyt, vagyis az örökös tartományok uralkodóját megilleti.«

Ebből a jegyzékváltásból és Angliának nyilatkozatából mi következik tehát? Anglia már

Digitized by Google

akkor, a midőn a diplomácziai jegyzékváltás folyt, a dualisztikus álláspontot és ennek keretében Magyarországnak állami függetlenségét kifejezésre juttatta. Ezt csupán ennek az igazolására kivántam felhozni. De minthogy Magyarország is féltette alkotmányos jogait a császári czim felvételének tényétől, s gyanitva azt, hogy a császári czim felvételének államjogi további tendenczziája is van és pedig, hogy abban olyan tendenczia lappanghat, hogy a császár ebben a czimben, ebben a fogalomban egy magasabb állami egységbe foglalja össze mindkét állam területét és igy a magyar nemzet állami önállóságát és függetlenségét elhomályositja, az országgyülés aggályait kifejezésre juttatta, és a midőn 1804-ben erre vonatkozólag a császári pátens megjelent, akkor Ferencz a nemzetet kijelentése által arról biztositotta, hogy ez csak az ő és a császári ház fényének emelése szempontjából történik, a nélkül, hogy Magyarország alkotmányos függetlenségére ebből bármi néven nevezendő következtetést a jövőre nézve vonni lehessen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az erre vonatkozó császári pátensnek ezt a részét a ház szives türelmével felolvasom. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondja ebben a császári pátensben *(olvassa)*: »A czimfelvétel, tekintettel az uralkodóház ősi fényére és az uralkodása alatt álló független fejedelmek és fejedelmiségeket magában foglaló államainak nagy terjedelmére és népességeire történt. Az uralkodó maga és utódai számára független államainak osztatlan birtokában az ausztriai örökös császári czimet és méltóságot a főherczegi ház neveként fölveszi, de ugy, hogy az összes királyságok, fejedelemségek, tartományok eddigi czimeiket, alkotmányukat, jogukat változatlanul megtartandják. Különösen pedig áll ez a magyar királyságra és a vele egyesitett országokra.«

Ez magának a császári pátensnek szövegszerü idézése. Ha már ezt a császári pátenst a Habsburgok Magyarországgal szemben minden államjogi konkluzióival együtt be akarják tartani vagy pedig ezt betartani kénytelenek, nyilvánvaló, hogy annak a közös hadseregnek, a mely Magyarország haderejét és az osztrák örökös tartományok haderejét egyesiti magában, a melynek alkotó részét képezi a magyar hadsereg is, sem a sárga-fekete zászló, sem pedig a kétfejü sas jogszerü czimerét nem képezi. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát a vitának bármily értelmet tulajdonitunk, ezt a küzdelmet végczéljára nézve bármiképen irányitjuk, egyetlenegy ténynyel tisztában kell lennünk: azzal, hogy a hadsereg jelenlegi jelvénye és czimere époly erőszakkal oktrojált dolgok, mint a mily erőszakkal oktrojálta az államfő a magyar hadseregre a német szolgálati és vezényleti nyelvet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Becsempészték!

Gál Sándor: Ha már a kérdés taglalása körül a történelmi igazságok konkluzióihoz eljutottunk, akkor abban az esetben, hogy ha az államfő saját államfői jogait alkotmányosan, — a mit én kétségbevonni elvileg nem akarok, — kivánja gyakorolni az 1867 : XII. t.-cz. szerint a hadsereg szervezete, vezérlete és vezényelete körüli kérdésekben, akkor vita és nézeteltérés nemzet és uralkodó között csak abban az esetben fejlődhetik ki, ha az uralkodó megszegi azon alkotmányos jogait és kötelességeit, melyeknek megtartására esküt tett. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha nemzetünk életében, az alkotmányos multtal ellentétben álló hadiszervezettel találkozunk, s igy oka van a nemzetnek az állami élet egy organizmusával szemben nemzeti szempontból kifogásokat felhozni, arra az esetre alkotmányjogunknak az 1867. évi XII. t.-czikkben is elismert jogositványait a nemzet részéről igénybevenni feltétlenül kötelességünk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezen jogositvány a 12. §-nak ama rendelkezésében van lefektetve, hogy »a magyar hadseregnek időnkénti kiegészitése és az ujonczok megajánlásának jogát, a megajánlás feltételeinek és a szolgálati időnek meghatározását a nemzet a maga részére tartja fenn.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Helyezkedjünk az államjogi elméletnek arra az álláspontjára, a mely talán a mi nemzeti küzdelmünknek hátrányára dönti el a felségjog kérdését. Én ugyan nem helyeslem, de a t. miniszterelnök ur végtelenül nagy szószólója ennek.

Kövessük az ő államjogi gondolatmenetét egy pillanatra, nézzük, hogy kezelte ő ezt a kérdést odafent a szabadelvü pártban; és ebben az esetben is, minthogy csak feltételek megszabása mellett hajlandó az országgyülés a kormányzat materiális eszközeit a kormány rendelkezésére bocsátani, ennek a küzdelemnek teljesen legális alapja van, épen az 1867 : XII. törvényczikkben, mert annak 11. és 12. §-ai egymást államjogi szempontból kiegészitik. A 11. §. homályos rendelkezése talán a felségjogokat kibővitheti olyan határokig, a hol a nemzeti közszabadságnak, esetleg pedig a nemzet alkotmányos jogainak sérelmére válnék. De mivel ennek korrektivumát a 12. §. megadta, és mivel a nemzet fentartotta magának azt a jogot, hogy az ujonczjutalék megajánlásának a feltételeit ő szabja meg, kétségtelen, hogy az a politikai párt és az a kormány, a mely ezen feltételek megszabásának utjába akadályokat gördit, nem a nemzet érdekeit, nem a nemzet közvéleményét képviseli és a nemzet törvényhozó testületében egy pillanatig sem maradhat meg. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mivel pedig ezek az aggályok a hadsereg szervezetében kétségtelenül fenforognak és mivel ezen aggályokat és azon nemzeti nagy sérelmeket, a melyeket a törvényhozó testület tanácskozásai során is felhozott, mindeddig megszüntetni nem sikerült, nemcsak kötelezettséget nem

Digitized by Google

ismer arra nézve ez a párt, hogy az ujonczjutalék megajánlásához hozzájárulását megadja, de sőt egyenes kötelességként jelentkezik az, hogy ezen javaslat törvényerőre emelkedését minden alkotmányos és törvényes fegyverrel megakadályozza. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hogy az alkotmányos fejedelmi jogok milyen értelmezést nyertek Bécsben, arra nézve hivatkozom a hires chlopyi parancsra. Államjogi szempontból azt másnak tekinteni nem lehet, mint 1849. márczius 4-ének. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kettő közt legfeljebb annyi különbség ismerhető fel, hogy mig akkor a nemzet szive vérének hullatásával védte alkotmányos jogait és szabadságait, és a mig akkor a nemzet fegyverrel a kezében győzelmesen verte vissza az osztrák hadsereg különben is alkotmányellenes megjelenését, és a mig akkor a szabadságharcz kellő közepét, azt az időpontot választották ki Bécsben Magyarország államiságának és a magyar nemzet önállóságának letöréséhez, a mikor a hadiszerencse némileg hozzájuk szegődött: addig ma azt az alkalmat használták fel, mikor a nemzet ilyen vitális kérdés tekintetében a békés és alkotmányos küzdelemben meghasonlottnak látszott.

Ezek azok az indokok, a melyek alapul vételével a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el, sőt pártom nevében a következő elleninditványt terjesztem elő *(olvassa)*: »Miután a közös hadsereg szervezetében a magyar nemzet nemzeti és állami érdekei nem érvényesülhetnek, utasitja a ház a kormányt, hogy az önálló magyar nemzeti haderő létesitésére vonatkozólag nyujtson be haladéktalanul törvényjavaslatot. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezen elleninditványomnak a megokolásával talán ez alkalommal nem is volna feltétlenül szükség foglalkoznom, *(Halljuk! Halljuk!)* és ha mégis foglalkozom, ezt teszem kizárólag abból a szempontból, hogy azok az elvek, azok az eszmék, a melyek nemzeti törekvésünknek közös czélját képezik, a parlamenti tanácskozás rendjén is kifejezésre juttathatók legyenek.

T. ház! Mi, a függetlenségi párt a honvédelem minden kötelezettségeivel tisztában vagyunk; érezzük azt a nagy felelőséget, a mely minket és az egész nemzetet terheli a tekintetben, hogy nemzeti életünket, alkotmányos intézményeinket a kültámadások ellen is hatályosan és kellelőleg megvédhessük. De hogy ezt a közös czélt, a melyre nézve a különböző pártok között eltérés sem lehet, elérhessük, én azt hiszem, legegyszerübb módja ennek az, hogy ha a t. ház ezen elleninditványomat elfogadni szives lesz, mert ez a nemzet, a mely az áldozatoktól soha vissza nem riadt, ez a nemzet, a mely a hadviselésnek minden dicső tetteire hivatkozhatik, ez a nemzet, a mely semmi néven nevezendő küzdelmei közepette az ő hazafias kötelességének teljesitéséről meg nem feledkezett, lekötve csak addig van, a meddig hadiszervezete olyan, a melyet ő nemzetinek, a magáénak nem nevezhet. Ha az önálló magyar hadsereg szerveztetik és felállittatik, én azt hiszem, hogy bármily nagy válságok is fenyegessék nemzeti életünket, bármily nagy válságok fenyegessék a trónt, bármily nagy válságok fenyegessék az ő hatalmi életét, az első és legrettenthetetlenebb támasza épen az a magyar hadsereg lesz. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Nyegre László jegyző: B. Kaas Ivor!

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

B. Kaas Ivor: T. képviselőház! Azokra a törvényjavaslatokra vonatkozólag, a melyeket most tárgyalásra tüzött a t. ház határozata, az a párt, a melyhez tartozni szerencsém van, határozatot nem hozott. Ennek folytán én nem érzem magam felhatalmazva arra, hogy, mint azt az előttem szóló tehette, a pártértekezlet megállapodását képviseljem. Van azonban a multra nézve egy, a párt határozatából beterjesztett javaslat, a melyet a párt az akkori ujonczjavaslatra vonatkozólag nyujtott be, mintegy 9 hónappal azelőtt, és a melyben az akkor beterjesztett, magasabb létszámot követelő törvényjavaslattal szemben ez a párt azt kivánta, hogy a kormány olyan törvényjavaslatot terjesszen be, a mely a régi létszám alapján áll. Ez megtörtént. Az a törvényjavaslat, a mely a ház asztalán fekszik, a régi létszámot fogadja el; én tehát azon alapon állva, melyen e párt áll — t. i. a 67-es törvény alapján — és azon határozat szerint, melyet a párt akkor hozott és a mely a pártot, azt biszem, ma is köti, nem ellenezhetem ennek a törvényjavaslatnak a megszavazását.

Azonban van a törvényjavaslatok mellett most ezen katonai kérdésekben egy igen fontos más momentum is, és ez a bizalom kérdése. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Senki sem vonhatja kétségbe azt, hogy ha az ellenzéknek bármely pártja az objektiv okok mérlegelése mellett ma a kormány javaslataihoz szegődik, ebből az a téves felfogás származhatnék, mintha ez a párt azt a politikát, azt a rendszert és azon férfiakat, a kik e rendszert vagy politikát képviselik, támogatná. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Ezen felfogás ellen nekünk határozottan tiltakoznunk kell és ezen szempontból én a kérdést ugy kivánom pertraktálni, hogy beszédem necsak magának a törvényjavaslatnak szövegét, hanem egyszersmind az ahhoz füzött politikai momentumokat is ölelje fel.

Előttem szóló t. képviselőtársam már felvetette, hogy az ujonczmegajánlás joga feltételekhez köthető; hiszen maga a törvény 12. §-ában világosan deklarálja, hogy az ujonczok megajánlásának jogát, a megajánlás feltételeit és a szolgálati időnek meghatározását a törvényhozás magának fentartotta.

Digitized by Google

Ezzel a jogával, vagyis a feltételek megszabásával sohasem élt a magyar országgyülés, hanem a véderőtörvényekben egyszer megállapitott ujonczlétszámot minden további vitatkozás nélkül évről-évre megadta évtizedeken keresztül. Mi az oka tehát annak, hogy most, ebben az esztendőben az ujonczmegajánlás jogának gyakorlásához olyan erős, állhatatos viták füződnek? Ennek oka nem egyéb, mint az, hogy a véderőpolitikának a közös hadseregben — szándékosan élek ezzel a szóval — való megtestesülése olyan ellentéteket fejlesztett ki a magyar nemzeti és állami élet, ennek létfeltételei és azon kényszerrendszer között, a melyet az osztrák militárizmus itten meghonositott és kifejlesztett, hogy ezen ellentéteket maga a kormány napirendre hozta akkor, a mikor az ujonczlétszám felemelésével jött és azt erőszakolta. Miután pedig ezen ellentétek kitörtek, ezeknek a megoldása csak egy olyan kiegyezéssel lehetséges, a mely a király és a nemzet között törvényhozásilag megállapitja azt a harmóniát, mely szükséges nemcsak a nemzetre nézve, nemcsak a királynak, hanem a mely szükséges mindenekfelett magának a hadseregnek, magának a véderőnek, a mely a nemzetet megvédelmezni, a mely a hazáért életét és vérét áldozni köteles, a melynek a hazával magát teljesen azonositania kell. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Minthogy pedig ez nincs igy, sőt ellenkezőleg, a legélesebb disharmónia uralkodik: ezért követeli az ellenzéknek az a része, a mely a közjogi alapot is kétségbe vonja és támadja, a nemzeti feltételeknek már az ujoncztörvénybe való felvételét a 12. §. értelmében. Hiszen emlékezünk rá, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* hogy melyek azok a feltételek, a melyeket Ugron Gábor képviselő ur egyik beszédében kifejtett. Azt mondja: megszavazzuk az ujonczlétszámot; megszavazzuk a felemelt létszámot is *(Egy hang a néppárton: De mi nem!)* — mi nem — a melyet ő nem helyesel, a melyet ő szükségesnek nem tarthat, de miután a többség, a kormány a felemelt ujonczlétszámot is kivánja és szükségesnek tartja, a kisebbség, az ellenzék nem érzi magát kötelezve arra, hogy azt minden rendelkezésére álló eszközzel meggátolja, ha megszüntetik azokat a bajokat, a melyek a konfliktusok tárgyát képezik. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Ezen feltételeket ő három pontban összegezte. Az első pont az volt, a mire a kormány elvileg és talán gyakorlatilag is hajlandó — legalább a honvédelmi miniszter ur nagyon becses igérete szerint, a kinek személye nekünk igen nagy garanczia — hogy a magyar tisztek mind át fognak helyeztetni a magyar ezredekbe, és természetesen az idegen tisztek megfelelő számban innen át fognak helyeztetni saját hazájukba. A második feltétel az volt, hogy a magyar államiság bevitessék jelvényeivel abba a hadseregbe, annak magyar részébe, vagyis a magyar hadseregbe, hogy a teljes paritás és dualizmus, szóval az az alkotmány, a mely az 1867-iki törvények alapján ma érvényes, ezen állami intézményben is kifejezést találjon. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor t. képviselő ur harmadik feltétele nem volt egyéb, mint a magyar szolgálati nyelvnek és a magyar vezényszónak a hadseregbe való behozatala. Ha a közjogi alapon nem álló ellenzéknek ezt a három feltételét a kormány, vagy mondjuk nem a kormány, hanem ha azt ez a ház elfogadta volna, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ha azt ez a magyar törvényhozási testület elfogadta volna, és ha azzal mint dokumentummal, mint a saját meggyőződésének, s a nemzet akaratának, kivánságának dokumentumával járult volna teljes tisztelettel ő Felsége elé, kérni, hogy ezen jogok, ezen követelések méltányosan elégittessenek ki: akkor bizonyára nem az a párt, sem a mi pártunk nem ellenezte volna azt, hogy az ujonczjutalék még felemelt létszámban is megadassék. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezekhez a feltételekhez az a párt — hogy valamennyien-e, azt nem kutatom — tudtom szerint most ragaszkodik, ellenben a szabadelvü párt ezen feltételek közül csak egyet fogadott el; azt sem kötötte az ujonczjutalékhoz, a többit pedig vagy elhomályositotta — értem a jelvények kérdését, — vagy elejtette — értem a magyar szolgálati nyelvet és a magyar vezényszót. *(Egy hang balfelől: Lemondott róla!)* Igenis, lemondott róla, mert a 8. pontnak az a fogalmazása, a melyet a miniszterelnök ur elfogadott és Papp Géza képviselő ur itt a házban elég merész volt a szabadelvü párt akaratának nyilvánitani, a nemzetnek nyelve jogáról való lemondását tartalmazza. *(Ugy van! balfelől.)* Ennek részünkről a leghatározottabb ellenszenvvel kell találkoznia.

Mikor gróf Tisza Istvánt miniszterelnökké kinevezték, értesülésem szerint — csak hallomásból tudom — Bécsben a katonai legfelsőbb körökben nagy volt az öröm. *(Zaj balfelől.)* Egyik osztrák generális ugyanis azt mondotta társának: *(Halljuk! Halljuk!)* »Wir können ruhig sein, es bleibt Alles beim alten.« Lehetséges-e ez? Azok után, a mik itt történtek, azok után, a mik a dolog lényegében rejlenek mint bajok és sérelmek, és azon küzdelem után, a melyet a magyar nemzet — nemcsak annak ellenzéke, hanem a nemzet maga és a kormánypártnak nevezetes része is ezen sérelmek ellen kifejtett, lehetséges-e, hogy minden maradjon ugy, a mint volt és minden folyjon ugy, mint eddig? Igen, mert nem kell hozzá egyéb, csak szavazzuk meg ezt a törvényjavaslatot, a mely a régi és azután minden visszatér a régi medrébe und Alles bleibt beim alten. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Hát maradhat-e Alles beim alten? *(Zaj balfelől.)* Ha önöknek akár a küzdő ellenzék leszerelésével, akár a szabadelvü párt harczosainak kitartásával, akár az elnökségnek

Digitized by Google

és a miniszterelnökségnek ügyeskedése folytán sikerül ezt a két törvényjavaslatot keresztülvinni, hát uraim, ez önöknek siker, de csak mondvacsinált siker, mert akkor elérték azt, hogy a katonai kiképzésnek azt a turnusát, a melyet a honvédelmi miniszter ur, mint tábornok oly helyesnek és elengedhetetlennek tart, mert ezen turnus nélkül a hadsereg harczképessége, annak kiképzése nevezetes hátrányt szenvedne, sikerül megdönteni, hiszen világos dolog, hogy a régi katonáknak visszatartása nem mehet in infinitum. A póttartalékosok behivása megtöltheti a kaszárnyákat, de a kaszárnyák megtöltése nem czél, az csak fizetség, az csak a nép dolgozó elemeinek megkárositása és elkeseritése. A mi pedig szükséges, az a fiatal ujonczoknak rendes kiképzése a rendes időben évről-évre.

Ha önök most behivják a póttartalékosokat, azokat bent tartják, nem tudom, mennyi időre, és az ez évi ujonczokat be nem állitják, akkor jövő őszre, vagy a mikor, már két évi ujonczoknak betanitása szükséges és a hadsereg magyar részének csak egyharmada lesz olyan, a mely a harczképességben ki van tanitva. Csupa ujonczokból egy ily nagy állandó hadsereget fentartani nagyon meggondolandó kisérlet. *(Egy hang balfelől: A burok megmutatták, hogy lehet!)* A burok megmutatták, csakhogy ott nem állott szemben Oroszországnak, Németországnak és Olaszországnak szövetséges hadserege. Tehát a turnusban való rendes kiképzés végett igenis szükséges ezen javaslatnak elfogadása. A többi, az csak póttartalék, az csak pótkávé; az nem segit a dolgon. Ezt önök is tudják, mi is tudjuk. Tehát itt azzal ne ámitsuk magunkat, hogy az argumentumoknak ilyen vagy amolyan forgatásával a helyzet megitélésében akár mi megtéveszthetők vagyunk, akár önök megtéveszthetnének. Itt van a dolognak sarkpontja és tengelye. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ha tehát önök ezt el akarják érni, akkor módokat is kell keresniök, melyek ezt biztositják, a melyeket erről a részről felajánlottunk már többször, hisz már ismételve mondottuk, hogy tárgyaljanak velünk, hogy mi nem akarjuk sem az országnak anyagi kárát, sem a hadseregnek megbontását, hogy mi semmiféle zavart nem akarunk; szóval mi a rendes folyamatot óhajtjuk a saját érdekünkben, az önök érdekében is, a fejedelem érdekében is és a hadsereg érdekében is. Ez általános nemzeti óhajtás. De azt ne gondolják, hogy a nemzeti érdekeket, a népnek anyagi érdekeit egy militarizmus féktelen, határtalan és teljesen bizonytalan követeléseinek áldozatul vessük. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mert hiszen hallottuk tegnap, nem itt, hogy a legközelebbi ujonczlétszámnál már követelni fognak 5700 ujonczotöbbletet a taraczkütegek részére. Csekélység. Én is azt mondom, hogy csekélység. Hanem már benne van az, hogy a követeléseknek, a melyeket a hadügyi kormány támaszt, tegyünk mindig eleget; itt is és a delegácziókban is, a melyet legközelebb összehivnak, de a nemzet követeléseit, jogait, azt mellőzik, a mennyire lehet, s csak a legnagyobb merészséggel, csak 10 hónapos obstrukczióval érte el az ellenzék azt a keveset, a melyet mint nagy vívmányt hozott le gróf Tisza István. Nem ingyen hozta. Árát, nagy árát követeli ennek tőlünk. Az egyik árára, ez a 8-ik pont, nem terjeszkedem ki; hiszen azt mindnyájan ismerjük. De konstatálom, hogy a 67-iki törvénynek mindig csak a 11-ik pontján lovagolnak a kormányok is, lovagol a kormánypárt is, a mely a felségjogokat állapitja meg, és ezt magyarázzák, nem a nemzet előnyére, magyarázzák nem is a törvény szerint szabatosan, hanem magyarázzák kiterjesztőleg és a nemzeti érdekek kárára. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A többi pontokat, a melyeket egyszer gróf Khuen itt felhozott, hallgatással mellőzik.

Rámutatott Gál Sándor t. képviselő ur, hogy a 12. §-ban a nemzet részére kikötött jogokat az a párt, a mely ezen az alapon áll és ezen az alapon a törvény végrehajtásával van megbizva, arra vállalkozott, mondom, a 12. §-ban foglalt követeléseket és jogokat szisztematicze mellőzik. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* És ekkor jön a harmadik, a miről most szólni akarok: a 13. §. *(Halljuk! a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur szándékosan mindig közös hadsereget emlit. Hogy ez a közös hadsereg elnevezés a 11. §. fogalmazásával nem kvadrál, hogy ez az 1867 : XII. törvényczikkben nincs benne, hogy csak 1875-től kezdve hozták be, csempészték be a magyar törvényekbe a szabadelvü kormányok, azt sokszor kimutattuk.

Várady Károly: Tisza és Fejérváry, két kedves alak.

B. Kaas Ivor: De én t. barátommal szemben állitom azt, hogy igenis, minthogy benne van a törvényekben, hogy közös hadsereg, noha nem az 1867 : XII. törvényczikkben van benn, közös hadsereg van; a mig ezek a törvények igy szólnak és nincsenek abrogálva, addig a közös hadsereg elnevezése ellen jogi kifogást nem tehetünk, feltéve, hogy a közös hadsereg szót abban az értelmében veszszük, a mint az alaptörvény, az 1867 : XII. törvény 11. §-a azt magyarázza.

De nem a 11. §-ról szólok. Én azon elközösitési törekvéssel és elmélettel szemben a 13. §-ra hivatkozom, arra a szakaszra, a melyre nézve Körber és Welsersheimb azt állitják — osztrák felfogás és osztrák paragrafus szerint, a mely nem azonos a mienkkel, — állitják a maguk elközösitési és összesitési elméletét és azt a követelésüket, hogy e hadseregkérdésekben pedig semmit sem határozhat a magyar országgyülés törvényhozása, még a király bele-

Digitized by Google

egyezésével sem, a nélkül, hogy ahhoz az osztrák törvényhozás, tehát a Reichsrath és az urakháza hozzá ne járuljon.

A mily képtelenség ez, ép oly tendenciózus a hamisitás, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* mert a 13. §., a melyre ők hivatkoznak, és a melyet elfogadott Tisza István mint kiindulási pontot arra nézve, hogy ezen közös ügyekben semmit az osztrák kormány és törvényhozás, szóval, Ausztria hozzájárulása nélkül változtatni nem lehet, ez a 13. §. épen az ellenkezőjét bizonyitja.

Legyen szabad ezt a szakaszt felolvasnom. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon. Olvassa):* »Kijelenti továbbá az ország, hogy a védelmi rendszernek megállapitása, vagy átalakitása Magyarországra nézve mindenkor csak a magyar törvényhozás beleegyezésével történhetik. Miután azonban az ily megállapitás épen ugy, mint a későbbi átalakitás is csak egyenlő elvek szerint eszközölhető czélszerüen: ennélfogva minden ily esetben a két miniszterium előleges megállapodása után egyenlő elvekből kiinduló javaslat fog terjesztetni mindkét törvényhozás elé. A törvényhozások nézeteiben netán felmerülő különbségek kiegyenlitése végett a két törvényhozás egymással küldöttségek által érintkezik.« Ez a törvény tehát abból indul ki, hogy Magyarország a maga védrendszerét a véderő törvényekben maga szabja meg. Ez az alap, ezt nem is tagadta senki, ezen szempontból vannak a mi véderő-törvényeink megfogalmazva.

Ha már most bárminő átalakitása szükséges ezen védrendszernek, akkor az eljárás a czélszerüség szempontjából a következő. A mi kormányunk utasitva van, hogy az osztrák kormánynyal azon elvekre nézve — tehát nem azonos törvényekre nézve, — a melyek a védrendszer átalakitásánál irányadók lesznek, állapodjék meg pl. arra, hogy behozatik-e a kétéves szolgálat, hogy mely csapattesteknél hozható ez be és melyeknél nem, stb. Ha az elvekre nézve megállapodtak, akkor terjesztetnek be törvényjavaslatok itt is, amott is. Ezen törvényjavaslatoknak nem kell azonosaknak lenni. Miért nem? Azért, mert a felfogás, az alkalmazás Ausztriában vagy nálunk pl. az ujonczlétszám kiállitása tekintetében lehet különböző. Mi vehetjük pl. a testi épségnek más mértékét vagy az évszámnak más alapját, mint a mely alkalmas Galicziában vagy Tirolban. Mi, ha megállapodtunk valamely elvben, tartozunk annak megfelelőleg ennyi vagy annyi ujonczot szállitani ide vagy amoda, de ahhoz, hogy mi itt az ujonczozást 20 vagy 25 évnél kezdjük, Ausztriának semmi köze nincs. Ha megállapodunk arra nézve is, hát jó, akkor abban is azonos lehet a törvény, ha nem, hát nem, mert a törvény többre nem kötelez bennünket.

Most következik a további eljárás. A törvényjavaslat beterjesztetik nálunk és beterjesztetik Ausztriában. Mindkét törvényhozásnak megvan a visszavetési és a módositási joga. Ha azok a módositások olyanok, hogy a kormányok között megállapitott közös elveket megtámadják, vagy ha egyáltalában valamely törvényhozás az egész megállapitott rendszert visszaveti és ragaszkodik a régihez, vagy akar egy uj rendszert behozni, ha olyan differenciák állanak be, a melyek a czélszerüség szempontjából, a mely itt hangsulyozva van, ártalmasok lehetnek és a melyeknek a kiküszöbölése kivánatos, ha tehát igy nem a kormányok, hanem a két törvényhozás közt van a differenczia, akkor kiküldetnek egyeztető országos bizottságok. Ha a Reichsrath kiküldi a maga bizottságát ugy, mint a quótánál és ha a magyar országgyülés hasonlókép kiküldi a maga bizottságát, akkor, vagy tudnak, vagy nem tudnak megegyezni ugy, a mint a quótánál, a hol megegyezni nem tudtak. Ha megegyeznek, akkor ismét a törvényhozás elé kerül a dolog és a törvényhozások vagy megegyeznek, vagy nem egyeznek meg. Itt van azután a nagy bökkenő. Itt van a hadsereg közösségének kérdése magában a törvényben megtagadva. Mert ha a quótánál az országos bizottságok nem egyeznek meg, a királyi döntés van kimondva. A hadszervezet kérdésében ez nincs kimondva, noha ugyanezen törvény intézkedik erről is. Itt nem véletlenül van kihagyva, hanem czéltudatosan, t. i. arra nézve, hogy az országnak minő védrendszere legyen, mi hozzászólást Ausztriának engedünk, de döntő szavazatot Ausztriának nem engedünk. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Miután a törvény igy szól, ezt kell nekem hangsulyoznom nemcsak Körber és Welsersheimb és az urakházának ezzel homlokegyenest ellenkező felfogásával szemben, hanem ezt hangsulyoznom kell még gr. Tisza Istvánnal szemben is, mert ő is arra az álláspontra helyezkedett, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy nekünk nincs jogunk önállóan intézkedni a hadsereg kérdésében, hogy az olyan közös intézmény, a mely örökre közös kell, hogy maradjon. Én pedig a közösséget elismerem addig, még az a véderőtörvény fennáll, a mely tiz évre megkötve, a hadsereget közössé tette. A törvény értelmében közös a hadsereg egészen az erről szóló törvény lejártáig. A mint ezen lejárat eltelt, a közösség érvénye megszünik, s marad csak a védelemnek a pragmatika szankczió, s az 1867-ik törvényczikken alapuló közös kötelezettsége, s Magyarország a maga véderejét szervezheti a maga bölcs belátása szerint, természetesen a királyi szentesitési jognak épségben tartásával.

Ha igy van a dolog, és a mostani védrendszer tarthatatlan, mert maga a hadügyi kormány nagyon lényeges változtatásokat akar eszközölni a véderőtörvényjavaslatban, a melyet a titok leple borit, nekünk semmi okunk sincs azon vezérkari bölcseségben bizni, hogy annak titkos szervező keze nem fog olyan véderőjavas-

Digitized by Google

lattal jönni a jövő esztendőben, a mely a magyar államiságnak, a magyar nemzetnek és a nép erejének egyáltalában nem fog megfelelni és miután e bizalmat neki nem előlegezhetjük, nekünk azt a jogot, hogy a magunk véderejét azon esetre, ha nem tudunk megegyezni, a 13. §. értelmében fentartsuk, kell hogy kifejezzük beszédben és kell, hogy már most ezen előzetes törvényeknél ezek iránt óva intsük a kormányokat, figyelmeztessük a nemzetet, és hódolatteljesen a koronát magát is informálják az iránt, hogy annál a véderő-törvényjavaslatnál, a melynek ezeket a viszonyokat mind alaposan és gyökeresen szabályoznia kell majd, legyenek tekintettel Magyarországra, Magyarország gazdasági, vérbeli, állami és nemzeti kívánságaira, jogaira, erejére. *(Ugy van! balfelől.)* Ne tekintsenek bennünket corpus vile-nek, provinciának, ne tekintsék azt a szabadelvü pártot egy könnyen kommadirozható zászlóaljnak, a mely a fekete-sárga zászló alatt és a kétfejü sas czimerével megy oda, a hová a vezérkari főnök és annak helyettese parancsolja, — nem a honvédelmi miniszter urat értem — hanem legyen az a véderő-törvényjavaslat komoly, megfelelő munkálat, a mely ezeket a kérdéseket megoldja; a melyek most meg nem oldattak, akkor azok legyenek megoldva. Ezekre nézve kellett volna a kormányférfiaknak, Széllnek ugy, mint Khuennek és Tiszának épugy, mint Széllnek felvilágositást adni. Ezekre nézve azt kellett volna mondaniok: uram, én itt hallok két éves szolgálatról, nemzeti követelésekről, mindenféle financziális és egyéb erkölcsi momentumokról, a melyeket ez a vita tiz hónap alatt oly bőven felvetett. Ezekből a kérdésekből ezeket a kardinális pontokat én kiemelem, ezekben a kardinális pontokban én ezt és ezt az álláspontot foglalom el.

De mindezt nem tették, a véderőtörvényről senkinek önök közül — kivéve talán egy pár titkos tanácsost — nincs tudomása és igy jönnek önök és kérik az ellenzéktől azt, hogy szereljen le. Ezzel szemben azt kell kivánni, hogy a kormány öntsön tiszta bort a pohárba. Hiszen annyiszor mondotta gróf Tisza István — és én ezt neki érdemül tudom be, — hogy ő őszintén nyilatkozik. Hát mondja meg, hogy a jövő véderő-törvény, a melyet neki ismernie kell, ha azt a helyet elfoglalta — nagyjában mit tartalmaz. Mert ha csak azt tartalmazza, a mit a szabadelvü párt ugynevezett katonai programmja tartalmaz: nohát engedelmet kérek, azt csak nem mondja önök közül senki sem, hogy az a katonai programm az országot kielégiti, hogy jó lesz, ha mi azt beiktatjuk törvénybe és Magyarország boldog, ha annak alapján több pénzt és több katonát szállithat a közös hadsereg számára.

Ha pedig az önök kormánya — sajnos, a mienk is — nem hajlandó, vagy nem képes, vagy nem lesz felhatalmazva arra, hogy ilyen megnyugtató nyilatkozatot tegyen a jövendő véderőtörvényjavaslatra nézve, akkor, szerintem, nem marad más hátra, mint az, — a mire visszatérek ujra és ujra — hogy a parlamenti békének, az országos békének helyreállitására maga az országgyülés, mint már számtalanszor azelőtt, nemcsak a mult századokban, de a mi időnkben is, vegye kezébe a kibontakozás fonalát. Hiszen nem olyan régen történt, a chlopy-i hadiparancs kiadása után történt, hogy itten ugyszólván megállapodás jött létre arra nézve, hogy egy felirattal forduljunk ő Felségéhez, melyben alkotmányunknak sérelmét, nemzetünk kivánságait, mérséklettel és odaadással és hűséggel terjesszük az ő szine elé, hogy lássa és meggyőződjék közvetetlenül a mi kivánságainkról és akaratunkról, meggyőződjék arról, hogy jogainkat miképen fogjuk fel, hogyan magyarázzuk, hogyan ragaszkodunk a mi alkotmányunkhoz, a mely az ő trónjának is alapja és az ő alkotmánya is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a felirati tervezet, sajnos, nem került a ház elé. Miért, azt a szabadelvü párt tudná megmondani. Én azt hiszem, hogy abból az őszinteséghiányból, hogy vagy nem akart, vagy nem mert a nemzet nevében megnyilatkozni és odaállni a trón elé és szólani a királyhoz egy őszinte, igaz szót. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Hátha most egypár héttel ezelőtt ezt lehetségesnek tartották, ha lehetséges volt a multban — én nem is idézem Deák Ferencznek annyiszor felhozott feliratait — ha lehetséges volt századokon keresztül, 48 előtt minden országgyülésen ismételve és ismételve feliratokat intézni a magyar törvényhozásnak a királyhoz, nemcsak katonai kérdésekben, hanem egyéb kérdésekben is, nemcsak a parlament megnyitásakor, hanem időközben is akárhányszor, a mikor annak a szüksége felmerült: hát akkor mi gátol bennünket abban, — és ezt nem inditványkép mondom el, csak felvetem önöknek megfontolás végett — hogy a ház pártkülönbség nélkül küldjön ki egy felirati bizottsagot, a mely megfogalmazza a mi kérésünket, a mi óhajtásainkat, és azt a feliratot ez a kormány vagy bármely kormány terjeszsze, mint a magyar országgyülés kivánságát és annak meggyőződését a korona elé, és akkor kivánják és kérjék a koronának azt a válaszát, a mely remélem, hogy az egyetértést és békét nem fogja a nemzet és a király között megzavarni, a mint megzavarná az erőszak politikája, hanem ellenkezőleg azt teljes épségben fentartaná. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* Ez az, a mit elmondani akartam. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A ház megállapodása szerint félegy órakor az interpellácziók megtételére térünk át; mielőtt azonban erre áttérnénk, az ülést öt perczre felfüggesztem.

—

Digitized by Google

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Perczel Dezső elnök foglalja el.)

Elnök: A tanácskozást folytatjuk.

Mielőtt az interpellációkra áttérnénk, a szokásnak megfelelően javaslatot óhajtanék tenni a t. háznak a legközelebbi ülés napirendjét illetőleg. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését hétfőn délelőtt tiz órakor tartsa, és annak napirendjére azon javaslatok tárgyalását tüzze ki, melyek a mai ülés napirendjére is ki voltak tüzve. *(Helyeslés.)*

Polónyi Géza képviselő ur kiván ehhez hozzászólani. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! A legutóbbi időben kormányzati arkánum gyanánt kezeltetik a házszabály oly értelemben, hogy a kormányra nézve kellemetlen vitáknak megszakitásával más tárgyak tüzetnek ki napirendre. Igy történt, t. képviselőház, most is, hogy a kormány a miniszterelnök ur programmbeszédének vitatása közben egy napirendi inditvány alakjában ezen vitának megszakitását és egy éjjeli ülés fáradalmaival a katonai javaslatoknak napirendre tüzését forszirozta keresztül.

T. képviselőház! A nemzet nagy rétegeiben az a jogos gyanu merült fel, hogy e napirendváltoztatás mögött egy parlamenti csiny rejlik. És a nemzetet e felfogásában megerősiteni van hivatva az a súlyos és illetékes nyilatkozat, a mely a tegnapi és a mai napilapokban megjelent, s a mely fokozni képes azt a gyanut, a mely ez irányban fenforog. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ugyanis, t. képviselőház, nem az ellenzék, hanem a t. szabadelvü párt táborából egy komolyság tekintetében soha kifogás alá nem eső képviselő részéről egy nyilatkozat jelent meg, — értem itt Iványka Oszkár t. képviselőtársam nyilatkozatát — a mely leleplezi azon mindenesetre érdekfeszitő tényt, hogy a szabadelvü párt táborában ez idő szerint sokan vannak, a kik a párt kötelékében nem politikai bizalomból foglalnak helyet, . . .

Domahidy Elemér: Kik azok?

Polónyi Géza: Azt Iványka Oszkár képviselő urtól tessék megkérdezni, a ki e nyilatkozatában a következőket mondja: sokan voltunk, a kik ugy gondolkoztak, hogy a kormányelnök ur programmjával szemben őket nem a politikai meggyőződés és bizalom, hanem kizárólag azon tény kényszeriti a kormányelnök támogatására, hogy az obstrukciónak tápot ne nyujtsanak és illetőleg, hogy annak leszereléséhez ilyen módon immediate közreműködjenek. Ez a nyilatkozat, mondom, nem az ellenzék táborából, hanem a szabadelvü pártnak egy illetékes képviselőjétől ered. Ugyanaz a képviselő megmondja a nemzet szine előtt, hogy az ő meggyőződése szerint, a melyet ő a szabadelvü párt táborán belül meritett és a melyet, ha az szükséges lesz, tényekkel is támogatni fog: arra az érett meggyőződésre jutott, hogy gróf Tisza István miniszterelnök urnak kabinetje csakis az erőszak alkalmazásával, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* csakis a házszabályok ellen irányzott csinynyel tarthatja fenn magát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ezzel a nyilatkozattal nem szándékozom polemizálni; ez tőlem távol áll, de, mint politikai tényt, a mely kétségtelenül bir azzal az erővel a nemzet előtt is, hogy a kedélyekhez férkőzzék, itt a magam részéről álláspontom támogatására felhoztam. Álláspontom pedig az, hogy a katonai javaslatok napirendre tüzése, pláne azzal az indokolással, a melylyel a t. miniszterelnök ur ezt a tényét az éjfélig tartó zárt ülésen kisérte, a legnagyobb mértékben aggodalmat kelt az iránt, hogy ez a nyilatkozat a tényeknek megfelel, és hogy mi ezen ujonczjavaslatok tekintetében tényleg egy tervben lévő parlamenti csinynyel állunk szemben. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Egy másik komoly lapban azt is olvasom, t. ház, — és pedig, ismétlem, nem ellenzéki lapban — hogy a t. miniszterelnök ur taz is programmtörekvései közé sorozza, hogy ha pedig a parlamenti oppozicziót megtörnie nem sikerülne, ő egy oktrojált házszabály módositással oszlatná fel a házat, és vinné a kérdéseket a nemzet szine elé. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Derültség és felkiáltás jobbfelől: A »Borsszem Jankó« közli ezt?)*

Rigó Ferencz: Annál több esze van! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Mindezek a tények elég fontosak a parlamenti helyzetnek nemcsak sulyosbitására, de olyan mértékü elmérgesitésére, a melyből a kibontakozás merőben lehetetlenné válnék.

Mandel Pál: Önmérgesitès! *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Erre a közbeszólásra csak azért nem reflektálok, mert a parlamenti illem ellen kellene vétenem, ha a megfelelő »ön« szót tovább folytatnám, hogy a t. képviselő ur politikáját hűen jellemezzem. *(Derültség és helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én a magam részéről ezen kérdések tekintetében egy napirendi inditvány alakjában akarok módot nyujtani arra, hogy ezen kérdések itt lehetőleg tisztába hozassanak. Az én inditványom, illetőleg álláspontom az, hogy a miniszterelnök ur programmja feletti vitának megszakitása jogosulatlan, indokolatlan és czélszerütlen volt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát az egyedüli helyes az lett volna, ha ez a vita folytattatik és a képviselőháznak mód és alkalom adatik arra, hogy ilyen súlyos politikai helyzetben meggyőződését nyilvánithassa és esetleg meggyőzze a nemzetet arról, hogy ezen tiszteletreméltó kormány iránt bizalommal nem viseltetik.

Digitized by Google

Már most ezzel szemben felhozatik az az érv, a mely elől nehéz elzárkózni, hogy a miniszterelnök ur programmbeszédének, illetőleg bemutatójának megtartása nem lévén napirendre tüzött tárgy, az a felett való vitatkozás nem végződhetnék konkrét határozathozatallal, — ez az ő álláspontjuk — ez a kérdés tehát itt érdemlegesen el sem dönthető.

Én már egy alkalommal kifejtettem, hogy ez az álláspont nem helyes és nem jogosult, mert hiszen a parlamentnek joga van bizalmatlansági inditvány alakjában a kormányt bemutatkozásának első pillanatában lehetetlenné tenni és a jövendő szempontjából a képviselőháznak ezt a drága jogát feladni nem szabad és nem is lehet. De én számolok azzal az eshetőséggel, hogy akadnak a képviselőházban többen, a kik ezt tartják és azért ennél a kérdésnél tovább nem immorálok.

Ha azonban már a miniszterelnök ur programmbeszéde feletti vita megszakittatott, akkor a katonai javaslatoknak napirendre tüzése nemcsak a politikai helyzetnek meg nem felel s nemcsak a házszabályok megsértésével történik, de a képviseleti rendszeren nyugvó alkotmánynak egyenesen kijátszására vezet. Mert az merőben lehetetlenség parlamentáris szempontból is, hogy egy kormány, a melynek sem költségvetése nincsen, sem meghatalmazása bevételek és kiadásokra, bármiféle olyan organikus törvényjavaslatot tárgyalhasson, melynek végrehajtása bármi tekintetben az állami bevételeket, vagy kiadásokat érinti. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De az ujonczok megajánlásának és illetőleg az ujonczlétszám megállapitásának kérdése különösen a magyar parlamentben ma fennálló helyzetnek okából annyira eminenter bizalmi kérdés, hogy az a kormány, a mely bizik az ő többségében és bizik abban, hogy a nemzet nem akarja megvonni tőle azon forrásosokat, a melyek ilyen törvény végrehajtásához szükségesek, az a kormány egy ilyen javaslat tárgyalása elől lehetetlen, hogy elzárkózzék.

Már most mondom, hogy politikai okokból és a népképviseleti rendszer alkotmánya alapján az lehetetlenség, hogy előbb tárgyaltassék bármiféle organikus javaslat, mielőtt a kormánynak a költségvetéshez való felhatalmazás megszavazva lenne. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azért az én inditványom az, hogy ha már a t. képviselőház nem akarja folytatni a miniszterelnök ur programmbeszéde feletti vitát, ugy kötelessége az országgal szemben, kötelessége a parlamentárizmus alapelveivel szemben, hogy ennek a napirendre tüzött katonai javaslatnak a napirendről való levételével a felhatalmazási törvénynek tárgyalását bocássuk napirendre.

És kötelességem itt nyomban kijelenteni, hogy minden félreértést kizárjak, hogy ez az én napirendi inditványom nem jelenti és nem jelentheti azt, mintha ez bármiféle igéretet tartalmazna a tekintetben, hogy a képviselőházban a függetlenségi és 48-as párt, a melynek megtisztelő megbizásából ezen inditványomat előterjesztem, akár a taktikáján változtatna, akár ezen javaslatnak elfogadását igérné. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sőt ellenkezőleg, minden félreértésnek egyenes kizárásával ez az inditvány provokálás a kormánynyal szemben azon területre való felhivással, hogy méltóztassék nekünk lehetővé tenni azt, hogy alkotmányos módon vívjuk meg a bizalom kérdése tekintetében az ütközetet, és engedjék meg bebizonyitanunk azt, hogy itt a parlamentben sincsen többsége a t. kormánynak. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Szavazzunk, majd kitünik, hogy van-e többség!)*

Kristóffy József: Próbálják meg az ujonczjavaslatnál!

Gajáry Géza: Ugy van! Próbálják meg ennél a javaslatnál! *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Fogadjunk, hogy nincs többsége a kormánynak! Felkiáltások jobbfelől: Próbálják meg!)*

Elnök *(csenget)*: T. ház! Fogadásokat a házon kivül jobb lesz elvégezni. *(Derültség és helyeslés.)*

Polónyi Géza: Természetes, hogy szavazni fogunk, de előrebocsátom: tanácskozás után. Hogy ezt a tanácskozást miként vezetjük és miként fogunk tanácskozni, ez attól füg, hogy milyen lesz az adjon isten, mert olyan lesz a fogadj isten is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Most foglalkoznom kell röviden azokkal az indokokkal, a melyek a kormánypártot és a kormányt a megtett inditványnál vezették, annak kimutatására, hogy ez indokolás egyrészt hipokrizis, másrészt nem is vezethet ahhoz a czélhoz, a mit a t. képviselő urak maguk elé tüztek. Azt mondják ugyanis, hogy mi lármázunk, mi pengetjük, hogy ezeket a három éven túl szolgált katonákat haza kellene bocsátani és most ime, mi akarjuk ezt lehetetlenné tenni. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Hát, t. ház, ezek a krokodil-könyek senkit meg nem tévesztenek. *(Derültség és mozgás jobbfelől.)* Sőt be fogom bizonyitani, hadd lássa be minden hároméves katona, hogy egyenesen lehetetlenné akarják tenni hazabocsátásukat, mert ennek a javaslatnak napirendre tüzése és tárgyalása igenis lehetetlenné tesz minden kibontakozást, tehát azt is, hogy a három évet kiszolgált katonák azon az alapon bocsáttassanak haza, hogy az ujonczjutalék meg van szavazva. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen, engedelmet kérek, t. ház, nem fejtettük-e mi eléggé ki erről az oldalról azt, hogy ezen katonáknak három éven túl való bentartása törvénytelenség? Nem áll-e a ház előtt a szatmári kérvény is? Hát ha csakugyan nem krokodil-könyek, hanem az aggódó lelkiismeretnek igaz megnyilvánulása az, hogy haza akar-

Digitized by Google

ják bocsátani őket, mi gátolja a t. többséget abban, hogy akár a szatmári kérvény alakjában, akár a t. kormány, illetőleg a t. honvédelmi miniszter ur által előterjesztett törvényjavaslat alakjában ezt a kérdést nyomban, 24 óra alatt elintézzük? Én megigérem a nélkül, hogy erre megbizásom volna, hogy ezt a javaslatot mi erről az oldalról nem fogjuk ellenezni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezeknek a katonáknak ott tartása még katonai szempontból is nyilvánvaló abszurditás, mert a ki valaha katona volt, tudja, hogy ezekben a hónapokban az ugynevezett vén baka már nem teljesit sem fegyvergyakorlatot, sem más oly szolgálatot, a melyben nélkülözhetetlen volna. Ma, hogy hivatalos nyelven beszéljünk, csak Übungsmarschról, helyi és őrségi szolgálatról lehet szó, ezt pedig szépen elvégzik az első és második évet szolgáló katonák. De mi egyéb értelme van ennek, ha ez nem az osztrák katonai köröknek adott konczesszió akar lenni, hogy ott tartják ezt a legénységet most, mikor arra sem hadi okokból, — mert béke van — sem szolgálati okokból szükség nincs, sőt ma már, novemberben és deczemberben, ez nem jelenthet egyebet, mint az állami költségvetésnek ok nélkül való megterheltetését! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A november és deczember az ujonczok kiképzésére szánt idő. A szolgálatnak és a hadseregnek ezt az érdekét azzal, hogy az öreg katonákat ott tartják és megfosztják családjuktól, nem is érhetik el és nem is tudják pótolni.

Ha tehát őszinte az önök álláspontja, ne tessék az ellenzéknek odadobott gyanusitó frázisokkal ideállni, hanem tessék oly javaslatot hozni, a melyet az országgyülés a maga egészében elfogad és támogat, a melylyel lehetővé tétetik azonnal, hogy ezek a katonák hazabocsáttatnak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Annyival is inkább tehető ez, minthogy ez nem érint költségvetést, ezt a költségvetést meghatalmazási törvény nélkül is végre lehet hajtani, sőt takarékosságot jelent. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, a t. miniszterelnök ur által inaugurált eme taktika — és ezzel akarom beszédemet befejezni — még arra is közreműködik, — hogy ujból használjam ezt a kifejezést, — hogy a parlamenti helyzet elmérgesittessék. Nemcsak nem tagadom, de nyiltan hirdettem és hirdetem, hogy én azok közé tartoztam és tartozom, a kik aggódó lelkiismerettel kisérik a történő eseményeket, és a kik őszintén óhajtották és óhajtják, hogy, mindig a nemzet becsületének teljes integritásával és a nemzet jogainak sértetlen megőrzésével, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kivivásával!)* találtassék egészséges kibontakozási mód, a mely megkiméli nemzetünket a csapásoktól, a melyek eddig is érték, és a jövendőben még nagyobb mértékben veszélyeztetnék.

De a t. miniszterelnök ur, és ebben igaza van Ivánka Oszkár képviselő urnak, nemcsak nem működik közre ebben, hanem ennek a javaslatnak forszirozásával egyenesen provokálja az ellenkező eljárást. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Az ujonczok ügyénél ugyanis azokat a politikai kérdéseket, melyeket a kormány programmjával együtt kellene a nemzet szine előtt tisztába hozni, hogy senki gyanunak és rágalmazásnak kitéve ne legyen, hogy mindenki a maga politikai álláspontját itt a házban saját felelőségére kifejthesse, ezeket a kérdéseket a katonai javaslatok során tárgyalni nem lehet. Igy pl. a t. miniszterelnök urnak az éjféli ülésben tett egy nyilatkozata ujabb üszköt dob az egész közvéleménybe és ujabb aggodalmakra ad okot. Eloszlathatja a t. miniszterelnök ur.

Nem foglalkozom most a jelvény-kérdésben adott szerencsétlen disztinkciójával, a mely az »együttes«-t és »közös«-t szinonimnak nyilvánitja.

De ki nem vette észre az éjféli ülésen, mikor arról volt szó, hogy a nevelésügy kérdését a véderőtörvényben kell megoldani, azt a közbeszólását a miniszterelnök urnak, hogy: »ez oda nem tartozik.« Hát, t. képviselőház, nem szeretnék félreértetni. Annak a katonai programmnak, a melyet a t. miniszterelnök ur a parlament elé terjesztett, egyik legnagyobb hibája az, hogy végrehajtása tekintetében nemcsak garancziák nincsenek, de sőt ellenkezőleg, a legjogosultabb aggodalmakat ébreszti arra, hogy azt végre sem szándékoznak hajtani. Most előáll a t. miniszterelnök ur azzal, hogy a legnagyobb vivmány, a melyet hozott, a nevelésügy terén áll fenn. Én nem vagyok ilyen optimista, de magam is konstatálom, hogy az eddigi állapottal szemben — huzd alá: az eddigi állapottal — bizonyos haladást látok. De ha ez a haladás azt a hátsó gondolatot akarja fedezni, hogy a nevelésügy kérdése nem tartozik a törvényhozás elé, vagy hogy az nem a véderőtörvényben vagy nem esetleg az ujonczmegajánlási törvénynek feltételei között, de mindenesetre törvényes módon intéztessék el; ha ez azt a hátsó gondolatot tartalmazza, hogy ezt megint a vezérlet, vezénylet és belszervezet felségjoga révén korlátlan felségjog gyanánt akarják kezelni, a mely manifesztumokkal intéztetnék el, akkor nem vivmányról van szó, hanem rút megalázásáról a nemzeti államiságnak és függetlenségnek.

És ha ez igy van, akkor méltóztatik belátni, hogy mindenki, a ki a legnagyobb aggodalommal kiséri az eseményeket, kénytelen homlokot ütni azzal a kormánynyal szemben, a mely vivmány gyanánt hoz valamit azért, hogy konfiskálja más területen a nemzet alkotmányát.

Pap Zoltán: Az osztrák mindig igy tett!

Polónyi Géza: Ha mi a katonai javaslatokat tárgyaljuk, nemcsak felébresztette a t. miniszterelnök ur ezen aggodalmakat, a melyek a csinyre

Digitized by Google

vonatkozólag fennállottak, de ébren tartja és fokozza a nemzetnek azt a jogosult felháborodását, a mely mértéktelen csapásként érte a nemzetet akkor, mikor látnia kellett, hogy a szabadelvü párt és a 67-es alap többé nem nyujt biztositékot arra nézve, hogy a magyar nemzet valaha az ő nyelvéhez, mint drága kincséhez hozzájuthasson. Hát a miniszterelnök urtól és a t. többségtől függ, hogy ezt a politikai helyzetet esztimálja. Nekem az a véleményem, hogy ha lehetővé tétetik a politikai kérdéseknek a maguk helyén és területén való alkotmányos megvitatása, ha lehetővé tétetik a bizalmi kérdésnek parlamenti uton való tárgyalása és az ellenvéleményeknek megnyilatkozása, előbbre vihetjük a nemzet sorsát és lehetséges egy kibontakozás. Ezen az uton nem kibontakozásról, hanem az élet-halál harcz további folytatásáról lehet szó. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azért ismétlem, hogy semmiféle jognak feladásával és semmi más intenczióval, mint azon szándékkal, hogy itt a házban és a nemzet előtt is bebizonyitsuk, hogy maga a parlament sem viseltetik bizalommal a kormány iránt, inditványozom, méltóztassék az indemnitást ily értelemben napirendre tüzni és ezen javaslatnak a napirendről való levételét, illetve tárgyalásának felfüggesztését elrendelni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én meg akarok felszólalásomban szigoruan azon korlátok között maradni, a melyeket annak tárgya szab elém, t. i. a következő ülés napirendjének megállapitása keretében. *(Helyeslés jobbról.)* Már maga ez is egy ok arra, hogy ki ne terjeszkedjem mindazokra, a miket az előttem felszólalt t. képviselő ur felhozott. A napnak, t. ház, különben is csak 24 órája van. Ennek a 24 órának, fájdalom, igen tetemes részére szükségem van azért, hogy az ország komoly ügyeivel foglalkozzam *(Zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és igy igazán nem érek arra rá, hogy dementáljak és helyreigazitsak minden kósza pletykát, mely egyik vagy másik lapban intenczióim felől megjelenik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Én már tegnap, nem ugyan itt, de azt gondolom, ez is a lapokba került, kifejezést adtam annak, hogy én semmiféle pucscsot, semmiféle meglepetést nem tervezek; én azt a harczot, a mire vállalkoztam szükség esetére, nyilt sisakkal szándékszom megvívni és minden fázisában nemcsak t. elvbarátaimat, de az egész országot, ellenfeleimet is tájékoztatni fogom intenczióim felől. Méltóztassék ezt egyszersmindenkorra tudomásul venni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ezek után csak megmagyarázom egy, már biztosan nem emlékszem, közbeszólásomat, vagy látható mosolyomat, a melyre t. képviselőtársam hivatkozott. Én mindenesetre mosolyogtam, talán közbe is szóltam, mikor felmerült az, hogy a katonai nevelő-intézetekben erre vonatkozó kivánságok a véderő-törvénybe vétessenek fel. Ennek oka igen egyszerüen az, hogy a véderő-törvény azon ügyekre vonatkozik, melyek az 1867 : XII. t.-czikk 13. §-a értelmében Ausztriában azonos elveken alapuló törvényekkel intézendők el. A mi a véderő-törvénybe jön, az megfelelő osztrák törvényben is helyt kell, hogy foglaljon.

Ugron Gábor: Nem áll!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt a nemzeti vivmányt, hogy a magyar nyelv érvényesülése a nevelő-intézetekben az osztrák parlament jóváhagyásához köttessék, átengedem a képviselő urnak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: Nem értettük. Törvényben lesz megoldva?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Megmondtam, hogy semmi egyébről beszélni nem fogok, mint a napirenden lévő tárgyról. *(Mozgás a baloldalon. Egy hang: Értjük!)* Ha értik, tessék megnyugodni benne. *(Felkiáltások balfelől: De nem nyugszunk meg!)*

Azokat az indokokat, a melyek arra birták a kormányt, hogy első sorban az ujonczlétszám megállapitására és az ujonczlétszám megszavazására vonatkozó két javaslat tárgyalását kérje a háztól, volt szerencsém azon alkalommal elmondani, midőn a ház határozatát meghozta. Most csak két felhozott ellenvetésre kell, hogy reflektáljak. Az egyik az, hogy merőben lehetetlen ujonczokat megszavazni, mikor a költségek törvényhozásilag engedélyezve nincsenek. Közjogellenes és az alkotmánynak sarkalatos tételét sérti, hogy egyáltalában teljesittessenek fizetések és inkasszáltassanak bevételek, mielőtt azok a törvényhozás által megállapittattak volna. *(Igaz! Ugy van!)* Ezt sohasem tagadtam, most sem tagadjuk. A kormány teljesen érzi a felelőség súlyát, mikor az ország parancsoló érdeke által indittatva, ezen jogsértés elkövetésére utólagos felmentvény reményében magát elhatározta, de ha erre elhatározta magát s ezt megteszi az államélet egész vonalán, semmi akadályt, semmi nehézséget nem látok abban, hogy ugyanez az eljárás követtessék a megszavazandó ujonczokra vonatkozólag is.

Másik megjegyzése a t. képviselő urnak az, hogy elvágjuk utját a bizalmi kérdés eldöntésének. Először is hat napja folyt már a vita a programm felett, azért bizalmatlansági inditvány még nem tétetett; másodszor bizalmatlansági inditványt tehetnek a t. képviselő urak bármely pillanatban. Tessék az inditványkönyvbe bejegyezni egy bizalmatlansági inditványt, annak a napirendre tüzése felett a házszabályok szerint határozni fogunk, és ha a t. képviselő urnak igaza lesz abban, hogy a kormány a ház többségének bizalmát nem birja, ez ki fog sülni azonnal, a mint a napirendretüzés kérdésében a ház határozni fog. Tessék a próbát megtenni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Digitized by Google

A mi végül a három éves katonák sorsát illeti, bocsánatot kérek, a kik ennek az országnak azt a fontos, eminens, kardinális érdekét, hogy a hadsereg ne dezorganizáltassék, hogy a hadseregben lehetetlen állapotok ne merüljenek fel, megérteni nem akarják, azok a hároméves katonák sorsát máskép el nem intézhetik, mint hogy az azok eltávozása által beállott ür pótlásáról gondoskodnak. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Erre nem valami, tudja Isten micsoda idegen faktornak, de Magyarországnak, a magyar nemzetnek elsősorban feltétlen szüksége van. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Mi semmi egyebet nem kérünk a képviselő uraktól, mint hogy a jövőre vonatkozó minden obligó és minden igéret nélkül, ne gördítsenek akadályokat a többség elébe, hogy a többség a maga meggyőződéséhez képest megszavazzon egy oly javaslatot, a minőhöz hasonlót a képviselő urak 1867. óta mindig minden hosszasabb vita nélkül áteresztettek. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Tették ezt akkor is, a mikor a legmesszebb menő bizalmatlanság álláspontján állottak a kormánynyal szemben, tették azért, mert a változatlan ujonclétszám megszavazásában maguk is egy eminens állami érdeket láttak. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Ha tehát most a t. képviselő urak más álláspontra helyezkednek, ha most mesterségesen a rendelkezésükre álló alkotmányos eszközöknek az alkotmány szellemével ellenkező módon való felhasználása által, *(Ugy van! a jobboldalon.)* egy egészen uj eljárás követésére határozzák el magukat: engedelmet kérek, tűrniök kell azon vádat a mi részünkről, hogy a hároméves katonák érdekeit minden szükség, minden ok nélkül megkárositják. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Ha a képviselő urak a hároméves katonák dolgán segiteni akarnak, ennek egyetlenegy módja van: engedjék meg, hogy a többség megszavazza ezt a javaslatot. Azután jön az indemnity; ám folytassák az obstrukcziót az indemnitynél, ha ugy tetszik, majd megküzdjük ott a csatát, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* van ott elég terük, de itt ne álljanak oda, mint a hároméves katonák szószólói és védelmezői, midőn minden igaz ok nélkül egy olyan törvényjavaslattal szemben, a melyhez hasonló évek során át mindig nagyobb küzdelem nélkül ment át a házban, ilyen magatartásra határozták el magukat. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Én kérem az elnök ur által javasolt napirendet elfogadni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Polónyi képviselő ur szavai megmagyarázása czimén kér szót.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Igen röviden csak egy pontra szándékozom ráterelni a t. háznak figyelmét és ez abban áll, hogy vita folyik a tekintetben, ki hibás a három éven túl ott tartott katonák visszatartása miatt.

T. képviselőház! Én azt állitottam — és erre méltóztassék a miniszterelnök urnak szives figyelmét egy perczre szentelni — hogy a t. miniszterelnök ur az eddigi politikai okokon kivül azt, hogy ez az ujonczjavaslat most alkotmányosan tárgyalható legyen és hogy az ellen az ellenállás ne ugy nyilatkozzék meg, hogy az lehetetlenné tétessék, egy nagyon fontos okkal, azzal szaporitja, hogy a t. miniszterelnök ur a budgetjog és szerinte is az alkotmány alapelveinek megsértésével azt kivánja, hogy a parlament tegye magát bűnrészessé abban, — a jövendő szempontjából nem is gondolom, micsoda konzekvenciákkal — hogy megszavaz egy kormánynak organikus javaslatot és végrehajtási jogot ad, a melyre előzetesen nem adott indemnitást és költségvetési felhatalmazást.

Már most, t. képviselőház, ne vegye czélzásnak a mostani esetre, bár jogom volna azt mondani, hogy a t. miniszterelnök ur ne tévesztesse meg magát bizonyos tapsoktól, de még ebben az esetben is megtörténhetik, t. képviselőház, hogy a parlament többsége megtagadja a kormánynak az imdemnitást. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez már második beszéd, melyhez nincs joga!)* Én most a principiumról beszélek. *(Felkiáltások a jobboldalon: De ne arról beszéljen! Nincsen joga hozzá!)*

A parlament önmagát nem hozhatja abba a hamis helyzetbe, hogy maga dezavuálja budgetjogát és annak a kormánynak ad egy végrehajtási klauzulával ellátott organikus javaslatot, a melynek nem adta meg a jogot arra, hogy az ország kiadásai és bevételei tekintetében intézkedhessék. Ezek az okok, mondom, szándékosan közreműködtek arra, hogy a három éven ott tartott katonák haza ne mehessenek, játszanak közre abban, hogy lehetetlenné teszik, hogy ez a javaslat alkotmányos uton keresztül vitethessék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Még csak azt kivánom megjegyezni, hogy ki az oka, hogy ezen három éven túl szolgált katonák még ott vannak? Ez a párt még április havában kijelentette, hogy a rendes ujonclétszámot hajlandó azonnal megszavazni, ha az ujonclétszám felemeléséről szóló javaslat visszavonatik. Ki a felelős azért, hogy önök ezt nem fogadták el? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* Ne tessék tehát ilyen politikai hipokrizissel más emberekre háritani a felelőséget és ilyen álpolitikai okok felsorolásával a nemzet közvéleményét megtéveszteni. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon. Folytonos nagy zaj. Elnök többször csenget. Nagy zaj és mozgás.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselőház! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Erre nincsen kadenczájuk! Miért nem szólanak erre? Folytonos nagy zaj. Elnök csenget.)*

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! Polónyi Géza t. képviselő urnak inditványához kivánok hozzászólani, és azt hiszem, hogy az pártomnak

Digitized by Google

felfogása is, mert Rakovszky István t. képviselőtársam ugy a pénzügyi bizottságban, mint itt a képviselőház plénumában annak a nézetének és felfogásának adott kifejezést, hogy mindenekelőtt elsőrendü kötelességünk nekünk az, az adott viszonyok között, hogy az ország törvényenkivüli állapotát megszüntessük és erre a törvényhozásnak módot és alkalmat szolgáltassunk — és ez elérhető azáltal, hogy az ujonczjavaslat megszakitásával, az indemnitásról szóló törvényjavaslat tárgyalása tüzessék ki a jövő hétfői ülés napirendjére. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Mikor ezt az inditványt támogatom, ezzel nem akarom egyáltalában az ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat fontosságát elvitatni és tudom azt, hogy mindnyájunknak, de az országnak is óhaja és fontos érdeke az, hogy az ujonczmegajánlásról szóló törvényjavaslat mielőbb törvényerőre emeltessék. De épen azért, t. képviselőház, mert én e két javaslat között ellentétet felállitani nem akarok, ha választanom kell a között, hogy mi elsőbbrangu szükség, az-e, hogy az ország a törvényenkivüli állapotból kivezettessék, a mikor maga az igen t. miniszterelnök ur itt nyiltan bevallotta, hogy a kormányzási feladatok teljesitésére használt eszközöket törvényeseknek és alkotmányosaknak el nem ismeri, sőt azokat egyenesen alkotmányelleneseknek tartja, akkor, t. képviselőház, a miniszterelnöki székből elhangzott ezen kijelentést nekünk meg kell szivlelnünk, és igenis, minden erőnket fel kell használni arra, hogy az országnak törvényenkivüli állapota megszüntettessék. Engedje meg a t. miniszterelnök ur, de alkotmányjogi érzékének nagy hiányára vall, hogyha a miniszterelnöki székében elsősorban a katonai hatalom érdekeit akarja szolgálni és nem keres itt módot arra, hogy az ország az általa is helytelenitett törvényenkivüli állapotból kivezettessék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* Mi nem akarunk, t. ház, ennek a helyzetnek elérésére nehézséget csinálni, sőt épen alkalmat akarunk szolgáltatni arra; az indemniti tárgyalása pedig erre alkalmat szolgáltat, mert ezzel az általános politikai helyzet megvitatása lehetségessé válik.

Nem adom fel a reményt, t. ház, hogy az indemnitás tárgyalása során el fog dőlni a katonai javaslatok sorsa is és ha a képviselőház meg fogja szavazni az indemnitást, akkor nem fog nehézséget csinálni az ellenzék, hogy az ujoncz-törvényjavaslat is törvénynyé legyen, Épen ezért az országnak jól felfogott érdekében is támogatom Polónyi képviselő urnak azt az inditványát, hogy az ujoncz-törvényjavaslatnak félbeszakitásával az indemnitásról szóló törvényjavaslat tüzezsék ki a hétfői ülés napirendjére. *(Helyeslés balfelől.)*

Nyegre László jegyző: Bedő Albert!

Bedő Albert: T. ház! Rendes viszonyok közt jogosultan lehetne arról szó, hogy az indemnitás tárgyaltassék. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Most azonban rendkivüli viszonyok közt vagyunk és épen a harmadéves katonák hazabocsátása sürgősen indokolja, hogy először a napirenden lévő törvényjavaslat tárgyaltassék. Én tehát Polónyi inditványával szemben a napirendnek az elnök ur által ajánlott megállapitását fogadom el. *(Helyeslés jobbról és a középen.)*

Nyegre László jegyző: Nagy Ferencz!

Nagy Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Teljesen elismerem, hogy elvileg megáll az az álláspont, hogy előbb az indemnitás szavaztassék meg, és azután következzék az a javaslat, a mely mostan napirenden van. In thesi elismerem, hogy ez a helyes sorrend. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nahát! Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Szivesen el is fogadnám, ha biztositék volna arra nézve, hogy az indemnitási törvényjavaslat egy-két nap alatt letárgyaltatik.

Polónyi Géza: Hát erre a javaslatra mi a biztositék? *(Zaj.)*

Nagy Ferencz: Ezt annál könnyebbnek tartanám a magam szempontjából és az indemnitás gyors letárgyalásában annál kevesebb nehézséget látok, — mert azt a álláspontot van szerencsém képviselni, — hogy az indemnitást nem tekintem bizalmi kérdésnek. Ezt annak idején ki is fejtettem, sőt hozzátettem, hogy addig, mig alkotmányos kormányunk van, — és az jelenleg kétségen kivül van, — *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* nem szabad az indemnitást bizalmi kérdésnek tekinteni, mert a konzequenciákat véve, az országot olyan válságba sodorhatjuk, a melyet senki magára nem vállalhat, senki felelősségével nem fedezhet. Hiszen, hogy mi ilyen hosszu ideig ex-lex-állapotban vagyunk, ez csak azért lehetséges, mert a kormány elvállalja a felelőséget azért, hogy az állam gépezetének működését fentartja, és hogy utólag erre nézve felmentvényt kér a háztól. Onök pedig, a kik az indemnitást nem szavazzák meg, sőt azt megobstruálják, csakis azzal a gondolattal teszik, hogy nem akad Magyarországon kormány, a mely a felelőséget az állami gépezet megakasztásáért elvállalná.

B. Kaas Ivor: Osztrák politika!

Nagy Ferencz: T. képviselőtársaimat emlékeztetem arra a bizonyos zárt ülésre, a hol majdnem vád alá helyezési inditványt méltóztattak akarni tenni azért, mert a pénzügyminiszter pénzt küldött Bécsbe a hadsereg és a diplomáczia költségeinek fedezésére.

Polónyi Géza: Törvénytelenség!

Nagy Ferencz: Azonban a konzekvenciák nemcsak ebben vannak, hanem az összes tisztviselők fizetésében, az állami kötelezettségek teljesitésében, mindenben. Hogyha csakugyan komolyan akarjuk venni azt az indemnitást, akkor nem marad más hátra, mint az állami fizetésképtelenséget és fizetés nem teljesitést proklamálni. *(Ugy van! Ugy van! a jobbolda-*

Digitized by Google

lon. *Nagy zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* Ha pedig igy áll a dolog, én nem ellenzem, hogy az indemnitás tüzessék ki napirendre, még a katonai javaslat előtt is, hanem akkor tessék legalább arra nézve garanciát nyujtani, hogy az az indemnitási törvényjavaslat egy két nap alatt megszavaztatik, *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a baloldalon.)* de ha ezt nem méltóztatnak elvállalni, *(Folytonos zaj a baloldalon.)* méltóztassanak nyilatkozni, *(Folytonos zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* — hiszen ezt megtehetik minden elvi álláspont feladása nélkül, — akkor nincs más hátra, mint hogy fentartsuk igenis azt a napirendet, a melyet az elnök ur proponált, mert utóvégre az ex-lex miatt most már ne fájjon a fejünk, *(Folytonos zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* mert a kormány elvállalta a felelőséget, a felmentés meg fog jönni, az állami gépezet nem akad meg, . . .

Vészi József: Az mindegy, akármikor jön meg?

Nagy Ferencz: . . . de a katonák bent maradnak és azokat ki kell eresztetni, és ezt nem érhetjük el másképen, mint ugy, ha a katonai javaslatokat mielőbb megszavazzuk; ezért az elnök ur által javasolt napirendet fogadom el. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Miután a házszabályok értelmében . . .

Polónyi Géza: Személyes kérdésben kénytelen vagyok nyilatkozni. Az előttem szólott t. képviselő ur, engem aposztrófálva, azt mondja, hogy nyujtsak garanciát a t. képviselő urnak. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem személyes kérdés! Nagy zaj a ház minden oldalán.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Polónyi Géza: A képviselő ur egyenesen hozzám szólott.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Csak személyes megtámadtatás czimén lehet szólani!

Polónyi Géza: Hiszen ezen a czimen szólok. Mihelyt a képviselő ur nekem egy házszabály-paragrafust mutat, a melyet erre alkalmazhatok, szivesen bocsátkozom vele tárgyalásba; most pedig csak annyit jelentek ki, hogy a garanczia nem itt van, hanem ott, tessék olyan politikai programmot adni, a mely bennünket megnyugtathat. *(Helyeslés a baloldalon. Nagy zaj jobbfelől és felkiáltások: A kisebbségnek nincs joga igy beszélni!)* Akkor meglesz a garanczia. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: T. ház! A házszabályok értelmében a napirendhez négy szónok szólhat; a vitát tehát bezárom.

Következik a határozathozatal. A kérdés az, hogy a napirendre nézve elfogadja-e a ház az elnök által tett inditványt szemben azon ellenindítvánnyal, melyet Polónyi Géza képviselő ur adott be, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik az elnök inditványát kivánják elfogadni, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház az elnök inditványát elfogadja s ehhez képest kimondja, *(Zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)* hogy legközelebbi ülését hétfőn d. e. 10 órakor tartja s annak napirendjére ugyanazon két törvényjavaslat tárgyalását tüzi ki, a mely a mai ülés napirendjére volt kitüzve.

Áttérünk az interpellácziók előterjesztésére

Nyegre László jegyző: Nosz Gyula, az állami birtokvételek tárgyában a Tátrában, a belügyi és földmivelésügyi miniszterekhez. *(Zaj minden oldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Nosz Gyula: Igen tisztelt képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Végtelenül sajnálom, hogy interpellácziómat a jelenlegi bizonytalan helyzetben kell elmondanom. Sajnálom ezt azért, mert azt hiszem, hogy interpellácziom tárgya és iránya megérdemelte volna, hogy nyugodt időben nyugodtan gondolkozzunk felette. E mellett azonban, t. képviselőház, van egy kis reményem, hogy ezzel az interpelláczióval is hasznára leszek a közügynek.

T. ház! Mi a végső oka a mai helyzetnek, illetőleg mire vezetendő vissza a mai válságos és bizonytalan helyzet? Nézetem szerint arra, hogy teljesen elveszett a bizalom a szavakban, tetteket pedig, a melyek bizalmat kelteni és megerősiteni képesek, már évek óta nem látunk. Nos, t. ház, én alkalmat akarok szolgáltatni az igen t. miniszterelnök urnak arra, hogy tegyen és, azt hiszem, bármilyen csekély jelentőségü ügyre vonatkozik is ez a tett, a legcsekélyebb tett is inkább használ a közügynek, mint a sok szó. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Interpellácziómat különben egy idézettel kell kezdenem, a mennyiben idézem az igen t. miniszterelnök ur mult héten elhangzott programmbeszédének egyes szakaszait. Azt mondja a miniszterelnök ur *(olvassa)*: »Mi ez országnak kormánya akarunk lenni, mi igyekezni fogunk felelőségünk teljes tudatában ez ország kormányzatát lehetőleg rendben tartani és rendben vinni tovább, de abban a rendben, a mely a törvények tiszteletében és pártatlan végrehajtásában áll és a mely megkivánja egyrészről azt, hogy a kormány akarata érvényesüljön a maga törvényes hatáskörében, de megkivánja másrészről azt is, hogy minden jogtalansággal, minden visszaéléssel szemben a kormány teljesitse kérlelhetetlenül a maga kötelességét.« Azt mondja folytatólag a t. miniszterelnök ur: ». . . A tekintélyt hatalmi szóval dekretálni nem lehet; az, hogy tekintélyt szerezzen magának, a tisztviselői kartól magától függ. Teljesitse kötelességét, hogy megszerezze a körülötte lakó polgárság tiszteletét, becsülését, vonzalmát és bizalmát, ne rideg érvényesitője legyen a paragrafusnak, hanem legyen hivatott tanácsadója a körülötte lakó népnek mindenféle ügyében, mindenféle bajában; érezze azt, hogy neki a közigazgatás terén is csak akkor lehet kellő hatást elérni, ha a nép bizalmát, szeretetét és rokonszenvét kiérdemelte. A kormány teljes ere-

Digitized by Google

jéből, teljes lelkéből segédkezet fog nyujtani a tisztviselői karnak egyfelől az által, hogy meg nem tűr a tisztviselői karban selejtesebb elemeket, másfelől pedig az által, hogy a tisztviselői karnak azon érdemes tagjait, a kik hiven, becsületesen teljesitik nehéz kötelességeiket, meg is védje minden téren, mindenkivel szemben, minden jogtalan vagy igazságtalan megtámadással szemben.«

T. ház! Nem uj dolog az, a mit az igen t. miniszterelnök ur e szavakban megemlitett. Hallottunk ehhez hasonlókat már sok alkalommal, de — sajnos — ugyanannyiszor csalódtunk. És ha daczára e sok csalatkozásnak és daczára annak is, hogy engem nem füz a bizalom köteléke az igen t. miniszterelnök urhoz, mégis azt hiszem, hogy ezek a szavak nem tekinthetők üres kijelentéseknek: ugy ennek oka elsősorban abban rejlik, hogy tisztelem az igen t. miniszterelnök urnak férfias jellemét. De rejlik ennek oka abban is, hogy, ha valakinek szive-lelke el van telve vágygyal, egy meggyőződéssel, az szivesen hisz el minden igéretet, a mely e téren történik.

T. ház! Az én törhetetlen meggyőződésem az, hogy Magyarország valódi jobb jövője akkor fogja kezdetét venni, a mikor teljesedésbe fog menni az, a mit az igen t. miniszterelnök ur a felolvasott szavakban igér; és mert bizom az ország jobb, boldogabb jövőjében, azért elhiszek e téren minden igéretet. Olyan ez a hitem és bizalmam, igen t. ház, mint a milyen az embernek jobb jövőjébe vetett hite és reménye, a mely számtalan csalódásai után is ujból felébred mindenkiben, a kinek életereje még meg nem törött.

T. ház! Szükségesnek tartottam mindezeket előre bocsátani, mert nem óhajtanék elfogultnak látszani, és mert óhajtanám kimutatni, hogy a midőn a most elmondottak daczára sem tudok bizalommal tekinteni a közel jövőbe, ennek oka nem abban rejlik, mint hogyha kételkedném az igen t. miniszterelnök ur szavaiban vagy intenczióiban, hanem abban, hogy az a környezet, a mely a magyar miniszterelnöki állást körülveszi és a melynek gondolatvilága az a szemüveg, a melyen át a magyar miniszterelnökök az ország állapotát látni szokták, változatlan már évtizedek óta, és mert az igen t. miniszterelnök ur nem helyez kilátásba semmiféle reformot, a mely az igazság biztositása és kideritése terén helyesebb, megbizhatóbb módokat akarna biztositani.

A mig, t. ház, Magyarországon a közigazgatási igazságok csakis hivatalos jelentések alapján derittetnek ki, és a mig ezeknek a hivatalos jelentéseknek elintézési módja ugyanaz marad, a mely a multban volt, addig a közigazgatási igazság nálunk csak remény lesz, de nem fog megvalósulni. (*Ugy van! balfelől.*) Ez az oka bizalmatlanságomnak és annak is, hogy panaszaimmal nem fordulok közvetlenül a miniszterelnök urhoz, hanem ide hozom azokat, bár azokkal különben helyesebb, czélszerübb, sőt talán illőbb is volna a miniszterelnök urhoz fordulni.

Attérve, t. ház, interpellácziómra, elsősorban is megjegyzem, hogy mai felszólalásom panaszaimnak csak egy részét fogja felölelni. El kellett térnem eredeti szándékomtól, hogy összes panaszaimat egyszerre tárom fel, azért, mert az az idő, a mely ezek elmondásához szükséges volna, sokkal hosszabb, semhogy azt egy alkalommal vehetném a t. háztól igénybe. Hiszem azonban, hogy azok a részletek, a melyeket elő fogok terjeszteni, magukban véve is alkalmasak lesznek az itéletalkotásra. Hogy azonban az itélet megalkotását megkönnyitsem: szükséges egy kis bevezetést előrebocsátanom, egyrészt azért, mert az igen t. miniszterelnök ur nem ismervén ezen összes panaszoknak előzményeit, nem lehet azon helyzetben, hogy még junius hónapban elmondott interpellácziómra, a melyet az akkori miniszterelnök urral folytatott hosszabb szóbeli tárgyalás előzött meg, e nélkül helyes választ adhasson, de máskülönben is kénytelen vagyok egy kis bevezetést előrebocsátani, mert véletlenül azon kellemes helyzetben vagyok, hogy az igen t. miniszterelnök urnak gyakorlatilag is bemutathatom azt, hogy Magyarországon hogyan készülnek a hivatalos jelentések, és hogy azoknak milyen jelentőség és suly adható. (*Halljuk! Halljuk!*)

T. ház! Ez év február havában történt, hogy többféle ügyem annyira fejlődött, hogy tovább ez ügyekben nem hallgathattam. Ezen ügyek részben a választásból kifolyó ügyek, részben pedig közigazgatási ügyek voltak. Az elsőket a mai napon nem fogom érinteni, hanem a közigazgatási ügyekre szoritkozom. Akkor, t. ház, hogy formahibát ne kövessek el, — mivel akkor még a szabadelvü pártnak voltam a tagja, — a szabadelvü párt érdemdús alelnökéhez, Szentiványi Árpád t. képviselőtársamhoz fordultam azon kérdéssel, vajjon helyesebb-e, ha ezt a dolgot idehozom a ház elé, vagy elsősorban a miniszterelnök urnak adjam-e elő. A szabadelvü párt alelnöke feltétlenül a mellett volt, hogy bizalmasan adjam elő ezeket a miniszterelnöknek. Ő maga volt szives e tekintetben közvetiteni és ekkor több izben szóbelileg tárgyaltam a volt miniszterelnök urral, egyszer vagy kétszer a szepesi főispán jelenlétében.

Különös tárgyalások voltak ezek, t. ház. Kötelességemnek tartom ezen tárgyalásokból egy részletet a t. ház előtt is előadni, bármilyen kellemetlen legyen is az reám nézve. Mikor én, mint szerény tagja e háznak, megjelenek Magyarország miniszterelnöke előtt és megjelenek akkor, mikor ott van a magyar arisztokrácziának egy tekintélyes tagja, egy vármegyének a főispánja és mikor én nyugodt hangon, senkit sem sértve, közérdekü ügyeket adok elő, akkor az a válasz a főispán részéről, hogy: Miniszterelnök ur, kérem talán a képviselő urat fő-

Digitized by Google

ispánnak kinevezni valahová és csend lesz a Szepességen. A miniszterelnök ur pedig erre felel azzal, hogy: Sajnálom, de hallottam már más oldalról is, hogy te összeférhetetlen vagy. Az érdemleges választ erre akkor megadtam; de tartozom ezt a dolgot itt előadni, mert ebből látható az a hatalmi gőg, mely nem tudja elképzelni, hogy a kis, a szegény ember cselekedeteinek rugója más lehessen, mint önzés, vagy összeférhetetlenség. De mutat ez a kijelentés még mást is. Azt is mutatja ugyanis, hogy itt a besugásnak bizonyos rendszere létezhetik, hogy a nélkül, hogy az embert ismernék, már privátim vannak értesülve arról, hogy egyes körök mit tartanak az illetőről.

Ezek után előadtam a miniszterelnök urnak azt az ügyet, a melyért ma interpellálok és előadtam még egy ügyet. Előadtam másodszor azt az ügyet, hogy az iglói gazdák egy része szeszkontingensért folyamodott a miniszteriumhoz; erre nem kaptak hivatalos választ, hanem megjelent közöttük egy uri ember, Münnich Kálmán ur, a főispánnak azzal az üzenetével, hogy ha ők megegyeznek a lőcsei szeszfinomitóval, akkor meglesz a szeszkontingens, ha pedig nem egyeznek meg, nem lesz meg a szeszkontingens.

Nos, t. ház, én akkor is kijelentettem, ma is kijelentem, hogy távolról sem akartam gyanusitani a főispánt; de kijelentettem akkor is, kijelentem ma is, hogy ez nem helyes eljárás; mert ez lerontja a hitet azok iránt, a kik iránt bizalommal viseltetni kötelességünk, mert különben tönkre megy minden. Én, t. ház, akkor elő akartam adni több dolgot. Igy elsősorban a leibiczi városi képviselőtestület felfüggesztésének ügyét; elő akartam adni Kézsmárk városa részéről hozott azon határozatnak ügyét, a melyben a zöldtavi csúcsot Kossuth Lajos-csúcsnak nevezi el; elő akartam adni a matteoczi bőrgyár segélyezésének ügyét; elő akartam adni a poprádi polgármester választásának ügyét; de nem tehettem, mert a miniszterelnök ur kijelentette, hogy igy ezeket a dolgokat nem hozhatja rendbe, adjam be azokat irásban, illetve csináljak csak az ő használatára jegyzeteket, majd ő azután ezeket megbeszéli a főispánnal. Én ezt nem tettem meg és később a miniszterelnök urnak irásban bejelentettem, hogy én erre hajlandó nem vagyok, hanem fentartom magamnak ebben a tekintetben minden téren cselekvési szabadságomat. Ekkor, ha jól emlékszem, először Münnich Aurél t. képviselő ur volt szives a miniszterelnök ur nevében felszólitani, hogy mégis adjam be a beadványt, azután maga a miniszterelnök ur hivatott magához és biztositott, hogy teljes bizalommal adhatom át jegyzeteimet. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Ezek után megtettem ezt, megtettem abban a tudatban, illetve hiszemben, hogy ez valóban csakis a miniszterelnök ur részére készült jegyzet, másrészt megtettem azzal a kijelentéssel, hogy én ezzel senkit megtámadni nem akarok, semmi más czélom nincs, mint a miniszterelnök ur figyelmét bizonyos szepességi dolgokra felhivni.

Hogy ezek daczára mégis hogyan került ez az ügy a főispánhoz és az alispánhoz, az alispántól a megyei közgyülés napirendjére, a megyei közgyülés napirendjéről hogyan vétetett le és tétetett vissza, mindez nem tartozik most ide, csak azt akarom még előadni, hogy Széll Kálmán miniszterelnök ur volt annyira igazságos, hogy belátta, hogy itt hiba történt és maga javasolta a kibontakozás utját. Voltak akkor tárgyalások a kiegyezés tárgyában. Én alá is irtam egy irást, a melyet Szentiványi Árpád, a szabadelvü párt alelnöke hozott nekem és a melynek lényege abban volt, hogy Széll Kálmán miniszterelnök az én memorandumomat egyelőre félreteszi, mert előbb saját közegei által megvizsgáltatja a szepesvármegyei közigazgatást.

Hogy ez miért nem történt, mi jött közbe, nem tudom, ebben a tekintetben tehát felvilágositást nem adhatok. A bizottságot, a mely kiküldetett és a melynek elnöke Münnich Aurél képviselő ur volt, működésében nem zavartam, mert ha nekem dolgom van Magyarország miniszterelnökével, még pedig képviselői minőségemben, és hogyha én Magyarország miniszterelnökét itt a képviselőházban interpellálom, akkor én nem várhatok és nem fogadhatok el választ semmiféle más fórumtól, semmiféle más személytől.

De még egy más okom is volt arra, hogy ne avatkozzam ezekbe a dolgokba. Kezdett ugyanis ebbe az ügybe nagyon sok komikus részlet belejönni és valóban kiváncsi voltam arra, hogy ennek mi lesz a vége? Egyszer azt mondták, hogy a beadvány teljesen üres, máskor azt mondták, hogy bemocskoltam a Szepesség becsületét és elrontottam a Szepesség jó hirnevét, és más efféle kijelentések hallatszottak. Ennek folytán vártam a végét, és most nemrég kaptam meg a kiküldött bizottság jelentését, a melyet valóban ajánlhatok a t. miniszterelnök ur figyelmébe, mert igy szoktak Magyarországon készülni a közigazgatási dolgok.

A memorandumomban, miután a miniszterelnök ur kivánta, hogy inkább Schlagwortokban irjak, egészen röviden jeleztem azt, hogy mit akarok és elmondtam, hogy a Szepesség hanyatlott, a hanyatlás pedig abban áll, hogy a hajdani kisipar, a régi kereskedelem, a régi hires bányászat megszünt, az uj vállalatok többnyire idegen állampolgárok vezetése alatt vannak, az érczeket nyersen viszik ki a külföldre, a népesség csökken a keresetképesek és az intelligens németség kárára, és végre a földbirtok értéke is hanyatlik. Azután azt mondottam, hogy ezen lehet segiteni, és ha nem segitettünk eddig, ennek oka először, hogy nem törődött a dologgal senki, másodszor pedig: a gyenge közigazgatás.

Ez az a sértő kifejezés, a miért ellenem támadtak. Ezt a kifejezést pedig néhány gya-

Digitized by Google

korlati közigazgatási adattal támogattam. Ezen memorandumra a bizottság elismeri először, hogy a kereskedelem megszünt. A mi itt a zsidókkal kapcsolatos, az nem tartozik ide, azért nem olvasom fel. A földbirtok értékére vonatkozólag pedig azt mondja a bizottság, hogy a városokban még nagyobb arányban sülyedt a földbirtok értéke, mint a hogy én előadtam, de máskülönben nem sülyedt. Azután ezeket tartalmazza: »egyebekben minden habozás nélkül elismerjük, hogy a képviselő ur »a szepesmegyei állapotokat jellemző jelentésében« néhány, egyébiránt közismeretes, részben felette sajnos tényt konstatált, mert hiszen, mint épen ráutaltunk, igaz, hogy megyénk összlakossága megigéri, még pedig, fájdalom, a keresetképesek arányszámának hátrányára, a mint ez másként nem is lehet, mivel a keresetképtelenek, eltekintve a szülőket követő gyermekektől, csakis a legritkább esetekben szokták hazájokat elhagyni, — a mint igaz az is, hogy a régi hires bányászat megszünt, hogy érczeket nyers alakban visznek ki a külföldre, hogy sok az idegen vállalkozó és munkás és hogy a kisipar, melynek a multban megyénk közgazdasági életében olyannyira kiváló szerepe jutott, az ujkori átalakulások hatálya alatt, u. m. egyébiránt másutt is, jentékeny visszafejlődést szenvedett; minálunk pedig első sorban a hazafias, német városi elem rovására.«

Ez lényegileg ugyanaz, a mit én mondtam. A tekintetben, hogy ennek az általános nemtörődés az oka s hogy ezen segiteni lehetne, azt mondja a bizottság: »A nélkül, hogy feladatunknak tarthatnók ez alkalomból a szepesmegyei közigazgatás minőségének aprecziálásával foglalkozni, csak azt tartjuk megjegyzendőnek, miszerint lehetséges ugyan, hogy az országos kormányzat vagy a törvényhozás egyik-másik felmerült bajon segithetne vagy talán segithetett volna, de azt hiszszük, minden alapot teljesen nélkülöző érvelés, ha a memorandumban elpanaszlott visszásságok a megyei közigazgatással okozati összefüggésbe hozatnak.«

Tehát itt is egy véleményen vagyunk, csak a megyei közigazgatást igyekszik a bizottság teljesen tisztára mosni. Nekem erre csak egy észrevételem van. Ez akadémikus diskusszió volna, hogy mit lehet összefüggésbe hozni, mit nem, de a törvényhozásnak és a kormánynak figyelmét valakinek csak kötelessége lett volna felhivni. Arról pedig itt nincs szó, hogy a megye ezt valamikor megtette volna és a házban szintén nem hallottam felszólalást ilyen irányban. Mikor pedig én ebben az irányban, senkit sem sértve, bizalmasan, négyszemközt a miniszterelnök urnak szólottam pár szót, akkor előáll az egész vármegye és azt kiáltja: meg kell kövezni! Ez az igazság?

Münnich Aurél: Ezt senki sem tette!

Nosz Gyula: Áttérek már most arra a pár adatra, a mit a gyakorlati közigazgatásra mondottam. Ezek az észrevételek röviden a következők: Azt mondottam, hogy hivatalomat körülbelül a következő állapotban vettem át, megjegyezve azt is, hogy akkor Szepes vármegye a mintavármegye elnevezését birta, sok volt a hátralék, az irattár rendetlenségben volt, részint a hivatalnokok lakásán, részint a hivatalnokok fiókjaiban, mert néha tiz irat közül egyet sem talált az ember; árvanyilvántartás nem létezett; 40.000 frt sikkasztás tünt ki. A városi pénztár üres volt, 30.000 forint be nem jelentett adósság létezett, a mit én eltitkolt deficzitnek neveztem, 30.000 köbméter túlvágás létezett.

Mindez ellen pedig senkinek kifogása nem volt, illetve sulyosabb büntetések nem alkalmaztattak. Azután előadtam, hogy 1894-ben, mikor a városi árvaszék ellen fegyelmi eljárás volt elrendelve, mely ügy természetesen az egész városi közönséget izgalomba hozta, a miniszteri véghatározatnak csak rendelkező része lett nekünk kiadva, az indokolást tartalmazó fontos rész pedig, a hol az árvaszéknek bűnlajstroma volt benne, nekem pedig véletlenül egy kis dicséret foglaltatott, vissza lett tartva a megyei levéltárban. Most több éve már, hogy lemondottam mint polgármester, a mai napig nem kaptam erre választ. Azután 1899-ben vagy 1900-ban felebbeztem egy 900.000 koronás kölcsönügyben, a mai napig nem kaptam választ, daczára annak, hogy régen el van költve a pénz.

Mit mond e tekintetben a bizottság? Azt mondja *(olvassa)*: »Igen természetes, hogy ez az interregnum nem volt alkalmas arra, hogy az 1886-tól 1889-ig terjedő üresedés után megválasztott, különben kötelességtudó és tisztességes, de nem eléggé erélyes polgármester — az előzőről szól — a meglazult fegyelmet és rendet helyreállitsa.« Tehát nem volt rend. Azután azt mondja: »Senki sem tagadja, hogy dr. Nosz Gyula erélyes kézzel nyult a vezetéshez s hogy az — majdnem másfél éves — interregnum alatt felszaporodott hátralék feldolgozását, a rend és a fegyelem helyreállitását kötelességszerüleg szorgalmazta.« Tehát nem volt rend és fegyelem; ezt mondottam én is.

Arra nézve, hogy hiányzott az árvanyilvántartás, ezt mondja: »A hiányzó árvanyilvántartás felfektetését és rendes vezetését a közigazgatási bizottság már előbb szorgalmazta.« Tehát nem volt árvanyilvántartás. Azt mondja, hogy munkába vétetett; ilyen általánosságban beszél.

A 40.000 frtos sikkasztást természetesen nem tagadhatja, de jellemző a bizottságra, hogy mikor én egészen röviden emlitem azt, bizonyitékokat hoz fel, jegyzőkönyveket csatol a tekintetben, hogy ezt nem én fedeztem fel. Hát, t. ház, én abban a memorandumban nem állitottam, de itt nyilvánosan állitom, hogy azt igenis én fedeztem fel és ezt Münnich Aurél ép olyan jól tudja, mint én.

Digitized by Google

A 30.000 frtos kölcsön tekintetében, a mely nem volt jóváhagyva, azt mondja a bizottság, hogy 29.643 frt 74 krajczár volt ilyen kölcsön. Én természetesen kerek összegben beszéltem. Nagyon jellemző megint a bizottságra nézve, hogy azt mondja, hogy én magam is vettem fel 2300 frt ilyen kölcsönt, de nem tartja szükségesnek a t. bizottság megmondani azt az óriási különbbséget, vagy legalább nem fejti ki nyiltan, hogy mig én visszafizettem 23.000 frtot és csak 2000 frtot vettem fel, addig az, a miről én szólok, az adósságnak folytonos szaporodását jelentette. A kettőt tehát összehasonlitani nem lehet. Magát az adósságot, tehát az általam állitott tényt elismeri a bizottság.

Ép ugy van a 30.000 köbméter túlvágással, csak azt mondja, hogy ez be lett jelentve a miniszteriumnak. Igenis, én bejelentettem, de akkor nem volt még bejelentve.

Azután a tiltott legeltetésről van szó. Itt is olyan általános kifejezésekkel él a bizottság, de nem mondja meg azt, hogy nem igaz.

Nagyon jellemző, hogy azt a miniszteri határozatot az árvaügyben, a mely ügyben — mondom — egy egész város izgalomban volt, miért nem adták ki. Azt mondják: kizárólag irodai munkamegtakaritás szempontjából közölték csak a rendelkező részt. Hát egy ilyen fontos ügyben irodai munkamegtakaritásról lehet szó? Tartozom ehhez hozzáadni még azt is, hogy én privátim jobban vagyok értesülve. Az oka ennek t. i. nem az volt, hogy munkát akartak megtakaritani, hanem az ok az volt, hogy a sujtott városi főjegyző ment oda kérni, hogy ne adják ki ezt a határozatot. Ez sokkal érthetőbb és nézetem szerint sokkal emberibb magyarázat, mintha ilyen fontos ügyben csak irodai munkát akartak megtakaritani.

Erdekes különben megint a bizottsági jelentésnek az a megjegyzése, hogy azt mondja: mindezekben a dolgokban különben nem gróf Csáky Zenó a hibás. Hát emlitettem én csak egy embert, egy nevet is a memorandumban? Minek védenek tehát meg ebben olyan embereket, a kiket én nem támadtam?

Azt, hogy eddig még nem kaptam értesitést az én lemondásomról, egyszerüen igy indokolja: »Itt tehát a vármegyei hatóság részéről szabálytalanság nem történt, mert a felmentvény megadása különben is a képviselőtestület hatáskörébe tartozik. Ha tehát a lemondását tartalmazó közgyülési határozat ki nem adatott, ez kizárólag a városi hatósági közegek elnézése és hibája.« Ez pedig teljes elismerése annak, a mit mondtam. Én nem mondtam, hogy ez vagy az a közeg hibázott, csak tényt konstatáltam.

Végül érdekes, hogy a 900.000 koronás ügyben beadott felebbezésemre miért nem kaptam értesitést. Azt mondja, hogy ezt a határozatot közölte a főispán a várossal, »de miután Nosz Gyula felebbezése egészben el lett utasitva, nem tartotta szükségesnek őt arról értesiteni«. Hát ez is indok? Ha el lesz utasitva, nem lesz értesitve?

De mond a t. bizottság még olyanokat is, a melyek a tényállásnak valóban nem felelnek meg és biztos vagyok, hogy e tekintetben csak felültették a t. bizottságot. Azt mondja pl., hogy az erdőnél a helyesebb kezelés csak én utánam kezdődött és hivatkozik egy intézkedésre 1899-ből, hogy t. i. a széltörésekért befolyt vételár takarékpénztárba tétetett és csak akkor használtatott fel, mikor a sor reá került. Ha jobban utánanézett volna a bizottság, látta volna, hogy ez én tőlem ered és csakis a tényleges befizetés történt később, vagyis 1899-ben.

Épugy azt mondja ez a bizottság, — és jóformán gyanusit ezzel, — hogy én mintegy megszöktem az én polgármesteri állásomból. Azt mondja: felmentést, helyettesitést senkitől sem kért, és lemondását az alispánnak be nem jelentette, hivatalát senkinek sem adta át, a polgármesteri helyiség Wertheim-szekrényének kulcsát is addig tartotta magánál, mig azoknak kiadását a helyébe megválasztott polgármester nem követelte.

Hát, t. ház, mikor 13 uri ember együtt ül és alapot keres arra, hogy egy tizennegyedik felett pálczát törjön, akkor elvártam volna, hogy ez a bizottság jobban nézze meg ezen iratokat, mert megtalálta volna, hogy én le is mondtam, helyettest is kértem, hivatalomat át is adtam, csak meg kellett volna nézni egy pár nappal előbb. En t. i. szeptember hóban lemondtam állásomról, akkor helyettesemnek a hivatalt átadtam s a legnagyobb gondossággal jártam el. Miután még szabadságom idejének lejárta előtt lemondtam, természetesen nem mentem vissza a hivatalt még egyszer átvenni, és azután megint átadni, ennek értelme nem lett volna. Mégis ilyeneket vesz be a bizottság, sőt még a Wertheim-kulcsot is emliti, a mi természetesen a nagyközönség előtt gyanusnak tünik fel. Hát, t. ház, ebben a bizonyos pénztárban én őriztem néhány könyvet, a melyet a régi irattárból mentettem meg, és ezt is át akartam adni helyettesemnek, a ki azonban arra kért, hogy halasszam az átadást arra az időre, a mikor rendben lesz a polgármesteri választás. De a ki elolvassa a bizottság jelentését, komolyan azt hiheti, hogy én megszöktem az állásomból.

Szombathy György: Nem tartozik ide!

Nosz Gyula: Engedjen meg a t. ház, hogy erre is tegyek egy észrevételt. Frázisokat hallunk itt nagyon sokszor az igazságról, de nagyon különös volna az, ha a képviselőház elzárkóznék ezen kérdések tárgyalásától akkor, mikor az igazság gyakorlati formában jelenik meg. Nekem nincs módom arra, hogy én az egész országos közigazgatásra gyakoroljak befolyást, de azt a jogomat senki el nem veheti, hogy én akkor és ott fogjam meg az igazságot vagy igazságtalanságot, a hol erre jogom, okom és alkalmam van.

Digitized by Google

Münnich Aurél: Miért nem jelent meg a megyei közgyülés előtt és adta be a védelmét ott, mint bizottsági tag?

Nosz Gyula: Láthatja ebből a t. ház, hogy lényegében a bizottság egyetlenegy pontban sem mondott ellent az én állításaimnak, csak a lényegtelen dolgokban tért el attól. És mégis mi a bizottság konkluziója?

Kérem e tekintetben a t. ház figyelmét. »A megejtett nyomozat eredményeként a bizottság megállapitja, hogy a dr. Nosz Gyula orsz. képviselő által előterjesztett vádak egytől-egyig alaptalanok.« *(Derültség a szélsöbaloldalon.)* Hát, t. ház, hogy lehetett ezek után azt mondani, hogy ezek alaptalanok? »Minek folytán«, azt mondja tovább a bizottság, »az e feletti napirendre térés mellett a további intézkedés szüksége fenn nem forog.«

Ez az az irat, t. ház, a melyre én az igen t. miniszterelnök ur figyelmét felhivom, annyival is inkább, mert ez nem kivételes eset, hanem rendszer, a mely abban áll, hogy a részletek tekintetében, az egyes tények terén szivesen adnak nekünk igazat, de a konkluziók levonásával teljesen másként járnak el, ugy, a hogy azt vagy az érdek vagy a rokonszenv, vagy ellenszenv, vagy pedig valami más befolyás követeli. *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Ennek az eredménye azután az, hogy teljesen elfogy a bizalom a szavak iránt, ennek az eredményei azon válságos helyzetek, mint a milyen a mai is. De, t. képviselőház, én nem akarok e felett több kritikát gyakorolni, csak egyre kérem fel a t. miniszterelnök urat, hogy t. i., ha a miniszterelnök ur ugy találná, hogy én nekem van igazam, akkor járjon el felolvasott programmjának első része értelmében, járjon el, mint a hogy mondotta: kérlelhetetlenül teljesitse a maga kötelességét; ha pedig ugy találná a miniszterelnök ur, hogy a bizottságnak van igaza, akkor járjon el felolvasott programmja másik részének értelmében, t. i. védje meg az állitólag megtámadott tisztviselői kart és indittassa meg velem szemben azonnal a rágalmazási pert, ott azután lesz alkalmunk ezekről a dolgokról beszélni bővebben. *(Helyeslés a szélsöbaloldalon és a néppárton.)*

Ezek után áttérek interpellációm közvetlen tárgyára. *(Halljuk! Halljuk!)* Köztudomásu dolog, hogy a magyar kincstár a Tátrában több birtokot vásárolt, történt ez mindig azon indokolással, hogy a magyar föld idegen kézre ne kerüljön. Az eljárás tekintetében volt nekem kifogásom általában is, ez a kifogásom abban állt, hogy nem egyformán lettek megállapitva a vételárak, egy helyen osztogattak fejedelmi vételárakat, más kelyen pedig alig adtak többet, mint a mennyit az illető birtok barátok között megért. Csorbáért például 3 milliót, a széplaki birtokért 100.000 frtot adtak, pedig ugy vagyok értesülve és hiszem, hogy jól, hogy az egész széplaki birtok azzal a részszel is, a mely még ma is a tulajdonos kezében van, 16.000 frtért lett megvéve és még csak nem is olyan régen. Pedig az értékes rész továbbra is a tulajdonos kezén maradt és jóformán a sziklákat adták át az államnak. Mi ennek az oka? Az, hogy olyan urak, olyan közegek lettek megbizva a birtokvételekkel, a kik a tulajdonosok egyike felett gyakoroltak hatósági jogokat, másik része felett pedig nem. Az urakkal szemben természetesen nem tehettek semmit, annyit kellett adni, a mennyit kivántak, de mikor egy szegény volt urbéres azt mondta, hogy nem adom el a kincstárnak a birtokomat, hanem eladom másnak, azt mondották, hogy a szerződést pedig nem fogjuk jóváhagyni.

Én ezt nem tartom helyesnek, de nem akartam ezekből nagy panaszokat csinálni és ezekkel a kérdésekkel idejönni mindaddig, a mig ez a dolog nem lépett egy uj stádiumba. Ez pedig akkor történt, a mikor Szepes-Béla város képviselőtestületének többsége hozzám fordult azon kérelemmel, hogy védjem meg őt azon önvédelmi harczban, a melyet neki Hohenlohe német herczeggel szemben kell megküzdenie, hogy birtokát megtarthassa.

Én elsősorban tartozom itt megjegyezni, hogy a mikor ezzel a kérelemmel hozzám fordultak, azt kérdeztem, hogy miért nem fordulnak a főispánhoz, az alispánhoz, vagy saját képviselőjükhöz.

Veszter Imre: Az meg is tette a maga dolgát.

Nosz Gyula: A képviselő urnak lesz alkalma felszólalni, de én azt mondom el, a mit én tudok.

Kérdeztem, miért fordulnak hozzám, hogy én védjem meg őket. Emlitettem Münnich képviselő urat is, a ki a Kárpát-Egyesület elnöke és — gondoltam, — hogy hivatalos kötelessége ezt tenni. Azt felelték erre: Uram, nem fordulhatunk ezekhez az urakhoz, mert ezek inkább az eladás mellett vannak. Ily körülmények közt mentem én bele a dologba és elsősorban is teljes információt szereztem magamnak, a mely szerint a dolog következőképen áll: Hohenlohe német herczeg ajánlatot tett Szepes-Béla városának, a melyben követel a várostól körülbelül 3700 holdnyi területet és ezzel szemben igér elsősorban 1500 magyar holdat Keresztfalván, 200 holdat Landokon és 500.000 korona készpénzt. Ha ezt összegezem, ez körülbelül, vagy legfeljebb 400.000 forintnak felel meg.

Veszter Imre: Hát a vasut?

Nosz Gyula: Majd arra is rátérek. Nem hiszem, hogy mindazt, a mit a herczeg igér, magasabbra lehetne becsülni. De igér Hohenlohe herczeg még egyebeket is. Igy a turistáknak nagy előnyöket helyez kilátásba. Azonban méltánytalan volna követelni, hogy Szepes-Béla városa fizesse meg azt, vagy hogy az neki beszámittassék. Igéri továbbá, hogy azt a szerencsétlen vadászati szerződést, a melynek alapján

Digitized by Google

régóta birja már a bélai vadászatot potom áron, daczára annak, hogy eddig még egy krajczárt sem fizetett, rendbe fogja hozni. Végül igér a városnak egy vasutat, illetőleg 800.000 korona hozzájárulást a vasuthoz. Ezt azonban én azért nem vehetem figyelembe, mert vagy van szüksége Hohenlohe herczegnek arra a vasutra és akkor ez itt csak czifraság, vagy pedig szüksége van a városnak és akkor adja oda a pénzt a városnak és majd a város fogja kiépiteni ugy, a mint akarja.

Münnich Aurél: Jaj de rosszul van informálva!

Nosz Gyula: Eltekintve ettől, volt egy utóajánlat is, de ez nem tartozik a lényeghez. Én csak arról beszélek, a mi akkor történt. Megjegyzem, elvből is ellensége vagyok annak, hogy midőn egy város ingatlanairól és létének alapfeltételeiről van szó, az összefüggésbe hozassék egy vasuttal, a mely lehet a városnak előnye is, nem is. Ez a 800.000 korona azonban a város részéről semmiféle ellenőrzés alatt nem lehetett volna. Szepes-Béla városának képviselőtestülete ezzel szemben nézetem szerint nagyon korrekt álláspontra helyezkedett, mikor először is azt mondta, hogy ezt a vasuti ügyet ki akarja küszöbölni, másodszor, hogy tekintettel arra, hogy tél van és a természetben nem lehet megnézni, hogy mit kiván és mit ad Hohenlohe, majd tavaszszal tárgyalnak a fölött érdemlegesen. De a kisebbség is, bár elvben bele akart menni a dologba, keveselte a vételárat. Ez az ügy megfelebbeztetvén, Szepes vármegye törvényhatóságához került. Itt a következő határozat hozatott. Röviden fel kell olvasnom, mert különben alig hinnék el az urak, hogy ily határozat hozatott. Mikor arról van szó, és azt hirdeti a magyar országgyülés és a magyar kormány, hogy a magyar földnek nem szabad idegen kézre kerülnie, akkor ez a vármegye a következőket mondja *(olvassa)*: »Határozat. Szepes-Béla város képviselőtestületének f. é. 92. szám alatt hozott határozata feloldatik és a képviselőtestület utasittatik, hogy herczeg Hohenlohe birtokvásárlási, illetőleg részben birtokcsereajánlatát a legközelebbi, esetleg külön e czélra összehivandó rendkivüli közgyülésen vegye érdemleges tárgyalás alá.«

B. Kaas Ivor: Ez tulajdonjoga a városnak!

Nosz Gyula: Az indokok ekkép szólnak *(olvassa)*: »Hohenlohe herczeg javorinai birtokának kikerekitése czéljából a határos és Szepes-Béla város tulajdonát képező 3700 holdnyi terjedelmü ingatlanokat megszerezni óhajtván, ezek vételára fejében tekintélyes értékeket ajánlott a városnak.« Azután azt mondja, hogy fel kellett oldani a városi határozatot, mert *(olvassa)*: ... »nem felel meg a város köz- és vagyoni érdekeinek ... és a város nincs biztositva az iránt, vajjon Hohenlohe herczeg ajánlatát ez ideig fenn fogja-e tartani ... És a vármegye közönsége alaposnak tartja a képviselőtestület kisebbségének azt az aggodalmát, hogy a kinálkozó alkalomnak ok nélküli elszalasztása nem felelne meg annak a kötelességszerü és előrelátó gondosságnak, a melyet épen Szepes-Béla város évről-évre nyomasztóbb anyagi helyzete a képviselőtestülettől követel.«

Ebben a határozatban a vármegye közönsége szembe helyezkedett először a magyar országgyülés és a magyar kormány azon álláspontjával, hogy a magyar föld magyar kézen tartandó, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* másodszor pedig a városi autonomiával, a melynek még foszlánya is megszünt akkor, ha egy város még azt sem mondhatja ki, hogy mikor kiván egy idegen ember vételi ajánlata felett határozni. De ellenkezik harmadszor ez a tulajdonjoggal is. Mert a város megszünt tulajdonos lenni, ha a vármegye azt mondja, hogy azonnal tárgyaljon érdemlegesen ezen dolog felett. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

De még más szempontból is kifogás alá esik ezen határozat. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondja ugyanis, hogy a város nyomasztó helyzete évről-évre rosszabbodik. Hát Szepes-Béla városa ezen határozathozatal előtt másfél, legfeljebb két évvel alakult rendezett tanácsu várossá, akkor pedig meg kellett vizsgálni a városnak anyagi helyzetét, hogy vajjon elbirja-e a városi átalakulással járó terheket. Hogyan vizsgálta meg tehát a megye a város anyagi helyzetét, ha két évvel később azt mondja, hogy évről-évre nyomasztóbb annak anyagi helyzete? Azután a kisebbség is azt mondja, hogy csekély a vételár, a megye ellenben azt mondja, hogy tetemes értékeket igér Hohenlohe herczeg, és siessen a város, mert különben kérdés, hogy meg fogja-e kapni. Lehet-e feltételezni azt, hogy Hohenlohe herczeg ilyen körülmények között meg fogja javitani az ő ajánlatát?

T. ház! Végül még azt is kell ezen határozattal kapcsolatosan bizonyitanom, hogy egyrészt ez az ingatlan, a melyet Szepes-Béla városától követelnek, sokkal többet ér, mint a mennyit Hohenlohe herczeg ajánlott érte, másrészt pedig bizonyitékokat fogok a tekintetben is felhozni, hogy ennek a városnak anyagi helyzete abszolute nem olyan desperátus.

Azon a területen, a melyet Hohenlohe megszerezni akar, a sterilis rész alig 300 holdnyi. Erdő van több mint 1000 hold. És pedig a legnagyobb részben álló erdő, a melyből 100.000 köbméter haszonfát lehet vágni. A többi pedig elsőrangu havasi legelő, a minő csakis ezen a területen van, mivel mészkőalapon nyugszik. Erre a legelőre pedig a városnak szüksége van, mert különben a lakosság legnagyobb része kivándorol Amerikába, minthogy állattenyésztésből él. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Barátok között is legalább kétszer-háromszor annyit ér ez a birtok, mint a mennyit Hohenlohe herczeg érte ajánlott.

Digitized by Google

De, t. ház, még azt is meg kell jegyeznem, hogy a város anyagi helyzete nem is olyan desperátus. Előttem feküsznek a városnak költségvetései. Pótadót még sohasem fizetett az a város. Ez évre ugyan kilátásba helyeztek pótadót, a költségvetést is ugy állitották össze; hanem már itt ne méltóztassék csodálkozni, hogy ha én igazat adok annak az egyszerü szepes-bélai polgárnak, a ki azt mondja, hogy ez a költségvetés csakis az eladásra való tekintettel készült igy.

Méltóztassék meghallgatni. Épitkezésre felvettek 1901-ben 5000 koronát, 1903-ban 12 ezer koronát; azután fütésre és világitásra — ez pedig csak nem változik — felvettek tavaly 1600 koronát, most pedig 2900 koronát; tőketörlesztésre és kamatokra felvettek tavaly 23.000 koronát, ez évben 58.000 koronát, daczára annak, hogy egy krajczárral sincs több adóssága a városnak. Rendkivüli és előre nem látott kiadásokra tavaly 700 koronát, ez évben pedig 7000 koronát vettek fel.

T. képviselőház! Ha én azt a többletet, a mely a tavalyi és az idei költségvetés között mutatkozik, levonásba hozom, akkor még tetemes plus van. Szóval a helyzet nem olyan desperátus.

Megjegyzem azonban, t. képviselőház, hogy olyanok ezek a költségvetések, hogy valóban nincsen ember, a ki itt tiszta képet alkothatna magának. Mert, t. képviselőház, a költségvetésbe felvétetnek itt az óvadékok, a bánatpénzek és a visszafizetendő előlegek is, a melyeknek pedig valóban nem volna helyük a költségvetésben.

Hogy a tekintetben is bizonyitékot szolgáltassak, hogy a vármegye nem jól ismeri az állapotokat, legyen szabad még egy esetet előadnom.

Az 1901-ik év — gondolom — márczius havában történt, hogy a szepesbélai pénztáros 811 korona helyett elkönyvelt 114 koronát, tehát körülbelül 700 koronával kevesebbet.

Másfél évvel később egy városi képviselőtestületi tag észreveszi ezt és erről jelentést tesz a városi közgyülésnek. A közgyülésen való megjelenésben azonban akadályozva volt; a mikor is a városi közgyülés egyszerüen napirendre tért a dolog felett. A következő közgyülésen feláll ez a képviselőtestületi tag és azt mondja, hogy ő ezt az esetet sikkasztásnak minősiti. És, t. képviselőház, lássuk, milyen határozatot hozott erre a városi hatóság? *(Olvassa):* »Elnöklő polgármester a felszóláló képviselőtestületi tagot ezen sértő kifejezésért két izben is rendreutasitja, miután a pénztáros az ügyre vonatkozólag azon felvilágositást adja, hogy itt egyszerüen téves könyvelés esete forog fenn és hogy azt a különbözetet azért nem vette be, mert egyrészt más tételnél a maga kárára tévedett, másrészt azonban több izben a saját pénzéből előlegezett a pénztárnak; és miután — mondja tovább az irat — senkinek észrevétele nem volt, tehát napirendre tértek.«

Látjuk ebből, t. képviselőház, hogy az a pénztáros egyszer a saját kárára téved, máskor több izben előlegez a pénztárnak, és mindez teljesen rendben van!

Hogy pedig mindezt valóban igy rendben levőnek találják, azt még a következőkkel indokolom.

Az a városi képviselőtestületi tag természetesen nem hagyta annyiban a dolgot és igy végre is kénytelen volt az a pénztáros önmaga ellen fegyelmi eljárást kérni. A fegyelmi eljárás megejtetvén, a polgármester — a kiről később kitünt, hogy sógora a pénztárosnak — dorgálásra itélte ezt a pénztárost és a városi képviselőtestületi tagnak azon kijelentését, hogy ezzel szemben felebbezéssel él, ridegen elutasitotta, a végzésben azonban mégis biztositott számára tizenöt nap alatt érvényesithető felebbezési jogot. Ezzel a joggal élt is az a képviselőtestületi tag és megfelebbezte a végzést az alispánhoz. Az alispán már most a következőkép határozott *(olvassa):* »Mayer Lajos felebbezését visszautasitom, mert felebbező nem tekinthető olyan érdekelt félnek, a kit a kiszabott büntetés mértéke tekintetében a felebbezés joga megillethet.«

Más intézkedést nem tart szükségesnek az alispán, hanem folytatólag azt mondja, hogy átteszi az ügyet a főispánhoz, hátha az akar felebbezéssel élni; azután mivel a felebbezésben az az állitás is foglaltatik, hogy az eljárt polgármester sógorságban van a pénztárossal, az alispán e tekintetben kérdést intéz.

T. képviselőház! Én először is azon csodálkozom, hogy a felettes hatóságok nincsenek tájékozva a személyi viszonyok tekintetében. Nincsen előttem a törvény s igy biztosan nem tudom, vajjon megengedi-e a törvény azt, hogy mint polgármester és pénztáros egymás mellett hivatalnokok legyenek olyanok, a kiknek testvérei házastársak; de az bizonyos, hogy a polgármesternek ilyen helyzetben fegyelmi ügyben határozatot hoznia nem szabad, és hogy ezt a határozatot már ezen okból is meg kellett volna semmisiteni. Ezt is csak azért hoztam fel, mert azt mondják, hogy mintaszerü a Szepes vármegyében levő közigazgatás, és ezt konstatálták a legutóbbi közgyülésen is. *(Mozgás bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Folytatom ezek után a Hohenlohe-féle ajánlat tekintetében történt dolgokat. A szepesbélai megkeresés folytán akkor eljártam Széll Kálmán miniszterelnök urnál; ő teljesen igazat is adott nekünk; megváltoztatta a határozatot, és pedig nagyon szép indokolással. Azt mondja *(olvassa):* »De egyébként is az ajánlat nem időhöz kötötten tétetvén, nem forog fenn e szempontból ezen kényszeritő ok az ügynek rendkivüli módon való intézésére s a képviselőtestületi határozatban foglalttól eltérő eljárásra való kényszeritás a városnak saját vagyona feletti rendelkezési jogát sértené és a vagyon-

Digitized by Google

felügyelet helyes irányban való gyakorlásával sem lenne összeegyeztethető.«

Ez tehát egészen helyes, korrekt határozat volt. *(Ugy van! balfelől.)* Azt hittem, hogy ezzel meg is lehetek nyugodva, de, sajnos, tovább is történtek agitációk herczeg Hohenlohe érdekében, és mindinkább kialakult és kicsucsosodott két kérdés. Az egyik az, hogy a városnak csődbe kell jutnia, ha nem adja el a birtokát Hohenlohe herczegnek, a másik pedig, hogy a magyar kormány ezt elpaktálta Hohenlohe herczegnek, tehát hiábavaló a szepesbélaiak minden törekvése, ugy sem fognak czélt érni. Ekkor interpellácziót jelentettem be, — akkor már gróf Khuen-Héderváry volt a miniszterelnök — a ki a dologról természetesen nem tudott semmit, és biztositott engem a tekintetben, hogy a mi tőle függ, azt ő minden irányban el fogja követni, hogy ezen birtok ne kerüljön idegen kezekre. Ennek következtében akkor elálltam az interpellácziómtól.

De ismét csalódtam, mert azóta két körülmény következett be, a melyből következtetem, hogy bizony a régi szándék továbbra is megmaradt. Elsősorban is valóságos belső titkos tanácsosi méltóságot nyert Szepes vármegye főispánja, a mint az ujságok irták: direkte a tátrai birtokvételek terén szerzett érdemeiért. Ez tehát azt jelenti, hogy mindaz, a mit itt felolvastam, helyeseltetik, és hogy jövőre is ezt az utat akarják követni. De másrészt megtörtént az is, hogy a magyar kormány közege: az ottani állami főerdész elment Szepes-Bélára és rá akarta venni magánuton a szepes-bélaiakat arra, hogy most már ők tegyenek ajánlatot Hohenlohe herczegnek. A mikor pedig a szepes-bélaiak erre nem voltak hajlandók, szemrehányólag azt mondta nekik, hogy hát ők miért nem fordulnak Veszterhez, Salamonhoz, vagy más szepes-bélai képviselőhöz, hanem épen Noszhoz, a ki semmivel sem különb, mint más, sőt azoknál kevesebb. T. ház, nem fogok vitatkozni a főerdészszel a tekintetben, hogy kinek van nagyobb tekintélye, de elvárom, hogy a magyar kormány fogja tudni kötelességét az ilyen közeggel szemben. Azonban látva épen azt, hogy ez a dolog sehogy sem akar tisztázódni, nem nyugodhatom többé meg privát kijelentésekben, és azért hoztam ezt a dolgot a ház elé, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a hova ez tartozik is. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igy vélem megszerezni a garancziákat a tekintetben, hogy Szepes-Béla városa megszabaduljon azon veszélytől, hogy birtokait Hohenlohe herczeg kezére juttassák.

B. Kaas Ivor: Játszszák!

Nosz Gyula: T. ház! Ez alapon a következő kérdéseket intézem a t. miniszterelnök urhoz és illetőleg a t. földmivelésügyi miniszter urhoz *(olvassa)*:

Interpelláczió a m. kir. belügyminiszter urhoz és a m. kir. földmivelésügyi miniszter urhoz a Tátrában eszközölt kincstári birtokvételek tárgyában.

1. Igaz-e, hogy a magyar kormány illetve a földmivelésügyi miniszterium szerződést vagy egyezséget kötött Hohenlohe német herczeggel a magas Tátrában eszközlendő és részben már eszközölt birtokvételek tárgyában?

2. Hajlandó-e a miniszter ur ezen egyezséget vagy szerződést a tátrai birtokvételekre vonatkozó összes iratokkal (becslések, szerződések stb.) együtt a képviselőház elé terjeszteni?

3. Igaz-e az, hogy az emlitett egyezségnek kiegészitő részét képezi a magyar kormány részéről tett azon szó, vagy irásbeli igéret, hogy Hohenlohe német herczeget az általa tervezett birtokvételeknél erkölcsileg támogatni fogja?

4. Igaz-e az, hogy a magyar kormány ezen igéret folytán Szepes vármegye főispánja, alispánja vagy valamelyik állami közege utján a szepesbélai városi birtoknak Hohenlohe herczeg kezére való jutását előmozditani igyekezett?

5. Nem találja-e szükségesnek ezen egyezséghez, mint a mely hatáskörét túlhaladja, a törvényhozás hozzájárulását kieszközölni?

6. Kötelezi-e az emlitett egyezség a jelenlegi kormányt és ha igen, hogyan véli a magyar kormány megakadályozni, hogy a magyar föld idegenek kezére kerüljön«?

Az utolsó kérdőpontnál más kérdést intézek a belügyminiszterhez és mást a földmivelésügyi miniszterhez.

A belügyminiszterhez intézett kérdésem igy hangzik:

»Hajlandó-e a belügyminiszter ur Szepes-Béla városának vagyoni állapotát és pénzkezelését saját közegei által megvizsgáltatni és ez által a városi képviselőtestületet e város vagyoni állapotáról felvilágositva, a birtokeladási ügyben a helyes határozathozatalt lehetővé tenni?«

A földmivelésügyi miniszter urhoz szóló kérdés ekként hangzik:

»Hajlandó-e végül a miniszter ur lehetővé tenni, hogy Szepes-Béla városa soronkivüli eladás által összes adósságaitól megszabadulva minden időre megmentessék attól, hogy birtokának eladására kényszerittessék.« *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ezt az utolsó két kérdést tartozom még néhány szóval indokolni.

Elnök: Kérnem kell a t. képviselő urat, legyen szives indokolását összevonni, mert a képviselőháznak a tanácskozásra szánt ideje már nagyon is előhaladt. *(Mozgás és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Nosz Gyula: Csak néhány szóval.

Elnök: Kérem, sziveskedjék lehetőleg méltányossággal lenni a ház iránt.

Nosz Gyula: Csak egészen röviden szólok. *(Mozgás.)* Szepes-Béla városa meg van ijedve abban a tekintetben, hogy ha nem adja el a birtokot Hohenlohe herczegnek, csődbe jut, és

Digitized by Google

azok után az adatok után, a miket a t. háznak előterjesztettem, nincs ember, a ki képes volna megnyugtatni Béla városát. Saját közegeiben nem bizik, a megyei közegekben ebben az ügyben szintén nem bizhatik, mert azok forszirozzák az eladást. Ily körülmények közt nem marad egyéb hátra, mint hogy a miniszterium jön segitségére a városnak és saját közegeivel megvizsgáltatja ennek a városnak vagyoni állapotát és pénzkezelését. Ez az egyik.

A másik ügy, t. képviselőház, a melylyel a földmivelésügyi miniszter urhoz intézett kérelmemet indokolom, az, hogy a városnak adósságai vannak. Nem is oly borzasztóan sok; vagyonához képest nagyon kevés. Már most miután forszirozzák folytonosan ezt a birtokeladást, azt hiszem, sokkal szebb, czélszerübb dolog, ha a városnak megengedtetnék, hogy erdejének egy részét adja el inkább, semhogy az egész erdőt és területet adja el. Azt hiszem, ez volna a helyes kivezető út ebből a dologból, és akkor az egész kormánypaktum is elveszti értékét, és az egész ügy kényes oldala megszünik.

Ezzel indokolom e két kérdésemet. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Münnich Aurél: T. képviselőház! Személyes kérdésben kérek szót és nagyon kérem a t. ház bocsánatát, hogy ily előrehaladt időben teszem e kérést, de lehetetlen, hogy csak 24 óra is elmuljék a nélkül, hogy az engem személyemben ért felszólalásra nézve néhány tényt ne konstatáljak a ház szine előtt. *(Halljuk! Halljuk!)* Kijelentem természetesen, hogy a mi a Hohenlohe-féle birtokvásárlás tárgyában beadott interpellácziót illeti, ahhoz semmi közöm nem lehet, ott az én nevem nem is lett felemlitve, bár nagyon érdeklődöm iránta, mert a magyarországi Kárpát-Egyesület, a melynek elnöke vagyok, nagyon nagy hasznot húzna belőle, ha ez a vétel, a mely a községnek feltétlenül nagy érdeke és nagy előnyére szolgál, létrejön. *(Mozgás a baloldalon. Felkiáltások: Ezt rájuk kell bizni!)* De erről beszélhetünk máskor, ha ez az ügy napirenden lesz és jogom lesz hozzá szólni.

A továbbiak iránt van szerencsém a következő ténybeli megjegyzéseket tenni, tartózkodva mindenféle kritikától, s anélkül, hogy bármikép is belemélyednék a dolog érdemébe.

Nosz Gyula képviselő ur jónak látta reám hivatkozni, hogy én adtam neki először a tanácsot, hogy memorandumát a miniszterelnöknek adja át.

Nosz Gyula: Nem mondtam!

Münnich Aurél: Azt mondta, úgy emlékszik, hogy én adtam a tanácsot. Hivatkozom a gyorsirói feljegyzésekre: ezt mondta! Én kijelentem, t. képviselőház, hogy abban az időben, mikor dr. Nosz Gyula jónak látta még velem bizalmasan beszélni, vagy hozzám bármily kérdéseket intézni, én mindenkor teljesen jóhiszemüleg és őszintén elmondtam neki véleményemet, de óvakodtam mindig tanácsokat osztogatni Nosz urnak, mert én nagyon jól ismertem az ő gondolkozásmódját és cselekvéseinek elhatározását.

Másik ténybeli rektifikáczióm a következő. Nosz Gyula képviselő ur a memorandumot beadta Széll miniszterelnök urnak. Széll miniszterelnök ur átadta ezt a memorandumot főispánunknak, gróf Csákynak véleményezés végett. Gróf Csáky meg volt sértve önérzetében, és épen ugy a megyei tisztviselői kar is a memorandumban felhozott vádak által, minek folytán ugy a főispán, mint az egész tisztviselői kar kijelentette, hogy semmi takarni valójuk nincsen, ők nyilt sisakkal a nyilvánosság elé lépnek azonnal és kérik, hogy a megyei közgyülés tárgyalja a memorandumot és az abban foglalt vádakat.

Harmadik tényem az, hogy a megyei közgyülés ezen memorandum felülvizsgálására kiküldött egy 12 tagu bizottságot, a mely szerénységemet választotta meg elnökének, és mondhatom a t. háznak, hogy az a bizottság a legalaposabban, a leglelkiismeretesebben és a legtárgyilagosabban vizsgálta meg a memorandumban előadott minden pontot, felkérte Nosz képviselő urat nem egyszer, de kétszer, jelenjék meg szine előtt, adja elő az ő nézetét . . .

Nosz Gyula: Csakhogy ahhoz nem volt joguk, mert én itt a házban interpelláltam.

Münnich Aurél: Mi csak tisztelettel felkértük Nosz képviselő urat, legyen szives és jelenjen meg. Hogy Nosz Gyula ur nem jelent meg, ez az ő dolga, s hogy miért nem, azt ő tudja. Az a bizottság azután letárgyalta ezt a memorandumot per longum et latum, ismétlem, a legtárgyilagosabban és a legalaposabban, sőt egy izben elnapolta a tárgyalását csak azért, mert Nosz Gyula képviselő ur nem jelenhetett meg, bár Nosz képviselő ur tagadta, hogy ő halasztást kért volna. Az én inditványomra határozta el a bizottság, hogy teljes méltánylással Nosz ur személyére, ne tárgyaljunk a nélkül, hogy ő megjelenjen. A memorandumot megszerkesztettük egyhangulag, ezt benyujtottuk a közgyülésnek, a közgyülés minden tagja — méltóztassanak kérem jól figyelni, — ezt a memorandumot nyomtatásban megkapta épen ugy, mint annak idején Nosz Gyula képviselő urnak memorandumát. Eljött a megyei közgyülés, magam sajnos akadályozva voltam, nem voltam ott, de Nosz képviselő ur, a ki bizottsági tag, jónak látta el nem menni.

Az a memorandum ott tárgyalva lett, miután előzetesen minden bizottsági tagnak, ellenzékinek, kormánypártinak, pártonkivülinek módjában volt azt tanulmányozni. És mi történt? Egyhangulag, nagy lelkesedéssel fogadta el a közgyülés a bizottság elaborátumát és hozzátette még azt, hogy mély sajnálatát fejezi ki, hogy épen Szepes megye egy fia volt az, ki jónak látta Szepes megyét, mely sohasem volt itt a képviselőház előtt megtámadva, interpelláczió alakjában itt megvádolni. *(Felkiáltások balfelől:*

Digitized by Google

Jól tette!) Ehhez a sajnálat-kifejezéshez én most itt járulok hozzá, és nem tehetek mást, mint hogy kijelentsem, hogy nagyon sajnálom, hogy Nosz képviselő ur egy, igazán csak az ő személyét érintő dolgot jónak látott itt, a képviselőházban per longum et latum tárgyalni. *(Zaj balfelől.)* Az személyes dolog volt, azt ott kellett volna elintézni a megye közgyülésén. *(Felkiáltások balfelől: Közügy!)* A megye közgyülése el is intézte, és egyhangulag hozzájárult a bizottság véleményéhez.

Lendl Adolf: Temes megyében is!

Münnich Aurél: Nosz képviselő ur szives volt ezen jelentésből bizonyos szemelvényeket közölni, sőt azt mondta, hogy a komikum jellegével bir a bizottság elaborátuma. Mélyen t. képviselőház! Ha ily természetü dolgok egyoldaluan, elfogulva adatnak elő, igen természetes, hogy egészen más szinben tünnek fel.

Nosz Gyula: Hiszen felolvastam.

Münnich Aurél: Én nem fogom magyarázni... *(Egy hang: Ez személyes kérdés?)* Legyenek szivesek nyugodtak lenni, nem sértem meg a házszabályokat. Én ezt az elaborátumot nem fogom felolvasni, de kérem a t. ház minden tagját, a kit érdekel ez a dolog, vegye magának azt a fáradságot, olvassa el a memorandumot és olvassa el a bizottság elaborátumát és alkosson magának itéletet. Ezt a kérést intézem legelsősorban azokhoz a túloldalon ülő t. képviselő urakhoz, a kik nagyon helyeselték, s akkor meg fogják látni, hogy milyen elfogultsággal volt előadva az egész dolog.

Hivatkozott továbbá én rám a t. képviselő ur, hogy én tudtam, hogy ő az iglói sikkasztást akkor felfedezte. Miután meg voltam emlitve személyesen, tartozom az igazság érdekében nyilatkozni e tekintetben is. Akkor, mikor Nosz képviselő ur polgármester volt, csakugyan ugy voltam értesülve, hogy ő fedezte fel a sikkasztást. Most, alapos tárgyalásaink során jött az akkori pénztárnok jelentése és vallomása, mely szerint ő volt az, ki figyelmeztette rá. Ki volt, mi volt, azt végezzék el az urak egymás közt, nem tartozik rám. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem vagyunk negyvenen! Nem tárgyalhatunk!)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, szivesked jék rövidre fogni észrevételeit.

Münnich Aurél: Én a legrövidebbre szoritkozom, de miután a képviselő ur annyiszor megemlitette nevemet, méltóztassék megengedni, hogy még pár szóval reflektáljak szavaira.

Elnök: Ha valaki másfél órán keresztül megtámadtatásban részesül, akkor ugy a méltányosság, mint a szólásszabadság elve alapján igényelheti, hogy az urak még egy perczig türelemmel meghallgassák. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Münnich Aurél: Nagyon könnyü a képviselőház előtt oly szinben tüntetni fel a dolgot, a mely kompromittálja a megyét és a hivatalnoki kart, hanem a bizonyitás azután nagyon nehéz. Én kérem a t. képviselőházat, hogy itéletében legyen tartózkodó, mert Szepes vármegyének sem főispánja, sem hivatalnoki kara, sem egész adminisztrációja nem érdemli meg azt, hogy bármely oldalról meggyanusittassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Nosz Gyula: T ház! Pár szót kell felelnem személyes kérdésben. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem vagyunk negyvenen. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kérjük megolvasni a jelenlévőket.)*

Elnök: Miután két óra elmult és igy nem lehet katalógust olvasni, s miután kétségbevonatott a ház tanácskozási képessége, a képviselő ur felszólalási joga fenmarad a legközelebbi ülésre. *(Helyeslés.)* Az interpelláczió ki fog adatni az érdekelt belügy- és földmivelésügyi miniszter urnak.

Miután a háznak napirendje meg van állapitva, csak egy kérést kell még a t. ház tagjaihoz intéznem, és ez az a kérelem, hogy legyenek szivesek a képviselő urak már az ülés kezdetén itt lenni. A háznak határozata ugy szól, hogy a ház délelőtti 10 órától délutáni 2 óráig tanácskozik. Én nagyon szivesen teszek ennek eleget és a magam részéről itt is vagyok mindig 10 órára. Nagyon kérném az összes képviselő urakat, legyenek szivesek gondoskodni, hogy a képviselő urak a tanácskozáshoz, illetőleg az ülés megnyitásához szükséges számban már délelőtt 10 órakor együtt legyenek. *(Helyeslés.)*

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 55 perczkor.)

Digitized by Google

337. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 16-án, hétfőn,

Perczel Dezső, utóbb **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpelláczió bejelentése. — Biráló- és összeférhetlenségi bizottsági tagok eskütétele. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A miniszterelnök jelentést nyujt be a sopronmegyei Sobor községhez tartozó u. n. padári rét- és nádasterületnek Sopron megyéből Győr megye területére átkebelezése és Uj-Malomsok község határához való csatolása tárgyában. — Elnök bejelenti báró Podmaniczky Frigyes inditványát az üléseknek a napirenden lévő törvényjavaslatok tárgyalása folyamára egy órával leendő meghosszabbítása tárgyában. — Molnár Ákos interpellácziója a miniszterelnökhöz: az olasz borvám-szerződés mibenállásáról. — A miniszterelnök válasza.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 15 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gr. Teleki Sándor jegyző, a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, az azok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt fel fog alvastatni a mult ülés jeggyzőkönyve.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1903. november hó 14-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van valakinek észrevétele a felolvastt jegyzőkönyvre? *(Nincs.)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Ugron Gábor: T. ház! A jegyzőkönyv felolvasása kapcsán kérném az elnök urat, nem lehetne-e azt megtenni, hogy a jegyző urak ismét az előadói székből olvassák fel a jegyzőkönyvet. Mert valóban, akármilyen hangjuk van is, az akusztika oly rossz, hogy a legnagyobb erőfeszitéssel itt, a hol én elég közel vagyok, nem tudom megérteni, csak néha-néha. A háznak pedig az az érdeke, hogy a jegyzőkönyv a jegyzők rendes hangja mellett érthető legyen. Innen az előadói székből az akusztika egészen jó, közelebb is esik a képviselő urakhoz s a megértés lehetséges. Kérem tehát az elnök urat: méltóztassék az iránt intézkedni, hogy jövőre innen az előadói székből történjék a jegyzőkönyv felolvasása.

Elnök: E felett külön határozni nem kell. Ha a képviselő urak kivánják, ezt a nélkül is meg lehet tenni. A jegyzői karnak utasitást fogok adni, hogy jövőre a jegyzőkönyv felolvasása az előadói székből történjék. *(Helyeslés.)*

Bemutatom Darányi Ignácz országos képviselő levelét, melyben egészségi okokból két havi, továbbá Kuales Godofréd levelét, melyben egy havi szabaságot kér.

A ház a kért szabadságot nevezett képviselőknek megadja.

Bemutatom továbbá Zemplén, Hont és Bars vármegyék közönségének feliratait és Dunapataj község polgárainak Krasznay Ferencz képviselő által beadott kérvényét: Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala iránt; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Esztergom és Gömör-Kishont vármegyék és Baja város községének feliratait: az alkotmány megóvása, a nemzeti követelményeknek a hadseregben való érvényesitése és a kiszolgált katonák hazabocsátása érdekében; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Fogaras és Kolozs vármegyék közönségének feliratait: a községekről szóló 1886: XXII. t.-cz. módositása tárgyában;

Kolozs vármegye közönségének feliratát: az 1883: XLIV. t.-cz. módositása végett;

Fejér vármegye közönségének feliratát: a közutakról és vámokról szóló 1890: I. t.-cz. módositása érdekében;

Digitized by Google

Végre bemutatom Bars vármegye közönségének feliratát: a vidéki városoknak vizvezetékkel és csatornázással való ellátása érdekében.

Mindezen kérvények és feliratok kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Jelentem a t. háznak, hogy a házszabályok 204. §-a értelmében Molnár Ákos képviselő urnak kérelmére az engedelmet megadtam, hogy a borvám kérdésében a mai napon sürgős interpellácziót intézhessen és ezt ma az ülés végén fél kettőkor fogja megtenni. *(Helyeslés.)*

T. ház! A mult alkalommal a biráló-bizottságokba, valamint az összeférhetlenségi bizottságba megválasztott tagokat arra kértem, hogy a mai ülés elején legyenek szivesek jelen lenni, hogy a házszabályokban előirt esküt letegyék. Először is felolvasom tehát a biráló-bizottságokba megválasztott képviselő urak neveit. Az első biráló-bizottságba megválasztatott Rétyi Mihály, a második biráló-bizottságba Barta Ödön, a harmadik biráló-bizottságba Kelemen Gyula, a hatodik biráló-bizottságba Molnár Jenő, a hetedik biráló-bizottságba Justh Gyula képviselő ur.

Kérem ezen képviselő urakat, legyenek szivesek a házszabályok 36. §-ában előirt esküt letenni. A nevezett bizottsági tagok közül jelen vannak Kelemen Gyula, Barta Ödön és Rétyi Mihály képviselő urak. Jelentenem kell még a t. háznak, hogy Justh Gyula képviselő ur 10 napra kért szabadságot és igy ő majd később fogja letenni az esküt.

Az eskümintát Hertelendy László fogja olvasni. Méltóztassanak azt meghallgatni.

Hertelendy László jegyző *(olvassa az eskümintát, Barta Ödön, Kelemen Gyula és Rétyi Mihály leteszik az esküt.).*

Elnök: T. ház! Intézkedni fogok, hogy Molnár Jenő és Justh Gyula képviselő urak a ház legközelebbi üléseinek egyikén az esküt szintén letegyék.

Most az összeférhetetlenségi bizottságba megválasztott Popovics Vazul István képviselő ur fogja letenni a házszabályok 147. §-ában előirt esküt.

Hertelendy László jegyző *(olvassa az eskümintát. Popovics Vazul István leteszi az esküt).*

Elnök: T. ház! Az ekkép megtörtént eskületételről az illető bizottságok elnökei jegyzőkönyvi kivonatban értesittetni fognak.

Most, t ház, áttérünk a napirenden lévő törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatására, előbb azonban Nosz Gyula képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Nosz Gyula: T. képviselőház! A midőn szombaton a kincstár által a Magas-Tátrában eszközölt birtokvételek tárgyában interpellácziót intéztem a belügyi és földmivelésügyi miniszter urakhoz és ez alkalommal több adatot soroltam fel annak igazolására, hogy nálunk a közigazgatás terén az igazság kideritése és biztositása tekintetében helytelen mód divik, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* felszólalt Münnich Aurél t. képviselő ur és két olyan megjegyzést is tett, a mely válasz nélkül nem maradhat.

Azt mondta ugyanis Münnich Aurél képviselő ur, hogy mindaz, a mit én előadtam, illetőleg azok az adatok, tisztán az én személyes ügyemet képezik, másrészt pedig azt mondotta, hogy én az egész szepesi közigazgatást, az egész tisztviselői kart, illetőleg egész Szepes megyét megrágalmaztam.

T. ház! Évek óta küzdök a Szepességen divó közigazgatási rendszer ellen, a melyre, sajnos, nem tudok más nevet találni, mint klikkrendszer. Küzdök pedig ezen rendszer ellen nem személyes okokból, hanem azért, mert én ezen rendszerben látom akadályát az erők szabad megnyilatkozásának, a tehetségek érvényesülésének, az erények elismerésének és a hibák, mulasztások és visszaélések következetes üldöztetésének. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Már most jól tudom, hogy ezen küzdelmet igen sokan, különösen ott a Szepességben szeretnék akként feltüntetni, mint hogy ha az tisztán az én személyes küzdelmem, az én személyes ügyem volna. Ha ez azonban igaz volna, t. ház, akkor épen olyan joggal lehetne ráfogni az ellenzék által bármely kormány ellen intézett bármely küzdelemre vagy támadásra, hogy az tisztán az ellenzéki férfiaknak személyes ügye. Én a magam részéről, t. ház, kijelentem, hogy mindazon ügyekben, a melyeket felsoroltam, semmiféle sem anyagi, sem másféle érdek elrejtve nincsen *(Helyeslés balfelől.)* és azt a czélt, a melyet követek, egyenesen vagyoni károsodásomra és határozottan csak hátrányomra követem. Ez okból határozottan tiltakoznom kell azon feltevés ellen, mint hogy ha én a törvényhozás termét személyes ügyeim elintézésére használtam volna fel. *(Helyeslés balfelől.)*

T. ház! Épen olyan határozottsággal kell tiltakoznom azon feltevés ellen is, mint hogy ha én egy egész vármegyét, illetőleg egy egész vármegyének egész tisztviselői karát akartam volna megrágalmazni. Ez ki van zárva már azért is, mert én konkrét adatokkal állottam a nyilvánosság és a képviselőház elé. A konkrét adatok pedig eo ipso kizárják a generalizálást; mindig csak azokra vonatkoznak, a kiknek cselekményeivel összefüggésben állanak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. ház! Czélom pedig ezen eljárással semmi egyéb, mint az, a mi az igen t. miniszterelnök ur programmbeszédében is kifejezést nyert, t. i. szoritani és nyomni a meg nem felelő tisztviselőt és hivatalnokot, nehogy a jó tisztviselőnek jó hirneve csorbát szenvedjen. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ha tehát, t. ház, ez az én czélzatom a szepesvármegyei tisztviselői kart sértette volna meg, vagy rágalmazta volna, akkor a t. miniszterelnök ur programmbeszédének az a pontja, a melyet felolvastam s a melylyel én tökéletesen azonositom magamat, az egész ország tisztviselői

Digitized by Google

karát sértette volna meg. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ezt pedig senki fel nem tételezte, senki nem állitotta. Igy tehát én nem sérthettem meg az egész szepesmegyei tisztviselői kart, hanem állitásaim csakis azokra vonatkoznak, a kik hibákat követtek el, a kik visszaélésekben vagy mulasztásokban hibásak, bünösek. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Ezt a megjegyzést tartottam szükségesnek a mai napon tenni. Münnich Aurél képviselő ur egyéb megjegyzéseire majd más alkalommal térek vissza. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Münnich Aurél képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Kubik Béla: Szoldateszka; *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

Münnich Aurél: T. képviselőház! Már szombaton kijelentettem, hogy én természetesen semmiféle tekintetben nem akarok az interpelláczió érdeméhez hozzászólani, mert ahhoz semmi jogom nincs. Egynéhány személyes természetü megjegyzést tettem azért, mert Nosz Gyula képviselőtársam engem többször aposztrofált.

Most két megjegyzésemet kifogásolja. Az egyik az, hogy én szemrehányást tettem neki, hogy személyes dolgot hozott a képviselőház elé. Hát, ismétlem, hogy történt a dolog. *(Halljuk! Halljuk!)* Nosz Gyula képviselő ur bizonyos memorandumot dolgozott ki, ez a memorandum sua forma — mint voltam bátor már megjegyezni — tárgyaltatott a megyei közgyülés előtt . . .

Ugron Gábor: Az nem határoz! Az a kérdés, hogy igaz-e vagy nem! Tudjuk, hogy megy az a megyei közgyülésen! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Münnich Aurél: Méltóztassék engem kihallgatni!

Kubik Béla: Ott is bele szokott a katonai dolgokba? Ez nem katonaság! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Münnich Aurél: . . . és ott a személyes támadásokra igenis megkapta Nosz Gyula képviselő ur a választ. Ennek a bizottságnak a jelentése ugyanis tárgyalva lett a közgyülés előtt a nélkül, hogy Nosz Gyula képviselő ur, vagy egy elvtársa, barátja, a ki ugyanazon politikai nézeteket és elveket vallja, a melyeket ő — mert hiszen fel kell tételezni, hogy Szepes megyében van olyan barátja — ez ellen felszólalt volna.

Ergo, konstatálva lett egyhangulag, hogy mindaz, a mit az elnökletem alatt álló bizottság referált, teljesen helyénvaló és igaz. Ez tehát el van intézve.

Ugron Gábor: Ez még nem következés!

Münnich Aurél: Bocsánatot kérek, hiszen egyhangu határozatról van szó! Hiszen ellenzékiek is voltak ott!

Nosz Gyula: Nem voltak!

Münnich Aurél: Én ugy tudom, hogy voltak. De ha nem: hát akkor miért nem jöttek el?

Nosz Gyula: Én itt interpelláltam!

Ugron Gábor: Láttunk már megyei közgyülésen egyhangulag valótlanságokat határozni! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Münnich Aurél: Másodszor kifogásolja a képviselő ur, hogy én azt mondom, hogy ő a szepesmegyei tisztviselőket meggyanusitja és megrágalmazza.

Nohát épen ezen kifogása erősit meg ebben a kijelentésemben, mert azt mondja, hogy ő csak konkrét adatokat hozott elő, hogy azon hatósági közegek, a kik visszaéltek, illetőleg bünösök a visszaélésekben, lelepleztessenek.

Hát bocsánatot kérek, ez nem rágalmazás és nem gyanusitás? Annyival inkább az, mert az a bizottság, a mely ki volt küldve, teljesen valótlanoknak mondja ki ezen konkrét adatokat.

Nosz Gyula: Felolvastam!

Münnich Aurél: Én ujból appellálok, t. képviselőtársaim igazságérzetére . . .

Ugron Gábor: Fegyelmi vizsgálatnak kell lenni!

Münnich Aurél: . . . és Ugron Gábor képviselő ur igazságérzetére elsősorban, méltóztassék elolvasni a memorandumot, tessék elolvasni a mi jelentésünket és hogyha nem fog nekem igazat adni a képviselő ur, akkor én fogok tőle bocsánatot kérni, hogy felszólaltam. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Következik a 404. számu törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Endrey Gyula jegyző: Nessi Pál!

Nessi Pál: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ha az országnak mindenki által elismert igazán súlyos helyzetében valaki arra határozza el magát, hogy a ház előtt fekvő javaslatnak törvényerőre emelését tőle telhető minden erejével meg fogja akadályozni, akkor a legnagyobb gonddal kell vizsgálnia a körülményeket és fokozott figyelemmel kell latolnia azon eshetőségeket, a melyek ezen eljárása következtében felmerülhetnek. *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek!

Nessi Pál: T. képviselőház! Én megfontoltam az esélyeket, meggondoltam a következményeket és nyugodt öntudattal és emelt fővel állok itten, midőn kijelentem azt, hogy ezen javaslat törvényre emelkedését tőlem telhető minden erővel meg fogom akadályozni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Meg fogom akadályozni azért, mert ugy vagyok meggyőződve, hogy ebből a helyzetből kibontakozást csak ugy nyerünk, a rendes parlamenti állapotokat visszaállitani csak ugy vagyunk képesek, hogy ha igenis mindent elkövetünk, hogy a kormányzatot mindaddig lehetetlenné tegyük, mig végre a nemzet-

Digitized by Google

nek jogos óhajtásai meg fognak valósittatni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Beszédemben mindenekelőtt foglalkozni akarok az igen t. előadó urnak és a miniszter urnak beszédével s ezzel kapcsolatban a hároméves katonák ügyével, azután a miniszterelnök ur beszédével s ezzel kapcsolatban a hadsereg szellemével és a mi ezzel összefügg, a chlopy-i hadiparancscsal, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* valamint a gr. Héderváryhoz intézett királyi kézirattal; azonkivül foglalkozni kivánok a katonai igazságügygyel, a katonai nevelés ügyével és végre azon esetekkel, a melyek az utóbbi időben felszinre kerültek s a melyek itt még megbeszélés tárgyát nem képezték.

Kubik Béla: Nagyon jó! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Eleve is bocsánatot kell kérnem a t. háztól, ha az anyag nagysága miatt hosszabb ideig leszek kénytelen a t. ház türelmét és idejét igénybevenni; de épen azon aggodalom, a melyet az imént jeleztem, teszi kötelességemmé, hogy a tárgyat kimeritsem és álláspontomat minden oldalról megvilágitsam. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mindenekelőtt egy kérdést kell az előadó urhoz intéznem. Az ő beszédében ugyanis leginkább az a passzus ragadta meg az én figyelmemet, a mely teljesen fedi a véderő-bizottság jelentésében foglaltakat, hogy ez a javaslat, a melyet még báró Fejérváry Géza miniszter terjesztett elő és a mely a felemelt létszámot kivánta a törvényhozástól, csak felfüggesztetett.

Münnich Aurél előadó: Eddig csak felfüggesztetett.

Nessi Pál: Én azon hitben és meggyőződésben voltam eddig, hogy midőn a miniszter ur ezen javaslattól elállott, azt vissza is vonta és annak tárgyalását nem kivánta.

Münnich Aurél előadó: Fel van függesztve egyelőre.

Nessi Pál: Mert ha áll az, a mit a t. előadó ur épen most megerősitett, hogy a javaslat csak fel van függesztve, ez a körülmény egymaga is igazolja a mi harczunkat, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ez a körülmény egymaga is jogossá teszi minden alkotmányos fegyver használatát, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy a katonai igazgatást további merényletek elkövetésében megakadályozzuk.

Münnich Aurél előadó: A mint ez a javaslat elfogadtatik, abban a pillanatban megszünik a másiknak az érvénye.

Ugron Gábor: Az nem elég; ki kell jelenteni, hogy visszavették!

Nessi Pál: Azt mondja a t. előadó ur, hogy abban a pillanatban, a mikor e javaslat megszavaztatik, amaz elesik. Engedelmet kérek, ez nem áll, mert ez a két javaslat egymástól teljesen független. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Az ilyen kijelentésekre az előadó ur nincs is autorizálva. Csak a miniszter tehet ilyen kijelentést.

Nessi Pál: Ha az a szándéka a t. hadügyi kormánynak, hogy ezen ma napirenden lévő javaslat megszavazása esetén a felfüggesztett javaslatot elejti, akkor abban a perczben, a melyben ezt a javaslatot beterjesztette a háznak, a másikat visszavonhatta volna és attól elállhatott volna, mert arra semmi szükség és semmi ok nincs. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De, t. ház, én ugy látom, hogy itt egy merénylet czéloztatik, mert hiszen mi már akkor, a midőn gróf Khuen-Héderváry volt a miniszterelnök, felhivtuk a t. kormány figyelmét arra, hogy nekünk az a gyanunk, hogy a hadügyi kormány ezzel a normális javaslattal csak eszközt akar nyerni, és abban a perczben, a midőn a további normális igazgatás eszközét megnyerte, azonnal előáll a másik javaslattal, a melynek tárgyalását minden erőnkkel, minden tehetségünkkel és az egész nemzet támogatásával megakadályoztuk, sőt odakényszeritettük a kormányt, hogy azt felfüggeszsze. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Engem tehát az előadó ur ezen nyilatkozata épenséggel nem nyugtat meg, ...

Münnich Aurél előadó: Tudtam!

Nessi Pál: ... hanem igenis most, a midőn ismételten azt hallottuk, hogy a hadügyi kormány azt a javaslatot visszavonni nem szándékozik, még a normális ujonczlétszámot sem adhatjuk meg, mert nem teszszük ki magunkat annak, hogy a hadügyi kormány kezébe adjuk azt a fegyvert, a melyet azután ellenünk fog használni.

A t. honvédelmi miniszter ur beszéde örvendetesen érintett bennünket, mert régóta vártuk már azon miniszteri székből azokat a hangokat; régóta nélkülöztük azt, hogy magyar honvédelmi miniszter forró hazaszeretetről beszéljen.

Rigó Ferencz: Azt helyesen cselekedte; nem is vártuk!

Nessi Pál: Melegen üdvözlöm ezen padokról a t. miniszter urat azon nyilatkozataiért, mert az a meggyőződésem, hogy ezek nem elhangzó szavak, nem puszta frázisok, hanem hogy a t. miniszter ur mindazt, a mit mondott, igazán átérezte, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* és hogy ő üdébb levegőt, más szellemet szándékozik a miniszteri tárcza területére hozni, *(Mozgás a szélsőbaloldalon)* a hol ezt a hangot olyan régóta nélkülöztük.

Ugron Gábor: Igaz! Ugy van!

Nessi Pál: Azonban a t. miniszter ur beszédének két pontjára megjegyzést kell tennem. Az egyik az, a melyben azt mondja, hogy »ne aggódjanak a túloldalon lévő képviselő urak, mert én garantálom azt, hogy azok a módositványok, azok az engedményeknek nevezett nemzeti jogok, a melyeket a t. kormánypárt megállapitott, tényleg életbe fognak léptetni.«

Digitized by Google

T. miniszter ur, mi egy kormány rövid életéhez nem köthetjük az ilyen módositványok sorsát. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nekünk anyagi garanciák kellenek; nekünk a személyes garanciák nem elegendők, mert a kormány ma van, holnap nincs. Hiszen a legutóbbi időben volt alkalmunk látni és tapasztalni, milyen gyorsan váltakoztak a kormányok s milyen rövid életüek voltak. Anyagi garanciákra van szükségünk; szükségünk van arra, hogy ezek a kivánalmak, a melyek a nemzet kivánalmait épenséggel nem födik, sőt messze azok mögött maradnak, legalább törvény alakjában kerüljenek ide a ház elé, hogy meglegyen a garanciánk arra, hogy azok valósággal végre is fognak hajtatni. Hiszen csak egy pillantást kell rájuk vetni és látjuk, hogy nem lehetett a kormánypárt megállapodásainak komolyságot tulajdonitani akkor, a midőn csak két pontban, teljesen bizonytalan terminust adott, és ezt a miniszterelnök ur egészitette ki legutóbbi beszédében, a hol három pont van, szintén nem egészen határozott terminussal.

Mielőtt azonban erre rátérnék, a mi a miniszterelnök ur beszédével kapcsolatos, rövid visszapillantást akarok vetni a javaslat sorsára és genezisére. A mint tudni méltóztatik, még b. Fejérváry 1902. évi október 16-án adott be egy javaslatot az 1902 : I. t.-czikkre való hivatkozással, a melyben az 1903-iki folyó évre az ujonczok létszámának meghatározását kivánta, és egy másik javaslatot, a melyben az ujonczok megajánlását kérte. E javaslatok elseje a létszám megállapitását, a régi ujonclétszámot kivánta ujból a mostani folyó évre, de a megajánlási törvény harmadik szakaszába felvett egy javaslatot, a melyet alig vettünk észre, a melyet csak ugy be akart csusztatni ide, de a mely óriási reszenzust keltett az egész országban, nemcsak ezen az oldalon, de a túloldalon is felháboritotta a lelkiismereteket. Azt kivánta a miniszter, hogy a póttartalékosok közül a közös hadsereg számára huszezret, a honvédség számára három ezret bentarthasson, illetve behivhasson.

A felháborodás, a mely az országon végigzúgott, oly óriási volt, hogy b. Fejérváry honvédelmi miniszter, a kiről pedig tudjuk, hogy nem egykönnyen engedte magát álláspontjától eltántoritani, kénytelen volt visszavonni a javaslatot és november 6 án egy másik javaslatot adott be, a melyben az ujonczok létszámának felemelését követelte.

Az ujonczok létszáma, mint tudni méltóztatik, most a közös hadsereg számára 103.100, a honvédségnél pedig az évi ujonczok száma 12.500. Az uj javaslatban tehát a régi ujonczkontingens 125.000-re volt tervezve, a honvédségi ujonclétszám 15.500-ra, ugy, hogy ez a közös hadseregnél az évi ujonczjutalékban 21.900, a honvédségnél 3000-nyi ujonczfelemelést involvált.

Tudni méltóztatik, hogy e javaslatot a véderő-bizottság elfogadásra ajánlotta, de e javaslatok másikában, a megajánlási javaslatban, a miniszter ur még 6000 póttartalékos fentartását és behivását követelte, indokolván ezt a létszámemelést és a póttartalékosok behivását azzal, hogy részben az uj szervezeti intézkedések, részben az uj tábori és hegyi tüzérütegek felszerelése, részben a tengerészetnél szükséges személyszaporitás, részben családi és egyéb okokból és méltányossági tekintetekből szükséges szabadságolások teszik elkerülhetetlenné a létszámfelemelés megadását.

A véderő-bizottság ajánlotta e javaslatot a háznak, de a januárban kezdődött nagy vita elhuzódott április közepéig, ugy, hogy e javaslatot a kormány kénytelen volt a napirendről levenni és hosszas vajudás és egy miniszteri válság után megszületett ez a javaslat, a mely ma előttünk fekszik. Ebben a kormány nem kivánja az ujonclétszám felemelését, nem kivánja a póttartalék behivását és bentartását, hanem megelégszik azzal a létszámmal, a melyet eddig ez a képviselőház nagyobb nehézségek nélkül a kormánynak rendelkezésére bocsátott azért, mert azt a hadsereg érdekében akkor szükségesnek látta. Az a párt, a melyhez tartozni szerencsém van, az ujonclétszám-javaslatok tárgyalása alkalmával rendesen csak arra szoritkozott, hogy egy elvi kijelentést tett: kijelentette azt, hogy az a párt, a mely e padokon helyet foglal, nem ismeri el jogosságát a közös hadseregnek, hanem az önálló magyar nemzeti hadsereget követeli, és ezen szempontból sem szavazza meg a követelt ujonczmennyiséget, azonban nem tett nehézséget arra nézve, hogy a t. többség a saját lelkiismeretét megnyugtatva, azt megszavazza. Akkor két szempont vezette csak a pártot, a mely eljárásának irányt adhatott: az ujonczok szükségessége és az ország teherviselési képessége. Ezen két szemponthoz azonban most egy nagy nemzeti szempont járul, az, hogy mi ma egy nagy nemzeti küzdelem közepén állunk és minden eszközt fel kell használnunk arra, hogy ezen eszmét diadalra vezessük.

Mindenesetre szembeötlő kérdés az ilyen ujonczmennyiség követelésénél az, hogy szükséges-e ez és hogy az ország kibirja-e a terheket? Nekem az a meggyőződésem, hogy sem az egyik, sem a másik feltétel nem áll fenn. Olyan óriási mennyiségü ujonczot követelnek a háztól, a mely nagy létszám nem volna feltétlenül szükséges akkor, ha a hadügyi kormány azon szükséges takarékossággal élne, a melyre az országnak súlyos gazdasági állapota az ő figyelmét felhivja és őt kötelezi. Akkor, mikor egész vidékek a megélhetés nehézségeivel küzdenek, mikor az országnak egyes részeiben, mint Bereg, Ung és Máramaros megyében az éhinség pusztit, mikor sok helyen zabnál és kukoricánál egyéb tápláléka nincs a népnek, a miről leginkább a hadügyi kormány győződhetik meg,

Digitized by Google

mikor a póttartalékosok bevonulnak és látja a csonttá és bőrré összeaszott ujonczokat: akkor kötelessége mindenkinek, de leginkább azoknak, a kikre a kormányzat bizva van, hogy gondolják meg: kibirja-e az ország azt a nagy terhet, a melyet vállaira raktak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha figyelemmel kisérjük a hadsereg szervezetét, ha beletekintünk abba a nagy labirintusba, látjuk, hogy számos olyan pont van, a hol megtakaritásokat lehetne eszközölni. Már e padokról számtalanszor történt javaslat a tekintetben, hogy a hadseregnek tisztán csak csillogtatásra, parádéra szolgáló gyakorlatait hagyják el, azokat az intézményeket, a melyek tisztán csak egyes emberek hiuságának kielégitésére szolgálnak, szüntessék meg s ha ez megtörtént, a nagy létszámemelésre nem lesz szükség, sőt a jelenlegi létszámot is lényegesen redukálni lehet. Akárhányszor rámutattunk már ezen oldalon, — hogy egyebet ne emlitsek, — hogy milyen felesleges az a sok ezer és ezer tisztiszolga, a mely semmiféle tényleges szolgálatot nem teljesit, a mely a fegyveres haderőnek valóságos parazitája, *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* a mely ott csak emészt és fogyaszt, de haszna nincsen és a kiket nagyon szépen bele lehetne vonni a tényleges állományba és a tiszteket más úton rekompenzálni, a mi az országnak nem volna olyan terhes, mintha az ujonczlétszámot ezen okból emelni kell. A ki ismeri a katonaságot, tudja azt, hogy mily tömérdek sok haszontalan kivonulása, őrsége van.

Felemlitem például a diszőrségeket, melyeknek sem joga, sem oka, sem czélszerüsége nincs. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kik Bécsen végigmennek, minden harmadik ház előtt látnak két diszőrt fel és alá sétálni. Ha ezeket és általában a felesleges őrségeket mind bevonnák, ha a Burg-őrséget meggyengitenék, az egyéb őrségeket a legszükségesebb létszámra redukálnák, mindjárt sok száz katonát nyernének, kiket a tényleges szolgálatra alkalmazni lehetne. Igy tehát szükségességét sem látom a nagy ujonczlétszámnak, de hogyha szükségesnek is látnám, az ország jelen súlyos viszonyai közt annak megszavazását lelkiismeretemmel megegyeztetni nem tudnám. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert az országnak elsősorban nem katonaságra, hanem megélhetésre van szüksége. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De komplikálja még ezt a kérdést és a javaslatot elfogadhatatlanná teszi ránk nézve, sőt minden erőnk megfeszitését kivánja a tekintetben, hogy ne engedjük törvényerőre juttatni, az a küzdelem, melynek harczosai vagyunk és a mely nagy küzdelem másképp, mint a nemzet diadalával nem szabad, hogy végződjék. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Meginditottunk egy mozgalmat, a mely önmagától jött, a mely a nemzet szivéből buzdult fel, a melynek mi csak eszközei, de nem meginditói vagyunk, melyet mint a nemzet parancsát, akaratát, óhajtását, nekünk végrehajtanunk kell, hogy t. i. a nemzetnek nyelvét az állami szervezet minden részének használnia kell. Az nem lehetséges, hogy önállónak, függetlennek csúfolt államban az állami szervezetnek oly nagy kontingense, mint a hadsereg, idegen nyelvet használjon; az nem lehetséges, hogy egy állam, mely önérzettel bir, megtűrje azt, hogy az állami szervezet nagy részében idegen nyelv, idegen szellem uralkodjék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondják ma sokan, a kishitüek, hogy hiába küzdünk ez ellen, mert ezt elérni nem fogjuk soha. Ezekkel szemben csak azt jelentem ki, hogy a nemzetnek nyelvéhez való jogát oly eminens elsőrendü érdeknek tekintem, a nemzet becsületével annyira összeforrva levőnek tartom, hogy azt kivivjuk, vagy megszerezzük a nemzetnek, vagy pedig itt pusztulunk el, és csak testünkön keresztül gázolhatják le a nemzetnek nyelvéhez való jogát. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Önök letiporhatnak bennünket, mert önöké a hatalom, mert önök az erősebbek, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Erőszakosabbak.)* de mi megadni magunkat és ezeket a javaslatokat keresztülengedni nem fogjuk soha. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nem férfiu az, a ki czélt tüz ki maga elé és a féluton megáll; *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* nem férfiu az, ki a nemzet parancsát megérteni és teljesiteni vonakodik; nem férfiu az, ki a küzdelmet a féluton abbahagyja, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a ki holmi chlopy-i hadi parancsoktól vagy egyéb besugásoktól megijedve, nem mer továbbhaladni az uton. A férfiu czélt tüz ki maga elé és nem tekintve sem jobbra, sem balra, a czél felé halad és vagy eléri czélját, vagy pedig azon az uton, mely a czélhoz vezet, elpusztul. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ne beszéljenek nekem a nemzet gazdasági depressziójáról, ne beszéljenek nekem arról az általunk is érzett sulyos válságról és helyzetről ebben az országban, mert midőn valakit becsületében tépáznak meg, becsületében támadnak meg, az nem azzal törődik, hogy jólétben van-e vagy szegénységben, hanem megy előre a boszu után és vagy elégtételt szerez magának, vagy elpusztul. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Valamint az egyes ember kényes becsületére, akként, sőt annál még jobban kényesnek kell lennie egy nemzetnek a becsületére. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ennek a nemzetnek becsülete angazsálva van ma a nyelv kérdésénél. Tekintsük a kérdést egészen objektive.

Ez a kérdés még a kora tavaszszal nem volt napirenden, hanem napirendre hozta a nemzetnek vágya és óhajtása és azt, hogy ebben a kérdésben ma már meghátrálni a nemzetnek

Digitized by Google

nem szabad, okozta a chlopyi hadiparancs és a királyi leirat. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen 1903. évi április hóban, midőn pártom nagynevü vezére, Kossuth Ferencz egy inditványt tett itt, ez a párt megelégedett volna az ujonczlétszám felemelésétől való elállással, megelégedett volna azzal, ha a kormány beterjeszti a rendes ujonczlétszámról szóló javaslatokat. Az urak ezt nem fogadták el és ekkor kezdődött a nemzeti mozgalom, ekkor jöttek sorba a kivánságok, mig végre ezen kivánságok kijegeczesedtek, ezen kivánságok csúcspontja eléretett a nemzeti nyelv követelésében. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Még a tavaszszal, a nyár elején, sőt a nyáron is lehetett volna ebben valami megoldást találni, mert a dolog nem volt élére állitva és lehetett volna valami kompromisszumot létesiteni a nyelv dolgában is, de ma, a chlopyi hadiparancs és a királyi leirat után már kompromisszumnak ebben a kérdésben helye nincs; ebben a kérdésben csak vagy győzni vagy a kérdéssel bukni lehet. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Bukni pedig nem lehet, tehát csak győzni kell!

Nessi Pál: T. képviselőház! Az igen t. honvédelmi miniszter ur, valamint a miniszterelnök ur is legutóbbi beszédében ellenünk ezen javaslat megszavazása, illetve keresztülbocsátása érdekében a hároméves katonák ügyével érveltek. Hát én a keztyüt felveszem ebben a kérdésben és ki fogom mutatni, legalább igyekezni fogok kimutatni azt, a mit én, mint igazságot érzek és hirdetek, hogy a három évet kiszolgált katonák bentartása alkotmányellenes és törvényellenes. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha sikerül ezt kimutatnom, akkor, azt hiszem, elesett ez az indok, a melyet velünk szemben, ellenünk akarnak kihasználni, a mely azonban teljesen jogosulatlan álláspont már csak azért is, mert hiszen mi számtalanszor adtuk jelét és mutattuk ki akaratunkat, hogy ezen hároméves katonákon segitsünk, azonban a t. túloldal volt mindenkor az, a mely ezen kifejezett jó szándékunkat és akaratunkat meggátolta. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem mutatok egyébre, mint két pontra. Az egyik az, hogy mikor a kormánykrizis volt, néhányszor összehivatták a képviselőházat csak azért, hogy a hároméves katonák ügyét szóvá tehessük és határozatot hozhasson a ház, a mely határozat a közös hadügyi kormánynak direktivául szolgálhasson. Azonban a háznak akkori t. elnöke a többség beleegyezésével a házszabályokba kapaszkodott meg és azok téves magyarázásával megakadályozta azt, hogy mi ezt a kérdést itt vita tárgyává tehessük és ezen kérdésben határozatot hozhassunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A másik a szatmári kérvény sorsa. Hiszen a mikor Szatmár városa kérvényezte azt, hogy a hároméves katonák sorsában a szabadonbocsátás kérdésében a ház határozzon, a ház egyhangu határozattal fogadta el az ezen padokon felmerült inditványt, hogy a legelső érdemleges ülésen a szatmári kérvény tárgyaltassék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ime, t. képviselőház, az a többség, a mely akkor megszavazta azt, később leszavazta a saját inditványát és nem engedte, hogy ezen kérvény tárgyaltassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mi tehát mindent elkövettünk, a mi tőlünk, kisebbségtől telik, hogy ezen szegény emberek sorsán segitsünk, de a túloldali padokon ülők mindig megakadályozták legjobb szándékunkat és akaratunkat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Még a határozatukat is megmásitották.

Nessi Pál: De nézzünk már most, t. képviselőház, a kérdésnek a szemébe. A véderőtörvény 8. §-a azt mondja, hogy a szolgálati kötelezettség a közös hadseregben három esztendő. Ez megegyezik minden korábbi véderőtörvényben foglalt rendelkezéssel. A szolgálati kötelezettség három esztendő, ezt hangsulyozom, mert a fősúly ezen fekszik. *(Halljuk! Halljuk!)* Mert a mi véderőtörvényünkben és a véderőtörvény végrehajtására vonatkozólag kiadott utasitásban a szolgálati idő és a szolgálati kötelezettség, a Dienstzeit és a Dienstpflicht, oly ügyesen van összeszőve, oly ügyesen van összegabalyitva, hogy ott más, mint a ki azzal szakszerüen foglalkozik, magát soha kiismerni nem fogja.

Már most abba kapaszkodnak, hogy azonban az 1889 : VI. t.-cz. 8. §-ának végső bekezdése azt mondja, hogy a szolgálati idő végződik pedig minden szolgálati kötelezettségi viszonyban azon év deczember 31-én, a melyben az illető szolgálati kötelezettség eltelt és hivatkoznak az 52. §. második bekezdésére, a melyben az van, hogy a sorhadból a közös hadsereg tartalékába, ebből a honvédségbe és a közös hadsereg póttartalékából a honvédség póttartalékába való rendes áthelyezés a népfelkelési kötelezettség fentartása mellett, elbocsátás stb. a törvényszakasz szerinti szolgálati kötelezettség eltelte után évenkint deczember 31-én foganatositattak. Ebből azt vélik kiolvashatni, hogy mert az adminisztrativ áttétel az év végén történik, ennélfogva a szolgálati kötelezettség is addig tart.

Ez, t. képviselőház, egy teljesen téves törvénymagyarázat volna. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És én nem ismerem el a hadügyminisztternek jogosultságát arra, hogy e törvényt magyarázza, mert a törvénymagyarázáshoz jogosultsága csak annak van, a ki a törvényt hozta, tehát a törvényhozásnak önmagának. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De, t. képviselőház, hogy mennyire nincsen igazságuk, mutatja az, hogy a 8. §. első bekezdésében expressis verbis az van, hogy a szolgálati kötelezettség három esztendeig tart. Három esztendeig és egy nappal sem tovább. Ezt semmiféle logikai ugrással,

Digitized by Google

semmiféle törvényfélremagyarázással elcsavarni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, találtam én a véderőutasitásban két olyan pontot, a mely megerősiti ezt a mi álláspontunkat. Találtam én két passzust, a mely világosan megmondja, hogy nekünk van igazságunk. *(Halljuk! Halljuk!)* Ugyanis az utasitás második részének 8. §-ában azt mondja az utasitás, hogy »a tényleges szolgálatból való kilépésnek és a tartós szabadságolásnak, tekintet nélkül a tényleges szolgálat megkezdésének idejére, azon év általános legénységi változása alkalmával van helye, a mely év deczember 31-ikével az illető a tartalékba való áthelyezésre igényt nyert.«

A másik pedig az utasitás második részének 29. §-a, a mely azt mondja, hogy a hadsereghez tartozóknak a sorhadból a tartalékba való áthelyezése elvileg közvetlenül a sorhadi, illetve a tényleges szolgálati kötelezettség eltelte után történik.

Összevetve ezt a két szakaszt a 8. §. első bekezdésével, világos, hogy a három évet kiszolgált katonák ezen három esztendő eltelte után azonnal tartósan szabadságolandók és az év végével adminisztrativ uton a tartalékba helyezendők. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezt semmiféle logikával elvitatni nem lehet. De nézzük meg az egész törvény szellemét. Valahányszor a törvény a szolgálati kötelezettség meghosszabbitását kivánja, azt mindig külön felsorolja. Ott van pl. a törvény azon rendelkezése, a mely büntetésből hosszabb szolgálati kötelezettséget állapit meg. Világosan megmondja, hogy a ki megszökik, ha önként jelentkezik, egy évet, ha nem jelentkezik önként, két évet tartozik utánaszolgálni. Egyéb rendelkezések is vannak, de minden egyes alkalommal expressis verbis megmondja a törvény a következményeket és megmondja, hogy a szolgálati kötelezettség mikor hosszabbitandó meg. Mert egészen más dolog a szolgálati idő és más a szolgálati kötelezettség. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztatnak igen jól tudni, hogy a véderőtörvény ugy intézkedik, hogy mindazok, a kik október 1-éig besoroztattak, állományba csak október 1-én vétetnek. A kik pedig az október 1-e és deczember 31-ike közötti időben soroztatnak be, azok állományba azon nap vétetnek, a mikor bevonulnak. Már most ebből az következik, hogy nem szabad ezt a két fogalmat összezavarni. A szolgálati kötelezettség a törvényben fixirozva van, a szolgálati idő pedig a naptári idő végével telik le. De ez tisztán csak adminisztrativ dolog, tisztán csak irodai, technikai munka, a mely csak azért van, mert ennél az óriási embermennyiségnél nem lehet ezt a munkát máról holnapra elvégezni, hanem a katonai adminisztrációnak hosszabb időre van szüksége.

Midőn én ezzel szemben a törvényre hivatkozom, még csak egy momentumra kivánom felhivni a t. miniszter urnak figyelmét és ez az, hogyha a hadseregnek joga volna a három évet kiszolgált katonákat még további három hónapig bentartani, akkor az a hadsereg, a mely a t. előadó ur szerint is az ujonczokat hosszabb idő óta nélkülözi, eddig már bizonyára élt volna ezen jogával. De hogyha joga lett volna neki, akkor nem is igérne nekik most kedvezményeket és nem akarná ezt a keserüséget olyan kedvezményekkel eloszlatni, a melyek a véderőtörvényből nem folynak. Nem akarom megróni ezzel a hadügyminisztert, mert hiszen mindenkinek, a kinek érző szive van, helyeselni kell, hogyha már ezt a törvénytelenséget elkövették, akkor legalább igyekezzenek segiteni ezeken a hosszabb ideig szolgáló katonákon és számitsák be ezt a meghosszabbitott szolgálati időt majd a fegyvergyakorlatok idejébe; de ismétlem azt, hogy ennek a véderőtörvényben okát megtalálni nem tudtam és ha a hadügyminiszter saját elhatározásából ilyen kedvezményt ad, ugy ez maga is mutatja, hogy jogtalanságot követett el, a melyen azután enyhiteni igyekszik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lehetetlen elképzelni, hogy, ha a hadügyminiszternek, a ki évek óta kevesli az ujonczokat és a póttartalékosok óriási tömegét hivja be, hogy a hézagokat betöltse, ez a joga tényleg meglett volna, azzal ne élt volna. Ne érveljenek tehát velünk szemben a hároméves katonák bentartásával, mert ha törvénytelenséget követnek el és ha a hadügyminiszter törvénytelenségét önök approbálják, akkor száradjon ez az önök lelkiismeretén, de mi az önök lelkiismeretéről a követ leemelni nem fogunk segiteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Fel kell itt hivnom a t. ház figyelmét arra a sulyos alkotmánysértésre, a melyet a hadügyminiszter azzal követett el, hogy ezt a rendeletet szeptember hónapban bocsátotta ki, a mikor Magyarországon felelős kormány nem volt és a mikor nem volt, a ki ezért a rendeletért a magyar képviselőházban helytálljon. Ez oly sulyos megsértése alkotmányunk szellemének, hogy ezt szó és megtorlás nélkül hagyni nem lehet, mert ha a ház a hadügyminiszter ilyen túlkapásaival szemben elnéző lesz, akkor Isten tudja, hol fog megállani az a hadügyminiszter, a ki a hatalom birtokában, attól elszédülve, mindenesetre iparkodni fog hatalmát még jobban kiterjeszteni. Épen azért a három évet kiszolgált katonák dolgában a mi lelkiismeretünk nyugodt, mi megtettük mindazt, a mi tőlünk tellett, hogy ezen a törvénytelen rendeleten enyhitsünk. Ha azonban ehhez erőnk nincsen, ha ez a kérdés önökön fordul meg, mert önöknél van a hatalom, segitsenek önök a hároméves katonákon ugy, a hogy tudnak, mert ha nem segitenek, akkor az tisztán az önök lelkiismeretét fogja terhelni.

Ha már a harmadik évüket kiszolgált katonákról szólok, nem mulaszthatom el, hogy egy kérdést ne intézzek a t. miniszter urhoz. A miniszter ur bizonyára tudomást szerzett már

Digitized by Google

arról, hogy ezek a hároméves katonák, ezen preczedens nélküli eset bekövetkezése alkalmával, jogos felháborodásukban akárhány helyen megtagadták a szolgálatot, sőt tüntetésre ragadtatták magukat. Mi, a kik tele keserüséggel néztük ezeket az állapotokat, mi, a kik mindent elkövettünk, hogy ezeken a szegény embereken segitsünk, összetett kézzel voltunk kénytelenek nézni azok kinos vergődését és nem tudtunk rajtok segiteni.

Tudom, hogy az a katonai fegyelem sulyos megsértése, ha a katona fellázad felebbvalója ellen, ha megtagadja a szolgálatot; de gondolkozzunk mint emberek, mert emberileg nagyon érthető, hogy az a katona, a ki már fél év óta számlálja a napokat, hogy mikor kerül haza, a ki már vágyódik szüleit, testvéreit, rokonságát és talán mátkáját is látni, akkor, midőn az a kegyetlen parancs megjelent, elkeseredésében széttörte a fegyelem bilincseit, mert az érzés, a sziv erősebb volt benne, mint az ész parancsa és elkövetett olyan cselekményeket, a melyekért a katonai büntető-törvénykönyv oly sulyos büntetéssel sujtja. Tudom, hogy sulyos fegyelemsértés ez, a mi a semmiféle törvényes szankczióval el nem látott katonai büntető-törvénykönyv szerint sulyos büntetést von maga után; azonban mégis kétségtelen, hogy ha ezen büntetéseknek mennyiségét és azoknak nagyságát nézzük, hogy most kivételesen sokkal erősebben, sokkal sulyosabban büntették ezeket a katonákat azért, hogy példát statuáljanak és elijeszszék a többieket, a kikben hasonló érzések támadtak volna fel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kecskeméti Ferencz: A miniszter urakat kellett volna büntetni a törvénytelenségért, őket kellett volna kikötni!

Nessi Pál: Én tehát azt hiszem, hogy teljesen jogosult és indokolt, ha e padokról azon kérelem hangzik fel a miniszter urhoz, hogy igyekezzék odahatni, hogy ezen katonáknak büntetése, a kik igazán csak szivük túltelt mértékénél fogva ragadtatták el magukat ilyen tettekre, ha eltörölni nem volna lehetséges, legalább mérsékeltessék és ez által sorsuk elviselhetőbbé tétessék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én azt hiszem, t. miniszter ur, ez olyan kérelem, a mely, habár ezen oldalról hangzik is el, pártkorlátokat nem ismer, s a melyhez az egész ház hozzájárulhat, hiszen nem lehet, hogy bárki is azt kivánja, hogy azon katonák még sokáig szenvedjenek a börtön sötétségében és ott átkozzák azokat, a kik ilyen helyzetbe sodorták őket, a kik ezt a helyzetet felidézték és a kik ilyen súlyosan elitélték őket. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezzel röviden végezvén a három évet kiszolgált katonák ügyével, áttérek a miniszterelnök ur programmbeszédében foglaltakra, s ezzel kapcsolatban a szabadelvü párt által kiküldött kilenczes bizottság programmjára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kubik Béla: Meg kell egyszer mosni a kilenczeket! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: A ki figyelemmel kisérte ezt a nagy nemzeti mozgalmat; a ki látta azt, hogy ezen mozgalom, a mely mint egy kis hólabda indult meg, mikép lett nagy lavinává, pusztitva és rontva maga előtt; a ki látta azt, hogy az egész nemzet hosszas dermedtségéből és aléltságából miként ébredt fel; a ki látta azt, hogy még a szabadelvü pártiak szeméről is lehullott a hályog . . .

Hentaller Lajos: Fátyolt boritottak rá!

Nessi Pál: . . . és fellelkesülve a nemzeti mozgalom mellé állottak; a ki látta azt a sok százak küldöttségét, melyek eljöttek ide, hogy a törvényhozás kapuját megdöngessék; a ki látta azt az óriási lelkesedést, a mely a nemzeti nyelv, a nemzeti zászló és a nemzeti jelvények mellett az egész országban megnyilvánult, s olvasta a szabadelvü pártnak ismeretes programmját, lehetetlen, hogy el ne keseredjék a miatt, hogy ilyen erővel, ilyen lelkesedéssel ilyen nyomorult és szomoru eredményt tudtak csak elérni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Midőn ezt a mérleget felállitom, lehetetlen, hogy rá ne mutassak ennek okára is. *(Halljuk! Halljuk!)* Ennek oka pedig nem egyéb, mint az, hogy a szabadelvü párti t. képviselőtársaim nem tettek eleget kötelességüknek akkor, mikor annak ideje itt volt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert méltóztassék elhinni, ha az a szabadelvü párt akkor, mint egy ember, a nemzeti követelések mellé áll és ha ezen nemzeti követelések a ház egyhangu határozataként kerülnek a Felség elé: alkotmányos királyunktól nem tételezhető fel, hogy e határozatnak ellenmondott volna. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Kecskeméti Ferencz: Várta is az egész ország!

Nessi Pál: Bennünket hiába ijesztgetnek mumusokkal, hiába ijesztgetnek bekövetkezhető bonyodalmakkal, hiába idézik fel véres harczok emlékét: mi felülni nem fogunk, mert jól tudjuk, hogy alkotmányos államban a nemzet akaratának teljesülnie kell. *(Helyeslés a baloldalon.)* Mire való akkor az alkotmány, mire való az egész parlamentáris rendszer, ha a népnek, a nemzetnek kifejezett akarata teljesedésbe menni nem tud?

Mi, a kik idejöttünk, nem ismerünk egyéb kötelességet, mint azt, hogy ennek a nemzetnek igaz akaratát, vágyait, óhajait és törekvéseit itten kifejezésre juttassuk, s a kormány által megvalósittassuk. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha a kormány ezen nemzeti akaratot megvalósitani nem akarja, vagy nem tudja, egy kötelessége van, s ez az, hogy hajoljon meg a nemzet előtt; ha pedig ezt nem teszi, távozzék arról a helyről, a melylyel járó kötelességeknek eleget tenni nem képes. *(Felkiáltások a balol-*

Digitized by Google

dalon: *Mondjon le!)* Áll ez az elmult kormányokra és áll erre a kormányra is. E kormány előtt is az az alternativa áll, hogy vagy képes kormányozni az országot, vagy nem. Ha képes, ám tegye; ha azonban nem képes — legyen ennek oka bármi — kötelessége megbizójának, a koronás királynak, a helyzetet őszintén és nyiltan feltárni, rámutatván azon okokra, a melyek miatt nem képes feladatának eleget tenni és megjelölvén azon módokat is, a melyek mellett e feladatát megoldani képes volna. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én valóban nem tudom elhinni, fel sem tételezném a 35 év óta alkotmányosan uralkodó királyunkról, hogy ő, ha a helyzet igaz képét ismeri, ha az ország szomoru állapotát, s a nemzetnek követelményeihez való törhetetlen ragaszkodását előtte feltárják, az ország akaratát, óhajtását teljesiteni ne akarná. De tegyük fel, hogy a makacsság erősebb a józan észnél: tegyük fel, hogy Isten tudja minő befolyások *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Báró Beck!)* erősebbek a nemzeti akarat megnyilvánulásánál, mi fog ezután következni? A végső eredmény csak a nemzeti ügy diadala lehet, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ha e nemzet el van határozva arra, hogy e kérdésekben engedni nem fog; ez esetben bármilyen gyengének is látszik ez a nemzet, erősebb lesz, mint az az akarat, a mely a nemzet jogainak kivivását megakadályozni törekszik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A kép tiszta és világos, azt elsötétiteni nem lehet. Azért nincs más hátra, mint az, hogy, látva e nemzet elszántságát, törhetetlen ragaszkodását vele született jogához: nyelvéhez, küldjenek ki ujból egy kilenczes bizottságot, a mely azonban ne Bécsből várja a tanácsokat, hanem a melyik, ha a nemzet igazi hangulatát akarja megismerni, menjen ki az országba, hallgassa meg e nemzet akaratát, foglalja azt pontozatokba és vigye Bécsbe, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert ha e követelések a nemzet egyhangu akaratként fognak feltünni, ha ezekben a nemzet törvényhozásának megváltozhatatlan óhajtása fog nyilvánulni, akkor nem lehetséges, hogy az jóvá ne hagyassék, nem lehet az, hogy az alkotmányos király a nemzet alkotmányos úton kifejezésre jutott akaratának szentesitéséhez hozzá ne járuljon. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarok most a túloldallal vitázni, azonban minden kétségen felül áll az, hogy ezen szomoru helyzetet csak az idézte fel, hogy a t. túloldal nem állt helyt a nemzet igazi akaratának kifejezése mellett abban az időben, a midőn arra szükség lett volna. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Eleinte gúnymosolylyal fogadták a küldöttségeket, a nemzeti mozgalmat, de én azt hiszem, hogy akkor, a midőn Debreczen városának erős elhatározása után a szabadelvü pártok sorban megnyilatkoztak, ugy, hogy ma már körülbelül 160—180 szabadelvü párt áll a nemzeti mozgalmak mellett ez országban: ez már kinyithatta mindenkinek a szemét és beigazolhatta azt is, hogy itt csak egy akarat és óhajtás, csak egy vágy van, az pedig e nemzet törvényes jogainak kivivása, a nemzet nyelvének törvénybe iktatása. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nézzük csak, mit igér nekünk a katonai programm, a melynek megvalósitásáért a miniszter ur garanciát vállal, és a melyet a t. miniszterelnök ur mint olyan óriási vivmányt hirdetett, a melyre félévvel ezelőtt még gondolni sem mert volna senki. Mindjárt az első pont azt mondja, hogy a jelvények, a melyeket ma a hadsereg használ, nem felelnek meg közjogi állapotunknak, ezek tehát közjogi helyzetünknek megfelelőleg megváltoztatandók. Ez a pont a miniszterelnök ur programmjának igen kellemetlen pontjává lett később, mert hiszen ő kétszer is elszólta magát ebben a kérdésben; egyszer azt mondta, hogy ő közös czimert és jelvényt akar, mert hiszen ez felel meg a mai közjogi állapotnak, másodszor pedig azt mondta, hogy ő közös czimert nem akar, mert hiszen ahhoz ő nem járulhat hozzá, hanem a jelvényt, azt igenis közösnek akarja. Érdekes az az okoskodás, a melylyel a t. miniszterelnök ur elutasitotta magától annak a gyanuját, hogy ő közös czimert akar. Azt mondja, hogy ő a közös czimert azért nem akarja, mert ezáltal a nemzet szuverénitása egy más, magasabb szuverénitásba látszanék beleolvadni, és ehhez ő a nemzet szuverénitását megoltalmazandó hozzá nem járulhat. Hát kérdem, t. miniszterelnök ur, és t. ház: a közös jelvényre nem épen ugyanez áll-e? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát a közös jelvény nem kifejezője a nemzeti szuverénitásnak? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az nem fogja beleolvasztani egy magasabb szuverénitásba a nemzet szuverénitását, ha ezt a kérdést közös módon akarják megoldani?

Nekünk ilyen megoldásra szükségünk nincs. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az 1848-iki törvények megállapitják zászlónkat, czimerünket; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nekünk állami önállóságunk e jelvényeink tekintetében önálló rendelkezési jogot ad *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és mi nem fogjuk türni, hogy sok éven keresztül, sok véren szerzett önállóságunk elhomályositassék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem fogjuk tűrni, hogy akár czimerünk, akár jelvényünk, akár zászlónk egy más zászlóval, czimerrel, jelvénynyel egyesittessék, és ezzel önállóságunk, függetlenségünk eltemettessék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen valósággal megbotránkoztató dolog, hogy bárhol jár az ember a külföldön, Magyarországról nem tudnak semmit! Mig Szerbiáról, Romániáról, sőt még a kis Montenegróról is beszélnek és tudnak az emberek mint önálló, független országról, addig rólunk nem tudnak semmit, mert

Digitized by Google

államiságunk sehol ki nem domborodik, sehol kifejezésre nem jut. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Épen tegnap kaptam müncheni főkonzulátusunktól egy levelet, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* a melyhez én magyarul irtam, mert máskép nem is irhattam, lévén Magyarországnak is konzulátusa, és kaptam rá egy sült német levelet és a boritékon egy nagy kétfejü sast az osztrák császári koronával.

Kubik Béla: Nézzük csak, hiszen ez nagyon érdekes! *(Zaj balfelől.)*

Nessi Pál: Ha a t. képviselőház kivánja, bármikor leteszem a ház asztalára. Akkor, a midőn igy bánnak velünk, akkor, a midőn államiságunkat mindenütt elkonfiskálják, azért, hogy a külfölddel szemben az összbirodalmat, a birodalmi egységet hirdethessék, akkor nekünk fokozott éberséggel kell ügyelnünk arra, hogy semmiféle uj intézmény ne létesittessék, a melylyel a mi államiságunk önállósága és függetlensége elhomályositható vagy pláne eltemethető legyen. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök urnak második programmpontja a katonai büntető eljárás reformja. *(Halljuk! Halljuk!)* Ugy tudom, hogy a honvédelmi miniszter ur most tábornoki rangban van, de meg vagyok róla győződve, hogy még hadnagy sem volt, midőn ezen büntető eljárás reformjáról itt a képviselőházban már beszéltek. Megboldogult igazságügyminiszterünk, Horváth Boldizsár már 1867/8-ban célul tüzte ki és programmjába vette a katonai büntető igazságszolgáltatás reformját, még pedig nemcsak a büntető perrendtartását, hanem az anyagi büntető törvényét is és ime most 36 év mulva ott vagyunk, a hol akkor voltunk és a t. honvédelmi miniszter ur még csak az időpontot sem tudná megmondani nekem, hogy mikor fogja azt a ház elé terjeszthetni. Én ezt a kérdést már többször bátor voltam itt a házban szóvá tenni és báró Fejérváry Géza volt honvédelmi miniszter ur nekem egyszer már pozitiv időhöz kötött igéretet is tett. Azonban ez az idő is elmulott, az igéret elhangzott és az még mai napig sincs teljesitve. Ha a t. honvédelmi miniszter ur ezzel a kérdéssel foglalkozni fog, látni fogja, hogy az előadóknak már egész légiója meghalt azóta... *(Egy hang: A mostani is köhög már. Zaj. Elnök csenget.)* Én azt kivánom, hogy épen ezen előadó ur legyen ennek a kérdésnek az előadója, mert igy reményünk lesz arra, hogy minél hamarább látni fogjuk ezt a javaslatot.

Münnich Aurél előadó: Köszönöm a bizalmat.

Nessi Pál: Midőn a katonai programm azt mondja, hogy a szóbeliségre és nyilvánosságra alapitott eljárásnál a magyar állam nyelve lesz érvényesitendő, erről azonban majd akkor fogunk beszélni, ha az a javaslat ide a ház elé kerül, ezzel a magyar nyelv a katonai büntető perrendtartásnál nagyon hosszu időre el van temetve, mert azt a javaslatot mi egyhamar nem fogjuk látni.

Ugron Gábor: 1869-ben gyors beterjesztést igértek.

Nessi Pál: Ennek a programmnak a harmadik pontja azt mondja, hogy a szolgálati kötelezettség teljesitése körüli törvényes kedvezmények a honvédelmi miniszterre bizatnak. Hát ez is uj vívmány, ez is valami uj dolog? Nem egy régi törvénytelen állapotnak megváltoztatása-e ez? Ugy akarják ezt nekünk feltálalni, mint valami nagy dolgot akkor, mikor az a dolog természetéből folyik és ennek már régen igy kellett volna lenni. Ez is csak épen olyan, mint midőn a következő pontban azt mondja a programm, hogy a magyar honosságu tisztek pedig a magyar csapatokhoz fognak áthelyeztetni. Hiszen az Isten szerelmeért, már 1868 augusztus 6-ikán jelent meg az a császári kéziirat, a mely ezt elrendelte. Akkor, a midőn ez a hadsereg a császári kéziratnak ilyen fontosságot tulajdonit és ennek tartalma által még sem érzi magát kötelezve 35 éven keresztül, hogy azt megvalósitsa, akkor azt követelni, hogy mi az ilyen igéretnek higyjünk, józan ésszel nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A törvények végrehajtása a kormányzat kötelessége. Ha a kormányzat ezen kötelességét elmulasztotta és ezt mostan teljesiteni akarja, ám tegye; de ezzel mint vívmánnyal ne álljanak elő, mert ezt mint vívmányt el nem fogadhatjuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A következő pont, a mire az imént rámutattam, a magyar tisztek visszahelyezése, a miről azonban tudjuk, hogy tömegesen jelentkeztek a magyar honosságu tisztek Ausztriában az osztrák állampolgárságot követelve csak azért, hogy visszahelyezhetők ne legyenek. Ez mutatja legjobban azt a szellemet, hogy miképen nevelik ott a magyar tiszteket; ez mutatja, hogy azok a tisztek, kilépvén a magyar család szentélyéből, az osztrák nevelő iskolákban elvesztették faji jellegüket, elvesztették hazájukhoz való ragaszkodásukat, elvesztették nemzetükhöz való érzésüket, elvesztették nemzeti öntudatukat és egyszerü osztrák zsoldosokká váltak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem lehet a kérdés felett egyszerüen napirendre térni! Az az ember, a ki nyomorult anyagi előnyökért hazáját megtagadja, hazáját elhagyja, nem érdemli meg, hogy tisztelettel emlékezzünk meg róla. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mivel indokolják ezt? Azzal, hogy ott vannak olyan garnizonok, a hol kényelmesebb és kellemesebb az élet, a hol kellemesebbek a társadalmi viszonyok és hogy ott nem kell kis községekbe menni, mint Magyarországon. Hát ok ez arra, hogy megtagadjam családomat, hazámat, nemzetemet? Én nem sajnálom ezeket az embereket, mert ők nem méltók arra, hogy magyarok legyenek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Legyenek ők csak osztrákok, ha Ausztriában jól érzik magukat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nekünk olyan emberre, a ki nem akar magyar

Digitized by Google

lenni, a ki a hazaszeretet érzését kebelében nem táplálja, szükségünk nincs. Inkább legyünk kevesebben, de az a kevés, a mi van, ragaszkodjék ehhez a hazához, ragaszkodjék ehhez a röghöz és ehhez a földhöz, a melyet ezer éven keresztül annyi vérrel áztattak őseink, hogy átruházhassák azt utódaikra. Inkább legyünk kevesen, de legyünk e hazához ragaszkodók és szeressük igazán hazánkat. Többet ér ennek az országnak ez, mintha egy tömeg kozmopolita ember járna itt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi pedig az alapitványi helyek kérdését illeti, itt megint egy nagy visszaéléssel van dolgunk. Önök szaporitani akarják az alapitványi helyeket és ez által erre a nemzetre hosszu időre megint egy nagy pénzügyi terhet akarnak róni akkor, mikor a meglevő alapitványi helyekkel a legnagyobb visszaélések történnek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A ki a katonai életet ismeri, tudja azt, hogy az alapitványi helyek betöltése akként történik, hogy a magyarországi alapitványi helyeken mindenekelőtt az osztrák tisztek gyermekeit helyezik el, ugy hogy itt nem marad a magyar családok fiai számára elég alapitványi hely. Hát itt is majd elfoglalják az osztrákok az alapitványi helyeket. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Midőn igy kizárták és lehetetlenné tették azt, hogy a magyar fiuk nagyobb tömegekben mehessenek a katonai pályára, akkor ne tegyenek szemrehányást nekünk és ne mondják azt, hogy a magyarok idegenkednek a hadseregtől és ne akarják azt, hogy ujabb nagy áldozatokkal terheljük meg ezt az országot csak azért, hogy ezt a visszaélést még nagyobb mérvben folytathassák. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem! Bármennyire óhajtjuk is azt, hogy addig, a mig a mi óhajtásunk: az önálló nemzeti hadsereg megvalósitható lesz, a most meglevő tényleges állapotok megjavuljanak akként, hogy a magyar hadseregben a magyar tisztek létszáma minél jobban emelkedjék, bármennyire óhajtjuk, arra kaphatók nem leszünk, hogy addig uj alapitványi helyeket szervezzünk, mig nem biztositották nekünk azt, hogy minden magyar pénzből származó alapitványi hely kizárólag magyar családok fiai részére tartatik fenn. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mint nagy vivmányt adják nekünk azt, hogy végre a Magyarországon levő katonai iskolákban egynehány katonai tantárgy magyar nyelven fog előadatni. Bármennyire örvendetesnek látszik ez első perczben, keserüvé teszi az a tudat, hogy a miniszterelnök ur, a ki hivatva volna e kérdésben felvilágositást adni, nem tudja, vagy nem akarja megmondani, miféle tárgyak azok, a melyeknél a magyar nyelv fog előadási nyelvként alkalmaztatni, és mily mértékben fog ez megtörténni.

Az én elvi álláspontom az, hogy Magyarországon minden katonai iskolában kizárólag és egyedül csakis a magyar tannyelv alkalmazható, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és emellett czélszerüségi okból lehet a német nyelvet, mint ilyet, tantárgyként előadni, de az előadás nyelve okvetlenül magyar legyen minden tárgyból. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert, t. képviselőház, hol van az a felségjogok közé felirva, hogy ezekre az iskolákra a közös hadügyminiszter gyakorol ingerencziát annyira, hogy ő nevezi ki a tiszteket oktatókul és ő tartja fenn az iskolákat?

Ez is nagy visszaélés, mert az oktatás ügyét sohasem ismertük el közös ügynek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sőt ez az eljárás épen az önök bibliájába, az 1867-iki kiegyezési törvénybe ütközik. Az 1867: XII. t.-cz. azt mondja, hogy egy közös miniszteriumot kell felállitani azokra a tárgyakra nézve, a melyek, mint közösek, sem a magyar korona, sem ő Felsége többi országainak külön kormányzata alá nem tartoznak; e miniszterium a közösügyek mellett sem egyik, sem másik résznek külön kormányzati ügyeit nem viheti, azokra befolyást nem gyakorolhat. Az 1867: XII. t.-cz. 27. §-a világosan intézkedik. A közös ügyek pedig szintén meg vannak állapitva, hogy közös ügyeknek tekintendők: a hadügy némely vonatkozásaiban, az sem egészen, a külügyek és az ezekre vonatkozó pénzügyek. A közoktatásügy azonban soha közös ügynek ki nem jelentetett, tehát jogtalan az az álláspont, hogy a közös hadügyminiszter itt katonai iskolákat állit fel, és azokra ingerencziát gyakorol.

A nevelési ügy a magyar állam saját autonom belügye, a mely saját szuverénitásából folyik és nem lehet tűrni és engedni, hogy a jövőben is a közös hadügyminiszter itt ingerencziát gyakoroljon, a magyar állammal és magyar nemzettel ellenkező szellemet honositson meg és a magyar állam pénzén idegen nyelven oktathasson.

Nekünk nem az a kötelességünk tehát, hogy arra törekedjünk, hogy egypár tantárgyat magyarul adjanak elő, de kötelességünk arra törekednünk, hogy ezek az iskolák a közös hadügyminiszter ügyköréből kivétessenek *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és a magyar közoktatásügyi miniszter, esetleg a magyar honvédelmi miniszter hatáskörébe helyeztessenek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez oly tiszta, világos álláspont, a melyhez kétség nem férhet és nem hiszem, hogy a törvénynyel kezében valaki a túloldalon megtudná czáfolni. De ha akad, a ki megkisérli, tessék, állok elébe. Ily körülmények közt kár nekünk e tételről beszélnünk, de ha már a miniszterelnök ur előhozakodott vele, akkor legalább mondta volna meg, hogy miről van szó. Ha ő azt mondta volna, hogy a taktikát, a szolgálati szabályzatot és a gyakorlati szabályzatot magyarul adják elő, ez lett volna valami; de kötve hiszem, hogy ezen tárgyakat fogják előadni, hanem előadják majd a stilisztikát és nem tudom milyen mellékes tárgyakat, de semmi esetre sem olyanokat, a melyekkel a katona

Digitized by Google

mindennap kénytelen lévén foglalkozni, ezek révén a magyar nyelvet is ugy elsajátitaná, hogy az iskola végeztével azt teljesen birja. Épen ez a pont az, mely bennünket ismét megdöbbentett, mert itt láttuk az összbirodalom eszméjét ujból feltámadni és itt láttuk a mindent elnyelő hadsereg prepotencziáját érvényesülni akkor, midőn a miniszter ur még ezen kivánságokhoz sem járult teljesen hozzá, hanem kikötötte, hogy a programmból két pont töröltessék. *(Zaj.)*

Kubik Béla: Halljuk kérem! Hangosan ne diskuráljunk! *(Zaj.)*

Nessi Pál: Az egyik, a mely azt célozta, hogy magyar oktatók csak magyar honosságu tisztek lehetnek, a másik az, hogy bizonyos átmeneti idő után a magyar tisztek kinevezésénél a magyar nyelv tudása kötelező előfeltétel legyen. Hát mire való akkor ez a komédia? Mondják meg őszintén, hogy nem akarják bevinni a magyar nyelvet a közös hadseregbe, de ne kerteljenek, ne komédiázzanak, mert ez a két pont egyedül az, a mely garancziát tudna nyujtani arra, hogy az önök elhatározása komoly. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha önök ezt eltörölték, sőt feltünően kihegyezték, hogy ezen két pontba nem mennek bele, ha azt mondják, hogy nem tűrik azt, hogy a magyar fiukat magyar honosságu magyar tisztek tanitsák, és ha azt mondják, hogy még a magyar fiuknál sem kötelező a tiszti kinevezéseknél mint előfeltétel az, hogy a magyar nyelvet birják, akkor az önök programmja nem egyéb, mint humbug, azt komolyan venni nem lehet és nem szabad, mert ezáltal a kivitelnél megmutatják önök, hogy nem akarják ezt komolyan végrehajtani.

Ha már programmot állitunk fel, ha már akaratunkat pontokba szedjük, gondoskodjunk ezen programm végrehajtásáról, mert végrehajtás nélkül a legszebb programm sem ér semmit. Hogyan lehetne inkább gondoskodni arról, mint ha a jövőben felállitjuk azt a tételt? Hogyha pedig ez a programm megvalósittatik, akkor annak előreláthatóan bekövetkező fejleményéhez képest a tiszti kinevezésnél legyen előfeltétel az, hogy a ki ilyen iskolát végezve, tehát egyes tantárgyakat magyar nyelven tanulva kapta meg a tiszti képesitését, annál a magyar nyelv tudása előfeltétele legyen a tiszti kinevezésnek. A másik pedig az, hogy a mi fiainkat ne idegen zsoldosok, hanem a mi saját honosságu, nemzetünkhöz ragaszkodó, annak faji sajátságaival áthatott, annak érzését magukban hordozó tanitók tanitsák. Hiszen épen az a tény, a mire az előbb rámutattam, hogy midőn a tisztek áthelyezésének kérdése felmerült, tömegesen kértek osztrák honosságot, mutatja, hogy milyen szomoru eredményt értünk el és milyen szomoru következménye volt annak, hogy eddig tűrtük azt az állapotot, hogy a tiszti iskolákban kizárólag a közös hadügyminiszter rendelkezik.

Nagy vivmányul tüntetik fel azt, hogy a Magyarországon elhelyezett csapatok valamennyien már most magyarul fognak levelezni a magyar hatóságokkal. Hiszen csak rajtunk mult, csak a magyar hatóságok hanyagsága, indolenczia volt az oka annak, hogy eddig nem igy volt, mert ha a magyar hatóságok szigoruan szem előtt tartották volna ezt, és minden hozzájuk érkező nem magyar nyelvü levelet visszautasitottak volna, már rég megszünt volna ez az állapot, mert rá lettek volna kényszeritve katona uraimék, hogy a magyar hatóságokkal magyarul levelezzenek.

A következő pontban ismét egy roppant nagy ürt találok a programmban, mert midőn a kétéves szolgálatról, a békelétszám törvényhozási ujabb megállapitásáról és a póttartalékosok kontingentálásáról beszél, ezt a véderőtörvény reviziójára hagyja. Tudjuk azt, hogy a véderőről szóló 1889:VI. törvényczikknek hatálya 1899-ben letelt, mert csak tiz évre alkottatott. 1899-ben, 1900-ban, 1901-ben és 1902-ben provizórius intézkedések tétettek és a provizórium külön törvényekben lett lefektetve. A viszonyok, melyek a provizóriumot szükségessé tették, az előadó urnak ebben az esztendőben a véderőtörvény tárgyában beadott jelentése értelmében ma is fennállanak és semmi kilátás sincs arra, hogy megváltozzanak, mert ezen provizórius intézkedéseket nem a mi viszonyaink, hanem az Ausztriában fenforgó viszonyok tették szükségessé.

Münnich Aurél előadó: Nem a törvényre van provizórium, csak az ujonczlétszámra.

Nessi Pál: Az ujonczlétszám megállapitására.

Münnich Aurél előadó: Az nagy különbség!

Nessi Pál: Az ujonczlétszám megállapitását nem lehetett organikus törvényben, a véderőtörvényben kimondani, mert Ausztriában nem volt kilátás arra, hogy a véderőtörvényt keresztül lehessen forszirozni.

Münnich Aurél előadó: A véderőtörvény nincs tiz évre hozva.

Nessi Pál: Az 1889:VI. törvényczikk...

Münnich Aurél előadó: Nincs, csak az ujonczlétszám meghatározása. Nincsenek tájékozva.

Nessi Pál: E tekintetben az előadói jelentés szükszavuságára utalok, mely ha kellőleg tájékoztatna bennünket, alaposabban szólhatnánk a tárgyhoz.

Münnich Aurél előadó: Ez nem az előadó kötelessége; ezt a törvény mondja.

Nessi Pál: Kétségtelen dolog, hogy az ujonczlétszám a véderőtörvényben tiz évre lett megállapitva.

Münnich Aurél előadó: Az igaz.

Nessi Pál: Erről beszéltem.

Münnich Aurél előadó: Nem ezt mondta, hanem mást. *(Felkiáltások balfelől: Halljuk a szónokot!)*

Nessi Pál: Kérem, nekem ez élvezetes, tisztázzuk a kérdéseket. Az kétségtelen, hogy

Digitized by Google

midőn az ujonczlétszámmegállapitás tiz esztendeje lejárt, szándékban volt uj organikus véderőjavaslat készitése, mert nemcsak ebben a kérdésben, hanem sok más kérdésben is időközben annyi szükséglet merült fel, hogy ezekről gondoskodni kell.

Az osztrák állapotok 1899-ben oda fajultak el, hogy erre mód és alkalom nem kinálkozván, kénytelen volt a hadügyi kormányzat ettől a kivánságtól elállani, és az ujonczlétszámot provizórikus törvényben megállapitani. Ugy-e bár igy van? Igy lett megállapitva, 1899-re, 1900-ra, 1901-re és 1902-re, s ezt akarták megismételni 1903-ban, azonban máig ez nem sikerült, és remélhetőleg az idén nem is fog sikerülni.

T. képviselőház! Midőn a körülmények a helyett, hogy megjavultak volna, ennyire megromlottak, mert most már nemcsak Ausztriában nem engedik meg a dezolált állapotok az uj véderőtörvény megalkotását, hanem a mi viszonyaink, az az álláspont, a melyet a t. többség a maga programmjában és a hadsereg fővezére az ő chlopy-i hadiparancsában és gr. Khuen-Héderváryhoz intézett leiratában elfoglalt, szintén nem engedik meg azt, hogy az országgyülésen kisebbségben lévő, de a nemzet nagy többségét képviselő, annak felfogását hirdető párt ahhoz hozzájáruljon, vagy azt keresztül engedje: akkor ilyen terminust adni, hogy ezen kérdések a véderőtörvény megalkotásánál lesznek megoldhatók, ezen kérdéseknek legalább is ad graecas calendas való elhalasztását jelentik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi tehát ebbe bele nem nyugodhatunk, hanem igenis az a kivánságunk, hogy ha sikerülni fog — hiszen egyszer sikerülni fog — a mi küzdelmünk győzelmével természetesen, a parlamenti munkásságot és békét helyreállitani, hogy a kétéves katonai szolgálat kérdése azonnal szőnyegre hozassék, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy az ujonczlétszám megállapitása és a póttartalék kontingentálása minél hamarább megtörténjék, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és ez ne halasztassék, mert hiszen csak arra mutatok rá, hogy az a körülmény, hogy a póttartalék jelenleg nincs kontingentálva, milliókat emészt meg. És ha már ilyen nagy áldozatot kell hoznunk, akkor az a kivánságunk, hogy a póttartalékosok kontingentáltatván, azoknak csak egy része jusson a közös hadseregnek, a mi pedig a kontingensen felül megmarad, az adassék a honvédségnek, hogy ez által emeljük és erősitsük a honvédséget. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Most jövök a legfontosabb pontokhoz, azokhoz, melyek ezen mai helyzetnek tulajdonképen tengelyét képezik, mert hisz ezeken fordul meg az, hogy itt e házban a parlamenti rendes munkásság helyre nem állhat, a nemzet kénytelen jelenlegi válságos helyzetében tovább is megmaradni, és mi kénytelenek vagyunk, bármennyire látjuk és bármennyire érezzük ezen helyzetnek súlyos voltát, a kormányzat által előterjesztett és meggyőződésünk szerint a válságot előbbre vivő javaslatokat visszautasitani és ez által azt a kormányzatot megakasztván, azt a kormányt, mely a nemzeti akaratnak nem igazi kifejezője, mely annak megvalósitója nem akar vagy nem tud lenni, azt itt ebben a házban lehetetlenné tenni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Minthogy azonban ezen kérdés tárgyalása hosszabb időt fog igénybe venni, minthogy ezen kérdéssel kapcsolatban kénytelen vagyok a chlopyi hadiparancscsal és a királyi leirattal foglalkozni és minthogy ezen kerdés szoros összeköttetésben van ugy a t. kormánypártnak programmjával, mint az azóta bekövetkezett eseményekkel, melyeket okvetlenül szóvá kell tenni: azon tisztelet teljes kérelmet intézem a ház mélyen t. elnökéhez, hogy részemre most 10 percznyi szünetet engedélyezni sziveskedjék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujra megnyitom. Méltóztassanak helyüket elfoglalni. Nessi Pál képviselő ur folytatja beszédét.

Nessi Pál: T. képviselőház! Elérkeztem a szabadelvü párt programmjának azon részéhez, a hol az emlitett pontok után a miniszterelnök ur kijelentéseket tett. A szabadelvü párt programmjának ezen kijelentése ugy hangzik, hogy *(olvassa)*: »A hadsereg vezény- és szolgálati nyelvére nézve fennálló jelenlegi állapot ő Felségének 1867-ben elismert alkotmányos fejedelmi joga alapján tartatik fenn.« Erre nézve Tisza István miniszterelnök ur azon kijelentést tette, hogy ezt ebben a szövegezésben el nem fogadhatja, hanem e helyett a következő szövegezés elfogadását kérte *(olvassa)*: »A párt fentartja azt az álláspontját, hogy a királynak jogában áll az egész hadsereget kiegészitő részét képező magyar hadsereg vezény- és szolgálati nyelvét az 1867:XII. t.-cz. 11. §-ában elismert alkotmányos fejedelmi joga alapján meghatározni.«

A legnagyobb falsum, a mi lehetséges, a legnagyobb megtévesztése önmaguknak és másoknak az, a mi ezen programmban van. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem habozom kijelenteni, hogy a két programm közül a második az, a mely szimpatikusabb, ha igy veszszük a kérdést, azért, mert őszinte és nyilt, mert az elsőben ugyanaz van, csak leplezve. Az első is egy tényleges állapotot akar fentartani azért, mert ezen tényleges állapot állitólag egy törvényszakaszon nyugszik; a második, a Tisza-féle módositás, ezt világosan és határozottan kimondja. Hát én sokkal jobban szeretek nyilt sisakkal küzdeni és sokkal jobban szeretem azt, ha ellenfelem nyiltan szemben áll velem, s nyiltan megmondja akaratát és szándékát, mint ha

Digitized by Google

hátulról, orozva támadnak meg és az ember nem tudja, hogy miképen védekezzék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát ez, t. ház, tiszta, világos és nyilt beszéd; azonban a mennyire tiszta, világos és nyilt, annyira törvénytelen, annyira nem igaz, annyira alkotmányunkat meghazudtoló és annyira alkotmányunkat sértő. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ez a nagy kérdés, a mely körül a vita folyik, ez az, a mely az egész országot lázba hozta és megmozgatta azt a sok aggastyánt, a kik nem törődve testi elgyengüléssel, nem törődve idővel, fáradsággal, pénzzel, eljöttek ide, hogy ennek a nemzetnek jogát érvényesitsék, mert ugy érezték, ugy tudták, ugy voltak meggyőződve, hogy ez a programmpont nem igaz, hogy a magyar nyelvhez való jogát a magyar nemzet fel nem adta soha, mert nem is adhatja fel soha. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. ház, ha a többi mind nagy vivmány volna, ha a többi mind a nemzetnek igazán nagy előnyt hozna is, ez az egy pont egymagában elegendő arra, hogy az egész programmot elvessük és minden tőlünk telhető erővel küzdjünk ezen programmnak megvalósitása ellen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Igen, t. ház, mert ebben a programmban a magyar nyelvnek sirját ásták meg önök, s ebben a programmban azonkivül, hogy a magyar nyelvet eltemették, a legnagyobb illojalitást követték el ő Felségével szemben. És hogy szavaimat igazoljam, egy alternativát állitok fel: *(Halljuk! Halljuk!)* vagy igaz az, a mi nem igaz, hogy a magyar nyelvhez való jogunk ebben a programmban benne van, s akkor ő Felségének mint alkotmányos magyar királynak alkotmányos fejedelmi joga lett volna a magyar nyelvet a saját jogánál fogva a magyar hadseregbe behozni, s ha, mondom, ez igy áll, akkor nem ő a legalkotmányosabb király; vagy pedig igaz az, hogy nincsen benne, s akkor nem a legnemzetibb, hiába mondják önök hogy az. Mert vagy joga van neki, vagy nincs; ha joga van, valósitsa meg, ha pedig nincs joga, akkor ne akadályozza, hogy mi valósitsuk meg a nemzetnek eme követelményeit. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ez a programmpont nem egyéb, mint a chlopyi hadiparancs szava, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* nem egyéb, mint a Hédervárhoz intézett királyi leirat álláspontja; nem egyéb, mint a dr. Körber álláspontja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a többség pedig, a mely Hédervárt megbuktatta azért, mert Körber állitásait nem utasitotta vissza, ma elfogadta ezen programmpontot, gyáván meghunyászkodott, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert azt hitte, hogy elkövetkezett a végitélet napja, azt hitte, hogy most már nem mehetünk tovább, most már meg kell bénitanunk minden erőnket, nem lehet tovább harczolnunk, nem lehet tovább küzdenünk, hanem meg kell adni magunkat a megváltozhatatlan sorsnak. Ez kétségtelenül a kishitüség eredménye.

T. ház! Én örülök a programm e pontjának. Örülök azért, mert nyiltan és őszintén a nemzet szemébe vágták a sértést. Ime, itt az alkalom, hogy a nemzet a sértésért felvegye a keztyüt, itt az alkalom, hogy a rajta elkövetett sértést megtorolja és megmutassa, hogy ez a nemzet még él, ez a nemzet még élni akar és jogaiból nem fog engedni soha. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Mi egyéb ez a pont, mint az, a mi a chlopyi hadiparancsban megnyilatkozik, a midőn az azt mondja: »az én fegyveres erőm«; a midőn azt mondja, hogy »közös és egységes, mint a milyen, maradjon hadseregem«; a midőn azt mondja, hogy »az én fegyveres erőm hiven fog kitartani esküjéhez«; s a midőn azt mondja, hogy »ez a hadsereg alkalmatos ahhoz, hogy valamennyi néptörzsnek különös előnyeit a nagy egész javára forditsa«.

T. képviselőház! Végtelen szomoru napja volt Magyarországnak 1903. év szeptember hó 17-ike. E napon egy óriási csalódással lett gazdagabb ez a sokat sanyargatott nemzet. Én azonban hiszem, hogy ez a nemzet, a mely Mohács óta annyi szenvedést állott ki, ez a nemzet, a mely meg tudott küzdeni a törökkel és osztrákkal, nem fogja abbahagyni a harczot, hanem küzdeni fog addig, a mig a kisérleteket vissza nem utasitja, küzdeni fog addig, a mig e sérelmeket a nemzetről el nem háritja, küzdeni fog mindaddig, mig minden jogos követelményeit megvalósitja; vagyis törhetetlenül síkra száll az ő nemzeti nyelvének, az ő nemzeti önállóságának teljes kivívásáért, megvalósulásáért. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Deák Ferencz 1867-ben alapot adott önöknek, hogy ezen az alapon épitsék fel a magyar nemzet épületét. És önök mit tettek? A helyett, hogy szorgalmasan hozzáláttak volna ezen alap kiépitéséhez, lerombolták a meglévőt is, a mennyiben napról-napra hordtak el egy-egy téglát ezen épületből, holott azt az épületet befejezni lett volna kötelességük. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Visszatérve az önök programmjának általam kifogásolt pontjára, utalok arra, hogy Tisza Kálmán egyik beszédében megemlitette azt, hogy 1867-ben a nyelvről szó sem volt. Hamis állapot volt az már akkor is, mert nem mertek nyiltan előállani a nyelv kérdésével, tisztán taktikai okokból nem akarták e kérdést dülőre vinni, hisz jól tudták, hogy e kérdés felszinrehozatala mellett győzni nem tudnak.

T. képviselőház! Ez a nemzet 1867-ben gyenge volt, ki volt fáradva az óriási küzdelmek után, s a passziv rezisztenciának rendkivül terhes és költséges következményei folytán; értheto tehát, hogy nem volt képes ujból megküzdeni a szemben álló hatalommal, a nyelv kérdését pedig egyszerüen czélszerüségi szempon-

Digitized by Google

tokból nem bolygatták meg. És önök ma nyiltan ide állanak és elalkudják azt, a mit 1867-ben még el nem alkudtak; ime ma önök nyiltan szemébe vágják e nemzetnek, hogy te, nemzet, hitvány, gyenge báb vagy, nincs jogod nyelvedhez, nincsen jogod ahhoz, a mi téged nemzetté tesz; a mely téged önállóvá tesz, a mely téged megkülönböztet minden más nemzettől. *(Mozgás jobbfelől. Elnök csenget.)*

Sándor Pál: Ki hiszi ezt el az országban? *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Mindenki, a ki épeszü; a ki gondolkodni tud, és nem hiszi el az, a ki annyira hipokrita, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy bizonyos kétségtelen dolgok felett szemet akar hunyni, és el akarja önmagával hitetni, hogy az nem ugy van, sőt esetleg el akarja azt hitetni másokkal is, pedig meg van győződve arról, hogy ez igy van és nincs másképen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert, t. ház, mit mondottam én? Azt, hogy önök a nemzetnek a magyar nyelvhez való jogát a hadsereg körében ezen szakaszszal feladták. Igaz e ez, vagy nem? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Nem igaz!)* Hát, t. képviselő ur, a mikor önök azt mondják, hogy a magyar nyelvhez önöknek és nekünk nincs jogunk; ahhoz joga csak a királynak van, az ő fejedelmi fentartott joga alapján ...

Sándor Pál: Sohasem mondtuk! *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Nessi Pál: Nem mondották, azt mondja a t. képviselő ur? Akkor én nem tudom, hogy ön tagja-e annak a liberális pártnak, és követi-e annak elveit, vagy pedig mindaz, a mit a lapok hónapok óta irtak, és a mit ön is hirdet, nem igaz. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Sándor Pál: Ez hipokrizis! *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Szivesen felveszem a harczot a képviselő urral mindig és minden téren!

Sándor Pál: Én is! *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rigó Ferencz: Hát polémiát folytatnak itt? *(Zaj.)* Akkor aztán ne tessék rossz néven venni, ha mi visszaadjuk a kölcsönt!

Elnök: T. ház! Figyelmeztetem a képviselő urakat, hogy ne tessék folytonos közbeszólásokkal a tárgyalás menetét zavarni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Én Sándor Pál képviselő urral mindenkor szivesen felveszem a vitát és nagyon örülök, ha ő közbeszólván, egyes homályban maradt kérdések esetleg tisztáztatnak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen a parlamenti tárgyalásokhoz ez hozzátartozik, ez annak szükséges kelléke. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Miután azonban erre az alkalmat megadta: igyekezni fogok beigazolni azt, hogy a mit állitottam, az ugy igaz, a mint állitottam. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőtársam, az önök által elfogadott Tisza-féle módositás azt mondja *(olvassa)*: »A magyar hadsereg vezény- és szolgálati nyelvét az 1867 : XII. törvényczikk 11. §-ában elismert alkotmányos jogai alapján a királynak van joga meghatározni.« Ennélfogva kimondották önök ...

Münnich Aurél előadó: Tessék tovább olvasni! *(Halljuk! Tovább! jobbfelől.)*

Rigó Ferencz: Minek? Ha neki csak ennyi esik jól!

Nessi Pál: Ha kivánják, szivesen; tessék meghallgatni! *(Mozgás jobbfelől. Zaj. Elnök csenget.)*

Holló Lajos: Ennek magában véve nincs értelme?

Münnich Aurél előadó: Dehogy. Hanem halljuk a folytatását! *(Felkiáltások jobbfelől: Tessék tovább olvasni! Egy hang a szélsőbaloldalon: Nem érdemes!)*

Kubik Béla: Csak olvasd; hadd örüljön az őrnagy ur!

Nessi Pál: Gr. Tisza István szóról-szóra ezt mondja. *(Olvassa)*: Másik konkrét javaslatom a javaslat 8. pontjának bekezdéseire vonatkozik. Az első bekezdésbe az eredeti szöveg helyett, a mely igy szól: »A hadsereg vezér- és szolgálati nyelvére nézve fennálló jelenlegi állapot ő Felségének az 1867-ben elismert alkotmányos fejedelmi jogai alapján tartatott fenn«, kérném a következő szöveg beleillesztését: »A párt fenntartja azt az álláspontját, hogy a királynak jogában áll az egész hadsereg kiegészitő részét képező magyar hadsereg vezényleti és szolgálati nyelvét az 1867 : XII. t.-czikk 11. §-ában elismert alkotmányos fejedelmi jogai alapján meghatározni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nohát! Meghatározni!*

Münnich Aurél előadó: Tessék csak tovább olvasni!

Nessi Pál: Tovább olvasom: »A miniszterium politikai felelősége, mint a korona minden tényére, erre is kiterjed, ... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nos? Mi ez? Mozgás és zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* ... »és az országgyülésnek törvényszerü befolyása, mint minden jogra, erre nézve is fennáll. *(Felkiáltások jobbfelől: Nohát! Ez már más!)* »Ezt az állapotot a törvényhozás, a korona és az országgyülés együtt megváltoztathatja« ...

Csávolszky Lajos: De nem változtatja meg soha, most sem teszi!

Münnich Aurél előadó: Hát hol van itt jogfeladás?

Nessi Pál *(tovább olvas)*: »A szabadelvü párt, az ország ezen jogait hangsulyozva, a vezér- és szolgálati nyelv kérdését programmjába nem veszi fel ... *(Derültség balfelől.)*

Holló Lajos: Szabad volna, de nem teszi! *(Derültség balfelől.)*

Digitized by Google

Nessi Pál *(olvassa)* ... mert ezt a nemzet nagy érdekét érintő fontos politikai okokból kivánatosnak nem tartja.«

Ez ugyanazon reczept szerint készült, mint 1898. deczember 31-én az a Bánffy-féle inditvány, a mely azt mondja: igaz, hogy jogunk van az önálló vámterülethez, de mert jogunk van, tehát jogunk van nem élni ezzel a joggal. Ez ugyanaz. Azt mondja, hogy jogunk van megváltoztatni ...

Münnich Aurél előadó: Együttesen!

Nessi Pál ... de mi ezzel a jogunkkal nem élünk. Miért nem veszi ezt a szabadelvü párt programmjába? Azért, mert erre nincsen engedménye Bécsből. Mi tisztába vagyunk azzal, hogy mindaddig, mig ezt a bécsi hatalmat a kezünkben lévő törvényes eszközökkel: az adó és ujonczok megtagadásával sarokba nem szoritjuk és rá nem kényszeritjük, addig mi ezzel a hatalommal birni nem fogunk. Mert ma a katonai kérdés jön tapétára, holnap a gazdasági kérdés, s az egyik kérdésben ott vagyunk, a hol a másikban: minthogy a nemzet önállóságáról, függetlenségéről van szó, abban a perczben megszünt törvény, megszünt alkotmány, abban a perczben csak hatalom van, csak erő van, csak erőszak van. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert ennek a nemzetnek csak szolgálni szabad, de ennek a nemzetnek élni, jogokat követelni nem szabad.

Hát Sándor Pál t. képviselőtársamnak van-e tudomása arról, hogy mikor az önálló vámterületről volt szó, az országban széltében terjesztették azt, hogy azt mondotta volna a király: »Akkor én hiába éltem?« Van-e tudomása Sándor Pál t. képviselőtársamnak arról, hogy akkor, midőn az egész ország, mint egy ember követeli a hadseregben is a nemzeti nyelvhez való jogát, akkor óriási bonyodalmakat, véres emlékeket idéznek fel előttünk, azt mondván: mi ezt nem teljesithetjük, mert a király nem engedi.

Én teljesen alkotmányellenesnek tartom az ilyen kijelentéseket *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és felelős miniszterium mellett legkevésbbé annak a miniszternek engedem meg, a ki saját felelőségével tartozik a korona tényeit fedezni, hogy ő itt hirdesse a nemzeti akarattal szemben a korona akaratát és azt a nemzet akaratával szembeállitsa. *(Helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)* Az a tisztelet, a melylyel mindannyian a korona és felkent viselője iránt tartozunk, kötelez engem ezen kijelentésre. Mert nem lehet, hogy a koronás királynak akaratával szembeállittassék a nemzet akarata és pedig annál kevésbbé, mert meg vagyok győződve arról, hogy ez egy falsum, hogy ez nem igy van. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Alkotmányos országban ugyanis csak egy akarat van, és ez a nemzet akarata. Ezen nemzeti akaratnak végrehajtó közege a kormány, és az a kormány tartozik ezen nemzeti akaratot a koronás királylyal közölni, a ki ha aggályokat lát, meg van neki az alkotmányos módja, hogy ujból a nemzetre apelláljon, de ha az a nemzet ujból és ujból az ő akaratát hangoztatja, akkor nincsen joga ezt megtagadni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az alkotmányos alapelvből következik ez az álláspont, a mely egyedül helyes.

Most pedig visszatérve oda, a honnan igen t. képviselőtársam iménti megjegyzése kizökkentett, igenis állitom azt, hogy önök ezzel a programmponttal a magyar nemzet nyelvének sirját ásták meg.

Kubik Béla: Csak akarták!

Nessi Pál: A hadseregben, — igy értem — mert az kétségtelen, hogy igenis a hadsereg fővezére, a ki a nagyhatalmi állásban tetszeleg magának, a ki az összbirodalmi egységnek, hogy ugy mondjam, inkarnációja, a ki nem tudja elfelejteni azt, hogy volt idő, mikor családjának uralma öt tengerre szólott, hogy volt idő, mikor a nap soha le nem ment családjának birodalmában, mondom, a ki nem tudja ezt elfelejteni: az görcsösen ragaszkodik ahhoz, a mi még kifejezésre juttatja az ő nagyhatalmát. Ezért ragaszkodik a közös hadseregnek azon egységéhez, a melynek nyomát törvényeinkben nem találjuk, sőt a melyet törvényeink egyenesen megtagadnak. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ha önök a magyar nemzetnek a hadseregnek való jogát programmjukba nem veszik, ez azt jelenti, hogy önök azt megvalósitani nem akarják. És pedig nem azért nem akarják, mert nem érzik annak szükségességét, mert szivükben önök is nem kivánják azt, hogy a magyar nyelv uralomra jusson a hadseregben, hanem azért nem akarják, mert azt hiszik, hogy nem tudják. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Nem biznak benne!

Nessi Pál: Pedig csak önökön mulik. Mert ha önök akarják, ha önök mint férfiak ezen kivánság teljesitése mellé állanak, ha önök bennünket ezen küzdelmünkben segitenek, ha a magyar törvényhozás a magyar nemzeti akaratnak egységességét itt is kifejezésre juttatja, akkor, mint előbb mondottam, lehetetlen dolog az, hogy a koronás király, a ki alkotmányos, egy perczig is habozzon az ország egyhangulag megnyilatkozott akaratának szentesitésében. Tehát csak önökön fordul meg a dolog. De önök kényelmi szempontból, mert küzdeni nem kellemes, mert a küzdés nagy munkával és fáradsággal jár, ezt a kérdést el akarják odázni, félre akarják tenni, és hogy ezen kényelmi szempontot takargassák, azt mondják, hogy ezen jog az alkotmányos fejedelmi jogok közé tartozik.

A ki azt mondja, hogy az 1867 : XII. törvényczikk 11-ik szakaszában körülirt alkotmányos fejedelmi jogok közé tartozik a királynak a magyar nyelvhez való joga, az nemcsak azt árulja el, hogy a 67-es törvény szellemébe nem hatolt be, de azt is, hogy ezt a törvényt nem is ismeri. Mert az ilyen rendkivül fontos joga

Digitized by Google

egy nemzetnek, mint a nyelvéhez való jog, hallgatagon senki által el nem vehető, hallgatagon senkire át nem ruházható. Az ilyen fontos jogról a nemzetnek a törvényben okvetlenül intézkednie kell. Én pedig felhivom a túloldalon ülő t. képviselőtársaimat, mutassanak fel a törvényben egyetlenegy momentumot, egyetlenegy pontot, a melyben az van irva, hogy a közös hadseregben pedig a német nyelv állapittatik meg, egyetlenegy pontot, a mely a magyar nyelvet a közös hadseregből kizárja. Ezt nem képesek nekem megmutatni. Ha ilyen, expressis verbis felállitott tétel a törvényben nincs, ez azt jelenti, hogy a nemzetnek nyelvéhez való joga soha fel nem adatott, soha másra át nem ruháztatott.

Igen érdekes dolog az, hogy a hány miniszterelnök és a hány miniszter ebben a kérdésben megnyilatkozott, egyik sem tudta megmondani nekünk, hogy tulajdonképen ezen fejedelmi jogok melyikében van a nyelvhez való jog. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az egyik azt mondotta, hogy a vezérlet foglalja magában, a másik a vezényletet, a harmadik a belszervezetet mondta. A felfogások ezen zürzavarában az ember igazán nem tud eligazodni. De hiszen, a ki a 67-es törvénynyel foglalkozott, a ki ezen alkotmányos fejedelmi jogok kérdésével hosszabb ideig törődött, tudni fogja azt, hogy igenis a nyelvhez való jog ezekben nem foglaltatik, az ebben nincs benne. Azért mondom, hogy a legnagyobb falsum az, a mit önök állitottak, hogy a fejedelmi jogok alapján ez a király joga lévén, a nemzetnek ehhez hozzászólása nincs. Mert, t. képviselőház az a floszkulus, a melyet önök azután hozzátettek, hogy a nemzetnek ezt, mint mindent, jogában van megváltoztatni, értékkel akkor nem bir, mert először: nem akarják megváltoztatni; másodszor: tudják, hogy nincs szándékában sem annak, ki önök szerint ezt a jogok gyakorolja, a saját inditványával fellépni, és saját inditványa alapján a jog megváltoztatásához hozzájárulni.

T. képviselőház! A ház előtt fekszik még elintézetlenül a függetlenségi pártnak egy felirati javaslata. Ezt a felirati javaslatot nagyon ajánlom a túloldalon ülő t. képviselőtársaim figyelmébe. Ebben kifejezésre vannak juttatva és ki vannak domboritva a nemzet sarkalatos jogai. Tessék hozzájárulni ahhoz, hogy a felirat felterjesztessék, mert kétségtelen az, hogy a mikor konfliktus van a törvényhozás egyes tényezői között, a mikor ezek között félreértés van, az alkotmányos életben elfogadott szabályok szerint e konfliktus elháritásának egyedüli helyes módja az, hogy a képviselőház felirattal járul a korona elé, a melyre a koronának leirattal kell válaszolnia. Ez a helyes alkotmányos mód, a mely szerint e kérdések tisztázása lehetővé válik és azért adtuk be e javaslatot, hogy az elfogadtatván, a Felség elé terjesztessék, a kinek alkalma lesz álláspontját velünk szemben kifejezésre juttatni és megindokolni.

Nem elegendő az, hogy a könnyelműség bizonyos nagy mértékével ily tétel felállittassék és semmivel meg ne indokoltassék. Mert kiváncsi lettem volna arra, hogy ha már önök a nemzet e jogát konfiskálni akarják, ki akarják mondani: »neked, nemzetnek, nincs jogod hadseregedben saját nemzeti nyelved alkalmazására«, akkor indokolják meg, miért nincs joga és mikor vesztette el ezt a jogát?

De azt tartom, hogy a nemzetnek nyelvéhez való joga oly ősi, veleszületett jog, melyet még törvénynyel sem lehetne elvenni, mert hiszen ez a törvény beleütköznék a nemzet legsajátosabb életfeltételeibe és megsemmisitené azt a nemzetet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert miben különbözik a nemzet leginkább egy más nemzettől? A faji sajátságain kivül leginkább a nyelvében különbözik. Ezért is mondom azt, hogy a t. többség álláspontja teljesen fedi a chlopyi hadiparancs álláspontját, mert ott épen az van, hogy ki vagyunk törülve a nemzetek sorából, nem vagyunk nemzet, csak néptörzs vagyunk, a melynek kötelessége a nagy egész előnyeinek élni, s azt támogatni.

Hogy ez a chlopyi hadiparancs miféle reszenzust keltett, hogy az országot mennyire elkeseritette, ezt itt igazolni nem kell, mert ezt mindnyájan láttuk, éreztük, tudtuk. Hiszen a szabadelvüpárt is egészen meg volt zavarva, nem tudta, mily álláspontot foglaljon el vele szemben. És hogy mennyire nem volt igaza annak a leiratnak, a melynek az volt a szándéka, czélzata, hogy igyekezzék az országban a hadiparancs által felidézett hangulatot megváltoztatni, azt legjobban mutatja az osztrák lapok egyhangu felfogása, a mely azt mondta: Igenis, ez a chlopyi hadiparancs egyenesen a magyar ellenzék küzdelme ellen irányul, egyenesen azt czélozza, hogy az ellenzéknek ultimátumot adjon.

Röviden, mert nem akarom a t. ház türelmét igénybe venni, miután egyéb sok mondanivalóm van még, *(Halljuk! Halljuk!)* csak néhány legelőkelőbb osztrák lapnak véleményére akarok ráutalni. A »Reichswehr«, a közös hadügyminiszterium hivatalos organuma, ezt mondja: »A sötétség eloszlott. Mint vakitó villámsugár áraszt fényt a hadiparancs a bonyolult és válságos helyzetre. Egyszerre világosan látunk ismét. A döntő szó elhangzott és a magyar optimisták, a kik alapvető változtatásokat vártak, immár beláthatják, hogy hasztalan táplálnak ilyen vérmes reményeket.« A »Deutsches Volksblatt« esti lapja ezt irja: »A legfőbb hadur szava egyszerre véget vet minden jogtalan követelődzésnek. A hadiparancs a legnagyobb határozottsággal ismétli, a mit régen tudott mindenki, hogy a korona nem türi, hogy a közös hadsereg intézményét csak érintsék is. Ez a hadiparancs utmutatás az összeülő birodalmi tanácsnak, Magyarországon pedig a kibontakozás irányt

Digitized by Google

nyer.« A »Wiener Allgemeine Zeitung« arra emlékeztet, hogy a király Stranszky képviselőnek azt mondta: »Hadseregemen nem türök változtatást!« A »Neue Freie Presse«, az osztrák kormánynak és Körber urnak félhivatalos lapja a hadiparancsban legfontosabb politikai kijelentését látja a koronának, a melyet a magyar válság kezdete óta tett. »A császár álláspontját a hadsereget illetőleg táplált nemzeti követelésekkel szemben tisztán körvonalozó manifesztum a magyar ellenzéknek és ezentul az összes többi pártoknak szól, a melyek a hadsereg egységes épületét nemzetiségi emeltyük alkalmazása által megrenditeni törekesznek.« A »Fremdenblatt« végül, a külügyminiszter félhivatalos lapja, azt irja: »Mély megrendüléssel fogják a birodalom népei ezeket a szavakat tudomásul venni.« Tessék figyelni, a birodalom népei! »Mély megindulással és egyértelmü helyeslással, mert sulyos és aggasztó gondoktól könnyebbül meg mindazoknak a szive, a kik eddig a hadsereg egységét, a monarchia dicsőségét és nagyhatalmi állását féltve, panaszkodtak. A császári hadiparancs ezt az intézményt, mely a birodalomnak minden zavarban és veszedelemben szilárd támaszát képezte és a jövőben is képezni fogja, véglegesen biztositja. A legfelsőbb hadur adja tudtára csapatainak, hogy a hadsereg egy és szervezete egységes marad. Az állam legfőbb instanciája szólalt meg, az az instanczia, a mely magasan áll az összes pártok felett és a mely magát a birodalmat inkarnálja. A mai naptól fogva a birodalom legvitálisabb érdekeire nézve nincs többé kishitüség és a jövőbeli politikai fejlődést illetőleg a birodalom mindkét fele részére állandó előfeltételeket és megváltoztathatatlan állapotot teremtett.«

Nos, t. képviselőház, a kinek még kételye volt eddig, annak ezen nyilatkozatok után többé kétsége nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezekből világos, hogy a chlopyi hadiparancs és önöknek ezen hadiparancsot teljesen fedő programmnyilatkozata tisztán az összbirodalom eszméjét, az egységes birodalmat, az egységes hadseregnek az eszméjét szolgálja.

Nem tudom, hogy ki volt a hadiparancsnak tollbamondója, de kétségtelen dolog az, hogy akárki volt, egy nagy bűnt követett el akkor, midőn hozzájárult ahhoz, hogy szembehelyezkedjék az alkotmányos király az alkotmányos nemzettel, és midőn ezen parancs szövegébe oly kifejezéseket helyezett, a melyek egyenesen törvénykönyvünkbe ütköznek, melyeknek ott gyökerük nincs, s melyek a törvénykönyvben elfoglalt álláspont határozott megtagadását képezik: »Közös és egységes, mint a milyen, maradjon hadseregem ez erős hatalma.« Egy mondatban hány alkotmányba ütköző dolog! Hol van megirva, honnan tünik ki törvényeinkből, hogy egységes a hadsereg? Sehol és soha. Ez az, a miért küzdöttünk mindig és küzdöttek 1867-ben az önök elődei is, mert nem engedték, hogy törvénybe vétessék ez a kifejezés »egységes hadsereg«, hanem az, hogy magyar hadsereg, mint az egész hadsereg kiegészitő része, s ennek belszervezete, vezérlete és vezényelete legyen egységes, s mint ilyen az alkotmányos fejedelmi jogok közé felvétessék. Ugyanabban a mondatban azt is mondja: »hadseregem«. A magyar alkotmány szerint a hadsereg nem a király hadserege, hanem a nemzet hadserege. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A király a hadsereg fővezére és mint ilyennek vannak neki törvényben megadott, a nemzet által reá átruházott alkotmányos királyi jogai. Kétségtelen alkotmányjogi tétel, hogy midőn kivételes jogokról van szó, ennek magyarázata mindig megszoritó értelemben veendő, de önök a helyett, hogy ezen kiváltságos jogot megszoritóan magyaráznák, olyat is magyaráznak bele, a mi abban nincs és nem volt soha.

A mint az imént mondottam, azt az óriási reszenzust, elkeseredést, melyet a hadiparancs Magyarországon okozott, és melynek tünetei voltak a Struchly és Formanek tiszt urak fellépései, reparálni akarták, hogy lelkiismeretességüket kimutassák és ez, ugy látszik, sikerült is. Mivel nyugtatták meg önöket? Azzal, hogy ugyanazt, a mit e hadiparancs alkotmányellenesen a hadsereg fővezére utján enunciált, ugyanazt majdnem szóról-szóra ismételte alkotmányos formában az alkotmányos király leirata saját miniszterelnökéhez. Kétségtelen dolog az, hogy a Héderváryhoz intézett királyi leirat egészen azt az álláspontot fedi, a mely a chlopy-i hadiparancsban kifejezésre jutott.

Az első és főkelléke minden olyan nyilatkozatnak, trónbeszédnek, vagy feliratnak, mely arról az utólérhetetlen magasságban lévő székről elhangzik, mely székhez a párthullámoknak csapódniok nem szabad, mely szék mindenkor, minden viszonyok közt tisztán, érintetlenül kell, hogy megőriztessék mindenki által, ki e nemzethez és annak jövőjéhez ragaszkodik, az, hogy sohase mondjon mást, mint törvényest, mint alkotmányost és soha mást ne hangoztasson, mint olyat, a mi igaz is. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha azt a leiratot nézzük, a mely gróf Khuen-Héderváry Károly volt miniszterelnökhöz intéztetett, azt látjuk, hogy ebben olyan foglaltatik, a mi, — fáj kimondanom, de ugy van, — nem igaz. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja ugyanis *(Olvassa)*: »A mint mindenkor szigoruan őrködtem affelett, hogy az ezen törvény alapján elvállalt kötelezettségek minden oldalról becsületesen és lelkiismeretesen teljesittessenek . . .« *(Zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Minden más oldalról!

Nessi Pál: ». . . ezenképen el vagyok határozva az engem megillető jogokat is csorbitatlanul fentartani és utódaimra érintetlenül átszármaztatni«.

Digitized by Google

Az a kaczagás, a mely az imént itt felhangzott, midőn ezen sorokat olvastam, legjobban igazolja czen álláspontomat, hogy a mi itt benne van, az igazságnak meg nem felel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már pedig, a mint mondottam, az ilyen magas leiratnak első és főkelléke az, hogy annak csak a tiszta, csak a szinigazságot szabad tartalmaznia. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Van-e ebben a házban valaki, gróf Khuen-Héderváry Károly volt miniszterelnökön kivül, a ki azt merné állitani, hogy a 67-es törvényt becsületesen és lelkismeretesen végrehajtották? Nem az-e az igaz, a mit itt 35 év óta hirdet ez a párt és hirdetett a volt nemzeti párt, a melynek létjogosultságát csakis ez az egy körülmény adta meg, hogy a 67-es törvény nincs végrehajtva? Hogy abból csak az van végrehajtva, a mi Bécsnek kedvezett, de semmi sincs végrehajtva, a mi a nemzeti jogokat foglalja magában? És az a szomoru, ha visszapillantunk ezen 35 év történetére, hogy Magyarország kormányai, Magyarország képviselőházának mindenkori többsége a helyett, hogy arra igyekezett volna, hogy a mi nemzeti jog van ebben a törvényben, bár burkoltan is, az abból kiszedessék és végrehajtassék, mindig csak a hatalomnak kedvező tételeket szedte ki, azt pedig, a mi a nemzeti iránynak kedvezett, letagadta és ha lehetett, eltemette. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen nem titok az, hogy ebben a magyar képviselőházban 16 esztendeig élt egy párt, melynek minden létjogosultságát csak az az egy körülmény adta meg, hogy a 67-es törvényben olyan nemzeti jogokat látott lefektetve, melyeket a kormánypárt megvalósitani nem akart. És midőn ez a párt bevonult abba a többségbe, az a reményünk volt, hogy talán egy jobb korszak virradt fel Magyarországra, talán most már kikeresik a nemzeti jogokat, és a t. nemzeti párt, a mely olyan erősen hangoztatta a nemzetnek jogait a 67-es törvényből kifolyólag, most majd meg fogja azokat valósitani. De ime, szomoru csalódás lett a mi osztályrészünk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert négy évi bentlétük alatt beolvadtak, mint a czukor a kávéba, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de semmi nyoma nem maradt az ő ott létüknek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Talán itt volna az ideje már egyszer annak is, — hisz nincs rosszabb, mint az, hogy a mikor egy kérdés fel van vetve, azt nem oldjuk meg teljesen, hanem kertelünk, nézegetjük minden oldalról, de erős, elhatározott kézzel annak megoldásához nem nyulunk, — talán jó volna már egyszer alkotmányos királyunkat felvilágositani arról is, hogy ez a hadsereg nem az ő hadserege. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert én értem azt, ha a bécsi Burg sötétségébe még nem tudott behatolni az, hogy az idők megváltoztak, hogy már nem zsoldos hadsereg, nem toborzott császári hadsereg az, mely ma az országnak érdekeit szolgálni hivatva van, hanem nép-hadsereg, a mely, az általános védkötelezettségen alapulván, azé a nemzeté, a mely nemzet annak vérét és pénzét áldozza. Jó volna tehát már egyszer megmondani, hogy szünjék meg végre ez az »én hadseregem«, az »én haderőm« kifejezése, mert ez nem az »én hadseregem«, nem az »én haderőm« ez, hanem a nemzetnek a hadserege, a nemzetnek a hadereje. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Talán csodálatos dolognak látszik ez, t. ház, de nagyfontosságu, nagyhorderejü kérdés a mely, ha megoldatnék, egyszerre nagy látkört nyitna meg és egyszerre más perspektivát nyujtana a mi számunkra is és mindenesetre a haladás utját mutatná és megmutatná azt, hogy a Burg még sincsen annyira elzárva, hogy a világosság oda be ne hatolhasson és egyszerre reményt nyujtana arra, hogy mi nemzeti jogainkat alkotmányos uton el tudjuk érni és ki tudjuk vivni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a leirat, — a mely, mondom, a kedélyeket megnyugtatni és a sziveket lecsendesiteni volt hivatva, — hogy a 67-es törvényt és ennek alapján a nemzetben táplált nagy előrehaladást a korona és a nemzet kölcsönös bizalma hozta létre. Hát én azt hiszem, t. ház, hogy nincsen senki ebben az országban, de bizonyára mondhatom, hogy nincsen senki e teremben, a ki e bizalmat meglazitani vagy azt megingatni akarná. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mindenki tudja azt, hogy a nemzetnek előrehaladása igenis addig, a mig monarchikus államformánk van, csakis a korona és a nemzet kölcsönös bizalma folytán lehetséges. Igen ám, csakhogy ennek a bizalomnak és kölcsönös egyetértésnek ne legyen az az ára, hogy mindig a nemzet adja fel jogait, hogy mindig a nemzet legyen kénytelen meghátrálni, hanem ennek a kölcsönösség alapján kell állania. Hiszen az életben minden kompromisszumokon alapszik és ha valaki intranzigens álláspontot foglal el nagy kérdésekben, nagyon kevés kilátása lehet arra, hogy azokat meg is tudja valósitani. Ezért tehát nem követelhetik mindig ettől a nemzettől azt, hogy ugyis gyengébb lévén, mindig ő engedjen, hanem engedjenek egyszer a másik oldalon is és engedjék meg, hogy ez a nemzet, a mely, meglehet, hogy, mint nemzet, önczélt képez, de a mely mint nemzet egyuttal a trónnak is legszilárdabb és legbiztosabb támasza, engedjék meg, hogy az a saját akarata szerint fejlődjék és erősödjék és fejlődve és erősödve annak a trónnak azután még erősebb támaszát képezze. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

T. képviselőház! A Habsburg-dinasztia trónjának egyetlen szilárd támasza és alapja van és ez a magyar nemzet. *(Igaz! Ugy van! a szélső-*

Digitized by Google

baloldalon.) Nem kell ezt bővebben magyarázni, csak körül kell tekinteni Ausztriában és látni fogjuk azt, hogy ebben a mozaikszerüleg összeállitott államban mindenki más felé, mindenki kifelé gravitál; nincsen egy biztos, megnyugvó pont, a melyre a korona és a trón szilárdul reá támaszkodhatnék.

Ez a nemzet, a melynek nincsen barátja sehol a világon, a mely magára van utalva, a mely a Kárpátoktól körülhatárolt területen kell, hogy megéljen, a mely innen el nem mozdulhat, a mely le van kötve ehhez a talajhoz, ez a nemzet le van kötve egyuttal az ő dinasztiájához és uralkodójához is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De e végből szükséges, t. képviselőház, hogy egyetértés létesüljön, egyetértés, a mely megadja a bizalmat; ehhez szükséges az, hogy a szellem megváltozzék és egy sziv dobogjon odafenn épugy, mint idelenn. Igy megérhetnők azt is, hogy megváltoznék a szellem a hadseregben is és nem kellene az ország drága idejét közjogi vitatkozásra pazarolni, hanem a produktiv gazdasági munkára térhetnénk át, a melyet az ország annyira vár. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De ez nem lehetséges mindaddig, a mig a nemzetet közjogában támadják meg és a mig a nemzetnek becsületét kell védelmeznie. A hadsereg szelleme is csak ugy változhatnék meg, ha nemzeti önérzet vonulna be a hadseregbe és megfelelő bánásmódban részesülnének azok, a kik a törvény erejénél fogva kötelesek a hadsereg tagjai lenni. A nemzeti öntudatnak és a nagy példáknak kell az erkölcsi rugókat létesiteni, mert eltünt már az az idő, a mikor egyedül csak a seregeknek nagy tömege tudott eredményt elérni. Az erkölcsi rugóknak ma már nagyobb értéke van, mint a legerősebb fegyelemnek, a mivel nem mondottam azt, hogy a fegyelem nem épen oly fontos és szükséges. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hogy egészen hű lehessek, egy saját magamról vett példával fogom illusztrálni, hogy minő szellem van a közös hadseregben. Midőn abban a kétes szerencsében részesültem, hogy a közös hadseregben voltam kénytelen a törvény erejénél fogva szolgálni, — vártüzérönkéntes voltam, — egyszer egy nagy kivonulásra kellett mennünk, a hadsereg legfőbb vezére, a király elé, a Vérmezőre. A parancs ugy szólott, hogy a vártüzérzászlóalj tartozik az Ujépületből reggel fél nyolczkor elindulni, hogy nyolcz órakor a Vérmező bizonyos helyén felállhasson. Ennélfogva mi a zászlóaljtól azt az ujabb parancsot kaptuk, hogy fél ötkor »stellig«-nek kell lenni. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ez azt jelenti, hogy fél ötkor az előirt ruhában és felszerelésben tartoztunk a kaszárnyában helyt állni. Fél ötkor ott állván, először odajött a czimmerkommandáns káplár és megvizsgált bennünket. Megjegyzendő, hogy ugyanő már egy órakor hajnalban felkeltette a legénységet. Mikor ő elvégezte, jött a tűzmester, utána fél óra mulva jött a hadnagy, a hadnagy után a századparancsnok kapitány, a ki szintén megvizsgált bennünket. Aztán levezettek bennünket az udvarra és fél hétkor reggel, egy órával az elindulás előtt, vártuk legfőbb parancsnokunkat, a zászlóaljparancsnokot, a kit ugy hivtak, hogy Szvatopluk Vojacsek. *(Derültség és zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez a Szvatopluk Vojacsek őrnagy ur odajött és elkezdett megvizsgálni bennünket olyan módon — tábori felszerelés volt rajtunk — hogy: Van-e magának tüje, sója, petroleumja? A mikor tehát mi a király elé mentünk a Vérmezőre, akkor ilyen módon szekirozott meg bennünket és vette el a kedvünket. Mi volt ennek a következése? Az, hogy a kinek nem volt teljes a felszerelése, a kinek valami csekélysége hiányzott, kurtavasat és egyéb ilyen, a közös hadseregben eddig kedves büntetéseket kapott. *(Mozgás.)* Ilyen hangulatban vonult aztán a csapat fél nyolczkor a hadsereg legfőbb parancsnoka, fővezére elé.

Ugyanakkor a szomszéd folyosón a vadászok voltak. Ezeknek Baranyay volt a parancsnokuk. A vadászoknak állandóan az volt a parancsuk, hogy az indulásra megszabott idő előtt öt perczczel kell »ständig« lenni. Mikor mi fél hétkor fáradtan levonultunk, a vadászoknak még csak hirük-hamvuk sem volt. A kellő időben azonban a vadászok mégis ott voltak és akkor jött Baranyay parancsnok. De nem azt kérdezte ám, hogy van-e sója, tüje, meg petroleumja minden egyesnek, hanem odaállt és igy szólott hozzájuk: »Vadászok, mindig büszke voltam rátok. Magyar fiuk vagytok, a magyar király elé vonultok abban a büszke öntudatban, hogy most bemutassátok magatokat. Remélem, hogy ma is dicsőséget hoztok nekem és ebben a reményben üdvözöllek benneteket. Indulj!«

Rigó Ferencz: Az Armeesprachen mondotta? *(Derültség.)*

Nessi Pál: Tetszett volna csak látni, hogy huzták ki magukat azok a fiuk és milyen felvillanyozva mentek a hadsereg legfőbb vezére elé!

Ez a különbség, t. miniszter ur, szellem és szellem között. Mi elcsigázva, kedvetlenül, kezünket ökölbe szoritva mentünk, hogy akár legyilkoltuk volna mindjárt azt, a ki minket igy megalázott, azok pedig dicsőséggel és örömmel vonultak ki. Ez az, a mit a hadseregből ki kell irtani. Ez az a czopf, az a drill-rendszer, a mely itt meg van honositva.

Midőn néhány évre rá mint tartalékos tiszt fegyvergyakorlatra vonultam be és Örkénybe utaztam, nagy vita indult meg köztem és egy kapitány közt a hadseregben akkor szokásos prezentirozás felett.

Rigó Ferencz: Remélem, hogy megobstruálta? *(Derültség.)*

Digitized by Google

Nessi Pál: Én azt állitottam, hogy ez teljesen felesleges, olyan fegyverfogás, a melynek semmi czélja nincs, az embereket kifárasztja és e mellett mégis lehetetlen, hogy oly módon hajtassék végre, hogy egy hajszálnyi különbség se legyen, hanem a fegyverek mind egy vonalban álljanak. Az a kapitány majd megevett dühében, hogy miképen merek én ilyen kérdésekkel előhozakodni, miképen merek a hadsereg szelleme ellen annyira vétení, hogy azt, a mi a reglementben meg van irva, kritizálni merészelem, mert az oly fontos dolog, hogy a nélkül a hadsereg fegyelmét nem is lehet fentartani. És mi történt? Mikor Örkényből visszatértem, két hétre rá rendelet jelent meg, a mely ezt a fegyverfogást eltörölte. Ebből látszik, hogy mennyire elfogultak ezek az emberek, hogy mennyire nem jó, nem a hadsereg lelkesedését előmozditó szellemmel, hanem ilyen kicsinyes, gyerekes drillrendszerrel vannak telitve. Ilyen hadseregre bizni gyermekeinket, igazán meggondolandó dolog.

Thaly Kálmán: Hát még hozzá a szép titulusok: Ochs! Kossuth-Hund!

Nessi Pál: . . . nem is szólva arról, a mit Thaly Kálmán képviselőtársam az imént felemlitett és a mit én, mint szem- és fültanu megállapithatok, mert tanuságot tehetek róla, hogy a közös hadseregben az olyan kifejezések, mint »Kossuth-Hund«, »Kossuth-betyár«, napirenden vannak. Hogy ez mit jelent, azt hiszem, ezt a t. miniszter urnak, a ki forró hazaszeretetről beszélt, magyaráznom nem szükséges. Ez, t. ház, azt jelenti, hogy ezekből a magyar emberekből ki akarják irtani a legértékesebbet: a kegyeletet, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)*, mert az a magyar ember, a ki hazájának nagyjai iránt kegyelettel nem viseltetik, igazán nem érdemli meg azt a nevet, a melyet visel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én egy nem kisebb tekintélyre, mint Napoleonra hivatkozom, a ki azt mondotta, hogy háboruban a siker felett két-harmad részben mindig az erkölcsi rugók határoznak. Ezen erkölcsi rugókat kell tehát mindenesetre emelni és ezt legjobban lehet elérni az által, ha minél nagyobb sulyt helyezünk arra, hogy a hadseregben a nemzeti szellem fejlesztessék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Csak a nemzeti szellemnek fejlesztésével, annak szaturálásával lehet a hadsereget harczképessé és a mi ennél sokkal fontosabb, győzelemre képessé tenni, mert igen jól jegyezte meg Bolgár Ferencz t. képviselőtársam, az 1889-iki véderővitában, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Az már régen volt!)* hogy nagy különbség van a harczképesség és a győzelemre való képesség között. Harczképes az a hadsereg, a mely jó fegyverekkel teljesen felszerelve, egészséges anyaggal vonul ki. Ez azonban még nem győzelemre képes. Bármennyire legyen is harczképes a közös hadsereg, én azt állitom és ha kell, bizonyitom, hogy ez a hadsereg ma itten harczképes, de nem győzelemre képes.

Rigó Ferencz: Vak parádé!

Nessi Pál: Azt kivánják önök tőlünk ma, hogy szavazzuk meg az ujonczmennyiséget. De hogy szavazzuk azt meg nyugodt lelkiismerettel annak a hadseregnek, a mely kiöli gyermekeinkből a nemzeti szellemet, a mely kiöli belőlük mindazt, a mit a családi tüzhelyen és az iskolákban nagy nehezen beléjük csöpögtettünk! Az a gyermek nemzeti érzéssel szaturálva, duzzadó erővel vonul be a hadsereg körébe és ott megtagadják mindazt, a mit eddig szentnek tartott, a mihez eddig kegyelettel ragaszkodott. Ilyen hadseregre bizni a mi gyermekeinket nekünk nem szabad. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Véghetetlen keserüség és szomoruság fog el minket akkor, ha elgondoljuk, hogy ennek a nagy hadseregnek ma egyetlenegy olyan ismert vezéralakja sincs, a kire nyugodtan bizhatjuk a döntés pillanatában gyermekeink életét. Nincs egyetlenegy olyan hadvezérünk, a kire nyugodtan tekinthetünk fel, ha elkövetkezik az a nagy pillanat, a mikor a hadsereg rendeltetéséhez képest fegyvert fogni lesz kénytelen, hogy megvédje ez országot és e nemzetet és a ki képes a hadsereget vezetni és győzelemre vinni.

Endrey Gyula: Ott van Csalányi Szegeden!

Rigó Ferencz: Ez a szegedi hires generális!

Nessi Pál: Ha valahol a világon, ugy ebben a hadseregben tenyészik a protekczionak dudvája. Ezt innen mindenekelőtt ki kell irtani. Nem szabad itten született generálisnak lenni, hanem viselje azon méltóságot az, a ki erre érdemeket szerzett, a ki erre hivatást tanusitott.

Thaly Kálmán: Az ötödik hadtest parancsnoka például!

Endrey Gyula: Csak a főherczeg-generálisokon tessék végigtekinteni! Honnét vették azok a hadi tudományukat?

Nessi Pál: Minthogy már bővebben foglalkoztam ezen dolgokkal, a t. ház engedelmével egy más kérdést fogok felvetni és ez a kérdés a tartósan szabadságolt katonák és a tartalékban levő tisztek ügye.

Tapasztaljuk ugyanis, hogy a tartósan szabadságolt katonák, valamint a tartalékban levő tisztek a hadsereg részéről tovább nem tűrhető folytonos szekaturáknak vannak kitéve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha felvetünk egy ilyen kérdést, kötelességünk elsősorban megvizsgálni az e kérdésre vonatkozó törvényes rendelkezéseket. Erre vonatkozólag az 1867 : XII. tcz. 14. §-a azt mondja *(olvassa)*: »A magyar hadsereg egyes tagjainak mindazon magyarországi polgári viszonyai, jogai és kötelezettségei felett, melyek nem a katonai szolgálatra vonatkoznak, a magyar törvényhozás és illetőleg a magyar kormányzat fognak intézkedni.«

Az 1868 : XL. t.-cz. 54. §-a pedig a következőként intézkedik *(olvassa)*: »A szabadságosok szabadságuk ideje alatt, a tettleg szolgálatban nem álló tartalékosok és honvédek tisztjei és a legénység minden polgári viszonyaira nézve, ugy-

Digitized by Google

szintén bünvádi és rendőri ügyekben, polgári törvények és hatóságok alatt állanak és csak azon megszoritásoknak vannak alávetve, melyek ezen törvényben alapszanak, s a nyilvántartás czéljából szükségesek. Ez irányban az 1867 : XII. tcz. 14. §-a alapján külön törvény fog részletesen intézkedni.«

Végre a honvédségről szóló 1868 : XLI. t.-cz. 22. §-a azt mondja *(olvassa)*: »A tettleg szolgálatban nem álló honvédek, tisztek és legénység, bárminemü polgári viszonyaikra nézve, polgári törvények és hatóságok alatt állanak, s csak azon megszoritásnak vannak alávetve, a melyek a véderőről szóló törvényben vannak felállitva, s a nyilvántartásra nézve szükségesek.« Mi következik ezen törvényszakaszokból? Az következik, hogy a tartós szabadságon lévő, valamint a tartalékba sorozott katonák minden, nem katonai jogviszonyaikra nézve kizárólag és egyedül polgári törvények és hatóságok alatt állanak. És mégis mit látunk? Minden áldott nap megtörténik az, hogy a tartalékos katonákat, a tartalékos tiszteket a legnagyobb szekaturákkal illetik. Itt van pl. egy ujabb intézkedés. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ha egy tartalékos tiszt párbajozik, tartozik ezt a katonai hatóságnak bejelenteni. *(Mozgás a baloldalon.)* Kérdem : mi alapon van ingerencziája, illetőleg befolyása annak a katonai hatóságnak arra az egyénre akkor, a mikor az már szabad polgár? A katonaságnak hozzá csak akkor van köze, a mikor ténylegesen szolgálatban van, vagy ilyenre bevonul. Az illető ugyanis azon percztől kezdve, mikor tényleges szolgálatra bevonul, egészen addig, a mig elbocsáttatik, a katonai törvények és fegyelmi szabályok alatt áll. Mihelyest azonban leveti a katonaruhát, semmi köze hozzá a katonai hatóságnak, annak hatósági joga azon polgár felett — bármit tesz is az — nincsen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez egy olyan fontos alkotmányjogi tétel, a melynek további megsértését eltűrni nem fogjuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt látom, hogy a t. miniszter ur a legjobb érzésekkel eltelve ült abba a székbe. Meg vagyok győződve arról, hogy ha azt a nagy tehetséget, a melyet abba a székbe vitt, arra fogja használni, hogy a nemzet mellé áll, akkor a nemzetet örök hálára fogja kötelezni, de viszont, ha a t. miniszter ur is folytatni fogja hosszu időn át szolgált elődjének példáját, akkor nyugalomba vonulásába nem fogja őt a nemzet hálája kisérni. Fel kellett vetnem ezt a kérdést, hogy végre a szabadságoltak és tartalékosok polgári élete meg ne zavartassék a hadsereg túlkapásai által, és hogy azon biztos és nyugodt öntudatban legyenek, hogy csakis a törvény kötelezheti őket arra, hogy a törvényben megállapitott hadikötelezettségüknek eleget tegyenek, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ott pedig, a hol törvény nem intézkedik, senkinek sincs joga őket polgári életükben zavarni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Befejezésül *(Halljuk! Halljuk!)* meg kell emlékeznem egy igen szomoru esetről, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* a melyet, miután a képviselőház el volt napolva, eddig szóvá nem tehettem. Ez a szegedi katonai affér. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Én soha semmiféle kérdés elől el nem zárkózom, legyen az akár kellemes, akár kellemetlen. Én szemébe nézek, mert minél kellemetlenebb, annál jobb, minél hamarább túlesnünk rajta. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Meg vagyok róla győződve, hogy a miniszter ur ebben a kérdésben az én felfogásomat fogja osztani, a mely az egyedül helyes, igazságos és egyenes. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztatnak tudni, hogy Szegeden ezelőtt körülbelül négy héttel arra ébredt a város polgársága, hogy az ott felállitott Kossuth-szobrot egy koszoru disziti, a melynek szalagján ez a felirat volt látható: »Halhatatlan emlékednek — a visszatartott hároméves katonák«. A tényállást is méltóztatnak ismerni. A katonai hatóság ezt megtudván, a szegedi helyőrség parancsnoka, azt hiszem, Csalányi vezérőrnagy *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az! Az!)* megkereste a szegedi főkapitányt, hogy azt a koszorut a szoborról vétesse le. Midőn pedig a szegedi főkapitány ezt megtagadta, ő maga vétette le és vitette a koszorut a rendőrfőkapitányi hivatalba. A polgárság megtudván az esetet, *(Halljuk! Halljuk!)* követelte, hogy az a koszoru, a mely nem Csalányi tábornok uré volt, s a melynek előző tulajdonjoga még megállapitva nem volt, vitessék vissza és tétessék le ismét arra a kegyelethelyre. Erre az következett, hogy kivonultattak két század katonaságot, s karhatalommal vétették le a szoborról azt a koszorut.

T. ház! Én azt tartom, hogy ebben az országban önbiráskodási joga senkinek sincs, még a katonaságnak sem. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Minél inkább van valamely testület a hatalom eszközeivel felruházva, annál szigorubban kell a jogkörök tiszteletben tartása felett őrködnie. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon!)* Szegeden a helyhatóságot a közigazgatási tisztviselők, a polgármester, a rendőrkapitány stb. gyakorolja. Ezek azonban nem a legfelsőbb fórumok. A katonaság tehát tartozik hozzájuk fordulni és ha ezek kivánságának nem tesznek eleget, illetőleg ha véleménye szerint nem kapott igazságot, akkor módjában és jogában van neki ezen alantas hatóságok felebbvaló hatóságaihoz folyamodni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez az egyetlen helyes, törvényes és alkotmányos mód, a melyet minden polgárnak követni kell, ha azt akarja, hogy ebben az országban béke, rend és nyugalom legyen és a törvények tiszteletben tartassanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Kétségtelen dolog tehát, hogy a törvényeket arczulcsapta az a parancsnok akkor, a midőn két századot kivezényelt és azt a hatalmat, a melyet a polgárok békéje megol-

Digitized by Google

talmazása érdekében adtak a kezébe, hogy azt az ország védelmére használja fel, önkényesen a saját parancsainak végrehajtására használta fel, szemben a hatóság parancsával.

Kubik Béla: Erre nincs szava a honvédelmi miniszter urnak? *(Zaj balfelől.)* Pedig ez nagyon érdekes és nagyon szükséges volna rendezni, hogy mit csinál az az osztrák szoldateszka. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Attól minden kitelik a világon. Belelövet az még az anyjába is! *(Folytontartó nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem Kubik képviselő urat, ne tessék folyton közbeszólani.

Kubik Béla: De meg van vastagodva a bőr azoknak az arczán. *(Élénk ellenmondások és felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Rendre! Gyalázat!)*

Elnök: Kubik képviselő urat ezért a közbeszólásáért rendreutasitom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rigó Ferencz: Éljen Kubik! *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Én ebben a kérdésben két nagy sérelmet látok.

Kubik Béla: Rendreutasitanak azért, mert a miniszterelnök urnak tetszik felinteni. *(Nagy zaj balfelől. Élénk ellenmondások jobbfelől. Felkiáltások: Rendre! Rendre!)*

Rigó Ferencz: Nem vagyunk Chlopyban. *(Nagy zaj balfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Méltóztassanak figyelemmel és csendben meghallgatni az elnököt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kubik Béla képviselő ur azt mondta, hogy a rendreutasitás azért történt, mert a miniszterelnök ur ide felintett. Én ezzel szemben kijelentem a t. képviselőháznak, hogy semmiféle intést sem láttam, hogy semmiféle intést a ház egy oldaláról sem fogadok el, mert saját elhatározásomból, a házszabályok rendelkezéseinek megfelelőleg, teljesitem kötelességemet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Akkor, a midőn Kubik Béla képviselő ur ilyen kifejezést használt, a mely a házszabályokba ütközik, kötelességem volt őt rendreutasitani. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Pozsgay Miklós: A miniszterelnök is jelentse ki, hogy nem kacsintott. *(Zaj.)*

Kubik Béla: Láttam, hogy addig, a mig a miniszterelnök ur nem intett, addig nem történt semmi. *(Folytontartó nagy zaj balfelől.)* Különben már hozzá vagyunk szokva mindenhez, még fogunk különbeket is látni.

Elnök: Kérem Kubik Béla képviselő urat, ne méltóztassék folyton közbeszólni.

Nessi Pál: Én azt hiszem, hogy a t. elnök urnak teljesen korrekt nyilatkozata után a kérdés felett napirendre térhetünk.

Visszatérve az általam ismertetett szegedi esethez, a katonaság ténykedésében két nagy hibát látok.

Az egyik az, hogy a koszorut, a mely nem az övé volt, onnan elvette, tehát egy idegen ingó dologhoz nyult. A másik az, hogy ezt oly módon tette, hogy fegyveres erőt alkalmazott és fegyveres erőszakkal távolitotta el onnan. *(Nagy zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szép hadizsákmány! Ezért adjuk a pénzt a katonaságra!)* Hát akkor holnap, ha a katonaság kivánni fogja, hogy Budapest főváros engedjen át egy területet és ez nem engedi, majd kirukkol egy zászlóalj és birtokba veszi; vagy lehet, hogy holnapután valamely más kivánsága van és akkor oda fogja vezetni a hadsereget azért, hogy az ő akaratát érvényesitse. Ily körülmények között megszünik a jogállapot, megszünik a béke és a rend és az országban senkisem hajthatja le fejét nyugodtan. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ugy van! A katonaság miatt! Szép dolog!

Nessi Pál: Azt hiszem, nincs senki az országban, nincs senki e házban, még a túloldalon sem, a ki a katonaságnak ezt a fellépését helyeselné és a legnagyobb mértékben el ne itélné. Sajnos, orvosolni már nem lehet, csak megtorolni. Azért az országnak minden polgára várja azt, hogy az uj kormányzat kormányra lépését azzal fogja megkezdeni, hogy ezen mulasztásokat és bűnöket, a melyeket az országban elkövettek, a legnagyobb erélylyel meg fogja torolni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mint méltóztatnak látni, ennek az erőszakos fellépésnek meg volt a jó gyümölcse. Azért mondom ezt, mert minél nagyobb az erőszak, annál nagyobb a reakczió és ebben az országban mindig arra volt szükség, hogy erőszakot kövessenek el, mert e nemzetben csak akkor tudott feltámadni a nemzeti érzület, ha erőszakkal támadták meg nemzeti jogait. Ezért azt hiszem, hogy akkor, midőn azt látjuk, hogy ez a hadsereg ilyen szellemmel van szaturálva; midőn azt látjuk, hogy ez a hadsereg a helyett, hogy a polgárok nyugalmát, békéjét megőrizné, még maga provokálja és maga hivja ki a felháborodást, nem szükséges a szegedi esetre, vagy a Struchli- és Formanek-ügyre hivatkoznom. Mi tehát nyugodt lélekkel az ujonczlétszámot megszavazni nem vagyunk képesek, és nemcsak hogy azt meg nem szavazzuk, hanem még keresztül sem bocsátjuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Midőn látjuk, hogy a t. túloldal nemcsak hogy nem keresi a kibontakozás utjait, hanem ezen utakat még elzárni igyekszik; midőn látjuk, hogy a t. túloldal a nemzeti jogok védelmére nem csak hogy nem siet, hanem ellenkezőleg a nemzetet megtámadók mellé áll: akkor kötelességünkké válik, minden erőnkkel és tehetségünkkel oda törekedni, hogy ezen kormányzatnak a kormányzás lehetőségét megakadályozzuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Épen azért, mert ilyen szándék és czél vezérel bennünket; mert szükségesnek tartjuk azt, hogy végre ezen kérdések egyszer e házban tisztába hozassanak,

Digitized by Google

egy határozati javaslatot nyujtok be, mely a következőkép hangzik *(olvassa)*:

»Utasitja a ház a kormányt, hogy az 1867. évi XII. t.-cz. 11. §-a alapján a magyar királyra átruházott azon jogot, a mely szerint a magyar hadseregben, mint az összes hadsereg kiegészitő részében, a vezérlet, vezénylet és belszervezet alkotmányos fejedelmi jog, még a jelen ülésszakban beterjesztendő törvényjavaslatban szorosan irja körül.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Elmondtam mindazt, a mit szükségesnek tartottam. Tudom, hogy nem sikerült önöket meggyőznöm; *(Mozgás a jobboldalon.)* tudom azt, hogy bár évek óta küzdünk e kérdésben, nem vagyunk képesek önöket a nemzeti jogok védői mellé állitani, azért röviden Rousseau e mondásával végzem: Je ne veux pas argumenter avec vous, ni même tenter de vous convaincre, il me suffit de vous exposer ce que je pense dans la simplicité de mon coeur. Nem akarom önöket meggyőzni, nem akarok önökkel vitázni, elegendő módon megnyugtat engem, ha kimondottam mindazt, a mit a magam egyszerüségében elmondani kötelességemnek tartottam. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Szónokot többen üdvözlik.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Van szerencsém jelentésemet (Irom. 429) a Káldi Márton és társai tulajdonát képező és a Sopron vármegyében lévő Sobor községéhez tartozó ugynevezett pádári rét- és nádasterületnek Sopron vármegyéből Győr vármegye területébe való átkebelezéséről és Uj-Malomsok község határához való csatolása tárgyában a t. háznak benyujtani. Kérem, hogy annak kinyomatása és szétosztása iránt intézkedni és azt előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közigazgatási bizottsághoz utasitani méltóztassék.

Elnök: A miniszterelnök ur jelentése ki fog nyomatni, szét fog osztatni, és tárgyalás és jelentéstétel végett a közigazgatási bizottságnak kiadatik.

Következnek most Molnár Ákos képviselő urnak az ülés elején bejelentett interpellációja.

Mielőtt azonban rátérnénk, méltóztassék megengedni, hogy a legközelebbi ülés napirendjét illetőleg javaslatot tegyek. Javaslom, hogy a t. ház holnap, kedden d. e. 10 órakor tartson ülést, a melynek napirendjére a mai vita tárgyát képező törvényjavaslatot tüzze ki. Ha méltóztatnak elfogadni, akkor azt határozatilag kimondom. *(Helyeslés.)*

Egyben bejelentem, hogy b. Podmaniczky Frigyes képviselő ur inditványt nyujtott át nekem, a melyben a napirend tárgyalására szánt időt folyó hó 18-tól kezdődőleg a most tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat megvitatásának tartamára egy órával meghosszabbitani kéri. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A házszabályok 203. szakasza szerint ez az inditvány a holnapi ülés végén vita nélkül egyszerü szavazással fog eldöntetni. *(Helyeslés.)*

Kérem Molnár Ákos képviselő urat, szives-kedjék interpellációját megtenni.

Molnár Ákos: T. ház! Nem akarnám a t. ház tagjainak szives türelmét a rendes tárgyalásra szánt időn túl igénybe venni, és habár interpellációm sürgős természetü, én, ha méltóztatnak megengedni, minthogy egy nap ebben a kérdésben nem számit annyira, holnap mondanám el. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Joga van hozzá!)*

Kubik Béla: Joga van kérni, hogy holnap mondhassa el. *(Felkiáltások a jobboldalon: Sürgős!)*

Molnár Ákos: Ismétlem, hogy az ügy sürgősségénél fogva elmondhatom ma is, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon)* de minthogy tudom, hogy a ház minden tagjának jogában van, a mikor az idő már előrehaladott és az ülés idejéből még csak 10 percz van hátra, azt kérni, hogy beszédét holnapra halaszthassa, és minthogy látom, hogy a ház türelmetlen, előterjesztettem kérelmemet; de szivesen mondom el ma is. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Először is hozzunk egy kérdést tisztába. A házszabályok világos rendelkezése szerint az illető képviselő kérheti azt, hogy elhalaszsza másnapra beszédét, ha háromnegyed kettő elmult, a mint most is elmult, de minden esetben a ház határoz a felett, hogy ezt a kérdést teljesiti-e, vagy pedig meghosszabbitja-e a tanácskozásra szánt időt annyival, hogy az illető képviselő ur beszédét még elmondhassa. Mindig a háztól függ, hogy e kettő közül melyikre határozza el magát.

Rigó Ferencz: Még ilyen nem történt! Ilyen magyarázatot még nem hallottunk!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha a képviselő ur elolvassa a házszabályt, rá fog jönni, hogy ez igy van; a ház tisztán az illető képviselő ur iránti kulánsságból nem alkalmazta ezt eddig.

A mi pedig a jelen kérdést illeti, először is t. képviselőtársam ma is hangsulyozta, hogy az ügy sürgős természetü, másodszor a ház ma már a maga idejéből felajánlott bizonyos időt erre a czélra, és én azt gondolom, nem volna czélszerü, ha ily módon több izben is több ülés végéből bizonyos rész elvétetnék. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* A t. képviselő urat nem lehet abban meggátolni, hogy interpellációját ma meg ne tegye vagy visszavonja, azonban én arra fogom a házat kérni, hogy holnapra az engedélyt ne adja meg. Ha sürgős az interpellácziő, méltóztassék azt ma elmondani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Molnár Ákos: T. ház! Az interpellácziő, a mint azt hangsulyoztam, igen sürgős természetü,

Digitized by Google

annyiból, hogy az országnak gazdaközönsége és érdekeltsége oly bizonytalanságban van, hogy ennek felderitése minden perczben szükséges. Az ülés folyama alatt is sürgöny érkezett hozzám többektől, hogy tudjam meg, milyen álláspontot foglal el ebben a kérdésben a kormány. Én ezért a sürgősséget, miután bejelentettem, indokoltnak vélem fenn is tartani; de miután nem látom be a t. miniszterelnök ur argumentálásából, hogy miért ne lehetne beszédemet holnap elmondani, miután a ház szombaton megengedte, hogy ma elmondjam: én ragaszkodom ahhoz, méltóztassék, a mint azt más alkalommal is tette a ház, ez alkalommal is megengedni, hogy interpellácziómat holnap mondhassam el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassék a háznak e tekintetben határozni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőtársam tévedésben van; szombaton nem határozott a ház a tekintetben, hogy interpellácziójját mikor tegye meg. Szombaton elmaradt az interpelláczió megtétele, és ma határozott a ház, illetőleg ma jelentette be az elnök ur, hogy mint sürgős interpelláczióra az engedélyt megadta; és ha ma nem teszi meg interpellácziójját, ismét holnap fog a ház határozni a tekintetben, hogy erre az engedélyt megadja-e vagy sem; én előre jelzem, hogy holnap a mellett leszek, hogy ne adja meg az engedélyt, mert vagy sürgős a dolog, vagy nem. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ha sürgős, tessék ma megtenni ... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Nagyon jól van. Csak szoktasson bennünket! Minél élesebbre csinálja csak a kérdéseket! Ott leszünk. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Mi is!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Vagy sürgős az ügy, vagy nem. Ha sürgős, mindnyájunktól elvárhatja az ország sürgős érdeke, hogy félórával tovább itt maradjunk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ne mondd el!)*

Molnár Ákos: T. ház! Nekem ebben az a felfogásom, ha egyszer sürgősnek jeleztem az interpellácziót és a ház nem helyezkedik velem szemben, arra a méltányos álláspontra, a melyre másokkal szemben helyezkedett, nekem csak egy kötelességem van: interpellácziom elmondása. *(Helyeslés a jobboldalon. Rigó Ferencz közbeszól.)*

Drakulics Pál: Künn jobb fütyülni, mint idebenn. Nem vagyunk kiváncsiak fütyülésére!

Rigó Ferencz: Mi tetszik?

Drakulics Pál: Azt mondtam, menjen ki fütyülni. Jobb künn fütyülni, mint idebenn. *(Zaj.)*

Rigó Ferencz: Ön már egyszer magáról a birálatot onnan elmondta, nekem ahhoz semmi hozzátenni valóm nincs. *(Derültség.)*

Molnár Ákos: T. ház! Az egész ország borgazda-közönsége és borkereskedelme nyugalmát megzavarta az a kezdetben csak az osztrák sajtóban, majd pedig helyi lapjainkban is megjelenő híresztelés, mely a felmondás folytán folyó évi deczember 31-dikén lejáró olasz kereskedelmi szerződés körül és annak meghosszabbitása tárgyában napvilágot látott. Mielőtt rátérnék röviden, — mert nem szándékozom jelenleg tárgyalni ezen szerződésnek legsulyosabb részét, a ránk átokként nehezedő olasz borvámklauzula kérdését, — szükségesnek tartom rámutatni, hogy Olaszországgal meghosszabbitandó vagy megujitandó kereskedelmi szerződésünk kérdése nemcsak Magyarország borgazda-közönségét, hanem általában minden magyar embert aggodalomba ejt, mert ezáltal nemcsak borgazdaságunk kérdése van tangálva, hanem egyedüli tételes törvényünknek, önálló gazdasági berendezésünk biztositékának, az 1899: XXX. t.-czikknek egyenes fenyegetése rejlik ebben. Ha a sajtóban megjelent közlemények igazak, — már pedig a folyton pozitivebb formában megjelenő híresztelések szerint igazaknak kell, hogy vegyük azokat, — akkor azt látjuk, hogy a magyar kormány az olasz kereskedelmi szerződés tárgyában eddig is elfoglalt vagy elfoglalandó álláspontjával az 1899: XXX. t.-cz. megváltoztatását akarja. Ez a törvény ugyanis világosan rendeli, hogy kereskedelmi szerződések feletti tárgyalások sem kezdhetők meg addig, mig az uj autonom vámtarifa megállapitva nincs. A viszonosság megsértését látom tehát abban, hogy ha bármelyik kormány részéről a tárgyalások megkezdetnek a külfölddel. Elismerem, hogy szerződések nélkül nem élhetünk, elismerem azt is, hogy gazdasági életünk, fejlődésünk szükségessé teszik, hogy alapos és a jelen esetben talán hosszabb időt is igénybevevő tárgyalásokba bocsátkozunk Olaszországgal; elismerem azt is, hogy politikai szükséglet kivánja, hogy a velünk politikai szerződéses viszonyban álló államokkal kereskedelmi szerződéseinket is rendezzük és közgazdasági viszonyunkat konszolidáljuk; de a jelen esetben semmi olyan kényszeritő okot nem látok, mely az olasz kereskedelmi szerződések körüli tárgyalások megindítását oly nagyon sürgetné, hogy ez által az 1899: XXX. törvényczikk megsértessék. Olyan hirek keringenek ugyanis a lapokban, hogy a kormány szándékozik felhatalmazást kérni a képviselőháztól arra, hogy Olaszországgal provizóriusan állapodhasson meg az uj vámtarifa elkészültéig, illetőleg az uj szerződés megköthetéséig; ha pedig a kormány a felhatalmazást a képviselőháztól meg nem kapná, abban az esetben utasitani fogja a külügyminisztert, hogy saját felelőségre kösse meg Olaszországgal a szerződést, vagy pedig visszavonja a kereskedelmi szerződésnek már megtörtént felmondását és ez által ujra a régi szerződést kivánja hatályában fentartani.

Ezek a híresztelések jogosan és méltán háborithatták fel Magyarország borgazdaközönségét, ugy termelőit, mint kereskedőit. Ez, mig egyrészt — mint emlitém — határozottan beleütköznék az 1899: XXX. törvényczikkbe, más-

Digitized by Google

részt egyszersmind alkotmányunkat is mélyen érintené, mert a kormány kereskedelmi szerződést megkötni, meghosszabbitani törvényhozási felhatalmazás nélkül nincs jogositva. Igaz, hogy a kormánynak gondoskodnia kell, mielőtt a szerződéseket megköthetné, bizonyos előmunkálatokról is. De én ezen előmunkálatoknak nem azokat a provizórius intézkedéseket tartom, sőt azokat teljesen kizárom, hanem az uj autonom vámtarifa tárgyalását és megállapitását. Ezeket az előfeltételeket kellett volna már a mult kormánynak, elkezdve Széll Kálmán kormányától, egész a miniszterelnök ur kormányáig, mint legfontosabb kérdéseket idehozni a ház elé, ezeket letárgyaltatni és azután ezeknek elkészültével meginditani a tárgyalásokat a külfölddel. Mert ha autonom vámtarifánk nincs, akkor nincs milyen alapon meginditani a külfölddel a tárgyalásokat. Csak nem veheti komolyan a kormány, hogy az autonom vámtarifa-javaslat alapján inditsa meg a tárgyalásokat a külfölddel?

Nincs tehát tárgyalási alap. Minthogy pedig ez hiányzik, a vámtarifa-javaslat elkészültéig a a kereskedelmi szerződések iránti tárgyalások nem indithatók meg.

Ha az egész ország gazdasági életét és gazdasági életének fejlődését veszem figyelembe, azt látom, hogy ezen olasz kereskedelmi szerződés megujitása bénitólag hat egész gazdasági életünkre. A bécsi félhivatalos és a kormányhoz közel álló egy pár budapesti lap szerint is a kormány azt szándékozik tenni a legutóbb Bécsben megtartott vámkonferenczia tárgyát képező olasz kereskedelmi szerződés körül, — mint a hogy ez onnan egyes lapok utján kiszivárgott — hogy a borvám-klauzulát ugyan eltörli, azonban bizonyos mennyiségü és bizonyos minőségü olasz származásu borokat vámkedvezmény utján kiván Magyarországba behozni, vagyis jobban mondva kontingentálni kivánja a borbehozatalt mennyiségileg és minőségileg is.

Én, t. képviselőház, ebben, — mint a hogy azt már a házban más alkalommal is és a bizottságban is kifejtettem, — egy nagy veszedelmet látok. Ez a veszedelem abban áll, hogyha mi Olaszországnak bármily kedvezményt adunk is, azok a kedvezmények felélednek a velünk legtöbb kedvezményi viszonyban álló más országokra nézve is. Az 1896-ban a francziákkal között megállapodásunk értelmében nekünk nem is szabad ezt tennünk, vagy ha teszszük, Franczia ország semmi szin alatt nem fogja 1904. január 1-énél tovább türni azt, hogy az ő borai más vámelbirálásban részesüljenek, mint az olasz borok. A franczia közgazdasági tudósitásokban olvastam, hogy valóságos akczió indult meg Francziaországban arra nézve, hogy figyelemmel kisérjék Ausztria-Magyarországnak Olaszországgal szemben elfoglalandó álláspontját.

Az tehát világos, t. ház, hogy azt a kormányt, mely ugy akarna eljárni, mint emlitettem, az 1899 : XXX. t.-cz. megsértésének vádja illethetné és bizonyos az is, hogy a külföldi borok beözönlését nem leszünk képesek megakadályozni, hogyha a kormány ezen szerződések körüli tárgyalásoknál már most ilyen intencziókból indul ki és valaha ilyen törvényjavaslattal állana a ház elé.

Nem akarok most részletesebben kiterjeszkedni az általam itt e házban már többször hangsúlyozott azon kérdésre, hogy nekünk tulajdonképen nincsen is olyan nagy okunk félni az Olaszországgal való szerződésünknek kis időre való felfüggesztésétől. Nincsen okunk ettől félni, mert hiszen, ha a kereskedelmi mérleget, a mint már voltam bátor ezt egyszer itten kifejteni, Magyarország és Olaszország között felállitjuk, akkor még mindig az olaszok vannak felettünk előnyben. Én tehát nem látom szükségességét annak, hogy az 1899 : XXX. törvényczikk legkisebb mértékben való megsértése árán is az Olaszországgal kötendő szerződésnek tárgyalásába már most belebocsátkozzunk. Kötelességemnek tartom azonban kijelenteni, hogy nem zárkózom el annak elbirálásától és tudatában vagyok annak, hogy a kereskedelmi szerződések megkötése gazdasági exisztenciánk biztos, konszolidált alapokra való fektetése szempontjából első és főfontosságu követelmény a törvényhozással szemben. Első és főfontosságu kérdésnek tartom tehát ezt, de nem tartom alkalmasaknak az ideiglenes intézkedéseket erre nézve; sőt veszélyesnek tartom az országnak ezen intézkedések felől való bizonytalanságban tartását, veszélyesnek tartom ezt az ország közgazdasági helyzetére és gazdasági fejlődésére nézve.

A gazdasági helyzet napról-napra való kombinácziótól, kormányoknak ötletszerü nyilatkozataitól, sőt — mint most is — a kormányoknak gyakori változásától függőben nem tartható. Mert ha ezektől tétetik függővé, akkor gazdaságilag sohasem fogunk konszolidálódni. És ha épen a most lejárt olasz kereskedelmi szerződéseknél azt tapasztalom, hogy a kormány semmi támpontot nem ad arra, hogy az ország gazdaközönsége és borkereskedelme magát tájékozva lássa, hogy milyen irányt akar a kormány követni: azt hiszem, indokolt és sürgős volt ezen interpellácziám Magyarország borgazdasága, bortermelői és borkereskedői érdekében. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A következő interpellácziót intézem tehát Magyarország miniszterelnökéhez, mint a kormány fejéhez:

Tekintettel a küszöbön álló olasz kereskedelmi szerződés lejártára, mit szándékozik a magyar kormány tenni az olaszországi kereskedelmi szerződést illetőleg és pedig annak ugy formai, mint érdemi részére nézve?

T. ház! Mint e pártnak tagja, a ki át van hatva az ország sulyos helyzetétől és mint a ki nagyon óhajtaná, hogy végre a rendes munkál-

Digitized by Google

kodás álljon helyre az ország érdekében, *(Helyeslés jobbfelől.)* ettől az interpellációra nyerendő választól teszem függővé én is a követendő politikai magatartásomban használandó küzdelem módjait és eszközét. Kérem az igen t. miniszterelnök urat, a dolog sürgősségénél fogva legyen szives válaszát ezen kérdésben minél hamarabb megadni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő ur interpellációjában kérdést tesz az iránt, hogy minő álláspontot foglal el a kormány az olaszországi kereskedelmi szerződést illetőleg és pedig annak ugy formai, mint érdemi részére nézve. Én azt hiszem, talán t. képviselőtársam is természetesnek fogja tartani, hogy az ügy mostani stádiumában, különösen annak érdemi részét illetőleg, kimerítő érdemleges választ a kormány nem adhat. Másrészről azonban, tekintettel az ügy fontosságára, azt hiszem, mulasztást követnék el, ha egy előzetes válaszban nem adnám meg a t. képviselő urnak és a nyugtalankodó köröknek azt a tájékoztatást, a melyet az ügy mai stádiumában is megadhatok. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem először fordul meg a t. ház előtt azon tény méltatása, hogy az uj vámtarifa el nem készülvén, megzsibbadva, összekötött kezekkel állunk világkereskedelmi összeköttetéseink megujitására vonatkozólag. Mindaddig, mig uj autonom vámtarifánk nincs, a törvény is tiltja tárgyalások megkezdését, de meg a dolog természeténél fogva is hiányzik a tárgyalások bázisa, mert hiszen a régi vámtarifa alapján nem tárgyalnánk, az uj vámtarifa megmég csak javaslat lévén, nemzetközi kötelezettség elvállalására elég biztos alapot nem szolgáltathat.

Ilyen körülmények közt nem volt a kormány számára más ut, mint hogy ne mondja fel a létező nemzetközi szerződéseket és igyekezzék a nemzetközi kereskedelmi összeköttetéseket fentartani a szomszéd államokkal azon az alapon, a melyen azok a közelmultban fennállottak mindaddig, a mig az uj autonom vámtarifa létre nem jön. Ebben óriási gazdasági hátrány rejlik, mert hiszen azért akartuk az uj vámtarifát létrehozni, mert azt tartottuk, hogy a változott körülmények közt a jelenleg érvényes vámtarifa nem nyujt elég védelmet érdekeinknek. És most kénytelenek vagyunk tűrni mindazon hátrányokat, a melyekkel a régi vámtarifa járt, mindaddig, mig az uj vámtarifa törvényerőre nem emelkedik. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Talán még nagyobb hátránya ennek az állapotnak az, hogy a mai viszonyok között, midőn megindultak a tárgyalások a bennünket legközelebbről érdeklő nagy gazdasági területek kormányaival, midőn tehát itt volna a pillanat, a hol lehetne is, kellene is érdekeinket nyomatékkal képviselni, kénytelenek vagyunk tétlenül nézni azt, hogy a többi érdekeltek egymás között megállapodásra jussanak, egymás igényeit, érdekeit kölcsönösen kielégithessék, hogy ugy mondjam, a mi fejünk felett, a mi tétlenségünk folytán, a mi érdekeink negligálásával. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Ezek az óriási hátrányok, a melyek ismeretesek, mentül sürgősebbé, az országnak mentül életbevágóbb érdekévé teszik, hogy az autonom vámtarifa mihamarább megalkottassék, és akcióképességünk ebben a kérdésben helyreállhasson, de a mely hátrányokat el kellett tűrnünk kereskedelmi reláczióink egész vonalán, egyetlenegy kivétellel.

Nem tűrhettük el Olaszországra vonatkozólag, mert az olasz kereskedelmi szerződésben a borvámklauzula az országra nézve olyan helyzetet teremtett, melyet különösen 1903 végén túl, az ország érdekeinek megfelelően továbbra tűrni nem lehetett volna. Hivatalbeli elődeink tehát felmondották az olasz szerződést, annak daczára, hogy az autonom vámtarifa hiányában ujabb tárgyalások megkezdésére kellő alappal nem birtak és azokat meg nem kezdhették. Mi ezt a helyzetet vettük át elődeinktől, ismétlem, elődeinknek azon általunk is teljes mérvben helyeselt eljárása folytán, hogy az olasz vámszerződést felmondották.

De már most ugy áll a dolog, hogy január 1-én lejár az Olaszországgal kötött kereskedelmi szerződés, és ha intézkedés nem történik, akkor Olaszországgal a szerződésen kivüli állapotba jutunk, a mi, félek tőle, az adott viszonyok között meglehetősen messzemenő konzekvenciákra fog vezetni. Félek tőle mindkét terület érdekében, mert hisz nézetem szerint, legalább annyira érdekében áll Olaszországnak a kereskedelmi viszonyok rendezése, mint nekünk. Ha pedig a meghosszabbitásra gondolnánk, a minek jogi nehézsége aligha volna, a mai szerződéses állapotnak meghosszabbitásával, egyszerüen a felmondás visszavonása által, minden ujabb tárgyalás nélkül, akkor ezzel természetszerüleg a borvám-klauzulában rejlő összes veszélyeket zuditanók rá a magyar közgazdaságra. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Hát a kormány abban a meggyőződésben van, hogy sem az egyik utra, sem a másikra az ország érdekeinek súlyos sérelme nélkül nem léphet. Nem léphet a mai szerződéses állapot meghosszabbitásának, vagyis a felmondás visszavonásának utjára a borvám-klauzulában rejlő veszedelmek és károsodások miatt, de nem léphet a másikra sem, mert igen végzetes politikai és közgazdaság-politikai hiba volna az Olaszországgal szépen fejlődő kereskedelmi viszonyokat és összeköttetéseket megbontani az egész vonalon, hacsak ennek szüksége a szerződéses tárgyalások folyamán nem konstatáltatik. Az egyedüli ut tehát, mely nyitva áll előttünk, az, hogy igyekezzünk a meghosszabbitást lehetőleg rövid időre keresztülvinni a mai szerződéses állapot meghosszabbitásával, de akként, hogy az ország érdekeinek a borvámklauzulában rejlő nagy sé-

Digitized by Google

relme orvosoltassék, tehát nem akként, hogy az egész szerződéses állapot ujonnan rendeztessék, hanem, hogy a kiindulópontot a ma érvényben álló szerződés képezné, azzal a módositással, melyre az ország fontos érdekének feltétlenül szüksége van. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A kormány tudatában van annak a ténynek, hogy az 1899 : XXX. t.-cz. értelmében ez az eljárás is nehézségbe ütközik. Ezen nehézségen a képviselőház, illetőleg az országgyülés bölcsesége segitheti túl a kormányt és az ország érdekeit.

Ugy hiszem, hogy a kormány a legrövidebb idő alatt javaslatot fog beadni, a melyben felhatalmazást kér ezen rövid időre szóló meghosszabbitás iránt a tárgyalások megindítására. Magáról az előterjesztésnek tartalmáról, a dolog részleteiről további felvilágositást az ügy mai stádiumában nem adhatok, de gondolom, hogy a legrövidebb idő alatt konkrét alakban a ház előtt fog feküdni a kérdés, és én nagyon remélem, hogy az országgyülés nem fogja megtagadni a kormánytól az eszközöket arra, hogy ezen fontos kérdésben az ország nagy gazdasági érdekeinek megóvása körül kellő hatállyal és eredménynyel járhassón el. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Kérem ezen válaszomat csak mint előzetes választ tekinteni; majd annak idején a végleges válasz megadása alkalmával fogom annak tudomásul vételét kérni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Molnár Ákos: A miniszterelnök urnak most elhangzott válasza, megvallom őszintén, mély sajnálatomra engem nem elégitett ki; nem is fogja ez kielégiteni Magyarország borgazdaközönségét sem. Igaz, hogy ez, a mint az igen t. miniszterelnök ur felállitotta, nagyon kényes kérdés, talán ez az egy kérdés a legkényesebb összes szerződéses viszonyaink között, azonban én azt vártam volna a t. miniszterelnök urtól, hogy ő mint igazán nagy közgazdásznak ismert férfiu, mérlegelni fogja azokat az esélyeket, a melyek előállanak abból, hogyha az 1899. évi XXX. t.-czikket megváltoztatjuk, vagy pedig abból az esetből, hogyha az olaszokkal ma, mint a hogy emlitette, vámháboruba keveredünk. A mi Olaszországnak a miniszterelnök ur által hivatkozott igen szépen meginduló kereskedelmét illeti, igen helyes, az ő kereskedelme nagyon szépen indult meg velünk szemben, mert mi az ő boraiknak, a melyekre nekik szükségük nem volt, a melyeket ők nem tudtak hova tenni, levezető csatornát nyitottunk Magyarországba, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* levezető csatornát nyitottunk pedig saját bortermelésünk kárára, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* de mi, t. ház, Olaszországba csak olyan árukat vittünk ki, a melyekre Olaszországnak minden körülmények közt szüksége volt. Itt kell a kereskedelmi mérlegnek helyes felállitását megfogni. A mi olasz kivitelünk egyébre nem szorul, mint a ló- és fakivitelünkre, már pedig, t. ház, *(Felkiáltások jobbfelől: Ez elég!)* ez mindenesetre elég, de a mennyire én ismerem a viszonyokat és a mennyire én igyekeztem azokba épen az olasz borvám-klauzula miatt belebocsátkozni, én azt tapasztaltam és ugy vagyok informálva, — nem tudom, hogy helyesen-e, de azt hiszem igen — hogy erre még a vámháboru esetén is reflektálni fognak az olaszok és nekünk tehát, hacsak ez a kérdés fontos, nem pedig talán még politikai összeköttetésünk is, akkor én gazdaságilag nem félek az olasz vámháborutól, a mely különben is csak rövid ideig tartó és csak időleges lehet, mert remélem, hogy egyszer már a miniszterelnök ur is a napirendi inditványát talán ugy fogja helyesen megváltoztatni, hogy ezt az autonom vámtarifát vegyük elő és én igenis egyedül abban látom a kibontakozást, hogyha szerződéseinket meg akarjuk kötni, hogy ne veszitsük el azt a réven, mit megnyerünk a vámon, akkor ennek csak egyetlen egy módja van: vegyük elő az autonom vámtarifa tárgyalását. Különben is Széll Kálmán miniszterelnök ur azt hirdette, — s azt hiszem ebben is szolidaris a t. miniszterelnök ur elődjével — hogy szükség esetén három hét alatt megcsinálja a külön, önálló magyar vámtarifát.

Ezt szeretném én látni, t. ház, és addig, mig a háznak tárgyalási napirendjén ezt nem látom, addig a miniszterelnök ur válaszát, ha általánosságban is, tudomásul nem vehetem, és az ellene folyó küzdelmet fel nem hagyom. Ha pedig ezen szerződés meghosszabbitása iránt tétetik javaslat, — habár klauzula nélkül is, a mire én mindig törekedtem gazdaságilag, — és ha a miniszterelnök ur ennél a ház bölcseségére hivatkozott: azt hiszem, én hivatkozhatom a ház minden tagjának hazafiságára, hogy ezt a kérdést akként fogja fel, hogy a mi egyedüli garancziánk most az 1899 : XXX. törvényczikk és igy a miniszterelnök ur által emlitett javaslatot rendkivüli eszközökkel is meg kell akadályoznunk. Én igenis azok között leszek, a kik ezt megakadályozzák, mert t. ház, elsőrangu nemzetgazdasági kérdésnek tartom azt, hogy Magyarország gazdaságilag is önálló, független és szabad legyen. Ezért nem veszem tudomásul a miniszter ur előzetes válaszát sem. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Csak egy dolgot, t. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én nem akarok most annak a kérdésnek a vitatásába belemenni, hogy az 1899 : XXX. t.-czikknek az autonom vámtarifára vonatkozó ezen dispozicziója mennyiben képezi a magyar érdekeknek garancziáját ma már, — annak idején egy nagyon fontos garanczia rejlett benne abban az irányban, hogy az autonom vámtarifa létrejövetelét előmozditsa. De, mondom, ebbe nem akarok most belemenni, ez nagyon messze vezetne. Csakis azon tényt kivánom konstatálni, hogy itt semmi esetre sem arról lesz szó, hogy

Digitized by Google

az 1899:XXX. t.-czikknek ezen dispoziciója az egész vonalon megváltoztattassék, vagy hatályon kivül helyeztessék, hanem kizárólag csak arról, hogy, szemben ezen törvényes korlátozással, egy konkrét kérdésben egy szigoruan körülhatárolt meghatalmazás adassék a kormánynak arra, hogy ugy járhasson el, a hogy azt az ország érdekei feltétlenül megkivánják.

Arra a térre sem követem t. képviselőtársamat, hogy itt fejtegessem azt, *(Zaj a baloldalon.)* hogy a mai szerződéses viszonyból kinek van több haszna: Olaszországnak-e, vagy pedig nekünk.

Az én nézetem szerint hasznuk van nekik is, hasznunk van nekünk is, érdekében van e szerződéses viszony fentartása — méltányos feltételek mellett — mindkét területnek. És ha olyan könnyen vigasztalódik az én t. képviselőtársam egy, szerinte is rövid ideig tartó vámháboru felett, hát engedje meg, én az ő igen helyes megjegyzésével felelek erre. Ő mutatott arra rá, hogy az ideiglenességnek, a bizonytalanságnak, a napról-napra való kombinácziónak kell végét vetni, a melyek oly károsak gazdaságunkra. Teljesen igaza van. De már most azt kérdem: mi okoz nagyobb ideiglenességet, mi okoz nagyobb bizonytalanságot, mi terjeszti ki a rövid időre való kombinálgatásokat szélesebb térre: az-e hogy a szerződéses viszony felbomolván, a gazdasági forgalom egész területére nézve egy átmeneti és merőben uj állapot áll elő, vagy pedig az, hogy ha fentartjuk a jelenlegi állapotot azon módositással, a melyet érdekeink megóvása feltétlenül megkiván? Épen a kereskedelmi viszonyok egészséges fejlődése szempontjából annyira szükséges kontinuitás kivánja azt, hogy megtegyük a kisérletet Olaszországgal e kérdésnek ily rendezésére és én remélem, hogy e rendezés iránt Olaszországnál is megfelelő hajlandóságra fogunk találni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur csak előzetes választ adott, ez tehát nem képezi szavazás tárgyát.

Az interpellácziót különben közöltetni fog a miniszterelnök urral.

Minthogy több tárgy nincs, a következő ülés napirendje pedig meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 25 perczkor.)

Digitized by Google

338. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 17-én, kedden,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során a kir. Curia itéletének bemutatása Jakabffy István választásának érvénytelensége és Konkoly-Thege Sándornak megválasztott képviselővé nyilvánitása tárgyában. — Molnár Jenő biráló-bizottsági tag eskütétele. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Határozat az üléseknek a napirenden lévő tárgyalás tartamára egy órával való meghosszabbitására vonatkozó inditvány tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 15 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A jegyzőkönyvet vezeti gr. Teleki Sándor, a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, az azok ellen felszólalókat Endrey Gyula jegyzők jegyzik.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1903. év november hó 16-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Van valakinek kifogása a jegyzőkönyvre?

Endrey Gyula jegyző: Lovászy Márton!

Lovászy Márton: T. képviselőház! Nekem a jegyzőkönyvhöz egyetlen egy rövid észrevételem van. Mikor a jegyzőkönyv felsorolja a tegnapi ülés napirendjét, azt mondja, hogy a napirendhez, vagyis a katonai javaslatokhoz Nessi Pál határozati javaslatot terjesztett be. A mint a napirendben olvasom, annak a határozati javaslatnak, a melyet Nessi Pál beadott, ellen-inditvány a czime, de a jellege is. Én tehát kérem a jegyzőkönyvnek ezt a kifejezését: »határozati javaslat« oda kiigazitani, hogy Nessi Pál ellen-inditványt terjesztett be. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Van még valakinek kifogása? *(Nincs!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház hozzájárul ahhoz, hogy a jegyzőkönyv ezzel a változtatással hitelesittessék. *(Helyeslés.)*

Bemutatom Artim Mihály képviselő levelét, a melyben arra való tekintettel, hogy a tagositási munkálatok folynak választókerületében, hatheti szabadságot kér.

Ugron Gábor: T. képviselőház! Azt hiszem, ez nem elég ok arra, hogy valaki a t. képviselőház munkálkodásaiban részt ne vegyen.

Elnök: Artim képviselő ur azzal okolja meg kérését, hogy választókerületének több községében a tagositási munkálatok folyván, e községek felkérték őt, hogy ennek elősegitése czéljából tartózkodjék azokban a községekben és ne vonja meg tőlük tanácsát. A képviselő urak egészségi okokból számtalanszor szoktak szabadságot kérni, a melyet most is megadhatunk, mert közhasznu tevékenységről van szó. A ház eddig sohasem volt ilyenekben rigorózus, azért ajánlom, hogy most is teljesitse a kérést. *(Helyeslés.)* A kért szabadságidő megadatik.

Bemutatom a királyi Curiának november másodikán kihirdetett és a házhoz tegnap érkezett itéletét, mely szerint a Hont vármegye szalkai választókerületében 1902. junius hó 28-án megtartott országgyülési képviselőválasztás végeredményének azon összeállitása, hogy Jakabffy István megválasztott országgyülési képviselőnek nyilvánittatik, érvénytelennek mondatott ki, s megállapittatott, hogy az érvényes szavazatok általános többségét nem Jakabffy István, hanem Konkoly-Thege Sándor nyerte el. *(Élénk helyeslés balfelől.)* E szerint Jakabffy István megszünt országgyülési képviselő lenni, Konkoly-Thege Sándor pedig a házszabályok 112. szakasza alapján 15 napi határidő fentartásával feltételesen igazolt képviselőnek jelentetik ki.

Digitized by Google

Tekintettel az osztályok létszámában fennálló hézagokra, Konkoly-Thege Sándor a második osztályba soroztatik.

Bemutatom Nyitra és Arad vármegyék közönségének feliratait a magyar nemzeti követelményeknek a hadseregben való érvényesitése iránt;

Arad és Szabolcs vármegyék közönségének feliratait a kiszolgált katonák hazabocsátása végett;

Fogaras vármegye közönségének három rendbeli feliratát a közutakról és vámokról szóló 1890 : I. törvényczikk módositása és az 1883 : XLIV. törvényczikk reformja, valamint az 1876 : XIV. törvényczikk módositása érdekében;

Szabolcs vármegye közönségének feliratát Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala iránt;

Nyitra vármegye közönségének feliratát a választói jog reformja végett;

Pozsony vármegye közönségének feliratát a külföldön lakó magyar földbirtokosok külön megadóztatása iránt;

Zólyom vármegye közönségének feliratát az 1886 : XXII. törvényczikk módositása iránt.

Mindezek a kérvények és feliratok előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

T. ház! Mielőtt a napirenden lévő törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatására térnénk át, Molnár Jenő képviselő ur, a ki megválasztatott a biráló-bizottságba, le fogja tenni a házszabályokban előirt esküt.

Hertelendy László jegyző *(olvassa az eskümintát. Molnár Jenő leteszi az esküt.)*

Elnök: A képviselő ur az esküt letévén, erről az illető bizottság elnöke a jegyzőkönyv kapcsán értesittetni fog.

Következik az 1889. évi VI. törvényczikk 14., valamint az 1890 : V. törvényczikk harmadik szakasza rendelkezésének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 404, 410) általános tárgyalásának folytatása.

Endrey Gyula jegyző: Eitner Zsigmond!

Eitner Zsigmond: T. ház! Midőn a létszámmegállapitási és ujonczmegajánlási javaslatokhoz egy esztendei vita után ismételve hozzászólok, teszem ezt hazafias meggyőződésemből, lelkiismeretbeli kötelességeimnek teljes tudatában. Mint a népnek igaz képviselője, kötelességemnek tartom, hogy a magyar nemzet minden egyes tagjának nyelvét, jogait és igaz ügyét védjem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A jelen vitában a 48-as és függetlenségi párt teljes erejével sikraszállott azon merénylet és a bécsi katonai hatalom azon nyomása ellen, a mely ellen a magyar nemzet már évszázadok óta küzd. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ebből a küzdelemből én is ki akarom venni a részemet, hogy bizalmatlanságomnak adjak kifejezést a kormány iránt, hogy aggodalmaimat tolmácsoljam és hogy azokat meg is okoljam. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezen ujonczmegajánlási törvénynél engedje meg a t. honvédelmi miniszter ur, hogy elsősorban az ő beszédével is foglalkozzam egy kissé. S köszönetemet fejezzem ki azon hazafias nyilatkozatokért, a melyeket hangoztatott, azonban azt, a mit beszédének első részében a törvény- és alkotmánytiszteletről és a forró hazaszeretetről mondott, beszédének egy utóbbi passzusa, a melyben a harmadéves katonák hazabocsátásáról nyilatkozott, teljesen lerontja...

Kubik Béla: Ellentétben van!

Eitner Zsigmond: ... azzal teljesen ellentétben áll a miniszter ur következő kijelentése *(olvassa)*: »Egy igen fontos indok továbbá, a miért ezen törvényjavaslatok megszavazása igen sürgőssé vált, az, hogy az általános legénységi változás után a tényleges szolgálatban tovább bent tartott legénységet mentől előbb szabadságra lehessen bocsátani, a mire nézve megjegyzem, hogy azon feltétel mellett, hogy sikerül a sorozást még ez évben befejezni, ugy van tervezve, hogy a gyalogságnál a szabadságolások mindenesetre még karácsony előtt megtörténjenek. A lovasságnál természetesen, a drága lóanyag ápolására való tekintettel, a mely egy napig sem szünetelhet, kénytelenek vagyunk a szabadságolást csak deczember 31-ével eszközölni.« Ez a drága lóanyag az a katonai dresz, a mely alól a katonaság magát emanczipálni nem tudja; mert az, hogy ott a lovakat a magyar ember vérénél, a magyar ujoncnál drágábbra lehessen taksálni, nem mutat alkotmányos felfogásra, ez lealázása az embernek.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Egészen más az!

Eitner Zsigmond: Én meg vagyok róla győződve, t. honvédelmi miniszter ur, hogy ha a bileki katasztrófánál nem 18 magyar ifjunak a vére festette volna meg a porondot, hanem 18 kincstári ló pusztult volna el, ez esetben a a vizsgálatot már régen befejezték volna, befejezték volna pedig oly értelemben, hogy azt az illető ezredest már régen elcsapták volna; de mivel csak 18 embernek, 18 magyar ifjunak véréről volt szó, a vizsgálat még most is a legnagyobb csendben és titokban tovább folyik, s az illető büntetve sem lesz. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Engedjék meg, hogy ezután foglalkozzam egy kissé a miniszterelnök ur programmjával is, mivel meg vagyok győződve, hogy ez a programm, a melyet a miniszterelnök ur Bécsből hozott és itt a házban elmondott, sem ebben az országban, sem a házban a békét megteremteni nem tudja, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert sem az ő személye, sem az ő politikája az ellenzéken, sőt mondhatom: az egész országban bizalommal nem találkozik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Engedje meg a miniszterelnök ur, de ezt a bizalmat az ujoncz-

Digitized by Google

megajánlásnál tőlünk ne követelje, mert eszembe jut erre egy igen jó anekdota. *(Halljuk! Halljuk! Egy hang a jobboldalon: A tyúk! Derültség.)* Kérem, nem a tyúk lesz. *(Derültség.)* Egyszer egy kis leánynak egy fiatal ember nagyon udvarolt *(Derültség.)* és hosszu udvarlás után a kis leány megkérdezte az anyját, hogy: »Lehetek-e bizalommal ez iránt a fiatal ember iránt?« Az anyja azt mondta rá: — kérem, hallgassa meg ezt a miniszter ur — »Édes leányom, bizalommal lehetsz iránta, azonban előleget ne adj neki.« *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Hát én a t. miniszterelnök ur iránt sem bizalommal nem viseltetem, sem pedig a katonai javaslatok tekintetében neki bizalmat előlegezni nem fogok. *(Mozgás jobbfelől. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ha a t. miniszterelnök ur őszinte magyar nemzeti politikát hozott volna, akkor mindenesetre sikerült volna a magyar parlament és a magyar király között a fennálló ellentéteket eloszlatni. Hiszen nem lehetetlen dolog az, hogy végre a magyar parlament és a magyar király egymást megértsék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De az a politika, a melyet a t. miniszterelnök ur hozott magával, ennek épen az ellenkezőjét fogja elérni.

Többször bejártam már kerületem egyes választóinak lakásait, s azokban azelőtt mindig két képet találtam. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik Kossuth Lajosé volt, a másik Ferencz József magyar királyé. Az a politika, a melyet a kormányok most folytatnak, azt eredményezte, hogy most már csak egy kép függ azokon a falakon, és az nem a magyar király arczképe. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Sajnos!)* De még egy jellemzőbb esetet is tudok erre vonatkozólag felhozni. A napokban egy könyvkereskedésben voltam, a hol épen iskolás fiuk vásárolták füzeteiket s én azt láttam, ezt itt nyiltan állithatom, hogy azok az iskolás fiuk az olyan füzeteket, a melyeken a magyar király arczképe volt, visszadobták, és azok helyett Kossuth Lajos és Rákóczi Ferencz arczképeivel ellátott füzeteket vettek. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Az természetes, mert mindig azt mondják, hogy »a király nem adja«, »a király nem engedi«, »a király nem akarja«.

Eitner Zsigmond: Ez annak a politikának a következése, a melyet a t. miniszterelnök ur hozott magával, hogy beszédeiben mindig egy hátsó ajtót hagy nyitva a gyanusitásnak, s az ódiumot magáról eltolva olyan sejtéseket tesz lehetővé a király személyének előtérbe tolásával, hogy ezt a király egyenesen nem akarja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem uj dolog ez a küzdelem, t. ház. Régi dolog az már, hogy édes magyar anyanyelvünkért kell az osztrák uralom ellen küzdenünk. Megpróbálta ezt már szelid kézzel Mária Terézia; megpróbálkozott már a németesitéssel az u. n. kalapos király; megpróbálták ezt már többen. De én ennek egy másik eklatáns példáját akarom felhozni, nem ugyan a hadsereg köréből, hanem abból az időből, a midőn a magyar Karok és Rendek háza, valamint a Főrendek közötti üzenetváltásban a latin nyelv helyett a magyar nyelvet akarták behozni. Akkor épen ilyen erős küzdelem folyt a mi nemzeti magyar nyelvünkért, *(Halljuk! Halljuk!)* és ugyan hol akadályozták a magyar nyelv érvényesülését? Ismét csak Bécsben, a hol nem akarták megengedni, hogy parlamentünkben, alkotmányos életünkben a magyar nyelv érvényesüljön, mint a hogy ezt most is teszik.

Engedje meg a t. ház, hogy erre vonatkozólag a nagy báró Wesselényi Miklós 1831 január 21-én tartott főrendiházi beszédének egyes részleteit felolvassam. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A következőket mondja *(olvassa)*: »Édes anyai nyelvünkön szólani édes kötelesség, de keserüséggé válnék előttem, ha olyanok előtt volnék kénytelen azt védeni, a kik e honnak született tagjai.« T. ház! Keserüség fogja el lelkünket, szivünket akkor, a midőn önök előtt, szintén magyarok. előtt kell a mi igazunkat, a mi nyelvünket itt a magyar képviselőházban az osztrák érdekek ellen védeni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja továbbá *(olvassa)*: »A t. Karok és Rendek azon felszólitását, hogy a nm. főrendek irásbeli üzeneteiket magyarul tegyék, részemről nem ugy tekintem, mint valami inditványt vagy ujitási próbát, én abban a honi nyelvet látom szerény méltósággal kérő alakban ujra megjelenni.« Rá fogok térni később Wesselényinek a király felvilágositására vonatkozólag tett nyilatkozataira is. *(Tovább olvas.)* *(Halljuk! Halljuk!)*

»Két esztendővel ezelőtt ide vezeté ezt a fejlődő nemzetiség s bebocsátását kéré az ő örökébe, a honnan eddig is csak az ő jussait bitangolva zárhatta ki egy idegen nyelv. Sürgeti ezen kérelmét a közvélemény, a törvényes szabadság azon őre, melyet nemzeti érzés szült és hirtelen óriássá nevelt, s mely már köztünk is izmosodva nő.«

Majdnem ugyanaz az eset, a mi most történik. Ugyanaz a közvélemény, ugyanaz a hangulat követeli a magyar nyelvet akkor, a mely követeli ma is. *(Olvassa)*: »Az anyai nyelv, azt mondja továbbá, minden népeknél a polgári lét azon életlehellete, mely a nemzetnek egyedül már halálhidegség lepte testét csak mint utolsó lehellet hagyhatja abba.

Ez azon frigynek angyala, mely szabad polgári intézet segitségével egyedül méltathat emberek csoportját nemzetté. Saját nyelvén szólani, dolgait folytatni nemzetnek legtermészetesebb, s azért legszentebb jussa; sértve, csonkitva van ezen juss, ha nem gyakoroltatik, tehát annak gyakorlása szoros kötelesség. Ezen kötelesség teljesitésére szólitják fel a főméltóságu Rendeket a tekintetes Karok és Rendek. Ily illő

Digitized by Google

kérést megtagadni, ily nemzeti kötelességet nem teljesiteni csak ugy lehetne, ha vagy nem lenne az a főméltóságu Rendek hatalmában; vagy ha nem akarnák — az elsőre nézve nem vagyunk mi azon természet elleni szomoru helyzetben, hogy vagy a külső erő vagy valami gyászos törvény anyai nyelvünk használásától eltiltana.

Néhány évig e tárgyban gyakorlott szokás nem kötelez, mert a kik és a mint azon szokást létrehozták, ugyanazok is szintugy más és valóban természetesebb szokásnak is adhatnak lételt.«

T. képviselőház! Az eset épen olyan, mint akkor volt. És az, hogy 35 évtől fogva a nemzet hallgatagon tűrte, hogy a magyar hadsereg nyelvét németté tehessék, hogy ezen törvénysértést eltürte, ez nem involválja azt, hogy továbbra is kénytelenek legyünk ezen abnormális állapotokat tűrni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja továbbá Wesselényi *(olvassa)*: »Az eddigi szokás a nemzet azon elidegenithetlen jussának, hogy mindenben anyanyelvét használja, rovására volt, azért helytelenség s azért helytelenség vágyától nem ment, a mi pedig helytelen, az tartós nem lehet.« *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* »Nem is századok óta gyakorlott szokás ez, hiszen alig 30 éves, de bármily régi lenne is, a nemzeti jus ezen gyakorlását idő és haladék el nem törölheti.« *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt még hosszasan fejtegeti Wesselényi. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Azonban nem akarom az egész beszédet felolvasni, de mégis egy pontját, a mely épen a király és a nemzet közötti egyetértésről szól, fel fogom olvasni és a t. túloldal figyelmébe fogom ajánlani: *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* »Ezen tárgyat buzgó részvéttel ujra a nemzeti érzés vezette ide.« Tehát nem az első volt, hanem már ismételve vezették a Karok és a Rendek elé, . . . »oly nagy részvétet, oly természetes kivánságot nem méltatni pedig büntetlenül nem lehet.«

T. ház! A nemzeti nyelvet követelni kötelességünk és nem követelni akkor, mikor azt sikerrel keresztül lehet vinni, ez önök részéről bűn. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Tovább olvas.)* »A nemzetnek egyik legdrágább kincse, édes anyanyelve.« *(Papp Géza közbeszól. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Eitner Zsigmond: Ha Papp Géza képviselő ur kijelenti, hogy nem akarja a magyar nyelvet, ám legyen az ő tetszése szerint; lehet ilyen hazafiatlan felfogás is.

Papp Géza: Dehogy nem akarja! Csakhogy nem lehet most megcsinálni. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Ne tessék itt a képviselő uraknak eszmecserét folytatni! Méltóztassanak a szónokot csendben meghallgatni.

Eitner Zsigmond: Azt mondja továbbá Wesselényi *(olvassa)*: »A nemzetnek legdrágább kincse a nyelve. Ennek sorsa forog most kérdésben. Hajdan a régi magyarok ajkairól magyar szó dörgött véres csatáikban, magyar szó volt, a melylyel királyokat tett, törvényeket hozott és azon felséges tudat alkotta, melyen nyolcz századoknak leve képes zivatarjaival vívni.«

Azt mondta továbbá *(olvassa)*: »Némelyek azt vetik gáncsul, hogy tétettek már ő Felségéhez a mostani környülállásokhoz hasonló kérések, de nem hajtott rá.«

Nos, t. ház, ha Wesselényi ma feltámadna és most mondaná el ezt a képviselőházban, ép ugy ráillenék ez a mai időre, mint a mikor ezt elmondta. És azt hiszem, hogy itt is lennének oly egyének, a kik segitenék azt leszavazni. *(Olvassa)*: »De nem hajlott rá, most sem lehet az ilyen kivánság teljesitését reményleni. Hát az értelem világa csak nálunk nem fogja-e még szétoszlatni a bárdolatlan, s önkényes középkor homályainak azon tévedését, hogy koldulni, s mint kegyelmet, ugy keljen várni az uralkodástul azt, a mit megkivánni egy nemzetnek tagadhatatlan jussa van.«

Ezt mondta Wesselényi, és ma erről az oldalról joggal az önök szemébe vághatja ugyanezt bárki. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Olvassa)*:

»Ilyent az uralkodás elé terjeszteni, követelni a nemzetnek a maga és a fejedelem iránti kötelessége. Ezen cselekvéssel, a Nemzet mindenesetre, az uralkodás pedig ugy teljesiti kötelességét, ha reá áll a helyes kérésre, ha pedig nem, tartozik a Nemzet ujra és ujonnan a jobban értesitendő fejedelemhez folyamodni. Hogy ezen tárgyban legszentebb természetü jussunkon alapuló kérésünkre királyunk hajolni fog, azt lehet és kell hinnünk és remélnünk, de szoros kötelességünk most tenni, és mindaddig ujitani e kérést, mig sikere lészen.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Nem őszinték azok a tanácsadók, kik a magyar királyt akkép informálják, hogy a magyar nyelvnek jussát a magyar nemzet nem akarja törvénybe iktatni, mert ha látná azt a magyar király, hogy a magyar nemzet egyhangulag követeli a magyar nyelvet, akkor hinnünk és remélnünk kell, hogy ennek annál a — mint Wesselényi Miklós mondja — jobban értesitett Felségnél sikere is fog lenni.

Ha végigtekintünk a világ összes nemzetein és a mi történelmünkön, ugy a multban mint a jelenben azt látjuk és tapasztaljuk, hogy mig egyik nép, a mely szabad, munkában előrehalad, dolgozik, küzd és fárad, addig a másik elnyomatásban, tétlenségben marad. Ennek oka az, hogy a mi folytonos előrehaladásunkat megakadályozza az a politika, a melyet a t. kormány már 1867 óta folytat. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Digitized by Google

Mig az egyik nemzet siratni kénytelen tespedő multját, addig a másik folytonos munkában előrehalad, hogy szebb és jobb jövőt teremtsen magának. Hát azért éltünk volna mi ezer évig és azért küzdöttünk volna az ozmán hatalom ellen és védtük hatalmas karjainkkal az egész kereszténységet, hogy most kitöröljenek bennünket az élő nemzetek sorából? Hiszen ha mi nem védtük volna az osztrákokat hatalmas karjainkkal, védelmünk nélkül a vándor ma ép ugy hiába keresné Bécsnek tornyait és királyi palotáját, mint keresi ma hiába Budavárában Mátyásnak, az igazságosnak termeit. Mi védtük meg az ozmán hatalom elnyomása ellen Ausztriát, és el lehet rá mondani azt, a mit Miklós czár mondott, hogy a magyar segitség, Szobieszki karja és ő nélküle ma az osztrák hatalom teljesen tönkrement volna, és hogy ő és Szobieszki volt a világon a két legnagyobb bolond, a kik ezt az amugy is bekövetkezendő felbomlását Ausztriának egy időre megakasztották. Azért léptünk volna be nagy vér- és anyagi áldozatok árán a nagy és szabad nemzetek családjába, hogy osztrák jármot akasszunk ismét a nyakunkba? Mig mi küzdöttünk, szomszéd elnyomóink vagyonban, müveltségben és mindenben gyarapodtak a mi rovásunkra. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

A mohácsi vész után megkezdődött nemzeti elnyomatásunk korszaka, attól kezdve a mai napig a magyar nemzet hétszer volt kénytelen kardot rántani nyelvének, szabadságának és alkotmányának megvédelmezésére. Most is az ellen küzdünk, hogy országunk ne legyen Ausztriának gyarmata, hogy az osztrák hatalom ne rugdoshasson bennünket folyton piszkos, sáros csizmájával. Mig ezen harczokban az igaz magyarság számbelileg megfogyva, de meg nem törve küzdött, addig elnyomóink a magyar földből vagyont szereztek maguknak.

Az eddig legutolsó önvédelmi harczunk után azt hittük, hogy nemzetünk az önkényuralom letüntével visszanyeri alkotmányát és függetlenségét, azonban az elmult 37 év óta, a mióta Magyarország visszanyerte nem ugyan önállóságát és függetlenségét, hanem csak alkotmányos életét, folytonos küzdelmek daczára, nem birtuk állami önállóságunkat és függetlenségünket egy lépéssel sem előbbre vinni, mert nemzeti felbuzdulásunkat elnyomta a mindennel megalkuvó 67-es alap opportunizmus politikája. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi ez ellen a rendszer ellen küzdünk, ez ellen a rendszer ellen síkraszállunk és hivják azt a kormányt Bánffynak, Széllnek, Khuennek vagy Tiszának, legyen az katholikus, református, mohamedánus vagy zsidó, mi a rendszer ellen küzdünk. Hiába törekszik a túloldal és sajtója közibénk a vallási kérdést bedobni, tudva azt, hogy semmi sem szül az országban oly nagy elkeseredést, mint a vallási harcz. Ezt akarjuk mi kiküszöbölni, mert mi vallás- és személyválogatás nélkül, nem Tisza István személye ellen, hanem annak a bécsi hatalomnak rendszere ellen küzdünk, melyet gróf Tisza István ur képvisel.

Midőn az ország szerte felbuzduló nemzeti közvéleménynek és jogoknak ereje, mint a zúgva rohanó árviz tör előre és oly tiszta és igaz, mint az anyai hű kebel aggodalma, akkor nem obstrukczió ez a mi küzdelmünk, hanem a nemzet férfias, jogos, elszánt ellenállási küzdelme. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mai kormánypárt, mely minden miniszterelnök háta mögött ül és bármiféle politikája is legyen, támogatja, szabadelvü jelszó alatt alakult meg. Egyes nemzetek lehetnek szabadelvüek, kell is, hogy azok legyenek, azonban ma már egész Európában a mérsékelt pártok bukása befejezett tény, ennek tanusága alól mi sem vonhatjuk ki magunkat, tehát a magyar nemzetnek is radikális politikát kell követnie. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mutatkozott nálunk is jele annak, hogy ezen rendszernél a pártfegyelem megbomlóban van és megbomlóban is volt; de midőn egy férfiu jött önök közé és elmondta azt a programmot, a melyben magyar nemzeti vivmányokból alig van valami, jogfeladásból azonban igen sok, a túloldal ismét mögéje ült és tapsaival és szavazataival támogatja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem csoda az, ha abban a politikai pártban, a melyben sem eszme, sem bátorság nincsen, csak egyéni hozzátartozás és pártfegyelem, ennek a pártfegyelemnek és pártegységnek veti a t. túloldal magát alája a nemzeti jogos követelések ellenében. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kormányaink, a helyett, hogy nagyobb szabásu nemzeti politika eszméjére alapitották volna programmjukat és most a közvéleménynek ezen országszerte való megnyilatkozását felhasználták volna a magyar nemzet jogainak elismerésére, 37 év óta tespedésben tartják az országot a nélkül, hogy maguknak egyetlen érdemet szereztek volna a nemzet előtt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Eddig miniszterein k, illetve miniszteriumaink nem a magyar nemzetnek, hanem csak a 67-es kiegyezésnek miniszteriumai voltak. Hiszen teljesen példátlan dolog az a politikai helyzet, a melybe Magyarország 1867 óta jutott. Parlamenti fegyvereink tökéletlensége folytán közjogi függetlenségünket, az ország függetlenségét nem vivhattuk ki és sok egyéb nemzeti dolgot, a melyet az osztrák politika ellen kellett volna csinálnunk, a többség, a mely mindig Bécsnek utasitása szerint járt el, sohasem engedett érvényre juttatni.

Ha a nemzet és a korona jogainak érintkezésében alkotmányrendszerünket nézzük, ugy az egyenlőség helyett, a mely a magyar nemzet és a magyar király törvényadta hatalma között kellene, hogy fennálljon, a királyi hatalom túltengését látjuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Lovászy Márton: Meg van az egyensuly zavarva!

Eitner Zsigmond: Nem tüzte-e ki a hatalom 35 év óta ennek a mai rendszernek teljes elbitorlását? A dualizmus fentartásáért fel kellett áldozni, le kellett nyügözni az egész nemzeti akaratot és a nemzeti szabad akaratnak minden megnyilatkozását. Igy kompromittálta egymást a parlamentárizmus és a dualizmus állami rendszerünkben és nem parlamentárizmus és nem dualizmus ez, mert ez nem egyéb, mint a hatalomnak abszolutizmusa.

Alkotmányos parlamentben, alkotmányos országban mindig a felelős kormány intézi a dolgokat és annak ellenjegyzésével kell történnie mindenféle parancsnak. Mégis mi történt? Az, hogy a chlopy-i hadiparancs mindenféle törvényes ellenjegyzés nélkül jelent meg. Ez a már békére hajló magyar nemzetet ismét belevitte a harczba, mert ezt az ujabb arczulcsapását magyar alkotmányunknak a nemzet eltűrni nem fogja. A mi parlamentárizmusunkban minden a bécsi többség hatalmának alárendeltségében van, mert beteg érv az, hogy a mai többség előtt nekünk meg kell hajolnunk. Hiszen, ha a magyar nemzet igazi többségét megkérdezzük, akkor az nem az önök politikájának, — a mint annak példáját is adta — hanem igenis a nemzeti jogos követelményeknek fog igazat adni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nemzeti alkotmányunkat hosszu idő óta már semmi más nem fenyegeti, mint épen az a túloldalon ülő többség, mely felfelé való ajánlgatásaival mindig Bécsnek és a bécsi hatalomnak tesz szolgálatot. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kormány, a t. miniszterelnök ur a jelen javaslat napirendretüzésével kimutatta azt, hogy nem bizalom kell neki, nem a magyar nemzet békéjének helyreállitására törekszik, hanem igenis Bécs dirigálása szerint ujonczokat akar, mert hisz félretett minden javaslatot és követeli a magyar nemzettől az ujonczokat, mert ezért szoritják őt Bécsből, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ő pedig mindenben a bécsi hatalom szolgájának akar itt is bizonyulni.

Nem mai keletü, t. képviselőház, az ellenzéknek mostani küzdelme. Küzdöttek már ezért Bocskay, Bethlen, Rákóczi; elődeink is ezért küzdöttek és küzdeni fogunk mi is és nem fogjuk ezt a küzdelmet abbahagyni addig, a mig ez eredményre nem vezet. Ezeket a küzdelmeket mi már nem fogjuk átadni fiainknak és unokáinknak, mert igenis küzdeni fogunk teljes erővel azért, hogy nemzeti jogainkat, nemzeti nyelvünket minden irányban érvényesitsük. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Marad még azoknak is elég tennivaló!

Eitner Zsigmond: Azon igéretek közül, melyeket a t. miniszterelnök ur vívmányokként tüntet fel, az egyedüli, a mit el lehet fogadni, a sok jogfeladás mellett, a katonai nevelés kérdése, és ebben sem jelentette ki a t. miniszterelnök ur, hogy ezt törvényileg fogja szabályozni, nem is szabályozhatja, mert ebben ismét majd Bécsben fognak intézkedni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Épen azért, t. képviselőház, én azokban az igéretekben, a melyeket a t. miniszterelnök ur tett, nem bizom, nem bizhatom annál kevésbbé, mert az igéretét ezeknek a jogoknak ismét csak Bécsből hozta, a mit pedig Bécsből hoztak ennek a nemzetnek, az mindig csak káros volt. Mert, t. képviselőház, az a politika, a mely bennünket Ausztriával összeköt, ugy közjogilag, mint közgazdaságilag és politikailag mindig csak vészthozó volt hazánkra, mert mig minden külföldi ország a saját nemzeti irányában halad, addig bennünket mindig meggátolnak ebben a Bécsből idejövő katonai javaslatokkal és az ország legnagyobb erejét felemésztő hadifelszerelésekkel, a melyeket ez a szegény, amugy is kizsákmányolt magyar nép elviselni nem képes. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ausztria vagyonosságát és jólétét pedig csakis Magyarország kizsákmányolásának köszönheti. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, t. képviselőház, a mit Magyarország a katonai kiadások czimén fizet, annak legnagyobb részét Ausztria vágja zsebre, ugy, hogy abból Magyarország részére nagyon kevés jut. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert Ausztria régi hagyományos politikájához ma is hű, hogy Magyarországot lehetőleg szegénynyé kell tenni, mert csakis egy szegény, enervált nemzet nem tud gerinczes magyar politikát folytatni, és mert tudja Ausztria, hogy a szegénység elaljasit, az elaljasodás pedig szolgasághoz vezet; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ezt tudva, csinálta Ausztria a maga politikáját. Ezért forog mindig veszélyben a magyar nemzet és nem azért, mert kevesek vagyunk, hanem azért, mert odafenn Bécsben a súlyunk nagyon kevés. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Alkotmányunknak és függetlenségünknek, mint már az előbb is mondottam, a legnagyobb akadálya a király hatalmának a túltengése. Mert hiszen mai alkotmányunk nem egyéb, mint egy alkotmányos formába bujtatott abszolutizmus. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A magyar kormány önálló nemzeti politikát nem követhet, mert csak azt a politikát követheti, a mire Bécsben marsrutát kapott és ha Bécs érdekeit nem képviseli, megbukik és kegyvesztett lesz, megy, mint többi elődei és fognak következni utána az utóajánlatot tevők. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Pedig a mai korban már nem a nemzetek vannak a császárokért, hanem igenis, az államfők vannak a nemzetekért. Nem nevezhetnek már ki helytartókat az országnak, hanem független, felelős miniszteriumot. Ezt a miniszteriumot kell Bécstől megszabaditanunk, akkor lesz önálló, felelős miniszteriumunk. *(Helyeslés.*

Digitized by Google

a szélsőbaloldalon.) Mert különben mit ér akkor az annyi küzdelemmel kivivott alkotmányunk? Mivel ér többet törvénybe iktatott jogunk és szabadságunk, függetlenségünk? Mik fognak akkor esküvel szentesitett törvényeink lenni, hol lesz feltalálható nemzeti létünk, hogy ha az egész csak czélszerüségi kérdés, s a bécsi körök által elüttetik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Olyan nagy egy nemzet élete, hogy azt egyes személyektől, legyen az király vagy császár, függővé tenni nem lehet. Egyes személy élete véges és halandó, azonban egy nemzet élete végtelen és halhatatlan. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Méltán várhattuk ezen a téren is a javulást és követeltük is, hogy törvénybe iktatott jogaink a hadseregben érvényesüljenek. Magyar népünk elkeseredése most már tetőfokra hágott, sérelmei orvoslását követeli, s ilyen megaláztatásokat tovább nem fogunk tűrni, hanem harczolni fogunk utolsó leheletünkig, addig, mig győzünk vagy a mig mindannyian a küzdelemben el nem veszünk. Kimondhatatlan szégyentől ég a magyar ember arcza, hogy nálunk nemzeti nyelvünkért még harczolni is kell. Azért a magyar nyelvért, a melyet a nemzettől soha el nem vettek, a melyet a magyar nemzettől elcsikarni soha nem lett volna szabad. Nem is a törvény vette el, hanem a német nyelvet csak ugy csempészték be és igy szoritották ki az egyedül jogos magyar nyelvet, csak azért, hogy a bécsi köröknek egynéhány megavult agyu generálisa elmondhassa, hogy »In unserem Lager ist Österreich!« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért a hülyeségért áldoz fel a magyar nemzet száz milliókat és küldi fiainak százezreit a vérpadra, a háboruba, az ágyuk elé. Minthogy pedig mindaddig nincs megoldás, mig a magyar nemzeti érdekek a hadseregben is érvényre nem jutnak, a mig a magyar nemzeti hadsereg nem tiszteleg a magyar nemzeti lobogó előtt, mig hadseregünk magyar jelvényekkel ellátva nincs, mig hadseregünkben a teljes magyar nevelés nem létesül és a mig a magyar hadsereg a magyar alkotmányra fel nem esküszik, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* addig nekünk, a magyar nép igaz népképviselőinek teljes erővel kell küzdenünk a mellett, hogy e hazában nem kell idegen nyelv, nem kell idegen zászló, nem kell idegen jelvény, hanem igenis küzdenünk kell a mellett, hogy testvéreinket, gyermekeinket magyar vezényszó, magyar zászló és magyar himnusz hangjai mellett vezessék diadalra. Minthogy pedig ez sem a kormány politikájában, sem az ujonczajánlási, sem a létszámmegállapitási törvényben kifejezésre nem jut, a katonai nevelés kérdésében pedig a t. miniszter ur nem nyilatkozik, hanem ezt a kérdést a bécsi köröktől teszi függővé, bátor vagyok a t. képviselőháznak elleninditványomat a következőkben benyujtani:

»A képviselőház feltétlenül megkivánja, hogy az országban a katonai oktatás kizárólag magyar tannyelvü iskolában eszközöltessék.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezek után a létszámmegállapitási, valamint az ujonczmegajánlási törvényt, a melyet a t. kormány beadott, nem fogadom el. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula jegyző: Babó Mihály!

Babó Mihály: T. képviselőház! A miniszterelnök ur a kormány programmját arra az időre helyezte kilátásba, a mikor az 1904. évi költségvetés fog beterjesztetni, de jónak és szükségesnek látta mégis a prológot előterjeszteni, és mivel az a feletti vitát megszakitva, a véderőjavaslatokat azzal az indokolással kérte napirendre kitüzetni, hogy ennek tárgyalása folyamán mindazokat az indokokat és érveket fel lehet hozni, a melyek az ő politikai czéljaira vonatkoznak, ennek következtében azt gondolom, hogy a t. ház természetesnek találja, hogy ez alkalommal az előbeszéddel is, a melyet a t. miniszterelnök ur itt kifejezésre juttatott, felszólalásom folyamán kötelességszerüen foglalkozom. *(Halljuk!)*

Mielőtt azonban rátérnék magára a kérdés lényegére, egy történelmi tényt és igazságot akarok konstatálni abban a hitben és meggyőződésben, hogy ezt még a t. túloldal sem fogja kétségbevonni. Tegyük fel a kérdést: mi volt az 1867-ik évi u. n. kiegyezés czélja abból a szempontból, a mint azt Deák Ferencz önmagának felállitotta és a mint azt az akkori többség elfogadta? Lássuk, hogy az osztrák részről vitatott alkotmányvesztés elméletével szemben, a mely a magyar közjognak a multját nem érintette, hanem csak az akkori jelent támadta azért, hogy tabula rasa-t csináljon a jövendőnek, milyen álláspontra helyezkedett Deák Ferencz és pártja? Méltóztatnak jól tudni, hogy a jogfolytonosság alapjára helyezkedett azért, hogy a nemzetnek törvényben biztositott jogai fentartassanak és a gyakorlati életben meg is valósittassanak. Ebben a tudatban hajolt meg a nemzet Deák Ferencz bölcsesége előtt és ezért fogadtatott el az a kiegyezés, mely az 1867 : XII. törvényczikkben nyert beczikkelyezést.

Már most, t. képviselőház, mivel ott a nemzetet törvényeiben biztositott jogainak tovább fentartása és megvalósitása vezette, lássuk, vajjon a katonai élet terén azok a törvénybiztositotta jogok, a melyek a nemzetet megilleték és megilletik, érvényesittettek-e a 67-es kiegyezés óta, igen vagy nem? Ma a t. többség és a t. kormány a katonai ügyek terén azt a felfogást vallja, hogy minden rendelkezési jog ő Felsége kezébe van letéve, kivévén az ujonczmegajánlás jogát. Ez ugyan nem áll, mert hisz törvényeink, még maga az 1889. évi védtörvény is, a mely először használta a »közös hadsereg« kifejezést, szintén fentartják a nemzet részére a jogot, hogy az ujonczok megajánlását bizonyos feltételekhez köthesse és, a mennyiben azok el nem fogadtatnak, egyszerüen megtagadhassa.

Digitized by Google

Nézzük tehát, hogy állt 1867 előtt a katonai ügyek terén a nemzet törvénybiztositotta joga? Nem akarok a részletekre kiterjeszkedni, csak három törvényre fogok hivatkozni a multból, a mikor még nem volt behozva az állandó katonaság, a mikor tehát a királynak is szabadabb keze volt a katonai ügyek terén, mert hisz ő is tarthatott katonaságot.

Ebben a korban is a nemzet a maga jogait teljes mértékben gyakorolta. Itt van mindjárt az 1598 : XVI. törvényczikk. Ez megengedi, hogy *(olvassa)*: »Ő Felsége a megajánlott adóból ujabban fogadhasson lovas és gyalogos katonákat, kapitányokat és egyéb hadi tiszteket, de azok magyarok legyenek.« Ha tehát csakugyan a fejedelemnek fentartott szuverén jog volt a katonai ügyekben való rendelkezés, el lehet-e képzelni akkor, hogy a király szentesitéssel lásson el egy olyan törvényt, a mely neki megengedi, hogy katonaságot gyüjtsön, hogy katonaságot alkalmazzon, a midőn a törvényhozás, a mely ezt az ő hozzájárulásával és szentesitésével megengedi, egyenesen hozzáteszi azt a feltételt, hogy ezeknek azonban mind magyar tisztek vezetése alatt kell állniok.

Azután következik az 1599 : XIX. törvényczikk, a mely azt mondja, hogy *(olvassa)*: »A magyar katonaság az ország szokása elleni esküre ne kényszerittessék, mert a magyar katonának régi jogai vannak, melyeknél fogva csak magyar kapitányoktól függ.« T. képviselőház, vajjon akkor, a midőn a törvény kimondja, hogy a magyar alkotmánynyal és a nemzet szokásaival ellenkező esküre a katonák ne kényszerittessenek, lehet-e azt állitani és azt vitatni ma, a midőn pedig mindenütt a nemzeti irány dominál nemcsak egész Európában, hanem az egész világon, hogy a magyar katonaság legyen egyedül az a föld kerekségén, a mely a nemzeti gondolkozással és felfogással szemben a nemzeti jogokkal homlokegyenest ellenkező esküre kényszerittetik és szorittatik?

Ott van továbbá az 1825 : XXIV. törvényczikk, a mely azt mondja, hogy *(olvassa)*: »A külkatonaságot a jelen idők veszélyes voltánál fogva nem lehet ugyan még kivonni a végvidékekről, de mihelyt megtörténhetik, tüstént vitessenek ki, addig is azonban a magyar katonák magyar kapitányok és magyar törvények alatt állanak és a nádortól függnek.«

Tehát még ezen idegen zsoldos katonákra vonatkozólag is, a kik a Végvidéken voltak elhelyezve és a kik csakugyan a császártól függtek, világosan kimondja a törvény, hogy ezek a magyar törvények alatt állanak mindaddig, mig azok kivonása meg nem történhetik.

Már most, t. képviselőház, önként felmerül az a kérdés, hogy ezen törvényes rendelkezések, a melyek az 1867-iki kiegyezés megalkotóinak szeme előtt lebegtek, — mert hiszen Deák Ferencz is folytonosan azokra hivatkozott 1861-től 1867-ig tartó működésének ideje alatt — meg vannak-e ezek óva a nemzet számára? Gondolom, méltóztatnak, bár sajnálattal elismerni, hogy bizony ezen rendelkezések teljesen mellőzve vannak a hadügyek terén. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Midőn az 1715 : VIII. törvényczikkel behozatott az állandó hadsereg, akkor a katonai ügyekre is kiterjedt attól fogva a magyar törvényhozás jogköre. Én nem akarok a törvények tartalmából szószerinti idézeteket elősorolni, hanem egyszerüen utalok a vonatkozó törvényekre, mert fel kell tételeznem azt, hogy a t. túloldal, a mely tüskön-bokron keresztül követi a kormányt és a mely égre-földre esküdözik, hogy a 67-iki törvények azon tartalma által a nemzet jogai meg vannak óva és törvénybiztositotta jogai érintetlenül maradtak, bizonyára vette és veszi magának azon fáradságot, hogy az országos törvénytárban mindazon törvényeket, a melyekre hivatkozni fogok, legalább is elolvasta. A vonatkozó törvények a következők: az 1791 : XIX., az 1796 : II., az 1802 : I., az 1807 : I., az 1823/4 : VI., az 1825 : III., az 1830 : VII., az 1840 : II. és az 1848 : XXII. törvényczikkek. Sőt van egy fontos törvényünk, az 1536 : IX. t-cz., a mely azután a későbbi törvények által kiegészitéseket is nyert, s a melyben még az is ki volt és ki van mondva, hogy a háboru és békekötés joga is az országgyülés beleegyezésével gyakorolható, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mint ez kitünik az 1536 : I., az 1608. évi koronázás előtti II., az 1622 : II., az 1659 : I., az 1791 : IV. és az 1791 : XLI. törvényczikkekből. Mit bizonyitanak ezek? Azt bizonyitják, hogy Magyarországon a katonai ügyek terén császári vagy királyi egyoldalu hatalmak soha sem érvényesülhettek, hanem érvényesülnie kellett a törvény értelmében egyedül a nemzeti akaratnak mindaddig, a mig ez a szerencsétlen 67-iki kiegyezés mindezen törvények alkalmazását és végrehajtását lehetetlenné nem tette az által, hogy ilyen irányban Bécsből jövő parancsoknak és utasitásoknak nyitott tért.

A küzdelem ujabban a nyelv kérdése körül forgott és a körül forog ez idő szerint is. A t. túloldal, a mely 36 esztendőn át katonai programm nélkül élt, — mert hiszen csak a közelmultban látta szükségesnek katonai programmját megállapitani és kifejezésre juttatni, — kénytelen elismerni azt, hogy a vezérleti és vezényleti nyelv nincs átruházva a királyra, és mégis ennek megvalósitását ez idő szerint lehetetlenségnek tartja. Miután azonban vannak a t. túloldalon olyanok, a kik azt vitatják, hogy a nyelv joga az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ában átruháztatott a Felségre, én nagyon röviden csak egy pár körülményre hivom fel szives figyelmüket. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nevezetesen azt szokták mondani a túloldalon ülő t. képviselőtársaink, hogy mit okoskodunk mi, a kik már meglehetős távol

Digitized by Google

estünk a 67-iki törvények végrehajtásának a kezdetétől, a kik tehát nem tudjuk felfogni azon irányelveket, gondolatokat és eszméket, a melyek a 67-iki kiegyezés megalkotóit vezették? Ha az lett volna a törvény értelme — mondják a túloldalon ülő t. képviselőtársaink, a melyet mi vitatunk és állitunk, akkor lehetetlen feltételezni, hogy 1867-től fogva a túloldalon ülő kepviselők ne követelték volna a törvénynek ilyen értelemben való gyakorlati végrehajtását.

Hát én kötelességemnek tartom figyelmeztetni a t. házat, hogy az 1868-ik évi — tehát az első — véderőtörvény megalkotásánál az előadói tisztet teljesitő Kerkápoly Károly indokló nyilatkozata egyenesen kizárja annak a feltevését, annak még a lehetőségét is, hogy az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ában a nyelv joga felségjoggá tétetett volna. *(Ugy van! a baloldalon.)* Hiszen mit mond Kerkápoly Károly mint előadó, a ki tehát e minőségben a legkompetensebb volt nyilatkozatot tenni? Azt mondja *(olvassa)*: »A közös hadsereg nem akadályozza, hogy annak magyar része a magyar szellemet, a magyar indulatot, a magyar jelleget megtarthassa.« Hogy nyelv nélkül, jelvény nélkül lehetetlen ezt a magyar jelleget megtartani, ezt — gondolom — nem kell bővebben vitatnunk, mert ez kétségtelen mindenki előtt, hiszen a magyar jelleget épen a magyar nyelv, a magyar szellem képes megadni. *(Ugy van! a baloldalon.)* De tovább ment Kerkápoly Károly és folytatólag azt mondta *(olvassa)*: ». . . nem akadály arra, hogy a harcz és a csata veszélyei között a hazai jelvényekből . . .« — tehát a hazai jelvényekből — » . . . meritse lelkesedését; nem akadály, mert a hadseregbe, a mely a véderőtörvény által teremtendő lesz, a magyar hadsereg bele nem olvadt . . .« — tehát nem olvadt bele, — ». . . hanem az közös, a melynek a magyar hadsereg egy része.«

És hogy a t. túloldal belássa, hogy a mi felfogásunk teljesen megfelel a törvény szellemének, csak arra vagyok bátor figyelmeztetni a túloldalon ülő t. képviselőtársaimat, szivleljék meg azokat, a miket — fájdalom — még most is az ő körükhöz tartozó, az ő pártjuk kötelékében álló gróf Apponyi Albert fejtett ki indokoltan; azonkivül pedig méltóztassanak sulyt helyezni arra az értekezletre is, a melyet Rohonyi Gyula t. képviselőtársunk annyi tudással készitett és hozott nyilvánosságra. Ha mindezeket figyelmesen áttanulmányozzák, nem fognak bennünket azon váddal illetni, hogy mi szándékosan félremagyarázzuk a törvény rendelkezéseit. Mi igenis olyan egyénekre hivatkozhatunk, a kik közvetlenül résztvettek a tárgyalásokban, a kik képviselték azon törvény valódi szellemét és intenczióját, a kik ma az önök soraiban ülnek s a kik mindenesetre elég tekintélyek ahhoz, hogy az önök meggyőződésére is befolyást gyakorolhassanak. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A mi a jelvény-kérdést illeti, az iménti idézetből is kitünik, hogy egyáltalában nem az volt a czél, hogy közös jelvények teremtessenek a közös hadseregben és hogy itt milyen bünt és mulasztást követtek el a t. kormányok 1867-től fogva, arra nézve, gondolom, illetékes birónak fogják elismerni Széll Kálmánt, — bár most már nincs a hatalom a kezében, tehát a t. túloldal alig fog előtte ugy meghajolni, mint annak idején, — a ki 1903. február 28-án, az e kérdés felett folyt vita alkalmával a következőket mondotta *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: »A közös intézményeknek és a közös hadseregnek is mai jelvényei nem felelnek meg a dualizmusnak *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és mi törekedni fogunk ezt a kérdést ugy megoldani, hogy a dualizmus követelményeinek és a törvényben előirt közjogi helyzetnek megfeleljen.« *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Persze akkor a t. túloldal ezen szavakat a napló tanusága szerint élénk helyesléssel, tapssal és tetszéssel fogadta, valamint tetszéssel fogadta ezt a további kijelentését is. *(Olvassa)*: »Mi tartjuk magunkat ahhoz, hogy beváltjuk, a mire vállalkoztunk.« Vagyis, hogy meg fogja valósitani azt, a mi a törvényben biztositott közjogi önállóságnak megfelel. És a jelenlegi t. miniszterelnök ur, a ki, igaz, hogy azt a kijelentést tette a szabadelvü pártkör helyiségében, hogy ő nem »kopizál«, őt csakugyan nem kopizálta, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Chlopizálta! Derültség a szélsőbaloldalon.)* a mennyiben ő egyenesen közös jelvényekről beszélt, vagy a mint később kikorrigálta ezen nyilatkozatát: »együttes« jelvényekről.

Az a kérdés, hogy a Széll Kálmán volt miniszterelnök által tett kijelentés, a melyet a túloldal tapssal és tetszéssel korrigált, tehát helyeselt, magáévá tett, mire vonatkozhatott, mely törvényre akart a t. akkori miniszterelnök ur hivatkozni? Nem akarom azt mondani, a mi politikai pártállásom szempontjából előnyösebb volna, hogy ő az 1848-iki törvényekre czélzott, mert bizony, fájdalom, ezt joggal nem tételezhetem fel Széll Kálmán volt miniszterelnök urról. De gondolom, hogy azt már a t. túloldalnak is elhinni méltóztatik, hogy másra nem czélozhatott, mint az 1867 : XII. törvényczikkre, a mely a t. túloldal bibliája. Ebben az 1867 : XII. törvényczikkben is fenn van tartva a nemzet számára az alkotmányos önállóság, az alkotmányos függetlenség, mert hiszen azt vitatták mindig, tehát akkor is, a midőn létesitették, hogy ezzel a törvénynyel tulajdonképen Magyarország függetlensége és jövő fejlődése teljesen biztositva van. És, t. ház, akkor, a midőn a t. miniszterelnök ur a törvényekre hivatkozik és utal, talán csak nem feledte el és nem mellőzte sem a királyi hitlevelet, sem a királyi esküt, a mely országos törvényeinkbe be van iktatva. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nos, ebben a királyi hitlevélben és királyi esküben Magyar-

Digitized by Google

ország összes törvényei, az elsőtől az utolsóig, — az arany bullának ellentállási záradékát kivéve — teljes érvényüeknek vannak a király által is elismerve, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tehát azok nemcsak a nemzetet, hanem a koronás királyt, szóval mindenkit egyaránt kötelezneknek és igy a volt miniszterelnök urnak tapssal és tetszéssel fogadott kijelentése nem célozhatott másra és nem tartalmazhatott mást magyar nemzeti szempontból, mint azt, — mert hiszen magyar miniszterelnöki minőségében tette azon nyilatkozatot — hogy a nemzet jogos kivánságai a jelvény kérdésében is érvényesülni fognak.

Ha nem azt értette alatta a miniszterelnök ur, akkor játszott a szavakkal és megtévesztette különösen a t. többség felfogását, és akkor önöknek a túloldalról tiltakozniok kell az ellen, hogy kormányszékről olyan nyilatkozatok hangozzanak el, a melyek kétszinüséggel és kétértelmüséggel magyarázhatók jobbra is, balra is, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ezzel azután a törvények iránti tisztelet és engedelmesség csakugyan teljesen le fog járatni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* aminek keserüségeit nem csupán a nemzet, hanem a nemzet fejedelme és annak családja is keservesen fogja érezni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Csak a törvény védelmezi őket is, minket is!

Babó Mihály: Hogy mennyire fenn volt a nemzetnek kétségtelen joga tartva a hadsereg kérdésében is és hogy rendelkezési joga érintetlenül maradt, e tekintetben megint csak Kerkápoly egy kijelentésére hivatkozom. Ő azt mondja *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*: »A dualisztikus államszervezetnek csak hasonlóan szervezett sereg felelhet meg, olyan, a melyben a teljesen organizált felek a közös hadur személyében és általa épugy egyesülnek, mint a szintén külön szervezetü államok«. — Nem tudom, hogy a t. túloldal ráhelyezkedik-e arra az osztrák felfogásra, hogy itt egy összbirodalom létezik, a mely két részből áll: Magyarországból és Ausztriából, — talán ennyire még önök sem sülyedtek le közjogi felfogásaikban, de akkor önöknek a katonai ügyek terén is el kell ismerniök a dualisztikus államforma természetes következményeikép azt, hogy van egy osztrák és van egy magyar hadsereg, a melyeknek élén áll az uralkodó, mint a két állam élén. Tehát a kapcsolatot semmi más nem teremti meg a két organizmus között, mint tisztán csak a király személye. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Milyen különbség az előadók között! *(Zaj balfelől.)* Hogy beszélt az akkori és hogy beszél a mostani! De persze az nem volt őrnagy. *(Zaj balfelől.)*

Münnich Aurél előadó: Lényegében én ugyanazt mondom most is. *(Ellenmondások balfelől.)*

Babó Mihály: Az előadó ur lelkiismerete igazán nagyon szépen nyilatkozott meg ezen kijelentésében, a melyet most méltóztatott a ház szine előtt tenni.

Kubik Béla: Nagyon tág az!

Babó Mihály: Ha lényegében ugyanazt méltóztatik mondani, a mit Kerkápoly Károly mondott az első véderőjavaslat tárgyalása alkalmával, akkor sziveskedjék az előadó ur következetesen alkalmazkodni ahhoz is, a mihez Kerkápoly alkalmazkodott!

Münnich Aurél előadó: Ugy, mint ő alkalmazkodott!

Babó Mihály: Ép oly jól tudja, mint én, de talán még jobban, a t. előadó ur azt, hogy midőn gróf Andrássy Gyula, az első miniszterelnök, a ki egyszersmind honvédelmi miniszter is volt, egyik felszólalásában, midőn a hadsereg fejlesztésének kérdéséről volt szó, azt mondotta, — valamint az ő államtitkára is, mert akkor Kerkápoly már államtitkára volt a honvédelmi miniszternek — hogy igenis, ha azok a gondolatok, eszmék és irányelvek, a melyek a tárgyalás folyamán kifejezést nyertek — ugyebár legilletékesebben az előadó által, — ha azok következetesen keresztülvitetnek a gyakorlati életben, akkor önmagától megoldódik a magyar hadsereg kérdése, mert akkor a közös hadsereg magyar részének magyar legénysége és magyar tisztjei lesznek.

Münnich Aurél előadó: Erre törekszünk mi is.

Babó Mihály: Szomoru dolog az, t. előadó ur, hogy önök még most is csak erre igyekeznek és az elmulasztott 35 esztendőt nem arra használták fel, a mire fel kellett volna használni, hogy a törvényt becsülettel végrehajtsák és végrehajtassák mindenkivel, mert akkor ma már ott állanánk, hogy nekünk ezen kérdésekről vitatkozuunk nem is kellene, mert akkor meg volna valóságban a magyar hadsereg és akkor mi foglalkoznánk az ország egyéb fontos ügyeivel. Igy az önök és a 67-es alapon álló kormányok bűne az, hogy nem gondoskodtak arról, hogy a törvény megvalósittassék, mert Magyarország törvényeinek csak azon rendelkezései foganatositttatnak, a melyek a magyar nemzet jogainak, érdekeinek és jövendőjének állják utját, azonban a melyek a nemzet erősitésére, gyarapitására és boldogitására szolgálnak, azokat teljesen elnyomták, érvényesülni nem engedték. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ennyit az előadó ur szives közbeszólására. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Megvádolni a nemzetet azért, mert türt és hallgatott, megvádolni a nemzetet azért, mert nem lévén hozzá ereje és hatalma, hogy jogait és kivánságait megvalósitsa, egyáltalában nem lehet és nem szabad, mert nem tette le a törvényhozás a nemzet kezébe a rendelkezési jogot, sőt egyenesen kicsavarta azt, hiszen még az a rendelkezés is, ami megilleti, kivétetett magá-

Digitized by Google

nak a törvényhozásnak a kezéből és átjátszatott a delegáczióba, abba a szerencsétlen intézménybe, melyet hallgatólagosan azon cselekményével Deák Ferencz itélt el a legerősebben, hogy bár megteremtése után tiz esztendeig tagja volt még a képviselőháznak, abba a delegáczióba be nem ment, mert tudta, hogy ha belemegy, miután ő vitte a vezérszerepet a megalkotásnál, megtéveszti a nemzetet és megerősiti Ausztriának azt a felfogását, hogy a súlypont most már csakugyan a delegáczióban van.

Ez a leglesujtóbb itélet a delegácziónális intézmény felett, a melyre nézve én megint Kerkápoly Károlyra hivatkozom, a ki helyesnek és az igazsággal teljesen megegyezőnek mondta azt, hogy a programm csupán a többség előtt téve teljes nem lehet és pedig nemcsak azért, mert az esetre nem birja magát érvényesiteni annyi jó erő, hanem főleg azért, mert valamely állami intézmény haszontalanságát csak az bizonyithatja, ha magának a nemzetnek kezében és nemcsak egy pártéban bizonyult az olyannak. Fájdalom, itt egy párt kezében is haszontalannak bizonyult, nem kellett azt a nemzet kezébe áttenni, mert már megalkotásakor magában hordta az a bajnak, veszedelemnek és szerencsétlenségnek csiráját, persze mindig magyar nemzeti szempontból.

Ily körülmények közt én azt gondolom, hogy csak természetes, ha sem az ujonczmegajánlási, sem a létszámmegállapitási törvényjavaslatot én már politikai pártállásomnál fogva sem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azonban, a mint bevezető részében beszédemnek mondtam, épen a miniszterelnök ur által jelzett okokból szükségesnek látom az ő programmjának előbeszédével itt ez alkalommal foglalkozni és azokra vonatkozólag észrevételeimet megtenni. A t. kormány a miniszterelnök ur nyilatkozata szerint azzal a czélzattal, azzal a feladattal foglalta el helyét és vette át az ország ügyeinek vezetését, hogy ezt a szerencsétlen helyzetet, a melyben ma Magyarország sínylik, meg fogja szüntetni és kivezeti a nemzetet ebből a helyzetből azért, hogy mindazon nagy feladatokat, a melyek a törvényhozásra várnak, mielőbb megvalósitsa. Megvallom, hogy midőn ezen szavak ajkáról elhangzottak, abban a meggyőződésben voltam, hogy további nyilatkozataiban és különösen cselekményeiben ezt a kijelentést az egész vonalon meg fogja tartani.

De már az eddigi nyilatkozatai és cselekedetei a t. kormánynak épen az ellenkezőt bizonyitják, mert hiszen, ha a t. kormány a kibontakozás utját kereste és csakugyan komoly czélzattal a békességet helyreállitani akarta volna, akkor azoknak a megnyilatkozásoknak, a melyeket a miniszterelnök ur programmkijelentésének felvilágositásai és magyarázatai itt, ebben a házban is kifejezésre juttattak, megtörténniök nem lehetett volna, akkor nem lehetett volna megtörténni annak, a mit a t. miniszterelnök ur elkövetett a napirend megváltoztatása kérdésében. Ha igaz az, hogy a kibontakozás az első czél és feladat, akkor neki mindenekelőtt ugy, a mint Széll Kálmán és gr. Khuen-Héderváry idejében történt, az indemnitás tárgyalását kellett volna napirendre tüzetni, annál is inkább, mert a t. miniszterelnök ur beköszöntő beszédében azt mondta, hogy ő majd csak ezután lesz alkotmányos miniszterelnök. Ne méltóztassék tehát csodálkozni, ha ily nyilatkozat után az ország nem tekinti alkotmányosnak a miniszterelnök urat, főleg ha a nemzeti köztudat és közfelfogás minden törvényes uton és módon érvényesülni nem fog. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy a kormány abban a tudatban van, hogy a mai szituácziókból való kibontakozást, a megnyugvást és az ország érdekeinek minden téren való megőrzését ugy találjuk meg, ha a hadsereg terén felmerült kérdések közül, a nemzet óhajtásainak figyelembe vétele mellett megoldjuk mindazokat a kérdéseket, a melyek megoldása a békének veszélyeztetése nélkül lehetséges.

Nos, azok a nyilatkozatok és kijelentések, a mely módon a t. miniszterelnök ur és a kormány ezen fontos kérdéseket, a melyeket a felolvasott kijelentésekben érint, megvalósitani akarja, nemcsak arra nem vezetnek, hogy minden jogos óhajtása és kivánsága a nemzetnek teljesedjék, hanem megforditva: utját vágják azoknak ugy, hogy azok valaha is érvényesülhessenek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ehhez mi, a kik a nemzet jogai fölött őrködni kötelesek vagyunk, módot és alkalmat a t. kormánynak nem nyujthatunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur ezen katonai kérdésekkel kapcsolatosan, hogy miután a hadseregben és általában a közös intézményekben használt jelvények az ország közjogi helyzetének meg nem felelnek, kötelességének fogja ismerni a kormány közreműködni a kérdésnek oly rendezésében, a mely az ország közjogi állásának megfelel. Ma Magyarországnak mi a közjogi állása? Ugyebár, a törvényeinkben is világosan kifejezett szavak szerint, Magyarország önálló ország? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt csak nem fogják önök kétségbevonni? Ezt csak nem akarják talán önök sem kitörölni az 1867 : XII. t.-czikkből, mert abban ez világosan benne van. Nos, ha abban benne van, pedig benne van, épen azon törvényben, a melynek önök létjogosultságukat és állásukat köszönhetik, akkor a t. miniszteriumnak nem lehet más feladata, mint az, hogy ne közös, ne együttes, hanem igenis teljes nemzeti jelvényekről beszéljen és gondoskodjék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ez kétségtelen!)*

A magyar nyelv érvényesülésére vonatkozólag is tett a t. miniszterelnök ur kijelentéseket, a mely kijelentéseket később azután meg-

Digitized by Google

lehetősen olyan szinben tüntetett fel, hogy bizony azoknak, a mint az előttem szóló t. képviselőtársunk is kifejtette, nem igen lehet örvendezni és azon kijelentések, ha meg is valósittatnak, az ország javára szolgálni egyáltalában nem fognak.

Hogy a magyar nyelv érvényesüljön, annak, nagyon természetes dolog, az az első feltétele, hogy a katonai oktatás terén a nemzet törvénybiztositotta jogainak gyakorlatát igénybe is vegye. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert az csak kétségtelen, hogy az ifjuságnak nevelése nem képezhet közös ügyet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az erről az oldalról felszólalt t. képviselőtársaim által már nagyon részletes indokok lettek kifejtve a tekintetben, hogy miután azon ifjak, a kik a katonai pályára készülnek, még nem is védköteles korban álló egyének, tehát azok felett semmiféle közös institucziő nem rendelkezhetik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagyon természetes, hogy itt a rendelkezési hatalmat a törvényhozásnak kell a kezébe venni és azt a honvédelmi miniszter urra bizni azért, hogy a magyar hazaszeretetben, az igazi hazaszeretetben neveltessenek azok az ifjak, hogy necsak azt tudják, a mit a t. miniszterelnök ur eredményként elérni kiván, hogy a mikor kikerülnek a katonaképző intézetből, magyarul beszéljenek, hanem hogy magyarul gondolkozzanak, magyarul érezzenek, a magyar alkotmány és a magyar törvények iránti tiszteletet még az uniformis alatt is megőrizzék. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)* A nemzetnek nem elég az, hogy magyarul beszélő emberek kerüljenek oda, mert a mi ellenségeink között százan és százan vannak, a kik beszélnek magyarul, de magyarellenesen éreznek, magyarellenesen gondolkoznak és cselekszenek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt kell kiküszöbölni a közös hadsereg magyar részéből, ez a nemes feladat vár a kormányra és többségre, hogy a magyar szellemet és a magyar érzületet az egész vonalon megvalósitsa. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur azonban tett egy kijelentést, a melyben a szabadelvü párt részére megállapitott és a szabadelvü párt által magáévá tett katonai programmban foglalt vívmányokat illetőleg a következőképen nyilatkozott: »A magyar nemzet közügyeinek ez utvesztőjéből, a melybe sodortatott, ily eredménynyel ki nem bontakozhatott volna, ha e tekintetben a nemzetnek a korona a maga atyai szivének egész melegével segitségére nem jött volna.« Én azt gondolom, nem volt szerencsés gondolat a t. miniszterelnök urtól a korona tekintélyét belevonni ebbe a vitás kérdésbe, mert vagy igaz az, hogy egyedül a király akaratából történt az, a mi történt, vagy nem igaz. Miután a miniszterelnök ur azt mondja, hogy ez egyedül a király atyai szivének megnyilatkozása volt, fedi-e a t. miniszterelnök ur és a kormány a Felséget az iránt, hogy csakis ennyit tud és csak ennyit akar az ő atyai szive hűséges magyar nemzetének megadni! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert tegyük fel azt, hogy tisztán ő Felségétől függ ez, a mit nem ismerek el törvényeink alapján, vajjon szabad-e nekünk, magyar embereknek feltételezni a magyar királyról azt, hogy mikor megértette már, mert meg kellett értenie a nemzet megnyilatkozását, hogy akkor csak ily parányi csekélységgel szúrja ki a nemzet szemét? De tanácsosairól feltételezem és tudom, hogy nem volt bennük sem az erkölcsi bátorság, sem az erkölcsi kötelességérzet a nemzet jogai és érdekei iránt, hogy nyiltan, férfiasan odaálltak volna a korona elé, azzal: ez semmi, felséges ur, hanem a magyar nemzetnek törvényszerü jogos kivánságát egészben teljesitse! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztassék meggyőződve lenni, hogy akkor, habár szerintem törvényhozási uton kell mindezeket a jogokat megoldani, ha a felség rendelkezéséből érvényesültek volna ezek a jogok, oly szép és erős kapocs létesült volna a nemzet és az uralkodó közt, melyet többé megbontani nem lehetett volna. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A kormány és a kormányt támogató többség azon tagjai, kik a koronánál meghallgatásra találnak, nem arra helyezik a sulypontot, hogy a nemzet igazait érvényesitsék a korona előtt, hanem arra, hogy a korona bizalmát maguknak megnyerve, érvényesitsék a nemzet ellen az összes hatalmat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én azt hiszem, hogyha a koronás király tisztán szive sugallatát követve tette meg azokat az engedményeket, melyeket a kormány vivmánynak tekint, akkor lehetetlenség, hogy a megfelelő felvilágositás után, a mint azt előttem t. képviselőtársam, Wesselényi beszédéből felolvasta, siket fülekre, érzéketlen szivre talált volna a nemzet kivánsága és óhajtása. Akkor tehát az a kormány és azok a férfiak, a kik a király által meghallgattattak, felelősek és bünösek abban, hogy a nemzet kivánsága kielégitést nem talált. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur, érezve a kormány helyzetének sulyos és nehéz voltát és tudva azt, hogy az ellenzék olyan könnyü szerrel a harczot fel nem adja, különös sulyt helyez — teljes joggal, hozzáteszem — arra, hogy az ország közgazdasági érdekeit érintő nemzetközi közgazdasági szerződések olyan fordulatot vesznek, hogy ki vagyunk téve annak a veszedelemnek, hogy fejünk felett fog Németország szerződést kötni Oroszországgal. Ebből bizony nagy veszedelem származhat az országra, de ha két veszedelemnek elháritásáról van szó, akkor lehetetlenség nekünk először oda nem állani annak a veszedelemnek és bajnak megszüntetésére, a mely tulajdonképen a mi állami életünket támadja meg, s a mely nemzeti mivoltunkat teszi semmivé hogy ha meg nem szünik. Igenis, elismerjük,

Digitized by Google

tudjuk, hogy mindezekből nagy és kiszámithatatlan közgazdasági károk származhatnak az országra, de ha a magyar nemzet és a magyar állam az önök politikája következtében egészen megszünik, akkor azt többé közgazdasági, nemzetközi szerződések, t. miniszterelnök ur és t. többség, nem fogják megteremteni soha, mert akkor már szóba sem fognak többé állani ezzel az országgal és ezzel a nemzettel. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondta egyik közbeszólásában a t. miniszterelnök ur, hogy hiszen, ha az ő jóindulatához fordul valaki, akkor kellemesen fog csalódni. Hát a miniszterelnök urnak tudnia kell, ő bizonyára nagyon jól is tudja, hogy a magyar nemzet az ő jóindulatához csakugyan hozzáfordult és hozzáfordul azért, hogy az ő óhajtásainak, kivánságainak, a melyek a nemzeti jogoknak érvényesitését célozzák, szerezzen érvényt. Hát mutassa meg a t. miniszterelnök ur, hogy szivében és lelkében közelebb áll a nemzethez, mint a hatalomhoz, és szivesebben helyezkedik kontaktusba, együttes működésbe a nemzettel, mint ragaszkodik ahhoz a hatalomhoz, melyet mint miniszterelnök kezében tart. Legyen meggyőződve a t. miniszterelnök ur, hogy örökre le fogja maga iránt kötelezni a nemzetet, mert akkor, ha azokat a kivánságokat, a melyeket a nemzet nevében erről az oldalról felállitottak, teljesiteni akarja és tudja, akkor igenis Magyarországot bevezette az igazi függetlenségnek az utjába. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur azt mondotta, hogy a szabadelvüség és a nemzeti eszméknek zászlaja alatt fog küzdeni, de azon szabadelvüségé alatt, mely számol az élet gyakorlati igényeivel, és azokat a kérdéseket igyekszik megoldani, melyeknek megoldását a nemzet gyakorlati érdekei valóban szükségessé teszik és a melyek a megoldásra megértek.

T. képviselőház! Egy esztendő óta vivjuk a harczot a nemzet jogaiért a katonai ügyek terén. Hát azt gondolom, hogy ha van Magyarországnak közkérdése, a mely a megoldásra megérett, akkor ez az, a melynek megoldása elől kitérni nem lehet és nem szabad. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ha a t. miniszterelnök urnak és a kormánynak kötelessége, hogy legelső sorban a legjobban megért kérdéseket oldja meg, akkor ne akarja ezt a kérdést továbbra kitolni azért, hogy azok a keserü érzetek, a melyek ennek a kérdésnek tárgyalása folyamán csakugyan befészkelték magukat az emberek millióinak szivébe és lelkébe, ott honoljanak tovább és kiirthatatlan gyökeret verjenek a nemzet és az uralkodó kiszámithatatlan kárára. Hiszen önök mindig arra hivatkoznak a t. túloldalon, hogy mi tulajdonképen a király elleni küzdelmet folytatjuk. Szerencsétlen politikája volt a kormánynak, midőn ugy állitotta fel a kérdést, hogy nemzet és király áll egymással szemben. Nem igaz, t. képviselőház! Igenis, a nemzet szemben áll a kormánynyal, azzal a kormánynyal, a mely, miként elődei, maga sem tud és nem akar érvényt szerezni Magyarország függetlenségének. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

De minket a mi önérzetünk, állampolgári és törvényhozói kötelességérzetünk egyenesen kötelez arra, hogy ha kivánságaink vannak a nemzet nevében a királylyal szemben, azt az illetékes helyen nyilt férfiassággal meg is mondjuk. A nyilt, őszinte szó egyáltalában nem támadás a koronás király ellen, mert hiszen ha ő megtudja a nemzet óhajtásait, sokkal inkább megteheti mindazon intézkedéseket, a melyek a trónnak és a hazának egyaránt üdvére és boldogulására vezetnek, mint akkor, hogyha — a mi, fájdalom, Magyarországon 67 óta következetesen történni szokott, — a nemzeti óhajtások és kivánságok felől fel nem világositttatik. Csak igy történhetett meg, hogy ő Felsége a nála kihallgatáson jelentkezett államférfiaknak . . .

B. Kaas Ivor: Cselszövőknek!

Babó Mihály: . . . feltette a kérdést: hol voltak önök 35 esztendőn át, miért nem szóltak ezekről egy szót sem eddig? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Őszinte, nyilt, férfias politikai megnyilatkozásokat tettek-e azok, a kik 1867 óta vezették a nemzetet? Ha a király jogosult volt ilyen nyilatkozatot tenni, akkor abban teljesen elitélte azokat a férfiakat, a kik a nemzet ügyeit 35 esztendőn át vezették. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur: »Első kardinális irányelvünk a szabadelvüség, a másik a nemzeti szempont, a magyar nemzeti politika igénye. Mert a magyar nemzet ereje fokozásának, nevelésének és fejlesztésének igénye, a magyar nemzeti állam teljes kiépitésének igényei háttérbe nem szorulhatnak egyetlenegy fontosabb kérdés megoldásánál sem.«

Ez tökéletesen igaz, és igy is kellett, hogy legyen. Azonban mi a t. miniszterelnök urnak és a t. kormánynak kötelessége? Ha csakugyan minden fontosabb kérdés megoldásánál érvényesülni kell a nemzeti szempontnak, akkor az első dolog az, — a miért mi egy esztendő óta küzdünk már, — hogy azok a követelmények a katonai kérdés terén is érvényesittessenek. T. képviselőtársunk, Pap Géza és a túloldalról közbeszólólag mások is többen tették meg azt a kijelentést, hogy ők is akarják ezt. Sőt a t. előadó ur is azt mondta, hogy »a mit önök akarnak, t. ellenzék, azt mi is akarjuk.« Ha tehát önök is azt akarják lényegileg, a mit mi, akkor a kötelességteljesités szólitja önöket is, hogy ezt az alkalmat el ne szalajtsák. Akkor önöknek kötelességük, hogy a katonai kérdéseknél ezeket a nemzeti követelményeket már most megvalósitsák. Mert ez, ismétlem, kétségbevonhatatlan érdeke a nemzetnek és az uralkodónak egyaránt.

Digitized by Google

Mert ha ez a kérdés lekerül a napirendről és olyszerü megoldást talál, a mely fent és lent megnyugvást kelt, akkor Magyarorszag visszatérhet abba a rendes kerékvágásba, a melynek csapásain haladva a jövendőnek, a közgazdasági téren is, olyan alapjait rakhatja le, a melyek nagyságát és boldogságát biztositathják. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy a nemzeti jelleget nemcsak letörölni nem engedi, hanem az állam kiépitésének terén is lehetőleg élesen kidomboritani kivánja. Várjuk, hogy vajjon azok a nemzeti követelmények, azok a nemzeti felfogások és érzületek, a melyek a túloldalon ülő t. képviselőtársaim kebelében is honolnak, vajjon milyen éles alakban lesznek kidomboritva? Félek, — vajha ne lenne igazam, — élesen lesznek kidomboritva, de a nemzettel szemben, hogy oly sebek essenek a nemzet testén, a melyeket kiheverni nem tud soha.

Van azonban a t. miniszterelnök ur programmbeszédének egy nagyon fontos része, és ez az, a mikor vezérelvként a takarékosságot állitja fel. A józan takarékosság bizonyára nagy életbölcseség. Azonban a takarékosság is olyan, a mely igen sok félremagyarázásra ad okot és helytelen alkalmazásával sok szerencsétlenségnek válik szülőanyjává. Ezzel a kijelentésével együtt azonban a miniszterelnök ur egy megdöbbentő kijelentést tett, a mely csak két esetet enged feltételezni. Az egyik az, hogy a takarékosság lehetetlen, a másik pedig az, hogy a takarékosság megvalósittatik a nemzet evidens érdekei ellen, a hadsereg és a közös ügyek érdekében. Azt mondja ugyanis a miniszterelnök ur a katonai kérdésekkel kapcsolatban, hogy az ezek által okozott költségtöbblet nagyon háttérbe szorul költségvetésünk egész emelkedésével szemben. Tehát a miniszterelnök ur meg akarja győzni Magyarországot, hogy összes kiadásainak emelkedésével szemben, a katonai ügyek terén a költségtöbblet lényegesen nem emelkedett. Hiszen ezt majd a zárszámadások meg fogják mutatni, bár tudja mindenki, hogy ez az arány nagyon is a katonai ügyek hátrányára üt ki. De nem itt van a súlypont, hanem a miniszterelnök ur azon kijelentésében, a mikor őszintén bevallja, hogy nézete szerint a közel jövőben a katonai terheket emelni fog kelleni. Hát ezért van szükség a takarékosságra, ezért kell elvonni a nemzet oly intézményeitől és szerveitől az azokra szükséges összegeket, hogy a katonai érdekek szolgálatára legyen megfelelő összeg. Hiszen méltóztatnak emlékezni, hogy mikor b. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter ur beterjesztette az első javaslatot a magasabb létszámról, abból a székből *(a miniszteri székre mutat)* és abból a székből *(az előadói székre mutat)* azt hangoztatták, hogy ez költségtöbblettel járni nem fog. És most, mikor a kormány egyenesen elejtette a többletet, maga azt mondja, hogy igenis a költségek emelkedni fognak. Ilyen körülmények között engedjék meg, hogy mi kételkedjünk a miniszterelnök urnak kijelentéseiben; mert ha csakugyan ugy állt a dolog, hogy azok a javaslatok, a melyek az előző kormányok által beterjesztettek, közszükséget voltak hivatva pótolni, akkor a t. miniszterelnök urnak mint képviselőnek kötelessége lett volna felvilágositani minket, hogy igenis azok a javaslatok olyan költségtöbblettel fognak járni, a melynek fedezhetése végett el kell vonni Magyarország oly jövedelmeit, a melyek eddig tisztán belkormányzati életünk emelésére voltak forditva. Ezt nem tette a miniszterelnök; mint képviselő tehát nem teljesitette azt a kötelességet, a melyet neki mint reménybeli miniszterelnöknek teljesiteni kétszeres kötelessége lett volna.

Én azt gondolom, hogy azokkal, a miket itt felsoroltam, tulajdonképen megtettem megjegyzéseimet a lényegesebb pontokra. De mielőtt ettől a kijelentéstől bucsut vennék, lehetetlen, hogy a tisztviselőkre vonatkozó nyilatkozatával ne foglalkozzam.

A t. miniszterelnök ur akként állitotta fel a kérdést, hogy ő az állami tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslatot ezuttal nem kivánja tárgyaltatni, mert együttesen akarja megállapitani a fizetésrendezést a vármegyei, a közigazgatási tisztviselőkre és a vidéki községi jegyzőkre vonatkozólag, és egyuttal kapcsolatba hozta ezt a kérdést a felekezeti lelkészek és tanitók fizetése rendezésének kérdésével.

Már most a miniszterelnök ur kijelentette, hogy takarékoskodnunk kell, nem lehet a fizetéstöbbletet megadni, mert nincs rá pénze, mert ez ellenkezik a takarékossággal, a hadügyi téren pedig a kiadások előreláthatólag emelkedni fognak a miniszterelnök ur kijelentése szerint. Hát ugyan mondja meg nekem a t. képviselőház, hogy akkor, a midőn a miniszterelnök ur azt a kijelentést is tette, hogy az adózó polgároknak érdekeit pedig meg kell védelmezni, mert az adót már tovább nem lehet és nem szabad emelni: ugyan miből lesznek ezek a tehertöbbletek fedezve, a melyek feltétlenül nagyobb mértékben előállanak, ha mindazokat a kérdéseket, a melyeket a t. kormány és a t. miniszterelnök ur jelzett, komolyan meg akarjuk valósitani? Nohát ez semmi más, mint porhintés a nemzet és az érdekeltek szemébe. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A t. miniszterelnök ur nagyon ügyesen állapitotta meg és állitotta fel kortespolitikáját, mert ő minden egyes megnyilatkozásában bizonyos köröket érdekeltségi viszonyba hoz a kormánynyal; azonban nagyon téved ám a t. miniszterelnök ur, ha azt gondolja, hogy azok a vidéken lakó emberek, a kiket tisztviselői néven ismerünk, — tartozzanak bár állami, vármegyei, községi vagy egyházi szolgálatokat teljesiteni — ennek felülnek. Mert azok is gondolkoznak, t. képviselőház és t. miniszterelnök ur, és nagyon tisztában vannak azzal, hogy ha a keveset nem

Digitized by Google

lehet megcsinálni az állam pénzügyi viszonyainál fogva, akkor a többet megadni teljes lehetetlenség. És vajjon gondolja-e a t. miniszterelnök ur azt, hogy az ő általa teljes joggal feldicsért jegyzőink — mert még kormány részéről ilyen nyilatkozat nem történt, pedig már régen meg kellett volna történnie — midőn a miniszterelnök ur azon kijelentést teszi, hogy én az állami funkcióknak egy részét — mert azokkal vannak jegyzőink túlterhelve — le akarom venni a jegyzők válláról: hiszik-e és hihetik-e, hogy ha a munkának egy részét elveszi tőlük, akkor egyuttal fizetésemelést is megállapit részükre? Ne méltóztassék a t. miniszterelnök urnak olyan naivnak gondolni azokat, hogy ne tudnák és ne éreznék, hogy egyszerre munka-kevesbletet és fizetés-többletet, ilyen bőkezüséget a magyar kormánytól, különösen a takarékosság elve mellett és az állam kedvezőtlen pénzügyi viszonyai között, képzelni és várni is teljes lehetetlenség. Tehát legyen nyugodt a t. miniszterelnök ur, az itt első pillanatra ügyesen felállitott kortespolitikája a gyakorlatban csődöt fog mondani, mert bizony annak komoly gondolkozásu ember felülni nem fog. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kérem az elnök urat, méltóztassék öt percznyi szünetet adni.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A tanácskozást folytatjuk. Babó képviselő ur folytatni fogja beszédét. *(Halljuk!)*

Babó Mihály: T. ház! A miniszterelnök ur a kormány álláspontjának és követendő vezéreszméjének tüntette fel, mint az imént félbeszakitott beszédemben már jeleztem, a takarékosság kérdését. Megvallom őszintén, hogy ezen kérdéssel kapcsolatban a t. miniszterelnök ur által tett kijelentések rám tulajdonkép megnyugtatólag hatottak annyiban, hogy azon gondolatokat és felfogásokat juttatta a t. miniszterelnök ur kifejezésre, a melyeket az 1902-iki költségvetés tárgyalása alkalmával a magam részéről is a legvilágosabban kifejeztem. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* És csodálatos, de a miniszterelnök ur, a ki politikai egyéniségánál fogva mindenkor kombinációban volt a miniszterelnökségre, mint országgyülési képviselő akkor az ellenkező álláspontot foglalta el, és nem törekedett felvilágositani az akkori kormányt arról, hogy ha azon az uton halad, a mely a törvényjavaslatban kifejezésre lett juttatva, akkor ellenkezésbe jő azokkal a feladatokkal, a melyeket a kormánynak megoldani kötelessége! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy nem valósithatja meg a tisztviselői fizetésrendezés kérdését a takarékosság elvénél fogva és következményekép. Én beszédemnek, melyet a költségvetés általános tárgyalása alkalmával tartottam, erre vonatkozólag következő részét fogom felolvasni. Akkor a t. pénzügyminiszter ur nagyon szép, lelkes és a tisztviselői kart igazán magával ragadó beszédet tartott, ugyannyira, hogy szinte kizártnak volt tekintendő az, hogy a tisztviselői fizetések rendezésének kérdése megoldást ne nyerjen és a napirendről valaha levétessék.

Elnök: Én a szólásszabadságot... *(Nagy zaj.)* nem akarom korlátozni, de a tisztviselők fizetésének rendezése nincsen napirenden. *(Zajos ellenmondások bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Szorosan összefügg!

Elnök: Kérem, háromnegyed órán át *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zaj balfelől.)* beszélt a képviselő ur erről a tárgyról; már most kérem, legyen szives a napirenden levő tárgyra térni! *(Zajos helyeslés jobbfelől.)*

Nessi Pál: Ez a szólásszabadság korlátozása! *(Igaz! Ugy van! balfelől. Zaj.)*

Ugron Gábor: Összefügg, mert tudnunk kell, hogy melyik szükségesebb, a katonatisztek fizetése, vagy az állami tisztviselők fizetésének rendezése. Ez nagyon lényeges dolog. *(Folyton tartó nagy zaj balfelől.)*

Nessi Pál: Ugy látszik, kezdődik az erőszak! *(Ellenmondások jobbfelől. Felkiáltások jobbról: Ott van az erőszak!)*

Babó Mihály: Én azt nagyon jól tudom, hogy az elnöki tekintély, az elnöki állás méltósága kizárja azt, hogy én az elnök ur kijelentésével vitatkozást folytassak, és rövid parlamenti működésem alatt sohasem vétettem ezen szabály ellen. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Nem emlékszem, hogy én akár a házszabályokat, akár az elnöki figyelmeztetést valaha figyelmen kivül hagytam volna. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* De én azt gondolom, hogy túllépte a t. elnök ur hatáskörét akkor, a midőn az én szólásjogomat korlátozni szándékozik. *(Zajos helyeslés balfelől. Elnök csenget.)*

Elnök: A t. képviselő ur azt mondja, hogy nem teszi, de valójában mégis birálatot gyakorol az én elnöki kijelentésem felett, mely a házszabályok 221. §-án alapul. Ez azt mondja *(olvassa)*: »Egyedül az elnöknek van joga a szólót beszédében félbeszakitani vagy a tárgytól való eltérés eseteiben őt figyelmeztetni.« Az én elnöki kötelességem volt ez, *(Helyeslés jobbfelől.)* ezt én birálat tárgyává tenni a házszabályok értelmében nem engedem. Én elnöki kötelességet teljesitek, nem élek vissza elnöki jogaimmal egyáltalában soha, de igenis, jogom volt a házszabályok értelmében a képviselő urat most, midőn már második órája beszél, figyelmeztetni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ugron Gábor: Joga van akármeddig beszélni!

Elnök: Igen, de már háromnegyed órán át beszél a tisztviselői fizetések rendezéséről, a mi nincs napirenden. Ez mégis csak sok. *(Élénk*

Digitized by Google

helyeslés jobbról. Zajos ellenmondások a szélsőbaloldalon.)

Nessi Pál: Az elnök ur hibás, ha olyan kijelentéseket tesz, a melyeket kritizálni kell!

Babó Mihály: Én a t. miniszterelnök ur által tett azon kijelentés folytán, a melyben azt mondta, hogy midőn az itt szőnyegen lévő törvényjavaslat tárgyaltatik, akkor módjában áll minden képviselőnek összes észrevételeit programmjára vonatkozólag is megtenni, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* ezzel a jogommal kivántam élni, *(Zajos ellenmondások jobbfelől.)* és ismétlem, sokkal nagyobb tisztelettel vagyok a parlament méltósága iránt, semhogy keresném, de sőt egyenesen kijelentem, hogy kerülni szoktam azt, hogy valaha bármely részről megjegyzésre szolgáltassak okot és alkalmat azért, mert jogaimmal visszaélek. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A mi most már magát a tárgyat illeti, a t. miniszterelnök ur a takarékosság kérdését vetette fel. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én azt gondolom, hogy a takarékosság kérdése akkor, a midőn kifejezésre juttatja a kormánynak azt a felfogását is, hogy a katonai kiadások emelkedése pedig küszöbön áll, akkor ez a kérdés teljesen összefügg azzal, hogy épen azért veszi le a napirendről és nem tárgyaltatja a nevezett törvényjavaslatot, mert a takarékosság elvét akarja megvalósitani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát én azt mondottam, hogy én egyénileg lelki örömmel vettem a miniszterelnök ur kijelentését, mert az 1902-iki költségvetés általános tárgyalása alkalmával általam kifejezésre juttatott egyéni felfogásomat ez teljes mértékben igazolta. Én ezt mondtam ugyanis akkor, midőn a pénzügyminiszter ur az állam kiadásai szempontjából a tisztviselői fizetések rendezéséről oly melegen nyilatkozott . . . *(Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)*

Zboray Miklós: Halljuk! Halljuk! Éljen Babó!

Babó Mihály: . . . és a tisztviselői kart oly melegen keblére ölelte, nekem nagy aggodalmat okozott az, hogy az igen t. pénzügyminiszter ur ezt a kijelentését azzal kisérte, hogy nemcsak a tisztviselői fizetésfelemelés kérdésével, hanem a hadügyi terhek emelésével is kell foglalkozni. Mert az eddigi tapasztalat az, hogy midőn valamely katonai kérdés egyszer felvetetik, a mellett többé egyetlen egy más kérdés sem bir érvényesülni, mely a magyar nemzetnek, a magyar népnek, vagy a magyar nép bármely rétegének javára szolgálna. Itt van a fényes bizonyiték a kormány részéről, hogy a t. miniszterelnök ur már most a tisztviselői fizetésemelési kérdést a takarékosság kedveért és a miatt, mert a hadügyi kiadások is emelkedni fognak, kénytelen háttérbe szoritani, s okadatolásképen egyenesen kimondja, hogy az óriási katonai létszám az oka annak, hogy ezt a kérdést megoldani nem lehet.

Hát ezt is kifejtettem én akkor erről az oldalról és bizonyos az, hogy a létszám óriási nagysága ennek az oka. De a politikai czélzat, hogy idáig fejlesztették a létszámot, az volt, hogy legyen egy tömeg, választó és nem választó, melylyel arra hatni birnak, hogy a kormányhatalom minden téren és minden áron érvényesüljön. Szóval a kormány itt is tulajdonképen nem a közérdeket szolgálta, hanem tisztán a maga politikai hatalmát akarta erősiteni.

De t. ház! Azt mondja a miniszterelnök ur és igaza van, — én magam is azt állitom — hogy a tisztviselői kérdés Magyarországnak és az államnak egy nagyérdekü kérdése, a melyet meg kell oldani, de a melynek megoldásánál a fősuly a szolgálati pragmatikán fekszik, a miről, miután ez csakugyan nem függ össze a tárgygyal, hanem természetesen nyilatkozatot ezuttal nem teszek.

Hát akkor, midőn a miniszterelnök urnak kijelentései az ellenzék padjairól annak idejében elhangzott megjegyzésekkel és kijelentésekkel tökéletesen találkoznak, vajjon nem vethető-e fel joggal az a kérdés, hogy őszintén támogatta-e a miniszterelnök ur, mint képviselő, a régi kormányokat, midőn ezen ügy előkészitését odáig engedte fejlődni, hogy teljes joggal hihették a tisztviselők, hogy ebből a törvényjavaslatból törvény lesz, annyival inkább, mert hiszen az obstrukczió ellen Széll Kálmán kormánya annak idejében egyenesen azt hozta fel és szegezte az ellenzék mellének, s azzal akarta diskreditálni az obstrukcziót, hogy ime, az ellenzék meg akarja gátolni a tisztviselői fizetések rendezéséről és a beruházásokról szóló törvény megalkotását!

Tehát nekünk adott igazat a jövő, midőn azt mondtuk: igenis, ez tisztán egy politikai sakkhuzás akar lenni, semmi más; de nem volt őszinte és komoly az akkori kormány elhatározása sem, hogy e kérdéseket megoldja.

Lehetetlen ez alkalommal rövid megjegyzést nem tennem Hieronymi Károly igen t. kereskedelemügyi miniszter ur programmbeszédére. Az igen t. kereskedelemügyi miniszter ur mint képviselőjelölt maga is azt mondotta programmbeszédében Szatmárott: nincs magyar ember, a ki a nemzeti nyelvnek érvényesülését ne kivánná. Csak ott térünk el a t. kereskedelemügyi miniszter urtól azután, hogy ő azt állitja és bizonyára szent meggyőződésül vallja is, hogy azzal a programmpontozattal, melyet a szabadelvü párt magáévá tett a katonai kérdésekben, a nemzet nagy igényei teljesen ki vannak elégitve e téren. Hát ez az egyik nagy tévedése. A másik pedig az, hogy ha ő egy kabinetben helyet foglal azzal a meggyőződéssel, hogy a nemzeti nyelv jogosultsága kérdés tárgyát sem képezheti, akkor annak érvényesülnie is kell és a nyelv joga a t. miniszter ur programmkijelentése szerint az egész vonalon élesen is ki kell, hogy domborodjék. Hát ha a t. kereske-

Digitized by Google

delemügyi miniszter ur azt vallja, akkor kötelessége egyuttal az is, hogy megmondja, miért nem tartja most érvényesithetőnek és mikorra véli annak idejét elérkezettnek? Mert, bocsánatot kérek, bizonytalan időkre dolgozni és ezzel téveszteni meg a közvéleményt ebben a kérdésben, talán mégis nem kifogástalan eljárás.

T. ház! A takarékosság mindenesetre nagyon fontos és a magyar közgazdaságot oly közvetlenül érintő kérdésével kapcsolatban teljes jogosultsággal vetek én fel egy nagy kérdést és ajánlom azt a t. miniszterelnök ur, s különösen a t. többség szives figyelmébe. Mert hiszen, ha takarékosságot akar a t. kormány és pedig a nemzet javára akarja gyakorolni, akkor igenis milliókat és milliókat szerezhet Magyarország számára, még pedig Ausztriával szemben, a mely eddig bizonyos előnyöket teljesen jogosulatlanul élvezett Magyarország kárára. *(Halljuk!)*

Méltóztatik tudni, hogy az 1867-ben kötött kiegyezésnek egyik lényeges része volt az, hogy a szabadságától, alkotmányától megfosztott, minden téren kizsákmányolt, tehát a maga lábára állani alig tudó Magyarország azért, hogy az osztrák birodalom össze ne roskadjon az abszolut rendszer alatt összehalmozott államadósság alatt, ennek egy részét vállalja magára. Miután a junktim, a mely fennállt akkor, az 1867:XII. törvényczikk és ezen javaslat, továbbá a vám- és kereskedelmi szövetség kérdésében megoldást nyert, az 1887:XV. t.-cz.-ben kifejeztetett az, hogy az államadóságok után, a melyek számba vétettek a 67-diki állapont szerint, azon államadóságok után, a melyeket az abszolut Ausztria Magyarország leigázására és legyőzésére, saját erejének fokozására félszázadon át vett fel, a kamatokra, törlesztésre Magyarország évenkint 29,188.000 forintot fog fizetni.

T. ház! Ez megtörtént. Elég hiba, de ezt meg nem történtté tenni nem lehet. Azonban itt megint ugy jártunk, mint magával az 1867:XII. törvényczikkel. Méltóztatik nagyon bölcsen tudni, hogy az 1867:XII. t.-cz. rendelkezései szó szerinti szövegükben az osztrák törvényeknek nem felelnek meg és épen azért használják ki ellenünk az osztrák törvényt, mert abban más van és az ő álláspontjuk, az ő törvényük szempontjából mindenesetre indokolható, csak ott tévednek a mi t. szomszédaink, hogy Magyarország közjogi viszonyait az osztrák törvény szerint akarják elbirálni, holott nekik ekkor a magyar törvény álláspontjára kellene helyezkedniök és abból kimutatni a maguk igazságát. *(Igaz!)*

Most már különösen az 1867:XV. t.-czikkre áttérve, a mely az államadóssághoz a magyar korona által vállalandó évi járulékról szól, csodálatos, hogy Magyarország és Ausztria azon törvényei, a melyek közös érdekü kérdéseket oldanak meg, szövegükben nem egyeznek. Ennek a törvénynek is 6. §-a az osztrák törvény 2. §-ától eltérő intézkedéseket tartalmaz. Gondolom, jól tudják a t. képviselő urak, hogy nem a mi érdekünkben és nem a mi javunkra, hanem Ausztria érdekében és Ausztria javára. És mi történt épen azon rendelkezés következtében, a mely a magyar törvény 6. § ában a törlesztési összegnek megfelelő kamatról szól? Az, hogy ugyanakkor az osztrák törvény az unifikált kötvények effektiv kamatáról beszél, és épen azért nehezíti és késlelteti a végleges megoldást, a mi pedig Magyarország kárára 5—6 millió koronát tesz ki évenkint.

Én azonban ezzel a kérdéssel sem akarok részletesen foglalkozni, csak csodálkozom azon, hogy a t. miniszterelnök ur, a ki közgazdasági téren mindig tekintélyként szerepelt, nem tartotta szem előtt azt a részletes és kimeritő beszédet, melyet e tárgyban Barta Ödön t. képviselőtársam egy alkalommal a házban mondott. Ha a t. miniszterelnök ur akkor megfigyelte volna az előadottakat, nagyon jól tudná, hogy ha ezeket a dolgokat meg akarja oldani ugy, a mint azt Magyarország jogosult érdeke és a törvény követeli, ez esetben Magyarország óriási tehertől menekülne meg.

Én nem tudom, gondolt-e a t. miniszterelnök ur az u. n. állam-jószágkölcsönre, a mely benfoglaltatik az előbbiben; de ha gondolt és a takarékosság elvét hirdeti, akkor tudnia kell, hogy, bár ezen tartozás lejárati ideje 1912, azzal az összeggel, a melyet Magyarország 1901. végéig fizetett, ez a tartozás teljesen kiegyenlitést nyert, és igy 1901-től Ausztria jogtalanul gazdagodik Magyarország rovására. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ha a kormány 1912-ig türi, hogy ez a rendszer továbbfolytattassék, akkor kerek 20 millió koronát fog Magyarország teljesen alaptalanul fizetni oly tartozásra, a mely nem áll fenn, a mit megint Ausztria élvez. Hiszen nagyon jól méltóztatik tudni, hogy Ausztria konvertálta ezen adósságát, de Magyarország nem konvertálta, s hogy ezzel megint mennyit nyert Ausztria Magyarország rovására, azt majd alkalomadtán az indemnity tárgyalásánál vagy máskor nálam hivatottabbak bizonyára ki fogják fejteni. Nekem csak kötelességem volt erre a miniszterelnök ur figyelmét felhivni, mert ha a katonai kiadások növekednek, a mint ő azt jelezte, akkor neki kötelessége gondoskodni arról, hogy ujabb és ujabb erőforrások nyittassanak meg, hogy azokból a közterhek fedeztessenek, és ez is azok egyike. De nem hiszem, hogy a 67-es kormányban legyen elegendő erő, erély és bátorság arra, hogy Ausztriával szemben ezt a törvényt alkalmazva, a mi jogos anyagi érdekeink kielégitésére utat és módot keressen.

De van még egy nagyon csodálatos dolog is ennél a kérdésnél. *(Zaj.)*

Kubik Béla: Halljuk! Halljuk! *(Felkiáltások jobbfelől: Elálll!)*

Nessi Pál: Ilyenkor az elnök ur nem intézkedik, ugy-e?

Digitized by Google

Elnök: Nessi Pál képviselő urat figyelmeztetem, hogy az elnöki jogokba sziveskedjék bele nem avatkozni. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nyegre László: Semmi zaj nem volt. Ez kötekedés!

Nessi Pál: Ehhez nem vagyunk hozzászokva! Visszautasitom! *(Felkiáltások jobbfelől: Rendre!)*

Elnök: A képviselő urnak nincs joga az elnöki figyelmeztetést visszautasitani és ezért most rendreutasitom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Nessi Pál: Micsoda basáskodás ez itt? Nem vagyunk kaszárnyában!

Sándor Pál: Nagy hang nem imponál!

Babó Mihály: Hogy Magyarország anyagi érdekeit Ausztriával szemben a t. 67-es kormányok milyen lelkiismeretesen kezelték, épen ennél az esetnél van egy részlet, a mely ezt megvilágitja és igazolja azt, hogy Magyarország érdekei Ausztriával szemben még csak meggondolás tárgyát sem képezték, annál kevésbbé intézkedés tárgyát. Tudja a t. miniszterelnök ur azt, hogy azokban az államadóssági összegekben, melyek után a 29 millió 188.000 forintot fizeti Magyarország évenkint, számba volt véve az a 80 milliónyi bankadósság, mely az osztrák bankot cselekvő követelésként illette, tehát ezen részlet törlesztése ebben a 29,188.000 forintban bent foglaltatik. És mi történt? Az 1878 : XXVI. törvényczikk, melyen alá van irva Ferencz József s. k., Tisza Kálmán s. k., ezen 80 millió bankadósságra ujabb törlesztési és fizetési módozatot állapit meg, tehát még egyszer hárit egy terhet a magyar állam és nemzet nyakába méltányosságból azért, hogy a jó szomszéd össze ne roskadjon azon teher alatt, melyet a mi leigázásunkra forditott, s melyet már egyszer magunkra vállaltunk.

Ha takarékoskodni akar a t. kormány, ezekkel a kérdésekkel méltóztassék foglalkozni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hiszszük és reméljük, hogy a kormányban lesz erő és akarat arra is, hogy belügyi kérdéseinkben a takarékosságot akként fogja érvényesiteni, a mint azt a nemzet jól felfogott érdeke igazolja és indokolja, mert ellenkező esetben kénytelenek vagyunk abban a meggyőződésben élni, hogy a takarékosságot a mi nemzeti életünk rovására és a közös intézmények erősbitésére akarja a kormány gyakorolni, ehhez pedig mi, kik ezen az oldalon ülünk, segédkezet nyujtani nem fogunk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Lehetetlen el nem ismerni, hogy Magyarország súlyos politikai és közgazdasági helyzetbe jutott. Ezen igazság elől mi sem zárkózunk el, azonban kell, hogy a kérdés tisztáztassék arra nézve, vajjon ezért a szerencsétlen állapotért kit terhel a történelem itélőszéke előtt a felelőség. Miután az ellenzék ismételve felajánlotta azokat a módozatokat, a melyek alkalmazása esetén először elkerülhető, másodszor megszüntethető lett volna az ex-lex, a történelem itélőszéke előtt a felelőség egyedül a volt kormányt, s az azt támogató többséget fogja terhelni; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert lehetetlen, hogy egy kisebbség, mely a törvényhozásnak ép ugy tényezője, mint a többség, mely a törvényalkotás nehéz munkájában ép ugy kell, hogy részt vegyen, mint a többség — mert ez nem a többség kiváltságos joga — ne érezze azt a súlyos erkölcsi felelőséget, hogy akkor, mikor a nemzet jogairól, jövendője alápitásáról van szó és látja, hogy mindezeket lerombolni, megsemmisiteni szándékolnak, felemelje tiltakozó szavát, s elébe álljon ennek az áramlatnak, mely az országot végveszedelemmel fenyegeti.

Szembe állottunk a kormánnyal és a kormányt támogató többséggel, miért? Azért, mert hazafias meggyőződésünk az, hogy ez a legkényesebb kérdés nem a külsőségek kérdése, hanem a nyerserőnek kérdése, hogy az a nemzet teste integritásának fontos kérdése és hogy kétségbevonhatlanul bizonyos az, hogy minden nép csak annyit ér és törvényei addig törvények, mig azok érvényesitésére a nyerserő rendelkezésére áll. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi keressük a módot és az alkalmat, hogy megsemmisitsük ezt a szerencsétlen rendszert, mely átjátszotta a hatalom kezébe mindazokat a tényezőket, melyek a nemzet védelmére vannak hivatva akkor, ha törésre kerül a dolog, ha azok kérdés tárgyává tétetnek. Mi ugyanis, t. képviselőház, a nemzet és ország iránti hazafiui kötelességből kerestük és keressük az utakat és módokat arra, hogy a nemzet a rendelkezési jogot a felett a nyerserő felett, a melyet puszta tömegnek tekint a hatalom, visszaszerezze magának, mint éltető testrészét a nemzetnek, azért, hogy az áthatva a hazafias érzülettől, áthatva a nemzet jövendője iránti köteles tisztelettől, ezzel a nemzettel, annak felfogásával és érzületével mindenkivel szemben, ha azt az idők és körülmények kivánják, a nemzet jogainak védelmeért együtt haladjon és küzdjön. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha ezt nem tudta a t. többség és a t. kormány megérteni, mi a felett csak sajnálkozni tudunk. Legyenek a túloldalon arról meggyőződve t. képviselőtársaim, hogy igenis megértették a nép milliói, tudják és érzik, hogy mi a nemzetet önmagának akartuk és akarjuk visszaadni akkor, a midőn ezeknek a jogoknak érvényesitését követeljük, a melyek ugynevezett nemzeti vivmányok gyanánt ismeretesek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Akkor, a midőn ezt a küzdelmet nem sikerült leverni a passziv rezisztencziával, akkor, mikor nem sikerült ezt a küzdelmet lehetetlenné tenni a kilátásba helyezett erőszak fenyegetésével, akkor, midőn a legnemtelenebb uton és módon kiséreltetett meg az obstrukcziónak leszerelése a megvesztegetéssel: ne méltóztassanak csodálkozni, ha azok, a kikben az erkölcsi érzésnek csak egyetlenegy

Digitized by Google

szikrája is él, ezt a küzdelmet, a melyet a nemzet igazaiért vettünk fel a hatalommal szemben, becsületes emberekként tovább is álljuk és folytatni kivánjuk, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* addig, a mig a kormány rá nem helyezkedik arra az álláspontra, a mely álláspont a nemzeti jogos igényeknek teljesen megfelel. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A kibontakozásra vezető módnak és utnak tekintsük-e a chlopy-i hadiparancsot, annak tekintsük-e a királyi manifesztumot? Önökhöz intézem a kérdést, a túloldalon ülő t. képviselőtársaimhoz, vajjon önöknek hazafias lelke, szivüknek érzülete feljajdulás nélkül tűrte és fogadta-e az abban kifejezésre jutott fejedelmi akaratot? Nem, t. képviselőtársaim, önökben is megszólalt a hazafiui lelkiismeret. A különbség köztünk és önök között csak az, hogy mi követve meggyőződésünket, lelkiismeretünk szavát, nyiltan állást foglaltunk azok ellen, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* önök pedig a hatalom árnyékában meghuzódva, megadták magukat, a mint már igen sok kérdésben kénytelenek voltak magukat megadni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Az obstrukczió megsemmisitésére és lehetetlenné tételére nagyon éles és első pillanatra hatékonynak látszó fegyvert fogott ellenünk a kormány akkor, midőn a hároméves katonai szolgálatukat kitöltött ifjakat további szolgálatra visszatartatni rendelte. Én ugy tudom, — a t. honvédelmi miniszter ur szives lesz felvilágositani, ha tévedek, — hogy az ez irányban kiadott közös hadügyminiszteri rendelet értelmében, ha 1903 deczember 31-éig nem adatik is meg az ujonczlétszám, deczember 31-én a visszatartott katonák szabadságoltatni fognak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez volt ugy-e bár a rendeletben? Hiszen én tudom, tudja a t. ház, tudja az egész ország, hogy önök előtt, a kormány és a többség előtt még királyi rendeletnek sincs érvénye, ha azt a hatalom érdeke megkivánja, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és mert ezt tudom, feltételezem azt, hogy a közös hadügyminiszteri rendeletnek sem lenne érvénye akkor, ha az a nemzet javára, ha az a katonai szolgálatukat kitöltött ifjak javára szolgálna.

(Az elnöki széket Jakabffy Imre alelnök foglalja el.)

De, t. képviselőház, — és itt különösen szavam van a t. honvédelmi miniszter urhoz — igaz-e az, a mi a lapokban közöltetett, hogy azok az ifjak abban az esetben, ha a rendes ujonczlétszám meg nem szavaztatik ez év folyamán és az ujonczozás meg nem történhetik, deczember 31-én, a kiadott közös hadügyminiszteri rendelet daczára is, szabadságoltatni nem fognak? Ezt annyival is inkább tudni kell a törvényhozásnak, mert a lapok közlése szerint, nemcsak azzal vannak most tulajdonkép megfenyegetve, hogy nem szabadságoltatnak, hanem egyidejüleg azzal is, — és ezt akarják ismét ellenünk forditani — hogy további szolgálatra is visszatartatnak, mint első korosztályban álló tartalékosok.

Rigó Ferencz: Ilyen szamárságot csak nem fognak elkövetni! *(Folytonos zaj és közbeszólások a szélsőbaloldalon.)*

Babó Mihály: Hát, t. honvédelmi miniszter ur és t. kormány, én azt gondolom, hogy a számok világosan beszélnek és ez az egy, a mit sem a kormánynak, sem a többségnek nem lehet félremagyarázni. A véderőtörvényben világosan benne van, hogy a tényleges katonai szolgálat ideje három esztendő. Ez világos, ehhez szó nem fér. *(Igaz! Ugy van! a szelsőbaloldalon.)* Ez magyarul, t. képviselő urak, mást nem jelenthet, mint azt, hogy a mikor az illető bevonult, attól a naptól kezdve, illetőleg — majd erre rámutatok — hogy az állományba vételétől fogva, ha letelt a három esztendő, azt bizony a törvény értelmében törvénysértés nélkül, jogsértés nélkül visszatartani nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház és t. honvédelmi miniszter ur, igaz az, hogy a véderőtörvényben az van, hogy az állománybavétel napjától számit a szolgálati idő. Azonban miért történt ez a kijelentés? És ha történt a törvényben, miért nem nyert további megoldást ennek a kérdésnek a rendezése? Azért, t. honvédelmi miniszter ur, mert a végrehajtási rendeletnek kellett fentartani az ez irányhani rendelkezést azon oknál fogva, mivel azt a gyakorlati élet igényei fogják előirni, hogy az állománybavétel tulajdonképen mikor történik. Ugyebár, t. honvédelmi miniszter ur, a törvény szerint a kérdés ugy áll, hogy azok a védkötelesek, a kik az állitási lajstromban az illető korosztályba felvétettek, tartoznak a sorozás végett akkor jelentkezni, a mikor ők erre fel vannak hiva, abban a korban, a melyben életüknek 21., illetőleg 22—23. évét betöltötték. Már most a törvény természetesen nem disponálhat a felett, hogy ez a sorozás melyik napon, melyik hónapnak a hanyadikán történjék meg és igy nagyon természetes a felett sem, hogy az állományba-felvétel melyik napon történjék. A törvényhozás tökéletesen eleget tett feladatának akkor, a mikor kimondotta azt, hogy a szolgálati idő három év és kezdődik akkor, a mikor az illető állományba vétetik. Hogy azonban ez tovább ne terjedjen és hogy a törvényes szolgálati idő semmi körülmények között deczember 31-én túl ne menjen, azért állitotta ezt oda korlátul a törvényhozás. Mi lett volna tehát a végrehajtási rendelet helyes megalkotásakor a feladat? Az állománybavétel kérdését összhangba hozni a törvénynek rendelkezésével, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nem pedig az, hogy a végrehajtással megkerülje a t. honvédelmi miniszter ur magát

Digitized by Google

a törvényt és kijátszsza a törvényhozás intencziőit, s kijátszsza azoknak az ifjaknak az érdekét, a kik történetesen a katonai szolgálat alatt állanak. Itt nem volt őszinte és igaz a végrehajtó hatalom, t. honvédelmi miniszter ur, hanem igenis kereste a hatalom érdekét azért, hogy eszközök álljanak a rendelkezésre arra az esetre, ha netalán az adott viszonyok és körülmények ezt indokolttá teszik. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Most sulyt akarok helyezni arra, t. honvédelmi miniszter ur, — legalább igy áll a dolog a lapok közlése szerint, ő szives lesz bennünket felvilágositani, és engedje meg reménlünk, hogy mi azt hihessük, hogy a t. honvédelmi miniszter ur nem fogja magát arra a kegyetlenségre, jogtalanságra és igazságtalan rendelkezésnek a megvalósitására ragadtatni, — hogy azt akarják, hogy azok az ifjak továbbra is benn tartassanak deczember 31-én túl. Nem akarta ezt még az 1888 : XVIII. t.-cz. rendelkezése sem, a mely azt mondja, hogy »az első évfolyambeli tartalék és a három utolsó sorozási évfolyambeli póttartalék legénysége, — a mennyiben ezt különös körülmények követelik — az elkerülhetlen szükség mérve szerint és annak tartamára ő Felsége parancsára tényleges szolgálatra visszatarthatók«. Mert bocsánatot kérek, mit értett itt a törvényhozó? Jőjjünk csak tisztába t. honvédelmi miniszter ur azzal, hogy mik azok a különös körülmények és mi az elkerülhetetlen szükség mérve. Hol járt a törvényhozónak e kérdésben az esze, mikor ezt a §-t szövegezte? Méltóztatnak nagyon jól tudni, hogy itt arra az eshetőségre készült a törvényhozás, hogy, a mennyiben nem lesz együtt az országgyülés és külbonyodalmak azt indokolttá és szükségessé teszik, bár még a sorozások nincsenek keresztül vezetve, katonaság nélkül ne maradjon az ország. Hiszen épen ez volt az oka, hogy előbb csinálták meg ezt, mint a véderő-törvényt, mert veszély fenyegette az országot. És most egy kivételes körülmények közt, kivételes czélzattal alkotott törvényt általános szabályként akar a hadügyi kormányzat alkalmazni azért, hogy boszút állhasson a nemzet fiain egy nemzeti küzdelem ellenében? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt gondolom, a t. miniszter ur igazat fog nekem adni, hogyha azt mondom, hogy sem a fegyelmet erősbbiteni, sem a katonai kötelességérzetet gyarapitani, sem pedig, ha törésre kerül a dolog, pld. háboru esetén, a véderőkötelezettség teljesitését fokozni nem fogják, ha ilyen erőszakoskodások, kivételes törvények általános szabályként való alkalmazását fogják igénybe venni. Arra kérem a t. miniszter urat, méltóztassék törvényszerű hatáskörében odahatni, hogy ilyen erőszakos, az igazságot, jogot és törvényt lábbal taposó intézkedések meg ne valósittassanak. Mert legyen meggyőződve a miniszter ur, hogyha ez bekövetkezik, akkor a t. miniszter ur és a t. kormány felett olyan erős birálat, még pedig olyan alakban fog elhangzani, milyen még 1867 óta nem hangzott el. Ismétlem azt, a mit már többször mondottam, hogy ennek a nemzetnek és a koronának egyaránt érdekében áll, hogy a koronát hű és igaz tanácsosok világositsák fel arról, hogy miről van szó. Keressék a kibontakozás utjait azon a téren, a melyen azt meg is találhatnák, ha csakugyan megvolna a miniszterelnök urban és a kormányban az a jóakarat, a melyre a t. miniszter ur oly gyakran hivatkozik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

(Az elnöki széket ismét Perczel Dezső foglalja el.)

Csodálatos, hogy a t. miniszterelnök ur homlokegyenest ellenkező eljárást követ a volt kormányokkal szemben. Talán azért, mert nem akarja kopiálni az elődei magatartását, a kik az indemnity-törvényjavaslattal jöttek elő, mert érezték, hogy szentesitett törvény következtében nem lehet kitérni az elől, hogy mindenekelőtt az indemnitási törvényjavaslat tárgyaltassék le, ha már a költségvetést letárgyalni nem lehet. A volt kormányok, a Khuen-féle kormány is a t. miniszterelnök urnak, még mint képviselőnek támogatásával azt az álláspontot foglalták el, hogy mig felhatalmazási törvény nincs, addig semmiféle más törvényt megalkotni nem lehet és nem szabad. Azért nem engedték azokat a törvényjavaslatokat letárgyalni, mert az indemnitás törvényes előfeltétel. Veszélyes preczedens alkottatnék, a mely nagyon megboszulhatná magát, hogyha költségvetés és indemnitás nincsen és ennek daczára külön törvény alkottatnék, a mit pedig a kormány könnyen keresztül vihetne abban az esetben, ha a nemzet törvényszerü és jogos kivánságainak teljesitése elől nem zárkóznék el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur és a kormány azt az álláspontot foglalta el, hogy keresni fogja a kibontakozás utját, a módozatokat, a melyek mellett a törvényenkivüli állapotot megszüntetheti és visszavezetheti a törvényhozást a rendes müködés medrébe. Nemes, hazafias feladat ez kétségen kivül, de hogy ezen megoldásnak, illetőleg ezen czél elérésének utját és módját egészen rosszul kezdeményezték, és hogy maguk a tények, továbbá a nyilatkozatok is, melyek a miniszterelnök ur részéről tétettek és itt elhangzottak, épen az ellenkezőjét szolgálják, ez már bizonyos. Hiszen ha a t. kormány a kibontakozás utjait komoly szándékkal és komoly czélzattal kereste vagy akarta volna keresni, az én egyéni felfogásom szerint — és ezt hangsulyozom — a kérdést igen szépen és simán megoldhatta volna abban az esetben, ha beterjesztette volna az 1903. évi ujoncz-javaslattal együttesen az 1904. évre szóló javaslatot is, ugy természetesen, hogy csak az eddigi létszámról legyen szó és kijelentette volna a t. kormány, hogy mindaddig, mig az uj véderőtörvény meg

Digitized by Google

nem alkottatik, a létszámfelemelés teljesen ki van zárva. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen gr. Khuen-Héderváry Károlynak bukását tulajdonképen az okozta, hogy ő csak az 1903. évre ejtette el a létszámemelést, illetőleg nem jelentette ki, hogy az 1904-dik évre nem tartja azt fenn, és midőn azt mondották ezen az oldalon, hogy gr. Khuen-Héderváry előbb beterjesztett és a felemelt ujonclétszámról szóló javaslatot visszavonta, onnan, abból az elnöki székből gr. Apponyi Albert kijelentette, hogy e javaslat visszavonva nincs, neki hivatalos tudomása nincsen arról, hogy e javaslatot visszavonták volna. Ha tehát — mondom — ezt világosan kijelentette volna a t. kormány, ebben az esetben már egy közeledési pontot találtunk volna, a mely a kibontakozás utjára vezethette volna a többséget és kisebbséget egyaránt, — természetesen a nemzet jogainak sértetlen fentartása mellett.

De, t. ház, ezzel kapcsolatban mi lett volna a további teendő? Ismételten hangsulyozom, hogy csak a magam nevében beszélek. *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Igy nem lehet tárgyalni!

Pezsgay Miklós: Ha az elnök is diskurál, a kormánypárt is diskurál, akkor nem lehet tárgyalni! *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Rendre!)*

Rigó Ferencz: De jól teszi! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Babó Mihály: A további teendő lett volna — nézetem szerint — az, hogy a kormány állásának hozzákötésével, — mert egyébként nem lett volna súlya az ő nyilatkozatának — kijelentette volna a következőket: Magyarország közjogi önállóságának megfelelően a nemzeti szineket és czimert tartalmazó jelvényt behozza a közös hadsereg magyar részébe; továbbá, hogy ugy a katonai képzőintézetekben, mint a katonai igazságszolgáltatás minden fórumán a dualizmus alapján a magyar nyelv érvényesülését biztositja; a magyar honos tiszteket a magyar ezredekhez áthelyezteti és hogy ott ezentúl csak magyar honosokat alkalmaztat és mindezeket az 1904. év folyamán megvalósitja, gyakorlatilag érvényesiti. Mert, t. képviselőház, ha kabinetkérdéssé téve, határidőhöz kötve ezeket a kijelentéseket a t. kormány megteszi, — majd a többire később konkludálok, egyelőre tehát ennek fentartásával, — megint talált volna egy olyan érintkezési pontot, a mely lehetővé tette volna a békés kibontakozást. Mert ne méltóztassék ám gondolni, t. ház, hogy mi is ott, a hol a nemzet jogainak érvényesitése ez által hátráltatni és lehetetlenné tétetni nem fog, ne nyujtanánk segédkezet ahhoz, hogy az ország abból a keserves helyzetből, a melyben ma van, kivezettessék. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Továbbá, talált volna ily érintkezési pontot, ha a többiekkel együttesen kijelentette volna a kormány, hogy a már előkészitett két javaslatot, t. i. a tisztviselők fizetésrendezéséről és az állami beruházásokról szóló törvényjavaslatokat még ez év folyamán a ház tárgyalásai alá bocsátja. Ez feltétlenül szükséges lett volna azért, — mert a mint már jeleztem, — ezen törvényjavaslatokat szegezte ellenünk a volt Széll-kormány. Ha tehát ezen törvényjavaslatok akkor a kormány és annak többsége által rendkivül sürgőseknek ismertettek el, én azt hiszem, ezeknek tárgyalása elől épen a közérdek szempontjából, kitérni nem szabad, nem lehet. — Továbbá, ha ugyanezekkel kapcsolatban — mert hiszen én junktimot látok összes kijelentéseiben, — kabinetkérdés tárgyává téve, kötelezőleg kijelentette volna a kormány, hogy a választási reformot megvalósitja és az erre vonatkozó törvényjavaslatot a választói jog széleskörü kiterjesztésével, a czenzus egyöntetü megállapitásával és leszállitásával, a községenkint való szavazás behozatalával és a választókerületek uj beosztásával megalkottatja ugy, — és ezt fontos körülménynek tartom a magam részéről — hogy akár a ház törvényszerü feloszlatása esetén, akár ezen országgyülés tartamának letelte után történő képviselőválasztás már az uj törvény alapján lesz eszközlendő. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Csak igy itélhet a nemzet!

Babó Mihály: Mert, t. képviselőház, ugyebár ellentétek voltak az önök és az ezen oldalon ülő képviselők felfogása között arra nézve, hogy a mai választási rendszer mellett a nemzeti akarat nyilatkozhatik-e meg avagy nem? Már most, miután maga a kormány hivatalos nyilatkozataiban és a t. képviselő urak felszólalásaikban is önmaguk ráhelyezkedtek arra az álláspontra, hogy igenis a mai választási törvény nagy igazságtalanságokat tartalmaz, sőt a miniszterelnök ur a kormány nevében bizonyos irányu változtatásokat maga is kilátásba helyezett, akkor csak nagyon természetes, hogy nekünk ezen az oldalon a nemzet érdekében ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy igenis a nemzeti akarat oly módon, oly körülmények között és oly választási törvény alapján nyilatkozzék meg, a mely a mostani választási törvény hiányait már orvosolja. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

S azután, ha mindezeket a kormány kijelentette volna és ha komoly czélja és vállalkozásának egyik fő feladata csakugyan ez volt, nem pedig, a mint kitünt, csak a katonaság liferálása, akkor ezeket a pontozatokat a t. kormánynak elő kellett volna itt terjeszteni, ha csakugyan komoly az a czélzat, a mint hogy komolynak kell lennie, mert a nemzet nagy érdekéről van szó, hogy a kibontakozás megvalósittassék, akkor mindezeket a kormánynak előterjeszteni hivatalos feladata és kötelessége lett volna. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Mert daczára annak, hogy a királyi kinevezés akként szól: »Magyar miniszterelnökömmé« és »magyar miniszteremmé« kinevezem, engedje meg a t. kormány azt, hogy kis mértékben valljuk mi is a magunkénak a kormányt, mert hiszen, hogyha érezzük a kormány intézkedéseinek sulyát és érzi azt a nemzet összes polgársága, akkor engedtessék, hogy szabad legyen remélnünk azt, hogy talán már egyszer az a fogás is érvényesül a kormány kebelében, hogy talán a nemzetnek miniszteriumaként fogja magát tekinteni és nemcsak a hatalom érdekét, hanem a nemzet érdekét is fogja szolgálni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Akkor pedig t. miniszterelnök ur nagyon természetes, hogy az előbbi kijelentése kapcsán meg kellett volna mondania azt, hogy a magyar nemzetnek a magyar nyelvhez való örök, elévülhetetlen, soha el nem idegenithető és el nem kobozható jogai érintetlenül maradnak és ezeknek a közös hadsereg magyar részében való gyakorlati érvényesitésére vonatkozólag ezuttal a harcz felfüggesztetik és áttétetik — mint a miniszterelnök ur maga is kijelentette — azon időre, a midőn a véderőtörvényjavaslat ide be fog terjesztetni. Mert abban az esetben, ha a miniszterelnök ur és a kormány olyan kijelentéseket tesz, hogy a jogfentartás megtörtént és csak a gyakorlati megoldás nyer időhaladékot, talán sikerült volna megtalálni azt az utat és módot, a melynek alapján a kibontakozást természetesen elérni lehet. Hiszen bizonyára még több feltételek is kapcsoltattak volna ezekhez t. képviselőtársaim részéről, bizonyára bizonyos kérdések kapcsoltattak volna hozzá a kormány és a t. túloldalon ülő képviselők részéről is, de azt gondolom, hogyha a t. kormány ezen kijelentéseket ugy, a mint hazafiui kötelessége lett volna, itt a házban megteszi, lett volna ut és mód az érintkezésre oly irányban, hogy a békés kibontakozás lehetőségét biztositsa, a mely az országnak, a nemzetnek nagy érdekeit szolgálta volna. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Eljutottam beszédem befejező részéhez; *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon és jobbfelől. Mozgás és zaj. Elnök csenget.)* mielőtt azonban befejezném beszédemet, engedje meg a t. ház, hogy a t. szabadelvü párt és a kormány katonai programmjára vonatkozólag egy rövidke megjegyzést tegyek. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Először is azt gondolom, hogy meglepett mindenkit, de meglepte magát a szabadelvü pártot is az, hogy 36 esztendő után kellett annak tudatára ébrednie, hogy neki, mint politikai tényezőnek, tulajdonképen mije hiányzik. Csodálatos, hogy a t. többség 36 esztendő alatt nem vette észre azt, hogy Magyarország legkényesebb, legfontosabb, legnagyobb horderejü kérdésében... *(Mozgás jobbfelől. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Pozsgay Miklós: Nagyon fontos ám ez a kormánypártra nézve!

Lovászy Márton: Nem érdekli a saját programmja! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Pozsgay Miklós: 36 esztendeig nem volt programmjuk; most mi megtaláljuk, és még sem hallgatják meg! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Holló Lajos: Halljuk elölről, mert ezt a részét nem hallottuk!

Babó Mihály: Mondom, t. ház, igazán meglepő, s azt hiszem, hogy a t. többség maga is csodálkozott azon, hogy 36 esztendő után kellett felsőbb figyelmeztetésre rájönnie arra, hogy hiszen ő neki a katonai kérdésekben tulajdonképen még álláspontja sincs, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert hiszen eddig nem volt egyéb az álláspontja, mint az, hogy meg kell adnia, be kell szolgáltatnia minden esztendőben a megállapitott ujonczlétszámot, hogy az ujonczok kellő időben előállittassanak. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* De ez, t. képviselőtársaim ott a túloldalon, talán csak nem volt programm? Hiszen ez a dolog természetében fekszik; ez a véderőrendszer olyan kikerülhetetlen következménye, a melyet csakugyan teljesiteni kell, és teljesiteni kellett és teljesitésének addig, a mig reménysége volt a nemzetnek arra, hogy törvénybiztositotta jogai a katonai élet terén megvalósittatnak, senki utját nem állta még az ellenzék részéről sem. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen csak akkor történt ellentállás, mikor a kormány egy olyan javaslattal állt elő, a mely az eddigi létszám emelését kivánta. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton: Tehát a konfliktust ők idézték elő.

Babó Mihály: Tehát nem az ellenzék állott elő az eddigi rendszer és gyakorlat megváltoztatását kivánva; korántsem, hanem igenis állást foglalt egy olyan kormányjavaslat ellen, a mely a terheknek fokozását célozta, a mely azok imminens emelkedését vonta maga után, ugy emberben, mint pénzben, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* sőt azt hiszem, hogy még lóban is, a mit a t. hadügyi kormány, ugy látszik, értékesebbnek tart az embernél. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Igazán bámulatos, hogy a t. többség ezt a kérdést ez ideig nem tette megfontolás tárgyává, és különösen bámulatos ez akkor, ha figyelembe veszszük, hogy tudta és tudnia kellett, miszerint a véderő-revizió kérdése napirendre kell, hogy kerüljön a legrövidebb idő alatt, és tudta, tudnia kellett azt is, hogy ha 1889-ben az akkori véderőtörvényjavaslat tárgyalása alkalmával már bizonyos kérdések előre vetették árnyékukat, akkor itt erős összeütközés lesz a nemzeti jogok és a hatalom érdekei között. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nos hát, ha az ország sorsának intézésére hivatottnak és jogositottnak tekintette magát a t. többség, akkor egyéni felfogásom szerint meg kellett volna, hogy állapitsa a maga programmját, önakaratát

Digitized by Google

szabad elhatározásából és minden idegen befolyástól menten. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. Mozgás és zaj. Elnök csenget.)*

Holló Lajos: Ezt a programmot sem maga állapitotta meg, hanem Bécsből kapta! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Babó Mihály: Hiszen, t. ház, az a parlamenti rendszernek és a parlamenti életnek feje tetejére állitása, hogy egy többség, a mely az alkotmányos jogoknak gyakorlására s az alkotmányos kötelességek teljesitésére van hivatva és kötelezve, nem a maga akaratából, nem a maga meggyőződéséből, hanem felsőbb parancsszóra állapitja meg a maga programmját *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton: S akkor is titokban! *(Elnök csenget.))*

Babó Mihály: . . . és csak akkor foglalkozik a nemzet legfontosabb kérdéseivel, a mikor arra felülről egyenesen kötelezve van. Hát, t. ház, én azt gondolom, hogy ez nagyon veszedelmes preczedens és a magyar alkotmánynak még nagyon, nagyon sok kárt fog okozni. Épen ezért nekünk lehetetlenség elhallgatni, hogy itt egy olyan eljárás követtetett, a mely az alkotmányosság fogalmával, eszméjével homlokegyenest ellenkezik. Ha a t. többség hirdette és az volt a meggyőződése, hogy a nemzeti akaratot és felfogást ő képviseli, akkor neki azt a nemzeti akaratot és felfogást kifejezésre is kellett volna juttatnia akkor, a mikor még ezek a dolgok nem voltak annyira élére állitva, mint most a kormány és többség magatartása következtében. Mert ha akkor programmját és álláspontját kifejtette volna a katonai kérdésekben a t. többség, bizonyára nem fejlődtek volna ezek a dolgok oda, a hova most fejlődtek, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de mert a t. többség hallgatott, mert nem volt meggyőződése ebben a kérdésben, hallgatott, mert nem volt szabad felfogását, a melyet talán vallott, nyiltan kifejezésre hozni, belesodorta a nemzetet abba a szerencsétlen helyzetbe, mely miatt a felelőséget a t. többség és a t. kormányra háritom át. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De nézzük csak a katonai programmot. *(Halljuk! balfelől.)* Jellemezzük csak nagyon röviden. *(Falk Miksa közbeszól.)* Nem értettem a t. képviselőtársam közbeszólását és igy sajnálom, hogy nem tehetek rá megjegyzéseket. Ha érdemes a megjegyzésre, ugy tegye meg azt képviselőtársam ismételten, *(Felkiáltások jobbfelől: Nem szólt semmit, csak köhögött!)* vagyok annyi tisztelettel képviselőtársaim mindegyike iránt, hogy közbeszólásaikat, a mennyiben azok fontosak és az ügyre vonatkoznak és nem tisztán csak kötekedés — mindenkor illő tisztelettel válaszra érdemesitem. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem szólott egy szót sem. Derültség balfelől.)* Mert egy közbeszólás sokszor a legfontosabb, a legéletbevágóbb kérdéseket érinti és a legnemesebb eszméket és gondolatokat keltheti fel bennünk. De viszont megtörténhetik az is, *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy egy közbeszólás oly sulyos vádakat tartalmaz a beszédet tartó képviselővel szemben, melyeket visszautasitás nélkül hagyni nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én tehát tiszteletből kértem közbeszóló képviselőtársamat, *(Felkiáltások jobbfelől: Nem szólt közbe! Derültség balfelől.)* hogy a mennyiben indokolt a megjegyzése, ismételje azt, hogy válaszban részesithessem.

B. Feilitzsch Arthur: Ez a komoly tárgyalás?

Babó Mihály: Méltoztassék a t. közbeszólt képviselő urnak meggyőződve lenni, hogy az ő közbeszólására *(Derültség és zaj.)* nem azért tettem meg kijelentésemet, mintha nekem arra szükségem volna, hogy ezzel az időt kihúzzam. *(Élénk derültség a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Tudjuk! Zaj.)* Korántsem. Hanem igenis vallom azt, a mit a miniszterelnök ur mondott a miniszterelnöki székből, hogy meg kell hallgatni minden egyes közbeszólást és erre vonatkozólag is komoly méltósággal kell megjegyzést tenni azért, hogy minden félreértést kikerüljünk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A katonai programmot én nagyon röviden akarom jellemezni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A katonai programmot addig, mig azt Bécsből meg nem rendelték, tulajdonképen az ellenzék képviselte és juttatta kifejezésre. A katonai programmra vonatkozólag engedje meg tehát a t. ház, hogy én egy közmondással éljek és azt azzal a képletes kijelentéssel illusztráljam, hogy én a katonai programmot hasonlitom az udvarhelyi nagy haranghoz, a mely, a mint méltóztatnak tudni, arról volt nevezetes, hogy szép és kellemes hangja volt. Megtörtént vele azonban az a szerencsétlenség, hogy megrepedt. Természetes, hogy ekkor hangja recsegővé vált. Erre összeültek az ott lakók, hogy mittevők legyenek és abban állapodtak meg, hogy biz azt körül kell abroncsolni. Ezt meg is tették, de bizony az a szép hangu harang nem kapta vissza régi hangját. Végül, a mit kerülni akartak a nagy kiadás végett, mégis ujra kellett azt öntetni és akkor az a harang ismét visszanyerte szép hangját, a mely a népnek szivét és lelkét megnyerte mindannyiszor, valahányszor megszólalt, ha egyébre nem, legalább hitbéli kötelességének teljesitésére. Igy vagyok én a katonai programmal, a melyet addig, mig a szabadelvü pártra rá nem parancsoltak, csak az ellenzék juttatott kifejezésre és a melynek szép hangja eljutott a nép szivéhez, lelkéhez, magával ragadva azt. Hiszen itt voltak a hivatalos küldöttségek, a melyek a ház elnöke által fogadtattak a ház ülései előtt. E szerint kétségtelen, hogy az a katonai programm, melyet mi képviselünk önökkel szemben, az egy haranghoz hasonlitott, a melynek hivó szózatát a nemzet megértette. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ide került azonban az a programm is, a mely a

Digitized by Google

Lloyd-klubban megállapittatott, a mely azonban a kilenczes bizottság munkája alatt megrepedt és akkor jött a miniszterelnök ur, hogy az abroncsolás munkáját végezze; mert nem az a programm került ide, mely a szabadelvü pártban megalkottatott, hanem az, mely a miniszterelnök ur módositásaival került ki. Hangoztatták tehát a t. túloldalról ezt a katonai programmot, de bizony a nemzetnek ezrei és milliói nem hallgattak annak hivó szózatára, mert megérezték, hogy ez a harang bizony recseg és azért, mert megérezték, hogy ez a harang az emberek lelkeit magával ragadni nem tudja, mint az udvarhelyi nagy harangot, azt is ujra kell önteni, és ha ujra öntik önök és visszanyeri azt a hangját, a mely volt akkor, mikor még meg nem repedt, ha visszhangozni tudja a nemzet felfogását, ha el tudja találni a szivekhez és lelkekhez vezető utat és ha kifejezésre juttatja azon nemzeti gondolatokat és érzéseket, a melyeknek mi szószólói voltunk, akkor a nemzet meg fogja érteni hivó szavát, szivesen zarándokolnak a törvényhozás elé, és pártkülönbség nélkül abban a megtiszteltetésben fogják a törvényhozást reszesiteni, hogy elismeréssel lesznek iránta, mert a nemzetet visszaadta önmagának. *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Én tehát arra kérem a t. miniszterelnök urat és a t. kormányt, arra kérem a t. többséget is, hogy azt a katonai programmot méltóztassék ujból átdolgozva olyan tartalommal ellátni, a mely megfelel annak, a mit a miniszterelnök ur mondott, hogy egészen nemzeti és élesen kidomboritja mindazon nemzeti kivánságokat, a melyek a népek millióinak lelkében élnek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De miután a miniszterelnök ur programmja ezt nem tartalmazza, miután a napirenden lévő törvényjavaslat olyan czélt szolgál, a mely mindezeknek ellenkezője, én természetesen azt a javaslatot nem fogadhatom el. Hogy pedig a t. kormánynak megadjam a lehetőséget arra, hogy ezen fontos kérdésben álláspontját akként fejezhesse ki, hogy az az ellenzék és a nemzet álláspontjával is találkozzék, leszek bátor a következő határozati javaslatot benyujtani. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa):* »Felhivja és utasitja a ház a kormányt, hogy: 1. a tisztviselők fizetésrendezéséről szóló és az állami beruházásról szóló törvényjavaslatokat még ez év folyamán vétesse tárgyalás alá.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Szükséges ez azért, hogy annak a kormánynak, a melynek közvetett uton ugyan, de örökébe lépett a t. miniszterium, elvállalt becsületbeli kötelességét teljesitse. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Olvassa):* »2. A választási reformot készitse elő és az arra vonatkozó törvényjavaslatot olyan időben terjeszsze a ház elé, hogy a legközelebbi képviselőválasztás már az uj választási törvény alapján legyen eszközölhető.» *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez kikerülhetetlenül szükséges azért, mert, mint a t. miniszterelnök ur a felszólalásában is hangsulyozta, a mai választási törvény oly nagymérvü hiányokkal és gyakorlati tekintetben figyelmen kivül nem hagyható fogyatkozásokkal rendelkezik, hogy azoknak megszüntetését maga a t. miniszterelnök ur is a nemzet érdekében állónak tekintheti. De szükséges azért is, hogy a nemzet nagyobb rétege vitetvén be a választók közé, sokkal intenzivebben nyilatkozhassék meg a nemzet akarata és hogy mindig közelebb jussunk ahhoz az elvitázhatatlanul igaz és a valóságban mielőbb megvalósitandó álláspontokhoz, hogy azok, a kik terheket viselnek és a hazafiui kötelességet teljesitik, szavazati jogukkal az ország ügyeinek intézésében bár közvetett uton befolyást gyakoroljanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Olvassa):*

»3. A véderő-törvényjavaslatot alkotmányos tárgyalás végett az 1904. év első felében terjeszsze be.« A miniszterelnök ur maga is rámutatott arra, hogy a véderőtörvény reviziója sürgős és kikerülhetetlen feladat, azonban a t. miniszterelnök ur nem jelölt meg időt. Mi is tisztában vagyunk azzal, hogy a véderőtörvény reviziója a magyar nemzet érdekében is elodázhatlan feladat, de van egy sokkal fontosabb érdek is, és ez az, hogy lehetetlen fentartani azt az állapotot, hogy Magyarország legéletbevágóbb ügyeiben évről-évre, hónapról-hónapra u. n. provizórius intézkedések történjenek. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én azt gondolom, hogy ez a helyzet kellemetlen magára a kormányra, de végzetes lehet a nemzetre, végzetes lehet magára a dinasztiára is, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ha a nemzet arra a meggyőződésre jut, hogy a királyi szentesitéssel ellátott törvények csak akkor kötelezők, midőn a nemzettel szemben kell őket megvalósitani, de mikor a nemzet érdekeit kell érvényesiteni, akkor azok félrelökhetők, felfüggeszthetők, átgázolhatók. Ezzel nem tesz jó szolgálatot a kormány és a többség sem a királynak, sem a királyi családnak, sem a nemzetnek, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* sőt hazafias kötelessége törekedni, hogy ezen időleges állapotnak egyszer, s mindenkorra vége vettessék. Vagy van erő és akarat a kormányban és a többségben arra, hogy azokat a gondolatokat, melyeket agyában megkonstruál, megvalósitsa, ebben az esetben ezt tenni kötelessége, ha pedig nincs, sokkal jobb, ha helyet ad azoknak, a kik gondolatokat hoznak ide a parlament elé, hogy azok törvény alakjába öntve, a nemzet érdekeit szolgálják. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

»4. A közös államadósságnak Magyarországra átvállalt részének kiegyenlitése tárgyában oly időben terjesztendő elő törvényjavaslat, hogy az a vám- és kereskedelmi szövetségről szóló javaslatot megelőzőleg törvényerőre emeltessék, s ezzel kapcsolatban mutassa be az u. n.

Digitized by Google

közös aktivák leltárát is.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Miután akkor, midőn felszólalásom ezen részét elmondtam, a miniszterelnök urhoz nem volt szerencsénk, talán nem veszi rossz néven a t. ház, ha ezt a pontot pár szóval megindokolom. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A miniszterelnök ide sem hallgat! Halljuk! Halljuk!)*

Elnök *(csenget)*: Ez nem zavarja a tanácskozást és nem házszabályellenes dolog, hogyha a miniszterelnök ur valakivel beszél. Tessék folytatni.

Babó Mihály: Hazánk 36 éves történelméből azt a meggyőződést meritettem, hogy mindannyiszor, midőn Magyarország és Ausztria között a legfontosabb közgazdasági kérdés vár megoldásra, a kormányok egyszerüen más térre terelték a közfigyelmet azért, hogy a nemzet érdekei, s jogai oly megoldást ne találjanak, mely Ausztria rovására esik, de az igazságnak megfelel. Beszédem folyamán jeleztem, milyen igazságtalanságok következtettek el a nemzettel szemben az 1867 : XV. törvényczikk alapján, midőn a közös adósságok hozzájárulásához Magyarország évenkint 29,188.000 koronát vállalt el. Rámutattam, miként kárositották meg Magyarországot. Ha a miniszterelnök ur kormányprogrammjaként vállalja azt az elvet, a melyet kijelentett, hogy a takarékosságot minden téren érvényesiteni kivánja, akkor elengedhetetlen kötelessége, hogy mindazokat a jogtalanságokat, melyek a nemzet anyagi érdekét hátráltatják, eltávolitsa és gondoskodjék oly jövedelmi forrásokról, a melyek viszont a nemzetet erősbitik. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azonban aligha fog engem a túloldalon ülő t. képviselő urak közül bárki is megczáfolni, — azt hiszem, a kormány t. tagjai közül senki, — a midőn azt mondom, hogy akkor, midőn azon terhek átvállalása történt, a midőn a leltározás az 1867. deczember 31-iki állapotnak megfelelőleg foganatosittatott, akkor — nem tudom, hogy az osztrákok vakmerőségén, vagy a magyar kormány együgyü ügyetlenségén boszankodjam-e; — *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de az bizonyos, hogy elkövettetett az a rettenetes mulasztás, a mely azóta pótolva nem volt, hogy azok a közös aktivák, a melyek Magyarországot és Ausztriát együttesen illetik, akkor leltározva, legalább a törvényhozás tudtával, nem voltak és azok ma sincsenek megállapitva és azóta nem terjesztettek a ház elé semmiféle olyan kimutatások, hogy azok mennyiségével és természetével tisztában lehettünk volna. Meg fogom köszönni, ha a t. pénzügyminiszter ur e tekintetben megczáfol és az adatokat rendelkezésünkre fogja bocsátani. Nekem nincs róla tudomásom, de egyet tudok, t. pénzügyminiszter ur, tudom azt, hogy Magyarországnak nem egy törvénye van, a mely a közös ügyek körüli kiadások és póthitelek egy tekintélyes részét a közös aktivákra utalta.

Ebből tehát én azt a tényt állapitom meg és azt a következtetést vonom le, hogy kellett és kell lennie közös aktivának.

Már most kérdem, t. pénzügyminiszter ur, vajjon közömbös e az országra, különösen akkor, a midőn Ausztria a 67-ki állapot szerinti leltározás alkalmával Magyarország rovására számbavette még azokat a többleteket is, a melyek az ottani földtehermentesités kapcsán neki készpénzként maradtak és azokat elköltötte, és az abszolut uralkodás alatti adósságoknak nem az 1849-től 1867-ig volt abszolut rendszer adósságait vette számba, hanem azt, a mely visszament 1806-ig. Bocsánatot kérek, ily körülmények között mulasztás történt, hogy nem vétettek számba a közös aktivák és nem adatott mód és alkalom arra, hogy a törvényhozás esetleg azon aktivák felhasználásával, a melyek Magyarországot illetik, azt az államadósságot kiegyenlithesse, vagy legalább törleszthesse.

Én tehát épen azért kértem és kérem, hogy ez irányban megfelelő alkalommal a határozati javaslat következtében a t. kormány a kimutatást előterjeszsze. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én egy kéréssel zárom be beszédemet, a melyet a kormányhoz intézek. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Talán még nem késő, tegye megfontolás és meggondolás tárgyává azt, vajjon lát-e utat és módot arra, hogy az országot ebből a szerencsétlen helyzetből akként vezethesse ki, hogy a nemzet jogai érvényesüljenek, a nemzet kivánságai teljesittessenek? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha igen, mi szives készséggel nyujtunk neki segédkezet, mert ennek teljesitése hazafias kötelességünk; de abban az esetben, ha a nemzet jogosult kivánságainak, törvényadta jogainak érvényesitését nem tudja biztositani a t. kormány, nagyon természetes, kénytelenek vagyunk a harczot szintén hazafiui kötelességből folytatni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra. *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Ugron Gábor: Kérem a határozati javaslat felolvasását.

Elnök: Miután kérik, tessék a határozati javaslatot felolvasni.

Endrey Gyula jegyző *(olvassa)*: »Határozati javaslat. Felhivja és utasitja a ház a kormányt, hogy:

1. a tisztviselők fizetésrendezéséről és az állami beruházásról szóló törvényjavaslatot még ez év folyamán vétesse tárgyalás alá.« *(Élénk helyeslés a szélsőbalodalon.)*

2. A választási reformot készitse elő és az erre vonatkozó törvényjavaslatot oly időben terjeszsze a ház elé, hogy a legközelebbi képviselői választás már az uj választási törvény alapján legyen eszközölhető. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

3. A véderőtörvényjavaslatot alkotmányos tárgyalás végett az 1904. év első felében terjeszsze be. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

4. A közös állami adósságok Magyarországra átvállalt részének kiegyenlitése tárgyában oly időben terjeszszen elő törvényjavaslatot, hogy az a vám- és kereskedelmi szövetségről szóló javaslatot megelőzően törvényerőre emelkedhessék és annak kapcsán mutassa be a közös aktivák leltárát.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Kik vannak aláirva? Endrey Gyula jegyző olvassa):* Babó Mihály. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Kubik Béla. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Eitner Zsigmond. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Kecskeméthy Ferencz. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Szederkényi Nándor. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Rigó Ferencz. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Csávolszky Lajos. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Lengyel Zoltán. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Barabás Béla. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Egy olvashatatlan aláirás. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Gabányi Miklós. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Szluha István. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Olay Lajos. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Ismét egy olvashatatlan aláirás. Pozsgay Miklós. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: A házszabályokhoz kérek szót! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Nessi Pál képviselő ur a házszabályokhoz kért szót.

Nessi Pál: T. képviselőház! Tekintettel arra, hogy az idő már előrehaladott, egészen röviden akarok csak egy kijelentést tenni a házszabályok 221. és 222. §-ára való hivatkozással. A házszabályok 222. §-a értelmében az elnök részéről tett figyelmeztetést visszautasitani nem szabad. Ha egy férfi hibázott, kötelessége hibáját belátni. Én az imént felháborodásomban az elnöki figyelmeztetést visszautasitottam. Hibámat belátom és sajnálom, hogy az elnöki méltóságot és a házat ezzel megsértettem. *(Helyeslés.)* De, t. képviselőház, a midőn ezen kijelentést kötelességem férfiasan megtenni, egyuttal reá kell mutatnom, hivatkozva a házszabályok 221. §-ára azzal; hogy ezen kijelentésemre mi inditott és a felháborodást bennem mi keltette fel? *(Halljuk! Halljuk!)*

Kétségtelen dolog, hogy valamennyiünknek, a ház bármelyik oldalán ülünk is, aggódó figyelemmel kell lennünk arra, hogy a ház elnöki állásának méltósága megőriztessék. Ennek azonban szükséges előfeltétele, hogy a ház elnöke pártatlanságát minden esetben és minden körülmények között megtartsa, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és soha oly kijelentést abból a magas székből ne tegyen, a mely bármelyik oldalon is azt a gyanut felkelthetné, hogy az pártoskodásból történt.

Babó Mihály t. képviselőtársam beszéde alatt a ház igen t. elnöke Babó Mihályt beszéde közben, hivatkozással a házszabályok 221. §-a értelmében, félbeszakitotta és azt mondotta, hogy szóljon a tárgyhoz. Én élénk figyelemmel hallgattam Babó Mihály képviselőtársam beszédét. T. képviselőtársam akkor, kapcsolatban a tárgyalás alatt lévő katonai javaslattal, a tisztviselők fizetésrendezéséről szólt. *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)*

Rövid akarok lenni felszólalásomban, ha azonban a t. túloldal kivánja, megmagyarázom, hogy milyen összefüggésben van ez a tárgygyal. Ha akkor, a midőn egy javaslattal állanak elő, a mely nagy vér- és pénzáldozatot követel, ezzel szemben pedig a t. miniszterelnök ur a takarékosságot hirdeti és azt mondja, hogy a tisztviselőknek tett igéretet nem fogja teljesiteni, a melyet azok már készpénz gyanánt vettek, sőt eszkomptáltak is, akkor, t. képviselőház, jogában van az itten ülő és kritikát gyakorolni hivatott képviselőnek, hogy ezen kérdéseket összekapcsolva, tárgyalás alá vegye. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Aggódó gonddal kell figyelnünk, hogy a ház elnöki állásának méltósága minden körülmények között megóvassék. De van a háznak egy egyhangu határozata, a mely a legutóbbi időben hozatott és a mely kimondotta, hogy az elnökség azon szellemben vitessék tovább, a melyben azt az előző elnök, gróf Apponyi Albert ur tette. *(Zaj jobbfelől.)*

Ugron Gábor: Nincs egy hete, hogy elfogadták!

Kubik Béla: Már visszaszivják! *(Zaj.)*

Nessi Pál: A ház egyhangu határozata volt, hogy bár gróf Apponyi Albert leszállt arról a magas méltóságról, az ő szelleme ott tovább is megmaradjon. A gróf Apponyi Albert szellemében kezelt házszabályok szerint sohasem történt meg az, hogy tőlünk a szót elvonták, hogy mikor a javaslattal kapcsolatos kérdések vita tárgyává tétetnek, ezért a szónokot figyelmeztették volna, mert ez a szónokkal szemben oly terrorizmus, a melyet szó nélkül hagyni nem lehet. *(Nagy zaj és ellenmondások jobbfelől.)* Vagy akarják önök a saját határozatukat effektuálni vagy nem! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha akarják, akkor legyen ott gróf Apponyi Albert szelleme továbbra is. Ha nem, akkor mondják meg és változtassák meg előbbi határozatukat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbfelől.)*

Gajáry Géza: A házszabályokhoz szóljon!

Nessi Pál: A házszabályok 221. §-át magyarázom. A ki nem ismeri, olvassa el. Ezeket kötelességem volt elmondani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én mindenekelőtt konstatálom, hogy az előttem felszólalt t. képviselő ur egész felszólalása vét a házszabályok 222. §-a ellen, mert semmi egyebet nem tett, mint megjegyzés és birálat tárgyává tett egy elnöki figyelmeztetést, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* a mit pedig sem azonnal, a beszéd félbeszakitásával, sem azután, a házszabályok czimén, tenni nem le-

Digitized by Google

het. (*Helyeslés jobbfelől.*) A mi a dolog érdemét illeti, világos, hogy a 221. §. jogot ad az elnöknek arra, hogy a szónokot figyelmeztesse, esetleg a szót tőle meg is vonja, ha a tárgytól eltér. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ha eltér!*) Tökéletesen ugy áll a dolog, hogy a ház eddigi elnökei ezt a jogukat a legnagyobb türelemmel gyakorolták, illetőleg — mondjuk — egyáltalában nem vették igénybe.

Nessi Pál: Helyesen gyakorolták! (*Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbról.*)

Gr. Tisza István miniszterelnök: És én a magam részéről nagyon helyesnek is tartom, hogy normális körülmények közt, olyankor, mikor a háznak minden oldalát tisztán azon szándék vezeti, hogy az ügyek mentől teljesebb megvilágitás mellett intéztessenek el, az elnökség a legnagyobb kiméletességgel járjon el joga gyakorlásában. (*Helyeslés.*)

Lengyel Zoltán: Nincs kétféle házszabály! (*Zaj.*)

Gr. Tisza István miniszternök: Kétféle házszabály nincs, de a kisebbségnek van kétféle magatartása. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez igaz!*)

Kubik Béla: Hát kétféle kormányelnök nincs? (*Zaj.*)

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az is van!

Kubik Béla: Hogyne volna! Meg háromszinü! Sárga-fekete meg épen van!

Kecskeméthy Ferencz: Bécs felé is más, meg befelé is más. (*Folytonosan tartó zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.*)

Elnök (*csenget*): A házszabályok helyes alkalmazásáról szólnak az urak és épen folytonosan megszegik azokat!

Kecskeméthy Ferencz: Köszönje meg, ha türelmesen meghallgatjuk! (*Zaj.*)

Elnök: Azt megköszönni nem kell! A szólásszabadság alapján szólhat mindenki. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt, hogy meghallgassanak a képviselő urak, a házszabályok és az 1848-iki törvény alapján követelem! (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Lengyel Zoltán: Kimenni is szabad! (*Élénk felkiáltások a jobboldalon: Tessék.*)

Gajáry Géza: Az lenne csak hasznára az országnak! (*Zaj. Elnök csenget.*)

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én vigasztalódni fogok, ha Lengyel Zoltán képviselő ur kimegy és azt hiszem, vigasztalódni fog mindenki, a ki a magyar parlament méltóságát szivén viseli. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Kubik Béla: Ha csak gorombáskodni akarnak ... (*Zajos derültség és felkiáltások a jobboldalon: Mi gorombáskodunk? Elnök csenget.*)

Zboray Miklós: Körberrel szemben ezt a nagy felbuzdulást!

Holló Lajos: Kubinyi Géza, hol van a Körber-féle elégtétel? (*Folytonos zaj a ház minden oldalán.*)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek! Méltóztassanak meghallgatni a miniszterelnök urat!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A mint nagyon helyeslem azt, hogy az elnökség a házszabályokat a lehető legtürelmesebb módon és mértékben alkalmazza olyankor, a mikor normálisak a viszonyok, másrészt azonban, ha a háznak egy csekély töredéke részéről (*Zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.*) az a tendenczia nyilatkozik meg, hogy visszaéljen ... (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Holló Lajos: Az őszeresek a csekély töredék! (*Elnök csenget.*)

Papp Géza: Az »Egyetértés« vasárnapi számát olvassák el! (*Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*)

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... hogy visszaéljen a házszabályokban lefektetett jogokkal, abból a czélból, hogy maga a parlament intézménye tehetetlenségre kárhoztattassék, (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.*) diszkreditáltassék és megrontassék: azzal szemben igenis nemcsak jog, de kötelesség is élni a házszabályokban lefektetett minden jogunkkal. (*Zajos helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur jelentkezett szólásra.

Lengyel Zoltán: Személyes kérdésben csak egy igen rövid megjegyzésre vagyok bátor szoritkozni. A miniszterelnök ur örömét fejezte ki a felett, hogy ha én a házból kimenni hajlandó volnék.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Csak megvigasztalódnám!

Lengyel Zoltán: Én nagyon örülök, ha a t. miniszterelnök urnak nem tetszem, mert én ellenfele vagyok. Egyet konstatálok, és ez az, hogy az én kimenetelemen csak a t. miniszterelnök ur örülne, de ha a miniszterelnök ur ott hagyná azt a széket, akkor az egész ország vigasztalódnék. (*Nagy zaj és derültség a jobboldalon. Helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Ugron Gábor: T. ház! A miniszterelnök ur azon nézetének adott kifejezést, hogy Nessi Pál felszólalása nem volt helyénvaló. Ezt a nézetet én nem osztom, sőt vissza kell, hogy utasitsam. A házszabályokat kezeli az elnök, de a házszabályok kezelésének a módjához hozzászólhat a ház minden tagja, sőt a házszabályok e tekintetben kivételt alkotnak, mert a házszabályokhoz hozzászólni mindenkinek minden alkalomkor jogot engednek. Nessi Pál nemcsak hogy nem az elnök eljárását birálta, sőt mivel az elnök eljárására nézve előbb megjegyzéseket tett és azokért rendreutasitást kapott, ő ezen rendreutasitás után is a ház elnöke iránt megkövető szókat használt. Azután birálta és kifejtette nézetét, hogy a házszabályok milyen értelemben lennének kezelendők. Erre nézve nem a minisz-

Digitized by Google

terelnök ur nézete a döntő, mert e tekintetben csak annyi jogot gyakorolhat ő, *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)* mint bármely más képviselő, s miután ő még nem is képviselő, még annyi jogot sem gyakorolhat. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Az elnökre nézve csak egy lehet irányadó, t. i. az, hogy a ház miként mondotta ki a maga véleményét. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* A ház pedig nem régen, néhány nappal ezelőtt, épen az elnöki szék ujabb betöltése előtt való nap, elfogadta Hellebronth Géza képviselőtársamnak azon inditványát, hogy a házszabályok jövőre is azon szellemben kezelendők, a miként azokat Apponyi Albert elnök ur kezelte. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. Zaj jobbfelől.)* Igaz, hogy ez a határozat meghozatott, igaz, hogy ez a határozat el nem töröltetett, s a mig ez a határozat egy másik határozat által meg nem változtattatik, a mig ez a határozat irányadó reánk nézve, addig irányadó az elnök urra nézve is. *(Élénk helyeslés a baloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Arra nézve, hogy itt a házban akár egyik képviselő, akár egy olyan hivatalos személyiség, a ki nem is képviselő, akként beszéljen, hogy igy kivánom és igy óhajtom, *(Nagy zaj a jobboldalon.)* annyit jegyzek meg, hogy itt senki sem diktátor, *(Nagy zaj a jobboldalon.)* itt mindenkinek a ház szine előtt a szerénység mezében kell megjelenni. *(Folytonos nagy zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

És én, t. ház, nem intézhetek más kérést az elnök urhoz, mint azt, hogy kezelje a házszabályokat lelkiismeretesen, a ház utasitása szerint. *(Élénk helyeslés a baloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Az imént elhangzott felszólalásokra kötelességemnek tartom az elnöki székből pár rövid megjegyzést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, a ház meggyőződhetett arról, hogy ugy, a mint elnöki székfoglalóm alkalmával kijelentettem, én minden tekintetben elsősorban a házszabályt tartom irányadónak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Jelen esetben én az illető képviselő urat akkor, mikor ő már másfél órán keresztül beszélt és alig valami csekély részben szólt a szőnyegen levő tárgyhoz . . . *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zajos ellenmondások és zaj a szélsőbaloldalon.)* Kérem, respektálják a házszabályt. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)* és ha mindenki szólhat, méltóztassanak az elnököt is meghallgatni, különösen ily megtámadás után. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ismétlem, mikor Babó képviselő ur a tisztviselők fizetésének rendezéséről háromnegyed órán keresztül beszélt, nem utasitottam rendre, hanem figyelmeztettem arra, hogy a házszabályok kötelességemmé teszik, hogy arra kérjem, térjen át a tárgyra. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Én csak azt tettem, a mit Szilágyi Dezsőtől kezdve mostanig minden elődöm megtett. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Ebben senki a házszabályok megsértését soha nem látta, hanem csakis az elnök azon buzgalmát és lelkiismeretességét, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* a melylyel a házszabályok megtartására ügyelni köteles. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Én tehát ugy, a mint eddig is nem ismertem e helyen semmi mást, sem kérést, sem óhajt, csak a házszabályt és saját lelkiismeretemet, jövőre is igy fogok eljárni, és hintsenek utamba akár rózsát, akár tövist, engem nem fognak kötelességem teljesitésétől eltántoritani sem az egyik, sem a másik oldalról. *(Általános helyeslés.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Talán fölösleges is, de azért Ugron Gábor képviselő ur felszólalására annyit mégis meg kell jegyeznem, hogy itt mindenféle diktátorság elleni hősi kirohanás egészen fölösleges volt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a baloldalon.)* Azt, hogy »igy óhajtom«, »igy akarom«, vagy ehhez hasonlót nem mondtam, hanem egyszerüen elmondtam egyéni meggyőződésemet *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Élénk ellenmondások balfelől.)* és kértem a háznak ilyen irányu állásfoglalását.

Arról biztosithatom a képviselő urat, hogy én egyáltalán semmivel több jogot, mint a mi engem megillet, igénybe venni nem kivánok és nem is fogok. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Szeretnék tökéletesedni, szeretném a szerénységnek egy magasabb mértékét elsajátitani, mint a mivel talán birok. De engedje meg a t. képviselő ur, leczkét a szerénységből a képviselő urtól bizonyára nem fogok venni. *(Éljenzés és derültség a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Ez is öröklött viccz! A papától örökölte! *(Zaj a jobboldalon.)* Hallottam az apjától!

Holló Lajos: T. ház! Én csak három másodperczig veszem igénybe a ház szives türelmét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Világosan hallottam, hogy azt mondotta a miniszterelnök ur, illetőleg azt akarta kifejezni, hogy a házszabályoknak eddigi kezelését helyesnek találta a rendes viszonyok között, de nem normális viszonyok között, mint a minők mostan vannak, mégis szigorubban, hogy ugy mondjuk, preczizebben, szóval az eddigi rendszertől eltérő rendszerben kell kezelni a házszabályokat.

Hát bocsánatot kérek, épen ez áll ellentétben a házszabályokkal. Mert itt obstrukczió folyt már nem tudom hány hónap óta. Ezalatt kezeltettek a házszabályok ugy, a hogy azokat gróf Apponyi Albert kezelte, s a t. ház elhatározta, hogy a házszabályokat tovább is ebben a szellemben kivánja kezeltetni. *(Derültség a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Hát nem igaz? *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Digitized by Google

Holló Lajos: Ennek következtében maga a t. miniszterelnök ur azon magas állás tekintélyének erejével, melyet betölt nemcsak mint miniszterelnök, de mint egy nagy, tekintélyes és többségi pártnak a vezére is, nem mondhatja ki azt, hogy jövőre a házszabályok másképen kezelendők, mint a hogy eddig kezeltettek. *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Hiszen, kérem, ha a logikának nincsen semmi értelme, akkor nem lehet beszélni. Tény az, hogy azt mondta a t. miniszterelnök ur, hogy eddig jogosult volt a házszabályoknak ezen kezelése, miután azonban ma már nem normális viszonyok vannak, a házszabályok kezelése az előbbitől eltérő lehet, s igy a házszabályok más szellemben kezelendők.

A t. miniszterelnök urnak ezen állitása ellen, az ellen t. i., hogy ma másként lehet a házszabályokat kezelni, mint ezelőtt, mi ezen oldalról a leghatározottabban tiltakozunk. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Rakovszky István: T. ház! Én is a házszabályok helyes alkalmazásának kérdéséhez kérek szót.

Nem akartam felszólalni, mert a t. miniszterelnök ur ezen kijelentése figyelmemet elkerülte. De ha ugy áll, a mint t. barátom, Holló Lajos mondotta, akkor kell, hogy én is a legerélyesebben ellenálljak azon felfogással szemben, melyet a tisztelt miniszterelnök ur hangoztatott. És én inditványozom, és kérem az elnök urat, hogy hiven a háznak már hozott határozatához, — miután a ház tárgyalásainak módszerében nyolcz hónap óta a legkisebb változás sem állott be — ugyanabban a szellemben ugyanugy — a házszabályok szerint — vezesse a tanácskozásokat, mint az ő t. elődje. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én ismétlem egész röviden — és ezzel, azt hiszem, eloszlatom azt a félreértést, a mely támadt — azt, a mit az imént mondottam; én nem hiszem, hogy eltérés legyen benne.

Kubik Béla: Tele van lapsus-sal! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelöl.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én azon nézetemnek adtam kifejezést, hogy a mennyire helyes és czélszerü az, hogy normális viszonyok között, akkor, a mikor a ház minden oldalát az az óhaj vezeti, hogy a ház munkaképessége fentartassék, a házszabályok korlátai lehetőleg türelmes szellemben alkalmaztassanak: addig másfelől, ha olyan jelenségekkel találkozunk, hogy a háznak legalább némely része a házszabályokban lefektetett jogokat magának az intézménynek megrontására igyekszik felhasználni... *(Ugy van! Ugy van! jobbfelöl.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... akkor egészen indokoltnak tartom azt, hogy a házszabályokban lefektetett jogokkal a többség és esetleg az elnökség is szigorubban éljen. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

Itt felhozták t. képviselőtársaim, s én is tudom azt, hogy a ház egy óhajt fejezett ki e tekintetben... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Határozat van!)*

Holló Lajos: Névszerinti szavazást akartunk kérni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... igenis határozat alakjában egy óhajt fejezett ki. De én azt hiszem, hogy a ház azon határozata semmi esetre sem birhat azon hatálylyal, hogy az bármely irányban utasitással kösse meg az elnököt, *(Zajos ellenmondások a szélsőbaloldalon. Ugy van! Ugy van! jobbfelöl. Zaj. Halljuk! Halljuk!)* mert ez megint ellentétben állana a parlamentárizmus természetével és a házszabályokkal, s mert a ház mélyen t. elnöke semmiféle egyéb utasitást nem fogadhat el, mint a házszabályt és saját lelkiismeretének utasitását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: T. ház! Miután az idő előrehaladt, inditványozom, hogy a ház a tanácskozást most ne folytassa, hanem a most megszakitott vita folytatását a legközelebbi ülésre tegye át, a mely holnap d. e. 10 órakor tartatnék és napirendjére a mai ülés napirendjét képezett két törvényjavaslat tárgyalása volna teendő. *(Helyeslés.)*

Hozzájárul a ház ezen javaslatomhoz? *(Igen!)* Ugy ezt a ház határozataként jelentem ki.

Most következik a házszabályok értelmében a határozathozatal a tegnapi ülésen bejelentett azon inditvány felett, hogy a ház üléseit holnaptól kezdve s a most tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat tárgyalásának tartamára egy órával meghosszabbitsa. Felteszem tehát a kérdést: elfogadja-e a ház azon inditványt, *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elfogadjuk!)* hogy holnaptól kezdve a tárgyalás alatt lévő javaslat tárgyalásának tartamára az ülések egy órával meghosszabbittassanak, igen vagy nem? *(Felkiáltások a ház minden oldalán: Igen!)* Határozatképen kimondom tehát, hogy az ülések holnaptól fogva egy órával meghosszabbittatnak.

Egyéb tárgy nem lévén, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 2 óra 10 perczkor.)

Digitized by Google

339. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 18-án, szerdán,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során az állami számvevőszék pótjelentésének bemutatása az 1903. számadási év II. negyedében előfordult utalványozásokról és az engedélyezett hiteltől való eltérésekről. — Az indítvány és interpellációs könyvek felolvasása. — Justh Gyula biráló-bizottsági tag eskütétele. — Napirend előtti felszólalások. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Darányi Ferencz interpellációja a honvédelmi miniszterhez, a pinczehelyi választáson a fegyvert használt csendőrök kitüntetése tárgyában. — Barta Ferencz interpellációja a belügyminiszterhez, a vaskohi főszolgabirósághoz tartozó lunkai körjegyző, Drágán József visszaélései tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 10 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Teleki Sándor jegyző fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalni kivánókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1903. november hó 17-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőköny ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Somogy vármegye feliratát, továbbá Arad és Győr sz. kir. városok közönségének feliratait, az alkotmány megóvása, a nemzeti követelményeknek a hadseregben való érvényesitése, illetőleg a kiszolgált katonák hazabocsátása iránt;

Szatmár vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. t.-czikk, valamint a választói törvény módositása iránt;

Pozsony vármegye közönségének feliratát, a vidéki városok vizvezetékei s csatornázása ügyében;

Árva vármegye közönségének három rendbeli feliratát, u. m.: Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala, a községi közigazgatási teendők egyszerüsitése, valamint a II. foku bábaképzők rendezése tárgyában;

Végre Arad vármegye közönségének feliratát, a tüdővész terjedésének meggátlása iránt.

Mindezek kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom továbbá az állami számvevőszék pótjelentését az 1903-ik számadási év második negyedében előfordult utalványozásokról és az engedélyezett hiteltől való eltérésekről.

Ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni, előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett pedig kiadatik a zárszámadás-vizsgáló bizottságnak.

Következik az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása,

Gr. Teleki Sándor jegyző: Van szerencsém a t. háznak jelenteni, hogy sem az inditvány-, sem az interpellációs-könyvbe ujabb bejegyzés nem történt.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Holló Lajos: Kérjük a régieket felolvasni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ki vannak nyomatva a napirendben!)*

Elnök: Fel fognak olvastatni a régebben bejegyzett interpellációk.

Gr. Teleki Sándor jegyző: *(olvassa a jegyzéket).*

Elnök: Tekintettel az interpellációk nagyobb számára, javaslom a t. háznak, hogy 2 órakor térjünk át az interpellációkra. *(Helyeslés.)*

Ha a t. ház hozzájárul, ezt a ház határozataként mondom ki.

Digitized by Google

T. ház! A biráló-bizottságba megválasztott képviselők közül Justh Gyula képviselő ur fogja letenni a házszabályokban előirt esküt.

Nyegre László jegyző *(olvassa az eskümintát; Justh Gyula leteszi az esküt.)*

Elnök: Az eskü letétetvén, erről az illető biráló bizottság elnöke jegyzőkönyvi kivonatban értesittetni fog.

T. ház! Mielőtt a napirend során lévő tárgyakra áttérnénk, tudomására hozom a t. háznak, hogy napirend előtti felszólalásra kértek és kaptak engedélyt Nessi Pál, Lovászy Márton, Ugron Gábor és báró Feilitzsch Arthur képviselők.

Elsőnek Nessi Pál képviselő urat illeti a szó.

Nessi Pál: T. képviselőház! Az osztrák Reichsrath tegnapi ülésében Körber osztrák miniszterelnök ur ismét egy kirohanást intézett közjogunk, alkotmányunk és törvényeink szelleme ellen, *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* és ugy látszik folytatni akarja azon rendszeres támadásokat, a melyek abban állanak, hogy magának beavatkozási jogot vindikál azon jogok magyarázásába, melyeket a magyar nemzet a magyar királyra ruházott és a melyekhez Körber urnak semmi, de épen semmi köze nincsen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Miután ugy tudom, hogy ezen kérdéshez még több képviselőtársam kiván szólani, én megelégszem ezuttal azzal, hogy ezen kérdést exponáljam és különösen Körber urnak csak azon kijelentésével foglalkozzam, melyben azt mondotta, hogy a multkori beszédében foglaltak közül pedig semmit, de semmit vissza nem fog vonni.

Méltóztatnak emlékezni arra, nem rég ideje, hogy a t. ház akkor pártom nagynevü vezérének, Kossuth Ferencznek felszólalása folytán, a ki ezen kérdést a ház elé hozta, a legnagyobb felháborodással tárgyalta Körber ur ezen kirohanását. És ennek következménye volt az, hogy a képviselőház Héderváry Károly miniszterelnök urnak nyilatkozatát, melyet kielégitőnek nem tartott azért, mert Körber ur támadásait egyenesen vissza nem utasitotta, napirendre tüzte ki és ezen szavazás folytán Héderváry Károly miniszterelnök ur lemondását beadta.

Ugyanakkor volt az, hogy Kubinyi Géza igen t. képviselőtársam azon kijelentést tette ebben a házban: olyan kormányt, a mely Körber ezen támadását visszautasitani nem fogja, én és elvtársaim támogatni nem fogunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Ime tehát itt van az a percz, itt van a pillanat, midőn Kubinyi Géza t. képviselőtársam és azok, a kik vele hasonlóan gondolkoznak, kijelentésük konzekvencziáit levonják és vagy visszautasitják Körber ur támadását, vagy pedig kijelentik, hogy akkor könnyelmüen nyilatkoztak, nem gondolták meg azt, a mit mondottak . . .

B. Kaas Ivor: Körber-huszárok lettek! *(Zajos ellenmondások jobbfelől.)*

Nessi Pál . . . és felfogásuk rövid néhány hét alatt annyira megváltozott, hogy ma már ők is igaznak tartják, a mit Körber ur a Reichsrathban hirdetett.

Miről van itt szó? Arról, hogy Körber miniszterelnök ur közvetlenül a chlopy-i hadiparancs után, mely a mi nemzeti voltunkat, állami önállóságunkat tagadásba vette, szükségesnek tartotta, hogy a Reichsrathban felszólaljon és mindenben megerősitse, mint saját álláspontját azt, a mi a chlopy-i hadiparancsban bennünket annyira felháboritott, sőt ezen kijelentésének fontosságát még tetézte azzal, hogy császári meghatalmazásra hivatkozott.

Nem szólok arról, hogy Körber miniszterelnök urnak mint Ausztria legmagasabb közjogi méltósága viselőjének kellene legalább annyi tájékozottsággal birnia a magyar közjogról, — hogy beszédében rólunk konzekventer mint a birodalom másik feléről ne beszéljen; — hogy tudnia kellene, hogy mi nem vagyunk egy birodalomnak sem egyik, sem másik fele, hanem önálló, független magyar királyság, ezuttal csak arra akarok rámutatni, hogy Körber ur fentartotta mindazon állitásait, melyeket a mult alkalommal tett.

Melyek voltak ezek az állitások? Azt mondotta Körber doktor ur a multkor, hogy a kiegyezésről szóló magyar törvény 11. szakasza szerint minden, a mi a hadsereg egységes vezénylete, vezérlete és belszervezetére vonatkozik, kizárólag fenn van tartva ő Felsége a legfelsőbb hadur intézkedésének. Ezt a kifejezését most enyhiteni iparkodik, annyiban, a mennyiben konstatálni kivánja azt, hogy ezen szó: »kizárólag«, a magyar törvényben nem foglaltatik. Ebben tehát eltér a magyar törvény az osztrák törvénytől. Utánam szóló igen t. képviselőtársaim majd rá fognak mutatni arra a másik igen nagyfontosságu különbségre, a melyről most dr. Körber ur jónak látta nem szólani, t. i., hogy a magyar törvényben alkotmányos fejedelmi jogról van szó és a magyar törvénynek minden intézkedése azon az egy szón alapszik, hogy: »alkotmányos« *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Ezután Körber doktor ur jónak látta a mi nemzeti törekvésünket, azon törekvésünket, a mely nem céloz egyebet, mint azt, hogy az 1867-iki, a király által szentesitett törvény egyszer már végrehajtassék, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* abba nemzeti tartalom öntessék, annak a törvénynek szószerinti szövege is a nemzeti életbe átmenjen; jónak látta, hogy ezen szándékunkat, ezen törekvésünket denunciálja, azt mondván, hogy ez a mi törekvésünk a király fejedelmi joga korlátozásának szándékát foglalja magában, s azonkivül a közös hadsereg egységességének, az osztrák-magyar monarchia hatalmának és tekintélyének mélyen való megingatására fog vezetni.

T. képviselőház! Nem szükséges itt a ma-

Digitized by Google

gyar parlamentben hangsulyozni, hogy a közös hadsereg nem egységes. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Sehol a törvény ezt ki nem mondja, sőt gondosan kerüli; a törvény világosan és határozottan, expressis verbis megmondja, hogy csakis a magyar hadseregnek, mint az egész hadsereg kiegészitő részének vezérlete-, vezénylete- és belszervezetére vonatkozó felségjog az egységes, de ez is csak alkotmányos fejedelmi jog, a mely a király által alkotmányosan és egységesen intézendőnek ismertetik el. Ezt mondja a törvény. Az, hogy egységes hadsereg volna, törvényünkből nemcsak nem következik, hanem a törvény szövege ennek határozottan, világosan és egyenesen ellenmond. És ha dr. Körber ur, az osztrák miniszterelnök, ennek daczára és ennek ellenében ezt állitja, akkor vagy nem ismeri a mi törvényünket, vagy pedig határozottan rosszhiszemü. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Körber miniszterelnök ur álláspontját akkori beszédében ugy fejezte ki, hogy: »kijelentjük bátran, hogy minden osztrák kormánynak a közös hadsereg minden ügyére vonatkozó és őt illető befolyását minden időben törvényes terjedelemben biztositottnak kell látnia.« Azután emeltebb hangon a császári felhatalmazásra való hivatkozással jelenti ki, »hogy felhatalmazott annak a Reichsrath előtt való határozott hangsulyozására, hogy a hadsereg minden kérdésében Ausztria törvényes befolyása biztositassék.« Mit jelent ez, t. képviselőház? Azt jelenti, hogy dr. Körber osztrák miniszterelnök ur világosan és határozottan megtagadja Magyarországnak azon jogát, hogy minden ügyében a magyar törvényhozás, tehát az országgyülés és a király együttesen határoz és abba senkinek, de senkinek a világon beleszólása nincsen. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Épen azért teljesen tévesnek kell jeleznem a miniszterelnök ur felfogását e tárgyban, melyet programmbeszédében kifejezésre juttatott, midőn azt mondotta, hogy vannak olyan ügyek, a melyek igaz, hogy a magyar országgyülés által intézendők el, de melyek életbe csak akkor léptethetők, a melyeknek hatálya csak akkor lehet, a melyek csak akkor hajthatók végre, ha hasonló törvények hozatnak Ausztriában. Én nem igy ismerem a magyar alkotmányt, nem igy fogtam fel törvényeink szellemét, hanem ugy, hogy Magyarország ügyeiben határozni kizárólag csak a magyar törvényhozásnak van joga, és a mit a magyar országgyülés a koronás királylyal együttesen elhatároz, az törvény, a mely minden egyéb feltétel nélkül végrehajtható és végrehajtandó. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: És senki másnak abba beleszólási joga nincs, és mi azt nem tűrhetjük!

Endrey Gyula: Pár évvel ezelőtt ott is tudták! *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Már elfelejtették!)*

Nessi Pál: Ez olyan világos tétel, ez a mi alkotmányunknak olyan elemi szabálya, a melyet sehol, de sehol ez országban tagadásba venni nem lehet és nem szabad, legkevésbbé szabad tagadásba venni itt a házban, a mely hivatva van ezen jogok egy részét gyakorolni.

És mit mond dr. Körber ur tovább?

Azt mondja *(olvassa)*: »Foglalkoztunk kötelességszerüleg az ujonczállományra vonatkozó követelésekkel«, — t. i. a magyar követelésekkel — »és ezek közül némelyeket az érvényben levő kiegyezési törvény szempontjából is, a melyek a közös hadsereg szervezetét és jellegét nem érintik, olyanoknak találtunk, a melyekről beszélni lehet, vagy a melyek meg vannak engedve.« Szóval kegyesen konczedálni méltóztatik Körber doktor ur, hogy törekvéseinknek van olyan része, a melyhez esetleg ő is hozzájárulhatna. Hát mi az ő hozzájárulását nem kérjük, nem követeljük, nem is fogadjuk el; arra nekünk semmiféle szükségünk nincs. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Nem tűrjük!

Nessi Pál: A magyar országgyülés azt fogja elhatározni, a mit lelkiismerete és bölcsesége szerint jónak és helyesnek lát, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ha a magyar országgyülésnek ezt a határozatát a király szentesitette, ugy senkinek a világon abba beleszólása nincs, senkinek jóváhagyására és hozzájárulására többé szükségünk nincs és a netán bárhonnan jelentkező ilyen szándékot egyszerüen visszautasitjuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Kijelenti dr. Körber ur, hogy »ezek közé« — ezen discutable kérdések közé — »semmi esetre sem tartozik azonban a vezénylet vagy szolgálat nyelvének megváltoztatása.«

T. ház! Tegnapelőtti beszédemben mutattam rá azon veszedelmes felfogásra, mely a t. kormánypárt programmjában kifejezésre jutott, midőn azt mondtam, hogy azzal a programmal a magyar nyelv sirját akarták megásni az állami élet azon nagy részében, a melyet hadsereg név alatt ismerünk; mert nem lehetséges, hogy az állami élet oly nagy szervezete, mint a minő a a hadsereg, egészen kivonja magát a nemzeti élet tevékenységéből, egészen kivonja magát a nemzeti érzésből, a nemzetnek reá való befolyása alól, mert a nemzeti nyelv olyan kellék, olyan sajátság, a mely kell, hogy az állami élet minden szervezetében a legnagyobbtól a legkisebbig hatályos legyen *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és abban érvényesüljön.

T. ház! Ime, az önök programmjának hatása! Itt van az osztrák miniszterelnök, a ki egészen hasonlóan gondolkodik. Körber doktor ur levonja a konzekvenciákat akkor, a midőn szóról-szóra idézi a chlopyi hadiparancsot, a mely azt mondja: »közös és egységes, mint a milyen, legyen és maradjon hadseregem.« T. ház! Kell, hogy minden embert eltöltsön ugy Magyarországon, mint Ausztriában az az érzés, hogy aggódó gonddal kell ügyelni annak a magas ál-

Digitized by Google

lásnak, a trónnak a méltóságára; figyelnünk kell arra, hogy soha semmiféle szenvedélyek hullámzása arra a magaslatra el ne jusson.. Ennek azonban feltétele az, hogy arról a magaslatról sohase hangozzék el olyan nyilatkozat, a mely bárkiben bár csak gyanuját is ébreszthetné fel annak, hogy ott vagy nem ismerik a törvényeket, vagy pedig a törvények értelmének félremagyarázása szándékoltatik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kétségtelen dolog, hogy akkor, a midőn a chlopyi hadiparancs szerzője, Magyarország alkotmányos királya azt mondja, hogy »közös és egységes, mint a milyen, maradjon hadseregem«, ezzel a magyar törvénybe ütköző kijelentést tett, mert a magyar törvény, mint előbb emlitettem, »egységes hadsereg«-et nem ismer. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt az akkori miniszterelnök ur hibájának tudom be, mert neki kötelessége lett volna tudomást szerezni egy ilyen leirat kibocsátásának szándékáról, és ha erről tudomást szerzett, ugy kötelessége lett volna meghiusitani azt, hogy abban a leiratban egyenesen a magyar törvényekbe ütköző kifejezés kerüljön.

T. ház! Ma itt az a kérdés, hogy egy szomszéd államban, azon ország első méltóságának viselője, a mely országgal mi szoros viszonyba vagyunk, kijelenti azt, hogy a mi törvényeink megalkotásában, elintézésében ő magának befolyást arrogál és azok a törvények csak ugy lesznek hatályosak és végrehajthatók, ha ő azokhoz hozzájárul; sőt egész beszédének tenorja arra enged következtetni, hogy még előzetes szankcziót is követel magának, hogy mi csak akkor foglalkozhatunk ezekkel a kérdésekkel, ha ő azokhoz előzetesen hozzájárul. Ezt az arroganczián nekünk a leghatározottabban vissza kell utasitanunk. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt a hangot 24 óráig sem szabad szó nélkül hagynunk e parlamentben és ezt a szellemet, a mely az ő felfogásában megnyilvánult, valamennyiünknek a leghatározottabban, egyértelmüleg vissza kell utasitanunk. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: A kormánynak is!

Nessi Pál: Az tény, t. ház, hogy gróf Héderváry Károly miniszterelnök ezeket a nyilatkozatokat, a melyeket az imént ismertettem, határozottan nem utasitotta vissza, és ez volt az oka annak, hogy gróf Héderváry Károly miniszterelnököt önök is leszavazták, a miből ő a konzekvenczíákat levonván, azt a helyet, a melyet betölteni nem tudott, vagy nem akart, elhagyta. A konzekvenczia legelemibb szabálya azt kivánja önöktől, hogy megmaradjanak ebbeli régibb elhatározásuk mellett ...

Sréter Alfréd: Ne adjon nekünk tanácsokat! Tudjuk a kötelességünket! *(Ugy van! jobbfelől. Zaj.)*

Nessi Pál: Nem értem! Mit parancsol?

Sréter Alfréd: Azt mondtam, hogy mint pártnak, ne méltóztassék nekünk tanácsokat adni! Mint magyar emberek, ismerjük kötelességünket. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem, ne méltóztassanak közbeszólásokkal zavarni a szónokot!

Nessi Pál: Én e kérdésben nem teszek egyebet, mint nehéz kötelességet teljesitek és ez a kötelességteljesités a t. képviselőtársaimmal közös. És ha önök nem ragadják meg az alkalmat, hogy felszólaljanak és nem méltóztatnak kérésemnek eleget tenni, akár követik, akár nem tanácsomat, ez az önök dolga, számoljanak a lelkiismeretükkel; de az én lelkiismeretem nekem azt parancsolja, hogy kötelességem ezen kérdést itt szóba hozni és én csak arra kérem önöket, maradjanak meg előbbeni elhatározásuk mellett, utasitsák most is oly egyhangulag vissza az ilyen támadásokat, mint azt a multkor tették. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nem elég az, t. ház, hogy csak mi utasitjuk vissza. Önöknek is kötelességük ez; de kötelessége a miniszterelnök urnak is, a ki Magyarország első közjogi méltóságát tölti be, hogy az őt jellemző erélylyel, határozottsággal és nyiltsággal jelentse ki azt, hogy Körber kollégájának felfogása és nyilatkozata a magyar alkotmány és közjog szellemével ellenkezik és azt a leghatározottabban visszautasitja. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Inkompatibilis!

Nessi Pál: A t. miniszterelnök urról mindig ugy beszélnek, hogy erős keze van. Itt az alkalom, méltóztassék most megmutatni, hogy milyen erős az a kéz. Ne csak a nemzeti jogokért küzdőkkel szemben mutassa meg ezt az erős kezet, hanem mutassa meg azt az ország ellenségeivel és ezek közt elsősorban Körber urral szemben. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Tudom azt, hogy napirendelőtti felszólalásnál határozathozatalnak helye nincs. Azt hiszem azonban, hogy ez olyan kérdés, hogy ebben nem is szükséges határozatot hozni. Mert nem tudom elképzelni azt, hogy a magyar képviselőházban legyen egyetlenegy ember, a ki ne ugy érezne, mint én, és azt a vakmerő — hogy erősebb kifejezést ne használjak — támadást a legerélyesebben vissza ne utasitaná. Ugy hiszem, hazafias kötelességet teljesitettem, midőn Körber urnak támadását most itt szóba hoztam. A továbbiak az önök bölcseségétől függnek. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy kiegészitsem Nessi Pál t. képviselőtársam előadását, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* és másrészt, hogy a t. ház előtt egészen világosan álljon ez az ügy, minden hosszabb bevezetés nélkül bátor vagyok felolvasni azokat a nyilatkozatokat, a melyeket dr. Körber miniszterelnök ur tegnap az osztrák képviselőházban elmondott. *(Halljuk! Halljuk a bal- és a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: »Midőn a kormány

Digitized by Google

néhány héttel ezelőtt egybehivta a Reichsrathot, hogy az ez évi februárban megállapitott ujonczt örvényt megváltoztassa, kötelességemnek tartottam, hogy a t. házat azokról az általános politikai természetü eseményekről értesitsem, a melyek a monarchia mindkét területének viszonyaira és a katonai ügyekre vonatkoznak. Akkori fejtegetéseimet a monarchia másik felében élénken megtámadták, egyrészt előadásaim lényeges pontjainak nem megfelelő ismertetése folytán, a miért is engem felelősség nem terhelhet, másrészt azonban az osztrák kormány elvi álláspontja miatt. Ebben az utolsó tekintetben semmit nem vonhatok vissza.« *(Mozgás a baloldalon. Felkiáltások: Ez az!)*

Nessi Pál: Da ist der Hund begraben!

Endrey Gyula: Kubinyi Géza hol van?

Lovászy Márton *(olvassa)*: »Mert mindig szigoruan a kiegyezési törvényhez tartottam magamat. »Tetszés.« *(Derültség a baloldalon.)* Az 1867. évi deczember 21-ik osztrák törvény 5. szakasza, a mely az osztrák-magyar monarchia minden államának közös ügyeire és ezen ügyek kezelésére vonatkozik, szó szerint igy szól *(olvassa)*: »A közös hadsereg vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozó intézkedések kizárólagos jogát képezik ő Felségének.« *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Itt megjegyezni bátorkodom, hogy ez az idézet nem egészen hü, mert az osztrák törvényben ugy áll, hogy kizárólagos jogát alkotják a császárnak. *(Olvassa.)* »Ezzel világosan ki van mondva, hogy a törvényhozás beavatkozása ezeken a jogterületeken nem foglalhat helyet«.

B. Kaas Ivor: Odaát! *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton *(olvassa)*: »Az 1867. évi XII. magyar t.-cz. megfelelő 11. §-a igy szól *(olvassa)*: »Ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindazt, a mi az egész hadseregnek és igy a magyar hadseregnek is mint az összes hadsereg kiegészitő részének egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el.

Ő Felségének szuverén rendelkezési joga tehát ezekben az ügyekben is egész terjedelmében biztositva van. Ha a magyar törvényszövegben hiányzik is a kizárólag kifejezés, ugy ez érdemileg teljesen jelentéktelen hiány« . . . *(Mozgás a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: »Alkotmányos«, az is jelentéktelen! Mi köze hozzá? *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Lovászy Márton *(olvassa)*: . . . »ezt a hiányt bőségesen pótolja az ebben a törvényszövegben előforduló »egységes« kifejezés, a mely viszont az osztrák szövegben nem fordul elő. Minthogy a magyar törvény a vezérlet, vezénylet és belszervezet egységességét kifejezetten hangsulyozza és a magyar hadsereget a közös hadsereg kiegészitő részének nevezi, ennélfogva teljes összhangban van az osztrák törvény szövegével. A »kizárólag« kifejezés az egyikben és az egységes kifejezés a másikban együtt *(Mozgás és derültség a baloldalon.)* hű képét adják annak, a mit a kiegyezés megteremtői szem előtt tartottak: a monarchia közös hadseregének, a melynek egységes vezérlete, vezénylete, belszervezete kizárólag ő Felségét illeti.« *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Szép törvénymagyarázás!

Rosenberg Gyula: Furfangos, az bizonyos!

Lovászy Márton *(tovább olvassa)*: »Azt, hogy a kiegyezésnek az volt a hézaga, hogy Ausztriában kizárólag az uralkodó rendelkezik, mig Magyarországban az országgyülésnek tartatnak fenn jogok, annál kevésbbé tartom nyomós állitásnak, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* mert nemcsak hogy az osztrák részről tárgyaló felek a magyarokkal azonos jogokat kötöttek ki parlamentjük számára, hanem — és ezen döntő fontosságu momentumra azonnal visszatérek — az egész XII. törvényczikk, azaz az egész kiegyezés Ausztria alkotmányos jogokban részesitésének tényét mint irányadó tényt bocsátja előre. Az 1867 : XII. törvényczikk 1. §-a ugyanis ugy hangzik: »Ő császári és apostoli királyi Felsége, miután többi országait és tartományait alkotmányos jogokkal ruházta fel, a legmagasabb trónbeszédben, melylyel a jelen országgyülést megnyitni méltóztatott, felszólitá az országgyülést, hogy a pragmatika szankcziónak, mint kölcsönösen elismert jogalapnak elveiből kiindulva, gondoskodnék oly módokról, melyeknél fogva mind Magyarországnak és társországainak a pragmatika szankczió által is biztositott közjogi és belkormányzati önállósága, mind a birodalom biztosságának és együttmaradásának életfeltételei sértetlenül megóvassanak, egyszersmind pedig a fennérintett közös ügyek alkotmányos elintézésénél egyrészről a magyar korona országai, másrészről ő Felsége többi országai és tartományai alkotmányos befolyása biztosittassék.«

Ebből kiviláglik Ausztriának formailag és lényegileg teljesen egyenjogosult befolyása, a Lajthán inneni birodalomfél befolyása az összes közös ügyekre, tehát ezen törvényes határozatok minden eventuális törvényes megváltoztatásaira is. A kiegyezési törvények ezen egyszerü és természetes interpretálásának utolsó kételyeit eltünteti az ismételten idézett törvényczikk idézett paragrafusa, mely szerint — szószerint idézek —: »Ő Felsége alkotmányos jogokkal ruházta fel többi országait, azokat tehát abszolut hatalommal ezentúl nem képviselheti s azok alkotmányos befolyását nem mellőzheti.« Ezen befolyáson nemcsak a törvényhozói közreműködés, hanem minden, még a parlamentáris ellenőrzés is értendő. Ugyancsak tisztán kiviláglik végül ezen határozatból mindkét kormány igényjoga hatáskörén belül, mert hisz különben annak

Digitized by Google

alkotmányos felelősége nem volna fentartható. A hadsereg eredete részben osztrák, részben magyar. Czélja azonban a monarchiáért szolgálni és ezért hagyatott az egységes vezénylet és belső szervezet kizárólag ő Felsége, mint a közös uralkodó kezére. A magyar 1867:XII. törvényczikkben és az ugyanazon évből való deczember 21-iki osztrák törvényben az Ausztria és Magyarország között bölcsen megállapitott jog a hadseregre vonatkozó egyensúlyt jelenti, melynek értéke a legvilágosabban a jelenben mutatkozik és a mely a monarchia érdekében minden megváltoztatástól megóvandó.«

Holló Lajos: Tessék igy magyar jogokat szerezni!

Lovászy Márton: T. képviselőház! Ha ennek a beszédnek lényegét kivonni akarjuk, ebből két állitás tünik elénk. Az egyik az, hogy azokra a jogokra nézve, a melyeknek alkotmányos gyakorlását a magyar törvény, az 1867: XII. törvényczikk 11. §-a ő Felségére ruházta, minden törvényhozási beavatkozás ugy Ausztriában, mint Magyarországon ki van zárva. A másik az, hogy az ezen ügyekre nézve jelenleg fennálló törvényes határozatok megváltoztatása magyar részről egyenesen hozzá van kötve az osztrák állam, az osztrák kormány hozzájárulásához és jóváhagyásához.

T. képviselőház! Nekünk kötelességünk megragadni az első pillanatot, a mikor e nyilatkozatok elhangzása után a magyar országgyülés egybeül, hogy kérdést intézzünk a magyar kormányhoz: igaz-e ez a két állitás, megfelel-e a magyar törvények szellemének és megfelel-e Magyarország közjogi állásának? Ezekre nézve pedig határozott, férfias és nyilt választ kérünk.

Én a magam részéről szinte feleslegesnek tartom, hogy ezeknek az állitásoknak czáfolatába mélyebben belebocsátkozzzm, csupán rámutatok arra, hogy ezek a leghatározotabb ellentétben állanak az 1790:X. törvényczikkel, a mely szerint Magyarország önálló és független állam, a mely más országok és tartományok módjára nem kormányozható, és a melynek törvényhozási függetlensége minden téren megóvatik.

De ugy tudom, hogy ez az álláspont a leghatározottabb ellentétben áll azzal a programmal is, a melyet a szabadelvü párt legutóbb magára nézve felállitott és irányadónak tekintett. A pártprogramm ezekről a kérdésekről a 8. pontban nyilatkozik. Ennek a pontnak első kikezdését nem fogom felolvasni, nem pedig azért, mert nem akarom, hogy a háznak naplójába belekerüljön, hogy az országgyülés egyik nagy pártjának egyik része, — mert nem az egész, — annak a pártnak másik része ezt a felfogást magáévá nem tette, de egyik része, miként gondolkozott a magyar hadsereg szolgálati és vezényleti nyelvéről. Csupán megemlitem azt, hogy ez az első kikezdés a vezérleti és szolgálati nyelvéről intézkedik, és azután következőleg folytatja *(olvassa)*: »A miniszterium politikai felelősége, mint a korona minden tényére, erre is kiterjed, az országgyülésnek törvényszerü befolyása, mint minden alkotmányos ügyre, erre nézve is fennáll.«

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ugy van! Ugy van!

Lovászy Márton: Ezt az álláspontot a törvényhozás, korona és országgyülés együtt megváltoztathatja.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ugy van!

Lovászy Márton: Ezek után azt kell kérdeznem: osztja-e a magyar miniszterelnök ur, ugyis, mint miniszterelnök, de ugyis, mint a szabadelvü párt vezére, azt a felfogást, a melyet doktor Körber ur e beszédben megnyilatkoztatott?

B. Kaas Ivor: Körber hivatkozik rá, hogy igen. *(Derültség jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Csak tessék a háromórai vonatot megvárni!

Rakovszky István: Azt Polónyi szokta várni. *(Derültség balról.)*

Lovászy Márton: Ha nem osztja — a mint hiszem, hogy nem osztja, — akkor azt kérdem én az igen t. miniszterelnök urtól, hogy ő Felségének, az uralkodónak felfogását ezekről a kérdésekről ki képviseli hiven és igazán: a magyar kormány-e vagy az osztrák kormány? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert ez a két felfogás egymással homlokegyenest ellenkezik. *(Ugy van! Ugy van! Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen azt mondhatná valaki erre, hogy mi közünk nekünk ahhoz, hogy doktor Körber ur hogyan gondolkozik a magyar közjogról, a magyar nemzet jogairól, a magyar törvényhozás szuverénitásáról. De gyakorlatilag hogy áll a dolog, t. képviselőház? Épen a mostani válságban is már hányszor fordult elő, hogy mikor magyar államférfiak, sőt magyar kormányférfi, a kik felelős állásban voltak, megjelentek az uralkodónál kihallgatásra és előterjesztették a maguk álláspontját, nyomban rá jelenkezett Körber és azt, a mit ők épitettek, egy pillanat alatt lerontotta.

Ugron Gábor: Politikai patkány!

Lovászy Márton: Nem közömbös tehát ránk nézve az, hogy az osztrák törvényhozásban és az osztrák kormány részéről hogyan fogják fel ezt a dolgot, a mikor ennek a befolyásnak a sulya a magyar király elhatározásában mindig érezhető.

Rákosi Viktor: Körber a kanczellár szerepét játsza!

Lovászy Márton: Ezt az ellentétet a magyar kormánynak felfogásom szerint kötelessége eloszlatni és pedig akként, hogy vagy az egyik, vagy a másik felfogásnak az uralkodó tanácsából ki kell küszöböltetnie. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Tiszta helyzeteket szeret a miniszterelnök ur!

Lovászy Márton: Tiszta helyzetet kell teremteni, és azért igen kérem a miniszterelnök

Digitized by Google

urat, méltóztassék ebben a kérdésben nyilatkozni és méltóztassék e dologról határozottan, nyiltan felvilágositást adni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Napirend előtt való felszólalásra kért még engedelmet báró Feilitzsch Arthur képviselő ur.

B. Feilitzsch Arthur: T. ház! Engedjen meg a t. ház, hogy, kapcsolatban az iménti felszólalásokkal, röviden és talán nem egészen abban a keretben mozgólag, vagyis a törvény magyarázat terére menőleg, foglalkozzam Körber miniszterelnöknek az osztrák Reichsrathban tett nyilatkozatával. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mielőtt erre áttérnék, engedje meg a t. ház, hogy Nessi Pál képviselőtársam néhány megjegyzésére a magam nevében, de kötelességszerüleg is válaszoljak. Azt mondotta a t. képviselőtársam, használom én is az idegen szót, a melyet ő használ, hogy inkonzekvenciába estünk és esünk, hogy gr. Héderváry volt miniszterelnök urat megbuktatva, ma már egészen más álláspontón vagyunk és igaznak tartjuk azt, a mit Körber mond. Hogy honnan veszi ezt az én t. képviselőtársam ... *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Nessi Pál: Feltételesen mondottam!

B. Feilitzsch Arthur: ... azt én nem tudom; hogy mi alapon feltételezi ezt rólunk, azt szintén nem tudom. Ha van alapja rá, hogy feltételesen, mint vádat hangoztassa velünk szemben: ugy nagyon sajnálnám, ha minden egyéb állitása is ilyen ingatag alapon nyugodnék.

De kötelességemnek tartom végre valahára, miután annyiszor szó esett róla, röviden rámutatni arra is, hogy miért szavaztunk mi akkor a kormányelnökkel szemben. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem az volt az irányadó, hogy ő nem utasitotta volna határozottan vissza Körbernek a t. képviselő ur által idézett kijelentéseit, hanem alapját képezte, irányadó volt a mi akkori állásfoglalásunkra nézve az, hogy egy szerencsétlen fogalmazás révén olyan kijelentést tett a t. miniszterelnök ur, a melyet mi a magyar országgyülés által tudomásul vehetőnek nem tartottunk semmi körülmények között. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ez pedig a nyilatkozatnak az a része volt, a melyben nemleges fordulattal azt a kijelentést tette, hogy mint magyar miniszterelnök abban az esetben, — ha jól emlékszem, szó szerint idézem, — hogyha mondjuk Ausztria részéről olyan beavatkozási kisérlet tétetnék, a mely a közösségnek, vagy Magyarországnak kárára vagy sérelmére volna, hasonlókép járna el, mint Körber. Ez volt az a pont, a mely minket arra késztetett, hogy tudomásul ne vegyük, mert ez által tudomásul vettük volna Körbernek beavatkozási jogát is a magyar ügyekbe.

B. Kaas Ivor: Ez kimagyarázás!

B. Feilitzsch Arthur: Ezt a t. képviselő uraknak tetszésére bizom.

T. ház! Igaz, hogy mi akkor ebből kiindulólag, mert itt láttuk és itt láttam én is a nyilatkozat veszedelmes voltát, szembeszálltunk a mi vezérünkkel és leszavaztuk. Én nagyon szeretném és nagyon kivánnám, ha önök is a mi nyomdokainkon haladnának és vezérük hazafias irányu kijelentéseit és felfogásait követnék és a konzekvenciák tekintetében ugyanazon az uton haladnának, mint mi. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj balfelől.)*

Holló Lajos: Tehát mi is leszavazzuk a vezérünket!

B. Feilitzsch Arthur: Én kijelentem a magam nevében és azt hiszem, elvtársaim nevében is, hogy igenis mi azokat, a miket Körber ur Bécsben az osztrák Reichsrathban mondott, nem tartjuk igaznak és én nem tartom helyesnek, azzal magamat nem indentifikálom, azt nem osztom és nem fogadom el. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Rakovszky István: Feliratot a Felséghez, hogy végezzen egyszer ezekkel!

B. Kaas Ivor: Halljuk! Mit tesznek? *(Zaj a baloldalon.)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

B. Feilitzsch Arthur: Valami tulságos nagy fontosságot, engedelmet kérek, t. ház, *(Zaj a baloldalon. Halljuk! jobbfelől.)* nem tulajdonitok ezeknek a kijelentéseknek, nem tulajdonitok pedig azért, mert nekem az a meggyőződésem, az az álláspontom, *(Zaj a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)* hogy ha valakinek beleszólása, beleavatkozási joga, hatalmi joga Magyarország törvényhozásának, az országgyülésnek alkotmányos és közjogi alapon való ügyeinek intézésében nincsen, akkor az, a mit kijelent, joghatálylyal, jogsulylyal nem is birhat. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Holló Lajos: Tisza is azt mondta, hogy van neki befolyása. *(Zaj a baloldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: Engedelmet kérek, t. ház, de én azt tartom, hogy nagyon veszedelmes térre lépnénk és lépünk akkor, hogyha a tulsó oldalon az osztrák kormányelnöknek a mi törvényeinkre vonatkozó magyarázatainak tulságosan nagy fontosságot és nagy sulyt tulajdonitanak.

Lovászy Márton: A kihallgatásokon az a felfogás érvényesül! *(Zaj a baloldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: Ez mindannyiszor a mi gyöngeségünknek a bizonyitása. *(Élénk ellenmondások és folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Zboray Miklós: Erélyes visszautasitás kell!

B. Feilitzsch Arthur: Ha mi törvényeinknek alapján állunk, ha mi törvényeinket és jogainkat becsülettel és tisztességgel védjük és megóvjuk, akkor, engedelmet kérek, az osztrák miniszterelnök urnak bármiféle magyarázata ezen törvényeknek egyenes és becsületes végrehajtását nem alterálhatja, nem befolyásolhatja. *(Ugy*

Digitized by Google

van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a baloldalon.) Az erőnek nálunk kell lenni: tartsuk meg törvényeinket, s hogy az osztrák miniszterelnök ur miféle magyarázatokat ad ...

Zboray Miklós: Nem utasit vissza semmit, egész nyugodt vagyok!

Barabás Béla: Tessék Körbernek a körmére ütni! *(Folytonos zaj a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak folyton közbeszólni!

B. Feilitzsch Arthur: ... és az, hogy Körber miniszterelnök ur hogyan véli, hogyan magyarázza a mi törvényeinket, azt hiszem, abban megnyugszik és azt tudja is az egész t. ház, hogy soha a magyar kormányt magyar törvények végrehajtásában nem irányitotta és nem is fogja irányitani.

Holló Lajos: Ott van a miniszterelnök ur nyilatkozata! *(Zaj a baloldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: Abban teljesen egyetértek a t. előttem szólókkal, hogy mi azt a magyarázatot, a melyet Körber ur a mi törvényeinkre nézve adott, el nem fogadjuk, visszautasitjuk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Visszautasitom azt a magam részéről is. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* De, bocsánatot kérek, *(Zaj a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)* ennek a visszautasitásnak van egy nagyon értékes, talán megbecsülhetetlen ténye és lényege, a melyet én csak abban találok, hogy ez irányban az egyetértés közöttünk helyreállt és teljes.

B. Kaas Ivor: Halljuk a módját!

B. Feilitzsch Arthur: De joghatálya, jogsulya ennek nincs, mint a hogy, azt hiszem, az országgyülésnek egyetlenegy tagja sem fogja soha magára nézve irányadónak elfogadni azt, hogy ha — itt nálunk osztrák törvényeket magyarázva és azokhoz talán a mi igényeinknek vagy kivánságainknak vagy óhajainknak megfelelő magyarázatokat füzve — az osztrák parlamentben ugyanilyen felszólalások vagy visszautasitások történnének: én azt hiszem, hogy ezek a legcsekélyebb mérvben sem befolyásolhatnák a mi törvényeinkben lefektetett elveknek szigoru, egyenes és korrekt alkalmazását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Molnár Jenő: A felelős személyeknek kell azt visszautasitaniok! *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

B. Kaas Ivor: Felirattal kell fordulni a királyhoz! *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Thaly Ferencz: Az osztrák miniszterelnök az osztrák császár felhatalmazásával beszélt! Erre tessék felelni! *(Zaj a jobboldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: Thaly Ferencz t. képviselőtársam közbeszólására csak egy megjegyzésem van, s ez az, hogy én Magyarországon, magyar területen, a magyar országgyülésben osztrák császárt nem ismerek *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és mint magyar törvényhozó, csak arra adok, csak azt tartom irányadónak, a mi a magyar király nevében történik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a baloldalon: Frázis!)*

T. ház! Nekünk megvannak a magunk törvényei; ezen saját törvényeink mikénti alkalmazása, mikénti magyarázása tisztán és kizárólag csak a mi jogunk *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* és ebbe beleszólása senkinek nincs. *(Általános helyeslés.)*

Teljesen eliminálom felszólalásomból azt is, vagyis nem bocsátkozom annak bővebb fejtegetésébe, hogy mikor és hol kell és kénytelen a két kormány együttesen tárgyalva egységes javaslatokat előterjeszteni. Ez egészen más; ez nem jogkör, ez csak kötelesség. De sajnálatomnak vagyok kénytelen kifejezést adni a felett, hogy az osztrák miniszterelnök ur ilyen magyarázatokkal, ilyen kijelentésekkel áll a saját parlamentje elé, a melyekkel csak azt dokumentálja, hogy — ugy látszik — nem nagy súlyt helyez arra, és illetőleg nem igen fekszik az ő szivén az, a mi feltétlen óhaja és kivánsága mindkét félnek, minden igaz honpolgárnak e részen épen ugy, mint túlnan is, hogy t. i. a kiegyezés és általában a mindkettőnket érdeklő gazdasági ügyek simán és mielőbb megfelelő módon elintéztessenek. Ez elé akadályokat gördíteni ilyen törvénymagyarázatokkal: ezt a magam részéről helyesnek nem tartom, de mindaddig, a mig magyar ember áll Magyarország élén, megnyugszom abban, hogy a magyar törvényeket a magyar közjognak és a magyar alkotmánynak megfelelő módon fogják végrehajtani, bármit mondjanak is azokról, illetőleg bármiként magyarázzák is azokat odaát. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Elnök: Nessi Pál képviselő ur félremagyarázott szavainak helyreigazitása czimén kért szót.

Nessi Pál: T. ház! Csak egy egész rövid kijelentésre szoritkozom. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Az előttem szóló t. képviselő ur, — a kit melegen üdvözlök felszólalásáért, mert végre a túloldalról is hallottunk egy önálló véleményt és mi ennek csak örvendünk, — azt mondotta: mi alapon állitom én, hogy ők, t. i. Kubinyi Géza és társai, most igaznak tartják Körber nyilatkozatát, a melyet pedig akkor elitéltek?

Hát, t. képviselő ur, én ezt ilyen formában nem állitottam. Én azt mondottam, hogy ha önök ma igaznak tartanák e nyilatkozatot, akkor inkonzekvensek volnának. Én ezt tehát feltételesen mondottam. Most örömmel veszem tudomásul, hogy ezen feltétel nem következett be. De hogy ezen feltevésem nem volt alaptalan, igazolja az, hogy a t. túloldal nem elvek alapján áll, hanem személyes politikát üz, *(Élénk ellenmondások a jobboldalon.)* sőt ugy tapasztaltuk, hogy az önök álláspontja annyiszor változik, a hány miniszterelnököt látnak

Digitized by Google

maguk előtt. *(Nagy zaj és élénk ellenmondások a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Miután több felszólalás történt már ugyanezen tárgyban, talán helyes lesz, ha nyilatkozom, mielőtt mindazon képviselő urak nyilatkoztak volna, a kiknek ma az elnök ur az engedélyt ezen napirend előtti felszólalásra megadta. Az eddigi felszólalásokban megemlékeztek a felszólalt t. képviselő urak arról a tényről, hogy az osztrák miniszterelnök ur a Reichsrath tegnapi ülésén bizonyos exkurziókat tett a magyar közjog terrénumára. *(Halljuk! Halljuk!)*

László Mihály: Ez a helyes kifejezés.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én nem érzem magam indittatva arra, hogy az osztrák miniszterelnök urnak a magyar közjogra vonatkozó fejtegetéseivel érdemlegesen foglalkozzam; én csak azt jegyzem meg, hogy a magam részéről nem mennék ugyanezen térre és nem tennék itt kijelentéseket az osztrák közjogra vonatkozólag. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)* De utóvégre is, ha egy állam miniszterelnöke egy másik állam közjogára vonatkozólag kijelentéseket tesz, azoknak sem jogi hatályuk, sem valami különösebb politikai jelentőségük nem lehet. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: De van tényleges eredménye! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Sőt nagyon is van! *(Zaj. Egy hang a szélsőbaloldalon: Mindenesetre helytelen, akár igy van, akár ugy! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök: Kérem, méltóztassék a szónokot nyugodtan meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azok, hogy egy angol kifejezéssel éljek: egy distinguished foreignernek, egy előkelő idegennek dilettáns nyilatkozatai, a melyeknek valami különösebb súlyt tulajdonitani hiba volna. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ez jó volt! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én ugy gondolom, hogy az mi reánk nem tartozhatik, hogy az osztrák császár fejedelmi jogainak természetét, körét és tartalmát illetőleg az osztrák közjog minő dispozicziókat tartalmaz. Abban sem látok semmi szerencsétlenséget, ha ebben a tekintetben az osztrák közjog és a magyar közjog közt eltérés mutatkozik. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyedüli kérdés, a mihez nekünk közünk van és a mihez azután senkinek másnak nincs köze, csak mi nekünk, az, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a magyar király alkotmányos fejedelmi jogainak körét, természetét és tartalmát a magyar közjog határozza meg, *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)* és erre vonatkozólag módunkban áll, t. ház, hogy ugy fejezzem ki magamat, hitelesen konstatálni a tényállást. *(Halljuk! Halljuk!)* A közel multban nyilatkozott ebben a tekintetben a szabadelvü párt és kifejezést adott azon meggyőződésének, hogy a miniszterium politikai felelősége a korona minden tényére kiterjed, és az országgyülés törvényszerü befolyása minden alkotmányos jogra nézve fennáll . . .

B. Kaas Ivor: Az 1848:III. törvényczikk!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . valamint kijelentette azt is, hogy a magyar király alkotmányos fejedelmi jogainak körét a magyar törvényhozás: a magyar király és a magyar országgyülés együtt, bármikor megváltoztathatja. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Köztudomásu tény, hogy ez a programmpont az én teljes hozzájárulásommal jött létre, hogy azzal teljes szolidaritásban voltam és vagyok. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Ha tehát egy ilyen előzmény után ő Felségétől megbizást nyerhettem kormányalakitásra: ugy, gondolom, ez közhitelü és kétségtelen beigazolása annak, hogy az illetékes magyar alkotmányos faktorok felfogása ebben a tekintetben micsoda. *(Élénk helyeslés és taps jobbfelől és a középen.)*

Azt hiszem, hogy ez tiszta helyzet *(Ugy van! jobbfelől.)* és én csak azt füzhetem hozzá, hogy ezzel a tiszta helyzettel szemben, a legnagyobb nyugalommal és hidegvérrel hallgatok meg bárminő egyéb kommentárt, mert ugy hiszem, hogy más tényezőknek ezen kérdésekbe beleszólásuk nincsen és ha próbálnának más tényezők nemcsak egy elméleti nézetet nyilvánitani, a miben megzavarni senkit sem akarok, de gyakorlati irányban is, ily irányu ingerencziát gyakorolni az ügyek vitelére, ugy gondolom, hogy az a magyar közélet minden faktora részéről erélyes visszautasitásban fog részesülni. *(Hosszantartó élénk éljenzés és taps a jobboldalon.)*

Sándor Pál: Miért nem helyeselnek? Ez az udvaroncz politika? *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: A miniszterelnök ur imént elhangzott nyilatkozata igen jól esett nekem. *(Helyeslés).* Ebben a nyilatkozatban látok már egy szükséges határozottságot. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a határozottság azért szükséges, mert az utóbbi hónapokban magyar miniszterelnöki székben önálló, határozott, világos vélemény osztrák államférfiakkal szemben hallható nem volt. Az a félénkség, az a bátortalanság, az az együgyüség, a mely itt a mi parlamenti életünk embereit jellemezte, bátoritotta fel az osztrák államférfiakat, hogy nemcsak egy, hanem megismételt támadásokat intézzenek Magyarország közjoga és közjogi állása ellen. *(Ugy van! balfelől.)*

A miniszterelnök ur nyilatkozata azonban feleslegessé nem teszi felszólalásomat. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem teszi pedig azért, mert a miniszterelnök ur már állásánál fogva nem mutathat rá a czászári palota kárpitjainak redőire, a

Digitized by Google

mely mögött ott rejtőzködnek és ólálkodnak egyének, hogy minden pillanatban előléphessenek azért, hogy Magyarország ellen informálják Magyarország királyát. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nemcsak függetlenségi emberekben, de minden magyar emberben mindig egy hideg borzongás és azután a vérnek egész forróságával az agyra való rohanása következett be, midőn az utóbbi válság idején olvasta, hogy valahányszor egy magyar államférfit kihallgattak, akkor osztrák államférfiak nyomban meghivattak a magyar királyhoz és azoknak véleménye, tanácsa és birálata alá bocsáttatott olyan ügyeknek a megitélése, a melyek tisztán a magyar kormányra és a magyar királyra tartoznak, a melyekhez az osztrák miniszterelnöknek, a közös miniszterium egyik tagjának sincsen semmi köze és hozzászólása. *(Igaz! Ugy van! a bal és a szélsőbaloldalon.)* Hogyha ők mégis módot és alkalmat találnak arra, hogy a magyar ügyekre befolyhassanak és befolyást gyakorolhassanak, irányitásokat eszközölhessenek, akkor mindez a befolyás, mindez az irányitás törvénytelen, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* de, fájdalom, nem ismeretlen előttünk. Mióta fennáll az uralkodóháznak uralma Magyarország felett, akár az egyik a választási monarchia, akár a másik az öröklési monarchia formájában, őseink évszázadokon keresztül mindig arról és azért panaszkodnak, hogy a magyar ügyekben nem magyar tanácsosokat, hanem azokat az idegeneket hallgatták meg, a kik a magyar jogot nem tudták, nem ismerték, vagy, mint Körber ur, elég lelkiismeretlenek, hogy félremagyarázzák, félremagyarázzák oly aprólékos prókátori fogással, a mely minden jogértő ember előtt azonnal feltünik és annak megvetését hivja ki. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ha Körber ur csak egy jelenség volna, akkor a miniszterelnök ur nyilatkozata után talán még fel sem szólaltam volna. De Körber ur egy rendszer, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mely, ha a magyar nemzet elég erős és elég erélyes, meglapul, megsimul, elrejtőzik, lesi az alkalmat, hogy ujból előbb suttogással, azután hangos beszéddel kisértse meg, mint most Körber ur, fellépni ellenünk. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez egy rendszer, a mely évszázadokon át abból élt, abból tartotta fenn magát, az által szerzett magának befolyást és hatalmat, hogy Magyarország ellen ingerelte az uralkodóházat, az uralkodót magát. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Sajnos, hogy ezen rendszert nem tudjuk kivégezni. Oka ennek abban van, hogy sem az uralkodó, sem az uralkodóház tagjai Magyarországon elegendő ideig nem laknak. *(Ugy van! balfelől.)* A másik ok abban is van, hogy 1867 óta a magyar kormány kellő gondosságot és éberséget nem fejtett ki, mert az ő Felsége személye körüli miniszteri állás arra való volna, hogy a magyar kormány minden osztrák cselszövényt, minden udvari fondorlatot idejében, korán megismerjen, hogy azután ő Felsége szine elé járulva, annak érvényesülését meggátolja. *(Ugy van! balfelől.)* De hát hogy áll a dolog ma? A mi szeretett királyunk ma is egymagára van hagyatva Bécs városában és nincs mellette vérbeli magyar ember, a ki a királynak tanácsolna, a ki a magyar közjogot ismeri és a magyar közjogi kérdésekben felvilágositaná őt, és midőn az osztrákok elmennek árulkodni és keresztül visznek osztrák törvényeket, a melyeket perfid módon alkottak meg, akkor nincs ott magyar államférfiu, a ki tekintélyénél, tudásánál és befolyásánál fogva ő Felségének megmondaná, hogy: uram, királyom, csak két szókülönbözeten fordul meg az egész, de két alkotmánynak különböző természete nyilvánul meg benne. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az utóbbi időkben is, a legválságosabb időszakban, mint magyar ember, mondhatom, a legnagyobb lelki aggodalommal, sőt megütközéssel és megbotránkozással láttam, hogy az ő Felsége személye körüli miniszteri szék nem volt, sőt ma sincsen betöltve. Engedje meg a t. ház, ha mi nemcsak szóval, hanem tettel is ellent akarunk állani az osztrák ármánykodásnak, egyikét a legerélyesebb, a legügyesebb és legeszesebb embereinknek kell oda állitanunk, hogy őrködjék Bécsben, mert legyen meggyőződve a t. ház, hogy azok a veszedelmek, a melyek minket Bécsből fenyegetnek, sokkal veszedelmesebbek, mint azok, a melyek bárhonann fenyegetnének. *(Ugy van! a baloldalon.)* Nemzetünknek fenmaradására szükséges, hogy a nemzet és az uralkodó meg az uralkodóház egymást megértse, hogy az uralkodóház valahára belássa, hogy Magyarországra kell neki épitenie, mert mit érnek el azokkal a gyülöletes invektivákkal, a melyeket Ausztriából, a miniszterelnöki székből Magyarország ellen, a magyar nemzet ellen hangoztatnak? Azt, hogy egy pillanatra az addig egymással marakodó osztrákokat hallgatásra, vagy mosolygásra birják; de — a mint tudjuk — ezzel még nem tudják egyesiteni az érdekelt tényezőket az uralkodóház és az osztrák birodalom fenmaradása érdekében való együttműködésre és nem tudják ezzel megteremteni az érzelemnek és ragaszkodásnak azt az egységét, a mely nélkül a nagy német áramlat közepette Ausztria fentartható nem lesz. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ebből az alkalomból sokat lehetne még beszélni. Ha az 1867 : XII. t.-cz. 4. §-át olvasom, az világosan megmondja, hogy meddig terjednek azok a jogok, a melyekről szó van, és hogy Magyarország valamint egy részről kész volt a multban, kész a jövendőben is mindenkor teljesiteni mindazt, a mit a pragmatika szankció szerint a közös intézményeknek együttes erővel való védelme és fentartása mulhatatlanul megkiván, ugy más részről oly kötelezettsége-

Digitized by Google

ket, a melyek e czélon túlterjednek és annak elérésére nem elkerülhetlenül szükségesek, magára nem vállal.

És midőn Körber miniszterelnök ur Magyarország ellen támadást intéz, megfeledkezik arról, sőt talán épen az bátoritotta fel, hogy Magyarország már évek óta az 1867 : XII. törvényczikk 25. §-a daczára, a mely azt rendeli, hogy Ausztriában is teljes alkotmányosság legyen, fentartja a közös intézményeket, és teljesiti a közösügyes intézmények részére a maga kötelezettségeit. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A törvény maga világosan kimondja, hogy Ausztria alkotmányos képviseletével akar a magyar törvényhozás érintkezni, azt kivánja, hogy addig életbe sem léphet az 1867. évi XII. t.-cz, a mig teljes alkotmányosság nincs Ausztriában; pedig olyan miniszterium, mint Körberé, olyan parlament, a minő most van Ausztriában, volt még az 1867-es idők előtt is; a teljes alkotmányosság, a melyet követel a magyar törvény, abban áll és világosan folyik a törvény szelleméből, hogy népképviseleti kormány legyen. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Vajjon népképviseleti kormány-e az osztrák kormány? Nem. Az osztrák kormány maga nem is parlamenti kormány, a mely az ügyeket vezeti, a mely többségét csak ugy mesterségesen szerzi össze, de most már ezt is eldobja, hanem a 14. §. alapján, az alkotmányosság mellőzésével, csak egyszerüen a fejedelem autokrata hatalmánál fogva intézkedik és intézi ügyeinek legnagyobb részét. Évek óta néztük ezt el és nézzük el most is, de türelmünknek fonala is megszakad, mert oly állami összeköttetés mellett, a melyben a kimondott alkotmányosság helyett csak az alkotmányosság kijátszását látjuk, a melyben a népképviseleti elv nem érvényesülhet, a melyben a többség a maga határozatait meg nem hozhatja, a melyben az alkotmányosság elve mindinkább ki van játszva, a melyben az alkotmányossági élet egy többség megvásárlására irányult politikai vásárrá változott: a miniszterelnök hallgasson és ne szóljon Magyarország ügyeibe, hanem tanulja meg a maga mesterségét, térjen vissza a jó utra és legyen alkotmányos miniszterelnök, a milyennek kell lennie, a ki tudja megszerezni a maga többségét és tudja meghozatni a maga törvényeit. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Kérem a t. házat, hogy amiként én is, barátaim is, és a maga helyén megfelelően a miniszterelnök ur is, mindnyájan utasitsuk vissza Körbernek *(Helyeslés a jobboldalon.)* a magyar ügyekbe való beavatkozását. *(Általános élénk helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Ehhez a kérdéshez több szónok nem jelentkezett. Miután pedig a házszabályok értelmében napirend előtti felszólalás vita és határozat tárgyát nem képezi, áttérünk már most a tulajdonképeni napirendre, illetőleg az ujonczjutalék mennyiségének fentartásáról szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalására.

Endrey Gyula jegyző: Kecskeméti Ferencz! *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Éljen a miniszterelnök! Felkiáltások balfelől: Szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: A folytatólagos ülést megnyitom.

Endrey Gyula jegyző: Kecskeméti Ferencz!

Kecskeméti Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nekünk, a kik a szőnyegen lévő u. n. katonai törvényjavaslatok ellen elejétől fogva állást foglaltunk és azok ellen elejétől fogva küzdöttünk, szinte erkölcsi kötelességünkké vált, hogy most, az uj helyzetben, az uj viszonyok között is jelezzük álláspontunkat ezen törvényjavaslatokkal szemben és álláspontunkat meg is okoljuk. Ennek a kötelességnek kivánok én eleget tenni akkor, a mikor a szőnyegen lévő törvényjavaslathoz hozzászólni kivánok. *(Halljuk! Halljuk!)*

Előre is ki kell jelentenem a legnagyobb sajnálattal, hogy ezen törvényjavaslatokkal szemben az én álláspontom egyáltalában nem változott, azokat el nem fogadhatom, meg nem szavazhatom. És pedig nem fogadhatom el és nem szavazhatom meg először is a kormány iránt való bizalomhiányának okából. Mert akármilyen tehetséges és tiszteletreméltó férfiak vannak is a kormány tagjai között, de a mi politikai felfogásukat és a nemzeti jogokkal és a nemzettel szemben elfoglalt álláspontjukat illeti, az egyáltalában nem olyan, hogy azt helyeselhetnők, hogy magunkat azzal azonositathatnók. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ott van pl. az igen t. miniszterelnök ur kiváló, jeles tulajdonságokkal; mindenki elismeri róla, hogy igen tehetséges, tanult, komoly és szolid férfiu és azon tulajdonságok közül, a melyeket boldogult atyjában is mindenki tisztelt, több feltalálható ő benne is.

Ugron Gábor: Igen sok!

Kecskeméti Ferencz: S itt eszembe jut, a mit programmbeszédében Zmeskál Zoltán t. képviselőtársam közbeszólására vonatkozólag válaszolt, a midőn azt mondotta: »Próbáljon a t. képviselőtársam az én jóindulatomhoz fordulni, és én azt hiszem, hogy kellemesen fog csalódni.« Hogy ez az ő ajkain nem puszta frázis volt, arról én is tanubizonyságot tehetek. *(Halljuk! Halljuk!)* Tanubizonyságot tehetek arról, hogy a ki az ő jóindulatához fordul, az nála jóindulatra talál. Eszembe jut, hogy nem rég egy egyszerü okányi özvegyasszonyt küldöttem hozzá, a kit a békési népbank a körmei között tartott, s a kivel az a bank nem valami nagyon emberségesen bánt el. Ez az asszony hozzám fordult, azonban, mivel tőlem távol lakott, és nem egy könnyen kaphattam meg a kellő információkat felőle és ügye felől, másrészt pedig nem is volt elég időm arra, hogy a kellő intézkedéseket és lépéseket érdekében megtehessem, mint-

Digitized by Google

hogy pedig akkor már az időből is kifogytunk, én őt gr. Tisza Istvánhoz utasitottam, mint a kinek kerületében különben is lakik, és tudomásom szerint gr. Tisza István ur a legnagyobb jóindulatot tanusitotta vele szemben, mert azon a napon és azon időpontban, a melyre az asszony vagyonának árverezése volt kitüzve, a gróf ur ott személyesen megjelent, — még pedig ugyanabban az időben, a midőn olyan szerencsétlenül esett le a lováról — és az asszony érdekében mindent elkövetett; megmentette őt annak az intézetnek a körmei közül és attól, hogy családostul földönfutóvá legyen.

Gr. Tisza István urnak egyéb hasonló dolgairól is van tudomásom, s én ezekről is szives készséggel teszek tanubizonyságot; mert az ilyen tulajdonságok előtt a magam részéről meghajlom és azok iránt a legnagyobb tisztelettel viseltetem. *(Halljuk! Halljuk!)* Azonban a mi az ő politikai felfogását és a nemzettel, a nemzeti jogokkal szemben elfoglalt álláspontját illeti, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez az!)* ebbe én egyáltalában nem vagyok képes magamat beletalálni, és én azt helyeselni, magamat azzal azonositani egyáltalában nem tudom.

T. ház! Mért lett ő tulajdonképen miniszterelnökké? A mi tehetségeit, képességét vagy kiválóságát illeti: ezeket senkinek sincs szándékában kétségbe vonni, de másfelől nem lehet tagadni azt sem, hogy más tehetséges és kiváló férfiakat dezignált a közvélemény a miniszterelnökségre, a kormányzatban való részvételre, és azok mégis mellőztettek. Miért lett ő miniszterelnökké? Talán azért, hogy az ő elvei diadalmaskodtak? Egyáltalában nem; hiszen tudjuk, hogy ő nemzeti jogokért a kis ujját sem nyujtotta ki soha. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Miniszterelnökké lett azért, mert ő tette a legkedvezőbb ajánlatot a dinasztiának; ő vállalkozott a legkedvezőbb feltételek mellett a miniszterelnökségre. Hiszen először hajlandó volt elfogadni a miniszterelnökséget minden vivmány, minden engedmény nélkül. Akkor nem boldogult. Később ismét, mint a legjobb igéretet tevő, kapta meg a miniszterelnökséget, és megint a minimális engedményekkel jött ide a parlamentbe. Tény az, hogy gr. Tisza István azért lett miniszterelnök, mert ő tette a legkedvezőbb ajánlatot az uralkodónak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Gr. Tisza István ur különben mindig a legnagyobb készséget tanusitotta, a mikor a nemzet rovására kellett igéreteket tenni, a legnagyobb készséget tanusitotta ő a nemzeti jogok feláldozásában is. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ha a katonai létszám emeléséről volt szó, nem követelhettek volna akkora létszámemelést, a melyet ő még mindig ne keveselt volna; ha pénzt követeltek a hadsereg részére, nem követelhettek annyit, hogy ő ne lett volna hajlandó még többet igérni.

Ő a boldogult atyjával együtt Tisza-lexeket csinált; *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* dokumentálták a pártban, hogy mi a párt nézete, állásfoglalása bizonyos kérdésben, és ezt ismételték most is, a midőn dokumentálták a párt felfogását, állásfoglalását a felségjogok kérdésében, s a midőn megállapitották, hogy a királynak igenis a törvények értelmében, a törvények alapján van joga a hadsereg nyelvévé a német nyelvet tenni. *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur nemcsak a három esztendőt kiszolgált katonák visszatartását tartja törvényes eljárásnak, hanem — a mint tudjuk — már a negyedik szolgálati évről is beszél; szóval még Fejérváryn is túltesz. *(Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Mi nem személyek ellen küzdünk, mi elvek ellen elvekkel harczolunk. De a miniszterelnök ur tulajdonképen nem is csupán egyszerü személy, hanem ő egy elvet, egy rendszert képvisel, azt a rendszert, a mely már régi idő óta szembeállitja az uralkodót a nemzettel és a mely a hatalomért mindenkor felajánlja szolgálatait az uralkodónak, természetesen a nemzet rovására.

Ily körülmények között én — bármilyen tisztelettel is viseltessem egyébként a miniszterelnök ur kiváló egyéni tulajdonságai iránt — a nemzet vérét ilyen kezekre bizni hajlandó nem vagyok.

És nem lehetek sokkal nagyobb bizalommal az igen t. honvédelmi miniszter ur iránt sem. A mi egyéniségét illeti, országszerte rokonszenves egyéniség. A Ludovika Akadémiában mondott hazafias, lelkes beszéde általános feltünést keltett és az egész nemzetnek élénk emlékezetében van. Feltételezhetjük róla, és én is szives készséggel feltételezem, hogy jó magyar érzésü ember. De egy nagy kifogásom is van, és ez az, hogy ő katona és nem polgárember. *(Derültség jobbfelől.)* Ezelőtt egy pár évtizeddel még nem nevettek azon az oldalon ezen, hanem mikor Tisza Kálmán idejében először akarta báró Fejérváry Gézát honvédelmi miniszterré tenni az uralkodó, hát felzúdult ellene ugy Tisza Kálmán, mint egész pártja, és a mint tudjuk, az ő kineveztetése akkor el is maradt, hanem vele szemben ki lett nevezve más, ha jól emlékezem Ráday, és csak ennek halála után következett be, hogy az ellenállás a kormánynál és a kormánypártnál megtört és báró Fejérváry Géza kineveztetése honvédelmi miniszterré lehetségessé vált. Abban az időben ezen nem mosolyogtak, hanem ezt nagyon komoly kérdésnek tekintették, és én ma is annak tekintem.

Nessi Pál: Hiszen a miniszter ur katonai fegyelmi szabályok alatt áll!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Nem! Szabadságolt állományban vagyok!

Kecskeméti Ferencz: Egy katona előtt mindig katonai karierje áll és akármilyen magas rangban legyen is, még ha miniszter is, akkor is

Digitized by Google

csak ugy kommandirozzák Bécsből, mint akár a legutolsó baka-káplárt. Akármilyen jó magyar érzésü ember legyen is tehát, független a hatalommal szemben nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Első honvédelmi miniszstereink polgáremberek voltak és azokkal nem lehetett olyan könnyen rendelkezni. Méltóztassék csak visszagondolni arra, hogy Szende honvédelmi miniszter mily keveset fordult meg Bécsben. Nem czitálták őt minduntalan oda és nem adtak neki minduntalan rendeleteket és parancsokat. Ez csak Fejérváry volt honvédelmi miniszternél kezdődött, ezt ő honositotta meg. Tudjuk, hogy miket tett Fejérváry honvédelmi miniszter hosszu minisztersége alatt. Megvalósitotta a honvédségnél Bécsnek czéljait, beolvasztotta a honvédséget az osztrák hadseregbe és elejét vette a honvédség szaporodásának. Azt a legénységet, a melynek a honvédséghez kellett volna besoroztatnia, a póttartalékba soroztatta be és ezáltal elvonta a honvédségtől és igy megakasztotta annak természetes fejlődését. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert Bécsben mindig féltek attól, hogy a honvédség utoljára önálló hatalmas nemzeti hadsereggé fogja magát kinőni és ez ellen mindenféle eszközt felhasználtak. Azért kellett egy ágenst küldeni a honvédelmi miniszteri székbe, a ki azután Bécsnek czéljait itt végrehajtotta.

Szivesen feltételezem azt, hogy b. Fejérváry miniszternek utódai más szellemüek, mint ő volt, de akármilyen jó magyar érzésüek legyenek is, akármilyen lelkes magyarok legyenek is, működésük iránt nagy reménységgel nem lehetek, mert elvégre katonák, velük rendelkeznek és nem lehetnek függetlenek. Én merőben alkotmányellenes eljárásnak tartom, hogy a honvédelmi miniszteri székbe oly egyéneket ültessenek, a kik kellő függetlenséggel nem birnak és nem birhatnak. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Pedig ugy látjuk, hogy immár ez lesz rendszerré, a mi ellen először tiltakozott a képviselőház, tiltakozott a kormánypárt is. Most már ugy látjuk, hogy ez egészen természetes dolognak tekintetik, mindenféle ellenállás megtört, egyik katonát a másik után nevezik ki honvédelmi miniszterré.

A mikor tehát bizalmatlanságról beszélek, a honvédelmi miniszter urnál is kész vagyok minden egyéni jó tulajdonságot elismerni, honorálni és azok előtt meghajolok, de mint miniszter iránt, miniszteri működése iránt bizalommal nem lehetek és az iránt valami nagy várakozással épen ezekért nem vagyok.

A miniszterium többi tagjaival most foglalkozni egyáltalán nem szándékozom. Röviden csak azt kivánom megjegyezni, hogy ez a kormány a felkinálkozók kormányának tekintendő, a mely kormányból azok, a kik a nemzeti álláspontot képviselték, vagy ahhoz legközelebb állottak és a kik a közvélemény deszignáltjai lettek volna, merőben ki vannak zárva.

De nem fogadhatom el és nem szavazhatom meg a szőnyegen lévő törvényjavaslatokat a hosszas harcz eredményei elégtelensége miatt sem. Hiszen a jelvények kérdésének megoldása, a katonai biráskodásnál a magyar nyelv érvényesülése, a magyar tiszteknek a magyar csapatokhoz való visszahelyezése, a magyar tisztek képzése, egy főreáliskolának felállitása és elhelyezése: nem mondom, hogy mindez semmi sem volna, elismerem, hogy ez is valami, különösen, hogyha garancziákkal birnánk arra nézve, hogy nem maradnak puszta igéretek, hanem be fognak váltatni és nem járunk ugy, mint a Széll Kálmán-miniszteriummal, a mely szintén magának vallotta nagy részét ez igéreteknek és majdnem egy esztendő alatt semmit sem tudott belőlük beváltani, megvalósitani. Elismerem, mondom, hogy vivmánynak ez is valami, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* azonban elégségesnek egyáltalán nem fogadhatom el.

Hiszen a követelmények közül még a póttartalékosok számának kontingentálása is kihagyatott. Az előbb mondottak folytán már érthetjük azt is, hogy miért. Az egyáltalában nem volna kedves dolog Bécsnek; mert oda vezetne, hogy a honvédség majd fejlődésnek indulna és utoljára majd egy önálló, hatalmas magyar hadsereggé nőhetné ki magát. Ettől félnek Bécsben és ezért kellett a többi követelmények közül eliminálni ezt a követelést is.

Azután az ujonczjutalék felemelése még mindig kisért. Az előadó ur szájából hallottuk, hogy csak fel van függesztve a törvényjavaslat. Tehát még nem vagyunk az iránt egészen megnyugtatva, hogy ez a merénylet a 68-iki törvény ellen nem fog-e ujra előkerülni és nem fogunk-e azzal ujra találkozni. A 68-iki törvények, mint tudjuk, a haderőnek létszámát 800 főben állapitják meg. A hadügyminiszterium elégszer tett kisérletet arra, hogy ez a szám emeltessék; de minduntalan ellenállással találkozott ugy az osztrák, mint a magyar miniszteri tanácsokban; ugy a magyar, mint az osztrák törvényhozásban kimondatott és elfogadtatott az, hogy ez a 800.000 főnyi létszám maximális szám, a melyen túlmenni nem lehet. Kisérleteket azonban egyre tettek ennek a számnak a megváltoztatására, emelésére; azonban sohasem sikerültek. Utoljára Fejérváry miniszter ur segitett a dolgon; a mennyiben kivitte azt, hogy az 1889-iki véderőtörvényből a 800.000-nyi létszám kihagyatott. Azt mondták, hogy ugy sincs arra semmi szükség, hogy természetes és könnyen ki lehet számitani, ha tudjuk, hogy egy esztendőre mi az ujonczjutalék száma, hogy mennyire fog az rúgni tiz esztendő alatt, és fogadkoztak mennyreföldre, hogy nem is terveznek semmit, nem is fognak a törvényektől eltérni.

Most azonban, hogy azt gondolják, hogy elfeledkeztek a magyar parlamentben arról, hogy mit tartalmaz a 68-iki törvény és mi volt mindkét ország törvényhozásának álláspontja egészen

Digitized by Google

1889-ig, most már ismét előállanak azzal a követeléssel, és oly ujonczjutalékot követelnek, a melylyel, hogyha megkapnák, a 800.000 főnyi létszám nagy mértékben fogna emelkedni. Ez az első kisérlet, mondhatnám, merénylet a 68-iki katonai törvény ellen. A szoldateszka itt akarja átlépni a Rubikont, és a magyar törvényhozásnak is nagyon ki kell nyitnia a szemét és vigyáznia arra, hogy ez a kisérlet ne sikerüljön, mert ha ez sikerül, akkor majd vigan fogják emelni az ujonczjutalékot ad infinitum.

Arra nézve sem vagyunk még megnyugtatva, hogy ez a merénylet nem fog-e ujra bekövetkezni, sőt nagyon valószinü, hogy ezen felfüggesztett törvényjavaslattal nekünk még lesz találkozásunk, még látni fogjuk ujra. Ezért sem járulhatok hozzá a kormány által benyujtott törvényjavaslat elfogadásához és megszavazásához. Ha e mellett gondolunk a chlopyi hadiparancsra, ha gondolunk Körbernek nyilatkozataira, és ha gondolunk a t. kormánypárt állásfoglalására, a mely szerint elismerte az uralkodónak azt a jogát, hogy a törvények alapján joga van a német nyelvet tenni a hadsereg nyelvévé, akkor azt kérdezhetjük most, 8—9 hónapi, vagy mondhatnám, egy esztendei küzdelem után, hogy mivel állunk jobban, mint kezdetben álltunk? Miféle rekompenzációt kapunk, mire lehet kilátásunk más téren? Kapunk-e például önálló vámterületet? A t. miniszterelnök ur nem hagy bennünket ez iránt kétségben, mert látjuk, hogy ő szivvel-lélekkel hive a közös vámterületnek és legtávolabbról sem gondol az önálló vámterület felállitására. Vagy kapunk-e választási reformot, a mit már annyiszor és oly régen igérgetnek, és a mit az alkotmány sánczaiból kirekesztett nép már olyan nehezen, olyan régóta vár? Kapunk-e adóreformot a progressziv adóztatás szellemében és értelmében, a mit szintén már oly régóta követel a közvélemény, és a mit már annyiszor és oly régen igérgetnek? Hallottunk sovány igéreteket, melyekből meggyőződhetünk, hogy ezek mind valósággá lesznek minden bizonynyal talán, ha előbb nem, hát majd az itélet napján.

Lehet ily körülmények közt azt mondani, a mit a t. miniszterelnök ur mondott programmbeszédében, hogy a további küzdelemnek most már nincs tárgyi oka? Nekünk nem ennyihez van jussunk és nem ennyi kell. Nekünk jussunk van nemzeti nyelvünkhöz, a magyar czimerhez és magyar zászlóhoz; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* nekünk jogunk van ahhoz, hogy azok a magyar ezredek, a melyek a törvény értelmében magyarok lehetnének és magyarok tartoznának lenni, magyarok is legyenek; jogunk van ahhoz, hogy fiainkat tisztességes bánásmódban részesitsék a magyar hadseregben, ne pedig idegenek, németek, ellenségeink sanyargassák.

Ennyivel tehát meg nem elégedhetünk. Miért szereljünk le, miért adjuk fel mi a harczot? Azt mondja a t. honvédelmi miniszter ur, hogy hagyjuk félbe a harczot azért, hogy a három évet kiszolgált katonák hazabocsáthatók legyenek, azután, hogy az ujonczozást megejthessék és hogy az uj katonákat ne tartsák benn majd négy hónappal tovább a rendes időnél, illetőleg, hogy a négy hónapi időt engedjék el nekik, a melyet elmulasztanának a rendes szolgálati időből. Hiszen ezt mind óhajtottuk és óhajtanók mi is, t. honvédelmi miniszter ur és rajtunk mindez egyáltalában nem mult és nem mulik. De ha az urak törvénytelenséget követnek el, annak mi okai nem vagyunk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiába is akarnák az ódiumát ennek a dolognak miránk háritani, mert azok a jó magyar katonák ugyis tudják, hogy kinek tulajdonithatják ezt, ugyis tudják, hogy melyik itt a magyar párt, melyik párt képviseli itt a magyar nemzetnek jogait, érdekeit, és jól tudják azok az ifjak, hogy kik viseltetnek irántuk igaz, magyar testvéri szeretettel és indulattal.

Ez a kortesfogás tehát, hogy azok mi ellenünk, ez ellen a párt ellen fellovaltassanak, aligha fog sikerülni, aligha fog beválni. Hiszen tanultak azok is történetet, és tudják, hogy a magyar nemzet jogaiért, érdekeiért mennyit küzdött, mennyit szenvedett, ismerik azok II. Rákóczi Ferencz történetét is, és tudják, hogy hány esztendőn keresztül mennyi vért ontottak és mennyit áldoztak azok a hazáért, a nemzetnek jogaiért és legszentebb érdekeiért. Nem halt ki azokból a jó magyar érzés, hanem tudják, hogy ezért a hazáért, ennek a nemzetnek jogaiért sokat szenvedtek őseink, sokat áldoztak, és áldoznunk és szenvednünk kell nekünk is.

De a t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy adjuk fel a további küzdelmet a gazdasági helyzetre való tekintettel. Ő maga a legszomorubb, a legsötétebb szinekkel festi az ország gazdasági helyzetét, és igazat ad nekünk, a kik szintén igy szoktuk festeni és feltüntetni azt. Egyuttal azonban kilátásba helyezi a t. miniszterelnök ur, hogy a közel jövőben emelni kell a katonai terheket. Semmire sincs pénz, senkinek sincs pénze, csupán a katonaság számára van pénz az ő részéről; ugy látszik, van akármennyi. Tőle nem kérhetnek arra eleget, hogy azt kevésnek ne tartaná, vagy hogy többet igérni hajlandó ne volna.

Hát, t. képviselőház, ismerjük mi is a nemzetnek gazdasági viszonyait, gazdasági állapotát és tudjuk, hogy mit jelent ez a mostani politikai helyzet a nemzet gazdasági viszonyaira nézve. Ha azonban azt akarja a t. miniszterelnök ur, hogy a harczot abbahagyjuk, annak legegyszerübb módja az lesz, ha megmondja az uralkodónak, hogy a magyar nemzetnek törvényben biztositott jogai vannak és vannak kivánságai és érdekei is: teljesitse azokat, legyen méltányos a nemzet iránt, elégitse ki legszentebb vágyait és törekvéseit.

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy hagyjuk abba a harczot, mert hiszen ugyis hiába

Digitized by Google

harczolunk tovább, ugy sem érünk el többet, a mi elérhető volt, azt ő elérte.

Mi ezt nem vagyunk hajlandók elhinni. Hiszen a miniszterelnök ur és a kik vele egy nézeten vannak, elejétől fogva azt hirdették, hogy hiába való minden harcz és erőfeszités: és mégis azt látjuk, hogy nem volt egészen hiábavaló, mert valamit elértünk, habár távolról sem mindazt, a mit óhajtottunk volna. És azután a mi eléretett, azt talán nem egészen a t. miniszterelnök ur érte el, ő elérte a piros bársonyszéket, a mely után törekedett . . .

Gabányi Miklós: Nem soká ül ott!

Sándor Pál: Tovább, mint Gabányi!

Kecskeméti Ferencz: . . . de a vivmányokat nem egészen ő érte el, azokért harczoltak mások egy egész hosszu politikai pályán keresztül és ő csak ennek a harcznak a gyümölcseit szedte le.

Azt is mondja a miniszterelnök ur, hogy hagyjuk félben a harczot, szereljünk le azért is, mert komoly konfliktus következhetik a nemzet és az uralkodó között. Erről a konfliktusról a t. miniszterelnök ur boldogult édes atyjának példája szerint nagyon sokat beszél. Nem idézem mindazokat a helyeket, a hol ezt felhozza, csupán csak néhány passzusra hivatkozom. Azt mondja *(olvassa)*: »A nemzeti közvélemény visszariad a nemzet és a korona közti konfliktus mélyreható következményeitől.« Továbbá: »És nem kivánja ezen óhajtásának valósitását erőltetni oly időben, a mikor konfliktusra vezethetne.« Azután megint: »Jóformán általánossá vált az a meggyőződés, hogy ezen kérdések ilyen körülmények közt az ország javára meg nem oldhatók. Áthatotta a közvéleményt azon tudat, hogy meg kell elégedni azzal, hogy azon kérdések oldatnak meg, a melyeknek megoldása a korona és a nemzet teljes egyetértésével lehetséges.«

Azután megint ugy nyilatkozik, hogy ezt a jó egyetértést, jó békességet a korona és a nemzet között mindennél feljebb kell helyezni, s mondom, még többször is megemlékezik programmbeszédében a konfliktusról. *(Zaj jobbfelől. Felkiáltások a baloldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Hát erre is azt mondhatjuk, a mit a miniszterelnök urnak egy más ilyen nyilatkozatára, ha jól emlékszem, Ugron Gábor t. képviselőtársam mondott, hogy ezek már elnyűtt dolgok, ezeket már elcsépelte a boldogult öreg generális. *(Derültség a baloldalon.)* Ismerjük már ezt a mumust. 1867 óta folytonosan azzal rémitgették a nemzetet és az országgyülést, hogy ha a nemzet a maga jogait forszirozni, követelni találná, hát akkor ez következik, az következik, majd következik az alkotmány felfüggesztése, vagy következik majd a 48-nak ismétlődése, s más effélék.

Hát 1867 óta mi most először tettünk kisérletet, megvetettük a lábunkat, megvetettük a sarkunkat és ime, azt látjuk, hogy egyik sem következett be, sem az alkotmány nincs felfüggesztve, sem pedig fegyverre, vérontásra nem került a dolog. Hát mi látjuk, hogy ez csak mumus volt, hogy egy seprü és egy meszelő az egész, *(Derültség a baloldalon.)* a mi egyáltalában nem valami rémületes, nem valami ijesztő dolog.

Nem is tartunk, t. ház, attól, hogy ezek a rémlátások megvalósulnak, hogy azok testet öltenek. Mi nem tartunk attól, én a magam részéről egyáltalában nem tartok attól, hogy ezek a dolgok bekövetkeznek, különösen, hogy fegyverre vagy vérontásra kerüljön a dolog. Egyáltalában nem tartok tőle, ezt teljesen kizártnak tartom, és pedig először is azért, mert nincs rá semmi ok. Mi itt erre nem törekszünk . . .

Gabányi Miklós: 34-en vagyunk csak, elnök ur!

Szőts Pál: Te duplán számitasz! *(Derültség.)*

Gabányi Miklós: Akkor is csak 35-en vagyunk, ha én duplán számitok.

Gajáry Géza: Tessék jobban megolvasni, 43-an vagyunk!

Gabányi Miklós: Te koronában szoktál számitani! *(Derültség.)*

Elnök *(csenget)*: Miután a ház tanácskozási képessége kétségbe vonatott . . .

Gajáry Géza: Nem tud negyvenig olvasni!

Gabányi Miklós: Nincs meg most sem a kellő szám!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Kubik Béla: Nem fejezte be az elnök ur!

Elnök: Azt akartam mondani, hogy miután kétségbe vonatott az, hogy a ház tanácskozásképes, fel akartam kérni a jegyző urat, hogy a ház tagjait számlálja meg; de miután ugy értesülök, hogy 40 en vannak . . . *(Felkiáltások jobbfelől: Ennél többen vagyunk!)*

Endrey Gyula jegyző: 48-an vagyunk!

Elnök: . . . A ház tehát tanácskozásképes; ennélfogva kérem Kecskeméti képviselő urat, sziveskedjék beszédét folytatni.

Kecskeméti Ferencz: Mumusnak neveztem azt a fenyegetést, hogy ha a magyar nemzet a maga jogait forszirozni találná, akkor majd alkotmányválságra, vagy talán még inkább fegyveres beavatkozásra, vérontásra kerülne a dolog. Mi ettől nem félünk, én a magam részéről nem tartok tőle és pedig azért nem, mert ennek bekövetkezésére semmi ok nincsen.

De, t. ház, másfelől nem tartok ettől azért sem, mert nem csak nekünk van okunk kerülni a vérontást, a végletekig való elmenést, hanem oka van ettől tartózkodni, oka van ezt kerülni másnak is, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* és talán másnak még inkább, mint nekünk. Én nem mondom azt, hogy nem lehetnek Ausztriában egyének, vagy klikkek, a melyek az agent provocateur szerepét hajlandók játszani, mert hiszen ilyenek mindig voltak ott; voltak II. Rákóczi Ferencz korában is, voltak 1848 körül is és lehetnek ilyenek ottan ma is; lehetnek ott ma is

Digitized by Google

egyének és klikkek, a kiknek talán viszket a hátuk. Azonban én nem gondolom, t. képviselőház, hogy a dinasztia, az uralkodóház erre a térre tévedne. Nem tévedhet erre az utra azért sem, mert hiszen csak egynéhány évtizeddel ezelőtt nagyon emlékezetes leczkét kapott, a melyet — azt hiszem — ő sem fog elfelejteni egyhamar. Jól tudja, hogy ha törésre kerülne a dolog, hát veszthetne Magyarország is, veszthetne Ausztria is, vagy nyerhetne Ausztria, nyerhetne Magyarország, egyik legyőzhetné a másikat; nyerhetne, s veszthetne is akármelyik. Egy azonban bizonyos, és ez az, hogy a dinasztia, az uralkodócsalád minden körülmények között vesztene, illetőleg az csak veszthetne. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Bizonyosan jól emlékszik még a dinasztia arra az állapotra, a melybe 1848 után jutott, a midőn nem volt sem pénze, sem hitele, sem befolyása, és én valóban nem hiszem, hogy a dinasztia a maga részére ezt a helyzetet, ezt az állapotot visszaóhajtaná. Hiszen akármelyik ujját vágja is el, elvégre is mind a kettő az övé és mind a kettő fáj. Én tehát nem tartok attól, sőt kizártnak tartom, hogy ez az ijesztgetés valósággá is válhassék. *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Nessi Pál: Elnök ur, hiszen ott kaszinó van! *(Elnök csenget.)*

Kecskeméti Ferencz: De látjuk, t. képviselő ház, hogy abból a kisérletből, a melyet most tettünk, azt is, hogy itt csak az erélyes politika érhet el eredményt. Látjuk azt, hogy itt a szenteltviz-politikával nem sokra megyünk, hanem itt erélyes politikának a követésére van szükség. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Látjuk azt, hogy nem azoknak volt igazságuk, a kik a meghunyászkodást prédikálták, hanem igenis azokrak, a kik a nemzet jogaiért bátran sikra szállottak, harczoltak, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert hogy ha sokat nem is értünk el, valamit azonban mégis elértünk és mi reméljük, hogy el fogunk érni még többet is. Mi reméljük azt, hogy a mostani miniszterium után még egy másik miniszterium fog jönni és pedig több vivmánynyal és több engedménynyel, mint a mennyivel az eddigiek jöttek.

Gabányi Miklós: Karácsonyra más miniszterium lesz! *(Derültség a jobboldalon.)*

Kecskeméti Ferencz: Én minden körülmények között azt hiszem, hogy a mi mostani kisérletünk a nemzeti jogok kivivásáért még nem az utolsó. Ha ugyanis ez a kisérlet a teljes sikert nem tudná elérni és felmutatni, egy másik kisérlet is fog majd tétetni a függetlenségi és 48 as párt részéről abban az irányban, hogy a nemzet az őt megillető jogokhoz eljuthasson. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszszük és reméljük, hogy a mit ma el nem érhettünk, azt el fogjuk érni máskor, és reméljük, hogy nem sok idő mulva. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Abban a t. miniszterelnök urral teljesen egyetértek, hogy csak rendkivüli okok indokolják a rendkivüli parlamenti eszközök használatát, de erre megjegyzem, hogy a törvények kijátszása és a nemzeti jogok konfiskálása feltétlenül rendkivüli okok, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melyek ezen rendkivüli parlamenti eszköznek, az obstrukcziónak használatát teljesen indokolják. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a jogok, a törvények kijátszásának és a nemzet jogai konfiskálásának egyedüli orvosszere; ez az egyedüli fagyver azzal szemben a mi kezünkben, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és minden alkalommal, valahányszor a hatalom visszaélést követ el, és törvények játszatnak ki, vagy jogok konfiskáltatnak, e fegyver használatát teljesen jogosultnak tartom, még ha minden harmadnap kellene is ezzel a fegyverrel élnünk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nézetem szerint mi, a kik eddig harczoltunk, egy tévedésbe estünk, t. i. nagyon kényelmesen folytattuk ezt az obstrukcziót, mert azt erélyesebben kellett volna és lehetett volna is folytatnunk. Ennek a mostani obstrukcziónknak árát leginkább a nép adja meg. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon)* Elsősorban a szegény katonaság, azután a nemzet iszsza meg a levét. A hova el kellett volna hatnia a mi obstrukcziónk hatásának, oda az alig hatott el, ott az alig volt érezhető. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Segitettek magukon, ha mi azt mondtuk, hogy nem adunk ujonczot, pénzük pedig volt elég, és igy egyáltalában nem juthattak szorult helyzetbe. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az eddigiekből megtanulhattuk, hogy nekünk már idejekorán, mindjárt a harcz kezdetén fel kellett volna világositanunk a nemzetet, fel kellett volna azt hivnunk, hogy adót egyáltalában ne fizessen, mert adót fizetni ilyenkor egyáltalában nem hazafias dolog, a mint ezt törvényeink is kimondják. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sokkal nagyobb eredményt érhettünk volna el, és pedig sokkal előbb, ha ezt megtettük volna, ha a nép közé mentünk volna, és azt ebben az irányban idejekorán felvilágositottuk volna. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De ezt a mulasztásunkat, az eddigieken okulva, a jövőben talán ki fogjuk pótolni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nem szándékozom beszédemet tovább folytatni, *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hanem befejezni kivánom azt, és röviden utalva az elmondottakra, *(Halljuk!)* kijelentem még egyszer, hogy a szőnyegen lévő törvényjavaslatot a magam részéről meg nem szavazhatom, hanem egy határorati javaslatot van szerencsém a t. ház elé terjeszteni, a mely a következőképen szól. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa):*

1. Mondja ki a ház, hogy a szőnyegen lévő katonai javaslatokat visszautasitja és meg nem

Digitized by Google

szavazza mindaddig, mig a nemzet sérelmei nem orvosoltatnak, jogos követelései nem teljesittetnek. E végből feliratot intéz az uralkodóhoz.

2. Utasitsa a ház a kormányt, hogy a rég igért és halogatott választási reform kérdésében haladéktalanul törvényjavaslatot készitsen és nyujtson be az általános választói jog, a községenkinti titkos szavazás elvei alapján a szükségesnek mutatkozó kautélákkal. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

3. Utasitsa a kormányt, hogy a már sokszor megigért, de mindig hallogatott adóreform iránt is haladéktalanul törvényjavaslatot készitsen és terjeszszen a ház elé a progressziv adóztatás elve alapján. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Nyegre László jegyző: Zboray Miklós!

Zboray Miklós: T. ház! Ha nem volnánk ex-lexben és ugy kerülne a ház elé a szóban lévő törvényjavaslat, minden további gondolkozás, minden felszólalás nélkül támogatnám azt szavazatommal. Azonban a jelen helyzet, a jelen körülmények szükségessé teszik, hogy szavazatomat, a mely nemleges, a mennyiben a törvényjavaslatot meg nem szavazom, indokoljam. Indokolnom kell ezen szavazatomat a jelen helyzetben az előttünk lévő uj kormánynyal és indokolnom kell a kormánynak programmjával. Ezek képezik a kulcsát annak, hogy én azon meggyőződésre jutottam, hogy ennek a kormánynak még ezt a javaslatot sem szavazhatom meg. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Tisza István miniszterelnök ur programmbeszédében, a melyet itt a házban tartott, egy helyütt azt mondotta, hogy ha a képviselő urak fáradságot vennének maguknak és nyolcz-tiz évre visszamenőleg az ő parlamenti működését figyelembe vennék, meggyőződnének róla, hogy ő ezeknek és ezeknek a nézeteknek mindig szószólója volt és ugyanazokat vallja ma is. Én vettem magamnak azt a fáradságot egyéni, szubjektiv szempontokból, mert a vita ilyen stádiumában a jelen körülmények között magamat akartam megnyugtatni, lelkiismeretemet meggyőzni és felvilágositani, hogy helyes dolog-e, ha én az uj kormánynyal szemben is az ugynevezett harczolók közé állok, avagy el van-e érve az, a mit elérni lehet és helyesebb dolog-e, ha leteszem a fegyvert és az ugynevezett leszerelők közé tartozom.

Vizsgálgattam a dolgot két szempontból. Az egyik szempont az, hogy mi volt a kiindulási pontja ennek a harcznak, a másik szempont pedig az volt, hogy ezzel a kormánynyal szemben nem kötelesség-e ezt a fegyvert mégis letenni, tekintettel programmjára, tekintettel állásfoglalására?

És előttem a helyzet tiszta és világos. Nagyon jól tudom, hogy kezdetben a harcz a felemelt ujonczlétszámra vonatkozó törvényjavaslat ellen folyt, nagyon jól tudjuk, hogy az ellenzék részéről mód és alkalom adatott az akkori kormánynak a kibontakozásra, nagyon is emlékezetünkben van még, hogy a szabadelvü párt főbb emberei: gróf Andrássy Gyula, gróf Tisza István, Hieronymi Károly és többen egymásután állottak itt fel, s hangoztatták az ország nagyhatalmi állását és hogy létkérdés, hogy a felemelt ujonczlétszám felemeltessék. Talán lehettek, a kik nem tekintve vissza a multba, hitelt adtak — nem akarom mondani ennek a frázisnak — ennek a kijelentésnek és gondolkozóba estek, hogy talán mégis nem szabad kenyértörésre vinni a dolgot és meg kell ezt szavazni. De akkor mi történt? Az, hogy egy szép napon feladták ezen elvet és álláspontot és az történt, hogy az a szabadelvü párt, a mely ezeknek a korifeusoknak tüntető lelkesedéssel tapsolt, éljenzett és gratulált a beszédek után, ugyanolyan, sőt még nagyobb tüntetéssel és lelkesedéssel gratulált és éljenzett annak az eredménynek, hogy az a törvényjavaslat felfüggesztetett.

Már most én harczolok egy ellenféllel szemben, a kinél, meg vagyok győződve róla, hogy tiszta meggyőződése alapján áll, hogy tisztán elvek és nézetek ütköznek össze és vivják meg tusájukat. De akkor, midőn látom, hogy fokozatosan opportunitási szempontokból egyszer igy, egyszer ugy foglalnak álláspontot, akkor nem tekinthetek arra, hogy mit hangoztatnak arról az oldalról, hanem a magam lelkében kell a koczkát elvetnem, hogy tovább küzdjek-e, vagy megálljak-e e pontnál? És, t. ház, én megvallom nyiltan a ház szine előtt, hogy mikor igy lassan-lassan a vitában kifejlődött a magyar szolgálati nyelv kérdése és belejött a harczba mint követelmény, figyelmeztettek nagyon sokan, hogy vigyázz, cserben hagynak az utolsó pillanatban, ott fognak hagyni, a kik igy belevisznek a küzdelembe. Én nem fektettem rá sulyt. Én kezdettől fogva lelkem és szivem egész melegével ott állottam a magyar nyelv ügyénél. Ott állottam és vigyáztam, hogy mivé fog fejlődni a dolog. Ma is ott állok és ott állok, mert elvetettem a koczkát magamban, hogy leszerelhet bárki, feladhatja elveit, taktikázhat, kompromisszumokat köthet: de egy becsületes béke nélkül én le nem szerelek. És megérlelődött bennem az a meggyőződés, hogy mégis csak szégyen és gyalázat itt az országban, hogy felállnak emberek, mint küzdők állnak az ország elé, hangoztatják az elveket, és mikor már élére van állitva a dolog, akkor egy marék porral, a szocziális programmal behinteni engedik a szemüket, s mintegy paprikától elvakulnak és leteszik a fegyvert. És miért épen a jelen kormánynyal szemben? Talán olyan hazafias a programmja?

Talán az a programm olyan fényes? Talán a szabadelvü párt határozata oly különösen megnyerő? Hiszen elő sem mernek vele állani. Mint egy bálványt dugdossák azt, mint a házi szentélyükbe való istent elrejtve tartogatják, hogy avatatlan szem ne lássa, avatatlan kéz ne

Digitized by Google

érintse; saját maguk közt nem merik vita tárgyává tenni, hogy elfogadják-e vagy sem. Hát, t. ház, a mely párt ily suttyomban dolgozik, a mely egyszer igy, egyszer ugy beszél, a mely tüntetőleg tapsol a mostani miniszterelnöknek, mert a Körber nyilatkozatát méltó feleletben merte részesiteni, a mely tiltakozott Khuen ellen, hogy nem merte azt megtenni, a mely pár nem mer szint vallani, az ilyen pártnak programmja volna az a varázsszer, a mely ezt az eredményt szüli? Hát az legyen a küzdő bére, hogy a szabadelvü párt egy titkos programmal gazdagabb? Hát az legyen az eredmény, hogy elégedjünk meg olyan programmal, a melyet ide sem mertek hozni? Hát miért a harcz és a küzdelem? Ezért jöttek ide a küldöttségek, ezért buzdult fel a nemzet, ezért irtak fel a szabadelvüpárti kerületek, hogy a magyar nyelv jogának érvényesitésére még kilátás se legyen, mert a szabadelvü párt elzárta ennek utját? Nem adhatom fel a harczot. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Az előbb emlitettem, hogy a másik szempont az volt, hogy a kormány programmja milyen, olyan-e, hogy kárpótol engem a küzdelem szerencsétlen eredményeért. Én a kormánynak két programmját tudom. Az egyik a kilenczes bizottság által alkotott és gróf Tisza István által megtoldott-foldott programm, a másik pedig az egyéb kérdésekre vonatkozó politikai programm, melyet a főrendiházban és itt javitott kiadásban és a sajtóhibáktól megtisztitva előadott.

Nézzük, mielőtt a részletekbe átmennénk, hogy az előző kormánynyal szemben kardinális kérdésekben milyen volt az álláspontja az ellenzéknek, annak az ellenzéknek, a melynek egyik-másik nagynevü vezére nyiltan hangoztatja a kibontakozásra vezető ut elfogadását és a békét.

Elsősorban is az 1899 : XXX. t.-czikkről óhajtok beszélni. *(Halljuk! a baloldalon.)* Nagyon jól tudjuk, hogy a legutóbbi időkben is a ház elé került a dolog, mert egyik kiváló publiczistánk és nagytehetségü, nagynevü képviselőtársunk, Vészi József, épen erre alapitva indokolta meg kilépését a szabadelvü pártból. Ő maga fejezte ki, hogy mit akar a Khuen-Héderváry-kormány. Felhozta, hogy oly politikai nyilatkozatot tett, hogy ha nem sikerül idejekorán az uj autonom vámtarifát Ausztriával együtt megcsinálni, ha a velünk szerződni kivánó hatalmasságok ajtónkon kopogtatnak, akkor a kormány felhatalmazást kér a törvényhozástól arra, hogy a nálunk jelentkező hatalmakkal a szerződési tárgyalásokat megindithassa. Ezt Vészi az 1899 : XXX. törvényczikk megsértésének tekinti. Megsértésének tekinti azért, — a mint helyesen és szépen felállitotta három tételét, — a mi a törvényben foglaltatik és a mi abban áll, hogy oly uj vámtarifával helyettesitendő a vámtarifa, a mely a magyar mezőgazdasági termékeknek nagyobb előnyt biztositana, felállitotta másodszor azt a tételt, hogy egy és ugyanazon időben kell, hogy Magyarország és Ausztriának a külfölddel kötött szerződések felmondassanak és megszünjenek, harmadszor pedig, hogy addig, a mig az uj autonom vámtarifa el nem készül, a külföldi hatalmakkal szerződéses tárgyalásokba bocsátkozni nem lehet és nem szabad.

Felemlitette Vészi József t. képviselőtársam a szankcziót is, és sulyos szavakkal mutatott rá, hogy mind e három intézkedés bármelyikének megsértése a viszonosság megsértése, és minden más tényező meghallgatása nélkül Magyarország vámsorompóinak felállitására jogosult. Ő nem engedett hozzányulni az 1899. évi XXX. t.-cz.-hez. A függetlenségi párt is, nagyon helyesen, mint az önálló vámterület alapján álló párt, osztozott ebben a nézetben és Vészi József állásfoglalását igen sokan a szabadelvü pártból is osztották.

Most mit mondott gróf Tisza István Molnár Akos képviselő urnak tegnapelőtt tett interpellácziójára? A következőket felelte *(olvassa)*:

»Csak egy dolgot, t. képviselőház, én nem akarok most azoknak a kérdéseknek a vitatásába belemenni, hogy az 1899 : XXX. t.-cz.-nek az autonom vámtarifára vonatkozó ezen dispoziczióját mennyiben képezi a magyar érdekeknek garancziáját ma már, — annak idején nagyon fontos garanczia rejlett benne abban az irányban, hogy az autonom vámtarifa létrejövetelét előmozditsa.«

Nagyon különösnek találom, hogy annak idején tekintetett csak garancziális törvénynek ezen törvényjavaslat, a melyet szerény nézetem szerint minden jogásznak ma is olyannak kell tekintenie. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: »De, mondom, ebbe nem akarok most belebocsátkozni, nagyon messze vezetne.

Csakis azon tényeket kivánom konstatálni, hogy itt semmi esetre sem arról lesz szó, hogy az 1899 : XXX. törvényczikk ezen dispoziczióját az egész vonalon megváltoztattassék, vagy hatályon kivül helyeztessék, hanem csakis kizárólag arról, hogy szemben ezen kivételes korlátozással egy konkrét kérdésben egy szigoruan körülhatárolt meghatalmazás adassék a kormánynak arra, hogy ugy járhasson el, a hogy azt az ország érdekei feltétlenül megkivánják.«

Mi foglaltatik ebben, t. ház? Az, hogy ő felhatalmazást akar majd annak idején kérni a háztól, hogy tárgyalásokba bocsátkozhassék Olaszországgal, Oroszországgal, Szerbiával, Bulgáriával, Németországgal stb. autonom vámtarifa nélkül. Mint egy ember tömörültek össze az önálló vámterület hivei, mikor gróf Khuen-Héderváry ezzel előállt, és ma, mintha kicserélték volna az istenek, mintha megváltozott viszonyokba kerültek volna, néma hallgatásba merülnek azok, a kik pártból léptek ki ezen

Digitized by Google

kérdésért és a kik fontos alkalmakkor az önálló vámterület alapján akarják az ellenzéket csoportositani. Mi történt itt a kulisszák mögött? Hát magyarázzuk meg az országnak, hogy mi az oka annak, hogy azelőtt kormányt buktattunk és most, mikor ugyanezen szavakkal és nyilt bevallásával a dolognak jön egy kormány, akkor ott állunk és tapsolunk, vagy elmegyünk és hallgatunk.

T. ház! Én előrebocsátom azt, hogy a katonai javaslat kérdésének megszavazását kapcsolatba hozom azon politikai helyzettel, a melyben ma vagyunk, és azért engedjék meg nekem, — ismételve kérem — hogy nézeteimet a politikai helyzet tekintetében kifejthessem, mert hiszen ez indokolja, hogy ezen törvényjavaslatot, melyet más körülmények között megszavaznék, most meg nem szavazom. *(Helyeslés balfelől.)* Menjünk tovább, t. ház, nézzük, hogy mely nagy sérelem történt az obstrukczió alatt és mely nagy sérelem volt az, a mely a szabadelvü pártnak azt a felzúdulását vonja maga után, a melyet a legközelebbi ülésekben tapasztalunk. A szabadelvü párt egyik tagjának az érdeme — és én nyiltan köszönetet is mondok neki, — hogy a »Magyarság érvényesülése a magyar hadseregben« czim alatt négy törvény országgyülési tárgyalásairól a jegyzeteket, naplókat, feliratokat közzétette. Dr. Heltai Ferencz képviselőtársunké az érdem. Én nem tekintem azt, hogy ő felszólal, követi-e, nem követi-e? Maga ez a tény, hogy ő ezt megtette ezen aktuális esetben, felmenti az én szemeimben és megbocsáthatóvá teszi még az állásfoglalását is, mert ezeknek összegyüjtése és közzététele nagy szolgálat volt.

Ha igaz az, hogy a történelem tükre a jövőnek, akkor semmit sem ajánlhatok melegebben minden magyar hazafinak, mint hogy olvassa el ezen törvényjavaslatokra vonatkozó tárgyalásokat.

Van valami fájó, van valami elkeseritő benne, ha magyar ember ezt végigolvassa. Önkénytelenül kicsordul a könny a szeméből, ha látja, hogy századoktól kezdve őseink hogyan harczoltak a magyar nyelvért és hogyan szereltettek le minden egyes alkalommal. Maga előtt látja ezt az egész vitát dióhéjban és felülemelkedve a szubjektiv érzéseken, a történész szemével képes meglátni azokat a fonalakat, azokat az áramlatokat, melyek ép ugy mozgatják a mi politikai életünket, mint századok óta mozgatták. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha igaz az, t. ház, hogy minden kor megtermi a maga gyümölcsét, és azok a fáról ugy peregnek le, mint a hulló falevelek, hogy az emberiség földjét megtermékenyitsék: akkor az is igaz, hogy a magyar nyelv kérdésében nem uj eszme a magyar nyelv érvényesülésének kérdése a hadseregben, mert ebben a tekintetben kidöntötték már a fát és hullottak évszázadok óta a levelek galyakkal, oda temettek számtalanokat, a kiknek nevét áldva emlegetjük, ha e könyvet végigolvassuk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Felségjog a magyar nyelv kérdése, ez az ütköző pont. Ausztriában Körber már előállott és ujra előállott. Megbukott egy kormány, mert nem adott méltó feleletet Körber előbbeni nyilatkozataira. Kubinyi Géza képviselőtársunk akkor felállott és követelte párthivei nevében, hogy minden kormánytól elvárják, ha támogatásukra számit, hogy azokat visszautasitsa. Helyes, szép, köszönettel tartozunk. Ma, mikor előállott ez a kérdés, felállott Feilitzsch képviselőtársunk és felvilágositott bennünket, naivokat, hivőket, hogy nem azért bukott meg Khuen-Héderváry, mert nem elég erélyes szavakkal utasitotta vissza a támadást, hanem egy magyarázatot adott, a melyet én első hallásra meg sem tudok érteni. Igaz, viszont köszönetet kell mondanom a miniszterelnök urnak, hogy azt tette meg, a mit nem vártunk és ráczáfolt Feilitzsch képviselőtársamra akkor, midőn visszautasitotta a beavatkozást.

Nem megyek annak kutatásába: politika-e ez, olyan-e, mint a milyent láttunk a multban, midőn egy törvényt Ausztriában másképen szövegeztek, mint nálunk, hogy ott más alapon álljanak, mint nálunk, nem tekintem, politika-e az, a mi Ausztriában folyik, hogy Körber, hogy ha erősséget akar nyerni, akkor csak a magyarság elleni támadásokra ingerli fel a pártokat és kirohanást intéz ellenük. Mondom, nem kutatom ezt, elfogadom a miniszterelnök urtól, ugy, őszintén, a mint én őszintén hiszem, hogy kellett, hogy mondja és mondani tartozott.

Azonban ezekre a felségjogokra nézve legyen szabad a t. ház figyelmébe ajánlanom ép az előbb emlitett könyvben található tárgyalások alapján, hogy nem mindig volt az az álláspont, még odafent sem, hogy felségjog a magyar nyelv kérdése. Nem is akarok arról beszélni, hogy II. Józsefig a magyarság, a mint adatokkal kimutatható, teljes mértékben érvényesült a hadseregben és a magyar csapatokban. De pl. az országgyülés naplójában, a Zichy Károly országbiróhoz intézett leiratnak tárgyalása alkalmával 1790-ben ez foglaltatik *(olvassa)*: »Jelentette továbbá azt is, — t. i. az országbiró — hogy mivel az ország zászlósuraihoz, és a perszonális urhoz is bocsátott tudósitásából ő Felségének nyilvánosan kitetszene az, hogy a katonaságra és annak fenyitékének fentartására czélzó minden jussokat ő Felsége maga tulajdonának kivánná tekinteni . . .« Ime, akkor még csak kivánta, akkor még csak óhajtotta ezt, és később már olvashatjuk, hogy már nem csak kivánja tartani, hanem magának vindikálja és tiltakozik a beavatkozás ellen. Később már, »az állandó katonaságnak és toborzásnak szervezése felségjogainkhoz tartozván, és mivel mindazok, a miket kedvelt hiveink a toborzás hibáinak megszüntetése, az elbocsátottak rendszere, a sorozás és ujonczszedés tárgyában tett alázá-

Digitized by Google

tos felterjesztésünkre előhoztak, nem dikaszteriális tárgyalások alá tartoznak, a mennyiben ezek a fennálló katonai szabályzattal nem ellenkeznek, azon felségjogokat azokkal egyetértőleg fogjuk gyakorolni.« Itt már magának vindikálja. Hogyan, miként történt ez az átugrás arra feleletet a történelem nem ad. Eleinte még arról volt szó, hogy magának kivánja, később, és pedig számtalan más esetben, nem akarok hosszas és unalmas lenni ezeknek felolvasásával, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* már magának vindikálja.

Hát, t. ház, számtalan eset van itten; érdekes a tárgyalás; érdekes, hogy hogyan történt. A főrendiház, mintha csak a mostani szabadelvü pártot hallanám, alkalmatlannak találja az időt, felesleges erről beszélni, a kerületi üléseken megállapitott feliratokat terveznek, az országgyülés kitart, folytonos üzenetváltások, kapaczitálások, a nádor lejön, előáll, hogy tegyétek meg a kedvemért t. barátaim, hiszen én mindig veletek voltam, most álljatok, de ott kitartanak. Fölterjesztetik a törvényjavaslat a magyar nyelvre és a magyar tisztekre vonatkozólag olyan értelemben, mint a milyen értelemben most mi harczolunk. Az utolsó pillanatban, az országgyülés bezárása napján érkezik vissza a válasz, de erről a kérdésről nem szól. Más esetben leérkezik a királyi leirat, hogy ezeket a javaslatokat ki kell hagyni, ezeket nem engedi ő Felsége érinteni, mert ez a katonai fegyelmet sértené, meglazitaná az összetartást a hadseregben, a véghelyeken osztrák törvények szerint itélkeznek, felszólalnak, megbolygatják a katonaságot: mintha csak a mai viszonyokat látnám. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hosszu volna, hogy én a részletekbe bele menjek, *(Halljuk! Halljuk!)* de még az 1867 : XII. törvényczikk szakaszának az alapját is megtaláljuk. Egy királyi leirat azt mondja *(olvassa)*: »Egyebekben ő szentséges Felsége indittatva azok által, a miket a karok és rendek a hadsereg szervezetére nézve felhoztak, kinyilatkoztatni parancsolta, hogy a hadsereg szervezete, vezetése és fegyelme körüli legfelsőbb jogai, a mint dicsőült emlékü felséges ősei által érintetlenül fentartattak, ugy a mint ő azoktól átvette, utódainak is ugyancsak érintetlenül akarta átszármaztatni és sohasem fogja megengedni, *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Chlopy!)* hogy ezen a királyi felségnek fentartott tárgyak azokkal, a mik a katonai szabályzatra, vagyis a hadseregnek a királysággal leendő eltartására vonatkoznak, a hova az 1715 : LIX. törvényczikk eredeti értelmét is vonatkoztatni kell és a mi ennélfogva a karok és rendekkel tárgyalandó, bármi tekintetben összezavartassanak.«

Rakovszky István: Thallóczy innen vette!

Zboray Miklós: Olvassa el a t. ház minden tagja ezt a könyvet, én nem akarom untatni a házat, hiszen az egészet kellene felolvasnom, hogy lássák, hogyan történt ez századok óta. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk! Csak olvasd el!)* Inkább majd a miniszterelnök ur korábbi beszédeiből szedek ki szemelvényeket!

Hát, t. ház, a mint emlitettem, nekem az tetszik különösnek, hogy miről van itt szó, hogy a szabadelvü pártnak azt a fellángolását, azt a harczias kitöréseit tapasztaljuk. Ha gróf Tisza Istvánnak beszédeit olvasom, ő beszél egy helyt az obstrukczióról, 1898. november 11-dikén. Megkülönböztet háromféle obstrukczió. Elitéli természetesen az obstrukczió, de mégis a legenyhébbnek tartja azt, a mely valamely változást tol hátra, mint pl. a közigazgatási törvényjavaslatnál; erősebb neme az obstrukczionak, a hol az ujonczjavaslatot, a hol a költségvetést akadályozza meg; legerősebb akkor, ha a parlament egész működését akadályozza meg. Ekkor történt — mellesleg jegyzem meg — mikor ebben a beszédjében az obstrukczió ellen erősen kikelt, hogy Szentiványi Árpád t. képviselőtársunk, a kiről most többször látom, hogy őt hathatósan támogatja, azt a közbekiáltást engedte meg magának: »Ez hozza az olajágat?« Gr. Tisza pedig erre azt felelte: »Nem tudom, az én t. barátom mióta tart engem galambnak?« A feleletet ma lehet megadni. Mióta a kilenczes bizottság javaslatát megfejelte. *(Élénk derültség és taps a baloldalon.)*

Hát mondom . . .

Olay Lajos: Ne siess! *(Derültség.)*

Zboray Miklós: . . . az obstrukczióról lévén itt szó, és gr. Tisza István urnak ez lévén a nézete annak idején, én is ugy mérlegelem a dolgokat, hogy szép, helyes, ha egy párt kitart az ő álláspontja és elvei mellett, de hogy olyan vehemencziával lépjen fel, mint most az utolsó időben láttuk, azt nem értem. A miniszterelnök ur arról a székről, a melyet felülemelkedettnek kell tekintenünk a pártokon, mert országos állást tölt be, az ország első állását, a melyet személyes sértésekkel nem szabad és nem igyekszünk érinteni, először ugy beszél: »Hiába, lehurrogni nem lehet!«, máskor egy, megjegyzem, nem általam tett, — mert én másképp feleltem volna — közbeszólásra azt mondotta: aljas gyanusitás, ha valaki azt meri mondani, hogy a beszéd alkalmas arra, hogy a börziánerek a börzén kihasználják; harmadszor ő maga hirdeti azt az elvet, hogy élesebb hangot lehet használni. Látom, hogy azok az urak nagy része, a kik nagy vehemencziával támogatnak minden kormányt, a kiket ott láttam Széll Kálmán volt miniszterelnök ur háta mögött ülni és vele tárgyalni folytonosan, a kiket ott láttam Khuen-Héderváry volt miniszterelnök ur háta mögött ülni és vele mosolyogva tárgyalni, azok nemcsak tárgyalnak, hanem a végső padokról lerohannak a középre és harczias hangon kiáltják: Fegyvert, fegyvert, hogy öljek! *(Zajos de-*

Digitized by Google

rültség a baloldalon.) Ha egy törvényjavaslat tárgyalásáról volna szó, a melynek visszavetése forog kérdésben, a mely az obstrukczió legenyhébb formája, ha az ujonczjavaslatról volna csak szó, a mely már az obstrukczionak sulyosabb formája, ha a parlament működésének megakasztásáról volna szó, a mely annak legsulyosabb formája, akkor ezt a felbuzdulást talán még mindig meglehetne érteni; de akkor, a midőn magyar emberek a magyar nyelv jogának behozataláért küzdenek, hogy akkor akarjanak keresztülrontani, mint egy elvadult csorda a tömegen, *(Élénk taps a baloldalon.)* hogy akkor akarjanak letiporni minden virágot, a mely a nemzetnek gyümölcsözhetik, azt nem értem, ezt nem veszi be az én lelkem és a mint, t. ház, bevallom, hogy egy illusióval szegényebb lettem, midőn azokat, a kikben biztam, mint a nemzet harczosaiban künn látom, ugy el kell keserednem a felett, (*Taps a baloldalon.)* hogy ilyen támadásokkal jönnek azért, mert a magyar nyelv mellett küzdünk. *(Élénk taps a baloldalon.)*

Rakovszky István: Primo tenore! *(Derültség a baloldalon.)*

Zboray Miklós: Én a t. ház eddigi rövid parlamenti működésemben — ha a t. ház szives volt figyelemmel kisérni — mindig olyan kérdéseket érintettem, a melyeknél egy hajszálon függött az, hogy túllépjek a megengedett határon és vagy személyeskedjem, vagy alaptalanul valakit vádoljak, gyanusitsak. Én nyugodt lélekkel merem állitani, hogy nem mentem túl a határon — legalább nézetem szerint — soha; nem mentem túl, mert mindig kétszeresen megvizsgáltam azokat a dolgokat és időt, fáradságot szenteltem arra, hogy a mit állitok, azt bizonyitani is tudjam és a gyanu még a lelkemben sem volt meg, mert elvetem magamtól az aljas gyanusitást, s ha biztosan tudok valamit, azzal fel merek lépni és meg merem mondani. Azért bocsátom ezt előre, hogy ne gondolja a t. házban senki azt, hogy én nem reagálok a sértő vagy erősebb kifejezésekre, a melyek azon oldalról ide átkiáltatnak vagy hallatszanak. Nem azért nem reflektálok én ezekre, mintha félnék, vagy nem akarnék ütközetbe menni ezen kiáltásokkal szemben, hanem egyszerüen azért, mert én nem gondolnám, hogy az országnak szolgálatot teszünk, ha felkapjuk ezeket a kifejezéseket és sikra szállunk ezekkel szemben. *(Helyeslés a baloldalon.)* Én igyekszem a tisztesség, az objektivitás nyilt és őszinte fegyverével küzdeni; *(Helyeslés a baloldalon.)* de kijelentem azt is, hogy ha a gorombaság terére lépnénk: nem hiszem, hogy a pálmát bárki más is elvinné, mint én. *(Derültség.)*

Ezt azért bocsátom előre, t. ház, mert ott, a hol én gr. Tisza István urnak a politikai szerepléséről fogok beszélni, sokan, vagy egyesek félremagyaráznak beszédem ezen részét, illetőleg belevihetnének olyan személyi motivumokat, a melyek távol állnak tőlem. Én objektive, teljes őszinteséggel kijelentem, hogy igyekeztem magam elé állitani azt a politikust, a ki itt Magyarország miniszterelnöke, hogy magam előtt lássam: nem botor dolog-e az, ha én ennek utjába állok, vagy helyes dolog-e az, ha tovább harczolok egy ilyen emberrel szemben, a ki ki akarja vezetni az ex-lexből ezt az országot. És mit tapasztaltam, t. ház? A rendelkezésemre álló rövid idő mellett és kevés anyagból is tapasztalhattam azt, hogy a t. miniszterelnök ur személyileg bátor, merész, azonban mint hogyha szive nem volna és mintha eszméi meg volnának kötve, mintha bilincsekbe volna verve, soha, — talán mai nyilatkozatát kivéve, — egyetlen egyszer sem találtam nála nyilt, őszinte, egyenes nyilatkozatot.

Rigó Ferencz: Hátha lapsus volt?

Zboray Miklós: Vizsgálgattam az ő nyilatkozatait egyik-másik kérdésnél; nem tagadom, nagy tudással találkoztam, azonban van valami különös az ő beszédeiben, ha azokat ugy egyfolytában végigolvassuk.

Rigó Ferencz: Bizalomgerjesztő!

Zboray Miklós: Például egy alkalommal gr. Apponyi Albert urat támadta meg, nevezetesen akkor, a midőn gr. Apponyi Albert ur az ex-lexben való szükség-rendeletekről beszélt; bizonyos fölénnyel felelt, mintha éreztetni akarta volna, hogy: na te elszóltad magad, vagy rosszul fejezted ki magad, majd kitanitlak én. Egy másik alkalommal Hegedüs Lóránt ur beszédére reflektált atyai jóakarattal, mintha csak mondta volna: csak bátran fiatal ember, még önből is lehet valami, ha most még hibázik is. *(Derültség a baloldalon.)* Egy alkalommal megint egy magasröptü beszédet tartott; beszélt ugyanis a jogi oktatásról 1901. év február hó 16-án. Ezen beszéde elején azon nézetének adott kifejezést, hogy a tanfelügyelőket be kell osztani hivatalokba az alispán mellé közegnek; e nagy horderejü kérdés után pedig áttért magasröptü beszéde egy másik thémára, a hol mintha szabadabb szárnyakon lebegett volna szelleme és a hol koczkáztatni merte azon, nálunk és nála is szokatlan állitást, hogy a német szellem, a német tudomány in ultima analysi ellentétben áll a mi életviszonyainkkal, felfogásainkkal és szellemünkkel. Hát ez nagyon helyes. Ámde a következő ülésben már visszaszivta és megmagyarázta, hogy nem ugy kell ezt érteni, hogy ellentétben áll, hanem hogy van bizonyos ellentét, a melyet ki kell simitani, ki kell csiszolni és ki kell magyarázni, hogy azt magyarossá tegyük. Azután 1900. márczius 17-én beszélt gr. Tisza István ur a telepitésről. Azt mondotta, hogy örül a telepitésnek, de fél, hogy nem lesz elég sikere.

Lovászy Márton: A programmból pedig egészen kihagyta a telepitést!

Rakovszky István: Pedig Darányi 70 millió árán akarta keresztülvinni! Hieronymi pedig csatornázik érte. *(Derültség a baloldalon.)*

Digitized by Google

Zboray Miklós: Állami, társadalmi segitséget óhajtott; azt mondta, hogy a hitelviszonyokat kell javitani, de hogy honnan, miképen, hogy mit ért az alatt, azt nem mondta meg akkor sem. Most programmjában erről a kérdésről nem hallunk semmit. Ugy tudom, hogy Darányi Ignácz volt földmivelésügyi miniszternek mennie kellett épen a telepitési törvény miatt, a melynek ő örült. Ugyanakkor azt mondja ő mostani beszédében, hogy a mezőgazdaságot és ipart össze akarja egyeztetni; ezt a már megszokott és ismert dolgot hangoztatta, de minden felszólalásában ennek az álláspontnak ellenmond. Igy 1900. márczius 17-én az őrlési forgalom eltörlése ellen foglalt állást; ellene van annak, hogy a budapesti nemzetközi gabonaforgalom létrejöjjön, mert csekély vagy semmi exportálni valónk nincs; fölöslegünk nincs, minek tehát a konkurrenczia. Egész nyiltan a fedezetlen határidő-üzlet mellett van. Hát én azt kérdem az agrárius uraktól, hogy ez az a programm, — eltekintve az 1899 : XXX. t.-cz.-től — a melyet ők akczeptálnak?

Rakovszky István: Egyetlenegy szál gazda van itt!

Rosenberg Gyula: Ki az?

Rakovszky István: Te! *(Derültség balfelöl. Mozgás és zaj. Elnök csenget.)*

Rosenberg Gyula: Az az egy legalább okos agrárius!

Zboray Miklós: Ez körülbelül olyan, mint a szabadelvüség definicziója. Ilyen az »okos szabadelvüség« is;

Rosenberg Gyula: Józan szabadelvüség!

Zboray Miklós:... ha kell szabadelvü vagyok, ha kell reakczionárius, ha kell, klerikális.

Thaly Ferencz: Ha kell konzervativ liberális!

Rosenberg Gyula: Nem okos, hanem józan szabadelvüségről beszéltem.

Zboray Miklós: Igenis józan, pl. ott van a mai programmnak a felekezeti iskolákról szóló része. Ha én miniszterelnök vagyok, akkor nyiltan és őszintén azt mondom, hogy ez az én nézetem, ezt helyesnek, jónak tartom s ez az én programmom; kibontom a szárnyait egy messzemenő tervezetnek, de a miniszterelnök ur ennél a kérdésnél is okos, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Józan!)* vagy józan, pardon. *(Derültség balfelöl.)* Nem azt mondja, hogy ez az én szigoru meggyőződésem, hanem azért van mellette, hogy az államot ne terheljük felesleges kiadásokkal.

Rakovszky István: Ez már nagyon józan! *(Egy hang a szélsöbaloldalon: Ágyukra kell a pénz!)*

Zboray Miklós: Vagy nézzük a viczinálisok kérdését; azok is felhozattak a programmban.

Rakovszky István: Ahá! Szatmár!

Zboray Miklós: 1897. augusztus 4-én beszélt már a miniszterelnök ur. Nincs megelégedve azzal, hogy a viczinálisoknak rosszul megy dolguk nálunk, és szerinte nagyobb mértékben kellene, hogy fejlesztessenek, mert nagy baj az, hogy az érdekeltség hozza össze az épitési tőkét; javasolja, hogy az állam fedezze azt, és hogy a czimleteket tisztességes kurzus mellett kell elhelyezni.

Rakovszky István: A viczinálizmus összekötve a börzével!

Zboray Miklós: Beszélt több izben, igy 1899. márczius 6-án, de más alkalommal is, és majdnem ugyanazon szavakkal és szellemében egyezőleg a most kifejtett programm belügyi kérdéseivel is foglalkozik a t. miniszterelnök ur.

A mit a közigazgatásról és a tisztviselőkről mond, azt helyeslem és minden tekintetben aláirom, de bizonyos különös érzés vesz erőt rajtam, hogy talán még sem az a programm lényege, hogy az a tisztviselő egy órával többet dolgozzék és hogy betartsa a hivatalos órákat; *(Ugy van! balfelöl.)* ez már részletkérdés, ez a végrehajtás kérdése. Nem az a programm lényege, hogy megvédjük a tisztviselőt alaptalan vádakkal szemben, de ha hibát követ el, sujtani fogjuk kérlelhetetlenül, mert semmiféle bünt sem engedhetünk megtorlatlanul. Nem ez a miniszteri programm lényege; ezt az ő irodafőnöke elvégezheti, és a miniszter ellenőrizheti, ha jól esik neki, és kedve tartja, de a közigazgatásnak nem az a fő kriteriuma, hogy hogyan osztatnak be az órák, és hogyan dolgoznak a miniszteriumokban. Elismerem, hogy pl. a miniszteriumokban az egyik osztály túl van terhelve, mig a másik kényelmesen semmit sem csinál; tudom nagyon jól, hogy különösen a vasutnál és a posta- és távirda-hivataloknál a dijnokoknak és az alantasabb hivatalnokoknak, — épen ugy, mint itt a háznál alkalmazott napidijas gépirókisasszonyoknak — nyúzzák le a bőrét; azok dolgoznak reggeltől délutánig és kora délutántól estig, de épenséggel nem terhelik meg azokat a magasabb állásokat, a melyeknek viselői a tisztviselői fizetés rendezése után nagyobb kedvezményeket fognak élvezni, és a kik magukkal visznek egy-egy szakreferenst külföldi tanulmányutazásaikra. Csak azokat a kezelő tiszteket, azokat a napidijas alkalmazottakat hajszolják, a kik ott görnyednek nap-nap után egész nap, és a kiknek a bőrén egy krajczárt is szeretnek megtakaritani a főnökök, mert az is az ő javukra iratik. Ezeken a bajokon segitsen a miniszterelnök ur; ne a legalantasabb foku alkalmazottakon, hanem a magasabb állásoknál kezdje a takarékosság elvét alkalmazni. *(Helyeslés balfelöl és a szélsőbaloldalon.)*

Mit beszélt a miniszterelnök ur az igazságügyről? Semmit. Emlitette az uzsoratörvényt, a perrendtartást, a mi az előző kormányok érdeme. De én mégis találtam valamit az ő előző beszédeiben. *(Halljuk!)* 1898. márczius 17-én beszélt arról, hogy a büntető törvénykönyvnek az izgatásról és lázitásról szóló rendelkezéseit

Digitized by Google

szigoritani kell. Hát ha a nemzetiségi izgatókkal szemben akarja ezt tenni, én aláirom ezen kijelentéseit, bár azt hiszem, hogy a törvénynek erre vonatkozó rendelkezései, ha azokat helyesen és szigoruan alkalmazzák, elég fegyvert képeznek; de ha arra érti a szigoritást, hogy a választások alkalmával napirenden lévő ártatlan korteskedések elnyomására szolgáljanak azok a rendelkezések, hát erre szintén van példa, mert én mutathatok fel egy ügyészi inditványt a mostani időkből, a mely szerint egy választásból kifolyólag az ügyészség lázitás és izgatás miatt emelt vádat husz, körülbelül 12—14 éves gyermek ellen, mert elmentek a falusi biró lakása elé; ott éljeneztek és beverték az ablakokat. *(Mozgás balfelől.)* Száz főnyi emberből álló gyülevész tömeg volt ott, irja a vádinditvány, mire a biró kijött és egy korbácscsal szétkergette őket; ezeket a gyermekeket pedig lázitás miatt vádolta meg az ügyészség. *(Felkiáltások balfelől: Hol történt ez?)* Nyitrán!

Rakovszky István: Hallom, hogy uj, derék főispánt kapnak.

Zboray Miklós: Vagy vegyük az igazságügyi tárczának egy másik ágát: a sajtóügyi vétségeket. Szives figyelmébe ajánlom azon lapoknak, a melyek a nagy nemzeti küzdelem erős szószólóiból a miniszterelnök ur hűséges lakájaivá vedlettek át, hogy gondolják meg, hogy a sajtóügyekben a vétségek gyorsan és szigoruan fognak büntettetni. Ez volt a programmban.

A szocziális kérdésekről is beszélt a t. miniszterelnök ur akkor. *(Halljuk! Halljuk!)* Kifejtette a szocziális programmját, hogy brutalitások vannak, — igaz, de nem azt, hogy hogy akarja orvosolni a bajokat, hanem ugy, hogy az állam hasonló brutalitással állitsa helyre a rendet. A progressziv adóról szóló beszédében 1898. márczius 26-án a t. miniszterelnök ur azt mondta, hogy az adótételek leszállitása szükséges volna, de mint a telepitésnél, ugy itt is aggályai vannak. A programmjában most is igy beszél. Szó volt, mikor a t. miniszterelnök ur bejött a házba, arról, hogy az ellenzék szót emelt az ellen, voltak, a kik erős vehemencziával támadták, sőt megmondták, hogy a békés tágyalásnak helye sem fog lenni, ha az elnök le nem mond — igaz, hogy másnap megbékültek, mondom, akkor a miniszterelnök ur ezt egy egyszerü inczidensnek minősitette. Milyen gyönyör volt nekem az, midőn a miniszterelnök ur beszédét olvastam és abban többször találkoztam az »inczidens« szóval! Mik voltak nála az inczidensek? Inczidens volt, mikor Maros-Vásárhelyen a választásnál nem tudom hány embert megöltek, agyonlőttek a csendőrök, inczidens volt a nagykátai főszolgabirónak, Dessewffynek esete. Ezek inczidensek?

A nemzetiségi kérdésben az egyik kezével simogatott itt a miniszterelnök ur, azután nekünk, aljas sovinisztáknak itt adott egy kis utbaigazitást, hogy a ki izgatni fog, nem lesz igaz, hü fia a hazának, annak majd adok én és mégis a brassói iskola szubvencziójáta helyesnek és elfogadhatónak találta. Egyik levelében, a melyet nem is olyan régen egy szász képviselőhöz irt, ugy nyilatkozott, hogy: »azt az alant járó, gyülölködő sovinizmust, mely a sajtó egy részében nyilvánult, a leghatározottabban elitélem és mindenkor kész vagyok küzdeni az egyedül helyes, hazafias politikáért.« Akkor igy nyilatkozott. Hát már a magyar nyelv melletti küzdelem is eltiprandó? A sovinizmus aljas? Hová jutottunk? Ez a nagy hazafias programm? Ez az erős kéz? Ez a magyar államnak a megszilárditása? Ez az egységes magyar nemzeti állam kifejlesztése? Én nem tudom összeegyeztetni az ily határozatlanságokat, a midőn nincs egyetlen egy kérdés sem, a melyben a miniszterelnök ur azt mondaná: ez a nézetem, ezt követem, ha tetszik, ha nem.

Hát, t. ház, igy összehasonlitva és összeegyeztetve ezeket a beszédeket, kiterjedt a figyelmem egy más körülményre. Jelesül megint egy kényes kérdést érintek, az ipar- és kereskedelmi bank kérdését. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Én nem akarom ezt a dolgot bolygatni; mert az nem a miniszterelnök ur dolga, hogy az államnak ott elhelyezett pénze megtérült-e, vagy biztositva van-e. Arról sem akarok beszélni, hogy a részvények nem érnek öt forintot sem, hogy leszámolás alatt van a bank, hogy a házát a Wiener Bankverein vette meg. Én tisztán csak a miniszterelnök ur beszédével kivánok foglalkozni, melyet mondott azon a közgyülésen, midőn az igazgatóságot megtámadták. E beszédből két pontra hivom fel a t. ház figyelmét. Mert én Magyarország miniszterelnökénél fontosnak tartom, hogy az egyéniségét lássam. Nagy pénzügyi kapaczitás gróf Tisza István, ezt elismerem én is. *(Olvassa):* »Ha hibák történtek, a hiba ott fekszik, hogy bizonyos, igen nagy valószinüségeket bizonyosságnak vélve, belementünk Románia felé bizonyos kötelezettségekbe, mielőtt határozott, jogilag kötelező formában biztositottuk volna magunknak a tért; ez, t. uraim, hibás üzleti politika volt, tévedés volt.«

Hát megnyugodhatom én abban, hogy annak a kezében van Magyarország kormányának a gyeplője, a ki egy ügyben a valószinüséget bizonyosságnak vette? Hát ez előrelátás, politikai éleslátás és közgazdasági tudomány?

Egy más helyütt azt mondja: »Természetes dolog, én, mint a vezetésen kivül álló faktor, nem láthattam egyes adatokat.« Hát az igazgató nem tud semmit és nem vizsgálta meg ezeket a dolgokat? Egy más helyütt beszélt a részvények terhéről, hogy a részvények értéktelenednek, de azt mondja, hogy ez olyan, hogy csak nyolcz forint az, mely mint veszteség szerepel ezen értékeknél. *(Olvassa.)* »Szerény nézetem szerint emberi valószinüséggel beszélve, az iparbank-értékek ezen vesztesége maximumnak

Digitized by Google

tekinthető.« Megint nem következett be ez. Mert a száz forintos részvények ma nyolcz forintot sem érnek. Azt mondja a részvényeknél, hogy csak nyolcz forint a veszteség maximuma előreláthatólag. Nem annyi volt. Tehát előrelátás ez? Hiszen hallom, azt mondják egyrészt, hogy 3 milliót, más részt, hogy 13 milliót áldozott a zsebéből. Nem kutatom, hogy ugy van-e, ha ugy van, kalapot emelek előtte; nem vizsgálom, távol áll tőlem, hogy feltételezzem, hogy akarva csinált olyat, a melynek a következése a bukás volt; ez távol áll tőlem; csak az előrelátás hiányát vetem szemére. Azután, midőn sajtópert inditottak Fényes László ellen, a ki ezt a dolgot feszegette, egyszerre egy nyilatkozat látott napvilágot, hogy Fényes Lászlót meg akarták fizetni, hogy tegyen nyilatkozatot arra nézve, hogy visszavon mindent és akkor azután a sajtópert visszavonják.

Lengyel Zoltán: 800 forintot küldtek neki!

Zboray Miklós: Fényes azt a pénzt jótékonyczélra felajánlotta; az emlitett nyilatkozatot mindenki olvashatta.

Bocsánatot kérek, nézet dolga, de azt hiszem, hogy kevés ember van ebben a házban, a ki, ha ily nyilatkozat megjelenik hozzá czimezve, nem nyilatkozik ellene, hogy: kérem, én erről nem tudtam, ez visszaélés a nevemmel, vagy nem igaz az egész dolog, szóval, a ki ily nyilatkozattal meg nem nyugtatná a közvéleményt, hogy nem az ő tudtával történt, hogy egy sajtóperben, a melyet becsületsértés és rágalmazásért inditottak, ilyen eljárást követnek, hogy ágensek egy nyilatkozatért a sajtóper visszavonását és pénzt igérjenek.

Lengyel Zoltán: A vádló vonja vissza a vádat és még fizet 800 forintot.

Zboray Miklós: Elvárom, hogy tessék nyilatkozni.

Vagy a közel multban is mi történt, most néhány nap előtt? Nagyon jól tudjuk, hogy a kivándorlási törvény megalkotásánál szó volt arról, hogy Fiumén keresztül irányittatik a kivándorlás. Évenkint 80—100.000 a kivándorlók száma Magyarországon. Határrendőrség felállitásáról, a belügyminiszteriumban egy külön osztály felállitásáról volt szó, arról volt szó, hogy gondoskodni kell arról, hogy külön fiókok legyenek, ha külföldi vállalat akad, hogy ne is ügynökök, de meghatalmazottak legyenek, a kik felelősséggel tartoznak, hogy a vállalat vezére is felelős, az ügynökök eltiltatnának, becsukatnának, szóval minden módon megteszik az intézkedéseket, a melyek a kivándorlást helyes irányba terelik.

A miniszterium dolgozott, de konstatálom, hogy ma még nincsenek befejezve az előmunkálatok, sem a határrendőrség nincs meg, sem az életbeléptetési törvény nincs meg, sem semmiféle akczió, a melylyel megkezdjük Fiume felé irányitani a kivándorlást. És mi történt? A Magyar folyam- és tengerhajózási részvénytársaság 200 korona névértékü részvényeit, a mint a lapokból olvasom, — 65 százalékról hallottam, — de egy lap szerint 5/7 részben a kormány 240 korona névértékben átvette. Miért vette át? Azért, mert ugy volt tervezve, a mint tudom, hogy a Magyar folyam- és tengerhajózási részvénytársaság fogja e kivándorlást eszközölni. Ez történt néhány nappal ezelőtt, tizedikén vagy kilenczedikén. Most azonban 14-én a Cunard line az Adriával együtt megkapta az engedélyt, és e hó 14-én, szombaton, az első hajót utnak inditották.

Miután tiltva van a reklám, a Cunard line és az Adria a harmadik osztályu utasok számára készitett étlapjain hirdetnek, itt a harmadik oldalon van a fotografiája a várótermeknek, az utazó helyiségeknek és itt a menetrend, a melynek hirdetését, mint reklámozó eszközt a törvény megengedi.

Kérdezem, mire való volt e sietség, miért kellett oly gyorsan az engedélyt megadni, mielőtt a törvény intézkedései életbeléptek volna? Mit érünk el, ha a Cunard line 12 járatot tesz és Gibraltárt, Algirt és más kikötőket érint? Mire való ez? Hiszen legfeljebb 12—20.000 embert szállithat ki. Hol marad még az a számtalan sok ember, a kinek irányitása szükséges, hol marad még az a 80—100.000 kivándorló? És miért kellett megkapni ily gyorsan az engedélyt az életbeléptetés előtt, és mi lesz a Magyar folyam- és tengerhajózási részvénytársaság részvényeivel, a miket az állam megvett? Vagy minek vette meg? *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Rakovszky István: Hallatlan!

B. Kaas Ivor: Uj rendszer!

Zboray Miklós: A miniszterelnök ur nem tartja oly hosszunak az uralkodását az uj miniszteriumnak, hogy még várt volna? *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Rakovszky István: Mikor vették meg?

Zboray Miklós: Most kilenczedikén vagy tizedikén. Várhatott volna, a mig életbelép a dolog. Ott nagy bankettezés volt. Megjelent a felügyelő és Isten áldásával utnak eresztették a derék hajót. Én nem mondom, hogy nincs jogában, nem mondom, hogy az országra nézve káros, de a megfelelő rendszabályoknak az életbeléptetése előtt mire való ez, vagy hogy fogjuk kárpótolni azt a veszteséget, a mit azáltal szenvedtünk, hogy a Magyar Folyam- és Tengerhajózási részvényeket magunkhoz váltottuk? Én sejtem, mert irják is a lapok, hogy Bécs felé akarják a forgalmat terelni a Magyar Folyam és Tengerhajózási Társaság révén. Ez azonban nem fog annyi jövedelmet hozni, hogy érdemes lett volna a kormánynak a megvásárlásra annyi pénzt kiadni.

Pozsgay Miklós: Majd kitünik még más is!

Rakovszky István: Ezt interpellácziő alakjában minden esetre szóvá kell tenni!

Sándor Pál: De nem az ujonczjutalékná!! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Digitized by Google

Zboray Miklós: Én megnyugtathatom t. képviselőtársamat, mert épen befejeztem ezt a részt. Én elismerem, hogy a miniszterelnök urnak mai nyilatkozata különösen kedves volt nekem. Én elhiszem, ha látni fogom, hogy ő felfelé is meg meri mutatni az öklét, nemcsak lefelé és nemcsak ott, a hol nincs arra szükség, és elhiszem, ha meggyőződöm arról a tényekből, hogy igaz az, a mit némelyek mondanak róla, hogy utálja a hizelkedőket, egyenes, nyilt, őszinte ember, bár zárkózott és megvetéssel nézi és tűri azoknak a körüldörzsölődzését, — hogy ezt a kifejezést használjam, — a kik minden nap kelletik magukat előtte.

B. Kaas Ivor: No, abban van módja! *(Derültség balfelől.)*

Zboray Miklós: Szeretem a nyilt, egyenes és őszinte embert. Nyiltan szembeállok vele és az ő szavait idézem 1897. márczius 27-diki beszédéből, a melyet Horánszky Nándor képviselőtársunknak mondott *(olvassa)*: »Mentől óvatosabbak, gyengébbek azok a kezek, a melyek az ország sorsát intézik, annál parancsolóbban élne bennem a kötelesség, hogy kivegyem részemet a harczból, hogy mindent elkövessek, hogy erőm teljes megfeszitésével odatörekedjem, hogy jobb, erősebb kezekbe helyeztessék át az ország kormánya.« Én is ezt mondom.

Előadtam az okaimat, nem mondhatják, hogy szubjektiv szempontok vezettek, mert igyekeztem objektiv szempontokkal magamat és lelkiismeretemet megnyugtatni. Én nem osztom azoknak a nézetét, a kik mindig ebben állitják fel a tilalomfát: személyi politika! Megkülönböztetem én a személyi politikát a személyeskedéstől. Ha én egy egyén gondolkozásában, nézeteiben, elhatározásaiban, egész gondolatvilágában annak ellenkezőjét találom, a mire én törekszem, akkor személy ellen küzdök, mert személy képviseli a nézetet, a programmot, a melyet hirdet, tőle függ, hogy miképen valósitja meg. Én azonban mégis azt mondom, hogy ezek után is, a miniszterelnök ur szavai alapján, felveszem a harczot. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Felveszem és állom azt, mert nem találom meg azt az éleslátást, azt a nyiltságot, őszinteséget, egyenességet, azt a messze szárnyaló keretet az ő programmjában, a mely igazolhatná, hogy itt az ország sorsa évekre elő van készitve és irányitva; felveszem és állom azt, mert aprólékos dolgokat látok abban, minők az uzsora-javaslat, a váltóképesség kérdése, a magyar felirat a magyar kaszárnyákon. Ezek pedig még, ha látom is, hogy meg akarják valósitani a létminimumot, a mely minden nagy állami politikus szemében csak aprólékos dolog, még nem tehetik indokolttá, hogy én a küzdelmet abbahagyjam. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A másik szempont, a melyet előrebocsátottam beszédem elején, a magyar nyelv kérdése. Letörhetnek, keresztülgázolhatnak, de én nem hajlok. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)* Nincs a magyar embernek egyebe, mint nyelve. A mi országunk nem gazdag, hogy kincseket tárjon elő és adjon polgárainak. Mi nem vagyunk képesek a mai világban becsületes munkával annyit keresni, hogy anyagi áldozatokat igénylő alapitványokat vagy emlékeket teremtsünk vagy jótéteményeket gyakoroljunk. Egy van azonban, a mi bennünk él: az, hogy el ne hagyjuk azt a magyar nyelvet, a mely a mi sajátunk és a melyet szétvinni a világ minden részébe minden magyar embernek kötelessége. *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Ezért küzdök, ezért harczolok. Harczolok ezért becsületes fegyverekkel, nyiltan és őszintén, harczolok az alkotmány fegyvereivel. És ha jön majdan egy olyan miniszterium, a melynek egyénisége garanczia nekem, hogy azt keresztülviszi, ha nem is máról-holnapra, de egy bizonyos határidő alatt, ha jön majdan egy olyan miniszterium, a melynek programmja és egyénisége nekem megnyugtatást adhat arra nézve, hogy nem ugy, mint ezt őseinkkel századokon keresztül tették, csak igérettel és leszereléssel csapnak be: *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor leteszem a fegyvert. De a meddig ily kormány nem jön, ott leszek a harczolók között és ha keresztülgázol rajtam a mostani harczias kormánypárt, vigye sirjába azt a tudatot, hogy a magyar nyelv küzdője ellen harczolt. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Ha lelkiismeretökkel ez megfér, ha van önökben erkölcsi bátorság a magyar nyelv küzdőit letiporni: ám tiporják le. De önökhöz nem a harczias kedv való. Tépjék meg köntöseiket és mutassák meg sebeiket, a melyeket eddig a küzdelemben kaptak. De az a bálvány, a melyet titkon őriztek a kilenczesbizottságban, nem mentheti fel önöket attól, hogy megszégyenülve álljanak a harczoló ellenzékkel szemben. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A következő határozati javaslatot ajánlom elfogadásra *(olvassa)*: »A ház utasitja a kormányt, hogy vonja vissza az 1889. évi VI. t.-cz. 14„ valamint az 1890. évi V. t.-cz, 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és haditengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartása tárgyában benyujtott törvényjavaslatot és előbb terjeszszen be törvényjavaslatot, hogy a tényleges szolgálat ideje, a lovasság, lovagló ütegosztályok és a haditengerészet kivételével, létszámemelés nélkül és a költségek legmesszebbmenő kiméléséve l két évben állapittassék meg.« *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Kérjük ujra felolvasni a határozati javaslatot, mert nem értettük.

Elnök: Tessék a határozati javaslatot felolvasni.

Endrey Gyula jegyző *(olvassa a határozati javaslatot.)*

Elnök: T. ház! Két óra elmult, azt hiszem tehát, térjünk át az interpellácziókra. Mielőtt

Digitized by Google

azonban ezt tennénk, a legközelebbi ülés napirendjére vonatkozólag óhajtok előterjesztést tenni. Előterjesztésem az, hogy a ház legközelebbi ülését holnap d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki azokat a törvényjavaslatokat, a melyek a mai ülés napirendjére is kitüzve voltak.

Hozzájárul ehhez a ház? *(Helyeslés.)* Ha igen: ezt határozatkép kimondom.

Következnek az interpellációk.

Nyegre László jegyző: Lendl Adolf képviselő interpellációja a buziási közalapitványi főtisztség működése tárgyában, a közoktatásügyi miniszterhez.

Lendl Adolf: Én már tegnap kértem interpellációmnak szombatra való halasztását és azért átengedem az elsőséget Darányi Ferencz képviselőtársamnak.

Elnök: Azt hiszem, hogy a ház hozzájárul? *(Helyeslés.)* E szerint következik?

Nyegre László jegyző: Darányi Ferencz interpellációja a pinczehelyi választáson fegyvert használt csendőrök kitüntetése tárgyában.

Darányi Ferencz: T. ház! A napilapokból ismeretes, hogy 1901. október 2 án a pinczehelyi képviselőválasztás alkalmával három csendőr fegyvert használt, a minek szomoru eredménye az lett, hogy hét ifjut menten agyonlőttek, 11 ifjut pedig mind a két nemből kisebb-nagyobb sérülésekkel sebesitettek meg. Ezt követte azután a formális katonai vizsgálat, a mely azonban kimagyarázhatatlan módon nem akként történt, hogy az ott szereplő egyéneket, mint tanukat kihallgatták volna, hanem akként folyt le, hogy azt a három csendőrt, a ki fegyverét használta, tehát a kik vádlottként állottak a katonai hatóság előtt, hallgatták ki. Ezek pedig a tényállást akként adták elő, hogy a két ellenpárt összetüzött egymással és hogy ők köztük állva, az agyonnyomatás veszélyének voltak kitéve, azért kellett tehát fegyverhez nyulniok, hogy saját életüket megmentsék és hogy a két ellentáborban is nagyobb kár okozását megakadályozzák. Ezt az előadást a katonai hatóság igaznak fogadta el és ezeket a csendőröket a helyett, hogy érdem szerint megbüntette volna, megdicsérte, sőt kitüntetéssel jutalmazta.

Ez régen, majd két éve történt, azt kérdezhetné tehát valaki, hogy miért hozom a kérdést csak most a ház elé? Azért, mert ugyanezen csendőri lövöldözésből kifolyólag rémhirek keletkeztek a pinczehelyi választásra vonatkozólag, a melyeknek hatása alatt az illetékes királyi ügyész bünpert inditott többek ellen lázitás, testisértés és a cserdőrség megsértése czimén és én ebből a perből akartam az igazságot megtudni. A mig tehát e per befejezést nem nyert, nem kivántam a dolgot tájékozatlanul a ház elé hozni.

Ez a bünper ez évi juliusban nyert a szegzárdi törvényszéknél első fokban befejezést, azóta pedig a parlamenti viszonyok nem engedték, hogy idehozzam a kérdést s igy csak ma van alkalmam interpellációm előterjesztésére.

A bünperben én védőként szerepeltem és igy módomban állott abba egészen beletekinteni; de nemcsak erre volt alkalmam, hanem arra is, hogy a bizonyitékokat átértsem, teljesen megismerjen. Ezen bünperben ennélfogva az a tényállás nyert beigazolást, hogy a csendőrök nem ilyen állapotban, nem ilyen helyzetben — a mint azt előadták — használták a fegyvert, sőt ez a tényállás, a mit a hatóság előtt mondottak, annyira nem igaz, hogy midőn ezek ebben a bünperben mint tanuk állottak a biróság előtt, ott már nem is merték ezt a tényállást igy elmondani, hanem a büntető biróság előtt azt mondták, hogy ők azért voltak kénytelenek a fegyvert használni, mert egy ember az egyiknek, nevezetesen Horvát István csendőrnek szuronyát megfogta. Akadt egy másik tanu is, a ki a csendőröknek ezt az állitását igazolni akarta, s a kiről kisült, hogy voltakép az volt a felbujtó a csendőrök törvénytelen cselekedetére. Ez a tanu pedig azt mondta, hogy ott állott Horvát István csendőr háta megett és egy ember — meg is mondta a nevét, valami Gábriel József nevü — csakugyan meg akarta fogni Horvát István csendőrnek szuronyát és ekkor ő előre nyult és azt az embert elrántotta, hogy meg ne ragadhassa a szuronyt, s akkor — a mint előadja, az a Gábriel József Horvát István csendőrre ráesett, ez pedig ijedtében nem tudva, hogy mi történt vele, használta a fegyvert. De nemcsak Horvát István, hanem még másik kettő is ment vele, minélfogva hárman mentek együtt. Mondom, a büntető biróság előtt a csendőrök és Nagy Ferencz tanu igy adták elő a tényállást, illetőleg ezt adták okul a fegyver használatára.

Azonban eltekintve ennek az állitásnak lehetetlen voltától, a büntető biróság előtt igazolt egyéb ténykörülmények által és a tanuk vallomásával beigazolást nyert az, hogy ez az állitás is hazug, ez sem igaz. Méltóztassanak csak azt elképzelni, hogyha három csendőr megy az utczán, — mert ezek hárman mentek, — és az egyiknek valaki meg fogja vagy meg akarja fogni a szuronyát, ahhoz, hogy ezt elháritsa, nem szükséges az, hogy mind a három fegyvert használjon, elég, ha maga használja szuronyát, vagy pedig szomszédja, és ezzel el van háritva a veszély. De Nagy Ferencz tanu azt állitja, hogy nem azért használta Horváth István a fegyvert, mert a szuronyát megfogták, hanem mivel ő azt az embert elrántván, az a csendőrre esett, a ki ijedtében volt kénytelen használni fegyverét. Ha Horváth István csendőr csakugyan ijedtében használta a fegyvert, akkor azt kérdezhetjük, hogy a másik kettő miért használta fegyverét? Ez érthetetlen, lehetetlen dolog és egyszerüen nem is igaz. Annyival inkább nem igaz, mert a kiről annyira mondják, hogy ellene a fegyvert használták, valami Gábriel nevezetü ember, lövést nem is kapott és több tanu állitása szerint ez a Gábriel Jó-

Digitized by Google

zsef ott sem volt, hanem az az igazi tényállás, hogy azok a csendőrök a fegyvert az egyik tanunak, Nagy Ferencznek — mint a ki azt mondta, hogy hátrakapta azt a bizonyos embert, — biztatására használták ártatlan, védtelen gyermekek ellen, a kik nem álltak sem a csendőrök, sem azoknak szuronya és puskája előtt, sem utjában nem voltak a csendőröknek, hanem az országut mentén sorfalat álló katonák háta mögött tanyáztak bizonyos sátrak előtt és sátrakban, a hol mulatoztak. Ezek mind 16—18—19 éves mindkét nembeli gyermekek voltak, a kik az országúton, a mint a csendőrök a katonák előtt jöttek, csupán dévajkodásból, gyermekes pajtáskodásból kavicsot dobáltak az előttük álló katonák feje fölött a csendőrökre.

Állitólag egy kavics az egyik csendőr kalapjára esett, az ott nagyott koppant és ez volt az a nagy ok, a mely miatt a csendőrök fegyvert használtak és pedig olyan gyáván, mondhatni orozva, hogy erre Nagy Ferencz tanu biztatta őket azzal, hogy ne hagyják magukat megdobálni. *(Mozgás.)* A mikor pedig a csendőrök felkapták a puskát és lőni akartak, ekkor sült ki, hogy nincs is, a kire lőjjenek és hogy legfeljebb a katonákra lőhetnének, a kik ott sort állottak. Ekkor azzal biztatta tovább Nagy Ferencz a csendőröket, hogy a katonák sorfala mögül jött a dobás, tehát oda lőjenek. Erre ez a három csendőr csakugyan keresztülbujt a katonák lovai alatt, megkereste a gyermekcsoportot és minden töltényt kilőtt. Ez olyan gyorsan ment végbe, hogy a katonák is azt mondják, hogy ők csak akkor vették észre ezt a szomoru jelenetet, a mikor a fegyverhasználat már megtörtént. Ebből tehát az az igazság derül ki, hogy itt egyszerüen csak egy mesét találtak fel, mert ezek a csendőrök a katonai vizsgálat folyamán megkérdeztetvén, nem a valót adták elő; a büntető biróságnál természetesen nem merték ezt tenni, mert ott száz, meg száz tanu lett volna, a ki az ő állitásaikat megczáfolja. Kétségtelen tehát, hogy egyedül az való, hogy ezek a csendőrök jogtalanul és gyáván használtak fegyvert és a nélkül, hogy erre okuk lett volna; használták pedig a fegyvert — a mint az kitünt az eljárás folyamán — Nagy Ferencz tanunak a biztatására.

Én ennek a fegyverhasználatnak nem akarok politikai vonatkozást és indokot tulajdonitani, nem is állitom, sőt kizártnak tartom ezt a csendőrök részéről; de Nagy Ferencz tanunál igenis fennforgott ilyen indok.

Másnap azután a vizsgálat megejtetett a helyszinén, az ezt követő napon pedig már az a hir kelt szárnyra, hogy ezeket a csendőröket ki fogják tüntetni.

Már most az általam előadott tényköriilményekből, továbbá ebből a másnap szárnyra kelt hirből és végül abból a körülményből, hogy a katonai hatóság tanuként senkit sem hallgatott ki, a ki ott volt, — holott ezek igazolhatták volna a történteket — hanem egyedül csak a vádlottak kihallgatására szoritkozott: én azt következtetem, hogy ezen három csendőr kitüntetése a megyei hatóság előterjesztése alapján történt. Bizonyosan lesz az iratok mellett egy jelentés, a mely ezen csendőröknek kitüntetését hozza javaslatba. Ez a jelentés azonban vagy rosszakaratu, vagy téves, de semmi esetre sem alapos, ha ezen csendőrök kitüntetését javasolja.

Mindezen indokok alapján én tisztelettel vagyok bátor a t. honvédelmi miniszter urhoz a következő interpellácziót intézni:

1. Való-e, hogy Németh István és Kasó Ferencz akkor Ozorán (Tolna m.) állomásozó csendőrök kitüntetést nyertek azért, hogy az 1901. október 2-án eszközölt pinczehelyi választás alkalmával fegyvert használtak s hét embert agyonlőttek és 11-et megsebesitettek?

2. Mi szolgált okul a kitüntetésre?

3. Való-e, hogy az ezen kérdést vizsgáló katonai hatóság a fegyvert használt csendőrökön kivül senki mást ki nem hallgatott; s való-e, hogy ezek a lövés okául azt adták elő, hogy a két párt roppant ellenséges indulattal akart egymásra törni, ők pedig — t. i. a csendőrök — a két párt között állva, az agyonnyomatás veszélyének voltak kitéve és ezért lőttek a választók közé?

4. Hajlandó-e a miniszter ur a szegzárdi kir. törvényszéknél 2240/B. 1902. sz. a. az 1903. jun. 15-től jul. 8-ig Hőgyészen tartott végtárgyalással lefolytatott bünper irataiból és különösen Reberits Imre tamásii királyi albiró, ugy Márton Gergely, Gábriel Ferencz és Csapó György tanuk vallomásából, de maguknak a csendőröknek is — mint e perben tanuknak — előadásából, meg azon tényből, hogy ezek nem választókat, hanem ártatlan ifjakat orozva s akként lőtték le, hogy az ifjak előtt álló katonák lova alatt átbujva keresték meg őket, megállapitani azt, hogy a csendőrök a fegyvert tudatlanságból és már azért is jogtalanul használták, mert arra őket hivatlan személy, t. i. Nagy Ferencz tanitó biztatta, s mert közvetlen veszély nem volt, s igy nem kitüntetésre, de büntetésre lettek volna méltók?

5. Hajlandó-e a miniszter ur az eljárást ez irányban megindittatni?

Elnök: Az interpellácziót kiadatik a honvédelmi miniszternek. Következik?

Nyegre László jegyző: Barta Ferencz interpellácziója a vaskohi főszolgabirósághoz tartozó lunkai körjegyző, Drágán József visszaélései tárgyában.

Barta Ferencz: T. ház! Egész röviden leszek bátor a t. ház figyelmét igénybe venni. *(Halljuk! Halljuk!)* 1903. augusztus 6-án a vaskohi főszolgabirósági körzetébe tartozó lunkai kör[illegible] számos polgára panaszos beadványt intézett a belügyminiszter urhoz azért, hogy a lunkai körjegyzőségben Drágán József körjegyző évek hosszu sora, állitólag 1898 óta, a körjegyzőség-

Digitized by Google

hez tartozó községek képviselőtestületét össze nem hivta a községi költségek megállapitása végett, hanem ő maga hamisitotta a jegyzőkönyveket, ő maga irta alá hamisan a községi képviselőtestület tagjainak nevét, maga állapitotta meg a költségeket, maga szedte be az adókat, teljes mellőzésével az adószedő közegeknek, maga vetett ki annyit, a mennyit akart, hogy a lakosok legnagyobb részének adókönyvük sincsen és hogy a körjegyző annyi adót fizettet velük, a mennyit akar. Továbbá elpanaszolták a lakosok azt is, hogy néhány évvel ezelőtt ezen körjegyző a belényesi takarékpénztárból 1100 koronát vett fel a község terhére valami istálló épitésére a nélkül, hogy a község tudta volna. Odairta a váltóra egyes községi választók nevét s igy megterhelte ezzel az összeggel a községeket, daczára annak, hogy 200 százalékra megy a községi pótlék, minélfogva ezen szegény, nyomorult községekben kétszer annyit fizetnek községi adóba, mint a mennyi az állami adó. Miután ezen terheket nem birták el és a legnagyobb nyomorban vannak, kérték a lakosok az akkori belügyminiszter ur, Széll Kálmán segitségét, a ki el is rendelte a vizsgálatot a körjegyző ellen és a vaskohi főszolgabiróság megindította a vizsgálatot. Ez a vizsgálat azonban talán még most is tart, noha a beidézett képviselőtestületi tagok egyhangulag azt vallották, hogy 1898 óta nem volt a községben képviselőtestületi gyülés, hogy ők arra soha meghiva nem lettek, hogy a jegyzőkönyvek mégis alá vannak irva, hogy továbbá a körjegyző hamisitott, a mint bebizonyult, az 1100 koronás teher felvétele czéljából a községek terhére valami istállóépités czéljából. Daczára ennek ez a körjegyző még ma sincsen felfüggesztve, hanem továbbra is basáskodik a körzetben és megfélemliti a további vizsgálat tekintetében a község lakóit. Én ezen a helyzeten segiteni óhajtván, a hozzám fordult polgároknak megigértem, hogy interpellácziót tárgyává teszem ezt az ügyet és igy a következőkben van szerencsém interpellácziómat előterjeszteni és a belügyminiszter urtól gyors segitséget kérni. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

1. Van-e tudomása a tisztelt belügyminiszter urnak arról, hogy a vaskohi főszolgabiróság körzetébe tartozó lunkai körjegyzőségben a különböző községek lakosai részéről a volt belügyminiszter urhoz panasz intéztetett Drágán József lunkai körjegyző ellen a lakosság kárára elkövetett okirathamisitás, sikkasztás és csalás büntettei miatt?

2. Van-e tudomása a t. belügyminiszter urnak arról, hogy a vizsgálat el is rendeltetett, a lakosság közül számosan ki is hallgattattak a vaskohi főszolgabiróság utján s bebizonyosodott az, hogy 1898 óta Drágán József körjegyző Lunka községben a községi képviselőtestületet soha össze nem hivta, a községi költségelőirányzatokat ezek mellőzésével önkényüleg állitotta össze, a képviselőtestület nem tartott üléseiről jegyzőkönyveket vett föl és azokon feltüntette, illetve azokra ráhamisitotta a képviselőtestületi tagok aláirásait, — továbbá a körjegyzőséget alkotó községek terhére a képviselőtestületek tudta és beleegyezése nélkül a belényesi takarékpénztárból istálló épitésére 1100 koronát vett fel, mely kölcsön a községeket terheli?

Végül, hogy a községi közgyámok fizetéseit felvette, nevükben nyugtázta s a felvett pénzeket elsikkasztotta?

3. Van-e tudomása a t. belügyminiszter urnak arról, hogy mindezek a vizsgálat során bebizonyultak Drágán József ellen, és ezek daczára máig is hivatalában van, s ha nincs, hajlandó-e ezek valóságáról meggyőződni s a bünös tisztviselőt elmozditani, vele szemben a törvény szigorát alkalmazni?

Elnök: Az interpellácziókiadatik a belügyminiszterium vezetésével megbizott miniszterelnöknek.

Hertelendy László jegyző: Sebess Dénes az igazságügyminiszterhez a székelyföldi tagositó mérnökök minősitése tárgyában. *(Felkiáltások: Nincs itt!)* Bedőházy János a belügyminiszterhez az udvarhelymegyei főjegyző, gróf Lázár Ádám felfüggesztésének törvénytelen indokolása tárgyában. *(Felkiáltások: Nincs itt!)* Vlád Aurél a belügyminiszterhez a dobra-gura-dobrai kaszinó tárgyában. *(Felkiáltások: Nincs itt!)*

Elnök: Az interpelláló képviselő urak közül egy sem lévén jelen, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 20 perczkor.)

Digitized by Google

340. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 19-én, csütörtökön,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 15 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét gróf Teleki Sándor jegyző fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1903. november hó 18-dikán tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Ugron Gábor: T. ház! A jegyzőkönyvben egyáltalában semmi nyomát sem látom a napirend előtti felszólalásoknak. Bocsánatot kérek, megtörtént tény, azt a jegyzőkönyvből kihagyni nem lehet. *(Felkiáltások jobbfelől: Házszabály!)* A jegyzőkönyv a tanácskozásoknak hű képét kell, hogy nyujtsa. A jegyzőkönyv nemcsak azon tárgyakat kell, hogy magában foglalja, a melyekben határozat hozatott, hanem szükséges, hogy azon tárgyalásokról is megemlékezzék, a melyek napirend előtt történtek vagy történnek. Nagyon furcsa volna, hogy ha a történetiró keresné a tegnapi nap történetét és azt nem találná másutt, csak a lapokban *(Felkiáltások jobbfelől: A naplóban!)* és a ház naplójában, de nem találná nyomát a ház jegyzőkönyvében. A ház jegyzőkönyve nem kell, hogy terjedelmes legyen, de kétségtelen, hogy rövid, tiszta és világos összefoglalatban kell, hogy a tanácskozásoknak egész menetéről hű képet adjon. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Azért kérem a t. házat, méltóztassék a jegyzőkönyv hitelesitését megtagadni és arra utasitani a jegyzőket, hogy a napirend előtti felszólalásoknak és vitáknak rövid tartalma a jegyzőkönyvbe foglaltassék. Nagyon természetes, hogy aztán a jegyző urak hozzátehetik azon oldalra, a melyre a határozatokat beirni szokták, hogy a házszabályoknak ezen és ezen pontja értelmében határozat nem hozatott. Én gondolom, a t. jegyző uraknak épen az zavarja meg a felfogását, hogy a határozati rovatba nincs mit irni. De ha a jegyzőkönyvbe örökké csak olyan tárgyak jönnének be, a melyekre nézve határoz is a ház, sokszor olyan tények maradnának ki a jegyzőkönyvből, a melyekre nézve ugyan — mint tegnap is — határozat nem hozatott, de a melyekre nézve a ház maga nagy egyértelmüséggel nyilatkozott, s a melyek gyakran sokkal fontosabbak, mint százból kilenczven azon tárgyak közül, a melyekre nézve a ház határozatot hozott. *(Ugy van! balfelől.)*

A jegyzőkönyv a tanácskozás hü képét kell, hogy adja. A tanácskozás rendjén történtek a napirend előtti felszólalások, azoknak értelmük, azoknak czéljuk volt és azoknak sem értelmét, sem czélzatát és talán konzekvencziáit sem lehet kicsinyelni, annál kevésbbé szabad elnéznünk és megengednünk azt, hogy a ház jegyzőkönyve annyira hiányos legyen, hogy abba a napirend előtti felszólalásokból semmi bele ne foglaltassék. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! Az Ugron Gábor képviselő ur által felhozottakra nézve engedje meg a t. ház, hogy röviden nyilatkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)* A ház eddigi praxisa ebben a tekintetben ellentétes volt, mert esetet tudnék felhozni, a hol igenis a jegyzőkönyvben olyanformán van az ily eset feltéve, hogy napirend előtt X és Y urak felszólalván, következett ez és ez a tárgy. Vannak jegyzőkönyvek, melyekben a napirend

Digitized by Google

előtti felszólalásoknak abszolute semmi nyoma nincsen, a ház azonban ugy az ilyen, mint az amolyan jegyzőkönyveket is akárhányszor szó nélkül hitelesitette. Tény az, hogy a házszabályok 267. §-a, a mely kimondja, hogy kötelezőleg mit kell a jegyzőkönyvbe venni, következőképen szól *(olvassa)*: »A jegyzőkönyvbe foglaltassék: *a)* a szavazás alá került kérdés szószerinti szerkezetében; *b)* a szavazás eredménye; *c)* a hozott határozat.« A dolognak ezen állásában tehát bátor vagyok az elnöki székből azon javaslatot tenni, hogy a ház a jegyzőkönyvet azon módositással hitelesitse, hogy belevétessék: napirend előtt Nessi Pál, Lovászy Márton, Ugron Gábor és báró Feilitzsch Artur *(Felkiáltások jobbfelől: Éljen Feilitzsch!)* képviselő urak, valamint gróf Tisza István miniszterelnök ur *(Éljenzés jobbfelől.)* felszólalása után következett stb. Hozzájárul ehhez a ház?

Holló Lajos: T. képviselőház! Azt talán még hozzátehetnők ezen kérdéshez, hogy milyen tárgyban történtek a felszólalások, mert azt meg kell örökiteni. *(Felkiáltások jobbfelől: A naplóban meg van örökitve!)* Ezt azért gondolom, hogy feltétlenül be kell venni, mert e nélkül nem volna hü a jegyzőkönyv, a melynek mégis nemcsak a határozatokat kell magában foglalnia, hanem az itt történt események hü regisztrálását is. Hivatkozom arra, hogy a zárt ülésnek sincsen semmiféle értelme abban a tekintetben, hogy az a nyilvános ülésen határozat tárgyát képezze, mégis az, hogy zárt ülés keretett, tartatott és befejeztetett, mind bent van a jegyzőkönyvben, mint történeti regisztrálása a tényeknek. Erről sem szól az a §, melyet a t. házelnök ur szives volt czitálni, mégis a ház egyöntetü szokása szerint ez mindig bevétetik, Ennek következtében kérném azt is világosan körvonalozni, hogy milyen tárgyban történtek a felszólalások.

Nekem különben még egy más irányu észrevételem is volna, de azt hiszem, talán méltóztatnak először e felett határozni, és majd azután leszek bátor röviden még egy másik észrevételt tenni a jegyzőkönyvre. *(Helyeslés balfelől.)*

Kubik Béla: T. képviselőház! Én az elnök urral egy véleményben vagyok az iránt, hogy a jegyzőkönyvben emlittessék meg, hogy napirend előtti felszólalás történt, abban azonban különbözöm az elnök ur felfogásától, hogy a mig ő csak egy más tárgygyal kapcsolatosan kivánja ezt megemlittetni, addig én részemről mint külön jegyzőkönyvi tételt kivánnám ezt a jegyzőkönyvbe felvétetni, és azért csatlakozom Ugron Gábor t. képviselőtársamnak azon inditványához, hogy ezt a jegyzőkönyvet igy ne hitelesitse a ház, hanem ez az ujabb pont vétessék fel a jegyzőkönyvbe.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! A képviselőház t. elnöke a kérdés meritumát tökéletesen tisztázta, a mennyiben közölte a t. házzal, hogy abban a tekintetben, vajjon a napirend előtti felszólalások bejöjjenek-e a jegyzőkönyvbe vagy nem, a háznak különböző eljárása volt. Az ellen természetesen, hogy a jegyzőkönyvbe a napirend előtti felszólalás felvétessék, a kormánynak nincsen semmi észrevétele, a jegyzőkönyv hitelesitése a nélkül is tulajdonképen a háznak belügye. Hanem azután kérném, méltóztassék elfogadni ugy, a hogy az elnök ur enuncziálta, hogy ezeknek és ezeknek a képviselő uraknak felszólalása után a ház a napirendre tért át. Hogy vajjon junktim történjék-e ez a következő határozati ponttal, vagy pedig külön pontot képezzen, azt hiszem, ez olyan formalitás, a mely tökéletesen mellékes. Én tehát még egyszer kérném, méltóztassék az elnök ur javaslatát ugy, a hogy tette, elfogadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi azt az aggodalmat illeti, hogy az utókor nem fogja tudni, mire vonatkozik ez a napirend előtti felszólalás: hát kérem, a magyar képviselőház tényeiről két okmány számol be: a jegyzőkönyv és a hivatalos napló. *(Egy hang balfelől: Az egyik nem számol!)* Mert nálunk a napló nem privát vállalat, hanem hivatalos kiadvány, a melyből mindenki, a ki később érdeklődni fog a dolog iránt, e napirend előtti felszólalás tárgyát teljesen megértheti. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ha a t. képviselő uraknak az volt a szándékuk, hogy erről a dologról magába a jegyzőkönyvbe jöjjön bele egy határozat, ezt elérhették volna nagyon egyszerüen ugy, ha nem napirend előtti felszólalás utján hozták volna ide a dolgot, hanem interpálláczió alakjában. Akkor bejött volna a jegyzőkönyvbe a határozat erre nézve is.

Mindezeknél fogva ismételten kérem a t. házat, méltóztassék a t. elnök urnak szerintem egészen helyes és a helyzetnek teljesen megfelelő inditványát elfogadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kossuth Ferencz: T. ház! Csatlakozom Ugron Gábor t. képviselőtársam felfogásához. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csatlakozom pedig azért, mert csupán annak a megemlitése, hogy ez és ez felszólalt, a nélkül, hogy kimondatnék, hogy micsoda tárgyról beszélt, teljesen felesleges dolog volna. Általában a jegyzőkönyvben foglalt dolgoknak nagyobb fontosságot szoktak tulajdonitani a parlamentekben, mint a naplóban megemlitetteknek, először azért, mert a jegyzőkönyv hitelesitve van; másodszor pedig azért, mert általános parlamenti szokás a fontosabb körülményeket jegyzőkönyvileg megörökiteni. Igy például valakinek érdemeit jegyzőkönyvileg örökitik meg.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Az határozat! *(Felkiáltások jobbfelől: Ugy van, az határozat!)*

Kossuth Ferencz: Bocsánatot kérek, bár a házszabályok tényleg azt mondják, a mit az igen t. elnök ur is felolvasott: hogy bizonyos dolgoknak, a melyeket a házszabályok *a)*, *b)*, *c)*

Digitized by Google

pontok alatt felsorolnak, mindenesetre bent kell lenni a jegyzőkönyvben, ez nem zárja ki azt, hogy más is belevétessék, hogyha a ház igy határoz. Már pedig az a kijelentés, a melyet a t. miniszterelnök ur tegnap tett, az ország közjogának védelme szempontjából oly fontossággal bir, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy nagyon tanácsos lenne, ha ennek valami ünnepélyesebb és hitelesebb formában való kifejezése jutna a ház okmányai közé, mint az országgyülési napló.

Ezek az okok, a melyek miatt én az elnök ur inditványát el nem fogadhatom, hanem, mint már kijelentettem, csatlakozom Ugron Gábor képviselő ur inditványához. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Buzáth Ferencz *(szólásra jelentkezik).*

Elnök: T. ház! A házszabályok rendelkezése értelmében a jegyzőkönyv hitelesitéséhez négy képviselő szólhat. Ez már megtörtént; mert Holló Lajos, Ugron Gábor, Kubik Béla és Kossuth Ferencz képviselő urak szóltak a jegyzőkönyvhöz. A házszabályok sérelme nélkül többen tehát hozzá nem szólhatnak.

A házszabályok ugy intézkednek, hogy ha a jegyzőkönyvnek bizonyos része kifogásoltatik, akkor annak azonnali kiigazitása rendeltetik el és hitelesités előtt ujból felolvastatik a jegyzőkönyvnek ez a része. Én tehát a házszabályoknak ezen paragrafusa értelmében felkérem a jegyző urat, legyen szives ujból felolvasni a jegyzőkönyvnek ezen részét és ezután teszem fel a kérdést, hogy a jegyzőkönyvet ezen uj alakjában hitelesiti-e a ház.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet. Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: Felteszem a kérdést: elfogadja és hitelesiti-e a ház a jegyzőkönyvet ebben az alakban, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kubik Béla: T. ház! A házszabályokhoz kérek szót. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Határozathozatalról lévén szó, kérem az elnök urat, hogy olvastassa meg a jelenlévő képviselőket, vajjon százan vagyunk-e? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Elnök: A képviselő ur kérelme a házszabályokon alapulván, felhivom Hertelendy László és Endrey Gyula jegyző urakat, legyenek szivesek a jelenlévő képviselő urakat megszámlálni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől. Hertelendy László és Endrey Gyula jegyzők megszámlálják a képviselőket.)*

Buzáth Ferencz: T. ház! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: A megszámlálás alatt nem lehet felszólalni.

Kubik Béla: Tessék a katalógust felolvastatni! *Felkiáltások jobbfelől: Jól van! Halljuk a névsort! A katalógust!)*

Elnök: Miután a jegyző urak jelentéséből azt látom, hogy csak 94 képviselő van jelen, ehhez képest, a házszabályok rendelkezésének megfelelően, az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: A tanácskozást folytatjuk. *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: Katalógust kérünk! Az ellenzék csak négy taggal van képviselve!)*

Münnich Aurél: Az ellenzék részéről csak négyen vannak jelen. Ezt konstatáljuk, hogy nyoma legyen a naplóban! *(Folytonos felkiáltások jobbfelől: Katalógust kérünk!)*

Elnök: A tanácskozást folytatjuk. A kérdést már feltettem, tekintettel azonban arra, hogy nem minden képviselő volt jelen a mult alkalommal, ujból felteszem a kérdést. Arról van szó, hogy a ház hitelesiti-e a jegyzőkönyvet azon alakban, a mint az a tett kifogás után kijavittatott? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik hitelesitik a jegyzőkönyvet, sziveskedjenek felállani. *(Mégtörténik. Zajos felkiáltások a jobboldalon: Ellenpróbát kérünk!)* Ha a ház kivánja, fel kell tennem a kérdést: kérnem kell azokat, a kik a hitelesitéshez nem járulnak hozzá, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Élénk éljenzés és taps a jobboldalon és felkiáltások: Hárman vannak!)*

Barabás Béla: Kicsiny a bors, de erős!

Elnök: Kimondom, hogy a ház a jegyzőkönyvet hitelesiti. *(Zaj. Csendet kérek.)* Több előterjeszteni valóm van. *(Nagy zaj.)* Kérem a képviselő urakat, hogy az elnöki előterjesztéseket legyenek szivesek meghallgatni. *(Helyeslés.)*

Bemutatom Abauj-Torna vármegye közönségének három rendbeli feliratát, az alkotmány megóvása, az állami intézményekben a nemzeti jelleg érvényesitése és a közadók kezeléséről szóló 1883: XLIV. t.-cz. módositása iránt;

Besztercze-Naszód vármegye közönségének feliratát, a vidéki városoknak csatornázással és vizvezetékkel való ellátása végett;

Kis-Kun-Félegyháza város közönségének Holló Lajos képviselő által beadott kérvényét, az állami közigazgatási teendőkért a községeknek adandó kárpótlás tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Áttérünk most már a napirend szerint az 1889: VI. törvényczikk 14., valamint az 1890: V. törvényczikk 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és haditengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat *(Irom. 404, 410)* általános tárgyalásának folytatására. A feljegyzések során következik?

Endrey Gyula jegyző: Nosz Gyula!

Nosz Gyula: Igen tisztelt képviselőház! Kifejtettem a katonai javaslatokkal szemben elfoglalt álláspontomat a most már egy évig tartó harcz azon legnevezetesebb mumentumában, a mikor a Széll-kormány ezen javaslat miatt az ex-lex állapotba is belement. Ennek következté-

Digitized by Google

ben csak magam iránti kötelességet vélek teljesiteni, a mikor ismét jelzem az álláspontomat most, a mikor egy uj, nevezetes tény előtt állunk, a mikor ugyanis a t. szabadelvü párt megállapitotta a maga katonai programmját és a mikor uj kormány van, a mely kormány ezen megállapitott programmot itt e házban képviseli.

T. ház! Látszólag uj helyzet előtt állunk, a mennyiben most a rendes ujonczjutalék megállapitása kéretik; tényleg azonban, t. ház, a helyzet nem változott. Mert hiszen tudjuk, hogy a felemelt ujonczjutalékról szóló javaslat vissza nem vonatott és nagyon jól tudjuk azt is, hogy ezen ujonczjutalék felemeléséhez továbbra is ragaszkodnak. Ennek következtében, t. ház, formailag ugyan nem döntünk most ezen felemelt ujonczjutalékról szóló javaslat felett, tényleg azonban kétségtelen, hogy mindaz, a mi most történik, fontos kihatással lesz ezen javaslat későbbi sorsára.

T. ház! Erre vonatkozólag a következőkben jeleztem annak idején álláspontomat. Kérem a t. házat, engedje meg, hogy akkori felszólalásomnak idevonatkozó egészen rövid szakaszát felolvashassam, nehogy egyes szavakat elcseréljek, a mi azután szándékos módositásnak volna tekinthető. Én azt mondottam akkor, t. ház, *(olvassa)*: »hogy magamat az 1867-iki kiegyezés hü követőjének tartom, mert ezen közjogi alapot megtartandónak vélem mindaddig, a mig a magyar nemzetnek helyes reformok által előidézendő belső megerősödése az összevont közjogi kereteknek tágitását természetes módon szükségessé nem teszi. Ez oknál fogva, t. ház, teljesen elfogadtam és elfogadom ma is a jog, törvény és igazság jelszavában rejlő irányt a közjogi térre vonatkozólag is, mert nézetem szerint ezen irányba bele van foglalva mindannak a megvalósitása, a mi az 1867-iki kiegyezésben benne van; a mi kell, hogy abban benn legyen, a mi a nemzet érdekében van és a törvény szellemével és szavaival nem ellenkezik.

T. ház! Ez oknál fogva elfogadtam volna és elfogadnám ma is ezen katonai javaslatokat, ha ezekkel szemben olyasvalami nyujtatott volna vagy nyujtatnék e nemzetnek, a mi egyrészt garanciát képez az összmonarchiára irányuló törekvésekkel szemben, másrészt olyan, a mi fejleszthetné a nemzet erejét, a mi örömet és lelkesedést előidézve, fejlesztőleg, megerősitőleg és megtermékenyitőleg hatna a nemzet sorvadó közszellemére. És ezt annál inkább merem a magam részéről feltételül kitüzni, mert én kiolvashatónak vélem az 1867-iki kiegyezésből az alkotóknak azon szándékát, hogy ők egy bizonyos egyensulyt akartak megteremteni a monarchia három főfaktora, a dinasztia és osztrák és a magyar nemzet között és hogy egy bizonyos nyugpontot akartak megteremteni, a melyen állva a nemzetek, közjogi surlódásoktól is megóva, államuk belső kiépitésére szentelhessék egész erejüket. Nos, t. ház, én ugy látom, hogy ez az egyensuly — nem vizsgálom, hogy ki az oka — meg van bolygatva, és pedig nem a magyar nemzet javára. És ugy látom, hogy a magyar nemzet erről a nyugpontról el lett mozditva és azért, igen t. ház, én e téren semmiféle több megterheltetésbe mindaddig bele nem mehetek, mig ama bizonyos egyensuly helyreállitva s mig a magyar nemzet részére e téren uj nyugpont biztositva nincsen.«

T. ház! Ez volt az álláspontom május havában és ez az álláspontom ma is. Nincsen okom rá és nem érzem szükségét annak, hogy ehhez akár egy szót is hozzáadjak, vagy abból akár csak egy szót is elvegyek. Sőt, t. ház, azon nagy elégtétel jutott nekem azóta osztályrészül, hogy az egész t. szabadelvü párt is erre az álláspontra helyezkedett akkor, a midőn szükségesnek találálta a katonai programmját megállapitani és a magyar állam további belső kiépitésének eszközölhetése végett egy uj nyugvópontot megteremteni.

T. ház! Ez által meg is szünt az a különbség, a mely köztem és a szabadelvü párt között a czél tekintetében fennállott és csak az a kérdés, vajjon az a katonai programm megfelel-e ennek a czélnak? Gondosan olvastam át és gondosan tanulmányoztam ezt a javaslatot, de végül is, bár őszintén a béke hivének vallom magam, ki kellett jelentenem, hogy ezen katonai javaslattal szemben az ellenzék le nem szerelhet, sőt leszerelnie nem is szabad. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Engedje meg nekem a t. ház, hogy ezen kijelentésemet és ezzel kapcsolatos elhatározásomat megokoljam. *(Halljuk! Halljuk!)* Elhatározásomnál nem volt mérvadó az a körülmény, hogy a t. szabadelvü párt egy része is elégedetlen volt, a mely elégedetlenség majdnem pártszakadásra vezetett; nem volt mérvadó az a körülmény sem, hogy a katonai programmban igért vivmányok mérve megfelelő-e vagy sem, mert sajnálom ugyan és bántónak találom azt, hogy egy önálló ország kormánypártja még azt sem veheti bele programmjába, hogy az országban lévő katonai parancsnokok lehetőleg ezen ország honosai legyenek, továbbá bántónak találom, hogy egy önálló ország kormánypártja azt sem veheti programmjába, hogy az állam nyelvének ismerete képezze a tiszti minősités egyik alapfeltételét: mégis, daczára ezeknek, nem ignorálhattam azon tényleges és nézetem szerint a megvalósitás esetében nagy vivmányokat sem, a melyek a programmban foglaltattak és ennek következtében ezt a körülményt nem találtam volna elegendő oknak arra, hogy a harcz folytattassék.

Tovább megyek, t. ház, és teljes őszinteséggel kijelentem, hogy még azt a körülményt sem találtam volna elegendő indoknak a harcz folytatására, hogy a magyar nyelv joga teljesen nem érvényesül. Nem találtam volna elegendő oknak, mert bármilyen erősen vitassam is, hogy a ma-

Digitized by Google

gyar nemzetnek elvitázhatatlan joga van arra, hogy nyelve a hadseregben érvényesüljön, viszont nem szabad szemet hunyni azon körülmény előtt sem, hogy a korona tényleg 37 éven át tartó gyakorlatra hivatkozhatott, a mi nézetem szerint indokolta azt, hogy a korona az első rohamnak engedni hajlandó nem volt. De azért sem tartottam volna e czimen a harczot indokoltnak, mert bármily kétségtelennek tartsam is azt, hogy a magyar nemzet minden körülmények között állást fog foglalni a mellett, hogy nyelve érvényesüljön, mégis azt a kérdést, vajjon a nemzet ezt a sok rázkódtatással járó küzdelmet ma akarja e kivivni vagy sem, eldöntve nem látom és ezt a kérdést csakis uj választások utján vélném eldönthetőnek. Ismétlem tehát, hogy én a most elmondottakat együttvéve sem tartottam elegendőnek a harcz folytatásának igazolására, és ha daczára ennek mégis helyeseltem a harcz folytatását, ugy annak oka abban rejlik, hogy a kormány programmjának az ellenzék részéről való elfogadása, illetőleg az ezzel szemben levő leszerelés határozott és kétségtelen jogfeladást jelentett volna. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Jogfeladást jelentett volna, nem olyan értelemben, mintha ez által lemondtunk volna a magyar nyelv jogáról — mert hiszen erre valamennyien, a kik itt együtt vagyunk, nem vagyunk jogositva — de olyan értelemben, hogy ha az ellenzék a kormány programmjával szemben lemondott volna a további harczról s ezen programmal szemben bizonyos engedményeket fogadott volna el más téren, ugy, t. ház, ez által, pártonkint és egyenkint lemondottunk volna azon jogunkról, hogy a magyar nyelv érvényesüléséért tovább küzdhessünk, a nélkül, hogy ezen küzdelemben nekünk bizonyos perfidiát vethessenek szemünkre. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Vizsgáljuk ezt a dolgot gyakorlatilag és látni fogjuk, hogy igazam van. A t. kormánypárt azt mondotta, hogy ő kifejezetten kihagyja a programmjából a magyar nyelv jogát, erről az oldalról tehát senkisem szólhatott volna fel a magyar nyelv joga mellett és senkisem indithatna e körül küzdelmet; de ugyanabban helyzetben lett volna az ellenzék is, ha ezen kormányprogrammal szemben vivmányokat fogad el más téren, mert hiszen akkor szemére vethették volna ezen ellenzéknek, hogyha tovább küzdött volna a magyar nyelvért, hogy hiszen engedményeket fogadott el ezen joggal szemben. De nemcsak ezen okból tartottam szükségesnek a további harcz folytatását, és a jogfeladásba való bele nem nyugvást, hanem szükségesnek tartottam ezt azért is, mert ez az egyedüli reális garanczia annak, hogy az, a mi a kormány programmjában foglaltatik, hogy azok a vivmányok meg is fognak valósittatni. Miféle reális garanczia képzelhető egyáltalában a politikában, t. ház? Én semmiféle más garancziát nem tudok képzelni, mint az erőt.

Már most hogyan vegyen erőt a nemzet a további küzdésre és hogyan érvényesitse az ő erejét, hogyha ebben a küzdelemben nem használhatja a fegyverét, illetve kijelenti, hogy e fegyvernek élét használni nem fogja. Mert, t. ház, ne felejtsük el, hogy ebben az egész harczban a nemzet fegyverének az éle a nyelv kérdése, a nyelv joga volt. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ha erről a jogról mondtunk volna le, akkor lemondtunk volna minden jogról és kiszolgáltattuk volna a nemzet jogait tisztán az önkénynek, tisztán a kegyelemnek. S ugyanezt kell mondanom azon megjegyzésekre is, a melyeknek rövid tartalma az, hogy csak legyünk nyugodtak, majd önmagától fog megvalósulni mindaz, a mit kivánunk. Nem tartom teljesen jogosulatlannak ezt a reményt, de csak abban az esetben, ha a nemzet kezében van a fegyver, mig ellenben hiu remény és hiu ábránd fog ez maradni, ha a nemzet fegyverét kiadja a kezéből. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. ház! Ez volt az a gondolatmenet, a mely engem a további harcz helyeslésére indit. *(Helyeslés a baloldalon.)* Már most hallottam azóta sok elitélő szót azok felett, a kik a harczot folytatták, de én nyugodtan nézek az utókor itélete elé, mert meg vagyok róla győződve, hogy az utókor el fogja ismerni azt, hogy épen ez az utolsó harcz mentette meg a nemzetnek azon jogát, hogy nyelvéért akkor küzdhessen, a mikor akar, a mikor a körülményeket olyannak fogja találni, hogy küzdhet. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* És pedig megmentette a további harcz és megmentették ezen további harczban résztvevők ezt a jogot az által, hogy nem fogadtak el semmiféle ellenértéket ezen joggal szemben s az által, hogy tovább harczolva, olyan kormánynyilatkozatokat provokáltak, a melyek ezen jogot megint kétségtelenné teszik.

Azon nyilatkozatokra utalok itt, a melyek a további harczot czélszerütlennek mondják, és a melyek ilykép megint czélszerüségi kérdéssé teszik azt, a minek czélszerüségi kérdésnek kell is lenni, de a mi a kormányprogrammal szemben való leszerelés esetében becsületbeli kérdéssé vált volna.

Sőt tovább megyek, t. ház, és merem állitani, hogy ha a jelenlegi helyzetből képzelhető békés kibontakozás, ugy ennek az alapját épen ez az utolsó harcz teremtette meg, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* megteremtette pedig az által, hogy ismét czélszerüségi kérdéssé tette azt, a mi becsületbeli kérdéssé válhatott volna, és hogy ez által ajtót nyitott egy becsületes fegyverszünetnek, melyben a nemzet fegyverrel a kezében ellenőrizheti az igért vivmányok végrehajtását, holott, a mit eddig hallottunk az alkudozások tárgyául megjelölni, — nézetem szerint — egy megszégyenitő békére vezetett volna, melyben a nemzet fegyver nélkül hagyta volna el a küzdőteret. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Digitized by Google

T. képviselőház! Emlitettem a kibontakozás gondolatát. Nehogy azonban félreértést keltsenek szavaim, kénytelen vagyok ehhez még néhány megjegyzést füzni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Elsősorban is kijelentem, hogy erről a kérdésről senkivel sem beszéltem, hogy ehhez a felszólaláshoz nekem senki részéről megbizatásom nincsen, és hogy ennek folytán tisztán egyéni meggyőződésem kifolyása az, hogy én a nemzet azon jogának elismerésében, hogy nyelvének érvényesüléseért bármikor küzdhet, továbbá annak elismerésében, és különös hangoztatásában, hogy épen a nemzet ezen joga képezi az igért vivmányok legbiztosabb garanciáját: egy olyan kiindulási pontot látok, a melynézetem szerint — eredményre vezethet. Eredményre azonban csak akkor vezethetne, hogy ha ezen kiindulási ponthoz hozzájárulna a szabadelvü párt részéről azon igéret, hogy az esetben pedig, ha a vivmányok nem hajtatnának végre kellő időben és kellő módon, maga a szabadelvü párt is a küzdők közé fog állani. T. ház! Nézetem szerint — ismétlem, csakis egyéni nézetem szerint — meg lehetne itt találni egy kiindulási pontot, a mely további tárgyalások alapját képezhetné és a melyen továbbhaladva, megtalálhatnók a kibontakozás utját. De, t. ház, ehhez még egyet hozzá kell füznöm és pedig arra vonatkozólag, a mire nagyon gyakran hivatkoznak a túloldalon, hogy t. i. az obstrukczió milyen káros.

Arról, hogy az eddigi obstrukczió káros volt-e vagy nem, eltérhetnek a vélemények. Én példának okáért azon nézetben vagyok, hogy az esetben, ha ezen harcz megszüntetése után a tényleg felkeltett közszellem helyes irányba fog tereltetni, ugy sokkal nagyobb lesz az ebből eredő haszon, mint a milyen nagy az eddigi muló kár. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* De egy tekintetben nem térhetnek el a vélemények és pedig abban a tekintetben, hogy ha ezen harcz megszüntetése után rövid idő mulva hasonló harcz keletkeznék, akkor, t. ház, megrendülne nemcsak a mi gazdasági életünk, hanem megrendülne jelenlegi alkotmányunkba vetett hitünk is. Azért emlitem fel ezt a kibontakozással kapcsolatban, mert ezzel arra akarok rámutatni, hogy ennek a kibontakozásnak reálisnak és alaposnak kell lennie, és hogy lehetőleg fel kell ölelnie mindazon kérdéseket, a melyeknél emberi számitás szerint obstrukczió képzelhető. *(Ugy van! balfelöl.)* Inkább tartson ez az állapot még egy évig, semhogy egy év mulva ez a helyzet ismétlődhessék. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én olyannak szeretném látni ezt a kibontakozást, hogy az lehetőleg kizárjon minden további obstrukcziót mindaddig, a mig a magyar nemzet elérkezettnek fogja látni az időt arra, hogy felvegye a harczot és kivivja a nyelvkérdés terén a döntő ütközetet. Olyannak szeretném látni ezt a kibontakozást, hogy lehetőleg minden napirenden lévő kérdés megoldást nyerjen és elintézetlenül ne maradjon csak egy, t. i. a nyelv joga a hadseregben.

Még egy dolgot kell ehhez hozzátennem és pedig azt, hogy nézetem szerint a sors valósággal ujjat látszik mutatni nekünk arra nézve, hogy mely uton találhatjuk meg a kibontakozást. Tudjuk ugyanis, hogy az Olaszországgal fennálló kereskedelmi viszonyunk bizonyos intézkedéseket tesz szükségessé. Tudjuk azt is, hogy e tekintetben pártközi megállapodás létezik, és nem hihetem, hogy ezen pártközi megállapodást az igen t. miniszterelnök ur önhatalmulag meg akarná változtatni. Ez a körülmény egyenesen arra utalná a t. miniszterelnök urat, hogy pártközi konferenciát hivjon össze, a mely nézetem szerint alkalmul szolgálna arra, hogy mindazok, a kik a végleges szakitás előtt még egyszer latba akarnak vetni mindent: minden reményt és minden veszélyt, minden hasznot és minden kárt, a kibontakozás kérdése felett is gondolkodhassanak. És én nem tudom elképzelni, hogy ha ugyanazon egy nemzet fiai, ugyanazon egy kiindulási pontból kiindulva, ugyanazon czél felé törekednének: ily körülmények között ne tudnának eltalálni egy eljárási módot, a mely a közösen szeretett hazának javára válnék. Én, t. ház, tudok ilyen módot képzelni, és azért emlitettem most ezt a kérdést, a midőn még nincs eldöntve, hogy vajjon a jelenlegi harcz egy múló háboru hátvédének, vagy pedig egy ujabb háboru előőrsének az összeütközése-e? *(Helyeslés balfelöl.)*

Endrey Gyula jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. ház! A tegnap e képviselőházban lefolyt jelenet feljogosit engem arra, hogy a t. túloldalhoz forduljak és felkérjem az ott ülő t. képviselőtársaimat, hogy gondolják meg jól a mai helyzetet és jöjjenek a nemzeti küzdelemben segitségünkre épen ugy, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon)* mint a hogy tegnap tették ezt az ország alkotmányának megvédésében. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Szőts Pál: A mikor kell, mindig!

Szederkényi Nándor: Tegnap önök teljesitették hazafias kötelességüket, emelkedjenek tehát ma is fel a nemzeti érzelem magaslatára, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ne járjanak mindig a gyáva opportunizmus, a magát megalázó udvaronczkodás utvesztőiben. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj és felkiáltások jobbfelöl! Micsoda beszél ez? Hogy mer igy beszélni?)*

Gabányi Miklós: Legyenek magyarok és nem osztrák talpnyalók! *(Mozgás jobbfelöl.)*

Szőts Pál: Gabányitól nem kérdezzük! *(Mozgás és zaj. Elnök csenget.)*

Szederkényi Nándor: Ha önök szivükön viselik a haza sorsát és azt, hogy e küzdelemnek mielőbb vége szakadjon, akkör jöjjenek segitségünkre és azt a nyolcz pontot, a melyet megalkottak, toldják meg még egy ponttal, a melyben a magyar nyelvnek ősi jogát nem ujból felállitani, hanem visszaszerezni *(Élénk helyeslés*

Digitized by Google

a bal- és a szélsőbaloldalon.) akarják és biztositják.

Ha önök ezt megteszik, akkor áldásos nyugalom fog ez ország népére szállni, önöké lesz a dicsőség, mi önök előtt meg fogunk hajolni és üdvözölni fogjuk önöket e tényükért, *(Ugy van! balfelől.)* mert nekünk is legfőbb vágyunk, hogy ez a 120 éves és most is folyó küzdelem végre-valahára befejeztessék. Önöktől függ, hogy jönnek-e segélyünkre? Ha nem jönnek, akkor nem tehetünk egyebet, mint ismételni az ismeretes felkiáltást: »Itt állunk, másképen nem cselekedhetünk!« *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Önöknek unott viselkedése, hallgatása miránk hatással nem lehet. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mi e tekintetben azt valljuk, a mit az a hittérítő mondott, a midőn egy szigeten a térítéshez fogott és társa látván a hallgatóknak nemcsak unott arczkifejezését, hanem még boszankodását is, figyelmeztette, hogy itt czélhoz aligha fognak jutni, a mire a hittérítő azt mondta, hogy ha a vizcsepp folytonos hullásának van annyi ereje, hogy sziklákat repeszt, Isten igéjének is lesz annyi hatalma, hogy a vad koponyákon léket üt és azokon keresztül a szivekhez furakodik. Teljesitem én is tehát azon kötelességemet, hogy e nagy pernek egyes részleteit feltárva, igyekezzem azon, hogy meggyőzzem a t. túloldaliakat, álláspontomat pedig igazoljam az ország előtt, mert e nagy perben végtére is az ország lesz a döntő biró. Kötelességünk tehát mindannyiunknak feltárni nézeteinket és azokat megindokolni. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Emlitettem, hogy 120 éves már e per; emlitettem, hogy nem uj jogokért inditott küzdelem ez, hanem egy régi sérelem megszüntetésére irányzott törekvés, tehát nem uj jogok szerzéséről, hanem régi jogok visszaszerzéséről van itt szó. 1780-ban történt a magyar nyelv konfiskálása és a német nyelv beiktatása Magyarországon ép ugy, mint Ausztria minden területén. József császár alatt vette kezdetét ez a küzdelem, a mely még ma sem végződött be és a melyet nekünk is meg kell küzdenünk ép ugy, a mint megküzdötték elődeink 120 esztendőn át.

Ismeretes a történelemből, hogy József császár elkábult XIV. Lajos franczia királynak: »az állam én vagyok« eszméjétől. Ő azt még fiatal korában tudta, hogy reá kerül a trónöröklés. Álmodozott ily eszmékről, a mint ezt már egyszer a házban emlitettem. Meg is irta titkos jegyzetekben, a melyek ott őriztetnek a császári levéltárban »Álmodozások« czim alatt, a melyekben ő lerajzolta magának, hogy ha ő trónra jut, milyen eszmékkel fog uralkodni. Bekövetkezett trónra jutása és eszméit egész terjedelmükben kivánta érvényesiteni. Eszméje volt, hogy a Habsburgok jogara alatt egy nagy birodalmat alkosson. Eszméi körébe még a németországi részeket is befoglalta, de ezek az ő hatáskörén kivül állván, megelégedett azokkal a tartományokkal, a melyek örökösödés és egyéb czimeken a Habsburgház uralkodása alatt voltak. Hozzáfüzte Magyarországot, a melyet az 1723-iki örökösödési törvény alapján öröklött. Ő ugy gondolkodott, hogy azzal ő feltétlenül rendelkezhetik; holott az örökösödési törvény világosan szól, hogy az még jogot nem ad, ha nincs megkoronázva. Az örökösödési törvénynek szoros záradéka, hogy a kin az uralkodási sor rajta van, az magát meg is koronáztassa az alkotmányt biztositó eskü és hitlevél mellett. József császár túltette ezen magát; mert ő nagy birodalmat akart, nem alkotmányosat és mint emlitettem, a XIV. Lajos eszméjéhez képest: »az állam én vagyok«, a Habsburgok részére ugyanezt akarta megteremteni. Egységes közigazgatás, egységes császári rendeletek az egész területen és ezt érvényesitette Magyarországon is. Alkotmányosan megkoronázva nem lévén, Magyarország kivül esett az alkotmányos kormányzáson és abszolut uralommal és hatalommal hoztak rendeleteket és hajtották azokat végre. Ekkor történt a német nyelvnek hivatalos nyelvvé dekretálása ebben az országban és tartott ez az uralkodás nem egészen 10 esztendeig. Mert az események hatalmasabbak voltak, mint azok az eszmék, melyeket József császár kitüzött maga elé. Az események az »álmokat« elsöpörték. Bekövetkeztek a rossz esztendők. Az osztrák hadsereg az egyik csatát a másik után vesztette. A törökök fényes diadalokat arattak. És már akkor a franczia forradalom lángja átcsapott Belgiumba, a mely akkor szintén örökös tartománya volt a Habsburgoknak. Belgiumban forradalom ütött ki és Belgium kiszakitotta magát az osztrák uralom alól.

A magyarok a passziv rezisztenczia várába vonultak vissza. Nézték és várták, miként fog József császár sorsa a körülmények folytán alakulni. Csodálatos békével türték Magyarországon azt az állapotot, mintha jós erő lett volna bennük, hogy csak várjanak türelemmel, el fog jönni a megváltás ideje. Ez 1789-ben meg is érkezett. Nagyon érdekes események történtek ekkor egymásután.

1789 október 24-én József császár még a következő rendeletet küldte Magyarországba, a hol az adó- és ujonczmegtagadás általában gyakorlatban volt: »A hadsereget a hadjárat befejezésekor oly módon helyezzék el az országban, már t. i. Magyarországon, hogy a kirótt adó exekuczióval minden megyében mindenkitől behajtassék. Ha pedig egyik-másik helyen ellenállnának, a katonaság, tekintet nélkül a személyekre, respektáltassa magát és használja a kezében lévő hatalmat.«

Igy szólt még az 1789 október 24-én megérkezett császári parancs. Néhány nappal utóbb azonban már bekövetkezett a változás. Október 28-án ugyanis József császár már arra a gondolatra jött, hogy végre is a kibékités terére kell lépnie és a főrendeket egy kongregáczióra

Digitized by Google

hivta össze, a melyben alkotmányos eljárással akarta őket biztatni és a borongó kedélyeket ezen az uton akarta lecsillapitani. Ez azonban csakhamar czéltalannak bizonyult és pár hónap mulva a császár odanyilatkozott, hogy belátja, hogy mindaz, a mit tett, hibás lépés volt és mindent visszavon.

1790 január 28-án azután a következő végrendeletszerü intézkedést tette: »Ily körülmények közt, — már t. i. hogy csalódott mindenben, — a fél tett semmit sem ér. Hogy elejét vegyem a magyarországi és az erdélyi rendek panaszainak, minden, uralkodásom alatt kelt általános rendeletemet eltörlöm és azon állapotba helyezem vissza az országot, a melyben a boldogult császárné és királyné alatt volt.«

A koronát azután visszavitette, kilátásba helyezte, hogy magát megkoronáztatja, de a halál végett vetett az ő kibékülési kisérletének, és mindezt utódja, II. Lipót hajtotta végre.

Holló Lajos: Megtört a nagy Habsburg-makacsság akkor is!

Szederkényi Nándor: Ime, t. túloldal, azért voltam bátor felolvasni, hogy ha önökben él a lojalitás az uralkodóház iránt, igyekezzenek odahatni, hogy az uralkodóház minduntalan ne kényszerüljön ilyen vallomásokkal következetességét megczáfolni, hiszen nemcsak abban áll a lojalitás, hogy kedvtelést csináljanak a koronának, hanem abban is, hogy azt, a ki iránt lojalis vagyok, ne juttassam abba a helyzetbe, a mely ilyen következetlenségekkel jár. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ime, eltöröltetett a német nyelv is, mert kimondta önönmaga, hogy »eltörlöm minden általános rendeletemet.« Általános rendelet volt, hogy a német nyelv az iskolában és minden intézményben uralkodó és hivatalos nyelv legyen. Ez ekkor eltöröltetett és visszaszállittatott a régi állapot. Mi volt a régi állapot a nyelv dolgában? Nem tudom, kezdjem-e a XIV., XV. és XVI. századnál, vagy előbbre menjek vissza, az Árpádok idejére és onnan mutassam ki, hogy az Árpádházbeli királyok nem beszéltek saját seregükkel németül? Vagy Nagy Lajosról, az Anjouk koráról feltehetik-e önök, hogy azok a királyok az ő bandériumaikat német nyelven szervezték és vezették? Vagy Mátyásról és a későbbi királyokról feltehető ez? Jövök a mohácsi vész utáni korszakra. Vegyük I. Ferdinándot, a Habsburg-ház első királyát. Talán az a magyar országgyülés által kiállitott sereget németül vezényelte, vagy az általa behozott idegen hadak németül vezényeltettek? Nem mondom, hogy a Németország különféle helyeiről összegyüjtött Landsknechtek nem beszéltek németül, de hogy azok a wallonok, a világ minden részéből összejött kalandorok, a kiket nem a lelkesedés hozott ide ezen országba a Habsburg-ház érdekeit védelmezni, hanem a kalandvágy, a zsákmány, nem németül vezényeltettek, az bizonyos.

Ezek a hadcsapatvezetőkkel, a kik felfogadták őket, végigjárták az országot. Nézzék meg önök az 1670—75. évi országgyülés irományait, ott vannak a panaszok azon vérlázitó tettekről, melyeket az idegen katonák itt az országban véghezvittek. Nyomukban pusztulás és vér. — Igy kiáltottak fel az országgyülésen. — Rosszabbak a töröknél és rosszabbak a tatárnál! Hát ez volt a német vezénynyelven vezetett hadsereg? Ez az, a melyet ősi felségjog állapitott meg? Hiszen ezeket az országgyülés az országból mindig kivitetni rendelte; törvényczikkek vannak, melyek követelik, hogy az idegen katonaság bizonyos idő alatt kivitessék az országból, sőt van törvény, a mely erre három évet szab meg. Ismétlem: a világ minden részéből összejött csavargók, zsebrákok, kondottierik, vallonok, a magyar históriának ezen kegyetlen állatai, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a kik ide betörve, illetőleg királyi hatalommal behozva segélyünkre, ennek az országnak rendkivül sok kárt tettek, sőt sok vesztett csatánk ezeknek és a németül vezényelt és német belszervezettel biró hadseregek istentelenségének, lelkiismeretlenségének és egyéb gazságainak volt tulajdonitható. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Vagy a XVI. században, a Bethlenek és a Rákócziak idején s a mikor a Thurzók, a Forgáchok, a Batthyányak nádorsága alatt állott a hadsereg, — hiszen ott van az 1551 : I. és az 1618 : IV. t.-cz., a mely kijelenti, hogy az országban lévő minden sereg, akár idegen, akár nemzeti legyen, a nádor fenhatósága alá tartozik, — vagy az a magyar nemzeti sereg, a melyet a telkek után az országgyülés szavazott meg, mindezek talán németül vezényeltettek? Ki merné azt önök közül állitani? Ha van valaki: álljon elő bizonyitékokkal! Én bizonyitékokkal tudok előállani arra nézve, hogy azok magyarul vezényeltettek.

Vagy talán Losonczy, a temesi hős, Dobó, az egri hős, Szondy vagy a Zrinyiek német nyelven vezényelték azt a sereget, a melyeknek élén a nemzeti dicsőségnek, a hősiességnek olyan példáit mutatják, a milyeneket a világ keveset tud felmutatni?

Hát hol van a XVI. században a német nyelv, vagy a német jelvény, a kétfejü sas, vagy a fekete-sárga zászló? *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Szederkényi Nándor: Mutassanak nekem valami adatot arra nézve, hogy a sárga-fekete zászló, vagy a kétfejü sas akkor már használatban volt! De hogy a nemzeti szin használatban volt, azt én be tudom bizonyitani, mert ott vannak a várszámadások, ott van Eger kapitányának számadása, a melyben olvasható az illető tétel, hogy mennyi vörös, mennyi fehér, mennyi zöld szövetet vásároltak zászlóknak. Ez tehát világosan mutatja, hogy már akkor a nemzeti zászló lobogott a várfalakon, a melyek-

Digitized by Google

nek védelmét a magyar seregekre bizták. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezekben a századokban tehát nem fog senki nyomot találni arra, hogy a német valami tért foglalt volna el a hadsereg vezényleténél. De menjünk tovább. *(Halljuk! Halljuk!)* Hát a XVII. század elején, a mikor már magyar ezredek alakittattak; vagy ott van Mária Terézia alatt az 1741: LXIII. t.-cz., a melyben a mai fennálló ezredkeretek alakittattak, azoknak belszervezete rendszereztetett, azoknak élelmezéséről, beosztásáról, a tisztek kinevezéséről intézkedés tétetett. Vajjon ezeknek az akként rendszerezett ezredeknek a nyelve német, vagy zászlaja fekete-sárga, vagy jelvénye a kétfejü sas volt? Van-e olyan hisztorikus, a ki ezt merné állitani, van-e olyan politikus, a ki ezt merné mondani?

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

A negyvenes években a rendek követelték, hogy állittassék vissza a magyar nyelv az ezredekben, ugy a mint volt az örökösödési háboruig, és rámutattak arra, hogy az örökösödési háboruig a magyar ezredekben, a magyar seregekben a vezényleti és az intézkedési nyelv a magyar volt. Ezekre támaszkodva állitom azt, hogy az a pör, a melyet mi folytatunk most, nem uj jogért támadt; az egy régi pör, ugy lehet nevezni, hogy visszahelyezési pör, a magyar nyelv jogának visszaszerzéséért, ugy a mint volt a XVII. században az örökösödési háboru előtt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bebizonyitani akartam ezekkel, hogy a XVII. század előtt semmiféle okmány, semmiféle bizonyiték nincsen arra, hogy azok a magyar seregek, azok a magyar ezredek, azok a magyar telekkatonákból összeszervezett királyi bandériumok más nyelven, mint magyarul vezényeltettek volna. Ha ez igy van, hát akkor nem volt-e joguk a rendeknek a XIX. században visszakövetelni ezt az állapotot, a melyet József császár önhatalmulag rontott meg és rendeletével törölt el, és a melynek helyébe behozta a német nyelvet Magyarország összes ügyeibe és összes intézményeibe?

A visszahelyezési pört József alatt kezdették és folytatták. A rendek sikert is értek el, mert József császár visszavonta minden rendeletét, visszavonta tehát a német nyelvre vonatkozó rendeletet is. Bekövetkezett 1790-ben Lipót trónörökösnek trónrajutása. A rendek ekkor elhatározták, hogy oly intézkedéseket fognak tenni, hogy ily állapotok, a milyenek voltak a József-koriak, melyek a nemzet jogait letiporták, többé ne következzenek be. Tanácskoztak, egyhangu határozatokat hoztak, a melyekben megállapitották azon elveket, a mely elvek mellett hajlandók voltak Lipótot megkoronázni. Azon elveknek hosszu pontozatai közül itt csak röviden ismertetem azokat, melyek tárgyamhoz tartoznak.

Egy koronázás előtti diplomát állapitottak meg, a mely koronázási diplomára kellett volna II. Lipótnak megesküdnie. A rendek akkor a magyar hadseregre vonatkozólag a következőket iktatták e koronázás előtt tervezett diplomába. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa:)* »13-ik feltétel. Igérjük és fogadjuk« — ezt t. i. a megkoronázandó volt mondandó — »hogy a magyar hadi főparancsnokság egészen született magyarokból, főleg birtokos nemesekből rendszeresittetik a nádor elnöklete alatt, a mi törvény szerint is megilleti, a más tartományaink hadi tanácsától, ugy minden udvari és tartományi dikasztériumainktól függetlenül, egyedül királyi felségünk alá rendelve, teljesen elkülönitett fegyvertárral és ugy az ország és kapcsolt részei alkotmányának, mint nekünk fognak most és a jövőben hűségesküt tenni.«

»14. feltétel. Miután az állandó magyar katonaság, telekkatonaság fentartási alapjára rendszerezve, kiválólag az alkotmány, a király és Magyarország védelmére alakittatott, ennélfogva minden magyar gyalog- és lovas-ezred, hasonlókép a várbeli és minden néven nevezendő katonai hatóságok ünnepélyes esküt tesznek nemzeti tisztjeik kezébe, az évi szemlék alkalmával az alkotmányra, az ország törvényeire nekünk és törvényesen megkoronázott utódainknak. Igazságosnak ismerjük el, hogy ennek mielőbb eleget tegyünk és igérjük, hogy a magyar sereg, mind a végvárak katonasága élére, mind az összes katonai főtisztségekre az országban és kapcsolt részeiben magyar szülötteket alkalmazunk.

15. feltétel. Az országgyülés beleegyezése nélkül sem állandó, sem várbeli katonaságot az országból ki nem vitetünk. Ha a körülmények ugy kivánják, az ország kormánya beleegyezésével, országgyülés nélkül is szabad lészen nekünk többi örökös tartományaink védelmére az állandó magyar katonaság felét forditani oly módon, hogy midőn az országnak külső vagy belső biztonsága kivánja, hasonló arányban fogunk az örökös tartományokból segélyt nyujtani. A midőn azonban ezen idegen katonaság az országba jön, még a határon azon megye küldöttei előtt e czélra előirandó esküt tesz, és csak ennek letétele után tarthat igényt az élelmezésre; és mig itt marad, évenkint ezt megujitani tartozik.«

Holló Lajos: Ez más programm volt, mint a mostani szabadelvü párté!

Szederkényi Nándor: Ez a koronázás előtti diploma lett volna. Azután fogalmaztak a hadsereg szervezésére nézve egy másik, következő intézkedést *(olvassa)*: »Miután az országnak belső és külső biztonsága a haza javáért élnihalni kész katona erejében van és igy az országok fenmaradása épen ugy, mint az uralkodó nép java a katonaság ereje és hűségétől függ, a Karok és Rendek joguknál fogva a haza és a nép üdvére a magyar katonaság rendelkezésére a következőket határozzák: A magyar nemzet

Digitized by Google

tisztessége, az alkotmány biztonsága, a többi német tartományoktól való függetlensége kivánja, hogy Budán, a fővárosban egy önálló haditanács állittassék az udvari haditanácstól teljesen függetlenül. Minden katonai intézkedést a magyar katonaságot érdeklőleg ő Felsége az ország nemzeti tanácsa utján fog a haditanáccsal végeztetni.« Tehát már ezen koronázási diplomában egy nemzeti tanács szervezése foglaltatik, a mely a 48-as miniszteriumnak mintegy előkészitője volt. Ez független nemzeti tanács, illetőleg kormányzó-tanács lett volna.

Itt elő van irva azután, hogy a haditanács ülései miként történjenek, s végtére a következők foglaltatnak benne *(olvassa)*: »A katonaság ugy a király, mint az ország alkotmányára hűség-esküt fog tenni. Ezen nemzeti katonaságnak, a mely 48 lovas- és 11 gyalogezredből fog állani, elhelyezésére még az országgyülés folyama alatt fog szabály alkottatni. A hadvezérek és főtisztek a kapitányokig a haditanács előterjesztésére a nemzeti tanács utján ő Felsége által neveztetnek ki, de csak született, a hadi ismeretekben jártas, érdemes magyarok legyenek. A kapitányoktól lefelé az ezredtulajdonosokat illeti a kinevezési jog; ide is csak született magyarok nevezhetők ki. Budán katonai nevelő- és tanintézet állittatik fel a magyar ifjaknak a katonai ismeretekben való gyakorlására és képeztetésére. A magyar nemzeti katonaság nyelve a magyar, s ez nemcsak a hadi kiképzés, hanem a szervezésnél is, ugy a haditanács intézkedési körében is hivatalos nyelv.« *(Egy hang balról: Melyik országgyülés volt?)* Az 1790-iki országgyülés.

Holló Lajos: Milyen magyarok voltak akkor!

Szederkényi Nándor *(olvassa)*: »A ruházat ugy alakittatik, hogy az hazai termékből, hazai iparágból állittassék elő.« *(Zaj a baloldalon.)*

Az 1790—91-iki országgyülés rendjeinek ime, ez volt a véleménye, ez volt a kivánsága a magyar hadseregre nézve. Ezt azért mutattam be, hogy bizonyitékul szolgáljon azon felfogás ellen, mely az 1723-iki örökösödési törvényből a közös hadseregnek eszméjét vagy lényegét akarja leszármaztatni, mivel erre nézve a rendek ilyen értelemben soha nem voltak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ime, az 1790—91-iki rendek, a kik 1723-hoz még közel állottak, s talán még olyanok is voltak közöttük, a kik az 1723-iki örökösödési törvény megalkotásánál résztvettek, egy hanggal sem jelentik ki, vagy mondják azt, hogy az örökösödési törvénynek a véderő közösségére, vagy nem tudom mire valami következménye lett volna. 1790—91-ben tehát a rendek a hadsereget ekként szervezve, annak nyelvét is meghatározták.

De most elő kell adnom, hogy ezen koronázás előtti diplomát II. Lipót nem fogadta el, a következőket mondván, — csak röviden fogom előadni — hogy: a mik ezen feltételekben foglaltatnak, ha az ország javára szólnak, majd külön törvényczikkelyekbe fognak bevétetni. Ő a Mária Terézia és III. Károly koronázási diplomájához ragaszkodik és arra hivta fel a rendeket, hogy nyugodjanak meg ebben. A katonaságra vonatkozólag is megnyugtatja a rendeket, mondván, hogy ő Felsége a törvények értelmében »ad mentem legum regni« fogja kezelni a katonaságot, vagyis, t. ház, az 1790—1791-ik évek előtt fennállott törvények szellemében. És melyek voltak ezen törvények, t. ház? Nem a német nyelvet dekretáló József-féle rendelet, mert hiszen azt maga II. József visszavonta, hanem az azt megelőző törvények voltak irányadók, tehát a XVII. és XVIII. században hozott törvények, a melyeknek szelleméből éppen az imént mutattam ki, hogy ezek csak a magyar nyelvre — s nem a német vezérleti nyelvre — rendelkezhettek.

Hanem hát a rendek — épen ugy, mint most önök is, t. túloldal, — lojálisak voltak; önök is a lojalitást tartják ma mindenekfelett valónak, mert hiszen abból élnek. *(Derültség a baloldalon.)*

A rendek lojálisan azt mondották, hogy hát jól van, majd külön törvényekbe fogjuk beiktatni a mi kivánalmainkat, a minthogy ilyen törvények később létre is jöttek.

De mi történt a magyar nyelv kérdésében? *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Itt mindenekelőtt felhivom különösen a t. túloldalon ülő politikusok és államférfiak figyelmét egy körülményre, hogy belássák, mit cselekszenek akkor, a mikor az 1867: XII. törvényczikk 11. §-át ugy magyarázzák, hogy az jogot ad a Felségnek a nyelv meghatározására. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

T. ház! A rendek által megfogalmazott koronázás előtti diplomában van egy igen nevezetes pont, a 22-ik, a mely — latinul olvasom fel — szóról-szóra a következőket mondja: »Nullam linguam peregrinam adeoque nec germanicam pro negotiis publicis manipulandis inducemus.« Vagyis: idegen nyelvet — még a németet sem — fog a király többé a közügyekbe behozni.

A feltételnek további része igy hangzik *(olvassa)*: »Gondunk lesz, hogy a korona és a királyi ház herczegei megtanulják a magyar nyelvet és hogy a magyar nyelv ugy a dikasztériumokban, mint a kamarákban és a katonaságnál is alkalmazásba vétessék.«

Emlitettem már, t. ház, hogy ez a koronázási diploma akkor igy nem ment keresztül. A rendek ugyanis — a mint előbb jeleztem — azért állottak el a koronázás előtti diplomában foglaltak követelésétől, mert a király kijelentette, hogy azoknak tételei törvényczikkekbe fognak majd illesztetni. Létre is hozatott az 1791—92-ki évi X—XI—XII. t.-cz., a melyek az országnak integritását, függetlenségét, az országgyülésnek törvényhozói és végrehajtói jogát megállapitják. Ott van az 1790—92. t.-cz.» De legis-

Digitized by Google

lativae et executivae potestatis exercitio«, — tehát »a törvényhozói és végrehajtói jog gyakorlásáról«, — a mely törvényben ki van mondva, hogy törvényt hozni, megváltoztatni vagy magyarázni csak törvényesen megkoronázott király *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és az általa összehivott országgyülés együttesen jogosult s azonkivül senki más. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy van! Még Ausztria sem! Körber sem!)* De ezt csak meg akartam itt érinteni, mire az imént a figyelmet felhivtam, és ezt ajánlom a t. miniszter uraknak is figyelmébe, a kik, ismétlem, azt vindikálják, hogy ő Felségének joga a nyelv meghatározására vonatkozólag 1867-ben gyökerezik; gondolják meg jól, mit cselekszenek. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy megmagyarázhassam a törvénynek igaz értelmét, felolvastam a koronázás előtti diplomának azt a tételét, a melyben a királyt kötelezni akarták arra, hogy jelentse ki, hogy semmiféle magyar közügyben idegen nyelvet, ideértve a németet is — sem a dicasteriumokban, sem a katonaságnál — többé behozni nem fog, hanem igenis a magyar nyelvet fogja használtatni. Ezt az 1790—91-iki XVI. törvényczikkbe foglalták. Méltóztassék meghallgatni. Kimondatik ezen t.-czikkben: *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* — ezt is először latinul olvasom fel, azután magyarul — *(Halljuk! Halljuk!)* »Sua Majestas Sacratissima de non introducenda pro negotiis quibuscunque lingua peregrina SS. et. O. securos reddit«, magyarul: biztositja a rendeket arról, hogy semmiféle közügyben idegen nyelvet behozni nem fog. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Értik-e, hogy mi ez? És a midőn önök ő Felségére ruházzák az 1867:XII. t.-cz. magyarázatával a nyelv jogának meghatározását, tudják-e: mit cselekszenek? Esküszegésre kényszeritik ő Felségét, de itt ennek a felelőségét nem vállalják magukra, hanem egyszerüen ráruházzák ezen jogot. Hiszen ezen törvény értelmében ő Felsége, ha csakugyan ő gyakorolja ezt a jogot, esküszegést követ el, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert az 1867-ik évi koronázási diplomában benne van az, hogy ő Felsége minden fennálló törvényt — kivéve az 1222-iki törvénynek ellenállási záradékát — meg fog tartani, a mi azt jelenti, hogy még az 1222-iki törvényt is megtartja. Ennélfogva tehát meg kell tartania az 1791:XVI. t.-czikket is, *(Helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)* a melyben ki van mondva, hogy az ország semmiféle ügyeibe semmiféle idegen nyelvet behozni nem fog. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Élő törvény!

Szederkényi Nándor: Igenis, t. ház, az 1790—1791-iki törvények döntöttek a magyar nyelv joga felett a katonaságnál is; e jogot törvényczikk határozta meg, a mely kötelezi ő Felségét is.

Az előbb ismertettem, hogy a rendek milyen felfogásban voltak a magyar hadsereg szervezetére és szervezésére nézve. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez törvénybe igy valóban nem ment. Miért? Mert a királyi leiratokban azt adták tudtul a rendeknek, hogy a katonaságra nézve, a hadseregre nézve már az országgyülés által kiküldött regnikoláris deputáczió kidolgozott egy tervezetet. Az 1715. évi országgyülésen, a melyen az u. n. álló hadseregről szóló törvényeket alkották meg, a rendek egy küldöttséget, regnikoláris deputácziót biztak meg azzal, hogy az dolgozza ki a magyar hadseregnek és az egész hadseregnek rendezésére és az adózási viszonyokra vonatkozó tervezetet. El is készitették, be is terjesztették az 1723. évi törvényhozás elé. Ebben a tervezetben ugyanaz mondatott ki, a mi 1790-ben, hogy t. i. a magyar hadsereg önálló és független a bécsi haditanácstól. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem akarom itt most ezeket ismételni, mert hiszen ez már az 1790—91-iki koronázási diploma követelménye folytán már mintegy túlhaladott álláspont volt. 1790—91-ben azt vitatták, hogy miután már van egy ilyen tervezet, ezt át kell most tanulmányozni, tehát a rendek most küldjenek ki egy ujabb regnikoláris deputácziót a hadseregnek, katonaságnak, az adózási viszonyoknak stb. rendezésére. A rendek ezt belátták, hogy bizony ezt a nélkül nem lehet megcsinálni, kiküldtek tehát ujabban egy deputácziót. Igy tehát a katonaságra nézve megnyugodtak ő Felségének azon kijelentésében, hogy ad mentem legum regni: az ország törvényei értelmében fog addig is kezeltetni. És megnyugodtak abban a 16. törvényczikkben, hogy az ország semmiféle ügyeiben nem fog idegen nyelv alkalmaztatni.

Az 1790—91-iki országgyülés nagy dolgokat vitt véghez, azokat ismerjük a törvényekből is és a történelemből is. De bekövetkezett hirtelenében II. Lipótnak halála és igy trónváltozás állott be. Következett Ferencz, akkor ismét koronázó országgyülést tartottak. De akkor a franczia háboru lángjai magasan lobogtak és a lángok már a Habsburg-ház örökös tartományait égették. Miután a koronázott király előállott, hogy családja és trónja a franczia háboru által nagy veszedelemben forog és felhivta a rendeket, hogy jöjjenek segélyére, — ott van, gondolom, a második törvényczikkben az az ügy előadva, — a rendek ismét lojalitással siettek az uralkodóháznak megadni azt, a mit kivánt. Midőn a rendek a katonaságra nézve a nemzet kivánságait előadták, azt vitatták, hogy várják be, mig a regnikolaris deputáczió elő fogja terjeszteni a munkálatot, s akkor fog ebben kimeritő intézkedés történni; addig is azonban ismét kijelentette Ferencz is, hogy a magyar katonaságnál tisztekül csak magyarokat fog alkalmazni.

A franczia háboru következményeit tudjuk. Ismerjük Magyarországnak rendithetetlen lojalitását is. Minálunk azt a régi közmondást, hogy: inter arma silent musae, ugy értelmezték,

Digitized by Google

hogy: inter arma silent jura. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Fájdalom, hogy a rendek lojalitása abban megnyugodott, hogy midőn az uralkodóház annyi bajokkal küzd és midőn az uralkodóháznak tartományai veszélyben vannak, mentsük meg előbb azt, majd azután beszélünk a nemzeti kívánságokról. Diszesen felöltözve magyar ruhába jelent meg Ferencz a rendek között és magyar nyelven hivta fel a rendek figyelmét arra, hogy családját mily veszély fenyegeti, József nádor pedig akként kiáltott fel: Az én ereimben is Árpád vére foly és nem fogjuk elhagyni uralkodónkat. *(Mozgás balfelől.)* Efféle lojalitási tüntetések között mindig meghozták a rendek az áldozatot. Jött is utána mindig elismerő királyi leirat, a melyben kifejeztetett, hogy a nemzet méltó az ő dicső multjához és a nemzet jogai és kivánságai, mihelyt ezek a háboruk és bajok lecsillapulnak, atyailag fognak ő Felsége által méltatásba vétetni és teljesittetni. Csak 1807-ben történt meg az először, hogy a midőn a rendek nem elégedtek meg az igéretekkel, hanem a jogokból követelték, hogy bizonyos rész teljesittessék, akkor történt, hogy midőn a magyar nyelvre nézve a rendek ujra elhatározták azt, a mit az 1790/91: XVI. t.-cz. ugy is kötelezővé tett, — akkor ő Felségének egy rendelete érkezett, a mely szintén köztudomásu, itt a házban is idézték. T. i. hogy ő Felsége a vezényletet, vezérletet fejedelmi jogai közé tartozónak tartja, azt őseitől örökölte és azokat nem hajlandó feladni. Már egy előbbi beszédemben megvilágitottam, hogy őseitől ilyen jogot Ferencz 1807-ben nem is örökölhetett. Először is a XVI. és XVII. századból kimutattam, hogy a magyar hadseregben vezényleti nyelv a német nyelv soha nem volt; József császárnak a német nyelvet dekretáló rendelete eltöröltett teljesen, az 1790—91-iki törvény pedig kimondotta, hogy idegen nyelv ne hozassék be a közügyek intézésébe. Ennélfogva az ősökre való hivatkozás inkább lapsus lingvae lehetett, a mi főleg ma sürün történik. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Mondom tehát, igy volt ez 1807-ben. De a rendek e felett nagyon könnyen tértek, ha nem is napirendre, de ugyszólván egy lojális rendreutasitás terére. Kimondták, hogy ez nem felségjog.

Ugron Gábor: Igazuk volt!

Szederkényi Nándor: Rátérek arra, hogy az akkori viszonyok között *(Zaj. Elnök csenget.)* az ezredek helyzete és álláspontja milyen volt és mi volt az tulajdonképen, a mire ugy Ferencz, mint később a királyok az ő felségjogi jogczimüket alapitották és a minek alapján a nyelv meghatározását mintegy maguknak követelték. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: Még a franczia Bercsényi-huszárokat is magyarul kommandirozták, még Franciaországban is!

Szederkényi Nándor: Mielőtt azonban erre rátérnék, minthogy ezzel kissé hosszasabban fogok foglalkozni, és már nem birom tovább, tiz percznyi szünetet kérek.

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem. *(Élénk éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

(Szünet után.)

Elnök: A folytatólagos ülést megnyitom.

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Fejtegetéseimet az 1807-iki országgyülés eseményeinek elmondásánál hagytam el. A midőn legelsősorban hangzott fel, hogy a király a sereg vezérleti és vezényleti jogát felségjog czimén önmagának követeli, ismétlem, hogy a nemzet ezt lojálisan visszautasitotta. *(Zaj. Elnök csenget.)* Mielőtt tovább mennék, meg akarom ragadni az alkalmat, hogy a felségjogra vonatkozólag a magam nézeteit elmondhassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

A magyar törvények, a magyar alkotmány értelmében tulajdonképen felségjog, azaz imperium, a mely a törvényhozás hatáskörén kivül áll, nem létezik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A ki az ellenkezőt állitja, arra azt mondom, hogy a magyar alkotmányt sem kivülről, sem belülről nem ismeri. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem fogom idézni Verbőczyt, meg a többi törvénymagyarázót. *(Halljuk! Halljuk!)* Most, az ujabbi időben érdekes viták folytak e felett, folyt a vita itt a képviselőházban is, mert hiszen a hosszu százados perben ez a kérdés ujra, meg ujra felmerült, felmerült az 1889-iki véderővitánál is, felmerült most is, felmerült a szabadelvü pártkörben is és mondhatom, hogy a szabadelvü kör a miniszterelnöknek a kezdeményezésére ezt a kérdést a legszerencsétlenebbül oldotta meg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Felségjog tehát nincsen a magyar törvények értelmében, Méltóztassék megnézni, ha már valami, hát csak felségjog a királynak a magán és belső élete, az ő házassági élete, ez már a királynak, hogy ugy fejezzem ki, mintegy veleszületett atyai felségjoga. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És mi történt 1439-ben, a midőn a meghozatott a XII. t.-cz., a mely szerint a királyné nem kénye-kedvére hozathatja az ő kabinetjébe a kiszolgálókat, hanem azt az országgyülés ellenőrzi. Az 1439: XX. t.-cz. azt mondja, hogy a király leányai csak a nemzet hozzájárulásával mehetnek férjhez.

A mi pedig a hadsereget illeti, ugy arra nézve, a régi magyar törvények értelmében a királynak nem jogai, de kötelességei voltak. A királynak az volt az első kötelessége, hogy az ország védelméről gondoskodjék; a királyi birtokok jövedelmét, a harminczad jövedelmét az ország védelmére kiállitandó bandériumokra, a seregre, vagy később az ezredek ellátására tartozott forditani. Az 1222-iki törvény körül-

Digitized by Google

irja, hogy a királynak és a nemességnek mi a kötelessége. Az 1439 : III. t.-cz. megszabja, hogy a király a királyi jövedelmekből miként gondoskodjék a sereg fentartásáról, erre utasitásokat ad és az ellenőröket az országgyülés nevezi ki, hogy az a pénz, a mely a királyi jövedelemből a sereg czéljaira forditandó, erre a czélra is fordittassék. Az országgyülési törvények mindezeket körülirják, módositják, változtatják.

Innen származott az országgyülés ujonczmegajánlási joga. Eleinte sem ujonczot nem szavaztak meg, sem adót, hanem csak segélyt. Az 1840-iki törvény ő Felségének a magyar ezredek kiegészitésére szolgáló hadi segedelemről szól — tehát még ez is segedelem.

Ha tehát a király azt mondja, hogy neki kötelezettsége van az ország védelmére, ugy ez törvényes, ez kétségbe nem is vonatott; de ebből felségjogokat csak Ferencz kezdett kovácsolni 1807-ben.

Ferdinándot, az első habsburgi királyt, az ország rendei felhivták, hogy gondoskodjék a királyi jövedelemből a sereg fentartásáról, egyuttal szemére hányták, hogy Mária királyné, az ő testvére, özvegyi jogon óriási királyi birtokokat tartott meg és Belgiumba ment jövedelmét elkölteni; ugyanekkor meghagyják, hogy ezek a birtokok visszaszereztessenek és a hadsereg fentartására fordittassanak. Ekkor Ferdinánd a következő leiratot intézte a rendekhez, a melyben a felségjog magyarázatáról még csak szó sincs. A rendeknek azon intézkedését, hogy a királyi jövedelmek a pénzverésből, a harminczadokból és özvegy Mária királyné vagy mások kezein lévő birtokokból a hadsereg kiállitására fordittassanak, ő Felsége rossz néven veszi, s igy folytatja *(olvassa)*: »Hogy ő Felsége tartozik minden alattvalójának jogait és javait egyformán védeni és nem felelne meg az igazságnak, hogy az özvegy királyné jövedelmei felett, a melyek őt özvegyi jogon illetik, a rendek parancsoljanak, figyelmeztetni fogja azonban felséges nővérét az országtól nem nyert közös javak folytán terhelő kötelességére s hiszi, hogy az ország védelmére többet fog tenni, mint azt a rendek remélik is. A hadiszükségletekre szánt segély s jövedelmek kezelése és elszámolása tekintetében pedig, ő Felsége megszámlálhatlan összeggel járulván más tartományainak bevételeiből, ott lévő javaiból az ország védelmére, igy nehezteli, hogy most őt számadásra akarják vonni, hiszen az országból nyert jövedelmeket nem magánérdekeire forditotta, gondja lesz, hogy jövőre is igy legyen. Méltánytalan lenne tehát, hogy ily felelős országos kincstárnok neveztessék ki, mert ő Felségeik maguk kivánnak intézkedni királyi jövedelmeik és azok mikénti kezelésére nézve.«

Ime, nem felségjogra hivatkozik, hanem a magyar törvényekre, arra, hogy ők a szerint fognak intézkedni, és hogy ők méltányosan fognak eljárni. Keresem tehát a felségjognak a magyar törvényekben gyökerezhető eredetét, de nem találom; keresem a hadseregre vonatkozó intézkedésekben, de ott sem találom. Az országgyülésnek legfontosabb intézkedése a hadseregre vonatkozólag az 1741 : LXIII. törvényczikk, a melyben rendszerezi az ezredeket, meghatározza azok méretét, meghatározza, hogy azok tisztjeit kik nevezik ki és mikép rendszeresittessenek, meghatározza, hogy zászlaja, szine stb. milyen legyen. Ha felségjog lett volna, már Mária Teréziának kellett volna beleszólnia, de ő nem tette. És pedig miért? Mert joga sem volt hozzá, és jobbnak látta II. Józsefet, a később a nemzet iránt oly hálásan viselkedő kalapos királyt mint csecsemőt karjára véve jelenni meg Pozsonyban a rendek előtt és elérzékenyülve kérni a rendeket...

Holló Lajos: Igen, erre jók voltak, az ilyen komédiákra!

Szederkényi Nándor: ... hogy ősi, hires önfeláldozó készségükkel mentsék meg családját, mentsék meg azt a kisdedet a karján. A rendek elérzékenyedtek s a mint az egyik jelentés erről a jelenetről mondja, szemeik könybe lábadtak s ki lett volna az, a ki a legnagyobb áldozatot meg ne hozta volna ő Felsége megmentésére. Meg is hozták az áldozatot, körülirták a sereg szervezetét, de felségjogot nem emlegetett Mária Terézia. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ferencznek a felségjogról szóló leirata nem is volt egyéb, mint II. József császár önkényének és zsarnoki uralkodásának egy ujra felvillanása, a mely azonban nyomokat nem hagyott maga után.

A rendek az egész franczia háboru alatt szintén a legnagyobb készséggel hozták meg az áldozatot, de a hadsereg szervezetének részletezésébe nem bocsátkoztak azért, mert a hány országgyülés csak összejött, mindig azzal állottak elő, hogy a háboru üszke lobog, már Magyarország határán van az ellenség, most tehát hallgasson a jog, mert a csata zajában a védelemről és nem a jogszerzésről kell gondoskodni. Hallgattak a lojális rendek, a következmény pedig az lett, hogy a midőn a franczia háboru befejeztetett, Ferencz jónak látta felvenni a József által kezdett eszmét: »az állam én vagyok« — és nem a magyar közjogból és a magyar alkotmányból, hanem igenis József császár rendeleteiből szedegette elő az intézkedéseket, az országgyülés mellőzésével rendeletileg akarta kormányozni az országot, a mi ellen azonban — országgyülés összehiva nem lévén — a rendek állást foglaltak a vármegyéken, ugyannyira, hogy végtére is kényszerülve volt az 1825—1826-ik években az országgyülést ujból egybehivni. És akkor mi történt, t. képviselőház? Az történt, hogy előterjesztették a regnikoláris deputációk által készitett munkálatot; hanem ekkor ismét kiütött a franczia forradalom a harminczas években, ismét áldozatra volt szükség, a dinasztia ismét veszélyben forgott és a

Digitized by Google

magyar lojalitás ismét megnyilatkozott, mert nem azt nézte, hogy neki mire van szüksége itt bent, hanem elnémitotta ismét az ajkakat a százados lojalitás és a nemzet a maga czéljainak megvalósitását, a maga törekvéseinek kivitelét egy szebb jövendőre bizta.

A 30-as országgyülés azonban már követeléseit élesen formulázta. Dehát nem szabad figyelmen kivül hagyni, t. képviselőház, hogy ennyi idő eltelte után, mely alatt országgyülés egybehiva nem volt, minő állapotok uralkodtak. Hiszen rengeteg anyag feküdt az országgyülés előtt: az ország minden része, minden ügye parlagon hevert; azt sem tudták a rendek, hogy mihez fogjanak. Kész volt ugyan egy katonai munkálat már akkor is, hanem ennek elkészitése óta sok idő telt el, az alatt megváltozott minden, ezt a munkát tehát ujra kelletett revideálni, ujból át kellett dolgozni. Ily körülmények között a rendek mindössze csak arra szoritkozhattak, hogy az ujonczmegajánlás feltételeit tüzték ki, vagyis azon feltételeket állapitották meg, a melyek mellet ujonczokat megajánlani készek, ezekbe foglalták össze követeléseiket s főleg a nyelvre nézve felállitották azt a tételt, hogy a magyar nyelvnek érvényesülnie kell a magyar ezredekben, a főtisztségeknél ép ugy, mint az alantas tisztségeknél is, ezeket a dolgokat a rendek, azt lehet mondani, mindig kevés vita után, a főrendekkel egyetértve egyhangulag hozták meg; és ma ott vagyunk, hogy önök megtagadják az ősök példáját, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és készek a magyar nyelv jogát feladni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és azt szüneteltetni.

Holló Lajos: Most az a baj, hogy béke van!

Szederkényi Nándor: Azt kérdik önök, hogy akkor hát miért nem vivták ki; és mi az oka annak, hogy végre is a követelések nem érvényesülhettek? Rámutattam már arra, hogy az 1791—92. években a hosszantartó franczia háboruk mindig azt okozták, hogy a rendeknek idejük nem volt nagy, szervezeti munkákba belefogni; az országgyülést hosszu ideig szüneteltették, és ha összehivták is a franczia háboruk alatt, az csak azért történt, hogy a rendeket rávegyék arra, hogy segélyt adjanak és hogy szavazzák meg a magyar ezredek részére az ujonczokat és a szükséges pénzösszeget, azután pedig a háboru ürügye alatt siettek az országgyülést feloszlatni. Azt kérdik önök, hogy a 30-as, 40-es évtizedekben miért nem tudták ezt kivivni a rendek, a midőn olyan egyhangulag hozták határozataikat? T. ház, én felkutattam az országgyülés naplóit, és azok tanusága szerint főleg a nyelvre vonatkozó királyi leiratok, válaszok olyan körmönfontsággal készültek, főleg a katonai kérdések tekintetében, hogy én nem csodálom, hogy a 30-as, 40-es években, a midőn a nyelvkérdés még nem állott olyan élesen az államok szeme előtt, a határozathozatal után a rendek nem nyultak más eszközökhöz, hanem csak türtek és vártak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De ismétlem, a mint már egyszer mondottam, hogy a 30-as és 40-es évek ilyen tárgyu leiratai között egyetlenegyet sem találtam, a melyben akár a leiró fejedelem, akár pedig az azt tolmácsoló és aláiró politikai férfiu azt vitatta volna, vagy a fejedelem kizárólag arra az álláspontra helyezkedett volna, hogy a német nyelv a hadseregnek megmásithatlan nyelve. A mik történtek, azok mindig olyan természetüek voltak, hogy a változtatás lehetősége elzárva nem volt. Hiszen az országgyülések rendszerint ugy végződtek, hogy a rendek ujra felterjesztették kivánságaikat, erre azonban már az idő eltelvén s mivel a feloszlatás ideje elkövetkezett, a válasz többé nem érkezett meg. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ime, itt van 1840-ből az országgyülésnek a Ludovika-Akadémia nyelvének meghatározására vonatkozó küzdelme, mert daczára annak, hogy 1804-ben deputácziók küldettek ki a Ludovika-Akadémia nevelési rendszerének megállapitására, később, midőn már a Ludovikát tényleg megalkotni kellett volna, a király, illetőleg az ő környezete ugy bujt ki ez alól, hogy a magyar nyelvnek az alkalmazása egész terjedelmében és a németnek kizárása a Ludovika-Akadémiából nem lesz czélszerü és a hadsereg továbbfejlesztésére nem lesz hasznos és üdvös. A rendek azonban mindig megmaradtak e mellett és nem opportunuskodtak.

Az 1889-iki véderővita alkalmával báró Fejérváry azt vetette valakinek a szemére, hogy Deák Ferencz az 1840-ik évi országgyülésen, midőn a Ludovika-Akadémia nevelési nyelve meghatározásánál látta, hogy az uralkodó nem enged, akkor azt mondotta, hogy nem érdemes ezért most már tovább viaskodni, ő megnyugvását fejezi ki a német nyelvre nézve. Ezt Fejérváry mondotta, az utána szóló azonban rögtön átkutatván Deák Ferencznek levelezéseit, felolvasta a következő követjelentését *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*: »A Ludovika magyar katonai intézetnek oly rég szándékolt felállitását buzgón óhajtván, az ország rendei e jelen országgyülésről is felirattal járultak ő Felségéhez, megajánlván a 309 ezer forintokat, melyek ezen intézet felállitására még szükségesek. Ajánlatukhoz azon feltételt kötötték, hogy az 1808-iki országgyülés által kidolgozott nevelési rendszer ismét országgyülésileg tárgyalás alá vétetvén, a jelen időhöz képest tökéletesittessék. Már a 36-iki országgyülés megajánlotta ezen sommát, mely az intézet létrehozására megkivántató vala, de akkor az ajánlás visszavétetett, mert a királyi válasz a nemzetnek azon jussát, hogy a megállapitott nevelési rendszer változtatásába beleszóljon, megtagadta — csak az ajánlatot akarta elfogadni. Most tehát ismét megujitottuk ajánlatunkat — de erre királyi válasz nem érkezett.« Most következik azután Deák Fe-

Digitized by Google

rencz nézete erre *(olvassa)*: »bármennyire kívánatos volna is ezen intézetnek minélelőbb létrehozása, de ezt a nemzet jussának sérelmével, nemzetiségünk kárával megkisérelni nem lehet.«

Az 1840-es országgyülés szintén egyhangulag — igy fejezem ki magamat — a rendek a főrendiházzal kifejtették álláspontjukat a magyar nyelvnek a hadseregbe való behozására nézve. Ezen 1844-iki országgyülés befejezésénél van feljegyezve, hogy erre vonatkozólag válasz nem érkezett, hanem erre vonatkozólag a választ meghozta az 1848-ik évi törvényhozás, a mely az egész vonalon megállapitotta a nemzet jogát és jussát, megalkotta nemcsak a független kormányzatra nézve, de a nyelvre nézve is, midőn a végrehajtó hatalmat a teljesen független felelős miniszterium ellenjegyzése és ezzel az országgyülés ellenőrzése alá helyezte. Ezzel befejeztetett a nagy vita. Tudjuk azonban a történetet. Ismét felujult az 1867-ben és ekkor megalkották az 1867 : XII. törvényczikket. Akkor azt mondták — emlékszem a jelszóra, a mit az országban hangoztattak mindenfelé — mindent megnyertünk. Kimutatták, hogy ugy a hadseregre, mint a belkormányzatra nézve meg van óva a nemzet joga, meg van óva a paritással a nemzet tekintélye; hiszen — azt mondták — a közös külügyminiszterium, a közös hadügyminiszterium a mienk is, a paritásnál fogva épen annyiban a mienk, mint a mennyiben az osztrákoké és ezzel akarták dokumentálni, hogy mindent megnyertünk. 1889-ben azonban megsemmisült az a jelszó, hogy minden meg van nyerve. 1889-ben kitünt, hogy az a 120 éves nagy per még nincsen befejezve és még ma sincsen befejezve. 1889-ben a küzdelem a nyelvért, a melyet az 1844-iki országgyülésen a rendek oly kitartóan folytattak, ujra megujult, megujult pedig ezen kérdés felett, hogy vajjon az egyéves önkéntesek az intézetekben magyar nyelven letehetik-e a vizsgát? A kisebbség követelte, hogy ez törvényben biztositassék. És akkor egyszerre előállott ismét a felségjog kérdése, t. i., hogy az 1867 : XII. törvényczikk értelmében a hadsereg vezérlete, vezénylete és belszervezete ő Felsége felségjogai közé soroztatván, ebben a nyelv feletti intézkedés is bentfoglaltatik és ahhoz az országgyülésnek hozzászólási joga nincs. 1889-ben szintén felhangzott az akkori országgyülés ellen, hogy az országgyülés azzal a hosszu vitával csak akadályozza a dolgok rendes menetét. *(Zaj. Elnök csenget.)* Mondom, az a szemrehányás illette az 1889-iki országgyülés tagjait, hogy ezzel a vitával, a nyelvkérdés e felvetésével csak elvonják a drága időt az ország egyéb dolgainak intézésétől, ugyanaz a vád, a mely most fenforog. Erre nézve az akkori küzdő és harczoló tábor egyik nagytekintélyü tagja a következőleg válaszolt. *(Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A honvédelmi miniszter ur arra nézve tett nekünk szemrehányást, hogy mi itt a nyelvkérdés dolgával e nagyfontosságu honvédelmi törvény megalkotását oly sokáig késleltetjük. Az ellenzék legtekintélyesebb tagjai kijelentették, hogy mindent óhajtanak megtenni, hogy az ország védereje minél gyorsabban és minél tökéletesebben öregbitessék, de másrészt kijelentették, hogy mi az ország alkotmányos jogainak és nemzeti egyéniségünk árán ezt tenni nem fogjuk. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Azután rátértek e nyelvkérdésnél a többség által vitatott ama kérdésre is, hogy az 1867 : XII. törvényczikkben ő Felségére ruháztatik a vezérlet, vezénylet és belszervezet ügye, hogy ez oly felségjog, a melyhez szólani nem lehet és a melybe beletartozik a nyelv kérdése. Én akkor is ugyanabban a nézetben voltam, mint ez a nagy tekintélyü férfiu, a mit tehát most mondandó volnék, azt nem saját szavaimmal mondom el, hanem az ő szavaival, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy ugyanis az 1867 : XII. törvényczikk 11. §-a, a mely szerint ő Felsége által intézendőnek ismertetik el a vezérlet, vezénylet és belszervezet, nem konstitutiv jogátruházás, hanem egyszerüen egy adminisztrativ intézkedésnek ő Felségére való ruházása. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen ilyen törvényeinkben számtalan van, hogy a királyra ruháztatik valami. Hiszen a király ő Felségének apostoli joga például a püspökök kinevezése. Már csak ennél nagyobb jog nem lehet, és azért ez sem oly felségjog, a melyhez az országgyülés nem szólhatna. Hiszen törvényeink vannak, a melyek körülirják, hogy az ily kinevezéseket miként kell gyakorolni és miként nem gyakorolhatják. Hiszen a király joga az országgyülés feloszlatása, de az is körül van irva, hogy miként lehet feloszlatni és miként nem lehet. Egyszóval, már az előbb megmagyaráztam, hogy a felségjogok abban az értelemben, a mint azt a rómaiak magyarázták bizonyos dolgokban, a mi közjogunkban nincsenek.

Az 1867: XII. t.-czikket tehát hogyan magyarázta ez a nagytekintélyü férfiu? Miután oly aktuális ez, nem a magam szavaimmal mondom el, hanem egyszerüen idézem és felolvasom az illető nyilatkozatot. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A szónok az igazságügyminiszterrel polemizált, a ki felségjogokat még a magyar országgyülésen nem hallott, hallatlan módon magyarázta, a mi nemcsak derültséget, boszankodást, de nevetséget gerjesztett, még 1889-ben is. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki volt?)*

Thaly Kálmán: Erdély Sándor!

Szederkényi Nándor: Az emlitett tekintélyes férfiu most már igy magyarázza az 1867: XII. törvényczikket:

»A 11. §-ra nézve, a melyet a miniszter ur ugy magyaráz, mintha abban az volna mondva, hogy bizonyos ügyekre nézve ő Felségének valamely törvényhozási joga tartatik fenn, szem-

Digitized by Google

ben a törvényhozással, mint egészszel, azt látom, hogy ez szintén egészen téves felfogás. A 11. §-ban az van mondva, hogy ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindaz, a mi a hadsereg vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el. Ez nem törvényhozási jog, ez intézkedési jog, ez annyit jelent, hogy ő Felsége legfőbb vezére és legfőbb parancsnoka a hadseregnek, és mint ilyent, őt illeti a vezérlet. Mit jelent a vezérlet? Az nem más, mint stratégiai vezetés. Ő Felségét illeti továbbá a vezénylet. Ez nem más, mint taktikai vezetés. Mit jelent a belszervezet? A hadseregnek stratégiai és taktikai beosztását. Ezek mind oly dolgok, t. ház, melyek ő Felségét, mint a hadsereg legfőbb vezérét illetik, de hogy ő Felsége egymagában ezekre nézve törvényhozási jogot gyakorolhasson, azt ebből kimagyarázni nem lehet.« *(Felkiáltások a baloldalon: Ki mondta ezt?)* Hodossy Imre igen t. képviselő ur, a kivel teljesen egyetértek ezekben az elvekben és nézetekben. Azért idéztem a beszédét, mert különben ugy tünt volna fel, hogy talán én másnak az eszméjét akartam magamévá tenni. Ez oly világos magyarázata az 1867: XII. törvénycikknek, hogy nekem hozzáadni valóm alig van. Ebből kitünik, hogy itt nincs semmiféle felségjog, kitünik, hogy pláne képtelenség az, hogy még a nyelv meghatározási joga is abban benfoglaltatnék.

Át kell most már térnem a mai állapotokra, a melyek folytatásai a multnak, folytatása azon küzdelemnek, a mely 1844-ben abbanmaradt, 1889-ben felujult és a mai napig folyamatban van. Ennek a küzdelemnek egyszer véget kell vetni, ezzel a küzdelemmel nem lehet hosszasan várakozni. *(Helyeslés balfelől.)* Ezért hivtam fel mindjárt önöket, igen t. túloldal, hogy jöjjenek segitségünkre e küzdelemben. Ez a küzdelem megérdemli önöknek a hozzájárulását, készségét is arra, hogy végrevalahára rend legyen ezen a téren. Kimutattam, hogy a magyar nyelvre nézve a küzdelem, a mely itt folyik, nem uj, az visszahelyezési pör. A magyar nemzetnek mindig természetes joga volt nyelvének használatára, mert József császár az ő zsarnoki rendeleteit önmaga vonta vissza és semmisitette meg.

A mi ma fel-felvillan a chlopyi parancsban vagy az osztrák Reichsrathban, az még a József császár idejében maga József császár által a kriptába vitt rendeletekből sugárzik ki. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azok az eszmék, a melyekkel megbukott József császár, ugy látjuk, ma is élnek és a sirból ki akarnak kelni ma is. No hát mi állunk elébük és a kisérteteknek utját álljuk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Önök azt mondják, szereljünk le, ne folytassuk a harczot, hisz ez nagy gazdasági bajokat idéz elő. Hallom, igy okoskodtak tegnap a székesfőváros közgyülési termében is, hogy hagyjuk abba. Hiszen mi kérjük önöket arra, segitsenek, hogy abbahagyhassuk. Azt mondják: nagy kár származik ebből. 120 évig szenvedte a kárát az ország ennek. *(Ugy van! (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát mivel érdemelte e magyar nemzet, hogy 120 esztendő mulva is ugyanazon küzdelmet folytassa, a melyet 120 évvel ezelőtt kezdett, saját nyelvéért a német nyelv ellen? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát az nem kár erre az országra, hogy 120 esztendeig ki volt zárva a hadseregnél saját nyelve használatából? Az nem kár, hogy a magyar ifjak ki voltak és ki vannak szorítva ma is nemcsak az intézetekből, de ki vannak szoritva a katonai pályáról, a mely egy nevezetes pályája minden államnak, minden állam fiainak? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem tudom, hogy azok, a kik károkat emlegetnek ezen obstrukczió folytán, elővették-e a czeruzát. Hát vessük össze, hogy ezen szerencsétlen állapotból mennyi kár származott az országra, vessük össze, vajjon nagyobb kár lesz-e abból, ha mi ezt az áldatlan állapotot a jövőre is átháritjuk, hogy ujra kezdjék, de az alatt kárát szenvedjük a magyar nyelv kirekesztésének a hadsereg keretéből. Tessék a számadást megcsinálni és akkor álljanak ide, hogy mi okozunk-e nagyobb kárt? Nem mí okozunk, önök okoznak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Most olvasom, hogy az állami hivatalokból miként bocsátják el azon czim alatt, hogy felesleg van, az ifjakat, dijnokokat, stb. és redukálják a hivatalnokokat, . . .

Nyegre László: Nem igaz, meg lett cáfolva!

Szederkényi Nándor: . . . mert nagyon sok a várakozó és nagyon terhes ott mindenféle protekczió, a mely az érdemtelenek érdekében is működik. Mit mutat ez? Azt mutatja, hogy a magyarnak már nincs egyéb pályája, mint a hivatalokba menni, a hivatalok ajtain kopogtatni: adjatok tevékenységi kört, adjatok kenyeret. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az egyetlen sorsa a magyar ifjunak. Azt mondják, hogy menjen az iparos pályára. Hát hol van Magyarországon ipar? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mikor azt akarjuk, hogy teremtsünk ipart, akkor azt mondják, nem lehet, mert ismét egy magas helyre mutatnak, hogy fájdalommal emliti a magas hely, hogy akkor mennyi ideig hiába élt volna. Iparunk tehát nincs. Erre adni a középosztályu tisztviselő családok vagy középosztályu birtokosok a gyermekeiket nem fogják; oda vinni, a hol meg nem élhetnek, a mikor a ma már rajta működők sem tudnak megélni. Hát odamenjenek nyomorogni? Szaporitani a nyomorgók számát? Vagy a kereskedelmi pályára menjenek? Azok is panaszkodnak, hogy nem tudnak megélni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Melyik pálya az tehát, a hova a magyar ifjak mehetnek? Európa minden népe, a hadügyet, habár az terhes, csak azért tartja türhetőnek, mert családjának egy részét ott el tudja helyezni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És a mig amott egy nagy pálya nyilik meg az ifjak részére, addig nálunk az ifjakat onnan kizárják. A napokban hallottam itt egy érdemes képviselőtársamtól, hogy hiszen mehetnének oda, de a magyar ember a fegyelmet nem türi. Hát a bolgár, a szerb s az Uristennek minden népe, a melyek csak valamely állam kötelékében van, az angoltól kezdve az oroszig képes a hadseregét a saját fajából kiállitani, csak a magyar nem, mert nem türi a fegyelmet? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hát hozzuk már egyszer tisztába ezt a kérdést, mert ez nem egyszer emlittetik fel a közéletben is, és igyekeznek odahatni vele, hogy csakugyan nem ott van a hiba a nyelvben, hanem másutt. 1867-ben történt meg az, hogy a belügyi dolgok, milyenek a vasuti ügy és a pénzügy is, átadattak a magyar miniszteriumnak. A miniszteriumok nehéz helyzetbe jutottak, különösen a vasutnál volt baj. Mert tudjuk, hogy abban az időben ugy a vasutnál és távirdánál, mint a pénzügyi szolgálatban is egy csomó idegenből idehozott csaszlaui beamter végezte a szolgálatot és az akkori miniszternek nehéz dolga volt, mert ezeket kellett lassan eltávolitani és tanulatlan ifjakat kellett neki nevelni. Egy nemzedéket, a melyet azután a vasuti, postai, távirdai és pénzügyi szolgálatra képessé tegyen és megfelelhessen azoknak a nagy feladatoknak, a melyek ott előfordulnak. Pedig ha valahol, hát ezeknél a szakmáknál kell fegyelem, mert itt igen gyakran milliónyi értékek és ezreknek az élete függ sokszor egy hibás lépéstől. Ott kell azután csak igazán fegyelmezett tisztviselő. És megtörtént, hogy három, négy év mulva, 1875-ben már jelenthette Péchy Tamás, akkori közlekedésügyi miniszter, hogy, habár még most sem tudta egészen magyarrá tenni a vasutat, de jó uton vagyunk és rövid idő alatt meglesz a kivánt eredmény. Hát nézzünk csak körül! A vasutnál, az egész postánál és távirdánál most mindenütt magyar ifjak teljesitik a szolgálatot, és tessék megnézni, a magyar vasuti vagy postai szolgálat alantabb fokon áll-e mint a külföldi. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És vajjon az a vasuti szolgálat, akár fegyelem, akár képzettség tekintetében kevesebb-e, mint katonáéknál egy hadnagynak, főhadnagynak vagy kapitánynak a teendője? Vajjon nem nagyobb fegyelemre van-e ott szükség, a hol annyi vagyon és emberélet sorsa fordulhat meg egy tévedésen? És ha erre képesek a magyar ifjak, és nemcsak képesek, hanem más pálya hiján nagy számban tódulnak oda végzett jogászok is, hát akkor miért nem kaphatnának a katonai téren elhelyezést? Ki vannak zárva, mert oda nem mehet más, mint a ki a német nyelvet tudja. Már pedig melyik magyar család képes a magyar vidéken gyermekeit a német nyelvre ugy megtanitani, hogy azok a katonai téren alkalmazást nyerhessenek? Ebből kiszámithatatlan kár és veszteség háramlik a magyar családokra és ezt állitom én oda önök elé, a mikor azt mondják nekünk, hogy kárt okozunk az országnak. Önök okoznak kárt! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Megállitják az ország fejlődését!

Szederkényi Nándor: Nem is szólok arról, hogy micsoda szégyen az, hogy nekünk még a XX. században is beszélnünk kell arról, hogy nyelvünk az általunk fizetett hadseregben érvényesüljön-e vagy nem. Hiszen napjainkban a Balkánon folyton ujabb és ujabb államok képződnek. Egyik t. barátom már nagyon helyesen rámutatott arra, hogy nagy veszélyben forog Magyarország, ha államiságát ki nem épitteti mindazon feltételekkel, a melyek nélkül ez az ország elveszett. Mi ezért a felelőséget el nem vállaljuk, pedig sokkal nagyobb kár ez, mint a mely az országra abból háramlik, ha az obstrukczió tovább tart, mert mi önöknek addig beszélünk, a mig csak elveink koponyájukon keresztül szivükhöz nem hatolnak. Álljunk egyhangulag ezen elvek mellé és akkor legyenek meggyőződve, hogy ő Felsége a magyar király, a ki az alkotmányt tiszteli, meg fogja adni a magyar nemzetnek azt, a mi ezt a nemzetet megilleti.

Hiszen ma már az államok uralkodói számitásba veszik a nemzetek jogos vágyait. Egy Hohenzollern lemegy Romániába és lesz belőle román, egy Koburg lemegy Bulgáriába és lesz belőle bolgár, elhagyják még őseik vallását is és gyermekeiket ortodoxnak nevelik. Pedig mind a két család katholikus és a német és osztrák uralkodóházakkal áll közeli rokonságban! Hát csak épen a mi uralkodónk volna az, a ki a magyar nemzet ezen százados óhaja és kivánsága előtt elzárkózik? Természetesen neki is vannak tanácsadói más oldalról, a kik azt mondják, a mit önök is hirdetnek, hogy ezek a kivánságok, a mint a miniszterelnök ur is kifejezte magát, csak egy csekély töredéknek a mozgalmát idézték fel. Természetesen, ha ilyen tanácscsal járulnak ő Felsége elé, hogy akkor azt mondja: Menjen le X vagy Y és ezt a kis töredéket söpörje el és csináljon rendet! És ugyanakkor mondja ezt a t. miniszterelnök ur — a ki ma ugyan Bécsbe utazott dolgainak elvégzésére — . . .

Holló Lajos: Körberrel barátkozni!

Szederkényi Nándor: . . . ugyanakkor, a mikor programmbeszédében ő maga is elismeri, hogy a magyar nyelv jogára vonatkozó kivánság már nagy rétegekben elterjedt. Ezt nem tagadja, csak azt mondja, hogy most nem érvényesülhet, mert ez most nem opportunus, nem helyes.

Holló Lajos: Most öreg a császár! Máskor pedig fiatal!

Digitized by Google

Szederkényi Nándor: Hát azt mondja, hogy most ne kivánjuk. Hát mikor? Mondják meg, mikor?

Kubik Béla: Majd ha fagy, hó lesz nagy! *(Derültség balfelől.)*

Holló Lajos: Majd ha fiatal lesz a császár! *(Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)*

Szatmári Mór: Ha meg fiatal lesz, akkor meg az lesz a baj!

Szederkényi Nándor: Mert ha önök elismerik, hogy a nyelv jogának tudata az ország nagy rétegeiben csakugyan elterjedt, hogy az ország túlnyomó részében él az erre vonatkozó kivánság, akkor önöknek gondoskodniok kell arról, hogy végtére is megnyugtassák ezt az országot. Hát nyugtassák meg! Hanem önök semmit sem mondanak; ezt nem veszik fel a programmba. Hát ezzel mit értek el? Azt, hogy az országban a nyugtalanság tovább terjed és mindig jobban megérlelődik ez a mozgalom, ugy hogy végtére is ez ország békés, alkotmányos uton ezen természetes nyugalomhoz talán jutni sem fog. Ezt érlelik meg önök meg ebben az országban és ez az önök bűne, a kik ezt igy érlelik. Mi, habár önök szerint egy kis töredéket képezünk is, megmutatjuk, hogy nem fogunk tágitani, hanem ezt a küzdelmet folytatni fogjuk mindaddig, a mig az diadalra nem vezet. *(Élénk helyeslés és taps a baloldalon.)*

Ha önöknek nincs bátorságuk megmondani, hogy mit akarnak a nemzet nyelvével, hát legyen bátorságuk minket a nyelv védelmében elseperni. Lássuk, miként veszik magukra a felelőséget!

Egy görög iró feljegyezte, hogy Thermopilén, a hires hősök nyugvóhelyén utazván, egy felirást olvasott, a melyik ugy szólott: Itt nyugszunk, vándor, mond meg a spártaiaknak, hogy hiven teljesitettük kötelességünket. Hát mi ez a törpeség, a mint önök nevezik, a küzdelemben; mi is azt tartjuk, hogy jobb elesni becsülettel, mint élni becstelenül. *(Élénk éljenzés és taps a baloldalon.)* Ha felvettük a harczot, a fegyvert le nem tehetjük. Eleshetünk és azt mondjuk a jövendőnek: Vidd hirül, vándor, itt nyugszunk; teljesitettük kötelességünket.

B. Kaas Ivor: Ők pedig gazdagodnak! *(Derültség jobbfelől.)*

Holló Lajos: Meglesz a száz milliós inveszticziós kölcsön!

B. Kaas Ivor: Pénzért a nemzeti becsületet, pénzért a nemzeti jogot, pénzért a nemzeti nyelvet, pénzért a nemzet szabadságát, pénzért mindent! *(Mozgás jobbfelől. Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Nyegre László: Nem értjük, kik azok? *(Zaj a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: A kik közgazdasági tevékenységet folytatnak! *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem b. Kaas Ivor képviselő urat, ne tessék közben fiókbeszédet tartani!

Kubik Béla: Nyegre izgat bennünket! *(Derültség a jobboldalon.)* Természetes dolog! Csak nem hagyjuk magunkat inzultálni! *(Derültség a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Szederkényi Nándor: Hugó Viktor munkájában, midőn a vaterlói csatát leirja, egy szóval jellemezte a gárdát, a melyet megadásra szólitottak fel. Én ezt itt nem ismétlem, hanem csak azt, a mi a gárdáról általános tudatba ment, hogy t. i. e küzdelemben mi is, miként a gárda, élünk vagy halunk: mi meghalhatunk, de megadni magunkat nem fogjuk. *(Éljenzés és taps a baloldalon.)*

Holló Lajos: Sőt meg sem halunk! Ez a legjobb viccz! *(Derültség.)* Győzni fogunk!

Szederkényi Nándor: A következő ellen-inditványt vagyok bátor benyujtani *(olvassa)*: »Mondja ki a képviselőház, hogy ezen javaslat visszavonásával utasittatik a kormány a véderőre vonatkozó javaslatát haladéktalanul bemutatni, melynek keretében lesz a létszám kérdése is megoldandó.«

Ajánlom elfogadásra. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Endrey Gyula jegyző: Bedőházy János! *(Felkiáltások a baloldalon: Öt percz szünetet kérünk! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: A képviselő ur már felállt szólásra. Tessék megkezdeni!

Holló Lajos: Nehéz ennyit végighallgatni! Az elnök urat felválthatják, de minket nem! Szünetet kérünk! *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

Lengyel Zoltán: Megszámláltatjuk a házat!

Elnök: Sokkal többen vagyunk, mint negyvenen!

A képviselő ur megkezdte beszédét, tessék folytatni! *(Felkiáltások a baloldalon: Még nem kezdte meg. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Bedőházy János: T. képviselőház! Nem akarok obstrukcziós beszédet tartani; *(Helyeslés a jobboldalon.)* egyszerüen csak el akarom mondani okaimat és érveimet, a melyek alapján én az előttünk fekvő törvényjavaslatot el nem fogadhatom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én azt hiszem, t. képviselőház, hogy nemcsak én vagyok igy, hanem többen vannak ezen oldalon ülő képviselőtársaim között . . .

Endrey Gyula: Ugy van! Én is igy vagyok!

Bedőházy János: . . . a kik, eltekintve a jelenlegi rendkivüli helyzettől, egész rendes körülmények között is képviselői kötelességükkel megfelelőnek tartanák felemelni szavukat mindannyiszor, valahányszor a hadsereg számára a nemzet részéről áldozatok követeltetnek, akár ujonczokban, akár adókban. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Megjegyzem, t. képviselőház, hogy nem akarok én itt közszólamokkal élni. Nem akarok, nem fogok hazafias kijelentéseket tenni, ezt átengedem másoknak és külö-

Digitized by Google

nösképen átengedném az igen t. honvédelmi miniszter urnak, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert tapasztaltuk a napokban is, hogy a midőn e törvényjavaslatok beterjesztése alkalmával felemelte szavát, hazafias beszédével tapsot aratott. Én ezt nem a honvédelmi miniszter ur rovására irom, mert az a beszéd mindenesetre igen szép és hazafias volt, hanem ama tapsoló képviselőtársaim rovására, a kik egy általuk alkotmányosnak és magyar nemzetinek mondott 37 éves korszak eltelte után is egy magyar királyi honvédelmi miniszternek állásából kifolyó és önként következő igen természetesen hazafias nyilatkozatait olyan nagy dolognak tartják, hogy azt egész lelkesültséggel és nagy tapsokkal kell honorálniok. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát nem veszik-e észre igen t. tapsoló képviselőtársaim, hogy eme tapsok által, a melyekkel a honvédelmi miniszter urnak, mint már emlitettem, általunk és mindnyájunk által igen tisztelt személyét kitüntetik, a honvédelmi miniszteri állást a nemzet szemében lesülyesztik? Hiszen ez által tápot adnak annak a felfogásnak, hogy a honvédelmi miniszteri állás nem a nemzeti képviselet, nem a parlamentarizmus talajában gyökerezik; hogy a magyar királyi honvédelmi miniszter nem a nemzet védelmi, hadügyi érdekeinek oltalmára ül itt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem, hogy kiküldöttje egy idegen, a nemzeti érdekek szféráján egészen kivül álló hatalomnak; hogy gyökerei abban a talajban fogózkodnak meg, s azon a területen terjednek szét, a mely még a régi összbirodalmi Ausztriából fenmaradt és fennáll jelenleg is, *(Ugy van! a szélsőbalolalon.)* daczára a kiegyezés által inaugurált dualizmus elvének, mivel áltatás azt mondani, hogy dualizmus van, hogy ez az u. n. osztrák-magyar monarchia két részből áll, mert nem két, hanem három részből áll, a mennyiben van egy harmadik rész is, a melynek ugyan nincs területe, vagy ott van területe, a hol tábort üt, a melyben pihent mindig és pihen mai napig is, nyugszik vagy inkább nyugtalankodik a maga régi felfogásával és törekvéseivel a régi császári Ausztria. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A midőn indokolni akarom, hogy ezt az előttünk fekvő törvényjavaslatot miért nem szavazhatom meg, kerülni akarok minden amolyan duzzadó beszédet és hivatkozni sem akarok arra a bizonyos hatalomra, a melytől mi, a nemzet, fájdalom, erőt sohasem kaptunk, hanem csak sebet és gyengülést vettünk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elfogadom ugy, a hogy mondják, a jelenlegi állapotokat. Calderonnak ama tanitását, a melyet »Az élet álom« czimü drámájában ad nekünk, midőn azt mondja, hogy: ugy kell felfognunk ezt a való életet, mint egy álmot, a melyből minden pillanatban felébredhetünk, én meg akarom forditani és ugy veszem azt az álmot, a melyet mi magyar alkotmányosságnak nevezünk, mint valóságot, minden keserü tapasztalat daczára, minden erőszakos felrázásnak daczára, a hadiparancsnak és a parlamenti többségnek már nem is engedékenysége, hanem engedelmessége daczára is. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Indokaimat, a melyek alapján a kért ujonczokat a hadsereg számára megadhatónak nem tartom, vagyis magam részéről annak megadásához szavazatommal semmiképen sem járulok, abban a tételben foglalhatom össze, hogy az az intézmény, a melynek fentartásához ezek az ujonczok kéretnek, még a jelenben fennálló és annyiszor hangoztatott közösség elvének megfelelő arányban sem állanak a magyar nemzeti állam erősbitésére, az állami alkotásokban a magyar faj felsőbbségének biztositására, a nemzeti gondolat látható kifejezésére és a nemzeti eszmének, habár csak kis mértékben is megvalósitására. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Sőt azt kell tapasztalnom, fájdalom, hogy ennek ép az ellenkezője áll, ez a hadsereg ép az ellenkező czélokat szolgálja. A midőn a hadsereget vezető szellem, a vezetésben megnyilatkozó felfogás a magyar nemzetet csak amolyan néptörzsnek akarja tekinteni, mint a minők Ausztria népmozaikját alkotják, a midőn a magyar nemzetnek államalkotó rendeltetése alapján az őt megillető jogait, jogos igényeit, követelményeit és követeléseit csak amolyan apró nemzetiségi mozgalomnak akarja tekinteni, a melylyel nem érdemes foglalkozni, *(Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)* egy pillanatig sem lehetünk kétségben, hogy eme szellem, eme felfogás ellen nekünk nemcsak egyénileg nemzeti érzésünk egész erejével, de társadalmunk, közvéleményünk, törvényhozásunk együttes, összhangzó megnyilatkozásával is a legerősebb, a legmesszebbmenő ellenállást kell kifejtenünk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az intézményeket, intézkedéseket, törekvéseket és alkotásokat, akár a társadalom, akár a törvényhozás részéről történjenek, nem tudom más szempontból nézni, csak nemzeti, magyar nemzeti szempontból. Nevezzenek ezért szük látkörünek, korlátolt felfogásunak, eltűröm. Nem bánom, elviselem, de én előttem a valóság értékével, mint cselekvésemnek, mint működésemnek szintere csak ez a föld, csak ez a magyar föld bir. A mi ezen kivül van, az csak olyan szinpadféle előttem, a minek a jelenségei érdekelnek; mert nem tagadhatom, hogy érdekelnek az emberiség nagy czéljai és törekvései, a melyek a kulminácziót a tudomány és művészet kincseinek összehalmozásából nyerik, hogy szivemet és lelkemet áthatja az egyetemességnek ama felsége, a melyet a kereszténység tanaiban látok kifejezve. De a hétköznapi élet munkái közt reám nézve csak az létezik, a mi magyar és a magyarsággal összefüggésben van. Előttem hangoztathat bárki világmegváltó, nagy, egyetemes jelszavakat és beszélhet világpolgári, közemberiségi törekvésekről és czélokról, engem csupán

Digitized by Google

nemzetemnek megváltása és nagygyá fejlődése érdekel. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem frazeológia ez, nem a pillanatnyi lelkesülés hevében beszélem ezt, hanem azzal a szürke hétköznapi hangulattal, a melylyel a földmives is beszél arról, hogy miképen kell megfogni az eke szarvát és hogyan kell a földet feltúrni, vagy a minővel beszél a csizmadia is az ő mesterségéről, hogyan kell a bőrt a kaptára felhuzni.

Midőn tehát ily álláspontból birálom el a dolgot, a melyet ellenségeink sovinizmusnak neveznek, a melyet csak nekünk magyaroknak tudnak fel egész Európában bűnül, különben a többi legkisebb nemzetnél is erényszámba veszik, a melyet még a montenegróiaknál sem kifogásolnak, csak nálunk, mondom, az ily álláspontból nem is kell hosszasan indokolnom a hadsereggel és ezzel a törvényjavaslattal szemben elfoglalt magatartásomat. Tekintettel pedig arra az álláspontra, a melyet meggyőződésem szerint minden magyar embernek el kellene foglalnia, ha azt akarjuk, hogy ez a nemzet ezeréves multjához méltó nagy jövőt biztositson magának, s közbevetőleg csodálkozásomnak adva kifejezést azon különös jelenség felett, hogy miért épen magyar ember található és talán nem is csekély számban, a ki holmi álbölcselkedésért, talán azért, hogy a külföld előtt műveltebbnek látszassék, az idegenek szép szava kedveért, képes lemondani magyar nemzetiségéről és épen ő válik a legdühösebb elfojtójává minden nemzeti törekvésnek, ugy hogy azt lehetne mondani, hogy hungarus hungaro lupus; tekintve továbbá ama hosszu vitára is és e vita alatt felhozott sulyos, nagy érvek sorozatára, a kérdésnek, mondhatni, e hosszu vita alatt teljes tisztába helyezésére, a katonai nemzeti sérelmeket és követelményeket illetőleg, tényleg nem is óhajtok kiterjeszkedni ama feltételek bővebb fejtegetésére, a melyekkel rendes körülmények közt nem akarnám meggátolni e törvényjavaslat vagy ehhez hasonló törvényjavaslat törvényerőre való emelkedését.

És most legyen szabad a törvényjavaslathoz a jelen bonyodalmas és legalább szerintem csaknem megoldhatatlannak látszó helyzet szempontjából hozzászólanom. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Előre kijelentem, hogy nem tartozom azok közé, sőt talán nincsenek is olyanok, és csak ráfogás, hogy volnának, kik ezt az ellenállást minden czél, az eredmény minden reménye nélkül magának a harcznak kedveért akarnák folytatni. *(Igaz! (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azok közé tartozom, a kik mindig keresték, és keresik ma is a kibontakozás módját, de ugy, hogy a nemzet ügye, a nemzet becsülete és joga csorbát ne szenvedjen, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ugy, hogy e megoldás nem annyira a pártnak, a melyen ülök, diadalát jelentse, mert én ezt mellékesnek tartom, hanem ugy, hogy az a nemzeti álláspont győzelme legyen. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Ebben a küzdelemben, a melynek magam is egyik igénytelen és szerény katonája valék, kezdettől végig, előttem inkább egy általános czél lebegett: megtenni a lépéseket a hadseregben a nemzeti szellemnek bevitelére, megkezdeni a hadseregben a magyarság, a magyar nemzeti szellem érvényesitését, és megkezdetni azok által, a kik a fokozatos fejlődésnek lehetőségét hirdették 37 esztendőn velünk szemben, megkezdetni tehát önök által, a túloldalon ülő t. képviselőtársak által.

Mert önök a fokozatos fejlődés ez alapján állottak velünk szemben, a kik gyöngének tartottuk azt az alapot, a melyen önök épiteni kivántak. Ugy tartom, hogy eljött az ideje, hogy őjjjünk végre-valahára tisztába azzal, vajjon lehetséges-e a fokozatos fejlődés? Mert ha ez lehetséges, akkor a czél elérhető, a melyért küzdünk: Magyarország függetlensége, és ha ez az alap elég erősnek mutatkozik, természetesen fel kell hagyni a küzdelemmel, a közjogi harczczal, és az eszmét, Magyarország teljes függetlenségének eszméjét őrizve és táplálva, mint egy szent lángot, hogy tisztán átadhassuk az utódoknak, közgazdasági és társadalmi problemák megoldásában kell azután fejlesztenünk nemzetünk megerősödésének eszközeit. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig ez a fokozatos fejlődés nem lehetséges, akkor élni kell a harcznak minden lehető fegyverével, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy uj alap létesittessék, a mely azután módot nyujt a nemzeti fejlődésre minden intézményben, mert ha nem is történt volna katonai téren visszafejlődés 37 év alatt, a mi történt, ugy a maradás magában is visszamenetel akkor, mikor körülöttünk egy egész világ mozgásban van.

Ilyen általános czélokat tekintve, én soha sem gondoltam arra, hogy erről az oldalról — a függetlenségi pártról beszélek — valamelyes u. n. programm terjesztessék elő, a melyben pontonkint fel legyenek sorolva mindazok a követelmények, a melyek az elmondott beszédek során itt e padokon felvettettek, mert ha ez lett volna a czélunk, akkor nekünk első pontunk az önálló külön magyar hadsereg lett volna, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a mi azután a többi pontozatokat teljesen feleslegessé tette volna. Épen ezért a magam részéről a küzdelem sikere tekintetében nem találtam czélravezetőnek főbb követelményeket állitani oda és különösen ebben a küzdelemben első és fő követelményül odaállitani a vezényleti és szolgálati nyelv kérdését, mint olyant, a melynek kivivása nélkül a jelen válságos helyzetből a kibontakozás épen nem lehetséges. Nem azért, mintha én nem tartanám ezt a legfőbb és leghatalmasabb eszköznek arra, hogy a hadsereg nemzetivé tétessék, hanem azért, mert nem tartom czélravezetőnek egy általános czél elérése tekintetében a küzdelmet bármilyen

Digitized by Google

fontos részletnek, de mégis csak részletnek előtérbe helyezésével megnehezíteni.

Nem akarok félreértetni. Én nem akarom ezzel azt mondani, hogy kész vagyok elodázni a vezényleti nyelvet, nem azt akarom mondani, hogy kész vagyok valamelyes alkura az által, hogy a részleteket nem helyezem előtérbe és óhajtanám, hogy azok által a küzdelem eredeti medréből kizavartassék, hanem épen azt akarnám kikerülni, hogy ezen harcz folyamában ezen részletek előtérbe helyezése által a paktum lehetővé váljék, mert azt hiszem, hogy az ország a paktummal teljesen jóllakott, érezvén azt, hogy ezen bonyodalmas helyzetet épen a paktumoknak nagymestere idézte elő.

A világért sem akarom itt a magam csekély személyét előtérbe tolni, fontoskodni, nagyképüsködni sem akarok, de mint egyike azoknak, a kik a küzdelem kezdetétől fogva, egészen eddig a perczig annak a küzdelemnek minden fázisában résztvettem és a ki részvételem daczára is igyekeztem valahogyan ennek a küzdelemnek objektiv szemlélője és mérlegelője lenni, egyet-mást azért, mert épen óhajtom és kivánom a kibontakozást, egészen őszintén el akarok mondani. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akarok itt valamelyes propozicziókat tenni, vagy tervet adni a kibontakozásra, a világért sem, hanem dolgokat, a melyek talán érdekelhetnék a házat, el akarok mondani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Amaz igen t. barátaimmal, a kikkel a küzdelem kezdetén szükebb baráti körben összejöttünk, igen gyakran megbeszéltük ennek a küzdelemnek lehető esélyeit és várható eredményeit. A küzdelem mindenesetre az ujonczlétszám emelése ellen irányult és az egyenes czél az volt, megakadályozni e létszámemelést czélzó törvényjavaslatnak törvényerőre való emelkedését. De ezzel még egyéb más dolgok is állottak kapcsolatban. Meg kellett mutatnunk valahára — ezt igy beszéltük — a hadügyi kormányzatnak, a mely csak áldozatokat követelt eddig és ez áldozatoknak vak és feltétlen megadását a nélkül, hogy az áldozatok árából valaha a nemzetnek valamit visszaszolgáltatott volna, a mely kormányzat a mult tapasztalatain felbátorodva, kezdett nem számolni azzal, hogy hiszen létezik egy magyar nemzet, létezik ennek a nemzetnek ezeréves alkotmánya, létezik e nemzetnek ez alkotmányra megesküdt koronás királya, mondom, meg kellett mutatni emez intéző u. n. magas katonai köröknek, hogy Magyarországgal mégis csak számolniok kell; meg kellett mutatni, hogy azt a nagyhatalmi állást, a melynek már mindent feláldoztunk, vagy fel kell áldoznunk — ugy látom — mi, magyar nemzet csak ugy támogathatjuk erőnkön felüli áldozatokkal, ha annak előnyeiből, ha annak a hasznából, sőt mondjuk, ha annak dicsőségéből is, megfelelő arányban jut valami Magyarországra, a magyar nemzet számára. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Végül fel kellett keltenünk, fel kellett ráznunk e nemzetet fásultságából, mert láttuk, hogy ez a nemzet szerencsére nem azért volt néma, mert kivágták a nyelvét, vagy megbénultak az idegei, hanem azért, mert bekötötték a száját. És e nemzeti közvélemény felébresztésével hittük azt, hogy majd a ház többsége is kénytelen lesz felemelni szavát a nemzeti követelések tekintetében és az igéretekkel, mint eddig, meg nem elégedve, a katonai kérdésekben a magyar nemzeti szellem érvényesitésére határozottan lépéseket fog tenni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi igen jól tudtuk, t. képviselőház, hogy az obstrukczióval törvényalkotásokat nem hozhatunk létre, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* de hittük azt, hogy az obstrukczióval a többséget meggyőzhetjük, rábirhatjuk ezen követelményekre, kényszerithetjük, vagy hát, mondjuk inkább, feloldhatni véltük ama bilincseket, a melyek gátolták a többséget eddig, hogy magyar szivük, magyar lelkük — a mit kétségbe nem vonok — őszintén nyilatkozhassék meg ebben az irányban és ezekben a kérdésekben . . .

Pozsgay Miklós: Azokat a bilincseket maguk rakták a maguk kezére!

Bedőházy János: . . . és hogy lehetővé tegyük, hogy a nemzeti irányban haladó törvényalkotásokat végre valahára közös erővel elvégezhessük. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezt, t. képviseső ház, azok ellen hozom fel, a kik elejétől fogva végig azt mondották, hogy az obstrukczionak, ennek a — mondhatnám — igazán őszinte és nemzeti, önzetlen küzdelemnek nem volt semmi czélja, ez czél hiján meddő küzdelem volt és csupán csak romboló hatásokat tett. A czélt, t. ház, mint mondám, nem kell keresni az egy vagy másik felszólalásban felhangzott és egyéni felfogás szerint mérlegelt követelményekben. Általában a magyar vezényleti és szolgálati nyelvet tették első helyre, bár én a magam részéről megvallom, hogy a tiszti képzésnek teljes magyarrá tételében láttam a czélt, illetőleg láttam az eszközt, *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)* a melylyel a tulajdonképeni czélt, az önálló magyar hadseregnek kivivását elérhetjük, vagy legalább is egyelőre a hadseregnek nemzetivé tételét kivivhatjuk. Más talán a jelvényre vagy a czimer kérdésére helyezett nagyobb sulyt. Ismét mások, a lelkesültebb és vérmesebb természetüek, a maguk követelményét, a legnépszerűbb, a legérthetőbb követelményt, a magyar vezényleti nyelv követelményének érvényesitését tartották fontosabbnak és annak higgadtabb elbirálását leszerelésnek mondották.

De a dolgot nem ebből a szempontból kell megbirálni, t. képviselőház. A czélt a már is elért eredmények mutatják meg. Mert látjuk, hogy egy esztendővel ezelőtt a létszámemelést a hadügyi kormányzat — bocsánatot kérek a kifejezésért — azzal a szaftos kijelentéssel követelte tőlünk, hogy: hiába köpik az urak a markukat, mégis csak törvény lesz ebből!

Digitized by Google

Lengyel Zoltán: Akkor kaptafának nevezte a honvédelmi miniszter a magyar hadsereget!

Bedőházy János: Hát kérem, ma rettentő nagy dolognak és az uj kormány legnagyobb sikerének és diadalának tekintenék, ha a hadsereg számára csak a régi létszám szerint is most hirtelenében megszavaztatnának az ujonczok. És ezzel kapcsolatban van a szemeknek a felnyitása, hogy még sem ugy áll a dolog, hogy mindjárt elvész a világ, ha a hadügyi kormányzat részéről, azt hiszem, csak ugy vaktában odadobott követelmények és áldozatok rögtön nem teljesittetnek. Ime, egy esztendő óta megvagyunk a felemelt létszám nélkül és a világ nem fordult fel. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ma már hiába tagadjuk, a katonai kérdésekben mégis csak meg van törve a jég, és a követeléseket illetőleg jövőre mégis csak kellő tér lesz nyitva a diskussziónak és ezen az alapon aztán az eredmények kivivásának.

Nem akarom birálni pártom szempontjából a szabadelvü párt katonai programmját. De azt hiszem, nagyon sok szó férne ahhoz, ha azt az ő saját álláspontjukra helyezkedve is tennők birálat tárgyává. Hiszen egy programmnak bizonyos eszményi magaslaton kell állania és nemcsak a kezdő lépések kitüzését kell tartalmaznia a legközelebbi napokra beosztott módot, hanem a czéltudatos munkálkodásnak legalább is egy generáczióra kiterjedő tervezetét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem is szólok arról, hogy ez a programm semmit sem ad a vezényleti nyelv kérdésében, csak egy burkoltan kifejezett jogfentartást tartalmaz, állitólag a nemzet részére, a melyet azonban a korona is a maga részére magyaráz. A katonai nevelés terén különösen, a hol a nemzetnek kétségbe nem vonható és semmiféle erőszakos magyarázattal ki nem forgatható jogai vannak, hol van ebben a programmban feltüntetve az, a mit el kell érnünk?

Hát nem kizárólagos joga ennek a nemzetnek, hogy ifjai nevelését minden téren maga ellenőrizze? És ki van fejezve abban a programmban az, hogy a katonai nevelőintézetek Magyarországon a honvédelmi miniszter és igy a törvényhozás közvetlen felügyelete alá helyeztetnek, hogy a magyar fiukat magyar intézetekben csak magyar emberek tanithatják? Az, a mit én most itt elmondtam, a legkevesebb, a mit egy nemzet követelhet. A katonai jelvényeket, a katonai judikaturát, az adminisztrácziót illetőleg alig mutat fel valamit ez a programm. De hagyján, legalább azt mondhatjuk, hogy van egy programm, s ezt is egy elért eredménynek lehet tekinteni minden soványsága és minden erőtlensége daczára is. Talán mégis egy csekély korlát lesz ez a programm, a mely a visszafejlődést megakadályozza, a mely visszafejlődés harminczhét esztendő alatt, ha nem is közvetlen, de végelemzésben mégis előidézője volt ennek a parlamenti harcznak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ha minden soványsága daczára azonban, ezt elismerem, *(Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* kellő időben jött volna a világra és nem utószülött lett volna, képesek lettek volna önök a túloldalon elérni az által a kivánt eredményeket és közremunkálni arra, hogy a parlamenti rendes életmüködés helyreállittassék.

Ha, a mint mondám, nem volt szerencsés dolog az ellenzék részéről — legalább ezt én magam igy vélem — a vezényleti nyelvnek annyira előtérbe helyezése, viszont a szabadelvü párt részéről, mondhatom, nagyon is végzetes dolog volt a válságot csaknem megoldhatatlanná tevő eljárás, e programm elkészitésének addig való halogatása, mig aztán a hadiparancsnak erős sikoltása elnyomta egészen ennek a gyenge gyereknek a szavát. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Hát én, az igazat megvallva, nem tudom megmondani, hogy mit gondolkozhatott ezen a programmon az a kilencz bölcs férfiu kilencz hétig, kilencz lakat titkos zára alatt, *(Élénk derültség a baloldalon.)* mert, azt hiszem, hogy ezt egy okos ember a szabadelvü-kör társalgójában, szivarfüst mellett diskurálva egy fél óra alatt megcsinálhatta volna. *(Zaj a baloldalon.)* A maga idejében alkotva meg ezt a programmot — mondom, nem birálom annak tartalmát — ugy tünt volna fel ez az egész dolog, mint a közvélemény behatása következtében a szabadelvü pártban is. . . . . *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk! Csendet kérünk!)*

Elnök: Csendet kérek!

Kubik Béla: Kutya teremtette, megint az a rothadt sarok!

Elnök *(csenget)*: Kérem a t. képviselő urat, ne tessék a parlamentben ilyen kifejezésekkel élni!

Bedőházy János: . . . a szabadelvü pártban is egészen megváltozott a gondolkozás, mint abbahagyása annak a merev állásfoglalásnak, a melyet a szabadelvü párt még e vitának elején a nemzeti követelményekkel szemben elfoglalt, mint erősebb kifejezése ama halvány óhajoknak, a melyek nem ugyan a szabadelvü párt egyetemének részéről, hanem a pártban egyesek részéről, igy pl. a Szentiványi Árpád által előterjesztett pontozatokban is megnyilatkoztak. A halogatás, tétovázás a programmalkotásban előidézte azt, hogy a nemzeti követelmények ellen már aztán nemcsak a czélszerüségi okokat kezdték felhozni, mint eleinte, hanem azok ellen egész ridegen a maga hajthatatlanságában, a maga abszolutisztikus törekvéseiben meredt fel a felségjogoknak kősziklája, a mely nem a magyar alkotmánynak megfelelően, hanem a régi spanyol-osztrák felfogás szerint magyaráztatott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

T. képviselőház! Mihelyt egyszer a kérdés ideterelteteett, mihelyt t. i. egyfelől felállittatott a felségjog, másfelől felállittattak a nemzeti jogok, illetőleg mihelyt megengedtetett, hogy az egész kérdés ideterelteessék, én szerintem a helyzet csaknem megoldhatatlanná vált. Azzá vált a helyzet még a hadiparancs előtt is, a mely hadiparancsnak különben én a magam részéről csak annyi fontosságot tulajdonitok, a mennyit épen akarok, mert hiszen ennek a szelét mi éreztük már előre, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s ennek a szelétől a magyar nemzet nagyon sokszor kapott oldalfájást és más betegségeket.

Mindezek bekövetkezéseért tisztán és kizárólag a szabadelvü párt a felelős. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nézetem szerint a szabadelvü párt programmja — akár operált, akár operálatlan alakjában — csak amolyan eső után való köpenyeg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nem vitatkozom én a felségjogok értelmezése felett a nyelv kérdésében; hiszen a túloldal nagy közjogászainak agytekervényei jóformán paragrafus alakját vették magukra a distingválásra való igyekvésben; *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* én csak azt tudom, hogy a nyelv joga a magyar nemzetnek egy olyan természetadta joga, a melyről e nemzet nem mondhat le semmiféle paragrafus által sem, és én azt tartom, ha itten 415 ember expressis verbis ezt illetőleg határozatot is hoz, ez az egy dolog az, a mi egyáltalában nem az a kivül levőkre.

Az én véleményem szerint adhatnak ki épen ezer hadiparancsot is, ezekkel a nemzet természetadta jogának erejét gyengiteni nem fogják. A kérdés hatalmi kérdés lesz, és ha van erőnk hozzá, — a mint kell is, hogy legyen — százszor is visszavennők, százszor is visszavivnók a nyelvre való jogunkat, ha elvennék tőlünk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem az erre vonatkozó szakaszt tartom én a szabadelvü párt programmjában gyengeségnek, — sőt általában semmiféle szakaszt sem — hanem igenis azt, hogy egy hatalmi, uralkodói szóhoz, parancshoz idomulva, most már nem ugy tünik fel, mint a szabadelvü pártnak kitűzött czélja, mint a parlament uralkodó pártjának az akarata, hanem ugy, mint az uralkodó által revideált és engedélyezett, közvetett pátens. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* S ha van valami, t. képviselőház, a mi a parlamentarizmus hanyatlását jelenti, az bizonynyal ez.

És ezért megint, ismétlem, csak a szabadelvü párt felelős. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ezért a csaknem megoldhatlan helyzetért, a melyben vagyunk, a szabadelvü párt tartozván felelősséggel, a szabadelvü pártnak kell találnia módot is, — mert ő találhat módot, mi nem, — *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* még pedig a nemzet becsületét nem sértőt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* érdekeit, jogait megvédő törvényes módot és nem holmi kijátszásokon és intrikákon, meg trikkeken törnie a fejét, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy a parlament működése a maga rendes medrébe visszatereltessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Minket e magunktartására, hogy folytatjuk a vitát, maga a szabadelvü párt kényszerit. Mi onnan várjuk a tisztességes módot arra, hogy ezt a vitát félbeszakithassuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nehogy azt véljék, hogy most gróf Tisza István ellen indul ez az akczió, a melyet itt némelyek szeretnek uj akczionak nevezni, pedig hát nem az, ez csak folytatása az év elején felvett küzdelemnek. Hiszen a tegnapi nap megmutatta, hogy ott, a hol a miniszterelnök a nemzet jogosan fellázadt közvéleményét megnyugtató kijelentéseket tesz, a midőn szavaiban a nemzeti önérzet nyilatkozik meg: hivják bár azt a miniszterelnököt gróf Tisza Istvánnak, és legyen bár valaki innen erről az oldalról bármiképen is preokkupálva a Tisza: név iránt: azt hiszem, hogy az ilyen kijelentés és magatartás a magyar ellenzék részéről mindig elismeréssel fog találkozni. Nem a személy határoz, legalább előttem nem, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Előttünk sem!)* hanem határoz ez az áldatlan állapot. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lássuk, különbözik-e ez az állapot a dolgok csoportositását illetőleg attól, a melyben az év elején voltunk? Mondhatnám ez ugyanaz, csakhogy kisebb kiadásban. Akkor a felemelt ujonczlétszám megszavazását követelték amaz oldalról, és azt a költségvetés megadása elé helyezték. Mi itt a költségvetést követeltük, a mely a nemzet érdekeit érinti. Ma leszállitva a követelést, most nem a felemelt létszámot, hanem a rendes létszám megadását követelik az indemnity előtt, holott az indemnity ujból csak a nemzet érdekeit érinti. Ugyanazt a merev magatartást, a rendnek emlegetését, abszolutizmussal, állami tönkkel való ijesztést és más ilyeneket hallunk. Még a főváros is belekiált, a miből már, azt hiszem, kiérezhető bizonyos vállalkozó szellemeknek az elmaradt haszonért való jajgatása. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás. Elnök csenget.)* És hogy mindennek még nagyobb legyen a sulya, hát ime, Körber ur ismét nyilatkozott. De miután tegnap maga a miniszterelnök kijelentette, hogy ő egy előkelő idegen ur . . .

B. Kaas Ivor: Ma már kibékültek!

Bedőházy János: . . . hogy csak dilletáns és teljesen sulytalan ember, hát most már meg van az okunk arra is, hogy tőle se ijedjünk meg. Valóban ideje már, hogy lemondjunk egyszer a gyávaságról. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ne ijesztgessenek bennünket mindig, mint valami gyereket. Kiváncsi vagyok, hogy van-e még nemzet ezen a világon, a mely az erőtlenséget, a gyengeséget vallaná politikai dogmája gyanánt? Kilencz-tiz milliónyi nép és mondhatjuk, Európában a legrégibb, egye-

Digitized by Google

nesen leszármaztatható, történelmi tradiciókkal biró nép, erős nemzeti érzéssel, a melyet annyi száraz, hideg bölcseség sem tudott eddig lehüteni, annyi tehetséggel, az emberi szellem megnyilatkozásának minden terén erős lelkesedéssel, józan okossággal és még el nem fojtott becsületérzéssel, ez a nép, a melynek politikailag gyakorlott érzéke van a társadalmi problémák iránt, mint érzéke volt ezelőtt 300 esztendővel a vallási problémák iránt, ez a nép bizonyos fölénynyel bir és hivatva van, rendeltetve van — hitem és meggyőződésem szerint — a hegemóniára. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* S ez a nép hirdeti önmagáról minduntalan, hogy gyenge, hogy vigyázva kell járnia, mert üvegből van a lába és szükséges ennélfogva, hogy az Ausztria nevü kirakat- és ablakbiztositó-társulatnál biztositassa magát. *(Derültség balfelől.)* Ilyenformán soha nem lehetünk nagy nemzet! Nem kell sötétbe ugrást tenni. Gróf Tisza István miniszterelnök azt mondta, hogy az okos ember nem akkor ugrik, a mikor ugratják, hanem a mikor akar. Hát én erre azt mondom, hogy az okos ember egyáltalában nem ugrál, egyáltalában nem ugrik, hanem halad szilárd léptekkel, méltósággal és nyugalommal kitüzött utján a maga czélja felé. Nekünk magyar nemzetnek is igy kell haladnunk előre, ama nagy czél felé, a mely hazánk nagyságának egyetlen biztositéka, az önállóság és függetlenség felé. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Haladnunk kell méltóságteljesen, nyugodtan, félelem és ide-oda való ugrálás nélkül, szaporitanunk kell erőinket nemcsak külső eszközökkel, hanem belső tényezőkkel is: önérzetünknek megizmosulása által. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha ilyen erős, öntudatos és csak önmagában és a nemzet erejében bizó bátor politikáról fog engem biztositani a t. miniszterelnök ur és t. kormány, akkor igenis meg fognám szavazni az ujonczjutalékot, megszavaznám azzal a tudattal, hogy azt egy nemzeti intézmény fejlesztésére teszem, de ma erről nem vagyok meggyőződve és azért a törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Hosszantartó élénk éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. Szónokot többen üdvözlik.)*

Endrey Gyula jegyző: Lengyel Zoltán!

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Minthogy az idő előrehaladt *(Mozgás a jobboldalon.)* és e fontos javaslathoz, a mint a t. ház tudja, természetesen hosszasabban akarok hozzászólni, kérem, méltóztassék megengedni, hogy beszédemet holnap mondhassam el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Minthogy az ülés végétől még csak egy negyedóra választ el és a t. képviselő ur a házszabályok értelmében teljes igénynyel kérheti beszédének elhalasztását, javaslom, hogy a t. ház ne folytassa ma a tanácskozást. *(Helyeslés.)*

A legközelebbi ülés napirendjét illetőleg javaslom a t. háznak, hogy a legközelebbi ülést holnap, pénteken tiz órakor tartsa és napirendjére tüzze ki ama törvényjavaslatok tárgyalásának folytatását, a melyek a mai ülés napirendjére vannak kitüzve. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ezt tehát a ház határozataképen kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

341. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 20-án, pénteken,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 10 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Teleki Sándor jegyző fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1903. november hó 19-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem, van-e valakinek észrevétele a jegyzőkönyvre? Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Bemutatom Eitel Viktor képviselő levelét, melyben egészségi okokból három heti szabadságot kér.

A ház a kért szabadságot engedélyezi.

Bemutatom a belügyminiszter átiratát, melylyel tudatja, hogy ő Felsége Gulner Gyula belügyminiszteri államtitkárt ezen állásától saját kérelmére felmentette. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Tudomásul vétetik.

Bemutatom továbbá a földmivelésügyi miniszter átiratát, a melylyel értesit, hogy ő Felsége Kiss Pál államtitkárt ezen állásától saját kérelmére felmentette és helyébe Makfalvay Géza földbirtokost földmivelésügyi miniszteri államtitkárrá kinevezni méltóztatott.

Tudomásul szolgál.

Bemutatom Abauj-Torna és Zólyom vármegyék közönségének feliratait, a tüdővész terjedésének meggátlása végett;

Torda-Aranyos vármegye közönségének feliratát, a közös intézményekben a nemzeti jelleg kidomboritása iránt; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nyitra vármegye közönségének feliratát, a vidéki városok vizvezetéke és csatornázása ügyében;

Zólyom vármegye közönségének feliratát, Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala érdekében;

A veszprémvármegyei szőlőbirtokosok balaton-almádi értekezlete elnökségének, a szőlőbirtokosok nagyváradi értekezlete elnökségének, a zemplénmegyei szőlőbirtokosok tokaji értekezlete elnökségének Bernáth Béla képviselő által beadott külön-külön kérvényeit, a boritaladó leszállitása, a házi fogyasztás adómentesitése, az agrár kölcsönről szóló törvény reformja és az olasz borvám-kedvezmény megszüntetése tárgyában;

Ó-Lubló város közönségének ifj. Salamon Géza által beadott kérvényét, az 1888. évi VII. törvényczikk módositása iránt;

Bács-Almás község polgárainak Latinovits Géza képviselő által beadott kérvényét, az önálló magyar vámterület tárgyában;

A »magyar fővárosi malom-egyesületnek« Falk Miksa képviselő által beadott kérvényét, a törvényhozás rendes menetének helyreállitása és a függő közgazdasági törvényjavaslatok elintézése ügyében.

Mindezek a kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, t. ház, a Bernáth Béla képviselő ur által beadott kérvény nagy jelentőségü és leginkább az állami adórendszert érintő tárgyakat foglal magában. Miután azok megitélésére kellő szakférfiakkal a kérvényi bizottság nem rendelkezik, kérem a t. házat, méltóztassék akként intézkedni, hogy ezen kérvény a kérvényi bizottságtól a pénzügyi bizottsághoz is áttétessék és annak idején mind-

Digitized by Google

két bizottság jelentése a ház elé terjesztessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Továbbá az elnöki előterjesztések kapcsán arról értesülünk, hogy bejelentik itten, hogy a belügyminiszteriumnak és földmivelésügyi miniszteriumnak államtitkári állását Gulner Gyula és Kiss Pál t. képviselőtársaink elhagyták. Eddigelé ez nem volt szokásban. Ez nem is tartozik a házra. A házra csak az tartozik, midőn kineveztetnek. Ezen kinevezés pedig nem szokott velünk közöltetni, mert a képviselő törvényeinkből ismeri a maga kötelezettségét, hogy akkor, ha inkompatibilis állásba jut, vagy pedig egy uj választásnak kell magát alávetnie, az iránt megtegye a maga kötelességét és csak akkor történhetik ennek ellenében felszólalás, hogy ha az illető hallgatagon — a ház által nem is emlékeztetvén — nem teljesiti a maga kötelességét.

Hát maradjunk meg a régi jó szokás mellett, a mellett t. i., hogy a miniszterek lemondását örvendetesen tudomásul szoktuk mi venni, *(Derültség a jobboldalon.)* hanem a mint eddig nem történt, a jövőre is felesleges a házra nézve, hogy itt egyuttal az államtitkárok lemondása is bejelentessék, mert annak semmi közjogi konzekvenciája az ő képviselői állásukra nézve nincsen, a háznak pedig határozatot hoznia, vagy azt a lemondást tudomásul vennie nem szükséges. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Előttem szóló t. barátom arra a kérdésre nézve, a melyet Bernáth Béla képviselőtársam nyujtott be, szükségesnek látja, hogy az a pénzügyi bizottsághoz utasittassék. Azonban én megtoldom ezt azzal, hogy még szükségesebb, hogy ezen kérvény a gazdasági bizottsághoz is utasittassék.

Elnök: Tévesen méltóztatik érteni. A gazdasági bizottságról nem lehet szó, mert az csak a háznak saját gazdasági ügyeit intézi. *(Felkiáltások balfelől: Közgazdasági!)*

Szederkényi Nándor: Engedelmet kérek, azt akarom mondani, hogy a közgazdasági bizottsághoz utasittassék. Mert a midőn Magyarország gazdaközönségének az a része, a mely bortermeléssel foglalkozik, ezen nagyfontosságu kérést a házhoz intézi a boritaladó leszállitása érdekében, és teszi ezt egy fontos közgazdasági érdekből: a magyar bortermelés érdekéből, a mit abban a kérvényben kellőleg meg is indokol, akkor én azt gondolom, hogy a magyar közgazdaságot reprezentáló közgazdasági bizottság illetékes arra, hogy e tekintetben szakszerü véleményét kimondja és azt a képviselőháznak elfogadásra ajánlja. *(Helyeslés a baloldalon.)* Épen erre való tekintettel kérem a t. házat, hogy e kérvény először a közgazdasági bizottsághoz, azután pedig a pénzügyi bizottsághoz utasittassék. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Azonban nekem még a t. képviselőház elnökéhez egy kérésem van. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Miután ugyanis naponkint jelentetik be kérvény és már eddig is halmaz számra mennek a kérvények, a melyek a kérvényi bizottsághoz vannak utasitva és ott még el nem intéztettek, avagy meglehet, hogy már elintézve is vannak: én azt a kérést intézem a t. elnök urhoz, vagy talán a t. képviselőházhoz, hogy, miután a kérvényezési jog igen fontos alkotmányos joga a közönségnek, ezt kellőleg tiszteletben tartsuk mi is, és honoráljuk azzal, hogy ne engedjük a kérvényeket hónapokon át elintézetlenül heverni, hanem ezekre vonatkozólag mielőbb hozza meg a ház a maga határozatát. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Én tehát felkérem a t. elnök urat, hogy e tekintetben szíveskedjék akként intézkedni, hogy a kérvényi bizottságnak esetleg már készen lévő előterjesztései tárgyalásra a holnapi napra tüzessenek ki, mint a kérvények tárgyalásának megszokott napjára. Ez volna az én alázatos inditványom; kérem a t. házat, méltóztassék azt elfogadni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én egész röviden vagyok bátor kijelenteni azt, hogy mindaddig, a mig a legsürgősebb állami szükségletet képező kérdések . . . *(Zaj a baloldalon. Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és felkiáltások: Ne komédiázzanak! Elnök csenget.)* . . . tárgyalását a képviselő urak mindenféle ilyen eszközökkel, a milyen ez és a jegyzőkönyvi vita is, mesterségesen akadályozzák . . . *(Élénk ellenmondások a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Igaz! Ugy van! Komédiások! Elnök csenget.)*

Gajáry Géza: Ugy van! Ugy van! Interpellációkat bejelentenek és nincsenek itt! Lopják az ország idejét! *(Nagy zaj és élénk ellenmondások a baloldalon. Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Elnök csenget.)* Nyolcz interpellációt jelentenek be és nincsenek itt! Lopják az ország idejét! Szégyeljék magukat! *(Nagy zaj a baloldalon. Felkiáltások: Rendre! Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Bakonyi Samu: Szégyeljék magukat? Micsoda kifejezés ez? *(Nagy zaj a jobb- és baloldalon.)*

Gajáry Géza: Fentartom! Igen, szégyeljék magukat! *(Nagy zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház!

Méltóztassanak a miniszterelnök urat nyugodtan meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* A miniszterelnök uré a szó.

Kubik Béla: Látjuk, hogy milyen az elnöki intézkedés. Odaát azt a gorombaságot mondják, a mit akarnak. *(Nagy zaj.)*

Szőts Pál: Nem türünk tovább!

Elnök: Csendet kérek, t. ház! A miniszterelnök ur kiván nyilatkozni. Kérem a t. képviselő urakat minden oldalon, legyenek szivesek csendben lenni.

Digitized by Google

Kubik Béla: Hogyne! Természetes! *(Zaj balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mindaddig, a mig ily mesterkélt időtöltéssel kompromittálják a magyar parlament méltóságát, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Élénk ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mindaddig lehetetlennek tartom azt, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ki kompromittálja?)* hogy e ház mást tárgyaljon, mint a legégetőbb szükséget képező törvényjavaslatokat. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ugron Gábor képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Ugron Gábor: Személyes kérdésben kérek szót. Két megjegyzést tettem. Nem is magára a jegyzőkönyvre, a miniszterelnök ur tehát ebben téved, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hanem tettem az elnöki előterjesztések kapcsán. Az egyikben lehető legrövidebben fejeztem ki óhajomat. A lehető legrövidebben, holott beszélhettem volna, ha nekem ugy tetszik, akár egy óráig. *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Azért magyarázom meg, hogy megértsék önök. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Szőts Pál: Nekünk nem kell magyarázni, megértjük ugy is.

Ugron Gábor: Ön meg épen nem érti! Ön csináljon jó jegyzőkönyvet és ne ragaszsza össze apró papirdarabokból.

Szőts Pál: Maga különb dolgokat ragaszt össze. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor: Én a lehető legrövidebben mutattam rá, hogy egy kérvény fontos és más bizottsághoz is küldendő. Azután tettem egy más megjegyzést, a mely megjegyzés jogosultságát senki kétségbe nem vonhatja. Ugyanis az államtitkárok lemondását ide a házhoz eddig be nem jelentették, azért ennek a bejelentésnek semmi értelme.

Mind a két felszólalás jogos volt. Mind a lehető legrövidebb volt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A miniszterelnök ur azt akarja, hogy a tanácskozások a maguk rendjében folyjanak és felszólalások ne történjenek; hát vegye magának azt a fáradságot, ha már hosszas parlamenti életében nem kisérte figyelemmel, és nézze meg, hogy micsoda lemondásokról és kinevezésekről szükséges a házat értesiteni. A belügyminiszterium államtitkárának távozásáról a ház elnökét ne értesitsék, ő pedig velünk ezt ne közölje. Ha pedig ez megtörténik, s én itt a parlamenti rend és szokások s azon bejelentések értelmének és jelentőségének megőrzése szempontjából a lehető legrövidebben felszólalok, nohát azt nem lehet azután semminemü nyers megjegyzésekkel kicsinyiteni. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Arra kérem a t. miniszterelnök urat, emlékezzék vissza. hogy a megelőző kormányok alatt mily hangon és mily stilusban folytak a viták, és nézze, hogy hogyan folynak most, mióta ez az ujabb harcz folyik, az ő miniszterelnökségének ideje óta. Hasonlitsa össze és láthatja, hogy mi a mértékletességnek, *(Ellenmondás a jobboldalon.)* a higgadtságnak, a nyugodtságnak a házszabályok, törvények megtartásának fényes példáit szolgáltatjuk folyton. Mi harczot vivunk, mi annak jelentőségét tudjuk és ismerjük, azért a felelőséget elvállaljuk, de azt becsületesen, gavalléros eszközökkel akarjuk megvivni.

Azért tehát arra kérem, hogy a miniszterelnöki székből ilyen hangot ne használjon, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert különben a szenvedélyek kitörését nem lehet gátolni, akkor hasztalanná válik minden igyekezetünk, hogy e vitákat a maguk csendes, lovagias menetében megtartsuk. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Egygyel kell, hogy egymás irányában tartozzunk, és ez az, hogy egymás meggyőződésének tisztességét, becsületességét kétségbe ne vonjuk. Mert a mely pillanatban az megtörténik, akkor nekünk is azt kell tennünk, hogy a legelső vonattal, a hogy megérkezünk, el kell mennünk a mi ellenfeleinkhez, hivják azt Körbernek, vagy másnak és ki kell, hogy mentsük magunkat. *(Derültség balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Személyes kérdésben kérek szót. Én nem akarok válaszolni arra, a mit a képviselő ur felhozott, csakis, miután szives volt megemlékezni arról, hogy én meglátogattam az osztrák miniszterelnök urat...

Pozsgay Miklós: Bocsánatot ment kérni! *(Zaj jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . erre nézve kivánok egy rövid nyilatkozatot tenni. És igen egyszerüen megjegyzem azt, hogy először — már mind hiába — az én természetem olyan, hogy az élet minden vonatkozásai között, ha valakivel valami kényes vagy kellemetlen dolgom van, azt szeretem az illetővel szemtől-szemben megbeszélni és a kérdést tisztázni. A második az, hogy én, mint Magyarország miniszterelnöke kell, hogy az osztrák miniszterelnökkel az ország érdekében számos fontos közügyben tárgyaljak, érintkezzem és beszéljek, és azt hiszem, egyenesen az ország érdeke ellen vétenék, ha bármi apprehenzió vagy bármily személyes viselkedés által ezt lehetetlenné tenném. Hogy az én magamtartása azon kérdésben, a melyben itt szerencsém volt nyilatkozni, változott-e vagy fog-e változni, arra nézve legyenek szivesek a képviselő urak bevárni, hogy teszek-e bármi olyant, a mi ellentétben áll tegnapelőtti nyilatkozatommal. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: T. ház! Az elnöki székből is akarok néhány szóval válaszolni a képviselő ur imént tett megjegyzéseire.

Én azt hiszem, nekem elnöki kötelességem, hogy mindazon beadványokat, a melyek a házhoz érkeznek, bejelentsem. Ezt megtettem oly esetben is, midőn egyes városok részéről helyi

Digitized by Google

ünnepélyekre szóló meghivások jöttek, s ebből közjogi hátrány a házra nézve nem háramlott. Én tehát csak elnöki kötelességet teljesitek, midőn egy miniszterium részéről érkező átiratot bejelentek, a mit a ház egyszerüen tudomásul vesz. Hogy abból micsoda közjogi gravámen áll elő, ha egy miniszter az államtitkár személyében beállott változást bejelenti, azt nem tudom. Ez egyszerü udvariassági tény a házzal szemben, a mi ellen a háznak egyáltalában nem lehet kifogása. *(Helyeslés jobbfelől.)* Azt hiszem, ezentúl is ugy fogok helyesen eljárni, ha nem válogatok a beadványok között, a melyek a házhoz érkeznek, hanem, miután ahhoz, hogy közülök válogassak és egyeseket ne jelentsek be, jogom sincs, egyszerüen minden beérkező átiratot a háznak tudomására hozok. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi a másik kérdést illeti, azon három kérvényre nézve, a melyek Bernáth Béla képviselőnek ellenjegyzésével három bortermelői értekezlet részéről adattak be, Ugron Gábor képviselő ur azt inditványozza, hogy azok necsak a kérvényi, hanem a pénzügyi, Szederkényi képviselő ur pedig ezt megtoldotta azzal, hogy a pénzügyin kivül a közgazdasági bizottsághoz is utasittassanak. Kérdeznem kell tehát a házat, hogy elfogadja-e az elnök azon inditványát, hogy ezek is, mint a többi kérvények, a kérvényi bizottsághoz utasittassanak, vagy pedig ezzel szemben . . .

Kubik Béla: A házszabályokhoz kérek szót. A házszabályok 129. §-a értelmében kérem az elnök urat, méltóztassék konstatálni, hogy a ház határozatképes-e?

Elnök: Miután a t. képviselő ur kétségbevonja a ház határozatképességét, a házszabályok értelmében felkérem Hertelendy és Endrey jegyző urakat, sziveskedjenak a képviselő urakat megszámlálni. *(Megtörténik.)*

A jegyző urak jelentése alapján konstatálhatom, hogy a ház határozatképes, ennek következtében ujból felteszem a kérdést, elfogadja-e a ház az elnöknek a házszabályok 242. §-a értelmében tett javaslatát, hogy a kérvények a kérvényi bizottsághoz utasittassanak, szemben Ugron Gábor és Szederkényi Nándor képviselő urak módositványaival? Kérem azokat, kik az elnök javaslatát fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kimondom, hogy a ház a kérvényeket a kérvényi bizottsághoz utasitja.

Több előterjeszteni valóm nincs; áttérünk a napirendre: az 1899. évi VI. t.-cz. 14., valamint az 1890. évi V. t.-cz. 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és haditengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 404, 410) általános tárgyalásának folytatására.

Mielőtt a következő szónok felhivatnék, a miniszterelnök ur kiván nyilatkozni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én csak az utamra magammal vitt hirlapokból láttam, hogy a képviselőház tegnapelőtti ülésének egy oly időszakában, midőn hivatalos ügyek miatt nem lehettem a házban, Zboray képviselő ur olyan nyilatkozatokat tett, a melyeket szó nélkül nem hagyhatok.

Egész röviden és egész tárgyilagosan kivánom a képviselő ur két állitását rektifikálni és kivánok a harmadikra nyilatkozni. *(Halljuk!)*

A képviselő ur azt mondja, hogy ő nem keresi azt, hogy az államnak az Ipar- és kereskedelmi banknál elhelyezett pénze megtérült-e, vagy biztositva van-e? Erre nézve egészen kereken kijelenthetem, hogy az államnak az Iparés kereskedelmi banknál átfutó természetü jelentéktelen betétei voltak. Igazán nem emlékszem, mikor szüntek meg, de azt feltétlenül állithatom, hogy visszafizettettek. Arról, hogy az államnak bárminő veszélyeztetett pénze lett volna ott, szó sem lehet, annyival kevésbbé, mert egyáltalában hitelezők pénze soha az Iparbanknál veszélyben nem forgott.

Másik nyilatkozata a képviselő urnak az, hogy én azon beszédemben, a melyet az Iparbank egy közgyülésén mondtam, a veszteségnek, mely a részvényest érheti, maximális határát részvényenkint 8 forintban jeleztem. A képviselő ur tévedésben van, mert akkor tartott beszédemben, a mely kinyomatva, gondolom, a képviselőház tagjainak megküldetett volt, a magyar értékekben elhelyezett pénzeknél előforduló veszteséget jeleztem 8 forinttal részvényenkint, és hozzátettem, hogy a romániai üzletnél minden valószinüség szerint igen tetemes veszteség fog beállani, a melynek számszerü összege azonban még meg nem állapitható. Nyolcz millió korona körüli összegben jeleztem a veszteségnek maximális határát, tehát részvényenkint 80 koronában, azon veszteséget, a mely ezen üzlet révén az Iparbank részvényeseit érheti. Végül pedig egy felhivást intéztem a részvényes közönséghez, hogy a további bizalmatlan magatartás abbanhagyásával tegyék lehetővé azt, hogy az Iparbankot további veszteségek ne érjék.

Az utolsó észrevételem vonatkozik arra, hogy Zboray Miklós képviselő ur kifogásolja azt, miszerint én nem nyilatkoztam arra vonatkozólag, hogy azon hirlapirónak, ki ellen sajtóper van folyamatban, bizonyos pénzbeli ajánlat tétetett. Meglehet, hiba, hogy nem nyilatkoztam; de méltóztassék megengedni, annyi minden fordul elő a lapokban rólam, hogy csakugyan kevés volna 24 óra napjában arra, hogy minden kósza hir, a mely a lapokban felmerült, részemről dementáltassék. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Miután azonban ez a kérdés itt e házban szóvá tétetett, kötelességem kijelenteni, hogy én erről az egész históriáról nem tudtam, csak hetekkel később értesültem, és a legnagyobb mértékben helytelenitettem ezt a beugrást, a

Digitized by Google

mely egy ugratás folytán némelyek részéről megtörtént.

Ezeket kötelességemnek tartottam a magam részéről elmondani. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: Következik a napirend.

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kérek szót. (*Mozgás a jobboldalon.*)

Nyegre László: Rosszak a házszabályok! (*Zaj.*)

Lengyel Zoltán: Egészen jók a házszabályok, csak alkalmazni kell. (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Felkiáltások: Meglesz!*)

A házszabályok 204. §-a értelmében a miniszter urak az előterjesztett interpellációkra 30 nap leforgása alatt nyilatkozni tartoznak. Ugy tudom, t. képviselőház, hogy a mióta ily nagy számu interpellációkra vannak a t. miniszter urak válaszukkal restanciában, azóta két kormányváltozás is volt. Mindazonáltal, t. ház, kénytelen vagyok a ház t. elnökét kérni, illetve megkérdezni, vajjon volt e szives a miniszter urakat értesiteni azon interpellációkról, a melyekre nem válaszoltak, és a melyeknek a száma 21-et tesz ki. Azoké t. i., a melyeknél a 30 nap már letellett. Ezek az interpellációk a következők (*olvassa*):

1. Gr. Wilczek — a kereskedelemügyi miniszterhez — a Fekete-tengeren létesitendő hajójáratok tárgyában. (Előterjesztetett 1903. évi február hó 28-án. 132. sz.)

2. Szüllő Géza — a pénzügyminiszterhez — a brüsszeli czukorkonvenczió tárgyában. (Előterjesztetett 1903. évi márczius hó 14-én. 137. sz.)

3. Ugyancsak Szüllő Géza — a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez — a városok kegyuri jogának mikénti gyakorlása tárgyában. (Előterjesztetett 1903. évi április hó 22-én. 159. sz.)

4. Az én interpellácziom, melyet azonban a végére hagyok és erről külön fogok beszélni. (*Mozgás jobbfelől.*)

5. Kelemen Béla — a belügyi és földmivelésügyi miniszterekhez — a csongrádmegyei munkásviszonyok ügyében. (Előterjesztetett 1903. évi május hó 13-án. 175. sz.)

6. Ugron Gábor — a miniszterelnökhöz — a királynak adott tanácsok tárgyában és a király előtt megforduló tanácsosok ügyében. (Előterjesztetett 1903. évi május hó 20-án. 178. sz.) Ez, t. képviselőház, nagyon aktuális volna, mert jó volna megtudni, hogy az elmult kabinetalakitások körül miféle tanácsok adattak és miféle tanácsosok jártak a királyi udvarban.

7. Holló Lajos — a miniszterelnökhöz — a most folyó küzdelemben az udvar állásfoglalása tárgyában. (Előterjesztetett 1903. évi május hó 22-én. 179. sz.)

8. Mukits Simon — a pénzügyminiszterhez — az állami adók után az ex-lex ideje alatt késedelmi kamatok szedésének megszüntetése iránt. (Előterjesztetett 1903. évi május hó 23-án. 183. sz.)

9. Neményi Ambrus — a miniszterelnökhöz — Csehországban egy hatósági jelleggel biró testület részvételével a magyar liszt ellen folytatott agitáczió tárgyában. Előterjesztetett 1903. évi május hó 27-én, 185. szám alatt.

10. Endrey Gyula — a miniszterelnökhöz — az üszkübi osztrák-magyar konzulnak egy magyar honpolgárral szemben elkövetett erőszakos eljárása tárgyában. Előterjesztetett 1903. évi május hó 29-én, 186. szám alatt.

11. Gabányi Miklós — a pénzügyminiszterhez — az állami tisztviselők fizetésrendezése óta szokott segélyezés, jutalmazás és előléptetéstől megmaradt 200.000 korona hováforditásáról. Előterjesztetett 1903. évi május hó 29-én, 190. szám alatt.

12. Nosz Gyula — a belügyminiszterhez — a Szepesség hanyatlása tárgyában. Előterjesztetett 1903. évi junius hó 6-án, 191. szám alatt.

13. Ráth Endre — a kereskedelemügyi miniszterhez — a tisztviselők kedvezményes vasuti jegyeinek tárgyában. Előterjesztetett 1903. évi junius hó 6-án, 193. szám alatt.

14. Rákosi Viktor — a belügyminiszterhez — az Operában előadott Wagner-cziklus tárgyában. Előterjesztetett 1903. évi junius hó 6-án, 195. szám alatt.

15. Gabányi Miklós — a belügyminiszterhez — az Ujpesten napirenden levő rendőri brutalitások miatt. Előterjesztetett 1903. évi junius hó 13-án, 196. szám alatt.

16. Udvary Ferencz — a kereskedelemügyi miniszterhez — a 395. sz. törvényjavaslat tárgyában a veszprémmegyei törvényhatósági utaknak karbantartását illetőleg. Előterjesztetett 1903. évi junius hó 13-án, 198. szám alatt.

17. Várady Károly — a kereskedelemügyi miniszterhez — a munkások szabad orvosválasztása tárgyában. Előterjesztetett 1903. évi julius hó 4-én, 202. szám alatt.

18. Zboray Miklós — a kereskedelemügyi miniszterhez — a magyar kereskedelmi részvénytársaság, a forgálmi bank s a fiumei kereskedelmi bank részvénytársaságnak adott prémium tárgyában. Előterjesztetett 1903. évi julius hó 49-én, 204. szám alatt.

19. Barta Ferencz — a kereskedelemügyi miniszterhez — a vasárnapi munkaszünetről szóló 28.559/903. számu kereskedelemügyi miniszteri rendelet módositása, illetve kiegészitése tárgyában. Előterjesztetett 1903. évi julius hó 11-én, 207. szám alatt.

20. Szalay László — a honvédelmi miniszterhez — a cs. és kir. 6-ik hadtestparancsnokság által a Forró és szomszédos községek határában elfoglalni kivánt tüzérségi lőtér ügyében. Előterjesztetett 1903. évi julius hó 11-én, 208. szám alatt.

És végül Lendl Adolf — a belügyminiszterhez — a délvidéki kivándorlás és közigazgatási visszaélések tárgyában. Előterjesztetett 1903. évi julius hó 18-án, 210. szám alatt.

Digitized by Google

T. képviselőház! Hogy mennyi interpelláczió várja a választ és hogy micsoda sok olyan dologról van itt szó, a mely aktuális volna ma is, vagy már idejét is multa, annak demonstrálására voltam bátor a t. ház türelmét annyira igénybevenni, hogy a t. képviselő urak is láthassák, hogy ezt felolvasni is sok, a napirenden mindennap feltüntetni is sok, az országnak is sok a költségek tekintetében, mert ha a miniszter urak mindig válaszolnának az interpellácziókra, nem kellene ezt mindennap kinyomatni és ezzel a papiros- és nyomdaköltséget szaporitani.

A 4. szám alatt még április hó 28-án előterjesztettem egy interpellácziót a kereskelemügyi miniszter urhoz a magyar államvasuti alkalmazottak illetményeinek szabályozása tárgyában. Én főképen azért vagyok bátor megsürgetni az interpellácziókra adandó válaszokat, mert szeretném, ha különösen erre az interpelláczióra választ kapnék, és pedig annál is inkább, mert a miniszter ur mondott ugyan programmbeszédet Szatmárott, de ha jól emlékszem, erről a kérdésről nem szólott, valamint nem szólott a t. miniszterelnök ur sem, ámbár ugy a törvényhatósági, mint az állami tisztviselők fizetésrendezéséről megemlékezett. Pedig 35.000 jó magyar és igen nehéz munkát teljesitő ember jövőjéről van szó, a kik már régóta megtett igéretek beváltását várják és sürgetik. Épen azért én a kereskedelemügyi miniszter urhoz fordulok, hogy legyen szives erre az interpelláczióra a választ megadni és az államvasuti alkalmazottakat illetményeik szabályozása tárgyában felvilágositani. Megjegyzem, hogy ezen sürgetésem daczára sem élek rekrimináczióval a kereskedelemügyi miniszter ur elődjével szemben, hiszen én magam is beleegyeztem annak idején, hogy néhány héttel később válaszoljon, mint a hogy én interpellácziómat előterjesztettem, és pedig azért, hogy ezen idő alatt a fizetésrendezés előkészithető legyen. Azóta azonban már hat hónap mult el és ideje lehetett már a miniszteriumnak a fizetésrendezés elkészitésére, ugy hogy most azt már talán nyilvánosságra lehetne hozni.

Azért kérem az elnök urat, a kinek a házszabályok értelmében minden hó 1-én át kell tennie a miniszter urakhoz a választ váró interpellácziók jegyzékét, hogy meg méltóztatotte-e ezt tenni és ha nem, ugy kérem, méltóztassék a t. miniszter urakhoz a jegyzéket áttenni és őket a házszabályok értelmében mielőbbi válaszadásra felhivni.

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur felszólalása folytán tudomására kell hoznom a háznak, hogy az elnökség részéről a multban is, a legutóbbi időben is megtörtént az, hogy az interpellácziók közöltettek a miniszter urakkal és időszakonkint a választ nem nyert interpellácziók megsürgettettek. *(Helyeslés.)*

Tehát következik?

Endrey Gyula jegyző: Gabányi Miklós!

Gabányi Miklós: T. képviselőház! Leirhatatlan a politikai helyzet Magyarországon már régi idő óta, de különösen most, mióta gróf Tisza István ur a miniszterelnök. Rövid miniszterelnökösködése alatt az üléseket már meghosszabbittatta; délután 3 óráig tart az ülés, pedig ezzel semmit sem ér el. Hibát követett el már akkor, a mikor elfogadta a miniszterelnökséget. A kilenczes kigondoló bizottságnak tagja volt és hozzájárult annak egyhangu határozatához, a mely jóformán semmit sem ad a nemzetnek, de daczára ennek fölment Bécsbe, abból is sokat kihagyott, föl akarja végkép adni a magyar vezényleti nyelvet és azt felségjoggá akarja tenni. Miniszterelnökké lett, programmját beterjesztette, de ez a programm olyan volt, a melyet lehetetlen elfogadni és azt sem hagyta tárgyaltatni, hanem a multkori éjjeli ülésen erőszakosan levette a napirendről. És mit terjesztett be? Azért mondom el, hogy lássák, mennyire fonákul, visszafelé mennek a dolgok Magyarországon. A helyett, hogy, ha már ezt levette a napirendről, beterjesztette volna az indemnitási törvényjavaslatot és azt tárgyaltatta volna, nem azt tette, hanem igenis követeli az ujonczok megajánlását. Pedig már mégis csak először pénz kell.

Először költségvetése kell, hogy legyen, csak azután követelhet ujonczot és követelheti a sorozást. Nekünk ezt a törvényjavaslatot megszavazni semmi szin alatt nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most nem mi obstruálunk, a nemzet obstruál; a nemzet kér minket arra, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy ennek a kormánynak semmi szin alatt semmit se adjunk meg. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* S egy évig miért obstruáltunk volna, ha most az ujonczokat megszavaznók? Pénze is van, azt mondja a miniszterelnök ur, mert hazafiatlan emberek adót ugyis fizetnek, csak a hazafias, becsületes magyar emberek nem fizetnek adót. *(Derültség.)* Tehát ha az ujonczokat megszavazzuk, egyenesen elvágjuk magunk alatt a fát. Azért legyen meggyőződve a miniszterelnök ur, az egész kormány és a kormánypárt, hogy hiába hosszabbitották meg az üléseket, arra nincs kádenczia, hogy az ujonczokat megszavazzuk, mert akkor valóságos öngyilkosságot követnének el az összes ellenzéki pártok. Hiszen, hogy egyebet ne emlitsek, ime, itt vannak most azok az iratok, a melyekben kérik, követelik tőlünk, hogy a harczot semmi szin alatt abba ne hagyjuk. Mindjárt magam is felolvasok egy ilyen levelet, a melyet tegnapelőtt kaptam Zsibóról. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezekkel, a miket esetleg felolvasok, csak azt akarom bebizonyitani, hogy hiszen mi ellentétbe helyezkedünk az egész nemzettel akkor, ha most az ujonczokat megszavazzuk és leszerelünk, akkor eladjuk jóformán hazánkat. Ez a levél igy szól *(olvassa)*: »T. képviselő ur! Hálás köszönetünket és elismerésünket nyilvánitjuk azon nemes magatartásáért, a melyet képviselő ur a magyar nyelvet

Digitized by Google

és jogokat eltiporni akarók ellenében tanusit. Örömmel olvastuk a lapokból, hogy neve azon lelkes magyar érzelmü képviselők táborában szerepel, kik folytatják a harczot a nemzeti jogokért, a nemzet jogos kivánalmaiért. Hiszszük és reméljük, hogy a magyarok Istene nem hagyja segitség nélkül azok táborát, kik az igazságért küzdve teljes odaadással harczolnak a törvényes jogokért! Kérjük a Mindenhatót, hogy büntető ostorával sujtson le azok közé, a kik jogainkat lábbal akarják tapodni; önöket pedig, a legerősebb fegyverrel, a szóval harczoló katonákat bátoritsa és segitse a küzdelemben. Az igazság diadalmaskodni, a magyar nyelv győzni fog! Adja Isten, hogy ugy legyen!« Most jönnek az aláirások.

Lengyel Zoltán: Tessék azokat is felolvasni! Érdemesek arra, hogy nevük a naplóban megörökittessék.

Gabányi Miklós *(olvassa)*: »A zsibói polgári kör nevében: Zsibó 1903. november 14. Zörgő György, köri elnök. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Varga Miklós, alelnök. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Orbán János, körjegyző. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Balogh Endre, választmányi tag. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Szabó Gusztáv tag. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Kardos Ferencz, háznagy. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Csávossynak kollégája!)* Ulbrecht Lajos, választmányi tag. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Balla Lőrincz és Fehér György, tagok. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A mikor az a rengeteg sok küldöttség ide feljött, nemcsak azért jöttek ide fel, nagyobbrészt étlen-szomjan, hogy a felemelt létszámról szóló törvényjavaslatot levegyük a napirendről, hanem a magyar vezényszóért, a nemzeti szinü zászlóért és a magyar tisztekért is; ezeket is követelték azok, pedig még akkor a chlopyi parancsnak nyoma sem volt. Már most ha a harczot abbahagyjuk, az a küldöttség hiába zarándokolt ide.

Mindjárt lesz szerencsém felolvasni egy levelet, melyet, azt hiszem, a t. ház még nagyobb örömmel fog hallani, *(Derültség.)* s melyet Amerikából kaptam. Ez a levél másfél millió künnlakó magyar nevében lett küldve. *(Halljuk! Halljuk!)*

Benne van a levélben, — nem ebben, hanem egy másikban — hogy meg ne szavazzuk semmi szin alatt az ujonczlétszámot, mert különben hazaárulóknak fognak bennünket deklarálni, ha legkisebbet is engedünk a kormánynak. Azt irják a levélben, hogy bármi nagy veszedelem jönne is az országra, — a mitől Isten mentsen — ez a másfél millió magyar képes Amerikából hazajönni a magyaroknak — a kurucz magyaroknak és nem a labancz magyaroknak — *(Derültség)* a segitségére.

Érdemes, hogy a képviselőház meghallgassa ezt a szép levelet, a mely mindenesetre érdemes arra, hogy a ház naplójában megörökitve legyen. *(Halljuk! Halljuk!) a baloldalon.)*

A levél igy hangzik *(olvassa)*: »Az amerikai magyarság szózata a magyar nemzethez. Tetsvéreink! Az amerikai magyarság lázas érdeklődés közt kiséri éber figyelemmel azt a lelkes küzdelmet, melyet Magyarország minden igazszivü hazafia és polgársága hónapok óta folytat a hatalommal szemben a magyar nemzet törvényekkel biztositott, de a hatalom erőszakos ellenállása miatt gyakorlatilag soha nem érvényesült jogaiért. E küzdelem, édes testvéreink, az amerikai magyarság szivét lázas dobogásban tartja, mert, bár tér és idő választ is el bennünket tőletek, mi veletek a nemzet szive egyik kamarájának tekintjük magunkat és ha e szivet a hatalom mérges nyila megüti, mint két kamara vére egyformán felbuzog és a mely perczben szükség van rá, a mi vérünk együtt omlik a haza védelmében a tietekkel. Mert mi tudjuk, hogy a küzdelem, a melyet ti folytattok, szent és jogos.

A költő mondá: »Az ég egy kincset ad minden hazának és a nemzet hiven őrzi birtokát.« Ez a kincs, a melyet hiven kell őrizni minden magyarnak, az ország alkotmánya és a haza függetlensége. — *(Helyeslés a baloldalon.)* Ezzel a szent kincscsel mindaddig szabadon rendelkezett a nemzet, a mig a Habsburgok fejére nem jutott Szent István koronája. Ezt a koronát nem hóditás, hanem a nemzettel kötött szerződés alapján szerezte meg a Habsburg-dinasztia. Ebben a szerződésben esküvel kötelezi magát az uralkodóház, hogy a nemzet ősi jogait soha csorbitani nem fogja, sőt azt tiszteletben tartja és mindenekkel szemben megvédelmezi. Ezen szerződésért országot, koronát adott a nemzet és hüséget igért fejedelme iránt. És bár 377 év óta a Habsburg-házból származott uralkodók sorba, rendre nyirbálják a nemzet jogait, sőt több izben megkisérelték megsemmisiteni Magyarország önállóságát és a magyarnak nemzeti lételét, ennek daczára a magyar nemzet soha nem tagadta meg az uralkodó iránti hűséget, de 1741-ben és 1809-ben megmentette azt a dinasztiát, mely örökösen megsemmisitésére törekedett, mert a magyar nemzet nem érezte magát jogositottnak megtagadni hitét azért, mert a szerződő társa rendre megszegi esküjét.«

Nagyon gyönyörü levél. *(Derültség a jobboldalon. Folytatólag olvassa)*:

»A Habsburgok háromszázados nemzetgyilkoló uralma után végre a számos vérkeresztség nehéz próbáján megtisztult honfiláng ébredésre kelté a magyart és mint égzengés hangzott fel a nemzet egyhangu esküje: A magyarok Istenére esküszünk, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk«. És az esküt meghallgatta az Ég; a nemzet kezéről, lábáról lehullott a többszázados bilincs. Az 1848-iki törvényekben felujittattak és a kor szelleméhez képest kibővittettek a nemzet jogai. Ezen tör-

Digitized by Google

vénykönyv III. czikkének 14. §-a a honvédelemre nézve felállitja a magyar hadsereget. A király a törvényeket szentesitve megesküszik, hogy azt megtartja és mindenkivel megtartatja.

Azonban a törvény még teljesen életbe se léphetett: a Habsburgok esküszegő szelleme máris fellázadt ellene. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

S most a nemzet ragaszkodott törvénye által biztositott jogaihoz; az uralkodó fegyveres erővel támadt a nemzetre. S mikor a nemzeti önvédelem hősi elszántsága, világraszóló hadi dicsőséggel szórta szét a jogtipró fejedelem hadait, akkor ez az orosz inváziót vette maga mellé, ennek segitségével vértengert támasztva, gázolta el a nemzetet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De a vérszomjas hatalomnak nem volt elég a vérözön, mely patakokban áztatta az ország tereit, a kik el nem hulltak a dicső csatákon, hogy rajtok boszuját kitöltse, azokra bitó, vérpad és vak börtön borult.

Isten és emberek előtt kiáltjuk, hogy te tetted ezt, Ferencz József, magyarok királya!

Óh igen, még szinét sem látta, már érezte keze sulyát. Még csak gyermeknek tartá, s már halálos itéletek alatt olvasta Ferencz József nevét az eltiprott Magyarország. A nemzet tizenhét évig hurczolta ujra a rabigát.

Titokban sirt, mert hangosan még panaszkodni sem volt szabad.

De nem hiába mondá a költő:

»A porba omlott szép haza
Fel fog virulni még.
Van biró a felhők felett!
Áll a villámos ég!«

A biró megjelent.

Az Isten rátette a kezét a nemzetirtó gyilkos hatalomra.

Poroszország szétszórta Ferencz József seregeit. A király Magyarországra futott. S a nemzet, melynek jogbiztositó törvényleveleit széttépte, s legjobb fiait bitóra, börtönre hurczoltatá: megsajnálta a futó királyt, s a haza földén, melynek minden porszemét vérrel áztatta: tárt karokkal fogadá.

S bocsássatok meg dicső halottak: a nemzet fályolt vetett a keserves multra, bár e fátyol alól a nemzeti martirok seregének végső sóhaja még ma is és örökké égető kinnal csapkod felénk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az eltakart vértenger, millió köny és sóhaj felett kezet fogott a hűséges nemzet és a letört király. Törvényt ültek. S az 1867 : XII. törvényczikk 11., 12., 13 ik szakaszaiban a magyar hadsereg ujból törvénybe iktattatott.

Magyar hadseregnek más vezénynyelve mint magyar, el nem képzelhető. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Egy nemzet hadseregének más czimere és zászlaja, mint a nemzeté, nem lehet.

De a törvényhozás a törvény világos rendelete ellenére 1867 óta bünös könnyelmüséggel elnézte, hogy a nemzet fiait osztrák jelvények alatt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* német nyelven vezényelteti a magyar király. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: A legnagyobb visszaélés!

Gabányi Miklós: A nemzeti öntudat azonban végre felébredt, s a magyar nemzet ősi jogaiért küzdő függetlenségi párt az országgyülésen a törvények alapján ez év elején kijelenté, hogy se adót, se ujonczot nem szavaz meg a hadsereg számára mindaddig, mig a magyar hadfiak magyar nemzeti czimerrel, magyar nemzeti zászló alatt, magyar nyelven nem vezényeltetnek, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s a katonák által a király iránti hűség mellett a magyar alkotmány iránti hűségre is le nem tétetik az eskü.

Nessi Pál: Amerikában valamivel tisztultabb felfogások vannak, mint ideát!

Gabányi Miklós: A magyar nemzet — egy koncz és kitüntetés után sóvárgó parányi töredék kivételével — mint egy ember állt föl a nemzet jussaiért küzdő képviselő támogatására. Azért lesz indokolt felolvasni a küldöttségeket és szózataikat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

S a király a nemzet törvényes követelésére azt kiáltja vissza, hogy: soha! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a királyi rideg, visszautasitó szó felujulása a Habsburgok százados esküszegésének és önkényes erőszakának. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Csak a nemzet higgadtságának és bölcseségének, a törvényre támaszkodó hiterejének köszönhető, hogy ezen rideg, visszautasitó királyi szó által támasztott nemzeti elkeseredés már eddig is vérbe, lángba nem boritotta az országot. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De mi érezzük, hogy egy ujabb magyar szabadságharcz szele verdesi homlokunkat. Ezen érzet kinos aggodalma késztet bennünket, hogy a tengereken át felétek kiáltsunk, magyar testvéreim, hogy a hazaszeretet szent lelkesedésében együtt érzünk veletek!

Oh, a hazaszeretet az, mely Rómát nagygyá, Athént függetlenné, nagy Napoleon és Magyarország szabadságért küzdő seregeit világbámulat és csodálat tárgyává tevé, Leonidas emlékét megörökité, Marathon mezejét egy nagy Pantheonná alakitotta, melynek ragyogó boltozatja az ég milliárd csillagaival, örökké égő lámpája az utókor örök hálája, emléke fenmaradásának legbiztosabb, leghivebb őre a történelem. Ez a felséges, isteni hazaszeretet az, mely küzdelmetek láttára és a minden perczben bekövetkezhető nagy megpróbáltatás sejtelmére hévvel, lánggal ragadja meg lelkünket. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

S mikor ezen hazaszeretet nevében a küzdelemben való kitartásra buzditunk benneteket: tudomásotokra hozzuk, hogy Amerikában immár közel másfél millió magyar él s ennek minden fegyverfogható tagja azt kiáltja felétek, hogyha

Digitized by Google

kell: karunk, vérünk, és életünk a hazáé. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

A magyarok királyának pedig azt izenjük, hogy: Szicziliának egy bölcs királya szerint a fejedelmek legjobb tanácsadói a halottak.

Nekünk is vannak ilyen fátyollal eltakart szent halottjaink. A mi szenvedéseink vérkönyüje azon törvény pecsétje, melynek végrehajtásáért küzd a magyar nemzet ma.

Értsd meg, oh király, hogy a nemzet addig csak nyugodtan, türelmesen kér, mig mint bősz oczeánban, háborgó hullámot nem ver fel a mult égő emlékezete és a jelen keserü haragja. Azután kicsi egy ember engedményezése a háborgó tengernek, mely fölött, mint egykoron, ugy ma is, az Ur lelke lebeg!

Hajtsd alá előtte a föld poráig homlokod, oh fejedelem, ne várd be, mig megdördülnek a nép ajkán a Szentirás szavai: »Magamra öltöm a haragot, mintegy palástot; mert nem békét jöttem én hirdetni, hanem harczot és halált!«

A Clevelandon 1903. október 25-én tartott népgyülésből.

Elnök: Pál Imre s. k., a gróf Batthyány-egylet elnöke. A többiek nevét nem olvasom fel. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elég ez is!)*

T. képviselőház! Most ebből már láthatjuk, hogy az a másfél milliónyi magyar, a kik a messze távolban Amerikába azért vándoroltak ki, azért vettek vándorbotot a kezükbe, mert itt megélni képesek nem voltak, mennyire sóvárognak édes hazájuk, Magyarország boldogságáért, felvirágozásáért, szabadságáért és függetlenségéért, hogy készek esetleg, ha a szükség magával hozza, haza jönni és segitségünkre lenni. Hogyan lehetséges tehát, hogy itt benn az országban vannak olyan jobbmódu emberek, a kik azt mondják, hogy nem baj az, mindegy az, ha a vezényszó német is, hogy adjuk meg ő Felségének és mondjunk le, mint a hogy gróf Tisza István teszi, a magyar vezényszóról és tegyük azt felségjoggá. Azt mondja továbbá, hogy, a mikor akarjuk, a magyar országgyülés, a képviselőház és a főrendiház a király beleegyezésével ezt megváltoztathatja. Ha most azt mondja ő Felsége a chlopy-i hadiparancsban, hogy: soha, soha, soha!

Ha ezt most felségjognak mondjuk ki, akkor a Felség sohasem fog beleegyezni abba, hogy ezt megváltoztassuk, sőt Ferencz Ferdinándnak és többi utódainak is örökségül fogjuk meghagyni, hogy ezt meg ne változtassák és ilyformán örökre mondtunk le jogunkról. Ezért, és nem az ujonczok miatt, hanem a vezényleti nyelv miatt küzdünk mi, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ezért nem adunk most ujonczokat, ezért nem engedünk semmi szin alatt, még ha Tisza István, a mikor Bécsből hazajön, haragosabb lesz is.

Ezért vándorolt fel ide a szegény nép nyáron éhen-szomjan. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azért hozom ezt fel, mert voltak képviselőtársaim között többen, a kik azt mondták, hogy miképen győzitek költséggel ezt a rengeteg népet? Csúfságunkra mondták ezt, mintha mi, szegény függetlenségi párti képviselők költségeket adhatnánk annak a rengeteg népnek! Pedig felhozhatom például az alsó-dabasi kerület népét. Nem szégyenlem ezt elmondani. Engem küldtek oda ki a népgyülésre. Jöttek onnan 1040-en. A mikor a pályaudvaron fogadtam őket és felvonultak, azt mondtam az elnöknek, hogy miért nem értesitettek, hogy legalább gondoskodtunk volna valami helyről, a hol megebédelhetnek, mert a Gambrinuszban pl. 55 krajczárért adtak ebédet, valami pörköltet és fél liter bort. *(Derültség.)* Az ő költségükön lett volna persze az ebéd, de az elnök azt mondta, hogy: Uram nincs itt az 1040 ember közt ötven, a kinek egy forintja volna a zsebében. Van, a ki hozott egy kis kenyeret a zsebében, azt majd megrágja valahol, aztán délután két órakor visszamegyünk. Mi csak azért jöttünk, hogy nagyobb nyomatékot adjunk az urak küzdelmének. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mi 20—25-en talán megeszünk valahol egy kis porcziót, de azt sem kivánjuk az uraktól, hogy hozzánk fáradjanak.

A többi küldöttség is éhen-szomjan járt itt és mi nem segitettük őket. Nem jókedvükből jöttek ezek, hanem tüntettek a kormányok ellen, a melyek az ország kiszipolyozására és koldussá tételére mindenfélét elkövetnek.

Bebizonyitom, t. ház, hogy mi nem szavazhatjuk meg az ujonczlétszámot, de egyebet sem ennek a kormánynak, vagy más kormánynak, mert mi nem személyek ellen küzdünk. A ki meghozza a nemzeti jogok, a nemzeti követelések teljesitését, annak mindjárt megszavazunk mindent. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Később, talán délután lesz szerencsém kifejteni *(Nagy derültség.)* egy megoldást. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Ismétlem, azért jöttek fel ezek a küldöttségek, hogy a katonai törvényjavaslatokat meg ne szavazzuk, hanem hogy azok vétessenek le a napirendről, mert 80 ezer katonát és több mint 200 millió korona költséget követeltek három évre. Azt már nem mondta meg báró Fejérváry, hogy csakugyan 200 millióba fog-e ez kerülni, hanem azt mondta, hogy nem tudja, mi lesz a költség; lehet tehát, hogy több is lett volna. Ezért jöttek hát föl a küldöttségek, meg azért, hogy magyar vezényleti nyelv legyen. Jöttek ezek a nemzeti szinü zászlóért, a magyar tisztek érdekében, egyszóval az 1867: XII. t.-cz. végrehajtásáért. Feliratokat is küldtek, vagy hoztak 49 városból.

Nessi Pál: Melyek azok?

Gabányi Miklós: Az nincs meg.

Endrey Gyula: Kár!

Gabányi Miklós: Majd meglesz azután.

Negyvenhét vármegye és 2994 község küldött tiltakozó iratokat, *(Élénk helyeslés a*

Digitized by Google

szélsőbaloldalon.) 97 nagy népgyülés, 67 függetlenségi párt csatlakozott ezekhez. A mikor obstruáltunk, 76 határozati javaslat volt beadva a katonai javaslatok ellen és ezek révén 76 szónoknak még volt joga zárszóra, vagyis hogy kibeszélhessen egy ülést olyformán, a mint én akarom, ha kibirom. *(Derültség.)* Sőt a mikor a 76 határozati javaslat be volt adva, még 16 szónokunk volt, a ki még egyszer sem beszélte ki magát. Ebből láthatja nemcsak a miniszterelnök ur, hanem a kormány és a kormánypárt is, hogy mi most is kibirjuk karácsonyig, csak addig kell kibirni, azután mehet ő is oda, a honnan jött. *(Derültség a jobboldalon.)*

Felolvasom tehát, hogy honnan és hányan jöttek küldöttségképen ide. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbalon.)*

Jött tehát Kiskunfélegyházáról 1903. február 21-ikén 300 ember, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Hatvanból 300 ember, Nagykárolyból 250 ember, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Zilahról 100 ember, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Szolnokról 200, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Orosházáról 300, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Czeglédről 750, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Szentesről 250, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Debreczenből 500, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Borsodmezőkereszturról 175, Kecskemétről 650, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Gödöllőről, a Wolfner Tivadar képviselőtársam szabott elvü kerületéből 500, Nagykőrösről 475, Kecskemét környékéről 175, Gödöllő és kerületéből megint 1150, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Rákospalotáról 300, Fótról 248, Dunakeziről 200, Magyoródról 100, Szarvasról 223, Váczról 500, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Gajáry kerülete!)* Mácsáról 100, Aszódról 100, Püspökhatvanból 100, Veresegyházáról 100, Törökszentmiklósról 173, Kiskunlaczházáról 200, Nagykátáról 220, Székelyhidról 300, a monori kerületből 1250, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Békéscsabáról 200, a vaáli kerületből 1500, a tápéi kerületből 300, Kaposvárról 225. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Ezeken kivül szerepel Halas 340, Füzesgyarmat 175, a battonyai kerület 250, Szirmabesenyő 175, az alsódabasi kerület 1100, Karczag 540, a tiszalöki kerület 350, Gyöngyöspatak 500, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Biró Lajos kerülete!)* Fülöpszállás 325, Törökbálint 222, a hajduböszörményi kerület 251, Hajdunánás 224, Hajduszoboszló 350, a nádudvari kerület 1300, Hódmezővásárhely 270, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* a békési kerület 240, Komárom 275, Losoncz 250, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Gróf Andrássy Gyula kerülete!)* a füleki kerület 222, a jászkiséri kerület 227, Zombor 100, *(Felkiáltások a a szélsőbaloldalon: Drakulics!)* Kispest 754, a jászjákóhalmi kerület 650, a dunapataji kerület 550, Kiskomárom 200, Makó 200, Nagylak 125, Enying 250, Gyöngyös 450, a ráczkevei kerület 2000, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon!)* Esztergom 250, dorogi kerület 200, köbölkuti 250, szatmári 50. — Milyen messze van és mégis eljöttek; feliratot is háromszor küldtek. Képviselőjük azért mégis a katonai javaslat mellett beszélt, mert a miniszteri székhez beszélt, bánja is ő Szatmárt. Ó-Becse 200, Duna-Keczel 500, Pásztó 250, gyomai kerület 150, Kun-Szent-Márton 150, Duna-Vecse 500, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Ugodi kerület 150, Somlyó-Vásárhely 150, Szegzárd 300, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Miskolcz 300, Székely-Udvarhely 50, Léva 4350, Margitta 150, Szalonta 300, Zemplénmegye kerületei 300, Csongrád 200, Tata 300, Sárkeresztur 300, Sárbogárd 200, Paks 150, Duna-Földvár 100, Bölcske 75, Madocsa 50, Duna-Szentgyörgy 50, Fadd 50, Csákvár 200, Lovas-Berény 150, Pákozd 100, Zámoly 100, Acsa 100, Pátka 100, Mezőtur 500 *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* és Zala-Szent-Gróth 254 tagu küldöttséggel. Összesen tehát 32.963 ember jött ebben a 102 küldöttségben. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Sok van még olyan, a ki feljött, de akkor már levették a napirendről a katonai létszámról szóló törvényjavaslatot, igy pl. Ákosfalváról is jöttek számosan. *(Felkiáltások a jobboldalon: Akkor már kijózanodtak!)*

Ezek, t. ház, nem jöttek fel tréfából, mert nagyobb részök száraz kenyéren élt itt, vagy éhesen ment haza. Ezek csak nyomatékot, sulyt akartak adni feljövetelükkel a nemzeti követelményeknek és minket akartak bátoritani a további küzdelemre. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát most megszavaznók az ujonczlétszámot, az a rengeteg nép, a melynek nagyrésze kormánypárti képviselőket küldött ide, azt mondaná . . .

Holló Lajos: Hogy megcsaltuk őket!

Gabányi Miklós: . . . hogy öngyilkosok lettünk, hogy mire való nekik az ellenzéki párt, a mely, ha egy kicsit megriasztják Bécsből, vagy erőszakos kormány jön, rögtön lerakja a fegyvert, a mint van szerencsétlenségünkre néhány állandó leszerelő. *(Derültség.)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre alelnök foglalja el.)

Adja Isten, hogy ezek ne legyenek sokan, a mi különben az obstrukcziós vacsorán ki fog derülni.

Jó, hogy ez eszembe jut és ezért nagyon kérem a t. ház tagjait, hogy ne követeljék tőlem, hogy erősebb hangon beszéljek, mint máskor szoktam, mert hangomra a mai obstrukcziós vacsorán szükség lesz. *(Derültség.)*

Most pedig mindjárt beszédem elején felolvasom az én becsületes, tisztességes, független 48-as választókerületemnek, a diósadi kerületnek feliratát. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Ez rövíden és velősen igy szól *(olvassa)*: 6774. iktató szám alatt: Mélyen t. képviselőház!

Digitized by Google

(Egy hang a jobboldalon: Mind egyforma!) Engedelmet, én majd bebizonyitom, hogy nem mind egyforma. Van itt elég. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Már most kötelességem felolvasni, a mennyi csak itt van, a mit csak háromnegyed háromig birok olvasni. *(Derültség balfelől).* A kérvény igy szól *(olvassa)*: »Mélyen tisztelt képviselőház! Mi, mint a diósadi választókerület polgárai, midőn pártkülönbség nélkül összejöttünk Zsibón 1903. évi márczius hó 8-án, hol tiltakozásunknak adtunk kifejezést a szőnyegen lévő katonai javaslatok ellen, egyben hazafiui tisztelettel kérjük a mélyen tisztelt képviselőházat, hogy az emlitett javaslatokat ne engedje törvényerőre emelkedni, ellenben utasitsa a kormányt, hogy készitsen javaslatot a magyar nemzeti önálló hadsereg magyar nyelvének visszaállitása tárgyában. Hazafiui tisztelettel a diósadi választókerület nevében. Zsibó, 1903. évi márczius hó 9-én. Ifj. Merza Lázár s. k. jegyző, Vaska Gyula s. k. elnök.«

Mindjárt ezen az oldalon van egy másik kérvény is; meglátja majd t. képviselőtársam, hogy ez sem egyforma; ez már egyebet is mond. Ezt 6756. iktató szám alatt a vasmegyei Körmend város polgárai terjesztik be és igy szól *(olvassa)*:

»Tisztelt képviselőház! Azon alázatos és hazafias kérelmünket terjesztjük elő, hogy a tárgyalás alatt levő véderő-javaslatot utasitsa vissza; mert az annak nyomát követő vér- és pénzáldozatokat elviselni képesek nem vagyunk. Egyebekben csatlakozunk mindazon erre vonatkozólag beterjesztett kérvényekben foglalt összes és jogosan igényelt követelményekhez. Teljes tisztelettel maradtunk, Vas vármegyében, Körmend város polgárai, 1903. évi márczius hó 3-án. Hodossy Gyula és 69 társa.«

Most már egy hosszabbat fogok olvasni. Ez már nem oly rövid, mint az előbbi kettő. *(Olvassa)*:

»6627. iktató szám alatt: Kolozsvár szab. kir. város mindkét választókerületének pártkülönbség nélkül egybegyült választópolgársága.

Nagyméltóságu elnök ur! Mélyen tisztelt képviselőház! Kolozsvár szab. kir. város mindkét választókerületének választópolgárai, politikai pártokra való tekintet nélkül, mai nap gyülésre jöttünk össze, s hazafias aggodalommal látjuk, hogy az ország és lakosainak általános gazdasági helyzete, ipara, kereskedelme, mezőgazdasága válságba jutott.

Minden téren tapasztalható az általános gazdasági pangás, s még nő aggodalmunk, ha a jövőbe tekintve alig mutatkozik remény, hogy e vigasztalan helyzet a közeli jövőben jobbra forduljon.

Államháztartásunk pénzügyi egyensúlya a lakosság sulyos és már-már el is viselhetlen adó terhe mellett is csak nehezen tartható fenn épen ezen óriási áldozatok miatt, a mit a véderő fentartására hozott s folyton nagy arányokban szaporodó költségek okoznak.

E miatt az állam költségvetésében sem az ország kulturális szükségletei kellően ki nem elégithetők, sem a megrendült közgazdasági élet a megfelelő támogatásban és a szükséges befektetésekben nem részesülhet.

Igy az általános válság kibontakozás helyett még borusabb jövőre nyujt kilátást.

E növekvő szegénység és gazdasági pangás már nemzetünk testét is kikezdte a kivándorlás által, mely ijesztő mértékben terjed nemcsak hazánknak szegényebb vidékein, hanem a Dunántúl és az Alföld termékeny, gazdag rónaságain is, mi miatt a nemzetnek legféltettebb kincse és igazi ereje, emberanyaga is már züllésnek indul.

A mire pedig ilyen önemésztésig menő áldozatokat hozunk, a közös hadsereg mai állapota olyan, hogy abba sem a törvényben biztositott teljes paritás és jogegyenlőség nem érvényesül, de még kevésbbé talál abban kifejezésre a nemzeti érzés s nem találnak ápolásra azon nemzeti törekvések és ideálok, melyek minden öntudatra emelkedett nemzet hadseregében az anyagi erő hatalmát erkölcsi alapra fektetve, a lelkes hadfit győzhetlen hőssé magasztositják.

Ez volna azon erő, mi a nemzetet hadseregével egygyé s a nemzeti véderő kiapadhatatlan forrásává tenné, a mint hogy az 1867-ik évi törvényhozás is, mely »magyar hadseregről« szól, e hadsereget magyarnak s nem másnak szervezte, s minket és fiainkat csak magyar és nem más hadseregbe küld.

Miután az országgyülésünkön most tárgyalás alatt lévő u. n. katonai javaslatok a hadsereg létszámának s a véderő költségeinek még további felcsigázását célozzák, mire nézve a választópolgároknak közvetlenül nyilatkozni még alkalmuk sem volt, mert a legutóbbi képviselőválasztások alkalmával ilyen tervet előttünk senki még csak kilátásba sem helyezett...«, — ezeknek van igazuk, akkor még csak kilátásba sem helyezte senki, a kormány meg sem penditette, mert akkor nem választották volna meg azokat a szabadelvü és néppárti képviselőket, a kik ma mellette vannak az ország megterheltetésének, s megszavaznak akármennyi ujonczot, meg mindent — *(olvassa)*: »ennélfogva a választópolgárság a haza iránti kötelességének tartja közvetlenül nyilatkozni s kifejezni abbeli aggodalmas érzését, hogy a haza most vázolt helyzetében a targyalás alatt lévő katonai javaslatot a haza üdvére és hatalmi állására végzetesnek tartja, mert az a helyett, hogy már meglévő véderőnket benső erőben s eszmei tartalomban gazdagitaná, csak számban szaporitja s növekvő terhe sulyával minden hatalmunk ősforrását, magát a nemzetélet tőkéjét támadja meg, s igy beláthatatlan veszedelmeket rejt magában.

Mindezen okoknál fogva Kolozsvár város mindkét választókerületének pártkülönbség nél-

Digitized by Google

kül egybegyült választópolgársága határozata alapján mély tisztelettel kérjük, miszerint intézkedni méltóztassék az iránt,

hogy miután a most folyó országgyülésen tárgyalás alatt lévő u. n. katonai javaslatoknak törvénynyé válását nem óhajtjuk, azok a napirendről levétessenek; és

hogy a közös hadseregnek azon részében, melyet az 1867: XII. t.-cz. magyar hadseregnek nevez, hazánknak hadügyi szuverénitása, melyet, mióta hazánk létezik, mindig birtunk, melyet sem a bennünket Ausztriával kölcsönös és együttes védelemre kötelező 1723-iki, sem a későbbi törvények meg nem szüntettek, teljesen érvényesüljön s e hadsereg nemcsak névben, de szellemben is magyar legyen.

Kolozsvár sz. kir. város mindkét választókerületének pártkülönbség nélkül egybegyült választópolgárságának 1903. évi márczius hó 1-én tartott üléséből. Dr. Nagy József s. k., jegyző. Dr. Kosutány Ignácz s. k., elnök.«

Itt van megint egy másik. *(Olvassa):*

»6628. ikt. sz.: Keczöl községe (Sopron megye) válaszópolgárai. Méltóságos ur, országgyülési szeretett képviselőnk! Alulirottak Keczöl község országgyülési képviselőt választó polgárok alázattal kérjük méltóságodat, hogy jelen kérésünket, illetve magunk és a község összes lakosságának óhaját méltóztassék az országgyülés elé terjeszteni.

a) Az országgyülésen felhozott, csak a kétévi katonáskodás szolgálati időt kivánjuk törvény szerint életbeléptetni.

b) Az ujonczjutalék létszámának leszállitása mellett foglalunk állást.

Méltóságodnak, kérésünk megujitása után, maradtunk honfiui tisztelettel választópolgárok: Keczöl (Sopron megye), 1903. évi márczius hó 2-án. (P. H.) Erős Károly biró és 47 társa.« *(Felkiáltások: Kinek szól ez?)* Hja, azt nem tudom! *(Derültség.)* De jön itt még egy jobb! *(Olvassa):*

»6.744. ikt. sz.: Magyarláposi választókerület népgyülése. Mélyen tisztelt képviselőház! Mi, a magyarláposi választókerület polgárai az Urnak 1903-ik esztendejében márczius hó 8-ik napján Magyarláposon népgyülést tartottunk, s ezen állást foglaltunk a képviselőház asztalára letett katonai törvényjavaslatok ellen. Hazafias kötelességünknek tartottuk, hogy felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül tiltakozó szavunkat felemeljük azon ujabb merénylet ellen, a melylyel különben is már egészen kiszipolyozott nemzetünk, imádott hazánk polgárainak vállaira ujabb terheket akarnak rakni.

Ez ujabb pénz- és véráldozat elhordozására teljesen képtelenek vagyunk. A keserüség pohara csordultig tele van. Vidékünk szegény. 10 évvel ezelőtt a magas kormányhatalom e vidék egyetlen megélhetési eszközét is elvette a rójahidai vasüzem beszüntetésével. A mult évben pedig a jó Isten bocsájtott árvizet veteseinkre. Mindenünk megsemmisült. Most már az éhhalál kopogtat ajtóinkon. Esztendők hosszu sorára van szükség, hogy részben bár kárpótolva legyünk a mult év csapásáért. Jajkiáltásunktól visszahangzott az egész sajtó, — de az illetékes körök a legnagyobb czinizmussal tértek napirendre a mi siralmaink felett. És miért ne, mikor csak negyvenezer emberről van szó?

Mint villámcsapás, ugy hatott a hir, hogy a helyett, hogy a magas kormány enyhitő balzsamcseppekkel közelednék a mi vérző sebeink sajgó fájdalmának enyhitésére, a nemzettől ujabb pénz- és véráldozatot követel.

Onmagunk iránti kötelességből tiltakozunk ez ellen. Jól tudjuk azonban, hogy erőtlen hangunk csak »kiáltó szó« lesz a pusztában, mert a fényes márványpaloták büszke lakói nem ismerik a kunyhók nyomorát. De azért mégis felemeljük szavunkat, hogy e nehéz borus időkben ne legyen Magyarországnak egyetlen pontja se, honnan ne hangozzék a tiltakozás a hadi kormány szertelen követelései ellen. A katonai terhek alatt már is roskadozunk. A földmives a barázdában, az iparos a műhelyében, a kereskedő az üzletében és a többi egyaránt kora reggeltől késő estig azért izzad, hogy legyen meg a katonának a fényes gombja, egyenruhája. És hogy legyen szuronya, melyet a békés polgár mellének szegezhet, ha ez királyért és nem a császárért, ha a »Himnusz«-ért és nem a »Gott erhalte«-ért merészel lelkesedni.

Mélyen tisztelt képviselőház!

Ne vegyék el utolsó fillérünket is, ne vigyék el katonának minden fiainkat! Ne dobják be a nemzet minden erejét annak a szörnyetegnek, a katonai Molochnak gyomrába. Maradjon tartaléknak is valami, — »mert rossz időket élünk; rossz csillagok járnak«, koldusok nem fogják az osztrák ármádia támadásaival szemben megvédelmezni a hazát.

A képviselőház, a midőn hazánk egén sötét vihar-felhő ül — a midőn hazánk Kanaán földjéről a nép vándorbotot vesz kezébe és idegenben keres uj hazát, — ne daczoljon a nemzeti akarat megnyilatkozásával, hanem, miként férfiukhoz illik, seperjen el mindent, a mi utját állja a nemzet boldogulásának! És a mi a fő, mossa le már rólunk azt a gyalázatot, a mely minden igaz hazafinak arczába kergeti a vért, hogy a mi fiaink német nyelven vezényeltetnek és a kétfejü sasos fekete-sárga zászló alatt eskettetnek fel a császárhűségre és a monarchia védelmére. Hogy legyen a magyarnak tekintélye, — ha jogait elengedi koboztatni, — ha a hadseregben sem nyelvének, sem lobogójának helye nincs, — s ha a »Gott erhalte« és nem a »Himnusz« az imádsága, ha a katonaság nem a magyar alkotmányra esküszik fel?

Hazafias tisztelettel kérjük fel a képviselőházat, hogy a katonai törvényjavaslatokat vegye le napirendről és utasitsa a kormányt, hogy

Digitized by Google

rövid időn belül törvényjavaslatot adjon be, a melyben mondassék ki a magyar önálló hadsereg felállitása magyar vezényszóval és jelvényekkel.« Hogy szavazhatnók meg tehát az ujonczokat! Mi nem helyezzük magunkat az egész nemzettel ellentétbe, nem leszünk az országnak kárára, mint a kormánypárt. (*Olvassa*): »Mondassék ki továbbá, hogy a katonai szolgálati idő három évről kettőre szállittatik le.«

Ez a nemzet jogos kivánsága. — Ezért dobog ma minden sziv. — Ma még csak kérjük. Holnap már követeljük, — s azután...? nem fogjuk drágának tartani sem a vért, sem az életet!

Ma még csak lágy szellő a mi kivánságunk, holnap már vihar, s azután?... orkán, mely mindent magával ragad, — mert a »népszava Isten szava«, — »s inkább kell Istennek engedelmeskedni, mint az embernek!« Kelt a magyarláposi népgyülésben. Magyarlápos, 1903. márczius 8-án. Barabás Samu s. k., elnök, Voith József s. k., jegyző. (*Éljenzés a szélsőbaloldalon.*)

T. képviselőház! Ehhez már kell egy kis kommentárt füznöm. Mikor a nép, az ország igy beszél, azzal ellentétbe magát senki, ha még oly nagy ur is, nem helyezheti. Én is azt mondom, hogy a nép szava Isten szava. Ma már elmult az az idő, midőn a királyok és a császárok Isten kegyelméből uralkodtak; ma a király és a császár a mi kegyelmünkből, a nép kegyelméből uralkodik, (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) és nem a nép van a császárért, hanem a császár van a népért. S mikor az a 19 millió háromszázezer magyar — mert hiába beszélnek a mindenféle gondolkozásu emberek arról, hogy nem vagyunk többen, csak 10 milliónyi számban Magyarországban, mert ez csak akkor igaz, ha csak azt veszszük, a ki született magyar, de az a román testvér is magyar szellemben nyilatkozik, s igy az román ember ugyan, de magyarországi, — tehát, ha 19 millió háromszázezer ember követeli a magyar nyelv jogát, akkor az a nemzet jogos követelése, a melyből nem engedhet, hanem a király kell, hogy engedjen. Ez pedig csak önöktől függ. Czélt is értek volna, ha a kormány elment volna akkor, a mikor ő Felsége itt volt, elébe és követelték volna önök egyhangulag, hogy teljesitse a nemzet kivánságait. Pedig akkor sokan mondták, hogy tartsanak értekezletet és nyilvánitsák ki, hogy mi az álláspontjuk a katonai programmra nézve. Hanem akkor nem tettek semmit sem. Pedig ha sarkukra állottak volna, ma már mindent megkaptunk volna; mivel azonban akkor nem mozdultak, tessék most sarkukra állani, mert különben mi obstruálunk tovább életrehalálra. (*Derültség a jobboldalon. Helyeslés a baloldalon.*)

De talán jobb lesz, ha tovább olvasom. (*Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Mozgás a jobboldalon.*)

Hatvan nagyközség 1903. évi márczius hó 1-én tartott népgyüléséből a következő féliratot intézte a képviselőházhoz (*olvassa*):

»T. képviselőház! A törvényhozás elé terjesztett katonai javaslatok tárgyalása alkalmából az országszerte megnyilatkozott nemzeti tiltakozásból Hatvan nagyközség is kivette részét és 1903. évi márczius hó 1. napján megtartott népgyülésen egyhangu lelkesedéssel a következő határozatot hozta:

Hatvan közönsége és független polgárai tiltakoznak a népgyülésen a könnyelmü, csupán hóditási kalandra vágyó, a magyar nemzetet vérében és vagyonában megtámadó, életerőiben elsorvasztani törekvő, a magyar népre elviselhetlen terheket rakni akaró, idegen érdekeket szolgáló benyujtott katonai javaslat ellen s ezért a népgyülés határozatilag kimondja:

1. A magyar országgyülés képviselőházához feliratot intéz, hogy a beterjesztett katonai javaslat a napirendről levétessék.

2. Felhivja a kerület és Heves vármegye képviselőit, hogy választóik akaratához és Heves vármegyénk feliratához hüen szavazatukat a javaslat ellen adják be.

3. Az országos függetlenségi pártnak a javaslat ellen becsületesen folytatott s folytatandó önfeláldozó hazafias küzdelméhez csatlakozva felkéri, hogy minden módon igyekezzék megakadályozni a javaslat törvénynyé válását s hasson oda, hogy az általános szavazatjog behozatalával hasonfontosságu határozatok az igazi közérzületnek megfelelően döntessenek el.

Midőn a népgyülés megbizásából eme határozatot a t. képviselőház tudomására hozzuk, hazafiúi tisztelettel kérjük, hogy jelen feliratunkat a katonai javaslatok tárgyalásánál felolvastatni, napirendre tűzni, és az abban kifejezett közóhajnak s nemzeti követelményeknek megfelelőleg elintézni méltóztassék. Hatvan, 1903. évi márczius hó 1-én. A népgyülés megbizásából: Csépány Géza s. k., elnök. Baditz Zsigmond s. k., jegyző.

Nyiregyháza szab. kir. város lakosai a következő feliratot intézték a képviselőházhoz (*olvassa*): »Mélyen tisztelt képviselőház! Nyiregyháza város és Szabolcs vármegye szomszédos községeinek polgárai a folyó évi márczius hó 8-án Nyiregyházán pártkülönbség nélkül egybegyülvén, az igen tisztelt képviselőház előtt tárgyalás alatt álló azon törvényjavaslatok felett, melyek közül az egyik az 1889. évi VI. törvényczikk 14-ik §-ának módositását, a másik az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlását, illetve a póttartalékosok egyrészének kivételes igénybevételét czélozza, beható tanácskozást folytattak.

Ezzel kapcsolatban tárgyalás alá vette több ezer főből álló népgyülésünk az emlitett katonai javaslatokkal kapcsolatos azon kérdéseket is, melyek ez idő szerint a közvéleményt országszerte oly élénken foglalkoztatják.

Digitized by Google

A népgyülésen egyhangulag elfogadott és ezen kérvénybe foglalva a mélyen tisztelt képviselőház elé terjeszteni rendelt határozat a következő:

1. »A Nyiregyházán 1903. évi márczius hó 8 án tartott népgyülés, a melyre Nyiregyháza város és Szabolcs vármegye szomszédos községeinek polgárai pártkülönbség nélkül sereglettek össze, hazafiui aggodalommal és mély megdöbbenéssel szerzett tudomást arról, hogy a hadügyi kormányzat az ország katonai terheit ujólag fokozni akarja.

Ezen oknál fogva gondos mérlegelés alá vevén a fenforgó viszonyokat és körülményeket, minthogy ennek eredménye szerint Magyarország népének eddig is csak a legvégső erőfeszitéssel elviselhető közterhei a nemzet gazdasági tönkretétele nélkül immár nem emelhetők; minthogy továbbá egy pillanatig sem szenvedhet kétséget az, hogy miként a multban, ép ugy a jövőben is bármikor, ha édes hazánkat komoly veszedelmek fenyegetnék, honáért annak minden fegyverfogható polgára sikra szállani, vagyonát, vérét és életét áldozni mindig kész leend, — ez idő szerint azonban nem is állitja senki, hogy hazánk ilyen veszélyben forogna:

ezekre való tekintettel a népgyülés a katonaság létszámának és vele együtt a katonai terheknek czélba vett felemelése ellen teljes meggyőződésből és lelke egész erejéből tiltakozik.

2. Minthogy viszont meggyőződése az, hogy a magyar katonaságba vetett bizalmának elengedhetetlen alapfeltétele, hogy a haza védelmére rendelt hadsereg minden izében magyar legyen, kivánja és követeli a népgyülés, hogy a magyar hadseregben és az ahhoz tartozó hadtestekben kizárólag magyar tisztek alkalmaztassanak; szolgálati és vezényleti nyelve a magyar legyen; a magyar haderőben a magyar lobogó, magyar czimer és magyar szinek alkalmaztassanak!« Itt sok tótajku ember is van s ez is mind követeli a magyar vezényleti nyelvet.

(Olvassa): »Végül miután a honvédségnél és a külföld több államában is bebizonyult, hogy két év a sorhad kiképzésére teljesen elegendő; a magyar népnek értelmi képessége és általában harczra termett volta pedig magában véve is feleslegessé teszi a harmadik szolgálati esztendőt; és mert nemzetgazdasági tekintetekből is kiszámithatatlan hordereje van annak, hogy a családok legmunkabiróbb tagjai épen legerőteljesebb korukban ne vonassanak el a szükségesnél hosszabb ideig családjaiktól:

kivánja és követeli a népgyülés, hogy a három évi tényleges katonai szolgálat ideje két évre leszállittassék!«

Mélyen tisztelt képviselőház! Midőn ezt minden pártpolitikai czélzat és külső, vagy bármely idegen helyről eredő kezdeményezés nélkül, egyedül édes hazánk és magyar nemzetünk jóvoltának érdekében megnyilvánuló véleményünket és a meghozott határozatban kijelentett kivánságainkat a t. képviselőház tudomására juttatjuk, azon bizalomteljes reményben teszszük ezt, hogy bár törvény szerint az országgyülési képviselők törvényhozói minőségükben nem kötelesek elfogadni utasitásokat megbizóik részéről, — de az országszerte felhangzó egyértelmü panaszos hangok és kivánságok elől még sem zárkózhatnak el ridegen és nem sulyosbithatják az általuk képviselt, beléjük bizalmát helyező egész nemzetnek különben is immár csak alig elviselhető terheit akkor, mikor erre semmi kényszerítő ok, semmi igaz indok nincs! Kelt Nyiregyházán, az 1903. évi márczius hó 8-án megtartott pártszinezet nélküli népgyülésből. Beniczky Miksa s. k., a népgyülés elnöke. Orsovszky Gyula s. k., a népgyülés jegyzője.

Van itt, t. ház, mindjárt egy másik érdekes felirat: Hont vármegye törvényhatósági bizottságának felirata, mely igy hangzik:

(Olvassa): »Mélyen tisztelt képviselőház! Szatmár-Németi város törvényhatósági bizottságának az ujonczlétszám felemeléséről szóló két törvényjavaslat elvetése tárgyában vármegyénk közönségéhez intézett átirata törvényhatósági bizottságunk 1902. évi deczember hó 30-án tartott rendkivüli közgyülésében tárgyaltatván, a vármegye közönsége, méltányolva Szatmár-Németi város közönségének átiratában foglaltakat, tekintettel az egész országban tapasztalható kedvezőtlen gazdasági helyzetre, az ipar, a kereskedelem, de különösen a mezőgazdaság válságos állapotára, a népre vetendő sulyos közterhekre és különös tekintettel, hogy ez idő szerint közvetlen indok, mely a létszám felemelését indokolttá tenné, nincs, s hogy végül távolabbi okok sem kényszeritenek a honvédelemről való fokozottabb gondoskodásra, a véderő fejlesztését a mai viszonyok között szükségtelennek és lehetetlennek tartja, miért is teljes bizalommal azon kérelemmel fordul a mélyen tisztelt képviselőházhoz, hogy az előtte fekvő és az ujonczlétszám felemelésére irányuló teljesen indokolatlan és felesleges törvényjavaslatot elvetni méltóztassék.

Hont vármegye törvényhatósági bizottságának 1902. évi deczember hó 30-án tartott rendkivüli közgyüléséből. Hont vármegye közönsége nevében: Czobor s. k., alispán.«

Elnök: A képviselő ur beszédét félbe kell szakitanom, a mennyiben a most szőnyegen lévő javaslat nem az ujonczlétszám felemeléséről, hanem az ujonczok mennyiségének megállapitásáról szól. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az mindegy!)* Ennélfogva ezek a feliratok nézetem szerint nem tartoznak a tárgyhoz, *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zajos ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* és kérem a t. képviselő urat, hogy csak olyan feliratokat czitáljon, a melyek a tárgyhoz tartoznak. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Ellenmondások a szélsőbaldalon.)*

Nessi Pál: Ez az elnök ur szubjektiv felfogása, a melyet mi nem osztunk! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Digitized by Google

Lengyel Zoltán: Hiszen az ujonczlétszám megállapitásáról beszél! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Hiszen csak a szoldateszkáról beszél, és itt a katonai javaslatról van szó! Nem engedjük magunkat terrorizálni senkitől. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Az a javaslat, a melyre vonatkozólag e feliratokat beküldötték, az 1889: VI. 14. §-ának módositásáról szól. Ha azt levették a napirendről, az nem számit! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Nessi Pál: Teljes szólásszabadságot követelünk. *(Zajos felkiáltások jobbfelől. Hányan beszélnek? Az egész párt beszél?)* Nem engedjük terrorizáltatni magunkat!

Elnök: Ez nem terrorizmus, ez teljesen objektiv alkalmazása a házszabályoknak, melyek nem engedik a tárgytól való ilyetén eltéréseket.

Gabányi Miklós: T. ház! A mélyen t. elnök urnak annyiban csakugyan igaza van, *(Mozgás jobbfelől. Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* mert ez a felirat a Szatmár városhoz való csatlakozásról és nem az ujonczokról beszél, de mégis ki van fejtve benne, hogy a magyar vezényleti nyelvet s a többi minket megillető jogokat követelik ők is, tehát fel kellett olvasnom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Hiszen a rendes ujonczjavaslat tárgyalásakor is jogunk van a feltételeket megállapitani! *(Zaj a szélsőbaloldalon: Felkiáltások jobbfelől: Hányan beszélnek?)*

Gabányi Miklós: Mindezeket azért tartottam szükségesnek felolvasni, hogy ezzel indokolhassam és bizonyithassam, hogy az egész nemzet ellene van az obstrukczió leszerelésének; *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és annak, hogy bizalmat szavazzunk és ujonczot adjunk *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* annak a kormánynak, a mely a magyar vezényleti nyelvet az 1867: XII. t.-cz. értelmében nekünk meg nem hozta. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Mielőtt szünetet kérnék, még kijelentem, hogy én azért is szükségesnek tartom ezeknek felolvasását, sőt akár százszor is való elmondását, mert a t. kormány és a t. szabadelvü párt a nemzet óhajaival és jogos érdekeivel teljesen ellentétbe helyezkedik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Épen olyan dolog ez, mint a hogy a vallásos ember az olvasót, azt az u. n. rózsafüzért imádkozva morzsolja, és elmondja imáját százszor is egymásután: épen ugy vagyunk mi ezzel is, és azt hiszik, hogy annak a százszori Miatyánknak nincsen haszna? Inkább használ az, mint bármi más. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én is, a midőn ezt olvasom, az inkább használ, mint árt. Csak azért olvasom, mert én is fel akarom önöket világositani, hogy a nemzet ezt akarja. Szükségét látom most már még inkább olvasni; hátha ezzel meggyőzöm önöket és csakugyan belátják, hogy az egész nemzet akarja ezt. Tehát ne harczoljanak ellene, hanem követeljük ő Felségétől mindnyájan, hogy biztositsa majd a magyar nemzetnek törvénybe iktatott jogait. *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Eszembe jut itt egy megtörtént dolog; anekdotának is beillik, de tényleg megtörtént. Józsefháza községének református papja Árokházy Dániel volt. Ezelőtt néhány esztendővel egyszer szénát gyüjtetett. Józsefháza községben háromajku emberek laknak: svábok, a kik római katholikusok, oláhok, a kik görög-katholikusok és magyarok, a kik reformátusok. Neki is vegyesen voltak dolgosai, de legtöbb volt a református és görög katholikus. Egyszer szénagyüjtés közben óriási mennydörgés és villámlás keletkezett, mely elől a munkások, mivel máshova nem menekülhettek, mindnyájan az árokba bujtak, hol a római katholikusok és görögkatholikusok egymásután vetették magukra a keresztet. Egyszerre egy nagy durranás hangzott fel, melytől a pap majdnem megsiketült; erre ő is az árokba bujt és egymásután vetette magára a keresztet, miközben folyton azt mondogatta: ha nem használ, nem árt, ha nem használ, nem árt. *(Élénk derültség a szélsőbaloldalon. Zaj jobbról.)* Nem mondta: az Atyának és Fiunak és Szentlélek Istennek nevében ámen, mint a katholikusok, hanem csak azt: ha nem használ, nem árt, ha nem használ, nem árt. És mi szerencse érte? A tüzes istennyila nem csapta meg. *(Élénk derültség.)* Már most, ha én önöknek ezt felolvasom, azt hiszem, hogy ez, ha nem is használ, de ártani semmi szin alatt sem fog. *(Élénk derültség.)*

Most még egyet akarok mondani. Nem tudom, hogy vajjon gróf Tisza István miniszterelnök ur dörgedelmes beszédének, melyet Körber kollégája ellen tartott, lesz-e annyi haszna, mint az Árokházy Dániel keresztvetésének? Mert meglehet, hogy Bécsben aztán a tüzes istennyila beleüt ebbe a tüzes beszédbe és az lapsus linguaevé változik. Sőt egész nyiltan mondom, ha most vagy Körber, vagy Tisza miniszterelnök ur meg nem bukik, akkor az egész egy kicsinált komédia, paklizás volt. Ha valamelyik megbukik, akkor nem az; de ha egyik sem bukik meg, akkor én azt hiszem, hogy a miniszterelnök ur mondta Körbernek, hogy beszéljen igy meg igy a magyar nemzet ellen, hogy azután ő egy ilyen nagy Eroberungot csinálhasson a képviselőházban.

Volt még olyan nagy ember is, a ki tőlem kérdezte itt a folyosón — a nevét elhallgatom, az illető ugy is tudja — No Gabányi, meg vagy elégedve a gróf Tisza István nyilatkozatával? Én, az igazat megvallva, azt mondtam: Én nem hiszek neki, mert esetleg holnapután azt fogja mondani, hogy az lapsus linguae volt. Ezt feleltem rá: Adja Isten, hogy ez be ne következzék.

Most ismét fogom olvasni a feliratokat, mert azt gondolom, hogy ez, ha nem használ, ártani nem fog. *(Derültség.)*

Digitized by Google

Lengyel Zoltán: Ugyanehhez a törvényjavaslathoz küldettek be a kérvények!

Gabányi Miklós: Ezzel akarom megindokolni és bizonyitani azt, hogy az országból az a rengeteg irat azért jött fel, hogy semmit se szavazzunk meg annak a kormánynak, a mely az 1867 : XII. törvényczikket meg nem valósitja.

Debreczen város népgyülése a következőket határozta el. Azért akarom ezeket felolvasni, hogy hátha belátja a szabadelvü párt és a kormány, hogy nekünk igazunk van. *(Olvassa)*:

»Debreczeni népgyülés. Mélyen tisztelt képviselőház! Debreczen sz. kir. városának törvényhatósági bizottsága 1902. évi november 26-iki közgyüléséből a mélyen tisztelt képviselőházhoz feliratot intézett, tisztelettel kérvén, hogy:

»tekintetbe véve hazánk társadalmi, anyagi és nemzetgazdasági viszonyait: sem a póttartalékosok behivásáról, sem az ujonczlétszám felemeléséről szóló kormányjavaslatokat, melyeket sulyosaknak s a mellett a jelen viszonyok között feleslegeseknek is tartunk, elfogadni ne méltóztassék.«

Ugyane városnak polgársága pedig a mai napon megtartott népgyülésen párt- és osztálykülönbség nélkül egyhangulag elhatározta, hogy a fentebb idézett felirat támogatására, egyszersmind a magyar nemzeti hadsereg szervezéséért a mélyen tisztelt képviselőházhoz ujabb feliratot intéz s ennek benyujtására küldöttséget alakit és hatalmaz meg.

Midőn e határozat alapján a közgyülés feliratának fentebb idézett kérelmi részét a mélyen tisztelt ház nagybecsü figyelmébe ajánljuk: egyuttal a választók ezreiből alakult népgyülésünk egyhangu határozata alapján a magyar nemzeti hadsereg szervezését ezennel tisztelettel kérjük.

Indokaink a következők:

Magyar hazánknak független államisága, önálló nemzeti alkotmánya, nekünk polgárainak zengzetes magyar nyelvünk, szabadságunk, nem kevésbbé féltett kincsünket képezi s nem kevésbbé várja oltalmát a hadseregtől, mint országunk határainak, területének épsége, köz- és magánvagyonunk.

Hogy épen felsorolt kincseinket, javainkat honnan érheti veszedelem: hazánk multjának történelme mutatja meg.

Kétszáztizenhét esztendeje, mióta Budavára a török hódoltság alul felszabadult. E két századot haladó idő óta a mi háborut magyar hazánk viselt: kizárólag Ausztria miatt viselte, mely nem képes lemondani az egységes birodalom nagyhatalmi ábrándképéről, s ebből folyólag azon törekvéséről, hogy minket előbb koldusbotra juttasson, azután függetlenségünktől, alkotmányunktól, nyelvünktől megfosztva, tartományai közé beolvaszszon.

Az erőszak már több izben fel is függesztette alkotmányunkat, csaknem mindig olyan időszakban, midőn a trónralépéstől a koronázásig még nem védte a királyi hitlevél és eskü.

Ily időszakokra alkotmányunk megvédéséről intézményes biztositékokkal gondoskodni hazafiui kötelességünk. Ez intézményes biztositékot magában a hadseregben kell létesitenünk, e czélra olyan nemzeti haderőt szerveznünk, melynek minden tagja, tábornoktól a közvitézig, esküvel legyen kötelezve alkotmányunk, önállóságunk és függetlenségünk megvédésére. Máskép csak aggodalommal gondolhatunk annak lehetőségére, hogy az a másfél milliónyi haderő, mely alkotmányunk megvédésére volna rendeltetve, ily időszakban talán épen az ellenkezőre, alkotmányunknak, féltett szabadságunknak megsemmisitésére fog mozgósittani.

Ez az első és legfőbb indokunk a magyar nemzeti hadsereg szervezésének szükséges volta mellett!

Ehhez képest minden egyéb csak alárendelt szerepet játszik. E szükségletről feltétlenül gondoskodni kell, ha még nem szólna róla a törvény, uj törvény alkotásával, ha pedig van róla törvény, ennek haladéktalan végrehajtásával!

De merjük vitatni, hogy van ilyen törvény, az 1867 : XII. t.-cz., mely a »monarchia« két államának egyebek közt teljes paritást biztosit. Ez alapon joggal követelhetnők, hogy a mely helyet 35 éven át a német nyelv az egész hadseregben állitólag czélszerüségi okból elfoglalt: a most következő 35 éven át szintén az egész hadseregben a magyar nyelv foglalja el. De mi ezt nem követeljük. Megérjük felényivel, hogy t. i. a magyar állam területén sorozott ezredek magyar nemzeti alapra helyeztessenek, magyar nemzeti hadsereggé szerveztessenek, a mint ezt a magyar állam szuverénitása, honvédelmi s nemzetgazdasági érdekei megkivánják.

Hacsak leigázott nemzet szerepére nem vállalkozunk: nem szabad engednünk, hogy hadseregünkben, a paritás alapján szerződő másik állam nyelve kedvéért, a mienk háttérbe szoritassék, a nem államalkotó nemzetiségekével egy szinvonalra helyeztessék.

Ha csak azt nem akarjuk, hogy szertelen nagy hadseregünk érték és belső erő nélküli embertömeggé sülyedjen le: haderőnkbe létszámszaporitás helyett a lelkesedést, a diadalnak ez egyetlen biztositékát kell öntenünk, e végett vezényletben és szolgálatban magyar nemzeti nyelvünket, nemzeti jelvényeinkkel együtt teljes érvényre juttatnunk.

Nagy elfogultság nélkül ezzel szemben nehézség nem támasztható. Az 1890 : V. t.-cz. 23. §-a szerint háboruban a hadvezér honvédségünket vagy külön, vagy »a közös hadsereg csapataival egyesitve alkalmazza«. E törvényszakasz helyességét, életrevalóságát a hadgyakorlatok fényesen igazolták s igy a magyar nemzeti hadseregnek magyar vezényszó melletti alkalmazása fennakadás nélkül életbeléptethető. Sőt életbeléptetése egyenesen hasznára válik nemzetnek és hadseregnek egyaránt.

Digitized by Google

Anyanyelvünkön gyorsabban megy a kiképzés s elég lesz kétévi szolgálat.

Ez által a tényleges szolgálatban lévők száma egy harmadrészszel kevesbedik, a nélkül, hogy a tartalékból mozgósitható haderő észrevehetően kevesbednék.

A haderő fentartására forditott költség is csökken egy harmadrészszel, viszont ugyanennyivel gyarapszik a polgári munkaerő. Egyszerre két tényező: a vagyonosság, a jólét emelése. E jólét emelkedésével teljesen elenyészik a létszám fokozásának képzelt szüksége. Hiszen a létszámnak három év alatt 60.000 fővel szándékolt emelése a mostani másfél millió főhöz képest 4%-ot tesz s kétséget nem tür, hogy ha a létszámot ennyivel emeljük: legalább ugyananynyival több fog belőle a hadi fáradalmak miatt idő előtt harczképtelenné válni, mert koldus népnek satnyák az ifjai. Nyereség tehát semmi. S a veszteség — a nemzetgazdasági veszteség óriási.

Mig a hadilétszám értéktelen 4%-kal szaporodnék: addig az ujonczlétszám a mostani 38.000-hez képest 16%-kal emelkednék. Bátran elmondhatjuk tehát, hogy az adózó nép terhe 20%-kal növekednék, mert hiszen az elvonni szándékolt munkaerő adója is a többiek vállaira nehezednék.

Ismerjük a szegény nép küzdelmét. Az eddigi terhet sem birja. Keresete nincs, elvonja az osztrák ipar. Étele, itala méregdrága a szörnyü sok fogyasztási adó miatt. Százezrei roskadtak már össze, százezrei vándoroltak már ki a magyar nemzet fiainak. Ujabb megterhelés esetén ijesztően fog szaporodni a tönkrejutók s kivándorlók száma, de terhök itthon marad, hogy leverje lábukról a létért még tovább küzködő többi polgárokat.

Ime tehát, mostani állapotában a hadsereg nem megvédi, hanem elfogyasztja, fölemészti erőnket és vagyonunkat!«

Lengyel Zoltán: Nem vagyunk negyvenen!

Gabányi Miklós: No hát én a falnak nem olvasok! *(Derültség. Felkiáltások: Most már vagyunk negyvenen! Olvassa):*

»Mélyen tisztelt képviselőház! A trónnak csak a nemzet lehet erős támasza, de nem a koldus, — hanem az erőteljes nemzet. Méltóztassék a trónnak ezen túlterhelt oszlopát, magyar nemzetünket érdemlett gondozás alá venni, terhét könnyiteni. Uralkodónk és nemzetünk érdekével az ujonczlétszám emelését megtagadni, ellenben e helyett alkotmányunk védelmére az egyedül megnyugtató intézményes biztositéknak a magyar nemzeti hadseregnek szervezését elhatározni. Kelt Debreczenben, az 1903. márczius 15-én tartott népgyülésből. Mély tisztelettel: Márton Imre s. k. elnök, dr. Fejér Ferencz s. k. jegyző.«

Én azért tartom érdekesnek ezeknek felolvasását, mert ebből levonhatják önök a tanulságot, hogy nem szabad abbahagyni az obstrukcziót, nem szabad megszavazni az ujonczlétszámot, mig egy olyan kormány nem jön, mely az 1867 : XII. t.-cz. végrehajtását kieszközli, elhozza a magyar vezényleti nyelvet, a nemzeti szinü zászlót, a magyar czimert, mely megigéri a magyar tisztek áthelyezését és azt, hogy a hadsereg esküt tesz az alkotmányra és a Gotterhaltét nem hallja soha a magyar. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

(Olvassa): »6.928. ikt. sz.: A turai (Pest m.) 48-as és függetlenségi kör. Tisztelt képviselőház! A kormány által beterjesztett s a tisztelt képviselőház előtt alkotmányos tárgyalás alatt lévő ujonczlétszámfelemelési törvényjavaslat ellen, hasonlóan az ország törvényhatóságaihoz és számtalan község hasonló feliratához képest, mi is tiltakozó álláspontot foglalunk el:

mert az ország közgazdasági helyzete, a földmivelésnek és iparnak, valamint a kereskedelemnek lenyügözött állapota és pangó helyzete, a különben is szükségtelen ujonczlétszám sok millióra menő költségeit teljesen elviselhetetlenné teszik;

mert továbbá a káros törvényjavaslatban elfoglalt álláspont az országnak 1867 óta, tehát 34 éven át követett ujonczozási politikájával is ellenkezik; mivel 1868-tól 1903-ig, tehát 34 év alatt összesen csak 6.000-rel emeltetett az ujonczok létszáma s ezen 34 év alatt 38.000-ről 44.000-re emeltetett az ujonczlétszám; mig most egyszerre közel 13.000-rel kivánja a kormány káros törvényjavaslata az ujonczok létszámát felemelni s ezzel Magyarország polgárságának vér- és pénzadóját az elviselhetetlenségig felcsigázni;

mert végül a kormány megtagadta mindazon nemzeti követelményeket, melyek minden hadseregnek elengedhetetlen lényeges ismérveit képezik; mivel nemzeti nyelv, nemzeti lobogó és nemzeti czimer nélkül nemzeti hadsereg nem is képzelhető, csak zsoldosok puszta tömege.

Mindezek alapján arra kérjük a tisztelt képviselőházat:

méltóztassék az ujonczlétszámfelemelést tárgyazó törvényjavaslattól hozzájárulását megtagadni.

A turai (Pest megye) 48-as és függetlenségi kör nevében és megbizásából: Révész János s. k. jegyző, Szaszkó Imre s. k. elnök és 75 társuk.

7016. ikt. sz.: Abara, zemplénvármegyei község polgárai. Mélyen tisztelt képviselőház! Kétségbeesett elszomorodással fogadtuk a hirt, hogy kormányunk, a helyett, hogy máris elviselhetetlen terheinken könnyitene, a képviselőház elé terjesztett katonai javaslatban a hadseregre fizetett pénz- és véradónak ujabb, óriási felemelését kivánja.

Meggyőződésünk, hogy ez az adóemelés amugy is elszegényedett népünket a végső romlásba fogja taszitani.

Digitized by Google

Meggyőződésünk, hogy a hadsereg, mostani német szervezetében, nem védelmünkre, de romlásunkra van, mert üldöz mindent, a mi magyar, s akadályozza a magyarság nemzeti fejlődését. Saját fiatalságunkon tapasztaljuk ezt, a mely a hadseregben való szolgálat alatt teljesen elidegenedik a magyarságtól.

Ilyen hadseregre indokolatlanul még többet áldozni bűn akkor, mikor a legszükségesebbre, mikor még iskolákra, sőt maholnap már kenyérre sem telik, mikor a nyomorszülte kivándorlás oly óriási, hogy már csak az nem menekül a romlás elől Amerikába, a ki olyan szegény, hogy még utravaló költsége sincs.

Azért az alulirott községi előljáróság, a képviselőtestület megbizásából mély tisztelettel s a nép képviselőinek hazafiságába vetett bizalommal kéri a képviselőházat, hogy utasitsa el ezt a kárhozatos, nemzetrontó törvényjavaslatot.

A mélyen tisztelt képviselőtestületnek alázatos szolgái: Szabó András biró és 7 társa.

Örvendek, hogy a t. honvédelmi minister ur itt van, mert most a három évet kiszolgált katonákról óhajtok hozzá egy kérdést intézni, a melyre kérem, legyen kegyes akár ma, akár pedig minél előbb egész őszinte, igaz választ adni nekem.

Czikket is irtam volt a »Független Magyarország«-ba a bentartott hároméves katonákról ez évi szeptember 14-dikén. Ebben nagyon szépen kifejtettem, meg is mutatom a miniszter urnak, egy kis hiba van benne, odaadom, tessék megczáfolni. *(Zaj.)* De most épen azért intézek kérdést a t. honvédelmi miniszter urhoz, hogy legyen kegyes megmondani, miért tartották benn a hároméves katonákat? A ki katona volt, annak azt tudnia kell.

Normális körülmények között a hároméves katonai szolgálati idő mindig ujesztendőkor telik ki, de a szolgálati kötelezettség a három év leteltével, vagyis szeptember 30-dikán ér véget a rendes viszonyok között. Most is, ha hazaengedték volna szeptember 30-dikán a három évet kiszolgált katonákat, semmi fennakadás nem lett volna. Megmondom, miért?

A három évet kiszolgált katonák rendesen szeptember 30-dikán vagy október 1-én hazamennek. A magyarországi kontingens kitesz 40—42.000 embert. Október, november és deczember hónapokban a rendes szolgálatot az egy- és kétéves katonák teljesitik minden fennakadás nélkül, sőt ha az ujonczok bevonulnak, akkor minden századtól hat embert alkalmaznak az ujonczkiképzéshez; tehát most is, ha az ujonczok bevonultak volna októberben és az öreg katonák hazamentek volna, még hat-hat ember minden századtól elesett volna. 140 ezredet számitok — nemcsak a gyalogezredeket, mert ilyen csak 102 van — minden ezrednél 12 századot, minden századnál hat embert, és ebből kiszámitottam, hogy 13.600 emberrel kevesebb tett volna szolgálatot az egy- és kétéves katonák közül, hogyha az ujonczok bevonultak volna, mert ezek az ujonczkiképzéshez lettek volna alkalmazva.

Ez iránt egyenes és nyilt kérdést intézek a t. honvédelmi miniszter urhoz, mert hiszen bizonyos, tudom szentül, hogy a hároméves katonák bentartását a szolgálat nem kivánta. *(Zaj a jobboldalon.)* Bebizonyitottam, hogy nem kivánta, mert hiszen máskor, a mikor hazaengedik a három évet kiszolgált katonákat, az egy- és kétéves katonák közül október, november és deczember hónapban, a mig az ujonczkiképzés tart, még 13.600-al kevesebben teljesitik a szolgálatot. Ezt mindenki tudja, a ki katona volt. Az ujonczok, a mig ki nem képzik őket, — a Prüfungot karácsony előtt teszik le — nem tesznek szolgálatot, csak az egy- és kétéves katonák, ezek közül pedig 13.600-al kevesebb tett volna szolgálatot, mert az ujonczkiképzéssel lettek volna elfoglalva. Mi ok volt tehát a katonák visszatartására? Hiszen háboru nem volt kilátásban, a szolgálat pedig nem kivánta.

Én azt gondolom, — s legyen kegyes a honvédelmi miniszter ur ezt egész őszintén megmondani — hogy csak azért tartották őket vissza, mert kilátásban volt az, hogy választásokat rendelnek el s ott talán szükséges lesz a 42 ezer katonára. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert más ok azoknak a visszatartására nem volt, a szolgálati érdek nem kivánta, háboru pedig nem volt. Sőt én most attól tartok, t. ház, a mint a czikkemben is kifejtettem, hogy daczára annak, hogy megigérték, hogy hazaengedik őket, — mert semmi szükség sem volt arra, hogy eddig is visszatartsák, mert hiszen itt lézengenek a katonák Pesten is — hogy nem fogják őket még januárban sem hazabocsátani; hiszen ujesztendő után csak ugy szükség lesz rájuk, mert ujoncz nem lesz, akármit csinálnak, ha törik, ha szakad, mi azokat meg nem szavazzuk. *(Derültség és helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig nem tartják őket vissza, akkor inkonzekvensek lesznek, mert akkor miért tartották őket vissza eddig is? Én tehát azt hiszem, hogy ujév után is bent fogják őket tartani, a mi elég hiba és indokolatlan dolog, sőt én, mint a multkori éjjeli ülésen elmondottam, még vád alá helyezném a pénzügyminisztert is azért a 4 millió korona felesleges kiadásért, a mi szükséges volt arra, hogy azt a 42 ezer embert október, november és deczember havában elláthassák.

Én tehát azt hiszem, hogy haza lehet őket ereszteni; mert ha ujonczlétszám nem is lesz, redukálni lehet az őrségeket. Minek ezeket ilyen nagy létszámmal kiállitani, ha szükség van a katonára? Hiszen ha végignézünk a város utczáin, azt látjuk, hogy katonák vezetik a kutyákat sétálni; *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* még pedig nem privátdienerek, hanem a tiszt az Offiziers-Equivalenten, azon a 8 pengőn tart magának

Digitized by Google

ordonánczot, a ki azonban nem teljesit ordonáncz-szolgálatot, hanem kutyát fürészt. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ezeket be kell rukkoltatni szolgálattételre, a tiszt pedig a 8 forinton tartson magának privát szolgát, akkor lesz elég katona a szolgálattételre, ha rögtön haza is eresztik a kiszolgáltakat.

Roppant nagy, a mint már emlitettem, a helyőrségi szolgálat is. A transzportház őrségére Bécsben 63 ember megy, pedig elég volna egy őrmester, egy freiter és 9 ember. Az Augarten-őrségre megy 40 ember, pedig oda is elég volna kevesebb, egy őrmester, egy freiter és 9 ember itt is megtenné a szolgálatot. Ott van a Hofburg őrizetére a Hofburgwache, az Arciergárda, a testőrség meg a Burgzsandárok. A Burgwachera 63 ember küldetik s van közte egy kapitány, egy szubaltern tiszt, egy tiszthelyettes, egy őrmester, 4 zugszführer, egy freiter, egy flügelhornista, meg 52 ember. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: a szelsőbaloldalon: Látszik, hogy szakember! Derültség jobbfelől.)* Hogyne, ugy tudom, mint a Miatyánkot! A Burgthorwachehoz a várta alig van egypár száz lépésnyire és mégis egy szubaltern tisztet, egy tiszthelyettest és valami 40 embert küldenek oda. Szóval mindezeket redukálni lehet. Ugy, hogy ha hazaeresztenék is a kiszolgált katonákat, semmiféle fennakadás nem történnék.

Én tehát csak arra kérem a t. honvédelmi miniszter urat, legyen kegyes egészen egyenes és őszinte választ adni arra, hogy mi az oka annak, hogy ezek a katonák továbbra is visszatartattak, mert a mint kifejtettem, hogyha az ujonczok be is vonultak volna, és a háromévesek hazabocsáttattak volna, ujévig az ujonczok ugy sem tettek volna szolgálatot, hanem csak az egyéves és kétéves katonák. A visszatartásnak tehát semmi értelme sem volt.

A t. honvédelmi miniszter ur, a mikor itt első programmbeszédét elmondotta, reánk azt a benyomást tette, hogy benne a legjobb érzelmü magyar honvédelmi minisztert nyertük. Adja az Isten, hogy ugy legyen. És épen azért, mert reményünk és bizalmunk továbbra is a honvédelmi miniszter urban összpontosul, elvárom, hogy egész őszintén lesz kegyes válaszát ezekre a kérdésekre megadni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

No de most megint tovább olvasok, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* mert meg akarom győzni a t. túloldalt, hogy nem szabad leszerelni azzal a kormánynyal szemben, a mely nem hozza a nemzeti nyelvet *(Olvassa):*

»6927. ikt. sz.: Komárom vármegye közönsége. Mélyen tisztelt képviselőház! Budapest, Arad, Szatmár-Németi és Debreczen sz. kir. városoknak a katonai javaslatok elvetése iránt a mélyen tisztelt képviselőházhoz intézett feliratait mai napon tartott közgyülésünkben tárgyalás alá vettük. Teljesen átéreztük nevezett törvényhatóságoknak a szóban forgó javaslatok elleni feljajdulásának jogosultságát. Soha sem riadt vissza a nemzet az áldozatoktól, a mikor a haza veszélyben forgott s az áldozatokra valóban szükség volt. Nem látjuk át, mi teszi indokolttá azt, hogy a jelenlegi sulyos gazdasági viszonyok közt hivatásától annyi munkáskéz elvonassék s azok eltartására a nemzetre ujabb teher háruljon. Midőn a nemzet szellemi és anyagi fejlődésének érdekében számos kérdés megoldásra vár, a melyeknek a hadügyi kormány által már eddig is követelt áldozatok miatt háttérbe kellett szorulniok, — méltán tölthet el bennünket aggodalommal az, hogy az országtól ily czimen ujabb áldozatokat kérnek.

Elölnevezett törvényhatóságok feliratihoz teljes mértékben hozzájárulva, részünkről is kérjük a mélyen tisztelt képviselőházat, hogy tekintetbe véve hazánk társadalmi, anyagi és nemzetgazdasági viszonyait, sem a póttartalékosok behivásáról, sem az ujonczjutalék felemeléséről szóló kormányjavaslatokat, a melyeket sulyosaknak s a jelen viszonyok között feleslegeseknek is tartunk, elfogadni ne méltóztassék.

Komárom vármegye törvényhatósági bizottságának 1902. évi deczember hó 22-én tartott közgyüléséből. A vármegye közönsége nevében Ghyczy Dénes s. k., alispán.«

Ime tehát, Komárom vármegye is csatlakozik a többiekhez, hogy semmit sem szavazni meg annak a kormánynak, sem indemnityt, sem ujonczot, a mely nem hajtatja végre az 1867. évi XII. törvényczikket.

Azután itt van egy másik.

(Olvassa.) »6.806. ikt. sz.: Bánffy-Hunyad nagyközség, Magyar-Gyerő-Monostor, Középlak és Nagy-Almás községek polgárai. Tisztelt képviselőház! Mi a b.-hunyadi politikai kerület egyes községeinek választó- és adófizető polgárai, a jelen kéréshez csatolt aláirási iveken látható nevünk igazolásával azért folyamodunk az országgyüléshez épen ugy, mint az ország több más lakosai is teszik azt sok ezrekre menő nagy számban, hogy a most tanácskozás alatt levő katonai javaslatok sorsára némi befolyást gyakorolhassunk a tekintetben, a mely tekintet vezérli állandóan nekünk magyar embereknek gondolkodás-módunkat.

Mi ugy tudjuk az őseinkről ránk maradt történeti irásokból, hogy a magyar nemzetnek nemcsak önálló magyar hadserege volt örökké, hanem maga a magyar, hazája féltett érdekeinek megvédése szempontjából minden magyar egyszersmind katona is volt s ezen magyar hadsereget vezették legjobbjaink, leghősiesebb magyar férfiaink, vezették és vezényelték magyar nyelven, a magyar trikolor, a magyar nemzeti zászló alatt. Igy volt ez a magyar nemzeti királyok, az Árpádok idejében, igy volt a vegyes királyok, sőt a Habsburgok alatt is jó ideig.

Midőn azonban a XVIII-ik század első felében sikerült az osztrák háznak s a török kiüzésével és az erdélyi fejedelemség különálla-

Digitized by Google

sának megszünésével erőhöz jutott osztrák politikának a Rákóczi Ferencz szabadságküzdelmeit erőszakosan elfojtani, Ausztria területén kivül a kétfejü sas szárnyait egész Magyarországra kiterjeszteni, midőn Mária Terézia véres erőszakkal osztrák katonává tette a magyar határőrvidék lakosságát: akkor szünt meg a magyar katonaság magyarsága és 180 esztendő óta csak egyetlen egyszer (1848—49-ben) vezényelték magyarok a magyar hadsereget magyar nyelven, Rákóczi-induló mellett, magyar lobogó alatt, és a mi fő, tisztán magyar érdekek kivivására; azóta máig: német a tiszt, német a vezényszó, sárga-fekete a zászló és a Rákóczi-indulóból Gotterhalte lett, és a mi fő, első sorban mindig Ausztria és az osztrák politikai érdek megmentése a czél. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi szeretnők okvetetlenül ismét visszaállitani az önálló magyar hadsereget, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ugy a mint megvolt annak teljes önállósága a történeti időkben.

E czélunk elérésénél legnagyobb akadálynak látjuk a király tanácsosai közül azon férfiu tényked ését, a ki nagyon hosszas időn keresztül ült a magyar honvédelmi miniszteri székben, a ki beterjesztette most is azon katonai javaslatokat, melyek uj terheket rónak a magyarok vállára, majdnem az elviselhetetlenségig.

Ennek a férfiunak működése hasonlit nagyban Metternich és többi bécsi kanczellár-miniszter tényked éséhez, kik mindig olyan politikával jöttek le Bécsből Budapestre, mely tetszetős volt az osztráknak, de káros volt a magyarnak; hasonlit működése az 1840-iki gyászos tábornok viselkedéséhez is, mert bukik időnkint minden kormányférfiu, de ő mégis marad állandóan épen, mint megmenthette saját bőrét az a tábornok és bitófára küldte az aradi 13 vértanut és a többi áldozatokat.

Isten mentsen, hogy b. Fejérváry Géza személyét összehasonlitsuk Metternich és Görgey személyével, de megbocsát a világ, ha kijelentjük, hogy lehetetlen a Fejérváry tényked éseiből vissza nem emlékezni a Metternich és Görgey Artur tényked éseire. Ez az emlékezet még büszkébbé, még önérzetesebbé teszi a honvédelmi minisztert, ha olyan jó osztrák, a milyennek mutatja magát; de ha olyan magyar ember, mint mi, ne érezze sértve magát akkor sem, hanem javuljon meg nemcsak érzelmileg, hanem tettekben, vonja vissza javaslatát, vagy pedig tegyen egyidejüleg javaslatot a magyar önálló hadsereg felállitása iránt.

Mi alázatos tisztelettel alulirottak épen arra kérjük az országgyülés egyetemes tanácsát, hogy ezen, most tanácskozás alatt lévő katonai javaslatokat mindaddig meg ne szavazza, mig a honvédelmi miniszter javaslatot nem nyujt be az önálló hadsereg felállitása iránt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Bánffy-Hunyadon, 1903. márcz. 10-én. Különben hazafias tisztelettel vagyunk alázatos szolgái: Bánffy-Hunyad nagyközség, továbbá Magyar-Gyerő-Monostor, Középlak és Nagy-Almás községek választó- és adófizető polgárai.« *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Huszonöten vagyunk csak, elnök ur!

Endrey Gyula: Nem vagyunk negyvenen!

Nessi Pál: Nem lehet tanácskozni!

Elnök *(csenget)*: Majd intézkedni fogok! *(Több képviselő az elnök csengetésére a terembe jön.)*

Miután most már kellő számban vagyunk, a tanácskozást folytatjuk.

Gabányi Miklós *(olvassa)*: »6004. iktatószám. Közép- és Felső-Pulya sopron megyei községek adófizető polgárai.«

Ezek is nem mind magyarok, hanem nagyobbrészt idegen nemzetiségüek, halljuk tehát, hogy mit mondanak. *(Olvassa)*:

»Tisztelt képviselőház! A magyar kormány olyan katonai javaslatokkal lépett ujabban az országgyülés elé, a mely javaslatok tőlünk, adófizető polgároktól, vér és pénz dolgában elviselhetetlen áldozatot követelnek. Azért tisztelettel kérjük a képviselőházat ezen javaslatok visszautasitására és a kétévi katonai szolgálat behozatalára.

Kérelmünket a következőkkel indokoljuk:

A katonaság számának tervezett fölemelése ujabb, sulyos teherrel jár az országra nézve; már pedig a közterhek most is oly annyira igénybe veszik anyagi erőinket, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* hogy ezeknek ujabb szaporodását elviselni lehetetlenség. Ezért keresnek oly sokan — bár fájó szivvel — uj hazát; mert itt megélniök képtelenség.

Sőt azt is kérjük, hogy a katonai szolgálat három évről két évre leszállittassék. Részint saját tapasztalásunkból, részint fiainktól tudjuk, hogy a harmadik évi katonai szolgálat fölösleges; pedig az országnak mily sok pénzébe kerül és mennyi munkás-kezet von el a kenyérkeresettől!

Ezeknél fogva mi, alulirott közép- és felsőpulyai adófizető polgárok, tisztelettel kérjük az országos képviselőházat, hogy a tárgyalás alatt levő katonai javaslatokat a velük járó nagy terhek miatt visszautasitani és a kétévi katonai szolgálatot behozni kegyeskedjék. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Maradunk a tisztelt képviselőháznak hazafias tisztelettel

Közép-Pulyán (Sopron m.), 1903. évi febr. 9-én, Mészáros Kálmán és 128 társa.«

Maros-Torda vármegye törvényhatósági bizottság. Mélyen tisztelt képviselőház! A m. kir. honvédelmi miniszter ur mult év november havában két törvényjavaslatot terjesztett az országgyülés elé és pedig az egyik a póttartalékosok behivásáról, a másik az ujonczlétszám felemeléséről szól.

Digitized by Google

Mindkettő mennyire időszerütlen a mostani nehéz viszonyokhoz képest, legjobban igazolja az a körülmény, hogy az előbbi javaslatot, még mielőtt a képviselőház tárgyalás alá vette volna, a honvédelmi kormánynak el kellett vetnie.

Megmaradt azonban a másik, a mely szintoly sulyos terhet rak a már görnyedő nemzet vállaira, ha még nem sulyosabbat, mint az előbbi.

Nem tartjuk szükségesnek terjedelmesen foglalkozni azon nehézségekkel, nem látjuk szükségét ecsetelni azon nehéz, nyomasztó anyagi viszonyokat, melyek lehetetlenné teszik a már is igen sulyossá vált katonai terheknek eme ujabb követelésekkel leendő szaporitását; nem, mert meg vagyunk győződve, hogy a mélyen tisztelt képviselőház minden egyes tagja igen jól tudja a nemzet kimerült helyzetét és szivén viseli a nép sorsát.

Elég utalnunk a rossz gazdasági viszonyokra, csekély iparunk, kereskedelmünk pangására.

Mennyivel jobb volna azon áldozatokat, azon milliókat, melyeket ezen javaslatok keresztülvitele igényel, — épen a sinylődő gazdasági élet megerősitésére, fiatal kereskedelmünk, iparunk támogatására s igen sok, még hiányzó jótékony közintézetek létesitésére és fejlesztésére forditani.

Mert nemcsak azon milliók vonatnak el a nemzetet alkotó nép véres verejtékével szerzett csekély keresetéből, melyeket a katonaság szaporitása igényel, hanem elvon még igen sok munkás kezet, a szegény földmivelő családok legerőteljesebb segitségét, támaszát, fentartóját, azon családoktól, kik az adók nagy részét szolgáltatják.

De ha tekintjük, mennyire nehezen, mennyire szüken telik ezen nép keresetéből a már meglevő túlnagy közterhek hordozása, nem csodálható, ha az ország minden részén feljajdul a szegény, kimerült nép, hogy a már is elviselhetetlen terhét egy kétszeresen sulyos, ujabb követeléssel akarja a kormány még növelni. — Kétszeresen sulyos a népre ezen követelés, mert mikor nagyobb megterheltetést ró a családokra, ugyanakkor megfosztja talán legerősebb munkás kezeiktől, s a produktiv erő elvonásával a kevesbedő keresetből még több adót, több terhet kiván.

Épen ezért a kormány által beterjesztett eme javaslat a legkomolyabb aggodalommal tölt el bennünket; mely, ha törvénynyé válik, már a túlnehéz terhek elől idegen államokba menekülő véreinket még inkább elkeseriti, még inkább ösztönzi hazájuk elhagyására.

Reméljük azonban, hogy a képviselőház, mielőtt elhatározását kimondaná, a nemzet állapotát, a gondjaira bizott nép sorsát minden irányban mérlegelni fogja s inkább javára, mint ujabbi megterhelésére fogja, ezt a jogot használni, melylyel a nemzet felurházta.

Bizunk! S bizalmunknak azon kérelemben adunk kifejezést, hogy a mélyen tisztelt képviselőház az ujonczlétszám fölemelésére vonatkozó törvényjavaslatot, mint az országra nézve károst, — utasitsa vissza.

Maros-Torda vármegye törvényhatósági bizottságának 1902. deczember 23-ikán tartott rendkivüli közgyüléséből. Farkas Albert s. k., alispán.«

Szatmár vármegye közönsége. Mélyen tisztelt képviselőház! A póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslat visszavonása után az ujonczjutalék felemelését követelő két ujabb véderőjavaslatot nyujtott be a kormány. Ha a visszavont javaslat izgalomba hozta, mondhatni, az egész nemzetet, még indokoltabb a felháborodás és a komoly aggodalom, mely ezen két utóbbi javaslat törvényerőre emelkedése esetére gondolva, nemzetünket s vele törvényhatóságunkat is elfogja.

A magyar nemzet honfoglalása óta egyezer éven keresztül oly fényes bizonyságot nyujtott a hazaszeretet erényeinek, mint kevés nemzet, ha komoly veszély fenyegetett, nem volt anyagi és véráldozat oly nagy, melyet egymás között versenyre kelve, ne sietett volna a haza oltárára vinni, és nem ismerünk ma sem határt az áldozatban hazánk védelmére, de mai viszonyaink között veszély egy oldalról sem fenyeget, e mellett mai véderőnk fentartása is sokkal nagyobb terhet ró ránk, mint a mennyit közgazdasági fejlődésünk megakasztása nélkül Magyarország népe elviselhetne — épen lángoló hazaszeretetünk parancsszavát követjük, ha a hadügyi kormányzat részéről követelt minden ujabb felesleges pénzáldozat ellen tiltakozunk.

Nem kell részleteznünk az ország évről-évre sulyosbodó gazdasági helyzetét, nem kell kimutatnunk, mennyire nem állanak arányban a folyton növekedő katonai kiadások a nép teherviselési képességével, szomoruan érezzük iparunk és kereskedelmünk fejletlenségét s e téren a nyugati államokkal szemben versenyképtelenségünket, nyomasztólag tapasztaljuk a munkáskéz hiányát.

Ily körülmények között oly jelentékeny munkaerőnek — mint az czéloztatik, — a produktiv gazdasági tevékenység teréről való elvonása s a létszámfelemeléssel járó költségtöbblet méltán kelt aggodalmat minden igaz magyar hazafi keblében s az ország közgazdasági jövőjét fenyegető veszélylyel szemben nem lehet hazáját szerető honpolgár, a ki a hadsereg harczképességének fellesztését alárendelt jelentőségünek ne tekintse.

Hazafias aggodalmunkban teljes bizalommal fordulunk a mélyen tisztelt képviselőházhoz kérelmünkkel, hogy az országra vészt hozó előterjesztett katonai javaslatoknak törvényerőre emelkedését megakadályozni méltóztassék.

Szatmár vármegye közönségének Nagykárolyban, 1902. évi deczember hó 12-én tartott rendkivüli bizottsági közgyüléséből. Szatmár vármegye közönsége nevében: Nagy László s. k., alispán.

Digitized by Google

»Kézdivásárhelyi függ. és 48-as kör.« »Mélyen tisztelt képviselőház! Minden magyar ember mélységes tiszteletet, rajongó szeretetet érez szivében édes hazája s koronás királya iránt.

E tisztelet és szeretet készt mindnyájunkat arra, hogy a szükséges vér- és pénzáldozatot örömmel rakjuk le a haza oltárára s a trón zsámolyára; de ugyanez a tisztelet és szeretet parancsolólag kényszerit minket arra is, hogy minden túlkövetelés és telhetetlenség ellen fölemeljük tiltakozó szavunkat, kérve, esdve, követelve az illetékes tényezőktől az ilyszerü kivánságok visszautasitását.

Ily túlkövetelésekkel állunk szemben, mélyen tisztelt képviselőház, az ujonczlétszám fölemelése és az udvartartás költségeinek fölemelésénél.

Hazánk nagyságáért, trónunk fényéért — ujból hangoztatjuk — áldozatot nem sajnálunk, de a végletekig fokozni a terhet nem lehet, mert valamint a túlfeszités elszakitja a hurt, ugy a túlterhelés leroskasztja, tönkreteszi az adózó polgárokat s a haza fentartóinak szájából kihuzza a betevő falatot, az emberi élet legminimálisabb föltételét.

De miért is akarják a katonaság létszámát emelni; azon katonaság létszámát, mely nem a miénk, melyre ha rátekintünk, sir a szemünk, fáj a lelkünk. Talán bizony ugy gondolkoznak a jó urak, hogy ezzel ismét egy lánczszemet vernek kezünkre; sőt mi több, ép a mi költségünkön, a mi véres verejtékünkön.

Ime egy bárányról két bőrt lehuzni! Ez a százados sorvasztó politika egy ujabb mestervágása leend.

Nem! Egyetlen csepp vérrel, egyetlen fillérrel többet áldozni, többet odadobni ama mindent fölfaló rettenetes molochnak nem lehet, nem szabad!!«

A választásoknál nem igy szólottatok! Most pedig megszavaztok a terhünkre mindent, még a kötelet is!

»És itt kisért az udvartartás költségeinek fölemelése is. Vajjon, mélyen tisztelt képviselőház, az egy van-e a milliókért, avagy a milliók vannak az egyért? Mi az előbbit hiszszük s azt hirdetjük fennen mindenhol.

Ha nyomorog a millió, ám hadd érezze meg azt az egy is; ha a szüken jutó falat keserü a nemzetnek, ám mért ne izlelhetné meg azt más is?! Ime a szomszéd Románia királya, az általános szegénységre tekintettel, le tudott mondani fizetésének feléről s mi hasonlóan szegények és nyomoruságban sinylődők, mi még fölemeljük azt?

Mély sebhelyek tátonganak e szegény nemzet sokat sanyargatott testén. Küzködik a földmives; gondokkal terhes éjeket virraszt át az iparos és kereskedő s ha rövid ideig pihenésre hajtja le fejét: rémes álmok, a jövő borzalmas képe riasztja fel szendergéséből; tengődik a tisztviselő; kiaszott sovány kezét nyujtja felénk a tanügy s vérben forgó szemekkel leskelődik az elégedetlenség, a zugó tompa moraj megtestesitője: az alsó néposztály.

Hát mindezt nem látnák, nem vennék észre a nemzet választott képviselői? A nép szegénységét, siralmas helyzetét elfeledték volna a márvány lépcsőzetes palotákban, a szemkápráztató fény és pompában? Elfeledték volna, a midőn a szavazó polgárok kezét megfogva, sok szép igéretet tettenek?«

»És vajjon nem vennék tekintetbe a milliók szánalmas életét, a fölötte szédítő magasban lévő, tőle távol élő uralkodó családi tagok? Rideg tekintettel, még ridegebb szivvel követelnék az ujabb százezreket, hogy legyen még több pénzük, mit idegenben elköltsenek?

Hihetetlen!

Épen azért, mivel hihetetlennek tartjuk ezt, mély tisztelettel járulunk a képviselőházhoz: kérve, hallgassa meg a végsőig elcsigázott szegény nép kiáltó szavát; hallgassa meg a magyar nemzet keleti őrtálló katonáinak, a támogatásban soha nem részesitett pusztuló székelyeknek hazaszeretet sugallta őszinte szavait, s utasitsa vissza e két törvényjavaslatot, mely ezernyi ezer család dolgos kezét akarja elvonni s kiürült zsebeinknek utolsó fillérét is elvenni.

»A kézdivásárhelyi függetlenségi és 48-as kör« 1903. január hó 4-én tartott évi rendes közgyülése határozatából. Kézdivásárhely, 1903. január 22. Mély tisztelettel: Megyaszai Mihály s. k., gyülés jegyzője, titkár, Csutak László s. k., alelnök.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Kézdi-Vásárhely!)*

Nagyon sajnálom, hogy a miniszterelnök ur nincsen itt, mert neki akarok jósolni valamit. Most kérek 10 percz szünetet.

Elnök: Az ülést 10 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Tessék folytatni. *(Felkiáltások jobbfelől: Hol a párt? Hol a függetlenségi párt?)*

Gabányi Miklós: Mikor én itt vagyok, az elég az egész függetlenségi pártnak. *(Derültség.)*

B. Feilitzsch Arthur: Nagyon szegény lehet az a párt.

Gabányi Miklós: Azt mondja a költő: Tudod mi az erő? Akarat, mely előbb vagy utóbb győzedelmet arat.

Daróczy Aladár: Diadalt!

Gabányi Miklós: Az ellenzékben megvan az erő, t. i. az erős akarat, a melynek előbb vagy utóbb győzelmet kell aratnia. Nekünk megvan az erő és akaratunk, hogy az obstrukcziót abba nem hagyjuk, mig a kormány nem hozza az 1867. törvényczikkben megállapitott jogainkat. *(Felkiáltások jobbfelől: Az megvan!)*

B. Feilitzsch Arthur: Jó lesz a 67-es alapokra helyezkedni.

Digitized by Google

Gabányi Miklós: Azt hiszem, eredménye lesz felolvasásomnak, mert az egész ország, az egész nemzet a mi hátunk mögött áll. *(Ellenmondás jobbfelől.)*

B. Feilitzsch Arthur: Kicsit kétségbevonom.

Gabányi Miklós: Az összes katonaság a hátunk mögött áll; a nemzet jövője, az ifjuság hátunk mögött áll. Önök azt mondják, mert többen vannak, hogy önök a nemzet képviselői. Hogy lehet ilyet állitani? 900.000, vagy 930.000 választója van Magyarországnak, ennek a fele hivatalnok. Csak a másik fele szavazott ránk, az sem egészen; tehát nincs képviselve a nemzet. Az igazság az lenne, a miért mi küzdünk: behozni az általános szavazati jogot, a mit én már szüzbeszédemben ...

B. Feilitzsch Arthur: Ez egy szűz felolvasás lesz! *(Derültség jobbfelől.)*

Gabányi Miklós: . . . a melyet 1902. február 15-én tartottam, sürgettem; azért akarom ezt idézni, hadd tudják meg a szocziálisták, mit mondtam már akkor nekik. Én akkor követeltem az általános szavazati jogot, a községenkinti titkos választást és azt mondottam: »A harmadik főkellék, a melyre okvetlen szükség van, az általános szavazati jog behozatala, még pedig én szerintem ugy, hogy minden 24 dik életévét betöltött férfiember szavazó legyen, tekintet nélkül arra, hogy van-e vagyona vagy nincs.« Ezt azért mondom el ujból, hogy, ha ezt behozzuk és akkor elrendeli a miniszterelnök ur ő Felsége rendeletére a választást, akkor fog igazán megnyilatkozni a nemzet. Ha akkor kisebbségben jövünk be vagy nem jön be senki, akkor megérdemli ez a nemzet, hogy pusztitsák el, hogy Ausztria zsoldosává, talpnyalójává, lakájává legyen. *(Zaj a jobboldalon.)* Azután azt mondtam, hogy az általános titkos szavazati jogot községenkint otthon gyakorolják, még pedig leirtam akkor, hogy miképen, leirtam, milyen legyen az a választás, nehogy rászedjék az ellenzéket. Ezek voltak akkor is saját szavaim. Veszem az én kerületemet, a diósadit. . .

B. Feilitzsch Arthur: Mennyiért vette? *(Derültség jobbfelől.)*

Gabányi Miklós: Hetven község van benne...

Elnök: Mennyiben tartozik ez a tárgyhoz?

Gabányi Miklós: Annyiban tartozik, hogy ebből akarom kimutatni, hogy előbb be kellene hozni az általános titkos szavazati jogot, azután elrendelni a választást és akkor volna joga a túloldalnak azt mondani . . .

Elnök: Engedelmet kérek, arról, hogy miért kell behozni az általános titkos szavazati jogot, akkor méltóztassék beszélni, ha ez a kérdés szőnyegen lesz. Most sziveskedjék kizárólag a katonai javaslatokhoz szólani. *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Azt akarom kihozni belőle, hogy ha az általános szavazati jogot behozzuk, ugy hogy minden 24 éves embernek szavazati joga legyen — itt le akartam irni, mikép csinálják a titkos választást — és igy kérdezzük meg a nemzetet, akkor aztán megszavazhatja ez a képviselőház az ujonczlétszámot, ha lesz majd itt rá többség.

Elnök: Ez ellen, a mit most méltóztatott kijelenteni, nem tettem észrevételt, de mivel a részletekbe kivánt belemenni a szónok ur, az ellen szólottam.

Gabányi Miklós: Szóval, a mint már elmondottam, ha az általános szavazati jog behozatala után kérdeznék meg a nemzetet, ha nem is ugy, mint Tóth János képviselőtársam és alelnököm kifejtette volt, akkor tessék feloszlatni a házat, és azután, a mint önök jönnek be többségbe, vagy mi, megszavazzuk majd az ujonczokat vagy nem szavazzuk, tehát akkor lehet majd az ujonczlétszám megszavazását követelni, ha megnyilvánul a nemzet igaz akarata. Elmondottam, hogy három tagu bizottság mehet el majd az egyik községből a másikba, *(Zaj a jobboldalon.)* szóval, ismétlem, ha megnyilatkoznék a nemzet, akkor azután előterjeszthetnék az ujonczlétszámról szóló törvényjavaslatot és akkor meg lehetne azt szavazni.

T. képviselőház! Olyan kormányt, a mely kormány igy dolgozik és igy működik, a mint azt beszédem elején elmondottam, hogy azt kivánja, hogy ne menjünk tovább, hanem szavazzuk meg az ujonczlétszám felemelését és az indemnityt, mert Magyarországot fejleszteni kell másként, inkább gazdasági téren és hogy inkább fogadjuk el azt is, hogy a vezényleti nyelvről lemondjunk örökre, hogy azt felségjoggá tegyük, mert a földmivelést, ipart és kereskedelmet fejleszteni kell, hogy először gazdaságilag erősödjék meg az ország — igy mondják a bölcsek — azt mi nem támogathatjuk.

T. képviselőház! A mikor Széll Kálmán miniszterelnök 1902-ben tárczájának tárgyalása alkalmával azt mondotta itt a képviselőházban, hogy ütött a tizenkettedik óra, ugyanakkor azt is kijelentette, hogy Magyarországnak vagy olyan kiegyezést kell csinálni Ausztriával, hogy 25—30 millióval kevesebbel kell járulnunk a közköltségekhez, a melyeket meg kell takaritani, vagy pedig fel kell állitani az önálló vámterületet, és kurázsija is volt azután ugyanezt egyszer ő Felségének is kinyilvánitani, hogy az ország népe vándorol kifelé és ezt másként meg nem akadályozhatjuk, mint ugy, hogy Magyarországon kell felállitani az önálló vámterületet, különben nem boldogulhat ez az ország, akkor ő Felsége erre felsóhajtott és azt mondta, hogy: Hát akkor én hiába éltem! Erre azután, mint mikor a fonalat elvágják, Széll Kálmán miniszterelnök sem bukása előtt, sem bukása után azt többé fel nem hozta. Pedig Magyarországnak gazdasági boldogulását másként el nem érhetjük, csak ugy, ha egyszer az önálló vámterületet felállitjuk, és most az a kezünkben

Digitized by Google

van, hát akkor ne szalaszszuk el erre az alkalmat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És mi történt azután, t. képviselőház, a mikor obstruáltuk már legelőször a katonai létszám felemeléséről szóló javaslatot? Április havában, a mikor a függetlenségi és 48-as párt megbizásából Kossuth Ferencz, pártunknak t. elnöke azt a propozicziót tette itt a párt határozatából Széll Kálmán miniszterelnök urnak, hogy vegyék le a napirendről a katonai létszám emeléséről szóló törvényjavaslatot, és tárgyaljuk le a már készen levő fontos ügyeket, szavazzuk meg a költségvetést, a beruházásról szóló javaslatot, az állami tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló javaslatokat, a mi 24—48 óra alatt megtörténhetett volna, mert ezek már mind kész ügyek voltak és a bizottságon is keresztül mentek, akkor Széll Kálmán miniszterelnök ur ebbe bele nem ment, mert persze, az volt a legnagyobb baj, hogy ugyanazok ugratták legjobban, a kik most Tisza Istvánt ugratták, a Gézák, valamint az Istenben boldogult habarék-párt és kaszinó-párt, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azt mondván neki, hogy: ne, ne, megnyerjük a csatát biztosan, mert az ellenzék az obstrukcziót nem lesz képes az egész nyáron kihuzni. Már most, mi történik, t. képviselőház, azokkal a szerencsétlen állami tisztselőkkel, a kiknek megigérték már két esztendeje, hogy a fizetésüket rendezik és felemelik? Ezek már kontóztak arra, adósságot csináltak rá, egyik-másik a fürdőbe ment egészségét helyreállitani, vagy ruhát vett a gyermekeinek, mert hiszen biztatták őket már két éven keresztül és ők viszont felbiztatták hitelezőiket két éven át, hogy fizetésük rendezve lesz, több fizetést kapnak és megjavitják dotácziójukat.

És ime, most ez elmaradt, és e mellett elmaradt az is, a mit én a Lengyel Zoltán t. képviselőtársam által ma emlitett interpellácziómban felhoztam, hogy t. i. minden évben a szorgalmasak jutalmat kaptak, a szegények és nagy családuak pedig segélyt. A szolgálati időért is kaptak különösebb kedvezményeket, és két esztendő óta most ez mind abbanmaradt, pedig most már nem 400.000, hanem 800.000 koronáról van szó, a melytől elütötték azokat a szegény embereket, pedig azzal utasitották el előbb emlitett kéréseikkel, hogy most már ugy is rendezve lett a fizetéstek, tehát hallgassatok. A szegények pedig nyugodtan hallgattak is, és most jön Tisza István miniszterelnök ur és leveszi ezt a javaslatot a napirendről. Én azt hiszem, t. ház, hogy ez kortesfogás, és semmi egyéb, mint sakkban tartása az állami tisztviselők, hogy majd a legközelebbi választásnál felhasználja őket. Ugyanezt akarja a t. miniszterelnök ur a közigazgatási tisztviselőkkel is, a kiknek a száján most mézes madzagot huz körösztül. Dehogy akarja az ő fizetésüket is emelni, a mikor szerinte a katonai terhek bizonyosan szaporodni fognak. Hiszen azért nem akarja, hogy az állami tisztviselők fizetése olyan legyen, hogy függetlenek legyenek és tisztességesen meg tudjanak élni — akkor pedig nem történnének ezek a vesztegetések és sikkasztások... *(Elnök csenget.)* Arra jövök rá, hogy a katonai kiadásokra akarja a pénzt felhasználni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Teljesen igaza van!)*

Az ilyen kormányok aztán könnyedén Ausztria kezére akarják Magyarországot juttatni. Néptörzssé akarják tenni Magyarországot! Széll Kálmán megbukott és a király a nélkül, hogy megkérdezte volna belső titkos tanácsosait, inkább arra hallgatott, hogy mit mond neki Körber meg Vesztersteín vagy Veszterheim! *(Általános élénk derültség. Felkiáltások: Welsersheimb!)* Hát nem tudom hogy hivják!

Kinevezte miniszterelnökké Khuen horvát bánt, a ki a mit egy nap mondott, másnap már megczáfolta. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Aztán ide jött a t. miniszterelnök ur, a ki azt mondja, hogy muszáj megszavazni az ujonczlétszámot, az indemnitást és mindent. A vezérleti nyelvet felségjoggá teszik, mert ő Felsége azt követeli. Széll Kálmán is azért bukott meg, mert a korona nem enged. Pedig Széll Kálmán kedves miniszterelnökük volt önöknek, de nekünk is. Khuen-Héderváryнak pedig már nem volt lehetetlenség a katonai létszámról szóló törvényjavaslatot levenni a napirendről.

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Levette ugyan a napirendről a létszám felemelését tárgyazó javaslatot, de mivel egyéb szavát nem tartotta meg, . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Dehogy vette le!)* hát most is napirenden van, csakhogy nem tárgyaltuk; akkor aztán megbuktattuk őt is. Aztán mi történik háromnégy napi futkosás után? Ekkor már a saját embereit kérdezte meg ő Felsége és megint ránk küldték gróf Khuen-Héderváryt. Mégis nagy szegénységi bizonyitvány Magyarországtól, hogy itt van mennyi grófunk és bárónk és valamennyi ott van a szabott elvüek között, aztán ide kellett hozni a horvát bánt, a ki 20 esztendeig zsarnokoskodott Horvátországban,...

B. Feilitzsch Arthur: Ott szenvedett mártiromságot a magyarságért! Igen!

Gabányi Miklós: . . . és mikor leráztuk, megint csak azt küldték vissza. Akkor történt az a szörnyü eset, a kaszinópárt szörnyü dicsőségére, hogy a szegény ellenzéket meg akarták vásárolni. Ilyent még egész Európában sem hallottak. Megpróbálták, és ezt is csak a katonai javaslatok érdekében. Mert az állami tisztviselők fizetését maga Széll Kálmán sem akarta rendezni, csak fogás volt az egész. Minden a katonai javaslatok miatt történt.

Az a vizsgálat is folyt, — azért mondom, hogy lássák, hogy folytonosan ilyen állapotban vagyunk — Dienes Marczit kiszöktették Ameri-

Digitized by Google

kába, elszökik a kezük közül, utlevelet szereznek neki. Ez szép, ez dicsőség. Sőt azt is mondta gr. Szápáry László, hogy abban a légkörben, a hol ő él, ők ugy voltak értesülve, hogy ez a szegény ellenzék megvehető. Azután megmutatta az a szegény ellenzék, hogy ámbár nincsenek milliói, nem vagyunk bankokban, mellékes jövedelmeink nincsenek, de a nyil visszapattant, azonnal fel lett fedezve a megvesztegetés, Pap Zoltán a legelső képviselőtársam, a kit ért volna, visszautasitotta. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Tehát azért, hogy végrehajtsák, a mit Bécs követelt, — mert tulajdonképen Ausztriát és Magyarországot ma Körber, Beck és Bolfras kormányozzák, — mennyi mindent követtek el! De elég az hozzá, ujból megbukott Héderváry. Gróf Tisza István azelőtt már kapott deszignálást ő Felségétől. de nem tudott 48 óra alatt egyetlenegy embert sem fogni a tárczájához, ugy, hogy kénytelen volt visszaadni a megbizatást ő Felségének. És ime, azóta semmi sem változott, a körülmények rosszabbak, mert azután adták ki a chlopy-i hadiparancsot. Még addig csak gyanithattuk, hogy talán végrehajtják az 1867 : XII. törvényczikket, de mikor a chlopy-i hadiparancsot kiadta ő Felsége, akkor nyiltan megmondta, hogy soha, soha, soha! Most nyilt ki a szemünk, és mi is azt modjuk, hogy soha, soha, soha nem adunk ujonczot. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azért tartottam szükségesnek ezeknek felsorolását, mert mi semmi szin alatt öngyilkosságot elkövetni nem akarunk. Hát azután jött gróf Tisza István. A kilenczes kigondoló bizottság, ez aztán különös — itt vannak a tagjai is, de nem nevezem meg őket, hisz ugyis tudják — csak annyit emlitek, hogy az az ex-lexes, frázisos, formulás, paktáló, lapsusos volt miniszterelnök, Széll Kálmán, volt a vezérürüje. Ez a bizottság nem tudta három hétig, mit akar, pedig délelőtt, délután tanácskoztak s még sem jött ki belőle semmi. Miért? Csak tetették magukat, mert azt várták, hogy mit mondanak onnan Bécsből. Mikor ő Felsége legelőször lent volt, nem volt ez a kilenczes kigondoló bizottság megválasztva. Ő Felsége leizent, hogy a szabott elvü párt tartson értekezletet és foglaljon állást a katonai ügyekben és határozza meg programmját a katonai ügyekre vonatkozólag. Akkor — nem mondom, hogy a Hock Jánosok, Nosz Gyulák, Lendl Adolfok, meg Sándor Pálok, ezek akarták, hogy tartsanak értekezletet — azonban a többi leszavazta ugy, hogy csak ő Felségének a királynak parancsára — igy huzódott a dolog — tartottak értekezletet, mert nem merték magukat elhatározni mindaddig, a mig Bécsből nem dezignálnak miniszterelnököt, a ki majd megmondja: Itt van, ez a programmotok, 290 mameluk! *(Zajos derültség és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elég az hozzá, igy huzódott a dolog s a kilenczes kigondoló bizottság — a mint elmondtam — három hétig nem határozott semmit, mig gróf Tisza Istvánnal együtt arra az alapra nem helyezkedett, a melyet már ismerünk. De aztán, mikor gróf Tisza István ezt felvitte, ő Felsége ennyit sem akart, hanem azt akarta, hogy a vezérleti nyelv örökre felségjog maradjon, hogy azt sohasem adja meg, holott a kilenczes kigondoló bizottság nem igy határozta ezt el. Hiszen gróf Tisza István azért, hogy miniszterelnök lehessen, daczára azon tegnapi nyilatkozatának, a melyet a kilenczes bizottságban a többivel együtt elfogadott, elengedte ezt, kivette a programmból. Ezért kinlódik most már igy — ugy, mint Khuen-Héderváry. *(Derültség.)* Arról, hogy ő haragudni fog, ha Bécsből hazajön, mert Körberrel talán rosszul ölelkezett, *(Derültség.)* mi nem tehetünk. Mi is haragszunk, mert haragszik a nemzet.

Gróf Tisza István beterjesztette programmját a képviselőháznak, elkezdtük azt tárgyalni, mert olyan programmot adott, hogy azt elfogadni nem lehetett. Azonban erőszakkal levétette a napirendről. Micsoda rend ez? Igy utoljára nem leszünk hozzá bizalommal és nem adjuk meg neki azt sem, a mit okvetlenül kell. Arra nézve, a mit az egyik nap elmond, másnap — mert Bécsben nem tetszik, — azt mondja, hogy nem igy kell érteni, az csak lapsus linguae volt — mint Ivánka Oszkár mondja. Ha megint másoknak nem tetszik, vagy a kaszinóban nem tetszik, megint elforgatja beszédének értelmét. Hát igy nem lehet, hogy higyjen az ember neki. Igy azt sem tudhatom, hogy az a mennydörgős beszéd, a mit Körber beszédére vonatkozólag elmondott, nem lesz-e szintén lapsus linguae az ölelkezés után.

Igy nem megyünk semmire, t. képviselőház; sőt azt tanácsolom a t. miniszterelnök urnak, — mert ott van pl. Khuen-Héderváry volt miniszterelnök, a ki megbukott, mert fekete gálában jöttem a házba; három óra mulva már megbukott. Széll Kálmán, volt miniszterelnök, mikor harmadszor jöttem fekete ruhába a házba, szintén megbukott. *(Derültség.)* Azt tanácsolom neki, ha miniszterelnök akar maradni, akkor tessék a jövő héten elmenni Bécsbe ő Felségéhez . . .

B. Feilitzsch Arthur: Vasárnap!

Gabányi Miklós: . . . s azt mondani ő Felségének a királynak: Felség, a magyar nemzet nem engedhet, a magyar nemzet jogos követeléséről el nem áll. Az 1867 : XII. törvényczikkre megesküdött Felséged. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 1867-ben, mikor királylyá koronáztatott, olyan esküt tett Felséged: Esküszöm az élő Istenre és annak minden szentjeire, hogy Magyarországot, mint önálló, független országot fogom kormányozni, a magyar országgyülés által — értve a főrendiházat és a képviselőházat — hozott törvények értelmében. Szóval az alkotmányra esküdött meg. Ezt a törvényt

Digitized by Google

1867-ben hozták és ez csak ugy értelmezhető — a mint kimutattam — hogy Magyarországnak, a magyar királynak, a magyar katonaságnak hivatalos nyelve csak e nemzetnek anyanyelve lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha mindezt megmondja a miniszterelnök ur ő Felségének, én állitom, hogy ő Felsége sokkal jobb és sokkal nemesebb szivü, — mert csak a tanácsadók gonoszok, — semhogy megtagadná kérésünket. Ő Felsége igenis azt fogja mondani: Adjuk meg annak a szegény népnek azt, a mit kiván, ugy sem kerül semmibe, hadd álljon helyre a nyugalom, az a nép pedig legyen boldog és megelégedett. Hiszen sem háboruban, sem másutt nem okozhat zavart a magyar vezényleti nyelv, mert háboruban nem kiabálnak, hanem ordonánczokkal intézkednek. Ilyképen tehát semmi akadály nincs.

Szóval menjen fel a miniszterelnök ur ő Felségéhez, mondja el ezeket és hozza le nekünk a magyar nyelvet, illetőleg az 1867 : XII. t.-cz. végrehajtását. Ha ezt eléri, fog menni minden, mint a karikacsapás. De azt kikötöm, hogy ne vegye fel a főhadnagyi ruháját a polgári ruha helyett, vagy is ne mint tartalékos főhadnagy, hanem mint Magyarország miniszterelnöke lépjen ő Felsége elé. Ha pedig ezt, a mit tanácsolok, nem teszi meg a jövő héten a t. miniszterelnök ur, akkor őt elviszi a Mikulás, *(Élénk derültség.)* akkor ő már az én nevemnapján nem fog abban a pirosbársony székben ülni. *(Derültség.)*

Tessék ezt megcselekedni, t. miniszterelnök ur, mert különben nem lesz miniszterelnök. *(Derültség a jobboldalon.)*

Ha azonban ezen ajánlatomat esetleg el nem fogadja a miniszterelnök ur, majd az ülés végén — mert hiszen ugy gondolom, háromnegyed háromig tartozom beszélni *(Derültség.)* — még egy másik ajánlatot is teszek, a mely mellett a kibontakozás lehetséges.

Hanem most egy nagyon jó következik. *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)* Ebben igazán meg van mondva, hogy egy szál ujonczot, egy krajczár adót se szavazzunk meg annak a kormánynak, a mely a nemzet kárára törekszik.

Ugyanis a 6.766. sz. beadványban Csikszentmihály község választói, adófizetői és hadkötelesei, a kik olyan szegény emberek, hogy — a mint hallom — száraz kenyerük sincs és közöttük az éh-tifusz kitörésétől lehet tartani, igy szólnak a képviselőházhoz *(olvassa)*:

»Mélyen tisztelt képviselőház! Édes magyar hazánk legkeletibb határszéléről, a csikkarczfalvi választókerületből, Csikszentmihály községének alulirott polgárai, legmélyebb tisztelettel emeljük fel tiltakozó szavunkat azon ujabb áldozatok ellenében, a miket a hadügyi kormány az uj katonai javaslatban követel, hazafiui tisztelettel kérjük a mélyen tisztelt képviselőházat, hogy a nevezett katonai javaslatokat utasitsa el, s egyszersmind utasitsa a kormányt, hogy a véderőtörvény oly irányu módositását igyekezzék létesiteni, a mely szerint az önálló magyar nyelvü és szellemü hadsereg mentől rövidebb idő alatt létrejöjjön. Utasitsa egyszersmind a kormányt, hogy a kétéves katonai szolgálati idő behozatala iránt intézkedjék.

Mélyen tisztelt képviselőház!

A már is elviselhetetlenné vált terhek alatt odajutottunk, hogy magunk és ártatlan gyermekeink számára még a mindennapi száraz puliszka is nagyon szüken jut ki. Földünk silány, terméketlen. De a mellett még az sincs, a mivel megmiveljük. Marhaállományunkat a sokféle állami adók és községi terhek viselése fölemésztette. Kereseti forrásunk semmi. Fekvő birtokunkat a mesés kamatra dolgozó takarékpénztárak, azok értékének is alig megfelelő kamatárban, a prókátorok által mindennap árvereztetik el. Csak a koldusbottal maradunk, a melylyel egymásután csoportosan kell itt hagynunk drága magyar hazánkat. Nincs senki, a ki a hontalanok keserüségét érezné.

Mélyen tisztelt képviselőház! Volt idő, a mikor a vad tatárok ugy felperzselték a csiki székely községeket, hogy azoknak helyét csak az üszkös fadarabok és az épületek hamudombja jelezte. A mezők be voltak teritve a legyilkolt székely nép hulláival, melyeken a károgó varjak és kutyák lakmároztak. A szivós természetü székely nép mégis megélt, halottaiból feltámadott azon kevesekből, a kik az erdők rengetegeiben életben maradtak. Most a szittya vitézek unokái feje felett a mulandóság halálcsengetyüje szól, melynek gyászos hangjánál az elviselhetetlenné vált terhek nyomása alatt mindennap csoportosan hagyják el azt a földet, melynek minden hantja a dicső emlékü ősök forró vérével van megszentelve, azért a legmélyebb tisztelettel kérjük a mélyen tisztelt képviselőházat, ne méltóztassék a katonai javaslatok elfogadásával ujabb vér- és pénzadót róni ránk, hanem a helyett méltóztassék odautasitani a magas kormányt, hogy a már egyszer megváltoztatott uj katonai törvényjavaslatokat haladéktalanul vonja vissza. Utasitsa a kormányt a véderőtörvény oly irányu módositására, a mely szerint az önálló magyar nyelvü és szellemü hadsereg mentől rövidebb idő alatt létrejöjjön, s még arra, hogy a kétéves katonai szolgálati idő behozatala iránt intézkedjék. Legmélyebb tisztelettel Csikszentmihályon, 1903. évi márczius hó 7-én. Jakab Lajos s. k., alesperes-plébános és 149 társa.« *(Éljenzés a baloldalon.)*

»B. Molnár Sámuel czeglédi lakos, mint a czeglédi népgyülés elnöke. Tisztelt képviselőház! Czegléd város népe f. évi márczius hó 8-ik napján népgyülést tartott.

A nemzet egyetemének — ha egyszer a választásokkal az országgyülést megalkotta — alkotmányos törvényeink szerint nincs joga többet a törvényhozó testület működésébe beleavatkozni.

Digitized by Google

A parlamentáris rendszer elvette a választókerületeknek utasitási jogát. Most a képviselők minden felelőség nélkül intézik az ország sorsát. Csakis a morális felelőség az, a mi azt a képviselőt a közügy szolgájává teszi. Ennek az erkölcsi felelőségnek meg csakis az illető képviselőnek a hazaszeretete, a kötelességtudata az ellenőre.

Ha elavult is az utasitási rendszer; de másrészt az a szabadság, a mi az országgyülési képviselőket környékezi, nem felel meg egészen a népképviseleti rendszer alapjának, ideáljának.

Most az országgyülés tárgyalja a kormány által beterjesztett katonai javaslatot, a miben a kormány több ujonczot, arra milliókat kér.

Czegléd rendezett tanácsu város, mint önálló választókerület, egy tagja a nemzet egyetemének. Mi ugy hisszük, látjuk és érezzük, hogy a magyar nemzetnek, de az egész politikai nemzetnek, illetve államnak, az országnak több katonára szüksége nincs. Másrészt amugy is nagyon nyom a teher. Se a jelenben, se a jövőben ezen nyomasztó terhek fokozását indokolva nem látjuk. Ha szaporitják az ujonczokat, ha emelik az adót, lehet minden egyéb, csak magyar nemzeti, állami érdek nem.

Az államjogunk szerint egy választókerület se szólhat abba bele, a mit az országgyülés csinál. Egyedül a kérvényezési jog van a kezünkben.

Czegléd rendezett tanácsu város megtartott népgyülésén egyhangulag az alábbi határozatot hozta, a mit mi a népgyülés nevében és megbizásából kérvény alakjában a tisztelt képviselőház elé terjesztünk.

Kimondotta a népgyülés:

1. Tiltakozik a hadilétszám tervbevett emelése ellen. *(Helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

2. Kéri a hadilétszám leszállitását. *(Helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

3. Kéri, hogy a 3 évi szolgálat helyett a 2 évi szolgálat hozassék be. *(Helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

4. Kéri az önálló magyar hadsereg felállitását. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

5. Addig is, a mig ez megtörténnék, követeli a magyar ezredeknek Magyarországon való elhelyezését és a magyar tiszteknek kizárólag a magyar ezredekben való alkalmazását. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

6. A magyar nyelvnek mint államnyelvnek a Magyarországon elhelyezett ezredeknél a szolgálatban és vezényletben való használatát. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

7. Kéri, hogy a hadseregben a magyar czimerek, zászlók és jelvények önállóan alkalmaztassanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

8. A honvédségnek tüzérséggel való felszerelését. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

9. Kéri az országgyülés tagjait, hogy a közös hadsereg részére egyetlen egy ujonczot meg ne ajánljanak, egyetlen egy fillért meg ne szavazzanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez a népgyülésnek a jelen kérvényben kifejezett határozata. Mi még a népképviseleti alkotmányt komolyan veszszük. Arra kérjük a tisztelt képviselőházat: hallgassák meg a mi kérésünket. Jusson eszükbe, hogy az országgyülés egyedül és csakis egyedül a nemzet egyetemét, annak érdekeit képviseli. Kelt Czegléden, 1903. évi márczius hó 8-ik napján. B. Molnár Sámuel s. k., a népgyülés elnöke. Márta János s. k., a népgyülés jegyzője.«

A T.-Komlóson, 1902. decz. 22-én tartott népgyülés. Jegyzőkönyv, felvétetett T.-Komlóson, 1902. decz. 22 én az ezen alkalommal pártszinezet nélkül megtartott népgyülésen.

Megjegyzem, hogy ezeknek legnagyobb része szabadelvü, mert hisz Kristóffy a képviselőjük. *(Olvassa)*: »Jelen volt a népgyülésen 1200 polgár.

A népgyülést összehivók nevében Lehoczky Mihály, Gajdács Pál és Karkus Sámuel polgárok választattak meg, a kik a választást elfogadván, Lehoczky Mihály elnök felkérte dr. Bikádi Antal orosházi polgárt, hogy a népgyülés czélját fejtse ki:

Dr. Bikádi Antal az ország szomoru gazdasági helyzetét vázolja s abból folyólag szükségesnek tartja a következő határozati javaslatok elfogadását:

Mondja ki a népgyülés, hogy:

1. Követeli a közös vámterület megszüntetését s az önálló vámterület alapján való berendezést.

2. Tiltakozik a közterhek emelése, tehát a királyi udvartartás költségeinek, a katonai létszám szaporitása és az azzal járó költségek felemelése ellen.

3. Követeli a politikai jogok kiterjesztését a népképviselők választásánál, a községenkinti és titkos szavazás behozatalát.

A népgyülés ezen határozati javaslatokat egy szivvel, lelkesedéssel magáévá teszi s határozatokká nyilvánitja, elrendeli egyuttal, hogy az elnökség a jelen népgyülésről szóló jegyzőkönyv két példányát a kerület képviselője, nagyságos Veres József urnak küldje meg és kérje fel, hogy a jegyzőkönyv egyik példányát a képviselőháznak nyujtsa be azzal a kérelemmel, hogy a képviselőház ezen határozatok figyelembevételére és a szükséges törvényjavaslatok beterjesztésére utasitsa a miniszteriumot.

Ezzel a népgyülést Lehoczky Mihály társelnök berekesztette, a megjelent polgároknak megjelenésükért köszönetet mondván. Kelt mint fent. Lehoczky Mihály s. k., Karkus Sámuel s. k., Gajdács Pál s. k., elnökök. Szabó Lajos s. k., jegyző.« *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk már a saját nézeteit! a saját véleményét halljuk!)*

Hát kérem, én a saját véleményemet mondom, midőn kiemelem, hogy ezek legnagyobbrészt idegen ajkuak, talán nem is igen van magyar köztük és ezek mégis követelik a ma-

Digitized by Google

gyar vezényleti nyelvet. Ezek, azt hiszem, hogy tótok és mégsem a tót nyelvet kivánják vezényleti nyelvül, hanem a magyar nyelvet, a németet pedig semmi szin alatt sem akarják megszavazni, hát akkor hogyan szavaznám én meg az ujonczlétszám emeléséről szóló törvényjavaslatot, mikor igy beszélnek egészen idegen ajku és nyelvü emberek is. De itt van Gömör-Kis-Hont vármegye közönségének felirata. *(Olvassa):*

»Mélyen tisztelt képviselőház! Mai napon tartott bizottsági közgyülésünkön tárgyalás alá vettük Szatmár-Németi szab. kir. város törvényhatóságának folyó évi 242., — Arad szab. kir. város törvényhatóságának folyó évi 28.294/644. — és Debreczen szab. kir. város törvénykatósági bizottságának f. é. 279/15.654. sz. a. az ujonczjutalék felemelése és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen, a mélyen tisztelt képviselőházhoz intézett feliratait.

Tekintettel azon körülményre, hogy megkereső törvényhatóságok feliratait tüzetesen kifejtett indokokat s czélzatokat méltányoljuk s teljesen magunkévá teszszük, s különösen figyelembe véve hazánk kedvezőtlen közgazdasági helyzetét, az ipar, kereskedelem s főleg a mezőgazdaság válságos állapotát, részünkről is tiszteletteljesen felkérjük a mélyen tisztelt képviselőházat: miszerint a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról, megajánlásáról és a póttartalékosoknak a közös hadsereg és haditengerészet békelétszámának kiegészitésére kivételesen leendő igénybevételéről szóló törvényjavaslatoknak, az ujonczjutalék felemelése és a póttartalékosok rendes katonai szolgálatokra való behivására vonatkozó részeit — mint az országra nézve károsokat — elvetni, illetve visszautasitani méltóztassék.

Kiváló tiszteletünk nyilvánitása mellett maradtunk. Kelt Gömör-Kishont t. e. vármegye közönségének Rimaszombatban, 1902.. évi deczember hó 15—16-án tartott rendes téli közgyülésében. A vármegye közönsége nevében: Bornemisza László s. k., alispán.«

Hogy még egyszer szólhassak ehhez a tárgyhoz és még egy ülésen itt beszélhessek, azért egy elleninditványt vagyok bátor beterjeszteni, mely a következőképen hangzik: »Utasitja a ház a kormányt, hogy az egész hadsereg létszámának leszállitása iránt mielőbb törvényjavaslatot terjeszszen be.« Ezt meg is indokolom. Nem csak azt sokallom én, a mi katona a szolgálatban ma van, nem hogy megszavaznám majd valamikor, a mikor akarják, az ujonczlétszám felemelését, hanem én, a ki tudom a katonai dolgokat, a ki voltam katonai szolgálatban, tudom, hogy erre a szaporitásra semmi szükség nincs, mert háboru nem fenyeget bennünket egy oldalról sem. Sőt a mennyire a fegyverek tökéletesitése a mai időben oly nagyon előrehaladt, ily tökéletesitett fegyverekkel és ágyukkal szemben, azt hiszem, okos, józan gondolkozásu ember, bárki legyen is az, háborut nem szivesen visel. Nem is volt háboru 1866 óta; azt hiszem talán nem is lesz soha, mert azt, a mi Bosznia-Herczogovinában történt, nem számitom háborunak, valamint nem számitom háborunak azt sem, a mit viselt Angolország a becsületes, tisztességes búr nép ellen. Mi ellenünk bizony senki sem jön, mert nincsenek gyémántbányáink, geográfiai fekvésünk pedig oly szerencsés, hogy nemhogy minket bántana valaki, hanem még meg is védelmez, mert ő maga is csak igy boldogulhat a saját ellenségei ellen. E mellett nem ismerek olyan zseniális tábornokot vagy táborszernagyot, származzék az akár herczegi ágyból, a ki esetleg, ha háboru ütne ki, két három millió ember ellen védekezhessék és az ily hadseregnek csak az élelmezését is képes volna ellátni. Pl. veszem, ha nekünk háborunk volna valakivel, a mi szövetséges társaink: Poroszország és Olaszország, segitségünkre jönnének. Az a mumus pedig, az orosz nagybirodalom, a mivel ijesztgetnek bennünket, engem nem ijeszt meg. Én magam is folyton benne voltam a mozgósitásban, mert a midőn a garnizont az orosz határtól 100 kilométernyire az oroszok behivták fegyvergyakorlatra, mindjárt azt hiresztelték, hogy már most kiüt a háboru, jön az orosz, el akarja venni az országot, és rögtön mozgósitottak. Esetleg az lehet ellenségünk és megindul két millió katonával ellenünk, és mi is megindulunk két millió emberrel. Hol lesz az a Kriegsplatz, a hol négy millió ember egymást gyilkolhatja? Galicziában talán? Az sem lehet a helye. Igen, százezer ember száz ember ellen elfér ott, de nem két millió két millió ellen. Még az élelmezése is képtelenség. Vegyük például, hogy csak 100.000 embernek elvágják háborus időben az utját, a mikor egy a másikat üldözi, elvágják az élelmijét, a csordáját, barmát, és a százezer ember ellepi egyik-másik vagy két szomszédos vármegyének a területét. Nemcsak a csirkét, tyukot, sertést eszik ott meg, de még a kutyát is megeszik, ha két napig ott kell lenniök. Képtelenség tehát, hogy most háboru legyen; de ha lesz is, akkor sem lehet azt ugy egyszeribe megüzenni. Elég, ha a katona otthon van, papiron megvan, a mint Bolgár Ferencz képviselőtársam egyszer mondotta. Meg kell lenni a létszámnak, legyen is meg papiron és otthon, há szükség van rá, ugy sem üt ki azonnal a háboru, be lehet hivni mindenkit 48 óra alatt még Máramaros legszélsőbb zugából is Budapestre.

Ezzel indokolom meg, hogy ennyi katonára nincs is szükség, a mint már kifejtettem a t. honvédelmi miniszter urnak, mert az a sok czifra őrség fölösleges. Még érteném, ha volna módja az országnak, de nincs. Éhtifusz uralkodik az országban és azért a katonák mégis urasan megélnek és az állami tisztviselőkéhez képest rengeteg a fizetésük. Egy fiatal hadnagy például 1200 forintra megy gázsival, lakbérrel, tisztiszolgai fizetéssel, a mig a járásbirónak, a

Digitized by Google

ki 15—20 évig szolgál és aljárásbirónak, szolgabirónak csak 800 forint a fizetése. Ez a fegyveres béke is tönkreteszi az országot. Ha összeszámitjuk, a mit 1866 óta a katonaságra adtunk ki, megláthatjuk, hogy egy nagy háboru sem került volna annyiba. Ha esetleg háboru lett volna, akár nyerünk, akár vesztünk, a katonaságot hazaengedjük, abból sem lett volna nagyobb kárunk. Azért én azt hiszem, hogy a mai rengeteg katonaság sem kell, mert nem birja el az ország, hanem redukálni kell a költségeket, de az ujonczlétszámot semmi szin alatt meg nem szavazhatjuk, mert követeljük, a mint a felolvasottakból is méltóztatik látni, a vezényleti anyanyelvet. *(Nagy derültség a jobboldalon; felkiáltások: Anyanyelv!)* Ezt felségjognak soha el nem ismerjük. Egyszer s mindenkorra lemondjunk róla? Akkor bizony nem lehetne visszaszerezni, mert az osztrák császár soha sem adja vissza.

Most olvasok megint. *(Nagy derültség a jobboldalon.)* Majd adnak nektek a kerületekben. *(Olvassa):*

7867. iktatószám, a batonyai választókerület népgyülése. *(Mozgás.)*

Holló Lajos: Ez Kristóffy kerülete!

Gabányi Miklós: Ez szabadelvü-párti kerület. Halljuk mit is mond ez? *(Mozgás. Olvassa):*

»Mélyen tisztelt képviselőház! Hazafiui aggodalmaink teljességével, a gazdasági válságoktól összetörten járulunk a magyar országgyülés képviselőháza elé, hogy az egykor a Kanaán gyöngyének nevezett s ma a rohamosan szaporodó terhek miatt kizsarolt alföldről szólaltassuk meg tiltakozó hangunkat.

Mint Csanád vármegye battonyai választókerületének polgárai jöttünk össze Battonyán f. évi márczius hó 29-én, hogy érzéseinket, törekvéseinket, czéljainkat tolmácsoljuk e kérvényünkhöz mellékelt határozat pontjaiban.

Egyetlenegy pontja sincs határozatunknak, mely ezeréves alkotmányjogunk fejlődésének törzsében ne gyökereznék. E viharedzett törvényeinkkel körülbástyázott törzs a mi erősségünk. Ennek oltalma alatt tárjuk fel a mi sebeinket, követeljük igazainkat.

A vérszerződéstől kezdve az aranybullán és az 1791-iki törvényeken át, az 1848-iki törvényekig, őseink a népfenség nagy jogát az országgyülésre ruházták, hogy legyen védője jogainknak, legyen ellenőre a közügyeknek. Egyenjogu tényezőkké avatták az országgyülést a királyi felséggel. Az országgyülésre bizták, hogy oltalmazza meg az alkotmány által biztositott önállóságunkat és függetlenségünket.

Oltalomért, védő karért fordulunk tehát a képviselőházhoz. Arra kérjük, oltalmazzon meg bennünket a katonai követelések túltengése ellen. Védjen meg a katonailag kezünkbe szoritott koldusbot ellen. Arra kérjük, szálljon önmagába és ne szavazzon meg oly javaslatokat, melyek az öncsonkitás bélyegét viselik homlokukon. Ne hallgasson senkire, csak a nép lelkiismeretének megnyilatkozására. Ne féljen senkitől, mikor feljajdulásában és elszegényedésében a nép se fél.

Halljuk, tudjuk, hogy sok szó esik mostan a nagyhatalmi állásról, de vajmi különös fogalma van róla a világnak, mióta 1848—1849-ben csatáról-csatára vesztették el a hadjáratot és Oroszország segitségéhez voltak kénytelenek fordulni, hogy aztán a szövetséges háta mögött felállithassák az akasztófákat.

Gyorsan mozgó, harczilag jól képzett, kifogástalanul élelmezett véderő mindig le fogja győzni az ütemes lépésü, lomha tömegü hadsereget. De legyen ilyen vagy olyan harczkész egy hadsereg, mihelyt szegény, kifosztott, eladósodott, a tönk szélére hajtott nemzet áll a háta mögött, soha győzni nem fog. Angliában világbirodalmi rengeteg hatalmához képest jelentéktelen a toborzott hadserege, mégis győz, mert van pénze, van módja, hogy a kit zászlójához fűzött esküje, azt ne éheztesse, mikor izmainak acélosságára van szüksége. Elkoldusodó népnek döntő pillanatokban koldus lesz a hadserege, mert a milliók, melyek a kaszárnyák fényében és hibbant találmányokban elkallódnak, mint madárijesztő rongyok rínak le a nép csontvázáról.

Nem az ujonczok létszámának felemelése, hanem a gazdasági erők fokozása a győzelem záloga. Nem az ágyutöltelék szaporitása, hanem a meglévő létszám czélirányosabb kiképzése legyen az ország jólétét és véderőképességét szivén viselő kormány feladata.

Minden uj katona, a kit elvonnak a munkától, egyuttal szegénységi bizonyitványa a szoldateszkának. Minden katona, a kit a véderő czéljain túl, fegyverfogható képessége után is visszatartanak parádéra, oly nemzetgazdasági kár, mely kétszeresen gyöngiti a nagyhatalmi állásra helyezkedő, de annak csak árnyékát képező haderőt.

Lehetetlen, hogy a tisztelt képviselőház ne tapasztalná azt a kihivó igazságtalanságot is, mely Ausztriának annyival könnyebbé teszi a katonai terhek viselését, a mennyivel sulyosabbak azok Magyarországnak. A hadseregnek minden felszerelése — némi aránytalanul csekély és olcsó holmik beszerzésén kivül — mind Ausztriában készül. Ott kovácsolják a fegyvereket, ott öntik az ágyukat, ott szövik a posztót, ott készitik az egyenruhákat, ott verik gombra, kardra, sapkára a kétfejü sasokat. Ma már arra sem vagyunk jók, hogy mézes madzagot huzzanak el szájunk előtt. Kiforgatnak, mint a zsákot, kizsákmányolnak, mint rossz földesur a régi jobbágyot.

Hogy volnánk képesek e viszonyok jármát sokáig viselni?

Mennyivel könnyebb volna katonaságot tartanunk, ha a közös hadügyi pénztárba dobott millióink, a katonaság szükségleteit szolgáltató

Digitized by Google

hazai ipar révén, bent maradnának az országban.

Ne csodálkozzanak a tisztelt képviselő urak, hogy ha felháborodásunk eszünkbe juttatja azt a tyukot, melyet végre is, mert nem akart többet tojni, egyszer elevenen, egyszer leforrázva kopasztották meg.

És ha legalább tudnánk, hogy áldozataink árán megmenekülünk a kalandoktól, a vereségektől és a háboruval nyakunkra zuduló államadósságoktól? Ha legalább tudnánk, hogy vérünket és pénzünket belé nem temetik Bosznia sziklái közé, a honnan csak a lekvárkirályság bohóczképe csufolódik velünk.

Vajjon miért? Azért a czopfért, mely háromszáz év óta a legmaradandóbb fegyvere az osztrák hadseregnek. Igaz, hogy tele tüdővel fujják, akár csak Shakespeare Fallstaffja, hogy a »te táborodban Ausztria«, de ennek a tábornak a kétfejü sasát mindig megtépte a vereségek halálmadara; háromszáz év alatt kikoptak Németországból, megverték őket a franciák, belgák, svédek, hollandok, poroszok, magyarok. Az ő osztrák táborukat, azt az Ausztriát nem tartotta össze más, mint a házasság és a könyörület alamizsnája. Ezért az alamizsnáért bekolduláták a világot, hogy mások segitségével foldozzák össze azt az idomtalan, ijesztő vázat, melynek nincs se nemzetisége, se karaktere, se hus, se hal, se ember, se nemzet, csak amolyan lidérez.

Épen e tényeknél fogva az uralkodóház szempontjából volna immár az okos belátás követelménye: az önálló magyar hadsereg. Csak igy szabadulhatna meg a régi tábor vereségeinek gyászos emlékeitől. Csak igy nyerné meg e vértől áztatott föld kipróbált hősiességének és honszerelmének lángoló karjait.

Elzárkózhatik-e a képviselőház e történeti tanulságok, emlékek és hagyományok elől? Gyarapithatja-e azt a tábort, mely legragyogóbb, leggazdagabb tartományait veszitette el, mert sohasem tanult, sohasem feledett és igy eszmével mindig a czivilizáczió mögött kullogott? Megszavazhat-e több ujonczot, több adót annak a tábornak, mely a kalandorok nyegleségével ment és készült a keletre koczkát játszani, hogy a narancs-, czitrom-, babérfaerdők helyett lefoglalhassa a kecskerágó törpe fákat, ékkövek helyett megszerezze a kavicsokat.

Hiszen, tisztelt képviselőház, ha a vaskalap alatt megkövesült osztrák hagyományok lágyelmüségén nem nyugodnának a velünk szemközt ujabban felállitott követelések, akkor egy eszmélő, egy gondolkozó áramlatnak kellene felfrissiteni az osztrák hadsereget és ennek az áramlatnak kellene követelnie, hogy nemzetünk saját lábára állittatván, többé ne mint koloncz vonszoltassék az ármádia foszlányos uszályán, hanem mint önálló szervezetében megifjuljon, megedződjék, zálogául a jövő győzelmének. Ez az önálló hadsereg vérszerint való véreink csatakiáltásában mindjárt megtalálná lelkesedésében a tüzet. Családi és nemzeti hagyományok dicsősége villanyozná fel és ennek riadója mellett soha sem látná többé Königgrätz ködfátyolképét az ő nagy futásával, hanem látná, a mint Mátyás beveszi Bécs városát, a mint a pozsonyi országgyülés lelkesedése magyar hadaival megmenti Mária Teréziát, a mint a Simonyiak huszár nemzedéke a franczia trónon veri ki pipáját, a mint a 48-as honvédek beveszik Budavárát.

Megirta azt réges-régen a honszerelem első nagy énekese: »Dulce et decorum est pro patria mori«. Költők és hegedüsök nélkül is megsugja azt a csöndes magábaszállás és tusakodás óráiban minden képviselőnek a szive, hogy idegen czélok igájába nyügözve, idegen zászló alatt, idegen induló hangjai mellett katonáskodni gyötrelem, a nemzeti eszményekért harczolni öröm; mindenekfölött pedig csak a hazáért édes meghalni!

A battonyai választókerület népgyülésének határozatából. Kész hivei: Verhovay Gyula, Verti Etele elnökök. Mogyoróssy Elek, Frotzri István, Lung Géza alelnökökök. Lakatos Árpád, Mogyoróssy Elek jegyzők.« *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ez is kormánypárti kerületből jött, Battonyáról; nem tudom, hogy ki ott a képviselő. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Babó Lajos! Egy hang a jobboldalon: Babó Mihály! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ezt nem lehet összetéveszteni! Zaj)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek t. képviselő urak!

Kubik Béla: Mindig inzultálnak minket! *(Derültség a jobboldalon. Felkiáltások: Ki inzultálja?)* Minket nem lehet terrorizálni!

Gabányi Miklós: Ez is szabadelvüpárti kerület, t. képviselőház, és ha ez is feliratot küld, a melynek már összeállitása is időbe kerül, akkor nekünk függetlenségi párti képviselőknek kettőzött kötelességünk, becsületbeli kötelességünk, a mellett a programmunk mellett, a melylyel minket ide küldöttek, helyt állani és semmit sem engedni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mit mondanának választóink, hogy ha mi is elhagynók álláspontunkat? Azt mondanák, hogy még az ellenzéki képviselő sem tartotta meg igéretét, a melyet választóinak tett, hanem az is csak engedékenynyé válik, mint a szabadelvü párt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, hogy most már elmondhatom, t. képviselőház, hogy mit kell tennie gróf Tisza István miniszterelnök urnak, hogyha nem fogadná el azt a tanácsomat, hogy ő Felségétől azt követelje, hogy adja meg az 1867: XII. törvényczikknek a végrehajtását. *(Halljuk! Halljuk!)* Hát akkor köszönjön le, mert nincsen értelme, t. képviselőház, hogy mi itt huzzukvonjuk tovább az időt, *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Digitized by Google

és adja azt a másik tanácsot ő Felségének, azt az egyetlen tanácsot, a mely mellett a kibontakozás lehetséges: mondja meg ő Felségének, hogy jöjjön le Magyarországra, a gyönyörü királyi lakba, mert a bécsi Burg ehhez képest ég és föld. Itt az ég, ott a föld. De azért a budai kastély üresen áll, mint egy bagolyvár. József Ágost főherczeg ezredes ur olyan benne, mint egy csöpp a tengerben. Jöjjön le ő Felsége az ő kedves hü magyarjai közé. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mikor legutóbb lent volt, meghallgatott 14—15 egyént, de azok mind gerinczteleneк voltak. Nagyon titkosan tanácskoztak, akárcsak a kilenczes kigondoló bizottság, pedig csak a kasszafuróknak kell titokban elhatározniok, hogy melyik kasszát furják ki.

Hallgasson meg ő Felsége egynéhány gerinczest is. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Meg is mondom, kiket. A következő ötöt. *(Halljuk! Halljuk!)* Először Kossuth Ferenczet, a függetlenségi és 48-as párt elnökét, a ki rövid időn belül miniszterelnöke lesz Magyarországnak. Másodszor egy belső titkos tanácsosát, Zichy Jenőt. Harmadszor Eötvös Károlyt, negyedszer Beőthy Ákost. Ötödiknek együttesen Ugron Gábort és Polónyi Gézát. *(Általános élénk derültség.)* Ez egy nap megmegy. Egy órai kihallgatás egynek-egynek elég. Aznap este már kormányt is alakithat ő Felsége megbizásából az, a kit a kihallgatottak deszignálni fognak. Meg is mondom, hogy kikkel lehetséges a kibontakozás. Ezek az egyének bizonyosan ezt a hármat proponálnák, a kiket én is ajánlok. *(Halljuk! Halljuk!)* Az első helyen Wekerle Sándort, nemzeti követelményekkel, a második helyen Széll Kálmán volt miniszterelnököt, a harmadik helyen gróf Apponyi Albertet.

Pichler Győző: Az mindig a harmadik helyen marad?!

Gabányi Miklós: Igy lehetséges lenne a kibontakozás. Akkor megszavaznánk mindent, ugy fog menni minden, mint a karikacsapás. *(Zaj a jobboldalon.)* Mert ezek biztosan hozzák majd mindazt, a mit a magyar nemzet követel. Akkor aztán megállapithatjuk a kétévi költségvetést egyszerre, az ujonczlétszámot is, a rendest, két esztendőre. Ez az egyedüli kibontakozás. *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök ur nem ugy jött, mint más miniszterelnök, hogy legalább valamit ad, hanem még csorbitani is akarja a nemzet jogait, a mennyiben 1867 óta, a mióta alkotmányt kaptunk, más miniszterelnök még nem kivánta, hogy a nemzet végkép mondjon le a vezényleti nyelvéről és tegye felségjoggá. Ő pedig ezt akarja keresztülvinni, mi azonban anyanyelvünket nem adjuk el soha. Aztán meg félünk is tőle, az igazat megvallva. *(Élénk derültség a jobboldalon.)* Ha megerősödik a miniszterelnöki székben, ugy járunk vele, mint az apjával, hogy nem leszünk képesek onnan kiturni. 32.000 frt évi fizetése van, ez 20 év alatt 640.000 forint, vagyis 1,280.000 korona; tehát ő képes mindenre; ezért érdemes tűrni, szenvedni, kapaszkodni, és mit törődik ő a nép bajaival, vagy akármivel, csak ő gyarapitsa a vagyonát. *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)* Látjuk, hogy érzéktelen; ha nem lett volna az, az állami tisztviselők fizetését sem vonta volna vissza. Ez nem mutat szivre, lélekre. *(Derültség a jobboldalon.)* Ezen van mit nevetni? Ez lelketlenség. Az a tisztviselő egész életét ott tölti, 25—30 esztendőt szolgál becsülettel, dolgozik, lemond vagyongyüjtésről; most már az a reménysége volt két esztendőn át, hogy keresztülhajtják a fizetésjavitást és egyszerre csak jön Tisza és leveszi a napirendről. Egy sem tette volna meg ezt a lelketlenséget. És mindent csak a katonaságért, mert kell a katonaságnak a pénz.

Itt is van egy felirat *(olvassa)*:

»Zala vármegye törvényhatósági bizottsága. Mélyen tisztelt képviselőház! Szatmárnémeti és Arad szab. kir. városok törvényhatósági bizottságának az ujonczlétszám felemeléséről szóló két törvényjavaslat elvetése iránt a mélyen tisztelt képviselőházhoz intézett feliratait alulirott napon tartott közgyülésünkben tárgyalván, az azokban felhozott aggodalmakat teljes mértékben osztjuk, s figyelembe véve az országnak nagyon is mostoha gazdasági viszonyait, azon kéréssel járulunk a mélyen tisztelt képviselőházhoz, hogy az ujonczlétszám felemelésére irányuló káros, indokolatlan és fölösleges törvényjavaslatot elvetni méltóztassék.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

»A véderő szaporitását a mai viszonyok közt felesleges nek tartjuk, hisz az évi fősorozások alkalmával a hadkötelesek oly nagy számban soroztatnak, hogy bekövetkező veszély esetén bőven elégséges, hisz besoroznak igen sokat olyant, a ki fegyverviselésre egyáltalán képtelen, s ha az ujonczlétszám felemeltetik, már csak olyan anyagot kell besorozni, a melylyel czélt elérni egyáltalán nem lehetne.

Figyelembe véve továbbá az ország jelenlegi kedvezőtlen gazdasági helyzetét, az ipar és kereskedelem pangását, bátran kimondhatjuk, hogy az ujonczlétszám felemelésével járó terheket az ország el nem birja, s a nép helyzetét elviselhetetlenné tenné.« *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

»Teljes bizalommal fordulunk azért mi is a mélyen tisztelt képviselőházhoz, hogy kérelmünket figyelembe venni méltóztassék.« *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

»Kelt Zala vármegye törvényhatósági bizottságának Zalaegerszegen, 1902. évi deczember hó 9-én tartott rendes közgyüléséből. A vármegye közönsége nevében: Csertán Károly s. k., Zala vármegye alispánja.« *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Ismét egy törvényhatóság, a mely ilyen szellemben nyilatkozik; pedig ez szabadelvü

Digitized by Google

kerület volt. És az alispán vezette azt a törvényhatósági közgyülést, a ki pedig esetleg állásával is játszott; de mivel az ország érdeke szivén fekszik, magyar ember, erre nem tekintett. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Bogyay Máté is onnan való! *(Derültség.)*

Gabányi Miklós: Még csak egyet olvasok *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget. Olvassa)*: »7654. iktatószám. A Kunszentmártoni függetlenségi és 48-as népkör.« Megjegyzendő, hogy ez is szabadelvü párti. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

»Tisztelt képviselőház! 1848. márczius tizenötödike emlékének megünneplésére egybegyültünk mi, a kunszentmártoni függetlenségi és 48-as népkör tagjai. Az ünneplés befejezése után tanácskoztunk az ország szomoru sorsa felett és arra a meggyőződésre jutottunk, hogy hazánk mindaddig, mig teljesen el nem válik Ausztriától, boldog nem lehet. Mióta Ausztriával közösségben vagyunk, egyebet sem csináltunk, mint védekeztünk az uralkodóház összpontositó, germanizáló törekvései ellen. Védekeztünk hol szép szóval, könyörgéssel és mikor ez sem használt, karddal és vérünk ontásával.

A mohácsi csata óta egyébből sem áll történetünk, mint a nemzetnek küzdelméből: a saját függetlenségének kivivása iránt. Négyszáz esztendő története megtanitott bennünket arra, hogy az Ausztriával való közösség miránk csak bajt hoz, erőinket pocsékolja, közéletünket egy irányban (védekezni folytonosan a kétfejü sas ellen) leköti. Ilyen meddő munkára pedig az emberek milliói századokon keresztül kárhoztatva nem lehetnek. *(Ugy van! a baloldalon.)*

De a négyszáz év története megtanithatta az uralkodóházat is arra, hogy a magyar nyelvet, a magyar honfiui érzést kiirtani nem lehet. Magyarországból német földet épugy nem lehet csinálni, mint fából vaskarikát.

Legyen hát az uralkodóház magyar. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* »Hiszen egy embernek könnyebb magyarrá lenni milliók kedvéért, mint millióknak némettè lenni egy ember kedvéért.« *(Taps a szélsőbaloldalon.)*

»Hiszszük, hogy királyunk belátja ezek igazságát; de nem lehet magyarrá, mert ő az osztrákok császárja is.

Ha magyar lesz, az osztrákok panaszkodnak, ha német marad, mi nem leszünk boldogok. Már pedig egy ember magyar is, német is nem lehet.

A mai állapot tehát természetellenes; a mai állapot melegágya a folytonos széthuzásnak, belvillongásnak, a németek és magyarok ellenségeskedésének. Hiszen csak a napokban nevezték a magyart az osztrák urakházában betyárnak az osztrák miniszterek jóváhagyásával. De nem is haragudhatunk érte, mert bizony a magyar is sokszor ad hangos kifejezést a német elleni gyülöletének.

Hát ha jól meggondoljuk a dolgot, sem a német, sem a magyar nem hibás, de a helyzetünk szerencsétlen, mert a kapcsolat természetellenes.

Ez a szerencsétlen helyzet századokon keresztül véres lapokat adott a magyar történelemnek; ez a szerencsétlen helyzet a mai aktuális politikát is évek óta izgalomban tartja, és e miatt nem érünk rá, hogy boldogainkat rendezzük; a közigazgatás és igazságszolgáltatás terén az égető reformkérdéseket megoldjuk. Magánjogunkat ma is Werbőczy hármas könyve rendezi.

Ebben a szerencsétlen helyzetben az ő Felsége uralma alá tartozó népek közül egy sem boldog, mindenik másfelé huz: az osztrákok Németország felé, a szlávok önállóságra törekednek és Oroszországtól várják a segedelmet, mi magyarok — a magunk erejébe bizva — szintén önállóságra törekszünk. *(Ugy van! a baloldalon.)*

És ennek a szerencsétlen, természetellenes kapcsolatnak erőltetett uton való fentartása végett oly sulyos pénz- és véráldozatot kell hozni a magyar nemzetnek, hogy az ország már hihetetlen módon el van adósodva; sok helyen nyomorral, sőt éhséggel küzd a nép, mert a gabonát, hust kiviszszük külföldre, hogy adót, kamatot fizethessünk; a munkáskéz munkát nem kap, mert iparunk a közös vámterület folytán meg nem születhetik és ezek miatt a kivándorlás ma olyan helyekről is, mint a termékeny határu Kunszentmárton, lábrakapott. De mindez kevés ok a kétfejü sasnak arra, hogy igényeit leszállitsa, sőt most is a szőnyegen lévő katonai javaslatokkal még tetézni akarja bajunkat. És miért adjuk oda mindenünket a közös hadseregnek?

Azért, mert ellensége a független Magyarországnak?

Azért, mert valósággal terjesztője a germanizálásnak?

Azért, mert a közös hadsereg szelleme miatt a magyarnak nincs tekintélye a nemzetiségek előtt?

Azért, mert a közös hadsereg már számtalanszor bebizonyitotta, hogy a háboruban nem ér semmit, mert a katonákat nem lelkesiti a hazaszeretet, sőt mondhatnók, hogy a monarchiának minden népe a közös hadsereg vereségét kivánja, mert a közös hadsereg tartja fönn ezen természetellenes kapcsolatot?

Ebből a szerencsétlen helyzetből alkotmányos uton más kibontakozás nincs, mint a pragmatika szankcziónak törvényhozásilag oly módon való megváltoztatása, hogy Szent István koronáját a jelenlegi uralkodóház ivadékai viseljék örökösödés utján, de a magyar király ne lehessen egyszersmind sem osztrák császár, sem cseh király, sem lengyel király. Tehát Ausztriá-

Digitized by Google

val még personal-unióban se álljunk, de ott is a Habsburg-Lotharingiai házból legyen az uralkodó, nálunk is. Ha ez létesül, magától megszünik minden baj és a közös védelem — a mi a főczél — ugyanazon házból származó két uralkodó alatt is megvalósitható, sőt biztosabban, mert akkor mindenik nép szivesen, lelkesedve harczol saját hazája jóvoltáért.

Ugyanezen szempontokból monarchiánkra, de Európa belbékéjére is szükségesnek tartjuk, hogy a lengyeleknek is külön királyuk és a monarchiához tartozó délszlávoknak is külön királyuk legyen, mindegyiknek a jelenleg uralkodó Habsburg-Lotharingiai házból. Csakis ezzel lehetne elháritani a veszedelmet, mi Oroszország részéről fenyeget bennünket. Mert ha szlávjaink igényeit ki nem elégitjük, azok Oroszország karjaiba vetik magukat és a döntő pillanatban ellenünk és a germánok ellen harczolnak az oroszszal együtt. Ha pedig Habsburg-Lotharingiai házból származó király alatt szabadságot, függetlenséget kapnak, jó szomszédunk, barátunk lesznek.

Arra kérjük hát a tisztelt képviselőházat: Méltóztassék a szőnyegen forgó katonai javaslatokat elvetni és a kormányt arra utasitani, hogy az uralkodóház beleegyezésével a pragmatika szankcziónak oly módon való megváltoztatása iránt terjeszszen elő javaslatot, hogy Szent István koronáját örökösödés utján a Habsburg-Lotharingiai házból való ivadék viselje ugyan, de a magyar király semmi más koronát nem viselhet.

Ha szabad és független lesz hazánk, ha királyunkat egészen magyarnak látjuk, szivesen adunk háromszorannyi ujonczot is és ha veszélyben lenne a haza, elmegyünk annak védelmére mindnyájan, kinek ép keze, lába van. De akkor egy évi katonai szolgálat sem kell, mert hisz 1848-ban a honvédek egy heti tanulás után már kész katonák lettek. Kunszentmárton, 1903. évi márczius hó 15-én. Tisztelettel: A kunszentmártoni függetlenségi és 48-as népkör. Kiss M. Péter s. k., a népkör elnöke. Berta Mátyás s. k., a népkör jegyzője. Dr. Bozóky Árpád s. k., a kunszentmártoni 48-as párt elnöke.« *(Éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ha gr. Tisza István miniszterelnök ur se azt a tanácsomat nem fogadja meg, hogy felmenjen ő Felségének jelenteni, hogy a nélkül ő nem boldogul, a mire nézve azt is mondtam, hogy elviszi őt a Mikulás; se azt a javaslatomat nem viszi keresztül, hogy ő Felsége lejöjjön és meghallgassa azokat, a kiket erre ajánlottam, akkor a legnagyobb veszedelemnek megyünk elébe, és én nagyon féltem gr. Tisza István miniszterelnök urat, mint jólelkü ember, mert az országban már a Miatyánkot nem ugy imádkozzák a népek, a mióta ő a miniszterelnök, mint eddig. *(Derültség.)* Tessék meghallgatni; most már igy imádkozzák *(Halljuk)*: »És ne vigy minket a kisértetbe, de szabadits meg a gonosztól és a gróf Tisza István kormányzásától! *(Derültség és helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Annak a Tiszának a kormányzásától, a ki szuronynyal, golyóval és akasztófával akarja, ha másként nem lehet, megszavaztatni az ujonczlétszámot és felségjoggá tétetni a magyar vezényleti nyelv jogát. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Igy fog ezentul imádkozni az egész ország, és az ő rossz indulata bizonyára magára fogja zuditani az Isten ostorát, az Isten büntetését, ha ő csakugyan erőszakoskodni fog, mert ezt az imát milliók és milliók fogják mindennapi imájukba és könyörgésükbe foglalni.

Nem fogadom el és nem szavazom meg az ujonczjavaslatot. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk az elleninditványt!)* Beadtam már, még pedig azért, hogy jogom legyen még egyszer egy ülést kibeszélni. *(Helyeslés és derültség a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula jegyző: Lovászy Márton! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk az elleninditványt!)*

Elnök: Az elleninditvány fel fog olvastatni.

Endrey Gyula jegyző *(olvassa az elleninditványt. Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton: T. képviselőház! *(Felkiáltások szélsőbaloldalon: Holnap! Holnap!)* Miután az idő előrehaladt, kérem a házszabályok értelmében beszédemnek holnapra való halasztását. *(Helyeslés.)*

Elnök: Én is javasolnám a háznak, hogy a tanácskozást ne folytassa, hanem a legközelebbi ülésre nézve legyen szives elfogadni azon javaslatomat, hogy a legközelebbi ülés holnap, szombaton d. e. 10 órakor tartassék, s annak napirendjére tüzze ki a ház azon két törvényjavaslat tárgyalását, a melyek a mai ülés napirendjére kitüzve voltak. *(Helyeslés.)*

Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ha igen, akkor ezt a ház határozatként kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 55 perczkor.)

Digitized by Google

342. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 21-én, szombaton,

Perczel Dezső, utóbb **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során gr. Serényi Béla levelének bemutatása, melyben államtitkárrá történt kineveztetése folytán a dédesdi választókerület képviseletéről lemond. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Szivák Imre biráló-bizottsági tag eskütétele. — Napirend előtti felszólalások. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 15 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gróf Teleki Sándor jegyző fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1903. november hó 20-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre?

Ugron Gábor: T. ház! A jegyzőkönyv felolvasásánál — nem vagyok biztos, hogy elég jól hallottam-e — de ugy hallottam, mintha az volna a jegyzőkönyvben, hogy mi tegnap már tárgyaltuk a 4-dik pontot is, az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslatot. Igy van-e, vagy nem?

Gr. Teleki Sándor jegyző: Nem. Hanem: »napirend szerint következik«, tehát csak mint napirend van ott.

Ugron Gábor: Kérném annak a pontnak még egyszer való felolvasását.

Polónyi Géza: Még nem tárgyaltuk!

Ugron Gábor: Nincs is napirendre tüzve és csak akkor következik, hogy ha a többi már letárgyaltatott.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa)*: »Napirend szerint következik az 1899. évi VI. t.-cz. 14., valamint az 1890. évi V. t.-cz. 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és hadi tengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása. Szintén napirendre ki van tüzve az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról a honvédelmi miniszter törvényjavaslata és ezzel kapcsolatosan a véderő-bizottság jelentése.« Arra az esetre, ha az egyik elvégződik, akkor ugyanazon az ülésen lehet a napirend szerint megállapitott következő tárgyat elővenni.

Elnök: Ha egyéb észrevétel nincs, akkor a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom gróf Serényi Béla képviselő levelét, melyben államtitkárrá történt kineveztetése folytán Borsod vármegye dédesdi választókerületének képviseletéről lemond.

A ház a lemondást tudomásul veszi és megbizza az elnököt, hogy az uj képviselőválasztás iránti intézkedéseket megtegye.

Bemutatom Abauj-Torna vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala és a választójog reformja érdekében;

Csanád vármegye közönségének feliratát, az uzoráról és a káros hitelügyletekről szóló 1883: XXV. t.-cz. módositása végett;

Az Országos Iparegyesületnek gróf Zichy Jenő képviselő által beadott kérvényét, a rendkivüli eszközökkel folytatott parlamenti harcz befejezése, a rendes törvényhozási munka felvétele és a közgazdaságot érdeklő sürgős feladatok mielőbbi megoldása iránt. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Éljen a magyar katonai nyelv!)*

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Digitized by Google

Következik az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása.

Hertelendy László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincsen.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Hertelendy László jegyző: Az interpellácziók könyvébe a következő interpellácziók jegyeztettek be. November 19-ikéről: Rakovszky István a budapesti villamosvasutak állóhelyei ügyében a kereskedelemügyi miniszterhez. Ugyancsak nov. 20-ikáról: Sebess Dénes az erdélyi tagositó mérnökök minősitése tárgyában az igazságügyminiszterhez.

Elnök: Az interpellácziók az ülés végén fél háromkor fognak előterjesztetni. Mielőtt a napirendre áttérnék, a bizottsági tagok közül egyike a régebben választottaknak, a ki, mint utánanéztem, a házszabályokban előirt esküt még le nem tette, t. i. Szivák képviselő ur le fogja tenni az esküt. Az eskümintát olvassa Hertelendy László jegyző ur.

Hertelendy László jegyző *(olvassa az eskümintát. Szivák Imre leteszi az esküt.)*

Elnök: Erről az illető biráló-bizottság elnöke értesittetni fog.

A miniszterelnök ur kiván nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Ugy gondolom, a t. ház minden oldaláról helyeslessel fog találkozni, ha arra az álláspontra helyezkedem, hogy én az osztrák miniszterelnök urral polémiába nem bocsátkozom. *(Helyeslés jobbfelől.)* Azt hiszem, az egyedül helyes álláspont az, hogy mi az osztrák közjog fejtegetésébe nem bocsátkozunk, *(Helyeslés jobbfelől.)* viszont a magyar közjogot illetőleg magunknak vindikáljuk a kizárólagos jogot, *(Helyeslés.)* hogy a magyar közjogot a magyar törvények értelmében alkalmazzuk. *(Általános élénk helyeslés.)* S én biztosithatom a t. házat, hogy addig maradok ezen a helyen, a mig ennek az álláspontomnak gyakorlati érvényesitése akadályokba nem ütközik. *(Élénk helyeslés és taps jobbfelől.)* Ennélfogva én mindössze két oly megjegyzésre szoritkozom, a melyet a saját nyilatkozataim valódi értelmének helyreállitása szempontjából kell megtennem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az osztrák miniszterelnök ur tegnap a Reichsrathban azt a kijelentést tette, miszerint én is az osztrák-magyar kiegyezési törvényre hivatkoztam. *(Mozgás balfelől.)* Hát, t. ház, ezt nem tettem, nem is tehettem, mert osztrák-magyar kiegyezési törvény nincsen. *(Általános élénk helyeslés.)* Van két, teljesen önálló törvény: a magyar törvény és az osztrák törvény, a mely különböző időpontban jött létre, a mely tartalmára nézve is több lényeges pontban különbözik, a mely azonban oly dispozicziókat tartalmaz, a melyeknél fogva a közös ügyeknek a paritás alapján való kezelése lehetővé tétetik. *(Helyeslés. Ugy van! jobbfelől.)*

A másik rektifikáczió az, miszerint az osztrák miniszterelnök ur nézete odairányul, hogy a kiegyezési törvények tartalma mindkét részre nézve addig kötelező marad, a mig azt mindkét rész törvényes uton meg nem változtatja. Hát ezen nyilatkozattal szemben legyen szabad most felolvasnom egy előbbi nyilatkozatomnak, melyet a szabadelvü pártkörben tettem, ide vágó passzusát. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Olvassa):* »Egy, a mai jogállapot megváltoztatását czélzó magyar törvény a szentesités ténye által teljes formai jogérvényre emelkednék, annak a közösen elintézendő ügyekre vonatkozó határozmányai azonban hatályba csak akkor léphetnének, — kérem itt a t. ház teljes figyelmét, — a czélba vett uj rend csak akkor valósulhatna meg, ha a másik államban is megfelelő törvény jönne létre. Ellenkező esetben nem uj rendet alkotna, de a meglévő rend alapjait bontaná meg.«

Tehát érvényes törvény lenne és az a hatálya is meglenne, hogy megbontaná a meglévő rendet. Csakis az a hatálya nem volna meg, hogy létre is hozná az uj rendet, a mit létre akar hozni, mert természetesen az uj rend csak akkor valósulhatna meg, ha arra vonatkozólag Ausztriában megfelelő törvény alkottatnék. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: A közösügyekre nézve!)* Igen, a közösügyekre nézve. *(Helyeslés jobbfelől.)* T. ház! Czélom jelenleg csak az volt: konstatálni azt, hogy igenis egy ilyen magyar törvény megbontaná a létező rendet, tehát a létező rend nem maradhatna érvényben, ha ilyen egyoldalu törvénynyel megváltoztatnók.

Természetes, hogy ugyanazon jogot, melyet vindikálunk magunknak, konczedáljuk teljes készséggel az osztrák törvényhozásnak is. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.)*

A közös ügyekre vonatkozólag Magyarország, mint a multban, ugy jelenleg is változatlanul a paritás álláspontján áll, és teljes elferditése volna az igazságnak ugy tüntetni fel a magyar törvényhozás állásfoglalását, mintha az bárminő más tekintetben a paritáson akarna csorbát ütni.

Csak ezeket tartottam szükségesnek megjegyezni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A házszabályok értelmében napirend előtti felszólalásra szót kértek és nyertek Kossuth Ferencz és Polónyi Géza képviselő urak.

Kossuth Ferencz képviselő uré a szó.

Kossuth Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Örömmel veszek tudomást arról a kijelentésről, a melyet a miniszterelnök tett, hogy ugyanis ő csak addig marad helyén, a meddig a magyar törvényeknek és a magyar alkotmánynak ténylegesen érvényt tud szerezni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Ehhez a kijelentéshez bátor vagyok én is egy kijelentést füzni ama párt nevében, a melyhez tartozom, és e kijelentés az, hogy oly magyar miniszterelnök ellen, a ki máskép járna el, a vég-

Digitized by Google

letekig menő harcz vivatnék e képviselőházban minden körülmények közt és az összes függetlenségi párt részéről. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Most is folyik!)*

Gr. Zichy Jenő: Ott is, itt is!

Kossuth Ferencz: Abban azonban nem érthetek egyet a miniszterelnökkel, a mit felszólalása végén mondott. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Bizony nem!

Holló Lajos: Ugyanaz, mint a Körber álláspontja. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Kossuth Ferencz: Ha a magyar országgyülés a magyar királylyal egyetértőleg egy törvényt alkot meg, ez a törvény Magyarországon érvényes *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és végleges. *(Általános helyeslés.)*

Gajáry Géza: Hogyne!

Holló Lajos: Azt mondta: formai érvényü! *(Zajos ellenmondás a jobboldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: Rosszakaratu ferditès!

Kossuth Ferencz: Ausztria ránk nézve idegen állam *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és természetes, hogy egy idegen államban egy magyar törvény csak ennek az államnak hozzájárulásával birhat bármi jogi vagy tényleges következéssel; tehát törvényváltoztatás esetén Ausztriára nézve oly helyzet állna elő, mint pl. ha vámszerződést köt egy külállammal. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* De Magyarországon *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* azt a tételt felállitani nem szabad, hogy a magyar törvénynek érvényessége bármely esetben formai, *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem mondta!)* és hogy idegen állam hozzájárulásától tétetnék annak tényleges érvényessége függővé. *(Általános helyeslés.)*

T. ház! Ezzel én nem akarom a miniszterelnökkel ennek az ellenkezőjét mondatni, sőt világosan kiemelni akarom, hogy az ellenkezőjét nem értette. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem is értette!)* Ez annál is szükségesebb, mert megdöbbenve látom azt a kisérletezést, a melylyel Körber miniszterelnök felszólalásaiban a magyar államiság fogalmát folyton elkobozni igyekszik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem akarok hosszasan szólani, s azért csak egy pár kifejezését emlitem meg. Igy pl. a magyar kormány fejéről ugy beszél: hogy egy önálló államterület miniszterelnöke. Hát mi csak egy államterület vagyunk, vagy pedig állam? *(Mozgás.)*

Lukáts Gyula: Ezt is tessék visszautasitani. *(Mozgás a jobboldalon. Felkiáltások: Rossz kifejezés!)*

Kossuth Ferencz: Továbbá Magyarországról nem mint magyar államról beszél, hanem azt a kifejezést használja, hogy magyar királyság. Tudnivaló, hogy Ausztriában ez mit jelent: ott cseh királyság is van. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem szokás egy önálló államról igy beszélni. Sohasem emlitik például Olaszországot mint királyságot, mert felteszik mindenkiről azt, hogy tudja, ha Olaszországról beszél, hogy az az állam királyság és nem köztársaság; az államról, az országról beszélnek, és mi is ország vagyunk. Ezt nem akarja elismerni az osztrák miniszterelnök, ezen elismerésnek megtagadása sugárzik ki minden felszólalásából. Hogy ezen megtagadásra őt micsoda czélzatok vezetik, azt nem tudom; talán nem fér bele az ő császári hivatalnoki fejébe a magyar közjognak az az igazsága, hogy itt Magyarországon minden jog a nemzettől ered, holott Ausztriában minden jog a császártól ered. Ismétlem, hogy talán ez az igazság a császári hivatalnok fejébe nem fér bele, de a magyar szivekből, a magyar fejekből ezt az igazságot kiirtani semmiféle Körber a világon nem fogja *(Általános élénk helyeslés és éljenzés. Taps a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: T. ház! Valóban mulatságosnak kell tartanom, hogy a közügyesnek nevezett 1867: XII. t.-cz. 36 esztendő óta történt életbelépte után most naponkint innen-onnan viták merülnek fel még azon egy kérdésnek a tisztábahozatala körül is, hogy tulajdonkép mi is az az 1867: XII. t.-cz. Magyarországon és mi az Ausztriában. Ha valami valaha a függetlenségi és 48-as pártnak az 1867: XII. törvényczikkel szemben folytatott harczait indokolhatta, ez a tény maga, hogy Európa államainak és nemzeteinek mulattatására a két miniszterelnök versenyfuttatást rendez abban a kérdésben, hogy hogyan főzhesse le egyik a másikat, *(Ellenmondás jobbfelől.)* ez feltétlenül igazolja a függetlenségi és 48-as pártnak harczait és törekvéseit. *(Mozgás jobbfelől.)*

Most, midőn magam is szivesen hozzájárulok ahhoz, hogy a t. miniszterelnök ur beszédének első része teljesen korrekt nyilatkozatokat tartalmaz, a magam részéről azért szólalok fel, hogy hangosan tiltakozzam azon felfogás ellen, a mely Ausztriában nyilatkozott meg a miniszterelnök ajkáról s a mely azt a tendenciát árulja el, mintha mi Magyarországon Ausztriának, nem tudom, milyen kegyelméből birnók bármiféle alkotmányos jogainkat, midőn a t. miniszterelnök ur odaát megfeledkezve magáról, azzal fenyeget, hogy ők, nem tudom, miféle izgalmak közepett, elmentek a végső határig az engedékenység terén. Ez egyenesen történelemhamisitás, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert a história tanitása szerint épen megforditva, vagyis ugy áll a dolog, hogy az a magyar nemzet, a mely ezredéves alkotmánya alapján áll fenn, a királyával való megegyezés alkalmával feltételül egyenesen azt kötötte ki, hogy odaát az osztrák császár alkotmányt adjon az ő népeinek is. Itt tehát nem lehet szó arról, hogy Körber urnak, vagy az osztrákoknak bármiféle engedékenységéből vagy grácziájából bármihez juthattunk volna, a mi azért is ki van zárva, mert a mi törvényünk, az 1867. évi XII. törvényczikk 1867 julius havában már törvény volt, az osztrákok számára oktrojált

Digitized by Google

alkotmány pedig 1867 deczember 21-iki keletü. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Ez tehát egy históriai falsum.

De a miniszterelnök ur beszédére vonatkozólag is méltóztassék megengedni, hogy a tényállásnak két szempontból helyreállításával hangosan tiltakozzam. Az egyik az, hogy formai érvényü törvényeket Magyarország nem ismer, a másik, hogy törvényhozási, vagy törvényalkotási paritás egyáltalában nem létezik. Ez a szó »paritás« sohasem vonatkozhatik törvényalkotásra, csakis a törvény végrehajtásának módjaira, *(Helyeslés.)* és mindenekfelett a közös ügyek kezelésének módjaira.

Rátérek magára a konkrét kérdésre is, mert ez a lényeges, és azért szólaltam fel, hogy a felségjog kérdését tisztába hozzuk. Arra, hogy az a törvény, a mely mindkét állam területén egyformán rendelkezéseket kellett volna, hogy tartalmazzon, mikép keletkezett, milyen annak a hatálya, milyenek annak rendelkezései, arra nézve Körber urnak és mindenkinek, a ki jogász, nem szükséges mást olvasnia, mint az 1867: XII. t.-czikk 69. §-át, a zárszakaszt, a mely a következőt mondja: »E törvényczikknek azon rendeletei azonban, melyek a közösügyek kezelésének módjára vonatkoznak, tettleg csak akkor fognak hatályba lépni, midőn azok tartalmához ő Felségének a magyar koronához nem tartozó országai részükről is alkotmányos uton hozzájárultak.« *(Igaz! Ugy van!)* Ez világosan megállapitja ezen törvénynek keletkezését, érvényének, hatályának minden jelentékeny alkatelemét. Ebből nyilvánvaló, hogy az 1867: XII. t.-czikk, a mint az ma nem is vita tárgya, nem szerződés Ausztria és Magyarország közt. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* hanem egy megegyezés a nemzet és fejedelem közt, a mely nem is statuál uj közösügyeket, hanem csak deklarativ módon sorolja fel azokat a közösügyeket, melyek a pragmatika szankczió alapján állanak fönn. A mi a 1867: XII. törvényczikkben novum, az a közösügyek kezelési módja *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)* Maga a törvény megmondja, hogy a kihirdetésre előirt határidőben érvényre lépett a közösügyekre vonatkozó részben is, akár jön létre Ausztriában törvény, akár nem, csak a kezelés módja tekintetében kellett Ausztriában konformis, hogy ne mondjam, kongruens törvényt alkotni azon czélból, hogy a törvényben megállapitott kezelési módra nézve az odavaló törvényhozás hasonló határozatot hozzon. Ha ott nem keletkezett volna ilyen törvény, a kezelés módja tekintetében a status quo ante állott volna fel, vagyis nem lépett volna életbe a delegáczionális intézmény. Minden kétségen kivül helyezzük, hogy a mi törvényünk minden más állam hozzájárulása és ingerenciája nélkül lépett hatályba, és természetes folyománya annak, hogy ha egy törvény a kezelési módozat tekintetében intézkedéseket megállapit, hogy konformis intézkedések legyenek a másik félnél is életbe léptetve, mert máskép a kezelés tekintetében végrehajtható nem volna.

A vitának lényegét illetőleg néhány megjegyzést akarok tenni; azt hiszem, nem mivelek felesleges munkát. Elsősorban kapcsolatosan azokkal, a miket Kossuth Ferencz képviselőtársam és pártelnököm elmondott, csak azt akarom megjegyezni, hogy lehetetlen észre nem venni azt a czélzatosságot, a mely az Ausztriában használt kifejezések tekintetében, különösen a Reichshälfte szóban foglaltatik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassék t. ház akár a lapokat megnézni, akár képviselői nyilatkozatokat, akár autoritativ helyről tett kormánynyilatkozatokat figyelembe venni, a Reichshälfte szó sohasem hagyatik el, és sohasem használtatik azon értelemben, mint hogyha egymással paritásban álló felekről volna szó, hanem mindig mint egy összbirodalom egyik fele értelmében; ezzel a tendenciával használják a szót és csepegtetik bele az ellenszenvet és gyülölködést a szivekbe, miután odaát mindig azt hiszik, hogy mi is egy összbirodalmi eszmét szolgálunk, a mely összbirodalomnak egyik fele Magyarország, a másik fele pedig Ausztria. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj balfelől.)*

T. képviselőház! Hogy ez a dolog is históriai hamisitás, azt nem szükséges sem polgárembernek, sem arisztokratának magyarázni, mert a közjog polgáremberre és arisztokratára nézve egy és ugyanaz marad mindig. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi azonban, t. képviselőház, a kérdésnek a hadseregre vonatkozó felségjogi részét illeti, a mely ennél a dolognál döntő, — csak nagyon röviden akarom ezt a kérdést összevonni — erre vonatkozólag ki kell jelentenem, hogy ha valaki az 1867: XII. törvényczikket csak egyszer is elolvassa, az tisztában lesz azzal, hogy vannak ezen törvényben közös ügyek és vannak közös egyetértéssel elintézendő ügyek. A közös ügyek tekintetében való elintézés módját a delegáczióban állapitotta meg ugy az egyik, mint a másik törvényhozás. A közös egyetértéssel elintézendő ügyek tekintetében vagy regnikoláris deputácziók utján, vagy a törvényhozások utján, a két állam függetlenségének és önállóságának megóvásával, intéztetnek el az ügyek. Most azután, t. képviselőház, van egy furcsa instituczió ja ennek az 1867: XII. törvényczikknek, a mely sem nem közös ügy, sem nem közös egyetértéssel elintézendő ügy, az u. n. felségjog. Az 1867: XII. törvényczikk 11. §-ában törvénybe iktatott alkotmányos fejedelmi joga ő Felségének fennáll az egységes vezérlet, vezénylet és belszervezetre és semmi másra.

Már most, t. ház, az 1867: XII. törvényczikk 11. §-ának tartalma tekintetében köztünk vita áll fenn. Arról én most szólani bővebben nem szándékozom, csak a vitának azt a magvát

Digitized by Google

emelem ki, hogy a mi álláspontunk szerint ebben a felségjogban sohasem foglaltatott és nem is foglaltathatott az, hogy ő Felségének ezen joga a nyelv felett való rendelkezést is tartalmazhassa. T. képviselőház! Az azután kétségtelen dolog, hogy épen azért, mert felségjogról van szó, — akár bele akarja magyarázni valaki ezt a dolgot, akár ki akarja belőle magyarázni, vagy ki akarja belőle zárni, — sem az 1867:XII. törvényczikk szerint, sem semmiféle törvény szerint a világon a felségjog nem közös ügy, mert a királynak a felségjogai soha semmiféle törvényben közösekké nem tétettek és nem is tétethettek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha tehát, t. képviselőház, akadnak államférfiak, a kik azért, mert egységes vezérlet, vezénylet és belszervezetről van szó, ezen technikus terminusokba magyarázzák bele az egységes hadsereget, ez megint közjogi hamisitás, mert törvényben soha sehol egységes hadsereg irva nem volt és nincsen, *Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* hanem az összes hadseregnek kiegészitő részét képező magyar hadseregben van egységes vezénylet- és belszervezetről szó, de nincsen egységes hadsereg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Akár az egyik, akár a másik modalitást méltóztatnak választani, itt van a félreértés, itt van a tévedés leglényegesebb magva. Mert ha igaz volna az, a mi nem igaz, hogy a magyar törvényhozás valaha a nyelvhez való jogát a felségre átruházta volna, ugy ezen felségjog tekintetében tisztán és világosan áll a dolog, hogy ehhez a kérdéshez soha semmiféle osztrák kormánynak hozzászólása nem lehetne, mert az sem nem közösügy, sem nem közös egyetértéssel elintézendő ügy. *(Helyeslés.)* Itt van a kérdés lényege. Mert Körber ur itt hamisitja meg a történelmet, a közjogot, midőn ebben a kardinális kérdésben azt vitatja, hogy a hadsereg nyelvének kérdése tekintetében semmi változás nem történhetik Ausztria kormányának hozzájárulása nélkül. Az első álláspontjuk az volt, hogy ez abszolut fejedelmi jog. Már most látjuk, hogy a t. miniszterelnök ur a parlament szuverénitása elé folyamodik. De hiszen, ha Ausztriában abszolut jog volna, akkor mi köze ahhoz az osztrák parlamentnek? De az az elmélet, a melyet ők odaát felállitottak, t. i. mikor azt mondták, hogy 1867-ben ezek a dolgok, ugymint: a vezérlet, vezénylet és belszervezet kérdése közöseknek voltak tervezve, ez meg is felel a tényeknek. Az osztrák közvélemény ettől most elállt, mert az következett volna be, hogy az egyik törvényhozás feketét, a másik fehéret mondott volna. Ennek következtében mindkét törvényhozás lemondott ezen jogáról és abszolut hatalommal a Felségre ruházta azt át. A hány szó, annyi valótlanság.

Eltekintve attól, hogy ez soha meg nem történt, meg sem történhetett volna, mert Ausztriának nem volt miről lemondania, mert nem is volt meg a joga. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Oktrojált, ajándékozott alkotmányt adott neki a császár a mi kivánságunk és óhajaink folytán, tehát annyit adott neki, a menynyit akart. Mert nem arról van szó, hogy ők lemondjanak, mivel lemondani csak arról lehet, a mivel valaki bir. Már pedig olyan kokinkhinai szerződést nem csinál senki, hogy csak az egyik fél mondjon le, a másik meg kapjon. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Itt volna már az ideje, t. képviselőház, hogy ebbe a kérdésbe világosság derittessék és kizártnak tekintessék olyan elmélet, a mely szerint a magyar király és a nemzet közt létrejött megállapodás tekintetében — bármit tartalmazzon is a felségjog, ha felségjog volna is a nyelv feletti rendelkezés kérdése, — más állam kormányelnöke, vagy államférfia betolakodjék a nemzet és a király közé. Mert erről van itt szó. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem azt tartom én itt lényegesnek, hogy odaát a Reichsrathban mit beszél Körber, hanem azt, hogy ezeknek a beszédeknek révén idegen állam kormányférfia betolakodik a nemzet és király közé és lehetetlenné teszi a nemzet számára a boldogulást, a fejedelem és a nép között a békés egyetértést. *(Igaz! Ugy van! a szelsőbaloldalon.)*

Én tehát azért áltam fel, hogy ezt megmondjam, hogy a mikor a beszéd első részében szivemből hozzájárulok, egyuttal e helyen tiltakozásomat fejezem ki az ellen, hogy valaha osztrák államférfiu a magyar közjog meghamisitására vállalkozzék. Ezt tartottam kötelességemnek elmondani. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Áttérünk most már napirend szerint az 1889:VI. törvényczikk, valamint az 1890:V. törvényczikk 3. § a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és hadi tengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 404, 410) általános tárgyalásának folytatására. Szólásra következik?

Endrey Gyula jegyző: Vertán Endre!

Vertán Endre: T. képviselőház! Midőn egy előkelő dilettáns, a ki, sajnos, a fejedelem közösségénél fogva velünk szoros kapcsolatban álló országnak a miniszterelnöke, arról beszél, hogy az uralkodót minő felségjogok illetik meg a hadseregre vonatkozólag és hogy a felségjogok gyakorlatában, egyáltalában a hadseregre vonatkozó intézkedésekben minő kölcsönös befolyása van a magyar és az osztrák törvényhozásnak, akkor véleményem szerint két igen lényeges momentumot feledett el. Az egyik az, hogy a magyar király a magyar nemzet által reáruházott felségjogokat csak alkotmányosan gyakorolhatja, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a másik pedig az, hogy a magyar nemzet teljesen függetlenül attól, hogy Ausztria e kérdésben miként határoz, az ujonczmegajánlás módját

Digitized by Google

és feltételeit magának, saját törvényhozási szuverénitásának tartotta fenn.

Mindezen kérdésekben a legilletékesebb helyről némileg kielégitő visszautasitásban részesült a dilettáns ur és én a magam részéről hosszasabban ezekkel ezek után nem is kivánok foglalkozni. Ha felemlitem, legfeljebb azért teszem, hogy lássák odaát, miszerint elválaszthatnak minket itt politikai kérdések, de mindanyniszor, valahányszor a nemzet jogait kell megvédeni és a miniszterelnök e tekintetben való kötelességét teljesiti, nincsen a háznak egyetlenegy oldala, de egyetlenegy tagja sem, a ki készörömest ne sietne segitségére. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hogy visszatérjek magára a kérdésre, abból, hogy a magyar király az ő felségjogát csak alkotmányosan gyakorolhatja, egy igen fontos közjogi következmény domborodik ki, a melynek szálai visszavezetnek magának annak a felségjognak keletkezésére, a mely egészen ellentétes módon, minden más felfogástól eltérően már eredetileg a magyar nemzeti jogokban birta a gyökerét és nem ugy fejlődött, mint másutt, a hol a király ruházott át bizonyos jogokat a nemzetre, hanem ellenkezőleg a magyar szent koronában birt nemzeti jogokat a nemzet ruházta át a koronázás által a királyra és pedig azokat a jogokat, a melyeket kifejezetten átruházni akart.

Az a nagy elv, hogy minden uralom a nemzetnél van, nálunk már a pusztaszeri vérszerződésben benne foglaltatik. Ennek a nagy elvnek folyománya az, hogy a magyar nemzet a maga jogait, a nemzeti jogok által korlátoltan ruházta át saját fejedelmére és eme nagy elvnek a folyománya az is, hogy a magyar felségjogok csak akkor gyakoroltatnak alkotmányosan, ha a magyar nemzeti jogok által korlátolva gyakoroltatnak, tehát akkor, ha a magyar nemzeti jogok magukat a felségjogokat is áthatják. De a magyar nemzet királyára és senki másra nem ruházván át a nemzeti jogokat, ebből is az következik, hogy a magyar király, legyen bár fizikailag egy személy az osztrák császárral, azokat az osztrák császárra át nem ruházhatja. A magyar felségjogok tehát egységesek, ép oly egységesek, a mint egységesek külön az osztrák császári felségjogok. E kétféle jogokat összekapcsolni, a kettőt ugyanazon elvek alapján gyakorolni, véleményem szerint, nem lehet.

Hiszen, a mint itt Kmetty mondja: »A mit a királynak a törvény átenged a nemzet hatalmából, az átruházott magyar állami hatóság, a mely a törvényhozás által korlátolható, el is vonható, egészében a magyar országgyülés ellenőrzése alatt áll, az által gyakorlásában szabályoztatik. A mi a király felségjogává tétetett, az nem lőn közössé, magyar-osztrákká, sem nem olvadt bele az osztrák császár külön osztrák állami hatalmába.« Ez az, a mi a kérdésnek sulypontját képezi; ez az, a minek alapján azt az elvet, hogy a magyar királyi felségjog csak alkotmányosan gyakorolható, megoldani és érvényesiteni kivánjuk.

Idézhetném e tekintetben Deák Ferenczet is, azonban, hogy hosszadalmas ne legyek, egyszerüen hivatkozom az ő feliratára, a melyben határozottan kifejezte azt, hogy a magyar nemzet által a magyar királynak adott felségjogok nem képeznek magántulajdont, nem képezik egy családnak tulajdonát, s igy ezekről a felségjogokról az a család, az a személy nem is rendelkezhetik, az sem az osztrák császárnak, sem senki másnak a világon el nem ajándékozható. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezek után, a miket most mondottam, körülbelül tisztában lehetünk azzal a másik kérdéssel is, hogy Ausztriának mi beleszólása lehet a magyar országgyülésnek fentartott jogok gyakorlásába. A felelet nagyon könnyü, egyetlen egy szó, hogy: semmi. Akkor, a midőn a magyar országgyülés a tárgyalások során kifejezte azt, hogy ezeket a kérdéseket közös ügyekké semminemü vonatkozásban nem teszi; akkor, a midőn Hollán Ernőnek felszólalására kimondotta, hogy magyar királyi felségjoggá teszi ezt, tehát kimondotta azt, hogy Ausrtriával és az osztrák császárral semminemü közösséget nem óhajt, nem teremt, világosan kimondotta azt is, hogy ezek a felségjogok csakis a magyar alkotmány szellemében és az e tekintetben fentartott nemzeti jogok csakis a magyar törvényhozás által gyakorolhatók. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Mindezek után a ma szőnyegen levő törvényjavaslattal kapcsolatosan áttérek arra, a mi a pártot állásfoglalásra birta, a minek jogosultsága a törvényben gyökerezik, áttérek t. i. arra, hogy a magyar törvényhozásnak joga van a felségjogok gyakorolhatásának módját és feltételeit megszabni. Felveszem a vitát azokkal, a kik a mai tényleges állapotra vonatkozólag, nevezetesen a hadsereg nyelvére vonakozóan azt mondják, hogy a magyar király jogosan tette az összes haderő magyar részének nyelvét németté. Minket, a kik azt hirdetjük, hogy egy nemzet a saját nemzeti nyelvéről még csak le sem mondhat, még akkor sem mondhat le, hogyha ezt akarná, mert ez a lemondás egyenlő lenne az öngyilkossággal, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)* mert a nemzeti nyelv a nemzet létezésének egyik főfeltétele, minket egy egész világ választ el azoknak álláspontjától. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert a mint az emberi test az isteni szikrából előtörő lélek által válik emberré, s ha ez a lélek elszáll, hitünk tanitása szerint az ember megszünik létezni, az csak volt, fuit, ép igy teszi a nemzeti nyelvben fölemelkedő nemzeti géniusz az egy nyelvet beszélő embercsoportokat nemzetiségekké, majd államalakitás által nemzetté s a hova ez a nemzeti nyelv, ez a nemzeti kultura be nem hatolt,

Digitized by Google

ott a nemzet testének ez a része megszünik egy élő szerv lenni, megszünik a nemzet fennállásának erős biztositéka maradni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Távol vagyunk e felfogástól mi, a kik azt hirdetjük és a magyar törvényekkel a kezünkben azt valljuk, hogy a magyar nemzet egyetlenegy intézményében nem mondott le a magyar nemzeti nyelvről, azt nem cserélte fel idegennel, annál kevésbbé mondhatott le arról abban az intézményben, a mely az állam erejét van hivatva képviselni és az állam jogait és alkotmányát van hivatva védeni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi igenis azt hirdetjük, hogy a magyar nemzet senkire, még királyára sem ruházta át ezeket a felségjogokat, de ha átruházta is, a magyar királynak akkor sem lenne joga a magyar nemzettől nyert alkotmányos felségjogok alapján a magyar nemzet nyelvét kiküszöbölni egy intézményből, mert minden felségjog — a mint mondottam — nemzeti tartalommal kell, hogy birjon, a nemzeti tartalmat pedig ennek a felségjognak a nemzeti nyelv, a nemzet kultura adja meg, és ha kikapcsoljuk ezt bielőle, abban a pillanatban szétbontottuk azokat a kapcsokat, a melyek nemcsak a hatalomnak a forrásában, hanem sokkal inkább a nép és a király érzelmeinek az egyesülésében is foglaltatnak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez a különbség azonban, a mely minket e kérdésben elválaszt és a mely, ugy látszik, annyira áthidalhatatlan ürt vont közibénk, hogy talán még a közeledés is lehetetlen, nem menthet fel engem, sem mást, a ki ezen padokról a nemzeti jogok mellett szót emel, attól, hogy a vitát minden téren és minden tekintetben felvegyük. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért vagyok bátor — bár csak rövidesen, hogy a háznak figyelmét hosszasan igénybe ne vegyem — e kérdéssel foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Mindenekelőtt egy közjogi botlást, vagy talán inkább egy pongyolaságot kell e tekintetben eloszlatnom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nevezetesen azok, a kik ezt a kérdést felvetették és a túloldalról a saját véleményük igazolására felszólaltak, — nem véve ki e tekintetben gróf Apponyi Albertet sem — jura rezervátákról beszéltek. Az előttem felszólalók beszédei és azok is, a miket én most mondottam, eléggé igazolták és igazolják azt, hogy Magyarországon lehetnek derivált jogok a felségjogok szempontjából, vagyis átruházott jogok, a melyeket a nemzet ruházott át a királyra, de rezervált felségjogokról szó nem lehet, mert valamely jogot fentartani csak annak lehet, a kinek ezen joga eredetileg is megvolt, a magyar királynak pedig ezen joga nem volt meg mindaddig, a mig csak az rá a koronázás ténye által át nem ruháztatott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Fontos és lényeges dolog, hogy ezen közjogi kifejezésekben hasonló pongyolaságok, hasonló botlások elő ne forduljanak; fontos és lényeges ez azért, mert szomoruan tudjuk, hogy három vármegyét sirat Magyarország azért, mert Horvát-Szlavonországgal szemben a törvényekben ilyen pongyolaságot engedett meg magának; hiszen tudjuk jól, hogy Horvátországgal fennálló viszonyunk rendezésének leginkább az állja utját, hogy elfogadtuk a »társország« kifejezést, a mely pedig a közjogi állapotnak meg nem felel, és a mely alapon ez a kérdés nem rendezhető.

Tudjuk azt is, t. képviselőház, hogy az összes haderőnek egy részét képező magyar hadseregből épen ilyen közjogi pongyolaság által vált egyszer »közös haderő«, másszor pedig »közös hadsereg.«

T. képviselőház! Ezen példákat én csak azért hoztam fel, hogy kimutassam azt, mennyire fontos ilyen kérdésekben a lehető legpreczizebb meghatározás és hogy mennyire nem lehet azoknak, a kik a felségjogok értelmezése szempontjából velünk egy állásponton állanak, jura rezervátákról beszélni.

Azok, t. ház, a kik a királyi jognak fennállását vitatják és a kik azon tételt hangoztatják, hogy a mai tényleges állapot jogos, mert a király jogosan tette a hadsereg nyelvét némettè, azt mondják, és e jogosságot onnan magyarázzák ki, hogy a király ezt az intézkedését saját hatalmi körében tette, és a többi törvényhozási faktorok bele nem szólván, jogosan kellett, hogy tegye. Kétségtelen, hogy itt egy konfuzió van: konfuzió magukban az alapokban, mert nem az a kérdés, hogy a törvényhozás többi faktorai beleszóltak-e, avagy nem szóltak-e bele, hanem az a kérdés, hogy joga volt-e a királynak intézkedni, vagy nem volt-e joga. Ha volt joga intézkedni, akkor intézkedésének alapját, törvényességét és jogát ez a jog képezi és akkor tekintet nélkül arra, hogy mit csináltak a törvényhozás faktorai, a melyeknek beleszólási joguk sem lett volna, feltétlenül törvényes az intézkedés. De hogyha a királynak nem volt joga igy intézkedni, akkor ok nélkül hallgattak a törvényhozás faktorai, a királynak nem volt joga intézkedni, és ha intézkedett, nem törvény alapján, hanem önkényuralommal tette ezt az intézkedést, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és tette a német nyelvet a magyar hadseregben kötelezővé.

Azt kell tehát vizsgálnunk, hogy volt-e joga a királynak e kérdésben intézkedni, igen vagy nem? E tekintetben, ugy látszik, hogy egy időben le voltak zárva a vitának aktái. Maga gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam nyilatkoztatta ki, hogy nincs közöttünk különbség abban a kérdésben, hogy a magyar alkotmányjog az 1867 : XII. t.-czikkben a magyar királyra a hadsereg nyelvére vonatkozó intézkedési jogot felségjog alakjában át nem ruházta.

Digitized by Google

Sajnos, hogy ugyanazzal a többséggel a háta mögött, a mely akkor gróf Apponyi Albertnek olyan lelkesen tapsolt, ma egészen ellenkező álláspontón áll a miniszterelnök ur, a ki viszont azt mondja, hogy, de igenis, a felségjogok alapján ez a jog is a királyra lett átruházva. Kontroverz kérdés ez, a melyben minket csak az vigasztalhat, hogy azok, a kik az ellenkező álláspontón állanak, véleményüket a szerint változtatják, a mint a tulsó padokról ezt kifejezik, és igy van reményünk a tekintetben, hogyha majd lesz még egy miniszterelnök, a ki ellenkező álláspontón áll, akkor ugyanaz a többség ugyanarra az ellenkező álláspontra fog helyezkedni és ismét nem lesz közöttünk semmi eltérés. *(Élénk helyeslés és derültség a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Nekik az mindegy!

Kecskeméti Ferencz: Szélkakasok!

Vertán Endre: Ugy állitom fel tehát a tételt vitatkozásunk alapjául, hogy a felségjogok alapján a királynak nincs joga e kérdésben intézkedni. De, t. ház, hogy ha a királynak nincs erre joga; hogy ha a nemzet magának tartotta fenn a jogot: hogy lehet vita tárgyává tenni azt; hogy lehet még csak beszélni is arról, hogy a nemzet megkérdezése, hogy a nemzet nyiltan kifejezett beleegyezése nélkül történt ezen intézkedés jogos-e, avagy nem? Hogy lehet arról beszélni, hogy hallgatag mond le a nemzet egy olyan jogról, a melyet kifejezetten magának tartott fenn? Hogy lehet beszélni arról, hogy egy nemzet épen a saját nemzeti létének alapjaiban tegyen olyan koncessziót, a melyet pedig tenni nem akart és hogy lehet a királyi felségjogok gyakorolhatásának alapjául elfogadni azt a tételt, hogy a királynak joga van minden olyan kérdésben intézkedni, és minden olyan kérdésben jogosan intézkedik is, a melyben veto jogával maga a nemzet képviselete nem élt?

Holló Lajos: Szomoru volna, ha ez igaz volna!

Vertán Endre: Ha ez a tétel igaz volna, ez arra vezetne, hogy az önkény minden megnyilatkozását jogosnak kellene elfogadnunk. Mert hiszen természetes, hogy ez mind a nemzet megkérdezése nélkül jött létre és az is természetes, hogy minden olyan esetben, midőn létrejön, gondoskodnak arról, hogy a nemzet törvényhozása, hogy a nemzeti akarat meg ne nyilatkozhassék, ne érvényesülhessen. Mihelyt ez a nemzeti akarat megnyilatkozik, abban a pillanatban nincsen helye a rendeletekkel és pátensekkel való kormányzásnak, mert ennek ellenáll mindjárt magának a törvényhozásnak akarata. A mi történelmünk nagyon sok példát mutat arra, hogy a törvényhozást meg nem kérdezték, hogy a törvényhozásnak nem adtak alkalmat és módot, hogy egyes kérdéseken megnyilatkozhassék, és ezen idő alatt e rendeleteknek és pátenseknek szabad tere nyilt. De én nem hiszem, hogy legyen magyarul gondolkozó politikus, a ki ezen rendelkezéseket csak azért, mert a törvényhozás, a magyar nemzet képviselete vetojogával nem él, törvényeseknek tudná elfogadni.

T. ház! A miket most elmondtam, azok talán a jognak a belső tartalmára vonatkoznak. Engedje meg nekem a t. ház, hogy most a külső gyakorlás módjára is rámutassak. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondják az ellenkező vélemény védői, hogy ő Felsége ezen intézkedése a hadügyi kormányzatnak, az összes kormánynak alkotmányos felelősége mellett jött létre. Én ismerem az alkotmányos felelősségnek tanait, azt is tudom, hogy a felségjogok gyakorlatánál ezen felelősség miben nyilvánul: a királyi kéziratoknak ellenjegyzésében; de, engedelmet kérek, hogy egy törvényben tiltott cselekményt az alkotmányos felelősség fedhet, — még akkor is, ha külsőleg szabályszerüen, a törvénynek megfelelően jön létre — ezt én elhinni nem tudom. Az az alkotmányos felelősség csak addig terjed, illetve az alkotmányos felelősségnek azt kell fednie, a mit alkotmányosan szabad megcselekedni, de nem azt, a mit a törvény kifejezetten tilt. De hát ki vállal felelősséget alkotmányosan? A hadügyi kormányzat? Hiszen, bocsánatot kérek, a hadügyi kormányzatnak abba beleszólása nincsen, — a mennyiben a közös hadügyi kormányzatot értik — mert a magyar nemzetnek nyelvéhez való joga semminemü vonatkozásban és igy a hadseregben sem lehet közös és nem is akart ez lenni. Ezért tétetett felségjoggá a hadseregre vonatkozó intézkedés. Eltekintve ezen dologtól is, a közös hadügyi kormányzat ok nélkül vállalt alkotmányos felelősséget, mert ez a közös hadügyi kormányzat a mi részünkre ebben a kérdésben egyszerüen nem létezik, ez egyszerüen nulla. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A honvédelmi kormányzat nem hiszem, hogy felelősséget vállalt volna. Én legalább ugy hallottam, midőn egy izben Széll Kálmán volt miniszterelnök beszélt erről a felelősségvállalásról, hogy mikor felszólitották, hogy mutassa hát meg azt a királyi kéziratot, a melyet a magyar felelős miniszteriumnak valamelyik tagja aláirt, azt mondta, hogy ilyen királyi kézirat nem létezik; ha tehát nem létezik ilyen kézirat, akkor mint nem létezőt a magyar kormánynak és a felelős magyar miniszteriumnak egyetlenegy tagja sem irhatta azt alá. Most azt kérdezem én, hogy hol van ez az alkotmányos felelősség, mely azt fedi, és hogyan jöhet létre a magyar minisztérium alkotmányos felelősségével ez a rendelet, a mely ki sem adatott? Ne vállalkozzunk tehát arra a megoldhatlan feladatra, hogy itt a jóhiszeműséget igazoljuk. Fennállott egy tényleges, törvényellenes, alkotmányellenes állapot. Ez a fennálló állapot fentartatott, hallgatólag a törvények ellenére, de hogy ennek igazolására mi a multba visszamenve, a kibocsátó, az uralkodó jóhiszeműségét vitassuk, ez meddő vállalkozás és véleményem szerint nem is szerencsés vállalkozás, mert vannak kérdések,

Digitized by Google

a melyeket keserüség nélkül tárgyalni nem lehet. Ha van ily kérdés Magyarországon, ugy ez a kérdés az.

Azt mondják, hogy egy törvényes állapot tartatott fenn. Mintha bizonyos köd borulna a gondolkozók agya fölé, mintha csak elfelednék a régi történetet és a régi törvényeket. A nagy idők, a melyek 1848-ban az alkotmányt visszaállitották, e kérdésről intézkedtek, intézkedtek akkor, mikor a honvédelmi miniszteriumot felállitották, de természetesen még akkor szó sem lehetett a hondvédségről és csak a hadügyminisztert akarták bizonyos hatáskörrel felruházni. Sokkal rövidebb volt akkor az idő és hamarabb bekövetkezett a zivatar, semhogy ez a törvényhozás munkáját befejezhette volna. De az elveket felállitotta és nekünk ezekből az elvekből okulnunk, tanulnunk kell, ezen elvek álláspontjára kell helyezkednünk, mikor azt akarjuk megvitatni, hogy a magyar felségnek volt-e valamely intézkedésre joga vagy nem?

De ha hivatkoztam a honvédelmi miniszterium felállitására, talán hivatkozhatom az unió előtti Erdélyországban hozott törvényekre is. Erdély összhangba akarta hozni a maga törvényeit Magyarország törvényeivel és az erdélyi országgyülésen hozott törvény 3. czikke igy szól: »Az effektiv standbeli székelység mint nemzetőr köteles katonai rendes fegyelem mellett katonáskodni, de e kötelezettsége jelen alakjában, csakis a közelebbi hongyülésnek a honvédelem tárgyában teendő intézkedéseig terjed és addig is, a 6. §. szerint, a miniszterium intézkedni fog, hogy a parancsszavak magyarok legyenek.« Itt tehát effektiv standba osztja a székely nemzetőröket, ezek katonai kötelezettségét továbbra is meghagyja és benhagyja őket a hadsereg kötelékében, de felhivja a hadügyminisztert, hogy intézkedjék, hogy a parancsszavak magyarok legyenek. Ez a törvény tehát kétségtelenül mutatja azt, hogy mit akart a törvényhozás 1848-ban, hogy a német nyelvet akarta-e elfogadni, vagy pedig a nemzeti nyelv jogát akarta érvényesiteni mindenütt, tehát a hadseregben is?

Maga a 67-iki kiegyezés is csak a végrehajtásnál nem bolygatta ezt a kérdést, még pedig opportunitásból. A kik ma azt vitatják és azt vetik szemünkre, hogy a 67-iki törvény végre van hajtva, és hogy mi akarunk olyat belemagyarázni a törvénybe, a mit a 67-iki törvény alkotói nem akartak belemagyarázni; mert hiszen azok csakis azt akarták abba belemagyarázni, a mit tényleg végre is hajtottak, ezeknek az álláspontjával szemben hivatkozom a t. túloldalra és hivatkozom különösen a nemzeti párt törekvésére, mely a 67-iki törvénynek végrehajtására irányult, a melynek küzdelme az volt, hogy nem lévén végrehajtva a 67-iki törvények intézkedései, azok végrehajtassanak, mert ha végrehajtattak volna, akkor ennek a küzdelemnek arra kellett volna irányulnia, hogy a 67-iki törvény eltöröltessék. Ennek a küzdelemnek azonban nincsen más értelme, mint az, hogy a 67-iki törvény nem hajtatott végre lényegében és abban a szellemében, a melyben az megalkottatott. Már pedig a természet törvénye az, hogy a ki bizonyos irányban elindult, annak vagy előre, vagy hátra kell menni, mert akkor elmaradna messzire abból a nagy forgatagból, mely a nemzeteknek erőmozdulásaiban van. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) És tényleg az is az igazság, hogy mert a 67-iki törvény végre nem hajtatott, az abban lévő nemzeti jogok nem érvényesülhetvén, ezek ellenére az osztrák uralmi plenipotenczia, a czentralizáczió felé tettünk mindennap egy-egy lépést.

Kecskeméti Ferencz: Nem vagyunk 40-en! (*Ellenmondás a jobboldalon.*)

Várady Károly: Kérem konstatálni, vajjon vagyunk-e 40-en?

Elnök: Megbizom a jegyző urakat, legyenek szivesek megszámlálni a jelenlevő képviselő urakat. (*Felkiáltások a jobboldalon: Vagyunk 40-en! Endrey Gyula és Hertelendy László jegyzők megszámlálják a képviselőket.*)

A jegyző urak jelentése alapján konstatálom, hogy a ház tanácskozásképes. Tessék folytatni.

Vertán Endre: T. ház! Midőn a nemzeti jogokért való küzdelem (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) a parlament mozgásképességét megakasztotta, nagyon sokan aggódó figyelemmel voltak ennek következményeire és az ellenzék küzdelme elé azokat a beállható veszélyeket állitották, a melyek a parlament mozdulatlanságával bekövetkezhetnek. Hogy ily veszélyek léptek előtérbe, az természetes. (*Zaj.*)

Kecskeméti Ferencz: Hiszen nem hallgat senki ide, elnök ur! (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek. (*Zaj.*)

Kecskeméti Ferencz: Pedig okulhatnának.

Várady Károly: Sok tanulnivaló van ám benne.

Elnök: Tessék a közbeszólásoktól tartózkodni, mert ezzel csak zavarják a szónokot.

Várady Károly: Nagyon osztrák izüek.

Vertán Endre: A természet rendje az, hogy ha kihal az élet, ha megdermednek a mozgásra kész izmok, e mozdulatlanságban előáll a bomlás proczesszusa és az élet eddig nem látott, nem ismert ellenségei megkezdik romboló munkájukat. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Dehát a magyar parlament megakasztott működése a mozdulatlanságot jelenti-e? Nem sokkal erősebb-e a felébredt nemzeti öntudat lüktetése? (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Akkor kell-e aggódnunk a nemzet jövőjeért, a mikor ez a nemzet öntudatra ébredt, életre kel és vágyai, aspirácziói az ő akaraterejét megmozditották, tevékenységét felkeltették és nem inkább akkor kellene-e jövője felett kétségbeesnünk, ha nem lennének vezérlő eszméi, nem lennének nagyobb mozgató ideái és magasabb czélokat nem ismerve, ezekkel nem törődve, ezek-

Digitized by Google

ért nem rajongva, a máról holnapra való megélhetésben akarná összes akaraterejét kimeriteni? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És mi az, a mi aggodalomra késztet? Rámutattak a nemzetiségek fészkelődéseire, a Horvátországban beállott zavarokra.

Tudom, látom, tagadni sem akarom, hogy Horvátországban egy ellenséges áramlat ütötte fel fejét. Azt is tudom, mert nem tagadható, hogy a nemzetiségi vidékeken bizonyos idegesség észlelhető, a melynek horderejét azonban nem láthatom olyan sötét szinnel, mint a hogy ezt nagyon sokan festik. De engedjék meg nekem, midőn én ezt látom és beismerem, akkor a történelmi okok után kutatva, azt találom, hogy ilyen alkalommal a nemzetiségek fészkelődése is be szokott következni és a Magyarországra ellenséges indulat is lángra lobban. E történelmi ténynyel szemben azonban azt is kénytelen vagyok konstatálni, hogy ez mindig olyankor szokott bekövetkezni, midőn a magyar nemzet ősi szabadságáért kezdi meg a harczot, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* a mint tehát a magyar nemzetnek leigázása van tervbe véve és a midőn ezen leigázásra biztos eszközül alkalmazható a divide et impera elve. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A történelem arra mutat, hogy e szomoru jelenség sohasem önmagában birja inditó okait, hanem mindig a Magyarország leigázására igyekvő hatalom politikai okokból szítja ezen ellentéteket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már I. Lipót szövetkezett a szászokkal Erdély függetlenségének leverésére és szerb csapatokat fogadott fel Rákóczinak szabadságért küzdő hadai ellen. II. József, a kalapos király, az erdélyi oláhságot bujtatta fel és felhivó szavai a Hora-Kloska-féle véres lázadásra vezettek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 1848-ban a kamarilla és annak magyarországi pártosai, a kiknek az osztrák inváziót is köszönhető, azon kezdték, hogy felláziotották Rajacsich szerb patriárka és Stratimirovics vezérlete alatt a szerbeket. Jellasich bánnal behozták a lázongó horvátokat, a felvidéki tótokat Hurbán alatt állitották ellenünk, Erdélyben pedig a szászok voltak ennek a zászlónak előharczosai és a románok irták be véres kézzel a magyar nemzet történelmébe a testvériségnek azt az elvadulását, a melyre példa alig van a világtörténelemben. Lehet, hogy a történelem mindezeket nem tudja lépésről-lépésre oknyomozólag bebizonyitani, de ez a tudat él a népben, él a mi keblünkben és bizony nem egy ok van arra, hogy ezt a tudatot meggyőződéssé érlelje meg bennünk. Hiszen ismeretesek II. Józsefnek a Hóra-Kloska lázadásait megelőző erdélyországi utazásai; ismeretes, hogy ezen utazások szitották az elégületlenséget. Addig, mig az elégületlenség csak puszta szóbeli panaszban nyilatkozott, sohasem a magyaroknak fogta pártját, mindig az állitólag elnyomottak pártjára kelt, és a mikor fellángolt a tüz, kiömlött a vér, mikor már vérbetükkel volt beirva egy ország nemzetiségének lázadása a történelembe, mily lanyhán kezdték és mily lanyhán akarták eloltani ezt a lázadást. Talán ismeretes mindenki előtt a történelemből, hogy midőn végre az igazság sujtó keze ránehezedett, Hóra az iratcsomót, a melyre állitólag a császár kezeirása volt irva, tüzbe dobta, vallomást nem tett, bizvabizik, mig csak az első csapás rá nem méretik a kerékbetörésben, ekkor vallani akar, de vallomásában épen azok akadályozzák meg, a kiket azért küldöttek le, hogy az igazságot deritsék ki.

Avagy felidézzem az 1848-as időknek szomoru emlékét? Jőjjön el a miniszterelnök ur vármegyénkbe; ebben a vármegyében talált menedéket családja száz éven keresztül, midőn birtokait Magyarországon konfiskálták. Ehhez a vármegyéhez fűzik őt testvéri és családi kötelékek. Ez a vármegye véres szinhelye volt a 48-iki lázadásnak és a 48-iki szabadságharcznak.

A füstölgő romok felett ma uj élet virul. Felszáradtak a vérnyomok is és a zöldelő pázsit nem mutatja az ártatlanul legyilkoltak csontjait, és e vad szenvedélyek harczában kihullott vér tette termékenynyé a rögöt, a melyből az kikelt. De a népben ezen mult emléke még él, él a nép ajakán a rege Jankuról, a havasi királyról, ki azokat a harczokat felidézte, azoknak éltető lelke volt, de kinek kezéhez vér nem tapadt, kinek legnagyobb bűne, hogy hitt az igéreteknek. Miért futott el Janku, midőn a hatalma zenitjén levő osztrák császár felkereste és magához hivatta? Az a fa, mely alatt várta a császár Jankut, ma is zöldel és meséli, hogy Janku, e szegény megtébolyodott ember nem ment a császár elé. Mit keresett volna ott a bolond, kinek lelki egyensulyát épen a be nem váltott igéretek, a hűtlenség, a csalás bolygatták meg. Ha megcsendült a félbolond ajkán a furulya, ha imbolyogva járt mezőkön és erdőkön keresztül, ki tudja megmondani, vajjon azon furulya hangja imádság volt-e, melylyel a multak bünét akarta levezekelni, vagy átokká vált ajakán a nóta, átokká azok fejére, kik fellázitották, véres temetővé tették Erdélyt, hogy ebben a véres temetőben diadalt üljön az abszolutizmus, diadalt üljön a császári önkény és diadalt üljön az összbirodalmi eszme. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azon véres napok története nem az első láng fellobbanásával kezdődött, annak okát nem lehet kizárólag a magyar nemzet iránt érzett és elfojtott gyülölségben keresni, hiszen a nemzet, a mint a polgári szabadság birtokába jutott, e szabadságában az oláhokat is részesitette, felszabaditva az oláh jobbágyokat; hiszen e nemzet, a mint politikai szabadságát megnyerte, megosztotta azt testvériesen az összes nemzetiségekkel, bevéve azokat is az alkotmány sánczaiba. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* E tett hálát érdemel és lehetetlen az érzelmek oly elvadulását elképzelni, hogyha lett volna is ok panaszra és gyülölködésre, e

Digitized by Google

gyülölködés ép akkor törjön ki véres tettekben, midőn a multak bűnei expiáltatnak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem is itt volt a hiba. Midőn a halász a tengerpartra megy horgával, egy kis halat fog meg, azt veti rá a horogra, hogy zsákmányát ezzel megfoghassa. Nekem ugy tetszik, hogy ez a kis hal voltak a nemzetiségek, melyek gyülölségének felszitásával, melyek fellázitásával mindannyiszor ráhalásztak a magyar nemzet szabadságára, erre a kész zsákmányra, hogy azt tőrbe ejtsék, leigázhassák. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha felismerték a történelem ezt a tanitását, vagy ha nem is, tudjuk mindannyian, igyekeztek-e ők a nemzetiségeket a magyar állameszmének megnyerni, vagy ha a nemzetiségekkel dőre elfogultságokra való tekintettel ezt tenni nem tudták, igyekeztek-e érvényt szerezni ezeréves történelmünk által megállapitott annak az igazságnak, hogy ezen a földön állami feladatok teljesitésére egyedül a magyar nemzet bir jogosultsággal és hivatottsággal? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kidomboritották-e az állam minden intézményében a magyar nemzeti állam eszméjét és igyekeztek-e elháritani minden akadályt, a mely a magyar állameszme törekvései érvényesitésének utjában áll? A tények igazolják, hogy nem, mert, a mint ezelőtt tiz esztendővel mondta már Ugron Gábor t. képviselőtársam, nem mernek magyar állami politikát csinálni Ausztriától és nem mernek magyar nemzeti politikát csinálni a nemzetiségektől való félelmükben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Pedig a politika csak akkor jogosult, hogyha utjában minden akadályt el tud háritani, le tud győzni. De hogyha az egész tevékenysége a megalkuvás és az elvi fentartásokból indul ki, előbbutóbb el kell, hogy veszitse az erejébe vetett hitét. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1867 óta követett politika eszméje pedig a megalkuvás és örök szégyene a kornak, hogy még a nemzeti nyelv felett is meg tudott alkudni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Pedig a nemzeti nyelv az a nemzetnek, a mi a napnak a sugár. Ez közvetiti annak éltető fényét, ez közvetiti fényes melegét és a hová ez a sugár be nem hatol, ott nincsen fény, ott nincsen meleg, ott hiányzik a melegség, ott még a ragyogó nap is a holt pontra jut. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ilyen sugára, t. ház, a nemzeti állameszmének a nemzeti nyelv. Ez által közvetitettek a nemzeti kultura és merik-e állitani, hogy ez a nemzeti állameszme nem jutott-e holt pontra épen az állam biztositására és védelmére hivatott hadseregben és nem tört-e meg ennek a német nyelvén? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

És, t. ház, hogy visszatérjek eredeti tárgyamra: miképen kivánjuk mi azt, hogy a nemzetiségek elismerjék a magyar nemzet fölényét, hogyha mi magunk hirdetjük azt, hogy a magyar nemzeti szupremáczia csak akkor és csak addig érvényesithető, a meddig és a mikor a nemzetiségek ezt megengedik és ha mi magunk hitetjük el nemcsak magunkkal, *(Zaj jobbfelől. Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* de velük is, hogy az ő jóindulatukból birjuk ezt a szupremácziát, hogy mi csak egy oly épület oszlopai vagyunk, a mely csak az ő segitségükkel állhat fenn és mihelyest kilökik ebből az épületből, nemcsak összedől az egész magyar nemzeti állam, de e romokból egy idegen nemzeti állam is fel tud épülni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Minden nemzeti államnak, igy a magyar államnak is, önmagában kell birnia létezésének alapját és erőforrásait. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha igy birja, akkor létezése kétségbevonhatatlan, mert létezése az igazság. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De ha nem, akkor ennek a nemzeti államnak létezése csak a formák hipókrizise, csak az igazság himpora, a melyet a kimélet lehel rá, hogy az igazság ne féljen tőle, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* csak fényes külmáz, mely azonban csak addig fénylik, a mig hozzá nem nyulunk és abban a pillanatban szétmállik, a melyben meg akarnók markolni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De mi hiszszük és tudjuk, hogy ez nincs igy. Mi hiszszük és tudjuk, hogy, bár messzire sülyedtünk, addig a határig még sem jutottunk el. A néppel érintkezve, látjuk, hogy ennek a magyar nemzeti államnak fénye, ennek a magyar nemzeti államnak dicsősége büvkörébe tudja vonzani még a nemzetiségeket is, csakhogy arra kell vigyázni, hogy az a fény folt nélkül ragyogjon, *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* hogy ez a fény csalóka ne legyen, mert abban a pillanatban, a melyben e fénynek nincsen ereje, abban a pillanatban ki kell, hogy essék belőle a vonzó erő is, a mely a nemzetiségeket a magyar állameszméhez tudja és akarja lánczolni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hogyha már a nemzetiségi kérdésre ily irányban áttértem, engedje meg nekem a t. ház, hogy e kérdéssel egy kissé bővebben is foglalkozhassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem akarok a gyülölködés hangján szólani. A nemzetiségeknek is meg kell adni azokat a jogokat, a melyek elidegenithetetlenek, hogy ők mint magyar állampolgárok itt ebben az országban, ebben a hazában éljenek, boldoguljanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A magyar államnak nem az a hivatása, hogy ostort csattogtasson, nem az a czélja, hogy leigázzon, hanem az, hogy a nemzetiségek túlsulya ellen védekezzék a nyelvhatárok és saját fajának megerősitésével. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur programmbeszédéből két rész emelendő ki. Az egyik, a mely a magyar faj nagyságáról, túlsulyáról beszél, a melyet mindnyájan aláirunk és helyeselünk. A másik az, a mely a nemzetiségi jogokról beszél. Mind-

Digitized by Google

két tétel külön-külön helyes, de együttvéve egy kissé értelmetlen.

Ha a nemzetiségi jogokról beszélünk, ha ezek érvényesitése elé nem akarunk gátat vetni, ha a magyar nemzet túlsulyáról, arról a plenipotenciáról beszélünk, a melyet a magyar nemzetiségi politika akar inaugurálni, nem járunk-e ugy, mint az 1868-iki törvényhozás, a mely meghozta a nemzetiségi törvényt, a mely végre nem hajtható, mert ellenkezik a törvény alapeszméjével, azzal a bevezetéssel, hogy ez a magyar nemzeti állam egységes és semmi olyant meg nem szabad engedni, a mi ezt az egységet szétrombolhatná. Ha ez a nemzetiségi törvény a részletekben végrehajtatnék, abban a pillanatban megdőlne ez a nagy egység, mert a részletekben olyan engedményeket adtunk a nemzetiségeknek, a melyeket egy nemzet sem adhat meg a saját nemzetiségeinek a nélkül, hogy az állam egységét ne veszélyeztetné. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az örökös sérelmek kútforrása és én azt hiszem, sokkal jobb politikus lenne az, a ki olyan törvényt hozna, a melyet végre is tud hajtani, nyiltat, őszintét, a melyből mindenki tudná, hol végződik az ő joga és hol kezdődik az ő kötelessége. Ekkor nem a törvénykönyvvel kezükben agitálnának ellenünk azok, a kik ellenünk akarnak agitálni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De nemcsak a törvényhozásnak van dolga a tekintetben, hogy ezt a kérdést szabályozzuk. Ott van a társadalmi, a kulturális tér. Nagyon jól tudjuk, hogy a nemzetiségek intelligenciája szaporodik. Nem tartom én ezt sem helytelennek, sem aggasztónak. Csak az a baj, hogy ezzel szemben a mi intelligenciánk hasonló mértékben nem szaporodott. Az a baj, hogy mig a nemzetiségek az ő kis jogaikkal, de nagy együttérzésükkel, nagy sovinizmusukkal a legszegényebb gyermeket is tanittatják, mindenkit tudományos pályára képeztetnek, addig a mi ifjuságunk nagyrésze elkallódik, elmállik, mert nem képes magát teljesen kiképezni, mert épen a legveszélyeztetettebb fókusokon nem gondol az állam arra, hogy módot nyujtson és alkalmat adjon az önképzésre is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogyha ezt a káros politikát folytatjuk, hogyha az állam azt nézi, hogy ha egy elemi iskolát kell felállitani, vajjon megvan-e annak a 80 növendéke, mert addig nem ad tanitót, hogyha egy középiskolát akar felállitani, vajjon lesz-e elég növendéke, vajjon kifizeti-e magát ennek felállitása pénzügyileg és a hogy tervezve van, akkor természetes, hogy messze haladunk el attól az állásponttól, a mely a miniszterelnöki székben is inaugurálva van, hogy erős nemzeti politikát, erős magyar nemzeti politikát akarunk folytatni. Vannak áldozatok, a melyek soha sem nagyok, még akkor sem, ha a nemzet anyagi erejével talán nem állanának egyensulyban. A magyar nemzeti állameszme kiépitése olyan czél, a melyre nincsen áldozat, a mely soknak mondható. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Társadalmi téren is látjuk, hogy egy nemzetiségi középosztály teremtődik meg és pedig a kisbirtokok rovására. Ha ugy teremtődnék ez meg, hogy a régi nagybirtokok felapróztatnának, vagy talán a régi középbirtokok cserélnének gazdát, ez ellen szociologiai szempontból nem lehetne kifogást tenni. De a mikor azt látjuk, hogy a középbirtokok leginkább nemzetiségi vidékeken, a kisbirtokok felszivásából, tehát száz meg száz existenczia tönkretételével keletkeznek, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor meg kell fontolnunk azt, vajjon itt a segités ideje nem érkezett-e el? Itt nem az a baj, hogy a nemzetiségi középosztály szaporodik, hanem az a baj, hogy a nemzetiségi lakosság százai, sőt ezrei mennek tönkre, hogy földönfutókká váljanak, ha azt látják, hogy hazájuk egy darab föld, a mely még csak kenyeret sem tud adni. Hogy ezt az éhező népet könnyü izgatni, hogy azzal szemben könnyü rámutatni, hogy ez a Magyarország neked nem édes anyád, nem adja meg neked a megélhetés legelemibb eszközét sem, hogy azzal szemben rá lehet mutatni arra, hogy a császár 48-ban is erdőket, havasokat igért, de a magyarok nem engedték, hogy megadja, — mert ez az alapja az izgatásnak — az csak természetesen; és ha igy lehet izgatni, akkor a magyar államnak kötelessége, ha nemzeti politikát akar folytatni, ha a nemzetiségi vidékeken érvényre akarja juttatni a magyar állameszmét, segitségére menni annak a népnek, a mely pusztul és vész. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

De nem megyünk segitségül. Mig a nemzetiségi bankok elárasztják az egész vidéket és fölszivják nemcsak a nemzetiségek, hanem a magyarságnak birtokát is, addig a mi szubvenczionált bankjaink azt nézik, hogy a telekkönyvben nincsen-e egy vakarás, van-e protekcziója annak, a ki a kölcsönt kéri, és jó félesztendő mulva, ha meg van a háromszoros biztositék, megadnák a kölcsönt, a mikor már késő.

Évekkel ezelőtt volt szó már arról ebben a házban, hogy azzal az egy millió koronás alapitványnyal, a melyet a magyar állam a Magyar Földhitelintézetnél annak idején létesitett és a melyre annak ma már semmi szüksége nincs, mi történjék: ezt az egy millió koronás alapitványt nem lehetne-e a nemzetiségi vidékekre adni hasonló czélból, hogy ez a bank ne spekuláczióra dolgozzék, hanem nemzeti missziót teljesitsen, hogy ne kelljen minden esetben kamattal beszámolnia, hanem irhasson valamit a veszteség számlára is, a melylyel szemben nyeresége volna a nemzeti eszme erősbödése? Akkor lehetne nekünk erős nemzetiségi politikáról beszélnünk, de igy nem lehet, mert azzal szemben, hogy mi tétlenül állunk, mit látunk a nemzetiségi bankok részéről?

Erdély a nemzetiségi küzdelmek izzó ta-

Digitized by Google

laja. Kiindulok tehát Erdélyből. Erdélyben »Nemzeti bank« czimen megalakult a legelső román pénzintézet. Az oláhok első intézete nem pénzintézet, hanem kölcsönös biztositó bank czimen alakult »Transsylvania« néven 1868-ban, 600.000 korona alaptőkével. Ezután 1871-ben állittatott fel az »Albina« megint 600.000 korona alaptőkével. 1871-ben tehát csak két bankjuk volt az oláh nemzetiségeknek. 1883-ban alakult a »Furmica«, 60.000 korona alaptőkével, 1884-ben négy oláh szövetkezet alapittatik. Ezeknek működése csakugyan meglepő eredményekre vezet, ezt azonban, mert csak a végeredményt akarom feltüntetni, nem részletezem. 1885-ben már öt pénzintézet működik, 10 év mulva 31, a melyeknek azután forgalmi végeredménye a következő *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*: Alaptőkéjük van 11,502.369 korona, tartalékjuk van 4.439.535 korona, betétjük 41,061.386 korona, váltójuk 35 millió korona, jelzálogjuk 15 millió korona. Már, t. ház, ha a nemzetiségi alapon szervezett nemzetiségi bankok igy tudtak működni, ennyire tudtak különösen az erdélyi részekben hóditani, ezzel szemben mit tett a magyar állam?

Holló Lajos: A Tisza-korszaknak büne!

Vertán Endre: Erre nézve statisztikát nem tudok felolvasni, mivel alig van. *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)* Azt hiszem, hogy ezzel a kérdéssel még lesz talán alkalmam a költségvetéskor bővebben foglalkozni. Itt egyszerüen csak rá akartam terelni a t. ház figyelmét erre az égető kérdésre; vajha meghallgatnák azok, a kiknek a segités módjukban és kötelességükben áll. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hogy megint tárgyamra térjek vissza, azok, a kik az ellenzéki küzdelmekben veszélyeket látnak, második faktorul állitják oda Ausztriával való viszonyunkat. Hogy itten tényleg van is veszély, az bizonyos, mert a közel multnak eseményei tanitottak és tanitanak arra, hogy tényleg Ausztria minden módot és alkalmat megragad arra, hogy a magyar nemzeti jogokba beleszólhasson, hogy a magyar nemzeti szuverénitásnak kifejlődését megakadályozza. Ha a birodalmi tekintetek lennének a főérdekek, ha a birodalom fennállása érdekében a hadseregnek egysége feltétlenül szükséges volna és ha harmadszor a hadsereg egysége a magyar ezredekbe behozandó magyar nyelv nélkül fentartható nem lenne: akkor tökéletesen érteném azoknak állásfoglalását, a kik a hadsereg német nyelvének szükségességét a birodalmi tekintetekre és a hadsereg egységére vezetik vissza.

De, t. ház, minket e tekintetek csak bizonyos határig korlátozhatnak. Hiszen Deák Ferencz, midőn az alkudozásokat megkezdette, kimondotta *(olvassa)*: »Felhozzák ellenünk, hogy a birodalom érdeke a legfőbb tekintet, s annak az egyes részek kötelesek saját érdekeiket alárendelni. Nem vonom kétségbe ezen állitás igazságát oly birodalomra nézve, mely ugyanazon egy közjogi alapon áll, melynek egyes részei föltétlenül csatlakoztak egymáshoz, melyet szorosabb reál-unió köt össze. De Magyarország az uralkodóházzal szerződött, nem az örökös tartományokkal.« *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* »Szerződött az örökösödésről, nem valamely szorosabb közjogi kapcsolatról, sőt még azon szerződésben is kikötötte független önállóságának biztositását. Ezen szerződést kész leend Magyarország mindenkor megtartani: de azt megváltoztatni és helyébe szorosabbat állitani, magát az örökös tartományok érdekeinek lekötni s ez által alkotmányos önállásáról lemondani, szándéka bizonyára nincs és nem is lehet.« A nemzet önállósága, függetlensége és szabadsága az a határ, a mely határig a birodalom érdekeiért mehetünk, de ezen túlmenni nem lehet.

És ha azt látjuk, hogy a hadsereg nyelvének egysége a mi szabadságunkat, a mi önállóságunkat veszélyezteti: abban a pillanatban be kell törni azt a falat, le kell rontani azt a bástyát és érvényesiteni kell a magyar állam szuverénitását a maga teljes egészében. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi alkotmányunk, a mi törvényeink egy önálló, szuverén Magyarországot ismernek. De, t. ház, ha előállhat Ausztriának miniszterelnöke, ha ő azt a magyar közjogi törvényt magyarázhatja: akkor hol van nekünk biztositékunk arra vonatkozólag, hogy a törvénynek ez a holt betüje meg is elevenedik, és hogy az tényleg a magyar nemzet és a magyar állam szuverénitását jelenti? Hiszen, t. képviselőház, ha egy nemzetnek a törvényét egy annál erősebb, egy annál bármi tekintetben hatalmasabb másik szuverén magyarázhatja és alkalmazhatja, akkor ez a nemzeti szuverénitás semmi, akkor ez a nemzeti szuverénitás csak egy egyszerü hipokrizis. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert, t. képviselőház, a szuverénitás lényege nemcsak az, hogy egy nemzet a maga akaratát kimondhassa, hanem az is, hogy ezen akaratát érvényesithesse. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* Ha tehát ezen akaratérvényesitésében meggátolhat minket Ausztria akarata, akkor ne beszéljünk mi többé magyar szuverénitásról, ne beszéljünk magyar nemzeti államról, ne beszéljünk önálló magyar államról, hanem beszéljünk egy összbirodalom részéről, a miről odaát beszélni akarnak is.

A harmadik faktor lenne, t. ház, a király. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Soha őszintébben, nyiltabban nem nyilatkozott magyar miniszterelnök e tekintetben, mint gróf Tisza István, midőn azt mondotta *(olvassa)*: »Hozzáfüzhetem azt a másik észleletet, hogy a nemzeti közvélemény, mondhatni egyhangulag, visszariad a nemzet és a korona közti konfliktus mélyreható következményeitől és nem kivánja ezen óhajának megvalósitását erőltetni oly időben, a midőn ez konfliktusra vezet.«

Digitized by Google

Ime, t. ház, a magyar miniszterelnöki szék a királyi palásttal bevonva, háta mögött egy ember, a ki azt mondja, hogy konfliktus lesz, hogy a magyar király a nemzettől nyert felségjogok által vértezve nem engedheti meg, hogy a magyar hadseregnek a nyelve a magyar legyen.

Hát, t. képviselőház, gondoltuk, sejtettük mi, hogy van ebben valami, hanem igy még sohasem hallottuk. De ha igy is lenne a dolog, nem az lenne e Magyarország miniszterelnökének kötelessége, hogy a magyar királyt meggyőzze arról, hogy neki letett esküjénél fogva ezt a magyar felségjogot alkotmányosan kell gyakorolnia? Nem arról kellene-e, hogy meggyőzze a királyt, hogy akkor, a mikor a nemzeti érzés, a nemzeti akarat megnyilatkozik, akkor, a mikor a magyar nemzet az alkotmányosan adott felségjogokat a nemzeti jogokkal akarja korlátozni, akkor, a mikor a magyar nemzet nem akarja tűrni, hogy épen az általa adott felségjogok alapján fosztassék meg nyelvétől: a magyar királynak nem lehet más kötelessége, mint az, hogy a magyar nemzet óhajának eleget téve, a közte és a nemzet között fennálló szeretetet és azt a kapcsolatot, a mely alkotmányhűségünkben nyilatkozik meg, továbbra is fentartsa és erősitse? *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Akkor, a mikor egy nemzet a maga egészében követeli, hogy egy törvény végrehajtassék; akkor a midőn mi sem követelünk egyebet, mint azt, hogy az a 67-diki kiegyezés, a mely egy gyászos mult zárkövét képezte és a mely egy szebb jövő kezdetét kell hogy jelentse, végrehajtassék: akkor a királyi akaratot szegezni ez elé és azt mondani, hogy ez a nemzet a saját királyával jön konfliktusba; akkor azt mondani, hogy ez a nemzet saját királya ellen kell, hogy állást foglaljon, ha a királya által szentesitett törvényeket akarja fenntartani: véleményem szerint nem lehet azon szék betöltőjének a hivatása. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig az 1867-iki törvény nem azt mondja, a mit mi kivánunk, és ha ezzel szemben nem igaz az, a mit az önök sorai közül nagyon sokszor mondanak, hogy ezt a törvényt csak végre kell hajtani, de az lassan hajtatik végre, mert előbb-utóbb ugy is be fog állani ez a következmény: akkor dobják félre azt az 1867-iki törvényhozást; akkor is dobják el azt, ha a nemzeti jogokat annak alapján nem lehet érvényesiteni, s akkor is dobják félre, ha nem lehet végrehajtani azt a törvényt, mert a király nem engedi. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert hogy legyen egy törvényünk, a melyet önök szentnek és sérthetetlennek tartanak; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy legyen egy törvényünk, a melynek örök életet jósolnak és a melyért küzdenek, és ezt a törvényt ne legyen szabad végrehajtani: *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ez a legnagyobb hazugság, a mely a parlamentek életében eddig felmerült. Nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. A szónokot többen üdvözlik.)*

Endrey Gyula jegyző: Rakovszky István! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)*

Rakovszky István: *(Halljuk! Halljuk!)* A midőn 1801. február 5-én a nagy Pitt megvált miniszterelnöki székétől, a melyet 17 éven át az ország közmegelégedésére, az egész parlament osztatlan tiszteletétől és barátainak szeretetétől környezve, királyának akarata ellenére és kérelme daczára hagyott oda: akkor Canning, a ki szintén azon minisztériumban szolgált, őt visszatartani akarván, azt mondta neki, hogy »hiszen tudja Pitt, minő nehézségekbe ütköztek az utolsó 3 év alatt bizonyos törvényjavaslatok tárgyalásai a miniszteriumban, a melyek mindig ellenzésre találtak a koronánál és e miatt nem egyszer kellett Pittnek engednie. És ha ő akkor, a midőn visszavonul, bizva abban a többségben, a melylyel a parlamentben rendelkezett, azt hiszi, hogy a hatalmon továbbra is meg fog maradni, és — ha közvetve is — befolyása is meglesz az ügyek vezetésére: igen csalódik, mert az a befolyás csak névleges lesz, s mert a tényleges befolyás azon láthatatlan tanácsosok kezébe fog jutni, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a kik a korona füleit besugásokkal elfoglalják, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és tanácsaikkal minden ellenőrzés és felelőség nélkül irányitják a korona akaratát.« *(Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Ha a lefolyt év küzdelmére tekintek vissza, lehetetlen, hogy a mostani időknek azzal a korszakkal való frappáns hasonlatossága szemembe ne szökjék. Itt volt egy parlament, a mely rendesen működött; ellenzék és kormánypárt között megvolt a kellő parlamentáris viszonyoknak megfelelő kölcsönhatás; a törvényjavaslatokat mi itt ha talán élesen, de alaposan is kritika alá vettük, és az objectivitás teréről sohasem léptünk le. *(Ugy van! balfelől.)* S ekkor hirtelen törvényjavaslatok merültek fel, a melyek ezt a parlamenti békét feldulták, a melyek a nemzetben a legnagyobb visszatetszést és felháborodást szülték; a nemzetben jogosan élő és régóta lappangó kivánalmakat nyilt kitörésre birták és ezzel szemben egy ellenszegüléssel találkozunk, melynek rugóit sejtjük, de nem látjuk, a mely megmagyarázza azt, hogy egy év óta a parlamenti tárgyalások előre nem haladnak.

Midőn Pitt lemondott volt, a korona a képviselőháznak elnökét, Addingtont bizta meg a miniszterelnökséggel. Mikor a miniszterium az angol parlament alsóházában megjelent, melynek többségének vezére Pitt volt, Pitt felkelt és az »alkotmányos bizalmat« kérte Addington számára, a mely alkotmányos bizalomról akként nyilatkozott, hogy a ház mindaddig, mig az

Digitized by Google

ellenkezőre oka nincs, az angol alkotmány szelleme és a politikai ildomosság szerint kötelezve van a miniszteriumnak az alkotmányos bizalmat megadni, mert ha a miniszterium eljárása következtében az ellenkezőről bizonyosodik meg, mindig jogában áll nézetét megváltoztatni és a bizalmat tőle megvonni. Addington maga pedig felkelt és kérte, hogyha csak a miniszterek eddigi magaviselete és jelleme ezt ki nem zárja, annyi bizalommal viseltessék irányában a ház, a mennyi az alkotmány szerint őt megilleti.

Keresem itt a miniszterelnök ur elődjét. Miért nem kelt fel és miért nem kérte e miniszterium számára, a melyet tetteiből még megitélni nem tudunk, az alkotmányos bizalmat? *(Egy hang jobbfelől: Nem szokás!)* Azt mondja a t. képviselőtársam, hogy nem szokás. Lehet, de nem szokás ám indemnity előtt sem ujonczjavaslatokat beterjeszteni. *(Ugy van! balfelől.)* Ha ez nem is szokás, én azt hiszem, hogy épen a miniszterelnök ur közvetett elődjének kellene itt lenni és felkelni és az alkotmányos bizalmat követelnie, mert Széll Kálmán volt miniszterelnöknek politikai reputációjához, politikai becsületéhez van odafüzve az uj rendszer, a melyről mi a miniszterelnök ur tettei és szavai szerint nagyon is kételkedünk, hogy azt továbbra is fentartja, ugy, a mint akkor konczipiálták, mikor a nemzeti párt belépett a kormánypártba és mikor itt azt a hires hármas jeligét hirdette a miniszterelnöki székből Széll Kálmán.

Lehetetlen nekünk megadni és előlegezni az alkotmányos bizalmat, mert — mindig politikai értelemben veszem — a miniszterium magaviselete és jelleme ezt egyenesen kizárja, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* kivéve az igen t. honvédelmi miniszter urat, a kit csak most van szerencsénk a miniszteriumban mint politikust tisztelni és kivéve a t. igazságügyminiszter urat. Keljenek fel a t. miniszter urak és álljanak ide és mondják meg, hogy az ő multjuk, magaviseletük, jellemük — mind, ismétlem, politikai tekintetben megitélve — feljogositják-e őket arra, hogy az alkotmányos bizalom előlegezését kérjék? Nézem a t. kereskedelmi miniszter urat; hiszen a t. kereskedelmi miniszter ur politikai multja, ha konzekvens akarna maradni, egyenesen kizárja azt, hogy ő abban a székben helyet foglalhasson! Ez áll Berzeviczy t. miniszter urra is. Rövid idővel ezelőtt önök maguk sem akarták előlegezni a politikai, az alkotmányos bizalmat annak a miniszterelnöknek, akkor, a mikor megtagadták tőle, hogy az ő kabinetjében helyet foglaljanak, a mikor ő legelsőbben megbizatást nyert.

Hát ha én magában a miniszterium kebelében az adott alkalommal az alkotmányos bizalomnak ily nagy hiányát látom, hogyan lehet ideállani a ház elé és az alkotmányos bizalomnak előlegezését követelni, még pedig oly nagy mérvben, mint ezt eddig egyetlenegy kormány sem tette, az alkotmány megsértésével és az alkotmány megsértésére? Mert másnak nem nevezhetem, mikor a t. miniszterelnök ur a helyett, hogy ebben a törvényenkivüli állapotban ennek megszüntetésére igyekeznék és az indemnity-javaslatot hozná ide a ház asztalára, előáll az ujonczlétszám megállapitásáról és az ujonczmegajánlásról szóló törvényjavaslatokkal. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)*

T. képviselőház! Mindazonáltal mi eddig mindig meg szoktuk az ilyen törvényjavaslatot szavazni. Megszavaznók most is a nélkül, hogy előbb az indemnity-törvényjavaslatot tárgyalnók, egy feltétel alatt: ha a t. miniszterelnök ur kijelentené, beigazolná és meggyőzne bennünket arról, hogy a külügyi helyzet oly komoly és fenyegető, hogy az ujonczozást rögtön keresztül kell vinni. Akkor, t. ház, hogy ha a miniszterelnök ur ezt itt kétségen kivül beigazolja, akkor megelőzhet ilyen törvényjavaslatokkal minden más törvényjavaslatot, és akkor minden párttekintet nélkül hazafias kötelesség ilyen törvényjavaslatokat itt megszavazni. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elvbarátaim nevében és saját nevemben kijelentem és ezt indokolni is tartozom, hogy, eltérőleg az eddig követett szokástól, mi ezen törvényjavaslattól hozzájárulásunkat megtagadjuk. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Legelsőbb is végezni szeretnénk azzal, a mi a t. honvédelmi miniszter urat érinti és érdekli. Ezen törvényjavaslatot először azért nem fogadhatjuk el, mert az 1903. január 26-án általunk beterjesztett határozati javaslatot tökéletesen figyelmen kivül hagyja. Másodszor azért, mert ezen törvényjavaslat burkolt létszámemelést tartalmaz. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Az eddigi ujonczjutalék Magyarország számára 43.889 volt, a mostani törvényjavaslat által igényelt ujonczjutalék pedig 44.076, igy tehát 187 ujonczczal Magyarország többet, Ausztria padig kevesebbet fog kiállitani. A szám utoljára nem olyan nagyon nagy, ámbár én elvi szempontón állva, egy cseppet sem akarok többet megszavazni a véradóból, a mely amugy is igen terhes, mint a mennyi minket illet. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azon határozati javaslat második pontja eddig azt követelte volna, hogy az ujonczjutalék kiszámitásának alapjául szolgáló kulcs megváltoztattassék és azon kulcsnál csak a 20—24 éves férfinépesség száma vétessék tekintetbe.

T. ház! Ha ezt veszszük tekintetbe, a mi egyesegyedül igazságos, akkor már most is sokkal többet adunk, mint a mennyire kötelezve lennénk. És mivel a régi kulcsot fentartották, nemcsak hogy a kulcs igazságtalansága által szenvedünk, hanem azonkivül tényleg a mult tiz évvel összehasolitva, 187 ujonczczal többet adunk, én pedig egyetlen ujonczczal többet megszavazni nem akarok és ugyanebben a nézetben

Digitized by Google

vannak elvbarátaim is, ennél az elvnél fogva nem járulhatok a törvényjavaslat megszavazásához.

De azért sem szavazom meg, mert a szabadelvü pártnak u. n. katonai programmja engem semmi tekintetben ki nem elégit, a miről beszédem folyamán bővebben fogok kiterjeszkedni. Fentartok mindent, t. honvédelmi miniszter ur, a mit január 26-ikán mondott beszédemben mondottam, a mit azonban, hogy az időt és a t. ház türelmét igénybe ne vegyem, nem akarok ismételni. Csak azért kivántam kiemelni, hogy ha a honvédelmi miniszter urnak tetszik e téren a vitatkozást a vita folyamán felvenni, örülni fogok, és ugy fogom tekinteni azt a beszédet, mintha most mondottam volna el.

Bizalmi szempontból sem fogadhatom el e törvényjavaslatot. Készségesen elismerem, hogy e törvényjavaslat rendes körülmények közt nem involválja a bizalmi kérdést; de igenis, bizalmi kérdéssé vált e törvényjavaslat elfogadása vagy el nem fogadása a jelen esetben, a midőn a miniszterelnök ur megszakitotta a vitát, a mely az ő programmja felett megindult, és nem az indemnity javaslatot tüzte ki, a minek folytán a programmot tovább is lehetett volna vitatni, hanem ezen két katonai törvényjavaslatot tüzte ki napirendre azzal az indokolással, hogy itt amugy is az ő programmját lehet tovább vita tárgyává tenni. Ezáltal e törvényjavaslatok megszavazása bizalmi jelleget öltött, mert miután az ellenzéknek, a t. háznak, nincs más ütköző pontja, hol a miniszterium iránt táplált bizalmat vagy bizalmatlanságot kifejezésre juttathatná, szükségszerüen e törvényjavaslat vált azzá, a hol a pártok megütközhetnek.

Épen ezért kettős kötelessége lett volna a miniszterelnök urnak az indemnityt tüzni ki tárgyalásra, de kötelessége lett volna e törvényjavaslatot tárgyalásra kitüzni azért is, mert hiszen a t. többség részéről napról-napra halljuk, mily nagy kárt okoz a törvényenkivüli állapot, mennyire vagyunk felelősek azért, hogy az ország tönkremegy, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* hogy az ország anyagi és ipari érdekei követelik, hogy e törvényenkivüli állapotból minél hamarább kerüljön ki az ország; és ime, Magyarország miniszterelnöke nem teszi meg azt a lépést, a melyre e nagy veszedelmek őt késztetnék és a melyet — a veszedelmek nálam csak másodsorban jönnek tekintetbe — a törvény és alkotmány neki egyenesen parancsol. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A törvény és alkotmány parancsolja, hogy a törvényenkivüli állapotban, azaz felhatalmazás és budget nélkül az országot kormányozni nem szabad, és a t. miniszterelnök ur számára nem mentség, hogy abból a feltevésből indul ki, hogy az indemnityt megobstruálják. Magyarország miniszterelnökének kötelessége beigazolni tettel az ország előtt, hogy ő meg akarta szüntetni ezt az állapotot, nem rajta mult az, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy ez nem történt, és kell, hogy a maga részéről megtett légyen mindent, hogy ez az állapot megszünjék. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Igen helyesen mondta t. barátom, gr. Zichy János, hogy mi ellenőrizni kivánjuk mindaddig a miniszterelnök ur tetteit, és igen ébren kivánjuk ellenőrizni, mig az országot ezen törvényenkivüli állapotból ki nem vezeti, de első feltétel ebben, hogy tegye meg az első lépést, hogy ki is akarja vezetni és ez nem áll egyébből, mint hogy az indemnity-törvényjavaslatot a napirendre tüzesse. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Annál is inkább kötelessége a t. miniszterelnök urnak ezt tenni, mert, a mint én tudom, ő a házat ex-lexben akarja feloszlatni, tehát olyan tettet akar elkövetni, a mi az alkotmányba ütközik, megszegi az 1867 : X. törvényczikket és a koronázási esküben letett alkotmányos biztositékba helyezett bizalmat a legerősebben megingatja az országban, mert arra egyetlen miniszterelnök, még Bánffy Dezső sem akarta magát rászánni, hogy ex-lexben az országgyülést feloszlassa. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

T. képviselőház! Ha ideáll a miniszterelnök ur, és programmbeszédében azt mondja, hogy meg kell elégedni azokkal a nagy nemzeti vivmányokkal, — a melyeket én majd valódi értékükre fogok leszállitani, — mert ez konfliktusra vezethet korona és nemzet között, akkor kérdem én, t. többség, a konfliktusnak nem legnagyobbikára vezetne-e az, ha azt mondják vagy azt tételeznék fel a koronáról, hogy ő azon alkotmány-biztositékot, a melyet a koronázási esküben beczikkelyeztek, semmibe se venné. Én ezt fel nem tételezem és semmi másnak nem veszem, mint olyan gyakori lapsus linguae-nek, a melyek t. miniszterelnök urnak hosszu parlamenti pályája daczára itt nap-nap után előfordulnak. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

T. képviselőház! A kilenczes bizottságnak a programmja nem bir semmi értékkel, sem tartalmilag, sem formailag. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Tartalmilag nem bir értékkel, mert ha kezünkbe vesszük ezeket a szép, körmondatokba font frázisokat, azt látjuk, hogy itt sem időtartamhoz nincs kötve ezeknek a megvalósitása, . . . *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Pap Zoltán: Megmondta Körber, hogy formaság!

Rakovszky István: . . . de az egyes meghatározások is oly tágak, hogy belefér abba a mostani állapot, belefér az, a mit a t. kormánypárt kiván, belefér esetleg az is, a mit a volt nemzetipártiak kivánnak.

De formailag nincs semmi értéke. Méltóztassanak nekem, t. többség, megmondani, micsoda ez? Itt alá van irva dr. Münnich Aurél és Széll Kálmán, de czime nincs. Hát micsoda ez? Pártprogramm-tervezet, de ez sincs mint czim kitüntetve, hanem benne van a szövegben. Hát ez egy tervezet, a melyről nekünk itt a

Digitized by Google

parlamentben hivatalos tudomásunk nincs, vajjon ezt a t. képviselőház, vagy a t. többség elfogadta-e? *(Egy hang jobbfelől: Igen!)*

Kérem, akkor sem ér semmit, ezt is bebizonyitom. Ha el is fogadta a szabadelvü párt, akkor sem ér semmit, mert akkor ez legfölebb egy párthatározat, de nem is párthatározat, csak párttöredék-határozat, mert gróf Apponyi Albert igen t. képviselőtársam és remélem, elvbarátaink legnagyobb része egyszerüen kijelentették, hogy ha a 8. pontot egy alkalmas formában a ház elé hoznák, nem taktikai szempontokból, akkor ő ezen szabadelvü párti programmtervezet ellen kénytelen fellépni és azt dezavuálni.

Sándor Pál: Csak a nyolczadik pontot!

Rakovszky István: Én is azt mondtam.

Pap Zoltán: Csak a fejét, hogy meg ne sántuljon.

B. Feilitzsch Arthur: Melyik párt hozza a képviselőház elé programmját szentesités végett?

Holló Lajos: Határozati javaslatainkban benne van a mienk.

Rakovszky István: Valamennyi párt idehozza az ő programmját és az itt vitattatik meg, még a szabadelvü párt is igy tett eddig. De egy dolog nem történt egy párttal sem; az csak egy emberrel történt és ez Herostrátes volt, ki azért égette fel Diana templomát, hogy ő nagy és örök hirnévre tegyen szert, és akkor a görögök halálbüntetés terhe alatt tiltották meg, hogy az ő nevét kimondják. Csak a szabadelvü párttal történt, hogy nem egy nemzet volt az, a mely neki megtiltotta, hogy programmját a házba hozza, hanem volt Polónyi Géza t. képviselő ur. *(Élénk derültség balfelől.)* Én egy ilyen unikumot, én egy ilyen komikumot nem láttam, hogy mikor nagy harcz dúl a nemzetben egy éven át, ezen harcz lecsillapitására, egy párt, az ellenzéki akczió abbanhagyása czéljából egy pártprogrammot hoz, azzal a nyiltan bevallott akarattal, hogy ezt a pártprogrammot ő sohasem fogja a képviselőházban képviselni, sőt az egyenesen meg van tiltva neki Polónyi Géza t. képviselő ur által. *(Igaz! Ugy van! balfelől. Mozgás a jobboldalon.)*

Holló Lajos: Igazán komikus, hogy saját programmját nem szabad idehozni.

Rakovszky István: Polónyi Géza t. képviselő ur 1903. november 2-án következőkép referált azon beszélgetésről, mely közte és a miniszterelnök ur közt a pénzügyminiszter ur meghivására, tehát félig-meddig hivatalos formában történt *(olvassa)*: »Ötödször, végezetül azon sulyos aggodalom eloszlatása szempontjából, hogy a szabadelvü párt által a felségjognak a nyelvre vonatkozólag elfogadott programm rész nemcsak mint pártprogramm kezeltetnék« — nem értem, mit jelent ez, hogyan kezelik a pártprogrammot, ugy látszik egészen speciálisan — »de bármely módon, deklaráczió, vagy institucziő alakjában a ház elé hozatnék, ugy nevezetesen, hogy az akár törvényben elismertessék, akár programmnyilatkozatra adott bizalmi nyilatkozat alakjában szentesittessék, akár interpelláczióra adandó választ elfogadó többségi határozat tárgyává tétessék, akár inditvány vagy határozati javaslat alakjában többségi elfogadás tárgyává tétetnék, félreérthetlen határozottsággal jelenti ki a miniszterelnök, hogy sem a kormány, sem az ő általa vezetett párt, sem egyik, sem másik alakjában a felségjog ezen terjedelmét többségi határozat vagy megállapitás tárgyává tenni nem kivánja, sőt azt egyenesen kizárja, és azon esetre is, ha az ellenzék bármely oldaláról ezen kérdés bármely alakban szavazás tárgyává tétetnék, a kormány álláspontjának érvényesitése nélkül csak az esetleges határozati javaslatnak leszavazására szoritkozik.«

T. képviselőház! Komoly politikusokkal van dolgunk, vagy — politikai szemfényvesztőt én nem mondok, azok az urak ezt nem akarták — előkelő honfiakkal, a kik a közjogi téren dilettánskodva akarnak eljárni, hogy ártatlan politikusok lelkiismeretüket megnyugtassák? De komoly férfiakhoz, komoly párthoz, komoly politikai akcióhoz ilyen bohózat nem illik. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ebből ki lehet azt venni, hogy nem akarják ezt megvalósitani; és erre ujabb támpontot nyujt az is, hogy gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam szintén kijelentette, hogy ezen törvényjavaslathoz ő semmi szin alatt ilyen alakban, a 8-dik pontnak ily alakban való fentartása mellett, hozzá nem járulhat. Akkor tehát ez az egész munka, a mit a t. kilenczes-bizottság végzett, semmit sem használ és semmi értékkel nem bir, csak arra volt szánva, hogy itt az ellenzéket félrevezessék, akcziójában megbénitsák és az országnak hamis látszatot mutassanak, azért, mert az egyes kormánypárti kerületből jöttek a vészhirek, hogy ez meg ez a kerület elveszhet. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Én mindig gyanusnak látom azt, hogyha a t. szabadelvü párt elvi álláspontra helyezkedik. Elveket akkor hajtogat a t. szabadelvü párt — elveket, a melyeket rendesen más párttól kölcsönöz — hogyha reá nézve egy kényelmetlen helyzetből akar kiszabadulni, a mely az ő hatalmát veszélyezteti. De mihelyt az a veszély elmult, elmulik az elvekhez való hü ragaszkodás is. A hatalomért a t. szabadelvü párt mindent megtesz, az elvekért csak annyit, a mennyit a mindennapi szükséglet mulhatatlanul megkövetel. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* De, t. képviselőház, én nem bizom még az esetben sem a t. szabadelvü pártban és a kormány álláspontjában, hogyha ezen kilenczes-bizottsági tervezet nem is volna ezekkel a hiányokkal ékesitve. Meggyőződtem rövid politikai pályafutásom alatt arról, hogy a t. szabadelvü párt elvi meg-

Digitized by Google

állapodásai nem érnek semmit. Azokat az elveket ma hangoztatják és holnap megtagadják. Ez egy súlyos vád, t. szabadelvü párt, és ezt énnekem be kell igazolnom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Beigazolom legelőször is az 1899 : XXX. t.-cz. 4-ik szakaszával. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! Ezen törvényről elismerem közjogi vonatkozásában, hogy nem képez semmiféle kivételt más egyéb törvénynyel szemben. Ez a törvény, a mióta bejött a törvénytárunkba, azóta ugyanazon hatálylyal bir, ugyanazon erővel bir, mint akármilyen más beczikkelyezett törvény. De, t. képviselőház, hogyha én ezt a törvényt politikai vonatkozásokban mérlegelem, és azon viszonyt, a mely köztünk és a kormány között fennállott és fennáll ezen törvényjavaslat tekintetében, akkor a dolog egészen más szinben tünik fel. Ezen törvény egy békekötés folyománya. Ezen törvény egy határozott időhöz, 1907-hez van kötve, a mely időpont beálltával önmagától megszünik. *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon és a néppárton.)* Ezen törvénynek negyedik szakasza garancziálási jelleggel bir a t. függetlenségi pártra nézve, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* garancziális jelleggel bir annyiban, a mennyiben tilalomfát állit fel a tekintetben, hogy nem lehet a külfölddel kereskedelmi szerződésről szóló tárgyalásokba bocsátkozni mindaddig, a mig az autonom vámtarifa el nem készült. Ezt eddig vallotta Széll Kálmán volt miniszterelnök, vallottuk mi mindnyájan. Most pedig Tisza István t. miniszterelnök ur november 16-án tartott beszédében azt mondja *(olvassa:)* »Én nem akarok most annak a kérdésnek a vitatásába belemenni, hogy az 1899 : XXX. t.-czikknek az autonom vámtarifára vonatkozó ezen dispozicziója mennyiben képezi a magyar érdeknek garancziáját ma már, — annak idején egy nagyon fontos garanczia rejlett benne abban az irányban, hogy az autonom vámtarifa létrejövetelét előmozditsa. De, mondom, ebbe nem akarok most belemenni, ez nagyon messze vezetne. Csakis azon tényt kivánom konstatálni, hogy itt semmi esetre sem arról lesz szó, hogy az egész vonalon megváltoztattassék, vagy hatályon kivül helyeztessék, hanem kizárólag csak arról, hogy, szemben ezen törvényes korlátozással, egy konkrét kérdésben egy szigoruan körülhatárolt meghatalmazás adassék a kormánynak arra, hogy ugy járhasson el, a hogy azt az ország érdekei feltétlenül megkivánják.«

Én azt hiszem, mikor ezt a 4. §-t konczipiáltuk, az ország érdekét tartottuk szem előtt. *(Igaz! Ugy van! balfelöl.)* És ha ekkor ezt igy konczipiáltuk, akkor nem lehet semmi felhatalmazásról szó. Akkor, mikor Széll Kálmán miniszterelnök idejében a Mexikóval kötött, igen kevés jelentőséggel biró kereskedelmi szerződésről volt szó, mondtam már, hogy ez elvi kérdés, megszegése azon politikai hitelnek, a mely kell, hogy kormány és ellenzék közt is fennálljon. *(Helyeslés balfelöl.)*

A t. szabadelvü párt ezt az álláspontot szintén helyesli, elfogadja és magáévá teszi. De szerintem sokkal nagyobb érdeket sért az az uj felfogás, a mely a t. szabadelvü párt helyeslésével találkozik és a mely az országgyülés feloszlatására vonatkozik ex-lex idején. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha majd szemben fogunk állani magával ezzel a merénylettel, azt hiszem, ugy közjogilag, mint máshogy is alkalmunk lesz a kellő ellentállást kifejteni; lesz alkalmunk a közjogunk ellen elkövetett ezen merénylettel szemben a törvénykönyvvel kezünkben, a királyi esküre támaszkodva e házban szembeszállani. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsöbaloldalon.)* Én csak a t. szabadelvü párthoz fordulok mostan.

A pénzügyi bizottságban azt a kérdést intéztem a t. miniszterelnök urhoz, miként vélekedik ő az ex-lexben való feloszlatás tárgyában. Erre ő kinyilatkoztatta, hogy a ház feloszlatása a korona jogát képezi, hogy ha a budget idejekorán be van terjesztve a zárszámadásokkal együtt, ugy, hogy a ház határozhat. Szerinte tehát akkor ez a jog korlátlan és az országgyülést fel lehet oszlatni.

T. képviselőház! Ez az 1867 : X. törvényczikknek megfelel, hanem sajnos, ez egy preteréalt álláspont, mert mi már egy év óta ex-lexben vagyunk; a ház budgetet nem szavazott meg, a zárszámadásokat le nem tárgyalta, tehát ex-lexes állapotban van az országgyülés. Addig tehát, a mig törvényes ideje le nem járt, feloszlatni nem lehet.

De a miniszterelnök ur nemcsak nekem felelt igy, hanem Polónyi Géza ur referádája szerint is a következőket mondta *(Olvassa)*: »Arra a megjegyzésre, hogy az ex-lexben való választás még nagyobb izgalmakat okozna, az válaszoltatott, hogy erre csak végső esetben szánná magát rá.« Tehát rászánni kész magát. Ismétlem, nem akarom közjogi szempontból birálat alá venni, csak a szabadelvü párt állásfoglalását akarom jellemezni ebben a kérdésben és itt legnagyobb örömömre konstatálnom kell, hogy a miniszterelnök ur ezen felfogása konzekvens is, inkonzekvens is az általa 1898. deczember 16-án elfoglalt állásponttal. Akkor a Tisza-lexről volt szó és gróf Tisza István ekként nyilatkozott *(Olvassa)*: »Már most kérdem a t. értekezletet, a dolog lényegét tekintve, micsoda különbség van abban, hogy ilyen törvényjavaslatot a képviselőház abszolut többsége aláir, vagy névszerinti szavazásnál elfogad *(Ugy van!)* a szabadelvü pártban.« »Formailag a dolog egészen más, az egyik esetben törvény jön létre, a másik esetben nem, de a dolog lényegét tekintve, a többség akaratát, a nemzeti akaratot épugy dokumentáljuk a javaslat aláirásával, mint hogyha egy névszerinti szavazás alkalmával adnók rá szavazatunkat.« Ez volt Magyarország miniszterelnökének közjogi felfogása. Ő konzekvens maradt, mert az ő programmbeszédében, illetőleg gróf Zichy János képviselőtársamnak

Digitized by Google

adott feleletében azt mondotta, hogy ha gróf Zichy János magának a fáradságot venné és összehasonlitaná az ő parlamentáris működését a multban és a jelenben, szakadatlan kontinuitást találna és ellenmondást nem. Tehát a t. miniszterelnök ur mai napig is ezen az állásponton áll.

Hieronymi t. miniszter ur nem áll azon az állásponton, mert akkor e miatt kilépett a szabadelvü pártból, *(Derültség.)* és ezt nagyon szép beszédben itt a házban meg is okolta. De, t. képviselőház, a t. miniszterelnök ur is nagyon hamar, még ugyanaznap megváltoztatta a nézetét. Mert akkor Hegedüs Sándor t. képviselő urnak skrupulusai támadtak és ekként szólt *(olvassa)*: »A másik aggodalmam az volt, hogy vajjon nem jelenti-e azt, hogy most a ház elnapoltatik és parlament nélkül kormányoz a kormány; hát én azt hiszem, hogy ez is általában ki van zárva; a parlamenti ellenőrzés fenmarad és e tekintetben, azt hiszem, a kormány szintén megnyugtathatja a pártot és az országot. És, t. képviselőház, akkor a legalkotmányosabb felfogást báró Bánffy Dezső képviselte, a ki ekként szólt *(olvassa)*: »Egynéhány szavam van még Hegedüs Sándor képviselő ur beszédének azon részéhez, a mely a felelőségre vonatkozik. A kormány azt vállalja, kell is, hogy vállalja és ezt ugy véli, hogy ha esetleg bekövetkezik az az eshetőség, a melyről itt szó van, január elseje után nem az országgyülés elnapolásával, hazaküldésével, hanem ellenkezőleg az országgyülés együtt tartásával (Hosszas zajos éljenzés.) — a szabadelvü pártban — kell, hogy a felelőséget hordozza. Ez nem azt teszi, hogy ünnepekre, vagy más körülményekre való tekintettel, rövid időre, egyes napokra a ház elnapolható nem lesz, de jelenti azt, hogy állandóan együtt kell lennie, hogy minden tényeért, minden eljárásért a felelőséget hordozhassa és a parlamentben minden perczben a felelőséget vállalhassa. »(Helyeslés.)« A t. miniszterelnök urnak akkor nem volt ez ellen kifogása, tehát hozzájárult, s ebből azt bizonyithattam be, hogy akkor két különböző álláspontot foglalt el, tehát konzekvens is és inkonzekvens is.

De, t. képviselőház, ugyanigy gondolkozott Széll Kálmán t. miniszterelnök ur — mostani képviselő — is, a ki május 2-án a házban tartott beszédében a következőket mondta *(olvassa)*: »T. képviselőház! Miután az államháztartás továbbviteléről, illetve az állami kiadások teljesitéséről és a bevételek szedéséről szóló felhatalmazási törvényjavaslat nem jött létre, az érvényben lévő törvény pedig a tegnapi napon hatályát vesztette, mert mint véghatározat a tegnapi naphoz volt kötve, a mint tegnapi és hétfői beszédemben kijelentettem, nehogy az államháztartás gépezete megakadjon, feltétlenül szükségessé vált, hogy a legszükségesebb keretben a kormány a maga megsulyosodott, de öntudattal vállalt felelőségének tudatában az országgyülés jelenlétében fedezze azokat a kiadásokat, a melyek az állami gépezet fentartására és az állami élet továbbvitelére feltétlenül szükségesek.« Továbbá ezt mondja *(olvassa)*: »A dolog ugy áll, t. képviselőház, hogy én kötelességemben állónak tartom a kormány nevében, felelőségemnek érzetében, ezen állapotnak első napján a jelenlévő és együtttartandó országgyülésnek jelentést tenni, hogy fentartjuk a legszükségesebb keretben stb. stb. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)«

Én azt a kérdést intézem a t. szabadelvü párthoz: vallja-e a Széll Kálmán által hangoztatott és a t. szabadelvü párt által elfogadott álláspontot? Vállalja-e azon álláspontot és kitart-e azon álláspont mellett, a melyet Széll Kálmán alatt is helyeselt május 2-án, igen vagy nem? Megengedhetőnek tartja-e a háznak feloszlatását ex-lexben, igen vagy nem? Felhivom Széll Kálmán t. képviselő urat, felhivom Hegedüs Sándor t. képviselő urat, nyilatkozzanak, vajjon az ő előbbi álláspontjukat fentartják-e vagy megtagadják-e, s magukévá teszik-e azt az álláspontot, a melyet a t. miniszterelnök ur hangoztatott a pénzügyi bizottságban és azon beszélgetés folyamán, a melyet Polónyi Géza képviselő urral folytatott? T. képviselőház! Ehhez a t. szabadelvü pártnak politikai becsülete oda van kötve, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* ehhez a t. szabadelvü pártnak integritása van hozzákötve, ez egy alkotmánybiztositék volt, a melyet magáévá tett a szabadelvü párt Bánffy alatt, a melyet magáévá tett Széll Kálmán, alatt s a melyet Tisza István kedveért, a t. miniszterelnök ur kedveért nem lehet odadobni, mert ez több, mint egyszerü párthatározat, ez az alkotmányban gyökerező szent jogunk. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Én ezzel végeztem azon kifogásokkal és azon indokokkal, a melyek lehetetlenné teszik nekünk azt, hogy ezen törvényjavaslatot, a melyet különben megszavaztunk volna, megszavazzuk. Ha a t. képviselőház figyelmével egypár perczre még megajándékozna, *(Halljuk! Halljuk!)* szeretnék erről a helyzetről nyilatkozni és szeretném — és itt elismerem, hogy túllépek azon kötelességeken, a melyek az ellenzékre sulyosodnak — a kibontakozásnak az én nézetem szerint való módozatát előadni ugy, a hogy én magam — mert ez az én magam egyéni nézete, s nem elvbarátaim nevében beszélek — megfogalmaztam is. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Nagyon csalatkoznak azok, a kik ezt az egy év óta fennálló harczot csak egy évre datálják vissza. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ez az állapot visszavezethető több évre ... *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Pap Zoltán: Már 377 esztendeje tart!

Rakovszky István: ... csak arra az időre utalok, a mely alatt magam is részese voltam

Digitized by Google

a harczoknak, és állitom, hogy tart azóta, a mióta a Bánffy-kormány az 1896-iki választásokat megcsinálta. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Okai részint elviek, részint pedig a hatalom birtoka körül folytatott harcznak az eredményei.

T. képviselőház! A mikor az egyházpolitikai harczok alatt a legkirivóbban azon vette magát észre egy ellenzéki párt, hogy az az elv, a melyet ő zászlajához füzött, egyik éjszakáról a másik reggelre az ő táborából át lett csenve a másik táborba, a mikor látta, hogy azt, a mi miatt ő harczol, a mit ő akart megvalósitani, megvalósitották egy másik táborban: akkor elveszett azon morális megnyugvás, a mely kell, hogy minden ellenzéki és minden politikai pártban meg legyen, azt t. i., hogy ő elveivel él és elesik a politikai küzdőtér porondján. Látjuk, hogy egy párt, a midőn ferde helyzetbe jön, a midőn szorongattatik, nem riad attól vissza, hogy, a helyett, hogy az ellenzékre menne át, a helyett hogy megadná magát, a helyett hogy legyőzve érezné magát, oda megy a szomszédhoz és a szomszéd zászlajáról veszi le a babért és a saját fejére teszi azt. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Ez volt a kiindulási pontja a mai helyzetnek. Azt látjuk ugyanis, hogy hiába folyik itt a harcz ideálokért és elvek körül, mert hiszen a politikai harczok küzdő porondjának porán keresztül, a másik táborba viszik ezen elveket, ezen ideálokat, ha azokra ott szükség van. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

És ha látjuk azt, hogy ottan minden csak a hatalom szempontjából kezeltetik, ha látjuk, hogy az elveket már kisajátitották és a hatalmakat most ők kezelik ugy, a hogy azt ők akarják, akkor ne csodálkozzanak azon, ha felveszi az ellenzék az alkotmány sánczain belül a törvény által vértezve és fegyverezve az alkotmányos harczot azon többséggel szemben, a mely többség előtt nem szentek azok a bástyák, melyekkel alkotmányunk körülövezve van, a mely letöri és szétzuzza e bástyákat, a mely keresztül gázol törvényen, alkotmányon, csak azért, hogy a hatalom birtokában továbbra is megmaradjon. Igy volt ez a 96-iki választásoknál. *(Élénk helyeslés a néppárton és a baloldalon.)*

Nos hát, t. képviselőház, ha látja az ellenzék, minden téren — akár elvi téren, akár erőmérkőzésnél — mindig a rövidebbet kell, hogy huzza, mert hiszen a többség a fegyverek megválogatásában nem kiméletes, sőt épen azok, a kik folyton és folyton a parlamentárizmus elveire hivatkoznak, a parlamentáris rendszernek alaptételeit ingatják meg, tagadásba veszik és megsértik: akkor, t. képviselőház, ne csodálkozzanak azon, hogy ilyen állapotok vannak itt, nem egy, hanem hét év óta, a mikortól fogva az ellenzék a kétségbeesésbe jutva, nem tehet egyebet, mint hogy a legvégsőig menő ellenállást fejti ki olyan javaslatokkal szemben, melyek a nemzet vitális érdekeit érintik. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Az egyik párt mindig aktiv, mindig hatalmon van, nincs neki semmi, de semmi határa; a hatalom túltengésében szenvedve, elfajul hatalmaskodássá, a mely nem ismer törvényt, nem ismer alkotmányt, nem riad vissza semmitől, mert mindig csak azt tekinti, hogy a hatalomtól el ne üttessék. Ezzel szemben a másik rész mindig távoltartatik a hatalomtól, folyton csak a kritikával élhet, ezt a kritikát azonban nem tudja összemérni a tényleges kormányzattal, melytől folyton távoltartva, a kritika gyakorlásában talán sokszor túlmegy a mértéken, és igy itt az elvek túltengése következik be, bekövetkezik az, hogy ők a politikai harczok fölé emelkedve, a melyekben csak meggyötörtetésekben van részük és a melyekben kétségbeeséseknek s nagy megpróbáltatásoknak vannak kitéve, ideális magasságban akarnak vigaszt nyerni és elveiket megvalósitani az ideálban, de megfeledkeznek arról — bár nem hibásak, mert teljesen jóhiszemüen, nemes indulatokból kifolyólag teszik — hogy az ideál magasan, tiszta légkörben lakozik; az idealizmust a politikai küzdelmek porondján és poros levegőjében a maga egész tisztaságában megvalósitani nem lehet. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ez a nagy ellentét uralkodik kormánypárt és ellenzék között 36 év óta ebben az országban, . . .

Ugron Gábor: Ugy van!

Rakovszky István: . . . és ennek okai; elsőben egy meghamisitott parlamentárizmus; egy parlamentárizmus, a mely nem létezik, *(Ugy van! balfelől.)* másrészt pedig egy örökös ellenzék, a mely harczol, küzd, fáradozik és folyton folyvást csalatkozik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Szinte hihetetlen és nem láttam még ahhoz foghatót, hogy egy szabadelvü párt, a mely hivalkodik az ő demokrácziájával, az udvartól kapjon politikai programmot! *(Helyeslés és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A helyett, hogy azt mondanák, elkészitvén programmukat: Mi elvhű férfiak vagyunk; meggyőződésünk alapján csináltuk meg e programmot; a mellett megállunk és érte elhullunk, mert ez a mi meggyőződésünk, ez a mi politikai hitvallásunk: e helyett alkudoznak akárcsak egy vásáron: ki ad többet, ki ad kevesebbet; *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mit mond az udvar a szabadelvü pártnak, a népképviseleten alapuló parlamentben lévő szabadelvü pártnak udvari programmjához? *(Ugy van! balfelől.)* Ha átnézzük valamennyi szabadelvü pártnak, a melyek nem voltak expressis verbis udvari pártok, a programmját, nem hiszem, hogy ilyenhez hasonlóval találkoznánk.

Igénytelen nézetem szerint a szabadelvü párttal a helyzetből kibontakozni lehetetlen. Ha sikerül is a miniszterelnök ur erélyének ezt a mi ellenállásunkat megtörni, ez csak máról holnapra való siker lesz, mert az az ellen-

Digitized by Google

állás ujra fel fog éledni; *(Ugy van! balfelől.)* itt nem palliativ szerekről kell gondoskodni, hanem olyan politikát kell inaugurálni, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mely egyszer, s mindenkorra véget vet ennek a helyzetnek, és ezt a politikát nem hatalmaskodással és hatalom segitségével, hanem egyesegyedül szeretettel, igazsággal, a politikai elvek egész integritásának és tisztaságának megőrzésével, azok integritásába vetett hittel, meggyőződéssel s erős akarattal lehet megvalósitani. Én azt a nézetet vallom, hogy a szabadelvü párt, a melyben már annyiszor csalódtunk, erre képtelen. Ez a néhány szemelvényem mutatta, hogy ebben a tekintetben ez a párt milyen megbizhatatlan. Nézetem az, hogy a kibontakozásnak olyannak kell lennie, a mely egyszer, s mindenkorra gyökeresen oldja meg a helyzetet, a mely a parlamentnek regeneraczióját a capite le a választókerületek uj beosztásáig és a választói jogosultság helyesebb szabályozásáig statuálja. *(Ugy van! Ugg van! balfelől.)* Erre pedig nem a t. szabadelvü párt hivatott; ezt máskép nem lehetne megcselekedni, mint hogy ha az összes pártokból alakitott koalicziót támadna, a mely elvi álláspontjának fentartásával . . .

Lengyel Zoltán: Szóval: mindannyian kormánypártiak legyünk! *(Derültség a szélsőbaloldalon. Mozgás. Elnök csenget.)*

Rakovszky István: . . . a mely elvi álláspontjának integritása mellett bizonyos, a parlamenti élet regenerácziójára irányuló lépéseket, törvényes intézkedéseket tenne és keresztülvinne, és ezen intézkedésekkel azután egy uj, egy szebb jövő alapját vetné meg.

Ahhoz nem kell semmi a t. szabadelvü párt részéről, csak egy kis hazafiság, egy kis lemondás mert ha igaz az, t. szabadelvü párt, hogy önök képezik a nemzet többségét, hát akkor mit vesztenek azzal, ha az ellenzékre jönnek, hiszen a parlamenti reform után ismét önök lesznek a többség. *(Derültség balfelől.)* Miért félnek attól, hogy egyszer egy ilyen koalicziós kormány alatt, ha olyan erős ... *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Én meg vagyok győződve, hogy még Ballagi t. képviselőtársamat is megválasztják megint Sárospatakon, és nagyon fogok örülni, hogyha megint itt látom őt.

Ballagi Géza: Olyan koalicziós kormánynak nem leszek hive, a melyben Rakovszky benne lesz. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Pap Zoltán: Csak kormány legyen, te mindig támogatod!

Rakovszky István: T. képviselőtársam, nem tudom, miután már két nézetet változtatott Sárospatakon, nem fogja-e ezt a nézetét is megváltoztatni még egyszer. *(Derültség balfelől.)*

A kibontakozásnak csak azt a lehetőségét találom, hogy ha a pártok összefognak és ezen sivár politikai helyzetnek előidézőit számüzik és kiragadják a parlamentet abból a szerencsétlen helyzetből, a melyben jelenleg van.

Még a t. miniszterelnök urhoz — a kihez csak most van szerencsém beszédem végén — szeretnék egy pár szót intézni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Azért intézem azokat hozzá, mert a t. miniszterelnök ur akkor, a mikor erről szóltam, nem volt a teremben. A t. miniszterelnök ur programmbeszédében — nagyon helyesen — fázott attól, hogy a nemzet és a korona között konfliktus támadjon. Valamennyien fáznak ettől *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* és én kérve kérem a t. miniszterelnök urat, inkább önmagát dobja oda áldozatul, de azt a szerencsétlen ötletét ne valósitsa meg, hogy az országgyülést ex-lexben feloszlassa, mert szent és sérthetetlen a korona, de époly szent és sérthetetlen a törvény, *(Élénk helyeslés balfelől.)* az egyiknek sérthetetlensége a másikat feltételezi és ha a miniszterelnök ur ehhez hozzá nyulna, akkor szentségtörést követne el. Ezt azonban róla fel nem tételezem. A törvényjavaslatot el nem fogadom, hanem egy határozati javaslatot van szerencsém benyujtani. *(Élénk helyeslés és éljenzés balfelől.)*

Elnök: A határozati javaslat fel fog olvastatni.

Hertelendy László jegyző *(olvassa)*: »Ellen-inditvány. Határozati javaslat. Mivel a kormány az államháztartás szükségleteinek fedezésére nem rendelkezik sem a f. évi költségvetéssel, sem a mult évi költségvetési törvény keretében való intézkedésre felhatalmazási törvénynyel, következésképen az állam bevételeinek felhasználására és kiadásainak folyósitására törvényes alapja nincsen, kötelessége volna tehát mindenekelőtt az alkotmányos kormányzás törvényes feltételeit magának megszerezni; a jelenlegi kormány azonban kisérletet sem tett, hogy a felhatalmazási törvényt a képviselőházban tárgyalás alá vétesse, és ekként a maga cselekedetével hozzájárult a törvénytelen állapot fentartásához, a mi vétkes mulasztást és törvénysértést jelent: inditványozzuk ennélfogva, hogy a képviselőház utasitsa a miniszteriumot, hogy az 1903. évi ujonczjutalék mennyiségének megállapitásáról és az ujonczok megajánlásáról szóló tötvényjavaslatok tárgyalásának félbeszakitásával azonnal tüzze ki napirendre az 1903. évi deczember hó végeig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslatot.« *(Éljenzés balfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Legnagyobb sajnálatomra nem lehettem jelen az előttem szólt képviselő ur beszédének egész folyama alatt; ennek a körülménynek méltóztassanak tehát betudni azt, ha netalán válasz nélkül hagyom beszédének oly részeit, a melyekre reflektálnom kellett volna.

Figyelmeztettek azonban reá, hogy a t. képviselő ur megjegyzés tárgyává tette azt a körülményt, hogy a szabadelvü párt a maga

Digitized by Google

programmját itt a házban semmi akczió kiindulási pontjául vagy tárgyává nem tette. Erre vonatkozólag a dolog ugy áll, hogy a szabadelvü párt programmja beleolvadt a kormány programmjába és miután mint kormányprogramm terjesztetett elő, semmi külön szüksége annak fenn nem forgott, hogy mint pártprogramm is előterjesztessék. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Volt a szabadelvü párt nyilatkozatának egy pontja, a mely nem képezett programmpontot, hanem ellenkezőleg megmagyarázása annak, hogy a vezényleti nyelv kérdése miért nem vétetik fel a programmba. Hiszen kérem ez benne van mint 8-ik pont ebben a nyilatkozatban, de tartalmát tekintve, az nem alkateleme a megvalósitandó programmnak, hanem ellenkezőleg megmagyarázása annak, hogy a vezényleti nyelv kérdése miért nem vétetik fel a programmba. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ha egy párt valamely konkrét kérdésre nézve azt határozza el, hogy nem veszi fel programmjába, nagyon természetes, hogy ennek az álláspontnak magyarázatát az országos közvélemény előtt megadja, de semmi szükségét nem látnám annak és egészen felesleges tüntetés jellegével birna, ha ilyen negativ természetü állásfoglalás is a képviselőház döntése elé hozatnék. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Ez volt a szabadelvü pártnak álláspontja kezdettől fogva. Nagy tévedésben van tehát a t. képviselő ur, ha azt gondolja, hogy Polónyi Géza képviselő ur tiltotta ezt meg. Egyszerüen konstatáltatott Polónyi Géza képviselő ur előtt is, hogy soha senkinek nem volt szándékában a pártnak ezt a nyilatkozatát a képviselőház elé vinni és erre nézve határozatot provokálni. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

A mi pedig azt illeti, hogy a szabadelvü párt az udvartól kért programmot, arra nézve mindenekelőtt megjegyzem, hogy nem az udvarral, a mely nem is avatkozhatik az ilyenekbe, állott szóba, hanem igenis kereste az alkalmat a nézetek kicserélésére és megérlelésére Magyarország alkotmányos királyával, *(Helyeslés jobbfelől.)* kereste és törekedett a koronával való teljes egyetértésre jutni, törekedett hazafias indokból, és azt hiszem, nagyon helyesen tette, hogy erre törekedett. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* A helyzet sok tekintetben hasonlitott ahhoz, a mely a 67-iki kiegyezést megelőzte. *(Ugy van! jobbfelől.)* Sokkal kisebb méretekben ugyanaz természetes, hogy ugy fejezzem ki magam, a surlódási felület sokkal kisebb volt; de kétségtelenül függő kérdések merültek fel, a melyekre nézve a nemzet fontos érdeke követelte meg, hogy a törvényhozás és a korona álláspontja közt a teljes összhang, a teljes egyetértés biztositassék. *(Helyeslés jobbfelől.)* És azt hiszem, hogy a mikor ebben az irányban a szabadelvü párt egyes tagjai fáradoztak, a midőn a szabadelvü párt a maga programmalkotási akcziójat ugy intézte, hogy biztositsa a megegyezést a korona és a nemzet között, hogy megóvja a nemzetet a konfliktus veszélyétől: ezzel helyes és hazafias cselekedetet hajtott végre. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

A t. képviselő ur szóba hozta az országgyülés elnapolásának vagy netaláni feloszlatásának kérdését is, azzal a tendenczával, hogy kimutassa, hogy a szabadelvü párt ebben a kérdésben ellenkező álláspontra helyezkedett. Hát én ugy gondolom, a t. képviselő urnak ezt bebizonyitania nem egészen sikerült. Mert az a nyilatkozat, a melyet báró Bánffy Dezső volt miniszterelnök beszédéből felolvasott, az a képviselőház elnapolására vonatkozik és Széll Kálmán volt miniszterelnök nyilatkozatának sulypontja és lényege, szerintem, abban feküdt, hogy ő a házban és a házzal egyetértőleg kivánta e kérdést kezelni. Ezzel az álláspontal a kormány nézete és az én nézetem abszolute ellentétben nincs. Igenis azt tartom én is, hogy a midőn ily rendkivüli körülmények következnek be, midőn a kisebbség magatartásánál fogva a ház többségének akarata kellő időben nem érvényesülhet *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Honnan tudja, hogy többség?)* és mikor ennek folytán, hogy én is ezt a kifejezést használjam, ex-lex jön létre, mondom, ily körülmények között a többség akaratának érvényesülésére . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nincs többség! Nagy zaj.)* Kérem, zárjuk be a vitát, mindjárt kisül, hogy van! *(Helyeslés jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Azt nem lehet előre tudni! *(Nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát tudjuk meg! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Várady Károly: Ez is törvénytelen felfogás!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . Ily körülmények közt annak a parlamentáris és alkotmányos akcziónak, a mely odairányul, hogy ez a rendkivüli helyzet befejeztessék, hogy az alkotmány rendes működése helyreálljon, ennek az akcziónak szünetelnie nem szabad. A háznak elnapolását tehát, a mely egy szünetet eredményez e téren, a mely megakasztja a törekvést az alkotmányos faktorok akaratának kifejezésre juttatására, én sem tartom az alkotmány szellemével megegyeztethetőnek. A dolog sulypontja és lényege abban fekszik, hogy ez az alkotmányos küzdelem, ez az alkotmányos törekvés a normális állapotok helyreállitására, hogy ez ne szüneteljen.

Ennek azután igenis képezheti egyik módját, lánczszemét, esetleg a döntő ütköző-pontját épen az, hogy a nemzet akaratára appelláljon a kormány, hogy a választókat kérdezze meg. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ex-lexben!)* Engedelmet kérek, szeretném látni, hogy törvényeinkből ki tudja bebizonyitani, hogy ex-lex esetére tiltva van az országgyülés feloszlatása.

Ugron Gábor: Nincs költségvetés!

Digitized by Google

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezt könnyü állitani, könnyü odavetni. *(Nagy zaj.)* Akkor, a mikor az 1848-iki törvényben *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)* egy tilalom van a feloszlatásra és midőn az 1867-iki törvényben módosittatott ez a tilalom . . . *(Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Csak korlátoztatott!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A tilalom kiküszöböltetett, a feloszlatás joga expressis verbis megadatott, csak a ház összehivása van bizonyos feltételekhez, időponthoz kötve.

Ugron Gábor: A választás elrendelése a ház összehivásához van kötve. Ellenkezőleg! Hogy össze legyen hivható a ház, ahhoz van a feltétel kötve.

Holló Lajos: Alkotmányos miniszterelnök!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem, itt van a törvényben *(olvassa)*: »Oly esetben, midőn ő Felsége az országgyülést bármi okból előbb feloszlatja«. Tehát joga van feloszlatni.

Ugron Gábor: De feltétele van! Tessék tovább olvasni!

Gr. Tisza István miniszterelnök *(olvassa)*: »Oly esetben, midőn ő Felsége az országgyülést bármi okból előbb feloszlatja, mint a befejezett számadások beadása és a jövő évi költségvetésnek előterjesztése a miniszterium által teljesittetett és az országgyülésen e tárgyak iránt határozat hozathatott volna, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nincs határozat!)* az országgyülés *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* . . . Kérem, ezzel egyenesen bebizonyitják, hogy félnek az argumentációtól. *(Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha nem félnek az argumentációtól, akkor hallgassák meg.

Thaly Kálmán: A feloszlatástól sem, nem hogy az argumentációtól!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha tehát az országgyülés feloszlattatott, mielőtt ezek bekövetkeztek, az országgyülés még azon év folytán és pedig oly időben összehivandó, hogy mind a befejezett számadások, mind a jövő évi költségvetés az évnek végéig országgyülésileg tárgyaltathassanak.

Pap Zoltán: Hát az idei költségvetés? *(Felkiáltások a jobboldalon: Arról nem beszél a törvény!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A feloszlatás joga tehát megvan. *(Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De az országgyülés összehivandó ugy, hogy a számadások iránt és a jövő évi költségvetés iránt . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Várady Károly: Esküszegés és az alkotmányon ejtett árulás!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én nagyon kérem a képviselő urakat . . .

Rigó Ferencz: Kér és egyuttal fenyeget? Igy nem lehet kérni! *(Nagy derültség. Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én nagyon kérem a képviselő urakat, hogy a házszabályoknak és a szólásszabadságnak azon elemi követelményét, hogy egymásnak teljesen objektiv argumentumait meghallgassuk, legyenek szivesek respektálni.

Pap Zoltán: Meg is teszszük! *(Felkiáltások jobbfelől: Látjuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Veszem észre. Engedjék meg nekem, ha egy ilyen teljesen objektiv argumentációt folytonos közbeszólásokkal minden mondat közepén megakasztanak . . .

Várady Károly: Hát halljuk már az értelmét!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Itt van ennek egy ujabb jele! *(Derültség jobbfelől. Felkiáltások: Várady urat órákig hallgattuk! Zaj.)*

Elnök: A képviselő urak a szólásszabadságot szóval hirdetik, de tényleg ellene cselekszenek. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Tessék a szónokot csendben meghallgatni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engedjenek meg nekem, azoknak a képviselő uraknak, kik egy teljesen objektiv argumentációval szemben ilyen türelmetlenséget tanusitanak, teljes joggal fogjuk kétségbevonni azon jogát, hogy mint a szólásszabadság, mint a házszabályok és mint az 1848-iki törvények hivatott védői álljanak oda a közvélemény elé. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Kecskeméti Ferencz: Nem sok panasza lehet ebben a részben! Meghallgatjuk türelmesen!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Felveszem beszédem fonalát. Kétségtelen, hogy a feloszlatási jog megvan, de azon feltételhez van kötve, hogy a ház ujra összehivandó oly időpontban, hogy a számadások és jövő évi költségvetés iránt idejekorán határozat hozathassék. A jövő évi költségvetésről van szó világosan a törvényben. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Hát a folyó évi költségvetéssel mi lesz?)* Én szeretném azt az interpretáczionális teóriát tudni, a mely lehetővé tenné azt, hogy midőn egy törvényes dispozició világosan, minden kételyt kizárólag az időpont precziz megjelölésével valamely évre vonatkozik, hogy akkor per analogiam, vagy nem tudom micsoda okoskodások révén hogyan lehet azt egy másik évre kiterjeszteni. Hogy itt a törvény a jelen évi költségvetésre nem gondol, az nagyon természetes, mert azok, a kik 1848-ban és 1867-ben az ország törvényeit megalkották, soha lehetségesnek nem tartották volna, hogy akadjon a parlamentben kisebbség, mely a költségvetés idejekorán való megalkotását lehetetlenné tenné. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)* Annak, hogy ebből a feltételből egy feloszlatási tilalom konstruáltassék, utjába kell állnunk nemcsak a korona jogai, de a nemzet jogai szempontjából is, mert, engedelmet kérek, egyenesen az alkotmányjog szellemének kardinális követelménye, hogy minden nehéz szituácziőban, min-

Digitized by Google

den konfliktus esetében mint ultima ratio a nemzetre való hivatkozás meglegyen. *(Helyeslés jobbfelől.)* A képviselő urak, ha állást foglalnak az ex-lexben való feloszlatás ellen, nemcsak a törvény betüjével, de az alkotmányosság szellemével jutnak ellentétbe. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

A t. képviselő ur azután vállalkozott megfejtésére annak, hogy tulajdonképen a mai szituáczió forrása, oka miben rejlik és ennek magyarázataként szemrehányást tett a szabadelvü pártnak azért, hogy számos esetben magáévá tesz és megvalósit olyan elveket, olyan reformokat, a melyeket hosszu időn át egy-egy ellenzéki párt hangoztatott. Engedjen meg a t. képviselő ur, ez sok tekintetben a dolog természetében rejlik. Egy ellenzéknek, kivált a mely a szabadelvüségnek, mondjuk, némileg radikálisabb irányzatát is kivánja képviselni, rendeltetése, hivatása az, hogy hirdessen, jelezzen, a mérlegelés felé előbbre vigyen bizonyos eszméket. Az a párt, a mely az ország ügyeit felelőség mellett intézi, csak a megérett kérdések megoldásával foglalkozik. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Az ellenzék érleli és ők leszakitják!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez, kérem, minden radikális pártnak mindenütt a világon szerintem nagyon szép és nagyon nemes — hivatása.

És ha a t. képviselő ur itt bizonyos hangulatkeltés czéljából visszaemlékezik az egyházpolitikai viták alkalmából történtekre, azokra visszaemlékszem én is nagyon szivesen, de, azt hiszem, visszaemlékeznek nagyon szivesen azon t. képviselőtársaim is, a kik ezen nagy reformnak megvalósitását ellenzéki padokról segitették elő. Szerintem ez egy felemelő, egy szép példája volt a magyar parlamentáris élet magas szinvonalának.

Thaly Kálmán: Tizenháromszor leszavazták önök Irányit, tizennegyedszer elfogadták az elveit!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezt magyarázom épen meg, hogy miért történt. Kijelentem ismét, hogy örömmel gondolok vissza arra, mert igenis a függetlenségi párt akkor, midőn — mondjuk tizennegyedszer — megvalósithatta ezen eszméit, ugy járt el, a hogy becsületes politikusnak eljárnia kell, t. i. nem azt nézte, hogy ki az, a ki megvalósitja az ideát, de teljes lélekből támogatta az ideát, a melyet helyeselt. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Holló Lajos: A magyar nyelvet mi támogatjuk; hozzák be a hadseregbe! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Ne tessék a tanácskozást zavarni. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki zavarja?)* A folytonos közbeszólások zavarják.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én azt tartom, hogy a politikai becsületességnek, a politikai önzetlenségnek kardinális követelménye az, hogy az eszméket nézzük, a melyeket hirdettünk és szolgáljuk azokat, tekintet nélkül a személyre, a kire a körülmények a keresztülvitelt bizzák. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Azután előadja a t. képviselőtársam, hogy hiszen az a nagy baj, hogy a szabadelvü párt van állandóan az uralmon és más pártoknak érvényesülését megakadályozza, Tudom, hogy hosszu időn át hozzáfüzték ehhez az ellenzéki padokon ülő t. képviselők azt a nyilatkozatot is, hogy ez a választások meghamisitása utján válik lehetővé. Én most nem akarom vizsgálni, hogy mennyi joggal, és hogy mennyi tulzás van ebben az állitásban, csak azt az egyet konstatálom, hogy az utolsó választások után nem is próbálták, nem is próbálhatták a t. képviselő urak ezt állitani.

Holló Lajos: De a rendszert mindig hibáztattuk!

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Gr. Tisza István miniszterelnök: Már most, ha az utolsó választásoknál a nemzet akarata szabadon nyilvánult meg és a nemzet akarata megnyilvánult akként, hogy egy óriási többséget küldött vissza a szabadelvüpárti padokra, hát ne a szabadelvü pártnak tegyenek szemrehányást . . . *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Holló Lajos: Hanem a rendszernek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . de panaszkodjanak azért, hogy a nemzetnek nem tudják megnyerni a bizalmát és akadályozzák meg, hogy a nemzet a szabadelvü pártot ajándékozza meg bizalmával. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ivánka Oszkár: A nemzet bizalmát a miniszterelnök ur sem birja! Szavaztassuk meg a választókat községenként! Nem is kell titkos választás! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A nemzet nevében nekem sincsen jogom nyilatkozni, a képviselő urnak sincs. Én most nem erről beszélek . . .

Ivánka Oszkár: Jóhiszemüleg, a mit tudunk, megmondhatjuk!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezt tudni sem lehet, ezt legfeljebb sejteni lehet. *(Derültség a jobboldalon.)*

Tehát én nem is erről beszélek, hogy én birom-e ma a nemzet többségének bizalmát, de konstatálom azt a tényt, hogy 1901-ben a szabadelvü párt a nemzet nagy többségének bizalmával megajándékozva tért ide vissza és ebből vonom le azt a következtetést, hogy a t. képviselő ur ne nekünk tegyen szemrehányást, hanem sajnálkozzék azon, hogy nem képes a nemzet többségét a saját politikája helyes voltáról meggyőzni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék az általános választási jogot behozni!)*

Mireánk, t. képviselőház, a kik a többséghez tartozunk, egyenesen az a kötelesség há-

Digitized by Google

ramlik, hogy azt a helyet, a hova a nemzet bizalma állitott, itt ne hagyjuk, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* azt a politikát, a melyet helyesnek tartunk és a melynek érvényesitésére a nemzet adott megbizást nekünk, azt a politikát cserbe ne hagyjuk. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A váltógazdaság behozatalának egyetlen módja az: *(Halljuk! Halljuk!)* nyerjék meg a nemzet többségének bizalmát és bizonyára senki sem fog akadályul szolgálni érvényesülésüknek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

És engedjen meg nekem a t. képviselő ur, de beszédében egy nagyon sulyos önbeismerés is rejlik. *(Halljuk!)* Azt mondta a t. képviselő ur, hogy ime, a szabadelvü párt állandóan uralmon van, az ellenzék nem érvényesülhet; hát természetes, hogy beáll a kétségbeesés és beáll az, hogy az ellenzék a végső eszközhöz nyul azért, hogy a hatalmat az uralmon lévő párt kezéből kiragadja. Ez az »Ôte toi, que je m'y mette« elvének a nyilt beismerése és nyilt beismerése annak, hogy mindez a borzasztó megrázkódtatás, mindez az óriási csapás, a mivel a mai állapot fentartása a nemzetre jár, ezen anarchisztikus helyzet összes hátrányainak és veszélyeinek felidézése azért történt, mert kétségbe vannak esve a miatt, hogy ezekre a padokra nem juthatnak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: T. képviselőház! . . .

Elnök: Mi czimen kiván szólani a t. képviselő ur?

Rakovszky István: Személyes kérdésben és félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazitása czimén kérek szót. Azzal az önbeismeréssel kezdem, a melynek vádjával a t. miniszterelnök ur engem az imént illetett. Azt mondotta, hogy mi nagyon sajnáljuk, hogy azokon a padokon ott nem ülünk, hogy eljárásunk nem egyéb, mint a kétségbeesés tette és nem egyéb, mint az »Ôte toi, que je m'y mette« elvének a megvalósitása. Én azt mondom, t. miniszterelnök úr, egész tisztelettel, hogy a t. miniszterelnök ur pedig ott ül azon székben, azon elvnek megvalósitása érdekében »J'y suis, j'y reste.« *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Hogy megfér-e ez a politikai ildomossággal, ezt én már nem merném állitani. *(Halljuk! Halljuk! Mozgás jobbfelől.)* Igenis, nem merném ezt igy állitani. Épen a t. miniszterelnök ur szavaival fogom ezt igazolni. A t. miniszterelnök ur nagyon megdicsérte a függetlenségi pártot, hogy, a midőn az egyházpolitikai kérdéseknél az ő elveiket megvalósitották, a függetlenségi párt ebben közremüködött. Ugy adta elő a dolgot a t. miniszterelnök ur, mint hogyha én beszédemben a függetlenségi pártot hibáztattam volna, holott én a liberális pártot hibáztattam. Kérdem tehát a t. miniszterelnök urat, hogyha olyan magasztos dolog az, politikai elveket, a melyek egy más pártban fogamzottak, egy más párt által propagáltattak évek hosszu során, a kormánypárt a t. miniszterelnök ur igen hathatós közbenjárása folytán megvalósit, miért nem fizet a t. miniszterelnök ur hasonló pénznemben?

A politikai ildomosságnak és az igazságnak felel-e meg az, hogy mikor az ugyanazon padokon ülő gróf Apponyi Albert politikáját a t. szabadelvü párt magáévá tette, kisajátitotta, nem gróf Apponyi Albert ül abban a székben, hanem a t. miniszterelnök ur? *(Igaz! Ugy van! balfelől. Zaj jobbról.)* Ha a t. miniszterelnök ur példáz, legyen igazságos jobbra, legyen igazságos balra, legyen szigoru jobbra, legyen szigoru balra, de legyen legszigorubb önmaga ellen. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

A t. miniszterelnök ur teoriájával, a mely az elnapolást illeti, nem akarok foglalkozni. Visszautasitom és nem ismerem el azt. Az a magyar alkotmánynak egyenes megtámadását képezi. *(Igaz! Ugy van! bal- és a szélsőbaloldalon.)* Egyben köszönettel veszem a t. miniszterelnök urtól, hogy alkalmat adott nekem egy hibámnak, a melyet beszédem folyamán szándékosan követtem el, kijavitására. Én t. i. beszédemben az udvart neveztem meg. Azon tiszteletből, a melylyel Magyarország koronázott királya iránt viseltetem, használtam ezt a szót, a mely nem volt megfelelő, mert nem akartam a koronát a vitába belevonni. Ebben az egyben igaza volt a t. miniszterelnök urnak, a többit illetőleg szavaiban nemcsak hogy nem osztozom, hanem különösen, a mennyiben az országgyülés feloszlatására vonatkoznak, a legnagyobb megütközéssel visszautasitom. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Egyetlen egy rövid megjegyzésre szoritkozom. A t. képviselő ur bevonta nyilatkozatának keretébe azon körülményt is, hogy a szabadelvü párt politikáját ezeken a padokon nem gróf Apponyi Albert, hanem az én csekély személyem képviseli. Arra kérem a t. képviselő urat, hogy bizza ennek a kérdésnek elintézését gróf Apponyi Albertre és én reám. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj balfelől.)*

Rakovszky István: Az országos ügy!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Biztosithatom a t. képviselő urat, hogy a mint én gróf Apponyi Albertet ismerem, ő is, de én is bizonyosan nem azt nézzük, hogy melyikünk csinálja meg, hanem azt, hogy mit csinálunk és hogy az ország érdekében van-e ez. *(Helyeslés jobbfelől.)* Azt hiszem hogy sem hozzám, sem gróf Apponyi Alberthez nem volna méltó bármily ilyen kicsinyes politikai szempontot vegyiteni bele ebbe az ország érdekei szempontjából komoly és veszélyes szituáczióba. *(Helyeslés jobbról.)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: A folytatólagos ülést megnyitom.

Endrey Gyula jegyző: Kálosy József!

Digitized by Google

Kálosy József: T. képviselőház! Az igen t. miniszterelnök ur programmja, a melynek részletekben való előterjesztését maga is jelezte, — hiszen most is egy ily részlethez volt szerencsénk, — megvallom, nem nyugtat meg engem. Nem kis élvezetet nyujtott azonban nekem iménti azon kijelentése, a melylyel Rakovszky István igen t. képviselőtársam aggályaira, kifogásaira és támadásaira válaszolva azt mondta, hogy csak hagyják azt a pört, azt a vitát, azokat az előzményeket kettőjükre: gróf Apponyi Albert képviselő urra és ő reá, majd kiegyeznek ők e tekintetben. Ez, bár nem szeretem a banális hasonlatokat és tréfákat, mégis eszembe juttatja azt a talán már elkoptatott anekdotát, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* a mely szerint egy vidéki zsidó házaspárnak, meggazdagodván, legfőbb vágya az volt, hogy feljőjjenek Budapestre lakni, és hogy itt éljék le utolsó éveiket a Dob-utczában, azonban az asszony nagy beteg lett, mire a férj igy vigasztalta halálsejtelmekkel küzködő nejét: »Szálikám, légy nyugton, fogadom, hogy Pestre fogunk menni lakni; ha kettőnk közül valaki meghal, én Pestre fogok menni lakni.« *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Különben ez a per nem is tartozik ide, ezt a pert, jól mondta a miniszterelnök ur, majd elintézik ők egymás között. A pereknek azonban furcsa külsejük van némelykor. Madách például azt mondja, s ez ide vonatkozik, hogy »Ily elvek mellett pör nem érne véget; a roszszat, mert rossz, senki sem cselekszi; az ördög is jogczimeket idéz, és magáét véli mindenik jelesnek.« *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi tehát, a kiknek nézete ebben a kérdésben sokkal közelebb áll a Rakovszky István képviselőtársunk által kifejtett nézethez, az ő helyes jogczimét fogadjuk el — és ezt nem veheti rossz néven a miniszterelnök ur — nem pedig a t. miniszterelnök urét. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az igen t. miniszterelnök ur programmbeszédében — és ez a legfontosabb, ez képezi beszédem tulajdonképeni tárgyát — a következőket mondotta, miket szóról-szóra akarok idézni: »Konstatálhatjuk igenis azt, hogy a nemzeti közvélemény igen széles rétegében él a vágy az iránt, hogy a közös hadsereg vezényleti és szolgálati nyelve magyar legyen.« Nyomban sietett azután hozzáfüzni azt a további észleletét *(olvassa)*: »de mondhatni, egyhangulag visszariad a nemzeti közvélemény a nemzet és a korona közti konfliktus mélyreható következményeitől.«

Ebben a két egymást kiegészitő mondatban a thezis, synthezis és antithezis szónoklati formái mellett közállapotunknak egészen áttetsző, egészen átlátszó prognosztikonja tárul elénk; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az a prognosztikon, hogy e miatt a vágy miatt — méltóztassék jól megérteni — a koronának mélyreható következményekkel járó elhatározásával találjuk szemben magunkat.

Lovászy Márton: Esetleg retorzióval!

Kálosy József: Én részemről, ha elemeire bontjuk ezen mondatnak alapvető és kiinduló pontul szolgáló állitásait, nem vagyok képes más konkluzióra jutni, mint arra, hogy az igen t. miniszterelnök ur nem egészen helyes világitásban látja a mi politikai közállapotunk képét. Téved ugyanis abban, hogy ez a vágy a nemzetnek csupán csak egy, habár általa is tekintélyesnek elismert rétegét uralja, mert azt, hogy ez a vágy az osztatlan közvélemény vágya, a megczáfoltatás veszélye nélkül merem állitani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Még inkább téved abban, hogy ezt a vágyat, ennek a vágynak a mértékét, határát egész odáig terjeszti ki és olyannak látja és festi, a mely, ha igy volna, talán némi okot, vagy legalább ürügyet szolgáltathatna a koronának arra a mélyreható következményekkel járó elhatározásra. Miniszterelnök ur, ez a nemzeti közvélemény nem olyan szerénytelen, nem olyan oktalan, hogy az ő vágyát egész odáig terjeszsze ki, miként ön azt hirdeti, hogy magyar legyen a közös hadsereg vezényleti és szolgálati nyelve, hanem csupán csak a dualizmus tényéből folyó paritás elvének megfelelő határt kiván felállitani az egész hadsereg kiegészitő részét képező magyar hadseregre, annak magyar nyelvére vonatkozólag; és végre tévedni méltóztatik abban, mintha a nemzeti közvélemény vágya valamelyes engedmény megadását, vagy épen kicsikarását, szóval: valamely novum megteremtését czélozná, mert ez a vágy egy teljesen világos, minden kétségen felül álló jognak érvényesitésére vonatkozik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Olyan jognak érvényesitésére, a melyet tőlünk ugy raboltak el. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

E között a két merőben ellentétes felfogás között észlelhető tátongó mély ür választ el bennünket egymástól az ezekből levonható következtetésekre nézve is. Azért látszik a t. miniszterelnök urtól közeli kilátásba helyezett veszély oly imminensnek, mert ő és az őt támogató többség ezen esetleges elhatározását jogosnak, jogszerünek tartják és hirdetik, mig mi azért nem félünk bárminő következményektől sem, mert ezt az esetleges elhatározást jogtalannak, törvénytelennek, alkotmányba ütközőnek és másrészt az általunk védett ügyet a nemzet mindennapi imájába foglaltnak és istentől megáldottnak hiszszük és valljuk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez a tudat avat fel minket, az ezen padokon ülőket, nagyokat és kicsinyeket, erőseket és gyengéket hősökké, többet mondok, fanatikusokká, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a kik ha elbukunk, elmondhatják utódaink rólunk is azt, a mit már tegnapelőtt egyik képviselőtársunk idézett, a mit a hősök emléktáblája hirdet: »Hic hospes Spartae, nos te hic vidisse jacentur; Dum sanctis patriae legibus obsequimur!« *(Helyeslés a baloldalon.)* Ez a szempont birt engemet főkép erre

Digitized by Google

az elhatározásra és korántsem obstrukczionális czélzat, még kevésbbé azon engemet semmiképp meg nem illethető pretenzió, mintha én azt hinném, hogy nekem, a kezdő politikusnak és gyenge szónoknak, sikerülne az ellennézetüek közül bárkinek elhatározását is megingatnom, még kevésbbé mintha azt hinném, hogy nekem sikerül önök közül bárkit is a mi szent ügyünknek — ez ám az igazi szent ügy, mélyen t. honvédelmi miniszter ur — szolgálatára megnyerni.

Pap Zoltán: Azt hiába akarod a magyar parlamentben elérni!

Kálosy József: Sokkal jobban ismerem az ottani pártfegyelem katonai szervezetét, semhogy merészelném még csak feltételezni is azt, hogy önök közül bárkit is a mostani szózat kapaczitálhatna. Bagolyt vinnék Athénbe, ha az ezen oldalról kifejtett nyomatékos érveknek akár extenziv, akár intenziv sulyához, a közjogi és jogtörténeti előzmények megvilágításához, az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ában körülirott felségjogok magyarázatául, az elmondottakon felül bármit is hozzátennék. Hiszen az önök t. vezére, kifejezést adandó igazságszeretetének, a harcznak érvekkel való folytatását kivánta, a midőn magát igy fejezte ki: »semmiféle igazságot csak ugy lehurrogatni nem lehet,« továbbá: »tessék érvekkel lépni fel állitásommal szemben, állok elébe,« végre: »ha biznak a t. képviselő urak ügyük erejében, akkor keressék a mérkőzést az érvek terén egymás kölcsönös meghallgatása után«, a mit a mai napon is hangsulyozni méltóztatott; de hogy mennyire követi ezt az ő saját bölcs tanácsát, kitünik abból, hogy eddig az ideig, a mikor igen érzékeny vágást kapott Rakovszky István t. képviselő urtól, inkább mondhatni, személyi momentumok miatt, csak ma szólalt fel először, akkor sem a vita tulajdonképeni tárgyát képező körülmény meritumáról, ámde nemcsak hogy nem áll érveinek elébe, hanem érveink elől, mint valami pusztitó betegség, ragályos dögvész elől futva menekül, követve hűséges tábora által *(Igaz! szélsőbaloldalon.)* Holott ezeket a mi érveinket, melyek felhozattak, meghallgatni is az ő dicsőséges, azonban szeretjük hinni, Isten segitségével nemsokára véget érő uralkodásának *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* első mézesheteiben legalább is a parlamenti illemnek követelménye volna.

De minek is erőltetné meg magát a t. miniszterelnök ur, a ki talán ma, talán holnap ismételni fogja azt a nagyon nevezetes, örökre emlékezetes kijelentését, mondhatnám jelmondatát, hogy hiszen ennek a törvényjavaslatnak tárgyalása is merőben czélnélküli, merőben tárgytalan, a mi más szóval azt jelenti: »beszélhettek nekem, a mit akartok«, vagyis inkább azt: »mit alkalmatlankodtok nekem, mit fecsérlitek itt az időt hiába«. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Pedig hogy eddigi felszólalásaink mennyire voltak objektivek, mennyire nélkülözték a személyes támadásokat, semmi sem mutatja inkább, mint az, hogy még attól is tartózkodtunk, hogy önök közül azokat, a kik választóik előtt akár külső, akár belső presszió folytán a mi általunk védett igaz és nemes ügy zászlajára esküdtek, de a kik mégis most a hatalom háta mögött ennek letiprására, mondhatni katonai parancsszóra, szövetkeztek, mondom, attól is tartózkodtunk, hogy önöket ezért meggyanusitsuk, önöket a nemzet itélőszéke előtt megvádoljuk, még kevésbbé hogy az utcza sarával megdobjuk, mert érezzük a ránk nehezedő válság sulyát.

Münnich Aurél előadó: Kik azok?

Pichler Győző: Egész jegyzék van! Valami száz egynéhány.

Kálosy József: Mondhatom, hogy épen a t. közbeszóló képviselő ur volt egyike azoknak, a kik ugyan nem igérték, de nem is tagadták meg, mikor a választói őt erre nézve megkérdezték. *(Mozgás.)* Ha talán a képviselő ur nem is igérte; de voltak a túloldalon, a kik határozottan igérték. Folytatva tehát az előbbi gondolatot, azért nem teszem, mert érezzük az idők válságos sulyát, a midőn nem szabad követni magyar embernek Shakespere Ofeliájának a példáját, a ki abban lelte örömét, hogy széttéphesse koszorujának rózsáit. Pedig majdnem emberfeletti önuralmat, önmegtartóztatást kell magunk felett gyakorolni, midőn látjuk, hogy minő nagyfoku kegyetlenséggel, minő ádáz szilajsággal gázolnak keresztül-kasul a mi legszentebb érzelmeink veteményes kertjén, a midőn látjuk, hogy a mai modern kor legkényesebb problémáját, hogy a felségjog határai meddig terjedhetnek, Nagy Sándorként egy kardcsapással akarják megoldani, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* midőn az egész hadsereg kiegészitő részét képező magyar hadseregnek vezényleti és szolgálati, szóval kommandó-nyelvét átruházott felségjognak vitatják. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ily körülmények közt, bizony nehéz, nagyon nehéz az önök változó lelkiismeretét a kellő, megérdemlett birálatban nem részesiteni, mert bizony Krisztusi türelem kell ahhoz, hogy visszatartsuk magunkat a legerősebb itélet kimondásától. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És azért most nem is hivatkozom a hazafiui szív sugallatára, az élő és el nem nyomható lelkiismeret szavára, mert tudom, hogy ez egy elkoptatott frázis; hanem csak egyszerüen hivatkozom az eddig legkiválóbb két irodalmi termékre, Humboldt Vilmosnak az államhatalom határairól és Millnek a szabadságról irt világhirü két könyvére. Ezekből még önök is, t. képviselő uraim, a kik pedig oly nagyon sokat tudnak, bővebb ismereteket szerezhetnének a felségjog lényegéről; megtanulhatnák azt legalább, hogy még a legabszolutisztikusabb hatalomnak sincs meg a joga eltiporni a népeknek veleszületett jogát, a mely természetes fejlődésének létfeltételét képezi, a becsületet, a nemzeti és hazafias érzést.

Digitized by Google

Ha van egy magasabb jog, mely veleszületik a nemzetekkel, hogy minden állami intézményben visszatükröztetve lássék a többiektől az őt megkülönböztető jellege, szokása és nyelve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És ime, a legalkotmányosabb fejedelem, a felelős kormány ellenjegyzése nélkül, 1903. szeptember 16-án Chlopyban keltezett hadiparancsában, legfőbb haduri működésében a hadsereghez intézett kiáltványában a nemzetnek legszentebb törvényeit, köztük az 1867 : XII. t.-cz. 12. §-a által biztositott magyar hadseregre vonatkozólag fentartott jogainak érvényesitésére vonatkozó akaratát egyoldalu törekvésnek bélyegzi, a melynek utját vágni, tekintettel a másik államterület érdekeire, jogosultnak tartja. A legalkotmányosabb fejedelem, midőn felhatalmazza Körbert az ismeretes kijelentés megtételére, nemcsak a hivatkozott törvénynek minden idegen beavatkozást határozottan tiltó rendelkezéseit téveszti szem elől, hanem figyelmen kivül hagyja az 1723 : I. t.-cz. azon alapvető rendelkezését is, mely csakis kölcsönös és együttes védelem kötelezettségét tartalmazza és ezen törvénynek illetéktelen helyen, illetéktelen módon és — a mi fő — semmiképen meg nem állható értelmezésével a királyi jogoknak különben is tulon-túl szélessé vont határát még messzebbre igyekszik kiterjeszteni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* daczára annak, hogy a magyar királyra átruházott felségjogok, melyek taxative és expressis verbis vannak meghatározva, a legszorosabb értelemben magyarázandók.

És itt kell ismét visszatérnem az igen t. miniszterelnök urnak alig néhány perczczel azelőtt elhangzott azon argumentumára, a mely ugyan az ex-lexben történendő házfeloszlatásra vonatkozik és igy hangzik: szeretném, ha valaki ki tudná mutatni a törvényből, hogy az nem lehetséges. Mikor meg erre téritik a beszédet, könnyedén keresztülsiklik rajta és azt mondja, hogy az 1867. évi törvény szelleme mondja és állitólag a király ő Felségével ugy hitették el és abban a hiszemben volt, hogy ez a felségjog létezik. Sokkal jelentéktelenebb dologban ragaszkodik a törvény betüjéhez és azt akarja, hogy a törvényből mutassák meg az ellenkezőt, ebben a legfontosabb kérdésben pedig egyszerüen átsiklik a kérdésen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Bármiként álljanak is egymással szemben az ellentétes nézetek, annyi elvitázhatatlanul bizonyos, hogy a szóban levő felségjog tartalmának és gyakorlásának módjára nézve fenforgó véleményeltéréseknek ilyen formában szándékolt autokratikus megoldása mélyen beleütközik az alkotmányba, erősen sérti ennek alapelveit. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen az önkényuralom legborzadalmasabb korszakában Olmützben, a mint a végén mondja, az idvességnek 1849. és az uralkodás első évében márczius 4-én az ausztriai császárság részére kiadott birodalmi alkotmányban, a melyet Schwarzenberg, Stadion, Krausz, Bach, Kordon, Kulmer stb.-en bocsátottak ki ő Felsége nevében, a VI. fejezet 36. §-ában birodalmi ügynek nyilvánittatott e) pont alatt az összes szárazi és tengeri haderő, mely a többi a—k) pont alattiakkal együtt olyannak jelentetett ki, mint a mely a császár és birodalmi gyülés együttes intézkedési jogköréhez tartozik.

Látnivaló tehát, hogy még ebben az octrojált alkotmányban sem jutott eszébe az octrojáló hatalomnak, holott ez minden nehézség nélkül módjában állott volna, kizárólagos felségjogot statuálni a hadsereg feletti rendelkezésre nézve. Világos, hogy még ebben a rongy alkotmányban sincs szó az »én hadseregem«-ről, hanem a 37. §-ban a birodalmi hadsereg emlittetik, s még inkább kétségtelen, hogy a X. fejezetben, ennek 84. §-ában a császárnak hatalmi köréhez utalt végrehajtó hatalomra nézve ki van mondva, hogy az felelős miniszterei által gyakoroltatik. Hát nem visszaesés még ehhez képest is a mai állapot? Hát van nekünk olyan dicsekedni valónk a vivmányokkal, mikor az országgyülésnek tulajdonképen hozzájárulása és hozzászólása nincs, ő Felségére a kizárólagos jog rátukmáltatik és kimondatik, hogy majd csak az esetleges megváltoztatáshoz szólhat hozzá az országgyülés.

Hogyan szerezte tehát a felség azokat a jogokat, a melyeket elhatározott szándéka utódaira érintetlenül átszármaztatni? A nemzettől nem kapta, nem is kaphatta, sőt ezzel legalább eddig, a mai napig önmagát sem ajándékozta meg. Nem szerezhette meg azt a jogot sem, a mely felhatalmazná annak még csak a kijelentésére is, hogy a szent korona egyedül a felség koronája. Nincs alapja az arra való hivatkozásnak sem, hogy az 1867 : XII. törvényczikk alapján kölcsönösen elvállalt kötelezettségek becsületes és lelkiismeretes teljesitése felett a szigoru őrködés minden irányban megtörtént volna. De annál több alapja van annak a ténynek, hogy ez a nemzet ennek a kétoldalu szerződéses egyezménynek a legnagyobb rigorozitással egy hajszálig eleget tett még azokban a részeiben is, a melyek épenséggel nem egyeznek meg a mi jogi érzetünkkel és felfogásunkkal és ellenkeznek alkotmányos elveinkkel. De tettük ezt azon feltétel alatt, a mely a kétoldalu szerződésbeli kötelezettségek becsületes végrehajtásához van kötve, a melynek hiányában mi is, a nemzet, méltán tekinthetjük magunkat feloldozottnak a magunkra vállalt kötelezettségek alól, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* vagyis világosan szólva: azon kizárólagos feltétel alatt, hogy az alkotmánynak azon czikkelyei is tiszteletben fognak tartatni, a melyek a mi javunkra hajtatnak végre. Uraim! Merik önök állitani, vagy merészli önök közül valaki csak meg is koczkáztatni azt az állitást, hogy ez a feltétel a másik irányban is telje-

Digitized by Google

sitve lőn? Nem, százszor nem, sőt még csak mentséget sem tudnak felhozni a tudatos vétkes mulasztásra. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a viselkedés nem mutat egyébre, mint arra, hogy önök dogmává avatták azt a középkorbeli hamis tant, hogy a népek semmi egyebek, mint a fejedelmek céljai elérésére szükséges eszközök, azt a hamis tant, hogy az uralkodók által megvalósitani czélzott hatalmi eszmék uralmát a népek mint alattvalók minden gondolkodás vagy okoskodás nélkül tartoznak elismerni.

A t. miniszterelnök ur oly nagy hangsulyozással hozta fel, hogy azokon a padokon ülnek, és hogy minő prerogativák vannak ahhoz kötve. Azért, mert önök azokon a padokon ülnek, talán azt hiszik, hogy politikai nézetük és meggyőződésük több sulylyal bir, mint a mienk, mivel mi csak itten, ezeken a padokon foglalunk helyet és mert kevesebben vagyunk? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azért engednek szabad kezet a reakczió immár nem is titkolt uralmának, azért hódolnak meg a zsarnokságnak, azért vetik magukat alá a nemzetet porig lealázó kényszer rendszabályoknak? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Pedig jól tudhatják, hogy a reakcziók abban egyeznek meg a forradalommal, hogy itt is, ott is szinte szabad szemmel megláthatő, hogy hol kezdődnek, de az már nem látható meg, hogy hol fognak végződni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Rómában is addig hangoztatták a czélszerüség, az opportunitás tanát, a suprema lex elvét, addig kisérleteztek a Caesarok Istentől eredőnek hirdetett hatalma erejével, mig a római nagyhatalom összeomlott. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A parlamenti többség enerváltságára mutat az, hogy arra a »soha« szóra, a mely a természet örök törvénye és azonfelül tételes törvények által, alkotmány által biztositott öröklési jognak, édes anyanyelvünknek minden állami intézményünkben való szabad használhatását örökkön örökké tartó időre megtiltja, sőt még a reményétől is megfosztott bennünket, nincsen egyetlenegy árva szavuk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sőt abban tetszelegnek, hogy minden tiltakozás nélkül meghódolnak az erőszakos uralom parancsszavának és hogy szinte kérkedve éz fennhéjázólag mutatják a lealázó szolgaságnak mintegy husba vágott jelét, bélyegét. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Noshát ilyen körülmények között, uraim, nem egész joggal-e, nem egész bátran kiálthatjuk-e oda: »Szabadelvüek, ti vagytok a szabadság gyilkosai?« *(Taps és éljenzés a baloldalon.)*

Bármiként erőlködnek is önök, t. többség, a mi vágyaink, jogos követeléseink sürgető szavának elnémitására, azt elérni nem fogják, *(Zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)* hogy akkor, a mikor az erőszak pőrölyén kovácsolt rablánczok széttörésére irányzott törekvésünk tüze, miként a láva, majdnem az egeket ostromolja, akkor repressziv intézkedésekkel, repressziv törvényekkel, kezeinkre békót, szájunkra lakatot tehessenek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Onök nem hunyhatnak szemet a nemzet sok százados tanuságaival szemben, a melyek meggyőzhetnek mindenkit, hogy repressziv intézkedésekkel, repressziv törvényekkel a nemzeteknek haladását, de sőt az ennek előmozditására szolgáló törekvéseknek — mondjuk igy — túlzásait is elfojtani nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert repressziv törvények semmit sem érnek, semmi jót nem eredményezhetnek.

És most, uraim, legfőkép az erőszakos irány felé hajlókhoz szólok. Hogyan vélik önök a nemzeti ellenállásnak utját állni? Ott vannak a régi eszközök, a melyek közül ám válogassanak bőven. Megfoszthatnak bennünket legbecsesebb javainktól, korlátozhatják a szabad lelkiismeret tükrét képező szólásszabadságot, megégethetnek bennünket, a mint megégették a bölcsészeket és a protestánsokat. Bitóra küldhetik és számüzhetik a más politikai vallást követőket, miképen a közelmultban is hasonlóképen cselekedtek az önök politikai ősei. Mindez nem használ semmit. Legfeljebb azt érik el, hogy a halálra sanyargatott nemzetnek az eddiginél nagyobb zöme fog vándorbotot venni kezébe, hajóra szállni, tengerre kelni, Amerika partjain kikötni, s a szabad ég alatt, a melyet Isten mindenkire kiterjesztett, az ő hitének megfelelő templomot emelni és mint a ketreczéből kirepült madár élvezni azt a szabadságot, a mely volt hazájában ismeretlen fogalommá vált. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A világtörténelemből eléggé ismeretesek az emberiség legszentebb érdekeiért folyt véres harczok: az invesztiturai viszályok, a lelkiismereti szabadságnak, a keresztény vallás hitelveinek kiterjesztését, a más hitfelekezetüek szabad vallásgyakorlatát megakadályozni törekvő hatalom borzalmas emberészárlásai. Mindegyik bizonyitja, hogy a nagy eszmék mindig diadalmasan kerültek ki a küzdelemből. Hiába üldözték Thalest, mert rögtön mintegy varázsütésre Pythagoras támadt. Hasztalanul kényszeritették némaságra Pythagorast, mert a hallgatásra Xenophanes ékesszólása következett. Nem volt eredménye Xenophanes számüzetésének, mert ennek megüresedett helyét Sokrates foglalja el. Sikertelenül itélték Sokratest a méregkehely kiüritésére, mert abban a pillanatban a bölcsészeti láthatáron Platón és Aristoteles, az emberi szellem e két világitó tornya jelent meg.

Emlékezetünkben él még Julian császár történelmi alakja és tettei, a midőn hóhérmunkája után megnyitotta a aranyozott dus márványtemplomokat, hogy fényes győzelmi mámorában népei megnyugtatására a rája nézve kedvező istenitéletet hallgassa. Fényes kiséretével

Digitized by Google

bevonult a delphi-i óriási templomba. De az orákulum néma maradt. Pythia jéghideg és merev. Az alsó oltáron hiányzott az áldozat, a felső oltár tüze kialudt és a templomból az erőszakkal oda kényszeritett hivek lassankint szépen kisompolyogtak. Az istenitéletnek eme nyilvánulására halálsápadtan paizsára dőlt és igy kiáltott fel: Győztél, galileai ember! Otthagyta őt halálvergődésében az ő istene, az ő istennőinek rajával együtt. Utolsó látománya, a mint a katakombákból és az elhamvadt máglyák parázsából föltámadtak az üldözöttek, a meggyilkoltak, a vértanuk árnyai fehér vászonöltözetükkel, pálmaágakkal kezükben, zsolozsmát, győzedelmi éneket hangoztatva, hogy megünnepeljék a zsarnokság örök tehetetlenségét, a hit és eszme örök hatalmát. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Mi semmiképen le nem mondunk elkonfiskált, elrabolt intézményeink visszaszerzéséről, a melyek nélkül a nemzet nélkülözni kénytelen sajátos szellemét, jellemét, izlését és erkölcsét. Mi fejét akarjuk venni annak az utálatos szörnyetegnek, a mely méregfogait ránk csattogtatja, megakadályozandó jogos igényeink teljesitésére vonatkozó törvényeink végrehajtását, a minek teljesitését pedig az eszély parancsolja, az igazság indokolja, a jól felfogott érdek ajánlja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert a nép ereje és akarata csodákat mivel. A nemzet immár felismerte belső erejét és igénybe is fogja azt venni azok ellen, a kiknek elég egy chlumi köd, hogy fejüket veszitsék, azok ellen, a kik, mint Hannibál szülői 9 éves korában eskették meg Hannibált örök gyülöletre a rómaiak ellen, követni akarják ezt a példát és gyermekeiket, rokonaikat, véreiket már kiskorukban megesketik a magyarok ellen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Önök, t. uraim, és ezzel bevégzem beszédemet, a korona tekintélyének megóvását hangoztatják szünös-szüntelenül és hirdetik a parlamenti rend helyreállitásának szükségét. Hát talán ismeretlen önök előtt az angol történelemnek egy korszaka, midőn György király idejében a parlamenti pártok és azoknak egyes vezérfiai, akár csak mint most nálunk, sorban tehetetleneknek bizonyultak a kormányzat terén. A korona szertelenül megrendült tekintélyét Pitt az által állitotta helyre, hogy bár ő a wigheknek hajthatatlan hive volt, a torykkal kormányzott és pedig oly bámulatos sikerrel, hogy igen kevés idő mulva akkora miniszteriális többséggel rendelkezett, a mely példátlanul áll a parlamentek történetében. Ő lőn megalkotója azoknak az addig kivihetetlennek vélt, igazán nagyszabásu nemzeti reformoknak, a melyek az angol nemzet javát annyira előmozditották, hogy Macaulay méltán örökitette meg őt, mondván *(olvassa)*: »Anglia királyának soha nem tett alattvaló oly nagy szolgálatot, mint Pitt. Teljesen ura volt a kabinetnek, egyuttal kegyeltje az uralkodónak, a parlamentnek és a nemzetnek. Sem atyja, sem Walpole, sem Malborough hozzáfogható nagy tekintélynek soha nem örvendtek. Hatalmának tetőpontján pedig akkor állott, mikor a király megtébolyodott, mondjuk elméjében meghibbant s a wighek, a walesi herczeg barátaival egyesülve, kezükbe akarták ragadni a hatalmat; ő bátran szembeszállt volt hiveivel, s a parlament által fékezte meg a régens jogtipró szándékát. Nálunk azonban, bármennyire igyekeznek is az angol történelem fényes példáira hivatkozni, ilyenekre államférfiaink nem vállalkoznak, sőt még a bátoritó buzditásra is meghül bennük a vér, megdermed bennük a sziv. De annál inkább vállalkoznak a Richelieu-féle szerepre, aki urának ezt a tanácsot adja: *(Halljuk! Halljuk!)* »Merem állitani Felségednek, hogy a francziák rakonczátlansága azonnal megtörhető, mihelyt egy vakmerőségig bátor államférfi vállalkozik a hatalom élére, a ki nem riad vissza semmitől, a kinek erélye megtanitja az egész nemzetet a szolgai meghunyászkodás és alkalmazkodás mesterségére, s azt fogja habozás nélkül tenni, amire őt bedresszirozzák«. *(Taps a szélsőbaloldalon.)*

»Meg fogja látni felséged,« folytatja tovább »illanó páraként oszlik el az egész világon elterjedt az a vélemény, mintha a francziák szivében a demokráczia, s a nemzeti egység iránti lelkesedés olthatatlan lánggal égne, feltéve, hogy ennek eloltásához felséged saját keze fogja szolgáltatni az első vödör vizet. Mert — igy végzi — kétségtelenül bizonyos az, hogy a francziák szabadságszeretetéről elterjedt hirnek nincs más alapja, mint erőskezü államférfiunak a hiánya.«

Az idézett mondatokban, mintha a legutóbbi királyi kihallgatások alkalmával elhangzott szavak akkordjai csendülnének fel.

T. ház! Elkerülhetlenül szükségesnek tartom, hogy a t. kormány hagyjon fel az erőszak fegyverének használatára vonatkozó *(Derültség és zaj a jobboldalon.)* sötét és alkotmányellenes tervével. Talán nem ezt a fenyegetést hallottuk? Talán nem az mondatik, hogy csak kevés ideig lesz már türelmük. *(Felkiáltások jobbról: A miniszterelnök plajbászától ijedtek meg!)*

Önök mosolyognak, kaczagnak; majd mást idézek szóról-szóra, de nem Richelieuből, nem Pittből, hanem az igen t. miniszterelnök ur szavaiból. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem fenyegetés-e az, hogy a nemzetnek az ő intézményeiben saját édes anyanyelvéhez való további ragaszkodása golyót és akasztófát fog eredményezni?

B. Dániel Ernő: Sohasem mondta! Ráfogás! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az is lapsus!)*

Kálosy József: Hát erre a fenyegetésre *(Felkiáltások jobbról: De nem mondta!)* én, az igazán békeszerető nyárspolgár, a félig-meddig álmodozó idealista, a ki a törvényes rend ügyének tettem majdnem egy egész emberöltőn át, olyan a milyen, szolgálatot, *(Élénk éljenzés a*

Digitized by Google

szélsőbaloldalon.) nyiltan bevallom, hogy még engem is űz és hajt az a benső ösztön, hogy a felforgatóknak — megengedem — vészteljes utjára vessem magamat és igazat adjak a nagy német költőnek, Schillernek, a ki a »Haramiák« czimü szinmüvében Moor Károlynak, a rablónak ezt adja a szájába: »Felgyujtom azt a templomot, a melyben hazugságokat prédikálnak.« *(Taps a jobboldalon.)*

Bakonyi Samu: Mit tapsolnak? Tán mi hazudunk!? Ezt értik a tapsolás alatt? *(Zaj a jobboldalon.)*

Kálosy József: Tudom, hogy ez csak gúny! *(Zaj a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: A magyar nyelvet gúny tárgyává teszi Szőts Pál!

Szőts Pál: Ne beszélj bolondot! *(Derültség a jobboldalon.)*

Kálosy József: T. ház! Én ezt a törvényjavaslatot el nem fogadom; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és pedig azért nem, mert önök a nemzeti létkérdés eme döntő pillanatában a mi hazafias törekvéseinknek szárnyát szegni és lelkesedésünk vesztatüzét kioltani ismerik legfőbb feladatuknak, a mely cselekményükkel csak a nemzet jogainak eltiprására kész reakcziót fogják diadalra segiteni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Isten áldása legyen a mi igazságos és törvényes küzdelmünkön és ne büntesse meg Isten érdeme szerint az önök végtelen nagy és örökre helyrehozhatatlan tévedését. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Minthogy már $^1/_2$3 óra van, áttérhetünk most az interpellácziókra. Ezt megelőzőleg azonban a legközelebbi ülés napirendjére nézve kivánok előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését folyó hó 23-án, hétfőn d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére azon törvényjavaslatok tárgyalását tüzze ki, a melyek a mai ülés napirendjére is kitüzve voltak. *(Általános helyeslés.)*

Ha nincs észrevétel, ezt a ház határozatként mondom ki.

Áttérünk már most az interpellácziókra.

Lendl Adolf képviselő ur kiván interpellálni.

Lendl Adolf: T. képviselőház! Tekintettel arra, hogy már háromnegyed három van, én pedig interpellácziómat hosszasabban szeretném megokolni, kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy interpellácziómat szerdára halaszthassam. *(Helyeslés a baloldalon. Halljuk! Halljuk a jobboldalon.)*

Elnök: T. ház! Mivel tényleg csak egy negyed óra áll még rendelkezésre az ülésre szánt időből, a képviselő ur joggal kérheti beszédének szerdára való halasztását.

Lengyel Zoltán: E felett nincs is jogunk határozni!

Elnök: Nem értem, mit mond Lengyel Zoltán képviselő ur! *(Zaj a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: Lendl Adolf képviselőtársam a legközelebbi interpellácziós napra kérte beszédének elhalasztását; ehhez a házszabályok szerint joga van és kérésének teljesitése vagy nem teljesitése felett nekünk nincs is jogunk határozni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Minthogy a tanácskozásra szánt időből csak egy negyed óra áll még rendelkezésre, a képviselő urnak joga van beszédének elhalasztását kérni, viszont a ház e felett határoz. Hiszen ha egy negyed óránál több idő áll ma még rendelkezésre, a képviselő urnak joga sem lenne beszédének elhalasztását kérni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kérdem tehát a házat: méltóztatnak-e beleegyezni abba, hogy Lendl Adolf képviselő ur interpellácziójának a legközelebbi interpellácziós napra halaszthassa? *(Felkiáltások: Igen!)*

Akkor ezt a ház határozatként kimondom és, mivel a legközelebbi ülés napirendje már meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 45 perczkor.)

Digitized by Google

343. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 23-án, hétfőn,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Berzeviczy Albert képviselői megbizólevelének bemutatása és Jovanovits István képviselő végleges igazolása. — Napirend előtti felszólalások. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be kereskedelmi és forgalmi viszonyaink Olaszországgal való ideiglenes rendezése tárgyában. — Elnök bejelenti Daniel Gábor lemondását az alelnöki állásról. — A miniszterelnök átiratának bemutatása, s ezzel kapcsolatban a legfelsőbb királyi kézirat felolvasása a közösügyek tárgyalására kiküldendő országos bizottság egybehivása tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 15 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Szőts Pál jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat gróf Teleki Sándor, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1903. november hó 21-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Nincsen, tehát a a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Berzeviczy Albert, Budapest székesfőváros VIII. kerületében megválasztott országgyülési képviselő megbizólevelét. *(Éljenzés.)* Kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom a kir. Curia itéletét, mely szerint a Jovanovits István Bács-Bodrog vármegye titeli választókerületében megválasztott országgyülési képviselő megválasztása ellen beadott kérvényt a Curia elutasitotta.

Ennélfogva Jovanovits István képviselő, mivel megválasztatása ellen a képviselőháznál panasz vagy kifogás nem tétetett, véglegesen igazoltatik.

Jelentem, hogy Ivánka Oszkár képviselő földmivelésügyi és közigazgatási bizottsági tagságáról lemondott.

A ház a lemondást tudomásul veszi, az uj választás iránt pedig annak idején fog intézkedni.

Bemutatom Hont vármegye közönségének feliratát, a képviselőház eredményes működésének helyreállitása iránt;

Nyitra vármegye közönségének feliratát, az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891: XIII. t.-cz. módositása, végett;

Moson vármegye közönségének három feliratát, Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* a kiszolgált katonák elbocsátása és a nemzeti követelmények megvalósitása ügyében. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom a kassavidéki róm. kath. tanitó-egyletnek gr. Teleki Sándor képviselő által beadott kérvényét a, felekezeti tanitók fizetésének rendezése tárgyában.

A ház korábbi határozatának megfelelőleg, hozzácsatoltatik az állami tisztviselők fizetésének szabályozásáról szóló törvényjavaslatra vonatkozó kérvényekhez és azokkal együtt fog elintéztetni.

Ugron Gábor: Nem az állami tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslathoz?

Elnök: Nem. Azokhoz a kérvényekhez, a melyek erre vonatkozólag beadattak.

Mielőtt a napirendre áttérnénk, Holló Lajos képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Holló Lajos: T. ház! A mult ülés elején, Kossuth Ferencz t. képviselőtársam felszólalása közben egy közbeszólás hangzott el a túloldalról, a melyet akkor nem hallottam, de ezen az

Digitized by Google

oldalon ülő képviselőtársaim sem hallottak. Bátor leszek felolvasni a naplónak ezt a részét és erre személyes kérdés czimén válaszolni. Kossuth Ferencz t. képviselőtársam a következőket mondta akkor *(olvassa)*: »Abban azonban nem érthetek egyet a miniszterelnökkel, a mit felszólalása végén mondott ... Ha a magyar országgyülés a magyar királylyal egyetértőleg egy törvényt alkot meg, ez a törvény Magyarországon érvényes. Gajáry Géza: Hogyne!« Én erre azt mondtam: »Formai érvényü!« Erre mondta báró Feilitzsch Arthur: »Hogy az rosszakaratu ferditès.«

Ezt a kijelentést akkor nem hallottam és csak a naplóból és a lapokból értesültem, hogy ez megtörtént. Igen sajnálom, hogy oly kijelentések, a melyek nem oly hangon ejtetnek ki, hogy azok a másik oldalon is megérthetők lennének, egyáltalában a naplóba felvétetnek, mert ez által ez azt a szint nyerné, hogy a képviselő eltürte ezt a közbeszólást, mert arra nyomban nem válaszolt. Ezt a közbeszólást talán a gyorsiró urak hallhatták, azt felvették és igy került a naplóba, én azonban nem hallottam. Kénytelen vagyok tehát személyes kérdésben erre válaszolni, mert a képviselő ur azt mondja, hogy az én közbeszólásom, tudniillik az, hogy »formai érvényü«, rosszakaratu ferditès, tehát valótlanság. Arra, hogy »rosszakaratu«, majd külön válaszolok, de elsősorban magát a tényt kell helyreállitanom. Bátor leszek felolvasni a miniszterelnök urnak azt a programmját, a melyet ő állása elfoglalása alkalmával a szabadelvü pártban mondott *(olvassa)*: »Közjogi természetét tekintve, az 1867: XII. törvényczikk a magyar korona és országgyülés között megállapitott magyar törvény, teljesen hasonló minden más magyar törvényhez és a mint bármely más magyar törvény, az uj magyar törvény módositható vagy megváltoztatható. Tartalmát tekintve azonban oly ügyekre is vonatkozik, a melyek a pragmatika szankczió alapján közösen intézendők ő Felsége többi tartományaival és ezen ügyeknek oly rendjét kivánják megalkotni, a mely tényleg csak ugy létesülhetett, hogy ő Felsége többi tartományai megfelelő törvényhozási rendszabályok által ugyanezen rend megvalósitását a maguk részéről is elhatározták. Igy történt a mai jogállapot felállitásakor és ugyanez áll annak megváltoztatására nézve. Egy, ezt czélzó magyar törvény a szentesitès ténye által teljes formai jogerőre emelkednék, annak a közös ügyekre vonatkozó határozmányai azonban hatályba csak akkor léphetnének, a czélba vett uj rend csak akkor valósulhatna meg, ha a másik államban is megfelelő törvény jönne létre, ellenkező esetben nem uj rendet alkotna, de a meglévő rend alapjait bontaná meg.«

Azt a kifejezést tehát, melyet én használtam, hogy ez a törvény formai érvényü lenne, maga a miniszterelnök ur is elismeri, maga állitotta, hogy t. i., ha az 1867-iki törvény, mely a közös ügyekre vonatkozik és a mely Ausztriával a pragmatika szankczió alapján közösen elintézendő ügyeket érint, a magyar törvényhozás által, vagyis az országgyülés és a király által megváltoztatnék, ennek formai ereje lenne, de hatályba ily törvény csak akkor léphetne, csak akkor valósulhatna meg, ha Ausztriában is hasonló törvény hozatnék meg. Azt hiszem tehát, hogy az a kifejezés, melyet használtam, hogy a miniszterelnök ur azt mondotta, hogy az ilyen törvény formai érvényü lenne, nem valótlan, én tehát nem követtem el ferditést, mert ez magában a miniszterelnök ur nyilatkozatában benne van.

És hogy nem lényegtelen ez a szó, annak bizonyitására bátor vagyok ezt a dolgot még néhány szóval kommentálni. Ez t. i. azt jelenti a t. miniszterelnök ur szerint, hogy a mint a mai jogállapot felállitásakor ekként közösen hozatott meg a törvény, ugyanez áll ennek megváltoztatására nézve. Ha tehát mi az 1867: XII. t.-cz.-ben szabályozott közös ügyeket, a mint azok ma megvannak, a német nyelvü hadsereggel és más ilyenekkel megváltoztatni akarnók, vagyis a mai jogállapotot megváltoztatni akarnók, ez csak akkor lesz érvényes, ha az uj rendelkezéshez, az uj szabályozáshoz Ausztria részéről is hozzájárulnak; csak akkor lépne az hatályba és érvénybe. Ez az, a mi ellen ezen az oldalon mindig tiltakoztunk. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert teljesen igaz az, hogy a mint ez a törvény a közösügyek kezelésére nézve bizonyos normativumot megállapit, az csak ugy léphet életbe, ha Ausztriában hasonló a megállapitás, például a delegácziókban. *(Mozgás és nyugtalanság a jobboldalon.)* De a miniszterelnök ur nem ezt mondja, és nagyon kérem, hogy sziveskedjék ezeket a közjogi disztinkcziókat élesebben megtenni. Szerinte ez a megváltoztatás is csak akkor eszközölhető, ha ahhoz Ausztria hozzájárul. *(Nyugtalanság a jobboldalon.)* Bocsánatot kérek, t. képviselőtársaim, a tényeket nem helyes, nem okos, nem czélszerü tagadni. A miniszterelnök ur mondja, hogy igy történt a mai jogállapot felállitásakor és ugyanez áll annak megváltoztatására nézve, tehát szerinte a mai jogállapotnak megváltoztatására nézve szükséges, hogy ehhez az uj rendhez, a melyet esetleg az országgyülés és a koronás király megállapitani akar vagy megállapitani fog, Ausztria is hozzájáruljon. Ez az, a mi innen mindenkor visszautasitásban részesült, mert ha megállapitjuk ő Felségével közösen jogérvényes törvényben, hogy e közösügyek, a melyek, tudjuk, a külügyekben, a hadügyekben nagyfontosságu állami érdekeket érintenek, hogy, mondom, ezek a közösügyek máskép szabályozandók, ehhez Ausztriának semmi hozzászólása, ebben semmi kezelnivalója nincs. Ha például kimondjuk, hogy egészen a perszonál unió alapjára lépünk, ez

Digitized by Google

életbelép, hatályba lép és nemcsak formai erejü törvény, mint a miniszterelnök ur mondta, hanem élő érvényü törvény lesz, a melyhez Ausztriának semmi hozzászólása nincs. Az a kifejezés, a melyet a miniszterelnök ur használ, hogy ez a törvény formai erejű lenne, és hogy a jogállapot megváltoztatásához Ausztria hozzájárulása szükséges, innen mindig visszautasitásra talál.

Ennek következtében, a mikor mi a miniszterelnök ur szavait ismételjük, minden hozzáfüzés nélkül, a mint én tettem, a mikor felhoztam, hogy a miniszterelnök ur azt mondta, hogy a törvény formai érvényü, akkor olyan nemcsak téves, de tendenciózus visszautasitás, a minőt báró Feilitzsch t. képviselő ur mondott, hogy ugyanis ez részemről rosszakaratu ferdités, azt hiszem, a való tényeknek teljességgel meg nem felel.

Nem az a hiba ezekben, hogy rosszakaratu magyarázatban részesül a miniszterelnök szava; az a hiba, hogy túlságos jóakaratu magyarázatban részesül arról az oldalról, a mikor, minden komoly megfontolása nélkül a tényeknek és a helyzetnek, egyszerüen, ha a miniszterelnök valamit mond, akár egyik, akár másik, az már mind helyes, jó, elfogadott. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Közjogi tényeket, közjogi szabályokat, a melyek az alkotmányosság alapját képezik, kritikával kell fogadni, azoknak az igazság és a logika erejével kell mérlegeltetniök. Nem lehet egyszerüen eldobni teljes jóakarattal, hogy: ferditve van elmondva és nem ugy áll a dolog, a a mint az illető képviselő mondja.

Az ily jóakaratu megbirálás, a minőben, sajnos, kritika és meggondoltság nélkül részesitik a mindenkori miniszterelnökök tényeit és nyilatkozatait, nagyobb ártalmára van a mi közjogi helyzetünk tisztaságának, mint azok a megjegyzések, a melyek csak tényeken alapulnak. Hogy pedig roszakaratból tettem volna ily megjegyzést, ez, gondolom, a premisszákból teljesen kitünik, hogy nem igaz, és bátor vagyok a t. képviselő urnak ezen kifejezését egyszer, s mindenkorra visszautasitani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Azt a nyilatkozatot, a melyet annak idején a szabadelvü párt értekezletén felolvastam, igen alaposan megfontoltam volt, az precziz kifejezése közjogi meggyőződésemnek ezen a téren; ahhoz sem hozzátenni, sem abból valamit elvenni nem akarok, és csak két dolgot jegyzek meg.

Először azon passzushoz, a melyet t. képviselőtársam felolvasni szives volt, felolvasom még az annak befejező részét képező következő mondatot *(olvassa)*: »A magyar törvényhozás egyoldalu eljárása tehát jogilag ily ügyekben is lehetséges, a kiegyezés álláspontjáról azonban politikai képtelenség volna, mely a kiegyezést alapjaiban ingatná meg és a nemzet összes idevágó viszonyait káotikus zavarba döntené.«

Én azt hiszem, ebben teljesen kifejezést talál az, hogy igenis a törvény érvényes volna...

B. Kaas Ivor: Formailag!

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... igenis, annak hatálya is volna...

Ugron Gábor: De nem hajtanák végre!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem, itt benne volt a forma. Azt mondtam, hogy jogilag lehetséges...

B. Kaas Ivor: De gyakorlatilag!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hatálya is volna, olyan hatálya, a melyet mi, kik a kiegyezést fenn akarjuk tartani, politikailag abszurdumnak tartanánk. Ez, azt hiszem, teljesen világos álláspont.

A mi azt a »formai« szót illeti, én nem azt mondtam, hogy »csak formai jogérvénynyel«, hanem azt mondtam, hogy »teljes formai jogérvénynyel.« Én azt hiszem, minden jogász tudni fogja, hogy ilyen összefüggésben a »formai« szónak teljesen más értelme van, mint a mit annak a képviselő ur tulajdonitott.

Végezetül csak annyit jegyzek meg, hogy higyjék meg nekem a t. képviselő urak, nem teszünk szolgálatot a nemzet érdekének, ha mesterségesen akarunk ezen pont körül ellentéteket keresni ott is, a hol azok nincsenek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Mielőtt a napirendre áttérnénk, a ház tudomására kell hoznom, hogy napirend előtti felszólalásra még Kubik Béla és Bedőházy János képviselő urak kértek engedélyt.

Kubik Béla: T. képviselőház! A mi törvényeink világosan és tisztán meghatározzák azt, hogy mikor lehet adót szedni és mikor lehet ujonczozni. Azt hiszem, ezzel teljesen tisztában vagyunk, legalább itt ebben a házban mindnyájan.

Tegnap megérkezvén vidékről, egy levelet kaptam kerületemből, a melyhez egy sorozási idézvény van mellékelve. Az is köztudomásu, legalább az ujságokból olvastuk, hogy egyes ezredek talán hamis, vagy hamisitott aláirásokkal behivásokat eszközöltek már. Nem tudom, vajjon a honvédelmi miniszter ur, a kit ez alkalommal kénytelen vagyok aposztrofálni, mit fog válaszolni erre a sorozási idézvényre.

Ugyanis 88. szám alatt egy sorozási idézvény adatott ki Bodolay Gyula jegyző által. A sorozási idézvény következőleg szól: *(Felkiáltások balfelől: Hol adatott ki?)* Fel fogom olvasni az egészet, annál is inkább, mivel a mai napra van kitüzve a sorozás.

Az idézvény igy szól: »Fekete József, Szakáld községben, 1882. évben született, s most Emőd (adoma-tanyai) lakos, első korosztálybeli hadköteles ezennel felhivatik, miszerint 1903. évi november 23-dik napján Mezőcsáthon tartandó sorozáson a sorozó-bizottság hivatalos he-

Digitized by Google

lyiségében tisztán megmosakodva, *(Derültség balfelől.)* okvetlenül megjelenjen, mivel meg nem jelenése esetén mint hadszökevény fog tekintetni és a szerint büntetés alá vonatni. Kelt Szakáld, 1903. november hó 19-én. A hadköteles atyja Fekete András urasági kovácsmester.«

Tehát, t. képviselőház, az állam polgárait ilyen dolgokban zaklatják, még pedig 19-ikéről datálva, a mikor 19-én egész pozitivitással tudhatta minden ember, a ki ez országban figyelemmel kiséri a dolgok folyását, hogy 23-dikára Magyarországon sorozás ki nem tüzhető. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én a lapokból olvastam valamit, hogy a honvédelmi miniszter ur, ha jól emlékszem, talán a miniszteriumában a tisztviselőihez intézett beszédében valami olyasmit mondott, hogy törvénytelenül pedig sorozni nem fognak. Valami ilyesmit fejezhetett ki az a nyilatkozat. Igy tehát én nem hiszem, hogy ez az intézkedés tényleg rendeleten alapulna, vagy hogy az a rendelet vissza ne vonatott volna. Ez a törvénytelen lépés ismét csak ama bizonyos ügybuzgó tisztviselőknek a dolga lehet, a kik tüskön-bokron, mindenáron szolgálni akarnak a hatalomnak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nagyon kivánatosnak és szükségesnek tartanám, hogy a t. honvédelmi miniszter ur e kérdésben nyilatkozzék és az országot a tekintetben megnyugtatná, hogy van-e itt jogbiztonság és a törvényt egyáltalában, különösen a miniszter urak, megtartják-e? Van szerencsém ebből a czélból ezt az idézvényt a ház asztalára letenni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Bedőházy János képviselő ur kiván napirend előtt nyilatkozni.

Bedőházy János: T. képviselőház! Napirend előtti felszólalásomra ama hirek ösztönöznek, a melyek az ugrai kerületből érkeznek hozzánk, a hol most választási előkészületek folynak. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akartam ezt sürgős interpellácziò alakjában megtenni.

Kubik Béla: Arra ugy sem válaszolnak.

Bedőházy János: Válaszolni talán válaszolnának rá, de nem tettem azért, mert tudjuk, hogy ebben a kerületben épen a t. belügyminiszter ur az egyik jelölt.

T. képviselőház! Fájdalommal tapasztaljuk azt, hogy alkotmányosságunkba, s a törvények erejébe vetett hitünkből, és ha illuzió is az, ebből az illuzióból minden alkalommal letördelnek egy-egy darabot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi azt hittük, hogy a ház feloszlatását felhatalmazási törvény vagy költségvetés nélkül a kormány egyáltalában nem eszközölheti, hogy ez a feloszlatás, a mint mondják, ex-lexben meg nem történhetik. Ez egy olyan hit és köztudat volt, a melyről azt hittük, hogy az alkotmányosságnak egyik garancziája, sőt ha jól emlékszem, ez volt a ház volt elnökének az álláspontja is, a ki e kérdésben egy alkalommal épen az elnöki székből ily irányban nyilatkozott meg.

Rigó Ferencz: Kicsoda?

Bedőházy János: Gróf Apponyi Albert. Azonban az igen t. miniszterelnök ur a mult alkalommal tett felszólalásában odanyilatkozott, hogy a ház igenis ex-lexben is feloszlatható. Ugy látszik tehát, hogy az alkotmányos garancziák nagyon ingatag alapon nyugszanak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Törvényt hoztunk, t. képviselőház, a tiszta választásokat illetőleg és azt hittük, hogy ez a törvény csakugyan kellő garancziát fog nyujtani arra, hogy a nemzet megnyilatkozhassék a jelen törvények között is, őszintén, a saját meggyőződése és érzelmei szerint. Azonban látjuk azt, hogy ez is csak olyan illuzió, a mit a tiszta választások iránt táplálunk. Látjuk azt épen most abból a választási kampányból, a mely ott az ugrai kerületben folyik. A vett hirek szerint ott öt főszolgabiró működik; az egész közigazgatási apparátust mozgósitották, továbbá az egyik jelöltet, ugy tudom, ki is utasitották, vagy lecsukták. A függetlenségi párt jelöltjét eltiltották a beszédtől, Bakonya községben . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Olyan nincs!

Bedőházy János: . . . a főszolgabiró arra hivatkozott, hogy nem volt bejelentve 24 órával előbb a programmbeszéd megtartása. Az alispánhoz fordultak. Az alispán azt mondta, hogy ilyenkor ilyen bejelentés egyáltalában nem szükséges. Megjelentek ismét, de ekkor már 17, vagy nem tudom, hány csendőr várta őket és megzavarta a beszéd megtartásában a jelöltet.

Rigó Ferencz: Az alispán korrekt ember!

Bedőházy János: Nagymérvü katonaságot konczentráltak, mint hogyha az egész kerület hadilábra lenne állitva. Már pedig tudjuk, hogy az ilyen előkészületek rendkivüli izgalomba hozzák a választóközönséget, *(Derültség jobbfelől.)* a miből olyan eredmények származnak, a melyeket később hiába akarnak reparálni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket vagyok bátor felhozni és elvárom a belügyminiszter urtól, hogy a kedélyek megnyugtatására és ama hit fentartására is, hogy épen egy miniszterelnök választása alkalmával a tiszta választás követelményei megtartatnak, a kellő intézkedéseket megteszi. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nekem hivatalos kötelességem az ugrai kerületben folyó választást illetőleg épugy eljárni, mint hogyha ott más személyről volna szó. Sem többet, sem kevesebbet nem fogok tenni, mint tennék abban az esetben, hogyha a jelölt személye nem egyuttal az én személyem is volna. Semmi panaszt a kerületből nem kaptam. Intézkedésre vagy beavatkozásra semmiféle alkalom számomra eddig nem kinálkozott. Ha bármi panasz érkeznék hozzám — ezt már most jelezhetem — kivánom

Digitized by Google

a törvénynek szigoru megtartását és azt, hogy a hatóság azt a kötelességét, hogy a békés polgároknak választási szabadságát mindenféle terrorizálás és fenyegetés ellen megvédje, feltétlenül és kérlelhetetlen szigorral teljesitse. *(Helyeslés.)* Ebben a tekintetben a hatóság teljes támogatásomra számithat. *(Helyeslés.)*

Elnök: A honvédelmi miniszter ur kiván szólani.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. képviselőház! Első felszólalásom alkalmával már voltam bátor kijelenteni, hogy a tárcza vezetésénél engem mindig a törvénytisztelet fog vezetni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez nemcsak puszta igéret és nemcsak frázis volt, hanem azt meg is fogom tartani. *(Helyeslés.)* Kijelentem tehát, a Kubik Béla igen t. képviselő ur által felhozott esetre vonatkozólag, hogy én ujonczozást csakis akkor fogok elrendelni, hogyha a t. ház ezt megszavazza, a nélkül pedig semmi esetre sem. *(Helyeslés.)* Ezen esetben tehát, jogom nem lévén, nem is rendeltem el az ujonczozást és itt Bodolay körjegyző ur részéről nem túlbuzgóság, hanem valószinüleg félreértés, vagy lapsus történhetett. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Az ügy meg fog vizsgáltatni és a vizsgálat eredménye fogja a további eljárás alapját képezni. Azt hiszem, ezzel megnyugtattam a t. képviselőházat. Kérem ezt tudomásul venni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Áttérünk most már a napirend során . . .

Kubik Béla: T. ház! *(Felkiáltások jobbfelől: Mi czimen kiván szólani?)*

Elnök: Mi czimen kiván szólani a képviselő ur?

Kubik Béla: T. képviselőház! Csak egypár szóval kivánok válaszolni . . . *(Felkiáltások a jobboldalon: Mi czimen? Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Elnök: A t. képviselő urnak most csak személyes kérdésben, vagy félreértett szavai helyreigazitása czimén adhatok engedélyt szólásra. Ha azonban a képviselő ur más czimen kiván szólani, tessék a házhoz fordulni és ha a ház erre az engedélyt megadja, akkor szólhat.

Kubik Béla: Kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy a honvédelmi miniszter urnak egypár szóval válaszolhassak. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Megadja erre a ház az engedélyt? *(Felkiáltások a jobb- és a baloldalon: Megadjuk!)*

E szerint a képviselő ur, a ház engedélye alapján, szólhat.

Kubik Béla: T. képviselőház! A t. honvédelmi miniszter ur imént elhangzott nyilatkozatát, mely szerint ő a törvények értelmében kiván eljárni, természetesnek tartom; hiszen abból a székből mást nem is mondhatott. Azonban szükségesnek tartottam volna, hogy a honvédelmi miniszter ur valami intézkedést is helyezzen kilátásba az ilyen beidézésekkel szemben. *(Helyeslés a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Megtette!)*

Elnök: A napirend során következik az 1889 : VI. törvényczikk 14., valamint az 1890 : V. törvényczikk 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és haditengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 404, 410) általános tárgyalásának folytatása.

A szólás joga illeti?

Rátkay László jegyző: Pap Zoltán.

Pap Zoltán: Mielőtt beszédemnek tulajdonképeni tartalmu részére áttérnék, engedje meg a t. képviselőház és különösen a t. miniszterelnök ur, hogy egy pár személyes vonatkozásu ügyet intézzek el, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* szóval: hogy a csata előtt imádkozzam. Szükséges ezt tennem azért, hogy felszólalásom teljesen objektivnek látszassék és hogy hangsulyozzam, — ha eddigi beszédeimből még eléggé ki nem tünnék, — hogy tőlem a személyeskedésnek még a szándéka is távol áll, mert semmi sem gyülöletesebb előttem, mint a politikában a személyeskedés. *(Helyeslés.)* Mi nem személyek ellen harczolunk, hanem elvekért. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Legyenek is meggyőződve a túloldalon, hogy mi örömmel fogjuk üdvözölni e padokról azt a férfiut, a ki e nemzet jogos követelményeinek kielégitésével jön, hivják azt akár Tisza Istvánnak, akár Khuen-Héderváry-nak. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Bármint is áltassa magát az igen t. miniszterelnök ur azzal, hogy itt ő rendet fog teremteni, látnia kell azt az ürt, a melyet mi ásunk számára, a melybe elődeihez hasonlóan ő is bele fog esni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gróf Tisza Istvánról jövetele előtt olyan hirek keringtek, hogy kortársait ugy észbeli tehetségre, mint kormányzási képességre nézve felülhaladja.

Rigó Ferencz: No majd kisül a vallatásnál!

Pap Zoltán: Emlékszem rá, hogy mielőtt még képviselő lettem, illetőleg a mikor még mint ujságiró teljesitettem kötelességemet a közügyek terén, egyszer a folyosóról lázas türelmetlenséggel siettek a terembe a képviselők. Azt kérdeztem tőlük: miért ez a lázas sietség? a mire ezt kaptam válaszul: »Tisza István beszél«.

Én is konczedálom, hogy van egy kis kormányzási rátermettsége a t. miniszterelnök urnak, de ennek a rátermettségének tulajdonságai a magyar nemzet összes tradicziói val, óhajtásaival homlokegyenest ellenkeznek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az ő kormányzási képességei érvényesülhetnek Muszkaországban, érvényesülhetnek Ausztriában, de Magyarországon azzal babérokat aratni soha sem fog. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az ő általa többször hangoztatott monarchiájában, mint tágabb hazájában, »a melynek, mint egésznek ez a néptörzs is szolgálni tartozik.« *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Ugron Gábor: A nagy egésznek.

Pap Zoltán: Ott, az ő monarchiájában igenis elérhet sikereket, de itt nemcsak hogy sikereket nem fog elérni, hanem tervbe vett rendalkotásában is fiaskót fog vallani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Meg vagyok győződve arról, hogy minden képviselő a szerint teljesiti kötelességét, a mint az Isten neki tudnia engedte. Én is csekély képességeim teljes látbavetésével megfontoltam a következményeket és nem teszem játéktárgygyá a nemzetem ügyét, sem ezt a harczot kedvtelésből nem folytatom. Mondom: megfontoltam azokat a következményeket, a melyek e harcz végén ránk várhatnak. Én az ő elődjének, gr. Khuen-Héderárynak idejövetele alkalmával megalkudtam azzal a ténynyel, hogy gr. Khuen-Héderváry a kormányzást átvette. Ebben a feltevésben ugyan csalatkoztam, mert a következmények megmutatták, hogy a kormányzást nem vette át, de én szupponáltam azt, hogy átvette, és pártomnak élén ellenvetéseim közben kijelentettem, hogy megalkuszom azzal a ténynyel, hogy gr. Khuen-Héderváry miniszterelnök. Talán egyedül voltam ezen padokon, a ki ezt igy apodikticze kimondta, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert én gyüjtött tapasztalataimból egy eszmét szereztem, és mondhatni, megrögzött bennem az a hiedelem, hogy Magyarország sorsának javulása és boldogulása azért nem mehet előre, mert folyton kinálkoznak a politikusok felfelé, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ebben a kinálkozásban elvesztik minden érzéküket a nemzeti ügy iránt. Azonban gr. Khuen-Héderváry távol állott ettől a kapaszkodástól, távol állott attól a levegőtől, a mely alkalmas volt megmételyezni minden magyar érzést, és egy emberben, a kiben elvégre lehetnek ambicziók, esetleg felébredhet az a vágy, hogy »meg fogom mutatni, hogy nem vagyok olyan rossz magyar, mint a minőnek hireszteltek«, és tekintetbe véve még azt is, — a mint ezt akkor bővebben kifejtettem — hogy ő Felségének feltétlen kegyeltje volt, én több eredményt vártam kormányzásától, mint bármely más magyar politikusétól.

Ez volt az én szerény meggyőződésem és hiedelmem. Hogy én a t. miniszterelnök ur kormányrajutásával nem vagyok megelégedve, ennek indokolásával sem fogok beszédem folyamán adós maradni. Még csak egy személyes természetü ügyet akarok a miniszterelnök urral elintézni, és ez arra a véletlenségre vonatkozik, hogy a mely politikának én a legnagyobb ellenzője voltam, vagyok, maradok és leszek, az Tisza Kálmánnak a politikája volt, most pedig a gyermek ül bele az apai székbe. Ez késztet engem arra a kérelemre, hogy engedje meg nekem, — bár ezt kérnem sem kellene gr. Tisza Istvántól, mert a Tisza Kálmán politikája már a történelemé, és a kritikát kell, hogy tűrje a gyermek is — de mégis kérem itt is, hogy engedje meg nekem a szabad cselekvés jogait.

Ezek után megjelölni kivánom azt a keretet, a melyben beszédem mozogni fog. Azt mondja Stuart Mill a képviseleti kormányról irott hires munkájában, mikor a képviseleti kormány korlátairól beszél *(olvassa)*: »Az ily korlátok elegendők,« — itt felsorolja a korlátokat, — »Az alkotmányos kormány bölcsészete nem egyéb, mint egy ünnepélyes tréfa« — akár csak nálunk — »egy alkotmány csak azon feltétel alatt szül bizalmat, ha biztosit. A biztositás pedig nem az, hogy a hatalom birtokosai a hatalommal nem akarnak visszaélni, hanem a biztositás az, hogy nem élhetnek vele vissza.« Továbbá: »A kinek kezében van a legfőbb hatalom, legyen az egy kis szám, vagy nagy szám, nincsen többé szüksége az értelmi fegyverekre, — érvényesitheti akaratát, és azok, a kiknek senki sem szegülhet ellene, rendesen sokkal elégültebbek saját nézeteikkel, hogysem hajlandók volnának azokat megváltoztatni, vagy türelmesen meghallgatni, midőn bárki azt mondja nekik, hogy nincsen igazuk.« Akár a többség. Majd: »ily fontos elv a képviselőnek teljes szabadságot adni, mert ez az egyetlenegy mód, hogy az általános szavazat alatt a többség véleményén kivül más vélemények is hallattassanak a parlamentben.« Tehát nemcsak a többségnek erőszakos véleménye . . .

Holló Lajos: És szavazása.

Pap Zoltán: . . . és szavazása. És végül *(olvassa)*: »egy egyedül álló gyülés többsége egy állandó jellemet öltött, ha mindig ugyanazon működő személyekből áll.« Látjuk ime, apáról fiura száll a politikai vezetés is. »És mindig biztos a győzelemről« — mert hiszen mindig szavaznak *(olvassa)*: »Könnyen lesz erőszakos és elbizakodott, ha nem látja szükségesnek tekintetbe venni, hogy tettei helyeseltetnek-e egy más alkotmányos tekintélytől. Ugyanazon okból, mely a rómaiakat rábirta, hogy két konzult válaszszanak, kivánatos a két kamara. Sem az egyik, sem a másik ne legyen kitéve még egy rövid év leforgása alatt sem az osztatlan hatalom megvesztegető befolyásának.«

Persze ideális szempontból indul ki Stuart Mill, de azt hiszem, ha ráolvasom az urakra, nem vétek a politikai ildomosság ellen. »Az államügyek gyakorlata intézéséhez egyik legszükségesebb kellék, különösen a szabad intézmények kezelésében: a kiegyeztetés, a kiegyenlitésre való készség, a hajlam, engedményeket tenni az ellenzéknek és a szükséges rendszabályokat ugy alakitani, hogy ellenkező nézetü férfiakat lehetőleg kevéssé sértsen.«

Hát sem Khuen-Héderváry, sem elődje Széll Kálmán, sem gr. Tisza István ur ezt a leczkét nem tudja. Hiszen az a merevség, a mely a tárgyalások folyamán közénk beékelte magát, máskép ki sem egyenlithető, ki nem engesztelhető, csakis ezen elv alapján. Pedig mikor Stuart Mill ezeket a szavakat megirta, nem gondolt arra, hogy lesz egy kisebbség, a

Digitized by Google

mely a nemzeti jogokért küzd, s lesz egy többség, a mely ezeket a nemzeti jogokat agyon akarja szavazni. Általános, közérdekü dolgoknál is a kiegyenlités, az engedésnek legalább oly foka, a mely az ellenfeleket ne sértse, a parlamenti béke megteremtésének az eszköze, de nem az, hogy az urak folytonosan csak egy óhajtással állanak elő, hogy szavazzunk, hogy nyilatkozzék meg a többség. Ne szavazzunk, hanem tessék azokat az engedményeket lehetővé tenni, a melyekkel az ország a békés fejlődés utján haladhat. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ne csodálkozzanak akkor, t. képviselőház, hogyha ez az állapot itt most befészkelte magát köz- és parlamenti életünkbe. Lehetetlen állapot, ezt magam is elismerem. De az azután következménye, természetes folyománya annak a kormányzati rendszernek, a mely Magyarország közéletét ugy a periferiákon, mint idebenn immár teljesen megmételyezte. Én a miniszterelnök urnak jöveteléből azt látom, hogy ezeket a többé-kevésbbé már elszunnyadt viperákat akarja életre kelteni és arra, hogy a nemzet testéről leszedje azokat és egy egészséges folyamatot biztositson, semmi remény sincs, mert előző politikai multja és iskolája, a melyben felnőtt, erre nézve semmiféle garanciát nem nyujt.

A t. miniszterelnök urnak jövetele sem történt természetes módon. Erre a magyar ember azt mondja, hogy zavarosban halászott. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Rendes viszonyok közt ő a kormányelnöki székre nem kerülhetett volna. Hiszen történeti tényt állapitok meg, mikor felemlitem, hogy volt idő, a mikor senkinek sem kellett, nemhogy többséget tudott volna magának teremteni, de kabinetjét sem tudta megalkotni. Ez a mostani állapot, és az, hogy a miniszterelnök ur elfoglalta székét, következménye egy ijedt hangulatnak. Méltóztatott hallani, mielőtt ő második izben megbizatott volna a kormányalakitásával ő Felségétől, első dolga nem az volt, hogy a kedélyeket lecsillapitsa, vagy hogy azok lecsillapitására törekedjék, hanem első dolga volt a kötelet, golyót, akasztófát emlegetni. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Komoly államférfiu, a ki békét jön hirdetni, a ki azt mondja, hogy: én megteremtem a parlamenti békét, én az országot visszaviszem az előhaladás és rendes fejlődés medrébe, az nem jöhet kötéllel, golyóval és akasztófával, mert nem vagyunk iskolásgyermekek, a kiket vesszővel kell a jótanulásra biztatni.

Ezekből a miniszterelnöki nyilatkozatokból, a melyek akkor még csak képviselői nyilatkozatok voltak, hiszen, a mint emlitettem, akkor tette e nyilatkozatokat, a mikor még nem volt a kabinetalakitással megbizva, az tünik ki, hogy a miniszterelnök ur szerint ezek az ijesztgetések alkalmasak lehettek arra, hogy utját a bársonyszék felé egyengessék, hogy aztán könnyen belesétálhasson régi vágyainak netovábbjába.

Akkor, a mikor a t. miniszterelnök urat a szabadelvü párt összessége a szabadelvü pártból kitessékelte, azt hitte volna az ember, hogy következik a hajnal és a hajnal után következni fog a nap világossága, a becsületes nemzeti munka ideje. Azonban szomoruan ismétlem, nem ébredt fel, csak egy kissé megmozdult a nemzet lelkiismerete a többség soraiban, de erő nem volt benne, hogy ezt a lelkiismeretet tényleg cselekvésre is biztassa. Nem a nemzeti erőt értem, hiszen erről a nemzeti erőről beszédem folyamán még beszélek. Ambár akkor megint ismétlésbe fogok esni, mert itt voltak előttünk a küldöttségek, itt volt a nemzeti erő felkeltése. Mondom: nem a nemzeti erőt értem, hanem a szabadelvü párt többségében lévő erőt, mely azokban a gerincztelen politikusokban nem tudott feltámadni és a nemzet igaza mellé állani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ime, mikor a nemzet azt hiszi, hogy nem kell valaki, a ki ily politikát képvisel, egy pár hét mulva már ugyanaz a valaki, a kinek ép ugy, mint előbb a többségnek, kellett az ujoncz-felemelés és a czivillista-felemelés. És ime, mit látunk? Jön egy kormány és visszavonja azt és akkor már kell. Hát akármit hisznek is a képviselő urak, akármit mondanak, nagyon jól mondta Holló Lajos t. képviselőtársam, hogy önöknek minden jól van. De más fordulatot vett volna ez a nemzeti ügy, mely nem az ellenzék malmára hajtotta volna a vizet, hanem igenis a nemzeti ügyet mozditotta volna elő és segitette volna kiépiteni az egységes nemzeti magyar államot, hogyha önök gróf Tisza István politikai programmjában meglátták volna egyszersmind az Ezsau kezét. Hiába mondja azt gróf Tisza István, hogy békés szándékkal jött, mi nem fogjuk elhinni. Önök felteszik azt, hogy a ki gáncsot vet Fejérváryval együtt Széll Kálmánnak azért, mert nem helyes mederben vezette a politikát, most ugyanazon mederbe esik; hogy az, a ki a Széll Kálmán politikáját rosszalta, — mert hiszen önök előtt a Széll Kálmán személye kedves volt, — hogy az, a ki Széll Kálmánt megbuktatja, most ugyanaz a férfiu szintén annak a politikának az ellenkezőjét teszi?

T. ház! Az én szilárd meggyőződésem az, hiszen minden magyar ember tudja ezt, hogy a chlopyi hadiparancs szövegét nem Chlopyban gyártották, nem Bolfras, nem Beck, nem Windischgrätz készitette azt, hanem annak szövegét önök csinálták, t. többség, mert ha önök a 67-iki törvényt másként vezetik, akkor egészen más fordulatot vesz a nemzeti ügy 36 év alatt. De ha a 36-ik évben is belátták volna, hogy hibáztak és akkor, mondjuk, a chlopyi hadiparancs megjelenése előtt lett volna valamelyes programmjuk, akkor is más fordulatot vett volna a dolog, hiszen ezt kilenczes bizottságra bizni nem is volt szükséges, mert ez a programm benne van már tételes törvényeinkben. Nem akarom a t. házat azzal untatni, nem akarok a t. ház türelmével visszaélni, hogy azokra a

Digitized by Google

törvényekre hivatkozzam ez alkalommal. Hiszen tavaly, körülbelül egy év előtt, taxative felsoroltam időszerint ezeket a törvényes intézkedéseket azon vezérfonal alapján, a melyet Szederkényi Nándor t. képviselőtársam mutatott meg a magyar hadügyek czimen megjelent munkájában. Méltóztassanak azt elolvasni, igen érdekes magában véve is, mint olvasmány. Ez megmutatja, hogy nem kell ide katonai programm, nem kell kilenczes bizottságot kiküldeni a végett és nem kell, hogy a mi programmunkat akarjuk önökre ráerőszakolni, mert azok a kivánságok mind benne vannak a törvényekben. Nem kell tehát nekünk kilenczes bizottsági programm, hanem kell az, hogy a törvényeinkben meglevő intézkedések életbeléptetésére rendelet bocsáttassék ki. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azok a programmpontok, a melyek alapján a békés kibontakozás lehetséges, mind tételes törvényekbe vannak lefektetve. Nem kell tehát itt a kilenczes bizottság programmja, nincs itt szükség Körber engedélyére, itt csak is a királyi szentesitést nyert törvények alapján az életbebeléptetési rendeletek kibocsátásához kell nyulni. Épen azért, sem ellenzéki viszketegből, sem hatásvadászatból, sem a felelőségnek másra való átháritása kedveért mondom, hanem a tényeknek megfelelőleg, hogy igenis önök lesznek a történelem előtt felelősek azért, hogy Chlopyban ez a nemzetet sértő hadiparancs megjelent. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Erről azonban még beszédem további folyamán szándékozom szólani, ki akarván mutatni azt, hogy az tulajdonképen a magyar nemzetet nem is érintheti; de addig is — hogy egy kissé a szabadelvü pártnak beléletével foglalkozzam — arról szeretnék pár szót szólani futólag, hogy gróf Apponyi Albert és pártjának — mert hiszen párt az a pártban, mint az államban, akárhogy szépitsük is a dolgokat, — bennmaradása vajjon a nemzet ügye ellen, vagy a nemzet érdekében való-e? Ezt ma én bármiféle itélettel eldönteni nem merném. Lehet, hogy a történelem igazat fog adni Apponyiéknak, a kik azt mondják, hogy igenis bennmaradtunk azért, hogy ellenőrizzünk egy többséget, a mely eddig teljesen ellenőrizetlenül — majd erre is rá fogok térni — végezte engedelmességét, — munkáját akartam ugyan mondani, de arról szó sem lehet, mert eddig csak engedelmeskedett. Tehát, hogy igazuk van-e nekik, a kik bennmaradtak, még pedig ellenőrzési szándékkal maradtak-e benn, vagy pedig egyéni önző czélokból, ezt eldönteni nem merném. Annyi azonban bizonyos, hogy az obstrukcziót lelkesithette volna talán, de tápot nem adott volna neki, mert ennek a tápja megvan a nemzet igazáért való küzdelemben. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én attól sem félek, hogyha az obstrukcziónak az volna is az eredménye, hogy a szabadelvü párt lábából kiszedjük vele a szálkát, mert azt a munkát, a melyet mi czélba vettünk, hogy vagy adassanak meg azok a jogok, a melyek a nemzetet méltán megilletik, vagy pedig az a kormány, a mely ennek ellenében áll, távozzék, mondom, ezt a távoztatási szándékot megvalósithatják maguk a szabadelvü párti képviselő urak is akkor, mikor kenyértörésre kerül a dolog. Hiszen láttuk, Széll Kálmán is, Khuen-Héderváry is a tapsok özönében fulladt meg; ugyanaz a sors érheti az igen t. miniszterelnök urat is, de én nem akarok experimentálni. Én csak egyet tudok és vallok és ez az, hogy az a frigy, a melyet a t. miniszterelnök ur a magyar nemzettel kötött, természetellenes.

Kerestük a kibontakozást őszinte, tisztességes szándékkal már az előző kormányok alatt is és keressük azt most is, óhajtjuk tiszta szivvel, lankadatlan buzgalommal, de, természetes dolog, hogy csak azért, hogy egy molochnak több ennivalója legyen — értem ez alatt az osztrák politikát — a békét akként helyreállitani, hogy a mainál rosszabb állapotot teremtsünk: ez nem béke-csinálás, ez igenis háboru, ezzel üszköt dobnánk a jövőbe.

Mi az a vivmány, mi az az engedmény, a melylyel a véletlen bennünket megtisztelt? Kaptunk egy Tisza-kormányt, a melyből egy is elég volt és kaptunk különösen egy rossz dolgot: azt, hogy a közjogi helyzet rosszabbodott: kibővitettük a felségjogokat. Bár ezt nem szankczionáltuk, természetes dolog, de erre a hajlandóság megvan önökben. És hogyha mi ezt zsebre vágjuk, akkor, ha határozatot nem hozunk is, azt mondják, hogy belenyugodtunk. Ez mutatja meg a további küzdelemnek nemcsak jogosultságát, hanem igenis, — ezt ki merem mondani — hogy ha eddig nem lett volna obstrukczió, ez az egy ok elég lett volna arra, hogy ezentúl obstruáljon a nemzet. Ha egy chlopyi parancsra nem is ad a nemzet semmit, de ha egy Khuen-Héderváryhoz intézett királyi kéziratra, a melyben »soha, soha, soha« szavak foglaltatnak és hogy sértetlenül akarnak átadni bizonyos jogokat, a melyek nem az ő jogaik, a nemzetnek nem volna szava és a történelem előtt nem igazolná magát, hogy ennek elleneszegült: akkor igenis megérett arra, hogy a nemzetek sorából kitöröljék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már most engedje meg a t. ház, hogy egy kissé megvilágitsam álláspontomat. Tulajdonképen erre sincsen szükség, mert ime ez az oka a további küzdelemnek. Azt mondottam, hogy szándékunk őszinte volt arra nézve, hogy kibontakozzunk ezen törvényenkivüli állapotból. Hiszen méltóztatnak rá emlékezni, hogy azon kevesek között voltam, a kik Khuen-Héderváry kormánya alatt felszólaltak a béke megkötésének érdekében, mielőtt velem az a vesztegetési eset történt volna, a mely természetesen megint olyan közbejött lehetetlen állapot volt, mint a chlopy-i parancs és a t. szabadelvü többségnek állásfoglalása a mellett. De azelőtt igenis hir-

Digitized by Google

dettem a béke megkötésének szükségét. Most ezt nem teszem. Nem politikai inkonzekvenciából, annak vádját magamról elháritom, hanem épen azért, mert azt a harczot, a melyet kezdtem, s a melynek megszüntetése iránt a t. többségben nem volt olyan őszinte akarat, mint a milyen akarattal mi a békét megkötni akartuk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem makacsul elleneszegült mindennek, a mi ezen béke megkötésére szolgált volna: mondom, ezt a harczot, ha már annyi kárt okozott az országnak, — a mit én is beismerek — ha kezdtem, én tartozom befejezni, tartozom befejezni vagy győzelemmel, vagy pedig leveretésemmel, de semmi szin alatt ebből a harczból ki nem állhatok.

T. képviselőház! Már egy beszédemben hivatkoztam arra, — de az ilyen dolgot soha nem lehet ismételni eléggé — hogy Széchenyi István, a kinek életét méltóztatnak ismerni, a bajok kutforrásául Magyarországon azt jelölte meg, hogy a törvények az osztrák császár javára magyaráztatnak, s ez a magyar előrehaladás egyik akadálya. Hát, t. képviselő urak, most nem azt csináljuk, hogy a törvényeket az osztrák császár javára magyarázzuk, hanem azt akarják csinálni, — de mi nem engedjük — hogy a törvényeket már a császár javára szerkeszszék is. Itt van, t. képviselőház, az 1867 : XII. t.-czikk 11. §-a. Hogy annak intenciója mi volt, majd leszek szerencsés egy nagyobb tekintélylyel bebizonyitani, mint szerény magam. Minden esetre Deák Ferencz nyilatkozatai elég támpontok arra, hogy nem akart a nemzet 1867-ben a nemzet ellen egy törvényt alkotni, a mely utjába álljon bármiféle haladásának, hanem igenis Deák Ferencz maga ugy nyilatkozott, hogy a mit ő nem tudott kivinni — s ezt szóról-szóra idézem — a bécsi politika szeszélyessége miatt, azt a jövőre bizza.

Ezt a rábizást nem érthette Deák Ferencz akként, hogy önök tágitsák az osztrák hatalom jogait a nemzet rovására. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De, t. képviselőház, ha én kapok egy negativ helyzetet, a mely legalább Deák Ferencz hite és meggyőződése és az akkori politikusok felfogása szerint alkalmas arra, hogy a fejlődést a nemzetnek biztositsa és e helyett egy rosszabb állapotot teremtek, hogy a játszmát ne a magyar nemzet, hanem a bécsi hatalom nyerje meg, és ennek a vitának a megszakitásával a jövendőnek adjam át a harczot: ez nemcsak a történelmi igazságnak nem felel meg, hanem, azt hiszem, még az erkölcsökbe is ütköző volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiába mondják önök bármilyen szép szavakkal, hogy az ellenzék ezen eljárásával az országot katasztrófa felé viszi. Inkább vezesse katasztrófa elé, semhogy ilyen állapotot teremtsen a jövendőknek. Nekünk, t. képviselőház, ehhez jogunk sincsen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Megvallom, t. képviselőház, egész őszintén, hogy bennem egy egészen más vágy él, mintsem hogy folyton azokat az eszméket akarjam biztositani, a melyek az 1848-iki törvényben vannak lefektetve. Szépek ezek az eszmék, megvalósitásukra törekszem és törekszünk, és nem fogunk megállani ezen uton, a mig ezek megvalósulni és teljesedni nem fognak. De azért én magamon azt a vádat száradni nem engedem, hogy lesiklottam a 48-as alapról egész a 67-es alapig; mert én akármilyen alapon, akármilyen jogczimen, de eredmények után áhitozom, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és akármilyen alapon, akárkinek a révén, de én a nemzet számára eredményeket akarok elérni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt a politikai harakirit, hogy én magam kövessek el öngyilkosságot, a mint Kinában szokás, ezt a dicsőséget tartsa fenn magának a t. többség, mert én vagy el akarok esni a háboruban, vagy a zászlót az önök kezéből ki akarom csavarni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha emlegetik az abszolutizmust, hát nekünk, a kik nem áhitozunk államférfiui babérok után, szabad talán ennek is a szemébe nézni. És ha szabad a t. miniszterelnök urnak golyót, kötelet és akasztófát emlegetni, s azt a bizonyos ultima rácziót, az abszolutizmust, akkor igazat adok egyik t. képviselőtársamnak, a ki azt mondotta, hogy a ki kivánja, az buta, a ki pedig fél tőle, az gyáva. Én megvallom őszintén, t. képviselőház, hogy az abszolutizmustól egyrészt nem tartok, másrészt, ha bekövetkezik, nem félek tőle. Nem tartok tőle pedig azért, mert Ausztria-Magyarország, nevezzük igy ezt a nagy egészet, az ő külügyi politikájának vezetőjével egyetemben, értve alatta minden tényezőt, a nagyhatalmi ábrándról, erről a hóbortról, lemondani nem fog. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen a nemzet előrehaladásának egyik gátját épen ez a nagyhatalmi ábránd képezi, de azért arról lemondani soha nem fog. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát kérdem én, t. képviselőház, hogy mi a nagyhatalmi állásnak az alapfeltétele? Alapfeltétele, a miért a hármasszövetség megköttetett, hogy a béke biztosittassék Európában. A nagyhatalmi állásnak épen a béke az alapfeltétele, abszolutizmussal pedig katonákat fogdosni, küldjék ide bár az összes osztrák drabantokat, sikerülni nem fog. De, t. képviselőház, ha ilyen utra térne át a hatalom, akkor kidobják a hármasszövetségből, mint egy törött edényt. Hanem én ettől azért nem félek, mert az abszolutizmus a nemzetek életében olyan, mint a vihar, a mely után friss növényzet kél.

Mi a mi parlamentárizmusunk? Nem abszolutizmus? Van a képviselőháznak törvénykezdeményezési joga? Az alkotmánytan azt állitja, hogy a nemzet többsége, — nevezzük igy — a parlament, meghozza a törvényt, a király szentesiti. Mernek a t. képviselő urak olyan törvényt megszavazni, a mely az ország javát van

Digitized by Google

hivatva előmozditani, mielőtt a királyt megkérdeznék? Épen ellentétben az alkotmánytannal, a király csinálja a törvényeket, a melyeket parancs folytán szentesit a képviselőház. Engedelmet kérek, két rossz közül inkább a rosszabbat választom. Mert akkor még gróf Tisza István urat is az ellenállók között látom, a ki azt mondta, hogy ilyen esetben ő is elébe állana az akasztófának és a kötélnek. Csak hadd jőjjön tehát a legrosszabb eset, mert akkor legalább ez a nemzet öntudatra fog ébredni és igazát fogja kivánni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Bámulatos ennek a nemzetnek élete. Külföldi törvényeket, a melyek a gyakorlatban be nem váltak, mi életbeléptetünk. Uraságoktól levetett ruhákat elhordunk. A törvényhozásban is századokkal később sántikálunk a Nyugat után. Csak azt az egyet emlitem fel, hogy — risum teneatis amici — azt a Rákóczit, a ki elhagyta ifju nejét, gyermekeit, hogy nemzeteért fegyvert foghasson, és mikor azt kivánták tőle, hogy hűség-esküt tegyen annak, ki ellen harczolt, azt nem tette meg, a kit az önzésnek legcsekélyebb vádjával sem illethetnek az urak, ezt a férfiut az a magyar nemzet, a melyért küzdött, egy törvényben, a mely benne van a magyar törvénytárban, hazaárulónak mondja. Önök még ezt a törvényt is megszavaznák ma is! Épen azért nem engedjük az urakat szavazni, mert ugy is tudjuk, hogy mire szavaznának. Akkor, mikor Rákóczi Ferencz a törvény szerint hazaáruló, Fejérváryt és Haynaut Budapest főváros diszpolgáraivá választja, jelenleg pedig gróf Tisza István a miniszterelnök! Hogy itt valami pusztitó viharnak, vagy abszolutizmusnak be kell következni, azt hiszem, nem szükséges fejtegetni.

Azzal ijesztgetnek bennünket, hogy a mi harczunk az ország létérdeke ellen van. Itt van a gazdasági válság, a mely Magyarországot a tönk szélére juttathatja. Mi hirdetjük, nem tudom, hány esztendeje, mióta képviselő vagyok, népgyüléseken, a sajtóban, a parlamentben mindenütt hirdettük még az obstrukczió előtt — nevezzük igy a nemzeti ellenállást — hogy vigyázzunk, mert bekövetkezik a gazdasági válság. Megmondottuk a mi csekély tudásunk szerint azt is, hogy hogyan kerülheti el a nemzet a válságot. Akkor azok, a kik most a gazdasági válságot vágják a fejünkhöz és most észretérnek, hallgattak. 1901-ben még nem volt obstrukczió, de azért — nem akarom az időt felolvasásokkal tölteni, sok mondanivalóm van — ő Felsége maga elismeri, hogy gazdasági válság van. A miniszterelnök beszédében, a mikor takarékosságot követel az országgyüléstől, szintén elismeri, hogy válság van; a pénzügyminiszteri expozé is konstatálja ezt. De tovább megyek. 1902-ben kezdődött az obstrukczió és 1901-ben már megbukott az ipar- és kereskedelmi bank, a melynek a miniszterelnök ur akkor elnöke volt. Hogyan lehetséges az, hogy mikor Magyarországon ugyszólván egyedül csak a bankok prosperálnak, hogy ez a bank még az obstrukczió előtt megbukott? Mit csinálnának az urak, ha ez a bank most buknék meg az obstrukczió alatt? *(Ugy van! balról.)*

Ezek a gazdasági válságok tehát megvoltak már az u. n. obstrukczió előtt, és ha valaki azt állitja, hogy nem voltak meg, az bizonyitson. Én csak azt tudom, hogy nekem épen ugy kell ruha, mint kellett azelőtt, épen ugy kell csizma, kalap, épen ugy élek, mint azelőtt. Tehát az a hitvány kisipar, a mely Magyarországon volt és van, épen ugy kinlódik, mint a hogy kinlódott azelőtt. Megengedem, hogy a papirok nem mindig szállnak felfelé, hanem néha le is szállnak, de hát ahhoz nekem semmi közöm, én a nemzeti küzdelmet nem hagyom abba azért, hogy Kohn vagy Weisz ur mehet-e februárban a Rivierára, vagy nem. A mikor a nemzet becsületéről van szó, akkor megint csak őseimhez sietek leczkéért. Őseink, a mikor nemzeti küzdelmet kellett megvivni nem a zöld asztalnál, hanem a csatamezőn, piros vérrel, nem nézték, hogy mi lesz a házukkal, telkükkel, családjukkal, hanem odaállottak a golyó elé és saját életük is olcsó volt ahhoz, hogy megvédelmezzék a nemzet érdekeit. Nincs különbség a kétféle küzdelem közt. 1703-ban Bigét és a beregszászi parasztokat mi inditotta arra, hogy kibontsák a vörös tafota zászlót? Az, hogy kiadták a rendeletet a népszámlálás iránt, azzal a tendenciával, tudjuk mindnyájan, hogy megtudják, hogy az egységes Ausztriának hány lakosa lesz. Ez elég ok volt arra, hogy 8 esztendeig tartó élet-halálharczot folytasson a magyar. És akkor a magyarság talán hatodrésze volt annak, a mi ma van Magyarországon. Hiszen egy olyan megerősödött és gazdaságilag tökéletesen kifejlett Magyarország után, a melynek létrejöveteléig önök ezt a harczot elhalasztani kivánják, hiába áhitoznak, mert azzal a gazdasági politikával, a melyet önök követnek, ezt az országot gazdaságilag megerősiteni nem lehet.

Mi igenis azt hiszszük, hogy ha őseink, a kik gazdaságilag mindenesetre alacsonyabb fokon állottak, mint mi, képesek voltak a nemzeti küzdelemben életüket és vérüket áldozni, nem volnánk méltók a nemzet becsülésére, nem volnánk méltók az utód nevére, ha ezt a harczot most könnyedén abbahagynók holmi ijesztgetések alapján. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kétségtelen, hogy ez a gazdasági válság, a melyről ma önök szólanak, nincs összefüggésben az obstrukczióval. Ezt a gazdasági válságot tendencziószusan idézték fel és pedig Bécsből. Hiába hivatkoznak arra, hogy a gazdasági fejlődésben megakasztja az országot ez az obstrukczió, mert nekünk ugy sincs gyáriparunk, nincsen általá-

Digitized by Google

ban kifejlett iparunk és kereskedelmünk és nincs nálunk vállalkozói szellem sem. Azelőtt sem igen sietett ide a külföldi tőke, a mint hogy ma is távol tartja magát innen. Nincs tehát alapja annak a vádnak, hogy az obstrukczió elriasztja a külföldi tőkéket Magyarországtól, mert ezelőtt sem nagyon keresték fel a külföldi tőkék ezt az országot. Ha önök Magyarország gazdasági fellendülését kivánják, hát tessék felállitani a vámsorompót, meglátják, majd bejönnek akkor a külföldi tőkék, s a mely perczben ezt megteszik, én rögtön megszakitanám beszédemet. Ez az én egyéni véleményem.

Azt szokták most minduntalan hangoztatni, hogy ne bolygassuk mi tovább a magyar nyelv kérdését, mert hiszen a magyar szolgálati és vezényleti nyelv megvalósitása ez idő szerint lehetetlen, és ezzel a kérdéssel csak a disszonancziát növeljük a király és a nemzet között.

Hát, t. képviselőház, jól tudtuk mi már e harcz kezdetén, hogy követeléseink megvalósitását egész simán elérni nem fogjuk. Hiszen jellemző, t. képviselőház, hogy még egy olyan lojális, aulikus ember is, a minő id. Szögyény-Marich László, nem régen megjelent »Emlékiratai«-ban mondja, hogy a bécsi hatalom semmit sem ád jószántából Magyarországnak; ez a bécsi hatalom mindig haragszik, mindig ijesztget és ha ad is valamit, ugy adja azt, hogy majd vissza is vehesse. Most is hallunk mi ilyen ijesztgetéseket. De hát el voltunk mi ezekre készülve. Tudjuk, hogy bekövetkezhetik esetleg egy pár hétig tartó abszolutizmus is. De nem adunk mi erre semmit. Egy körülményre adnánk, ha igaza volna, arra t. i., hogy gazdaságilag teszszük tönkre ezt az országot, ha e küzdelmet tovább folytatjuk. Ha ezt nekünk tényleg bebizonyitanák, akkor helyénvaló volna az ijesztgetés. Hanem ez az állitás nem igaz. Tessék csak megnézni gyáriparunkat. Az nem fejlődhetik az osztrák ipar óriási konkurrenczia miatt. Zárt ülésben már el is mondottam erre egy példát. Elmondom itt is. *(Halljuk! Halljuk!)* A magyar üveggyár-részvénytársaság 10 krért adta az üveget, vagyis olyan áron, a mely mellett nem nyer, de nem is veszit. Erre aztán az osztrák üveggyárosok 8 krért adták ugyanazt az üveget. Midőn pedig a magyar üveggyár-részvénytársaság szükségből még olcsóbban szállitotta ezen flaskákat, az osztrákok a legminimálisabbra, egész 5 krra nyomták le az üveg árát. És mi lett ennek a következménye? Érthető, hogy nem mindig azt nézzük, hogy mi magyar gyártmány és mi nem, hanem a közönség azt vásárolja, a melyik olcsóbb és praktikusabb. Ily körülmények között tehát a magyar gyárnak meg kellett bukni.

Ha tehát gazdasági válságról beszélhetünk, annak okát ebben a szertelen versenyben és nem az ellenzék akcziójában kell keresni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szederkényi Nándor: A közös vámterület az oka!

Pap Zoltán: A kérdés igen egyszerü és könnyen megérthető. A teória nem mindig alkalmazható az életben. Stuart Mill a gazdasági kérdésekről azt mondja, hogy valamiről, a mit egy országba, mint uj intézményt be akarunk hozni, előre megmondani, hogy ez hogyan fog működni, hogy minő eredményei lesznek: ezt a teórián előre meghatározni lehetetlen, mert ezt csak a gyakorlati élet mutatja meg. Ámde, ha a gyakorlati életből akarunk példát venni, menjünk ki a külföldre és ott azt látjuk, hogy egy állam sincs a másikkal vámközösségben azért, mert azt elavultnak és helytelennek tartják; és ez nagyon természetes dolog. Én sem a teória alapján beszélek, bár idézhetnék teoretikus példákat ebben a kérdésben arra nézve, hogy vannak időszakok, a melyekben az önálló vámsorompó hasznos egy országra nézve, és vannak ismét olyan idők, a midőn a szabad kereskedelmet és szabad ipart kell biztositani az államok között.

Én csak az előbb idézett példának igazolására hozok fel most egy pár esetet. Ott van pl. a Kerepesi-uton az u. n. tót-templom telke, az evangélikusok telke, vagy ott van a Ferencziek terén a katholikusok telke. Egy pár vállalkozó haszonbérbe vette ki e telkeket, azzal a szándékkal, hogy majd palotákat épitenek azokra, a mint hogy fel is épitették e palotákat és hogy ők ezen épületeket bizonyos meghatározott esztendőig, 30 vagy 40 évig, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ötven évig!)* semmiesetre sem ötven évig, hanem legfeljebb 40 évig haszonélvezetben fogják birni és ezen idő eltelte után e telkeket azon egyházak rendelkezésére bocsátják, de sőt ezenfelül az épületeket is ingyen átszolgáltatják az egyházaknak. Azok az épületek 30—40 esztendő alatt még nem fognak elkorhadni, sőt némi javitás után még a 30—40 év eltelte után is bőven fognak hasznot hozni az illető egyházaknak, azok a vállalkozók pedig azon 30—40 év alatt meggazdagodnak, mert nemcsak hogy kiszedik befektetett tőkéjüket, hanem megkétszerezik, sőt megháromszorozzák azt, szóval dúsgazdagokká lesznek ezen vállalat révén. Épen igy van ez az ipartelepek körül is. Egy ideig dolgozik az a vállalkozó; ezen a réven kiszedi tőkéjét a busás haszonnal együtt és a mit egy bizonyos idő eltelte után czikkeiből értékesit, azt értékesitheti bármiként, ajándékba is adhatja, még sem veszit vele. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az oka, hogy olyan fejlett iparral, mint Bécs, Magyarország soha sem versenyezhet és itt gazdasági életről mindaddig, a mig önállóan be nem rendezkedünk, szó sem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Addig gazdasági válságot ne emlegessenek; ennek mi nem ülünk fel, mert mi a magunk szemével látjuk, hogy van-e itt gazdasági élet, vagy nincs.

T. ház! Ez a kérdés különben egy circulus vitiosus. A többség soraiból sokszor hangzott

Digitized by Google

fel az a vád, hogy e harcz időpontját rosszul választottuk meg, sőt odakünn a társadalomban is igen sokszor halljuk e vádat; azt mondják, hogy nem itt kellett volna az ellenzék erejét konczentrálni, hanem a gazdasági kérdések megvitatásánál, és az önálló vámterület érdekében kellett volna az obstrukcziót meginditani és a harczot felvenni.

Kubik Béla: Nem kellemes ez azoknak az uraknak sohasem!

Pap Zoltán: Én sem az egyik, sem a masik igazságát nem vitatom, csupán mentségemül hozom fel, hogy ezt a harczot azért kezdtük meg most, mert most kértek tőlünk több katonát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen világos, hogy eszeágában sincsen senkinek a nemzetre káros akcziót kezdeni. Magunk is tudjuk, hogy ez kárral jár, habár nem is azon a téren, a melyen az önök ellenállása okoz kárt, de mindenesetre a törvényenkivüli állapot haszonnal nem jár. Ámde, t. ház, azért mert több katonát kértek és mert igy törvényes okunk is volt rá, mi folytatjuk a harczot. Ha katonát kérnek tőlünk az osztrákok, akkor az is törvényes jogunk, hogy adunk-e, mert hiszen az 1867-ik évi törvényczikkben meg van mondva, hogy az ujonczmegajánlás feltételeinek megállapitását a nemzet magának tartja fenn.

Ez is mutatja az akkori törvényhozók intencziójat, hogy nem állitották feltétlenül, mint abszolut kérdést a nemzet elé, hogy mintegy magától következik, a mint az urak sokszor hangoztatják, hogy az indemnitás megtagadása vagy megadása nem bizalmi kérdés, hanem azt a parlament minden körülmények között meg kell, hogy adja. Nem vitatkozom most, legyen igazságuk. Megengedem, hogy rendezett, alkotmányos államban, a hol ezeket az összegeket nemzeti czélokra forditják, nem kell bizalmi kérdésnek tekinteni, de a kérdés maga, hogy bizalmi kérdés-e vagy nem, nincsen eldöntve. Én olyan cselédet nem fizetek, a melyik ellenem dolgozik. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azt látom, hogy a kormány nem üz nemzeti politikát, tehát én, mint a nemzet tagja, neki pénzt nem adok, ezáltal akarom lehetetlenné tenni a kormányzást.

De, mondom, ezen kérdést nem bolygatom, legyen igazuk akár a többségnek, akár nekünk, hanem felhozok egy, az életből meritett példát. Meg fogja nekem mindenki engedni, hogy a szolga nem magának, hanem az urának keres. Vegyük fel, hogy van egy gyártelepnek, ipari vállalatnak, vagy gazdasági vállalatnak üzletvezetője, ispánja, gazdatisztje stb. Már most akármilyen a termés, akármilyen a kereset, a jövedelem, akármennyi portékát adnak el, akárhogy gazdagodik is az a kereskedő stb., az az üzletvezető több fizetést nem fog kapni, legfeljebb ajándékot kaphat, de ő nem vagyonosodhatik arányban főnökével. Az ellenzék álláspontja az, hogy mi tudjuk, hogy mire kell nekünk a pénz, mi határozzuk meg és addig nyujtózkodunk, a meddig a takarónk ér és nem engedjük, hogy felülről dirigáljanak bennünket. Azt hiszem, hogy az urak sem veszik rossz néven az ellenzéktől, hogy ilyen törekvéseink vannak, de azt a specziális kérdést a gazdasági kérdésben, hogy melyik jobb, először megerősödni, meggazdagodni és azután felvenni az ilyen harczot, a melyet mi most folytatunk, vagy pedig a harcznak kell megelőzni a gazdagodást, a felhozott példával illusztrálom és azt állitom, hogy nem erősödhetünk meg mindaddig, mig az önállóságnak egy bizonyos gyakorlati fokára nem emelkedünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen tudjuk, hogy azt a vitát, a melyet a miniszterelnök urral most folytatunk ezen kérdések felett, Ausztriában csak formalitásoknak tekintik, formalitásnak nézik a mai állapotokat is, mert hiszen ott még mindig egy egységes Ausztriáról van szó. A chlopy-i hadiparancs, a manifesztum is kimutatta, hogy ott még mindig abban a korszakban élnek, mi pedig önökkel együtt abban a hitben voltunk, hogy a paritás, ha gyakorlatilag nem is, de legalább törvényileg megvan, most meg már a gyakorlati érvényesitést is követeljük. Kézen fekszik, hogy csak papiroson vagyunk önállóak, tehát, — minthogy a szolga sem magának, hanem urának keres és minket Ausztria folyton szipolyoz — meg nem erősödhetünk addig, mig az önállóság bizonyos fokát el nem értük, és igy azt tartom, hogy a mi erősségünk épen abban van, a mint alább lesz szerencsém kifejteni, hogy mi érvényt is tudunk szerezni akaratunknak, mert megvannak az eszközeink is. Mert ha el szeretnék menni üdülni és nincsen hozzá egy garasom sem, akkor nem mehetek el; ép igy, ha van nemzeti vágyam és azt nem valósithatom meg, mert hiszen a karhatalom az eszköze a nemzeti óhajtások megvalósitásának — e felett pedig nem rendelkezünk, akkor bizony ugy bánnak a nemzetiségek is velünk, a mint most is tették a kormánynyilatkozatok után. Lehetetlen a nemzeti fejlődést idegen nyelvvel előmozditani; — fából vaskarika ez, mert azt a felekezeti iskolák előmozditani nem fogják, mert ehhez az előfeltétel lehetősége nincs meg, tehát ugyanazt teszik a jövendőben is, a mit tettek a multban. A kik ellenkező nézetet vallanak, azok, elismerem, czélszerüségi politikát üznek. Inkább meggyőződésük ellen cselekszenek, mintsem hogy ellene szavaznának. Ők egyéniségüket politikai cselekményben nem akarják lejáratni. A 67-iki törvényt illetőleg kérdem: vajjon az volt-e az intencziója ennek a törvénynek, az akkori törvényhozásnak és az akkori államférfiaknak, a mit önök mondanak itt a 8. pontban? Nem tekintem ugyan ezt programmnak, mert hiszen jól mondták Holló Lajos és Rakovszky István képviselőtársaim, hogy ez sem a nemzetnek nem programmja, sem a szabadelvü pártnak nem programmja, hogy ez csak a kormánynak valami-

Digitized by Google

féle programmja, melyből nyilvánvaló lett, hogy az urak zsebre akarják vágni azt, hogy a nemzet nyelve felségjog. Ezt akarta-e a törvényhozás 67-ben a 11. §-sal? Reánk háritották azt a vádat ennek a vitának folyamán, hogy ez tulajdonképen novum, uj dolog, mert hiszen azt a kérdést eddig senki sem piszkálta, hogy a 11. §-ban a nemzetnek ilyen meg ilyen jogai volnának. Vitatták azt is, mint a hogy most is vitatják a kormányprogrammban, hogy ez felségjog. Engedelmet kérek, vita helyett, véleményem hangoztatása nélkül kijelentem, hogy nem mi kezdtük ezt a vitát és nem mi értelmezzük igy. Gróf Apponyi Albert már az 1889-iki véderővitánál azt mondja: »Nem teheti fel senki a 67-iki törvényhozásról azt az őrültséget, hogy midőn egyfelől a magyar államiság biztositékait szervezte, másfelől a közös hadsereg fentartásához törvényhozói akaratával járult, hogy ezzel két egymásnak ellenmondó intézményt akart volna létrehozni.« Ezt az őrültséget csakugyan nem tehetjük fel a 67-iki törvényhozásról.

Ismétlem én is a saját szavaimmal per analogiam. Mert lehetetlenség, hogy a mikor a magyar nemzet fejlődését akarták biztositani, ugyanakkor egy idegen hatalomnak — mert hiszen látjuk itt a mozgató erőket — jogait akarták erősiteni, a melyeknek megszüntetésére a 67-es törvények alkottattak.

Nemcsak mi valljuk ezt, hanem önök is a társaságban, a folyosón, maguk között, csak hangot nem adnak neki; vallják, hogy igenis le nem mondanának — hisz ilyesmiről nem is mondhatnak le — az egységes magyar nemzeti állam kiépitésének eszméjéről. Csak azt vitatják, hogy a lassu fejlődés biztositva van a 67-es törvényekkel. Ballagi Géza képviselő urat is pl. megtámadták a saját választói. Tisztázni akarom ezt a kérdést képviselőtársammal szemben és mint ezen ügynek szolgálatában álló politikust nem aposztrofálom, hanem csak kiemelem, hogy bizonyitsak vele, hogy a 67-es törvényt olyannak tekintik az urak, a mely alkalmas arra, hogy az egységes nemzeti állam kiépittessék. Sőt ő tovább ment. Épen ezzel akarok most foglalkozni. Azt mondta a képviselő ur, ha meggyőződnék az ellenkezőjéről, akkor nem foglalna ottan helyet. De többet is mondott még a képviselő ur. Mi azt mondjuk a törvény betüjéhez ragaszkodva, hogy követeljük a magyar hadsereg minden attributumát. Ön pedig tovább megy, s követeli a magyar nemzeti hadsereget. Pedig ez a törvényben nincsen. Ez egy és ugyanaz, csakhogy még jobban fokozza azt, a mi a törvényben van, jobban megvilágitja, hogy nemzeti magyar hadsereg.

Ballagi Géza: Nem önálló hadsereget mondtam.

Pap Zoltán: Jól van, mi sem kivánjuk most; az 1848-as alapon követeljük, ezért küzdeni meg nem szününk, és a mig az meg nem valósul, a harcz nem fog szünetelni, de nem akadályozzuk a békés fejlődést azon az alapon, a melyen a t. képviselő ur van, hiszen ezt tettük most magunkévá és most a t. képviselő urhoz fordulok és mondom, hogy be van igazolva, hogy ez nem képezheti alapját a nemzeti magyar hadsereg kifejlődésének és a magyar állam kiépitésének.

Ballagi Géza: Hát a reformok!

Pap Zoltán: A képviselő ur nem rendelkezik a nyelv felett és belenyugszik, hogy abba soha beleszólása nem lehet. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Ballagi Géza: Nem nyugszom bele. A törvényhozás állapitsa meg.

Daróczy Aladár: Ez félremagyarázás!

Pap Zoltán: Az én határozati javaslatom épen ezt teszi szóvá.

Ballagi Géza: Tessék a nyolczadik pontot elolvasni.

Pap Zoltán: Szivesen látom, ha a t. képviselő ur megmagyarázza, mert egész beszédem nem tartalmaz mást, mint a 8. pont magyarázását. Tulajdonképen nem térek ki reá, de minden egyes mondatom annak magyarázata. Annyi bizonyos, hogy ebben a vitában sem a miniszterelnök ur programmjának elhangzása óta onnan egyetlen képviselő ur fel nem szólalt és nem magyarázta meg, hogy tulajdonképen a 9-es bizottságnak a miniszterelnök által, Bécsben Körber által kijavitott programmját miért tették magukévá és miért reméli Ballagi is azt, hogy ezen az alapon Magyarország kiépitése elérhető lesz, és a nemzeti magyar hadsereg megvalósitható. Ezt tessék bebizonyitani, hogy a jövőben lehetséges, akkor beszélhetünk talán leszerelésről. Addig, mig ezt az álláspontját a t. képviselő ur meg nem magyarázza, addig kénytelen vagyok azt mondani előttem levő, felderitett és felderitendő okokból, hogy a 67-es alap sutba való, nem alkalmas arra, hogy Magyarország államisága kiépittessék. Nem is a teljes kiépitésről szolok, de arra sem alkalmas, hogy a nemzeti — nem önálló, csak nemzeti — törvényszerinti magyar hadsereg kifejlesztessék. Tessék az ellenkezőjét bebizonyitani.

De, t. képviselőház, rátérek arra, hogy e törvény hogy került gondozás alá. Mielőtt azonban rátérnék a történelem előadására, engedjék meg, hogy felolvassam egy vezérczikk bizonyos részeit, a melyek teljesen belevágnak beszédem teljes keretébe és a melynek eszméjét beszédem folyamán még más formában, más szinben is lesz szerencsém előadni. Ez által a t. urak megmenekednek bizonyos törvényczikkek idézésétől, még nyernek is vele, ha felolvasom ezt a czikket, a melyet Vészi József irt, a kinek 67-es voltában senki nem kételkedhetik, mert hiszen ő csak Khuen-Héderváry ellen küzdött, a ki nem hozott nemzeti engedményeket. Vészi azt mondja, hogy az obstrukczió tovább folyik, daczára annak, hogy Tisza István nemzeti engedményekkel jött, és minket vádol ugyanebben a vezérczikkben, tehát az önök szócsöve tulajdon-

Digitized by Google

képen. Nagyon szép, megszivlelendő, igazán államjogi tudással van ez a vezérczikk megirva és azért méltó arra, hogy a ház naplójában megörökittessék.

»Katasztrófa felé« czimü czikkében beszél Tisza és Körber vitájáról az 1867-es törvény ügyében és akkor azt mondja: »Negyedfél évtizeden át aktiv megnyilatkozásra alig jött e lappangó ellentét«. Az az ellentét tudniillik, a mely a két felfogás közt van, a miről volt szerencsém megemlékezni, hogy ugyanis hogyan itélkeznek Bécsben a 67-es törvényről és hogyan magyarázzuk mi. *(Olvassa):*

»Negyedfél évtizeden át aktiv megnyilatkozásra alig jutott e lappangó ellentét. Az elektromos feszültség folyton emelkedett, de szorgos és ügyes kezek távol tartották tőle a szikrázó kipattanásnak minden alkalmát. Ám mennél tovább halasztódott az összeütközés, mulhatatlanul annál rombolóbb erővel kellett a végén bekövetkeznie. Ausztriában már évek óta vergál a helyzet a Magyarországgal való összecsapás felé. Nálunk a katonai kérdés megdöbbentő gyorsasággal állitotta élükre a dolgokat. S most ugy van, hogy a két álláspont nem is néz többé egymással farkasszemet, hanem immár nyilt csatába indult egymás ellen. Ezt a harczot sem elkerülni, sem megállitani többé nem lehet. A külföld bizonyára ámulva szemléli azt a rendkivüli látványosságot, hogy egyazon fejedelem két szövetséges államának kormányai nap-nap után olyan erélyes, szinte udvariatlan kijelentéseket váltanak egymással ország-világ szine előtt, a melyek két egymástól egész különváltan élő állam között legalább is a diplomácziai viszony megszakitásához, de talán hadüzenethez is vezetnének.

Kinos dilemma előtt áll bizony ő Felsége. Nem arról van szó: a két kormány közül melyik jusson válságba, hanem arról, a két államválság közül melyik fokozódjék valóságos katasztrófává. Békésen kiegyenliteni az ellentétet szinte lehetetlen dolog. A kormányok hiába engednének, mögöttük a népek darabokra tépnének minden egyezkedést. Idejekorán és bölcsen előre kellett volna látni, hogy idáig fognak fejlődni a dolgok. Őszintén kellett volna felülről a paritás fokozatos megvalósitására törekedni. Volt erre idő negyedfél évtized. Ha ez alatt az udvar évente több és több időt tölt Magyarországon, ha idetelepitik az uralkodócsalád felét, ha a magyar nyelvnek, s a magyar elemnek megadják a paritásos érvényesülést a külügyi szolgálatban, ha a magyar csapatokba áthelyezik a magyar tiszteket, a tisztképzést lépésről-lépésre a magyar nemzeti kultura alapjára épitik fel, a hadsereg czentrális intézményeinek felét Magyarországba hozzák át: e reformok következetes, alig észrevehető tempóban való végrehajtása egyre csökkentette, s talán meg is szüntette volna idővel a végzetes feszültséget. Az osztrákok megértették volna, hogy a régi állapotoknak nem csupán a neve változott, hogy a dualizmus csakugyan a két állam egyenlő elbánásán épült fel, s hogy a hagyományos czentrálizáczió valósággal a lomtárba került, a honnan soha többé vissza nem lesz hozható. Viszont a magyar nemzet megelégedéssel tapasztalta volna, hogy a paritás igéje testet ölt, hogy nemzeti függetlenségünk, s állami önállásunk a közjogi alapon kifogástalanul érvényesül, hogy a közös intézmények nemzeti önérzetünknek deferálnak, s állami szuverénitásunknak megadják a köteles hódolatot.«

Hát, t. képviselőház, ha ez igy történt volna, akkor talán üdvös is lett volna. A czikkiróval azért nem értek egészen egyet, mert ő ezt felülről akarta kezdetni, természetesen szabadelvü politikát folytat, ő is hive a 67-es alapnak, el akarja tehát a multról háritani azt a vádat, hogy ezt a kötelességet nem teljesitette az a párt, a melyhez ő mindig tartozott és tartozik.

Majd rá fogok térni, hogy ezt a 67-es törvényt az én szerény egyéni véleményem szerint tulajdonképen hogyan kellett volna a multban kezelni. Azonban maguknak a törvényhozóknak, az akkori kortársaknak intencziójáť ha kutatjuk, akkor vissza kell menni abba a korszakba, a mikor ezt a jövőnek átadták. Mindnyájan ismerjük, t. képviselőház, a közel évtizedekig tartó magánuralomnak a gyászos következményét. Tisza Kálmánnak politikai multjával, előre hirdetett eszméivel, egy hazafias érzéstől áthatott, ekként vallott erős politikai egyéniség gondolkozásába, kezelésébe akarták átadni a 70-es évek politikusai Deák Ferencz örökét. A 70-es évek politikusai bizony nem gondolták volna, hogy ezen 67-diki törvény szándékosan hagyott rései, és hangsulyozom, a nemzet javára hagyott rései betöméséhez 30 esztendő fog kelleni. Ennek a törvénynek a végrehajtását, ezeknek a réseknek a betömését bizony a 70-es évek politikusai hamarább vélték elérhetni és nem gondolták, hogy 1903-dik esztendőben még arról lesz szó, hogy paritáson alapul-e a 67-es kiegyezési törvény vagy nem, és hogy még mindig a czentralisztikus eszmék szolgálatában áll. Én azt hiszem, t. ház, hogy igazat fognak nekem adni abban, hogy az akkori politikusok erre elkészülve nem voltak. Tessék csak megkopogtatni az akkori kortársak tüdejét és én azt hiszem, hogy egy egészséges lélegzés visszhangja fog felelni e kopogásra, a mely azt mondja, hogy intencziójuk nem a nemzet ellen irányult, hanem hogy mindenesetre a nemzetnek akartak szolgálni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mert akármiféle politikát üztek légyen is azok, odáig nem ment el egyikük sem, mint a többség a maga egészében, egy-két tiszteletreméltó egyénnek a kivételével, a kik előtt minden körülmények között meghajlok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És, t. képviselőház, daczára annak, hogy ennek a törvénynek a hitele teljesen diskreditálva van nemcsak előttünk, hanem az egész ország előtt, daczára annak az

Digitized by Google

volt a czéljuk, hogy visszavivhassák a 70-es évek politikusai Magyarország elvesztett szuverénitását. Csakhogy én a 67-es törvény kezelése tekintetében egy óriási különbséget látok a két Tisza között. Az egyik Tisza ugyebár még a 67-es bizottságban is ellenzéki állást foglalt el? Az ő igéi milyen hatalmas kuruczpolitikának a folytatását hirdették, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és erre bizták rá a 67-es törvény kezelését. Hogyan nyugodhatunk meg mi fiának a kormányzásában, a ki nem nemzeti eszméket hirdetett a multban, hanem a ki ellenkezőleg, mindenkor, a hol csak az osztrák akaratról volt szó, mindenkor sietett annak támogatására: a delegáczióban, röpiratban, parlamenti felszólalásaiban egyaránt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha mi csalódtunk abban, azt hiszem, ebben még jobban csalódni fogunk.

Kubik Béla: Ez még rosszabb lesz!

Pap Zoltán: Beszédem bekezdő részében kitértem arra, vajjon helyesen cselekedtek-e gr. Apponyi Albert és pártjabeliei, a midőn belementek a szabadelvü pártba, hogy ellenőrző szerepet vigyenek a párt beléletében. Ezzel összeköttöm most, hogy ezen ellenőrzés hiánya volt a főhibája a szabadelvü pártnak, a mely most ujra életre akar kelni, de a miből azt hiszem, hogy semmi sem lesz. Ismétlem: ennek a pártnak az ellenőrzés hiánya volt a legnagyobb hibája és a vak bizalom a kormányelnökkel szemben, a mint helyesen mondta ma Holló Lajos t. képviselőtársam, hogy akár mit mond is a miniszterelnök, az minden jól van mondva. A tudósok tévedhetnek, a hadvezérek egy hibás intézkedés folytán csatát veszthetnek, a haditörvényszék elé állitják őket és főbe lövik, a csillagok járása is eltér sokszor az előre követett iránytól, összeütközések keletkeznek még az égi testek között is, csak egy abszolut tudásu ember van a világon és ez a mindenkori magyar miniszterelnök. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Akármit mond, akármit tesz, az jól van téve, akármilyen politikát hirdet, kell, hogy annak támogatására siessen a többség.

Kubik Béla: Nincsenek miniszterek!

Nyegre László: Nem szükséges!

Kubik Béla: Talán már le is mondtak azok az urak?

Pap Zoltán: Nem kell nekünk miniszter!

T. képviselőház! A háboruba az ember a testét, a politikai harczba azonban lelki tulajdonságait viszi. Abbaan azonban megegyezik a fizikai és szellemi harcz, hogy a ki nem ismeri a terepet, elveszti a csatát. A régi szabadelvü párt nem vette számitásba a terep nehézségeit, következésképen a nemzet előtt el kellett, hogy veszitse pozicziójat. Sajátságos dolog, t. képviselőház, hogy egy nemzet jogaiért küzd már 377 esztendő óta. Ez a küzdelem le van a törvényekbe fektetve, csak életbe kellene léptetni azokat. A miniszterelnök ur akasztófáról és golyóról beszél. Pedig ne gondolja, hogy mi oda tendálunk, hogy ágyudörgéssel és haldoklók hörgésével, meg hasonlókkal akarjuk a nemzeti jogok megvalósitását. Megnyugtathatjuk a kamarillát és csatlósait, hogy ez távol áll tőlünk. Mi most csak parlamenti eszközöket veszünk igénybe, mert hiszen az ellenállási jog be van iktatva a magyar nemzet történetébe, s mert lemondtunk a II. Endre által beczikkelyezett ellenállási jogunkról, a parlamenti eszközökön kivül más fegyverünk és eszközünk nincs, hogy előbbre jussunk.

A közügyek érdekében állónak tartják, hogy a nemzet tagjai maguk vegyenek részt a közügyek vezetésében. Ez a teoria magyar értelmezésben annyit jelent, hogy a nemzet két részre oszlik, megvesztegetettekre és vesztegetőkre. Nemcsak általános politikai szempontból, nemcsak közjogi téren, de a belkormányzat terén is tarthatatlan ez az állapot. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem teszem ezuttal birálat tárgyává az 1886: XXII. t.-czikket és annak különösen 71. §-át, mert hiszen az engem nem bánt, sőt örvendek, mint a ki nemzetemnek minél magasabb foku müveltségét óhajtom. Mindig akad például falusi birónak való ember a faluban. Hanem igenis azt látom, hogy ezt a közügyre nézve igen fontos pozicziót a periferiákon vásár tárgyává teszik igen sok helyütt. Egy bíróválasztás sok helyen többe kerül, mint a képviselőválasztás: ép ugy folyik az etetés-itatás, vesztegetés, mint a választásoknál a régi Tisza-rendszer alatt. Vajjon kivánatos-e az, hogy a ki bármi módon, örökség utján, vagy akár saját szorgalmával annyira, a mennyire összeszedte magát, megvásárolja a birói széket? Nincsen-e abban a falusi birói polczra vágyó emberben egy oly tulajdonság, a mely homlokegyenest ellentétben áll azzal az állással, a melyre ő vállalkozni akar? Hiszen attól az embertől, a ki pénzen, etetéssel-itatással akarja megvásárolni birói széket, nem lehet azt várni, hogy a közügyek intézésébe akkép folyjon be, a hogy azt a politikusok czélozták akkor, a mikor azt a széket betöltésre kitüzték. Nem lehet intencziója a belkormányzatnak az, hogy egy vagyonilag is immár ruinált ember jöjjön a birói székbe.

De hogy vagyunk nem ezzel a kérdéssel, hanem méltóztassék a képviselőtestületi választásokat megnézni a vidéken. Például van három választandó, van azonban hét aspiráns. Most az a négy, a ki a három ellen felveszi a harczot, megnyitja a boroshordót és megyei választásnál ugy, mint községinél folyik a dáridó, az etetés és itatás. És méltóztassék csak meghallgatni azokat, a kik megbuktak: »Nem birtam annyira etetni, itatni, két hordó borom fogyott el, hanem amaz hármat adott.«

Engedelmet kérek, a törvénynek és a belkormányzatnak ezt a rákfenéjét ki kell küszö-

Digitized by Google

bölni, ha ennek a nemzetnek elégedettségét biztositani akarjuk, ha az országban a békét hirdetik, a mint a miniszterelnök ur mondja.

Azután minden volt, minden megbukott és minden tényleges biró tagja a törvényhatóságnak, mert természetes dolog, hogy a mesterséges szavazatokkal a politikai kormányzat a maga malmára is hajtatja a vizet.

A t. miniszterelnök ur programmbeszédében ezekről egy szó sincsen. Nem jelöli meg a követendő irányt, pedig lehetetlen, hogy ő, a ki a közigazgatás egyszerüsitésével foglalkozott, a közigazgatás lényeges visszaállitásának szükségességét ne látta volna be Magyarországon.

Nem habozom képviselő létemre megállapitani azt a tényt, hogy bizony a mi parlamentárizmusunkat a periferiákon kezdik kikaczagni és nem mi miattunk, a kik a küzdelmet folytatjuk, hanem azon lehetetlen állapotokért, a melyeket beszédemben többször emlitettem, hogy nem parlamentáris uton folynak a tanácskozások. Csak méltóztassék azt a vásárt megnézni, *(a jobboldalra mutat)* hárman-négyen összebujnak, nem törődnek azzal, hogy itt egy képviselő a kötelességét teljesiti, nem engednek semmi kapaczitálásnak és a tárgyalási rendben részt nem vesznek, hanem végzik itt az ő magándolgaikat, gseftjüket, börzéjüket.

T. képviselőház! Én is, mint mondám, azok közé tartozom, a kik a törvényes rendet szeretnék visszaállitva látni Magyarországon. *(Derültség jobbfelől.)* Rakovszky István t. képviselőtársam megadta erre a módot tegnapelőtt tartott beszédében. Én is vallom, hogy ezt a kérdést félrendszabályokkal megoldani nem lehet; vagy el kell háritani azokat az akadályokat, a melyek a békés fejlődésnek utjába állottak, egyszersmindenkorra, — ebben t. képviselőtársamnak tökéletesen igaza van — vagy pedig a harczot tovább kell folytatni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mint emlitettem, az 1867 : XII. törvényczikk végfejezetét képező királyi esküben lemondottunk a nemzet ellenállási jogáról, legalább azon koronázási tény alkalmával, és ugy néz ki a magyar alkotmány, hogyha a törvényhozás másik faktora nem akarja, *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Halljuk! Halljuk!)* nincs semmi eszközünk, alkalmunk és módunk arra, hogy legjobb törvényeinket is életbeléptessük, mert a magyar király nem szentesiti. Ezzel nem hogy beleviszi a többség a magyar királyt a parlamenti, a közjogi, s még társadalmi harczokba is, hanem a többség — mert hiszen most is azon mulik a magyar nyelv alkalmazása mellőzésének kérdése, hogy a király ő Felsége nem akarja, legalább a miniszterelnök ur magánbeszélgetés közben pártom vezető emberei előtt ugy nyilatkozott, hogy ez a királynak utolsó akarata, utolsó parancsa — mondom, a királyt ugy állitják oda — ezt a szives szolgálatot megteszik a királynak, s erre a tévedésre figyelmeztetem a t. többséget, ugy állitják oda, mint Magyarország ellenségét. Mert hiszen a mely király a nemzet akaratával ellenkezőt akar, az nem lehet a nemzetnek jóakarója. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Akkor hiába itt a nemzet megkérdezése is. Hova fogunk jutni, ha mi egy programmot, akár a királyi programmot, akár a mi programmunkat, akár egy más, ujabban szerkesztett programmot oda viszünk a nemzet elé, megkérdezzük, s a nemzet megmondja, hogy ezt akarom, — ha a király nem akarja, — mert nem a királynak tetsző dolog? Mert ekkor a nemzet megkérdezésének tendenciájában nem az rejlik, hogy legyen az a döntő, a mit a nemzet mond, hanem hogy ráoktrojáljuk a nemzet többségére a király akaratát pénzzel, hatalommal, presszióval.

A nemzetet megkérdezni nekünk különben nem kell. Mi nem azon programm alapján jöttünk be, a melyet most hirdetünk, s a mely kevesebb, mint a 48-as alap, hanem 48-as programm alapján, s egyszerüen nevén nevezve a gyermeket, a mi programmunk abban kulminált, abban csucsosodott ki, hogy nem engedünk a 48-ból. Hogy engedhetnénk tehát a 67-ből? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nekünk erre nincs szükségünk. De ha a válasz a korona részéről emebben vagy amabban a kérdésben mindig az: »Soha, soha, soha«, akkor ne méltóztassék mi tőlünk félteni az alkotmányt, s ne méltóztassék bennünket vádolni azzal, hogy mi viszszük — nem tudom — katasztrófa elé vagy akárhova az országot. Bár minden hasonlat sántit, mégis egy hasonlatot kivánok elmondani. *(Halljuk! Halljuk!)* Mondjuk, egy bálterembe csak bizonyos korlátolt számu ember fér be. Ha jól volna épitve, beleférne annyi, a mennyit az ürmértéke megenged; de hatósági intézkedés folytán nem szabad annak a száz embernek bemenni, csak negyven embernek, mert a negyvenedik alatt már leroppan. Hát ebből nem az következik, hogy tartsuk be a rendszabályt, hanem az, hogy azt a báltermet meg kell szüntetni, mert egy ember belopózhatik, s az által az összes benlevők élete veszélyeztetve van. A mi alkotmányunk is ilyen.

És ha alkotmánynyal is ugy áll a dolog, hogy benne csak bizonyos határig lehet mozogni és mihelyt ezt a határt egy jottával is átlépjük, ezt az alkotmányt félteni lehet a megrázkódtatástól és az összeomlástól: no hát akkor, t. képviselőház, ezt az alkotmányt ujra kell alkotni, mert igy ez nem alkotmány. Mindenesetre rossz lábon áll az az épület, a melyet gerendákkal kell megtámasztani; nem nagyon erős tehát az az alkotmány sem, a melyet igy külön biztositékokkal kell körülvenni. A biztositékoknak magában az alkotmányban kell foglaltatniok, a melynek pedig egyik kardinális tétele, hogy nem kell meghiusitani a népképviseleti rendszert. Majd ráolvasom a t. miniszter-

Digitized by Google

elnök urra, hogy ő is elismerte a nemzet akaratát, és mégis másképp cselekszik. Hát tessék odafent is azt a politikát hirdetni, a melyet itt helyeselt, és tessék megmondani odafent, hogy békés kiegyenlités másként nem lehetséges, csak ugy, ha e nemzet akaratát teljesitjük. Ha felismerte a miniszterelnök ur, hogy mi e nemzet akarata, vágya és óhajtása, ne tessék odafent az ellenkezőt hirdetni.

Nem tudom, hogy mi hogyan erősitsük meg az alkotmányt, rábizom ezt a kormányzatra. Az a tétel azonban mindenesetre áll, hogy tehetünk, a mit akarunk, állhatunk a fejünk tetejére, ez a nemzet nem mehet tovább annál, mint a meddig a király engedi, a király akarja. Ily körülmények között a magyar alkotmányt valahogyan biztositani kell. Ha már lemondtunk az aranybullában foglalt ellenállási jogunkról, legalább azt az alkotmánybiztositékot kell behozni, a mely Svéd- és Norvégországban van, a hol t. i. egyszer vagy kétszer megtagadhatja az uralkodó a szentesitést, harmadszorra azonban a javaslat a nélkül is törvényerőre emelkedik.

Olyan biztositékkal kell körülvenni e nemzet alkotmányát, hogy a nemzet a maga céljait a király nélkül is elérhesse. Ellenkező esetben, vagyis ha igaz az, a mit önök hangoztatnak, hiába akarunk mi haladni, hiába hirdetjük magasztos igéinket, hiába obstruálunk, hiábavaló minden küzdelem, üresen töltjük az időt, mert a mi parlamentárizmusunk nem parlamentárizmus, hanem csak egy teherrel több e nemzet nyakán, s burkoltan a legnagyobb hatalmi önkényt jelenti. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Igenis lehetséges kibontakozás, sőt én azt mondom, hogy ez a kibontakozás kézen fekszik. A király kimondta ugyan Chlopyban a kegyetlen szót, hogy soha, soha! De én kérdem, vajjon megesküdött-e erre a király? A király nem esküdött meg arra, a mit Chlopyban elébe terjesztettek.

Sokat megdöbbentett ez a chlopy-i hadiparancs, engem azonban — megvallom — egészen hidegen hagyott, mert nem volt ellenjegyezve egy felelős magyar miniszter által sem, ilyképen tehát az én nemzeti alkotmányomat nem is érintheti. Igaz, hogy megismétlődött ennek a hadiparancsnak a tartalma abban a manifesztumban, a melyet a Felség gróf Khuen-Héderváry Károly volt miniszterelnökhöz intézett, azonban egy kissé szelidebb formában; hát ugyanazt mondta ugyan a király, a mit a hadiparancsban, de hozzátette, hogy nem ugy kell azt érteni. Nohát az egyik kuvasz, a másik öleb, — a magyar azt mondja rá, hogy ez egy kutya. Mindenesetre lett légyen ez közvetlen vagy közvetett okozója gróf Khuen-Héderváry bukásának, a bukott megkapta a maga jutalmát. Az a kérdés azonban, hogy ez által elégtételt szerzett-e magának a nemzet? Más országban már akkor vád alá kellett volna helyezni a volt miniszterelnök urat, a mikor egy ilyen, a nemzet óhajtásával ellenkező királyi kéziratot ellenjegyzett. Már ez magában véve alkotmányellenes és igazán határos a hazaárulással.

De én mindezt nem kutatom. Én csak ismétlem, hogy a Felség a chlopy-i hadiparancs tartalmára meg nem esküdött, ő csak kijelentette egyszerüen, hogy soha meg nem enged bizonyos változtatásokat, a melyek az ő véleményével ellenkeznek. Mondom, nem adok rá semmit, legfőkép pedig, — eltekintve attól, hogy nincs ellenjegyezve — azért, mert Magyarországgal nemcsak ilyen dolog történt, megtörtént már vele többször, hogy eltörölték a föld színéről, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és Magyarország mégis itt van. Legutóbb Világos után a nemzet vezéreit felakasztották, s Magyarország mégis itt van, és itt fog maradni, az efélék tehát engem kétségbe nem ejtenek. Kétségbeejtene az, ha a hazaárulás tényét magyar képviselők tényleg elkövetnék vagy elkövetni szándékoznának, de hogy Bécsben miket firkálnak és diktálnak, az bennünket igazán teljesen hidegen hagy. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azért mondom, hogy a helyzet tisztázását én kézenfekvőnek tartom, mert a király jól tudja azt, hogy az örök törvények kora lejárt. 1504-ben hoztak ugyan egy lex perpetuát, de azután 1540-ben már kimondták, hogy ezentúl az ilyen szankcióval ellátott »lex perpetuá«-k érvénytelenek lesznek. Ő Felsége igen jól tudja, hogy olyan törvények nincsenek; hogy ma hozhatunk egy törvényt, a mely ma jó, de hozunk holnap esetleg egy másikat. Az ő királyi kézirata jó volt akkor, mert ő azt hitte, talán épen a miniszterelnök urnak és az ő társainak, azoknak a politikusoknak, a kik felszinre kerülnek, az információiból, hogy a nemzetben nincs meg ez a vágy, a mely pedig benne él kioltathatlanul; azt hitte, hogy talán csak a függetlenségi párt egy töredéke óhajtja érvényesiteni; mondom, lehetséges, hogy ő Felsége tegnap ezt hihette, és azért bocsátotta ki a chlopyi hadiparancsot, de meggyőződvén a dolog ellenkezőjéről, felismervén a nemzetben élő igazi vágyat, a magyar király nem tehet mást, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mint hogy megváltoztatja azt, mert a helyzet változott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A király ez által nem dezavuálja önmagát, vagy merné-e azt mondani valaki a többség részéről, hogy azért, mert az ő Felsége által a magyar tiszteknek a magyar csapatokhoz való áthelyezéséről 1868. aug. 14-én kibocsátott rendelet végre nem hajtatott, az uraknak valami bajuk esett? Volt-e bántódásuk azért, hogy ezt a rendeletet a mult politikusai végrehajtani nem siettek, s a királyi parancsnak nem engedelmeskedtek? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azért a király nem bünös; ő megtette a mit

Digitized by Google

akkor jónak látott megtenni, ma pedig ezt a rendeletet megváltoztatja, p. o. abban az esetben, ha a magyar nemzet azt óhajtaná, hogy minden magyar tisztet helyezzenek külföldre. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Nem látom át, hogy ez által a király valami nagy sérelmet követne el a korona fényével szemben, de igenis óriási csorbát szenvedne a korona, ha a magyar király, látván a nemzet óhajtását, mégis az ellen cselekednék. Akkor önmaga ellen cselekednék s azon tanácsosok, a kik ezt meg nem akadályoznák, nemcsak a nemzet, hanem a királyi korona fénye ellen is vétenek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De, t. ház, én azért beszélek igy, mert lojálisnak érzem magamat és mert hiszek a királyi esküben. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A midőn önökre nézek ott a túloldalon, vigasztalan helyzetet látok, de a midőn felnézek a trónra kezemben a királyi esküvel, akkor igenis vigasztalónak látom a helyzetet.

A királyi eskü, t. képviselőtársaim — hiszen ismerik, de emlékezetükbe akarom idézni — azt mondja *(Halljuk! Olvassa)*: »Mi első Ferencz József, mint Isten kegyelméből Magyarország és társországainak örökös és apostoli királya esküszünk az élő Istenre, boldogságos szűz Máriára és az Istennek minden szentjeire, hogy az Isten egyházait, Magyarország és társországainak törvényhatóságait s egyházi és világi minden rendü lakosait jogaikban, kiváltságaikban, szabadságukban, szabadalmaikban, törvényeikben, régi jó és helybenhagyott szokásaikban megtartandjuk«, — Hát ez szól a kötélről, vagy a golyóról? Erre esküdött a király, és nem arra, és akkor jön egy magyar miniszterelnök s a király nevében golyót emleget és egyéb ultima rációt. Igazán nevetni való. — *(Olvassa)*: »Mindenkinek igazságot szolgáltatunk, Magyarország és társországai jogát, alkotmányát, törvényes függetlenségét« — Körber hogy mer beszélni ma — »és területi épségét sértetlenül fentartandjuk, dicsőült II. András király törvényeit megtartandjuk; Magyarország és társországai határait és a mi ezen országokhoz bármi jog és czimen tartozik, el nem idegenitjük, se meg nem csonkitjuk, sőt a mennyire lehet, gyarapitjuk és kiterjesztjük, és megteendjük mindazt, a mit ezen országaink közjavára, dicsőségére és öregbitésére igazságosan megtehetünk. Isten Minket ugy segéljen, s annak minden szentei.«

T. képviselőház! Szerintem ebben a királyi esküben van a kibontakozás nyitja és lehetősége, mert meg kell tenni a királynak azt, a mire megesküdött, a mi a nemzet javára, üdvösségére és dicsőségére szolgál. Hát hogyne áhitoznék a magyar nemzet a magyar hadseregben a magyar vezényleti és szolgálati nyelv alkalmazásáért? Hát vajjon gyalázatára és nem dicsőségére, vajjon hátrányára és nem közjavára szolgálna-e, ha a magyar vezényszó a magyar hadseregben alkalmazást nyerne? Hiszen ez dicsősége volna a magyar hadseregnek, dicsősége volna az országnak. Megszünnék a magyar hadseregnek zsoldos jellege. Mert ez még mindig a régi zsoldos sereg. Egyrészről a király megesküszik arra, hogy az ország törvényes függetlenségét tiszteletben tartja, és másrészről a miniszterelnök ur szerint — utjában áll azoknak az attributumoknak, a melyek ezen törvényes függetlenség külső képét mutatják, vagyis egyrészről az állam, saját törvényei szerint független, másrészről meg nincsen az egész világon ily állapot, mert néphadsereggel és az általános védkötelezettségre alapitott hadsereggel rendelkeznek az államok és csupán Magyarországon van még mindig zsoldos hadsereg. De továbbá ezen óhaj megvalósulása esetében — a mit az urak ép oly jól tudnak, mint én — összeforrna a nemzet a hadsereggel. Hiszen Franczia országban, a mely köztársaság, nem szükséges, hogy a hadsereg személyesitője maga a király legyen, hiszen az elnököt sokszor meg sem látják, mikor a franczia hadsereget éltetik, pedig ott van az elnök is; tehát nem az adja meg a hadseregnek a tekintélyét, hogy van egy király, a ki annak legfőbb ura, hogy azon a jogon tiszteld a hadsereget, mert a király szent és sérthetetlen, hanem az, hogy a nemzettel össze van forrva az a hadsereg. Kivált a magyar tradiczió ezt egyenesen megkövetelik. Hiszen már szent István is keresztény alapra fektette hadserege szervezetét és abban minden társadalmi osztálynak helyet kellett foglalnia azért, hogy ne legyen a társadalomnak egy tagozata se, a mely összefüzve ne volna az ő hadseregével. Csupán minket, a magyar nemzetet távolitanak el mind jobban és jobban a hadseregtől.

Ezekről a kérdésekről majd beszédem második részében részletesebben fogok nyilatkozni, *(Halljuk! Halljuk!)* Most csak felsorolom azokat a momentumokat, a melyek arra inditanak, — mert elhatározásomat indokolnom kell, — s a melyek meggyőznek engem arról, hogy ebben a kérdésben az ellenzéknek van igaza.

A nemzetiségi kérdés megoldását is siettetné a törvényben már elismert magyar hadsereg. De szocziális szempontból is igen üdvös hatással volna a nemzetre, a mennyiben látjuk, hogy nálunk a proletáriátus terjed, minden ember hivatalnok akar lenni. Kinek van most kedve katonának lenni? Talán magam is katona lettem volna, ha lett volna nemzeti hadseregünk. Hiszen tulajdonképen ezen pálya felel meg leginkább a magyar vérmérsékletnek, mert hisz a magyar a világ első katonája volt és a külföldön imádkoztak, mikor a magyarokkal kellett harczolni, hogy: »De sagittis Hungarorum libera nos Domine!« Féltek a magyarok nyilaitól és imádkoztak, hogy mentse meg az Isten őket attól. Egész Európa tanult a magyaroktól a harczászatban. Ott vannak huszáraink! A huszárok mindenütt a magyar nemzet uniformisát viselik. Hiszen tudományos alapon is

Digitized by Google

fejlesztette a hadsereget a magyar nemzet a multban.

A honvédelmi miniszter ur igen jól fogja tudni, hogy maga a trén-intézmény magyar találmány, hogy a magyar nemzet találta ki a fuvarosokkal való szállitást és honositotta azt meg. A külföldi irók is elismerik ezt a magyar nemzetről. Hogy lehet tehát a magyar nemzetet a hadseregtől elzárni? Kinek van kedve ott deutschul gajdolni? A közös hadseregben leszidják a magyart azért, mert magyar akar lenni és előrehaladása sincs biztositva. Puszta komédia ez! A 68-iki királyi rendelettel akartak ezen a lehetőség szerint segiteni. Felszólitják a tiszteket, hogy ki akar visszamenni. Ha én tiszt volnék, ha én a katonai pályán volnék, én sem akarnék visszamenni, mert tudom, hogy akkor azt bevennék a fekete könyvbe, hogy ez rebellis, vissza akar menni és ha nem is büntetnék meg most, de megbüntetnék később, a mennyiben főhadnagy vagy kapitány korában utját vágnák előmenetelének. Ezen igy nem lehet segiteni, mert ők katonai fegyelmi szempontból és szolgálati érdekből engedelmeskedni tartoznak. Mennyivel inkább tartoznának engedelmeskedni nagy nemzeti érdekből! Már pedig ez nemzeti érdek, ha azt parancsoljuk nekik, hogy idehaza fognak szolgálni a magyar ezredekben; tehát nem a lehetőség szerint, hanem mert igy rendeljük. Van a hadseregnek itten elég tisztje! Tessék ezeket a Csaszlauból jött tiszteket visszahelyezni, akár tetszik nekik, akár nem. A magyar tiszteket pedig helyezzék ide vissza! Majd beléjük plántáljuk ujra a magyar érzést, ha ott el is oltották bennük.

Mielőtt azonban ezen kérdésekről különkülön nyilatkoznám, keresem a kibontakozás lehetőségét, hivatkozva az imént felolvasott királyi esküre, annak különösen a végpasszusára, a melyben azt mondja a király, hogy a mit igazságosan a nemzet javára tehetünk, megteszszük. Itt van egy példa rá. Meg kell jelölni azt a módot, a melylyel helyreállitható a rend. A királyi eskü ugy szól, hogy mindazt megteszi, a mit igazságosnak, dicsőségesnek tart. Ha az 1867: XII. t.-cz. 11. és a többi szakaszaiban nem volna expressis verbis beczikkelyezve, hogy van magyar hadsereg, akkor talán nem volna igazságos a magyar nemzetnek ez az óhajtása; vagy hogyha pl. nem kivánnák ezt a nemzet szélesebb rétegeiben, akkor sem volna igazságos; vagy hogyha csak a függetlenségi párt kivánná, mint a hogy lehetett ő Felségének a hiedelme, akkor rá lehetne huzni azt, hogy nem igazságos és nem szolgál a nemzet javára. De a dolog nem ugy áll és hivatkozom arra, hogy az egész ország közvéleményét megérintette ez a nemzeti küzdelem oly célért, a melyet nem is mi tüztünk ki, mert hisz törvényben van lefektetve ehhez való jogunk. A miniszterelnök ur maga is megállapitja, hogy a nemzet szélesebb rétegei kivánják. Itt jártak ezrével a küldöttségek, ezrével feküsznek a kérvények a ház asztalán, a melyekből már igen sokat felolvasott Gabányi képviselőtársam és igy ezek nem ismeretlenek az uj képviselők előtt sem.

De a józan ész is diktálja, hogy a magyar hadseregnek nem lehet chinai nyelve, hanem csak magyar nyelve. Az állam berendezése maga követeli ezt. Gr. Apponyi Albert is fentartotta magának a cselekvési szabadságot a kormány-'párt kebelében akkor, a mikor e kérdés döntés alá került. Itt mondotta még ez előtt a megalkuvás előtt, hogy a magyar nyelv alkalmazása a magyar hadseregben égető kérdés és szükséglet. Ezt parancsolja a józan ész is; de nem akarják belátni, mindig későn tanulnak.

Nem most, a nemzeti közvélemény hatása alatt mondotta ezt Apponyi Albert, hanem mondotta már az 1889-iki véderővita alkalmával. Nem épen a magyar nyelv alkalmazása forgott kérdésben, hanem ugyancsak katonai kérdésekről volt szó. Mit mondott ebben az időben? Azt mondta: »A magyar tiszti nevelés követelménye mellőzhetlen korollárium a annak, hogy államiságunknak magyar nemzeti kultura felel meg, és hogy a nemzeti kulturának minden magyar ember tagja, hogy azon nem szabad rést ütni, hogy tehát intézményt, a mely a magyar államnak is intézménye, t. i. a közös hadsereget, nem szabad arra felhasználni és nem szabad annak nevében azon követelményekkel fellépni, hogy a kik abban műveltségük utján bizonyos fokozatot akarnak elérni, ne magyar, hanem más műveltség utján érjék el.«

Másutt ezeket mondja: »A magyar nemzetnek, mint minden életrevaló nemzetnek, egész politikai fejlődésében kisebb-nagyobb öntudatossággal egy politikai ideálja volt: önálló nemzeti államot alakitani e hazában, önálló nemzeti életet, és ennek az önálló nemzeti életnek egyik leglényegesebb ága: önálló, szorosan és kizárólagosan nemzeti kultura. A nemzeti kulturának, t. ház, az állam összes intézményeivel azok minden fokán találkoznia kell.«

És azt mondja más helyütt, — kihagyásokkal olvasom: A kulturának másnak, mint nemzeti kulturának nem szabad lennie, mert ha más kulturát követelünk, mint a magyart, akkor az az intézmény, a mely azon feltételekhez köti a fokozat elérését, ellentétben áll az állam kulturájával, az állam egyik leglényegesebb éltető erejével.

Tudják ezt a legelső politikusok, tudja azt oly nagy tekintély, mint gróf Apponyi Albert, valószinüleg a t. honvédelmi miniszter ur sem szeretné, ha a honvédségnél más nyelvet hoznának be szolgálati és vezényleti nyelvül. Ő ezt tudja és azt hiszem — később rá fogok térni a hadsereg czélszerüségi, harczászati, egységességi szempontjából bizonyos szakszerü fejtegetésekre, bár megtörtént dolgokról másoltam le — azt hiszem, ő is igazat fog adni nekem legalább magában, ha nem is nyilatkoznék, hogy nem

Digitized by Google

történnék az egység rovására, ha nem mindenütt németül vezényelnének.

Ha mindenki tudja, ha az állampolgárok akarják, a miniszterek nem bánják, mi indoka van annak más, ha igaz, hogy a király nem akarja, mint az, hogy a király Magyarország ellensége? Én nem hiszem, de ha igy áll, más következtetést ebből levonni nem lehet.

Hiszen maga a miniszterelnök ur mondotta, — ismétlem — hogy ez az óhaj az ország szélesebb rétegeiben tápot nyert. De a t. miniszterelnök ur nyilt levelet intézett ugrai választóihoz és ott már szakit az ő czélszerüségi indokaival, a melyeket itt e házban annyiszor hangoztatott, és magyar emberek lévén ott a választók tömegei, következőleg szól hozzájuk *(olvassa)*: »Azok az ujitások, melyeket felséges urunk, királyunk atyai szive a hadsereg körében engedélyezett, kell hogy örömet és megnyugvást keltsenek a lelkekben.« Tehát ime, a czélszerüségi szempont, a melyet előbb hirdetett, egy kicsit szükebbre szorul; már ő is örül az ujitásnak. »A nemzet régi hő vágya beteljesült — ime, elismeri, hogy a nemzetnek régi hő vágya — intézményekkel biztositjuk azt, hogy magyar tiszteket neveljünk a magyar csapatok számára.« Ime, a miniszterelnök ur már ennek örvend. »Már pedig mondják meg nekem, t. barátaim, — és itt jön egy szarvas okoskodás, egy felforditott okoskodás — mi fontosabb az országra és jobb a hadseregben szolgáló magyar fiura nézve: az-e, ha rechts um helyett jobbra átra kell megfordulnia, vagy az, ha a magyar legénység sorsa magyar tisztikar kezébe jut, ha fiainkat magyar tiszt vezeti a csaták hevébe, kinek kebelében magyar sziv dobog?«

Ime, mi ez? Akár innen is elmondhatná a t. miniszterelnök ur. Hiszen mi sem mondunk egyebet, de a mi jó a választók előtt, az legyen jó a törvényhozás másik faktora előtt is.

De a plusban benne van a minus. Mit jelent ez a kifejezés? Azt jelenti, hogy maga a miniszterelnök ur a nemzetnek régi hő vágyát felismerte.

Nem vagyunk tanácskozásképes számban jelen, kénytelen vagyok az elnök urat kérni, méltóztassék a képviselőket becsengetni.

Elnök: Méltóztassék a beszédet addig abbanhagyni.

Kubik Béla: Blaumontag van, hát a mamelukok nincsenek itt! *(Több képviselő bejön a terembe.)* Kérem hivatalosan megállapitani, hogy elegen vagyunk-e? *(Szőts Pál jegyző megszámlálja a jelenlevőket.)*

Elnök: Hivatalosan konstatálom, hogy a tanácskozásra megkivánt szám megvan.

Pap Zoltán: Mi nem vagyunk okai annak, hogy három óráig tart az ülés; önök az okai, önök inditványozták, mi belenyugodtunk. *(Zaj a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Hol van Podmaniczky? Ő kérte az ülések meghosszabbitását! *(Zaj. Elnök csenget. Felkiáltások a jobboldalon: Hol van a függetlenségi párt? Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi itt vagyunk! Egy hang jobbfelől: Négyen? Folytonos zaj.)* Mi nem alkotjuk a többséget, ha többséget fogunk alkotni, mi leszünk érte felelősek. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Pap Zoltán: Nemcsak azért nincsen itt az ellenzék, hanem azért, mert annak egyik tagja most munkában van, a többi pihen, másrészt pedig beszédem anyagát az ellenzék összes tagjaival állapitottam meg, ők tehát ismerik azt; hanem önöknek kell azt még megismerni. *(Derültség jobbfelől.)* Önöknek kell megtudni, hogy mit mondok. *(Zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! A miniszterelnök ur levelének előbb idézett passzusa azt jelenti, hogy ő is felismeri, hogy ez a nemzet óhajtása; de ez egyszersmind bevallása annak is, midőn örvend annak, hogy a király ő Felsége ennyit is engedélyezett, hogy — gróf Apponyi Albert felfogása értelmében — ez az egyik előfeltétele annak a kulturának, a melynek a magyar állami intézményekben helyet kell foglalni. Daczára azonban ezen korteslevélnek, egy állásfoglalás is ez és bizonyos csalafintasággal akarja megmagyarázni, hogy milyen lélekemelő dolog az, hogy mikor a magyar embert csatába viszik, a magyar legényt magyar tiszt vezérli. Csakhogy be kell ismernie azt is, hogyha ez nagy öröm, milyen nagy öröm az, hogyha az édes haza nyelvét hallja az a legény a csatában. Ambár a csatában nem igen vezényelnek, t. ház, ott inkább trombitálnak; csak hogyha a t. miniszterelnök ur ezeket a szimptomákat és vágyakat helyeseknek ismeri el és ennek kifejezést is ad, ebből nem következik más és a helyzet megoldása kézen fekszik abban a perczben, a mint ezt az igazságot a trón előtt is tolmácsolja és azt mondja, hogy: A mikor először vállalkoztam, hogy erős kézzel csinálok rendet, igy a nemzet el nem fogadott. Tévedtem tehát akkor. Tévedtem azonban másodszor is, a mikor azt hittem, hogy ezekkel a nemzeti vivmányokkal fogok rendet csinálhatni; harmadszor azonban nem fogok tévedni, mert ez a nemzet óhajtása, a békét megteremteni másként nem lehet, vonjuk vissza tehát a clopy-i hadiparancsot és léptessük életbe végre az 1867-iki törvényt! Ez ugy sem sok. Az ellenzék követelése amugy is szerény, a midőn nem akar mást, mint csak a meglévőt akarja életbe léptetni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Csakhogy, t, ház, a dolog nem igy áll, hanem ugy, hogy a magyar nemzet minden tiltakozása daczára, a magyar közjognak minden eltiltó szabályzata daczára igenis van egy harmadik tényező, a melylyel a miniszterelnök ur megbirkózni nem tud. Hanem azt állitom, hogy elkövetkezett az a pillanat, a melyet a miniszterelnök ur szombati beszédében magára nézve

Digitized by Google

kötelezőnek vallott, hogy el kell a helyét hagyni abban a perczben, a mikor azt látja, hogy a magyar érdekeket érvényesiteni nem tudja. Szóról-szóra idézem. Azt mondta a t. miniszterelnök ur *(olvassa)*: »Azt hiszem, az egyedüli helyes álláspont az, hogy mi az osztrák közjog fejtegetésébe nem bocsátkozunk, viszont a magyar közjogot illetőleg magunknak vindikáljuk a kizárólagos jogot, hogy a magyar közjogot a magyar törvények értelmében alkalmazzuk. És én biztositathatom a t. házat, hogy addig maradok ezen a helyen, a mig ennek az álláspontomnak gyakorlati érvényesitése akadályokba nem ütközik«.

Mi sem mondunk egyebet, t. ház, mint hogy azért akarjuk őt eltávolitani, mert ez az érvényesités akadályokba ütközik, tehát ő nem való oda. Ő teóriában ezt szintén elismeri és még sem akarja érvényesiteni. Ennek más konzekvenciája nem lehet, mint az, hogy neki is buknia kell és követnie kell elődei sorsát, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert akárhogy verekszünk, a magyar igényeket, a magyar jogokat e miatt a harmadik tényező miatt érvényesiteni nem képes. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rá kellene térnem most azokra a fejtegetésekre, a melyek a magyar nemzet óhajtásait képezik, a melyek szerint a magyar nyelv alkalmazandó a magyar hadseregben. Ennek üdvös következményeit természetesen bővebben kivánom kifejteni. Ugy látom azonban, hogy a t. ház türelme egy kissé fogytán van. Minthogy fejtegetéseim hosszura fognak nyulni, tiz percz szünetet kérek. *(Helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Pap Zoltán képviselő ur folytatja beszédét.

Pap Zoltán: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Az ugy a kölcsönös védelem szempontjából, mint nemzeti szempontból sokszor hangoztatott czélszerüségi kérdés nem vonatkozhatik másra, mint a hadsereg harczképességére, a harczképesség pedig béke idején nem, hanem csakis háboru esetén jöhet tekintetbe. A katonai hatalom tehát czélszerüségi szempontból ragaszkodik a német vezényszóhoz, a magyar közvélemény pedig épen czélszerüségi szempontból a magyar vezényszót követeli. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mostani vizsgálódásaim tárgyát tehát az képezi, hogy vajjon melyik álláspont tartható fenn magyar szempontból? Mert hisz világos a czélzat! Az osztrák hatalom nem is az ő nyelvéhez ragaszkodik, hanem egy magáévá tett nyelvhez, a mely reá nézve époly idegen, mint ránk nézve, mert osztrák nyelv nincs. Ragaszkodik pedig azért, hogy ez által a hatalmat a maga részére tartsa lekötve. A magyar nemzet ellenben ragaszkodik a magyar vezényszóhoz a magyar hadseregben azért, hogy ez által a hatalom birtokába jusson. Amott az a törekvés jogtalan, emitt ez jogos, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert nemcsak tradicióink, nemcsak az 1848-iki törvények, nemcsak a nemzetnek ezeréves alkotmánya és összes küzdelme igazolják ennek az állapotnak igazságosságát és jogosságát *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)* hanem az is igazolja ezt, hogy akkor, a midőn az 1867-iki törvényt elődeink megalkották, abban a paritás elvét lefektették és az állam függetlenségére a király esküt tett: ez által egyszersmind beigazolták azt, hogy a magyar nemzet részén áll a jog és igazság.

Nézzük csak, t. ház, hogy — ha a harczképesség csupán a háboru esetén jöhet tekintetbe, miképen vezényelnek háboruban? Az imént már jeleztem, de most tartozik tulajdonképen fejtegetésem tárgyai közé, hogy senki előtt sem kétséges, a ki katona volt és a ki a hadgyakorlatokat végigcsinálta, ha nem is volt háboruban, hogy bizony az olyan tumultus alkalmával, a midőn összekerül a két ellenséges sereg, a vezényszó a terepviszonyok folytán a trombita, és hogy ilyenkor se magyarul, se németül nem vezényelnek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Előfordulnak egyes esetek, — de ezek nem képezhetnek szabályt — a mikor bizony különösen az osztrák hadsereg tisztikara még ilyenkor is vezényelni akar. A 46-os bakáknál a szegedi gyalogezredben szolgáltam és hallottam annak idején, — a sajtó is megirta — hogy egy főhadnagy elkövette azt a baklövést, osztrák szempontból reglement-szerü eljárásával, hogy a mikor az ellenfél, t. i. a bosnyák bakák már az ő csapatára tüzeltek és ő harczállásba osztotta az ő csapatát: azért, mert a kommandó szavára nem ballábbal léptek ki a legények a tüzeléshez, akkor, a mikor már a golyók süvitettek feléjök, visszaparancsolta őket: »Herstellt!«, mert nem volt parádés a lépés. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ez megtörtént tény, a mint megtörtént az is, — és ez illusztrálja, hogy miképen vezetik az osztrák hadsereget, — hogy pár évvel ezelőtt a hadi iskolába bemenvén a hadsereg legfőbb parancsnoka, a midőn ott ilyen neveket látott, hogy: Johann Nagy, Joseph Kropacsek, stb. megütközéssel konstatálta: »Hier sehe ich keine Namen.«

Látjuk tehát, hogy »Namen«-ek kellenek a hadsereg részére, olyan Námenek, a melyek jellegzik egyszersmind az osztrák hadsereg osztrák voltát, a melyek egyszersmind a felsőbb köröknek biztositják a hadvezetést, mert nekik nem jó katonákra, nekik Námenekre van szükségük. Azt is a 46-os bakáktól hallottam, — épen közvetlenül az okkupátio után szolgáltam — a kik a bosnyák hadjáratban résztvettek, hogy Szerajevó bevételénél, a midőn ez a 46-ik ezred tüzben volt, az egyik kapitánynak a magyar vezényszava ez volt: »Elere, ketfes motyor! Isden segitsikivel, sag elere fijáim!« Ilyenkor jó ám a

Digitized by Google

magyar vezényszó, mikor a tüztől fél a katona, legyen az akár közlegény, akár tiszt. Épen ilyenkor kell a magyar vezényszó, mert az a szegény baka különösen háborús időben, mikor a póttartalékot is tüzbe viszik, nem képes még azokat a vezényszavakat sem megérteni. Ennélfogva épen harczászati, épen czélszerüségi szempontból — ellenkezőleg a miniszterelnök ur álláspontjával — kell a német szolgálati nyelvet kiküszöbölnünk. A honvédelmi miniszter ur, mint szakember, nem tagadhatja meg, hogy többet ér a magyar vezényleti nyelv, a magyar vezényszó a tüzben, mint akármilyen német vezénylet békében. A hadsereg ily körülmények között csak önmaga ellen cselekszik, ha mindig a régi czopfos rendszerhez ragaszkodik azért, mert abból hatalmi kérdést csinál. Azt mondják, hogy czélszerüségi szempontból és az egységesség okából kell ennek igy lenni. Én még akkor sem fogadnám el ezt a tant és teóriát, hogyha egységes volna ez a hadsereg és mindenütt egységes vezényleti nyelv volna a német, hanem a paritás alapján, tradicziónk és törvényeink alapján még akkor is ragaszkodnám ahhoz, hogy a magyar hadseregben más nyelv, mint a magyar nem alkalmazható. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azonban ma sem egységes az az egész hadsereg.

Hogyha Horvátországban horvát lehet a vezényleti nyelv a magyar honvédségnél és ez a kérdésnek egyik része, ha Magyarországon a magyar honvédség vezényleti nyelve a magyar lehet, ha a Landwehr vezényleti nyelve lehet a német, ha az u. n. közös hadseregben, a melyet a 67-ik évi törvény nem ismer, mert nálunk csak a magyar hadsereg van, mely az egész haderő kiegészitő része — lehet német a vezényleti nyelv, már igy is háromféle vezényleti nyelv van és igy egységességről szó sem lehet. Hogyha mi ezeket a jogokat érvényesithetjük is, még akkor nincsen meg mindenünk, akkor is én még tovább harczolok az önálló magyar hadseregért, mert ezt akarom birtokba venni, mivel ez engemet, mint a nemzet tagját megillet. Hiszen a vezényleti nyelv nem minden, mert a hadseregnek egységességét ez még nem adja meg. De még ez sincs meg, mint a példák mutatják, daczára. a hirdetett egységességnek, háromféle vezényleti nyelve van annak az összes hadseregnek. Már pedig ha pl. egy csapat valamelyik terepen nyugszik, akár oszlott az fel már a tüzben, akár csak tartalékot képez — ha egy bizonyos pont veszélyeztetve van, akkor csak azt nézik, hogy ki áll közelebb ahhoz a ponthoz, legyen az akár osztrák Landwähr, akár közös sereg, akár magyar honvéd, azt nézik, hogy melyik juthat előbb tüzbe, azt fogják odaküldeni, tekintet nélkül vezényleti nyelvére. Nem azt nézik, hogy mert az a generális németül tud, azért német csapatot kell odaküldeni, mint a melylyel a legczélszerübben lehetne operálni. Ez pedig nemcsak theoria — és itt szólok a t. honvédelmi miniszter urhoz, a ki talán nem czáfol meg, de ha nem jól tudom, ki fog igazitani.

Az egységességnek szerintem már régen befülyültek a kőszegi hadgyakorlaton, a midőn Say altábornagy vezénylete alatt a következő csapatok állottak egymás mellett: egy honvéd gyalog dandár, a melynek természetesen a vezényszava magyar volt, egy közös hadseregbeli gyalogdandár, ennek a vezénynyelve a német volt, egy honvédhuszár dandár, a mely kombinálva volt a 8. huszárezred egy alosztályából, a melynek vezénynyelve magyar volt és a 24. huszárezred egy alosztályából, mely két csapatból állott olykép, hogy az egyik csapatnak vezénynyelve a horvát, a másiké magyar volt. Ezekhez járult egy tüzérezred, mely isztriai olaszokból állott, a melynek vezzénynyelve a német. És ő Felsége a Say altábornagy vezénylete alatt álló ezen hadseregnek vitézségeért, a taktikai feladatnak helyes megoldásáért különös elismerését és dicséretét fejezte ki. Csak később tudódott ki, hiszen nem is lehetett másképen, hogy Say altábornagy az összes vezényszavakat magyarul adta ki. Még hozzáfüzte kedélyesen, midőn poharazás után mentek a gyakorlatra, hogy az Istennek sem beszélek németül. A dicséretet visszaszivni már nem lehetett, de ezen nyilatkozatáért Say altábornagyot nyugdijazták.

Hát ez azt bizonyitja, hogy nem szükséges a hadsereg egységéhez az, hogy német vezénynyelven vezényeltessék, hanem hogy magyarul is lehet egységesen vezényelni. Ha háromféle nyelvü ezredből összealkotott hadcsapatot lehetett magyar nyelven vezényelni, mennyivel inkább lehet egységesen vezényelni magyar nyelven, ha egynyelvü az a hadsereg, a mely vezényeltetik. Az egységesség különben megdőlt már a régi koalicziós háboru idejében is, mikor több nemzet egyesült és segitett Napoleont leverni az osztráknak. Igaz, hogy az osztrák magának tulajdonitotta ezt a győzelmet, de ez a koalició nélkül nem történhetett meg; pedig ott háromféle nyelven vezényeltek.

Az egységesség ennélfogva már itt is csorbát szenvedet és ez a tan itt is megtört.

A mi az egységességi és czélszerüségi szempontot illeti, a czél az, hogy a békét itt a parlamentben megkössük. Ez pedig nemzeti igényeink kielégitését követeli. Igy meglesz a béke, e nélkül soha. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A magyar vezényszó a magyar hadseregben nemzeti életünknek olyan kelléke, mint az embernek a levegő. E nélkül a harcz be nem fejezhető. A ki más politikát csinál, az nem magyar nemzeti politikát üz. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezzel a rendszerrel már egyszer szakitani kell. Nagyobb czélszerüségi szempont, hogy a czélszerüségi kérdésnél maradjak, nem is képzelhető magyar érdekből, mint épen a magyar vezényszó. De eltekintve ennek a nemzetiségi kérdést érintő vonatkozásától, a melyre

Digitized by Google

majd később még reátérek, ha mi államot alkottunk és kiváltunk az összes nemzetiségekből azért, hogy nemzetté alakuljunk, akkor ezt tettük azért, hogy a saját eszméinket saját gondolatunk szerint valósitsuk meg. De egy államnak kötelessége is arról gondoskodni, hogy védereje nemzeti és olyan legyen, hogy az állam biztonságát nyugodtan rábizhassa. Csak jobban bizhatom saját magamban, mint bérenczekben, zsoldosokban. A magyar fiukból összeállitott hadsereg jobban tudja megvédelmezni hazáját, mint az a hadsereg, a melynek szive, gondolkodása távol áll, teljesen idegen a magyar nemzet gondolatától. Hiszen statiszkailag is be lehet bizonyitani, hogy a mellett az álláspont mellett, hogy a német legyen a hadsereg nyelve, egyetlen támpont sem hozható fel.

Ha ezt a konglomerátumot nézzük, a mely Ausztria-Magyarország név alatt ismeretes a politikai életben, és ha ebben összeszámláljuk a különféle nemzetiségeket, látjuk, hogy túlsulyban van a magyar és nem a német. E szerint nemcsak a magyar hadseregben, de az összes hadseregben is nem a németnek, hanem a magyarnak kellene a vezényleti nyelvnek lenni. Ez a »monarchia« szerintem nincs meg, bár sokszor halljuk emlegetni, sőt a külfölddel elhitették és elhitetik most is napról-napra a képviseletben, hogy osztrák-magyar monarchia létezik, mert magyar képviselet nincs. Igaz, hogy Bismarck is azt emlitette annak idején, hogy monarchiával állunk szemben, de a sulypontot ő is Magyarországra helyezte.

A mai vitánál, t. ház, épen alkalomszerü, hogy mit hangoztattak 1848-ban Magyarországban Ausztriáról és ezzel bizonyithatom, hogy az állapotok e téren is csak rosszabbodtak, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* pedig erre mi okot és alkalmat nem szolgáltattunk.

Mikor 1848-ban taxative felsorolták a teendőket, a melyek véghezviendők a magyar állami életben, daczára annak, hogy a magyar törvényhozás teljesen függetlenitette magát Ausztriától, még sem támadt Ausztria ellen, bár elég oka lett volna állást foglalnia ellene. De tudjuk Kossuth misszióját, tudjuk az egész törvényhozás intézkedéseit, hogy maguk az 1848-iki törvényhozók voltak az elsők, a kik Ausztriában az alkotmány életbeléptetését követelték. Arról dikczióztak Ausztriában is, hogy miképen fogadják Kossuthot? Mikor kiküldték Lescinszky bécsi népőrségi parancsnokot, ez a következő proklamácziót bocsátotta ki *(olvassa)*:

»Bajtársak! Szives üdvözletet s testvéri kézszoritást hozok nektek a segitségünkre sietö testvéreinktől, a magyaroktól. A főparancsnokság részéről megbizva s bajtársaimtól felhiva, a magyar hadsereg erejét s hangulatát megvizsgálandó, a táborba mentem s mindent elkövettem, hogy megbizatásomnak pontosan megfeleljek. Miután ezen kérdésekben a legellenkezőbb hirek terjengenek, sőt sokak által a magyar hadsereg jelenléte a határszéleken kétségbe vonatik, tehát kötelességemnek érzem küldetésem eredményét veletek hiven és igazán közleni. A Parendorf, Köpcsény s Hainburg felé táborozó magyar sereg 30.000 emberből, 3000 lóból s 42 ágyuból áll. Ezen sereg egyáltalában a legjobban felfegyverkezve, erőteljes s a legjobb szellemtől áthatva, harczra készen áll határainknál, hogy velünk egyesülve szabadságunkat, ha vakmerő kezekkel érintetnék, utolsó csepp vérig megvédje. A vitéz sereg Bruckból Parndorfra vérző szivvel vonult vissza, mire azt egyedül a magyar országgyülés sürgető parancsa birhatá, mely az ausztriai határszélek átlépését, az ausztriai országgyülés vagy a bécsi községtanács felhivása után engedi meg. Bajtársak! Bizalommal viseltessünk ezen hős sereg iránt, mely egy igazságos Istentől — és pedig magyar Istentől — védve, nálánál sokkal nagyobbszámu ellenséget megvert és szétüzött s uj tanujelét adá annak, hogy nemcsak nagyszámu szolgasereg, hanem vitézség vivja ki a győzelmet. Éljenek vitéz magyar testvéreink.« *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Tessék megnézni a mai bécsi hangulatot. Ugy tesznek, mint Kara Musztafa idejében, noha nem szolgáltattunk mi okot 1848 óta arra, hogy a hangulat Ausztriában megváltozzék irányunkban. Én ezt nem veszem zokon, — hiszen hatalmi kérdések mozgatják Luegeréknek, meg Körberéknek is a lelkét — mert nem kivánhatom azt, hogy ha az Isten szivet nem adott, azt most emberi kéz reparálja. Épen ugy szivhiányban szenvednek azok az urak is, mint a hogy a gr. Tisza István urnak elfelejtett az Isten magyar szivet adni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha magyar szivet adott volna az Isten neki és ha a nemzet nevében jött volna, mert jöhetett volna, ha akart volna — hisz nem kellett neki ellentétes információkat adnia a koronának, mint a milyeneket adtak, meg vagyok győződve, Csáky, Wekerle, Apponyi stb. — nem kellett volna vállalkozni egy ilyen szerepre, a mely erejét túlhaladja, mert az igazság nem az ő részén, hanem a mi részünkön van. Mi megkivánhatjuk, hogy az Isten szivvel lássa el azokat az embereket, a kiknek nem adott már születésük alkalmával, de jó azt a magyar parlamentben ilyen formában hangoztatni, hogy akkor jó volt a magyar, a mikor segitségükre sietett és megmentette Ausztriát, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor nem bántottak bennünket, mert számitottak a segitségünkre, de a mikor látták, hogy minden hatalmi tényező a magyar ellen van, hogy a nemzet barát és testvér nélkül áll ebben a forgatagban, akkor a hálának legalább azt a jelét elvárhattuk volna az osztrákoktól, hogy ne bántsanak, hagyjanak nekünk békét. Mi nem kivánjuk támogatásukat, csak egyet kivánunk: hagyjanak békében, mert akkor meg fogunk küzdeni minden nehéz sorssal. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

De a czélszerüségi szempontot vizsgálva, a nemzet hadseregében a legnagyobb eredménye annak van, ha kedvvel szolgálnak a nemzet lakosai abban a hadseregben, a melyben különben szolgálniok kell. Nem mondok uj dolgot, a honvédelmi miniszter ur is szolgált a közös hadseregben, nagyon jól tudja, én is megtettem, nem tagadom, de ugy van, hogy a mikor az ember felebbvalóit szidja, annak üdvös eredménye nem lehet. Ennek tulajdonitható az, hogy az osztrák hadsereget annyiszor megverték, mert a katonák nem mentek kedvvel a háboruba. Össze kell forrasztani a hadsereget a nemzettel, mint a hogy maga az a kiküldött, a ki a magyar csapatoknak üzenetet vitt 1848-ban, elismerte, hogy egy nemzetével összeforrott erős hadsereg egy nagyobbszámu hadsereget is le tudott győzni. Ez egyik legértékesebb kelléke és tényezője annak. hogy a hadseregre rábizhassa az ember a trónnak és a hazának védelmét. *(Ugy van! a szélsőba!oldalon.)*

A hadsereg magyar volta a nemzetiségeket is észre téritené. A tanitó, — nem ugyan a mostani politikai rendszer szerint, a melyet a t. miniszterelnök ur hangoztatott, hogy idegen nyelven hirdessék a magyar állameszmét, hanem a mult közoktatási kormány alatt és én meg vagyok róla győződve, hogy a mostani közoktatási kormány alatt is, mert nincs okunk az ellenkezőjét hinni, — megtette, a mit megtehetett a saját hatáskörében; azonban a tanitó egy okos közoktatási magyar politika mellett is, megteszi a magáét és hirdeti a fiuknak előadásokban, ünnepélyek rendezése alkalmával, a történelem idézésénél, hazafias dalok betanitásánál, hogy magyarnak kell lenniök és a hazát meg kell védeniök. Épen mint a királyi leirat mondá. Hát az a fiu magába szedi ezeket az igéket egypár éven keresztül, azután haza megy az ő nemzetiségi társai közé. Megtanult ugy ahogy magyarul is, de nincsen reá kötelezve, hogy azt gyakorolja, talán a szellemi képessége sem olyan, és végre belép a közös hadseregbe. És ott látja, hogy az önkéntes urnak két évet kell szolgálni azért, mert nem tud németül. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Hisz az már megszünt!)* Megszünt törvényileg? Én szerintem nem szünt meg. Ismerek sok mindenfélét papiroson, a mi a valóságban nem ugy van. Engem, a kit szemből-szembe lekossuth-kutyázott a saját tisztje, nem lehet meggyőzni papiros igéretekkel, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* engem összeszidtak, lepiszkoltak és lecsuktak magyar voltomért. Szóval látja az a nemzetiségi suhancz, hogy nini, a tanár ur hazudott, hogy nemcsak nem kell magyarnak lenni, hanem ellenkezőleg, az önkéntes urat azért piszkolják le, mert magyar. Ezekből neveljük mi, t. ház, a nemzeti izgatókat. Kinevelik, kimüvelik a hadseregben és készen adják át a nemzetiségeknek az izgatókat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem teoriából vontam le ezeket a következéseket, hanem megmondom, hogy kitől tanultam. Egyik volt Zugsführeremtől. Békés katona volt, a ki elvégezte a teendőit és nem nézte volna ki senki sem belőle, a mit később megtudtam, hogy hat-hat hónapig két izben is ült államfogházban azóta, a mióta a katonaságból kikerült. Mindig kutattam, hogy nem-e az én Zugsführerem, az, a kit most is elitéltek Kolozsvárott. Pedig nem hittem róla, mert nem is volt olyan szellemi képességekkel megáldva. Később, évek multán, husz esztendő után, most tavaszszal, lemegyek Szegedre a Kossuth-szobor leleplezési ünnepélyre, és egypár szót szóltam szegedi ismerőseimnek, a kikkel szolgáltam. Mind ismerem a fiukat, és a mikor beszédemet bevégeztem, jött felém egy vörösképü ember és nagyon örvendett, hogy engem láthat. Mindig gondolta, igy szólt, hogy belőlem lesz valami, és örömmel üdvözölte bennem a nagyságos urat, pedig katonakoromban egy kissé másként beszélt az emberrel. Örvend, hogy ismét találkozunk, mert megjegyzendő, iskolatársak is voltunk gyermekkorunkban. Hát én azt feleltem, nagyon szép, örvendek én is. Hanem aztán kezdtem szidni, hogy te vagy az a nemzetiségi igazgató! hogy lehetett belőled ilyen ember? Erre azt felelte, hogy ugy lehetett, hogy nem emlékszel-e, hogy leszidtak minket azért, hogy magyarok vagyunk? Engem pedig most megjutalmaznak az ellenkezőért és keresek azzal, hogy nem vagyok magyar érzelmü ember. Pedig szivesen lennék az. De a mikor láthatta a nagyságos ur ugyanakkor, a mikor együtt szolgáltunk, hogy nekünk csak egy parancsolt, a kard, az pedig idegen kézben van, akkor hiába beszélünk magyarságról, mert nekünk nemcsak hogy nem kell a magyar állameszmét megvédelmezni, de sőt, hogyha az ellenkezőt cselekedjük, még meg is jutalmaznak érte. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Hát, engedelmet kérek, magyar politikusnak még magyaráznom sem kell azt, mit hiszek arról, a ki elzárkózik attól, hogy ezt az állapotot megszünteti. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Akármilyen mumusokat hoznak ide, én belenyugodni ebbe az állapotba nem tudok; én nem félek semmitől, ennek a megváltozását óhajtom és küzdök azért, a mig ez meg nem lesz. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A Wekerle-kormány alatt — melynek visszatértét magam is óhajtottam — egy nagy állami gondolat nyilvánult abban az érvelésben, hogy be kell hozni az állami anyakönyvvezetést már csak azért is, hogy az anyakönyvvezetőnek háromszinü szalagján is lássa a nemzetiségi polgár, hogy a szentséget is az állam kezéből kapja. Ebben volt valami nagy, valami magasztos konczepczió. Nem vitatom most azt, helyes-e az az álláspont, hogy az állam ez által az egyén lelkiismeretszabadságába tolakodik be; most csak azt mondom, tessék egyenlő mértékkel mérni, tessék ezt a nagy, magasztos gondolatot a hadseregben is keresztülvinni, mert ott többet

Digitized by Google

érünk el vele, mint az állami anyakönyvvezetőknél. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Az imént mondottam, hogy hiszek a királyi esküben. De mikor aláiratják a koronával az egységes magyar nemzeti állam kiépitését, de aztán ilyen politikát képviselnek: akkor meghazudtolják a királyi szót, mert a magyar nemzeti állam kiépitésének legfontosabb tényezője a magyar hadsereg kiépitése. Nem akarom elhinni, hogy a király egyrészt valótlant mond, másrészt makacskodik olyan dolgokban, a melyek tulajdonképen nem hozzá tartoznak. De én nem vonom be őt a vitába; én a kormányzatot vádolom, hogy nem világositja fel az egyes ténykedéseknél, hogy itt vagy amott van a hiba. Hogy ő Felsége trónjának érdekében áll, hogy az egységes magyar államot kiépitse, ehhez azt hiszem, nem kell külön magyarázat. El fog következni az idő, a mikor minden ember eszére tér és belátja, hogy nem tartoznak milliók egy ember kényuraságát türni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De mikor a királyok alkonyát a messze jövőben látjuk, akkor ne siettessük azt, hogy minálunk erősödjék meg leghamarább ez a meggyőződés. Ezzel a politikával önök kényszeritenek bennünket, hogy ne legyünk lojálisak, mert a nemzet akaratával ellentétbe helyezik a király akaratát. Jó lesz tehát felvilágositani a koronát, hogy a trón legbiztosabb támasza a népek szeretete és nem a kényuralom. Tessék szankcziót adni arra, a mit a nemzet akar! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, a magyar állam kiépitését magánál a fundamentumnál akarom kezdeni. Több javaslatot hallottunk a béke létrehozására. Az első napokban, mielőtt a miniszterelnök ur progammbeszédét előadta, ugy nézett ki a dolog, hogy bizalmas beszélgetés közben máris megállapodtak bizonyos módozatokban. Látjuk, hogy ez a jóakaratu törekvés pártunk egyes tagjai részéről csak arra volt alkalmas, hogy ezeket a tiszteletreméltó párttagokat meggyanusitsák. Pedig ez nem jelentett egyebet, — és ezt dokumentálni akarom itt — mint őszinte törekvést arra, hogy a parlamenti béke helyreálljon. Az urak nem kivánhatják azt ugy, mint mi. Hisz önöknek semmi dolguk sincsen, szépen ott ülnek, mig mi dolgozunk; nekünk tehát egyéni érdekünkben is áll, hogy mihamarább helyreálljon a parlamenti béke. De vagyunk olyan magyar emberek és fel tudjuk ugy fogni az ország érdekét, mint önök odaát; csakhogy a mi politikánk nem önző hatalmi kérdéseken fordul meg, hanem a nemzet jogai mellett állunk. Mi magunk lerongyolódunk, de a nemzet javára ki akarjuk a jogokat vívni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mégis ezek a pourparlerk azt mutatják, hogy őszinte a törekvés a parlamentben és azonkivül, hogy a békés kibontakozás lehetséges legyen. A miniszterelnök ur a ház nyilt ülésében azokra a kivánalmakra, a melyeket vele közöltek, azt felelte, hogy mindegyikre felelni sem képes, annál kevésbbé igérheti meg mindegyiknek a teljesitését, és ebben tökéletesen igaza is van. Ámde miért vettük mi fel a harczot? A magyar nyelvért. Ha hozza, megvan a parlamenti béke, ha nem hozza, nincsen. Azt hiszem, ezt a kérdést meg lehet oldani a nélkül, hogy a király magát dezavuálná. De ha ez mégsem lehetséges, t. miniszterelnök ur, akkor engem speczialiter — ámbár a legintranzigensebbek közé tartozom és ha majd mindenki megszünik harczolni, akkor engem még külön kell majd agyonütni — mondom, engem leszerelhet a miniszterelnök ur engedmények nélkül. Nem kérem sem a magyar nyelvet most, nem kérek semmi más rekompenzációt, csak egyet jelentsen ki a miniszterelnök ur, azt, hogy az eddigi politikai rendszer és a 67-es alap eddigi kezelése hibás volt.

Holló Lajos: Kössünk uj egyezséget!

Pap Zoltán: Vagy kössünk uj egyezséget, vagy pedig kezdjük előlről, kezdjük el a törvénynek olyan kezelését, a milyen szellemben azt 1867-ben megalkották. Tessék azt mondani, hogy a parlamenti reformot megcsináljuk és szakitunk az eddigi politikai rendszerrel, szóval ismerjék be a hibákat és kezdjük ujra a nemzeti állam kiépitését. Itt is lesznek marschrutáink, a melyeket a miniszterelnök urnak el kell fogadnia. Azt hiszem, hogy többé-kevésbbé neki is szándékában áll ezeknek a megvalósitása, mert hiszen minden politikának, akár magyar, akár osztrák legyen, egyik quintesszenciális kelléke, hogy annak főiránya minden egyes kormányzati ágazatban érvényesüljön. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Méltóztassék megcsinálni a parlamenti reformot, azt mondta Tóth János; Kossuth Ferencz pedig azt, hogy méltóztassék a nemzetet megkérdeztetni, hogy állja-e ezt a harczot? Én a kettőt összekötöm és azt mondom, méltóztassék megcsinálni a parlamenti reformot is és aztán nyomban kiirni az uj választásokat, daczára annak, hogy én ellentétes állásponton vagyok még ezzel a felfogással is, mert nekem nem kell megkérdezni a nemzetet, hogy mit mond a nemzet, azt én előre tudom magamra nézve.

De belemegyek a béke kedvéért; csak ismerjék el, hogy más politikát, expressis verbis magyar nemzeti politikát kivánnak követni. Nekem nem kell engedmény, engem ezzel leszerelhet. Hanem a miniszterelnök ur e tekintetben már nyilatkozott, és pedig olyanformán, hogy maga Kossuth Ferencz pártvezérem is, — a ki, mint tudjuk, nagyon is hajlandó a leszerelésre, azaz hajlandó békét kötni, de a ki a nemzeti jogok mellett ép oly sziklaszilárdan áll, mint bármelyikünk, csak taktikai kérdésben váltunk el s hagyott nekünk szabad kezet a párt — még

Digitized by Google

ő is, a ki pedig keresve-kereste azt a szót, azt a lehetőséget, a melynél fogva a békét megkötheese, ő is kénytelen volt kijelenteni, hogy nincs megelégedve a miniszterelnök urnak programmnyilatkozatával, pedig már előzetes megbeszélések alapján készültek ezen felszólalások.

Hanem a miniszterelnök ur — ismerem az ő tulajdonságait — hajlékony, mint a nád. Ha egyszer képes erre, képes a másikra is. Ne azt mondja a miniszterelnök ur, a mit ennél a kérdésnél Kossuth Ferencznek mondott, hogy a választási eljárásnál, a választókerületek beosztásánál és a szavazati jognak kiterjesztésénél mutatkozó »legélesebb ellentéteket« fogják elsimitani, hanem mondja meg azt, hogy mindent elkövet, a mi elkövethető ebben a kérdésben. Ne a legélesebb ellentéteket simitsa el, hanem tegyen meg mindent, a mi megtehető, mert ha csak a legélesebb ellentéteket simitja el, félő, hogy a parlamenti és a választási reform behozatalánál az éles ellentéteket az ellenzék leszerelésére irányuló szándékkal fogják elsimitani. Ebből pedig nem kérünk; elég bajunk van a régi állapottal is, még sulyosabb állapot teremtését nem óhajtjuk.

A t. miniszterelnök ur szombati beszédében szemére vetette az ellenzéknek azt, hogy saját akaratunkat akarjuk a többség akaratára ráoktrojálni, de nincs igazunk, mert hiszen tiszta választások folytán jött össze ez a parlament, s a Széll által vezetett képviselőválasztások alkalmával a nemzet megkérdeztetvén, az e ház többségének adott igazat. Ha mi kormányozni akarunk, — igy szólt — akkor nyerjük el a többséget; mindaddig, mig többséget szerezni nem tudunk, nincs jogunk a mi véleményünket a többségre ráerőszakolni. Hát a t. miniszterelnök urnak azért nincs igaza s azért nem igazságos e kijelentésében, mert erre a kérdésre nézve, különösen pedig a chlopy-i parancsra nézve nem kérdeztetett meg a nemzet. A nemzet nem tudta, hogy ilyen hallatlan politikával fognak a magyar parlamentben előállani, de másrészt nem volt igazságos e kijelentés azért sem, mert tudnia kell a miniszterelnök urnak, — mint a hogy tudja is — hogy a mai választási rendszerrel olyan többséget hozhat magának össze annál és bármilyen kérdésnél, a milyen többséget akar. Én többre vállalkozom. Ha türnék az experimentációkat ezen magasztos kérdések, én vállalkoznám arra, — ez a meggyőződésem nekem, a ki pedig hetenkint megfordulok a vidéken és az ország nagyon sok helyén utazom — én vállalkoznám arra, szilárd meggyőződésemmel, hogy ha a megfelelő hatalmi eszközöket, pénzeszközöket, szuronyokat rendelkezésemre bocsátanák, — mint a hogy rendelkezésére állnak a t. miniszterelnök urnak — többséget hozok össze magyar emberekből arra, hogy menjünk be a Reichsrathba, mert ez Magyarországnak egyedüli üdvössége, *(Élénk ellenmondások a jobboldalon. Felkiáltások: Meggyanusitása a nemzetnek!)* s olyan szavazógépet kapnék, mint a milyent kapott ez a politikai irányzat. *(Mozgás és ellenmondások a jobboldalon.)* Sőt motiválni is tudnám ezt, plauzibilissé tudnám tenni, mert azt mondanám: Künn Ausztriában az utolsó falu is vagyonosodik, egy időre menjünk be mi is a Reichsrathba, akkor majd mindazon előnyöket, melyeket ma Ausztria utolsó községének lakosa is élvez, minden magyar ember is élvezni fogja, és majd ha megerősödünk, megint ki fogunk onnan jönni. *(Derültség a jobboldalon.)* Igenis hoznék én össze többséget, rendithetetlenebb és elvszilárdabb többséget, mint a milyennel ma szemben állunk. *(Mozgás a jobboldalon és felkiáltások: Hogy lehet ilyet mondani?!)* Ez igaz, csak az urak nem merik bevallani. *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Holló Lajos: Magyarország a Habsburgok lábainál hever!

Pap Zoltán: A miniszterelnök urnak azon emlitett reformokra vonatkozó nyilatkozataiból én csak a régi rendszer ujjáébredésére, teljes megcsontosodására tudok következtetést vonni. Engem ideális szempontok vezetnek és ezekből folyólag szilárd meggyőződésem, hogy ütött már a 12-dik óra, a mikor nemcsak a katonai kérdésekben — s itt első sorban a vezérleti és vezényleti nyelv kérdésében, — hanem más téren is segitségére kell sietnünk e nemzetnek, ha további hanyatlását meg akarjuk gátolni. E nemzetet a haladás utjára kell vinni. És hogy e nemzet arra kivánkozik, — legalább a katonai kérdések szempontjából, — azt a jelek kétségtelenül mutatják.

T. képviselőház! Nem ismerem tüzetesen a 48-as harczosok előbbeni akcióját; de azóta, mióta magam is tevékeny részese vagyok e párt küzdelmeinek, örömmel tapasztalom, hogy a nemzeti közvéleményt annyira felébreszteni még egyetlen egyszer sem sikerült, mint ma, — pedig ott voltak azelőtt a Janszky-hecczek és ott volt az a nagy véderővita is, a mikor a nemzet ujonczmegajánlási jogát illuzóriussá akarták tenni.

A nemzet ujjáébredésének egyik jele az uj pártalakulás is. Mindenki olvashatja, hogy zászlót bontott báró Bánffy Dezső és pedig egy olyan programm alapján, melynek egyik sarkalatos pontja a magyar vezényleti nyelv. Tudjuk, báró Bánffy Dezső is ült a hatalom polczán. A vele szemben küzdő ellenzék ugyanugy viselkedett, ugyanazon álláspontot foglalta el, mint ma, azonban akkor is épen olyan süket fülekre talált a hatalom kezelőinél, mint ma. És ime a sors szatirája, hogy báró Bánffy Dezsőnek a maga kárán kellett tanulnia és végre is ugyanazon ellenzékhez menni át, a mely őt kibuktatta.

A miniszterelnök ur bennünket sok mindennel ijesztget, igy a golyóval és akasztófával is. Már mondtam, hogy mi erre nem adunk semmit. Igaz ugyan, hogy ő ezt igy nyiltan nem

Digitized by Google

mondja ki, mert hiszen nem is volna lojális eljárás, ha személyes harczot üzne és azt mondaná, hogy boszut áll majd azon az ellenzéken, a mely az ő békés kormányzatát meg akarja akadályozni; de titokban kétségtelenül ez a szándéka. Nos hát, t. miniszterelnök ur, mi semmiféle ijesztgetéstől nem félünk. Előttünk a nemzet szent ügye lebeg. Mindenikünk odaadja akár mandátumát is, de a harczot fel nem adjuk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És azonkivül czélt sem ér a miniszterelnök ur erőszakos eljárásával, mert ha ez a nemzet nem is küld ide többséget azon elvek alapján, a melyeket mi magunkénak vallunk — a minthogy a mai választási rendszer mellett nem is küldhet — de egyet megtesz: s ez az, hogy meghagyja majd a magját ennek az ellenzéknek, s ha egyikünk-másikunk ki is bukik, azok, a kik bejönnek a házba, tovább fogják folytatni — most már pihent erővel — ezt a nagy nemzeti ellenállást. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Báró Bánffy Dezső is azt akarta, a mit a miniszterelnök ur utolsó remédiumként tartogat, hogy t. i. tönkreteszi az ellenzéket.

Báró Bánffy Dezső is ezt akarta, sőt meg is cselekedte, és a régi ellenzék számához képest mondhatjuk, hogy többé-kevésbbé tönkre is tette az ellenzéket; ezt nem is restellem bevallani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De mit használt vele magának? Az a tönkretett ellenzék jobban tönkretette őt, mint a hogyan erre számitani lehetett. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezzel nem lehet czélt érni, és ujra meg ujra csak oda lyukadunk ki, hogy csak a nemzeti vágyak és jogos igények kielégitésével lehet czélhoz jutni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Anomália az is, t. ház, hogy egyrészről hirdetjük, hogy joga van a nemzetnek az ország sorsának intézésébe beleszólni, de a mikor arra kerül a sor, akkor a nemzet képviselőinek a beleszólásra jogot nem adunk.

A közel 20 millió lakossal biró Magyarországon alig pár százezer választó van, de mondjuk, hogy van egy millió. Tehát 19 millió embernek semmi köze ahhoz, hogy mit csinálnak vele; 20 millió közül ezt csak egy millió határozza meg. Hiszen igy ki sem alakulhat a nemzeti akarat!

Holló Lajos: 248.000 választó szavazott rájuk, abból alakult ki a többség!

Pap Zoltán: Még mélyebben elszomoritó eredményekre jutunk azonban — feltéve, hogy a parlamenti reform szükségességét csakugyan komolyan belátja a t. miniszterelnök ur, — ha a választók kvalitását veszszük ezen ijesztő aránytalanság mellett is szemügyre. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Egy szabolcsi magyarnak pl., a ki több adót fizet, mint a havasi oláh, nincs választói joga, mig a havasi oláhnak van. Pedig nagy különbség van a között, hogyan élne azzal a joggal a szabolcsi magyar és hogyan él vele a havasi oláh. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az a szabolcsi magyar nagyon jól tudja, hogy kevés olyan magasztos pillanat van egyhangu életében, a melyben neki az ország ügyeinek intézésébe beleszólási jog adatik és azt a jogát képes is lenne az ország javára érvényesiteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Erre vonatkozólag egy példát fogok felhozni, ha talán még nem hallotta volna a t. miniszterelnök ur, a mely mindenesetre ösztönzésül fog szolgálni arra, hogy ezt az állapotot, akár megcsinálja a parlamenti reformot, akár nem, de mindenesetre még a választási reform megalkotása előtt szüntesse meg. *(Halljuk!)*

1896-ban Tordán képviselőjelölt voltam. E kerületnek akkor 900 választója volt, és vajjon kikből állt ez a 900 választó? Attól eltekintek, hogy 900 választó közé két század katonaságot rendeltek, hogy majdnem minden egyes választóra jutott egy katona. *(Derültség.)* De kikből állottak a választók? A tordai pecsenyesütők és pogácsások hajthatatlan 48-asok voltak a multban; azok ma is és azok között a t. miniszterelnök ur a maga politikája számára egyetlen egy embert sem tudna megnyerni. Ezt a multban is tudták. A körülfekvő községek szintén magyarok. Már most a következő beosztással éltek: a miniszterelnök ur nagyon jól tudja, hogy ki élt ezzel a beosztással. Tudván azt, hogy ha ezen magyar községeket oda csatolják Tordához, akkor itt soha életében szabadelvü párti képviselőt meg nem választanak, a közel fekvő községeket átcsatolták a 10 mértföldre lévő másik községhez, a toroczkói választókerülethez, ellenben átugorván ezen községeket, a hegyek között lakó vad mócz oláhokat hozták be a tordai szavazatok ellensulyozására. Lehet ezt talán a nemzetiségi kérdéssel is motiválni, hiszen talán helyes politika lenne az is, hogy ha keverjük a magyarral az oláhokat, mert különben a nemzetiségi képviselők bejönnének a parlamentbe. Hát hadd jőjjenek; én szivesen látom őket, legalább vége lesz ennek a kérdésnek és leszámolhatunk velük. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hanem nézzük meg annak a havasi oláhnak a választóképességét. Azok a szegény emberek az értelmiségnek oly alacsony fokán állanak, hogy a legnagyobb igazságtalanság az államtól ezeknek beleszólási jogát egyenranguvá tenni a müveltség magasabb fokán álló polgárokéval, a kik legalább azt mégis tudják, hogy mit cselekszenek. Ezekkel a szegény emberekkel sem a közigazgatás, sem egyéb más művelődési intézmény nem törődik, ezek csak annyit tudnak az időjárásból és a jegyzőjük figyelmeztetéséből, hogy most következik egy időpont, — három-öt évi időközökben — mikor Tordán meg szokták őket verni. *(Zaj jobbfelől.)* Tökéletesen helytállok mindenkivel szemben, hogy a miket elmondok, az mind igy van. Elszomoritó, égbekiáltó

Digitized by Google

állapotok ezek. Ezek a szegény emberek hegyvidéki lakók, favágásból, fák eladásából, deszkacsinálásból élnek, a mit, mint egyetlen piaczukra, Tordára szállitanak be. Képviselőválasztás után mindig betört fejjel mennek haza, megverik őket a tordaiak azért, mert a képviselőválasztásnál nem őket, hanem a kormánypártot segitik. Tehát, hogy ők meg ne verettessenek, ilyen előzetes mozgalmak alkalmával, midőn észreveszik, hogy a választás készül, elvándorolnak, széjjelmennek a hegyek közé. Már napokkal előbb elszöknek, mikor tudják, hogy holnap-holnapután már jönnek értük, otthagyják családjukat, hogy ne találják meg őket és elbujnak a szénakazalokba. Azért kellett az a két század katonaság, hogy hajtóvadászatot rendezzenek ezekre a szétugrott választókra, a kiket feltüzött szuronyokkal szoktak kipiszkálni a boglyából és magam láttam, mikor összekötözve szekéren vitték őket a választásra, minden szekéren egy-egy csendőr ült.

Baross Jusztin: Már el tetszett ezt mesélni!

Pap Zoltán: Igen, kérem, hiszen már kijelentettem, a gyorsirói jegyzetekben meg tetszik találni, hogy egy zárt ülés alkalmával már mulattattam vele a képviselő urakat . . .

Elnök *(csenget)*: Ilyen nyilatkozatokat ne tessék tenni. A képviselőknek nem képviselőtársaik mulattatására kell itt beszédeket mondani. *(Zaj.)*

Pap Zoltán: Engedelmet kérek, megtámad a képviselőtársam azért, hogy ezt már elmondottam a zárt ülésen. Szeretnék én a képviselő urtól egy olyan beszédet hallani, a melyet ő már itt elmondott. Ilyet azonban én nem fogok hallani. Már megmondtam, hogy a zárt ülésben elmondtam ezt. Én elhiszem, hogy fáj ez önöknek, hogy igy jön össze a többség, dehát ezeken az állapotokon változtatni kell.

Zboray Miklós: Trencsénben is igy vannak!

Baross Jusztin: Trencsénben okosabb emberek vannak! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Pap Zoltán: Azért mondom el most a nyilvánosság előtt, a mit már elmondtam a zárt ülésben, hogy tessék ellenőrizni a nyilvánosságnak, vajjon igazat mondok-e és lássa meg az ország és tudja meg a külföld is, ha ugyan odáig eljut a hire, hogy ilyen választók felett rendelkezik a többség. Azért kell önöknek olyan választó, a ki nem tud különbséget tenni szabadelvü párt, 48-as párt meg néppárt között, sőt még azt sem tudják, hogy mi az a képviselőség, a kiket öt évenkint behajtanak azzal, hogy császárválasztás lesz. Engedelmet kérek, hogy az ilyen szóljon bele a nemzet irányitásába és az ilyentől kérdezzük meg azt, hogy milyen politikát akarsz, rábizzuk mi annak eldöntését, a mit a miniszterelnök ur akar, a ki nekünk a szemünkbe vágja, hogy kérdezzük meg a nemzetet, — ettől kérdezzük meg, hogy kell-e neked chlopy-i parancs? Ezek az emberek csak azért vannak, hogy önök bejöhessenek minél nagyobb számban. Ezeket akarjuk megkérdezni, kellenek-e a nemzeti követelmények?

Ám szavazzon mindenki, a kire tetszik, de én nem adnék szavazatot az olyanoknak, a kik császárválasztásra mennek. Az ilyeneknek nem lehet szavazati jogot adni.

Sándor Pál: Azt el lehet bolonditani!

Lovászy Márton: Igen! Igen!

Pap Zoltán: Nem hallok egy szót sem. *(Elnök csenget.)* Ennél a kérdésnél ha időzni akarok egy kissé, kijelentem, hogy én az általános titkos szavazati jog mellett harczolok és azt kivánom. Ha komoly alapra akarjuk berendezni állami életünk működését, akkor fejlődésünk biztositására csakis ez lehetséges. Azonban az általános szavazatot sem óhajtanám kiterjeszteni a legszélsőbb mértékig. Mert nemcsak annak nem adnék szavazatot, a ki művelődési szempontból vele élni nem tud, hanem annak sem, a ki azt ellenem veszedelmesen tudná felhasználni. Pl. nem adnék szavazati jogot azoknak, a kiknek nincsen hazájuk, nem érzik a haza szükségét; ezeknek a haza sorsának intézésére befolyást nem biztositanék. Hiszen láttuk Budapesten, midőn mindenféle zászlókkal mentek, felirva azokon hasuk jelszavát, hogy kenyeret a népnek, de ugyanakkor azt orditották, hogy le a nemzeti jelvényekkel, le a nemzeti czafrangokkal. Hát ezeknek a hazátlan bitangoknak nem adnék szavazati jogot.

De a titkos szavazati jog mellett is harczolok, ámbár az államjogirók véleménye döntő e kérdésben, hogy a szavazati jog egy közmegbizatás, joguk van a többi állampolgároknak vizsgálni, hogy vajjon hazájuk érdekében élnek-e azzal a szavazati joggal. Azonban tovább nem megyek. Az ellenőrzési jogot befolyássá sülyedni nem engedném, mert Magyarországon a terroizmus, a befolyásolás sokkal tágabb térre talált, mint bármely más országban; tudjuk azt a mult választási rendszerből. Ennek következtében a választói jogot akként képzelem, hogy titkos, de községenkénti szavazás legyen. Mert a községenkénti nyilvános szavazás mellett még tágabb tere van a befolyásolási rendszernek, mint a mostani rendszernek; hiszen ott kéznél van a biró és a községi jegyző és jobban tudnak befolyásolni a nemzet érdekeinek hátrányára. Nem hiszem, hogy ekkor a nemzet akarata érvényesülne, hanem az önök befolyása. Azt lehet kivánni, hogy hagyjuk szabad akarata szerint szavazni a népet; de én egészen ellentétes fogalmat látok erre nézve az önök magaviseletében és ha megfordulok az önök kerületében, hallom, hogy önöket szidják ott, de mégis ha jön a választás, önökre szavaznak.

Ez az egyik része azoknak a választóknak, a kikből a többség összealakul. A másik része a nagy latifundiumokon helyet foglaló feles és munkás emberek, a kiknek, őszintén bevallom, itt mentségére sietek.

Digitized by Google

Ezeknek nem mindegy, kapnak-e télen vetőmagot, luczernát, szénát vagy szántáskor feles földet, vagy alkalmazzák-e majd őket. A latifundiumok birtokosai annyi szavazat felett rendelkeznek, a hány ember lakik a latifundiumukon.

Ezektől kérdezzük, hogy mily politikát akarnak? Nem akarhatnak mást, mint a latifundiumok tulajdonosai. *(Ellenmondás a jobbol dalon.)* Azokról pedig tudjuk, hogy mily politikát akarnak. Olyan politikát, mint 1848-ban: mikor az egész világ föleszmélt, mikor az emberiség minden atomját áthatotta a szabadság vágya, minden ember érezte, hogy az Isten képére és hasonlatosságára van teremtve, mikor a 48-iki Karok és Rendek taxative felsorolták az intézményeket, a melyek a magyar államban életbeléptetendők voltak, akkor az egyhangu megállapodás felment a felső táblához, az pedig elvetette és azt mondta, hogy meg kell kérdezni előbb a királyt.

Ezek véleményére adjak? Lehet azon vitatkozni, kell-e felsőtábla vagy nem. Minden polikai tudomány daczára nem tartom szükségesnek, de mondjuk, hogy szükséges. De ha befolynak az országgyülés képviselőházának is összealkotásába, akkor itt csak az urak dominálhatnak, de soha a nép meg nem nyilatkozhatik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Soha az ily müveletlen emberektől, a kik az országnak tekintélyes részét képezik, sem a latifundiumokon levő lakosoktól nem lehet megkérdezni, mert őszinte feleletet nem kapunk, mily politikát kövessünk.

Következnének a tisztviselők, a választók tömegének harmadik része. Sem a kormányok, sem a tisztviselők nem tudnak kibontakozni a régi balfogalomból; azt hiszik, hogy a tisztviselők a mindenkori kormány hivatalnokai, holott ez nem áll, nem a kormányok szolgálatában vannak, hanem az állam szolgálatában. És ilyformán joguk van véleményt nyilvánitani az általános politikai irányitásra nézve, mint a mily joga van bármely szabad foglalkozást üző egyesnek a társadalom bármely rétegében. Ha ezek egyszer öntudatra ébrednének, jó volna. Sajnos, Magyarországon nagyon hosszu ideig kell erre várni. De ha látják, hogy ime egyik kormány megbukott, jött a másik, pár hét mulva a harmadik, ezek csak mulandó személyek, de az állam örökkévaló, és ők az állam szolgálatában állnak, talán mégis fel fognak emelkedni. De most nem emelkedhetnek, mert nincs szolgálati pragmatikájuk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szolgálati pragmatika létesitése is tartoznék feladatai közé a kormánynak, a mely sietett a fizetési javaslatot visszavonni, de nem sietett kijelenteni, hogy ennek fejében megadja a pénzbe nem kerülő pragmatikát. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Addig pedig a mindenkori kormányok engedelmes többséggel fognak rendelkezni a tisztviselői karban, a hol a szabad megnyilatkozás csak kivételt fog képezni, de nem szabályt. Jönnek azután a trafikosok, a tőzsdések, ott vannak a kontingensesek, a bérlők, a szeszgyárosok, meg nem tudom mily részei a társadalomnak, a kiket szintén meg kell kérdezni, hogy mit akarnak.

Holló Lajos: Gyárosok, konzervgyárosok!

Pap Zoltán: Ezektől nem várhatunk őszinte feleletet.

Van egy ötödik része a választóknak, a kik hivatalnokok akarnak lenni, pedig ha a kormány ellen szavaznak, soha hivatalt, pozicziót nem kapnak. Vannak, a kik kitüntetést akarnak kapni. Ezektől kérdezzük, hogy mit akarnak? Hivatalt akarnak és azt akarják, a mit az, a ki a hivatalt adja nekik. Mit bánja ő a nemzeti vágyat, azt már elölték belőle. Akárhányszor kérdezzük meg a mostani választási rendszer mellett a nemzetet, többé-kevésbbé változó számarányban, egy-kettő le-fel, mindig ilyen arányban fogunk bejönni a parlamentbe, mert öt része ezeknek a választóknak a kormány közvetlen hatalma alatt áll és csak egy rész az, a mely szabadon megnyilatkozik, az a becsületes független magyar paraszt, a ki azt mondja, hogy neki nem parancsol senki és a ki nem ad senkire semmit. Ugyanezt a szavazatot, ugyanezt a számu többséget megkapják mindenkor. No tessék tehát azt mondani, hogy kérdezzük meg a nemzetet, mert ez a mostani rendszer mellett nem ad más feleletet, mint a mit eddig adott. Mesterségesen összetákolt többség az, nem pedig a nemzet akarata, a mi itt összegyült.

A képviselőválasztásoknál követett eljárás is csak fél rendszabály. Hiszen láttuk az 1901. évi képviselőválasztásoknál, hogy curiai tanácsoknak felfogása szerint dőlt el az, hogy ki maradjon képviselő, kinek a választását semmisitsék meg. Ez nem vád a biróság ellen, ellenkezőleg e törvény rossz voltát igazolja, hogy lehet magyarázni igy, lehet magyarázni ugy, olyan, mint legtöbb közjogi törvényünk.

De a miniszterelnök urnak szándékai nem is őszinték. Azt mondja, hogy a békés kibontakozást akarja és a törvényenkivüli állapot megszüntetését czélozza és a mikor ezt hirdeti, semmi törekvést nem mutat arra nézve, hogy ezt tényleg el is érje; nem a költségvetést terjeszti ide, hanem a katonai javaslatokat. Mintha hallanók a szoldateszka rikácsoló hangját: adj magyar katonát, majd ha katonám lesz, akkor meg fogom engedni neked, hogy a saját érdekedben is tégy egy lépést. Engedelmet kérek, vagy az ország gazdasági állapota kivánja azt, hogy a törvényen kivüli állapot megszünjék, akkor tessék arra módot keresni; vagy tessék bevallani őszintén, hogy az osztráknak katona kell és ez a czélja a t. miniszterelnök urnak.

Erre az eljárásra, mikor igy állitják elő vörösposztóként a katonai kérdéseket, nem a magam szavaival fogok felelni, hanem felelek Apponyi Albertéivel, a ki a következőket mondotta a véderővita alkalmával az ilyen eljárásra

Digitized by Google

(olvassa): »Midőn azt láttam, hogy a magyar nemzeti igényekkel szemben, azokkal a legszerényebbekkel szemben, hogy az elméleti tisztivizsga magyar nyelven történjék és hogy erre teljes biztositék adassék, merev visszautasitással találkozunk: akkor t. ház, nem maradt egyéb hátra, mint kötelességem teljesitése; akkor azt kellett mondanom, hogy az ellenzék, a mely ily javaslattal szemben lerakja a fegyvert, nem volna méltó a nemzet becsülésére.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Követelik azt, hogy rajuk le a fegyvert most ilyen eljárás méllett, a mikor magában véve a jog is elég arra nézve, hogy harozoljunk és követeljük a nemzeti jogok érvényesitését, de mig egyrészt azt mondják, hogy bontakozzunk ki a törvényenkivüli állapotból, másrészt mielőtt kibontakoznánk, ideteszik a katonai javaslatokat, hogy tessék megszavazni: itt már kétszeres indok szól a mellett, hogy igenis ne adjuk fel a harczot.

De nagyon csalatkozik a miniszterelnök ur, ha azt hiszi, a mikor adósságot uzsorapénzzel akar törleszteni, a békés kibontakozás lehetőségéhez közelebb fog jutni. Ha sikerülne is neki megszavaztatni ezt a törvényjavaslatot, ha sikerülne is, mondjuk, még indemnitást is nyernie egypár hónapra, a dolgok akkor sem lennének elintézve. Nem pedig azért, mert a nemzet közvéleménye ma már megmozdult. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Minket még le lehet szerelni, t. képviselőház, de a nemzet közvéleményét már nem lehet. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ott van a jele annak, a mint már emlitettem, b. Bánffynak a zászlóbontásában, a melynek egyik sarkalatos pontja épen a nemzeti magyar hadsereg és a magyar hadseregben a magyar nyelvnek az alkalmazása.

Azt követeli-e tehát a politikai czélszerüség, hogy engedjük megszavaztatni e javaslatokat, azt követeli-e a politikai czélszerüség, hogy adjunk indemnitást a kormánynak egy pár hónapig, hogy kezelhesse az állam ügyeit és azután egy pár hónap mulva megint visszatérjenek az előbbi állapotok, pedig azt hiszem, hogy azoknak okvetetlenül vissza kell térniök. Vagy pedig azt követeli-e a politikai czélszerüség, hogy nyissuk meg a békés kibontakozás utját, hogy tegyük lehetővé a nemzet fejlődését az által, hogy a dolgoknak jelen okait szüntessük meg, elégitsük ki a nemzetet, hogy ujra ne ismétlődjék, mert a mint ismétlődött a multban, kétszeres erővel fog ismétlődni a jövőben. Ezzel mindannyian tisztában vagyunk és félrendszabályokkal csak rosszabb állapotokat teremtünk, mint az okok megszüntetésével. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Én a szőnyegen lévő törvényjavaslatot nem fogadom el a tárgyalás alapjául, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hanem azzal ellentétben egy elleninditványt, egy határozati javaslatot van szerencsém a t. háznak beterjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kijelentem előre a t. miniszterelnök urnak, hogy ebben a határozati javaslatban, ebben az elleninditványban én ez alkalommal nem követelem a magyar nyelv alkalmazását a magyar hadseregben. Ebben a határozati javaslatban nem követelem. Nem követelem pedig azért, mert a többiben benn van; *(Helyeslés és derültség a szélsőbaloldalon.)* alkalmam és módom lesz tehát azért harczolni. Ha azonban azokat a t. ház bölcsesége nem szavazná meg, ugy magamévá tettem a 9-es bizottság eredeti programmpontját, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* azokat foglaltam bele határozati javaslatomba és ezzel akarom kikopogtatni, hogy vajjon egészséges politikát hozott-e a t. miniszterelnök ur ebbe a parlamentbe magával, igen vagy nem? *(Halljuk!)* Mert, hogyha azt méltóztatnak hirdetni, hogy az ellenzék mit akar, miért nem szerel le, hiszen mennyi engedményt hozok én ide, ő Felségének királyi kegyes jószive ime mennyit engedett, a mint azt a választóihoz intézett levelében is hangoztatta a t. miniszterelnök ur, akkor tessék azt őszintén keresztül is vinni. Garancziákat és biztositékokat keresek arra nézve, hogy ez necsak üres szólam legyen, hanem, hogy lássam, hogy határozott akarata a miniszterelnök urnak az, hogy ezeket életbe is akarja léptetni, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert nem akarom kitenni sem magamat, sem az ellenzéket egy ujabb küzdelemnek. A mint láttuk a t. miniszterelnök ur előbbi nyilatkozatából, ő azt mondotta, hogy a czimer- és jelvénykérdéseket egységesen, közösen, vagy nem tudom hogyan, együttesen akarja megoldani. A programmpont pedig, a melyet a szabadelvü párt 9-es bizottsága a saját fejéből megteremtett, mert az nem a nemzetnek az akarata, arra az álláspontra helyezkedik, saját maga állapitotta azt meg, a hol azt mondja, hogy ezen kérdés közjogunknak megfelelőleg oldassék meg. Hát én is azt akarom, hogy az közjogunknak megfelelőleg legyen megoldva. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De ez nem az, a mit a t. miniszterelnök ur mond, ez nem egy együttes, egységes, közös jelvény, mert van magyar czimer, van magyar jelvény, van magyar zászló, de nincsen egységes, nincsen együttes ilyen, azt én nem ismerem. Mert ha meg is békülök azzal, hogy a t. miniszterelnök ur által idehozott u. n. engedményeket elfogadom a békés kibontakozásnak az alapjául, akkor sem vinném előbbre az ügyet, azért, mert mindjárt az első pontban akadály gördittetnék a megvalósitás elé, mert vagy kijátszanak bennünket, vagy pedig kénytelenek leszünk belemenni egy rosszabb állapotba, mint a milyenben most vagyunk. Hadd maradjon inkább itt örök gyalázatunkul a fekete-sárga zászló, hadd szidjanak minket, hogy ilyen állapotokat türünk, mintsem hogy szerződésszerüleg belemenjünk egy egysé-

Digitized by Google

ges vagy közös jelvénybe. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Majd annak idején határozati javaslatomat bővebben is meg fogom indokolni. Engedje meg a t. ház, hogy határozati javaslatomat most felolvassam. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

Ellenindítvány. Határozati javaslat. A képviselőház az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat elfogadása által sem látja a parlamenti rendet helyreállitottnak; pedig minden törekvését ide kell irányitania.

Ugyanazért utasitja a kormányt, hogy félreértetlen biztositékokkal álljon a ház elé mielőbb azzal, hogy:

1. A magyar hadseregnek, mint az összes hadsereg kiegészitő részének zászlója, czimere és egyéb jelvényei tisztán a magyar közjognak megfelelően rendeztetni fognak.

2. A katonai büntető eljárást mielőbb terjeszsze az országgyülés elé azzal, hogy a katonai birói szervezet a magyar honvédségnél érintetlenül hagyatik, a magyar hadseregnél, mint az összes hadsereg kiegészitő részénél pedig a szóbeliségre és nyilvánosságra alapitott eljárásnál a tárgyalási nyelv magyar.

3 A magyar hadsereg, mint az összes hadsereg kiegészitő részénél a szolgálati kötelezettség teljesitése körüli törvényes kedvezmények legfelsőbb foku eldöntése kizárólag a honvédelemügyi miniszterre bizatik és e kedvezmények odaitélése méltányos alapokra fektettetik.

4. Régi törvényeinkben is ismételten kifejezett kivánsága és senki által kétségbe nem vont jogos igénye a magyar nemzetnek, valamint a harczképesség lehető fokozása szempontjából eminens érdeke a hadseregnek is, hogy a magyar csapatok magyar tisztekkel láttassanak el és a nemzet fiai a hadsereg vezetésénél minden akadály nélkül érvényesüljenek. Ennélfogva:

a) az 1868. évi augusztus 11-én kelt királyi kézirat értelmében a nem magyar csapatoknál szolgáló magyar honos tisztek megkérdeztetésük mellőzésével magyar csapatokhoz helyeztessenek át;

b) a tisztképzés ügye azért fejlesztetik, hogy a magyar tisztek létszámában, bármely fegyvernemnél mutatkozó hiány fedezése s a magyar hadseregnek magyar tisztekkel való ellátása állandóan biztosittatik.

c) E czélból kizárólagosan állandóan magyar ifjak számára megfelelő alapitványi helyek alkottatnak, ezek kizárólag az ország területén helyeztetnek el.

d) Az ország területén uj tisztképző intézetek állíttatnak fel, melyek kizárólag a m. kir. honvédelmi miniszter fenhatósága alá osztatnak be.

e) Megfelelő módon annyi magyar ifjunak tisztté való kiképzése biztosittatik, hogy a magyar tisztek száma a hadsereg tisztikarának minden ágazatában azt a mértéket érje el, a mint csak lehetséges, a mely a magyar honos legénység számarányának megfelel.

f) A magyar hadseregnek, mint az összes hadsereg kiegészitő részének az ország területén elhelyezett s kizárólag magyar honos tisztek vezetése alatt álló tisztképző intézeteiben a tanterv akként módositttatik, hogy a tantárgyak túlnyomó, jelentékeny részének tan- és vizsgálati nyelve a magyar. Az ezen intézetekbe belépő magyar ifjak előmenetelét a tannyelv kettősége nem akadályozhatja. Az ezen intézetekben kiképzett ifjak a magyar nyelvet teljesen birják ugy, hogy megfelelő átmeneti idő után, a magyar nyelv tudása a tiszti kinevezés kötelező alapföltétele legyen.

5. A magyar csapatok összes hatóságai a magyar hatóságokkal magyarul levelezzenek.

6. A katonai épületek magyar fölirással láttatnak el.

7. A szolgálati idő két évre szállittatik.

8. A magyar hadsereg tagjai esküt tesznek a magyar alkotmányra.

9. Kölcsey Himnusza törvénybe iktattatik, a honvédelmi miniszter utasittatik, hogy rendeleti uton intézkedjék, miszerint mindazon alkalmakkor, mikor hivatalos zenét rendel a szolgálati utasitás, ez a Himnusz adassék elő.

10. A hadsereg vezér- és szolgálati nyelve az ország egyéb nagy érdekeit érintő fontos politikai okokból most nem érintetik, azonban az országgyülés törvényszerü befolyása, mint minden alkotmányos jogra, erre nézve is sértetlenül fennáll, s a mai állapotot a törvényhozás — a korona és az országgyülés együtt — megváltoztathatja. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ime ez a határozati javaslat nem egyéb, mint két toldással a kilenczes bizottság munkálata. Ámde erre a két toldásra támpontott nyujtott nekünk a miniszterelnök ur azzal, hogy a törvényhatóságok által emelt épületeken a fölirás magyar lehet, a kincstári épületeken pedig párhuzamosan magyar és német. Erre nézve azt kérdezte egyik képviselőtársunk, hogy Ausztriában is igy lesz-e, mert a paritás igy kivánja. Én Ausztria belügyeibe nem akarok avatkozni, irják föl, ha nekik ugy tetszik, khinai nyelven, de a magyar nyelvre vonatkozó toldattal el kellett látnom a kilenczes bizottság programmját.

A másik toldás Kölcsey Himnuszára vonatkozik. A magyar király kell, hogy hozzájáruljon a magyar Himnusz törvénybeiktatásához és nem kétlem, hogy a többség sem fog elzárkózni ettől.

Ime tehát, ezeket kérem én a béke fejében, daczára annak, hogy a legintranzigensebbek egyike voltam és vagyok, de a magyar nyelv érvényesitését lesz majd alkalmam máskor követelni. Most én a magam részéről elégnek tartok a béke feltétele gyanánt ennyit, de kijelentésem természetesen pártom többi tagját nem köti, sőt, a mennyiben azok az ellenindítványok kerülné-

Digitized by Google

nek szavazásra, a melyek a magyar nyelvet is követelik, természetesen azokat is megszavaznám.

A mikor magamévá tettem a kilenczes bizottság programmját, nem tettem egyebet, mint azt, hogy látni akartam, vajjon a kormány őszintén akarja-e ezeket az engedményeket, igen, vagy nem. Mert ezáltal az én pártom fedve van a közvélemény előtt, hogy ime, megkérdeztük a többséget, jól van, belenyugszunk ezekbe a pontokba, csak azt nem engedjük meg, hogy sulyosabb helyzetet teremtsünk a jövőre nézve.

Engedjék meg végül, hogy szabad forditásban az én harczom igazolásául Horátius egyik ódáját idézzem *(olvassa)*: »Az igaz és elvhű férfit sem a rosszakaratu csőcselék erőszakoskodása, sem a hatalmasok szigoru arcza nem tántoritja meg sziklaszilárd nézeteiben.« Azért ebben a küzdelemben egy perczig sem fogunk megtántorodni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk még egyszer a határozati javaslatot.)*

Elnök: A képviselő ur maga felolvasta. A házszabályok szerint majd akkor lesz ujra felolvasandó, a mikor szavazásra fog feltétetni, most ez nincs helyén.

Kérem a következő szónokot felhivni.

Rátkay László jegyző: Mukits Simon!

Mukits Simon: T. ház! Magam is olyan hosszan akarok a tárgyhoz szólni, mint előttem szólt t. képviselőtársam *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és barátom. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Ennélfogva kérem a t. képviselőházat, hogy beszédem elmondását holnapra halaszthassam. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Minthogy a képviselő ur kérelme a házszabályokban gyökerezik, javaslom, hogy a tárgyalást most ne folytassuk. *(Helyeslés.)*

Mielőtt a napirendre nézve tennék javaslatot, a kereskedelemügyi miniszter ur óhajt előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém törvényjavaslatot előterjeszteni kereskedelmi és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezéséről. (Irom. 431). *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Kérem ezt a törvényjavaslatot előzetes tárgyalás végett a közgazdasági és pénzügyi bizottságokhoz utasitani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Kérjük a törvényjavaslatnak felolvasását. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Nagyon kiváncsiak vagyunk rá!

Elnök: A törvényjavaslat ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közgazdasági és pénzügyi bizottságokhoz utasittatni.

T. ház! A háznak be kell jelentenem, hogy Daniel Gábor képviselő ur hozzám intézett levelében a képviselőház alelnöki tisztéről lemondott és az eddig belé helyezett bizalomért és iránta tanusitott támogatásért köszönetét nyilvánitja.

Rigó Ferencz: Kicsi neki ez a ház! *(Derültség a baloldalon. Felkiáltások: Halljuk a lemondó levelet!)*

Elnök: Kérem Szőts jegyző urat, sziveskedjék a lemondó levelet felolvasni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa)*: »Nagyméltóságu Elnök Ur! Kegyelmes Uram! A képviselőház alelnöki állásáról ezennel lemondok. Kérem ezt a t. ház tudomására hozni, mély köszönetem kifejezése mellett az irányomban tanusitott szives támogatásért és elnézésért. Budapest, 1903. november 23-án. Kiváló tisztelettel: Daniel Gábor.«

Elnök: Inditványozom, hogy a ház elismerése mellett vegye tudomásul ezen lemondást. *(Helyeslés.)* Az alelnöki állás betöltése iránt annak idején leszek bátor a háznak javaslatot tenni.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, a mely szerint ő cs. és kir. ap. Felsége a közösügyek tárgyalására az 1903. évre kiküldendő bizottságokat f. é. deczember 15-ére Bécsbe összehivni méltóztatott. A legfelsőbb királyi kézirat másolata fel fog olvastatni.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a királyi kéziratot)*.

Kubik Béla: Az imént felolvasott és a miniszterelnök ur által benyujtott legfelsőbb királyi kéziratnak kérem kinyomatását, szétosztását és annak idején napirendre való kitüzését. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem a t. házat, hogy a Kubik képviselő ur által imént előterjesztett inditványt ne méltóztassék elfogadni. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Miért ne?)* Ebben az esetben a korona egy olyan tény teljesitésére hivja fel a képviselőházat és az országgyülés mindkét házát, a mely törvényeinkben gyökerezik s a mely felett tanácskozásnak vagy vitatkozásnak a dolog természeténél fogva helye nincs. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Már hozzá sem szabad szólni!?

Hentaller Lajos: Sic volo, sic jubeo!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Valahányszor a delegáczió összehivása iránt a legfelsőbb királyi kézirat a háznak tudomására hozatott, a ház mindannyiszor a dolog természeténél fogva azt hódolattal tudomásul vette és a delegációt megválasztotta. Miután azt gondolom, hogy ennek napirendre tüzése egészen felesleges, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* a delegáczió megválasztásának napirendre tüzése iránt kell majd a háznak legközelebbi ülésén határoznia.

Ugron Gábor: T. ház! A ház elnöke előterjesztette ő Felségének leiratát, a melyet nagyon természetes, hogy hódoló tisztelettel fogadunk. Ezen leirat következtében a házra teendők háramolnak. Ezen teendők elvégzését a ház

Digitized by Google

csak a házszabályok értelmében teljesitheti. A házszabályok 200-ik §-a pedig azt mondja *(olvassa)*: »Oly inditványok, melyek nem törvény alkotását czélozzák, az osztályok vagy a bizottságok mellőzésével a ház által közvetlenül is tárgyalhatók.«

Kétségtelen, hogy ő Felségének leirata következtében a ház elnöke azt az inditványt teszi, hogy mi napot tüzzünk ki, a melyen a delegáczió tagjait megválasztjuk. Az a kérdés vettetett fel és ugy állittatott fel a miniszterelnök ur által, hogy ezt vita nélkül kell a háznak megtenni. Hát ez nem áll. *(Zaj a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Olyan nincs!

Ugron Gábor: Én magam nem egyszer, hanem többször ezen delegáczió összehivásáról szóló inditványhoz hozzászólottam, sőt irásbeli inditványt is adtam be. Irásbeli inditványom — emlékszem — egyszer az volt, hogy a ház utasitsa a delegácziót, hogy tárgyalásairól tegyen a háznak jelentést. Természetes, hogy a háznak törvényeink értelmében nincsen meg a joga, hogy a delegátusoknak utasitást adjon a maguk határozatai meghozatalára nézve. De mivel a delegáczió nem egyéb, mint az országgyülésnek egy bizottsága, a melyet kétharmad részben választ a képviselőház és egyharmad részben a főrendiház, mivel továbbá nem czélunk, nem is akaratunk, sőt türni sem fogjuk, hogy ez a bizottság több legyen, mint az országgyülésnek egy bizottsága: azért fenn kell, hogy tartsuk a háznak azon jogát, hogy a bizottság megválasztása előtt megszabja azon feltételeket, megszabja azon irányelveket, megszabja azon teendőket, melyek a bizottság és ő közte fenforognak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Egészen más az, ha azt szabja meg, hogy a delegáczió egyes tagjai mit csináljanak. Azt igenis megszabhatja és elhatározhatja, hogy az a bizottság, a melyet ő küld ki, tegyen neki jelentést a maga eljárásáról. Mert méltóztassék megengedni, t. ház, minden bizottság beterjeszti ide a maga véleményes jelentését és a bizottság eljárásáról ezen jelentés kapcsán a ház véleményt mondhat, a maga itéletét megalkothatja. Egyedül ez a bizottság volna az, vagyis a legfontosabb, a legjelentékenyebb bizottság, a mely a háznak ne adna jelentést, mert egy ilyen rossz gyakorlat ütötte fel a fejét és lett állandóvá, holott a háznak a delegácziókban történtekről hivatalos tudomása nem is lesz, nem is jön a háznak hivatalos tudomására az, a mi a delegácziókban történt, mert hiszen a delegáczió naplói az egyes képviselőknek sokszor csak hónapokkal a delegáczió tárgyalásai után küldetnek meg.

T. képviselőház! A ház kiküld egy bizottságot, vagy mondjuk az országgyülés kiküld egy bizottságot, azon bizottság megalkotásához a ház hozzájárul; de lehetetlen, hogy akként járuljon hozzá, hogy, miként egy eldobott követ, soha a kezébe ne tartsa és ne vegye. Nem hiszem, hogy ez czél lenne. De az sem lehetséges, hogy a ház ezen bizottság megválasztását egyszerüen azért, mert erre felszólittatik, egyszerüen azért, mert a törvény kötelezi, minden hozzászólás nélkül végrehajtsa. A háznak el kell határoznia, hogy ezen királyi leiratot tisztelettel fogadja és azt végre is fogja hajtani, valamint azt is, hogy ezt a határozatot mikor, mely időben fogja végrehajtani. De hát ennek nem az a módja, hogy az ülés utolsó idejében beterjesztessék, utolsó perczében elhatároztassék, hogy a választások mikor fognak megejtetni.

Nekünk hozzá kell szólanunk, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ez jogunk és kötelességünk, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* sőt engedelmet kérek: ha valamikor, ugy elmulaszthatatlan kötelességünk, hogy hozzászóljunk a delegáczió tagjainak megválasztása kérdéséhez akkor, a mikor az u. n. chlopyi-i hadiparancs *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az! Az!)* és az ezután elhangzott vélemények, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy van! Körber!)* némely katonáknak imitt-amott elhangzott nyilatkozatai ugy tüntetik fel a dolgot, mintha ez országban több hatalom volna; mintha Magyarországnak és Ausztriának törvényhozásán, a királyon és császáron kivül még volna itt tényező, a mely a maga nevében beszél, a mely a maga nevében tárgyal, a mely a maga nevében alkuszik, a maga nevében nem enged vagy a maga nevében minden hozzájárulást megtagad: és ez a hadsereg. Annak a hadseregnek költségvetését a delegácziókban állapitják meg, tehát nekünk fontolóra kell vennünk a delegáczió megválasztásának kérdését, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert azon bizonyos uraknak értésére kell hogy adjuk, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy ők nem urai az országnak, nem urai itt semminek; ők egyszerüen felfegyverzett szolgái az államnak, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* felfegyverzett hivatalnokok, a kik egészen speciális munka- és szakkörben arra vannak hivatva, hogy az országnak kül- és belbiztonságát, ha arra felszólittatnak, a maguk legjobb tudása, legjobb erkölcseik és vitézségük szerint megvédelmezzék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hogy ők itt Magyarország politikájába beleszóljanak; hogy abban ők valamit engedjenek vagy ne engedjenek; hogy valamihez hozzájáruljanak vagy valamit ne türjenek: no hát ez a nyelv, ez a szó, ez a hang nem járja, és ha az elkényeztetett szolgák magasabbra emelik fejüket, mint a mennyire az az alkotmány és törvény által meg van engedve, *(Mozgás jobbfelől. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* akkor nekünk kötelességünk, hogy azokra a fejekre rákoppintsunk *(Mozgás jobbfelől. Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és megtanitsuk őket, hogy oda vonuljanak vissza, a hol a törvényhozás hatalmi körüket kiszabta. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez az ok, a miért én tartozom kérni a t.

Digitized by Google

házat, hogy méltóztassék ő Felsége kegyes királyi kéziratát kinyomatni, kiosztatni és annak tárgyalását elrendelni. *(Mozgás és felkiáltások jobbfelől: És megobstruáltatni! Zaj. Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Annak tárgyalása rendjén majd meghozza a ház azon határozatát, hogy a delegációnak tagjait megválaszsza, ugy, a miként a törvény azt megkivánja, de én egy eszmecserének, a mely a delegációnak kiküldését megelőzi, szükségét látom. Ezen eszmecserének szükségességét a kormánynak semminő nyilatkozata nem rombolta le, sőt épen a kormány nyilatkozatai és a bekövetkezett események szükségessé teszik, hogy a magyar delegáczió jól ismerje a nemzet hangulatát és akként cselekedjék, a miként azt a magyar törvényhozás óhajtja és kivánja. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én megilletődve hallottam az ékesszólásnak ezen kitörését, de megvallom, nem tudom, mi köze van ez egész kirohanásnak a napirenden levő kérdéshez. *(Nagy mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Most egyszerüen arról van szó, hogy szükséges-e a delegációk összehivására vonatkozó legfelsőbb királyi kéziratot érdemleges vita tárgyává tenni, mielőtt a delegáczió megválasztatott. Ha a ház többsége abban a nézetben van, hogy szükséges, ugy természetesen a ház többségének megvan a joga arra, hogy a kinyomatást elrendelje és a napirendre tüzés iránt határozzon. Ha ellenben a ház többsége abban a meggyőződésben van, hogy itt a legfelsőbb királyi kézirat megvitatása szükségtelen, és hogy a ház a leghelyesebben és legczélszerübben akkor jár el, ha egyszerüen megválasztja a delegáczió tagjait: akkor nézetem szerint a háznak teljes joga van ezen inditványt mellőzni, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* és adandó alkalommal a házszabályok 202. §. alapján napirendre kitüzni a delegáczió megválasztását. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Nézetem szerint ez a czélszerü és helyes ut, és én kérem a t. házat, hogy erre a térre lépni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: T. ház! A házszabályokhoz akarok szólni! A t. miniszterelnök ur hivatkozik a 202. §-ra, a mely ekként hangzik *(Olvassa)*: »A ház napirendjének megállapitására vonatkozó elnöki előterjesztés vagy inditvány felett legfeljebb négy szónok meghallgatása után a ház egyszerü szavazással dönt.«

Gr. Tisza István miniszterelnök: Majd annak idején, nem ma!

B. Kaas Ivor: Épen azt akarom hangsulyozni, hogy a miniszterelnök ur erre a paragrafusra hivatkozott, pedig ez a paragrafus most nem is lehet tárgya a vitának, . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem is!

B. Kaas Ivor: . . . mert az elnök ur erről semmiféle inditványt nem tett. Ellenben a 200. §., a melyre Kubik Béla képviselő ur hivatkozott, azt mondja *(Olvassa)*: »Oly inditványok, melyek nem törvény alkotását czélozzák, az osztályok vagy bizottságok mellőzésével a ház által is közvetlenül tárgyalhatók.« Ez az eset forog most fenn.

Elnök: Egy tévedést akarok helyreigazitani. Tévedésben méltóztatik lenni. A minap is már egyszer mondtam, hogy ez a szakasz, a melyet Ugron Gábar képviselő ur felolvasott, azon inditványokra vonatkozik, melyek az inditványkönyvbe bevétetnek a 199., 200. és 201. §§-ok szerint. Ez tehát erre nem vonatkozhatik, ez csak azokra vonatkozhatik, a melyek önálló inditványok, a mint Ugron Gábor és más képviselők eljárása is akárhány esetben ezt igazolja.

Ugron Gábor: Ez is inditvány!

Elnök: Tessék az előzőt is elolvasni és meg fog róla győződni.

Ugron Gábor: Melyik az a paragrafus?

Elnök: Kérem, én még nem tettem meg a propoziciómat. A képviselő ur is a házszabályokhoz kiván nyilatkozni, most csak ezt igazitottam helyre. Majdha a képviselő ur befejezte, akkor fogok nyilatkozni.

B. Kaas Ivor: Én az elnök urat tisztelettel meghallgattam, ő azonban félbeszakitotta okoskodásomat. Én azt mondtam, hogy itt a miniszterelnök urnak egy előterjesztése fekszik, a melyhez ketten és többen is hozzászóltak és nem az elnök ur napirendi inditványa. A képviselő urak nem hagytak kibeszélni, azután következett belőle a konfuzió. Arra nézve áll a 206-ik vagy nem tudom melyik paragrafus, melyben a hozzászólás időhöz van kötve és miután ehhez a dologhoz, a mely, azt hiszem, igen fontos dolog, még többen akarnánk hozzászólani, mi pedig, én és ez a párt, a melyhez tartozom, még nem tanácskoztunk, nem határoztunk, tehát állást sem foglalhattunk ma, igy kérjük e tekintetben, a hozzászólók nevében kérem magam is, hogy a vitát holnapra méltóztassék halasztani, hogy ahhoz hozzászólhassunk. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem lehet!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Miről van itt szó? Felolvastatott egy legfelsőbb királyi kézirat és illetőleg az én átiratom, a mely azt a háznak tudomására hozza. A ház némely tagjának az a nézete, *(Mozgás balfelől)* hogy ezen legfelsőbb királyi kézirat érdemleges tanácskozás alá veendő s ezen czélból kinyomatandó és kiosztandó. Ha a ház többsége ebben a nézetben van, természetszerüleg annak eleget kell tenni. Ha azonban a ház többsége más nézetben van, akkor itt semmiféle intézkedésnek szüksége fenn nem forog. Már most a 203. §. világosan azt mondja, hogy a ház a napirend tárgyalására szánt időt megállapitja. Ez az idő megállapittatott és le is telt. Az vonatkozott a mai ülés napirendjére kitüzött törvényjavaslat tárgyalására. *(Ellenmondás balfelől.)* Minden olyan további eszmecserére, a mely szükséges a

Digitized by Google

végből, hogy a ház egy intézkedést megtehessen, arra azután nem vonatkozik ez a megállapitott idő. Azt épen akkor kell megtenni, a mikor letelt az az idő, a mely a napirend tárgyalására adatott és azt az intézkedést azután minden időbeli korlátozás nélkül a háznak meg kell tennie.

Tehát ismétlem, ebben a kérdésben, hogy kinyomassék és napirendre tüzessék-e a legfelsőbb királyi kézirat, vagy sem, ebben a kérdésben ma kell határoznia a háznak és ha a ház többsége ugy határoz, hogy ez megtörténjék, akkor el fog jönni az érdemleges megvitatás ideje is; ha azonban a többség ezt feleslegesnek látja, a mint hogy én kérem is a t. házat, hogy ezt ne méltóztassék kimondani, akkor ma egyszerüen semmiféle intézkedés nem történik, hanem valamelyik napon a t. elnök ur szives lesz javaslatot tenni aziránt, hogy a delegáczió megválasztása a következő ülés napirendjére tüzessék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Mielőtt én propoziciómat megtettem volna, a házszabályokhoz szót kért Kubik Béla t. képviselő ur. Én, mint ezelőtt három esztendővel tenni szerencsém volt és mint a legutóbbi két évben t. elődöm tette, azt akartam proponálni, hogy a ház hódoló tisztelettel vegye tudomásul a királyi leiratot és a választásnak napirendre tüzése iránt a legközelebbi napok egyikén fog az elnök előterjesztést tenni. Ez lett volna az én propozicióm, a mit most meg is teszek.

Holló Lajos: T. ház! Mint tudom, többen vannak felirva és a t. ház engedelmével én is hozzá akarok szólni, de mások is fel vannak jegyezve a kérdéshez. Mert abban tökéletesen igaza van a miniszterelnök urnak, hogy ha a többség abban a véleményben van, hogy a királyi leirat hódoló tisztelettel tudomásul vétessék és minden további intézkedés nélkül a választásra áttérjünk, ez akként fog megtörténni. De engedje meg, hogy ahhoz még hozzászólhassunk, mielőtt a választás megtörténnék és minthogy a házszabályok 203. §-a azt mondja, hogy a képviselőház tanácskozási és tárgyalási idejét . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: A napirend tárgyalására!

Holló Lajos: . . . a ház időről-időre állapitja meg, azt hiszem, hogy annál kevésbbé lehetséges a napirenden kivüli tárgyalásokat folytatni, ennek következtében a napirendre ki nem tüzött tárgyak tárgyalása eo ipso házszabályellenes.

Én ebben a kérdésben röviden el fogom mondani a mondanivalómat és két irányban teszek előterjesztést. Az egyik az, hogy tekintettel arra, miszerint az országgyülésnek és a képviselőháznak tudomása van arról, hogy azok a materiálék, a melyek kellenek a delegációk tárgyalásainak alapjául, nem készek, nincsen még meg az ezévi költségvetésnek a megállapitása sem, minek folytán már a mult évben a delegációk által megállapitott költségvetés sem lett a törvényhozás által elfogadva és beállitva a költségvetésbe, s ennek következtében már itt egy hézag állott elő. A másik az, hogy a delegációk mindaddig, mig az ujonczok a jövő évre megállapitva nincsenek, nem tárgyalhatja azoknak költségeit és nem állapithatja meg módozatait és feltételeit. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* E szerint tehát a képviselőház átsiklik ezen a kérdésen és a delegációk hatáskörébe akar utalni olyan kérdéseket, mint a meg nem szavazott ujonczok és a meg nem szavazott ujonczlétszám költségeinek megállapitása és megajánlása. Azt hiszem ennélfogva, hogy a delegációknak erre az időre való összehivásával szemben felterjesztést kell tenni a koronához, hogy a képviselőház a delegációk összehivását későbbi időre kivánja tenni s előbb az ujonczlétszám megállapitását és megszavazását kivánja.

A másik dolog, melyet előterjeszteni kivánok, és melyet már a delegációk előző tárgyalásainál szóvá tettem, a delegációban megválasztandó képviselőházi és főrendiházi tagok számaránya. A törvény tudiillik megállapitja hatvanban a delegáczionális tagok maximális számát és pedig ugy itt, mint Ausztriában; azonban a főrendiházi és képviselőházi tagok egymásközti számaránya törvény által nincs megállapitva. Ennek következtében az első és második delegáczió alkalmával hozattak képviselőházi határozatok és itt inditvány is tétetett, a melynek értelmében állapittatott meg az eddig szokásos számarány. Azt hiszem azonban, hogy ez nem örök érvényü s a képviselőháznak és országgyülésnek joga van évről-évre megállapitani azt a számarányt, a melyben képviselőket és főrendeket a delegációkba kiküld.

Nagy hiánya volt eddig a delegációknak és azok tárgyalásainak, hogy a főrendek létszáma az udvarral érintkezésben és összeköttetésben levő egyénekből választatván, az ő kiküldöttjei a képviselőháznak a pártok számaránya szerinti kiküldöttjeit nagy mértékben befolyásolták. Ennek következtében az udvari köröknek befolyása a delegációban túlzottan tapasztalható. Minthogy a főrendiházban az ellenzék nincs kellően képviselve és különösen az ellenzéki delegátusok nincsenek képviselve, a számarányt ennek következtében meg kell változtatni, az alsóháznak több képviselőt kell küldenie, hogy a képviselők közt viszont az ellenzék nagyobb számarányban vehessen részt. Ezért inditványt vagyok bátor beterjeszteni, a mely azt ajánlja, hogy a delegációba a képviselőház 50 tagot, a főrendiház pedig 10 tagot válaszszon.

Kérem ennek is tárgyalását a miniszterelnök beterjesztésével kapcsolatosan, és ajánlom inditványom elfogadását. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Rátkay László képviselő ur kért szót. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Holnap! Felkiáltások a jobboldalon:*

Digitized by Google

Nem lehet! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: 3 óra elmult!)

Kubik Béla: Holnap! Micsoda terrorizmus ez? Fertály négykor csak nem tárgyalunk! *(Zaj. Elnök csenget.)* Önök ülnek és hallgatnak itt, igy aztán nem csoda . . . *(Nagy zaj.)*

Rátkay László: T. képviselőház! Nem szükséges elmondanom, hogy a delegáczió választásának kérdésében a függetlenségi pártnak elvi álláspontja van, a melyhez a multban is ragaszkodott és a jövőben is ragaszkodik. Abból azonban, hogy mi nem veszünk részt a delegácziókban, nem következik az, hogy ne kisérjük figyelemmel működését és ne ellenőrizzük. Már pedig ha valamikor, most szükséges, hogy a kiküldendő delegáczió bizonyos tájékozást kapjon, ha nem is utasitást, mert hiszen az 1867 : XII. törvényczik értelmében a delegácziónak utasitást adni nem lehet. Lehetetlen, hogy a delegáczió meg ne győződjék, mielőtt megválasztatik, arról, hogy a háznak és a nemzetnek milyen a hangulata. Ha bármikor szükség volt erre, igenis, most szükséges ez.

Épen ezért most, midőn a miniszterelnök ur azt mondja, hogy ma lényeges kérdés nincs is itt szóban, mert ő csak egyszerüen bemutatta a királyi leiratot, csatlakozom Ugron Gábor kérelméhez és inditványához, hogy a leirat tárgyalásra kitüzessék, mert bizonyos mulasztás jött létre a delegáczió működésében, a melyet a jövőre tűrni nemcsak a függetlenségi pártnak, de az egész háznak méltóságával meg nem fér. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, t. képviselőház, az 1867 : XII. törvényczikk azt mondja, hogy a delegáczió által hozott határozatok többé a képviselőházban tárgyalás alá nem jönnek. De számszerüség tekintetében, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* vagyis annak tekintetében, a mit a delegáczió kiadásokban megszavazott, ebben a kérdésben a magyar országgyülésnek budgetjoga és hozzájárulási joga fen van tartva. Amint azonban most működik a delegáczió, t. képviselőház, — és itt a t. többségre mutatok, mert hiszen a delegáczió intézményét ő tartja fenn, — mondom, ez a t. többségnek budgetjogát a delegácziónak szemben lehetetlenné teszi. Mert tesz-e jelentést a delegáczió a képviselőháznak? Ugyebár nem. És valósággal megalázó a mód, a hogyan a képviselőház a delegáczió működéséről értesülést szerez. Hiszen méltóztassék csak a t. képviselőháznak figyelembe venni. Azt sem tudjuk, hogy a delegáczió határozatai, az eredetiek, hol vannak; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* valószinüleg Bécsben vannak elhelyezve. A delegáczió kiadásaiból jöttem erre reá, a mennyiben a nyomtatási költségeket Bécsben utalványozzák. Tehát azt sem tudjuk, hogy a delegáczió jegyzőkönyveinek eredeti példányai hol vannak. A képviselőház a delegáczió határozatairól csak nyomtatványok utján értesül, de ezek a nyomtatványok sem elnöki előterjesztéssel jönnek a ház elé, hanem egyszerüen a szolgák a kapu-bejárásnál osztják ki és a magyar szuverén országgyülés a szolgák utján értesül arról, hogy kiküldött delegácziója Bécsben, vagy Budapesten évekig mit végzett. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De nemcsak az a mód lealázó, a hogy a képviselőház a delegáczió működéséről értesült, hanem az a másik joga is, a melyet az 1867 : XII. törvényczikk a képviselőháznak fentartott, hogy tudniillik hozzászólhatunk a delegáczió által számszerüleg megállapitott tételekhez, sőt joga van a képviselőháznak meg is tagadni, hogy az a budgetbe beleilleszthessék, ez is egyszerüen elkallódik. Hiszen egyáltalában nem leszünk értesitve, hogy a delegáczió mit csinált, csak az év végén a pénzügyminiszter a budgetbe összességében számszerüleg beleteszi, hogy a közös kiadások mennyire mennek. T. képviselőház! Az országgyülést nemcsak megillető, de az országgyüléstől megkövetelhető ellenőrzési mód a delegáczióval és annak működésével szemben, ugy, a hogy az most gyakoroltatik, egyszerüen nevetséges. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De reá kell mutatnom — és épen ez az, a miért kérjük, hogy a királyi kézirat tárgyalásra legyen kitüzve, — azokra a visszaélésekre is, a melyek a delegáczió munkálkodása közben évek hosszu során át felmerültek. Hiszen a delegáczió nem egyéb, mint egyszerü bizottsága a háznak. Az 1867 : XII. törvényczikk megszabja a delegáczió külön jogait. És a gyakorlat folytán mi képződött? Ugyanaz, a mitől Deák Ferencz, az önök nagymestere félt; tudniillik valóságos czentrálparlamentet csináltak a delegácziókból. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hol van az megirva, hogy a delegácziók királyi trónbeszéddel lesznek megnyitva és mintegy királyi trónbeszéddel lesznek bezárva? Hol van az megirva, hogy, mig a magyar országgyülés megnyitásakor a király a külügyeket soha nem érinti, a delegácziók megnyitásakor mindig nyilatkozik a külügyi kérdésekről? Nem veszi-e észre a t. képviselőház, hogy egy tervszerü eljárás van itten és a király a külügyeket épen azért hozza a delegáczió elé, mert minket ő sem tekint egyébnek, mint korona-tartománygyülésnek, a mely elé a külügyek nem tartoznak? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen reá kell mutatnom, épen a delegáczió kérdésével összefüggőleg a t. miniszterelnök urnak programmbeszédére. A külügyekről egyetlenegy szót nem mondott a t. miniszterelnök ur, mintha ezt a magyar országgyülést oly kicsinynek, oly silánynak tekintené, a melylyel szemben neki, mint miniszterelnöknek, a mikor programmbeszédet ad, a külügyekhez semmi hozzászólása, semmi joga, mintha nem is érdemesitené őt arra, hogy előtte a külügyekről szóljon. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Száz és száz része volna még a delegáczió kérdésének, a miért magának a t. többségnek

Digitized by Google

kellene kérnie, hogy a királyi kézirat tárgyalásra legyen kitüzve, ha a t. többség figyelemmel kisérte a delegációk működését. Méltóztassék évek hosszu során át megnézni, hogy ezt a jelen helyzetet, a melyben most nyögünk, a mikor katonai kérdésekben nyelvünk meg van alázva, a mikor jelvényeink, czimerünk nem jutnak érvényre: mindezeket a kérdéseket a delegáczió készitette elő az ő lanyhaságával, az ő férfiatlanságával. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A delegációnak külügyi, hadügyi, pénzügyi albizottságai évenként előhozzák mindig a panaszokat, hogy nemzeti kérdésekben ugy a hadügyminiszter, mint a külügyminiszter folytonos visszaéléseket, mulasztásokat követ el, javitásokat kérnek, kérik a nemzet jogainak helyreállitását és mégis minden albizottsági jelentés azzal végződik, hogy ugyszólván kezet csókolnak a hadügyminiszternek, a külügyminiszternek s a legmélyebb köszönetet és hódolatot teszik a lábai elé. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mig, t. képviselőház, a delegációnak a működése ez lesz, a mig a t. ház ilyen felületesen bánik el a delegáczió intézményével, hogy az ellenzéknek méltányos óhajait is megtagadja, addig egyáltalában nem értem, minő okból tagadja meg a t. miniszterelnök ur a királyi kéziratnak napirendre tüzését. Hiszen épen abban, hogy az ellenzék a királyi kéziratot napirendre akarja tüzetni, épen ebben van a hódolat, t. miniszterelnök ur, mert méltányolja és érdemesnek tartja a királyi kézirat tartalmát arra, hogy azt tárgyalás alá vegye. És a t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy tessék egyszerüen az elnökre bizni, hogy mikorra javasolja a delegáczió választásának napirendre tüzését. De van még egy másik része is a dolognak. Sajnálom, ha tudtam volna, hogy erre a kérdésre készülnünk kell, akkor jobban belehatolhattunk volna a kérdés mélyébe. Mert mi ellenzékiek komolyabban veszszük a mi feladatainkat, mint a t. többség. *(Ellenmondás a jobboldalon. Felkiáltások: Látjuk!)*

Kubik Béla: Önök csak szavaznak!

Rátkay László: Majd leszek bátor a kérdésnek egynéhány oldalát felvetni és nagyon szivesen fogom venni, hogy ha a t. többség részéről engem valaki meg fog czáfolni. A t. többség ki akarja küldeni a delegációt, ugyebár azzal a szándékkal, hogy a delegáczió a jövő évi közös költségek felett határozzon. Hát méltóztatott-e már a t. többségnek a delegáczió folyó évre tett jelentését tudomásul venni? Méltóztatott-e már a delegációnak 1903. évre megállapitott kiadásait a költségvetésbe beilleszteni? Méltóztatott-e a t. többségnek azt a kötelességet, a mivel a delegációnak munkálkodásával szemben tartozik, mert hiszen nemcsak feltétlen bizalommal tartozunk annak, hanem mint magyar képviselők tartozunk azzal a kötelezettséggel is, hogy a delegációnak munkálkodását megnézzük, méltóztatott-e a t. többségnek ezen kötelezettséget teljesiteni? *(Felkiáltások a jobboldalon: Igen!)* Hát mikor hozott az országgyülés az elmult delegáczió munkálkodása felett határozatot? És, t. képviselőház, lehet-e a kiküldendő delegációnak azt a jogot adni, hogy határozzon közös költségek felett, a mikor az országgyülésnek még a folyó évre sincsen költségvetése és imdemnitása? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát nem nevetséges dolgok-e ezek, t. képviselőház? *(Felkiáltások a jobboldalon: Inkább szomoruak!)* Nem feje tetejére állitása-e ez a budget-jognak és a parlament ellenőrzési kötelezettségének? Van-e annak értelme, hogy a delegáczió határozzon majd az ujonczjutalék felett, az ujonczok mennyisége, az ágyuk kérdése stb. felett, mikor az országgyülés még a folyó évre sem állapitotta meg az ujonczlétszámot? *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)* Akármilyen nevetségesnek méltóztatik a t. többségnek ezeket a nagy közjogi kérdéseket tekinteni, mosolylyal ezeket a nagy közjogi kérdéseket lekicsinyiteni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én azt hiszem, t. képviselőház, hogy a t. miniszterelnök urnak, akkor, a mikor nem egyszerüen csak a bécsi meghagyásokat és parancsokat akarja teljesiteni, hanem mint magyar miniszterelnök figyelemmel volna a magyar képviselőháznak a dolgai, kötelezettségei és méltóságai iránt, magának a t. miniszterelnök urnak kellett volna azt az inditványt tenni, hogy a királyi kéziratot tárgyalásra tüzessük ki és osztassuk szét a képviselők között és nem egyszerüen azt mondani, a midőn ezen kérdésben indokolt kérelmet terjesztünk elő, hogy ezek vagy ékesszólások, vagy kirohanások. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi a t. miniszterelnök ur személyét vitáinkban sohasem bántottuk, mi elbiráljuk a t. miniszterelnök urnak a dolgait közjogilag és azokkal a tekintetekkel, a melyekkel mint politikai ellenfelek tartozunk egymásnak, de ha a t. miniszterelnök ur, különösen ebben a nagy kérdésben történt felszólalást ugy bélyegez, hogy kirohanás, akkor különösen indokolt ennek a pártnak részéről, a mely elvi ellentétben áll évtizedek óta a t. túloldallal, — ne vegye rossz néven a t. miniszterelnök ur — hogyha türelme megszakad. *(Derültség és zaj jobbfelől. Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: És akkor egyszerüen rá mutatunk, hogy ő kezdte! *(Zaj jobbfelől. Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László: Ne méltóztassanak rossz néven venni, hogy az ellenzék is abbahagyja azt a hangot, a melyen eddig vitáit vitte. A t. miniszterelnök ur sem veheti rossz néven, hogy igen sokszor hallván az ő beszédének modorát, azt mi is megtanuljuk és bekövetkezik az a magyar közmondás, hogy a milyen az adjon Isten, olyan a fogadj Isten. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj.)*

Digitized by Google

Elnök: Csendet kérek! Ne tessék a szónokot közbeszólásokkal zavarni!

Rátkay László: Csatlakozom Ugron Gábor képviselőtársam azon kérelméhez, hogy a királyi kézirat kinyomattassák és napirendre tüzessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. A vitát tehát bezárom.

Kubik Béla képviselő ur azon inditványára, hogy a delegációkat összehivó királyi kézirat kinyomattassék, szétosztassék és annak idején napirendre tüzessék, husz képviselő névszerinti szavazást kért. Valamint ugyanezen képviselők ezen szavazásnak a holnapi ülésben való megtartását kérik. Holló Lajos azon inditványára nézve, hogy a delegációkba a képviselőház 50 tagot, a főrendiház pedig 10 tagot válaszszon, szintén husznál több képviselő névszerinti szavazás elrendelését kéri. *(Mozgás jobbfelől.)*

Ugyanezen képviselő urak ezen szavazásnak is a holnapi napra való elhalasztását kérik. Ezeknek a kivánságoknak eleget kell tenni. Igy tehát a mai nap a tanácskozást nem folytatjuk. A legközelebbi ülés napirendjére vonatkozólag propozicióm a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* Mondja ki a ház, hogy a legközelebbi ülését folyó hó 24-én, kedden, d. e. 10 órakor tartja és annak napirendjére kitüzi a Kubik Béla képviselő ur inditványa feletti névszerinti szavazást, utána pedig a Holló Lajos képviselő ur inditványára kérelmezett névszerinti szavazást; a napirend folytatásául pedig azokat a tárgyakat, a melyek a mai ülésnek napirendjét képezték. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ezt határozatilag kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 35 perczkor.)

Digitized by Google

344. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 24-én, kedden,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A számvizsgáló-bizottság jelentésének bemutatása a képviselőház pénztárának az 1903. év első felére vonatkozó számadásáról. — A pénzügyminiszter benyujtja a brüsszeli konvenczióba való belépés folytán szükségessé vált intézkedésekről szóló törvényjavaslatot. — Névszerinti szavazás Kubik Bélának, továbbá Holló Lajosnak a mult ülésben tett inditványai felett. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 15 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Szőts Pál jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat gr. Teleki Sándor, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a november hó 23-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom gr. Wickenburg Márk képviselő levelét négyheti szabadságidő engedélyezése iránt.

A ház a kért szabadságot megadja.

Bemutatom Kolozs vármegye és Nagyvárad város közönségének feliratait, a nemzeti követelményeknek a hadseregben való érvényesitése iránt;

Vas vármegye közönségének feliratát és a nyiregyházi népgyülésnek Bencs László képviselő által beadott kérvényét, Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala érdekében;

Csongrád vármegye közönségének három rendbeli feliratát, a tüdővész terjedésének megátlása, a vidéki városok vizvezetéke és csatornázása és a választói jog reformja tárgyában;

Vas vármegye közönségének feliratát az iránt, hogy az állami adó kezelésétől a községi jegyzők felmentessenek; végül

Torda-Aranyos vármegye közönségének feliratát, a boritaladó leszállitása és a házi fogyasztás adómentesitése végett.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom a számvizsgáló-bizottság jelentését, a képviselőház pénztárának az 1903. év első felére vonatkozó számadásáról. (Irom. 434).

Kinyomatik, a ház tagjai közt szétosztatik és annak idején napirendre fog tüzetni.

Ugron Gábor: T. ház!

Elnök: Mihez kiván szólani a képviselő ur?

Ugron Gábor: Az irományok előterjesztéséhez. A házszabályok 197. §-a következőleg rendelkezik: »A jegyzőkönyv hitelesitése után az elnök a beérkezett előterjesztéseket és hivatalos beadványokat tartalmuk rövid megemlitésével bemutatja.« A házszabályok meghatározzák, hogy a beadványokat, legyenek azok magánbeadványok, vagy hivatalos beadványok, az elnöknek mily időben és mily alkalomkor kell előterjeszteni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tegnap az ülés végén előterjesztetett a ház alelnökének lemondása és előterjesztetett a miniszterelnöknek egy átirata, a melyhez kapcsolva volt ő Felségének egy leirata. Ezek a beadványok mind hivatalos beadványokat képeznek az elnöknél: az egyik a ház egyik tisztviselője részéről, a másik a miniszterelnök ur részéről. A házszabályok megjelölik a helyet, a hol azok előterjesztendők és a tanácskozási rendnek kinyomtatott napirendjében is bennfoglaltatik első pontként »az irományok előterjesztése«. Sem a ház ügyrendjével, sem a ta-

Digitized by Google

nácskozás rendes voltával, még kevésbbé a házszabályok valóságos és határozott rendelkezésével nem egyezik meg az, hogy az elnökség előterjeszszen olyan beadványokat az ülésnek végén, vagy akár az ülésnek közepette egyes szónokok beszéde közben, a mely beadványok előterjesztésének idejét és helyét a házszabályok már meghatározták.

Azért kérem én a t. elnök urat, méltóztassék ettől a rossz szokástól, a mely lábrakapott, eltekinteni, szigoruan a házszabályokat megtartani és annál inkább kérnem kell az elnök urat, mert hogyha a házszabályok ezen pontja nem tartatik meg, általánossá válik az a felfogás, az a vád, mint hogyha a képviselőház elnöke bizonyos czélzatokat, pártérdekeket és tendenciákat szolgálna. *(Ugy van! balfelől. Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)* Nekünk a ház elnökének tekintélyét meg kell őriznünk, nekünk erre a tanácskozási rend érdekében szükségünk van, nekünk fenn kell tartanunk azt a tudatot, hogy a ház elnöke pártatlanul jár el a maga kötelességében. *(Zaj jobbfelől.)*

A ház elnöke senkinek befolyása alatt nem áll és a ház elnökét csak egy irányithatja, t. i. a házszabályok megtartása. A házszabályoktól való eltérés mindaddig megtörténhetik, a mig a házban ellenvetés nem emelkedik. Én ezennel ellenvetést emelek az ellen, hogy az irományok máskor is előterjesztessenek, mint a mely időpontot erre a házszabályok 197. §-a rendel.

Azért kérem az elnök urat, mindnyájunk megnyugtatására, saját tekintélyének megőrzésére . . . *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

B. Dániel Ernő: Nincs szükség arra, hogy őrizze!

Ugron Gábor: Elnöki tekintélyre mindnyájunknak szüksége van, de az elnöki tekintély kihasználására senkinek sincs joga, tehát önöknek sincs, nekünk sincs.

B. Dániel Ernő: Legkevésbbé az obstruálóknak.

Ugron Gábor: Ezért kérem a ház elnökét, méltóztassék a 197. §. szigoru megtartásáról gondoskodni; a mely irományok az irományok előterjesztése után érkeznek be, azok a következő ülésnek illető pontja alkalmával terjesztessenek elő. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Ugron Gábor képviselő ur felszólalására kötelességemnek tartom az elnöki székből röviden nyilatkozni.

A ház régi gyakorlatának felel az meg, hogy ugy beadványok, valamint bizottsági jelentések is nemcsak az ülés elején tétettek, hanem akár közvetlenül a szünet után, akár az ülés végén is. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Különösen pedig történt ez oly miniszteri átiratoknál, a melyek ő Felsége kéziratát tartalmazzák, mert ezek mindenkor a beérkezés után azonnal a ház tudmására hozattak. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Ez volt a gyakorlat közvetlen elődöm alatt, ez volt a gyakorlat az én három éves elnökségem alatt is és azelőtt is, mert a 197-dik §. igenis tartalmaz egy bizonyos rendet, de nem azt mondja, hogy máskor nem lehet előterjeszteni az irományokat, hanem rendszerint igy történik. Ha tegnapelőtt érkezett volna ez az átirat az ülés végén, akkor tegnap reggel mindjárt az ülés kezdetén mutattam volna azt be, de miután csak tegnap, az ülés folyamán, szünet alatt érkezett az elnöki irodába, igenis nem mutathattam be előbb az átiratot. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Sőt egyes irományok vagy ilyen átiratok a képviselők beszéde közben adott szünet alatt is terjesztettek elő, erre is van gyakorlat, de én ezt nem teszem. Az ülés végén azonban, a midőn már a vitát nem folytattuk és mielőtt propoziciót tettem a ház legközelebbi ülése iránt, czélszerü előterjeszteni irományokat. Ez nemcsak nem ellenkezik a házszabályokkal, de hosszu gyakorlat által szentesittetett, a mely gyakorlatnak soha e házban senki ellent nem mondott. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi pedig azt illeti, hogy az elnöki tekintély megóvassék, úgy nagyon kérem az egész házat és kérem a t. képviselő urat, hogy ezt ne csak szóval hirdessék, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és az elnöki tekintély megóvása tekintetében oly gyanukat ne hozzanak a levegőbe, a melyek alkalmasak arra, hogy az elnöki tekintélyt alászállitsák. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Biztositom az egész házat, hogy a magam részéről az elnöki tekintélyt mindig meg fogom óvni, de rajta leszek, hogy az a képviselő urak által is érintetlenül fentartassék. *(Helyeslés.)*

Ugron Gábor: Ez ellen nincs is kifogásom.

Elnök: A pénzügyminiszter ur kiván szólani.

Lukács László pénzügyminiszter: T. képviselőház! Van szerencsém beterjeszteni egy törvényjavaslatot és annak indokolását (Irom. 432) azon intézkedésekre vonatkozólag, a melyek a brüsszeli konvenczióba való belépésünk következtében váltak szükségessé.

Kérem a t. képviselőházat, méltóztassék intézkedni, hogy ezen törvényjavaslat kinyomassék, szétosztassék és előzetes tárgyalás végett a pénzügyi és közgazdasági bizottsághoz utasittassék.

Elnök: A pénzügyminiszter ur által beterjesztett, a czukoradóra vonatkozó törvények némely határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló 1903. évi II. t.-cz. módositásáról szóló törvényjavaslat ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás végett a pénzügyi és közgazdasági bizottsághoz utasittatik.

Áttérünk már most a napirend során azon inditvány fölötti határozathozatalra, a melyet tegnap Kubik Béla képviselő ur tett. Ő t. i. azon inditványt tette, hogy a delegácziók egybehivására vonatkozó legfelsőbb királyi kézirat kinyomassék, szétosztassék és napirendre tüzessék, szemben azon elnöki javaslattal, hogy az hódoló tisztelettel tudomásul vétessék. Minthogy

Digitized by Google

erre a javaslatra husz képviselő névszerinti szavazást kért a tegnapi napon és ugyancsak husz képviselő ur a szavazásnak a mai napra való áttételét kérte, tehát ennek értelmében fog a névszerinti szavazás megtétetni.

Ugron Gábor: T. képviselőház! *(Zaj és mozgás a jobboldalon.)* A kérdés föltételéhez kérek szót. Az elnök ur, a hogy föltette a kérdést, annak olyan látszata volna, mint hogyha Kubik Béla képviselőtársam által az az inditvány tétetett volna, hogy ő Felségének leirata ne hódoló tisztelettel vétessék tudomásul. Nem ezzel a pontjával az elnöki előterjesztésnek áll szemben Kubik Béla képviselő ur inditványa, hanem azon pontjával, a mely arról szól, hogy majd annak idején fog a ház határozni ennek napirendre tüzése iránt. *(Folytonos zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Sem nekünk, t. ház, sem önöknek, sem ennek az országnak nem áll érdekében, hogy még egy kérdésnek szavazásra való feltételénél is akként tüntettessék fel valaki, mint hogyha bármely párt itt ő Felsége leiratát nem venné tisztelettel tudomásul. Ezt akarom kiküszöbölni és arra kérem az elnök urat, találja meg erre a formát. *(Derültség a jobboldalon. Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Husz képviselő ur névszerinti szavazást kért, én tehát először felteszem a kérdést, azután fog következni a névszerinti szavazás. Az én inditványom az, hogy hódoló tisztelettel vétessék tudomásul a királyi kézirat és ezzel szemben halasztó hatálylyal bir Kubik képviselő ur inditványa, a mely a kinyomatást czélozza, én tehát először ezt fogom feltenni szavazásra. Ha ez el nem fogadtatnék, következik az elnöki inditvány feletti szavazás, természetesen egyszerü szavazással.

Felteszem tehát a kérdést: elfogadja-e a ház Kubik Béla képviselő ur azon inditványát, hogy a legfelsőbb királyi kézirat kinyomassék és szétosztassék? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Névszerinti szavazás kéretvén, azt ezennel elrendelem és kihuzom a betüt. *(Megtörténik.)* A szavazás F betüvel kezdődik. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Fogás!)*

Mielőtt a szavazás előtt az ülést öt perczre felfüggeszteném, meg kell még jegyeznem, hogy a névsort olvassa gr. Esterházy Kálmán, a távollévőket Dedovics György, az igennel szavazókat gr. Teleki Sándor, a nemmel szavazókat pedig Rátkay László jegyző urak jegyzik.

Most pedig az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A szavazás megkezdődik.

Mielőtt azonban a névsor olvasása megkezdetnék, ismétlem a kérdést. A kérdés az: elfogadja-e a ház Kubik Béla képviselő inditványát, hogy a legfelsőbb királyi kézirat kinyomassék, szétosztassék és annak idején napirendre tüzessék, igen vagy nem?

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a képviselők névsorát)*.

Igennel **szavaztak**: *Farkas Balázs, Gál Sándor, Hentaller Lajos, Illyés Bálint, b. Kaas Ivor, Kacskovics Géza, Kálosy József, Kossuth Ferencz, Kubik Béla, Lendl Adolf, Leszkay Gyula, Mukits Simon, Pozsgay Miklós, Rátkay László, Rigó Ferencz, Szalay László, Szatmári Mór, Szederkényi Nándor, Szluha István, Ugron Gábor, Bakó József, Balogh Mihály, Bencs László, Buzáth Ferencz, Csávolszky Lajos, Darányi Ferencz, Eitner Zsigmond.*

Nemmel **szavaztak**: *Farkas Ábrahám, Fabinyi Teofil, Falk Miksa, Fejér Antal, Fernbach Péter, Fischer Sándor, Gränzenstein Béla, Gromon Dezső, Györffy Gyula, gr. Hadik János, Hammersberg László, Haydin Imre, Hámory László, Hegedüs Loránt, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Heltai Ferencz, Hertelendy Ferencz, Hintz Ernő, Hodossy Imre, Holczer János, Horánszky Lajos, Jakabffy Imre, Josipovich Géza, Kabós Ferencz, Kammerer Ernő, Károlyi Antal, Kende Péter, Klobusiczky János, Kobek István, Konkoly-Thege Miklós, Konkoly-Thege Sándor, Krecsmarik János, László Mihály, Leidenfrost László, Lindner Gusztáv, Lukács László, Mandel Pál, Mayer Károly, Melzer Vilmos, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Miklós Ödön, Miksa Imre, Mohay Sándor, Molecz Dani, Morzsányi Károly, Münnich Aurél, Nagy Mihály, Nagy Sándor, Neményi Ambrus, Neumann Ármin, Nyegre László, Oberth Károly, Papp József, Pattyánszky Elek, Pekár Gyula, b. Petrichevich-Horváth Arthur, Pildner Ferencz, Pintér Sándor, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Ponory Sándor, Popovics Vászin István, Rabár Endre, Ragályi Béla, Rétyi Mihály, Révai Mór, Rosenberg Gyula, Rubinek Gyula, Rudnay Sándor, Salacz Gyula, Samassa János, Sághy Gyula, Sándor József, Sándor Pál, Seemayer János, Semsey Boldizsár, Sipeky Sándor, Smialovszky Valér, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Lajos, Stajevics János, Sumánovics Szvetiszlav, Szájbély Gyula, Szentiványi Árpád, b. Szentkereszthy György, Székely György, Szivák Imre, Szöts Pál, Szulyovszky Dezső, gr. Teleki Sándor, gr. Thorotzkay Miklós, Tornay Károly, Trauschenfels Emil, Veszter Imre, Vietoris Miklós, Vojnics Sándor, Vörös László, Vuja Péter, Werner Gyula, Zsámbokréthy Emil, Zsilinszky Mihály, Apáthy Péter, gr. Apponyi Albert, Avrameszku Pachomiusz, Ballagi Géza, Baross Jusztin, Bartal Aurél, gr. Batthyány Lajos, Bauer Antal, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Bernáth Béla, gr. Bethlen Sándor, Bogyay Máté, Boncza Miklós, Borbély György, Bornemisza Lajos, Brezovay László, Bujanovics Gyula, Chernel György, Ciocán János, gr. Csáky Lajos, Csávosy Béla, Csörgheő*

Digitized by Google

Gyula, Cseh Ervin, Daniel Gábor, b. Dániel Ernő, b. Dániel Tibor, Daróczy Aladár, Dókus Ernő, Drakulics Pál, Dedovics György, Erdély Sándor, Erreth János, gr. Esterházy Kálmán, Éhen Gyula, Egersdorfer Sándor.

Távol voltak: *Farkas József, Fáy István, b. Feilitzsch Arthur, Feszty Béla, Fogarassy Zsigmond, gr. Forgách Antal, Förster Ottó, Frey Ferencz, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gabányi Miklós, Gajáry Géza, Gorove László, Gresskowitz Vilmos, Gulner Gyula, Günther Antal, Gavranics Péter, Georgijevics Tivadar, Gyurgyevics Vászó, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Halász Zsigmond, Hegedüs Károly, Hellebronth Géza, Hertelendy László, Hilbert Károly, Hock János, Hollaky Imre, Holló Lajos, Horváth Dezső, Horváth Gyula, b. Inkey József, Issekutz Győző, Ivánka Oszkár, Jankovich Béla, Jékey Zsigmond, Jovanovits István, Justh Ferencz, Justh Gyula, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, Kapotsfy Jenő, gr. Karátsonyi Aladár, gr. Karátsonyi Jenő, Kállay Lapót, gr. Károlyi Sándor, Kecskeméthy Ferencz, Keczer Miklós, gr. Keglevich Gyula, Kelemen Béla, gr. Khuen-Héderváry Károly, Kiss Emil, Kiss Ernő, Kiss Pál, Kollár Márton, Koller Tivadar, Komjáthy Béla, Korodi Lajos, Kovács Gyula, Kovács Pál, Krasznay Ferencz, Kristóffy József, Kubina József, Kubinyi Géza, Kuales Godofréd, Kiss Oszkár, Koszovacz Fridolin, Kovácsevics István, Krajacz László, Krajcsovics Sándor, Latinovics Géza, Lator Sándor, Láng Lajos, Lázár György, Lázár Menyhért, Lengyel Zoltán, Lovászy Márton, Lónyay Géza, Luby Béla, Luby Géza, Lukáts Gyula, Luppa Péter, Lurtz Károly, Madarász Imre, Madarász József, Makkai Zsigmond, Malatinszky György, Marjay Péter, Maróthy László, Meszlény Pál, Mezőssy Béla, Mikszáth Kálmán, Molnár Ákos, Molnár János, Molnár Jenő, Molnár József, Molnár Károly, b. Manaszy-Barcs György, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Maseg Lipót, Masics Illés, Milekics Czirill, Nagy Ferencz, Nedeczey János, Neiszidler Károly, Nemes Zsigmond, Nessi Pál, b. Nopcsa Elek, Nosz Gyula, Novák József, Nedelykovics Tivadar, Nemcsics Ede, Okolicsányi László, Olay Lajos, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Papp Elek, Papp Géza, Papp János, Pap Zoltán, Pavlovics Ljubomir, b. Perényi Zsigmond, Pichler Győző, Piukovich József, Polczner Jenő, Polónyi Géza, Putnoky Mór, Pliverics József, Popovics Váczki István, Radovanovics György, Radvánszky György, Rakovszky István, Rákosi Viktor, Ráth Endre, Reich Aladár, b. Révay Gyula, Rohonyi Gyula, Rónay Ernő, Rónay János, Ruzsiák János, Ratkovics Iván, Sacelláry György, Salamon Géza, Schmidt József, Schmidt Károly, Sebess Dénes, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, Simonyi Semadam Sándor, Simó Lajos, b. Solymossy Ödön, Sréter Alfréd, Steiner Ferencz, Sturmán György, Saj Nándor, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Szabó Ferencz, Szabó István, Szabó Kálmán, Szederkényi Nándor, Szeless József, Szemere Miklós, Szentiványi Gyula, Szerb György, Széll Kálmán, Sziklay Ede, Szombathy György, gr. Sztáray Sándor, Szüllő Géza, Telegdi József, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Samu, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, Tóth János, Török Bertalan, Trubinyi János, Tuba János, Tomasics Miklós, Udvary Ferencz, Ugron János, Uray Imre, Urmánczy Nándor. Valasek János, Vancsó Gyula, Várady Károly, Vásárhelyi László, Vázsonyi Vilmos, Veres József, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Vészi József, Visontai Soma, Vlád Aurél, b. Vojnics István, gr. Wass Béla, Weisz Berthold, gr. Wickenburg Márk, gr. Wilczek Frigyes, Wittmann János, Wlassics Gyula, Wolfner Tivadar, Zboray Miklós, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmeskál Zoltán, gr. Zselénszky Róbert, Abaffy Ödön, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Angyal József, gr. Apponyi Gyula, Artim Mihály, Adámovics Béla, Adámovics Iván, Babó Lajos, Babó Mihály, Baghy Béla, Bakonyi Samu, Barabás Béla, Barcsay Domokos, Baross Károly, Barta Ferencz, Bartha Miklós, Barta Ödön, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Mihály, Bay Lajos, gr. Bánffy Miklós, b. Bánhidy Antal, Bedőházy János, Benedek János, Beniczky Arpád, gr. Benyovszky Sándor, Beőthy Ákos, Berináth Lajos, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen István, Biró Lajos, Bizony Ákos, Blaskovics Ferencz, Boda Vilmos, Bodóky Zoltán, Bolgár Ferencz, Botka Béla, Bónis István, Böszörményi Sándor, Brázay Kálmán, Bruckner Vilmos, Barlovics István, Benák Károly, Chernel Gyula, gr. Csekonics Gyula, Csernoch János, Cziráki Ferencz, Csincsek Flórián, Darányi Ignácz, gr. Dessewffy Emil, Dobiecki Sándor, Domahidy Elemér, Dörr Soma, Eggenhofer József, Egry Béla, Eitel Viktor Adolf, Endrey Gyula, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gr. Erdődy Gyula, Eremits Pál, Ernszt Sándor, gr. Esterházy Mihály.*

Elnök: A jegyző urak össze fogják számlálni a szavazatokat. *(Megtörténik.)*

A névszerinti szavazás eredménye a következő: 446 igazolt képviselő közül, elnök nem szavazván, igennel szavazott 26, nemmel szavazott 140, távol volt 279 képviselő; e szerint a t. ház többsége elvetette Kubik Béla képviselő ur inditványát.

Most következik a határozat az én javaslatom felett, a mely javaslat ugy szól, hogy a ház hódoló tisztelettel vegye tudomásul az egybehivó legfelsőbb királyi kéziratot. Felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház az elnök előterjesztését? *(Igen.)* Kimondom, hogy a ház a legfelsőbb kéziratot hódoló tisztelettel tudomásul vette.

Digitized by Google

Most következik a névszerinti szavazás Holló Lajos képviselő inditványa felett, a melynek felolvasására felkérem a jegyző urat.

Rátkay László jegyző *(olvassa az inditványt).*

Elnök: A névszerinti szavazásnál a névsort olvasni fogja gr. Esterházy Kálmán jegyző, a távollevőket olvasni fogja Dedovics György jegyző, az igen-nel szavazókat jegyezni fogja Nyegre László, a nem-mel szavazókat pedig Rátkay László jegyző ur.

A kérdés az: elfogadja-e a ház Holló Lajos képviselő ur inditványát, igen, vagy nem? Kihuzom a betüt. *(Megtörténik.)* «R»!

Szavazás előtt a házszabályok értelmében az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujra megnyitom.

Következik a szavazás. Felteszem a kérdést; a kérdés az: elfogadja-e a ház Holló Lajos képviselő ur inditványát, igen, vagy nem?

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort).*

Igennel szavaztak: *Rátkay László, Szatmári Mór, Bakó József, Bencs László, Eitner Zsigmond, Ilyés Bálint, Kacskovics Géza, Kálosy József, Lovászy Márton, Pap Zoltán.*

Nemmel szavaztak: *Rabár Endre, Ragályi Béla, Rakovszky István, Rétyi Mihály, Révai Mór, Rosenberg Gyula, Rubinek Gyula, Salacz Gyula, Sándor Pál, Seemayer János, Sipeky Sándor, Smialovszky Valér, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Lajos, Sréter Alfréd, Stajevics János, Sumánovics Szvetiszlav, Szájbély Gyula, b. Szentkereszthy György, Székely György, Szivák Imre, Szőts Pál, Szulyovszky Dezső, gr. Thorotzkay Miklós, Tormay Károly, Trauschenfels Emil, Vásárhelyi László, Veszter Imre, Vietoris Miklós, Vörös László, Vuja Péter, Werner Gyula, Zsámbokréthy Emil, Zsilinszky Mihály, Apáthy Péter, gr. Apponyi Albert, Avrameszku Pachomiusz, Ballagi Géza, Baross Jusztin, Bartal Aurél, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Antal, Bay Lajos, b. Bánhidy Antal, Bedő Albert, Belitska Béni, Bencs László, Bernáth Béla, gr. Bethlen Sándor, Bogyay Máté, Boncza Miklós, Borbély György, Bornemisza Lajos, Brezovay László, Chernel György, Ciocán János, gr. Csáky Lajos, Csávosy Béla, Csörgheő Gyula, Cseh Ervin, Daniel Gábor, b. Dániel Ernő, Daróczy Aladár, Dókus Ernő, Drakulics Pál, Dedovics György, Erdély Sándor, Erreth János, gr. Esterházy Kálmán, Egersdorfer Sándor, Fabiny Teofil, Falk Miksa, Farkas Ábrahám, Fernbach Péter, Fischer Sándor, Gränzenstein Béla, Gromon Dezső, Györffy Gyula, Hammersberg László, Haydin Imre, Hámory László, Hegedüs Loránt, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Heltai Ferencz, Hintz Ernő, Holczer János, Issekutz Győző, Jakabffy Imre, Jankovich Béla, Josipovich Géza, Kabós Ferencz, Kammerer Ernő, Károlyi Antal, Kende Péter, Kiss Emil, Klobusiczky János, Kobek István, Konkoly-Thege Miklós, Krecsmarik János, Konkoly-Thege Sándor, Krajacz László, László Mihály, Lázár György, Leidenfrost László, Lindner Gusztáv, Mandel Pál, Mayer Károly, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Miklós Ödön, Mohay Sándor, Molecz Dani, Münnich Aurél, Maseg Lipót, Nagy Mihály, Neményi Ambrus, Neumann Ármin, Nyegre László, Oberth Károly, Papp József, Patyánszky Elek, b. Petrichevich-Horváth Arthur, Pildner Ferencz, Pintér Sándor, Piukovich József, b. Podmaniczky Frigyes, Ponory Sándor, Popovics Vászin István.*

Távol voltak: *Radovanovics György, Radvánszky György, Rákosi Viktor, Ráth Endre, Reich Aladár, b. Révay Gyula, Rigó Ferencz, Rohonyi Gyula, Rónay Ernő, Rónay János, Rudnay Sándor, Ruzsiák János, Ratkovics Iván, Sacelláry György, Salamon Géza, Samassa János, Sághy Gyula, Sándor József, Schmidt József, Schmidt Károly, Sebess Dénes, Semsey Boldizsár, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, Simonyi-Semadam Sándor, Simó Lajos, b. Solymossy Ödön, Steiner Ferencz, Sturmán György, Saj Nándor, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Szabó Ferencz, Szabó István, Szabó Kálmán, Szalay László, Szederkényi Nándor, Szeless József, Szemere Miklós, Szentiványi Árpád, Szentiványi Gyula, Szerb György, Széll Kálmán, Sziklay Ede, Szluha István, Szombathy György, gr. Sztáray Sándor, Szüllő Géza, Telegdi József, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Samu, gr. Teleki Sándor, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, Tóth János, Török Bertalan, Trubinyi János, Tuba János, Tomasics Miklós, Udvary Ferencz, Ugron Gábor, Ugron János, Uray Imre, Urmánczy Nándor, Valasek János, Vancsó Gyula, Várady Károly, Vázsonyi Vilmos, Veres József, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Vészi József, Visontai Soma, Vlád Aurél, b. Vojnics István, Vojnics Sándor, gr. Wass Béla, Weisz Berthold, gr. Wickenburg Márk, gr. Wilczek Frigyes, Wittmann János, Wlassics Gyula, Wolfner Tivadar, Zboray Miklós, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmeskál Zoltán, gr. Zselénszky Róbert, Abaffy Ödön, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Angyal József, gr. Apponyi Gyula, Artim Mihály, Adámovics Béla, Adámovics Iván, Babó Lajos, Babó Mihály, Baghy Béla, Bakonyi Samu, Balogh Mihály, Barabás Béla, Barcsay Domokos, Baross Károly, Barta Ferencz, Bartha Miklós, Barta Ödön, Bauer Mihály, gr. Bánffy Miklós, Bedőházy János, Beksics Gusztáv, Benedek János, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Sándor, Beőthy Ákos, Bernáth Lajos, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen*

Digitized by Google

István, Biró Lajos, Bizony Ákos, Blaskovics Ferencz, Boda Vilmos, Bodóky Zoltán, Bolgár Ferencz, Botka Béla, Bónis István, Böszörményi Sándor, Brázay Kálmán, Bruckner Vilmos, Bujanovics Gyula, Buzáth Ferencz, Barlovics István, Benák Károly, Chernel Gyula, Csávolszky Lajos, gr. Csekonics Gyula, Csernoch János, Cziráki Ferencz, Csincsek Flórián, b. Dániel Tibor, Darányi Ferencz, Darányi Ignácz, gr. Dessewffy Emil, Dobiecki Sándor, Domahidy Elemér, Dörr Soma, Eggenhofer József, Egry Béla, Eitel Viktor Adolf, Endrey Gyula, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gr. Erdődy Gyula, Eremits Pál, Ernszt Sándor, gr. Esterházy Mihály, Éhen Gyula, Farkas Balázs, Farkas József, Fáy István, b. Feilitzsch Arthur, Fejér Antal, Feszty Béla, Fogarassy Zsigmond, gr. Forgách Antal, Förster Ottó, Frey Ferencz, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gabányi Miklós, Gajáry Géza, Gál Sándor, Gorove László, Gresskowitz Vilmos, Gulner Gyula, Günther Antal, Gavranics Péter, Georgijevics Tivadar, Gyurgyevics Vászó, gr. Hadik János, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Halász Zsigmond, Hegedüs Károly, Hellebronth Géza, Hentaller Lajos, Hertelendy Ferencz, Hertelendy László, Hilbert Károly, Hock János, Hodossy Imre, Hollaky Imre, Holló Lajos, Horánszky Lajos, Horváth Dezső, Horváth Gyula, b. Inkey József, Ivánka Oszkár, Jékey Zsigmond, Jovanovits István, Justh Ferencz, Justh Gyula, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, b. Kaas Ivor, Kapotsfy Jenő, gr. Karátsonyi Aladár, gr. Karátsonyi Jenő, Kállay Lipót, gr. Károlyi Sándor, Kecskeméthy Ferencz, Keczer Miklós, gr. Keglevich Gyula, Kelemen Béla, gr. Khuen-Héderváry Károly, Kiss Ernő, Kiss Pál, Kollár Márton, Koller Tivadar, Komjáthy Béla, Korodi Lajos, Kossuth Ferencz, Kovács Gyula, Kovács Pál, Krasznay Ferencz, Kristóffy József, Kubik Béla, Kubina József, Kubinyi Géza, Kuales Godofréd, Kiss Oszkár, Kossovacz Fridolin, Kovácsevics István, Krajcsovics Sándor, Latinovits Géza, Lator Sándor, Láng Lajos, Lázár Menyhért, Lendl Adolf, Lengyel Zoltán, Leszkay Gyula, Lónyay Géza, Luby Béla, Luby Géza, Lukáts Gyula, Lukács László, Luppa Péter, Lurtz Károly, Madarász Imre, Madarász József, Makkai Zsigmond, Malatinszky György, Marjay Péter, Maróthy László, Melzer Vilmos, Meszlény Pál, Mezössy Béla, Miksa Imre, Mikszáth Kálmán, Molnár Ákos, Molnár János, Molnár Jenő, Molnár József, Molnár Károly, Morzsányi Károly, Mukits Simon, b. Manaszy-Barcs György, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Masics Illés, Milekics Cziril, Nagy Ferencz, Nagy Sándor, Nedeczey János, Neiszidler Károly, Nemes Zsigmond, Nessi Pál, b. Nopcsa Elek, Nosz Gyula, Novák József, Nedelykovics Tivadar, Nemcsics Ede, Okolicsányi László, Olay Lajos, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Papp Elek, Papp Géza, Papp János, Pavlovics Ljubomir, Pekár Gyula, b. Perényi Zsigmond, Pichler Győző, Plósz Sándor, Polczner Jenő, Polónyi Géza, Pozsgay Miklós, Putnoky Mór, Pliverics József, Popovics Váczki István.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A szavazás eredménye a következő: 446 igazolt képviselő közül, elnök nem szavazván, igennel szavazott 10, nemmel szavazott 129, távol volt 306, e szerint 119 szótöbbséggel Holló Lajos képviselő ur inditványát a ház elvetette.

Áttérünk már most napirend szerint az 1889. évi VI. t.-cz. 14-dik, valamint az 1890. évi V. t.-cz. 3. §-a rendelkezéseinek módositásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 404, 410) általános tárgyalásának folytatására.

A honvédelmi miniszter ur kiván szólani. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután már közel két hete, hogy a napirenden lévő törvényjavaslat általános vitája tart, mulasztást követnék el, ha fel nem szólalnék és rá nem mutatnék még egyszer annak óriási hátrányaira, hogyha ezen törvényjavaslat még huzamosabb ideig meg nem szavaztatik; *(Halljuk! Halljuk!)* azon hátrányokra, melyek ebből ugy az országra, mint annak véderejére származnának. A vita folyamán különben konkrét kérdések is intéztettek hozzám és oly ellenvetések tétettek a törvényjavaslattal szorosan összefüggő tárgyra vonatkozólag, melyekből kifolyólag a t. ház határozatára esetleg befolyást gyakorolhatok, és igy ezen ellenvetéseknek tarthatatlanságát és téves voltát bebizonyitani egyenesen kötelességemmé vált. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első kérdés a tényleges szolgálatban levő és visszatartott legénység hazabocsátására vonatkozik, és Polónyi Géza képviselő ur e hó 14-én tett napirendi inditványára vonatkozó felszólalásában hozta szóba azzal, hogy még katonai szempontból is nyilvánvaló abszurdum, hogy ezen legénységet haza nem bocsátják. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj.)* Méltóztassanak az ellenindokokat is meghallgatni. *(Helyeslés jobbfelől. Halljuk! Halljuk!)* Gabányi t. képviselő ur pedig egyenesen felszólitott, hogy őszintén mondjam meg azokat az okokat, a melyek ezen legénység visszatartására vezetnek.

Hát erre több igen fontos indok van. Ugyanis a jelenlegi békelétszám ugyis a legszükségesebb mértékre van szoritva. Ez épen elég arra, hogy a belszolgálat, a helyőrségi szolgálat és az őrszolgálat akadály nélkül ellátassék. Ha az eddigi békelétszám sok lett volna, vagy nem felelt volna meg, évek hosszu során át bizonyára nem is szavaztatott volna meg. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Többet is megszavaztak volna! Mindent megszavaznak! El-*

Digitized by Google

nök csenget. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) Az említett szolgálat egy évfolyam hiánya mellett huzamosb ideig és bizonytalan időn át abszolute keresztül nem vihető. A gyalogságnál épenséggel nem; a lovasságnál pedig hozzájárul ehhez a gondoskodás a lovakról, a lovak ápolása és foglalkoztatása.

S e tekintetben, bocsánatot kérek, Eitner Sándor képviselő urnak azt a szemrehányását, hogy a lovat többre becsüljük, mint az embereket, komolynak nem vehetem. Azt hiszem, senki nem fog minket ilyen barbároknak tartani. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De hát világos, hogy a hol lovakat kell tartani, ott lóápolóknak is kell lenni. Ha már most a lovasságnál a legénységnek egy harmadrésze hazaküldetik, a legnagyobb zavarba jutnánk a lovak egy harmadrészének ápolására vonatkozólag, eltekintve attól, hogy a lovasság harczképessége ez által tetemesen csökkenne. Mert mit csináljunk a lovakkal? Nem küldhetjük ki a legelőre, el nem liczitálhatjuk, sem az ezredeket fel nem oszlathatjuk. Tehát nem marad egyéb hátra, mint a legénységet bent tartani.

Kubik Béla: Egy ember több lovat ápolhat!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ez ugy is megtörténik. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki kell adni a gazdáknak!)* Hol marad akkor a harczképesség? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mindnyájunknak el kell menni. Ha háboru lesz, berendelik. Derültség jobbfelől.)* Azonkivül egyéb okok is vannak, melyek a csapatok és intézetek beléletére vonatkoznak. Itt vannak a kórházak, a ruhatárak stb. Ezeknek részletes felsorolásával nem akarom a t. ház türelmét igénybevenni.

Egy másik, igen fontos ok a harczszerü továbbképzés és a harczravalóság tökéletesbitésének folytatása. És bár Polónyi Géza t. képviselő urnak igaza van, midőn azt mondja, hogy októberben és novemberben rendesen az ujonczoktatás folyik, de mindjárt hozzáteszem, hogy nem kizárólag ez, hanem ezenkivül az idősebb évfolyamok továbbképzése is ezzel egyidejüleg történik, a mely nemcsak a békeszolgálatra, hanem a tábori szolgálat ezerféle részleteire és az addigi kiképzés tökéletesitésére és megszilárditására is kiterjed.

És még abban az esetben is, ha Gabányi t. képviselő urnak az ő szokott humorával előadott azon bölcs tanácsát, hogy az őrségek létszáma megszorittassék, elfogadhatnók, — a mi pedig kilátásba nem helyezhető, mert a katonai szakközegek ezeket a szükség szerint állapitották meg, és fel kell tenni róluk, hogy ezek is értenek valamit hozzá, — még akkor sem lehetne a harmadik, illetve a honvédségnél a második évfolyamot nélkülözni, mert akkor a létszám oly csekélyre szállana le, hogy ezzel a továbbképzés, különösen pedig a tábori szolgálat számos ágazatát bemutatni és gyakorolni merő lehetetlenség volna, és igy a kiképzés csonka maradna.

T. képviselőház! Mielőtt reátérnék az ujonczok megszavazásának sürgősség tekintetében legnyomatékosabb argumentumára, legyen szabad néhány szerény szóval megemlékeznem arról a hosszas, meddő és az ország érdeke szempontjából áldatlan küzdelemről, a mely a t. házban folyik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Tessék bebizonyitani!

Fáy István: Tessék áldásossá tenni, tessék megszavazni a nemzeti nyelvet!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Épen ez a szándékom, hogy tőlem telhetőleg bebizonyitsam.

Ugron Gábor: Szidták a törökök is Zrinyit!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Kétséget nem szenved, hogy e küzdelem kutforrása a hazafiság.

Kubik Béla: Hát a magyar nyelv kérdése mi?

Ballagi Géza: Elismeri!

Rosenberg Gyula: Ez sem tetszik?

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Elismerem, hogy e küzdelem kutforrása a hazafiság, mert kétséget nem szenved, hogy e t. házban, a hol — legalább fel kell tenni — az ország intelligenciájának szine-java foglal helyet, alárendelt érdek, mint a magánérdek, pártérdek, hatalmi vágy, vagy személyes hiuság nem befolyásolhatja az egyes tagokat ily fontos kérdések megoldásánál. Egészen világos tehát, hogy e t. ház minden tagja pártkülönbség nélkül a hazának boldogulását melegen szivén viseli. A különbség itt csak az, hogy mig a t. túloldal a hazaszeretet által fanatizálva, *(Mozgás a baloldalon.)* hogy ugy mondjam: a hazafiság mámorában azt hirdeti, hogy még pusztulás árán is el akarja érni a kitüzött czélt . . . *(Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Okolicsányi László: Szó sincs róla!

Rigó Ferencz: Ne rontsa a jó hatást, melyet első beszédével keltett.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . a szenvedélytől elragadtatva, az eddigi sikerektől felbuzdulva . . .

Szederkényi Nándor: Jogérzet!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . a szenvedélytől elragadtatva és az eddigi sikertől felbuzdulva inkább kész saját hazáját a legáldatlanabb és legsulyosabb szenvedéseknek kitenni . . . *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Senki sem szenved, csak a miniszterek buknak!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . és a szenvedélytől elvakitva, a nemzet összes életforrásait elrekeszti . . . *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Nagy mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Halljuk! Halljuk!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . az állam gépezetét megállitja, *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* az ország alkotmányát és a parlamen-

Digitized by Google

tárizmust egyenesen koczkáztatja . . . *(Igaz! Ugy van! Élénk helyeslés jobbfelől. Zajos ellenmondás a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Fáy István: Ezt már Tisza István sugta a miniszter urnak! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . addig a kormány és az azt támogató párt szintén a hazafiság nemes forrásából meritve, higgadt megfontolással és a szenvedélytől — mely mindig rossz tanácsadó — el nem vakitva, nem akarja, hogy ez az ország elpusztuljon, nem akarja, hogy a t. ellenzék az ő rombolását tovább folytassa . . . *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Miniszterek buktak, egyéb semmi sem történt! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Fáy István: A nemzeti nyelv kiüzdése a miniszter urnak rombolás? *(Felkiáltások a jobboldalon: Rombolás!)* Helyeslik azt, hogy »rombolás«? *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Sándor Pál: Rombolás!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . hanem azt akarja, hogy ez a haza nagy és hatalmas legyen. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Magyar legyen!)* Tehát csak oly czélokat tüz ki, melyek elérhetők s a melyek a hazának felvirágzását és boldogulását biztositják. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Majd a tót nyelvet is behozzák a hadseregbe!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Nem álmodozó idealistákra van most szüksége az országnak, hanem czéltudatos munkásokra, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* kik az eddigi óriási mulasztásokat pótolják, az ország szekerét a kátyuból kiemelve, a haladás utjára viszik. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ma már változott a helyzet, hiszen kétségtelen jelei mutatkoznak annak, hogy az ország nem kivánja ezen áldatlan harcz folytatását, hanem kivánja a munkát. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Kubik Béla: A szabadelvü pártok nem nyilatkoztak meg ellenkezőleg?

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A kormány becsületes és őszinte törekvése a nézeteket megváltoztatta. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Kérem hivatkozni az adatokra! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Azt hiszem, t. képviselő urak, hogy a méltányosság legparányibb érzése is azt kivánja, hogy ha a miniszter ur felszólal és okait kifejti, a képviselő urak türelemmel meghallgassák akkor, mikor a túloldalról órákon át ellenmondás nélkül hallgatják az urakat. *(Helyeslés.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Épen ezt akarom bizonyitani elsősorban azzal, hogy magának a t. ellenzéknek a soraiban is megváltoztak némileg a nézetek, a főváros pedig impozáns módon nyilatkozott meg. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Mindez azt bizonyitja, hogy az ország közvéleménye önök ellen fordult. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Majd meglátjuk!)*

Pozsgay Miklós: A miniszter ur nem volt itt, mikor a deputációk fenn voltak!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Én nem voltam itt, hanem figyelemmel kisértem a dolgokat s épen azért mondtam, hogy most változott meg az ország nézete. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Hiszen érthető volna ez az elszánt harcz akkor, hogyha a haza szabadságát és az alkotmányt tényleg veszedelem fenyegetné. *(Felkiáltások balfelől: A nyelvet fenyegeti!)* Akkor lehetne beszélni rabbilincsek széttöréséről, akkor lehetne összehasonlitást tenni az ellenzék küzdelme és a waterlooi franczia gárda hősies elszántsága, vagy a thermopylaei hősök közt. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Amde mindezek a veszedelmek az országot a legtávolabbról sem fenyegetik.

Szederkényi Nándor: Nem? *(Felkiáltások jobbfelől: Nem! Nem!)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ezzel szemben a végletekig menni, legalább is nagyon túlzott álláspont és emlékeztet arra az anyára, ki csupa szeretetből gyermekét agyoncsókolja, vagy arra a szerelmes párra, ki egymásé nem lehetvén, öngyilkosságot követ el, hogy legalább a halálban egyesüljön. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Taps a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Az ujonczok meg nem szavazása egyenesen az ország közbiztonságát veszélyezteti. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ezt a következőkben leszek bátor bebizonyitani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kubik Béla: A szoldateszkától kell megvédeni az országot. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A midőn az ország biztonságáról és az ujonczok megszavazásáról van szó, akkor nagyon távol állunk a szoldateszkától. Ez nem a militárizmus túltengése . . .

Pozsgay Miklós: Hát micsoda? *(Zaj és derültség a jobboldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . a mit olyan szivesen és olyan melegen fel szoktak az urak karolni; ez egyszerüen az ország legelemibb követelménye a biztonság szempontjából. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Ha eltekintünk az eddig mondottaktól, méltóztassék bölcsen belátni, hogy milyen káros visszahatása volna annak a véderő hadi készültségére és hadi használhatóságára nézve, ha az ujonczok elmaradása és egy egész évfolyamnak egyidejüleg való hazabocsátása következtében a katonai foglalkozás és kiképzés bizonytalan volna és hosszabb időn át szünetelni volna

Digitized by Google

kénytelen. És ez a szünetelés okvetlenül beállana, mert hiszen, ha egy évfolyamot hazabocsátunk, a visszamaradt két évfolyam — a mint már bátor voltam megjegyezni — teljesen elégtelen a kiképzésre, mert a belszolgálatra abszorbeáltatnak.

Pozsgay Miklós: A kutyák mosdatlanul maradnak! *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Igaza van; katonának adjuk, de nem kutyamosónak! *(Zaj.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A véderőt ilyen helyzetnek huzamosabb ideig kitenni, egyszerüen az ország biztonsága szempontjából nem szabad.

Különben, t. ház, a most alkalmazott rendszabály, hogy a harmadik évfolyam, illetve a honvédségnél a második évfolyam visszatartatik, nem uj, hiszen ez évek hosszu során át már alkalmazásban volt és pedig a megszállott tartományoknál az ujonczkiképzés tartamára, vagy annak legalább bizonyos stádiumig való előhaladására, a harmadéves legénységet a nagyobb hadikészültség szempontjából eddig is visszatartottuk, a honvédségnél pedig a póttartalékosok kiképzésének tartamára a másodéves altisztek is visszatartattak, és mindez történt az 1889 : VI. törvényczikk 8-ik §-ának alapján, a melynek alkalmazása iránt eddig semmi kétely sem állott fenn.

A másik kérdést, a mely ezzel kapcsolatos, báró Kaas Ivor t. képviselő ur állitotta fel. Ezen kérdés vonatkozik azon befolyásokra, a melyek a rendes ujonczozás elmaradása folytán a véderő harczképességére nézve bekövetkeznének. T. ház! Az 1889: VI. törvényczikk megalkotásánál a magyar törvényhozás ezen törvény keretében megállapitotta s későbbi törvények által pedig fentartotta a hadsereg és a honvédség ujonczjutalékát, még pedig oly mérvben, hogy az állam biztonságának fentartására szükséges, hogy egy bizonyos hadi létszám biztositassék. Ezen hadi létszám áll a törvények értelmében a közös hadseregnél tiz kontingensből, a honvédségnél pedig tizenkét kontingensből, még pedig olyformán, hogy a kiképzés tavaszig be van fejezve, ezek a kontingensek tehát a tavaszi hónapoktól az év végéig a tábori hadsereg számára harczkész állapotban rendelkezésre állanak. A legifjabb évfolyam, az ujoncok pedig októbertől kezdve tavaszig a katonai szolgálat minden ágazatában, a lövészetben is ugy képeztetnek ki, hogy a tavaszi hónapokban már beállittathatnak és számitásba vétethetnek a tábori hadsereg számára. Ezzel szemben a mai állapot a következő: Még abban az esetben is, ha a t. ház az 1903-iki ujonczjutalékot nyomban meg is szavazná, az ujoncok január vége előtt be nem vonulhatnak, tehát kiképzésük a szokott rendes időre be nem fejezhető és e kiképzés annál tovább elodáztatik, minél később fogja a t. ház az ujonczjutalékot megszavazni. Ezzel kapcsolatosan az év végére a tartalék legidősebb évfolyama elbocsáttatik a hadsereg kötelékéből. Most fennáll az az eset, hogy a hadsereg hadilétszáma nem a törvényben biztositott 10, illetve 12 évfolyamos kontingensből áll, hanem egy egész kontingenssel kevesebből. Nem mulaszthatom el a t. ház becses figyelmét ezen kiváló fontosságu momentumra felhivni. Méltóztassék ezt bölcsen belátni, mert habár most élvezzük a béke áldásait, ki biztosit bennünket arról, hogy a közel vagy a távol jövőben ugyanigy fog állani a dolog? És ki vállal felelőséget azért, hogy ezen eset beálltával az év végén oly helyzet ne következzék be, a mikor 56 ezer katona nem fog harczolhatni a hazáért és a királyért? *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ott lesznek azok mind!)* Ott lesznek, de nem lesznek harczképesek, nem lesznek használhatók, mert nincsenek kiképezve. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: 48-ban is használhatók voltak! Elnök csenget.)* Ismétlem tehát, t. képviselőház, hogy az ujonczjutalék meg nem szavazása esetén az ország biztonsága veszélyeztetve van; *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök többször csenget.)* mert nem lenne helyes eljárás az ujonczozásra csak akkor gondolni, hogyha a béke már veszélyeztetve van; előre kell arról gondoskodni és ebben a tekintetben nem osztozhatom Rakovszky István t. képviselő ur azon nézetében, hogy az ujonczmegszavazást attól tegyük függővé, vajjon a béke veszélyeztetve van-e, vagy nincs. A hadsereg minden pillanatban kell, hogy harczképes állapotban legyen; *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* ha pedig abban nincsen, akkor hivatását teljesen eltévesztette. Ez indokolja az ujonczjutalék megszavazásának sürgősségét. Ez indokolja azt, hogy még indemnitás előtt kell ezt az ujonczjutalékot kérni.

Ugron Gábor: Tessék elküldeni Beck urat, hogy ne szerkeszthessen chlopyi parancsokat. *(Folytonos zaj.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ilyen körülmények között, t. képviselőház, én nem képzelhetek olyan magyar embert, a ki 56.000 katonát kitenne annak az eshetőségnek, hogy, ha kell azon harczban, mely a hazáért és a királyért folyik, ne vehetne részt, ne vehessen részt legalább harczképes állapotban. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Folytonos zaj és közbeszólások a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak közben beszédeket tartani, rákerül erre is a sor. Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk!)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Azért kell a t. házat kérnem, hogy a napirenden lévő törvényjavaslatot minél sürgősebben megszavazza, mert kötelességemnek tartom előre is jelezni, hogy, bár a legnagyobb sajnálattal, de tekintettel az előadott fontos körülményekre,

Digitized by Google

tekintettel az állam biztonságára és tekintettel a hadsereg harczképességére és a kiképezhetésre, kénytelenek volnánk ... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: No!)* ... a legminimálisabb mérvet, melyet egyrészt az állam biztonsága követel és a melyet másrészt a katonai szolgálatra való kiképzés minimális követelménye határol meg, az 1888 : XVIII. törvényczikk alapján az igy keletkező hézagokat póttartalékosokkal betölteni. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék!)* Igen melegen kérem a t. képviselő urakat, kiméljék meg a hadügyi kormányt ettől a rendszabálytól. Kiméljék meg a póttartalékosoknak ezreit ettől a terhes szolgálattól. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Babó képviselő urnak a vita folyamán tett azon megjegyzésére, hogy hibát követett el a kormány, a midőn az 1903-iki ujoncztörvényjavaslattal egyidejüleg be nem terjesztette az 1904-ik évre szóló törvényjavaslatot is és ezzel kapcsolatosan ki nem jelentette, hogy mindaddig létszámemelést nem tervez, a mig az uj védtörvény megszavazva nincs, és a t. ellenzék általános helyeslése közepette tett azon kijelentésére, hogy ez egy bizonyos közeledést jelentett volna és a kibontakozás módját elősegitette volna; én szives örömest kijelentem, hogy a kormány hajlandó az 1904-ik évi ujoncztörvényjavaslatot minden létszámfelemelés nélkül, a mostani létszámmal, legrövidebb idő alatt beterjeszteni; a létszámemelést pedig függőben tartja az uj védtörvény letárgyalásáig abban az esetben, ha a t. ellenzék garancziát nyujt az iránt, hogy ezek a törvényjavaslatok meg fognak szavaztatni, vagy legalább nem fogja azok megszavazását megakadályozni. *(Helyeslés jobbról és a középen.)*

Ugron Gábor: Magyarul kommandirozzanak, akkor rögtön. Német kommandóra vigyenek németet.

Pap Zoltán: Magyar hadseregnek van ujoncz, osztrák hadseregnek nem lesz ujoncz. *(Zaj.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A vita folyamán tett azon kijelentésemre, hogy a kormány katonai programmja az összes arra befolyást gyakorló tényezők hozzájárulását birja, Okolicsányi t. képviselő ur kivánatosnak mondta, hogy nyilatkozzam a felől, hogy melyek ezek a befolyást gyakorló tényezők? Erre vonatkozólag van szerencsém kijelenteni, hogy ezen tényezők alatt természetesen csak a király ő Felségét és a közös hadügyminisztert értettem, a kiken kivül, a törvényhozástól eltekintve, abszolute senki befolyást nem gyakorol és nem is gyakorolhat. Ebbe beleszólása másnak nincs. *(Helyeslés jobbfelől és a középen. Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Hát Körber és Beck?!)*

Rakovszky t. képviselő urnak azon megjegyzésére, hogy a jelenlegi ujonczjutalék burkolt létszámemelést tartalmaz, a mennyiben az eddigi létszám 43.889 volt, a mostani pedig 44.076, tehát 187-tel több, bátor vagyok kijelenteni, hogy ez a különbözet az 1900-iki népszámlálás alapján lett megállapitva.

Rakovszky István: A régi kulcs alapján!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A népszámlálás alapján, a mely csak az idén lett kihirdetve, ugy hogy csak most lehetett számba venni. Már pedig a véderőtörvényről szóló 1889-ik évi VI. t.-czikk 14. §-a egyenesen kötelességévé teszi a kormánynak, hogy az ujonczjutalékot a népesség számarányában és pedig mindenkor a legutóbbi népszámlálás alapján vegye fel.

Barta Ödön: De ez a törvény lejárt már!

Kubik Béla: Lejárt a törvény!

Münnich Aurél előadó: Ez nem áll! Csak a számarány nincs megállapitva! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Addig, a mig az uj védtörvény nincs meg, a régi törvény alapján kell eljárnunk.

Kubik Béla: Hiszen lejárt! Fogalma sincsen a dologról az előadó urnak sem. *(Nagy zaj és ellenmondás a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. ház! A vita folyamán a t. túloldal több helyéről a hadsereg szellemét méltánytalan és igazságtalan módon megtámadták. Hogy milyen szellemet követel a legfelsőbb hadur, azt bátor leszek a szolgálati szabályzatból ...

Rigó Ferencz: Az nem szellem! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: ... a mely a t. képviselő urak szerint is igen helyesen a véderő bibliája, a következő passzust felolvasni *(olvassa)*: »4. pont. Szeretett uralkodója és hazája iránt engedelmesség, hüség és állhatatosság, hivatásbeli kötelmeinek teljesitésében önmegtagadás és vitézség azok az erények, a melyeket a harczos nem mellőzhet és a melyeknek lelkes gyakorlása a katonának különösen diszére válik.

5. pont. A katonának mindig készen kell lennie, hogy királyáért és hazájáért életét és vérét áldozza«.

Rigó Ferencz: Ezt a front előtt mondja el kérem! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Ballagi Géza: Nyiri elmondta a front előtt is!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Akárhányszor elmondtam! Komoly és válságos pillanatokban ebből mindenesetre lelkesedést fog meriteni a hadsereg. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek.

Pozsgay Miklós: Hogyan mondják el ezt nekik? Magyarul?

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A legénység kiképzési nyelvén, tehát természetesen magyar nyelven történik, de máskép nem is történhetik, különben meg nem érti. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Elnök ismételten csenget.)*

Mukits Simon: Az oláhnak is magyarul

Digitized by Google

mondják? *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem Pozsgay képviselő urat, sziveskedjék a folytonos közbeszólásoktól tartózkodni. A rendzavarás a házszabályokkal ellenkezik, a képviselő ur pedig oly gyakran zavarja a szónokot, hogy ez a házszabályokba ütközik.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Méltóztassék tehát ezen szövegből meggyőződni, hogy a hadsereg nem idegen szellemben neveltetik, hanem igenis tanitják a katonákat egyéb kötelmeik mellett hazaszeretetre, hüségre is, mert felismerik ennek óriási fontosságát.

A mi pedig a Nessi Pál képviselő ur által felhozott különbséget illeti a harczképesség és a győzelmi képesség közt, hát kétségtelenül nagy értéke van annak, hogy a tisztek a legénységgel magyarul tudjanak beszélni. Ezt mindig elismertük és erre vonatkozik a szabályzatnak az a passzusa, a mely egyenesen megköveteli a magyar nyelv megtanulását és bizonyos idő mulva az előléptetésből kirekeszti azt a tisztet, a ki ennek meg nem felel. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Még a honvédségnél is vannak, a kik nem tudnak magyarul!)*

De különben a kormány katonai programmjának épen az egyik legfontosabb pontja, hogy az eddigi bajokat orvosoljuk, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* orvosoljuk pedig az által, hogy a magyar honos tiszteket visszahelyezzük a magyar csapatokhoz, hogy a tisztképző-intézeteket fejleszszük, hogy a magyar nyelvet necsak mint nyelvet tanitsuk, hanem, hogy a növendékek tudományos és katonai magyar nyelvü kiképzésben részesüljenek, olyan, még nem egészen megállapitott, de rövid idő mulva teljesen megállapitandó formában, hogy necsak mellékes tantárgyak, hanem fontos, lényeges tantárgyak legyenek magyar nyelven tanitandók. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Az lesz az intézetek egyenesen kitüzött czélja, hogy ott mindenki a magyar nyelvet teljes mérvben elsajátitsa.

Eitner Zsigmond: Miért nem mondta ezt a miniszterelnök ur?

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ugyanazt mondta! Világos tehát, hogy a magyar elem ezen programm keresztülvitele után sokkal nagyobb arányban fog a hadseregben érvényesülni, mint eddig.

Végül legyen szabad még *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* az itt e házban a t. túloldali képviselő urak által olyan nagy előszeretettel felkarolt és tárgyalt u. n. túlkapásokról, szabályellenességekről, a melyek a hadseregben előfordulnak, egy pár szót szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

T. ház! Minden testületben, a közéletnek minden ágazatában, természetes, hogy kihágások, visszaélések előfordulnak. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Egy hang a baloldalon: A katonaságnál is!)* Hát igy a katonaságnál is, de azt merem állitani, hogy a katonaságnál kisebb mértékben. És pedig miért? Mert a katonaságnál sokkal szigoruabbak a szabályok, és szigoruan kezeltetnek. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Teljesen igazságtalan és méltánytalan az a vád is, hogy a hadseregben tenyészik a protekczionak dudvája. Hiszen köztudomásu, hogy a közös hadsereg ebben a tekintetben épen a legigazságosabb és legméltányosabb, nem ismer sem születést, sem rangot, sem vallási különbséget, a hadseregben mindenki a saját egyéni értéke szerint érvényesül. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Azért vannak egész családok a hadseregben képviselve!

Elnök *(csenget)*: Pozsgay képviselő ur már kétszer lett figyelmeztetve, hogy folytonos közbeszólással ne zavarja a tanácskozás rendjét. Mivel ezt ezen figyelmeztetés daczára ismét megtette, ezért Pozsgay Miklós képviselő urat rendreutasitom. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbalodalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Csak az a különbség, hogy mig a többi intézményeknél az ilyen visszaéléseket nem szokták felhozni és olyan behatóan tárgyalni, addig azokra, a melyek a katonaságra vonatkoznak, különösen ügyet vetnek s igy azokat mindig nagyitják vagy elferditik, sokszor tendenciózusan is. Ha ilyen esetek a t. képviselő uraknak tudomására jutnak, méltóztassanak azokat bármily formában és bármikor tudomásomra hozni és én biztositom a képviselőházat arról, hogy minden egyes esetben meg lesz az orvoslás. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: Sorsich miért lett alezredes soron kivül?

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: De egyes, tényleg előforduló szabályellenességek miatt az egész hadsereget ócsárolni, gyalázni, ez az eljárás — a ház minden higgadtan gondolkozó tagja be fogja látni — nem helyes, ez az eljárás nem lehet előnyös, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)* különösen, ha azt akarjuk, hogy erősbödjék a rokonszenv, *(Zaj a baloldalon.)* hogy a szivünkhöz közelebb álljon a hadsereg, a mely nemcsak osztrák, de egyaránt magyar érdekeket is van hivatva szolgálni, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)* a mely egyaránt fogja az önök tüzhelyét is megvédeni szükség esetén. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Kubik Béla: A la Königgrätz!

Gál Sándor: A nemzeti közszellemmel ne helyezkedjék ellentétbe elsősorban is! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Azt nem teszi, mert a hadsereg a politikától abszolute

Digitized by Google

távol kell, hogy álljon. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Kubik Béla: Tele van a kaszárnya politikával! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Azért szükséges, hogy legyünk igazságosak és méltányosak s ne akarjunk mindenféle módon ellentéteket szitani.

Okolicsányi László: De vannak!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ha vannak egyes esetek, ismételten kijelentem, méltóztassanak azokat tudomásomra hozni s én igyekezni fogok azokat orvosolni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ivánka Oszkár: Nagyon helyes! Nagyon jól van! Bár Fejérváry miniszter is igy beszélt volna. *(Derültség.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A vita során felvetett számos egyéb kérdésekre, a melyek tulajdonképen a kormány programmját érintik, ezuttal reflektálni nem óhajtok; hanem kérem a t. képviselőházat, hogy a Hellebronth Géza, Okolicsányi László, Nessi Pál, Babó Mihály, Kecskeméthy Ferencz, Zboray Miklós és Pap Zoltán igen t. képviselő urak által benyujtott határozati javaslatok, továbbá Gál Sándor, Eitner Zsigmond, Szederkényi Nándor, Gabányi Miklós és Rakovszky István igen t. képviselő urak által benyujtott elleninditványok mellőzésével a napirenden lévő törvényjavaslatot elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon és a középen. Felkiáltások jobbfelől: Szavazzunk! Mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Öt percz szünetet kérünk.)*

Elnök: T. ház! A házszabályok 214. § a alapján az előadó ur kiván szólani.

Münnich Aurél előadó: T. ház! A honvédelmi miniszter ur beszéde folyamán rámutatott azon körülményre, hogy az ujonczlétszám ebben az évben Magyarországra nézve 44.076 főben állapitandó meg és arra is rámutatott, hogy ez következménye az utolsó népszámlálásnak. Erre Barta Ödön t. képviselő ur és később Kubik Béla képviselő ur azt kiáltották közbe, hogy ennek az intézkedésnek a hatálya lejárt. Erre voltam bátor én azt mondani, hogy ez nem áll. Erre megint egy közbeszólást engedett meg magának Kubik Béla képviselő ur, a mely talán nem a parlamentbe illő, de a melyhez hozzá vagyunk már szokva... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: A milyen a mosdó, olyan lesz a törülköző. *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

Münnich Aurél előadó: ... ennek folytán én nem akarom hasonlóval viszonozni ezt a megjegyzést, hanem egyszerüen a következőkre van szerencsém rámutatni:

Az 1889 : VI. törvényczikk 14. §-a expressis verbis kimondja, hogy az első pontban az egész hadsereg és haditengerészet kiegészitésére meghatározott 103.100 főnyi ujonczjutalék a legközelebbi tiz évre szavaztatik meg és azután ennek az intézkedésnek a hatálya megszünik. Ennek a törvénynek összes többi intézkedései időhöz nincsenek kötve, hanem addig állanak fenn, a mig egy uj véderőtörvény fog megalkottatni. Itt van az óriási nagy tévedés. És ezzel nem ma találkozom először, hanem már a vita folyamán is hallottam, sőt évek hosszu során át nagyon sokszor tapasztaltam, hogy a t. képviselő urak ugy akarják feltüntetni a dolgot, mint hogyha az 1889 : VI. törvényczikk is lejárt volna és itt már évek óta provizóriumokkal dolgoznék az ország.

Hát ez egyszerüen nem áll. Csak az az egyetlen intézkedés, hogy az ujonczlétszám 103,100 főben állapittatik meg, járt le tiz év multán és ez az intézkedés lett most már negyedszer vagy ötödször prolongálva, illetve megujitva. A többi intézkedés változatlanul fennáll.

Ezekben, azt hiszem, minden kétséget kizárólag kimutattam, hogy nem én tévedtem, hanem a t. urak, és hogy nincs igazuk azoknak, de igenis nekem van igazam, az én közbeszólásom teljesen motivált, indokolt volt. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gál Sándor: Ez csak egyéni felfogás!

Münnich Aurél előadó: Ez nem egyéni felfogás!

Abból is kitünik ez, hogy a véderőtörvény intézkedései változatlanul foganatositattak 1899 óta minden évben a nélkül, hogy a t. ellenzék csak egy szóval is remonstrált volna ellene. Már pedig, ha megszünt volna ez a törvény, akkor a t. ellenzék csak kötelességet teljesitett volna, ha felszólalt volna ellene. De soha nem tette egy szóval sem, nem is tehette, mert hiszen ezek az intézkedések tovább tartanak mindaddig, a mig uj törvény nem hozatik. Ellenben az ujonczlétszám meghatározása, az igenis lejárt 1899-ben, és azóta évről-évre ujból meghatározza azt a képviselőház.

Ezekben voltam bátor az ügyet tisztázni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Barta Ödön: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Mi czimen kiván szólani a képviselő ur?

Barta Ödön: Személyes kérdésben kérek szót

Az igen t. előadó ur volt szives most aposztrofálni engem, mint egyikét azoknak, vagy azt az egyet, a ki közbeszólt, s a ki azt mondta, hogy a véderőtörvény azon hatálya, illetőleg az a rendelkezése, a mely szerint a népszámlálás adatai alapján milyen kontingenst tartozik Magyarország kiállitani és minőt Ausztria, hogy ez lejárt. Igenis, ezt én mondtam, sőt azzal szemben, a mit a t. előadó ur olyanképen adott elő, mintha czáfolni akarná a közbeszólásomat, kénytelen vagyok rektifikálni az előadó ur felfogását, a mely lehet az ő egyéni felfogása, lehet az ő előadói fegyvere, de a mely nem felel meg sem a törvény szószerinti szövegének, sem

Digitized by Google

azoknak az összes interpretációknak, a melyek ebben a kérdésben egy esztendő óta, a mióta ez a kérdés napirenden van, elhangzottak.

Münnich Aurél előadó: Ez téves! Hiszen részt vett a pénzügyi bizottsági ülésén!

Barta Ödön: Igenis, résztvettem azon ülésen, a melyen épen igénytelenségemnek volt alkalma kimutatni, hogy az, a mit akkor követeltek, helytelen, törvénytelen és igazságtalan, és törvénytelen azért, mert a törvény hatálya lejárt a nélkül, hogy meghosszabbittatott volna a törvénynek azon rendelkezése, a mely tiz évre állapitja meg az akkori népszámlálás adatai alapján a kontingenst; a mely tehát nem terjedhet tovább, mint tiz évre.

Münnich Aurél előadó: Azóta egyszer meg volt állapitva!

Barta Ödön: Bocsánatot kérek, nem volt megállapitva, csak meg volt hosszabbitva.

A meghosszabbitott törvény hatálya lejár minden esztendőben egyszer s a most napirenden lévő visszaállitott alakjában uj javaslat épen ugy meghosszabbitást kiván, mint az eddigiek.

A véderőtörvény revizióját épen az imént az igen t. honvédelmi miniszter ur ismételten igérte, mert a véderőtörvény revíziója keretébe beletartozik az is, hogy megállapittassék, hogy a népszámlálási kulcs elfogadtatik-e, vagy nem. Hiszen nem uj dolog az, a mit mondok, nagy harcz folyt e kérdés körül. A véderőtörvénynek azon rendelkezése, a melynek alapján mi, a népszámlálási adatok alapján, a fejenkénti szám alapján adjuk az ujonczokat, egészen igazságtalan Magyarországra nézve, és körülbelül 5—6 ezer főnyi évenkénti megkárosodást jelent azzal szemben, hogyha olyan kulcsot állapitanánk meg, a mely abból áll, hogy Ausztriában is a 20—24 és Magyarországon is a 20—24 év között lévő védköteles egyének számarányában állapittatik meg. Ez is egy aránykulcs és ennek megállapitását követelni jogunk lesz és jogunk van, és mi mindig azon álláspontou állottunk, hogy addig nem engedtünk ebben a kérdésben határozatot hozni annak idején, mikor felemelt létszámot követeltek, a mig a véderőtörvény azon rendelkezése, hogy mily kulcs szerint adózunk a véradóban, meg nem állapittatik. A t. előadó urnak nincs igaza. Méltóztassék az 1889. évi törvény többi rendelkezéseit megkeresni s akkor meg fogja találni, hogy azon törvényben van egy világos rendelkezés, a mely szerint ez tiz évre állapittatik meg. Méltóztassék elolvasni ezen, a t. előadó ur által melegen protezsált javaslatot; méltóztassék megnézni azon javaslatot, a melyet annak idején b. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter nyujtott be s a mely indokolásában világosan erre mutat és hivatkozik arra, hogy lejárt a megállapitás és hivatkozik a régi arányszámra.

Münnich Aurél előadó: Óh!

Barta Ödön: Hát akármennyire ájuldozik a t. előadó ur, ez világosan igy van. *(Derültség.)* Hosszu vita folyt e kérdés fölött, és senki sem vonta kétségbe azon igazságunkat, hogy igenis a véderőtörvény revíziójával kapcsolatban határozni lesz jogunk a felett is, hogy mily arányszám szerint állitsuk ki az ujonczokat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt tehát a t. előadó ur sem vonhatja kétségbe. Ezt czélozta közbeszólásom s ebben mindenki, a ki elfogulatlanul ismerte a történteket, igazat fog nekem adni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Münnich Aurél előadó: T. ház! Félreértett szavaim helyreállitása czimén kérek szót. *(Halljuk! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Én nagy köszönettel veszem ezen utolsó magyarázatot, mert teljesen igaza van Barta Ödön képviselő urnak, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nohát! Felkiáltások jobbfelől: Csak türelem! Halljuk!)* hogy annak idején, a midőn az uj véderőtörvény a ház előtt lesz, akkor igenis a ház azon helyzetben fog lenni, hogy ezen határozmányokat megmásitsa, de addig, a mig ezen javaslat letárgyalva nem lesz, az 1889:VI. törvényczikk összes rendelkezései teljesen épségben maradnak. *(Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Provizóriumok kellenek! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez az osztrák felfogás! Lejárt, tehát provizórius eljárás szükséges!)*

Münnich Aurél előadó: Bocsánatot kérek, csak az ujonczlétszámra nézve, ezen egy pontra nézve; a többi változatlanul fenmarad. *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Nem tudja az előadó ur, hogy mi a közjogi prekárium?

Münnich Aurél előadó: Mindent tudok, de bocsánatot kérek, minden törvény addig marad épségben, a mig meg nem változtatják. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Min csodálkoznak? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Határidőhöz volt kötve. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: A törvény is lejárt, az előadó ur is lejárt!

Münnich Aurél előadó: Hiszen nem elemi iskolában vagyunk, *(Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* hogy azt kelljen magyaráznom, hogy ha egy törvény határidőhöz van kötve, hogy az akkor jár le. Én azt mondtam, hogy ha a törvény határidőhöz kötve nincs, akkor addig áll fenn, mig egy ujabb törvény nem hozatik. Ez a törvény, az 1889-ik VI. t.-cz. nincs terminushoz kötve, ez tehát addig áll fenn, mig meg nem változtatjuk. *(Ellenmondás balfelől.)* Bocsánatot kérek, ha mindannyian a legnagyobb lármát csapják is, mégis csak erre a konkluzióra kell jutnom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Barta Ödön: T. ház! Engedelmet kérek, ez nem alárendelt jelentőségü kérdés, hogy ha ugy állittatik ide a dolog, mint hogyha a vita legkardinálisabb, legkisebb részleteivel sem volnánk tisztában. Bocsánatot kérek, hogy a t.

Digitized by Google

ház szives türelmét ismét igénybe veszem rövid időre, de méltóztassék megengedni, hogy nagyon röviden a törvény szavaival bizonyitsak, azzal t. i., a mit az előadó ur nem látott jónak felolvasni az 1889. évi VI. törvényczikkből, mert annak nemcsak egy szakasza van, hanem több szakasza is. A 14. §-nak, t. előadó ur igen jól tudja, — az emlékezetébe lehet vésve, mert nagyon sokszor tárgyalt ennek alapján, — egészen világos a rendelkezése. Azt mondja: . . .

Polónyi Géza: Az 1889. évi vita is e körül folyt.

Barta Ödön: Hiszen a mostani vita is e körül folyt, megkezdődött a pénzügyi bizottságban, és e körül folyt a házban a Fejérváryféle javaslat felett is. Az idézett törvényczikk azt mondja *(olvassa)*: »A közös hadsereg és a haditengerészet fentartására szükséges évi ujonczjutalék az 1867-ik évi XII. t.-cz. 11., 12., 13. és 14. §§-aiban foglalt alkotmányos jogok alapján és azok fentartása mellett 103.100 főben állapittatik meg és ezen jutalék a magyar korona országai között egyfelől a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok között, másfelől a népesség számaránya szerint és pedig mindenkor a legutóbbi népszámlálás eredménye alapján osztandó fel.«

Münnich Aurél előadó: Most is azt mondom.

Barta Ödön: Várjunk csak egy kicsit! *(Olvassa:)* »Az előbbi pontban megállapitott ujonczlétszám tiz évre érvényes.«

T. előadó ur, ez egy szakaszban van monda, ez teljesen összefüggő rendelkezés, a melyből az előadó urnak a neki tetsző részt kiszakitani, a nem tetsző részt kihagyni nem szabad, mert az nem lojális vitatkozás. Ez meg volt állapitva és meg van állapitva az 1889. évi VI. törvényczikkben, melynek hatálya lejárt, és a mely csak annyiban és addig van hatályban, a mennyiben és a mennyi időre egy provizórikus törvény alapján meghosszabbitást nyer. Meghosszabbitást nyert 1902-ig. 1903-ra meghosszabbitva nincsen. Lejárt minden rendelkezésével együtt és mi követeltük, hogy mielőtt bármily katonai szolgálmányt követelnének ettől az országtól, állapitsák meg ujabban azt a kulcsot, a melyet az 1889. évi VI. törvényczikk a népszámlálás nyers eredménye alapján elfogadhatónak talált, a melynek tanuságai azonban az utolsó 13—14 év alatt azt igazolják, hogy Magyarország ezen rá nézve kedvezőtlen kulcs alkalmazása mellett évenként mintegy 5—6 ezer emberrel károsodik.

T. előadó ur! Ennek a törvénynek az utolsó népszámlálás adatain kell alapulnia. A legutolsó népszámlálás adatait még nem dolgoztuk fel törvényhozásilag abból a szempontból, hogy ezen adatok alapján mennyi katonát adjunk. Az 1901-ik évi népszámlálásnak sok rubrikája van, nemcsak a nyers anyag van összeadva fejenkint, hanem a munkaképesek, a hadkötelesek száma is fel van tüntetve. Nem lehet megfosztani minket attól, hogy mi érvényesitsük azon követelésünket, hogy ezen a kulcson változtatva, egy uj kulcs alapján, egy uj törvény alapján állapitsuk meg, hogy mennyit kell Ausztriával közösen kiszolgáltatnunk. Azt hiszem, hogy a t. előadó urnak nem sikerült, de nem is engedjük ezt a jogunkat elvitatni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt hiszem, t. képviselőház, hogy jó lesz ezt az inczidentaliter felmerült kérdést teljesen tisztába hozni. A véderőtörvény 14. szakaszának most felolvasott része két diszpozicziót tartalmaz: először megállapitja az ujonczjutalékot az egész közös hadseregre nézve és azután megállapitja azon elvet, a mely szerint a közös hadsereg ujonczjutaléka Magyarország és Ausztria között felosztandó, és végül kijelenti, hogy a megállapitott ujonczjutalék tiz évre érvényes. Nézetem szerint itt két egész külön diszpozicziő van és az egyikre nézve mondatik ki, hogy tiz évre érvényes. Kétségtelen tehát, hogy a másik diszpozicziő nincs időhöz kötve és fennáll mindaddig, mig ujabb törvény által meg nem változtatik. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Én felhozhatom mindazon törvények szövegét ennek megerősitésére, a mely törvények az ujonczjutalékot évről-évre meghosszabbitották. Sehol sem az mondatik, hogy a 14. §. érvénye hosszabbittatik meg, hanem az, hogy az ott megállapitott ujonczjutalék érvénye hosszabbittatik meg, a szakasznak egyéb diszpozicziói pedig érvényben hagyatnak. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez a kifejezés is evidenter mutatja ezt.

Polónyi Géza: Lejártak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha lejártak volna, akkor az érvényük meghosszabbittatnék. De itt disztingváljunk az ujonczjutalék között, a mely meghosszabbittatott és a szakasz egyéb diszpozicziói között, a melyek érvényben hagyattak. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Az 1867 : XII. törvényczikket még egyszer sem tartottuk hatályában és mégis hatályában van.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én azt gondolom, nagyon gyakori eset, hogy midőn egy törvénynek bizonyos intézkedése módositttatik, ugyanakkor kijelentetik, hogy egyéb diszpozicziói pedig érvényben hagyatnak és ez történik olyan kérdésekben, a hol szó sincs róla, hogy azok időhöz kötöttek volnának. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ehhez még azt kivánom hozzáfüzni, hogy ebből természetesen senki azt a következtetést le nem vonhatja, mintha a törvényhozásnak fenn nem állana azon joga, hogy ezen diszpozicziót megváltoztathassa. Természetes, de lege ferenda beszélhetnénk arról, hogy az ujonczjutalék másképen osztassék meg a két állam között és másképen számittassék ki; az azonban kétségtelen, hogy mindaddig, mig ebben a törvényho-

Digitized by Google

zás máskép nem diszponál, a véderő-törvény 14. §-a érvényben marad ezen részében. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem áll!)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: A folytatólagos ülést megnyitom. Szólásra következik?

Rátkay László jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: Az ujonczjavaslat tárgyalása alkalmával már kifejtettem ugyan álláspontomat és ha mégis felszólalok, teszem ezt azért, mert uj kormányalakitással állunk szemben, a mely uj helyzetet teremtett és igy részemről szüksége merül fel annak, hogy adandó szavazatomat röviden megindokoljam.

Az előttem szólott honvédelmi miniszter urnak hazafias ütemeire én reagálok, mert azok nálam határozottan visszhangot keltenek. Hogy a miniszter ur abból az állásból ilyen hatást tud elérni, már az is eredmény, mert nem voltunk eddig hozzászokva ahhoz, hogy a miniszteri székből ilyen szólamokat halljunk. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* A mi az érveit illeti, azok közül beszédem folyamán fogok egy-kettőre észrevételt tenni,

Mindenekelőtt konstatálni kivánom, hogy ugy én, mint azon párt, a melyhez tartozni szerencsém van, a multban az ujonczjavaslatot mindig elfogadta. Ez álláspontunknak fő indokát mindenkoron az képezte, hogy az ország védelméről gondoskodni hazafias kötelességünk. A közelmultban azonban a kormány az ujonczjavaslatot a létszám lényeges felemelésével terjesztette a törvényhozás elé. Ez kötelességünkké tette, hogy azt necsak katonai, hanem financziális szempontból is bíráljuk, mert az ország mai sulyos pénzügyi viszonyai közt a katonai terheknek ily nagyfoku vér- és pénzáldozatát el nem birja, hacsak a nemzetet jövő fejlődésében megakasztani nem akarjuk *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* és mert egyrészt mi nem láttuk igazolva azt, hogy a katonai létszámemelésre szükség van, más oldalról pedig épen az ország sulyos közgazdasági és pénzügyi helyzetére való tekintetből kénytelenek voltunk eltérni azon eddig követett álláspontunktól, hogy az ujonczjavaslatot megszavazzuk. *(Ugy van! balfelől.)*

E kérdés birálata kapcsán merültek fel az u. n. nemzeti követelések, a melyek a tárgyalás folyamán uralkodó felfogássá váltak olyannyira, hogy nem is annyira az ujonczjavaslat, mint inkább nemzeti követelések kérdése képezte az ütköző pontot. Hogy az ujonczlétszám felemelésének kérdése dobta felszinre ezen nemzeti követeléseket, azon ne csodálkozzék az igen t. honvédelmi miniszter ur, hiszen mentől nagyobb áldozatot követelnek tőlünk, illetőleg a nemzettől a hadsereg részére, annál fokozottabb mértékben áll elő az a követelés, hogy a hadsereget mindjobban magunkénak tekintsük, mind közelebb hozzuk a nemzet szivéhez, hogy legyen az vér a testben, a mely lüktet és lelkesit. *(Helyeslés balfelől.)* Ez az állami élet természetes fejlődésének nélkülözhetetlen követelménye és ennek a czélnak elérésében a nemzetet megakadályozni ép olyan hiábavaló kisérlet volna, mint a természet törvényeit megváltoztatni akarni. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

A hadsereg kérdése körül pártunk részéről is merült fel több kivánság, sőt számos kifogásolni valót találunk, a melyekkel azonban ez alkalommal foglalkozni nem kivánok.

Támasztottunk azonkivül u. n. nemzeti követeléseket, igy különösen olyanokat, a melyek megszüntetni kivánták azt a helyzetet, hogy a hadseregben az ország közjogi állása nincsen minden tekintetben kifejezésre jnttatva ugy, a mint az az 1867: XII. t.-czikkben lefektetett elveknek is megfelel.

Ezen törvényben gyökerező jogunknak és álláspontunknak igyekeztünk mindenkor megfelelni, sőt annak érvényt szerezni és pedig a nélkül, hogy akár az alkotmányos felfogással valaha összeütközésbe jöttünk, akár a parlamentárizmus nagy elvét megsértettük volna. Bennünket törekvésünkben mindenkor az a hazafias meggyőződés vezetett, hogy nemzeti czélokért, nemzeti kivánságokért és nemzeti jogokért lépjünk sikra, a melyek a nemzeti érzéssel elválaszthatatlanul össze vannak forrva, a melyeket tételes törvényeink biztositanak és a melyeknek megtagadása a magyar állam ellen intézett merényletet képezne, a visszautasitásban való megnyugvás pedig az állami létünkről való lemondást jelentené.

Várady Károly: Kérem konstatáltatni, hogy vagyunk-e negyvenen?

Elnök: Kérem a jegyző urakat, olvassák meg a ház tagjait. *(Megtörténik.)* A ház tanácskozásképes. Méltóztassék tehát folytatni.

Buzáth Ferencz: Ehhez pedig segédkezet nem nyujthatunk, sőt minden ilyen törekvést határozottan vissza kell utasitanunk. Már pedig a többség oly magatartást követett, hogy mi azt a gyanut táplálhattuk, hogy még az alkotmány megdöntésétől sem riad vissza, csakhogy a nemzeti követelések érvényesülését megakadályozza és csak a tárgyalás során mutatott némi hajlandóságot arra, hogy ezzel a kérdéssel is foglalkozni kivánnak. Meggyőződésem az, hogy ha erre mindjárt a vita kezdetén mutatott volna a többség hajlandóságot, akkor a szenvedélyek lángja ilyen magasra fel nem csapott és a kibontakozás lehetővé vált volna. *(Helyeslés a néppárton.)*

A helyzet eme kényszeritő hatásának engedett a kormány akkor, a midőn az ujonczlétszámfelemelésről szóló törvényjavaslatot visszavonta, bár azzal, hogy visszavonta, egyuttal bebizonyitotta, hogy milyen lelkiismeretlenül, könnyelmüen és felületesen járt el akkor, a

Digitized by Google

mikor az ujonczlétszám felemelését az országgyüléstől kivánta *(Ugy van! a néppárton.)* és meggondolatlan eljárásával a tanácskozásokba és a parlamentbe égő üszköt dobott, ugy, hogy ma már a parlamentárizmus és maga az alkotmány is alapjaiban megrázkódott. Ha tehát terhel valakit felelőség a bekövetkezett állapotokért, ugy az kizárólag a kormány. *(Ugy van! a néppárton.)*

Az által, hogy a kormány az ujonczlétszámfelemelésről szóló törvényjavaslatot visszavonta és a rendes létszámot tartalmazót terjesztette a törvényhozás elé, kétségtelen, hogy a felfogást enyhitette és ha a harczot meg nem szüntette is, legalább a kibontakozás lehetőségét ez által felidézte. Elannyira, hogy ha csak az ujonczczörvény megszavazásáról volna szó ez alkalommal, akkor ez, azt hiszem, semmi nehézséget sem okozna többé. A nehézségeket az támasztja, hogy a rövid idő alatt változó kormányok e kérdésben ellentétes felfogásokat tanusitottak, *(Ugy van! a baloldalon.)* és hogy legujabban a kormány élére egy olyan férfiu került, a ki a nemzeti jogokért folyó ezen egész küzdelemben a negáczió álláspontjára helyezkedett, *(Ugy van! a baloldalon.)* a ki, legalább bennünk, azt a gyanut támasztja, hogy nem a nemzeti jogok kivivása, hanem a nemzeti jogok feladása folytán jutott abba a székbe, a melyet most elfoglal. *(Ugy van! a baloldalon. Ellenmondások a jobboldalon.)*

A miniszterelnök ur vállalkozott arra, hogy a mai politikai helyzetet szanálni fogja, hogy a parlamentárizmus nyugalmát is helyre fogja állitani és hogy a kibontakozást is lehetővé fogja ezáltal tenni. Miben áll azonban a miniszterelnök urnak az iránt való törekvése, a melytől ő sikert remél? Mindenekelőtt nagy gaudiummal hirdette itt az országházban, hogy ő olyan eredményeket ért el, a milyenekről a vita kezdetén még csak álmodni sem lehetett és hogy ő minő nagy ajándékokat hozott a nemzetnek Bécsből.

Én ezeknek az ajándékoknak az értékét sem kicsinyelni, sem becsmérelni nem akarom, hanem csak azt kivánom megjegyezni, hogy ha azok, a miket a miniszterelnök ur itt eredményeknek tüntet fel, valóban eredmények, akkor ezeket a nemzet vivta ki ebben a nagy küzdelemben *(Ugy van! a baloldalon.)* és nem a miniszterelnök ur, a ki épen ezeket az eredményeket akarta minden törekvésével meghiusitani. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Lássuk tehát, miben is állanak azok a nagy nemzeti vivmányok? Mindenekelőtt itt van egy kijelentése *(olvassa)*: »Igyekeznünk kell és igyekezni fogunk a hadsereg körül felmerülő összes kisebb és nagyobb kérdéseket akként megoldani, hogy a megoldás a jogosult magyar szempontoknak a hadsereg közössége által vont határokon belül teljesen megfeleljen.« T. ház! Ennek a kijelentésnek azonban én semmiféle fontosságot nem tulajdonitok és ha a miniszterelnök ur fontosságot tulajdonit neki, ez csak azt bizonyitja, hogy nem tartotta magát képesnek még arra sem, hogy ily felfogást képviselhessen a magyar parlamentben. *(Ugy van! a baloldalon.)* Hozta azonkivül a katonai büntető perrendtartást, a melyet már husz év óta igérnek, a nélkül, hogy az erre vonatkozó igéretet mind ez ideig beváltották volna. *(Ugy van! a baloldalon.)* Hozta a magyar honos tiszteknek a magyar hadseregbe való áthelyezését. Ezt azonban a Felség már 1868-ban elrendelte, de ezen rendelkezésnek mind ez ideig eleget nem tettek. Hozta a hadsereg közös intézményeiben ez idő szerint érvényben levő jelvények megváltoztatásának szándékát, de a megoldásnak oly szerencsétlen gondolatával, hogy ez nemcsak hogy megnyugvást nem kelt, hanem nyugtalanságot támaszt abban a tekintetben, hogy ez ügy megoldása a magyar közjog sérelmével fog járni. *(Ugy van! a baloldalon.)* Hozta a magyar tisztképzést, a melyben az oktatási nyelv a magyar lesz. Hogy miként lesz az magyar, azt megfejti a t. miniszterelnök ur következő szavaival *(olvassa)*:

»Harmadik csoportja az intézkedésnek, a mely ugyanazon eszmekörben mozog, a katonai intézetekben használt tannyelvnek kérdése, a mire nézve kijelentem, miszerint az ország területén elhelyezett összes katonai intézetek összes osztályaiban a tannyelv és vizsgálati nyelv a tantárgyak jelentékeny részénél a magyar lesz legalább oly mértékben, hogy a belépő magyar ifjak előmenetelét a nyelvkérdés ne akadályozza és hogy mindazok, a kik a tanintézetet elvégezték, a magyar nyelvet teljesen birják.«

E szerint a miniszterelnök ur garanciát vállal arra nézve, hogy magyar pénzen felállitott intézetekben és alapitványi helyeken az oktatás nyelve ezután magyar lesz, magyar lesz pedig olyan mértékben, hogy a magyar ifjak nem fogják a magyar nyelvet elfelejteni. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ámde én azt hiszem, hogy a mai katonai oktatás sem olyan, hogy azok a magyar ifjak, a kik a ma fennálló katonai intézetekből kikerülnek, elfelejtenék a magyar nyelvet; én legalább nem tudom elhinni, — gondolom, a honvédelmi miniszter ur sem hiszi — hogy a magyar ifjak, ha belépnek egy katonai intézetbe, anyanyelvüket, a magyar nyelvet elfelejtik.

A magyar tisztképzés kérdésében nem is annyira az a fontos, hogy minő tannyelven fogják oktatni az ifjakat, hanem az, hogy az a magyar nyelv a hadseregben gyakorlatilag is érvényesüljön. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Nekem szilárd meggyőződésem, hogy a magyar tisztképzést helyesen megoldani csak ugy lehet, ha a közös hadsereg kiegészitő részét képező magyar hadseregbe magyar szolgálati és vezényleti nyelv hozatik be; *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* e nélkül a magyar tisztképzést előmozditani egyáltalában nem lehetsé-

Digitized by Google

ges. De mi nem teoretikus értékü eredményeket akarunk elérni, hanem mi gyakorlatiakat kivánunk, a gyakorlatban pedig máskép a magyar nyelv nem érvényesülhet, csak ugy, ha a szolgálat és vezényelet nyelve is magyar. *(Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Nem szólt az igen t. miniszterelnök ur arról, hogy intézkedés fog történni abban a tekintetben, hogy jövőre a hadsereg másik felében is a magyar nyelv a paritásnak megfelelő arányban érvényesüljön, vagyis, hogy a magyar nyelvnek tudását akkora mértékben fogják megkivánni attól az osztrák ifjutól, a mily mértékben a német nyelv tudását megkövetelik a magyar ifjaktól. *(Egy hang a baloldalon: Ez volna a teljes paritás!)*

Hiszen a miniszterelnök ur szerint nemcsak a védelem közös, hanem közös, sőt egyesitett a hadsereg is. Ha pedig ez a felfogás áll, akkor még inkább áll az, hogy a hadseregben, mint közös intézményben mindig egyforma elvek szerint kell eljárni, tehát a paritás elvének kell érvényre jutni mindenképen, a mint azt az 1867 : XII. törvényczikkben foglalt megfelelő intézkedések czélozzák is.

Ezek képezik a kormány programmját. E programmpont már az előző kormány programmjában is benfoglaltatott, sőt én állitom, hogy az előbbeni kormány programmjában még több is foglaltatott. Igy Széll Kálmán, volt miniszterelnök ur, elvben hozzájárult a szolgálati időnek három évről kétévre való leszállitásához. Mi, néppártiak abban a meggyőződésben éltünk, hogy a nemzeti követeléseket egyszerre megvalósitani nem lehet, hiszen a multak mulasztásait egyszerre pótolni nem tudjuk; épen ezért kardinális követelésünk az volt, hogy egyfelől leszállittassék az ujonczlétszám és ezért ellene voltunk a felemelt ujonczlétszámról szóló törvényjavaslatnak, másfelől követeltük a katonai szolgálati időnek két évre való leszállitását. Ezt mi különösen szocziális és közgazdasági szempontokból tartottuk rendkivül szükségesnek. Az előző kormány méltányolta is ezen álláspontunkat és Széll Kálmán, volt miniszterelnök ur, meg is igérte, hogy a kérdéssel foglalkozni fog. És ime, a mostani miniszterelnök ur erről a kérdésről teljesen hallgat. Pedig a t. miniszterelnök urtól, a kinek inkább közgazdasági, mint politikai mult áll a háta mögött, elvárhattuk volna, hogy ezen, az ország közgazdasági érdekeit is mélyen érintő kérdést, gondoskodása tárgyává fogja tenni és minden befolyását érvényesiteni fogja abban a tekintetben, hogy ezen fontos országos érdek teljesedésbe menjen.

Az előző kormány a béke-létszám és a hadi létszám kontingentálására vonatkozó kérdések megoldását is kilátásba helyezte. Ezzel szemben a kontingentálás kérdése az igen t. miniszter ur programmjában nincsen benne; a miniszterelnök ur csak annyit nyilatkoztatott ki, hogy e kérdést a pártra nézve nyilt kérdésnek hagyja. Nohát ez csak olyan nyilt kérdés, a melyhez a szabadelvü párt részéről hozzányulni annyi volna, mint vezérével, a miniszterelnök urral szemben megtagadni az engedelmességet. Már pedig én szabadelvüpárti nemes és vitézlő uraimékat olyan embereknek el nem ismerem, hogy hivatalt, rangot és kitüntetéseket osztogató gazdájuk irányában az engedelmességet megtagadnák. *(Derültség a baloldalon.)*

Előre látható tehát, hogy ez a kérdés is épen ugy, mint a kétéves katonai szolgálat ügye is, a kutba esett. *(Ugy van! balfelől.)* És ha már most összehasonlitjuk az igen t. miniszterelnök ur katonai programmjának mérlegét, ugy azt találjuk, hogy egyenlege sokkalta roszszabb, mint a milyen Széll Kálmán miniszterelnök ur katonai programmjáé volt. *(Ugy van! balfelől. Egy hang a szélsőbaloldalon: Mindenben!)* Már pedig a Széll Kálmán katonai programmjával nem volt megelégedve senki; nem volt megelégedve maga a miniszterelnök ur sem és a szabadelvü párt sem, most pedig kisül, hogy nem azért nem voltak azzal megelégedve, mintha több nemzeti követelést akartak volna érvényesiteni, hanem azért, mert a nemzet érdekében kivivott addigi eredményeket is sokallották.

Ha mindezeket összevetjük, azt találjuk, hogy az, a mit az igen t. miniszterelnök ur hozott, egyébként is semmi más, mint csupán miniszteri igéret. Ámde minők azok a miniszteri igéretek? Olyanok, hogy egy erősebb őszi szél, sőt egy gyenge őszi fuvallat is elfujja azokat, *(Ugy van! balfelől.)* mint a hogy elfujta pl. a tisztviselők fizetésrendezésének az ügyét; *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mint a hogy elfujta a hároméves katonai szolgálat idejének leszállitását és a katonai béke-létszám kontingensének kérdését. Épen azért, ha ez a parlament nem akarja magát az ország előtt nevetségessé tenni: akkor — ki kell jelentenem azt a határozott nézetemet — ez a nemzeti küzdelem miniszteri igéretekkel nem, hanem csak pozitiv eredményekkel érhet véget. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* E nélkül a nyugalom ebben az országban helyreállani nem fog, *(Ugy van! balfelől.)* még ha ezer békeapostol is fog közöttünk járni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Van ezeken kivül még egy kérdés, a mely nem az előző kormányok számlájára irandó, hanem tisztán a miniszterelnök urnak a rovását képezi, és a melynek tekintetében ő olyan rekordot ért el, a minőt politikai téren miniszterelnök-elődei közül senki sem, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és ez a magyar vezényleti nyelvnek kérdése, a melynek feladása juttatta az igen t. miniszterelnököt abba a székbe, a melyet most elfoglal. Most már egészen tisztán látszik, hogy az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ának magyarázata kizárólag a szabadelvü párt megnyugtatására volt szánva; azzal még ide a

Digitized by Google

parlament elé állani sem merészkednek, *(Ugy van! balfelől.)* és hogy egyáltalán sikerült-e azzal a szabadelvü pártot megnyugtatni, az nagy kérdés. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Narkotizálni!

Buzáth Ferencz: Mig ezen harcz folyamán a szabadelvü párt részéről bizonyos hazafiui felbuzdulást tapasztaltunk; mig a szabadelvü pártnak igen tekintélyes tagjai, mint Heltai Ferencz és Rohonyi Gyula képviselő urak a magyar vezényszó mellett munkákat is irtak, egyesek pedig élőszóval adtak felfogásuknak kifejezést és a mig ezzel a kérdéssel foglalkozván, a párt egységét veszélyeztették, sőt valósággal pártbomlás elé nézett a párt: addig csodálatos egyhanguság támadt akkor, midőn a t. miniszterelnök ur a magyar nyelv jogát feladta. Ezen jogfeladás után a párt egysége helyreállt, tagjai teljesen megnyugodtak és biztositva lett a szabadelvü párt további fennállása. *(Ugy van! balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Nagyon jó!

Buzáth Ferencz: A t. miniszterelnök ur mindig hangoztatja itt a házban, hogy az ellenzékkel az elvek harczát akarja megvivni. De hol van az a tábor, a mely őt követi az elvek harczának megvivásában, a midőn minduntalan az elvtelenségnek ilyen nagymérvü tüneteivel találkozunk? Ez már többé nem is az elvek feladása; ez a politikai erkölcsöknek olyan sülyedése, a melyet előitélettől ment és elfogulatlan embernek eléggé elitélnie nem lehet. *(Ugy van! balfelől.)*

És nem esik-e kétségbe a t. miniszterelnök ur, a kiről felteszem, hogy jó hazafi, ha a háta mögött olyan tábor áll, a melylyel az elvek harczát megvivni egyáltalában nem lehet, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a mely, midőn őt követi, nem az elvben követi őt, hanem a hatalomban, mert annak részese akar lenni, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy azt saját önző czéljaira kihasználhassa. *(Ugy van! balfelől.)* Én azon felfogásban vagyok, t. ház, hogy a magyar nyelvnek a hadseregben való érvényesülésre és a nemzeti kivánságok és óhajok teljesitésére ennek a nemzetnek feltétlenül joga van. Nem jó szolgálatot tett a miniszterelnök ur és a szabadelvü párt a nemzeti ügynek akkor, midőn a nemzet ezen jogát elvitatta, mert ezzel éket vert a korona és a nemzet közzé. Egy csaknem áthidalhatlan űr támadt, a melyet azonban át kell hidalnunk és hogyha ezen kérdés megoldásának más módja nincsen, a törvényes akadályokat kell az utból elháritanunk. Tessék a miniszterelnök urnak egy törvényjavaslatot beterjeszteni, a melyben a magyar nyelvnek használati jogát kifejezésre juttatja. Én nem hiszem, hogyha a miniszterelnök ur megteszi, hogy ehhez az egész képviselőház hozzá ne járuljon és akkor a béke és a nyugalom helyre fog állani. Másrészt viszont nem akarom elhinni, hogy a király, a ki mindig a nemzettel érzett, a nemzet ezen kivánságát megtagadja és igy remélem, hogy az ügy ekként győzelemre fog jutni. *(Ugy van! balfelől.)*

Nem fogadhatom el a törvényjavaslatot még azért sem, *(Élénk helyeslés balfelől.)* mert jelenleg még ex-lex állapot van és igy nekünk első kötelességünk az, hogy ezen állapotot megszüntessük. Az igen t. miniszterelnök ur ennek a kérdésnek ugyan nem tulajdonit valami nagy fontosságot, a midőn következőleg nyilatkozik, *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*: »Ám folytassák az obstrukcziót az indemnitásnál, ha ugy tetszik, majd megküzdjük ott a csatát. Közjogellenes és az alkotmánynak sarkalatos tételét sérti, hogy egyáltalában teljesittetnek fizetések és inkaszszáltatnak bevételek, mielőtt azok a törvényhozás által megállapittattak volna. Ezt soha sem tagadtam, most sem tagadhatjuk, a kormány teljesen érzi a felelőség sulyát, mikor az ország parancsoló érdeke által indittatva, ezen jogsértés elkövetésére utólagos felmentés reményében magát elhatározta. De ha erre elhatározta magát és ezt megteszi, az állami élet vonalán semmi akadályt, semmi nehézséget nem lát abban, hogy ugyanazon eljárás követtessék a megszavazandó ujonczokra vonatkozólag is.« A miniszterelnök urnak tehát ez a nyilatkozata egyenesen az alkotmányba ütközik, mert a beállott kényszerhelyzet sem adhat egy miniszterelnök szájába ilyen törvénytelen kijelentéseket és ez csak azt bizonyitja, hogy a miniszterelnök ur az alkotmány iránt nem viseltetik tisztelettel, és hogy előtte az alkotmánynak nincs értéke. Különben sem oszthatom a miniszterelnök ur azon felfogását, hogy ex-lex állapotban ő még törvénytelenül is kiadásokat teljesit és bevételeket eszközölhet, mert a miniszteri felelőség szerintem odáig nem terjedhet, a mennyiben a miniszteri felelőség csakis a létező törvény végrehajtására vonatkozhatik, *(Ugy van! balfelől.)* és egy nem létező törvényt pótló miniszteri felelőséget én a magam részéről nem ismerek, mert ha ez igy volna, akkor a törvényhozásnak jogai illuzóriussá válnának és a kormány érvényes és hatályos szerződéseket köthetne, ujonczokat sorozhatna és azután utólag kikérné a törvényhozás engedelmét. Abból, hogy a miniszterelnök ur most ex-lexben ezeket, a szerinte is alkotmányellenes és törvénytelen intézkedéseket az állami élet megakasztásának kikerülése czéljából a maga felelősége tudatában gyakorolja, ezt nem a miniszteri felelőség elvénél fogva teheti, hanem csakis azért, mert a törvényhozás ezt neki elnézi, mert ex-lex állapotban itt a képviselőházban senki sem akarja magára venni azt a felelőséget, hogy az állami gépezet menete megakasztassék, mert ez által anarchikus állapot jönne létre.

Különben, t. képviselőház, hogy mennyire nem teheti a miniszterelnök ur saját felelőségénél fogva azt, hogy ex-lexben is kiadásokat és bevételeket eszközöljön, és hogy e tekintetben

Digitized by Google

az előző kormánynak már meg voltak a maga skrupulusai, azt semmi sem bizonyitja jobban, mint az, hogy a mikor ex-lexbe kerültünk, Széll Kálmán miniszterelnök beterjesztette Rakovszky István számvevőszéki elnöknek egy jelentését, a melyben felhatalmazást kér arra nézve, hogy ex-lexben a kiadásokat és a bevételeket a törvénynek megfelelőleg ellenőrizze. Mi volt a czélja ennek az átiratnak? Semmi más czélja nem volt, mint egy előleges felhatalmazás a kormány részére, hogy a kormány ex-lexben is eszközöljön kiadásokat és bevételeket; ezzel mintegy biztositani akarta magát már előre és fedezetet keresett arra nézve, hogy a törvényhozás majd annak idején a felmentvényt neki meg is fogja adni. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur alkotmányos felfogását jellemzi az is, hogy ő egypár nappal ezelőtt mondott beszédében a képviselőháznak ex-lexben való feloszlatását is törvényesnek tekintette. T. ház! A házat feloszlatása esetén a törvény szerint oly időben kell összehivni, hogy az országgyülés a jövő évi költségvetést még megszavazhassa. Az által, hogy a törvény egy időpontot határoz meg, a mely időpontban az országgyülés összehivassék, azt akarta biztositani, hogy legyen a törvényhozásnak még elég ideje arra, hogy a jövő évi költségvetést még letárgyalhassa, hogy az ország ne kerüljön ex-lex állapotba. Biztositani akarja tehát a törvény a feloszlatás által azt a törvényes garanciát, hogy ex-lex ne létesülhessen. Világos tehát, hogyha ex-lex állapot valóban fenforog, az eo ipso akadály arra nézve, hogy akkor a házat feloszlassák. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Különben megnyugtathatom az igen t. miniszterelnök urat e tekintetben, hogy ebben az évben, 1903-ban már fel nem oszlathatja a házat, akár ex-lex van, akár nincsen ex-lex, mert ebben az évben már oly kevés idő áll rendelkezésére, hogy a törvény szerint előirt választási előkészületekre az idő már egyáltalában nem futja. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az pedig, hogy a jövő évben, vagyis 1904-ben feloszlathatja-e a képviselőházat, ha ex-lexben vagyunk és hogy 1904-ben lehet-e szó majd a jövő évi költségvetésről, vagyis az 1905. évi költségvetésről, — mert a miniszterelnök ur azt mondja, hogy mindig a rá következő évi költségvetésről van szó, — hogy lehet-e 1904-ben az 1905. évi költségvetésről szó, a mikor az országnak még nincsen sem 1903. évi, sem 1904. évi megszavazott költségvetése sem, ennek megitélését a t. miniszterelnök urra bizom és nem akarok vele e kérdésben most vitatkozni. Nem akarok pedig azért, mert biztositva van ennek a háznak, hogy ebben az évben azt fel nem oszlathatja a miniszterelnök. Ha pedig áll a miniszterelnök felfogásával, a jövő évben akarja azt feloszlatni, akkor még van elég időnk arra, hogy ezzel a törvényellenes felfogással megküzdjünk.

Ez még oly távol lévő idő, hogy én remélem, akkor már nem is lesz szükségünk arra, mert akkor a miniszterelnöki székben olyan ember fog ülni, a kinek egészen más alkotmányos felfogása van ebben a kérdésben. *(Tetszés a baloldalon.)*

Akkor, a midőn én azt akarom bizonyitani, hogy nincsen joga a miniszterelnök urnak ex-lexben a házat feloszlatni, ezzel nem akarom mondani, hogy egyáltalában meg akarom akadályozni a törvényhozás feloszlatását. Nem! Ha a mai politikai viszonyok ugy alakulnak, hogy a helyzetből való kibontakozásnak más módja nincsen, mint hogy e kérdésben a nemzetet meghallgassák, a magam részéről hajlandó vagyok e czélból az idei költségvetést, sőt a jövő évre négyhavi indemnityt is megszavazni; tessék a nemzetre appellálni és tessék a választást megtartani. *(Helyeslés a jobboldalon. Halljuk! a baloldalon.)*

Végül meg akarom indokolni szavazatomat a bizalmi kérdés felvetésével, ámbár szokatlan dolog, hogy ujonczjavaslat tárgyalásánál a bizalmi kérdést is felvessék. Ha mégis élek néhány szóval ebből a szempontból is álláspontom igazolására, ez csak annak tulajdonitható, mert tulajdonképen ez ujonczozási törvénynél állunk szemben a kormány első törvényhozási tettével, és az alkalmat meg kell ragadnunk, hogy ebben a tekintetben is birálatot gyakoroljunk.

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

T. képviselőház! Mikor Széll Kálmán volt miniszterelnök ur kormányzatát megkezdte, azzal a reménynyel voltunk eltelve, hogy politikai életünkben változás lesz. Bár én pártállásomnál fogva bizalommal nem is viseltettem a volt miniszterelnök ur iránt, a mint egyetlen szabadelvü kormány iránt sem viseltetem, mégis hittem, reméltem, hogy a fenékig meghamisitott szabadelvüségben változás fog előállani; ezt remélhettük, mert nagy politikai harcz eredménye volt a változás, a melybe az ország bele is nyugodott, annyival is inkább, mert a szabadelvü párt az alkotmányt rázkódtatta meg, sőt csak egy hajszál választotta el attól, hogy azt romba is döntse. Remélhettük, hogy politikai változás fog beállani annyival is inkább, mert a nemzeti párt szintén hozzácsatlakozott e párthoz és egyesültek abban a tekintetben, hogy igenis a változást melegen óhajtják.

Magában véve, t. képviselőház, az, hogy egy harminczéves liberális kormányzat mellett alkotmányos jogokért és szabadságokért küzdelmet kell folytatni, oly elitélendő a szabadelvü kormányra nézve, hogy ezt elég kemény szavakkal ostorozni nem lehet. *(Igaz! a baloldalon.)* Mert hogy egy szabadelvü kormányzat létét ahhoz kösse, hogy mindenben ellenkezik a szabadelvü felfogással, ez csak nálunk Magyarországon volt lehetséges, a hol egy kormányzat a maga

Digitized by Google

hatalmi sulyával és tekintélyével ránehezedett állami életünkre, megzsibbasztja tevékenységét és hatalmába keritve az állami és társadalmi élet minden tényezőjét, ez által az igazi közvélemény megalakulásának utját állja.

Remélhettük a változást azért is, t. ház, mert a szabadelvü párt megerősödött egy ellenzéki párt beolvadásával, a mely 20 évi parlamenti működésével fényes bizonyságát szolgáltatta hazafiasságának, és az ezt az irányzatot képviselő férfiak politikai jellemszilárdsága a szabadelvü pártnak egy eddig nélkülözött erkölcsi tekintélyt biztositott. Ez garanciát nyujtott nekünk a jövőre nézve, hogy a szabadelvüséget uj szellem fogja áthatni, a mely a jövő politika egészséges alakulásának mintegy kiindulási pontja lesz. A reménység mellett, hogy ez be fog következni, még mindig fenmaradt a kétely, mert látnunk kellett azt, hogy a szabadelvü pártnak egy tekintélyes része nem tiszta szivből csatlakozott az uj irányzathoz, hanem bizonyos más szempontokból, nevezetesen, hogy továbbra is a hatalomnak részesei maradjanak. *(Ugy van! balfelől.)* Előrelátható volt, hogy ezek a legelső alkalmat is meg fogják ragadni arra nézve, hogy a szabadelvü pártnak régi bálványát ismét helyreállithassák. Ez az időpont nem is késett nagyon soká. Széll Kálmán kormányzatának mindjárt a kezdetén, egy ujévi beszéde alkalmával a régi bálványnak egyik előimádkozója, Falk Miksa ur *(Derültség balfelől.)* prófétai ihlettel mondotta: a régi gárda nem halt meg, nem adta meg magát. Tehát a régi gárda szerinte él és megmérgezni kész minden hazafias, nemes törekvést, mely a nemzet érdekében még annál a pártnál is bizonyos irányzatban mutatkozik.

B. Kaas Ivor: Habakuk prófétának igaza volt!

Buzáth Ferencz: Czéljukat ezek a régi szabadelvüek azután el is érték, mert ismét sikerült nekik a hatalmat kezükbe kaparintani és a kormányzat szekerére ismét felülhettek a régi szabadelvü pártnak rokkant vitézei. Ennek a kormányzati szekérnek, a mely a korrupczió anyagából van gyúrva, a mely szekeret vállvetve taszitanak konzervativvé átvedlett ó- és ujszabadelvüek, ennek a szekérnek kormányzati rudját kezében tartó miniszterelnök urtól hangzanak el a következő megszivlelendő szavak: »Ne feledjük el, hogy mindnyájan magyarok vagyunk; mindnyájunkra nézve életfeltétel, mert hisz életfeltétele minden nemzeti politikának, a magyar alkotmányos élet fenségének, becsületének megóvása, sikeres működésének biztositása.« Szép szavak, igaz szavak, igen t. miniszterelnök ur, de kérdem én az igen t. miniszterelnök urtól, igy gondolkozott-e akkor is, mikor az exlexet aláirásával szankczionálta, *(Ugy van! balfelől.)* igy gondolkozott-e akkor is, midőn b. Bánffy Dezsőnek nemzetrontó politikiját körömszakadtáig védelmezte, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* a mely politikában, még ha mikroszkoppal vizsgáljuk is, nem találunk egy szemernyi nemzeti politikát, annál több törvénytelenséget és alkotmányos jogainknak meggyalázását? *(Ugy van! balfelől.)* Ha a t. miniszterelnök urnak az a czélja, hogy az alkotmányos élet fenségének sikere érdekében működjünk közre, akkor ezeket a szavakat nem most kellett volna hangoztatnia, hanem akkor, mikor arra szükség volt, mert most épen ennek sikere érdekében vállvetve küzd az ellenzék, épen azért küzd, hogy ezeket a czélokat elérhesse..

Az igen t. miniszterelnök ur a Rip van Winkle szerepére vállalkozik és azt hiszi, hogy abban a miniszterelnöki székben még mindig b. Bánffy Dezső ül. Pedig nem ő ül ott, csak b. Bánffy Dezsőnek szelleme kisért.

Én ehhez a politikához hozzá nem járulhatok, én azt mondom, hogy ebben a küzdelemben inkább a miniszterelnök urnak feje essék el, mint hogy bukjék a nemzet szent ügye. Én tehát nem járulhatok hozzá a törvényjavaslathoz, azt nem fogadhatom el, hanem hozzájárulok a Rakovszky István t. képviselőtársam által beadott határozati javaslathoz. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Rátkay László jegyző: Pozsgay Miklós!

Pozsgay Miklós: T. ház! Szerény szavammal én is hozzá akarok járulni ahhoz, hogy elmondjam azokat az okokat, a melyek arra inditanak, hogy az ujonczlétszámot én se szavazzam meg. Ezt pedig azzal akarom megindokolni, hogy ez a javaslat most csak kényszerüségből lett előránczigálva.

Mert mit látunk a miniszterium mostani megalakulásánál? Azt, hogy a miniszterelnök ur, többi minisztertársaival ellenkezően, a kik mindnyájan diszmagyarban mentek fel Bécsbe, felhuzta honvédfőhadnagyi egyenruháját. Miért tette ezt? Most nyilvánvaló előttünk, azért, mert ha ő diszmagyar ruhájában ment volna fel, a melyet őseitől örökölt és a melyben büszke lehetett volna, félt, hogy ezzel a ruhával nem tudja körülvértezni magyar szivét. Azért tehát felhuzta a katonai ruháját, mert tudta, hogy abban majd engedelmeskedni tud a bécsi parancsszónak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, t. ház, hogy szavaim, ha egyszerüek is, de igazak. Mert az a magyar ember ha diszruhában jelenik meg, büszke arra, hogy ő magyar, de a katonatiszt csak azt tudja, hogy ő szolga, feltétlenül alá van rendelve urának és parancsolójának, az pedig odafenn Bécsben annak a magyar főhadnagynak azt parancsolta, hogy: »Nekem katona kell és ezt erőszakkal is keresztül kell vinni, keresztül kell gázolni a magyar alkotmányon és azt letiporni, ha máskép nem lehet.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton: Kérjük a ház tagjainak megszámlálását. Nem vagyunk negyvenen!

Digitized by Google

Elnök: A ház tanácskozásképessége kétségbevonatván, megbizom a jegyzői kart a jelenlévő képviselő urak megszámlálásával. *(Megtörténik.)* A jegyző urak jelentése alapján megállapitom, hogy a ház tanácskozásképes. Méltóztassék folytatni.

Pozsgay Miklós: A t. többséget a túloldalon arra kérem, hogy mivel én nem vagyok valami nagy parlamenti szónok, *(Felkiáltások a jobboldalon: Közbeszónok!)* az ilyen jelenetek, mint az előbbeni is, nekem a beszédet terhessé teszik, kizökkenek a folytatólagos beszédből az által, hogy itt a t. túloldalt megolvassák, vannak-e negyvenen. *(Felkiáltások a jobboldalon: Önök kértek! Hallgassa a saját pártja!)* A t. közbeszóló urnak nincsen igaza, mert a miket mi itt beszéltünk, azt már klubbunkban is elmondtuk egymásnak, egymást meggyőztük róla, és megértettük egymással. hogy miért van ez a mi nemzeti harczunk. De a t. urak csak azt tanulták meg a Lloyd-klubban, hogy minekünk ellent kell állani, minket el kell tiporni, mert egyedüli törekvésük abban összpontosul, megmaradni a hatalmon. megmaradni a hususfazekak körüli várakozásban, ott lenni a miniszteri székek betöltésénél, *(Zajos derültség a szélsőbaloldalon.)* a viczinálisok megnyerésénél, az egyetemi katedrák betöltésénél, *(Derültség és felkiáltások a jobboldalon: Talán ön is pályázik rá! Zaj. Elnök csenget.)* ott lenni egyáltalában minden állami funkczió betöltésénél, egyedül a boldogitó piros bársonyszék után járni, mert önöknek mindegy, hogy akárki ül a miniszteri székben, a mint hogy azt helyesen jegyezte meg egy túloldalon ülő t. képviselőtársam, hogy »mi mindenkit pártolni fogunk a miniszteri székben, akárki ül ott, az nekünk mindegy!« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. képviselőház, hányan ültek itt csak egy év alatt ebben a miniszteri székben? Elkezdte Széll Kálmán ebben az évben s önök mindannyian tapsoltak neki; utána jött gróf Héderváry, annak is tapsoltak, az egekig emelték; utána jött gróf Tisza István és annak is tapsoltak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Önöknek tehát az egész életfeladatuk csak a tapsban áll. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Derültség jobbfelől.)*

Ne gondolják, t. uraim, hogy nekünk ez az egy év óta tartó ádáz harcz valami élvezetet nyujt, sőt ellenkezőleg azt mondhatjuk, hogy az ezen párton ülők ezalatt az egy év alatt összes magánügyeiket elhanyagolták. Az ügyvédek ügyvédi irodájukat mulasztották el rendbehozni, s most már jóformán tönkretették azt a kis exisztencziájukat is.

A gazdálkodók kis gazdaságukat tették tönkre, a hivatalnoki vagy más pályán lévő *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)* elmulasztotta oda hivó kötelességét; egyedül csak önök azok, a kik kibirják azt a harczot. Miért? Mert önök azt állitják, hogy önök többségben tudják magukat s azért kényelmesen beosztják a helyzetüket. Ma Péter legyen jelen, holnap Pál, István pedig járjon a házában és szerezzen ezalatt nekünk egy kis üzletet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Derültség és ellenmondás jobbfelől.)* De mi kötelességtudólag itt voltunk idáig és itt fogunk maradni mindaddig, mig ezt a harczot be nem fejeztük, akár ugy, hogy a mi czélunkat, hogy édes hazánk nyelvét a mi hadseregünkben érvényre juttathassuk, elérjük, akár pedig ugy, hogy önök, t. többség, rajtunk és az alkotmányon keresztülgázolva el fognak bennünket innen seperni. Mi mindenesetre azzal a nyugodt lelkiismerettel fogunk megjelenni a nemzet itélőszéke előtt, hogy kötelességünket teljesitettük. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: És Magyarországon magyarok maradunk! *(Mozgás a jobboldalon.)* Innen ki nem vándorolunk még akkor sem! *(Egy hang a néppárton: Sem osztrákok nem leszünk!)*

Pozsgay Miklós: A mi szerény harczunk kezdete, t. képviselőház, visszamegy az 1902. év őszének kezdetéig. Akkor vivtuk meg elsőben azt a harczot, midőn báró Fejérváry, akkori honvédelmi miniszter ur köpte a markát, *(Derültség és zaj jobbfelől.)* azaz azt állitotta, hogy mi köpjük a markunkat. Ő a póttartalékosokkal akarta a katonai ujonczlétszámemelést pótolni. Ez ellen mi erősen tiltakoztunk és mármár odavittük a dolgot, hogy az indemnitás megtagadásával ex-lexbe kerüljünk.

Akkor a t. miniszter úr egyelőre elhallgatott ezzel a javaslattal, mi meg megadtuk az indemnitást. S ekkor Széll Kálmán a helyett, hogy az indemnitást tárgyalta volna, a melyre az országnak nagy szüksége volt, előhozakodott egy százszor rosszabb katonai javaslattal, és fel akarta emelni az ujonczlétszámot. Ez ellen mi kézzel-lábbal harczoltunk, a mire megmozdult az egész ország és nemcsak a mi választóink, de a szabadelvüpártiak választói is felzárándokoltak és kérvényeket adtak be a képviselőház akkori elnökének, hogy az ujonczlétszám felemelését tagadja meg az országgyülés. Rámutattak arra, hogy az országot a katonaság teljesen magáénak akarja tudni, rabszolgájává akarja lealacsonyitani. Ekkor jöttünk rá arra a gondolatra, hogy ne csak ujonczot ne adjunk, hanem ne türjük, hogy idegen nyelven parancsoljanak a mi legényeinknek, a mikor van tisztességes magyar nyelvünk, régen megállapitott jelvényünk, nemzeti lobogónk. Miért kelljen nekünk vért adni, hogy egy idegen állam az ő nyelvét és jelvényeit ránk erőszakolja? Igy keletkezett az a harcz, a melyet most még mindig folytatunk. Megijedt ettől az osztrák. Egyezkedni próbált. Azt mondta: egyelőre visszavonom a katonai javaslatokat. Ideküldte megbizottját, gróf Héderváryt, a ki alkudozott, igért füt-fát. Az ellenzék először lépre ment, hanem hamar felnyillott a szeme, a mikor az a tisztelt ur el-

Digitized by Google

mondta programmbeszédét. Fel is álltak erről az oldalról az urak és azt mondták: apage satanas! Mert ezt az országot igy vezetni nem lehet. Meg kellett bukni a Széll-kabinetnek, a Héderváry-kabinetnek és meg kell bukni Tisza Pista kabinetjének is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Addig fogunk harczolni, mig olyan miniszterelnök nem jön, a ki nem honvédtiszti egyenruhában kunyorál a császárnál miniszteri székért, hanem dicső magyar ruhában fog odamenni és azt mondja, hogy magyar vagyok, magyar hazám alkotmányát, függetlenségét és hadseregében a magyar nyelvet fogom követelni! *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A honvédtiszt nem magyar?

Pozsgay Miklós: Hát az az egy hadi intézményünk volna, a melynek az volna a hivatása, hogy magyar legyen, de önök, t. többség és önök, honvédelmi miniszter urak mindig beleplántálják az öreg közös hadseregbeli tiszteket, a kik németségüket viszik be és nem a magyarságot, sőt még a magyar részt is elosztrákositják.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Nem áll!

Endrey Gyula: Hát Szeged?

Kubik Béla: Fogunk adatokkal szolgálni. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Pozsgay Miklós: Hogy a t. miniszter urnak közbeszólására reflektáljak, arra nézve, hogy mennyire elosztrákositották a mi honvédségünket, a melyre pedig valamikor nagyon büszkék voltunk, ott van a szegedi eset. Mit kapott az a Csalány tábornok azért, hogy ő a magyarságot ott Szegeden megszégyenitette? Ugy-e nem büntetést, pedig jogkörét túllépte, hanem ellenkezőleg kitüntetést kapott, avanzsirozott! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Ott van Struchly főhadnagy vagy kapitány, az közöshadseregbeli tiszt és azt mondjuk, hogy az a magyar haza védelmére is ki van rendelve! A t. honvédelmi miniszter ur mondta az előbb, hogy azok a közös hadseregbeli tisztek a a mi tüzhelyünket is védik.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ugy van!

Pozsgay Miklós: Ellenkezőleg, t. miniszter ur, azok a mi tüzhelyünket gyalázzák.

B. Szentkereszty György: Rendre!

Pozsgay Miklós: Am utasitsanak rendre, én be fogom bizonyitani, hogy Struchly kapitány sértette Magyarországot. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* És mit kapott érte? Előléptették őrnagygyá, pedig akasztófa kellett volna neki. *(Felkiáltások jobbfelől: Rendre! Rendre!)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, hogy a parlamenti illem határain belül válaszsza meg kifejezéseit.

Rátkay László: A miniszterelnök kezdte az akasztófát, mi csak követjük! *(Derültség.)*

Holló Lajos: Mi alkalmazzuk egyes személyekre!

Rigó Ferencz: Talán csak szabad nekünk visszakinálni az akasztófát? *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)*

Pozsgay Miklós: T. ház! Sajnálom az előbb használt kifejezést, hazafiui felbuzdulásom adta számra ezen drasztikus szavakat. De ne csodálkozzanak azon, t. uraim, ha én ilyen szavakat használok, mert hiszen ezekre a szavakra minket a piros bársonyszékben ülő urak tanitanak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nézzük meg, mi volt a legelső tette a miniszterelnökünknek? Idejön a házba, azaz jobban mondva csak befordult az ajtón, mert nem jöhetett be tisztességesen . . . *(Mozgás jobbfelől.)*

Kubik Béla: Nem honvéd-főhadnagyi egyenruhában jött ide! *(Derültség.)*

Pozsgay Miklós: . . . és legelső dolga volt neki elmondani programmbeszédét.

Holló Lajos: Csak lett volna!

Pozsgay Miklós: Mi, midőn a miniszterelnök ur programmbeszédét elmondotta, tisztességesen meghallgattuk. A mint azonban ez a programmbeszéd megjelent és kezdtük bonczolgatni, mi történt, t. uraim? A miniszterelnök ur egyszerüen sorra visszaszivja azokat a kijelentéseket, a melyek jók voltak arra, hogy esetleg az ő miniszterelnöki székét megingassák. Hamar kiegyezett ő a körülményekkel s itt bünbánólag előadta, hogy ezek a kijelentések csak lapsusok voltak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát én tartok tőle, hogy azon egyéb kijelentései, a melyekre ő még mostan mindig hivatkozik, hogy ezek a mi eredményeink, a miket mi nagy erővel Bécstől kicsikartunk, egy szép napon szintén lapsusokká válnak. Mert hogyan higyjünk mi egy olyan miniszterelnöknek, a ki látva elődei példáját, látva, hogy miért bukott meg Héderváry, Széll Kálmán, ennek daczára mégis felmegy Bécsbe és ott alkuba bocsátkozik, hogy ő még kevesebbet is meg tud azzal a házzal szavaztatni, mint a mennyit azok az urak megszavaztattak volna.

Előttem ez nagyon gyanussá teszi a helyzetet azért, mert azt kell feltételeznem róla, hogy őt nem a hazafiság vezette arra, hogy ezt a hazát megmentse, hogy ebből az áldatlan állapotból kiszabaditsa, hanem egyes-egyedül az a vágy, hogy apjának örökébe léphessen, hogy ő is beleüljön abba a piros bársonyszékbe.

Mert mit látunk? Azt látjuk ott a túloldalon, hogy az apák elfoglalják a miniszteri székeket és fiuk maguknak vindikálják azokat örökségül. Pedig, t. uraim, nem mindig azt illeti ám meg az a miniszterelnöki szék, a kinek az apja miniszterelnök volt, hanem azt, a ki vállalkozik arra, hogy alkotmányosan igaz, hű, magyar érzéssel fogja betölteni azt a széket és kivezeti Magyarországot abból a lehetetlen helyzetből, hogy Ausztriának rabja legyen.

Digitized by Google

Ha Tisza István ur erre vállalkozot volna, nem tette volna azt, a mit az a 9-es kigondoló bizottság kigondolt, hogy t. i. még abból is elalkudjon és törléseket engedjen. A szabadelvü párt elgondolta magában, hogy hiszen mi nem arra valók vagyunk, hogy gondolkozzunk; *(Derültség.)* nem arra valók vagyunk ott a Lloyd-klubban, hogy esetleg megvitassuk a mi álláspontunkat, mi csak arra valók vagyunk, hogy szavazzunk. Kikeresünk magunk közül olyan embereket, a kik már részben miniszterek voltak, részben miniszteraspiránsok, részben lejárt hazafiak, részben talán akarnokok, ezekből összeállitunk egy 9-es bizottságot és azt meghatalmazzuk, hogy nekünk programmot dolgozzon ki. És mi lett abból a programmból? Maguk a t. túloldaliak sem tudták, hogy mi lett belőle. Egyszerre egy napon arra virradtak, hogy megvan, kikelt a tojás. *(Derültség és mozgás a jobboldalon.)* Tisza István ur szalad Bécsbe és azt mondja ő Felségének, hogy ez a szabadelvü párt programmja, de idehaza még egyetlen egy szabadelvü párti sem tudja, hogy mi az, hanem ő Felségével tárgyaltak ott hosszan, törölgettek jobbra-balra belőle és a mit meghagyott ő Felsége, az lett a 9-es bizottságnak megállapitott programmja. Ezt vitte haza, és olvasta fel a Lloyd-klubban. A t. többség, miután Tisza István megkapta a miniszterelnökséget, elfogadta ezt a programmot és jónak látta azt mondani, hogy igenis ez az ő álláspontja és e mellett kitart.

Hát én előttem megfoghatlan valami, hogy egy ilyen nagy párt, az országnak többségére hivatkozó párt, önmagától kialakulva, ne tudott volna magának egy határozott magyar programmot alkotni, hanem az kelljen neki, a mit Bécsből kijavitva neki leküldenek.

T. ház! Ez a programm, a melyet az a 9-es bizottság kigondolt, a chlopy-i hadiparancsnak hatása alatt keletkezett, a mely a mi küzdelmeink elnyomására jelent meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A helyett, hogy az a nagy, hatalmas többség felállott volna, és mint egy ember tiltakozott volna az ellen a chlopy-i hadiparancs ellen: meghunyászkodott, és elfogadta ezt a parancsot, és akkor, a midőn erről az oldalról ez ellen a parancs ellen általános megbotránkozások kifejezése hallatszott, a helyett, hogy önök segitségünkre jöttek volna: rendeztek itt egy olyan nagyszerü jelenetet, a mely ezt az oldalt igazán a legnagyobb kétségbeesésbe kergette, mert itt nem tudták elképzelni azt, hogy ugyanakkor, a mikor Chlopyból egy nemzetet arczulvertek, az a nemzet talpat menjen nyalni! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ugy látszik, hogy a chlopy-i hadiparancsot odafent meggondolták. Annak miniszteri ellenjegyzés nélkül kellett megjelennie, tehát leküldtek az országra egy másik parancsot, a mely miniszteri ellenjegyzéssel jelent meg; ez pedig gr. Khuen-Héderváry nak, az akkori miniszterelnöknek szólt. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Igy szól *(olvassa)*: »Kedves gróf Khuen-Héderváry! Atyai szivemet mély gyász tölti el láttára azon sajnálatos állapotoknak, a melyek kedvelt Magyarországomban a politikai életet hónapok óta meddőségre kárhoztatják, és már-már az állami gépezet működését is megakasztják. Midőn 1867-ben egyfelől magyar koronám országai, és másfelől a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok között a pragmatika szankcióból folyó közös és együttes védelem eszközei felsoroltattak, az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-a megállapitotta, hogy a közös hadsereg egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozó ügyek általam intézendők el.« — Ezt ugyan akkor ugy képzelték, hogy a magyar királynak adják azt a jogot, a ki nem fog Magyarországra idegen nyelvet ráoktrojálni. *(Ugy van! Olvassa)*: »A mint mindenkor szigoruan őrködtem a felett, hogy az ezen törvény alapján elvállalt kötelezettségek minden oldalról becsületesen s lelkiismeretesen teljesittessenek, ezenképen el vagyok határozva az engem megillető jogokat is csorbittatlanul fentartani és utódaimra érintetlenül átszármaztatni.«

Lovászy Márton: Itt vannak az öröklött jogok!

Pozsgay Miklós: »Midőn a magyar országgyülés ezt a jogomat elismerte, nemcsak a monarchia nagyhatalmi állásáról, hanem saját hazája és nemzete erejéről és biztonságáról is akart gondoskodni. Épen ezért nem tudnék hozzájárulni olyan intézkedésekhez, a melyek végső következményeikben a monarchia két államának gyengitésére vezetnének és dicső emlékü őseimtől átvett örökségemet a hanyatlás veszélyének tennék ki. És ugyancsak azért nem járulhatnék azon követelések teljesitéséhez, a melyek kipróbált intézmények olyatén átalakitását czélozzák, a mely kedvelt Magyarországom érdekeinek nemcsak meg nem felelne, de végső következményeikben szent koronám országainak integritását is veszélyeztethetné.«

Hát kedvelt Magyarországom integritását és azután érdekeit is csorbitaná az, ha a magyar nyelv az ő hadseregébe behozatnék, mintha mi kivántuk volna azt, hogy az Ausztriában fekvő ezredeknél is, a melyek nem a mieink, hozassék be a magyar nyelv.

(Folytatólag olvassa): »Másfelől nem zárkózom el a közös hadsereg körében királyi hatalmamból folyó azon intézkedések megvalósitásától, a melyekre vonatkozólag az utóbbi időben kormányaim az országgyülés szine előtt már is nyilatkozatokat tettek és a melyek az Önnek Tőlem megjelölt pontokkal együtt azt a keretet alkotják, a melyen belül én ilyen intézkedéseket megtehetőknek tartok.

Magyar nemzetem a kiegyezés óta óriásit haladt. Elégtétellel tapasztalom ezt az örvendetes fejlődést, mint ujabb bizonyitékot ama mü bölcsesége mellett, melyet a korona és nemzet

Digitized by Google

kölcsönös bizalma hozott létre. Igy kell annak lennie és igy kell annak maradnia ezentul is. Alkotmányos életünket az isteni gondviselés kegyelme mindeddig megmentette minden komoly megrázkódtatástól, csak a nemzet józansága és higgadtsága, minden számba jövő nagy érdek megfontolt mérlegelése óvhat meg bennünket a jövőben is megpróbáltatásoktól. Fejedelmi kötelességem ezért figyelmeztetni a nemzetet, hogy én most is ragaszkodom a kiegyezéshez. Meggyőződésem, hogy az a szellem, a mely e művet megalkotta, ma is él régi erejével a nemzet lelkületében. Bizom önnek belátásában, hogy szivemhez oly közel álló Magyarországomat, annak törvényes képviseletét atyai szándékomról felvilágositja és a mai, az országra és a monarchiára veszedelmes helyzetből a szerencsés kibontakozást megtalálja.«

Ugyanezen szavakat mondotta gr. Tisza Istvánnak is; őt is azzal küldte, hogy igyekezzék reánk hatni, őt is azzal bizta meg, hogy az országot ebből a veszedelmes helyzetből kiragadja. De erre majd később térek reá.

(Folytatólag olvassa): »Ebben a feltevésben arra határoztam el magamat, hogy önt az uj kormány megalakitásával megbizom, a miről önt mellékelt kéziratommal értesitem.

Kelt Bécsben, 1903. évi szeptember hó 22-én. Ferencz József s. k., gr. Khuen-Héderváry Károly s. k.«

Hát a chlopy-i parancsnak ez a parancs volt aztán az ellensulyozója.

Lovászy Márton: Épen olyan, mint amaz!

Pozsgay Miklós: T. ház! Mennyiben lett ez által kireparálva a mi nemzetünkön ejtett sérelem? Kaptunk mi ezért valamit? Igen, kaptuk ujból Khuen-Héderváryt, a kit önök, t. túloldal, véletlenül és nem ebből kifolyólag buktattak meg; az ő bukásának ugyanis egyszerüen az volt az oka, hogy nem volt olyan miniszterelnök, a ki önökre ráparancsolta volna, hogy mentől többen itt legyenek az üléseken és igy történt meg, hogy kevesen voltak itt önök közül, s mi önökkel együtt — elismerem, volt köztük néhány jó hazafi is — *(Derültség a jobboldalon.)* megbuktattuk gróf Khuen-Héderváryt. És ime, önök ma az egész ország előtt eldicsekszenek ezzel és azt mondják, ugy-e itt van a példa, le lehet szavazni egy minisztert is. Nohát most mutassák meg ezt, t. ház, *(Élénk derültség a jobboldalon.)* a mikor t. miniszterelnök ur azzal jön, hogy az alkotmányon is keresztültipor, hogy magának azt a bársonyszéket biztositsa. *(Zaj a jobboldalon.)* Most szavazzák le önök, a mikor látják, hogy a miniszterelnök ur napról-napra el-elcsip egy jogot a képviselőház házszabályaiból; most mutassák meg önök, hogy hazafiak s az alkotmány megsértését és a házszabályok félremagyarázását nem fogják megengedni.

A mely szavakat, t. ház, az előbb felolvastam, ugyanazokat a szavakat mondta el a Felség gróf Tisza István miniszterelnök urnak is, hogy, eredj fiam: István *(Derültség jobbfelől.)* és mentsd meg általam nagyon szeretett Magyarországomat és ne hagyd, hogy azok a — az ő szavaival élve — csirkefogók itt Magyarországot felázitsák a mai rend ellen; hanem igenis nekem katonára van szükségem, ezt igyekezzél mindenáron keresztülhajszolni. És a főhadnagy ur összevágva a sarkát, azt mondja: Ja, befehlen! *(Élénk derültség.)*

És, t. uraim, a miniszterelnök ur megjelenik itt az országgyülésen és az ő fájdalmát itt elrebegi Magyarország fölött, hogy fölötte már a pusztulás és az enyészet lebeg, hogy ragadjuk ki ebből a pusztulásból és a helyett, hogy az indemnityt tárgyaltatná, szavaztatná meg s utána a költségvetést, mely egyedüli sarkköve és létalapja ennek az országnak, idejön azzal, hogy igenis az ujonczokat meg kell mindenáron szavazni; mert ujoncz kell, mert ujoncz nélkül Magyarország nem boldog.

Hangoztatják mindenfelé, hogy ez a mostani obstrukczió milyen veszedelme az országnak és milyen nagy anyagi károkat okozott ugy egyeseknek, mint magának az országnak. Azt hiszem, velem együtt több képviselőtársam is volt odahaza a kerületében. Mit tapasztalt? Az emberek ma is oly békességgel szántanak-vetnek. Sőt békességesebben, mert az adóvégrehajtótól nem félnek, mint azelőtt, hogy mig kint a földet munkálja, odahaza feltörik a kamrácskáját és elviszik véres verejtékkel szerzett élelmiszerét, a mit ott rejtegetett. A gabonának sókkal nagyobb ára van ma, mint volt az ex-lex előtt. *(Derültség jobbfelől.)* A jószágnak horribilis ára van; mióta Magyarország exisztál, ilyen ára nem volt. *(Derültség jobbfelől.)* A disznóknak mindenhol nagy ára van. *(Élénk derültség jobbfelől.)* De még a kormánypárti mandátumoknak is nagy ára van.

Kubik Béla: Most nem nevetnek! *(Mozgás jobbfelől.)* Hát nem igaz?

Pozsgay Miklós: A helyett itt mit látunk? Kik sopánkodnak? Sopánkodnak a tőkepénzesek, az épitkezési vállalkozók, a kik annak idején a fővárost a krachba kergették. Nem azok az egyes magánépitkezők, a kik maguknak házat épitenek, mert azt gondolom, t. ház, hogy ebben az ex-lexben több ház épült, mint azelőtt. Tehát munka van, mert épitkeznek. Hanem az ipartestület az, a mely magának vindikálja, hogy ő boldogitja Magyarországon az iparosokat és az épitési vállalkozókat. Ezeknek lovag Falk Zsigmond az elnöke, a ki a napokban küldött egy nagy kérvényt a képviselőházhoz, hogy a miniszterelnök ur igyekezzék ebből az ádáz harczból kivezetni az országot. De mire céloz ez? Nem az a szegény tót munkás jön ide könyörögni, hogy adjanak neki munkát, mert az talál, hanem a nagypénzü nagyvállalkozók jönnek, a kiknek érdekei meg vannak sértve.

Kubik Béla: A sápisták!

Digitized by Google

Pozsgay Miklós: És mind a mellett, hogy ez a kérvény itt van a ház előtt, a miniszterelnök ur még sem akar segiteni a bajon azzal, hogy az indemnityt tárgyaltatja, hanem tárgyaltatja az ujonczlétszám megszavazását. *(Felkiáltások a jobboldalon: Szavazzunk!)*

Ma voltunk abban a szerencsés helyzetben, hogy a honvédelmi miniszter ur felszólalását hallottuk. Sorrendre kritika alá vette t. képviselőtársaim beszédeit. Ha megengedi a t. ház, én is szeretném sorrendre venni a miniszter ur beszédének részleteit, hogy itt egyikre-másikra reflektáljak. Kivánják talán, hogy az egész beszédet felolvassam? *(Nagy derültség a jobboldalon. Felkiáltások: Nem kell! Csak a reflexziókat halljuk!)* Ha megengedi a t. ház, rövidebben is beszélhetek, de kissé át kell néznem azt a beszédet, hogy kikeressem az alkalmas szemelvényeket, de addig, a mig átnézem, ne türelmetlenkedjenek. *(Derültség a jobboldalon. Felkiáltások: Tessék!)*

Ballagi Géza: Tessék le is ülni!

Münnich Aurél előadó: Ez a legujabb! Ez eddig még nem volt soha.

Ballagi Géza: Tessék leülni!

Pozsgay Miklós: Azt is megtehetem, ha kivánják. Megengedik?

Elnök: Komoly tárgyalásba ne tessék ily kedélyeskedést belevinni.

Pozsgay Miklós: Engedelmet kérek, de komolyan kértem, hogy vagy felolvashassam az egész beszédet, vagy ne türelmetlenkedjenek.

Elnök: Tessék folytatni a beszédet.

Pozsgay Miklós: Nem tehetek másképen, ha önök odaát tréfára veszik a dolgokat. Tessék azt az oldalt rendreutasitani.

Elnök: Csak azt lehet rendreutasitani, a ki a rendet megzavarja. Minden oldalon kérem a t. képviselő urakat, sziveskedjenek a tárgyalást komolyan venni.

Ugron Gábor: A közbeszólót is lehet rendreutasitani. Valóságos olasz publikum, mely együtt énekel a szereplőkkel.

Pozsgay Miklós: Különben tudom, hogy hogyan mondta el a miniszter ur. *(Derültség a jobboldalon.)* A miniszter ur ama szavaira reflektálok leginkább, a mikor a mi hazafiságunkra hivatkozik, hogy nem teszi fel rólunk azt, hogy mi meggátoljunk 59 ezer embert abban, hogy hazájukért és királyukért harczoljanak, életüket és vérüket áldozzák. Azt hiszem, ez ennek az oldalnak nem czélja, mert igenis mi nem gátoljuk azt, hogy ujonczunk legyen, sőt szives örömmel megszavazzuk, de kivánjuk, hogy a magyar nyelvet hozzák be, hogy a magyar nyelv legyen a hadseregben az összekötő kapocs, a mely itt Magyarországon minden nemzetiséget, minden egyént összefüzzön és egybe olvasszon. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Mert, t. miniszter ur, ha önök 36 évvel ezelőtt megkezdték volna azt, a mire ma oly nagy hangon hivatkoznak, hogy micsoda eredményeket értünk el, mi van itt, noch nie da gewesen! *(Derültség és felkiáltások jobbfelől: Magyarul!)*

Valósággal ilyen kifejezéseket használnak, hogy Magyarországon ma már odajutottunk, hogy a magyar nyelvről beszélni is lehet. Már ez eredmény! Hát, t. miniszterelnök ur, ez nem eredmény, ezt azoknak a minisztériumoknak, a melyek itt sorban váltakoztak, kötelessége lett volna már ezelőtt 36 esztendővel érvényre juttatni, mert ha akkor önök érvényre juttatták volna azt, hogy a közös tiszti iskolákban a magyar nyelvet is müveljék egy kicsit, a magyar nyelvre is nézzenek egy kicsit, akkor ma nem hallanók azt a sokat hangoztatott frázist, hogy nincs elég magyar tisztünk, tehát nem tudják a magyar kommandót behozni. Akkor igenis volna elég magyar tisztünk és be lehetne hozni azt a magyar nyelvet a hadseregbe, ha önök nem azon az álláspontón volnának, hogy a többségnek egyéntetüségeért, a hatalmon lévő uraknak az elveiért, kényelméért feláldozzuk egész magyarságunkat, egész Magyarországunk jövőjét. Ha önöknek nem ez lett volna az elvük, hanem az, hogy elsőbb magyarok vagyunk és azután vagyunk miniszterek vagy államtitkárok, vagy bármi mások, akkor ma máskép állana a dolog. De önöknél megforditva van, mert önök azt mondják, hogy előbb vagyunk miniszterek, azután államtitkárok és végre nagy nehezen magyarok. *(Derültség jobbfelől.)* De a mikor kimegyünk kerületeinkbe és ott hangoztatjuk azt, hogy igenis mi tiértetek küzdünk, magyarságunk fejlesztéséért küzdünk, akkor igenis önök szintén egy kicsit magyarok. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy az ujonczlétszám megszavazásának most miért nem vagyok barátja, azt indokoltam azzal, hogy annak a közös hadseregnek, a melyben német a vezényszó, ujonczot nem szavazok meg, de másodszor nem szavazok meg azért sem, mert ott a mi fiainkkal nem ugy bánnak, mint emberekkel, hanem mint közönséges rabszolgákkal, a kit megvettek három forintért. Mert akkor, mikor annak a legénynek azt a pár forintot kezébe nyomják, mintegy lekötötték testét, lelkét, ugy hogy onnan többé meg nem szabadul.

A mikor berukkol az a szegény ujoncz, az első nap kivetkőztetik abból az ő otthon megszokott ruhájából, felöltöztetik abba az u. n. angyalbőrbe, persze a szegény nem is tudja, hogyan is kell abba beleöltözködni, de egy pár pofonnal röviden megtanitják erre. Másnap már kiviszik arra az u. n. Exerzierplatzra és ott nyuzzák reggel öt órától egész délig. Délben hazajön, alig birja megenni azt a kis ételt, a mit kap, már egy órakor megint hajtják, üzik és ez igy tart estig. Nem elég neki az a testi gyötrelem, ehhez járul még az a lelki gyötrelem is, hogy a mit odahaza magába szivott, hogy: szeresd édes Magyarországodat, szeresd magyar

Digitized by Google

anyanyelvedet, a helyett megforditva mondják: szeresd Osztrákországot, szeresd a német nyelvet.

T. ház! Midőn a honvédelmi miniszter ur rátért arra, hogy igenis, nekünk kötelességünk megszavazni az ujonczlétszámot, énnekem kötelességem felhozni azt, hogy igenis megszavazzuk az ujonczlétszámot akkor, a mikor a t. miniszter ur azzal a javaslattal jön ide, hogy ezután nem három esztendeig, hanem csak két esztendeig szolgálnak a katonák. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez, t. képviselőház, nagyon könnyü dolog, mert most arra hivatkoznak, hogy az altisztek miatt nem lehet behozni azt, hogy a katona két esztendeig szolgáljon, mert az altiszteket ott képezik ki a hadseregben a sorban és igy azoknak az altiszteknek három esztendeig is kell szolgálni, a mig képzett altisztek lesznek. Nekem e tekintetben más nézetem van. *(Halljuk! Halljuk!)* Tessék felállitani épugy, a mint vannak katonatiszti iskolák, altiszti iskolákat és ha lesznek ilyen altiszti iskoláink, akkor igenis oda fognak tódulni az altisztek és mint tanult altisztek fognak kimenni a csapatokhoz. Ebben az esetben nem lesz nálunk szükség arra, hogy három esztendőt kell szolgáltatni a katonákkal, mint most, a mikor néhány év elteltével ezek az altisztek ott hagyják a katonaságot és folyamodnak szolgai állásokért, meg nem tudom miért. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Erre nézve tehát vagyok bátor a t. háznak egy elleninditványt benyujtani. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):* »Ellenindítvány. Utasittassék a kormány, hogy mielőbb egy oly törvényjavaslattal jöjjön a ház elé, a melyben katonai altiszti iskolák felállitásáról oly intézkedés tétetik, hogy ezentul a katona altiszti javadalmazások, az illető megélhetését biztositsák«. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Most pedig még egyszer kijelentem, hogy a katonai ujonczjavaslatot nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Miután csak néhány percz választ el a három órától, javaslom a t. háznak, hogy a tanácskozást ma ne folytassuk. *(Helyeslés.)* Leszek bátor a legközelebbi ülés napirendjére vonatkozólag javaslatomat megtenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslom, hogy a t. ház legközelebbi ülését holnap, szerdán délelőtt 10 órakor tartsa s napirendjére tüzze ki először az alelnöki állásnak választás utján való betöltését, másodszor a delegáczió 40 képviselőházi tagjának megválasztását, azután pedig azon két törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatását, a melyek a mai ülés napirendjére ki voltak tüzve.

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, csak egy törvényjavaslatot tárgyalunk.

Elnök: De napirendre mind a kettő ki van tüzve, természetes, hogy a második javaslat csak az elsőnek letárgyalása után következik. *(Helyeslés.)* Elfogadja a ház javaslatomat? *(Igen.)* Ha elfogadja, akkor azt határozatkép kijelentem s az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 55 perczkor.)

Digitized by Google

345. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 25-én, szerdán,

Perczel Dezső, utóbb **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalások. — A ház egyik alelnökének megválasztása. — A közösügyek tárgyalására kiküldendő országos bizottság képviselőházi rendes és póttagjainak megválasztása. — Az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fenntartásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása — A közösügyi bizottság tagjaira történt választás eredményének kihirdetése.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat Rátkay László jegyzi. Méltóztassanak meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a november hó 24-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyvre? Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki..

Bemutatom Krassó-Szörény és Győr vármegyék közönségének feliratait, Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala iránt;

Somogy és Győr vármegyék közönségének feliratait, a vidéki városoknak vizvezetékkel és csatornázással való ellátása érdekében;

Krassó-Szörény és Győr vármegyék közönségének feliratait és Ungvár városnak Kende Péter országos képviselő által beadott kérvényét, a közadók kezeléséről szóló 1883 : XLIV. t.-cz. módositása iránt;

Győr vármegye közönségének háromrendbeli feliratát, a tüdővész tovaterjedésének meggátlása, a választói jog reformja és a képviselőház rendes munkálkodásának helyreállitása tárgyában;

a hontmegyei gazdasági egyesületnek Holczer János képviselő által beadott kérvényét, a boritaladó leszállitása iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Fel fog olvastatni az inditvány- és interpellácziós-könyv.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a t. háznak, hogy sem az inditvány-, sem az interpellácziós-könyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Jelentem a t. háznak, hogy Benedek János képviselő ur napirend előtti felszólalásra kért és kapott engedélyt.

Benedek János: T. képviselőház! A napirend előtti felszólalásra kértem engedélyt a ház mélyen t. elnökétől. Midőn ezen engedélylyel élek, ugy érzem magamat, mint annak idején Mészáros Lázár hadügyminiszter érezte, midőn vitéz honvédeink elvesztett csatájáról kellett jelentést tennie a magyar képviselőházban és ugy fejezte ki magát: »Pinczéből szeretnék beszélni, hogy ne látszassék arczom pirulása.« Én is egy küzdelemből jövök, egy alkotmányos küzdelemből, a mely, ha az alkotmányosság szabályai szerint folyt volna le, bárha veszteséggel végződött volna is azon pártra nézve, a melyhez tartozom, ezt legfeljebb csak sajnáltam volna, ezért azonban arczomnak nem kellene pirulnia. Azonban oly jelenségek fordultak elő a tegnapi képviselőválasztás alkalmával Szatmáron, melyeket szó nélkül nem hagyhatok, melyeket kötelességem a t. ház tudomására hozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kétségtelen, hogy nagy várakozással tekintett az egész ország közvéleménye s különösen a képviselőház ez elé a választás elé. Mindnyájan kiváncsiak voltunk, nem annyira a vá-

Digitized by Google

lasztás kimenetelére, mint különösen arra, hogy ezen legelső alkalommal, midőn összeütközésbe kerül a t. kormány egyik tagja az ellenzékkel, minő magatartást fognak tanusitani a kormány alkalmazottai és bizalmasai, vajjon a mostani kormány oly magatartást fog-e tanusitani, a milyent egy magát szabadelvünek nevező, a milyent egy, a jog, törvény és igazság jelszavát hangoztató kormányzat örökébe lépett kormánytól a képviselőválasztás alkalmával méltán elvártunk?

Hiszen a képviselőválasztást a nemzet akarata megnyilatkozásául óhajtják feltüntetni és azt halljuk, hogy egyik czélja az igen t. kormányelnök urnak épen az, hogy a jelenlegi áldatlan viszonyokból is akkép akarja kivezetni a parlamentet, hogy az ország közvéleményének, a nemzetnek megnyilatkozását kivánja provokálni a képviselőválasztások elrendelése által, tehát mindnyájunkra lényeges körülmény volt és közelebbi érdeklődés tárgyát képezte, hogy a nemzeti akarat megnyilatkozása alkalmával a kormányzat minő magatartást tanusit?

Száraz tények előadására fogok csak szoritkozni. Vasárnap érkeztünk Lovászy Márton képviselőtársammal és barátommal Szatmárra, hogy ott az ellenzék jelöltjét támogassuk, hogy programmbeszédét meghallgassuk és a magunk részéről megtegyük azt a szokásos kötelességet, melyet ily alkalmakkor a pártfelektől méltán elvárhatni. Már akkor értesültünk arról, hogy a képviselőválasztást megelőzőleg Szatmáron a régi reczipe szerint folynak a választási erőszakoskodások, illetéktelen befolyásolások, sőt megvesztegetési kisérletek is, hogy a tisztviselőknek nemcsak igéreteket tesznek, hanem egyszersmind fenyegetik őket, hogy az a tisztviselő, a ki nem a kormány jelöltjére fog szavazni, keservesen fogja megadni ennek az árát. Erre az impulzust maga a kormánypárti képviselőjelölt ur adta meg, a ki, mikor mint képviselőjelölt jelent meg Szatmáron, egyszersmind ugyanez alkalommal mint kereskedelemügyi miniszter fogadta a nála jelentkező hivatalos küldöttségek tisztelgését és ezen alkalommal a kereskedelemügyi miniszter ur azt mondotta a törvényszék elnökének feddőleg, hogy a törvényszék és a törvényszéki tisztviselők magatartásával nincsen megelégedve, a törvényszék nincs eléggé rendben tartva. *(Zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Kereskedelemügyi miniszter?

Benedek János: Ha ezt a nyilatkozatot az igazságügyminiszter ur tette volna, még pedig resszortjába tartozó kötelességéből kifolyólag, akkor ez ellen nem lehetne semmi kifogásunk, mert hiszen a törvényszékekre felügyelni, a törvényszékek munkásságát ellenőrizni, ez kétségtelenül az igazságügyi tárcza resszortjába tartozik. Azonban a kereskedelemügyi miniszter ur resszortjába a törvényszék munkálkodásának az igazságügy terén kifejtett tevékenységének ellenőrzése, felülbirálása egyáltalában nem tartozik. Ezt tehát a kereskedelemügyi miniszter ur nem is ugy tette, mint miniszter, hanem ugy tette, mint képviselőjelölt, ugy tette, mint Szatmár városának volt képviselője, a kinek a multban alkalma volt tapasztalatokat szerezni az iránt, hogy az igazságügyi tisztviselőket Szatmáron a maguk lelkiismereti meggyőződésének szabad nyilvánitásától eltántoritani nem lehet. Épen erre czélzott a kereskedelemügyi miniszter urnak, illetőleg a képviselőjelölt urnak az a megjegyzése, hogy a törvényszék nincs eléggé rendben tartva.

Ez a kijelentése teljesen illetéktelen volt. Illetékes lett volna az esetben, ha esetleg a vasuti tisztviselők ellen lett volna panasz, azok ellen azonban — tudomására hozom az igen t. kereskedelmi miniszter urnak — panasza egyáltalában nem lehet, mert azok nemcsak a resszortjukba tartozó kötelességüket teljesitik, hanem a debreczeni üzletvezetőségtől kivezényelt főtisztviselők nyomása következtében valamennyien az igen t. kereskedelmi miniszter urra szavaztak, ellentétben multkori magatartásukkal.

Tudomásunk volt továbbá már előzetesen, a választás napját megelőzőleg arról, hogy a törvényszéknél akadt olyan főtisztviselő, olyan biró, még pedig igen tekintélyes állást elfoglaló biró, a ki nem volt egy véleményen a törvényszéknek korábbi magatartásával. Mert már most előzetesen ki kell jelentenem azt, hogy az ottani királyi törvényszék elnöke, Róth Ferencz, a lehető legkorrektebbül viselte magát, a legtapintatosabb magatartást tanusitotta, a mit csak egy hivatalfőnöktől elvárhatunk. Ő ugyanis kijelentette, hogy képviselőválasztás lévén, ő a törvényszéki és járásbirósági birákat és tisztviselőket semmi tekintetben befolyásolni nem kivánja, felhivja őket, hogy a maguk polgári jogait legszentebb meggyőződésük szerint gyakorolják, azonban a korteskedéstől tartózkodjanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, ez olyan helyes magatartás volt, a melyet mindannyian csak elismeréssel honorálhatunk.

Azonban nem ilyen magatartást tanusitott a törvényszék egyik birói tagja, Papolczy Gyula, királyi táblai birói czimmel és jelleggel felruházott törvényszéki biró ur, a ki főnökének ezt a figyelmeztetését egyáltalában nem fogadta meg, hanem azon véleményben volt, hogy akkor teszi magát kedvessé, akkor fog érdemeket szerezni a kormány előtt és eddigi haladásának további utját akképen fogja egyengetni, ha, letérve erről a bíróhoz egyedül illő és korrekt utról, felcsap kormánypárti kortesnek.

Papolczy kir. táblai biró végigjárta tehát az összes törvényszéki és járásbirósági tisztviselőket és ott valamennyit először kapaczitálni igyekezett; különösen figyelmeztette őket arra, hogy mi lesz a tisztviselők fizetésrendezésével akkor, ha maguk a tisztviselők a kormány ellen fognak szavazni. S a midőn ez nem használt, akkor azt a kijelentést tette a kisebb tisztviselők előtt,

Digitized by Google

hogy ha az ellenzékkel fognak szavazni, akkor a magatartásuk belejön a minősitvényi táblázatukba.

Erdély Sándor: Ez képtelenség!

Benedek János: A volt igazságügyminiszter ur ezt képtelenségnek mondja. Nekem pedig legyen szabad egyelőre szavamra kijelenteni, hogy több járásbirósági és törvényszéki tisztviselő személyesen panaszolta ezt el nekem. *(Zaj jobbfelől.)*

Remélem, hogy az igazságügyminiszter ur ebben a dologban vizsgálatot fog tartani és majd ez fogja kideriteni az idevonatkozó összes adatokat. Ha parancsolják, most is szolgálhatok adatokkal, de minek szolgáltassam ki ezeket az apróbb tisztviselőket már most feljebbvalóik szekaturájának; a majd megtartandó vizsgálat ki fogja deriteni, hogy ezek a fenyegetések és befolyásolások igenis megtörténtek.

Tudomásunk van továbbá arról, hogy a választást megelőzőleg Hugonnay főispán napokon keresztül Szatmár városában tartózkodott és ott különösen a hivatalnokokkal szemben összes befolyását érvényesiteni igyekezett. Tudomásunk van továbbá arról is, hogy Pap Géza polgármester nemcsak a közhivatalnokokat igyekezett terrorizálni, hanem a várossal összeköttetésben álló vállalkozókat, iparosokat, üzletembereket is; szóval mindazokat, a kik polgári foglalkozásaik fellendülését várhatják a várostól, s azzal érdekösszeköttetésben állanak, mindazokat kapaczitálta, vagy terrorizálta és fenyegette. Sőt magamnak személyes tapasztalatom van arról, hogy Pap Géza polgármester tegnap állandóan ott tartózkodott a kortestanyán és folyton igyekezett a választókat kapaczitálni; ott járt-kelt és buzgólkodott. Ezt nem azért hozom fel, t. képviselőház, mintha meg volnék győződve arról, hogy Pap Géza polgármester ezért feddésben fog részesülni, nem is azért emlitem meg, hogy talán azoknak a figyelmét irányitsam rá, a kiknek a kegyes figyelmére ő e miatt különben is számithat, hanem felhozom pusztán azért, hogy ime, a mai rendszer mellett a közigazgatási tisztviselők igenis korteskednek. Hallottunk megvesztegetési kisérletekről is, a melyek azonban annyira in camera sinceritatis mentek végbe, *(Mozgás a jobboldalon.)* hogy adatokat alig lehetne felhozni, azonban Ballagi Géza igen t. képviselőtársam megnyugtatására, a ki, ugylátszik, megbotránkozik ezen kijelentésemen . . .

Ballagi Géza: Én nem!

Benedek János: . . . bátor vagyok felhozni egy esetet, a mely még a választás előtt történt. Nevezetesen Kovács Lajos Szatmár városi pázsit-utczai lakos előzetesen bejelentette a függetlenségi pártnak, hogy Bernáth Lipót Atilla-utcza 11. szám alatti lakos Surányi Boldizsár Telekiutcza 31. számu lakosnak 30 koronát ajánlott fel, a mely alkalommal többen is jelen voltak. Nem tudom, fognak-e peticzionálni a szatmári választás ellen, de hogy ezek nemcsak a levegőbe mondott dolgok és besugásokon alapulnak, hanem hogy adataim is vannak az előzőleg történtekről, azért voltam bátor ezt az egy esetet is felhozni. Mondom: elég dolog történt előzetesen, mely kellő tápot adott annak a köztudomássá lett hirnek, hogy vesztegetési kisérletek is történtek. Pedig dicséretére legyen mondva Szatmár város polgárságának, igen kevés emberrel szemben lehet ott vesztegetést elkövetni, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem megtörténtek a vesztegetési kisérletek olyan körökben, a hol ilyesmivel igenis hatni lehet.

Igy kezdődött meg a tegnapi képviselőválasztás, a mely teljes rendben folyt le egészen a záróráig, illetőleg addig, a mig a vegyes szavazás megkezdődött, a mig mind a két párt zöme leszavazott; akkor azonban, egy órakor, a mikor már — mondom — mind a két párt leszavazott, a szavazatok állása az volt, hogy Hieronymire 492 és Uray Gézára 563, tehát Uraynak volt 71 szótöbbsége. Ekkor kezdődtek meg azok a jelenetek, a melyeket a t. ház tudomására kivánok hozni, mert azokat személyesen tapasztaltam.

Láttam azt az őrült hajszát, a melyet városi tisztviselők vittek véghez utczáról-utczára a szavazatok előczipelése végett. Láttam azt a kapaczitácziót, a melyet Pap Géza polgármester vitt végbe a kormánypárti kortestanyán. Véletlenül ugyanis bekerültem a Pannonia-szálloda étkező termébe, nem tudva azt, hogy ott van a kormánypárti kortestanya. *(Zaj jobbfelől.)* Ismétlem: nem tudtam, hogy ott van a kormánypárti kortestanya, mert különben a magam részéről szépséghibának tartottam volna azt, hogy ott megjelenjek, különösen akkor, a mikor könnyen gyanusithattak volna, hogy ott valamit nézni akarok. Merő véletlenség volt tehát, hogy Pap Kálmán nyugalmazott törvényszéki biró barátommal odamentünk és ott ebédeltünk. Az asztalunk épen ott volt a kormánypárti iroda bejáratánál. Alig pár méter választott el attól. A midőn ilyen desperátusan állt a kormánypárt ügye, a mikor jóformán már mind leszavaztak és a vegyes szavazatok kezdődtek meg, a mikor már a záróra következett, akkor Pap Kálmán barátommal együtt láttuk, hogy megkezdődött azon elemek felhajtása, a kikre egyéb eszközökkel is lehet hatni, mint az egyéni nagysággal és az elvek sulyával. Megkezdődött azoknak az elemeknek az előránczigálása, a kik mindig csak az utolsó fertályórában szokták gyakorolni az ő polgárjogaikat; előbujtak azok a sötét alakok, kik sohasem azt nézik, hogy az országnak van-e szavazatukból haszna, de annál jobban nézik azt, hogy maguknak legyen. Hogy ezeknek az odahurczolása olyan meglepő tömegekben teljesen a megvesztegetések régi reczipéje szerint történt, arra én szem- és fültanu vagyok. Annak idején, ha szükség lesz rá, eskü alatt fogom bizonyi-

Digitized by Google

tani mindazon jeleneteket, a melyeket ott szinről-szinre láttam és hallottam. Annak bizonyitékául, hogy csakugyan voltak megvesztegetések, de ugylátszik, hogy csak a végső pillanatban, a mikor szükségessé vált, szolgál az a körülmény, hogy jöttek a függetlenségi párt jelöltjéhez is ügynökök, a kik jelentették, hogy 45 szavazó van egy bizonyos helyen és azok eljönnének 50 forintjáért szivesen, még pedig azért, mert nekik már 100 frtot is kináltak kormánypárti részről, de oda nem akarnak menni, mert attól félnek, hogy a fejüket vagy az ablakukat beverik, a mi különben később be is következett. A függetlenségi párt jelöltje azonban tisztán ideális eszközökkel akart harczolni és nem akarta latba vetni azokat az eszközöket, a melyeknek a tulsó oldalon ülő párt igen sok tagja köszönheti itt e házban való megjelenhetését és mi azt a szerencsét, hogy őket képviselőtársunknak nevezhetjük. Ez a 45 szavazat el is döntötte a választás sorsát, mert ezek a választók leadták szavazatukat a kormánypárt jelöltjére. Ezekkel a szavazatokkal a függetlenségi párt jelöltje is győzhetett volna, de ilyen eszközöket igénybevenni nem kivánt. Igy történt az, hogy mig a szavazatok befejezése alkalmával 80 főnyi többsége volt a függetlenségi párt jelöltjének és a vegyes szavazatok leadása ezen alig változtatott valamit, a záróra kitüzése után ezen, ilyen módon szerzett szavazatok lenyomták a mérleget és ilyen módon az 1326 beadott szavazatból 56 szótöbbséggel Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter ur került ki győztesnek. Ha ez győzelem, akkor én szerencsét kivánok hozzá a kereskedelemügyi miniszter urnak, a kit különben személyesen nagyon tisztelek és becsülök; de én azt hiszem, hogy az ilyen módon szerzett képviselői mandátum, nem a polgárságnak, nem a választóknak szabad akaratnyilvánitása, hanem megvesztegetésnek és erőszaknak botrányos szüleménye, a mely semmi tekintetben sem illik sem egy szabadelvü miniszterhez, sem a szabadelvüséghez. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután az előttem szólott t. képviselő ur beszédében én reám hivatkozott és pedig oly módon, hogy azt hallgatással nem mellőzhetem, engedje meg a t. ház, hogy a szatmári megválasztásomat megelőző dolgokról szintén elmondjak néhány szót, *(Halljuk! Halljuk!)* bár nem szivesen teszem, mert a magam személyéről van szó. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. képviselő ur azt mondja, hogy én, midőn ott jártam a választókerületben programmbeszédemet elmondani, személyesen igyekeztem befolyásolni a tisztviselőket, különösen pedig a törvényszéki tisztviselőket. Ez, t. ház, bárhonnan szerezte is erre vonatkozó értesülését a t. képviselő ur, a tényeknek abszolute nem felel meg. *(Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Én, midőn a törvényszék elnöke a járásbiróval és az ügyészszel eljött engem meglátogatni, azon alkalomból, hogy ott voltam, vele a választásról, a törvényszéki ülnököknek, vagy egyáltalában a törvényszék elnöke alatt álló egyéneknek szavazásáról, vagy politikai véleményéről egyetlenegy szót sem váltottam. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Benedek János: Elhiszem, ezt nem is mondottam! *(Zaj a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Bocsánatot kérek, de mondta t. képviselő ur, hogy ugy nyilatkoztam, hogy nem vagyok megelégedve a törvényszéki tagoknak magatartásával és hogy a törvényszék nincs eléggé rendben tartva.

Benedek János: Igaz, ezt mondtam.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Igazán csodálkozom, hogy a t. képviselő ur ilyent rólam fel is tesz. Hogy tehetném én kritika tárgyává a törvényszék működését? Hisz én is tudom és ismerem a birói függetlenséget garantirozó törvényeket; azt is tudom, hogy a törvényszék magatartásához, a törvényszék működéséhez nekem semmi közöm. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Azon alkalommal, hogy a törvényszéki elnök nálam tisztelgett, köztem és közte egyébről abszolute szó nem volt, mint hogy a törvényszék elnöke, ha jól emlékszem, kifejezést adott annak, hogy a tisztviselők körében nagy csalatkozás és felindulás van a miatt, hogy a fizetésrendezés kérdésének megoldása kitolatott. Erre azt mondtam a törvényszéki elnöknek, hogy teljesen belátom azt, hogy a tisztviselők körében, a kik azt hitték, hogy a fizetésfelemelés kérdése rájuk nézve már véglegesen biztositva van, a mikor azt látják, hogy a kérdés, nem ugyan a mi hibánkból, *(Ugy van! (Ugy van! a jobboldalon. Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* ismét halasztást szenvedett, ez kedvezőtlen benyomást tesz, s ehhez hozzátettem azt, hogy azonban a tisztviselőknek hazafiságát épen abban látom, ha minden körülmények között önzetlenül és hiven teljesitik kötelességüket. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Hogy ebben valami hibáztatás vagy kritika volna: ezt, engedelmet kérek, állitani csakugyan nem lehet. *(Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

A t. képviselő ur szóba hozta a törvényszéknek egy, általam igen tisztelt tagját, Papolczy kir. táblabirót. *(Halljuk! Halljuk!)* Én nem tudom ugyan, hogy Papolczy minő magatartást tanusitott, sőt most hallottam először, hogy Papolczy valakivel az én megválasztásom érdekében beszélt. Ha azonban ezt tette, olyan okokból, a melyek nem tartoznak ide a képviselőház elé. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Papolczynak irányomban nem volt oka valami különösen barátságos érzelmekkel lenni,

Digitized by Google

és ha ő ezzel kapcsolatban bármiféle politikai nyilatkozatot tett: akkor ez az ő önzetlen, objektiv gondolkozásának fényes bizonyitéka. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ezt tartozom Papolczy érdekében itt a képviselőház előtt kijelenteni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi a többi dolgot illeti, engedelmet kérek, én mindig azt tapasztaltam, hogy a vesztő fél utólag mindenféle mende-mondákat, mindenféle pletykákat hoz fel a maga ügyének mentésére. A t. képviselőháznak számos tagja tudja, hogy én számos választásnak vetettem már magam alá, de nem mondhatja senki, hogy én valaha arra törekedtem vagy olyan magatartást tanusitottam volna, hogy akár megvesztegetésnek, akár pedig presszionak köszönjem a magam mandátumát. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ezt én számtalanszor bebizonyitottam *(Ugy van! jobbfelől.)* és ennélfogva kérem a t. képviselőházat, legyen meggyőződve, hogy én személyesen erre a választásra semmiféle illegitim eszközt igénybe nem vettem és ha ilyen történt, ezt nem helyeslem. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Benedek János: Személyes kérdésben és félremagyarázott szavaim helyreigazitása czimén kérek szót. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet! Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Nemcsak kötelességemnek, hanem jóleső kötelességemnek tartom kijelenteni azt, hogy az igen t. miniszter ur előbbeni válasza engem nemcsak kielégitett, hanem bizonyos tekintetben örömmel is töltött el. Örömmel töltött el azért, mert a miniszter ur tiltakozása a mellett bizonyit, hogy ő maga is elitéli azokat a dolgokat, a miket ott az ő érdekében véghezvittek egyes túlbuzgó kortesek.

Lehetséges, hogy nem azon szavakat használta a t. miniszter ur, a miket én elmondtam, mert hiszen én nem voltam jelen annál a beszélgetésnél, nekem e szavakat — hogy a mai kiforgatott magyarsággal fejezzem ki magam — csak visszamondták, *(Mozgás a jobboldalon.)* nekem csak elbeszélték azt, a mit a t. miniszter ur mondott. *(Mozgás a jobboldalon.)* Engedelmet, önök ott a túloldalon épen ugy nem tudják azt, hogy mit mondott a miniszter ur, mint a hogy én sem tudom; önök most a miniszter urtól hallották, én pedig azoktól hallottam, a kik ott voltak, mikor a miniszter ur ezt a kijelentést tette, *(Mozgás jobbfelől.)* s a kik méltán azt a benyomást meritették a miniszter ur azon frázisaiból, hogy egy tisztviselő mindenekelőtt lelkiismeretesen teljesitse kötelességét, akár kap fizetésemelést, akár nem, illetőleg odamagyarázták, — a mint ezt magatartásuk is mutatta — hogy a miniszter ur igenis számit a tisztviselők támogatására. *(Ellenmondások a jobboldalon.)*

Azt mondja a t. miniszter ur, hogy Papolczy táblabiró önzetlen támogatója a miniszter urnak; hát én a magam részéről örülök a t. miniszter ur ideális felfogásának és kivánom, hogy mentől több ilyen önzetlen barátja legyen neki; de hogy az objektiv nem volt, mutatja, hogy birói kötelességét és a birótól méltán elvárható objektivitást és tisztességet sértette meg akkor, a mikor ő ott házalt a kishivatalnokok szobáiban és azokat megfélemliteni törekedett. *(Mozgás jobbfelől.)* Ez nem bióhoz méltó, ez nem objektiv, ez nem tisztességes eljárás. *(Ugy van! u szélsőbaloldalon.)*

Hogy a miniszter ur távol állt azon dolgoktól, a mik az ő érdekében történtek, azt én elhiszem; hiszen vehette észre a t. miniszter ur, hogy én az ő személyét nem is kivántam váddal illetni; én csak az ily módon létrejött mandátumot mondottam olyannak, a mely hozzá nem illik és nem méltó. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azok után, a miket Hieronymi Károly t. barátom elmondott, nekem csak egypár igen rövid szavam van. *(Halljuk! Halljuk!)*

Képviselőválasztásoknál előfordult szabálytalanságok és helytelenségek elbirálására két fórum létezik: a Curia, illetőleg a ház birálóbizottsága a beadott panasz folytán, és a felettes hatóságok a tisztviselők által elkövetett szabálytalanságokat és helytelenségeket illetőleg.

Én azt hiszem, hogy ha a választásnál bárminő szabálytalan vagy helytelen dolog történt, az elintézés módja az, hogy ugy az egyik, mint a másik uton a történt szabálytalanságok orvoslása és megtorlása megkiséreltessék. *(Helyeslés jobbfelől.)* Én a magam részéről kijelentem, hogy a mi az én törvényes hatáskörömbe vág, egy beadott panasz alapján, szabályszerüleg pártatlanul és szigoruan fognék eljárni. *(Helyeslés.)* De engedelmet kérek, az azután csakugyan nem helyes eljárás — bár én t. képviselőtársam intencióját nem vonom kétségbe, — hogy bizonyos, a választási küzdelem hevében felszedett mende mondák alapján, itt hangulat keltessék és egyes tisztességes emberek pellengérre állittassanak. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

A mi a tisztviselőket illeti, a törvény taxative felsorolja, hogy melyek a tisztviselőknek azon cselekményei, a melyek tilosak. Szigoruan fogok tehát őrködni a felett, hogy ilyen cselekmények el ne követtessenek, de bocsánatot kérek, a törvény korlátai között a tisztviselői kar szabadon mozog a választások terén és ezt a jogot a tisztviselői kartól konfiskálni nem engedem. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Végül csak még egyet. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő ur itt előadja, hogy az utolsó kétszáz szavazat összeszedése miképen történt? Persze a részleteket ő sem tudhatja, mert ott a választáson nem lehetett konstatálni a tényállást; én sem tudhatom, de azt megemlithetem, hogy, gondolom, épen Hieronymi t. barátom kapott a déli órákban egy sürgönyt, épen akkor, midőn a szavazatok számaránya körülbelül az volt, a melyet a t. képviselő ur felemlitett és abban a

Digitized by Google

sürgönyben az is volt, hogy a Hieronymi-pártnak még 200 szavazata van. E szerint tehát az a 200 ember nem kétségbeesve összefogdosott, hanem biztos kilátásba helyezett 200 szavazat volt. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ez fényt vet mindazon mende-mondák valóságára, a melyeket t. képviselőtársam, — megengedem, teljes jóhiszeműleg, — itt előadott. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Elnök: Napirend előtti felszólalás határozathozatal tárgyát nem képezhetvén, napirend szerint áttérünk az alelnöki állás betöltésére.

A névsort olvasni fogja gróf Esterházy Kálmán jegyző, a távollevőket jegyzi Dedovics György jegyző.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort. A képviselők beadják szavazólapjaikat).*

Elnök: A szavazás befejeztetvén, a beadott szavazatok a ház szine előtt össze fognak olvastatni. *(Megtörténik.)*

T. ház! A beadott szavazatok összeszámláltatván, a szavazás eredményeként kitünt, hogy beadatott összesen 157 szavazat; ebből kapott báró Feilitzsch Arthur 147 szavazatot, üres volt négy szavazólap, egyes képviselők neveire megoszlott hat szavazat. E szerint báró Feilitzsch Arthurt a képviselőház megválasztott alelnökének kijelentem. *(Élénk éljenzés a jobboldalon.)*

A házszabályok 22. §-a értelmében az elnökség létszámában előfordult e változásról ő Felségének, a királynak szokott uton jelentés fog tétetni,

Következik a közösügyek tárgyalására hivatott országos bizottság képviselőházi tagjainak megválasztása. A névsort olvasni fogja gróf Esterházy Kálmán jegyző, a távollevőket jegyezni fogja Dedovics György jegyző ur.

Sziveskedjék a névsort felolvasni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort. A képviselők beadják szavazólapjaikat).*

Elnök *(csenget)*: T. ház! Fel fog olvastatni az első izben nem szavazott képviselők névsora.

Dedovics György jegyző *(olvassa a névsort).*

Elnök: A szavazás befejeztetvén, a beadott szavazatok kiadatnak a jegyzői karnak összeszámlálás végett. Megbizom Nyegre László, Dedovics György és Rátkay László jegyző urakat, hogy a beadott szavazatokat számlálják össze.

Most pedig, t. ház, áttérünk a napirend szerint az 1889. évi VI. t.-cz. 14., valamint az 1890. évi V. t.-cz. 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és haditengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 404, 410) általános tárgyalásának folytatására.

Következik?

Rátkay László jegyző: Mukits Simon!

Mukits Simon: T. képviselőház! Képviselői kötelességemet teljesitem, midőn akkor, a mikor a nemzet legvitálisabb érdekéről, haderejéről van szó, felszólalok és a törvényjavaslattal szemben elfoglalt álláspontomat megokolom. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Felszólalok azért, t. képviselőház, hogy egyrészről követeljem a nemzet részére az önálló magyar hadsereget, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* másrészről pedig azért, hogy a mostani törvények keretén belül követeljem a nemzetnek államiságához, a magyar nyelvhez, magyar jelvényeihez, a magyar czimerhez és a magyar zászlóhoz való jogának érvényesitését. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert én, t. képviselőház, csak akkor ismerek el egy államot önállónak és függetlennek, ha annak védereje, hadügye önálló és nemzeti. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Közjogi alapigazságokkal, közjogi törvényeknek hosszu sorozatával fogom igazolni, hogy a magyar nemzetnek az önálló hadsereghez való joga fennáll és törvénybe van iktatva. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Közjogi alapigazságokkal fogom bizonyitani, hogy a magyar nemzetnek közös hadserege nincs. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy a magyar királynak nincs joga a hadsereg nyelvét meghatározni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert az sem nem felségjog, sem pedig ő arra jogot szentesitett törvényekben nem nyert. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A törvényekre való hivatkozással fogom bizonyitani azt is, hogy a miniszterelnök ur programmjának egy része benne van régi törvényeinkben; bizonyitás tárgyává fogom tenni azt is, hogy a miniszterelnök ur programmja sem nem komoly, sem nem őszinte; nem elégséges és nem kielégitő ahhoz, hogy a nemzet a nemzeti jogokért való küzdelmével, harczával felhagyjon. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mielőtt mindezek bizonyitására áttérnék, kijelentem, hogy a törvényjavaslatnál a magam részéről szükségesebbnek tartanám az indemnitási törvényjavaslat, a költségvetés tárgyalását, mert az a nemzet, az ország érdekében álló, hogy e törvénytelen, e törvényenkivüli állapotból és helyzetből az ország kivezettessék.

A katonai körök felfogására vall a honvédelmi miniszter urnak azon kijelentése, hogy az ujonczjutalék számának meghatározása iránti javaslat előbbrevaló, mint a költségvetés, vagy az ezt pótló indemnitás tárgyalása, mert a katonai felfogás Magyarországon a nemzet érdekeit, az ország érdekeit nem ismeri, hanem csak az összbirodalom nagyhatalmi állása érdekében szokta tevékenységét kifejteni.

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

T. ház! Magában ezen tényben, hogy a költségvetés vagy az ezt pótló idemnitás tárgyalása helyett az ujonczlétszám megállapitásáról és megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása kivántatik, egyik tapasztalati bizonyitékát képezi annak, hogy Magyarországon az osztrák császár akarata és érdeke dirigál, nem pedig a

Digitized by Google

magyar király akarata és érdeke. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én, t. ház, a német nyelvü, a magyar alkotmányra esküt nem tett, közösnek nevezett osztrák hadsereg részére Szent István koronájának területéről ujonczot meg nem szavazok. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Maga az a tény, hogy a magyar hadsereg, mint az összhadsereg kiegészitő része, az alkotmányra esküt nem tesz, arra a meggyőződésre inditott, hogy a törvényjavaslatot visszavétessem. Ki van zárva, hogy arra a hadseregre, a melynek nem tétetik kötelességévé a magyar alkotmány védelme, az ország biztonsága és jövője nyugodtan rábizható legyen. A honvédelmi miniszter ur tegnapi beszédében feldicsérte a hadsereg hazafiságát. Bocsánatot kérek, én a népéletből veszem erre nézve tapasztalataimat. *(Halljuk!)* Annyira hazafias ez a hadsereg, hogy mikor három esztendő mulva az abba besorozott magyar katona szülőföldjére, szülővárosába, községébe visszatér, agyából, lelkéből ki van irtva a magyar király fogalma és abba bele van helyezve az osztrák császár fogalma. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ilyen hazafias érzésü hadseregre nincsen szüksége Magyarországnak, hanem magyar szellemmel, magyar vezényszóval, magyar szolgálati nyelvvel biró hadseregre van szüksége.

Az önálló állami létnek, az önálló nemzeti életnek feltétlen követelménye, hogy az állami önállóságot és függetlenséget biztositó és annak eszközét képező hadsereg önálló és nemzeti legyen. Mert ott, a hol a hadsereg nem önálló és nem nemzeti, bárhogy hangsulyozzuk is, bárhogy iktassuk is törvénybe állami önállóságunkat és függetlenségünket, ez csak üres frázis lesz. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezen fogalmaknak meghamisitása, az önállóságnak és függetlenségnek kigunyolása ez. Önálló és nemzeti hadsereg nélkül nincs állami önállóság. Önálló nemzeti haderő nélkül csak tartomány, majorság lehetünk, mint a hogy ma Magyarország nem egyéb, mint Ausztriának tartománya és majorsága. A mig Magyarország minden befolyástól, tehát Ausztria és a császári akarat befolyásától is mentesen, ugy, a mint azt az 1791-ik évi törvényhozás a XII. törvényczikkben törvénybe iktatta, nem rendelkezik hadereje felett, addig Magyarországon állami önállóságról és függetlenségről szó nem lehet, addig ezen fogalmaknak törvénybe letétele illuzórius. Addig nem lesz sem nyelvében, sem szellemében, sem jelvényében, czimerében és zászlajában magyar a hadsereg, addig a nemzet jövője, önállósága örök bizonytalanságnak van kitéve. Mert hiszen köztapasztalat a multból, hogy a hadsereget idegen érdekek szolgálatára, a magyar alkotmány letiprására szokta az osztrák császári katonai diktatura felhasználni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ilyen hadsereggel, a mely az alkotmányra nincs feleskü dve, melynek szelleme idegen, nyelve idegen, tisztjei idegenek és idegen érzelmüek a magyar nemzet iránt, az egész hadseregben csak az anyag, az ujonczjutalék magyar, melyet ellenséges érdekekre használnak fel, az ily hadsereggel a magyar nemzet, Magyarország örök bizonytalanságra van kárhoztatva. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat az ujonczlétszám magasságánál fogva, mert milliókat és milliókat kell költenünk a katonaságra; és mindezen kiadásokkal nemcsak a nemzet anyagi és szellemi exisztencziáját támadjuk meg, hanem ezen törvényjavaslat a magyar nemzet állami önállóságának, függetlenségének egyenes negácziója is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Egész sereg törvényt hozhatnék fel II. Endrétől, az 1222. évi aranybullától kezdve...

Madarász József: Bár most is az volna!

Mukits Simon: . . . a melyekkel bizonyithatnám, hogy az ország a nemzeti hagsereghez való jogát fentartja és biztositotta magának. Ezeket a törvényeket, a melyeket állitásom bizonyitására hozok fel, két részre osztom. A törvények egyik sorozatával bizonyitom közvetve azt, hogy a nemzet fentartotta, törvénybe iktatta államiságához, önállóságához és függetlenségéhez való jogát. Ha pedig törvénybe iktatta és fentartotta önállóságát és függetlenségét, ugy ennek jogszerü, észszerü és természetszerü következménye az, hogy a magyar törvényhozás akkor a nemzeti hadsereget is impliczite törvénybe iktatta. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sarkalatos, alaptörvényeket fogok felhozni annak közvetlen bizonyitására, hogy a nemzet a nemzeti hadsereg intézményét törvénybe iktatta; sőt később Mária Terézia alatt meghozta az 1744: LXIII. t.-czikket, a melyet majd lesz szerencsém felolvasni, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ha az időből ki nem fogyok, és ezzel bizonyitom, hogy a nevezett törvényczikknek szelleme végighuzódik későbbi törvényeinken is. II. Lipót alatt épugy történik erre hivatkozás, mint most az 1867: XII. t.-czikkre, csak azzal a különbséggel, hogy megfelelve a nemzet akkori szellemének, hazafias érzületének, hivatkozás történik a nemzeti jogok biztositására, most pedig az 1867: XII. t.-czikk 11., 12., 13. és 14. §§-aira a nemzeti jogok elaltatása végett hivatkoznak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Madarász József: A jogok feladása! Elárulása!

Mukits Simon: De hivatkozom, t. túloldal, az önök politikai örökhagyójának, Deák Ferenczneк szavaira, a ki 1861-ben a második válaszfelirat tárgyalása alkalmával, de magában a válaszfeliratban is kifejezést adott azon meggyőződésének, annak a tantételnek, hogy nemzeti haderő nélkül államiságunk biztositva nincsen.

T. honvédelmi miniszter ur, az a veszély az országra nézve, hogy az osztrák közös hadseregben Magyarország államisága biztositva nincs. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbololdalon.)* De nem áll az, a mit tegnap méltóztatott mondani,

Digitized by Google

hogy az ellenzék, mert a nemzet jogait követeli, rombolásnak teszi ki az országot. Az a veszély, hogy a hadseregnek sem tisztikara, sem közlegénysége a nemzet, az ország alkotmányára megesküdve nincs, az a veszély, hogy azt a nemzetnek, az alkotmánynak és országnak letiprására használják fel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Fel akarják használni a nemzet ellen!

Uray Imre: Fel is használják!

Mukits Simon: Ismét visszatérek Deák Ferencz szavaira. Deák Ferencz az 1861-iki második válaszfeliratában Magyarország akkori abszolut uralkodójánál, az osztrák császárnál épen arra hivatkozik, hogy a hadsereg ereje nem annak a sokaságától függ, hanem attól, vajjon a hadsereg érzelme a nép érzelmeiben gyökerezik-e, vagy nem. Igazam bizonyitására szószerint idézem: »Az egyes államok nagyhatalmi állása nem egyedül a rendes hadseregek számától függ, az abszolut rendszer mellett gyorsabban lehet nagy hadsereget kiállitani, de a legderekabb hadsereg mellett is veszélybe dől az állam, a melynek védelme a népek érzelmeiben nem gyökerezik.«

Tessék a hadsereget magyarrá tenni, magyar szellemüvé, magyar vezényleti és szolgálati nyelvüvé, akkor majd Magyarországnak a védelme a nemzet érzelmeiben fog gyökerezni.

Rigó Ferencz: De a Hentzi szobrát megkoszoruzzák, a Kossuthéról meg elviszik!

Kubik Béla: Ez a hadsereg! Osztrák szoldateszka!

Mukits Simon: Államiságunk, nemzeti létünk alapfeltétele, hogy az ország törvényes önállása és függetlensége biztositva legyen nemcsak alaptörvényekben lefektetett betükkel, de biztositva legyen annak eszközeivel, hadsereggel, az önálló magyar hadsereggel is. Igy vagyunk, csak igy leszünk önállók, csak igy mondhatjuk magunkról, hogy államilag önállók, függetlenek vagyunk. A magyar katonát nem a német kommandó, sem a fekete-sárga zászló nem lelkesiti, hanem a magyar vezényszó, a nemzeti trikolor. Ott van a 48-iki szabadságharcz, a magyar vitézségnek ez volt dicsőséges példája.

Most áttérek, a mint beszédem elején jeleztem volt, arra, hogy közjogi alaptörvényekkel bizonyitom azt, hogy a függetlenségi és 48-as párt, a mikor az önálló nemzeti hadsereget követeli, alaptörvényekben lefektetett jogi alapon áll, a mely szerint a nemzetnek az önálló nemzeti véderőhöz van joga, és erről soha le nem mondott. Csak a fontosabb törvényeket idézem, az idő rövidsége miatt *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* a törvénytárból csak három törvényt veszek a közvetett bizonyitékokra vonatkozólag. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nevezetesen felhozom a II. Lipót alatt hozott 1790 : X. törvényczikket, a mely a következő rendelkezést tartalmazza:

»Az ország Karainak és Rendeinek alázatos előterjesztésére ő szent Felsége kegyesen elismerni méltóztatott, hogy, ámbár a felséges ausztriai ház női ágának az 1723 : I. és II. czikkelyek által a magyar királyságban és a hozzá kapcsolt részekben megállapitott örökösödése . . . *(Zaj.)*

Uray Imre: Tessék rendet csinálni!

Mukits Simon: . . . ugyanazt a fejedelmet illetik, a kit a megállapitott trónöröklési rend szerint Németországban és azon kivül fekvő, elválaszthatatlanul és feloszthatatlanul birtoklandó többi ország és tartományokban illet, mindazonáltal Magyarország a hozzákapcsolt részekkel együtt szabad és kormányzatának egész törvényes módját illetőleg független, azaz semmi más országnak vagy résznek alá nem vetett, hanem saját állami léttel és alkotmánynyal biró, s ennélfogva az 1715 : III., valamint az 1741 : VIII. és XI. czikkelyek rendelésének megfelelően, törvényesen megkoronázott örökös királyától, és igy ő szent Felségétől és örököseitől, Magyarország királyaitól tulajdon törvényei és szokásai szerint, nem pedig más tartományok módjára igazgatandó és kormányozandó ország.« A többi, 1790-től kezdve ezen időre vonatkozó alaptörvényeinket, tekintettel az idő rövidségére, ezuttal nem fogom felolvasni, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hanem átmegyek mindjárt az annyira megvitatott 1867 : XII. törvényczikkre és pedig ezuttal csak bevezetésének egy részére hivatkozom, továbbá hivatkozom annak 3. §-ára annak bizonyitása végett, hogy az 1867. évi törvényhozók ezen törvénybe is beiktattatták Magyarország állami önállóságát és függetlenségét.

Az 1867 : XII. törvényczikk bevezetésének erre vonatkozó része következőleg hangzik: »Ez okból Magyarország főrendei és képviselői nem mulaszthatják el gondoskodni oly módokról, a melyek lehetővé tegyék, hogy azon alapszerződés, a mely az 1723. évi I. II. III. törv.-czikkek által« — ezen törvényczikkeket, miután majdnem szószerint azonosak az 1867 : XII. törvényczikkel, később a közös hadsereg eszméjének fejtegetésénél fogom idézni — »a felséges uralkodóház és Magyarország közt létrejött, a mely egyrészről a birodalmi kapcsolathoz tartozó országok és tartományoknak az 1723. I. II. törvényczikkek értelmében együttes és elválaszthatlan birtoklását, másrészről pedig Magyarországnak önálló törvényhozási és kormányzati függetlenségét biztositotta, lényegében jövőre is sértetlenül fentartassék.« A törvény 3. §-a még kifejezettebben iktatta törvénybe Magyarország állami önállóságát és függetlenségét. Nevezetesen e §. következőleg hangzik: »De ezen megállapitott kötelezettség mellett határozottan kikötötte a pragmatika szankczió azon feltételeit is, hogy Magyarország alkotmányos közjogi és belkormányzati önállása sértetlenül fentartassék.«

Digitized by Google

Most még csak röviden hivatkozom az 1723 : I. II. és III. törvényczikkekre, a pragmatika szankczióra, annak 5. 6. és 7. §§-aira, melyekben Magyarország állami önállósága és függetlensége szintén törvénybe van iktatva, de hivatkozom az 1867 : II. t.-czikkre is, a mely a királyi esküt és a hitlevelet czikkelyezi be, a hol maga ő Felsége esküt tesz arra a királyi hitlevélre, hogy Magyarország alkotmányát, állami önállóságát maga megtartja és mások által is megtartatja. Ezekkel a törvényekkel tehát beiktatták törvényeinkbe Magyarország karai és rendei, Magyarország törvényhozói, önállóságunkat és függetlenségünket, közvetve törvénybe iktatták tehát a nemzeti haderőhöz, a magyar nemzeti hadsereghez való jogunkat is.

Ha ezzel nem akartak volna a nemzetí haderőhöz, a nemzeti hadsereghez való ragaszkodásuknak külső törvényes kifejezést adni, akkor illuzórius, semmitmondó volna az állami önállóságnak és függetlenségnek törvénybe iktatása. Már pedig azt hiszem, hogy őseinkről nem lehet feltételezni azt, hogy semmitmondó vagy olyan formai érvényességü törvényt hoztak volna, a melynek fogalmát a t. kormányelnök ur szombati beszédében hirdette, a melyet azonban a magyar közjog eddigelé nem ismert, mert formai érvényü közjogi törvényeink nem voltak, hacsak Magyarország közjogába a t. kormányelnök ur a törvényeknek egy ujabb német, ujabb fajtáját nem akarja beiktatni. Majd később lesz szerencsém erre is áttérni.

Ezeket a törvényeket, mondom, annak bizonyitására hoztam fel, hogy alaptörvényeinkben Magyarország önállósága és függetlensége törvénybe van iktatva. Tették pedig ezt a rendek azért, hogy ezzel implicite, közvetve az állami önállóság és függetlenség eszközét képező nemzeti hadsereget törvénybe iktassák, ahhoz való jogunkat fentartsák. Őseink nem vádolhatók arról, ha nézzük 1222-től, II. Endrétől kezdve közjogi törvényalkotásainkat, hogy bármiféle törvényes rendelkezés egyáltalában jogfeladást, vagy jogeladást tartalmazott volna, hogy bármikor akár a nemzeti haderőt, akár pedig a nemzeti nyelvhez való jogunkat, a mint a t. többség és a kormány katonai programmjának 8-dik pontjával teszi, eladták volna, nem vádolhatók azzal, hogy a nemzeti szuverénitásról bármikor lemondtak volna, hogy a nemzetnek ez elidegenithetlen jogát feladták volna.

Legelőször II. Endre alatt 1222-ben az aranybulla hetedik czikkelyében találunk törvényes intézkedést arra, hogy a nemzeti haderő törvénybe iktattatott. Nevezetesen az aranybulla 7-ik czikkelyének bevezetése ekként szól *(olvassa)*: »Ha pedig a király az országon kivül akarna hadakozni, a nemesség ne tartozzék vele menni, hanem ha a király pénzért hadakozna és valamikor hazatérend, a nemeseken hadibirságot ne vegyen.« Ezen hetedik czikkelynek első §-a pedig a következő rendelkezést foglalja magában *(olvassa)*: »Ha pedig ellenség támadna haddal az országra, általán fogva mindnyájan tartozzanak elmenni.« II. Endre aranybullájának czikkelye szerint tehát a karok és rendek a nemzet rendelkezési jogát a haderő felett szabadon és a királyi befolyástól menten fentartották, sőt megtoldották azzal, hogy ha a király pedig hadakozni akar az országon kivül, a nemesség ne tartozzék vele menni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! II. Mátyás alatt találunk rendelkezést arra nézve, hogy a karok és rendek a haderő feletti rendelkezést biztositották a nemzet részére. Nevezetesen törvénybe iktatták, hogy ő Felsége az ország előzetes tudta és beleegyezése nélkül se háborut, ne inditson, se külföldről az országba katonát ne hozzon. És az 1608. évi királyi dekrétum második czikkelyének első §-ában elhatározták, hogy a király ő Felsége azt is megtartsa és megtartassa, hogy az ország előleges tudta és beleegyezése nélkül Magyarországon és ennek részeiben se háborut ne inditson, se külföldi katonákat be ne hozzon. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

III. Ferdinánd alatt törvényes rendelkezést találunk arra nézve, hogy katonatisztekül csak magyarokat és pedig vallászkülönbség nélkül magyarokat alkalmazzanak. Nevezetesen a III. Ferdinánd alatt meghozott 1638. évi XVII. t.-cz., a mely bizonyitja, hogy már akkor törvényes intézkedések voltak arra nézve, hogy katonatisztekül csak a magyarok alkalmaztassanak és pedig vallászkülönbség nélkül.

Méltóztassék ezen törvényes intézkedést végrehajtani, akkor a kormánynak nemzeti engedménynek nevezett programmjának erre vonatkozó pontjára egyáltalában szükség nincsen. Nevezetesen az általam hivatkozott dekrétum következőleg szól *(olvassa)*:

»Minekutána mind a hitlevél negyedik feltétele és az 1608. évi koronázás előtt kelt 11. czikkely, mind az 1622. évi 23. stb. imitt-amott eddig alkotott czikkelyek megállapitásához képest a nagyobb és kisebb katonatiszti tiszttartóságok adományozásának hazafiak részére kell történnie, és annak a végrehajtásába ő szent Felsége is kegyelmesen beleegyezett, szükséges, hogy ő Felsége jövőre a tettleg üresség ben lévő és jövőre megüresedő tisztségeket minden vallászkülönbség nélkül az arra alkalmas jól, érdemesült és a katona dolgokban járatos jó birtoku benszülött személynek adományozza.«

Ugyancsak III. Ferdinánd alatt törvényes tilalmat találunk arra, hogy az országba külföldről katonaság ne hozassék be. Ugyanis az 1655-ik évi IV. dekrétum 19. czikkében ki van mondva, hogy a Karok és Rendek tudta és beleegyezése nélkül ő szent Felségének nincs joga az országba katonaságot behozni. Erre a törvényczikkre mint alaptörvényre történik később hivatkozás II. Lipót és Ferencz alatt, midőn a német

Digitized by Google

katonaságot az országból kiüzték. Az 1655-ik évi IV. dekrétum 19. czikke következőképen hangzik: »Végezték ezenkivül a Karok és Rendek, hogy idegen katonaságot a királyi hitlevélnek feltételei és az 1608. évi koronázás előtt hozott II. t.-cz. értelmében az ország előzetes tudta és beleegyezése nélkül nem szabad behozni.«

I. Lipót alatt törvényes rendelkezést találunk arra nézve, hogy a német katonaságot az országból egyenesen kitiltották. Az akkori állapot annyiban hasonlitott a maihoz, hogy most a küzdő ellenzék a német nyelvet akarja kiszoritani a nemzeti hadsereg szervezetének azon részéből, a mely az 1867 : XII. t.-cz. 11., 12. és 14. §-aiban magyar hadsereget képez. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az I. Lipót alatt hozott 1659. évi 1. dekrétum 25. czikkeiben ugyanis a következő rendelkezéseket találjuk — s itt a III. a Ferdinánd alatt hozott, az idegen katonaság behozatalát tilalmazó imént emlitett alaptörvényre is történik hivatkozás, a mennyiben a német katonák ettől számitott három éven belül való kivitele iránt intézkednek ezek a törvényczikkek. Az 1659. évi 25. t.-cz. következőleg rendelkezik: »Minthogy az elhunyt császári és királyi felség halála következtében a mostani felségnek a birodalom távolabbi részeiben való tartósabb elfoglaltsága miatt az emlitett katonaság ki nem vitethetek, 1. §-ában rendelik: elhatározzák a Karok és Rendek, hogy jövőre német katonaság, se hadsereg, se többekből álló csapatok alakjában bárkinek a tanácsára, az ország megelőző tudta és beleegyezése nélkül be ne hozassék.« Továbbá, hogy azt három esztendő alatt junius 24-étől számitva ki kell vitetni.

Ugyanezen törvény 2-ik §-ában törvényes rendelkezést találunk, hogy ha ezen három esztendő alatt a német katonák bent is maradnak Magyarországban, ez az ország lakosainak minden terheltetése és elnyomatása nélkül történjék jó fegyelemben. A harmadik §-ban pedig az ágyuszerelvények kezelése tétetik a benmaradt német katonaságnak ezen három éven belül kötelességévé. 4. §. A törvényes végrehajtásoktól — ennyire óvatosak voltak őseink — a német katonák eltiltatnak. Az 5. §. pedig kötelességévé teszi ő Felségének, hogy ezen törvényt végrehajtsa.

III. Károly alatt a bandériális haderőből és a nemesi személyes felkelésből álló katonaság mellett az 1715 : VIII. t.-cz. behozta az állandó katonaságot. Ez volt az első fizetett katonaság az ország területén. De kimondták a Karok és Rendek ebben a törvényben azt is, hogy az eddigi törvények alapján a bandériális haderőt és a nemesi személyes felkelésből álló haderőt is fentartják. A harmadik haderő, az állandó katonaság sem volt soha közös Ausztriában, ez nem volt császári haderő, hanem magyar hadsereg.

Mindezeket annak bizonyitására hoztam fel, hogy a nemzet a magyar hadsereg intézményéről, s ahhoz való jogairól soha le nem mondott.

De átmegyek Mária Terézia korára. Mária Terézia alatt jött létre a hires 1741 : LXIII. törvényczikk. Az előzményeket röviden emlitem meg: Mária Terézia veszélyben forogván, a nemzet lovagiasságára appellál. A nemzet vérét és életét kész lévén áldozni királynéjáért, meghozatott az emlitett törvény, a mely általános nemesi felkelést rendelt el a királyné védelmére és rendkivüli segedelmezést szavazott meg. De egyuttal kimondta ez a törvény azt is, hogy ebből a jövőre semmiféle következtetést és köteleztetést vonni ne lehessen. E törvény idevonatkozó része ekkép hangzik *(olvassa)*: »Habár a szükséges katonaságot rendes alakban zászló alá gyüjteni az idő rövidsége nem engedi, mégis a fenyegető veszélyre való tekintetből, őseik példáján lelkesülve, az előadott czélra, csakis ez alkalomra és szükségre, végül azon óvadékok és feltételek mellett . . .« Ezeket a kifejezéseket használja a törvényhozás később az 1808-ig, sőt még II. Lipót és Ferencz alatt meghozott törvényekben is, mikor Ferencz a franczia császár ellen viselt háboruban ismét rendkivüli segedelmekért fordult az ország Karaihoz és Rendeihez, az foglaltatik, hogy *(olvassa)*: »Ez által az ország alaptörvényei és a nemesek ősi kiváltságai, jogai és szabadságai felől a fentnevezett királyi felség az ország Karait és Rendeit ezuttal is legkegyelmesebben biztositotta, hogy bármikép sérelmet ne szenvedjenek, s hogy belőle bármi jövendő időkben következtetést vonni ne lehessen.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az ország általános felkelését tehát a Karok és a Rendek elhatározták, de csak ezen feltételek mellett.

Ez kétségtelen bizonyitéka annak, hogy a nemzet féltett kincsként őrizte meg és tartotta fenn mindig a nemzeti haderőhöz való jogát. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* II. Lipót alatt a Karok és a Rendek, a kik annyira féltékenyek voltak a nemzeti haderőre, midőn II. Lipót 6000 ujonczot kért a Karok és Rendektől, az 1790 : LXVI. t.-czikkben kimondták azt, hogy megszavazzák a Karok és a Rendek ő Felségének a 6000 ujonczot, de csak azon feltételek, biztositékok és óvadékok mellett, — a törvény szószerinti szavait idézem — a melyek az 1741 : LXIII. törvényczikkben benfoglaltatnak.

Azonban az 1790—91-iki törvényhozásban találjuk a legeklatánsabb bizonyitékot arra, hogy a nemzeti haderőhöz való jogához a nemzet mindenha és minden alkalommal milyen szivósan és odaadóan ragaszkodott. Ugyanis a Karok és a Rendek a királyi hitlevél 5. pontjához 1790—91-ben még a következő négy pontot akarták csatolni, nevezetesen *(olvassa)*:

1. A magyar főhadparancsnokság született

Digitized by Google

magyarokból álljon és annak elnöke az ország eddigi törvényei szerint is a nádor legyen.

2. A magyar hadsereg más országok haditanácsától, kormányszékeitől, nevezetesen a bécsi udvari haditanácstól független legyen, s azzal ez a haditanács ne rendelkezhessék.

3. A magyar hadügyek igazgatására állandó magyar haditanács állittassék fel és szerveztessék.

4. A magyar állandó katonaság a magyar alkotmányra feleskü dj ön és a magyar állandó hadseregben tisztekül csak magyar honpolgárok alkalmaztassanak.

A Habsburgok nem azért Habsburgok és a nemzeti követelésekkel szemben nem azért makacsok, hogy makacs természetüket épen a magyar követelésekkel szemben ne juttatták volna érvényre. Igy a királyi hitlevél öt pontjának ezen négy ponttal való kiegészitése nem a Karokon és a Rendeken mulott, hanem az uralkodóház makacsságán, mert a Karok és Rendek ezt a négy pontot elfogadták, országgyülési határozattá emelték, az uralkodó dinasztia azonban nem szentesitette azokat, és igy nem vált törvénynyé alkotmányunk ezen 4 pontból álló garanciája. I. Ferencz alatt Magyarország a franczia császársággal háboruba keveredett és ekkor az uralkodó, I. Ferencz, a nemzethez fordult, mire a Karok és Rendek általános felkelést és rendkivüli segedelmezést rendeltek el — itt is a Mária Terézia idejében hozott 1741 : LXIII. t.-cz-ben foglalt ovadékok, kikötések és biztositékok feltétele mellett. Ugyanis az 1796 : II. t.-cz.-ben a következő rendelkezést találjuk *(olvassa)*: »Ő császári királyi szent Felsége pedig kegyelmesen kijelenteni méltóztatott, hogy a szükségesnek itélendő általános felkelést, az ez iránt szentesitett törvények, nevezetesen a Mária Terézia alatt hozott 1741 : LXIII. törvényczikkely értelmében ennek feltétele és biztositéka mellett fogja kérni és végrehajtani.« De ugyancsak Ferencz alatt 1802-ben találkozunk először törvényes rendelkezéssel a magyar hadseregről, illetőleg a nemzeti hadseregről, a mennyiben az 1802 : I. t.-cz. a magyar ezredek fentartásáról tartalmaz intézkedéseket. Ezt megelőzőleg 1792-ben ugyancsak Ferencz alatt az ez évi IX. törvényczikkelyben találunk intézkedést, a melyet szintén annak a bizonyitására hozok fel, hogy őseink a nemzeti, a magyar hadseregre vonatkozó jogukhoz mindig ragaszkodtak, sőt törvénybe való beiktatással ennek mindig kifejezést is adtak. Ez a rendelkezés a következő *(olvassa)*: »A Karok és Rendek az iránt tett alázatos előterjesztése, mely szerint a magyar és határőrvidéki ezredekhez fő- és törzstisztek választásánál és az eddigi tulajdonosok kinevezésénél született magyarok első sorban vétessenek tekintetbe . . .« Látjuk tehát, hogy itt Ferencz uralkodása idejében is, de különben már előbb, Mária Terézia alatt is törvénybe van iktatva, hogy a katonaságnál tisztségekre magyarok alkalmaztassanak.

Ugyanezzel találkozunk már korábban, Mária Terézia alatt az 1741 : XI. t.-czikkben, a melynek 1. §-ában ki van mondva, hogy az ország dolgait és ügyeit az országon belül és kivül magyarok által fogja elvégeztetni és elvégezni ő szent Felsége. Ugyanezen törvényes rendelkezést találjuk, t. képviselőház, II. Lipót alatt is. Ugyanis a II. Lipót alatt hozott 1790 : XVII. t.-czikkben szintén ki van mondva, hogy nyilvános ügyek intézése csak magyarok által történjék.

1805-ben I. Ferencz háborut viselt Franciaország császárjával, a mikor is a Karok és Rendek általános felkelést és rendkivüli segedelmezést rendeltek el a háborura való tekintettel. Az 1805 : I. t.-czikkben a következő rendelkezéssel találkozunk *(olvassa)*: »Magyarországot és a haza alkotmányát is a legsulyosabb válság fenyegeti. Belátták, hogy a veszély nagyságához képest erejüket meg kell feszitenie, és mivel nem kisebb veszély fenyegeti az országot és az alkotmányt, mint Mária Terézia alatt 1741-ben, azért őseink példája szerint csupán ez alkalomra az 1841 : LXIII. t.-czikkben foglalt összes feltételek és biztositékok mellett adják meg a nemesi felkelést, a rendkivüli segedelmet.« *(Halljuk a szélsőbaloldalon.)* Hasonló rendelkezést találunk II. Lipót alatt 1807-ben és igy számtalan más törvényben, a melyeket ezuttal nem fogok idézni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csak halljuk azokat az intézkedéseket! Nagyon érdekes és tanulságos!)*

Ezeket annak bizonyitására hoztam fel, — mert e törvények mind az állandó katonaság behozatala után behozattak, III. Károly után — hogy az 1715. évi VIII. törvényczikkben a nemzet az önálló magyar hadseregre, vagy a mint akkor nevezték: a nemzeti haderőre — való jogáról nem mondott le, hanem azt fentartotta és ahhoz ragaszkodik. De, t. ház, a nemzet komolyan nem is mondhatott le nemzeti véderejéhez való jogáról, mert akkor, a midőn nemzeti önállóságát és függetlenségét törvénybe iktatta, el sem képzelhető, hogy semmitmondó illuzórius törvényt hozott volna, mert ha azannak következményét, annak biztositékát képező haderő feletti rendelkezésről, a haderő önállóságáról, a nemzeti haderőhöz való jogról lemondott volna, ilyen törvényt hozott volna. Ezen jogát a nemzet fentartotta; az fenn van ma is, és ezen jog alapján követeli a nemzet magának az önálló magyar hadsereget. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Áttérek most azon kérdés taglalására, *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy van-e Magyarországnak közjogi törvényeink értelmében és nem a t. többség és a kormány felfogása értelmében — közös hadserege? Magyarországnak közös hadserege nincs törvény szerint. Én a közös hadsereg elnevezését közjogi hamisitásnak,

Digitized by Google

falzumnak tartom; sehol törvényeinkben a közös hadsereg intézménye legalizálva nincs; sehol törvényeink között nincs egyetlenegy törvény sem, a melybe még rabulisztikával is a közös hadsereg intézményét bele lehetne magyarázni.

Sőt egész 1875-ig *(Mozgás jobbfelől. Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* magát a közös hadsereg elnevezést sem találjuk meg törvényeinkben sehol. Az 1875-iki LI. törvényczikkbe van a közös hadsereg intézménye legelőször beiktatva. Kiveszem az erre vonatkozó törvényekből a három legfontosabbat, nevezetesen az 1715 : VIII. törvényczikket, a mely az állandó katonaságot honositja meg; az 1723. évi pragmatika szankcziót, annak első, második és harmadik czikkét és az 1867 : XII. t.-cz. 1., 2., 3., 4., 11., 12. és 14. §§-ait és ha időm engedi, ezen szakaszokból ki fogom mutatni, tehát magából a törvény szövegéből, hogy nekünk közös hadseregünk másban, mint közjogi hamisitásban nincsen. Ezen »közös hadsereg« elnevezést a t. kormányelnök ur édesatyja, Tisza Kálmán csempészte be törvénytárunkba. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ő törülte ki a törvénykönyvből Deák Ferencz magyar hadseregét. Nevezetesen az 1875 : L. t.-cz. életbelépett 1876. január 12-én, Tisza Kálmán kormányelnökségre jutott 1875. október 20-án. Világos tehát, hogy Tisza Kálmán, a mostani kormányelnök ur édesatyjának kormányzása alatt csempésztetett be a »közös hadsereg« elnevezés, de nem a közös hadsereg intézménye.

Gál Sándor: Az intézmény maga császári volt azelőtt is, az ma is!

Mukits Simon: Sorra veszem ugy, a mint az imént mondtam, az 1715 : VIII. törvényczikket, az 1723 : I., II., III. törvényczikket, a pragmatika szankcziót és az 1867 : XII. törvényczikknek általam az imént hivatkozott §-ait. Az 1715. évi VIII. törvényczikk azt mondja, hogy állandó katonaság szerveztetik a banderiális haderő és a személyes nemesi felkelésből álló haderő mellett. Ez a haderő azonban közjogilag magyar volt; sem Ausztriának, sem a királyi Felségnek rendelkezése alatt nem állott; ezt csak rabulisztikával, közjogi meghamisitással lehetett közös hadseregnek elnevezni, csak igy lehetett abból bármi tekintetben a közös hadsereg intézményét levonni. Nevezetesen az 1715 : VIII. t.-cz.-ben expressis verbis ki van mondva, hogy a nemzetnek a másik két haderőhöz, nevezetesen a banderiális és a személyes nemesi felkeléshez való joga az eddigi törvények alapján fentartatott; nevezetesen az 1715. évi VIII. törvényczikk a következő rendelkezést tartalmazza. *(Olvassa):* »Ugy hogy azonban, csupán ezzel, t. i. banderiális haderővel, nemesi személyek felkeléséből alakitott haderővel emez országot elegendőképen megvédelmezni nem lehet, sőt inkább minden eshetőségre erősebb, ugy benszülöttekből, mint külföldiekből álló rendes katonaságot kell tartani, mely kétségtelen, hogy zsold nélkül fenn nem állhat, hogy adózás nélkül felszerelni nem lehet, azért az erre szükséges segély és adó dolgában a Karoknak és Rendeknek, az országgyülésnek, a hova tudomás szerint különben is tartozik, kell határozni.«

Az 1723. évi I. és II. t.-czikkel, nevezetesen annak 5., 6. és 7. §-ában foglaltakkal bizonyitom azt, hogy a pragmatika szankcziót megalkotott törvényhozás, a Karok és Rendek nem iktatták be ebbe a közös hadsereget. A pragmatika szankczióban ugyanis megállapittatott a Habsburgok női ágának trónöröklési joga, egyszersmind az 5, 6. és 7. pontokban kimondatott, hogy azon országok és tartományok ezen megállapitott öröklési rendben ugyanazon uralkodó által felosztathatatlanul és elválaszthatatlanul birtoklandók, vagyis itt a felosztathatatlanul és elválaszthatatlanul való birtoklás elve mondatott ki. Az 5., 6. és 7. pontjában ez mondatik *(olvassa)*: »5. Ő legszentségesebb császári és királyi Felsége férfi ágának magvaszakadtával (mely magszakadást Isten legkegyelmesebben távol tartani méltóztassék) az öröklési jogon való utódlást e Magyarországban és koronájában, s az Isten segedelmével már visszaszerzett és visszaszerzendő ehhez tartozó részekben, országokban és tartományokban, felséges osztrák házának nőágára is és pedig első helyen a fent tisztelt, most uralkodó legszentségesebb császári és királyi Felségnek. 6. Azután ennek magvaszakadtával, a néhai boldogult Józsefnek. 7. S ezeknek is magvaszakadtán, a néhai dicső Lipótnak, császároknak, s Magyarország királyainak ágyékából leszármazókra és ezeknek törvényes, római katholikus, mindkétnemü ausztriai főherczeg utódaira, a most uralkodó legszentségesebb császári és királyi Felség részeiről a Németországban s azon kivül fekvő és Magyarországgal, meg az ehhez kapcsolt részekkel, országokkal és tartományokkal az előrebocsátott jog és rend szerint felosztathatatlanul s elválaszthatatlanul kölcsönösen és együttesen örökösödésileg birtoklandó más országaiban s a tartományaiban is megállapitott elsőszülöttségi rendhez képest uralkodás és kormányzás végett átruházta.«

T. ház! A pragmatika szankcziónak most felolvasott rendelkezéseiből kettő következik. Először az uralkodó személyének ugyanazonossága, másodszor az ezen pontokban megállapitott öröklési jog szerint az elválaszthatatlanul, s együtt birtoklandó országok és tartományok biztonságának közössége, s az ezen biztonság fentartására és védelmére való kötelezettség együttessége és kölcsönssége, vagy, ha ugy tetszik, a védelmi kötelezettség közössége, de semmi körülmények közt a védelmi kötelezettség teljesitésére szolgáló eszköz: a haderő közössége. De ugyancsak a pragmatika szankczió 3-ik czikkelyében ki van mondva, hogy ő legszentebb cs. és kir. Felsége az ország és az ehhez kapcsolt részek összes hü Karainak és Rendeinek ugy a hitlevél-

Digitized by Google

ben foglalt, mint bármely más jogait és szabadságait, kiváltságait és menteségeit és előjogait, az alkotott törvényeket, s helybenhagyott szokásokat, a melyek az 1715. évi 1., 2. és 3-ik törvényczikkelyek, s az ott foglalt esküforma értelmében veendők, kegyelmesen megerősiti és meg fogja tartani.

T. képviselőház! Itt az 1723-ki törvények harmadik czikkelyében kimondatik, hogy a nemzet alkotmányos önállóságát és függetlenségéhez való jogát fentartja. Ha a pragmatika szankcióban az önálló nemzeti hadsereghez való jogról lemondott volna a nemzet és a pragmatika szankcióban a közös hadsereg intézményének törvényes alapját akarta volna letenni, akkor ebbe a 3. czikkbe foglalt törvényes intézkedés az állam önállóságáról és függetlenségéről frázis lenne, *(Igaz! Ugy van!)* ha ugyanis ezek eszközéről, a magyar hadseregről mondott volna le a nemzet.

Már pedig, t. ház, azt hiszem, hogy őseinkről nem lehet feltételezni, hogy oly formai törvényt hoztak volna, a milyennek fajtáját szombaton a kormányelnök ur tálalta fel a t. háznak, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem komoly törvényt, a hazafias, nemzeti érzésből folyó törvényt hoztak 1723-ban, nem formai, illuzórius törvényt.

Madarász József: Hanem lényegest!

Mukits Simon: Olyant, a melylyel nemcsak papiron akarták biztositani a nemzet önállóságát és függetlenségét, hanem ennek eszközét is fentartotta a nemzet magának és impliciter biztositotta. A mint azt, t. képviselőház, II. Andrástól kezdve végig Mátyáson, Ferdinándon, Lipóton és a többi uralkodón keresztül, minden alkalmat felhasznált arra nézve a nemzet, hogy államiságát, önállóságát, függetlenségét biztositsa. De hogy őseink, mikor a pragmatika szankcziót megalkották, nem akarták beiktatni és nem is iktatták be a közös hadsereg intézményét, ebben a tekintetben hivatkozom a pragmatika szankcziót törvénybe iktató 1744: III. erdélyi törvényre is; ez minden kétséget kizáró bizonyitéka annak, hogy a védelmi kötelezettség együttességét és kölcsönösségét iktatták törvénybe, nem pedig annak eszközének, a hadseregnek közösségét.

Madarász József: Azt mondták: »consensu animarum.«

Mukits Simon: Csak a védelmet és e védelem teljesitésének kötelezettségét tartották együttesnek és kölcsönösnek, vagy, ha tetszik, megengedem azt is, hogy a kötelezettség volt közös, de nem a teljesitésnek eszköze: a haderő is. Ez sohasem volt közös.

Most áttérek, szakaszonként véve elő, az 1867: XII. t.-czikkre. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)* Tiz percznyi szünetet kérek.

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

—

(Szünet után.)

Elnök: A folytatólagos ülést ezennel megnyitom.

Mukits Simon: T. képviselőház! A pragmatika szankczió meghozatala után az 1802: I. törvényczikkben találunk törvényes rendelkezést, a melyben kifejezetten a magyar ezredek fentartásáról van szó. Már pedig, ha a pragmatika szankczióban a közös hadsereg intézménye legalizáltatott volna, az utána következő törvényhozások nem használták volna a törvényben a »magyar ezredek« kifejezést.

Áttérve az 1867-ik évi törvényre, sorra veszem annak dispoziczióit, a melyekkel bizonyitom azt, hogy itt sincs legalizálva a közös hadsereg intézménye. Az első törvényczikk azt mondja: »Azon kapcsolat, a mely egyrészről a magyar korona országai, másrészről ő Felségének többi országai és tartományai között jogilag fennáll, alapszik az 1723. évi I., II., III. törvényczikkeken.« Vagyis, ez a törvényczikk a pragmatika szankczióba lefektetett elveken épült fel. Már pedig a pragmatika szankczióban, a mint bizonyitottam, a közös hadsereg intézménye legalizálva nem volt, csak az az elv volt kimondva . . .

Issekutz Győző: A közös védelem!

Mukits Simon: Ha ezt az én t. képviselőtársam bizonyitani tudja, nagyon szivesen meghallgatom. De minthogy erről van szó, engedje meg t. képviselőtársam, hogy válaszoljak neki. A védelem teljesitése nem jog, annál kevésbbé felségjog, hanem kötelezettség. Már pedig más a kötelezettségnek és más a kötelezettség eszközének közössége, mert lehet két állam között a védelem, a biztonság teljesitésének kötelezettsége közös, de e mellett használhat önálló eszközt az egyik is, önálló eszközt használhat a másik is annak teljesitésére. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1723. évi I., II. és III. törvényczikken épült tehát fel az 1867-ik évi törvényczikknek ide vonatkozó intézkedése. A védelem és a védelmi kötelezettség együttessége és kölcsönössége folyik az uralkodó személyének ugyanazonosságából és folyik a birtoklás elválaszthatatlanságából és felbonthatatlanságából. De a 2. §. szerint a védelem és a védelmi kötelezettség együttessége és kölcsönössége folyik a pragmatika szankczióból, de folyik az 1867. évi XII. törvényczikk diszpoziczióiból is. A második szakasz szintén azt mondja *(olvassa)*: »Megállapitván ez ünnepélyes alapszerződés a Habsburg-ház nőágának trónöröklési jogát, kimondotta egyszersmind, hogy azon országok és tartományok, melyek a megállapitott öröklési rend szerint egy közös uralkodó alatt állanak, feloszthatatlanul és elválaszthatatlanul együtt birtoklandók.« Ez tehát az együttes birtoklás elvét mondja ki ép ugy, mint a pragmatika szankczió. »E határozottan kimondott elv folytán a

Digitized by Google

közös biztosság együttes erővel leendő védelme és fentartása oly közös és viszonyos kötelezettség, mely egyenesen a pragmatika szankczióból folyik.« Ez a közös és viszonyos kötelezettség, de hogy ennek melyek az eszközei, melyek magyar és osztrák eszközei, ezt külön Magyarország, külön Ausztria határozza meg, azért nem közös a véderő. A 3. §. ismétlésével nem akarván fárasztani a házat, ezt nem olvasom fel. Ebben biztositva van Magyarország állami önállósága és függetlensége. Már pedig a 67-es törvények megalkotóiról annyi komolyságot és hazafiságot fel kell tételeznünk, hogy mikor Magyarország állami önállóságát és függetlenségét törvénybe iktatták, ezt nem azért tették, hogy csak papiroson legyen meg, hanem azért, hogy fentartsák annak következményeit, elsősorban az annak egyik eszközét képező haderő önállóságát.

Már pedig azt hiszem, bizonyitani nem szükséges, hogy a közös hadsereg intézménye nem a magyar állami önállóság biztositására szolgáló eszköz, sőt ellenkezőleg, tekintettel arra, hogy nem is annyira közös, mint inkább osztrák hadsereg, az a magyar államiságnak soha biztositékát nem képezte, hanem a magyar államiságot folytonos bizonytalanságban tartja, mert ezt a hadsereget mindig a nemzet alkotmányának letiprására használják, soha nem tudni, mikor használtatik fel ellenünk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A 4. §. igy szól *(olvassa)*: »E két alapeszmét tartotta szem előtt a magyar országgyülés azon viszonyok meghatározásánál, melyek Magyarországot a közös fejedelem uralkodása alatt álló többi országokkal közösen érdeklik. S valamint egy részről kész volt Magyarország a multban, s lesz jövendőben is mindenkor teljesiteni mindazt, a mit a pragmatika szankczió szerint a közös bizottságnak együttes erővel védelme és fentartása mulhatlanul megkiván; ugy másrészről oly kötelezettségeket, melyek e czélon túlterjednek, s annak elérésére nem elkerülhetetlenül szükségesek, magára nem vállalhat.«

Tehát expressis verbis, minden kétséget kizárólag a közös biztosság védelme és a védelem teljesitésének kölcsönössége, vagy ha ugy tetszik közössége van törvénybe iktatva és nem azok eszközeinek, a hadügynek közössége. Különben a 9. §. megmondja, hogy e közös biztosság megvédésére szolgáló együttes és kölcsönös kötelezettség teljesitésének mi az eszköze, midőn azt mondja, hogy ez a hadügy, a mely az iménti paragrafusokban megállapitott közös biztonság eszközéül szolgál. Hogy miből áll és mi az a hadügy, megmondják a 12. és 14. §-ok, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a 11. §-t nem is akarom belevegyiteni. E szakaszok megmondják, hogy ennek pedig védelmi eszköze a magyar hadsereg.

Ugyanis a 12. §. következőleg szól, hogy a magyar hadsereg — tehát nem a közös hadsereg magyar része — időnkénti kiegészitése, az ujonczok megajánlása, a megajánlás feltételeinek meghatározása, a szolgálati időnek megállapitása, a hadsereg elhelyezése, s a hadsereg élelmezésére vonatkozó jogokat a nemzet magának tartja fenn — a törvényt szószerinti szövegében czitálva — »... az eddigi törvények értelmében ugy a törvényhozás, mint a kormányzat körében.« Ezt, t. ház, csak a magyar hadsereg kiegészitésének, az ujonczmegajánlásnak, a megajánlás feltételeinek, a hadsereg elhelyezésének, élelmezésének és a szolgálati időnek meghatározásához való jogát tartotta fenn itt magának kifejezetten, expressis verbis. Ha a 67-iki törvény a közös hadsereget akarta volna legitimálni, akkor nem azt mondta volna, hogy »magyar hadsereg«, hanem ugy fejezte volna ki magát a törvényhozó legalább is, hogy a közös hadsereg a magyar hadsereg része, vagy pedig a magyar hadsereg, mint a közös hadsereg része. De nem igy fejezte ki magát, hanem még azt a kapcsolatot sem találjuk meg a 12. és 14. §§-okban, a mely a 11. §-ban foglaltatik, t. i., hogy a magyar hadsereg, mint az összhadsereg kiegészitő része.

Hivatkozom e tekintetben a 14. §-ra. Ez a magyar hadsereg tagjainak polgárjogi viszonyait, kötelezettségeit kiveszi a katonai szabályzat alól. Tehát itt is magyar hadseregről beszél és nem a közös hadsereg tagjainak polgárjogi viszonyait és kötelezettségeit veszi ki a katonai kormányzat a katonai szabályzatok alól, hanem csak a magyar hadsereg tagjait, vagyis a magyar hadsereg tagjai birhatnak csak azon joggal, hogy polgárjogi viszonyaikban a magyar polgári, s nem a katonai biróság elé tartoznak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy ez igy van, ennek bizonyitására hivatkozom Lónyai Menyhértre. Lónyai Menyhért az 1867:XII. t.-cz. megalkotását megelőző tárgyalásokról egy naplót vezetett. Ezen naplóban megemlékezik egy szükebb körü, Bécsben folytatott tanácskozásról, a mely a körül forgott, hogy a törvény szövegében a »magyar hadsereg« kifejezés használtassék-e, vagy pedig az »együttes hadsereg«. Az osztrákoknak törekvése az volt, élükön Beusttal, hogy az »együttes hadsereg« kifejezés iktattassék be a törvény szövegébe. A magyarok eljárásáról gróf Lónyai Menyhért naplójában ezen szavakkal emlékszik meg. *(Olvassa)*: »A mi szivós ellenállásunkon mulott csak, hogy a törvény szövegéből, nevezetesen a 12. és 14. §-okból nem küszöböltetett ki a magyar hadsereg fogalma.« *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, magát Magyarország első honvédelmi államtitkárát hivom fel tanuul azon álláspont igazsága mellett, hogy az 1867. évi XII. t.-cz.-be nemcsak hogy nincs beiktatva a közös hadsereg intézménye, de ellenkezőleg, abba a magyar hadsereg intézménye van beiktatva. Nevezetesen Kerkápoly Károly az 1868. évi véderőtörvény tárgyalása alkalmával az akkori

Digitized by Google

többség helyeslése mellett a következő kijelentést tette *(Olvassa)*: »Az egész hadsereg, melyről itt szó van, nem egységes hadsereg, melybe a magyar elem beolvad, hanem olyan, a melynek a magyar hadsereg egyik része.« Kerkápoly Károly, az első magyar honvédelmi államtitkár, tehát katonai ügyekben kapaczitás, a 67-es alapnak nagy védelmezője és e törvény egyik tekintélyes interpretátora mondotta e szavakat.

Ugron Gábor: Az első véderőtörvénynek előadója is volt!

Mukits Simon: Kijelentésének annál nagyobb sulyt kell tulajdonitanunk, mert azt nem is a maga nevében tette, hanem a kormány nevében, és a kormányt akkor támogató többség élénk helyeslése kisérte szavait. Hát, t. többség, önök le akarják tagadni elődeik hazafiságát?

De azután hivatkozhatom magára Deák Ferenczre is, a ki mindenesetre leghivatottabb interpretátora volt az 1867:XII. t.-czikknek. Deák Ferencz a következőket mondotta *(olvassa)*: »Nincs dialektika, a mely bárkivel elhitetné, hogy a törvény szavainak más értelme legyen, mint a mi abba beiktatva van.« Már pedig, t. képviselőház, a mint magából a törvény szövegéből kimutatni szerencsém volt, a 12. és 14. §§-okba mindenütt expressis verbis a magyar hadsereg van beiktatva, — Deák Ferencz szavaival élve, — tehát nem létezhetik dialektika, mely a magyar közjogi felfogásból kitörölhesse a magyar hadsereg intézményét; csakis közjogi hamisitással lehet abba belemagyarázni a közös hadsereg intézményét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Visszatérve magára az 1867:XII. törvényczikkre, ismétlem, abban csak a magyar hadsereg intézménye lett legalizálva. Ha ugyanis a törvényhozó nem a magyar hadsereg intézményét, hanem a közös hadsereg intézményét akarta volna beiktatni az 1867:XII. törvényczikkbe, akkor először is ezt a hadsereget nem titulálta volna magyar hadseregnek, másodszor pedig a kiegészitési jogot, az ujonczmegajánlás jogát, az ujonczmegajánlás feltételeinek megállapitására vonatkozó jogot és különösen a szolgálati időnek meghatározását nem tartotta volna fenn az országgyülés magának, hanem épen ugy, mint a hadsereg költségeinek megállapitására vonatkozó jogot, a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottsághoz utalta volna.

Minthogy pedig a törvény kifejezetten magyar hadseregről szól, ez is egyik bizonyiték a mellett, hogy a törvényhozás 1867-ben nem a közös hadsereg, hanem a magyar hadsereg intézményét akarta felállitani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, maga a hadsereg legénysége, ezen részében, a mint a törvény 11. és 12. §§-aiból kimagyaráztam, magyar, mert a magyar szent korona területéről egészittetett ki, és a tiszteknek is magyaroknak kellene lenniök, mert erre nézve régi törvényeink vannak. De magában az 1868-ik évi augusztus havában kiadott császári királyi leiratban is a magyar honos tiszteknek áthelyezése megigértetik. Hogy azonban az 1867. évi XII. törvényczikkben tényleg a magyar hadsereg intézménye állapittatott meg, kitünik onnan is, hogy a magyar hadsereg főhadura nem az osztrák császár, hanem a magyar király, nem saját személyéből származott jogánál fogva, hanem a magyar államhatalomból nyert jogánál fogva legfőbb hadura a magyar katonaságnak. Az 1867:XII. törvényczikk ugyanis a hadügyet és az a felett való rendelkezési jogot két kategóriába osztja. Az egyikbe tartozik a 12. és 13. §-ban foglalt rendelkezés, vagyis, a mint már az imént elősoroltam, a kiegészitési jog, a megajánlási jog, a feltételek meghatározásának joga stb. Ezek a törvényhozás és a végrehajtói hatalom tekintetében a nemzetnek fentartott jogai, vagyis az általam előadott magyarázat szerint az 1867:XII. törvényczikkben lefektetett pragmatika szankczió értelmében elválaszthatatlanul és felosztható-tatlanul birtoklandó országok és tartományok biztositásának és védelmének magyar eszköze, a mely ugyan az összhadseregnek része, de nem abba beolvadt, hanem önállóságát megtartott része.

Ez bizonyitva van azzal is, mert ha beolvadt és önállóságát meg nem tartott része volna a magyar hadsereg az összhadseregnek, akkor annak legfőbb hadura nem a magyar király volna a magyar állam hatalmából származott jogánál fogva, hanem az osztrák császár a saját jogánál fogva.

Az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ában a következő rendelkezést találjuk *(olvassa)*: »Ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindaz, a mi az egész hadseregnek és igy a magyar hadseregnek is, mint az összhadsereg kiegészitő részének egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el.« Ebben a paragrafusban három rendbeli felségjog ruháztatik át a királyra, nevezetesen átruháztatnak: a hadsereg vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozó felségjogok. Ezen felségjogokat a király a törvény rendelkezése értelmében csakis alkotmányosan gyakorolhatja, alkotmányosan pedig akkor gyakorolja, ha azzal a nemzet jogait nem sérti. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De e felségjogokkal a nemzet nem ruházta, nem ruházhatta át királyára a nyelv meghatározásának jogát is; mert Magyarország alkotmánya szerint, de egyébként is nyelvük szerint különböztetődnek meg a nemzetek, a nyelv joga a nemzet elidegenithetlen joga, ez a nemzeti szuverénitás kifejezője, a mely fölött, ha csak nemzeti szuverénitását maga a nemzet feladni nem akarja, maga sem rendelkezhetik, maga sem ruházhatja át sem királyára, sem másra, sem senkire. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Hogy németté lett a hadsereg, hogy németté lett az 1867: XII. t.-czikkben beiktatott magyar hadsereg nyelve is, ezt a magyar király magyar katonai felségi jogánál fogva nem tehette. Mert a mi alkotmányunk értelmében a királyi jogok a nemzettől származnak, Ausztriában pedig e jogok magától a császártól származnak. Tehát ha németté tette, akkor ezt csak az osztrák császár tehette, abszolut felségjogánál fogva nem pedig a magyar király. Most tényleg a hadsereg nyelve a német. Ehhez az én jogi meggyőződésem szerint a magyar királynak csak akkor volna joga, — mert azt hiszem, e házban nézetkülönbség nincsen arra nézve, hogy a nyelv feletti határozás nem felségjog, az a nemzeti szuverénitás, az a nemzet elidegenithetlen joga, — ismétlem, nézetem szerint csak akkor tehette volna ezt a magyar király, s nem az osztrák császár, mert az osztrák császár abszolut felségi jogánál fogva teheti a közös hadsereg nyelvét németté, de a magyar királyról beszélve, a magyar király ezt nem tehette másképen, mint ha volna törvényes intézkedés arra nézve, hogy kimondatnék, hogy a hadsereg nyelve német, vagy volna olyan törvény, a melyben ő Felsége feljogosittatnék arra, hogy a hadsereg nyelvét ő maga határozza meg. Sem az egyik, sem a másik nincsen.

Most már ezen állitásom bizonyitására közjogi alapigazságokhoz folyamodom.

Hellebronth Géza: Nem vagyunk negyvenen!

Szederkényi Nándor: Meg kell olvasni a képviselőket!

Elnök: Rátkay László és Dedovics György jegyző urakat felkérem, hogy számlálják meg a házat. *(Megtörténik.)*

A ház megolvastatván, határozatképesnek mutatkozott. Kérem, tessék folytatni.

Mukits Simon: Mint mondám, a hadsereg nyelvét csak akkor lehetne németté tenni, ha törvény volna, a melyben kimondatnék, hogy a hadsereg nyelve a német, vagy pedig törvény volna arra, hogy ő Felsége a magyar király feljogosittatik a hadsereg nyelvének meghatározására. De sem az egyik, sem a másik nincsen, sőt ellenkezőleg arra van törvény, hogy a hadsereg nyelvévé a királynak a magyar nyelvet tenni kötelessége. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek bizonyitására felhozom a II. Lipót alatt hozott 1790. évi törvényt; már pedig az 1790. év folyamán hozott törvények ma is érvényben vannak. De találunk 1808-ban is törvényes intézkedéseket arra nézve, hogy a hadsereg nyelvévé, ellenkezőleg a mostani közjogi okoskodással, a magyar nyelv tétetik. II. Lipót alatt van törvényes intézkedésünk, hogy a nyilvános ügyek intézésére — már pedig a hadügy nyilvános ügy, azt, azt hiszem, senki sem fogja kétségbe vonni, — idegen nyelv ne használtassék, a magyar nyelv pedig megtartassék. Ez világos rendelkezés. Továbbá az 1791: XVI. t.-cz. azon rendelkezést foglalja magában *(olvassa)*: »Ő szent Felsége biztositja a Karokat és Rendeket, hogy bármiféle ügyekre, tehát a katonai ügyekre nézve is idegen nyelv nem fog használtatni.« *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* I. Ferencz idejében 1808-ban törvény hozatott arra, hogy egyrészt a hadsereg jelentéseiben és parancsaiban csak a magyar nyelvet használja, másrészt a II. t.-cz. 22. §-ában kifejezetten kimondatik, hogy katonai tisztségekre csak magyarok alkalmaztassanak. I. Ferencz ugyanis a nemzettől három évre nemesi felkelést kért.

Az e tárgyban hozott, nemesi felkelést elrendelő 1808. évi II. t.-czikkben, mint mondám, a magyar nyelvnek a hadsereg kebelébe való alkalmazásáról a következő törvényes dispoziciókat találunk: *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ezen felkelő katonaságnál a parancsokban, jelentésekben és vezényletben a magyar nyelv fog alkalmaztatni. Ime, maga I. Ferencz tesz a nemzetnek kötelező igéretet, hogy a magyar nyelvet használja; pedig utódjának, bárki legyen is az, a soha meg nem változtatott törvényt meg kell tartania, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert az 1867: II. t.-czikkben lefektetett királyi eskü kötelezi a mindenkori uralkodót a törvény megtartására.

Fáy István: Az is azt mondja: utódomnak átadom.

Mukits Simon: De ugyane törvény 22. §-ában a következő intézkedést találjuk: Ezen nemesi felkeléshez — igaz, hogy az osztrák akkor meg volt szorulva — a hadiműveletek megitélésére, végrehajtására, rendeletek kibocsátására, ugy az ország főkapitánya, mint a kerületi parancsnokok mellé a szükséges őrizeti személyzetet született magyar nemesekből vagy honfiakból ő szent Felsége fogja kegyelmesen kirendelni.

Engedelmet kérek, ez a törvényes dispozició ma is fennáll, semmiféle törvénynyel hatályon kivül nem helyeztetett, nincs tehát szükség arra, hogy a szabadelvü párt külön csináljon katonai programmot, és annak ötödik pontjában a magyar honosok, de nem magyar tisztek alkalmazását követelje. Nincs arra szükség, mert törvényes alapon áll a magyar nemzet akkor, a mikor követeli, hogy a magyar hadseregben magyar tisztikar alkalmaztassék; nincs szükség még az 1868-ban kiadott cs. és kir. rendeletre sem. A magyar királynak és a magyar törvényhozásnak ezt a törvényes rendelkezését kell végrehajtani. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztassék megadni a magyar nemzetnek azt az elidegenithetetlen jogát, hogy államiságát minden szervezetében érvényesitse, hogy a magyar állam nyelve, a magyar állam szimbolumai, czimere és zászlaja a hadsereg szervezetében is megkapja a maga jogát, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* akkor az ellenzék felhagy a küzdelemmel. De ezt vagy önök nem akarják és a kormány nem akarja, vagy pedig a magyar korona viselője nem akarja. És ha a kormány,

Digitized by Google

vagy önök nem akarják, akkor az ellenzék küzdelme jogos, akkor az ellenzék a fegyvert le nem teheti; ha pedig a korona viselője nem akarja, akkor igaza van Kossuth Lajosnak, hogy Szent István koronája és a császári korona egy fejen nem fér meg. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, a magyar hadseregnek való jognak biztositásául ott van az 1867 : XII. t.-cz. 12., 13. és 14. §-a. Ezekben a paragrafusokban, eltekintve attól, a mit már hosszasabban és részletesebben előadtam, megvan a magyar hadsereg. Nem magyar hadsereg, mint a közös hadsereg része, vagy a közös hadsereg magyar része van törvénybe iktatva, hanem kifejezetten, minden kétséget kizárólag — és nem is akként, mint a 11. §-ban van, mint az összhadsereg kiegészitő része — hanem tisztán és kifejezetten magyar hadsereg van törvénybe iktatva, a mely magyar hadsereget illetőleg a kiegészitési jog, a megajánlási jog, ennek feltételei megállapitásának joga, a magyar nemzet fentartott jogai közé tartozik. Magyar hadsereget ismer az 1867 : XII. törvényczikk.

Ha pedig azt a felfogást fogadjuk el, a melyet a kormányelnök ur programmjában lefektetett, nevezetesen annak 8. szakaszában, a melynek alapján ő kormányalakitásra vállalkozott, s a melyben a nemzetnek a nyelvéhez való jogát megtagadták: akkor arra az alkotmányellenes álláspontra fogunk jutni, hogy az 1867 : XII. t.-cz. 12. és 13. §-a szerint van Magyarországnak németnyelvü magyar hadserege, a nemzeti szuverenitás kigunyolására van olyan hadserege, a mely a törvény szerint magyar, a t. többség és a kormány felfogása szerint azonban ő Felsége által németnyelvüvé tehető. Már pedig az 1867 : XII. törvényczikket megalkotott törvényhozókról legalább is annyi hazafiságot fel kell tételezni, hogy a nemzetnek nyelvéhez való jogát el nem adták, németnyelvü magyar hadsereget nem akartak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De hivatkozom a t. kormányelnök ur édes atyjára, Tisza Kálmánra is, a ki Deák Ferencz magyar hadseregéből a közös hadsereg elnevezésének becsempészésével és közjogi hamisitással megcsinálta a közös hadsereget, s a ki az 1889-ik évi véderővita alkalmával, gondolom január hónapban, a képviselőházban felszólalt és azt mondta, hogy az 1867 : XII. törvényczikk alapján hozott 1868. évi véderőtörvény tárgyalása folyamán egy szóval sem történt emlités a nyelvkérdésről, az még felhozva sem volt. De ha a nyelvkérdés még közjogilag a nemzet elidegenithetlen jogát nem képezné is, tekintettel arra, hogy a közjogok egyáltalában el nem évülhetnek, s hogy eddig tűrt állapot volt az, hogy ő Felsége meghatározhatta a hadsereg nyelvét, ez a tűrt állapot csak a kor szolgaságára és aulikusságára vall, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de nem menti fel azon kötelezettség alól a nemzetnek jövő korszakát, hogy az elődök bűneiert felelőssé ne tétessék, és a nemzetnek már-már eladott jogát ki ne vivja.

De igazam bizonyitására, hogy ő Felségének nincs joga a magyar hadsereg, mint az összes hadsereg kiegészitő részének nyelvét meghatározni, annál kevésbbé németté tenni, hivatkozom e ház nagynevü elnökére, gróf Apponyi Albert képviselő urra is, a ki f. évi október 28-án a kormány, illetve a szabadelvü párt katonai programmjának megállapitása tárgyában tartott értekezleten résztvevén, a következő beszédet mondta: *(Halljuk! Halljuk!)*

»Az én álláspontom 1889 óta határozottan az, — igy fejtettem ki utolsó beszédemben is és igy ragaszkodom hozzá, mert közjogi meggyőződésem, a melyet ma nem, de annak idején bővebben is indokolni fogok — hogy az 1867. évi XII. törvényczikk 11. §-ában fentartott fejedelmi jogok közé a magyar hadsereg vezényleti és szolgálati nyelvének meghatározása nem tartozik.« Én csak azt nem tudom magamnak megfejteni és gróf Apponyi Albert egyéniségével összeegyeztetni, hogy ezen meggyőződésének ily határozott, nyilt kifejezése daczára benmarad abban a pártban és támogatja azt a kormányt, mely katonai programmjának 8. pontjában e közjogi felfogással épen ellenkezőleg azt mondja, hogy az 1867. évi XII. törvényczikk 11. §-a alapján a hadsereg nyelvét meghatározni ő Felségének joga van, vagyis deklarálja itt a felségjogot. Apponyi ezt tagadja és mégis támogatja azt a pártot és azt a kormányt, a mely egyenesen deklarálja, hogy a nemzetnek nincs joga nyelvéhez.

De alkotmányunk értelmében a királyt a római katholikus egyházakra vonatkozólag legfőbb kegyuri jog illeti meg és ez a legfőbb kegyuri jog épen olyan felségjog, mint a hadügyek intézésére vonatkozólag az 1867: XII. törvényczikk 11. §-ában a királyra ráruházott három rendbeli katonai felségjog. Arra sincs törvény, hogy ezeket az egyházi legfőbb kegyuri felségjogokat a király milyen nyelven tartozzék gyakorolni. Osszes törvényeink között erre egyetlenegy törvényt sem találunk. Nagyon természetes, hogy magyar közjogi felfogás és észjárás szerint más nyelven nem gyakorolhatja, mint magyar nyelven. Nem is jutott még soha eszébe ő Felségének, hogy az egyházi ügyekre vonatkozó ezen legfőbb kegyuri felségjogát német nyelven gyakorolja. Nagyon természetes, mert eddigelé az ország Ausztriával szemközt nem jutott olyan helyzetbe, hogy e felségjognak ilyetén gyakorlása a mindig létesiteni iparkodott összmonarchia vagy a hatalmi állás érdekében állt volna. Természetesen magyarul gyakorolta mindig, mert a nyelv kérdése, a nyelvhez való jog sem nem felségjog, sem nem egyházügy, sem nem hadügy, sem nem közigazgatási ügy.

Itt sincs törvény által feljogositva ennek meghatározására, mert a végrehajtó hatalom is

Digitized by Google

épen olyan felségjoga a királynak, mint az 1867: XII. törvényczikk 11. §-ában reáruházott katonai felségjog, de nem állott az uralkodóháznak érdekében az, hogy itt ép ugy határozzon, mint a katonaságnál, tudniillik, hogy a német nyelvet hozza be.

Hivatkozom az 1840: VI. törvényczikkre, mert az e feletti diskurzus épen olyan analóg, mint a katonai dolgokra vonatkozó kérdések. Hivatkozom ezen törvény 4. és 9-ik §§-aira; a 4-ik szakasz az egyházi hatóságok levelezéséről, a 9-ik szakasz pedig a katonai hatóságoknak a törvényhatóságokkal való levelezéséről szól. A 4-ik §. azt mondja: Egyházi törvényhatóságok világi törvényhatóságokkal és ezek egymással az ország határán belül a levelezést csak egyedül magyar nyelven folytathatják. A 9-ik §. pedig azt mondja, hogy a magyar ezredeknek Magyarország törvényhatóságaival magyar nyelven kell érintkezniök, tehát e tekintetben sem az egyházi, sem a katonai hatóságok között a törvény különbséget nem tesz. Ha pedig most elfogadjuk a kormányelnök ur és a t. többségnek a nyelv kérdésében és a felségjog kérdésében elfoglalt álláspontját, hova jutunk akkor, t. képviselőház? Oda, hogy azt az alkotmányellenes állapotot fogjuk megteremteni, hogyha egyszer az uralkodóháznak bármilyen érdeke azt követeli, hogy egyházi ügyekben is legfőbb kegyuri felségjogát német nyelven gyakorolja, német nyelven fogja gyakorolni. Épen ezen katonai programm 8-ik pontja kétszeres kötelességünkké teszi azt, hogy a harczot tovább folytassuk mindaddig, a mig a nemzet igazait, a magyar államiság érvényesülését a hadsereg szervezetében el nem érjük. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Átmegyek már most, t. képviselőház, az 1903. évi szeptember 16-dikán kiadott hadiparancsra. *(Halljuk! Halljuk!)* Én ezt a hadiparancsot az 1849. márczius 4-dikén kiadott császári kiáltvány másának tartom, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ez is csak tanubizonyságát adja annak, hogy az uralkodóház kebelében ma is az a törekvés él, hogy Magyarország alkotmányának eltiprásával az összmonarchia eszméjének adassék létel. Az 1848. márczius 4-dikén kelt kiáltvány szószerint azt mondja: »a monarchia minden országát és törzsét egy államtestté kell egyesiteni«. A Chlopyban kiadott hadiparancs befejezése pedig azt mondja, hogy: »valamennyi néptörzsnek különös előnyeit a nagy egész javára forditani«. 1849. márczius 4-én tehát a magyar nemzet néptörzsnek gunyoltatott, csufoltatott és neveztetett el, az 1903. szeptember 16-dikán kiadott hadiparancs pedig ismét néptörzsnek gunyolja a magyar nemzetet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az 1867: XII. t.-cz. 11., 12. és 13-dik §-a a hadügyek feletti rendelkezést két kategóriába osztja. Az egyikben felsorolt ügyek, ugy kormányzati mint törvényhozási tekintetben, nevezetesen a 12. és 13. §-ban, a nemzet fentartott ügyeinek deklarálvatnak, vagyis a törvényhozói hatalom jogkörébe utaltatnak. A 11. §. ellenben megállapitván a felségjogokat, ezeket a végrehajtó hatalom körébe utalja. A király azonban ezzel a hadiparancscsal a hadügyre vonatkozó törvényhozói jogát, a mely a 12. és 13. §-ban le van fektetve, alkotmányellenesen gyakorolja.

A király ugyanis a hadsereghez szól, a melynek pedig a törvényhozó hatalomhoz semmi köze. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Szokatlan ez a hang, ez az eljárás is, a mely a hadsereget a politikába keveri, de sulyos alkotmánysértés, mert nem a törvényhozó testülethez szól, hanem a hadseregnek mondja, hogy »sohasem adom fel azon jogokat és jogositványokat, a melyek nekem biztositva vannak« stb. Ez ellen a törvényhozó hatalom másik faktorának, a nemzetet képviselő országgyülésnek tiltakoznia kell, mert ebben sulyos alkotmánysértés van a törvényhozó hatalom ellen elkövetve. Magyarország koronás királya a törvényben lefektetett jogokat csak a törvényhozó hatalom jogkörében gyakorolhatja és ha az országgyüléssel akar érintkezni, azt hadiparancsban, a melyet a hadsereghez intéz, nem teheti. Ő csak az országgyülésnek adhat tudtára ilyen, a törvényhozó hatalom jogkörébe vágó kijelentéseket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én ebből a hadiparancsból azt a következtetést vonom le, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy akkor, mikor Magyarország haderejéről van szó, mikor a nemzet elidegenithetetlen jogát követeli, akkor a nemzet az uralkodóház természetében rejlő makacsságával találkozik, akkor Magyarországon a császári és nem a királyi akarat érvényesül és akkor találkoznak kormányférfiaink, a kik a nemzet érdekeit ezen császári érdekkel szemben meg nem védik, mert mindig kaphatók a császári érdek érvényesitésére.

Azt hiszem, soha semmi törekvés nem mutatkozott arra, hogy a magyar hadsereg — vagy akár a közösnek nevezett osztrák hadsereg — szervezete meglazittassék, de a nemzet mindig és mindenha erős ellenállást tanusitott és fog tanusitani a jövőben is, midőn a nemzet államiságának érvényesitése, nemzeti nyelve, állami szimbolumai, zászlója és czimere jogát el akarják tiporni, meg akarják tőle fosztani, s midőn a nyelvkérdést maga az államfő magának foglalja le, holott ahhoz neki sem felségjog czimén, sem szentesitett törvény alapján joga nincsen.

A miniszterelnök ur programmjával az idő rövidsége miatt ezuttal nem foglalkozhatom bővebben, lesz majd erre alkalmam határozati javaslatom részletes megindokolása alkalmával. Most csak röviden jelentem ki, hogy ez a programm engem ki nem elégitett, mert én azt nem tartom komolynak és őszintének, ugy, hogy a küzdő ellenzék azzal szemben a harczot le nem teheti. Vegyük például mindjárt az első

Digitized by Google

engedménynek nevezett dolgot: a zászló- és a czimerkérdést. Ha a kormány a zászló-, jelvény- és czimerkérdést őszintén és komolyan akarja megoldani, akkor nem azt a nyilatkozatot kell tennie, hogy az a közjogi helyzetnek megfelelően fog rendeztetni, hanem azt, hogy a magyar zászló, a magyar jelvény, a magyar czimer fog érvényesülni a hadsereg szervezetében. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy ez majd együttes megállapodás eredménye lesz. Itt semmiféle megállapodásra nincsen szükség, a magyar nemzet szimbolumai, czimere, zászlaja meg van állapitva, tessék azt beilleszteni a hadsereg szervezetébe. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur második kijelentése vonatkozik a katonai igazságszolgáltatásra, a hol azt mondja, a magyar nyelv lehetőleg érvényesittetni fog. Hát az, hogy lehetőleg érvényesitendő, jelenthet annyit, hogy a tanut, a ki nem tud más nyelven, mint magyarul, magyarul hallgatják ki, hogy a csak magyarul tudó vádlottat szintén magyarul hallgatják ki, vagy hogy a védő, a ki szintén nem tud más nyelven, magyarul mondhatja el védőbeszédét. Ha a kormány a magyar nyelvet komolyan akarja, akkor ne »lehetőleg érvényesitésé-ről beszéljen, hanem mondja ki határozottan, hogy a katonai büntető igazságszolgáltatás tárgyalási, itélkezési és felebbviteli nyelve minden egyes fórumon a magyar állam hivatalos nyelve. Akkor elhiszszük, hogy komolyan, őszintén beszélnek; hanem igy csak azt látjuk, hogy bujkál a t. kormány. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ha a védelem magyarul terjesztetik elő, azok az itélkező tisztek, illetőleg birák pedig magyarul nem tudnak, hát nem a magyar nyelvnek kigunyolása-e az, hogy a védő magyarul beszél olyan testületben, a melyben egy szót sem tudnak magyarul? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur továbbá programmjában engedménynek állitja *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* a magyar honos tiszteknek a magyar ezredekbe való áthelyezését, ott magyar tiszteknek alkalmazását. Ezt sem találom őszintének. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Először nem is ujság ez. Hiszen már III. Ferdinánd alatt hozatott törvény, az 1638: XVII. törvényczikk, a mely törvényes rendelkezést tartalmaz arra nézve, hogy katonai tisztségekre csak magyarok alkalmaztassanak. Továbbá az 1792: IX. törvényczikk azon rendelkezést tartalmazza, hogy a magyar és határőrvidéki ezredeknél a fő- és törzstisztek választásánál, az ezredtulajdonosok kinevezésénél született magyarok alkalmaztassanak. Ez a törvény szószerinti rendelkezése.

Mária Terézia idejében, 1741-ben, — tudom, hogy a t. honvédelmi miniszter ur is ismeri ezen törvényeket — a XI. törvényczikknek 1. §-ában, továbbá II. Lipót alatt az 1797: XVII. törvényczikkben törvényes rendelkezést találunk arra nézve, hogy az ország minden dolgai és ügyei, tehát a hadügy is, — mert azt hiszem, bizonyitanom nem kell, hogy a hadügy is az ország dolga és pedig igen fontos dolga — az országon belül és kivül magyarok által végeztessenek.

Most már tehát nincs szüksége a t. többségnek vagy a kormánynak arra a programmpontra, hogy a magyar katonaságnál magyar tisztek alkalmaztassanak, mert ezt törvény rendeli. Tessék a törvényt végrehajtani, nincs szükség császári és királyi leiratra, a mely azonben nem egyértelmü ezen törvénynyel, mert a császári és királyi rendelet magyar honosoknak — s ez a szemfényvesztés — magyar ezredekbe való áthelyezéséről rendelkezik. Veszek még annyi időt magamnak, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy kifejtsem azt, hogy ez csak szemfényvesztés, mézesmadzag. *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

A magyar nemzetnek nem magyar honos, hanem magyar érzelmü tisztekre van szüksége, a kik a magyar nyelvet beszélik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De egyébként ennek megengedése nem novum, az előző kormányok mindig ezt igérgették, maga ő Felsége is az 1868-iki leiratban megigérte, sőt elrendelte, de 1868 óta soha e rendelet végre nem hajtatott.

Gál Sándor: Fejérváry azt mondta: nem is tudja, hogy létezett ilyen rendelet!

Mukits Simon: A miniszterelnök ur az ő nyilatkozatában bujkál, nevezetesen azt mondja, hogy: »lehetőleg áthelyezik.« Ebben nem őszinte. Én ettől semmiféle komoly, a nemzeti ügyre és nemzeti harczra jelentőségteljes eredményt nem várok.

Ha a miniszterelnök urnak komoly szándéka volna a magyar honos tisztek áthelyezésével, akkor feltétlenül megkivánná a magyar nyelvnek megtanulását is és nem csak a magyar honosságot. *(Zaj a jobboldalon.)*

Rigó Ferencz: Nincs elnök!

Elnök: Csendet kérek!

Mukits Simon: Épen igy állunk a kormányelnök ur azon nyilatkozatával is, a mely a magyar nyelvnek a tisztképző-intézetekben való tanitására vonatkozik. A miniszterelnök ur abszolut nem nyilatkozott a felől, hogy ezt mikor és hogyan kivánja véghezvinni, és igy általános nyilatkozatának nem tulajdonithatok komolyabb jelentőséget. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az 5. pontban azt igéri a miniszterelnök ur, hogy ezentul a magyar csapatok összes hatóságai a magyar hatóságokkal magyarul levelezzenek.

Erre csak az a válaszom, hogy tessék az 1840: VI. t.-cz. 9. §-át végrehajtani, a mely kötelességévé teszi a katonai hatóságoknak, hogy a magyar köztörvényhatóságokkal magyarul leve-

Digitized by Google

lezzenek. Nincs szükség tehát arra, hogy ezt a miniszterelnök ur külön is megigérje.

A t. miniszterelnök ur konstatálja azután programmbeszédének további részében, hogy a nemzeti közvélemény igen széles rétegeiben él a vágy az iránt, hogy a közös hadsereg vezényleti és szolgálati nyelve a magyar legyen. Azt mondja folytatólag a miniszterelnök ur *(olvassa)*: »Ez egy tény, a mely előtt szemet hunyni nem akarunk, sem azt letagadni nem akarjuk, de azt hiszem, hogy hozzáfüzhetem azt a másik észleletemet, hogy a nemzeti közvélemény, mondhatni egyhangulag, visszariad a nemzet és a korona közti konfliktus mélyreható következményeitől.«

Nohát ezzel a t. kormányelnök ur valami ujat nem mondott. Hiszen nézzük meg Magyarország históriáját, mindannyiszor, a mikor a nemzet jogának érvényesüléséről van szó, az uralkodóház makacs ellenállásával találkozunk. A küzdő ellenzék most is el volt készülve erre a makacs ellenállásra, de ezzel szemközt áll ma a jog érvényesülésének az igazsága és igy bárhogy makacskodjék is a korona a nemzet jogainak érvényesüléséért folyó küzdelemmel szemben, az én véleményem szerint a hatalom erőszakoskodással letiporhatja a küzdő ellenzéket, azonban ez a küzdelmet fel nem adhatja, mert a nemzet igazai, a nemzet jogai forognak koczkán. *(Helyeslés a baloldalon.)* Én, t. képviselőház, abban a hitben és meggyőződésben vagyok, hogyha a t. kormányelnök ur, mint a királynak közjogi tanácsosa, felvilágositaná ő Felségét arról, hogy az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ában ráruházott háromrendbeli felségjoggal nem nyerte azt a jogot, hogy a magyar hadseregnek, mint az összhadsereg kiegészitő részének a nyelvét meghatározhassa; ha felvilágositaná a kormányelnök ur, mint a király közjogi tanácsosa, ő Felségét arról, hogy a nyelv joga, az a feletti rendelkezés joga nem felségjog, hanem a nemzeti szuverenitás, a nemzet elidegenithetetlen joga; ha felvilágositaná a kormányelnök ur, mint a király közjogi tanácsosa ő Felségét arról, hogy ezen nemzeti jogot ő Felségének nincs joga nemzeti tartalmától megfosztani és németté tenni; ha felvilágositaná ő Felségét arról, hogy a nemzet ezen jogához szivósan ragaszkodik; ha felvilágositaná ő Felségét arról, hogy a válságból való kibontakozásnak egyetlen utja és módja a magyar államiságnak a magyar nyelvnek, a magyar állam szimbolumának, czimerének és zászlójának a hadsereg szervezetén belül való érvényesitése: én abban a hitben és meggyőződésben vagyok, hogy ő Felsége keresné az utat, módot és alkalmat arra, hogy a nemzet jogos követeléseinek kielégitése biztositassék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha pedig ennek daczára a nemzet küzdelme magán a királyi akaraton és annak makacsságán törnék meg akkor, a mint az imént emlitettem volt: igaza volt Kossuth Lajosnak, a midőn azt mondotta, hogy szent István koronája és a császári korona egy fejen meg nem fér.

A javaslatot nem fogadom el és beterjesztem a következő határozati javaslatot *(olvassa)*: »Határozati javaslat. Mondja ki a ház, hogy ő Felsége a magyar király az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ában reá ruházott katonai felségjogokkal a magyar hadsereg, mint az összes hadsereg kiegészitő része vezényleti és szolgálati nyelve meghatározásának jogát nem nyerte, mert az a felett való rendelkezési jog sem nem hadügy, sem nem katonai felségjog, hanem elidegenithetetlen nemzeti jog«. Kérem a határozati javaslat elfogadását. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. Szónokot többen üdvözlik.)*

Elnök: T. ház! Az idő előrehaladván, ma a tanácskozást nem folytatjuk, hanem mielőtt a legközelebbi ülés idejét és napirendjét illetőleg javaslatomat előterjeszteném, a delegáczió tagjaira nézve ma megejtett választás eredményét fogom kihirdetni. *(Halljuk!)*

Beadatott összesen 153 szavazat. Ebből egyenként 153 szavazatot kaptak: gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Tivadar, gr. Apponyi Albert, Bolgár Ferencz, Daniel Gábor, Darányi Ignácz, Dedovics György, Dókus Ernő, Francisci Henrik, Hodossy Imre, Jakabffy Imre, Josipovich Géza, Széll Kálmán, Szentiványi Árpád, Szerb György; 152 szavazatot kapott: b. Dániel Ernő, Falk Miksa, gr. Khuen-Héderváry Károly, Miklós Ödön, gr. Teleki Sándor és Wlassics Gyula; 151 szavazatot kapott: Klobusitzky János, Kristóffy József, Láng Lajos, Szemere Miklós, Tomasich Miklós és ifj. gr. Zichy János; 150 szavazatot kapott: Papp Géza, gr. Wilczek Frigyes; 149 szavazatot kapott: Rosenberg Gyula, Vörös László; 148 szavazatot kapott: Beksics Gusztáv, Hegedüs Sándor, Münnich Aurél; 146 szavazatot kapott: Kubinyi Géza, Okolicsányi László; 145 szavazatot kapott: gr. Hadik-Barkóczy Endre, Werner Gyula; 143-at: Rakovszky István és 83 szavazatot kapott: Ugron Gábor.

Póttagokul megválasztattak: gr. Bethlen Balázs 149, Pildner Ferencz, Semsey Boldizsár 148, Semsey László 147, Adamovics Béla 146, Telegdy József 146, Biró Lajos, báró Nopcsa Elek 144, Neumann Ármin, Szőts Pál 143 szavazattal.

Ehhez képest gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Tivadar, gr. Apponyi Albert, Bolgár Ferencz, Daniel Gábor, Darányi Ignácz, Dedovics György, Dókus Ernő, Francisci Henrik, Hodossy Imre, Jakabffy Imre, Josipovich Géza, Széll Kálmán, Szentiványi Árpád, Szerb György, b. Dániel Ernő, Falk Miksa, gr. Khuen-Héderváry Károly, Miklós Ödön, gr. Teleki Sándor, Wlassics Gyula, Klobusiczky János, Kristóffy József, Láng Lajos, Szemere Miklós, Tomasics Miklós, ifj. gr. Zichy János, Pap Géza, gr. Wilczek Frigyes, Rosenberg Gyula, Vörös László, Beksics Gusztáv, Hegedüs Sándor, Münnich Aurél,

Digitized by Google

Kubinyi Géza, Okolicsányi László, gr. Hadik-Barkóczy Endre Werner Gyula, Rakovszky István és Ugron Gábor a közösügyek tárgyalására kiküldött országos bizottságba megválasztott rendes tagoknak, gr. Bethlen Balázs, Pildner Ferencz, Semsey Boldizsár, Semsey László, Adamovics Béla, Telegdy József, Biró Lajos, b. Nopcsa Elek, Neumann Ármin és Szőts Pál megválasztott póttagoknak jelentetnek ki, s erről a főrendiház a szokott módon értesittetni fog.

T. ház! A legközelebbi ülés idejét és napirendjét illetőleg javaslom, hogy a ház a legközelebbi ülését tartsa holnap, csütörtökön d. e. 10 órakor, annak napirendjére tüzze ki azon két törvényjavaslat tárgyalásának folytatását, a melyek a mai ülés napirendjére voltak kitüzve, s a melyek közül az elsőt már ma is tárgyaltuk. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ha ehhez a ház hozzájárul, ezt határozatkép kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 55 perczkor.)

Digitized by Google

346. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 26-án, csütörtökön,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Elnök bejelenti b. Podmaniczky Frigyes abbeli inditványát, hogy a ház a délelőtti ülések fentartása mellett naponta d. u. 5—9 óráig is tartson ülést.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 15 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat Rátkay László jegyzi.

Méltóztassanak meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a november hó 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a jegyzőkönyvre? Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Abauj-Torna vármegye közönségének feliratát, a külföldön lakó magyar földbirtokosok külön megadóztatása iránt;

Nógrád vármegye közönségének feliratát, a községekről szóló 1886:XXII. t.-czikk módositása végett;

Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye közönségének feliratát, a vármegyei tisztviselők fizetésének rendezése érdekében;

Pancsova város közönségének két rendbeli feliratát, Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazahozatala és a választói jog reformja tárgyában. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Jelentem továbbá a t. háznak, hogy a házszabályok 203. §-a alapján báró Podmaniczky Frigyes képviselő ur a következő inditványt adta be nálam *(olvassa)*: »A házszabályok 203. §-a alapján mondja ki a képviselőház, hogy a napirend tárgyalására szánt időre vonatkozó határozatát akként változtatja meg, miszerint a délelőtti ülések változatlan fentartása mellett minden hétköznap délután 5 órakor is ülést tart, az ülésen 5 órától esti 9 óráig a napirend tárgyalását folytatja. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A házszabályok 203. §-a értelmében a ház ezen inditvány felett a holnapi ülés végén vita nélkül, egyszerü szavazással fog dönteni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Mikor fog tárgyaltatni?)*

A házszabályok 203. §-a értelmében kimondtam, *(Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy ezen inditvány felett a ház a holnapi ülés végén vita nélkül, egyszerü szavazással fog dönteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor képviselő ur a házszabályokhoz kért szót.

Ugron Gábor: T. ház! Én ugy értettem, hogy báró Podmaniczky Frigyes inditványt tett az iránt, hogy a ház, ülései jelenlegi idejének fentartása mellett, a délutáni időben is külön ülést tartson. Ugy értettem, hogy a ház elnöke azt javasolja, hogy ez, mint napirendi inditvány, a 203. §. értelmében a legközelebbi ülés végén tárgyaltassék.

Elnök: Én kétszer is megmondottam, hogy a házszabályok 203. §-a értelmében ezen inditvány felett a ház legközelebbi, tehát a holnapi ülés végén fog egyszerü szavazással határozni.

Ugron Gábor: A 203. §. azon intézkedése, a melyet az elnök ur elrendelt, nem ezen inditványra vonatkozik. A 203. §. a következőleg szól *(olvassa)*: »A napirend tárgyalására szánt időt, valamint az interpellácziók megtételének, s az azokra adandó válaszok meghallgatásának idejét időről-időre a ház állapitja meg. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ezen határozat megváltoztatását czélzó minden inditvány a ház elnökénél irásban adandó be, általa a háznak azon-

Digitized by Google

nal bejelentendő *(Felkiáltások jobbfelől: Megtörtént!)* és a bejelentést követő ülés végén vita nélkül, egyszerü szavazással döntendő el. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ha az ily inditvány az ülés idejének meghosszabbitását czélozza ... *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem arról van szó!)*

Gajáry Géza: Ez nem meghosszabbitás, hanem két ülés! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: Hát mi az ördög, ha nem meghosszabbitás? *(Zaj.)*

Kubik Béla: Szemtelenek! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Ráth Endre: Igaza van! Gazemberség, a mit csinálnak! Nem méltó arra a helyre! *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Ráth Endre képviselő urat rendreutasitom! *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, Ugron képviselő urat illeti a szó. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Alkotmányszegés! *(Nagg zaj jobbfelől)*

Zboray Miklós: Apponyi szelleme! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor *(olvassa)*: »Ha az ily inditvány az ülés idejének meghosszabbitását czélozza, a meghosszabbitás egy órai időnél többre nem terjedhet, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* csak egyes törvényjavaslat, vagy a költségvetés tárgyalásának tartamára határozható el, s azon törvényjavaslat, illetőleg költségvetés tárgyalásának tartama alatt, a melyre nézve elhatároztatott, nem ismételhető.«

Pap Zoltán: Ez paktumon alapszik. *(Zaj.)*

Ugron Gábor: A házszabályok ezen szakasza nem ismer egy napon két ülést, csak egyetlenegy ülést ismer, melynek napirendje kell, hogy a megelőző napon megállapittassék. A házszabályok egy nap két ülésről nem rendelkeznek, arra senkinek jogot nem adnak. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Uray Imre: Az elnöknek sem, sekinek!

Ugron Gábor: A házszabályok ezen szakasza egy pártközi megegyezésnek következménye. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Mi közünk hozzá? A házszabályok az irányadók!)*

A mult országgyülés végén a különböző pártok megbizottai tárgyalást folytattak *(Zaj jobbfelől.)* a házszabályok módositása tárgyában. A körülmények akként állottak, hogy a régi házszabályokkal a többség a kisebbség ellenére a házszabályokat nem lett volna képes módositani, s ezért békés uton, megegyezéssel kisérlették meg a házszabályoknak módositását, szigoritását. A házszabályoknak azon pontjára, a mely abból állott, hogy a jegyzőkönyv hitelesitésénél joga van a képviselőknek pontonkint ellenjavaslatokat tenni és névszerinti szavazásokat kérni, az ellenzéki megbizottak engedtek.

Madarász József: Elég rosszul tették!

Ugron Gábor: Azután jött a másik kérdés, hogy a napirend megállapitásának kérdése is kivétessék egy obstrukczionak lehetőségéből. Ebben is az ellenzék tagjai engedtek, de ellenszolgáltatásképen kikötötték a 203. §-ban *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* foglalt azon rendelkezést, hogy a tanácskozási idő pediglen egy óránál többel meg nem hosszabbitható. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már most helyeselhető-e az, hogy a házszabálymódositás, a melyre nézve a különböző pártok megegyeztek, a melynek megtartását igérték és a melyet a különböző pártok tudomásul vettek... *(Felkiáltások a jobboldalon: Titkosan csinálták! Mozgás és zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Ugron Gábor: A házszabályoknak ezen pontja egy ellenszolgáltatás volt és ha az elnök az országgyülésen él a házszabályoknak azon rendelkezésével, a melyet a többi pontokban az ellenzék engedékenységében a saját maga akczióképességének gyengitésére megengedett, akkor jogunk van megkövetelni, hogy ezen §-nak intézkedését pedig mindenki jóhiszemüleg megtartsa. *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház!

Ugron Gábor: Nekünk szükségünk van arra, hogy egymás között bizonyos megnyugvás legyen, hogy az elvállalt kötelességeket teljesitsük, mert ha ez a megnyugvás nincsen meg, t. ház, akkor a parlamenti életnek leghatalmasabb tényezője: a kompromisszumokról a kompromisszumokra haladás lehetetlenné tétetik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ugy van! Ez a becsület kérdése. *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Ugron Gábor: Ez a szakasz, a melynek most a megkerülése, sőt nem is megkerülése, hanem egyszerüen semmibevevése czéloztatik, ez a szakasz a kompromisszumnak az eredménye, a mely a különböző pártok férfiai által elfogadtatván, azok becsületének a védelme alatt áll. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Uray Imre: Már a kinek van becsülete. *(Zaj.)*

Ugron Gábor: T. ház! Én abban a nézetben vagyok, hogy b. Podmaniczky inditványa nem a 203. §. alá tartozik, mert az nem a napirendnek a meghosszabbitását czélozza, hanem önálló inditvány és mint ilyen önálló inditvány tárgyalandó. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Sőt ha a legnagyobb szigorusággal vizsgálom, akkor ez az inditvány a házszabályoknak a módositását tartalmazza és akkor a házszabályok módositására fennálló feltételeknek van alávetve. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert a házszabályoknak a 319. §-a szerint *(olvassa)*: »a szabályoknak a ház szervezetét és a szorosabb értelemben vett tanácskozási rendet illető része csak az évi ülések végével, s csak a törvényjavaslatok tárgyalásának bevégzése után fog módosittathatni.«

Digitized by Google

Kérdem én önöktől, hogy nem a tanácskozási rendet illető intézkedést involvál-e ez a báró Podmaniczky-féle inditvány? *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem!)* Igenis. Az önök álláspontját a házszabályok egyetlen szakaszával sem lehet támogatni, épen tartalmának természeténél fogva. Az inditvány naponkint uj ülések tartásáról szól, ilyen uj ülések tartását pedig a házszabályok nem ismerik; ha az önökre nézve legkedvezőbb véleményt veszem is fel, azt kell mondani, hogy erről nem szólnak; tehát a miről nem intézkednek és a mivel szemben ellenkező véleményt támogató intézkedés, hogy t. i. a tanácskozási idő egy órán túl meg nem hosszabbitható, foglaltatik a házszabályokban, az ilyen inditvány, a mely az üléseknek három-négy órával való meghosszabbitását czélozza, a házszabályok 319. §-ának rendelkezése alá esik. Ezt a tényt tehát semmiféle rabulisztikával megsemmisiteni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát ezen inditvány, a melyet báró Podmaniczky Frigyes beadott, először azon szempontból birálandó, hogy a házszabályok módositását czélozza, vagy pedig, hogy olyan intézkedést kiván, a mely a házszabályokban nem foglaltatik, de akkor is a házszabály kiegészitését, a házszabályokba egy ujabb szakasz és rendelkezés felvételét czélozza. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha a házszabályok kimondják azt, hogy bizonyos határidőn túl az ülés egy órával sem hosszabbitható meg, annak a czélja az volt, hogy a képviselőház tanácskozási rendjén a ház tagjainak sem szólás-, sem akcziószabadsága el ne nyomathassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ilyen elnyomatást, ilyen törvénysértést, a házszabályoknak ilyen letiprását czélozza az az inditvány, a melyet báró Podmaniczky Frigyes beterjesztett. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj és ellenmondások jobbfelől.)* Ezt az inditványt önöknek megtenni volt bátorságuk, de nincs bátorságuk . . . . *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj a ház minden oldalán. Felkiáltások jobbfelől: Jogunk volt megtenni! Kötelességünk volt!)*

Ráth Endre: Hát Széll alatt a passzivitás volt az igazság? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, Ráth képviselő ur! *(Zaj.)* Rendreutasitom a képviselő urat.

Ráth Endre: Nincs joga az elnöknek rendreutasitani! *(Nagy zaj. Felkiáltások jobbfelől: Rendre!)*

B. Kaas Ivor: Klotür hamisságga!!

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak! *(Folytontartó zaj.)*

Ráth Endre: Pfuj az ilyen elnöknek! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Egy szót sem hallok!

Ráth Endre: Szégyelje magát!

Elnök: Ráth képviselő urat még egyszer rendreutasitom és figyelmeztetem, hogy legközelebbi alkalommal azt fogom javasolni, hogy ügye a mentelmi bizottsághoz utasittassék. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, t. képviselő urak, hogy Ugron képviselő ur beszédét elmondhassa. *(Zaj.)*

Zboray Miklós: Politikai brávóság! *(Zaj. Felkiáltások jobbfelől: Rendre!)*

Elnök: Zboray képviselő urat rendreutasitom! *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ráth Endre: Ez az Apponyi szelleme!

B. Kaas Ivor: Árulás! *(Zaj.)*

Ráth Endre: Csak tisztességes elnöktől fogadunk el rendreutasitást! *(Szünni nem akaró zaj a ház minden oldalán.)*

Elnök: Miután Ráth Endre képviselő urat már kétszer rendreutasitottam és figyelmeztettem őt e kétszeri rendreutasitás következményeire, kérdem a t. házat: kivánja-e a dolgot a mentelmi bizottsághoz utasitani? *(Élénk helyeslés jobbfelől és felkiáltások: Kivánjuk! Nagy zaj balfelől.)* Kérem a képviselő urakat, a kik javaslatomat elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Nagy zaj balfelől.)* A ház Ráth Endre képviselő ur ügyét a mentelmi bizottsághoz utasitja és felhivja a bizottságot, hogy 24 óra alatt a ház további intézkedése iránt javaslatot tegyen. *(Nagy zaj balfelől. Elnök csenget.)*

Várady Károly: *(A gyorsirók helyéhez lép.)* Zajban nem szabad irni. *(Mozgás jobbfelől. Több képviselő a gyorsirók helyéhez lép. Felkiáltások a szélsőbaloldalról: Tessék megvárni, a mig csend lesz és akkor irjanak! Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: A gyorsirók esküt tettek!)*

B. Kaas Ivor: Hiába, szolgalelkűek. *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök: B. Kaas Ivor képviselő urat rendreutasitom. Kérem a képviselő urakat, sziveskedjenek helyükre menni. *(Nagy és folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: A gyorsirók összejátszanak az elnökkel!

Elnök: Kaas Ivor képviselő urat másodszor is rendreutasitom.

Gajáry Géza: A gyorsiroda kötelessége jegyezni, hogy mit mondanak.

Ugron Gábor: T. ház! *(Folytonos nagy zaj.)*

Fáy István: Nincsen házszabály! Hazaáruló! *(Folytonos nagy zaj.)*

Zboray Miklós: Bandita az elnök!

Horváth Gyula: Bandita és utonálló! *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Horváth Gyula képviselő ur ellen jegyzőkönyvi megrovást javaslok a háznak. A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ellenpróbát kérünk! Folyton tartó nagy zaj.)*

Kérem a képviselő urat, folytassa beszédét. *(Felkiáltások balfelől: Ellenpróbát kérünk! Kisebbség!)*

Holló Lajos: Czinkosok! *(Zaj.)*

Buzáth Ferencz: Kisebbség! Ellenpróbát kérünk. *(Zaj.)*

Digitized by Google

Elnök: Csendet kérek. T. ház! Ugy látom, hogy ellenpróbát óhajtanak a képviselő urak. Kérem tehát azokat, a kik az elnöki javaslatot nem fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem lehet határozni! Ez házszabályellenes!)*

Lovászy Márton: Beszéd közben nem lehet szavazni.

Csávolszky Lajos: Czinkosok, gazemberek! *(Hosszantartó nagy zaj.)*

Elnök: *(Folyton tartó nagy zaj.)* Házszabályellenes az, ha a saját ... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Ugron Gábor képviselő ur bizonyosan abban a helyzetben lesz, hogy jobban tudja, mint bárki más, az urak álláspontját. *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: T. ház! Tiltakozom az ellen, hogy az én beszédemet az elnök megszakitsa, más czélból, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)* mint a házszabályok értelmében. A szónokot megszakitani egyedül az elnöknek van joga, de csak azért, hogy őt figyelmeztesse, szükség esetén rendreutasitsa, de nem, hogy közben más cselekedeteket végezzen, határozatokat mondjon ki. Ehhez joga nincsen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ilyen eljárása szabálytalan és semmis.

Pap Zoltán: Ez az Apponyi szelleme, a mely ott leng! *(Folytonos zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Ugron Gábor: Azon czélzat, hogy hamis czim és hamis meghatározás alá hozva b. Podmaniczky Frigyesnek inditványát, ne engedtessék meg az, hogy ahhoz mint inditványhoz képviselőtársaim hozzászólhassanak, hanem hogy ahhoz tisztán csak négy képviselő hozzászólása engedtessék meg, ez nem egyéb, mint az, hogy önök tudják azt, hogy erőszakot művelnek. *(Ugy van! a baloldalon. Élénk ellenmondások a jobboldalon.)*

Eitner Zsigmond: A házszabályok meghamisitása!

Pap Zoltán: Hazaárulás! *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor: A házszabályok rendelkezéseit ekként értelmezni önhatalmulag, a ház megkérdezése nélkül, nincs joga az elnöknek. *(Ugy van! a baloldalon.)* Mihelyt kérdés tárgyává tétetik az, hogy valamely inditvány, vagy beadott javaslat mely szakasz szerint tárgyalandó, az elnök a maga elhatározásából nem mondhat ki semmi véleményt, neki az iránt a házat meg kell kérdeznie, *(Ugy van! a baloldalon.)* mert az elnöknek nincs intézkedési és elhatározási joga a mi tanácskozásunkban, hanem csupán csak végrehajtási joga van, az intézkedési és végrehajtási jog pedig a ház plénumát magát illeti meg. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Minden kérdés, a mely kétessé válik, vagy a melyre nézve ellenmondás forog fenn, az elnök által többé elnökileg el nem intézhető, hanem az iránt a ház véleménye kikérendő, beszerzendő és csak akkor lehetséges az elnöknek kimondani a határozatot, hogyha arra nézve a ház már állást foglalt, avagy döntött. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Igy eladhatják magát Magyarországot az elnöki enunciáczió alapján. *(Nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Sréter Alfréd: Künn bujtogatnak, itt meg obstruálnak. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Horváth Gyula: Majd kifüstöljük az elnököt onnan! *(Nagy zaj.)*

Pap Zoltán: Beszélhet az elnök, a mit akar, utasithat rendre, csinálhat mindent, a mi neki tetszik! *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök többször csenget.)*

Ugron Gábor: Az elnök nem ura a háznak, az elnök egyedül csak védelmezője és őre a házszabályoknak! *(Helyeslés.)*

Leszkay Gyula: Gazemberség, a mi itt történik! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Leszkay Gyula képviselő ur olyan kifejezést használt ...

Rakovszky István: Helyesen tette! *(Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: ... a mely sérti a parlament tekintélyét és ezért rendreutasitom. *(Helyeslés jobbfelől. Egy hang a szélsőbaloldalon: Ne tessék árulást elkövetni!)* Ezt nem követtem el soha életemben. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hazaáruló!)*

Pap Zoltán: Miért léptek ki azok a szabadelvü pártból? *(Folytonos zaj a baloldalon. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor: Az elnök a házszabályoknak őre, azért van oly magasra emelve, azért van neki akkora tekintély adva, hogy az ő lelkiismerete ne legyen könnyebb, mint más képviselőé, hanem legyen szigorubb, legyen ridegebb, *(Ugy van! a jobboldalon.)* hogy a házszabályoknak szavaihoz, szelleméhez szigoruan ragaszkodjék, *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* de ha a házszabálynak nincs megfelelő intézkedése, ha annak hiánya van, az elnöknek nincs jogában azt saját fejéből, saját akaratából pótolni, vagy helyettesiteni, hanem a ház tagjait kell felhivni és felszólitani arra, hogy mondják meg az akaratukat, a mely a házszabályoknak hiányait, ferdeségeit, vagy ellenmondásait, kiegyenlitse. De azt a vitát, a melyben a házszabályok ellenmondását kell eloszlatni, vagy bármiféleképen való érthetőségét — mert kedvezni akarok az elnök eljárása megitélésének — kell meghatározni, nem szabad a klotür főtételei alá venni és csak négy szónoknak adni meg a szót. *(Ugy van! a baloldalon. Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Önökkel szemben szükséges a klotürt alkalmazni!)*

B. Kaas Ivor: Becsületes klotürt igen, de ez becstelen! *(Nagy zaj és felkiáltások a szélső-*

Digitized by Google

baloldalon: Hiszen egyszerű szavazással akarják eldöntetni ezt az indítványt! Halljuk! Halljuk!)

Ugron Gábor: Az egész dolog nagyon meglepetésszerüen történvén, most hallom barátaimtól, hogy e szerint a javaslat szerint, a mint azt az elnök ur előadta, senkinek sincs hozzászólási joga.

Rosenberg Gyula: Persze, hogy nincs! *(Nagy zaj és derültség a szélsőbaloldalon. Felkiáltások balfelől: Szép liberálizmus!)*

Ugron Gábor: E szerint még sokkal rosszabb szinben tünik fel ez a cselekedet, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj. Halljuk! Halljuk!)* mint a milyennek azt első pillanatra megitéltem; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* mert ez a diskussziónak még a legkisebb mértékét is ki akarja kerülni . . . *(Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: El akarja fojtani!

Ugron Gábor: . . . mert jól tudja, hogy a birálatot nem állja ki, hogy nincs meg neki az a jelentősége és belső értéke, a mely a birálattal szembe tud szállni és annak ellene tud állani. *(Mozgás és ellenmondások jobbfelől.)*

De hát, t. ház, mi is báró Podmaniczky inditványa? *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Nem egyéb, mint egy közönséges inditvány. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem áll!)* Ha pedig közönséges inditvány, akkor ki kell nyomatni, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* szét kell osztani és tárgyalásra kell kitüzni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig ez házszabálymódositást czélzó inditvány, akkor az kinyomatható, szétosztatható, de csak a ház ülésszakának végén lesz tárgyalható. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a kérdés, hogy tartalmánál fogva mely osztályba tartozik báró Podmaniczky Frigyesnek inditványa? Azon kategóriába tartozik-e, a mely a házszabályt akarja módositani elsősorban, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azért, mert a házszabályokban nem foglalt intézkedésről, vagyis egy napon két, vagy több ülésnek tartásáról van benne szó? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezt a jogot a ház, ha minden párt beleegyezik, általános veszélyek és sürgős intézkedések idején talán gyakorolhatja, midőn ilyen rendkivüli, a házszabályokban nem foglalt, a házszabályok által előre nem látott, sőt a házszabályok intézkedései által kizárt intézkedésről lesz szó. A házszabály azonban, midőn az ülések meghosszabbitásáról és az ülések idejének megállapitásról szól, megmondja, hogy az üléseket meg lehet hosszabbitani, de csak egy órával és hogy ez csak egyszer történhetik, de kétszer már nem. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Minden ember, a ki érteni akar, ebből megérti azon törvényhozóknak akaratát, a kik a házszabályokat hozták, megérti azoknak is czélzatát és akaratát, a kik a paktumot kötötték. *(Zaj balfelől. Elnök csenget.)* Senki, a ki a tanácskozások szabadságát respektálja, senki, a ki a törvényhozás függetlenségét mérlegeli, senki, a ki a magyar nemzetnek, a magyar alkotmánynak prekárius helyzetét és állapotát ismeri, ha van benne a hazafiságnak egy szikrája, arra nem törekedhetik, hogy az ellenállás hivei, az ellenzék működése elé az országgyülésen olyan gátak emeltessenek, vagy legyenek emelhetők, a melyek az ellenzék működését lehetetlenné teszik. Magyarország más államoktól abban különbözik politikai helyzetében, hogy más államok fejedelme csak azon országnak fejedelme, csak azon ország politikai tényezői gyakorolnak reá befolyást, csak azon ország fegyveres erejével rendelkezik, csak azon ország eszközeit használhatja fel azon ország közvéleményével szemben, Magyarországnak pedig az a helyzete, hogy a magyar király Ausztriának is császára, tehát befolyást gyakorolnak rá az osztrák államférfiak, az idegen érdekek, az osztrák állam erejével és az osztrák állam hadseregével. Ezért a magyar alkotmánynak több biztositékra van szüksége, mint bármely más állam alkotmányának. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az alkotmánybiztositékok szaporitása terén nem sokra tudtunk menni, azok az alkotmánybiztositékok, a melyek törvénykönyvünkben vannak, nagyon értékesek ugyan, de nem teljes hatályuak. Ezen értékes alkotmánybiztositékokat is csak ugy tudja a nemzet a maga védelmére jól és czélszerüen felhasználni, hogyha nagy elszántság lakik fiainak kebelében. Annak az elszántságnak, a melylyel ez ország alkotmányát és szabadságát kell megvédelmezni, a magyar emberben ötszörösének, hatszorosának kell meglenni, mint egy franczia, német vagy angol emberben, mert itt a veszélyek, melyek az alkotmányt és a parlamentárizmust fenyegetik, sokkal közelebbiek, sokkal nagyobbak és túlnyomóbbak, mint bármely más államban. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha sikerül önöknek ez a csinytevésük, hogy ezt a határozati javaslatot nem a szerint biráljuk meg, mint ami, t. i. mint önálló inditványt, hanem akként akarnak felette dönteni, hogy ez oly inditvány, a melyhez hozzászólásnak nincs helye, és a mely felett egyedül csak szavazásnak van helye, uraim, akkor tegyék a kezüket a szivükre és vizsgálják át Magyarország alkotmányos garancziáit . . . *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: Tegyék önök a kezüket a szivükre! Zaj. Elnök csenget.)*

B. Dániel Ernő: Az gyalázatos játék, melyet önök üznek az alkotmánynyal!

Ugron Gábor: . . . vizsgálják önök, uraim, azt a csekély alkotmányos biztositékot, a melylyel Magyarország bir . . . *(Felkiáltások jobbfelől: Önök vizsgálják meg!)*

Rosenberg Gyula: Hát ne veszélyeztessék! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi veszélyeztetjük?)* Igen, önök veszélyeztetik! *(Zaj a jobboldalon.)*

Digitized by Google

Ugron Gábor: . . . Vizsgálják meg . . . *(Zaj a jobboldalon.)*

B. Dániel Ernő: Maguk vizsgálják meg!

Ugron Gábor: Állitsák fel a mérleget . . . *(Zaj jobbfelől.)*

B. Dániel Ernő: Maguk állitsák fel a mérleget! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: . . . vizsgálják meg, hogy micsoda rést nyitnak ezzel egy elkövetkezendő gonosz kormányzás részére, *(Zaj a jobboldalon.)* a mely az alkotmányosság álszinébe öltöztetve, ha egyszer Magyarország törvényhozásába bevonulhat, mert az alkotmányosság biztositékaihoz nyiltan, direkte és határozottan nem mernek nyulni, akkor az alkotmányosság biztositékainak egyik része, sőt mondhatnám, nagyon előretolt védmüve, a képviselőház tanácskozási szabályzata van veszélyeztetve. *(Zaj a jobboldalon.)* Ez a védmű, a képviselőház tanácskozási szabályzata, igen nagy fontosságu. *(Felkiáltások jobbfelől: Tessék példát nyujtani!)*

B. Kaas Ivor: Kapitulálnak az osztrákok előtt!

Ugron Gábor: A képviselőház szabályai az alkotmányos biztositékok között nagyfontosságuak azért, mert a szabadságot, a jogot, az önkormányzatot, a jogoknak gyakorlását innen ebből a képviselőházból kell ellenőrizni, innen kell védelmezni. *(Zaj.)* Ebben a képviselőházban a tanácskozási rend által nyujtott védelem és oltalom, a mely az ellenzék számára van felépitve, egyuttal a kormányhatalommal szemben is az egyéni szabadságnak, az önkormányzati szabadságnak, a polgári jogoknak és az egész alkotmányos élet tisztaságának védelmezési joga; mert mindig az ellenzéknek hivatása a hatalommal és a hatalom védelmezőivel szemben, hogy ezen jogoknak éber őre legyen. *(Zaj a jobboldalon.)*

Magyar embernek, a ki nemcsak szolgálni akar felfelé, hanem a ki örökké szivében hordja nemzetének jövendőjét és szabadságát: szabad-e a képviselőház házszabályait áttörni erővel?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Bizony nem! *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: Önök törik át most! Az obstrukczió sohasem törte át! Az csak élt vele! *(Zaj.)*

Ugron Gábor: Tisza Kálmán sokáig kormányzott Magyarországon. Én a politikai életben, mint Tiszának balközépi hive jöttem ide és midőn ő politikai állást változtatott, én nem követtem. Attól a pillanattól fogva Tisza Kálmánnak a legéberebb ellenőrzője, mondhatnám, politikai ellenfele és ellensége voltam mindig. Tisza Kálmán sok mindent elkövetett, a mit kifogásoltunk, a mit kárhoztattunk, a mit elitéltünk, a minek keserü gyümölcseit a nemzet ma is érzi, de egyet sohasem követett el, arra mindig ügyelt, és e tekintetben még czélzatot és szándékot sem árult el, valahányszor barátai jöttek és arra biztatták, hogy nyuljon a házszabályokhoz, kerülje meg a házszabályokat, kerülje meg a házszabályok kifejezéseit és szerezzen akaratának igy érvényt. Pedig 1889-ben szintén volt oly erős harcz, mint most. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Résztvettem a harczban akkor is, mint résztveszek most és mondhatom, hogy Tisza Kálmán az egész harcz folyama alatt mindenféle erős és érzékeny csapásokat mért az ellenzék férfiaira, a maga erejéhez és tehetségéhez képest, de jól tudta, hogy nem az ellenzék tulajdona a házszabályokban foglalt biztositékok összege, hanem a nemzet szabadságának a védelmére szolgál az. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Voltak akkor is egészen fiatal, még éretlen férfiak, a kik feltolták magukat, hogy Tisza Kálmánnak tanácsot adjanak, voltak neki is szenvedélyes barátai, a kik az ellenzék letiprására szintén a házszabályok változtatásával, vagy félremagyarázásával, vagy csürésével való alkalmat és módot ajánlottak; Tisza Kálmán mindig visszautasitotta, mert mindig azt mondta, nem lesz mindig egy Tisza Kálmán itt, ki tudja, ki fog következni, talán olyan, a ki Mugyarország ellen fog működni? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: A ki eladja, Ausztriának kiszolgáltatja Magyarországot!

Szatmári Mór: Akadtak akkor is sihederek, a kik a sajtó rendszabályozását is tanácsolták! *(Nagy zaj és mozgás.)*

Ugron Gábor: Nem lehet azt mondani, hogy Tisza Kálmán ne tudta volna, hogy mi válik hasznára, de tudta azt is, hogy mi válik az országnak és az ország szabadságának ártalmára és addig ment el a saját maga és pártja hasznára a politikai jogok és szabadságok korlátozásában, a mennyire neki okvetlenül szüksége volt, hogy elvállalt feladatait teljesitse, de a mikor oda jutott, hogy azok az eszközök már nem voltak elégségesek, nem tört át a házszabályokon, inkább tűrte és állotta a vitát és megpróbálta a harcznak tartalmát kiegyenliteni.

Sréter Alfréd: Egy év óta próbáljuk, de visszaélnek vele! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor: Tisza Kálmánnak nem volt az a politikai metódusa, hogy ellenfeleit nyilt küzdtéren lebunkózza, avagy egy perfid módon kijátszsza és jogaitól megfoszsza, hanem az volt, hogy nyilt harczban leverje, avagy pedig politikai érintkezések és közvetitések utján . . .

B. Kaas Ivor: Ugy van!

Ugron Gábor: . . . egy középponton álló békét és kiegyezést kössön, mert jól tudta, hogy mit tesz és mi értéke van egy országban az ellenzéknek, az, hogy az ellenzék erős, elszánt, férfias legyen, derekát be ne adja, *(Ugy van! a baloldalon.)* a mint ezt teszi az önök vezére, a kit Bécsből ide leküldtek, ugy, hogy előbb ott bizonyos megállapodások történtek. A mint látom

Digitized by Google

és olvasom, Ausztriában akként beszél az osztrák miniszterelnök és akként jár el...

B. Kaas Ivor: Tegnap is!

Ugron Gábor:... mintha ő a magyar miniszterelnök kinevezésére, a kinevezés feltételeire és a miniszterelnök ur által elvállalt kötelességek teljesitésére nézve nemcsak tanu, hanem mintegy kezes lenne, a ki ott Ausztriának érdekeit védelmezi.

Münnich Aurél: A házszabályokhoz tessék szólni. *(Felkiáltások jobbfelől: Ez házszabály? Zaj balfelől. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor: Azt mondják önök onnan a túloldalról, hogy mi küzdünk, harczolunk és beszélünk, nem tudom mióta. Hát próbálták önök a nemzet javára szolgáló valóságos, igaz engedményekkel, nem pedig látszatokkal...

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát mi az, a mit hoztunk? *(Igaz! (Ugy van! jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Megmagyarázta tegnap Körber, hogy nincs azokban a vivmányokban semmi. *(Zaj.)*

Ugron Gábor: Megpróbálták-e azt, hogy ennek a szerencsétlen nemzetnek 35 esztendei tespedés után, a mely alatt ereiből a vér csendesen kezdett kifolyni, izmai gyengültek, népessége kivándorol, hozzanak oly jogokat és eredményeket, a melyek a magyar alkotmány további fejlődésének biztos garancziáját képezik? Az eredmény nem ez, hanem az, hogy mig pl. a magyar vezényszó és katonai szolgálati nyelv kérdésében eddig egy bizonytalanság állott fenn, a melyet mi ugy érthettünk, hogy a Bach-korszakban, az abszolutizmusban megalkotott egységes osztrák hadseregnek nyelve megmaradott a közös hadseregben, és a nemzetnek még nem volt módja, nem voltak eszközei és nem volt ereje, hogy a maga nyelvét annak helyére állitsa. *(Mozgás.)* Ez a kérdés el nem vitatható a nemzettől.

És ma ujabban hogy állunk? Ugy, hogy ma már halljuk mindenfelől, hogy nincs joga a nemzetnek saját nyelvéhez, idegen államok miniszterei hangoztatják, hogy nincs és nem is lesz, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mert meg fogják őt gátolni, jót állanak arról, hogy Magyarország ezen jogát nem fogja érvényesiteni. Hát helyes ilyenkor a házszabályok megtörésével az ország alkotmányos biztositékainak egyik garancziáját letörni; igen vagy nem? Én azt hiszem, hogy nem!

De én tovább megyek. *(Zaj. Elnök csenget.)* Ki hiszi azt el, hogy Magyarország valaha ilyen politikai tényezők mellett érvényesitheti alkotmányos jogait ebben a törvényhozásban, ha nincs meg az ellenzéknek a szabad akcióképessége? *(Derültség jobbfelől.)* Önök azt mondják erre, hogy meg van akadva az országgyülés tanácskozása. Igaz, hogy bizonyos kérdésekre nézve meg van akadva, de más kérdésekre nézve, láthatták a legutóbbi napokban, szabad. Önöktől függ, hogy munkásságuk terén azon kérdéseket válaszszák, a melyeken az ellenzék a küzdelem terét teljesen szabadon hagyja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De bocsássa meg a t. ház, a magyar katonai nyelv kérdésében önöknek nincs joguk nekünk szemrehányást tenni; csak abban az esetben volna joguk, ha kiállanának őszintén és azt mondanák: mi nem akarjuk a magyar katonai szolgálati nyelvet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De hogy mi a parlamentáris eszközök mindegyikét felhasználjuk, a melylyel nehézséget teremthetünk, nem csak ennek a kormánynak, de még a közös kormányzásnak is azért, hogy rászoritsuk arra, hogy a nemzetnek ne uj jogot adjon, de a nemzet létező, természetes, törvényes jogát a maga nyelvében is elismerje: ez az ellenzék alkotmányos kötelessége. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Uray Imre: Minden becsületes magyar emberé!

Ugron Gábor: Hát a valóságos ellenzék a parlamenti életben csak arra van kötelezve, hogy, mint a szinpadon, eljátszsza a szerepét és mikor eljátszotta a szerepét, megjelenjék a szinház pénztáránál és felvegye napidijait?

Kubik Béla: Az mégis hallatlan, hogy most meg a gyorsirók veszekedni fognak. Hangosan diskurálnak. *(Zaj. Felkiáltások jobbról: Képviselő lármáz ott!)*

Elnök: Csendet kérek mindenütt, elsősorban a gyorsirók helyein!

Ugron Gábor: Az ellenzék becsületes kötelességet akkor teljesit, ha annál makacsabb és kitartóbb, minél hajlékonyabb a többség. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha önök mindig birnának azzal az erős derékkal, a melylyel birniok kellene, akkor ez a harcz rég be volna fejezve, mert ha a többség állást foglalt volna még az esztendő elején, meggyőződtek volna odafenn arról, hogy Magyarországon a nemzeti engedmények megadása nélkül nem lehet kormányozni. De az önök magatartása passziv volt. Önök kint a folyosón minket bátoritottak, eljöttek az önök választói minket lelkesiteni. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon: Ki volt az, a ki bátoritotta?)*

Elnök: Csendet kérek, ne tessék zavarni a szónokot.

Ugron Gábor: Ha önök neveket akarnak, forduljanak miniszterelnökük titkos policziájához. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Én ilyen cselekedetekre nem vállalkozom. Sokkal többen vannak, mint azok a képmutatók, a kik az ellenkezőt szeretnék most játszani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)* Sőt kérem, ne higyjék, hogy ez szónoki forma. Az utóbbi időben is az emberek mindig azt sugják, ha velük találkozunk: csak le ne törjetek, csak kitartsatok, s akkor biztosan czélt értek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Ki az?)*

Digitized by Google

Eitner Zsigmond: Ballagi Bodrog-Sárán is azt mondta!

Ugron Gábor: Ezek a benyomások azok, a melyek minket bátoritanak és fentartanak, az a tudat, hogy az ország jogáért, szabadságáért harczolunk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Jól tudjuk, hogy az önök gyöngeségét a maguk erejével kell, hogy pótoljuk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Minél gyöngébbek és hajlékonyabbak önök, annál hajthatatlanabbaknak kell nekünk lennünk, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert Magyarország alkotmányos jogát és szabadságát nem fogjuk mi az osztrák államférfiaknak, sem pediglen másnak kiszolgáltatni. A mikor azt látjuk, hogy a korona körében a gonosz tanácsadóknak egész légiója büntetlenül garázdálkodik, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mikor azt látjuk, hogy ő Felsége elébe felhivatnak a magyar államférfiak és a helyett, — egy-kettő kivételével — hogy megmondanák, hogy az ország mit akar, milyen csekély az, a mit akar, és mennyi áldozatot volna kész hozni azért, hogy nyelvét a hadseregben birja érvényesiteni, és megmondanák azt, hogy a magyar kultura iránt való minden törekvésünk és iskoláztatásunk addig hiu, félszeg és csekély eredményeket felmutató, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mig a közös hadseregben a magyar nyelv nem érvényesül és állami magaslatra nincs emelve, a helyett elhallgatják az igazságot: nekünk kötelességünk a harczot folytatni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Az olcsó Jánosok liczitálnak lefelé! *(Zaj.)*

Ugron Gábor: Kicsiny dolog az, a miért mi harczolunk: csak egy jognak törvényes érvényesitése ellen felállitott gátaknak az elháritása. De ezen jognak érvényesitése Magyarország egész belső életével és szervezetével összefügg, mert ha önök elolvassák az 1868. évi nemzetiségi törvényt, látják, hogy az a törvény nincs végrehajtva, hogy a nemzetiségeinkkel való viszálynak magva épen abban rejlik, hogy ez a törvény nincs végrehajtva.

Miért nincs az végrehajtva? — kérdem önöket. Azok a politikai férfiak, a kik megalkották 1867-ben a kiegyezés művét, a kik 1868-ban meghozták a nemzetiségi törvényt, azt vélték, hogy a hadseregnek magyar részében a magyar nyelv fog érvényesülni, és ha a magyar nyelv fog érvényesülni és felhathat az állami életnek legmagasabb régióiba, akkor azok a konczessziók, a melyeket a 68-iki törvényben tettek a nemzetiségeknek, veszélylyel nem járnak a magyar faj túlsulyára és hatalmára nézve. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tehát, t. uraim, ha mi meg akarjuk oldani ez országban a nemzetiségi kérdést, ha meg akarjuk teremteni a nemzeti egységet: ne ilyen silány politikai fogásokkal törekedjünk arra. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Van nekünk egy másik ellenfelünk, van nekünk egy másik hatalmas ellenségünk, a mely évszázadok óta nem nyugszik, a mely az utóbbi időkben jobban felemelte fejét, mint valaha. Az ellen forduljunk közös akarattal, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* akkor nem találnak önök minket ellenzékben, ugy, a mint nem talált a miniszterelnök ur akkor, a midőn határozottan és erélyesen visszautasitotta Körber miniszterelnök urnak bizonyos szégyenletes nyilatkozatait.

De engedjen meg a t. ház, a hazafiságnak erre az álláspontjára kell állani. Ne bennünk keressék ez ország tanácskozási rendjének ellenségeit, hanem keressék azon politikai férfiakban, a kik ő Felségéhez fel voltak hiva és nem mondták meg ő Felségének a valóságot, hanem a helyett eljátszották a római karnevál moccoletti-játékát, a mely abból áll, hogy mindenkinek égő gyertyaszál van a kezében és az embernek ügyesen arra kell törekednie, hogy eloltsa társának a gyertyáját, a világosságát, hogy azután sötétben maradjanak. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Önök is a helyett, hogy a nemzet jogai mellett küzdöttek és harczoltak volna, egymásnak a világosságát oltották ott ki Bécsben, egymás ellen intrikáltak és egymás ellen folytatták a játékot. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)* És az ilyen veremásás után jött ide a miniszterelnök. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Semmi sem lehet az országra, vagy a nemzetre nézve megalázóbb és meggyalázóbb, mint ha azt látjuk és az a tudat terjed el nemcsak az ország polgáraiban, de külföldön is, hogy idegen állam államférfiainak befolyása alatt állanak a magyar államférfiak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Szégyen! Gyalázat!)* idegen államférfiak hozzájárulása, beleszólása és tanácsadása mellett intéztetnek el a legmagasabb állami ügyek, és ha azt látjuk, hogy a magyar nemzet és a magyar király között idegen emberek állnak, a kik nem értik meg a magyar nemzetet . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: De nem állnak!

Ugron Gábor: . . . de állanak! Állnak, t. ház, mert még a magyar miniszterelnököt is csak azon föltétel mellett szerződtetik állására és küldik ki helytartónak, *(Élénk helyeslés és taps balról, zajos ellenmondás jobbról.)* a mely föltételeket előbb a hadsereg tagjai, az osztrák államférfiak fölülvizsgáltak és helybenhagytak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. ház, megjelenhetett a chlopy-i hadiparancs ellenjegyzés nélkül, a hol az uralkodó a hadsereghez fordult és politikai kérdésekben szólt hozzá. Pedig az alkotmányos mód, a melylyel az országgyüléssel a király érintkezhetik, megvan, t. i. az a mód, hogy ha ő Felsége nincsen megelégedve az országgyülés munkálkodása irányá-

Digitized by Google

val, akkor régi országgyülési gyakorlat szerint — a mikor nem volt ilyen nagy az elszaporodottság — *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* ő Felsége leiratot küldött az országgyüléshez, e leiratban elmondta a maga véleményét, előadta a maga óhajtásait, az ország pedig még az országgyülés folyama alatt az ilyen leiratokra, a melyek nemcsak egyszer jöttek, válaszban kifejtette a maga igazait, jó okait és igyekezett a királyt meggyőzni a maga álláspontjáról. Nem egyszer, többször történtek ilyen fölirat- és leirat-váltások, és igy sarjadzottak ki azután azok a törvények, a melyek jótékonyságának ma is hasznát veszszük és a melyek ma is a nemzet szabadságának garancziáit képezik. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, nincsen-e veszélyben az alkotmányosság, ha az uralkodó a katonáihoz szól, politikai kérdésekben nekik nyilatkozatokat tesz, és azoknak a nyilatkozatoknak éle a magyar országgyülés és annak tevékenysége ellen van irányitva? A mi azután is történt, a magyar államférfiak kihallgatása után, a kormánypárt kilenczes-bizottságának elaboratumával: hát ez rendes és alkotmányos érintkezési mód a korona és a nemzet között? Nem, uraim, nem egy párt élén kell, hogy álljon a király, mert a király az egész nemzeté. *(Élénk helyeslés és taps a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Egy pártos király soha sincsen jól informálva. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A királynak a pártok felett kell állnia. A király előtt minden embernek egyenlőnek kell lennie. *(Igaz! Ugy van! balfelől és a szélsőbaloldalon.)* A királynak joga van minden párt vezérférfiával beszélni, annak akaratát, programmját megismerni. Ha kell, megmondhatja azt is, hogy ezt nem helyeslem, ehhez hozzá nem járulhatok, de ha azok a politikai férfiak arra fontosságot helyeznek, azért tovább harczolnak. A király a politikai élet legkülönbözőbb stádiumait arról a magaslatról kell hogy megitélje, a melyről sokat lát, sokat azonban máskép lát, sok olyant meglát később, a mit először nem látott és a mikor aztán meglátta, más itéletre jön. Mert a trónok sem csontosodhatnak meg, nem petrifikálódhatnak, mert nem muzeumi tárgyak, a melyek örök változatlanságuk megőrzésének feltétele mellett vannak diszes helyen elhelyezve, hanem élő instrumentumai a nemzet politikai és társadalmi életének. *(Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ki ne féltse az alkotmányosságot Magyarországon, mikor egyik pártnak programmját felhordozzák Bécsbe, elviszik a király elé, egyszerkétszer megváltoztatják azt, ugy, a mint a királynak tetszik, később a mint a királynak más országból való tanácsosainak tetszik? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem szabad a királyt a politikai élet küzdelmeibe belevinni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem szabad a királynak a politikai élet küzdelmeinek homokjába leszállani, mert a legnagyobb tisztelet mellett is a harczoló daliák lovainak lábától felvert por fejére és koronájára hull, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hanem meg kell őrizni magát a maga fenségében és magasztosságában és neki kell az alkotmány biztositékát, s garancziáját képezni. És hogyha ez ekként volna, akkor mi most az önök házszabályellenes és a házszabályokat megsemmisiteni akaró, az ellenzék akcióképességét megtörni akaró inditványával szemben felirattal és küldöttséggel fordulnánk a királyhoz. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De nem teszszük azért, mert jól tudjuk a miniszterelnök ur nyilatkozataiból, hogy mindezen tényekről is odafent jelentést tett és azokra nézve kötelezettséget vállalt. *(Zaj.)*

A mi fájdalmas és keserü, az az, hogy a magyar ember végső szükségében, a veszély közeledésének idejében nem fordulhat azzal a nyugalommal, azzal a bizalommal az egyedül semleges és igazságos helyhez, a melyhez különben folyamodnia kellene. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nekünk nincs jogunk megtagadni öntől, miniszterelnök ur, az eszközöket, hogy kormányozzon itt Magyarországon, hanem akkor ne követeljék önök, hogy mi felhagyjunk azzal az elszánt harczczal, a melyet folytattunk és folytatunk a magyar nyelvért. *(Helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)* Százannyi furfanggal, százannyi gonoszsággal kieszelt terveket hozzanak ide, mi akkor is harczolni fogunk, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert öntudatosan vállalkoztunk arra, hogy az alkotmányos kormányzás 35 esztendeje után a nemzetnek joga a hadseregben nyelvének használata és alkalmazása iránt végre érvényesüljön. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a jog a nemzetnek kincse, a magyar nemzeti állam megalkotásának elkerülhetetlen feltétele. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha mi itt egy nemzeti államot nem tudunk alkotni azokkal a szabadságokkal, a melyekre itt a nép fejlődésének szüksége van, akkor, uraim, midőn a megpróbáltatás ideje eljön, a trón hasztalanul néz körül és hasztalanul fogja keresni százezreit a magyaroknak, a kik fegyverbe kell, hogy álljanak és megvédelmezzék a trónt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Uraim, mikor önök a magyar alkotmány bástyáját ilyen házszabályváltoztatással, ezen a csuf módon, a melylyel megsértik . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ohó! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Enyhe kifejezést használt! Hosszantartó zajos helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Zajos ellenmondás jobbfelől.)*

Ugron Gábor: . . . hát akkor, uraim, nem Magyarországnak dolgoznak, hanem dolgoznak egy szerencsétlen politikának, a mely germanizálni akar, és a germán szellem . . . *(Nagy zaj és ellenmondás a jobboldalon. Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

B. Kaas Ivor: Hiába tiltakoznak, ez ugy van! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor: . . . dolgoznak annak a germanizácziónak, a melyet behoztak az egységes hadsereg szuronyainak élén 1849-ben, annak a germánizácziónak, a melyet végrehajtani akartak a Bach-huszárokkal. Annak ellent tudott állani a nemzet, pedig nem voltak alkotmányos eszközök rendelkezésére. Most alkotmányos intézmény áll rendelkezésünkre, és ugyanazon tendencziának a hadseregben, ugyanannak az arroganczának a hadsereg vezető köreiben, ugyanazon germanizáló tendenczának, a mely alattomosan a nemzet állami életének minden magaslatát a német érdek uralmának akarja alárendelni, ellen fogunk állani, mert ellen kell, hogy álljunk becsületünkért, hazánk szeretetében. *(Hosszantartó élénk taps a szélsőbaloldalon.)*

Én arra kérem a miniszterelnök urat, ne folytassa erőszakos természetének megfelelően *(Mozgás és ellenmondás a jobboldalon.)* ezt az okvetlenkedő kormányzási módot, térjen a parlamentáris elvek gyakorlatára, *(Zaj és mozgás a jobboldalon.)* tisztelje a törvényt, ne törje át a házszabályokat, mert a házszabályok áttörése, ez az eljárási mód nemcsak mostanra, de későbbre is lehetetlenné teszi, hogy valaha ellenzék és kormánypárt között más, mint késhegyig menő elkeseredett küzdelem legyen. *(Hosszantartó élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ne vegyék el, uraim, a paktumos házszabály szakaszát . . .

B. Dániel Ernő: Paktumot nem ismerünk! *(Hosszantartó nagy zaj és ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök ismételten csenget.)*

Rakovszky István: Akkor csalás! *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: A hatalomért, a fiumei kormányzóságért! *(Folytonos nagy zaj. Elnök ismételten csenget.)*

Ugron Gábor: Ne tegyék lehetővé . . . *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök ismételten csenget.)*

Ivánka Oszkár: Igy tesznek a Tisza-huszárok! *(Zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor: . . . ne tegyék lehetővé, hogy többé itt párt és párt egymás iránt más, mint gyanakvó szemmel ne legyen, mert ha a politikai küzdőtéren . . .

Ivánka Oszkár: Árulás, panama! *(Zajos testszés balról. Zajos ellenmondások jobbfelől)*

Ugron Gábor: . . . szemben is állunk, *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)* egymás becsületes meggyőződését és becsületes szándékait kell, hogy tiszteljük. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ha pediglen önök ezt az erőszakot elkövetik, nem lesz többé ellenzéki férfiu, a ki bármily hitegetésüknek, bármely biztatásuknak engedve, valaha bármely házszabályt illető vagy más egyezségbe belemenjen, mert akkor tudni fogja, *(Zaj a jobboldalon.)* hogy a kötelezettségnek tisztességes megtartása csak az ellenzékieket kötelezi, de a hatalmon levőket nem. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Én, t. ház, azt inditványozom, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy báró Podmaniczky Frigyes inditványa mint önálló inditvány kinyomassék, kiosztassék és tárgyalásra napirendre tüzessék. *(Élénk helyeslés és éljenzés a baloldalon. Szónokot számosan üdvözlik. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk az elnököt.)*

Elnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ugron Gábor képviselő ur a házszabályok czimén tett felszólalásának azon részére, a mely az én elnöki eljárásomra vonatkozik, ugy az elnöki szék, mint a ház és az egész ország iránti kötelességből, a helyzet tisztázására legyen szabad a következőket elmondanom. *(Felkiáltások balfelől: Szégyelje magát! Menjen le onnan!)*

Rákosi Viktor: A ház méltóságáról ne beszéljen! *(Folytonos zaj a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

Elnök: Ugron Gábor képviselő ur azt állitja, hogy egy napon két ülésnek tartása házszabályellenes. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondások a jobboldalon.)* Ez sem a jelen, sem a régi házszabályokban sehol sincs kimondva . . . *(Nagy zaj a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)* A képviselő urak, azt hiszem, méltányosnak fogják találni, hogy ha az elnököt támadják, annak védekezését is meghallgassák. *(Nagy zaj a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk az elnököt!)* Magyar ember, ha támad, a védelmet is meghallgatja. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Magyar ember nem sérti az alkotmányt. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk az elnököt!)* A háznak 36 éves gyakorlatában ismételten fordultak elő párhuzamos ülések. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Mondjon le! Ne korteskedjék! Ki vele! Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)* 1891. julius havában volt az utolsó ily délutáni második ülés, melyen az idősb képviselőtársakkal magam is résztvettem . . . *(Folytonos nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Felkiáltások balfelől: Nem lehet hallani semmit! Elnök többször csenget.)* Legyenek csendben képviselő urak, akkor meg fognak hallani.

Azelőtt is két izben tartattak délután másodülések. Ha tehát ez az eljárás a régi házszabályok keretében ismételten és ismételten is helyet foglalt és foglalhatott, . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Az sem igaz! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* . . és a midőn az uj házszabályok az eljárást kétségtelenül szigoritani akarták, . . . *(Nagy zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Tessék felolvasni! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* pedig azt hiszem, senki sem állithatja, hegy azok enyhiteni akarnák azt . . . *(Nagy zaj.)*

T. képviselőház! A házszabályok 203. §-ának első bekezdése azt mondja *(olvassa)*: »A napi-

Digitized by Google

rend tárgyalására szánt időt időről-időre a ház állapitja meg«. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

T. képviselőház! A folyó országgyülés kezdetén, a negyedik országos ülésben ... *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Szálljon le! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Bartha Miklós: Ne vitatkozzék az elnök! *(Nagy zaj a jobboldalon és felkiáltások: Rendre! Halljuk! az elnököt! Szünni nem akaró nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Midőn az elnök eljárása meg van támadva, tessék a védelmet is meghallgatni! *(Nagy zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Mondom, azt határozta a ház a 4-ik ülésben, még 1901-ben, hogy a mennyiben a ház esetről-esetre máskép nem határozna, tartassanak az ülések, ünnepek kivételével, délelőtt 10-től délután 2-ig. Ez tehát világosan mondja, hogy »a mennyiben a ház máskép nem határozna!«

A házszabályok 203-ik §-ának bekezdése pedig azt mondja *(olvassa)*: »Ezen határozat megváltoztatását czélzó minden inditvány a ház elnökénél irásban adandó be, általa a háznak azonnal bejelentendő és a bejelentést követő ülés végén vita nélkül egyszerü szavazással döntendő el«.

Énnekem tehát nem lehetett mást tennem, mint a házszabályok 203. §-a értelmében eljárni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Hiszen maga Ugron Gábor képviselő ur is beismerte, hogy a Podmaniczky-féle inditvány nem czélozza az ülés idejének meghosszabbitását. *(Élénk ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

Én tehát kizárólag a házszabályok 203. §-ának első és második bekezdése értelmében jártam el és a conscia mens recti nyugalmával és öntudatával kötelességemet teljesitettem. *(Éljenzés és taps a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Nagy zaj.)* Ugron Gábor képviselő ur kifogásolta azt, hogy meglepetésszerüleg jöttünk ezzel az inditványnyal és hogy azzal a szólásszabadság korlátozását czélozzuk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát én utalhatok rá, hogy oly kevéssé volt meglepetésszerü ez a dolog, hogy már napokkal ezelőtt *(Folytonos zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. Halljuk! jobbfelől.)* az ujságok tele voltak vele. *(Folytonos nagy zaj és ellenmondások a néppárton és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök ismételten csenget. Felkiáltások a néppárton: Parlamentárizmus!)* A képviselő urak mernek itt a parlamentárizmusról beszélni! *(Szünni nem akaró zaj balfelől.)*

Kubik Béla: Tessék a bérenczeire ráorditani, ne miránk! *(Nagy zaj a ház minden oldalán.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Marjay képviselő urat rendreutasitom!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Egészen tárgyilagos érveléshez fogtam hozzá *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* és a képviselő uraknak ez a zajongása *(Nagy mozgás balfelől. Zajos felkiáltások: Menjen Chlopyba!)* kijelentéseimmel szemben egyfelől a vitatkozási helyes eljárásnak és kölcsönös méltányosságának durva megsértése, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zajos helyeslés jobbfelől. Nagy zaj és ellenmondások a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* másfelől a szólásszabadságnak durva megsértése, *(Ugy van! Ugy van! Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon. Elnök ismételten csenget. Felkiáltások balfelől: Ön beszél szólásszabadságról?! Általános nagy zaj. Halljuk! jobbfelől.)* s azonkivül az 1848-iki törvényeknek durva megsértése. *(Zajos helyeslés. Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Kubik Béla: Nem ismerünk sem törvényt, sem jogot! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: És ha a képviselő urak ezen a lejtőn meg nem állanak, hát akkor minket fognak kényszeriteni rá, *(Hosszantartó nagy zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* hogy mi akadályozzuk meg azt, hogy önök megássák itt a parlamentárizmus sirját. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Zajos ellenmondások a néppárton és a szélsőbaloldalon. Folytonos nagy zaj a ház minden oldalán. Elnök ismételten csenget. B. Kaas Ivor ismételten közbekiált. Felkiáltások jobbfelől: Vizet az öregnek! Nagy zaj.)*

B. Kaas Ivor: Menjen ezzel a politikával Bécsbe!

Elnök: B. Kaas Ivor képviselő urat rendreutasitom. Ismételten figyelmeztetem, hogy tartózkodjék a közbeszólásoktól! *(Általános nagy zaj. Halljuk! jobbfelől.)* Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Legyenek meggyőződve róla . . .

Várady Károly: Semmiről sem vagyunk meggyőződve! *(Nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . hogy szomoru kényszerüségnek tekinteném, ha erre a térre kellene vinnünk a dolgot. De ha rákényszeritenek a képviselő urak, *(Nagy zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon. Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* akkor nem jogunk, de parancsoló kötelességünk, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bécsben kényszeritik rá!*

Digitized by Google

Folytonos nagy zaj. Elnök ismételten csenget.) hogy önök által a nemzet legszentebb érdekeit könnyelmüen koczkára tenni ne engedjük. *(Hosszantartó nagy zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Pap Zoltán: Beszélhet, a mit akar! *(Nagy zaj. Halljuk! jobbfelől.)*

Holló Lajos: Összejátszanak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én megkisérlem, t. ház, egész objektivitással *(Zajos ellenmondások a néppárton. Felkiáltások: Ugyan menjen!)* álláspontomnak indokolását. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Ismétlem: hogy itt meglepetésről olyan kevéssé lehet szó ...

Pap Zoltán: Ugy van! Meg volt a premeditáczió! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! jobbfelől.)*

Kubik Béla: Fel sem tételeztük az elnökről; ez meglepetés volt! *(Zaj.)*

B. Kaas Ivor: Ez volt Apponyi szelleme az elnöki székben! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Gál Sándor: Az, hogy miniszterelnökké lett, meglepetés, de egyéb semmi sem!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Remélem, hogy kellemes meglepetés volt. *(Derültség jobbfelől. Folytontartó nagy zaj balfelől. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Pártközi megbeszélés nélkül!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Majd arra is rátérek. *(Nagy zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Meglepetésről a legkevésbbé sem lehet szó, mert a fővárosi sajtó napok óta tele volt ezzel a hirrel. Tegnap pedig az országgyülési szabadelvü párt értekezlete tárgyalta ezt a kérdést és arról is a ház minden tagja idejekorán tudomást szerzett. A szólásszabadság megtámadását pedig, *(Hosszantartó nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* még kevésbbé láthatják ebben a t. képviselő urak, hiszen hogy mily kevésséakarjuk önöket korlátozni, látszik abból, hogy ellenkezőleg, még többször akarunk az önök ékesszólásában gyönyörködni, a szólásszabadságnak még tágabb mezőt engedünk. *(Derültség jobbfelől.)* Nézzük meg tehát, hogy tartalmánál és természeténél fogva minő természetü ez az inditvány.

Hock János: Erőszakos.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ugron Gábor t. képviselő ur abban a nézetben van, hogy ez az inditvány a házszabályok módositását czélozza. *(Ugy van! balfelől.)* Hát mondja-e azt a házszabály bárhol is, hogy naponta csak egy ülés tartható és csak délelőtt? Abszolute sehol. Ellenkezőleg, a háznak szabad tetszésére bizza . . . *(Folytontartó nagy zaj balfelől.)* Ez a zajongás lovagiatlan és a szónak politikai értelmében gyávaság. *(Zajos ellenmondások és élénk mozgás balfelől. Zajos helyeslés jobbfelől. Hosszantartó nagy zaj. Elnök többször csenget.)* Ha a képviselő urak nem gyávaságból teszik ezt, mondom, politikai értelemben véve a szót . . .

Eitner Zsigmond: Majd meglátja, hogy nem fogunk gyávák lenni. *(Nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . azt igen könnyen bebizonyithatják az által, hogy meghallgatnak és azután megczáfolnak. De a lezugás, a zajongás, ez a gyávaság fegyvere. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* A házszabályok sehol sem mondják ki azt . . . *(Folytontartó nagy zaj balfelől.)*

Elnök *(csenget)*: A képviselő urak folyton a házszabályok megtartásáról beszélnek és viselkedésükkel mégis folytonosan a házszabályokat sértik. Kérem, méltóztassanak csendben lenni. *(Zajos felkiáltások balfelől: Függesszze fel az ülést!)* Ily viselkedés csak arra alkalmas, hogy lesülyeszsze a parlament szinvonalát. *(Folytonos nagy zaj a bal és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Rakovszky István: Meg kell hallgatni! *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Horváth Gyula képviselő urat a zajongásért rendreutasitom. *(Nagy zaj.)*

Horváth Gyula: Mi baja van velem, kérem? *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Horváth Gyula képviselő urat másodszor rendreutasitom. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Horváth Gyula: Most már értem, hogy miért, de előbb nem értettem. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kétszer már rendreutasitottam Horváth Gyula képviselő urat. Figyelmeztetem, hogy ha a tanácskozást tovább zavarja, ellene majd a házszabályokat fogom alkalmazni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A házszabályok egyszerüen ... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Várady Károly képviselő urat figyelmeztetem, hogy ne zavarja a tanácskozást. *(Folytonos zaj.)* Csendet kérek, képviselő urak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A házszabályok semmi egyéb dispozicziót az ülések idejére nézve nem tartalmaznak . . . *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt hiszik a képviselő urak, hogy azért küldték ide önöket a kerületeik, hogy igy lejárassák a magyar parlamentárizmust. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Gondolják meg az urak, beszéljenek akármilyen hangzatos frázisokat, hogy nemzetgyilkos politika az, a mit követnek. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Magyarországnak egész nemzeti léte függ össze a parlament becsületével, a parlament rendjével, az alkotmány funkczionálásával. Az ország esküdt ellenségeinek tesznek önök szolgálatot ezzel a viselkedésükkel. *(Ugy van!*

Digitized by Google

Ugy van! Zajos helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.) És ha belekényszeritenek bennünket, ha fel kell, hogy vegyük a harczot önök ellen, *(Folytonos zaj balfelől.)* hát vinni fog bennünket ebbe a harczba az a tudat, hogy egy nagy, szent és igaz ügyet szolgálunk, *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Ugy van! Ugy van! Ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy a magyar nemzetet mentjük meg attól, hogy világ csufjára, saját szégyenére, saját fiainak őrülete vigye bukásba. *(Ugy van! Ugy van! Hosszantartó zajos helyeslés a jobboldalon. Folytonos zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)* Mi, a kiket a nemzet többsége küldött ide, nem nézhetjük tétlenül ezt, a mit önök itt elkövetnek. *(Nagy zaj.)*

Mi nem arra kaptunk megbizást, hogy pium desiderium-okat fejezzünk ki, de arra, hogy az ország kormányzatát vigyük abban az irányban, a melyet helyesnek tartunk. Ez jogunk, ez kötelességünk és ezt meg fogjuk tenni, akárminő uton akarják ezt megakadályozni. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De még egyszer kérem az urakat, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ne hajtsák a végletekig a dolgot. A magyar nemzetnek tesznek önök rossz szolgálatot. Mert azok a sebek, a melyeket e harczok ütnek, a nemzet testét érintik, de ha az elé a szomoru kötelesség elé állitanak, hogy egy fájdalmas operáczióval mentsük meg a beteget, mi meg fogjuk tenni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

T. ház! Még egyszer próbálom, és ha nem lehet, huszszor fogom megpróbálni, hogy teljes nyugalommal elmondjam azokat, a miket elmondani kötelességem. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

A házszabályok a képviselőház ülésezési idejére nézve egyszerüen azt a dispozicziót tartalmazzák, hogy a tanácskozásra szánt időt a ház időről-időre határozza meg. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Nem mondják meg, hogy egy ülés legyen-e, vagy több ülés legyen naponként. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A ház praxisa pedig ... *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Hallgassák az érveket!)* a ház praxisa pedig, hogy rendszerint egy ülés szokott lenni, munkatorlódás esetén azonban — számtalan preczedens van rá — délutáni ülések is voltak, *(Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Most nincs megegyezés!)* és ebben a tekintetben a régi és uj házszabályok között semmi különbség sincsen. *(Helyre! Helyre! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj. Elnök csenget.)* Az uj házszabályok a régiektől csak annyiban különböznek, hogy rövidebb proczedura határoztatik meg a tanácskozási idő megváltoztatására czélzó minden inditvány elintézésére.

Már most a kérdés az, hogy az az inditvány, a melyet báró Podmaniczky Frigyes beadott, aláesik-e a 203. §. második bekezdésének? *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat a házszabályok értelmében figyelmeztetem, hogy ne zavarja a szónokot. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: A házszabályokra ne hivatkozzék az elnök! Nincs joga!

Elnök: Pap Zoltán képviselő urat rendreutasitom. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* Az elnöknek joga van a házszabályokat alkalmazni.

Rákosi Viktor: Ne sértse meg a házszabályokat!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kérdés az, hogy a most szóban forgó inditvány alá esik-e a 203. §. második bekezdésének? *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Kubik Béla: Keresztül kell gázolni az embereken! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Másodszor kérem Kubik Béla képviselő urat, ne zavarja a tanácskozást; a képviselő ur szeret az elnök gyámjaként viselkedni, hát maga ne zavarja a tanácskozást.

Kubik Béla: *(a jobboldalra mutatva)*: Ott vannak a spiczlik!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kérdés az, hogy a szóban forgó inditvány ... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem a társalgó képviselő urakat, ne zavarják a tanácskozást. *(Folytonosan csenget.)*

Pap Zoltán: Van házszabály, vagy nincs házszabály?

Elnök: Pap Zoltán képviselő urat még egyszer figyelmeztetem, hogy nincs joga közbeszólásokkal zavarni a tanácskozást. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A képviselő urak egy olyan párthoz tartoznak, a mely minduntalan Kossuth Lajos nagy történelmi alakjára hivatkozik és egy oly tiszteletreméltó férfiu elnöklete alatt állanak ... *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Várady Károly: Kinek beszél? *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Rendre Váradyt!)*

Elnök: Várady képviselő urat másodszor figyelmeztetem, ne zavarja a tanácskozást. *(Folytonos nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... és oly tiszteletreméltó férfiu vezetése alatt állanak, a ki Kossuth Lajos tradicziójának egyenes letéteményese. Engedjenek meg nekem a képviselő urak, minő lángpallossal verne önök közé Kossuth Lajos, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* ha közöttük megjelenhetne ...

Kubik Béla: Mivel fenyeget?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Plajbásszal! *(Zaj.)*

Kubik Béla: Nem ijedünk meg! *(Zaj.)*

Digitized by Google

Elnök: Nem megijedni kell itt, hanem csendben meghallgatni a szónokot. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: Nincs házszabály! *(Zaj.)*

Elnök: Rákosi képviselő urat másodszor figyelmeztetem, ne csináljon itt zavart! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Bencs képviselő urat kérem, hogy a hangos társalgást a házon kivül végezze el. *(Derültség és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Mit szólnak majd ehhez Nyiregyházán? *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Fáy István: A miniszterelnök itt lázit és fenyeget, őt nem utasitja rendre! *(Nagy zaj.)*

Elnök: A miniszterelnök nem fenyegetett senkit. Csendet kérek! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Lengyel Zoltán közbeszól.)* Lengyel Zoltán képviselő urat másodszor rendreutasitom. *(Folytonos nagy zaj.)*

B. Kaas Ivor: Forradalmár miniszterelnök!

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat a házszabályokra . . .

Pap Zoltán: Nincs házszabály!

Elnök: Pap Zoltán képviselő urat másodszor is rendreutasitom s figyelmeztetem, hogyha még egyszer rendre kell utasitanom, kénytelen leszek vele szemben a házszabályok szigorát alkalmazni. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A házszabályok 203. §-ának második bekezdése vonatkozik minden inditványra, mely a napirend tárgyalására szánt idő bárminő megváltoztatását czélozza; miután pedig a beadott inditvány a napirend tárgyalására szánt idő megváltoztatását czélozza, czélozza oly módon, a mint erre számos preczedens van, szerintem kétségtelen, hogy ezen inditvány a 203. §. második bekezdése alá esik. *(Nagy zaj a szélsőbaldoldalon.)*

Várady Károly: Nem járja, hogy a gyorsirók ezt irják! *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Ki vele! Ki vele! Hosszantartó nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Fáy képviselő urat figyelmeztetem, ne zavarja diskurzusokkal a tárgyalást. *(Zaj a a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kérdés az, alá esik-e ezen inditvány a házszabály 203. §-a utolsó bekezdésének, illetőleg az abban foglalt korlátozásnak. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek. Kérem Bedőházy képviselő urat, legyen csendben. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Holló képviselő urat kérem, ne zavarja a tanácskozást. *(Felkiáltások jobbfelől: Holló a vezér! Zaj a szélsőbaloldalon.)* Bedőházy képviselő urat másodszor kérem, ne konverzáljon. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselő urak, én nem merném azt állitani . . . *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Ráth Endre képviselő urat másodszor figyelmeztetem, hogy legyen csendben. *(Nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én nem mondhatom, t. képviselő urak, hogy az a feladat, a mit ma teljesiteni kötelességem, nagyon kellemes volna, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* én tudnám a magam idejét kellemesebb és hasznosabb dolgokkal is eltölteni; de egy haszna ennek a szituácziónak van: az, hogy az a hires, nagyszerü nemzeti küzdelem, a mivel önök olyan büszkén állanak oda, pőrére vetkőzve jelenik itt meg a közvélemény előtt. *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon.)* Ugy-e, igy néznek ki a nemzeti hősök, mint a képviselő urak? *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Eitner Zsigmond: Rosenberg Gyula a nemzeti hős! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Rosenberg Gyula: Az különb ember is, mint ön! *(Folytonos zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ugy-e, ez az a hazafias misszió, a melyet önöktől a nemzet vár, hogy az ország képviselői akkor teljesitik az alkotmány iránti kötelességüket, akkor emelik a magyar alkotmányos intézmények nimbuszát, ha igy viselik magukat? *(Ugy van! Ugy van! Zajos helyeslés a jobboldalon.)* Engedjenek meg nekem, ezt a szerepet 50 idekért delnő a vásárcsarnokból jobban elvégezhetné. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

A magyar nemzetnek vannak nagy és szent történelmi tradicziói.

Barabás Béla: Meg kell tartani! *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A nemzet közkincsét kárositják meg azok, a nemzet közkincsét arról a piedesztálról, melyen lennie kell, rántják le azok, a kik ilyen nivóra sülyesztik az alkotmányos életet. *(Ugy van! Ugy van! Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Ám mutassák be magukat a nemzet előtt mentől visszataszitóbb szinekben, *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* a maguk egész rideg valóságában, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj balfelől.)*

Hock János: Ez már nem idevaló beszéd! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . akkor azután semmi kétségem nincs benne, hogy az a férfias küzdelem, a melyet folytatnunk kell, hogy a magyar nemzet politikai becsületét ilyen merényletek ellen megvédelmezzük, *(Hosszantartó zajos helyeslés a jobboldalon.)* a magyar nemzet helyeslésével fog találkozni. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj balfelől.)* Annak az ügynek tesznek önök ilyen viselkedés által szolgálatot, a melynek ellenségei akarnának lenni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak!

Digitized by Google

Gr. Tisza István miniszterelnök: Csak haladjanak önök tovább ezen az uton! *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Haladunk is!)* A magyar nemzet felháborodása fogja elsöpörni önöket. *(Hosszantartó zajos helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Visszatérek beszédem elszakitott fonalára, oda, a hol fejtegetéseimet félbe kellett hagynom. A kérdés az, t. képviselőház, *(Folytonos nagy zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon. Elnök többször csenget.)* hogy a szóban forgó inditványra a 203. §. 3. bekezdésében foglalt korlátozás vonatkozik-e, vagy sem? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ne csürjön-csavarjon! Folytonos nagy zaj. Elnök csenget.)*

T. képviselőház! Nekem ezen kérdés eldöntésére egy klasszikus tanum van. És ez a klaszszikus tanu Ugron Gábor képviselő ur, *(Halljuk! Halljuk!)* ki a mai beszédében azt mondotta, hogy a beadott inditvány nem az ülés meghosszabbitását célozza. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Tökéletesen igaza van. A napirend tárgyalására megszabott idő megváltoztatását célozza, az ülés idejének meghosszabbitását azonban nem; tehát a 203. §. második bekezdése alá esik, a harmadik alá azonban nem és nekem fölösleges volna tovább vitatkoznom szemben Ugron Gábor képviselő ur idézett nyilatkozatával. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Most már csak egy skrupulusát kell a képviselő uraknak eloszlatnom. Ez az u. n. paktumra vonatkozik. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: A becsület! Elnök csenget.)* Hogy a paktum a ház tagjainak igen nagy részére kötelezettségeket állapitott meg egy bizonyos időre, azt nem akarom kétségbevonni. A függő kérdéseknek egész sorozata vonatott be a paktum keretébe. *(Halljuk! Halljuk! Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Előnyeit is zsebrerakták! Folytonos zaj.)*

Kérem, a zsebekről ne beszéljünk. *(Felkiáltások a jobboldalon: Igaz! Igaz! Taps a jobboldalon.)*

Kubik Béla: A kinek jobb, az ne beszéljen róla! *(Folytonos zaj. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Bartha Miklós: Én nem vagyok bukott bankigazgató, hallja! *(Hosszantartó nagy zaj a jobb- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Gajáry Géza: A Magyar Szót olvassa! *(Folytonos nagy zaj.)* Azt irja, hogy zsivány, gazember! *(Folytonos zaj.)* Miért nem czáfolja meg? *(Nagy zaj.)* Azt irja a Magyar Szó, hogy zsivány, gazember! *(Folytonos nagy zaj. Eitner Zsigmond és többen a függetlenségi pártról Gajáry Géza felé mennek. Nagy csoportosulás támad a miniszterelnöki szék körül)*

Elnök *(csenget):* Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A tanácskozást folytatjuk. Mielőtt a miniszterelnök ur folytatná beszédét, kötelességem Gajáry Géza képviselő urat, a ki a feljegyzések szerint itt a parlamentben sértő kifejezést használt, rendreutasitani.

Most pedig a miniszterelnök ur fogja folytatni beszédét.

Zboray Miklós: Nem elég a rendreutasitás! A mentelmi bizottsághoz kell utasitani!

Elnök: A házszabályok szerint a mentelmi bizottsághoz való utasitást inditványozni kell. A ki ezt akarja, tessék inditványt tenni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Bartha Miklós képviselő ur itt bukott bankárokról és bukott bankigazgatókról beszélt. Hát én vezettem egy bankot, mint annak elnöke, hosszu időn át, a mely bank felszámolás alatt áll, fel fog számolni ugy, hogy a bank részvényesei — fájdalom — fognak érzékeny veszteséget szenvedni, de a bank mindenféle kötelezettségnek harmadik személyekkel szemben tisztességesen eleget tesz.

Iványka Oszkár: Hány millió veszett el? *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én bukott bankigazgató nem vagyok, semmiféle pénzt olyan bankból, a melynek vezetésében részem volt, el nem vittem és senkit, a ki abba a bankba betette a pénzét, meg nem kárositottam. Tessék tehát más adresszre intézni az ilyen aposztrofálást. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Most pedig visszatérek beszédem annyiszor megszakitott fonalára és konstatálom, hogy a beadott inditvány igenis a 203. §. 2. bekezdése alá tartozik, mert módositja, változtatja a háznak a tanácskozási időre vonatkozó határozatát, ellenben nem esik az utolsó bekezdés alá, mert — a mint Ugron Gábor képviselő ur is elismerte — nem az ülés meghosszabbitását czélozza, hanem ujabb ülés tartását.

Uray Imre: Még rosszabb! *(Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Hentaller képviselő urat már másodizben kérem arra, hogy ne zavarja folytonosan a szónokot. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem zavarjuk! Ő zavar bennünket!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A mi pedig a paktum kérdését illeti, engedelmet kérek, mindazok a kötelességek, a melyek a ház tagjainak igen nagy részére nézve a paktumból kifolyólag fennállottak, megszüntek akkor, a midőn azok a függő kérdések, a melyek a paktumban felöleltettek, lebonyolittattak. *(Nagy zaj és ellenmondások a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Hogy ez a felfogás helyes, ezt legjobban bizonyitja a t. ellenzék magatartása.

Digitized by Google

(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Csendet kérek! *(Halljuk! jobbfelől.)*

Hentaller Lajos: Akkor a régi házszabály érvényes, nem az uj! *(Zaj.)*

Barabás Béla: Ez a házszabály a paktum folytán jött létre! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj. Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Élni a házszabályokban lefektetett legszélsőbb eszközökkel; átmenni a legextrémebb, legrendkivülibb ellenzéki magatartásra; itt egy rendszeres obstrukcióval megakasztani a kormányzatot és azután paktumról beszélni, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* ez igen nagyfoku naivitást tételezne fel a többség részéről. *(Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Uray Imre: Arról a többségről mindent fel lehet tételezni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Mi abban a meggyőződésben vagyunk, hogy a 203. §. világos értelme szerint ezen inditvány helyet foglalhat *(Zajos ellenmondások a néppárton és a szélsőbaloldalon)* és az elintézhető a 203. §. második bekezdése alapján. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj.)* És ha az elnök ur is ezen az álláspontón van, *(Nagy zaj és derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* hát, engedelmet kérek, nemcsak joga, de egyenesen kötelessége a házszabályok ezen dispoziciójának érvényt szerezni. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Folytonos zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Az 1848-iki törvény azt mondja, hogy a házszabályokat a ház a maga jogkörében maga állapitja meg s azokat a házelnök szigoruan végrehajtatja. Tehát minden kétes esetben vagy a házszabályban lévő hézag esetében . . . *(Zajos felkiáltások a néppárton és a szélsőbaloldalon: Nincs hézag!)* Hiszen azt mondom, hogy nincs! — Hallgasson ide, akkor megérti, hogy mit mondok! *(Nagy zaj és nyugtalanság a néppárton és a szélsőbaloldalon. Rendre! kiáltások balfelől. Elnök csenget. Felkiáltások a néppárton és a szélsőbaloldalon: Azt hiszi, hogy kocsisokkal beszél! Az istállóban beszéljen igy!)*

Zboray Miklós: Micsoda hang ez? *(Nagy zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha hézag volna, épen azt mondtam, akkor helyén való volna a ház megkérdezése, de itt a 203. §. világos és az elnök urnak egyenesen előirja, hogy mit csináljon és hogy kitüzze az inditványt a következő ülés napirendjére. Hozzászólni a kérdéshez házszabályvita alakjában lehet. Hiszen Ugron Gábor képviselő ur is ezt cselekedte másfél órán keresztül. Nem is tettünk ellene kifogást, de a házszabályok határozottan parancsolólag elrendelik, hogy ez az inditvány a holnapi ülés végén egyszerü szavazással döntessék el. *(Folytonos zaj.)*

Barabás Béla: A házszabályok nem rendelik ezt. Ez házszabályellenes inditvány!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ugron Gábor képviselő ur figyelmeztetett engem arra, hogy olyan valaki, a ki hozzám nagyon közel állott és a kinek emléke bizonyára szent előttem, a házszabályok szigoritásától mindig visszariadt. Nekem erre csak egy válaszom van: Tisza Kálmán egész hosszu kormányzata alatt obstrukció egyetlen egyszer sem volt.

Uray Imre: Hát 1889-ben?

Gr. Tisza István miniszterelnök: 1889-ben volt nagyon heves küzdelem, de obstrukcióról abszolute szó sem volt. Azt a száz egynéhány szakaszt letárgyalta a ház egypár hónap alatt. Ez az időtartam tekintetében semmiféle abnormitást nem mutatott. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Én elismerem azt, hogy mindenkire nézve nehéz kényszerüség az, hogy eltérjen a magyar parlamentárizmusnak azon tradicziójától, melynél fogva a ház munkaképességének más garancziáit őseink és apáink nem keresték, *(Zaj balfelől.)*, mint az összes magyar pártok hazafias belátását. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Elismerem, hogy ez volna a kérdésnek legszebb megoldása, de ez a megoldás csak addig lehetséges, a mig annak érvényesitésében a ház minden tagja egyetért. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Most keserves tapasztalatok állanak előttünk, a melyek meg kell, hogy győzzék előbb-utóbb a nemzetet arról, hogy itt a ház munkaképességét biztositanunk kell még azon esetre is, ha az ellenzéknek kisebb-nagyobb része ennek utjába mesterséges akadályokat állitana *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*, és ha a t. képviselő ur Magyarország különleges viszonyaira utal, hát engedje meg nekem, hogy én is azt tegyem, én is arra figyelmeztessem és kérve-kérjem a képviselő urakat, hogy gondolják meg, hogy ezen különleges viszonyok között az első dolog, a mire szükség van, *(Egy hang balfelől: Az erőszak!)* az, hogy mi magyarok tartsuk becsületben a magyar alkotmányos intézményeket. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj balfelől. Elnök csenget.)* Azt hiszem, hogy egész közéleti működésem ennek a czélnak szolgálatában állott, tegyünk tehát róla, hogy magyar és idegen, a ki ebbe a házba bejön, azzal az érzéssel lépjen be ide, hogy itt meg kell saruit oldania, mert ez a hely, a hova belépett, szent. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj balfelől.)* Akkor szolgáljuk Magyarország érdekét, akkor csinálunk magyar nemzeti politikát, ha azt a kegyeletet, ha azt a tiszteletet, a mivel a magyar szabadság intézményei birtak a magyar nemzetben, avatatlan kezekkel ki nem tépjük a nemzet lelkéből. *(Hosszas, élénk helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől.)*

Digitized by Google

Rátkay László: Héderváruak is igy tapsoltak!

Uray Imre: Tapsolnak önök akárkinek! Csak legyen kinek! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engedje meg nekem a t. képviselő ur, teljes jogunk van felháborodással utasitani vissza két inszinuációját.

Az első az, hogy a képviselő uraknak obstrukcióját ennek a pártnak tagjai bátoritották volna. Adja gazdáját ennek a vádnak. Ha gazdáját adni nem tudja vagy nem akarja, akkor óvakodjék ilyen alaptalan, sulyos vádak, gyanusitások, rágalmak hangoztatásától. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Helyre! Zaj. Elnök csenget.)*

Másodszor azt mondja a t. képviselő ur, hogy azok a férfiak, a kiket ő Felsége a közelmultban meghallgatott, egymás ellen intrikáltak és hogy egy ilyen veremásási munkának köszönhetem azt, hogy e helyen állok. Engedelmet kérek, ezt is teljes felháborodással utasitom vissza. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Azok a férfiak, a kik karöltve igyekeztek azon, hogy egy kielégitő megoldást hozzanak a magyar nemzetnek, egymás iránt teljes lojalitással jártak el. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kielégitő?)*

Még egyszer ismétlem: teljes lojalitással egymás iránt szolgálták a közügyet, teljes nyiltsággal és legyen róla meggyőződve . . .

Ivánka Oszkár: Beleköptek a tálba! *(Ugy van! Derültség, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engem ez a közbeszólás nem lep meg, mert méltó a képviselő ur izléséhez *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Rendre!)* és mert tudom azt, hogy a képviselő ur soha, de soha egy intrikáktól óvakodó, becsületes politikus észjárását megérteni képes nem lesz. *(Helyeslés. Ugy van! jobbfelől. Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát Széll Kálmánt hogy buktatták meg? Elnök csenget.)*

Lovászy Márton: Széll Kálmán ellen ki intrikált?

Elnök: Lovászy képviselő urat kérem, legyen csendben. *(Zaj.)* Csendet kérek minden oldalon.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azok a férfiak, a kiknek alkalmuk volt ebben az ügyben ő Felsége előtt több izben megjelenni, azok vállvetve, kölcsönös bizalommal egymás iránt . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Horváth Gyula: Hunczut szemei vannak az elnöknek! A túloldalra nem lát! *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Horváth Gyula képviselő urat rendreutasitom.

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . azok vállvetve, kölcsönös bizalommal eltelve egymás iránt, becsületes, hazafias munkát végeztek és méltatlanság esik mindegyiken, ha azt teszik fel róluk, hogy egymás ellen intrikáltak, hogy az egymás elleni veremásás inditotta őket. És az eredmény, a mit hoztunk, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* igenis, az eredmény, a mit hoztunk, olyan, hogy azzal felemelt fővel léphetünk a nemzet elé. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: A Körber tegnapi beszéde itt van!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A Körber tegnapi beszédéről szivesen beszélek bármikor a képviselő urral. A Körber tegnapi beszéde a legnagyobb elégtétel a magyar álláspontnak. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: Hisz azt mondta, hogy a katonai oktatás német lesz. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engedjék meg . . .

Barabás Béla: Még kisül, hogy Körber jó barátunk!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Gondolják meg, hogy igazán rossz szolgálatot tesznek az ország érdekeinek, *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ezt már mondta!)* ha e tekintetben ily eljárást folytatnak.

Körber miniszterelnök ur tegnapi beszédében a leglényegesebb kijelentés ez: *(Halljuk! Halljuk!)*: »dass eine einseitige Aenderung dieser Gesetze praktisch nicht wirksam wird . . .« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mily jól tudnémetül!)*

Rosenberg Gyula: Meg sem érti!

Várady Károly: Jobban, mint Rosenberg!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . »wen sie nicht bei der Personal-Union landen soll«. Mit mond ez? Egyoldalu változása a kiegyezési törvénynek nem léphet hatályba, ha nem a perszonál-uniót valósitja meg, tehát hatályba léphet, ha a perszonál-uniót valósitja meg. Ez a legmesszebbmenő magyar közjogi álláspont.

Babó Mihály: Majd kifejti Körber, hogy nem ugy értette!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Legnagyobb készséggel ragadom meg az alkalmat, hogy kifejezzem örömömet a felett, hogy az osztrák kormány feje részéről ily kijelentés hangzott el. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Én ebben nem diadalt keresek és nem az osztrák miniszterelnök ur vereségét, egyszerüen csak örömömet fejezem ki *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és elismerésemet az osztrák miniszterelnök iránt, hogy az e téren felmerült nézeteltéréseket ily korrekt módon sikerült kiegyenliteni. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Kimondotta, hogy az osztrák kormány semmit sem enged! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Várady Károly: Örömét fejezi ki, hogy az előkelő idegen beszélt.

Digitized by Google

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem is hallottam, nem is értettem, a mit mondott. Tessék!

B. Kaas Ivor: Az osztrák miniszterelnök . . .

Elnök: Kaas Ivor képviselő urat kérem, hogy a maga idején szóljon! *(Nagy zaj.)*

Babó Mihály: A miniszterelnök maga kérdezte!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az osztrák miniszterelnök ur kijelenti azt is, a miben megint teljesen kongruens az én kijelentésem és minden, a kiegyezés alapján álló magyar államférfiunak régibb és mostani kijelentésével, hogy oly változtatások, a melyek közös intézményeket alapjukban támadnának meg, a két állam, a két törvényhozás egyetértő megállapodását igénylik. Ez csakugyan a dolog természetéből folyik, és a paritás gyakorlatát a közös intézményeknél soha kétségbe nem vontuk.

Orülök, hogy közbevetőleg alkalmam volt ezt konstatálni. De nem erről van szó.

Azok a reformok, a melyeket különösen a katonai reformok terén ő Felsége spontán elhatározásából a kormány hozhatott, *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azok a reformok igenis alkalmasak a közvélemény megnyugtatására, igenis sokat tettek már a közvélemény megnyugtatására *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és igenis, azt hiszem, hogy az ország közvéleménye ma már azt várja tőlünk, hogy ennek az áldatlan harcznak véget vessük. *(Igaz! Ugy van! Taps a jobboldalon.)*

És ha a t. képviselő ur azt mondja, hogy 35 évi tespedés áll mögöttünk, én azt állitom, hogy 35 évi kemény, eredményes munka áll mögöttünk, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* a melynek folyamán hibák történhettek, hézagok maradhattak, de nagyban és egészben a magyar nemzet becsületesen törekedett a nemzeti politika utján gazdasági, szellemi és erkölcsi tekintetben előrehaladni. Nőtt a magyar nemzet gazdasági ereje, nőtt erkölcsi tekintélye, nőtt politikai sulya. Most arról van szó, t. képviselő urak, hogy azt a tőkét, a melyet 35 év nehéz munkájában gyüjtöttünk, könnyelmü kézzel le ne romboljuk, *(Élénk helyeslés a jobboldalon)* hogy tovább vigyük a magyar nemzetet ezen az uton, a mi, higyjék meg nekem, nem nemzeti ambiczió kérdése, hanem létfeltétele a magyar nemzetnek. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon)* Mert a magyar nemzetnek históriai feladatai, históriai problémái vannak, a melyeket, ha nem akar, vagy nem tud megoldani, ugy felette napirendre térnek a világ eseményei és késő bánat, keserü szemrehányás lesz azok osztályrésze, a kik ma a békének, a zavartalan fejlődésnek áldott korszakát ilyen meddő, ilyen káros, ilyen, az alkotmányt romboló küzdelmekre használják fel. *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől és a középen.)*

Elnök: Gajáry Géza képviselő ur személyes kérdésben kért szót. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Lefujták, leintették!)*

Gajáry Géza: Átengedem a szót Bartha Miklós képviselő urnak.

Ivánka Oszkár: Személyes kérdésben kérek szót.

Elnök: Kérem, személyes kérdésben korábban jelentkeztek Gajáry Géza, báró Kaas Ivor, és Bartha Miklós.

Gajáry Géza: T. képviselőház! Mivel most értesülök az elnök ur kijelentéséből arról, hogy Bartha Miklós ur is kért felszólalásra személyes kérdésben engedélyt, ennélfogva én neki engedem át az elsőbbséget, magam részére fentartva természetesen a jogot arra, hogy, ha szükségét látnám, közvetlen utána szólhassak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rakovszky István: Közvetlen utána? azt nem lehet!

Gajáry Géza: Hát később.

Bartha Miklós: T. képviselőház! Ugy hiszem, hogy ebben a házban senki sincs abban a tévedésben, mintha én e pillanatban a Gajáry Géza képviselő ur engedélyéből beszélnék. *(Zaj jobbfelől.)* Jelentkeztem személyes kérdés czimén szólásra az elnöknél és a házszabályok engedelmével beszélek. *(Felkiáltások jobbfelől: Jól van!)* Mikor a miniszterelnök ur imént elhangzott beszédében a paktum-tárgyalásokra vonatkozólag tett megjegyzéseket, és a mennyiben a zajban egy-egy szavát, olykor egy-egy mondatának talán tizedrészét, olykor egy-egy szavának egynéhány betüjét ide meghallani lehetett, azt vettem ki, mintha a miniszterelnök ur a paktum kötelező voltát vonta volna bizonyos tekintetekben kétségbe. *(Felkiáltások balfelől: Ugy is van!)* Lehet, hogy tévedtem, a gyorsirói jegyzeteket nem néztem meg azután sem, de mivel azt a benyomást tette rám a felszólalás, a miniszterelnök urnak ezen fejtegetésére közbeszólólag azt jegyeztem meg: »de a paktum előnyeit zsebrerakták.«

Uray Imre: Ugy is van!

Bartha Miklós: T. képviselőház, a ki magyarul tud, az ebben az én kifejezésemben semminemü sértő czélzatot nem lát. Nem is volt az én részemről sértő czélzat, nem akartam én ezzel semmi egyebet mondani, mint hogy a kormány s a többség a paktumban biztositott politikai eredményeket magára nézve elfogadta, és a viharnak azon momentumaiban, a melyeket itt immár egypár óra óta látunk, hallunk, ez az én kijelentésem vagy megjegyzésem mindenesetre a legártatlanabb természetü megjegyzések közé tartozott. *(Zaj és ellenmondások jobbfelől.)*

Uray Imre: Ártatlan, de igaz.

Bartha Miklós: Sem személyt nem érintettem ezzel a megjegyzéssel, sem pártot nem sértettem, sem a kormányzásra vonatkozólag elitélő kritikát nem gyakoroltam.

Uray Imre: Tényleges igazság!

Digitized by Google

Bartha Miklós: Daczára ennek, a miniszterelnök ur még is azt válaszolta közbeszólásomra, hogy zsebekről jó lesz nem beszélni. Hogy mit értett ez alatt a miniszterelnök ur, én nem tudom, de épen azért, mivel nem tudom, *(Mozgás a jobboldalon.)* mivel nem értem, ennélfogva fel kell tennem, hogy valamely alattomos gyanusitás rejlik ebben a kijelentésben. *(Ugy van! a baloldalon.)* Én tehát azért valék bátor az igen t. ház figyelmét erre a pár perczre igénybe venni, hogy komolyan felszólitsam a miniszterelnök urat, adja ezen kijelentésének gazdáját, magyarázza ki magát, mondjon el mindent erre vonatkozólag. *(Mozgás a jobboldalon. Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Ehhez joga van! Becsületének ő az ura!

Bartha Miklós: Tessék a házat és az országot felvilágositani arról, hogy miért kényelmetlen reám nézve a zsebekről beszélni, mert ha ezt nem teszi a miniszterelnök ur, akkor ezen gyanusitó kijelentését nem tekinthetem egyébnek, mint gazdátlan és könnyelmü gyanusitásnak, mint alaptalan vádnak, a melyet egész mértékében visszautasitok. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Én ilyen természetü momentumokat sohasem szoktam a háznak vitáiba belekeverni. Hogy azon momentumban, midőn a képviselő urak velem szemben még csak a legelemibb foku méltányossággal sem viseltetnek és midőn — be fogják látni — igen nagyfoku türelempróbának voltam kitéve, a vita hevében ilyen kijelentést tettem, azt sajnálom és kérem meg nem történtnek tekinteni. *(Általános, élénk helyeslés.)*

Bartha Miklós: Én a miniszterelnök urnak azon mondására: »jó lesz a zsebekről nem szólani«, meglehetősen sértő czélzattal válaszoltam azt: én nem vagyok bukott bankdirektor. Ezt a helyzet magyarázza ki, hogy igy van. Ezek után én is sajnálom a válaszomat. *(Helyeslés.)*

Gajáry Géza *(Széláshoz feláll, később leül. Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Halljuk Gajáryt! Ismét lefujták!)*

Elnök: Most Kaas Ivor képviselő urat illeti a szó, nem lehet megbontani a feliratkozás sorrendjét.

B. Kaas Ivor: Midőn a miniszterelnök ur Körber osztrák miniszterelnök urral szemben multkor kijelentéseket tett, én is és az összes ellenzék kivétel nélkül helyeselte, nem gondoltunk arra, hogy neki olcsó diadalokat szerzünk. Ma ugyanő az osztrák miniszterelnökkel való teljes egyetértését dicsérő szavakkal és az én személyemre való vonatkozással emlitette fel.

Ezzel szemben én egyszerüen arra szoritkozom, — mert rövid akarok lenni — hogy abból a hivatkozott beszédből három mondatot felolvasok. *(Halljuk! Halljuk!)* Az első igy szól: »A hadsereg egy és egységes és az osztrák kormány azon semmit sem engedhet megváltoztatni.« *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* A második mondás igy szól: »Mindenesetre azonban feltehetem, hogy a tulajdoképeni katonai oktatás a vezényleti nyelven fog adatni. Igy állanak a dolgok.« *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* A harmadik igy szól: »Bizzanak, uraim, mindazon tényezőkben, melyek a hadsereg sorsát intézik. Semmi olyan nem fog történni, mely annak multjával ellentétben állana.« *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ha ez a miniszterelnök ur katonai programmja, ha ez az, a mit ő most előttünk velem szemben dicsőitett, akkor gratulálok hozzá a szabadelvü pártnak. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Bocsánatot kérek, én azt tartom, egészen felesleges dolog minden részletét kritika tárgyává tenni egy osztrák kormánynyilatkozatnak, a mely utóvégre is az osztrák felfogásokat, az osztrák közjogot fejezi ki, de azt hiszem, teljes joggal utalhattam rá, hogy a mi a dolog lényegét illeti, az osztrák kormánypadokról egy, a magyar közjognak teljesen megfelelő korrekt nyilatkozat hangzott el. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Ivánka képviselő urat illeti a szó.

Ivánka Oszkár: A miniszterelnök ur azt mondotta, hogy »Ivánka képviselő egy intrikától mentes politikus egyenes észjárását megérteni nem képes.« Természetes, hogy ennek következtében kénytelen vagyok személyes kérdésben felszólalni.

Nagyon messze vezetne, ha bizonyitásokba bocsátkoznám és túlmennék a személyes kérdés szoros keretén abban a tekintetben, hogy az igen t. miniszterelnök ur egyenességét, intrikától mentességét, vagyis inkább annak ellenkezőjét bizonyitanám.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezt nagyon bajos volna bizonyitani!

Ivánka Oszkár: Nagyon könnyü volna. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Nem kellene mást tennem, mint egyszerüen kikeresni az igen t. miniszterelnök ur beszédeit, a melyeket közgazdasági kérdésekben elmondott, a hol a legkontroverzebb álláspontváltoztatásoknak és állásfoglalásoknak . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én?

Ivánka Oszkár: . . . egész sorozata van.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt már nem lehet bizonyitani.

Ivánka Oszkár: Az egyenesség, őszinteség, következetesség, ezek nagyon közel rokonságban álló tulajdonságok, nagyon nehéz őket egymástól elválasztani. Nem kellene talán mást sem tennem, mint hivatkoznom arra, hogy legutóbb is épen a katonai programm kérdésében, a mit, midőn ő emlitésbe hozott, én közbeszóltam, ő ezen kérdés ellen irásban, szóval, ismételten a legexponáltabb módon küzdött és mi volt a vége? A 9-es bizottság programmját elrontott formában — hogy azt más ne hozhassa — magáévá tette és teljes háttérbe szoritásával

Digitized by Google

azoknak az elemeknek, a melyek egész életükben ezért a programmért küzdöttek, vállalta el ezen programmnak rossz kiadásban, szerintem legalább megbizhatatlan kezekbe letéve, a megvalósitását. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Es mindezekre nem hivatkozom. Azt hiszem, elég, hacsak egyre hivatkozom, arra, hogy az egész ház tudja, hogy miképen bukott meg Széll Kálmán. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Élénk ellenmondások a jobboldalon. Felkiáltások a baloldalon: Széll Kálmán maga mondta! Zaj. Felkiáltások jobbfelől: Az obstrukczió buktatta meg!)* Miután az egész ház tud arról és az én csekélységem már valamennyire ismeretes épen a tekintetben, hogy sem intrikus nem vagyok, sem egyéniségemre nem mondható, hogy az nem egyenes, felesleges erről tovább beszélni. De minthogy a t. miniszterelnök ur személye szintén ismeretes a közvélemény előtt, épen azért — ismétlem — felesleges erről a dologról beszélni és én mindenkinek a saját megitélésére bizom, hogy bona fide alkossa meg magának a véleményét az iránt, hogy ki intrikusabb és ki kevésbbé egyenes kettőnk közül. *(Helyeslés.a szélsőbaloldalon és a középen.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Engedelmet kérek, addig, a mig valaki bármi tényemmel be nem bizonyitja azt, hogy én akárminő, a legmesszebbmenő politikai becsületesség, lojalitás, vagy elvhűség ellen vétettem... *(Nagy zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)* igenis ezt tessék bebizonyitani, mert az én közéleti működésem itt van, mint nyitott könyv, *(Ugy van! jobbfelől.)* a melyre felemelt fővel mutathatok rá, mert nehéz küzdelmek között és nem törődve azzal, hogy sárral dobáltak meg, hosszu időn keresztül küzdöttem ki és érdemeltem ki magamnak azt a jogczimet, hogy erkölcsi súlylyal birjon minden szó, a mit mondok, azzal a teljes erkölcsi súlylyal, a mivel egy becsületes ember, *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* egy becsületes politikus szava birhat . . . mondom: mindaddig, a mig bárki bizonyitékokkal elő nem állhat e tekintetben, a levegőnek üres szólamokkal való mozgásbahozatalánál egyébnek ezeket a vádakat, a miket felém vetnek, nem tekinthetem. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Gajáry Géza képviselő ur kiván személyes kérdésben szólani.

Gajáry Géza: T. képviselőház! Személyes kérdésben kérek szót. *(Mozgás balfelől).* Értesültem arról, hogy a ház mélyen t. elnöke Bartha Miklós képviselő urral szemben használt két kifejezésemért rendreutasitott. Teljes tisztelettel hajlok meg ezen elnöki rendreutasitás előtt, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csak hajolj! Ugy sem tudsz egyebet!)* és sajnálom, hogy ezt a kifejezést itt a házban használtam. *(Helyeslés.)* Bartha Miklós képviselő ur iménti nyilatkozata után pedig nem látom szükségét annak, hogy ezekre vonatkozólag a házban bárminő kijelentéseket tegyek. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! A mi a házszabályokban benne nincsen, azt azokba belemagyarázni nem helyes és nem szabad. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A házszabályokban egy szóval sincs említés téve arról, hogy lehetséges lenne ugyanazon napon két ülést tartani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől. Elnök csenget. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék egyformán rendet tartani minden oldalon.)*

Elnök: Kérem, én egyformán járok el a képviselő urakkal szemben minden oldalon.

Pap Zoltán: Látjuk, hogy milyen egyformasággal. *(Folytonos zaj! Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! Hogyha egyszer azt az elvet fogadjuk el, hogy két ülést lehet tartani egy napon, akkor nincs kizárva az, hogy tarthatunk három, négy, öt ülést is, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldan.)* és ezzel az üléseket permanenssé tehetjük, a mely esetben teljesen lehetetlen lenne az ellenzéknek ellenőrző kötelességét teljesiteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bátor vagyok a t. házat Magyarországnak sajátszerü helyzetére emlékeztetni, a melyet Lord Brougham, a hires angol kanczellár unfortunate union-nak nevezett és a lehető legszerencsétlenebbnek mondott az államok helyzetei között. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyarországnak uralkodója egy másik államnak is uralkodója és ez a másik állam minden erejét latba vetheti Magyarország jogos igényeinek elnyomására *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Barabás Béla: Különösen, ha szolgálatába szegődik a többség! *(Zaj.)*

Kossuth Ferencz: Ilyen helyzetben a magyar nemzetnek más védelme nincs, mint törvényei, jogai és elsősorban azok a jogok, a melyek az ország képviselőházát illetik és a mely jogokkal élve a kisebbség képes lábraállni és megvédelmezni a nemzet jogait még az uralkodói akarat, az idegen beavatkozás ellen is. *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

És minthogy erre a térre léptem, röviden visszautasitom azt, a mit a t. miniszterelnök ur az itt hónapok óta folyó küzdelemről mondott. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Lehet és van is véleményeltérés a felett, hogy ennek a küzdelemnek most már lehet-e eredménye, igen vagy nem, de a felett nem lehet véleményeltérés, hogy ez a küzdelem a hazának egyik szent jogáért folyik. *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A percznyi kényelemért ne adjuk fel a nemzeti ellenállás utolsó fegyverét. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ne áldozzuk fel azt, a mire még nagy szükségünk lehet, mikor ugyis azt látjuk, hogy a szomszéd állam miniszterelnöke folytonosan felesel az igen t. miniszterelnök urral és jogot vindikál magának arra, hogy a mi ügyeinkbe beleszóljon. Tegnapi be-

Digitized by Google

széde is tele volt a legképtelenebb állitásokkal. Ezeket különben b. Kaas Ivor t. képviselőtársam felolvasta már.

Szatmári Mór: Megczáfolja a miniszterelnököt! *(Zaj.)*

Kossuth Ferencz: Mikor azt látjuk, hogy ilyen irányzat uralkodik Ausztriában, abban az Ausztriában, a melynek császárja a magyar király is, akkor a legféltékenyebben vigyáznunk kell a mi jogainkra és azokat a percznyi kényelemért saját kezeinkkel nem szabad csorbitanunk. *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Zboray képviselő ur a házszabályokhoz kér szót.

Zboray Miklós: Engedje meg a t. ház, hogy a tervbe vett inditványt két szempontból vegyem birálat alá. Az egyik magukon a házszabályokon alapszik, a másik szempont pedig alapszik azon, hogy ezen inditvány megvalósitása az alkotmányjogba ütköző cselekmény lenne.

A 203. §. három bekezdésből áll. Az első bekezdés azt mondja, hogy a tárgyalásra szánt időt időről-időre a ház állapitja meg; a második, hogy ez az ülés végén vita nélkül, egyszerü szavazással döntendő el; a harmadik pedig vonatkozik az első szakaszra és egy cogitatorius intézkedéssel körülirja, hogy t. i., ha az inditvány az ülés idejének meghosszabbitását czélozza, az csak egyórai időre terjedhet, bizonyos esetekben van helye és nem ismételhető. Az első bekezdésnek azt a kifejezését, hogy a napirend tárgyalására szánt időt a ház állapitja meg, értelmezhetjük ugy is, hogy tehető egy inditvány arra vonntkozólag, hogy a ház nem 10-től 2-ig vagy 3-ig, hanem kilencztől egyig vagy délután négytől nem tudom meddig terjeszsze ki üléseit; de semmi körülmények közt sem értelmezhető ugy, hogy a napirend, a mi egynapi tárgyalásra szánt időt jelent, kiterjeszthető a rendes, megszokott időn túl négy vagy öt órával vagy akár többel is. Miért van ez kizárva, t. ház? Azért, mert midőn a paktum alkalmával a házszabályok revizió alá vétettek, fel sem merült az a kérdés, hogy a napirend ideje másképen állapittassék meg, mint a hogy a gyakorlatba átment és a mint az a gyakorlat szerint tiztől kettőig tart. Hozzátétetett azután ehhez a szakaszhoz a házszabályok reviziója alkalmával, hogy egy órával kiterjeszthető, azon világos kikötéssel, hogy ez nem ismételhető, vagyis, hogy a tényleges napirend egy órán túl meg nem hosszabbitható. Azon »nem ismételhető« kifejezés, ha kétely volna, magyarázatát adja annak, hogy többre nem is gondolhattak az alkotók, nem is lebeghetett több és más a szemük előtt, mert akkor az »ismételhető« kifejezés nem volna benn a törvényszakaszban. Azt nem lehet felhozni, a mit a miniszterelnök ur felhozott, vagy a mit beszédében az elnök ur előadott, hogy nincsen intézkedés, mert egy tényleges gyakorlattal állunk szemben, egy tényleges bevett szokással és tudattal, hogy tiztől kettőig tartatnak az ülések és egy órával meghosszabbithatók, de többel semmi körülmények között nem. Most pediglen csinálunk egy napirendet, a mely egy kétórai, hogy ugy mondjam, evésre szánt időt leszámitva, napi permanens ülést jelent.

Ezzel a módszerrel, ezzel a rendszerrel keresztül lehet vinni azt, hogy permanens ülések hozassanak be, mondjuk félórai, negyedórai, egy órai vagy kisebb-nagyobb megszakitásokkal. Ez pediglen képtelenség. Képtelenség pedig azért, mert nincsen a világnak az a tanácskozó testülete, a hol a permanens ülésben tanácskozni lehetne, mert az kifárasztja az elméket és lehetetlenné teszi azt, hogy a kötelességüket pontosan teljesitő tagok ott részt vehessenek, figyeljenek és tanácskozzanak. Maga a házszabályok 203. §-ának utolsó bekezdése evidensen bizonyitja azt, hogy ezt a rendet meghonositani nem lehet azért, mert házszabályba ütközik. Hellebronth Géza t. képviselőtársam beterjesztett annak idején, midőn az elnökválság beállott, egy határozati javaslatot és a ház azt egyhangulag elfogadta. Ebben a határozati javaslatban az állott, hogy az elnöki teendők gróf Apponyi Albert volt elnökünk szellemében fognak vitetni és a házszabályok oly szellemben fognak kezeltetni, a minőben ő kezelte. Már magában véve az által, hogy mikor gróf Apponyi Albert ur, a volt elnök, köztudomás szerint a házszabályok megsértését látja, a mostani t. elnök ur előáll és beterjeszti ezt az inditványt, ellenkezésbe jön azzal, a mit a ház elhatározott és ellenkezésbe jön azzal, a mit akkor fogadott meg, midőn az elnöki diszes tisztet elvállalta. *(Felkiáltások a baloldalon: Nem való oda!)*

Ezen inditvány érdekében a mai ülésen az elnök ur még azt is megtette, hogy mellette egy formális beszédet tartott. A házszabályok 253. §-a világosan megmondja, hogy nem lehet ott mintegy kortesbeszédet tartani, hanem ha az elnök beszélni akar és nézetét óhajtja nyilvánitani, azt itt e padokban mondja el.

Kubik Béla: Nem is lehet vele polemizálni!

Zboray Miklós: Ha ugy véli az elnök ur, hogy ez azon fogadalom beváltása, a melyet a háznak tett, ez lehet saját nézete, de szerintünk ez olyan, mint a hamis bor. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A másik szempont az, hogy alkotmányunknak, parlamentárizmusunknak egy lényeges alkateleme, hogy a házszabályok a maguk érintetlenségükben fentartassanak. *(Ugy van! a baloldalon.)* Kossuth Ferencz képviselőtársunk már rámutatott arra, hogy az alkotmánynak utolsó védbástyája ez, a melyet meg kell óvnunk. *(Ugy van! a baloldalon.)* Én eddig ugy láttam és ugy tapasztaltam, hogy nem akadt magyar ember, a ki hozzá mert volna nyulni a házszabályoknak ezen liberális szellemü intézkedéseihez, mert szemei előtt lebegett és szivében élt hallgatagon az a tudat, hogy jöhetnek idők, a midőn a mi alkotmányunkat ezen ház-

Digitized by Google

szabályok alapján leszünk csak képesek megvédeni vagy fentartani. *(Ugy van! a baloldalon.)* Nem mondom ezt a mostani többségre, de ne feledje a túloldal, hogy jöhet egy haszonlesö többség, egy korrumpált, egy panamista többség, jöhet olyan többség, a mely meg van vesztegetve, jöhet olyan többség, a mely meg van fizetve, jöhet olyan többség, a melyet hatalmi érdekek tartanak össze, jöhet olyan többség, a melynek konczot adnak különféle állásokban a bankokban, hogy a többségnek szolgálatára odaadja magát, jöhet olyan többség, a mely Ausztria intését, az osztrák miniszterelnök szavait helyesli, mindenben aláirja, elfogadja — mondom: nem erre a többségre értem — *(Derültség balfelöl.)* de ha jöhet ilyen többség, hova fog sülyedni a magyar szabadság, a magyar alkotmány és függetlenség, ha a magyar parlamentárizmus alapjában megrendült? Ha ma preczedenst szolgáltatunk arra, hogy többséggel ezt keresztülvigyék, akkor odajutunk, hogy holnap azt fogják inditványozni, hogy eleget beszéltünk már, zárjuk be a vitát és döntsön a szavazás. *(Ugy van! a baloldalon.)* Mert mi más ez, t. képviselőház? Mi az önök czélja? Az, hogy megfojtsák azokat, a kik szólni akarnak, megfojtsák azokat, a kik védeni akarják a magyar vezény- és szolgálati nyelv jogát, hogy megakadályozzák azt a küzdést, a mely arra irányul, hogy kierőszakolja önöktől, állitólag magyaroktól azt, a mit minden magyarnak érezni és követelni kell. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Én sulyos sérelmet látok ebben, mert ha jelenleg eltipornak bennünket és bekövetkezik az, hogy a magyar vezény- és szolgálati nyelv joga nem érvényesül, miután ez nem uj küzdelem, hanem több mint százéves harcz, akkor mi is arra a sorsra jutunk, a melyre őseink jutottak. De ha szent ez a hely, — a mint a t. miniszterelnök ur mondta — akkor ne közeledjünk hozzá olyan kézzel, a mely felgyujtja ezt a házat, ne közeledjünk ugy, mint Horostrates, és ha csakugyan szent ez a hely, a hova ő csak saruit levetve lép be, akkor ne tegyenek ugy, hogy a házszabályok ilyen értelmezésével, nemcsak a saruit vetik le, hanem a ruhát is lerántják azok testéről, akik az alkotmány védelmében kitartanak. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Ez az én nézetem, t. ház, és annak a felháborodásnak, annak a hazafias elkeseredésnek, melyet érzünk a felett, hogy önök ilyenre vállalkoztak, hogy önök ilyent akarnak kierőszakolni, csak egy Hugó Viktor által megörökitett hős egyik szavával tudnék kifejezést adni, ezt azonban nem ismétlem a ház iránti tiszteletből, csak annyit jegyzek meg, hogy mi is azt mondjuk, a mit Cambronne mondott. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsöbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Elnök ur, nem vagyunk negyvenen!

Elnök: A ház tanácskozásképessége kétségbe vonatván, megbizom Dedovics György és Rátkay László jegyző urakat, méltóztassanak összeszámlálni a ház jelenlévő tagjait.

Rakovszky István: Én arra kérem a t. elnök urat, hogy, tekintettel azon óriási hőségre, a mely most a teremben van, szorosan vett öt percz szünetet adni méltóztassék.

Elnök: Szünet ugyan már volt... *(Felkiáltások a szélsöbaloldalon: Az nem volt szünet!)* hanem azért, méltányolva a képviselő ur kérését, az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A tanácskozást folytatjuk. Az ülést ujból megnyitom. A házszabályokhoz szót kért Rakovszky István képviselő ur.

Rakovszky István: T. ház! Beigazolódtak mindazok a balsejtelmek, a melyeknek az ellenzék és az én csekélységem is kifejezést adott akkor, mikor gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam távozott az elnöki székből; de midőn mi ezen aggályainknak kifejezést adtunk, nem hittük, hogy a balsors ily gyorsan lovagol. *(Ugy van! a bal- és a szélsöbaloldalon.)*

Szomoru kényszerüségről beszél a t. miniszterelnök ur, a mely őt arra késztette, hogy ezen inditványnak elfogadását a szabadelvü pártnak tanácsolja. Én tovább megyek. Nagyon szomoru helyzetben lehet az a kormány, a mely ily szomoru kényszerüséget kell, hogy igénybevegyen, hogy kinos vergődéséből valahogy kiszabaduljon. *(Ugy van! a bal- és a szélsöbaloldalon.)* Én ebben nem látok egyebet, hiszen van nekem is szemem a parlamenti szituácziókra, mint a végnek kezdetét a kormányra nézve, a haláltusa vonaglását. *(Ugy van! a bal- és a szélsöbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur azt mondta, midőn zajongás által akartuk az ő szavait itt elnémitani, hogy ez lovagiatlan. Igaza van. De ép oly lovagiatlan, nem egyenes, nem megengedett fegyverekkel megtörni akarni egy jogos és törvényes ellenállást. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsöbaloldalon.)* Csodálom a t. miniszterelnök urat, hogy ha már elkészült erre, nem keresett okoskodásainak tárából erősebb indokokat és fegyvereket elő, mint azt, midőn azt mondta, hogy számtalan ilyen preczedens volt. Először is tagadom, t. miniszterelnök ur, hogy a közel multban egyetlen egy ilyen preczedens lett volna. Ha volt preczedens, ugy, a hogy én tudom, az körülbelül 13 év előtt volt. Akkor sem képezett preczedenst, mert nemine contradicente határozták ezt el; erre akár a mai napon is jogunk van, joga van a háznak a házszabályok bizonyos intézkedéseinek felfüggesztéséhez; de ha egyetlenegy ember a képviselők közül felszólal az ellen, akkor már

Digitized by Google

nem lehet ezen egyetlenegy emberen keresztül gázolni. Még kevésbbé teheti ezt akkor, midőn az egész ellenzék, mint egy ember, sőt mint örömmel hallottam, a szabadelvü pártnak számos tagja is ez ellen állást foglal. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De csodálom a ház igen t. elnökét is. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Azért tették oda!)* A ház t. elnöke beszédében elismerte, hogy erről az inditványról a házszabályok nem is intézkednek, ennélfogva, hogyha igaz az, a mit a t. elnök ur mondott, — és az igaz — akkor ezzel az inditvánnyal nem lehet a házszabályok 203. §-a szerint elbánni. Én meggyőződtem — voltam olyan elővigyázatos — a gyorsirói jegyzetekből, hogy a t. elnök ur elismerte azt, hogy erről a házszabályok nem intézkednek.

Elnök: Miről?

Rakovszky István: A parallel ülésekről méltóztatott ezt mondani, t. elnök ur, és emlékezőtehetségének segitségére jövök és megmondom, hogy ez alkalommal a nagy zajban nem is fejezhette be okoskodását. Ha tehát áll az elnök ur ez okoskodása, akkor ezzel az inditvánnyal nem lehet máskép eljárni, mint a hogy Ugron Gábor t. képviselőtársam mondotta. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A t. elnök ur azt mondotta, hogy a házszabályok szigoritását intendálták azok a változások, a melyek a paktum alkalmával történtek. Engedje meg a t. elnök ur, hogy én ezt csak némi kautélákkal fogadjam el. Magam is részese voltam a paktumkötésnek. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Itt vannak jegyzeteim, a melyeket az ülésekben, a mikor markánsabb dolog történt, irtam; itt vannak a kormány és az ellenzék közt történt üzenetváltások, itt vannak a békemegállapodások, és ezek mind ennek ellenkezőjét igazolják.

Mielőtt erre rátérnék, ki kell fejtenem, mi is feladata a házszabályoknak. A házszabályoknak feladata először is a tanácskozási rendnek fentartása, másodszor a szólásszabadság és a kisebbség védelme a többséggel szemben. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez a kettő a vezércsillag, a mely szerint el kell igazodnia az elnöknek a házszabályok kezelésében.

A szólásszabadságot kétféleképen lehet elnyomni, és ez szolgáljon egyszersmind feleletül a miniszterelnök ur egy elmés megjegyzésére. Az egyik az erőszakkal való elfojtás, az egyenesebb, nyiltabb, brutálisabb; a másik finomabb, álnokabb, ravaszabb: a kifárasztás módszere, a melyre a báró Podmaniczky Frigyes által beterjesztett inditvány céloz. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Mind a kettő — és hivatkozom t. képviselőtársamra, gróf Apponyi Albertre, a ki szintén részese volt a paktumszerződés megkötésének, — mind e két dolog a paktumot megkötő ellenzéktől, valamint a paktumot megkötő kormányelnöktől, Széll Kálmántól távol állott.

Zboray Miklós: Hol van Széll Kálmán? Majd előveszszük! *(Derültség.)*

Rakovszky István: Ennek beigazolására legyen szabad a paktum-tárgyalásokra vonatkozó némely dolgokat felolvasni. A paktum-tárgyalásoknál, a mennyiben házszabályok módositására vonatkoznak, két irányelv érvényesült. Egyik volt, és ez volt az ellenzék áldozata, a melyet a paktum megkötésekor hozott, hogy a napirendjavaslatot ne lehessen obstruálni, a jegyzőkönyv hitelesitését ne lehessen obstruálni, azaz hogy ne történhessék az az anomália, hogy szerdán a fölött tanácskoztunk, mily napirend legyen a mult hétfőn. Ez volt az egyik irányelv. A másik irányelv volt, hogy az ellenzék akczió-szabadsága, szólásszabadsága egész integritásában megmarad.

T. képviselőház! Ez paktumszerü megállapodás. A mikor a t. kormánypárt magáévá tette azt, hogy e két fegyvert az ellenzék kezéből átvette, a melyek az ellenzék kezében igen erősek voltak, hogy a napirendet és a jegyzőkönyvet ne lehessen obstruálni: egyszersmind kezességet vállalt arra, hogy e házszabályok ugy kezeltetnek majd, mint eddig, szavatosságot vállalt, hogy az ellenzék, a kisebbség védelmét a legkisebb mértékben sem fogja megcsonkitani és ha ezzel ellenkezőt tesznek, az nem egyéb, mint paktumszegés, az adott szó megtörése. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Barabás Béla: Lovagiasság!

Rakovszky István: Ez a politikai hitel semmibe sem vevése, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mely nem eredményez egyebet, mint a harczot a kiméletlenségig, a harczot a végletekig.

T. képviselőház! Hogy ez valóban igy volt, hivatkozom az ellenzék harmadik válaszára, a mely január 26-án adatott át a kormánynak. *(Olvassa)*: »Jegyzőkönyv, felvétetett 1899. január 26-án. Jelen vannak: Kossuth Ferencz elnök, Tóth János jegyző, gróf Apponyi Albert, Horánszky Nándor, Szentiványi Árpád, Polónyi Géza, Bartha Miklós, Győry Elek, Kiss Albert, Hentaller Lajos, Rakovszky István, Molnár János. Határozat: A jelenlegi kormány elmenetelének esetére az ellenzék készséggel ajánlja fel közreműködését a parlamenti tárgyalás rendes mederbe terelésére és kijelenti, hogy rendkivüli parlamenti eszközökkel nem fogja meggátolni, hogy a képviselőház elintézze: I. a Bánffy-kormány alatt: 1. az elnökválasztást, 2. az ujoncztörvényjavaslatokat, 3. az Ausztriával kötendő gazdasági provizóriumot egy évre, mely törvényjavaslatnak közjogilag helyes és törvényes szövegezését a kormánytól elvárja, 4. a Horvát-Szlavon-Dalmátországgal kötendő provizóriumot; II. az uj kormány alatt: az indemnityt, a kuriai biráskodást, a házszabálymódositást, a melynek mértéke az ellenzék álláspontja szerint

Digitized by Google

attól függ, mily mérvben biztosittatnak és adandnak meg a közélet szanálására nézve kifejezett kivánalmak — de a módositás a szólásszabadságot nem érintheti. *(Zaj jobbfelől. Felkiáltások: Ez sem érinti!)*

Barabás Béla: Ez az egyéni szabadságot is érinti, nemcsak a szólásszabadságot!

Ivánka Oszkár: Nem sérti, hiszen beszélni lehet éjszaka is!

Rakovszky István: Január 27-én boldogult Horánszky Nándor egy elaborátumot adott be az ellenzéknek, a hol a feltételek ki voltak fejtve és a legelső pont volt valamennyi kérdésben a junktim. *(Olvassa)*: »6. A házszabályok a kuriai biráskodásról szóló törvényjavaslat elfogadása után a szólásszabadság korlátozása nélkül kiigazithatók.« Tehát ezáltal is beigazolható az, hogy az ellenzék akkor mindig azon az állásponton állott, hogy a szólásszabadságot korlátozni a házszabályok reviziójánál nem szabad.

De, t. képviselőház, itt vannak azon tárgyalások, melyek már Széll Kálmán bevonása után történtek. Itt a 6. pont a következőket mondja *(olvassa)*: »A házszabályok módositására nézve kijelentjük, hogy a közölt módositásokhoz nem járulhatunk, készségünket jelentjük azonban arra, hogy a curiai biráskodásra vonatkozó törvényjavaslat letárgyalása után a házszabályoknak némely rendelkezéseit revizió alá vegyük oly czélból, hogy annak kirivó hiányai és a sikeres tárgyalásokat hátráltató túlzásai, mindazonáltal a szólásszabadság korlátozása nélkül, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* pótoltassanak, illetve kiigazittassanak.« T. képviselőház! Negyedik válaszában február 2-án visszautasitja az ellenzék a Bánffy-kormány válaszát, és a 4. pontban a következőket mondja *(olvassa)*: »4. Az utóbbiak fejében követeli a házszabályok nagymérvü megszigoritását.« Ezt követelte Bánffy miniszterelnök és ezeket az ellenzék akkor mind visszautasitotta.

Ugyanezt bizonyitom a kormány hatodik izenetével, a mely február 14-én történt és a melyet Szilágyi Dezső közölt az ellenzékkel: »A curiai biráskodásról szóló javaslat és a házszabályok módositásának ügye a vegyes albizottságban sajnosan nem nyert elintézést, de bár a kormány a bizottságban kifejezésre juttatott álláspontját teljes mérvben indokoltnak véli, az ellenzék bizalmi férfiaitól netán eredő bármely ujabb propozicziót fontolóra venni óhajt.« Ez arra vonatkozott, mert február 8-án a kormány sürgeti az ellenzéket, hogy terjeszsze elő a házszabályok módositására és a curiai biráskodásra vonatkozó javaslatot. A kormány nagy súlyt fektet arra, hogy az alkudozások, tárgyalások siettessenek és lehetőleg a képviselőház elnapolásának idejében befejezést nyerjenek.

T. képviselőház! Meg kell magyaráznom azt, hogy micsoda albizottság volt az, mert nagyon jellemző a szólásszabadság szempontjából az, hogy mire voltak ezek az urak felhatalmazva és kivel tárgyaltak.

Az én emlékezetem szerint ki voltak küldve boldogult Horánszky Nándor t. képviselő ur, Tóth János képviselő és, ha jól emlékszem, Győry Elek. Ez volt az első. A kormánypártról b. Fejérváry Géza és a jelenlegi t. miniszterelnök ur. Akkor, mikor ez a tárgyalás folyt, volt ott egy szakasz, a mely a szólásszabadságot és a képviselők egyéni szabadságát nagyon érintette, az az u. n. Hausknecht-paragrafus volt. Ez, a hogy én emlékszem, a legutolsó szakasz volt azon módositások sorában, a melyeket a kormány követelt a házszabályokon és midőn a nevezett urak találkoztak, akkor gróf Tisza István t. miniszterelnök ur azt mondotta volt boldogult Horánszky Nándornak: ne is kezdjük a tárgyalásokat, csakis az utolsó szakasznál; vagy elfogadtatik ezen utolsó szakasz, ugy, a hogy van, akkor beszélhetünk a többiről, vagy nem fogadtatik el ezen utolsó szakasz, akkor a többiből sem lesz semmi. Akkor — nagyon jól emlékszem rá, Horánszky Nándor elbeszélte nekem — azt mondta volt a t. miniszterelnök urnak: akkor mi már kibeszéltünk; és nem tárgyaltak tovább.

Azután Széll Kálmán vette kezébe ezt a dolgot, ki lett küldve egy albizottság, a mely megszövegezte mindazokat a változtatásokat, a melyek a békemegállapodásoknak is tárgyát képezik a harmadik pontban, a házszabaly módositását *c)* alatt mellékelt szövegezésben, vagyis azon szövegezésben, a mely helyet foglalt a házszabályokban.

Akkor, mikor e felett tárgyaltunk, a 203. §-ról volt szó, és a 203. §. eredetileg ekként szólott: »Ha az ily inditvány az ülés idejének meghosszabbitását czélozza, a meghosszabbitás egy órai időnél többre nem terjedhet, csak egyes törvényjavaslat vagy a költségvetés tárgyalásának tartamára határozható el.« Akkor az ellenzék részéről az a figyelmeztetés tétetett az akkori deszignált miniszterelnök urnak, hisz akkor ezt az órát többször lehet megismételni és akkor — hivatkozom azokra, a kik ott ültek velem, — Széll Kálmán meg akarta nyugtatni az ellenzéket ezekkel a szavakkal: »hisz én bánni akarok az ellenzékkel, de nem akarok elbánni«; és az ő szövegezése volt az, hogy: »s azon törvényjavaslat, illetőleg költségvetés tárgyalásának tartama alatt, a melyre nézve elhatároztatott, nem ismételhető.« *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Vitatkozni sem lehet e felett!

B. Kaas Ivor: Ez bizonyitás!

Rakovszky István: Nem fogadhatom el tehát azt, hogy ezen paktum konszummáltatott. Kérem, ez nem tételes törvényeknek dolga, hanem a politikai tisztesség, a kölcsönös bizalom kérdése, *(Zajos helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azon viszonynak helyes kezelése, a mely a legélénkebb tusák közepett is kormány és ellenzék

Digitized by Google

között kell, hogy fennálljon. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ha nem lehet bizni máról-holnapra egy hatalmon lévő pártban, a mely évtizedek óta tartja a hatalmat a kezében, akkor megszünik minden érintkezés, megszünik minden bizalom és akkor az ellenzéknek nem marad más hátra, mint harczolni a végletekig és megvédeni az alkotmány bástyáit ugy, a hogy tudja. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Mert nincsen biztositékunk, t. miniszterelnök ur, hogy ön — és itt mentenem kell a t. miniszterelnök urat — elragadtatva azon szolgalelkűségtől, a melyet azok tanusitanak, a kik a háta mögött állanak, a mig a hatalmon van és biztatják, hogy csak menjen tovább azon a lejtőn, a melyre talán rá nem lépne, hogyha saját ereje, saját meggyőződése szerint és a saját talpán állva intézné a dolgokat: *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy ön nem fog ezen az uton tovább menni.

B. Kaas Ivor: Épen ugy, mint Bánffynál!

Rakovszky István: Az ellenzék adott, de az ellenzék nem kapott semmit ebből a harczból, csak biztositani akarta azt, a minek a birtokában volt, de ezt az inventáriumot kisebbiteni, megnyirbálni, csorbitani, szükebb keretekre szoritani, hacsak öngyilkosságot az ellenzék elkövetni nem akar, megengednie nem lehet. *(Élénk helyeslés és taps a néppárton és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem is engedjük!)*

De, t. képviselőház, én a t. elnök urhoz fordulok. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Falra borsó!)*

Pap Zoltán: Marsrutája van neki! *(Zaj.)*

Elnök: Pap Zoltán képviselő urat rendreu tasitom!

Zboray Miklós: Ez a folytonos rendreutasitás már kezd unalmassá lenni.

Rakovszky István: Azt mondtam, t. elnök ur, hogy ahhoz a fordulóponthoz értünk, a melyet én jeleztem akkor, a mikor bucsut vettem gróf Apponyi Alberttól leköszönő levelének bemutatása alkalmával. Ahhoz a ponthoz, a hol az alkotmánynak a biztositéka az elnök urnak a kezébe van letéve. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De nem jó kezekbe!)* A t. miniszterelnök ur nem tudja énnekem megmagyarázni és nem tudja nekem kimutatni, hogy ez az inditvány a házszabályok 203. §-ának második bekezdése alá tartozik. Ha pedig tovább megyek okoskodásomban a vitatkozás megkönnyitése kedvéért, feltéve, de meg nem engedve, hogy ez kétes lenne, a mit szintén tagadok, hát akkor, t. elnök ur, a mikor a szólásszabadságról volna szó, a mikor az alkotmánynak egy biztositékáról volna szó, én meg nem engedhetném, hogy ez a házszabály megszoritó értelemben magyaráztassék. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon és a népparton.)* A t. elnök ur szép szavakat mondott akkor, a mikor az elnöki széket elfoglalta. *(Felkiáltások a néppárton és a szélsőbaloldalon: Csak frázis volt!)* Én akkor el voltam ragadtatva és közbeszóltam: De ugy is legyen! Hát a t. elnök ur a háznak egy határozata következtében foglalta el akkor helyét és hogy mily értelemben vitessenek a házszabályok, arra egyhangulag hoztunk határozatot és ez a határozat akként szól, hogy ugyanabban a szellemben, ugyanabban a törvénytiszteletben, ugyanazzal a meleg érzéssel az alkotmány és a közszabadságok iránt kezeltessenek azok, mint kezelte azokat gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

Holló Lajos: Ez sem köti őket, csak öt napig volt kötelező!

Rakovszky István: Hogy ha a t. miniszterelnök ur ellenkező nézetben van, én ezt annak a rovására irom, hogy a t. miniszterelnök ur egy többségnek a vezére és Isten mentse meg őt barátaitól, — azt láttuk ma — ellenségeitől majd magamagát fogja megvédeni. És ennek oka az, hogy a többségnek ily nézetei vannak, miszerint odaragadtatja el magát, hogy a háznak a határozata, a mely ellen neki nem volt akkor kifogása, az elnököt nem köti. Nem köti a törvény szerint. Elismerem. De köti az erkölcs, köti a becsület és az alkotmányos szellem szerint. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Két garanczia van még az alkotmánynak: a sajtószabadság és a szólásszabadság. *(Ugy van! balfelől.)* T. képviselőház! Nem állnak a sajtó élén olyan tiszta jellemü, magasztos ideálokért harczoló, a pénzt megvető emberek, mint Kossuth Lajos, Dessewffy Aurél, Szalay László, Kemény Zsigmond, a kik a sajtónak nemcsak napszámosai, de mártirjai is voltak. A szabadsajtó akkor mártiromságot jelentett, a mely örökzöld babért font az ő fejükre. De a mai sajtókezelők — tisztelet a kivételeknek, — a mint a minap egy kollégájuk mondotta, megvásárolhatók, megkaphatók. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* A törvényszék előtt mondták ezt és senkinek sem volt ellene kifogása. Senki sem állt ki, hogy azt mondta volna: ez nem igaz! Ilyen sajtó — ismétlem: — tisztelet a kivételeknek — nem képezi az alkotmánynak bástyáját! *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Napról-napra változtatják véleményüket. Ma uszitják az obstrukcziót, holnap lebunkózzák. Ma a harcz mellett szólnak, holnap ellene. Miért? Két okuk lehet csak. Vagy az agyvelő meghibbanása, akkor nem valók a vezetésre. De nem hiszem, hogy ez lenne az ok. Inkább a másodikat fogadom el, mert ha rájuk nézek, azt látom, hogy fürgék és azt hiszem, más csengő dolgok vezetik őket: a Márkus-téri galambok kukoriczája. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Derültség. Egy hang a középen: Olvassa el a lapokat holnap!)*

Hogy holnap olvassam el a lapokat? Megteszem. Hiszen már akkoriban próbálkoztak

Digitized by Google

engem kérdőre vonni és én érdemük szerint feleltem is az uraknak. De mikor báró Fejérváry még keményebbet mondott nekik, mint én, meghunyászkodtak és moczczanni sem mertek azért, mert ő kormányszéken volt. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Az ellenzékivel hősieskedni szerettek volna.

Az egyik alkotmánybiztositék tehát nincs meg A másikat, a szólásszabadságot ennélfogva a végletekig kell megvédenünk. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* T. képviselőház! A szólásszabadsággal birunk még egyedül ellenállást kifejteni. A szólásszabadság az egyetlen, a melylyel még önzetlenül irányitani tudunk, mert akármit mondjanak odaát, azt az egyet nem vonhatják kétségbe, hogy miközöttünk megvásárolható nincs. Ha miközöttünk haszonleső lenne, ha közöttünk olyan lenne, a ki az ő előnyeit nézi, akkor nem ülnénk itt és nem harczolnánk, hanem félrehuzódnánk, vagy *(a jobboldal fele mutat)* ott ülnénk. *(Éljenzés balfelől.)*

T. képviselőház! A szólásszabadságot kell megvédenem a t. miniszterelnök urral szemben. azaz pardon: báró Podmaniczky Frigyessel szemben. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Szegény! Zaj jobbfelől.)* Kérem, egész tisztelettel meghajlok báró Podmaniczky Frigyes személye és ősz haja előtt, de nem engedem meg, hogy ősz haj, derék mult feljogositson valakit, hogy napjai alkonyán szentségtörő kezekkel az alkotmányos biztositékokat, *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a melyeknek fentartása a mi érdekünk is, bántsa, aláásni kivánja.

T. képviselőház! Ha áll az, a mit a t. miniszterelnök ur mond, hogy a 203. §, második bekezdése értelmében parallel üléseket elrendelni jogositva van, akkor mi annak a praktikus következménye? A t. miniszterelnök ur feláll és beterjeszt egy inditványt, a mely azt mondja, hogy négy órától 11-ig lesz parallel ülés. Az egy órai időköz palástolja azt, hogy a rendes ülést meghosszabbitja, a mit pedig nem lehet. Másnap felkel valaki itt és azt mondja, hogy ez épen olyan ülés ezen felfogás szerint, mint az első és inditványozza a meghosszabbitást éjfélig. Éjfélig az ellenzékre nézve kellemetlen, nem tetsző napirend-inditványt terjesztenek be, a mely ellen kénytelen az ellenzék sikra szállani és igy aztán egy perennális ülés tartható azon a czimen, hogy a napirendet meg akarja állapitani, sőt ugy teheti, hogy odaátról szónokoltat az ellenzék ellen mindig a napirend megállapitása, házszabályok czimén, személyes felszólalások czimén, ugy, hogy ebből nem következhetik egyéb, mint az ellenzék kimerülése, a szólásszabadságnak kimerülés által való megfojtása. *(Hosszantartó élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Én nagyon sajnálom, hogy a t. miniszterelnök ur erre a lépésre szánta el magát. Elvbarátaink és én távol tartottuk magunkat az obstrukcziótól. *(Mozgás a jobboldalon. Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én hivatkozom Széll Kálmánra és gróf Khuen-Héderváry Károlyra, részt vettünk-e azon vitákban, felszólaltunk-e egyszer, bátoritottunk-e valakit, nem tettük-e épen . . . Hiába mosolyog a t. miniszterelnök ur, ne méltóztassék a politikai egyenességet, a politikai őszinteséget csak annak a miniszterelnöki széknek privilégiuma gyanánt tartani. A mit mondok, őszintén mondom.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Gróf Zichy János lemondása! Azon nevettem.

Rakovszky István: Gróf Zichy János lemondása a legutolsó időkben történtekre vonatkozott és vonatkozik, t. miniszterelnök ur, nem a pártra, hanem azokra, a kik a pártból résztvettek az obstrukczióban, ez egy-két képviselő, de ebből fegyvert kovácsolni egy egész pártra nézve, a mely ezt nem tette, perhorreszkálta, akarta a jó kibontakozást, ebből fegyvert kovácsolni, t. miniszterelnök ur, nem felel meg annak a lovagiasságnak, a melyről beszélt. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. miniszterelnök ur, mi akartuk és akarjuk a kibontakozást.

Kubik Béla: Kapczabetyár az, nem lovagias! *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Rendre!)*

Elnök: Kubik Béla képviselő urat rendreutasitom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Rakovszky István: T. miniszterelnök ur! Ebből kibontakozás nem lesz. Kibontakozni, ha magyar emberekkel akar végezni, békességgel, szép szóval, igazsággal, *(Mozgás a jobboldalon.)* törvényes uton lehet. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De, t. miniszterelnök ur, a mint a paktum megkötése alkalmával a t. miniszterelnök ur soha sem hordotta a béke olajágát, hanem mindig a csóvát, ugy ezzel is ebbe a házba csóvát dobott be, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a melyet könnyü volt bedobni, de nehéz lesz kivenni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem fog ez czélhoz vezetni, ezt én tisztán látom, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* az ellenkezőjét éri el.

Az ellenzék, a melynek egyik-másik része félreállt meggyőződésből, mert nem helyeselte ezt az obstrukcziót, most kénytelenitve lesz összetartani, *(Élénk helyeslés és taps a baloldalon.)* kénytelen lesz kezet fogni és ellenállani ennek a merényletnek, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* ennek a támadásnak, melynek oly mérhetlen következményei lehetnek, mely oly veszélyeket hozhat az országra és alkotmányra nézve, a melyeket ha a legelső lépésnél meg nem gátolunk, akkor felettünk fognak keresztülgázolni, eltemetve törvényt, alkotmányt! *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. miniszterelnök ur! Az ön eljárása emlékeztet engem arra, a mit a franczia forradalom hires irójánál, Taine-nél olvastam, a ki művének bevezetésében azt mondja: »A szabad-

Digitized by Google

ság, az egyenlőség, a testvériség nevében miket követtek el! Hasonlit az ahhoz az ó-egyiptomi istenséghez, a kit magasztaltak, de nem láttak sohasem; és a mikor egyszer a kiválasztottat bevezették dús áldozataikkal azon isten képe elé, bejött egy fényes templomba, a mely aranytól és ezüsttől csak csillogott, ment a fényes oszlopcsarnokok között, mindig kereste azt az istenséget, de nem találta. Végtére egy kis zughoz jött, a hol a legdrágább bibor és szőnyegek között letakarva ott volt az egyiptomiak istene: egy szörnyeteg. És akkor megtörtént, hogy az áldozatot, a mit hoztak, nem is nézte meg, hanem lenyelte és felemésztette azt, ki az áldozatot odavitte.«

Most is, t. miniszterelnök ur, ön akar egy áldozatot hozni itt a magyar szabadságnak, az alkotmánynak és a parlamentárizmusnak. Ön az áldozattal közeledik, az áldozat a szólásszabadság lesz, de meg vagyok győződve, hogy az a szörnyeteg, a többség, a szólásszabadságot nem lesz képes megemészteni, de a miniszterelnök urat nagyon hamar megemésztheti, ugy, mint megemésztette annyi elődét. Ugron Gábor inditványát fogadom el. *(Hosszantartó zajos éljenzés és taps a baloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Gr. Apponyi Albert képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólani.

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nemcsak az előttem szóló t. képviselőtársamnak egyenesen hozzám intézett szavai folytán kell felszólalnom, de ilyen felszólitás nélkül is talán kötelességem ebben az ügyben nyilatkoznom, a házszabályokhoz szólanom azért, mert néhány héttel ezelőtt még én foglaltam el az elnöki széket, és ha ebből a székből az, a kit a ház bizalma oda ültetett, el is távozik, az által, hogy ugy mondjam, annak csak mindennapi kötelességei alól van felmentve, de nincs felmentve azon erkölcsi kötelességek további teljesitése alól, a melyeket akkor vállalt, midőn a háznak megtisztelő bizalmát elfogadta. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

T. képviselőház, én előre kijelentem, hogy távol áll tőlem az én igen t. utódomnak eljárása ellen kifogást tenni és távol áll tőlem a háznak azon határozatára hivatkozni, a melyet Rakovszky István t. képviselőtársam idézett, mert én meg vagyok győződve mindenkiről, a ki azt a széket elfoglalja, hogy a házszabályok kezelésében és értelmezésében jóhiszemü meggyőződése szerint járt el, *(Ellenmondások a baloldalon.)* és ennek követésében . . .

Pap Zoltán: Félre az udvariassággal!

Gr. Apponyi Albert: . . . nem udvariasság ez, t. képviselőtársaim, hanem, ismétlem: ennek követésében, valamint én magamat semmi befolyás által el nem tántorittattam volna, s merem állitani, hogy el nem tántorittattam, felteszem mindenkiről, a ki azt a széket elfoglalja, hogy hasonlóképen, kötelességszerüleg, kizárólag saját belső meggyőződését követi.

T. képviselőház! Magára az ügyre áttérve, kénytelen vagyok a házszabályokhoz szólva és szigoruan ebben a keretben maradva, annak a régi meggyőződésemnek ujból kifejezést adni, a mely meggyőződés vezetett, mikor az elnöki széket elfoglaltam, hogy t. i. a párhuzamos ülésekre vonatkozó inditvány a 203. §. helyes alkalmazásával és magyarázásával össze nem egyeztethető. *(Éljenzés és taps a baloldalon.)*

Szatmári Mór: A legintelligensebb magyarázója a házszabályoknak!

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! A házszabályok keretében való felszólalás alkalmából semmi más tárgyra kitérni nem szabad. Ennek folytán most nem térhetek ki, de alkalmam lesz rá, és kötelességem is lesz az én nézetemet arra nézve is kifejteni, hogy az ilyen rendszabályoknak napfényre kerüléséért és előállásáért és azért a helyzetért, a mely azokat előidézi, hogyan oszlik meg a felelőség a háznak minden tényezője között. Ma, t. képviselőház, csak arra szoritkozom, hogy magára a házszabályra nézve elmondjam nézeteimet. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én azt tartom, hogy az én felfogásomat igazolja magának a 203. §-nak puszta szövege is. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Visontai Soma: Világos! Bizonyosan tudja ezt a mi igazságügyminiszterünk is!

Gr. Apponyi Albert: Mert a kérdés ugyebár az, vajjon a 203. §. utolsó bekezdésében foglalt korlátozás, hogy t. i. az ilyen inditvány, a ház munkarendjének idejére vonatkozó inditvány, ha az ülés meghosszabbitását célozza, e meghosszabbitás egy órai időnél tovább nem terjedhet, vajjon — mondom — ez a tiltó rendszabály, ez a korlát vonatkozik-e a párhuzamos ülések inditványozására is: igen, vagy nem? Hát az én felfogásom szerint igenis vonatkozik. Vonatkozik még pedig, hogy ugy mondjam, a betüszerinti házszabálymagyarázat fonalát követve azért is, mert annak az első bekezdése azt mondja *(olvassa)*: »A napirend tárgyalására szánt időt, valamint az interpellációk megtételének és az azokra adandó válaszok meghallgatásának idejét időről-időre a ház állapitja meg.«

Most következik a 2. bekezdés, a mely ezen határozat megváltoztatására czélzó inditvány elintézésénél követendő eljárást szabályozza. Azután következik a harmadik bekezdés e szavakkal *(olvassa)*: »Ha az ilyen inditvány az ülés idejének meghosszabbitását célozza . . .« Azt mondja tehát: »az ülés«, nem azt mondja: »az ülések« —, ugy, hogy előttem igen világos, hogy ezen kifejezés: »az ülés«, fedezi az első bekezdésnek azon kifejezését, mely a napirend tárgyalására szánt időről beszél.

T. képviselőház! Én megengedem, hogy ezzel a felfogással szemben lehet okoskodni és

Digitized by Google

lehet, — hogy ugy mondjam — perrendszerü ellenérveket felhozni, a mit én igen nagy hibának tartok, hogyha közjogi törvénymagyarázatra alkalmazzuk azokat az eljárásokat, a melyeket még magánjogi peres ügyeknek eldöntésénél is kétes értékűeknek, de talán megengedhetőknek tartok, közjogi törvénymagyarázatnál azonban kizártnak kell, hogy tekintsek. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De, t. ház, ha már magának e szakasznak szövege is erre az utra vezet engem: akkor a mi kétely még fenmaradhatna, azt eloszlatják előttem ezen szakasz létrejövetelének körülményei. *(Halljuk!)*

Paktum utján jött létre ezen szakasz szövege. Nem akarok most arról szólani, vagy legalább nem akarok rá bővebben kiterjeszkedni, mert erre szükség nincs, hogy annak a megegyezésnek és egyáltalában a pártok közti megegyezésnek kötelező voltáról én minő felfogást táplálok; hogy az mennyi időre terjed ki. Én megvallom, nem egészen értettem a miniszterelnök urnak erre vonatkozó fejtegetéseit, ennek folytán nem tudom, hogy vajjon az, a mit ő mondott, az én felfogásommal egyezik-e vagy nem, és nem szándékozom vele polemizálni, egyedül a magam felfogásának adok kifejezést. *(Halljuk! Halljuk!)* Én annak a megállapodásnak, a mely akkor létrejött — nem mint egyén, hanem mint a paktumot kötött pártok egyikének kiküldöttje — egyik aláirója vagyok. Az én nevem ott van; az a papir, a melyre én a nevemet irtam, elsárgulhat; az a tinta az idő folytán láthatatlanná válhatik, de az a kötelezettség, a melyet akkor vállaltam, engem örökre kötelez. *(Élénk éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez a tisztesség! Most hallgatnak odaát!)*

T. ház! Mi volt annak a megegyezésnek lényege? Az akkori kormánypárt, a többség, a maga szempontjából bizonyos előnyöket biztositott magának és biztositotta, hogy ugy mondjam, a kormányzati, a többségi elv érvényrejutását, viszont az akkori ellenzék is bizonyos biztositékok fentartását, sőt erősebbé tételét kivánta A verbum regens az volt, hogy a mennyire ez lehetséges, — pedig vajmi tökéletlenül lehetséges — az ugynevezett technikai obstrukció lehetősége akadályoztassék meg, nevezetesen akadályoztassék meg a jegyzőkönyv hitelesitésének, a napirend megállapitásának és maguknak a tárgyalási idő meghosszabbitására vonatkozó inditványoknak megobstruálása. *(Ugy van! balfelől.)* Méltóztatik emlékezni, hogy a régebbi időkben napokig tartó viták folytak mindannyiszor, valahányszor a tárgyalási idő meghosszabbitására vonatkozó inditvány beadatott. *(Mozgás.)* Napokig tartó viták folytak, a melyekben magam is részt vettem, a fölött, hogy vajjon ezen inditvány elfogadtassék-e. Ezzel szemben áll az, — én csak megerősithetem — hogy a szólásszabadság biztositását abban az értelemben, a mint azt Rakovszky István t. képviselőtársam kifejtette, akarta az ellenzék a maga számára elérni. Most, t. ház, nem arról lehet szó, hogy vajjon ez helyesen van-e igy a házszabályokban vagy nincs helyesen; hogy vajjon ezeken kell-e módositani vagy nem. Erről lehet szólani, ha de lege ferenda lesz szó, de most, a midőn de lege lata beszélünk, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a közjogi törvény magyarázatának és a pártok közötti helyes viszonynak minden szabálya szerint lehetetlen tekintetbe nem venni ezen körülményeket, a melyek közt a szakasz megalkottatott ugy, a mint megalkottatott. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én, t. ház, kétoldalulag alkalmaztam ezen felfogást. Méltóztassanak emlékezni arra a hosszu ülésre gr. Khuen Héderváry miniszterelnöksége alatt, a midőn megütköztem a t. ellenzéknek jogi felfogásán, a melyet én helyesnek és ennek a paktumnak szellemével egyezőnek nem tartottam, a midőn t. i. a t. ellenzék azt a felfogást vallotta, hogy, a mennyiben éjfélutánig sikerül neki kihuzni az ülést, azután határozat többé létre nem jöhet, napirend többé meg nem állapitható. Ép ugy magának a házszabályoknak betüje, valamint annak a paktumnak szelleme szerint szembeszállottam kötelességszerüleg az ellenzék ezen felfogásával, mert az, hogy az ülés el nem oszlatható mindaddig, mig a napirend meg nincs állapitva, ez nemcsak a házszabályok világos intézkedéséből, hanem annak a megegyezésnek tartalmából is folyik. Én azt tehát akkor, minden ellenkezéssel szemben végrehajtottam. Hasonlóképen kötelességemnek tartottam ragaszkodni mindazokhoz a megállapodásokhoz is, a melyek abban a paktumban az akkori ellenzék kikötését képezték. Addig, mig az elnöki széket elfoglaltam, — bár hivatalosan ehhez hasonló inditványnyal szemben nem állottam, — de annak eszméje kerülgetett és bizalmas uton nem egyszer felém jött és én mindannyiszor egész határozottan kijelentettem, hogy én az ilyen inditványt a házszabályokkal megegyeztethetőnek nem tartom. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: Hallja elnök ur!)*

Kérem, a mostani elnök urnak lehet e tekintetben más felfogása, *(Nagy zaj balfelől.)* de az én felfogásom ez volt és ebből a felfogásból kifolyólag ilyen inditványt, nem mondhatom, hogy visszautasitottam, hanem annak keletkezését nem egyszer meggátoltam. *(Éljenzés balfelől.)* Ez az előzmény és meggyőződésem engem ebben az irányban köt. Kénytelen voltam ezen meggyőződésemből kifolyólag elhagyni azon pártot, a melyhez tartoztam. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Soh'se kellett volna odamennie!

Gr. Apponyi Albert: Nagyon sajnálom, hogy ezt tennem kellett, mert annak a harcnak, a mely most folyik, érdemleges részében én az én meggyőződésemben annak a pártnak az oldalán állottam és állok ma is, a melyet ebben a kér-

Digitized by Google

désben el kellett hagynom. *(Felkiáltások a jobboldalon: Most tapsoljanak! Zaj. Elnök csenget.)* Erről, mint már mondám, legközelebb kötelességem lesz az országnak beszámolni, kötelességem lesz a nemzetet a maga válságos körülményeire és az azokból kivezető utra figyelmeztetni, ennek a kötelességnek meg fogok felelni a magyar embernek teljes őszinteségével, nem gondolva arra, hogy milyen oldalról jön a gáncs, milyen oldalról a taps.

De ebben a kérdésben — t. i. a házszabályok magyarázatánál — nem az a kérdés, hogy mit czélszerü tenni és nem tenni, hanem az a kérdés, hogy mit szabad és mit nem szabad tenni. *(Élénk helyeslés és éljenzés balfelől.)* S mert ilyen természetü meggyőződésemet párthatározatnak nem rendelhetem alá, köteles voltam azt itt kifejezésre hozni és a ház figyelmébe ajánlani és kérve-kérni a t. többséget is, hogy ezen teljesen objektiv és minden élt nélkülöző fejtegetéseimet méltóztassék figyelmére méltatni, és méltóztassék a kérdést még egyszer rekonziderálni és azon az igen veszedelmes uton tovább nem haladni, melyre ennek az inditványnak beadásával lépett. *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Visontai Soma! *(Felkiáltások balfelől: Holnap! Holnap!)*

Visontai Soma: Tisztelettel kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy a házszabályokhoz való beszédemet holnap mondhassam el. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt hiszem, a t. képviselőtársam itt tévedésben van. A t. képviselőtársamnak holnap teljes joga van a házszabályokhoz felszólalni, de most áttétetni a mai beszédét a holnapi napra nem lehet, mert ez nem oly vita, a mely áttehető a holnapi napra, hanem felszólalás a házszabályokhoz, mely a házszabályok értelmében megtörténhetik ma, de megtörténhetik holnap is. *(Helyeslés jobbfelől. Ellenmondás balfelől. Zaj.)*

Visontai Soma: Azt hiszem, a miniszterelnök ur van tévedésben, t. i. most öt percz van három óra előtt, s igy én kérhetem a házszabály értelmében, hogy rekeszszük be az ülést, a mi által elesik a kötelezettségem, hogy ma felszólaljak és igy igénybe vehetem a házszabályadta azon jogomat, hogy felszólalásomat a holnapi ülésen tehessem meg.

Gr. Tisza István miniszterelnök: A házszabályok 203. szakasza a napirend tárgyalására szánt időt állapitja meg. De most nem a napirendet tárgyaljuk, mert ez egyáltalában nem volt napirenden, hanem a t. képviselő ur a házszabályokhoz kiván hozzászólni, a mihez teljes joga van ma is, holnap is, de olyan vita, melyet holnapra lehetne elhalasztani, nincs és nem is lehet. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rakovszky István: A házszabályokhoz kérek szót. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem lehet!)*

Elnök: A képviselő urnak a házszabályokhoz joga van szólni bármikor.

Rakovszky István: T. ház! A miniszterelnök urnak nincsen igaza. A házszabályoknak 215. §-a megadja a jogot bármikor a házszabályokhoz hozzászólni azoknak, a kik a házszabályok helyes alkalmazását akarják az elnöknek figyelmébe ajánlani. A 210. §. elrendeli azt, hogy a szólásra sorrend szerint iratkoznak fel az egyes szónokok. Ha megindul egy házszabályvita, mint ma, akkor a házszabályok 210. §-ának ezen rendelkezése fentartandó. Igy tehát most a sor Visontai Soma képviselő uron van, a kinek jogában áll azon oknál fogva, mivel már öt percz mulva három óra van, felszólalásának holnapra való halasztását kérni. Ez által a ház egy jogot biztosit a képviselő urnak, hogy őt holnap más szónok meg ne előzhesse és ezen általános szabálynak nem derogálhat a 215. szakasz. *(Helyeslés balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A t. képviselőtársam csak abban téved, hogy ez nem napirendi tárgyalás; ennek folytán itt a három órai időnek semmi jelentősége nincsen. *(Ellenmondás balfelől.)* Ha a t. képviselő urak a házszabályokhoz fel akarnak szólalni, ahhoz joguk van és megtehetik azt holnap is; de itt most semmi olyan substrátuma a vitának nincsen, a minek folytán azt a holnapi ülésre kitüzni és halasztani lehetne. Igy tehát ma be kell azt fejezni; holnap azután a képviselő ur beszélhet a házszabályokhoz. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk a napirendet!)*

Elnök: T. ház! A kérdés ugy áll: a napirend tárgyát képező vitában a következő szónok, kire egy óranegyeddel az ülés vége előtt kerül a sor, vagy arra kérheti a házat, hogy maradjon együtt addig, mig beszédét egész terjedelmében elmondta, vagy kérheti annak a legközelebbi ülésre való halasztását.

T. ház! Ez a jelen esetre nem vonatkozik. *(Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Barabás Béla: Tessék inditványt tenni a holnapi ülésre nézve!

Elnök: Ez egyenes megkerülése volna a házszabályoknak. Erre nincs preczedens. A házszabályok ebben a tekintetben világosak. *(Nagy zaj.)*

Ugron Gábor: T. ház! A házszabályok 212. §-a következőleg szól: »A megkezdett beszédet az ülés folyama alatt kell bevégezni, s azt a következő ülésben folytatni nem szabad. A szólásra felirottak közül azon tag, a kire az ülés meghatározott idejének vége előtt egy óranegyeddel kerül a sor, joggal bir vagy az ülés idejének meghosszabitását kérni, hogy beszédét elmondhassa, vagy az ülésnek befejezését kérni, egész beszédének a következő ülésre halaszthatása végett.« Már most, t. ház, *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* nincs itt megmondva, hogy milyen tárgyban tartja a szónok a beszédét, *(Zaj. Elnök csenget.)* hanem egyszerüen a be-

Digitized by Google

szédről van szó. Itt a jelen esetben az elnök ur hibásan alkalmazza a házszabályokat . . . *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Hamisan, nem hibásan!

Ugron Gábor: . . . mert hibás az, a mire fekteti az okoskodását, hogy a napirendre kitüzött tárgynak kell szóban forognia. Bocsásson meg az elnök ur, itt arról van szó, hogy az ülés folyama alatt az elnök kezéhez benyujtott inditványnyal mi történjék?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Arról nincs szó! *(Felkiáltások a jobboldalon: Arról nincs szó! A házszabályokhoz szólnak!)*

Ugron Gábor: Arról van szó, hogy báró Podmaniczky Frigyes inditványával mi történjék?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt nem lehet vitatni. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor: A házszabályok mindenkinek jogot adnak, hogy ehhez hozzászóljon. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* A ház meghatározta a maga üléseinek idejét. A mely képviselő a maga szólási jogát azon időn belül nem tudja érvényesiteni, annak joga van a következő ülésre kérni annak érvényesitését. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Házszabályok!)* Nem most, de az ülésszak alatt nem egyszer fordult elő eset, a midőn hasonló körülmények közt és hasonló esetekben a ház akként határozott, hogy a szónok holnap mondja el beszédét. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem a házszabályokhoz!)* A jelen esetben nem egy szónokról van szó, hanem több szónokról. *(Felkiáltások a jobboldalon: Házszabályok!)*

Lovászy Márton: Ahhoz is van jogunk szólani. Ott is van sorrend!

Ugron Gábor: Sehol sincs a házszabályokban az, hogy a házszabályok alkalmazása körül meginditott vitát ugyanabban az ülésben kell befejezni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez természetes!

Ugron Gábor: Ha valaki be tudja bizonyitani, hogy a házszabályokban ez megvan, akkor igaza van. A mig pedig ily intézkedést felmutatni nem tudnak, addig ez az általános vitatkozás szabályai alá tartozik, ennek értelmében pedig, minthogy 3 óra elmult, a tanácskozási idő letelt, a következő szónoknak joga, hogy az ő beszédének holnapra való elhalasztását kérje, az elnök urnak pedig kötelessége ennek eleget tenni. *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Kötelesség! Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Lovászy Márton: Teljesitse kötelességét!

Barabás Béla: Halljuk a napirend-inditványt!

Elnök *(csenget)*: T. ház! A 213. §. szorosan összefügg a 211-ik és 212-ik §-sal. A 211. §. igy szól: »Mind az általános vitában, mind a részletes tárgyaláskor az egyes pontoknál az alábbi kivételekkel mindenki csak egyszer szólhat. Ezután jön a 212. §., a melyet Ugron képviselő ur felolvasott. Most jön a 213. §., mely ezt mondja: »Ha szólásra többé senki sincs feljegyezve, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De vannak felirva!)* az elnök kérdést intéz a házhoz és ha a felhivására senki sem jelentkeznék, a vitát bezárja.« Tehát világos, hogy ez az általános és részletes vitára vonatkozik. Ezt igy magyarázta mindig a ház, igy magyarázta minden elődöm, ez volt a praxis és igy teljesen ki van zárva, hogy ezen esetben erről szó lehessen. *(Zaj.)*

T. ház! Én tehát vagyok bátor a holnapi ülés napirendjére nézve javaslatomat megtenni. Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését tartsa holnap, pénteken d. e. 10 órakor, annak napirendjére tüzze ki azon törvényjavaslatok tárgyalásának folytatását, melyek a mai ülésre kitüzve voltak, természetesen azzal, hogy az ülés végén ugy, a mint ma az ülés elején kijelentettem, meg fog ejtetni a szavazás báró Podmaniczky Frigyes inditványa felett. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Ez nem igazság! *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Ki vele! Ki vele! Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem áll! Hazudik! Gazság! Áruló! Szünni nem akaró folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Rátkay László jegyző urat rendreutasitom! Kiván valaki a napirendi javaslathoz szólni? *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek! Kiván valaki a napirendi javaslathoz szólni? *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Gazság!)* Kiván valaki szólni? *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha szólni senki nem kiván, kijelentem, hogy a ház a holnapi napirendet ily értelemben megállapitotta és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 10 perczkor.)

Digitized by Google

347. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 27-én, pénteken,

Perczel Dezső, közben **báró Feilitzsch Arthur** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során bemutatja Tallián Béla és Hieronymi Károly képviselők megbizóleveleit. — A pénzügyminiszter beterjeszti az 1903. évre vonatkozó költségvetési törvényjavaslatot. — Napirend előtti felszólalások. — Szavazás báró Podmaniczky Frigyesnek a mult ülésben benyujtott inditványa felett.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Szőts Pál jegyző fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalni kivánókat Dedovics György, az azok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyzők jegyzik.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a november hó 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*.

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyv ellen?

Kubik Béla: T. képviselőház! A tegnapi nap folyamán az elnök ur a házszabályokat teljesen azok szellemének ellenére kezelvén, olyan határozatok és olyan dolgok jöttek bele a jegyzőkönyvbe, a melyek abba, hogyha a házszabályok szabályszerüleg kezeltetnének az elnök ur részéről, bele nem jöhettek volna. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Igy először tudjuk azt, t. képviselőház, hogy Ugron Gábor t. képviselőtársam beszélt. A szónokot megszakitani csak az elnöknek van joga és csak bizonyos dolgok érdekében van joga, nem pedig arra, hogy az elnök a szónokot megszakitja, egy inditványt tesz, arra szavaztat, határozatot hozat és akkor a szónok folytassa tovább a beszédét. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Az nem járja!)* Ezt két esetben tette az elnök. Mind a két esetben teljesen helytelenül.

Madarász József: Alkotmányellenesen!

Kubik Béla: Szabályellenesen. Szabályellenesen pedig azért is, mert akár a mentelmi bizottsághoz utasitandó valakinek az ügye, akár pedig jegyzőkönyvi megrovásban részesittetik valaki, az illetőknek mentségi joga is lehet, mert a házszabály 221. §-a azt mondja: »a szó tőle okvetlenül megvonandó, sőt a körülményekhez képest a szónok mentségét, a melyhez minden ilyen esetben joga van stb.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nohát!)* Pedig e tekintetben meg sem hallgattatott az illető, hanem egyszerüen itéltek felette. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Házszabályellenesen!)*

Már most, t. képviselőház, megtörténhetik az, hogy nem is az illető mondta azt, a kit az elnök rendreutasit, a mint megtörtént tegnap, hogy az elnök ur olyat utasitott rendre, a ki egyáltalában nem is szólt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Szegény Bencs! Ellenmondás a jobboldalon.)* Én csak a legélesebb esetet mondom el, a mikor az illető nem is szólt, mégis rendreutasittatott. Engedelmet kérek, ha azzal szemben, a ki talán itt sem volt, mégis megrovást alkalmaznak, ez már a legmesszebbmenő abszurditásba vivése az elnöki hatalomnak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Ennek folytán azt inditványozom, hogy mivel a házszabályok intézkedései házszabályszerüleg nem kezeltetnek, a jegyzőkönyvből töröltessék mind a Ráth Endre, mind pedig a Horváth Gyula t. képviselőtársamra vonatkozó eset. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Ellenmondások jobbfelől.)*

Dedovics György jegyző: Vörös László!

Digitized by Google

Vörös László: T. képviselőház! Annak a kérdésnek taglalásába, vajjon az elnök ur a házszabályok értelmében adta-e a rendreutasitásokat, belebocsátkozni nem kivánok. Azt hiszem, hogy a jegyzőkönyv hitelesitése alkalmával csak annak konstatálására kell szoritkoznunk, vajjon a házban előfordult eseteknek hü képét adja-e a jegyzőkönyv. *(Helyeslés jobbról és a középen.)* Éber figyelemmel kisértem a tegnapi ülés folyamát és a felolvasott jegyzőkönyvet és azt a meggyőződést meritettem, hogy a felolvasott jegyzőkönyv teljesen hü képét adja a tegnapi ülésnek. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ennélfogva inditványozom, hogy a jegyzőkönyv minden észrevétel nélkül hitelesittessék. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Az elnöki székről óhajtok Kubik Béla képviselő ur felszólalására néhány rövid reflekcziót tenni. A képviselő ur a házszabályok 221. §-át czitálja és arra hivatkozik, pedig ez a szakasz a szónokokra vonatkozik. Én azonban a 255. szakasz szerint jártam el, a mely azon képviselőkre vonatkozik, a kiken nincs a szólás sora és ugy zavarják a rendet. Én tehát e szerint a 255. szakasz szerint jártam el, teljesen a házszabályoknak megfelelőleg. *(Élénk helyeslés jobbról és a középen. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Hentaller Lajos: Erőszakkal az oroszlánt is meg lehet borotválni!

Elnök: Hogy a ház előző praxisára hivatkozzam, a szónok félbeszakitásával számtalanszor tettek ilyen intézkedést. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A karzatot is kiüritették a szónok beszédének félbeszakitásával. Péchy Tamás meg épen szemlét is tartott, ugyancsak a szónok beszédének félbeszakitásával.

Hentaller Lajos: Le is köszönt másnap! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Látni méltóztatik tehát, hogy az én eljárásom teljesen a házszabályoknak megfelelő volt. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: T. képviselőház! Én a jegyzőkönyvnek egy másik pontjához kivánok szólni. Jelesül az elején és a végén van az, a mi szerény nézetem szerint nem felel meg a tényállásnak és a házszabályoknak sem. Az elején ugyanis akkor, midőn az elnök ur felolvastatta, illetőleg bejelentette b. Podmaniczky Frigyes inditványát, rögtön kijelentette azt is, hogy holnap, azaz a mai nap tartandó ülés végén fog a ház egyszerü szavazással határozni. A házszabályok megsértését látom abban, hogy meg sem kérdezte a házat, hogy hozzájárul-e ehhez vagy sem. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem szükséges!)* A másik rész, a mely ellen kifogásom van, a jegyzőkönyv vége. A naplónak, a mely a jegyzőkönyv alapját és kiegészitő részét képezi, végső passzusa igy hangzik *(olvassa)*:

»Elnök (csenget): Kiván valaki a napirendi javaslathoz szólni? (Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.) Csendet kérek! Kiván valaki a napirendi javaslathoz szólni? (Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Gazság!) Kiván valaki szólni? (Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.) Ha szólni senki nem kiván, kijelentem, hogy a ház a holnapi napirendet ily értelemben megállapitotta és az ülést bezárom.« *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elhiszem, hogy azok az urak, a kik akár a kormány, akár a kormány által megválasztott elnök minden intézkedésére csak helyeslő zugással tudnak felelni, akkor is, ha az a nemzet érdekébe ütközik, *(Nagy zaj és ellenmondások jobbfelől.)* ezt is helyesléssel veszik tudomásul. Azonban a házszabályok 256. §-a a következőleg szól *(olvassa)*: »Az elnök a ház ülését 5—10 percznyi időre bármikor felfüggesztheti. Ha az ülésben folytonos rendzavaró lárma és nyugtalanság uralkodik, melyet az elnök nem képes lecsillapitani, az elnök kinyilatkoztatja, hogy az ülést fel fogja függeszteni. Ha a csend ezután sem áll helyre, az elnök az ülést bizonyos időre, mely egy óránál hosszabb nem lehet, felfüggeszti.«

Következik ebből, hogy mivel a gyorsirói jegyzetek szerint is, de senki által kétségbe nem vonhatólag, az ülés végén határtalan lárma volt, az elnöknek nem suttyomban kellett volna az ülést berekesztenie, *(Nagy zaj és ellenmondások jobbról és a középen.)* hanem csendet kellett volna teremtenie a 256. §. értelmében. *(Zaj és ellenmondás a jobboldalon.)* Kijelentem, hogy a tényeknek sem felel meg az, hogy az elnök ur ilyen kérdést tett volna. *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Ohó!)* Lehet, hogy tette, de senki sem hallotta. *(Ellenmodnás a jobboldalon. Zaj. Elnök csenget.)* És ha azt állitják onnan túlról, hogy mi nem akarjuk meghallani, hát mi igenis akarjuk, de ha lehetetlen meghallani, akkor az elnöknek kötelessége rendet csinálni. *(Zaj a ház minden oldalán.)* Én az urakhoz viszont azt mondom, hogy az urak még azt is meg akarják hallani, a mit az elnök nem is mondott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zajos ellenmondás a jobboldalon.)*

Én tehát sérelmet látok a házszabályok ellen, a melyet az elnöki székben követtek el és sérelmet a való tényekkel szemben akkor, mikor ily kérdések intéztetnek, mert a tényeknek nem felel meg az az elnöki kijelentés, hogy senki a napirendi javaslathoz szólni nem akar, mert igenis fel voltak iratkozva és Visontai Soma beszédének elhalasztását is kérte. *(Felkiáltások a jobboldalon: A házszabályokhoz! Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vizet az öregnek! Elnök ismételten csenget.)*

Azt mondják az urak, hogy nem a napirendhez. Miről volt szó? Arról, hogy a mai ülésben elmondhassa Visontai Soma ahhoz a napirendi javaslathoz, a melyet báró Podmaniczky Frigyes ur beterjesztett, az ő beszédét. Rabulisz-

Digitized by Google

tikával *(Nagy mozgás és derültség a jobboldalon.)* a tényeket megczáfolni nem lehet.

Ha tehát azt kivánja az elnök ur, hogy tiszteletben tartassék az elnöki méltóság, *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon. Elnök csenget.)* ha számot tart arra, hogy mint a képviselőház elnöke minden párt és az egész képviselőház tiszteletét birja, akkor ne elégedjék meg báró Dániel Ernő baráti kézszoritásával, hanem a törvény és a házszabályok értelmében járjon el, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert nevezhetnek el egy hajót az ő nevéről, ki is köthetnek Fiumében, ha ugy tetszik, lehet ott a tenger csendes, de az országház méltósága megköveteli, az elnöki tiszt megköveteli, hogy az elnök a ház szabályait tisztelje. *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)* Önök, uraim, jó példát kivánnak; önök mindig azt kivánják, hogy respektáltassék az alkotmány, akkor az a vád, a melyet ideirányitanak, hogy zugással nem lehet elnyomni, visszairányitható, mert zugással a tényeket önök sem hamisithatják meg. *(Helyeslés a bal és a szélsőbaloldalon.)*

A házszabályok annak idején, mikor a paktum megköttetett, garanczián nyertek az egyes pártok kiküldöttei által, hogy azok a részek, a melyek szankczióval nincsenek ellátva, mégis megtartatnak és érvényben maradnak. Figyelmeztetem azokat, a kik minden áron erőszakhoz akarnak nyulni, hogy mi is kirugjuk lábaink alól, mint önök, ezt a házszabályt és akkor kész a forradalom. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj.)*

Dedovics György jegyző: Rosenberg Gyula!

Rosenberg Gyula: T. ház! Az előttem szóló igen t. képviselő ur a jegyzőkönyv hitelesitéséhez való hozzászólás czimén *(Halljuk!)* tulajdonképen nem a jegyzőkönyvhöz magához szólt hozzá, nem azt kifogásolta, mintha a jegyzőkönyv a tegnapi ülésben történteket nem hiven tükrözné vissza, hanem ezen a czimen az elnök intézkedésének birálatába bocsátkozott. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Én arról, a mit az igen t. képviselő ur az elnök általános magatartása és e párt magatartásának kritikája szempontjából mondott, ez alkalommal, minthogy a házszabályt sérteném, ha tenném, szólani nem kivánok; csak azt a két dolgot, a melyet az elnöki intézkedés tekintetében preczize kifogásolt, mint teljesen elhibázottat, tévesen magyarázottat visszautasitom.

Az egyik az, hogy azt mondja a képviselő ur, hogy az elnök ur hibát követett el akkor, a mikor báró Podmaniczky Frigyes inditványát azonnal bejelentette a háznak és nem az ülés végén.

Zboray Miklós: Nem ezt mondtam, hanem azt, hogy az elnöknek nincs joga az ülés végén egyszerü szavazással eldönteni a kérdést! *(Zaj a baloldalon.)*

Rosenberg Gyula: Az elnöknek kötelessége volt a házszabályok 203. §-ának 2. bekezdésében ezt az inditványt a háznak azonnal bejelenteni, s egyuttal figyelmeztetni a házat, hogy ez olyan inditvány, a mely a legközelebbi ülés vége alkalmából minden vita nélkül lesz szavazás alá bocsátandó. *(Zaj és ellenmondások a baloldalon.)*

A második kifogása a t. képviselő urnak az, hogy az elnök ur nem függesztette fel az ülést, a mikor zaj volt. Ha az kötelezettsége volna az elnöknek, hogy minden zaj alkalmából az ülést tiz perczre vagy egy órára felfüggeszsze, ebből az következnék, hogy egyszerüen tiz képviselő odaát mindig zajongna és az ülések megtartását egyáltalában lehetetlenné tenné. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zajos ellenmondások a baloldalon.)* Ilyen intencziója a házszabályoknak nem lehet. *Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Egyebekben meg lévén győződve arról, hogy a jegyzőkönyv a tegnapi ülés alkalmával történteket teljesen hiven tükrözi vissza, ajánlom annak a felolvasott szövegben való elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás a baloldalon.)*

Barabás Béla: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök: Barabás Béla képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólani.

Barabás Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én nem a jegyzőkönyv hitelesitéséhez, hanem a házszabályok 195. és 196 ik §-ához kérek szót. A 195. §. igy szól . . .

Elnök *(csenget)*: Csak annyit akarok megjegyezni, *(Nagy zaj. Egy hang jobbfelől: Előbb talán szavaznánk a jegyzőkönyv hitelesitése felett! Élénk ellenmondás balfelől. Felkiáltások jobbfelől: Az elnökkel nem lehet ugy beszélni! Nem járja! Elnök csenget.)* hogy a tárgy érdemére sem a 195., sem a 196. §. nem tartozik. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Kérem, legyenek csendben a képviselő urak. Barabás képviselő urat illeti a szó. *(Zaj a baloldalon.)*

Rákosi Viktor: Ne tessék zavarni a szónokot! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Barabás Béla: A 195. és 196-ik §-okhoz akarok szólani épen azért, mert a házszabályok azt mondják, hogy a ház jegyzőkönyvének hitelesitéséhez csak négy szónok szólhat hozzá. Ebben a házszabályoknak teljesen igaza van; de a házszabályok szelleme kizárja azt, hogy az igen t. többség a kifogásokhoz való jogosultságot az ellenzéktől elvegye. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon.)* Bocsánatot kérek, a házszabályok intencziója szerint csakis az a négy szónok szólhat a jegyzőkönyv hitelesitéséhez, a kinek kifogása van. *(Mozgás a jobboldalon. Felkiáltások: Ez a szólásszabadság! Ezt is el akarják tőlünk venni! Az ellenérvet is meg kell hallgatni!)* Hiszen, t. képviselőház, bocsánatot kérek . . . *(Folytonos zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Csak négy ellenzéki szólhat? Az ellenvéleményt nem nyilvánithatjuk?)*

Digitized by Google

Elnök *(csenget)*: Kérem Barabás képviselő urat, tessék folytatni!

Barabás Béla: Már megengedi nekem a t. képviselőház, hogy a házszabályok ezen intézkedése teljesen illuzóriussá válnék akkor, ha egyszerüen ugy akadályoznák meg a mi kifogásaink megtételét, ha négyen ott előre jelentkeznének és szólásra felállanának. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon. Felkiáltások: Felváltva beszélnek! Innen is lehet kifogás!)* De hogy pl. okáért Rosenberg Gyula ur egyenesen csak az ellenzék kifogásainak kijátszására emelte fel szavát, *(Zajos ellenmondások a jobboldalon.)* mert igaz az, hogy a jegyzőkönyv hitelesitéséhez egyetlenegy szót sem szólott.

Rosenberg Gyula: Ez nem áll! *(Zaj a jobbés a baloldalon.)*

Barabás Béla: A négy szónok a kifogások előterjesztésére van feljogositva a házszabályokban, nem pedig arra, hogy a jegyzőkönyv hitelesitéséhez hozzájáruljon.

A 195. §. is azt mondja *(olvassa)*: »A jegyzőkönyv hitelesitésére, ha annak tartalma ellen kifogás nem tétetik ...« tehát akkor nem szükséges szólani, ha az illető a jegyzőkönyvet hitelesiteni akarja azért, mert az helyesen van felvéve, hanem csak akkor kell felszólalni, ha az illetőnek kifogása van a jegyzőkönyv ellen. *(Mozgás és ellenmondások a jobboldalon. Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Sem Vörös László ur, sem Rosenberg Gyula ur a jegyzőkönyv ellen kifogást nem tett, a házszabályok szelleme szerint pedig a négy szónoknak kifogások tételére van joga, épen azért kérem a t. elnök urat, hogy négy olyan szónoknak adjon jogot a szóláshoz, a kinek kifogása van a jegyzőkönyv ellen és nem olyannak, a kinek az ellen kifogása nincs. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? ... *(Felkiáltások a jobboldalon: Szavazzunk! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Én már korábban jelentkeztem szólásra s az elnök ur akkor azt mondta, hogy Rosenberg Gyula ur van előbb felirva.

Elnök: Nekem ebben a tekintetben az az álláspontom, hogy ha előbb jelentkezik négy szónok a jegyzőkönyv ellen kifogást teendő, akkor a házszabályok 196. §-a alapján joguk van szólani. De ha nem jelentkezik, illetőleg nem iratkozik fel előbb négy szónok, akkor a jelentkezések sorrendjében felváltva kell történni a felszólalásoknak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Hivatkozhatom különben e tekintetben egy preczedensre is, a mely az én elnökletem alatt és nemine contradicente történt és ez az eset az, a mikor az ellenzék részéről felszólalt egy képviselőtársam és utána Kristóffy József t. képviselőtársam szólott, azután ismét az ellenzék részéről beszélt Holló Lajos és a másik oldalról Pap Géza képviselő ur és ez ellen a képviselő urak részéről semmi kifogás nem tétetett. *(Felkiáltások balfelől: Nem lehet ezt általánositani!)*

Ha a jegyzőkönyv hitelesitése ellen előre feliratkozik négy szónok, akkor igenis az a négy szónok szólhat. *(Felkiáltások a jobboldalon: Szavazzunk! Zaj a baloldalon.)*

Holló Lajos: Az elnök urnak nem méltóztatott nekem megadni a szót, a midőn a jegyzőkönyv elleni felszólalásra jelentkeztem, tehát most a házszabályokhoz kérek szót.

Elnök: A házszabályok ezen szakaszához szólhat a képviselő ur.

Holló Lajos: T. képviselőház! Én a kérdésnek azon részét, a melyet Barabás Béla t. képviselőtársam a házszabályokra való hivatkozással kiemelt, érinteni sem akarom, mert annyira természetesnek és igaznak találom, hogy csak azoknak a felszólalását lehet beszámitani, a kik a jegyzőkönyv ellen kifogást tesznek, hogy ehhez felesleges szólanom. De én a házszabályok nem ezen szakaszához akarok hozzászólani, hanem ahhoz, hogy az elnök ur részéről arról a helyről most egy olyan téves házszabálymagyarázat hangzott el, a melyet szó nélkül hagyni nem lehet. Ő t. i. Kubik Béla t. képviselőtársamnak a jegyzőkönyv elleni kifogása alkalmával azon észrevételt tette, hogy Horváth Gyula képviselő urnak jegyzőkönyvi rendreutasitása határoztatott el itt a ház által és ez nem a házszabályok 221., hanem a 255. §. alapján történt. Az elnök ur mondotta ezt az elnöki székből.

Én azt hiszem, hogy az elnök ur a házszabályoknak idevonatkozó részeit teljesen tévesen magyarázza. Rendreutasitást más szakasz, mint a 221. §., elő nem ir. A t. elnök ur téved, ha azt hiszi, hogy a 255. §. jegyzőkönyvi megrovásról és egyéb ilyen határozatokról szól, mert ott erről nincs szó. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A 255. §-ban igenis szó van arról, hogy ha a házban valaki rendetlenséget okoz, azt megintik, rendreutasitják kétszer is, azután ügyét a mentelmi bizottsághoz utasitják, de ott jegyzőkönyvi megrovásról egyáltalában nincsen szó és azon szakasz alapján ez nem alkalmazható. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát a t. elnök ur azt mondja, hogy Horváth Gyula képviselőtársammal szemben a 221. §. nem alkalmazható, ezen esetben vele szemben jegyzőkönyvi megrovás egyáltalában nem is alkalmazható *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ez az, a minek én ezen felszólalásom által kifejezést akarok adni. A 221. §. tényleg csak a szónokra vonatkozik, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a szónok eltérhet a tárgytól, a szónok sértő kifejezéseket használhat, s az elnök vele szemben alkalmazza a rendreutasitást, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és inditványozza a szónokkal szemben a jegyzőkönyvi megrovást. Ez az eset tegnap nem forgott fenn, mert Horváth Gyula t. képviselő ur szónok nem volt, miután akkor Ugron Gábor képviselő ur beszélt és az ő felszólalása alatt zavarta Hor-

Digitized by Google

váth képviselő ur a csendet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek következtében ez a határozat már annálfogva is érvénytelen, mert az elnök ur maga jelentette ki azt, hogy a 221. §. nem volt alkalmazható, és csak a 255. §. alapján történt ez a rendreutasitás. A 255. §. esete pedig nem forogván fenn, ennek következtében *(Mozgás és zaj jobbfelől. Elnök csenget.)* az elnöki magyarázásnak teljesen helytelen volta kitünt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A másik kérdés Ráth Endre t. képviselőtársunk ügyének a mentelmi bizottsághoz való utasitása. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)* Erre vonatkozólag is a házszabályok 255. §-a intézkedik. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon. Mozgás. Elnök csenget.)* A 255. §. azonban egészen határozottan parlamentáris eljárást tételez fel. Szükséges e tekintetben, hogy az elnök ur a házhoz hallható módon kérdést intézzen, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a ház ezt a kérdést megfontolás tárgyává tehesse *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és az a 20 képviselő, kinek joga van szavazás előtt az ülésnek öt perczre való felfüggesztését kérelmezni, ezen jogával élhessen, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és csak a midőn határozathozatal előtt mindezen formalitások megtörténtek, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* akkor lehet érvényes az a határozat, a mely a házszabályoknak megfelel, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de ezt az egész eljárást nem lehet véghezvinni egy szónoknak beszéde alatt vagy közben. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek következtében a t. házelnök ur határozottan a házszabályok sérelmével járt el és félremagyarázta e házszabályokat, a midőn Ráth Endre t. képviselőtársunkkal szemben minden legális forma nélkül kimondotta a mentelmi bizottsághoz való utasitást. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A házszabályoknak ezen két szakasza tehát az elnöki székből helytelenül magyaráztatott és alkalmaztatott, ennélfogva tehát a Kubik Béla t. képviselőtársam álláspontja teljesen helyes és érvényes. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbfelől.)*

Elnök: Mihez kiván a képviselő ur szólani?

Lengyel Zoltán: Kérem, méltóztassék előbb csendet csinálni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Most teljesen csend van. A házszabályokhoz kiván szólani a képviselő ur?

Lengyel Zoltán: Egy bejelentést akarok tenni. *(Élénk felkiáltások jobbfelől.): Nem lehet! Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Lengyel képviselő ur bejelentést óhajtván tenni és nem a házszabályokhoz kérvén szót, nekem legelőször is a jegyzőkönyv hitelesitése a kötelességem. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk!)*

Lengyel Zoltán: Bocsánatot kérek, én kérem a t. házat . . . *(Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Halljuk az elnököt.)*

Az elnök ur nem is tudja, hogy én mit akarok mondani! *(Zaj.)*

Elnök: Bejelentések megtételére most nincs a képviselő urnak joga. *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: De méltóztassék engem meghallgatni! *(Halljuk! Halljuk! balfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ne basáskodjék az elnök! és jobbfelől: Rendre!)*

Szólok tehát először is a házszabályokhoz, mivel időközben az elnök ur nekem a szót nem akarta megadni azon a czimen, a melyen azt kértem! *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Ez nem ok! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Az elnök urnak engem a szólás jogától ugy elütni, hogy a midőn szólásra jelentkeztem, engem meghallgatni nem akart, nincsen jogában. *(Nagy zaj jobbfelől. Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: De a háznak van!

Lengyel Zoltán: Sem a háznak, sem senkinek nincs erre joga, hanem, ha szólásra jelentkezem, akkor előbb méltóztassék engem a szólás jogától megfosztani, s csak azután van joga az elnök urnak a kérdést bármiféle dologban feltenni. *(Élénk ellenmondások jobbfelől.)*

Elnök: Bocsánatot kérek, *(Folytontartó nagy zaj balfelől.)* Lengyel Zoltán képviselő ur nálam, itt az elnöki emelvényen bejelentette, hogy a ház naplójához bejelentést kiván tenni. Az volt felszólalásának első szava is, hogy bejelentést akar tenni. Ez nem a házszabályokhoz való hozzászólás. Nekem tehát első kötelességem, hogy a jegyzőkönyvet hitelesittessem. *(Folytontartó nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelől.)*

Kérem ennélfogva azokat, a kik a jegyzőkönyvet hitelesittetni kivánják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A jegyzőkönyv hitelesitve van. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Én a házszabályokhoz szóltam most. *(Folytontartó zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások balfelől: Csináljon rendet az elnök, igy nem lehet tárgyalni! Nagy zaj.)*

Elnök: A házszabályokhoz és a napirend előtt való felszólalások tekintetében épen a minap kifogásolta Ugron Gábor képviselő ur, hogy az elnöki bejelentések nem az ülés elején történtek meg. Két rövid bejelentésem van, kérem azoknak meghallgatását, majd azután megadom a szót Lengyel Zoltán képviselő urnak. *(Nagy zaj balfelől.)*

Hentaller Lajos: Ne hamisitsa meg a házszabályokat! *(Felkiáltások balfelől: Mindig lehet a házszabályokhoz szólani!)*

Elnök: Tessék most már a házszabályokhoz szólani.

Lengyel Zoltán: Én a házszabályok czimén kezdtem szólani, *(Folytontartó nagy zaj balfelől. Ellenmondások jobbfelől.)* és pedig azért, mert az elnök ur nekem az elnöki emelvényen

Digitized by Google

nem adta meg a szólás jogát azon a czimen, a melyen kértem. Az elnök urnak tőlem előbb a szót meg kellett volna vonni, vagy pedig a ház határozatát kellett volna provokálni ebben a kérdésben, de ő e helyett beszédem közben a jegyzőkönyvet suttyomban hitelesittette . . . *(Folytontartó nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Gazság!)*

Ráth Endre: Okirathamisitás. *(Nagy zaj balfelől. Ellenmondás jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Nekem a házszabályok szerint a naplóra nézve bejelentést tenni bármikor jogom van. Annak ideje nincsen megszabva. A ki az ellenkezőt állitja, mutassa meg a házszabályokból, hol van az megirva, hogy az ülés megnyitása után és bezárása előtt, mikor tartozom ezt megtenni. Mondja meg a t. elnök ur, hol van ez a házszabályokban? *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igenis, hasonló eset fordult már elő. Épen Ráth t. képviselőtársam tette meg ezt a bejelentést, még pedig a jegyzőkönyv hitelesitése előtt, a mihez hasonló bejelentést én most akartam megtenni. Nekem ehhez jogom van, noha az elnök ur azt mondja, hogy nincs jogom. Tessék előbb tőlem ezt a jogot megvonni és mikor ettől a jogomtól az elnök ur megfosztott, akkor a jegyzőkönyvet hitelesittetni. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondások jobbfelől. Zaj.)*

Legyen nyugodt a t. elnök ur és legyenek nyugodtak a t. túloldal tagjai, nem akartam semmiféle összeférhetetlenségi esetet bejelenteni, nem volt tehát mitől megijedni. *(Nagy mozgás jobbfelől.)*

Rakovszky István: Stein Miklós! *(Mozgás.)* Ha megkezdjük, annak vége nincsen!

Lengyel Zoltán: A tegnapi ülés folyamán a miniszterelnök ur beszéde közben a következő dolog fordult elő. *(Halljuk! Halljuk!)* Kubik Béla t. képviselőtársam a miniszterelnökkel szemben a következő kifejezést használta: »Kapczabetyár.« Erre az elnök ur őt rendreutasitotta. Kubik Béla képviselőtársam pedig azt mondta egészen hangosan, hogy: »fentartom.« Ennek azonban semmi nyomát sem találom a naplóban. *(Nagy zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Később Fáy István t. képviselőtársam az elnök urnak intézkedéseit és házszabálymagyarázatát gaznak és hazaárulónak nyilvánitotta. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy mozgás jobbfelől.)* Mindezek a dolgok annyira hangosan történtek, hogy az este még a bécsi lapokban is olvastam ezen közbeszólásokat. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás és felkiáltások jobbfelől: Elál!)*

Eitner Zsigmond: Örülnek neki, hogy a miniszterelnököt kapczabetyárnak mondták. Annak tapsolnak? *(Nagy mozgás.)*

Lengyel Zoltán: Mindezek a kifejezések vagy egészen hiányoznak a naplóból, vagy nincsenek igy felvéve. *(Zaj a jobboldalon.)* Nem vagyok Jerikó fala, hogy engem ledöntsenek lármájukkal, sem kapitólium nem vagyok, hogy a ludak gágogására megadjam magamat. *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget. Felkiáltások a jobboldalon: Valami ujat sugjanak neki!)*

Egészen nyugodtan elviselem e zártkörü társaság minden terrorizmusát és egészen nyugodtak lehetnek, én önökkel is fogok birni. *(Mozgás.)*

E kijelentések ugy történtek meg, a mint ezt előadtam és az illető képviselő uraktól is tudom. Kérem tehát ennek megfelelően ezt az ügyet a naplóbiráló-bizottsághoz utasitani . . . *(Zaj.)*

Madarász József: Kiigazitani.

Lengyel Zoltán: . . . és a ház naplóját megfelelően kiigazitani. *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Eremits Pál: Szégyeljék magukat! *(Nagy mozgás.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Kés van a kezében!

Gr. Tisza István miniszterelnök: *(Leteszi a kezében levő papirvágó kést és egy czeruzát vesz fel.)* Hadd legyen plajbász. *(Nagy derültség és éljenzés a jobboldalon.)*

Azt hiszem, nem szerénytelenség tőlem azt állitani, hogy a ki engem kapczabetyárnak nevez, az magamagát teszi nevetségessé. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Én azokat a neveletlenségeket, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Felkiáltások ugyanott: Izléstelenségek!)* a miket a képviselő urak . . .

Marjay Péter: A miket ön tegnap itt mondott! *(Nagy zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Szatmári Mór: Gajáry Géza volt tegnap a szalongavallér. *(Zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . azokat a neveletlenségeket, — mondom — a melyek a képviselő urak jelenlegi szereplésébe beleillenek és a melyeket itt a házban jónak látnak elmondani . . .

Horváth Gyula: Hát ez mi? Ez talán finomabb? *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . azokat, mint irreleváns dolgokat nem szándékozom figyelembe venni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Ha a képviselő urak akarnak velem valamit, sziveskedjenek a magánérintkezés terén ugyanezeket a dolgokat ismételni. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon.)*

Elnök: T. ház! Lengyel Zoltán képviselő ur felszólalására azt jelentem ki, hogy a ház gyorsirói eskü alatt működnek, mint a ház rendes alkalmazottai. Soha arra, a mit ők irnak, befolyást nem gyakorolok, mert ők eskü alatt vállalt kötelességüket teljesitik. *(Ugy van! jobbfelől.)* Azokat a megjegyzéseket, a melyeket Lengyel Zoltán képviselő ur most jónak látott bejelenteni, én nem hallottam. Ha hallottam volna, *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon:*

Digitized by Google

Ezért rendreutasitás is történt!) akkor az illető képviselő urakat rendreutasitottam volna, a mit ezennel utólag megteszek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Rakovszky István: A házszabályokhoz kérek szót! *(Mozgás.)*

A t. elnök urnak nem volt joga e rendreutasitást alkalmazni, mert e kifejezés benne van a naplóban is és a t. elnök ur tegnap már e kötelességének megfelelt.

Elnök: Nekem, t. ház, nem volt időm arra, hogy a ház naplóját elejétől fogva végig átnézzem és mindezekről magamnak sémát szerezzek. Ha azonban ez benne van, annál roszszabb Lengyel Zoltán képviselő urra nézve, mert ő vezetett engem félre. Ha tehát ebben tévedtem, ez jóhiszemüleg történt. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Kubik Béla: Személyes kérdésben kérek szót, *(Zaj jobbfelől.)* a mennyiben nevem megemlittetett és ahhoz a miniszterelnök urnak valamelyes hozzáfüzni valója volt. Ezzel szemben nekem is van hozzáfüzni valóm, még pedig az, hogy nagyon örülök, hogy a privát életben nincs szerencsém érintkezhetni a miniszterelnök urral, *(Derültség jobbfelől.)* és nagyon sajnálom, hogy itt a fórumon kénytelen vagyok érintkezni ilyen emberrel. *(Helyeslés és taps a szélsőbaloldalon. Nagy derültség jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A képviselő ur most legalább — hisz a jövőre nézve szivesen lemondok erről a szerencséről — megfeledkezett a valóságról, mert évek sora óta igenis volt alkalma velem a privát életben érintkezni, s igy nem tudom, mire való volt ezt most letagadni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Ha jövőre a képviselő ur megváltoztatja nézetét: nem tudom, melyikünk lesz közülünk a vesztes? *(Élénk derültség és helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Bemutatom Tallián Béla Torontál vármegye török-kanizsai választókerületében időközi választáson . . . *(Éljenzés jobbfelől. Zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem hallunk semmit!)* . . . Legyenek csendben a képviselő urak a ház minden oldalán, s akkor hallani fognak . . . 1903. évi november hó 23-án és Hieronymi Károly Szatmár-Németi sz. kir. város választókerületében *(Éljenzés jobbfelől.)* időközi választáson 1903. évi november hó 24-én megválasztott országgyülési képviselők megbizóleveleit.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatnak az állandó igazoló-bizottságnak.

A pénzügyminiszter urnak van előterjesztése.

Lukács László pénzügyminiszter: T. képviselőház! Van szerencsém benyujtani a folyó 1903. évre vonatkozó költségvetési törvényjavaslatot. (Irom. 433) *(Zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: Lemond, vagy mit mond?)* Az idő annyira előrehaladt, t. képviselőház, hogy már az év végéhez közeledünk a nélkül, hogy az államnak költségvetési törvénye volna. Konstatálnom kell és tisztán csak erre szoritkozom, hogy ebben a dologban mulasztás minket nem terhel. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Nekem már a mult év október 22-én volt szerencsém a költségvetési előirányzatot benyujtani, azt a pénzügyi bizottság letárgyalta, jelentését benyujtotta, sajnos azonban, a t. képviselőház ezt a jelentést mind ez ideig nem tárgyalta le. Ma már, midőn közeledünk az év végéhez, tulajdonképen egy előirányzattal foglalkozni bizonyos mértékig felesleges dolog, a mennyiben az az idő, a melyre az előirányzat vonatkozik, legnagyobb részében már letelt, a költségvetés pedig rendesen pro futuro, nem pedig pro praeterito szokott készittetni. Azonban költségvetési törvényre mégis szüksége van az országnak, szüksége van az adminisztrácziónak is, szüksége van a törvényhozásnak is, hogy a kontrolt gyakorolhassa, szüksége van arra, hogy elkészülhessen az 1903-ik évben az állami zárszámadás, melynek alapját a költségvetési törvény kell, hogy képezze. Ezért, daczára annak, hogy a költségvetési előirányzat a házban még le nem tárgyaltatott, a kormány elhatározta, hogy a költségvetési törvényjavaslatot az emlitett okoknál fogva mégis beterjeszti.

Midőn ennek összeállitásával foglalkoztunk, arra a meggyőződésre jutottunk, hogy nem czélszerü az 1903-ik évre készitett előirányzatnak minden egyes tételét változatlanul fentartani, és hogy szükséges azokon a tételeken bizonyos módositásokat eszközölni. Igy pl. bizonyos redukczíókat tehettünk a kiadásoknál, apasztottuk a kiadásokat bizonyos összegekkel, azon körülmény folytán, hogy az 1903-ik évi előirányzatba felvett bizonyos kiadások törvény hiányában nem voltak effektuálhatók, és igy azok egészen vagy részben elestek. Ezekkel tehát apasztottuk a költségvetést; bizonyos más tételekkel pedig, melyeknek szüksége az év folyamán felmerült, emeltük a kiadásokat, hogy közelebb hozzuk a költségvetést a realitás követelményeihez. Ugyanigy jártunk el a bevételeknél is. Miután ugyanis meggyőződtünk, hogy egyes állami bevételek a költségvetési törvény hiányában befolyni nem fognak az év folyamán, ezeket a bevételeket természetesen el kellett ejteni, ezekkel a bevételi részt kellett apasztani, bizonyos más bevételeknél pedig, a hol meggyőződtünk, hogy az előirányzat nem volt egészen megfelelő, szintén változtatásokat eszközöltünk.

Midőn ennek a reviziónak eredményeit most már költségvetési törvény alakjában van szerencsém a t. háznak benyujtani, kérem a t. házat, méltóztassék intézkedni, hogy az kinyomassék, kiosztassék és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittassék. *Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A pénzügyminiszter ur által beadott és az 1903. évi állami költségvetésről szóló törvényjavaslat mellékleteivel együtt ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és

Digitized by Google

jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Mielőtt a napirendre térnénk át, jelentem, hogy Rátkay képviselő ur kért a napirend előtt szót.

Rátkay László: T. ház! A tegnapi ülés végén, fent az elnöki emelvényen ezeket a szavakat mondottam az elnök urral szemben: Ez nem igazság. Kétségtelen, hogy ezek a szavak nem voltak egyebek, mint az általam érzett igazságnak kitörése. Ebben a tekintetben változtatni semmit nem akarok; azonban készséggel elismerem azt, hogy hibáztam, midőn ott fennt azon a helyen mondottam ezeket a szavakat, hol tegnap mint tisztviselő voltam, hol tehát sem tetszésnek, sem nemtetszésnek kifejezést adni nem lehet. *(Helyeslés.)*

Elnök: A napirend előtt még Horváth Gyula képviselő ur kért szót.

Horváth Gyula: T. ház! Az én felszólalásom tulajdonképen tárgytalanná vált Holló Lajos képviselő ur felszólalása folytán, a ki kimutatta ugyanazt, a mit én is kimutatni szándékoztam, hogy t. i. tegnap az igen t. elnök ur rendreutasitása, mely csekélységemre vonatkozott és akkor történt, midőn Ugron Gábor képviselő ur beszélt, nem azon a czimen történt, a mint a házszabályok értelmében történnie szabad lett volna. Ennélfogva tiltakozni kivánok a hamis czimen történt rendreutasitás ellen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A t. képviselő urnak ebben a tekintetben épugy nincs igaza, mint Holló képviselő urnak. A 255. §. második kikezdése ugyanis azt mondja: »Ha az illető tag a rendzavarást folytatja és rögtöni intézkedés szüksége nem forog fenn. . . .« Miután azonban ebben az esetben rögtöni intézkedés szüksége forgott fenn, épen azért én a házhoz kérdést intéztem a jegyzőkönyvi megrovás alkalmazása tárgyában. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Hentaller Lajos: Beszéd közben nincs joga rá! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én csak azzal egészitem ki az elnök ur előadását, hogy ugyanez az eljárás követtetett szeptember hó 24-én Barabás Béla képviselő urral szemben, a ki ellen szintén közbeszólás gyanánt elhangzott kifejezéséért jegyzőkönyvi megrovás alkalmaztatott. Ez, azt hiszem, a mint akkor is helyes volt, most is helyes volt. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A házszabályokhoz szólás czimén szót kért Visontai Soma.

Visontai Soma: T. képviselőház! Az adott viszonyok között a többség irányában való legnagyobb tiszteletadásnak kell tekintetnünk . . . *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ne beszélj, mig nincs csend! Hadd menjenek ki!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Visontai Soma: . . . hogy vitát fűzünk ahhoz az inditványhoz, a melyet báró Podmaniczky képviselő ur az elnök urhoz benyujtott. Mert hiszen ezzel azt a jelleget és látszatot óvjuk mi meg, a kik a házszabályokhoz hozzászólunk, hogy itt a parlament egy olyan pártjáról van szó, a mely talán a házszabályoknak helytelen magyarázata, talán helytelenül megalakult meggyőződése folytán bár rést üt a házszabályok erősségein, de a melyet esetleg még az érveknek erősségeivel meggyőzni is lehet. Talán jól is van ugy, hogy mi erre a feladatra vállalkozunk és a házszabályokhoz hozzászólunk és megóvjuk — addig legalább, a mig lehet — az ország szine előtt azt a tudatot, hogy itt a törvényhozásnak többsége még sem alkalmas arra, hogy az alkotmánynak legnagyobb biztositékai lerombolásához tudatosan segédkezet nyujtson. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És jó ez azért is, mert hiszen, ha itt, ebben a házban nem tisztelik a törvényt, akkor a törvények iránt való ez a tiszteletlenség mint egy romboló vihar vonul végig az országos intézményeken. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Pusztitó munkát végez mindenütt ott, a hol a törvény tisztelete, a jog respektálása, a hol az alkotmányosság iránti érzék . . . *(Folytonos zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csendet kérünk!)*

Bakonyi Samu: Menjenek ki, a kik társalogni akarnak! *(Elnök csenget.)*

Visontai Soma: Jó, ha legalább mi addig, a meddig lehet, megóvjuk a parlement jóhiszeműségét legalább a törvények tisztelete dolgában; mert hiszen, ha itt a képviselőházban a törvény többé nem szent, akkor mit mondjanak mindazok a fórumok az országban mindenütt, a hol a törvények tiszteletén nyugszanak a jogszolgáltatás, személyes szabadság, a közigazgatásnak biztonsága és mindaz, a mi jogállamban a legnagyobb szentséget és a legbiztosabb támaszt képezi. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát, t. képviselőház, én mondom ezt azért is, mert hiszen a házszabályok idevonatkozó szakaszai különben is oly világosak, hogy mi még az utolsó perczben sem mondunk le arról a reményről, hogy a t. háznak a tulsó oldalán ülők a végén mégis letérnek arról az utról, a melyre most ráléptek és talán elhagyják azt a veszedelmes lejtőt, a melyre a benyujtott inditvánnyal a háznak egyik t. tagja rálépett. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Már tegnap, t. képviselőház, mindazok a t. képviselőtársaim, a kik a házszabályokhoz hozzászóltak, és különösen Apponyi t. kepviselőtársam, egész világosan magyarázták meg, hogy a 203. §-nak egyetlenegy bekezdése sem alkalmas arra, hogy a ház ugy döntsön, hogy itten párhuzamos üléseket tarthassunk. Nem alkalmas pedig különösen arra — és azt hiszem, hogy ez a vitának a döntő pontja, nem alkalmas ez a szakasz arra, hogy vita nélkül, tehát egyszerű szavazással döntsön a t. ház arról, hogy

Digitized by Google

parallel ülések legyenek-e vagy sem. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ha abban talán eltérők is lehetnek a nézetek, hogy a ház maga elhatározhatja-e az ellenzék ellenzése daczára is, hogy parallel ülések legyenek, akkor is még mindig vitán felül áll és a szólásszabadságnak legfragransabb megsértését képezi és az elnöki széknek az elnök által való legerősebb megtámadását képezi, hogyha ezen kérdés felett a t. ház vita nélkül kiván határozni és elzárja a képviselőket attól a jogtól, hogy az inditványhoz hozzászólhassanak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Itt van előttem a 203. §., t. képviselőház, a melynek első bekezdése azt mondja *(olvassa)*: »A napirend tárgyalására szánt időt, valamint az interpellácziók megtételének és az azokra adandó válaszok meghallgatásának idejét időről-időre a ház állapitja meg.« A t. elnök ur konstatálta azt, hogy ezen országgyülés ülésszakának elején ez igenis megtörtént és erre nézve a ház a tiz órától két óráig való időt állapitotta meg.

Már most mit mond a második bekezdés, t. ház. Azt mondja: »Ezen határozat megváltoztatását czélzó minden inditvány a ház elnökénél irásban adandó be, általa a háznak azonnal bejelentendő és a bejelentést követő ülés végén vita nélkül egyszerü szavazással döntendő el.«

Ez tehát minden megszoritás nélkül azt mondja, hogy a háznak ez a határozata nem terjed ki az országgyülés összes ülésszakaira, hanem megváltoztatható és az ilyen inditvány felett vita nélkül kell a háznak határozni. Lehet tehát rövidebb időt kitüzni, lehet az időszak dolgában változtatni, pl. az országgyülés elején azt mondani, hogy délelőtt legyenek az ülések, lehet ugyanannyi időtartamra délutánra tenni át az üléseket. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Lehet más tekintetben is, pl. az interpellácziókkal kapcsolatban szintén változtatni ezen a határozaton. Csak egy tekintetben állapit meg világos korlátot a házszabály: azt mondja t. i., ha azonban a ház az időtartamot, a melyet az országgyülés elején meghatározott, ki akarná nyujtani, akkor az ülés idejének meghosszabbitása egy óránál tovább nem terjedhet. Ez az egyik feltétel. A másik feltétel az, hogy ez a meghosszabbitás csak egyes törvényjavaslat vagy a költségvetés tartamára terjedhet; a harmadik pedig, hogy ez a meghosszabbitás csak egyszer történhetik.

Tehát ez a három korlátozó szabvány van a házszabályokba belefektetve.

Már most, hogy áll a parallel ülés inditványával szemben a házszabály? Látjuk, hogy azt, hogy az egyes ülés idejét meghosszabbitsuk, maga a házszabály korlátozza azzal, hogy egy órán túl az a meghosszabbitás nem terjedhet. Micsoda rabulisztikus érvelés, micsoda veszedelmes jogelmélet tehát az, ha valaki azt mondja, hogy igaz, hogy egy óránál hosszabb nem lehet, de mi nem az ülést akarjuk ujból meghosszabbitani? Ebben igazuk van, mert hiszen az egy másik ülés, a mely uj megnyitással és bezárással jelentkezik. De hogyha a kevesebbhez, ahhoz t. i., hogy az ülés idejét meghosszabbitsuk, a házszabály tilalmat statuál, akkor ezzel a szövegezéssel és szellemmel szemben arról beszélni, hogy a parallel ülések dolgában ez a szabvány nem áll, minden jogi gondolkozásnak egyenesen feje tetejére való állitása. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Olyannyira jogsértésnek jelentkezik ez a felfogás, hogy az embernek kételkednie kell, hogy a jognak, a törvénynek és a házszabálynak ilyen magyarázásához hozzájárul-e a jóhiszemüség vagy sem? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De a legcsodálatosabb elméletet a t. ház előtt maga a t. elnök ur fejtette ki, a midőn azt mondta, hogy ő azért foglal állást a parallel ülések mellett, mert a házszabály nem ellenkezik a parallel ülésekkel.

De hogy miért rendelte ő el erre az inditványra az egyszerü szavazást vita nélkül, ezt a t. elnök ur a mai napig egy árva szóval indokolni nem tudta, de nem is indokolhatja. De, t. ház, ha egy parlament elnökének nincsen módjában az, hogy először vagy dispozitiv intézkedésekre hivatkozhassék, hogy t. i. disponál valahol a házszabály, vagy ha ez nincsen, hogy hivatkozhassék arra, hogy a 203. §. világosan a parallel ülésekre is vonatkozik, — a mint ők maguk mondják, hogy nem vonatkozik, a mint nem is vonatkozhatik, mert hiszen disponál az interpellácziókkal kapcsolatos időkről, disponál az ülés meghosszabbitásáról, de másról nem, — ha tehát ők maguk erre az álláspontra helyezkednek, akkor az első, a mit elvárhattunk volna az elnök urtól, az, hogy ennek a felfogásnak konzekvencziáit levonja ugy, a mint Ugron Gábor inditványa szól, engedje báró Podmaniczky Frigyes inditványát rendes inditványként tárgyaltatni, és a ház az inditvány felett házszabályszerüleg és törvényszerüleg döntsön.

T. képviselőház! Az elnök ur tegnap, mikor itt a házszabályvita megindult, a mikor tehát kételyek keletkeztek a házban, hogy ez az inditvány szubszummálható-e a 203. §. alá, a mikor világossá vált, hogy a 203. §. szövege szerint is ez az inditvány ezen szavazási mód szerint nem dönthető el, a mikor maga az elnök ur is csak negativ alakban mondta azt, hogy nem ellenkezik a házszabályokkal, de dispozitiv intézkedésre nem hivatkozhatott: akkor a legsulyosabb merényletet és támadást, a melyet csak lehet intézni a parlament ellen, elköveti azzal, hogy elrendeli egyszerüen, minden vita nélkül a szavazást, a melyhez még csak névszerinti szavazás sem járulhat. Ennek méltatására én kellő szót nem találok. *(Ugy van! Ugy van!)*

És ez igen szomoru jelenség, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert akármilyen

Digitized by Google

felfogással legyen a t. ház azon taktika, azon eljárás iránt, a melyet az ellenzék gyakorol, két szempontot nem szabad figyelmen kivül hagynia. Az egyik szempont az, hogy itt nem egy hazaellenes ellenzék letöréséről van szó, hogy itt olyan ellenzéki küzdelemről van szó, mely mindnyájunk által szeretett hazánk nemzeti irányzatának megerősitését czélozza, a mely a közös nemzeti aspiráczió, a mely a mi közös nemzeti óhajaink megvalósitására az adott viszonyoknak megfelelő erősebb módszerhez folyamodik. Hiszen, t. képviselőház, itt — mondom — azt a szempontot kellett volna elsősorban figyelembe venni, hogy itt olyan akczióról van szó, a melyet, akár helyeslik egyesek, akár nem azt a taktikát, a melyhez folyamodik, azt a módszert a melylyel erejét akarja kifejezni, egy világosan áll: hogy arról az ellenzékről van szó, a melynek erőssége még az egyetlen bástyát képezi Ausztriának Magyarország ellen irányuló örökös támadásai és rombolásai közt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A másik szempont, a melyet figyelembe kellett volna venni, az, hogy nem esik egy szempont alá, hogy mit tesz az ellenzék, és hogy dönt, vagy hogy jár el a többség, mert akárhogy jár el ma az ellenzék, akárhogy mérlegeli a házszabályt, ez csak egy pártnak a felfogása és állásfoglalása. De a mit önök provokálnak, az a parlamentnek egy döntésében fog megnyilatkozni, az tehát már a háznak határozata, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* az ezen határozatnak az ünnepélyessége és szentsége mellett vonul ki a nagy közvélemény elé és proklamálja és hirdeti azt, hogy az országgyülés a törvényt többé nem tiszteli, a törvényt lábbal tiporja és a jogtisztelet többé itt ebben a házban — a hol pedig törvényeket alkotnak — hont nem talál. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Én emlékszem arra, hogy a mikor itt Khuen-Héderváry Károly miniszterelnöksége idejében egy igen zajos éjjeli ülés volt, akkor Plósz igazságügyminiszter urat a folyosón körülvette az ellenzéki képviselőknek egy egész csoportja és azt követelte a miniszter urtól, hogy bocsásson ki nyomban köröző levelet egyik egyén ellen, a ki nagyon kiváló módon szerepelt abban a megvesztegetési ügyben. És akkor azt mondta a t. igazságügyminiszter ur világosan és hangosan előttem: »Én ezt nem teszem, mert én soha nem fogom engedni, hogy a jogot a politikának feláldozzák, én sohasem fogom tűrni, hogy a jog és igazság eszméit politikai czélokra használják fel.« Ezt mondta akkor az igazságügyminiszter ur. Én magam odamentem, s azt mondtam, hogy elismerésemet fejezem ki ezért a felfogásáért, de elvárom tőle, hogy mint Magyarország igazságügyminisztere és mint a jog- és igazságnak őre, minden alkalommal, a hol támadás fog intéztetni a jog és igazság eszméje ellen, ezen helyes felfogását és helyes elvét mindenütt hirdetni fogja.

Hát, t. ház, annál meglepőbb most, hogy ma, midőn ezt a vehemens és kimondhatatlanul sulyos támadást intézik a házszabályok ellen, a melyek pedig szintén törvény jellegével birnak, s a melyek szintén a parlament tanácskozásának, a törvények meghozásának alapját képezik, a t. igazságügyminiszter ur, a ki a kabinetnek tagja, ezzel szemben nem foglal állást és nem siet az ő hirdetett elve szerint, hogy ezt a megtámadott jogot és igazságot akkor, a mikor itt is a jogot politikai czélokra akarják felhasználni, megvédje. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Méltóztassék, t. ház, elhinni, — nem fogom tovább igénybe venni szives türelmüket *(Halljuk! Halljuk!)* — méltóztassék elhinni, hogy az, a mihez most a t. túloldal hozzáfog és a mihez a t. elnök ur is segédkezet nyujt, a házszabályoknak ezen kijátszására, igen veszedelmes dolog. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* S itt hiába hivatkozik a t. miniszterelnök ur arra, hogy ő ellenkezőleg, nem a szólásszabadság ellen cselekszik, hanem azt mondja, a szólásszabadság mellett foglal állást, mert hiszen az ellenzéknek még több módot akar nyujtani arra, hogy beszélhessen, mozoghasson. Ezembe jut, t. képviselőház, a miniszterelnök urnak ezen felfogásával szemben az a roppant szomoru és megdöbbentő jelenet, a mikor a modern büntető igazságszolgáltatásban az elitélten végrehajtják a halálbüntetést. Ott is megjelenik most a modern felfogás szerint egy fekete szalonöltözetbe burkolt ur, a kinek azután az első ténye az, hogy a delikvensnek nyakára egy kötélhurkot tesz, a mikor ezt a kötélhurkot rátette, igaz, hogy ő nem tesz többé semmit az illető életének kioltására, mert ahhoz azután, hogy a kötelet valaki meghuzza, ahhoz, igen t. miniszterelnök ur, ott van a pribék, a ki ezt teljesiti. És a mikor ez megtörtént, t. ház, akkor mi következik? Az a szegény delikvens, mikor a hurok már a nyakán van, az életmegnyilvánulásnak minden mozzanatát végigcsinálja, mert hiszen a nyelvét öltögeti, a kimulni készülő test izmai is rángatóznak még, verejték ül ki homlokára, mindmegannyi jele az élet megnyilvánulásának, sőt — hiszen ilyen esetek alkalmával a lapokban is olvassuk — az a hóhér kiveszi a zsebkendőjét és nagy kegyelettel és emberszeretettel letörli a verejtéket a kimulófélben lévő elitélt homlokáról. Nohát, t. ház, ilyen az az életnyilvánulás, a melyet az ellenzékkel szemben hirdet a t. miniszterelnök ur, a mikor a délutáni ülések proponálásával minél több hozzászólásra akar módot adni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De mindez nem használ, t. miniszterelnök ur, és én figyelmébe ajánlom a t. miniszterelnök urnak, hogy még egyetlen államférfiunak sem vált hasznára, a mikor az ő czéljai elérése végett törvénytelenségekhez folyamodott. Emlékezetébe idézem ennek tanuságául ugy a t. ház-

Digitized by Google

nak, mint a t. miniszterelnök urnak a Badeni-féle esetet. Mi történt akkor? Ott is egy napon megjelent az osztrák miniszterelnök, épen akkor az udvartól jött és roppant eltelve a fejedelem kegyétől, a mely őt érte, hirdette hiveinek, hogy most már ő az u. n. erősebb rendszabályokhoz fog nyulni. És megkezdődött, t. képviselőház, ott is a házszabályoknak sutba dobása, lerombolása. Bizonyára emlékeznek t. képviselőtársaim arra, hogy Badeni a rendőrséget vitte be a Reichsrathba, a rendőrségnek egész kordona őrizte az elnököt a személyes támadások ellen, Badeninek ezen önkényre való hajlandósága fokról-fokra betegségszerüen növekedett, a mint ez már szokott történni olyan emberekkel, a kik a hatalmat nem tudják megbecsülni; annyira ment ez, hogy ő rendőrökkel és a hatalom más eszközeivel kivánta eltávolitani a házból az egyes képviselőket és ezen czélja elérése végett minden vadságra, minden erőszakra és minden törvénytelenségre késznek mutatkozott. Hanem egy szép napon, a mikor a legnagyobb erőszakot követte el, egyszerre csak nagy morgás támadt ott a parlament közelében, fellázadt Bécs lakossága és első utja a Burg felé irányult, oda vonult és pedig nem a Gotterhalte hangjai mellett, hanem a Wacht am Rhein hangjai mellett. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jól tették!)* És a mikor a tömeg e nóta hangjai mellett tombolva, kiabálva, lármázva végigvonult Bécs utczáin, megtörtént az, a mi egy félszázad óta — 1848 óta — nem történt meg, hogy t. i. a Burgnak kapuit ismét bezárták az odatóduló tömeggel szemben. A vihar azután a parlament üléstermében folytatódott. És mi volt mind ennek a vége? Egynéhány napra rá ugyancsak az udvarnál kellett jelentkeznie Badeni urnak. Önök nagyon jól tudják, hogy mi történt vele. Az az ember, a ki a király kegyétől eltelten és a királynál történt kihallgatása után tanácskozott az elnökkel — ezt jegyezze meg jól a t. elnök ur — és a ki e tanácskozás után határozta el az erőszakos rendszabályok igénybevételét: ugyanazon fejedelem részéről néhány nap mulva a kegyvesztettség legteljesebb és leghatározottabb megnyilvánulásaiban részesült.

Hogy Badeni a hangulatváltozásnak ezen egymásután való rettenetes gyorsaságát agyába zárni nem tudta, az ismeretes, mert hiszen tudjuk, hogy ő később elmezavart lett, teljesen elvesztette lelke egyensulyát és azóta teljesen visszavonulni volt kénytelen a közélettől; az nem tartozik ide, de egy dolog ide tartozik: *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* intő példa az a kormányférfiak, s a parlamentek elnökei számára, hogy semmiféle felső királyi kegy sugaraitól ne engedjék magukat eltántorittatni; a törvényt, a mely egyetlen fegyvere az alkotmánynak és a népszabadságnak, sohase támadják meg és annak megtámadásához és kijátszásához soha segédkezet ne nyujtsanak, *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldaloon.)* mert ha igy cselekszenek, jutalmat nem találnak, de ha odaszegődnek az alkotmány mellé, akkor legalább a nemzet hálája részükre mindig biztositva lesz. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt akartam ezen alkalommal elmondani, és csak arra kérem a t. házat, hogy méltóztassék Ugron Gábor t. képviselőtársamnak és barátomnak inditványát elfogadni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. A szónokot többen üdvözlik.)*

Barabás Béla: T. ház!

Elnök: A házszabályokhoz kiván szólni a t. képviselő ur?

Barabás Béla: T. ház! A házszabályok 203. §-ához kérek szót. Szót kérek pedig ezen szakaszhoz azért, mert másképen nincs alkalmam elmondani véleményemet és felfogásomat azon kétségtelenül alkotmányellenes merényletlel szemben, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melyet az igen t. miniszterelnök ur, a többség és a ház elnöke együttesen szövetkezve elkövetnek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A házszabályok 203. §-át emelem fel mint törvényt, s mint védőeszközt, és kiáltom: gondolják meg, mit cselekszenek; álljanak meg; elég volt és ne tovább; mert ha keresztülgázolnak a házszabályokon, akkor keresztülgázolnak a nemzet ellenállásának utolsó fegyverén is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én első sorban teljes ridegséggel és szigorusággal a házszabályok idevonatkozó rendelkezéseit véve szemem elé, és megfigyelve a beterjesztett inditványnak szószerinti szövegét, igyekszem kétségtelenül bebizonyitani azt, hogy sem a miniszterelnök urnak, sem a többségnek, sem az elnöknek nincsen igaza. Ők csak erőltetett eszközökkel igyekeznek arra, hogy az ellenzéket ebben az erős nemzeti, s hazafias küzdelemben kifáraszszák, s megvonják tőle azt az erőt, a mely szükséges arra, hogy a nemzet ellenállási képességét fölfelé is megmutassák, s megmutassák mindenkinek, annál is inkább, mert ezt a nemzeti ellenállást künn maga a közvélemény is teljes mértékben osztja, helyesli és követeli. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A házszabályok 203. §-a a tárgyalásra szánt idő tekintetében három kategorikus megkülönböztetést tesz. Az első megkülönböztetés a 203. §. első bekezdése, a mely világosan azt mondja, hogy a napirend tárgyalására szánt időt a ház állapitja meg. Mert hiszen nem vonja kétségbe senki sem, hogy a midőn a napirendre szánt idő megállapitásáról van szó és az kerül tárgyalás alá, akkor ehhez a ház minden egyes tagja hozzászólhat; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* elmondhatja véleményét, s a beszédek elhangzása után a vita berekesztetvén, szavazásra kerül a sor. Midőn ez az idő meghatároztatott, akkor ez az egész háznak osztatlan tetszésével találkozott; azért nem szólt hozzá senki sem, és a ház akkor megállapitotta, hogy a napirend

Digitized by Google

tárgyalására szánt idő d. e. 10 órától d. u. 2 óráig tart. Ez tehát kétségtelen, most pedig miről van szó? Arról, hogy ezt a megállapitást a ház megváltoztassa.

T. ház! A 203. §. második része a napirend tárgyalására szánt időnek, a melyet a ház megállapitott, megváltoztatására vonatkozik.

Ezen megváltoztatásnak, azt hiszem, valami értelme van. Mi az a megváltoztatás? Megváltoztatni valamit térben, alakban, időben, egyszóval más helyre tenni, más formát, más alakot adni annak, a mi már eddig is volt, kicserélni azt, máshová helyezni, megváltoztatni. De nem ott hagyni, mert hogyha ott hagyják ugyanazt a tárgyalási időt, akkor semmiféle változtatást nem végeztek, nem teljesitettek. Ha megváltoztatni kivánjuk a tárgyalásra szánt időt, akkor az igenis abban a formában történik meg, a miként azt a házszabályok előirják, t. i. a megváltoztatásra vonatkozó inditványt irásban kell beadni és az elnök azt másnap szavazásra tüzi ki.

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur alelnök foglalja el.)

Tiltakozom az ellen, hogy a beadott Podmaniczky-féle inditvány a ház tanácskozási idejének megváltoztatására vonatkozik, mert kifejezetten semmi más egyéb, mint a ház tanácskozási idejének meghosszabbitása és pedig meghosszabbitása a 203. §. 3. bekezdésének határozott intézkedése ellenére, meghosszabbitása a házszabályok egyenes megkerülésével és kijátszásával. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A 3. §. a ház ülési idejének meghosszabbitását célozza. Ez harmadik kategória. A ház ülésének és nem üléseinek idejét meghosszabbitani csak egy órával lehet. Ez megtörtént. Ezenkivül további meghosszabbitást még egyet ismer a házszabály és ez az egyetlenegy a 212. §-ban van, midőn az ülés végén maga a szónok kéri — mivel beszédét el akarja mondani — az ülésnek meghosszabbitását. Tehát a házszabályok ellenére és a ház egyhangu határozatával szemben nincsen más meghosszabbitásnak helye, csakis ha a szónok kéri azt, hogy beszédét elmondhassa és e végből kéri az ülés idejének meghosszabbitását. Ezt a 212. §. mondja ki. Ezenkivül más meghosszabbitás, nevezzék azt akárminek, parallel ülésnek, vagy bárminek, a házszabályok ellenére nem eszközölhető.

Ime, elolvasom magát az inditványt, a melynek szószerinti szövegéből kétségtelenül kitünik, hogy a ház tanácskozására már megállapitott időt az inditvány nem akarja megváltoztatni. Maga az inditvány mondja, hogy nem változtatja meg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tessék meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől. Olvassa):* »A házszabályok 203. §-a alapján mondja ki a képviselőház, hogy a napirend tárgyalására szánt időre vonatkozó határozatát akként változtassa meg, miszerint a délelőtti ülések változatlan fentartása mellett.«

Tehát az, a mi van, azt nem akarja megváltoztatni maga az inditvány sem, mert hiszen ha megváltoztatni akarná, megmondaná, hogy egy órával hosszabb vagy rövidebb időre, vagy délutánra tétessék. Ez lenne megváltoztatás. Megváltoztatást tehát maga az inditvány sem akart. Miért mondja ekkor ez az inditvány tovább, hogy mégis változtatni akar és ha változtatni nem akar maga az inditvány sem, mert kifejezetten mondja: a délelőtti ülések változatlan fentartása mellett, hát mi akkor az a délutáni ülés? Változtatás? Semmi esetre sem változtatás, hanem kétségtelenül meghosszabbitás, kitöltés, mert a meglevőnek meg nem változtatott formájában, alakjában és idejében több órával való meghosszabitása. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ez tehát nem megváltoztatás. Tessék az inditványt elolvasni. A házszabályokat tehát ne tessék kijátszani azzal, hogy ráfogják, hogy a tárgyalási időt meg akarja változtatni, mikor a tárgyalási időt megváltoztatni nem akarja, mert ezt az inditvány sem mondja.

Ha az inditvány megváltoztatni akarná a tárgyalásra szánt időt, akkor, ismétlem, ugyanazon napnak folyamára más szakot, más órákat jelölne és inditványozna. Ez volna a megváltoztatás és ez esetben igaza volna az elnöknek, ha egyszerü vitatkozás nélkül másnapra szavazás alá tüzte volna ki. Itt azonban nem megváltoztatásról van szó, hanem az ülésnek meghosszabbitásáról, a mely meghosszabbitás megtörténvén, kétségtelenül házszabályellenes, hogy további órákra is meghosszabbittassék a ház ülése. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De hiszen nincs is értelme az ugynevezett parallel ülések tartásának. Mert azt kérdezem én, gyakorlatilag fogva fel a dolgot, mit akar a t. kormány és a többség? Mivel akar foglalkozni a parallel ülések alkalmával? Vagy ugyanazzal a törvényjavaslattal akar foglalkozni, a melynek tárgyalása délelőtt is folyik, vagy nem azzal, hanem mással akar foglalkozni. Ha ugyanazzal akar foglalkozni, mondjuk: a katonai létszám megállapitására vonatkozó javaslattal, akkor itt van megint a házszabály, mely azt mondja, hogy egy és ugyanazon törvényjavaslatra vonatkozólag csak egy órára hosszabbitható meg a ház ülése. Ugyanazon törvényjavaslat tehát több óra alatt nem tárgyalható, mint a mennyit a házszabály a rendes időn és a meghosszabbitott időn kivül mond. Vagy talán mást akar tárgyaltatni a t. kormány a parallel ülések alatt? Az nem lehetséges, mert a házszabályok csak ülésről beszélnek és nem ülésekről. Csak ülés tartható egy nap, de ülések semmi szin alatt sem tarthatók.

De hiszen tulajdonképen, ha jól veszszük a dolgot, a tárgyalási időnek ekként való meghatározása semmi egyéb, mint egyenes kimondása annak, hogy a ház ülést tart délelőtt 10 órától

Digitized by Google

esti kilencz óráig. Ez egyhuzamban menő ülés, mert hiszen minden embernek, kezdve a leghatalmasabbtól a legutolsó emberig, déli ebédre szüksége van. Az emberi természet megkivánja a maga erejének fentartását. Adnak két órai ebédidőt, mert háromtól ötig, az épen annyit tesz, hogy elmehetnek szépen haza ebédelni. Ez ebédelési idő, vagyis egyenes kimondása annak, hogy nem is két ülés tartatik, hanem meghosszabbittatik az ülés négy órával. Ezt teszi az igen t. többség a házszabály világos rendelkezése ellenére. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Most már, eltekintve az egyes képviselőknek magán- és családügyeitől, a melyekhez utóvégre a képviselői kötelesség betöltésének semmi köze nincs, vannak képviselői kötelességek, a melyek szintén teljesitendők és a melyeknek teljesitését önök ugyanazon időre teszik és a dolog természete is azt hozza magával, hogy ugyanazon idő alatt folyjanak le. Mire való tehát erőltetni azt, hogy egyes képviselőket elvonjanak más, szintén képviselői teendőktől? Ilyenek a bizottsági tárgyalások, a pártértekezletek, a hol szintén képviselői kötelességet kell teljesiteni. Már most azt kérdem én, mikor tartassanak a bizottsági ülések, a melyek előtt most igen sok fontos letárgyalandó és megtanácskozandó ügyek vannak, *(Felkiáltások balfelől: Éjjel!)* ha a t. többség erővel le akarja fogni a képviselők idejét d. e. 10 től esti 9-ig? Ez teljes lehetetlenség *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* az egyén fizikai erejével szemben, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de másodszor képtelenség is, mert két helyen egyszerre nem lehetvén, nem tudjuk teljesiteni kötelességünket ugy, a hogy azt tőlünk választóink és az ország érdeke megkövetelik. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És aztán, t. képviselőház, hiszen tárgyalás alatt vannak javaslatok. Meglehet a többség túlnyomó részében olyan, hogy nem foglalkoznak velük, csak szavaznak, de nekünk, ellenzéki embereknek kötelességünk velük foglalkozni, tanulmányoznunk kell azokat, álláspontunkat, elveinket fel kell deriteni a beadott törvényjavaslatok mellett vagy ellen, egyszóval tanulmányozni kell azokat, és önök erre időt nem adnak, mert önöknek tanulmányozásra egyáltalán szükségük nincs, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* egyszerüen megszavaznak tüskön-bokron keresztül minden előterjesztést.

Babó Mihály: Az elnök megnyom egy gombot és az automata működik. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Kijön egy skatulya, vagy bemegy!

Barabás Béla: Ha lelkiismeretesen és az alkotmánynak megfelelően akarjuk a házszabályokat kezelni, akkor lehetetlen, hogy egy ember is legyen, a ki bensejében, — gyakorlati szempontból talán igen, — de bensejében, az alkotmány szempontjából helyeselje azt a törekvést, a mely végzetes törekvésre és lépésre a kormány ragadtatta magát. Nem tételezem föl, mert önöket mindnyájukat csak az a czél vezeti, hogy az obstrukcziót leverjék, semmi más; ez a mellékes körülmény, ez a kicsinyes dolog készteti önöket arra, hogy teljes vértezéssel nekimenjenek alkotmányunk nagy erősségének, utolsó végvárának, hogy, a mint elnököm mondotta, tisztán kényelmi szempontból lerombolják az alkotmány utolsó védő fegyverét. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Minden reménye nélkül az eredménynek!

Barabás Béla: Azt is hozzáteszem: gondolják talán, hogy mi oly könnyen adjuk meg magunkat? Hisz ez a romboló erőszak nem fog némán eltűretni, nem fogjuk tűrni, ellent fogunk állni abban a tiszta meggyőződésben, hogy alkotmányunkat védjük a törvénytelen erőszakkal szemben, *(Igaz! Ugy van! Taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a melylyel önök keresztülgázolnak mindenen. Ugy tesznek, mint az az ember, ki csak a pillanatnyi élvezetek mámorában süllyed el, a ki nem néz a jövőbe, a ki nem nézi kötelességét családja, hazája tekintetében és minden egyéb tekintetben, a ki csak a pillanatot élvezi, pillanatnyi élvezetnek adja neki magát, bolond fővel megy neki az állapotoknak, rombol *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és e rombolást csinálják önök, mert szétrombolják az alkotmányt. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)*

T. képviselőház! Hiszen ne a mai, talán pillanatnyi sikereket nézzék önök, a melyek szintén nincsenek meg, de a messze jövőbe nézzenek. Tudják önök, t. képviselőtársaim, hogy nekünk nagy ellenségeink vannak künn a határon túl, talán a határon belül is, nekünk szükségünk van az alkotmányosságnak összes védőbástyáira, azokat meg kell nekünk mentenünk, nem szabad engednünk, hogy azokba bárkik behatoljanak, és hogy azok a bárkik legyenek épen önök, épen magyar emberek, a kiknek egykor nagy szükségük lehet arra, hogy a nemzet jogait, szabadságát és alkotmányát a külső befolyás, a felső hatalom elnyomása ellen megvédjék. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Keserü tanulság lenne ez akkor. Eljöhet az idő, a mikor szivük vágyának teljesülését szeretnék mint magyar emberek, de nem lehet elérni, mert lerombolták, összetiporták utolsó eszközeit, és akkor a külső hatalom fog a preczedensre rámutatni: ime, odaállitlak titeket, küzdjetek, fáradjatok ki elmétekben, gondolkozástokban, de győznie kell annak a hatalomnak, a mely tőlünk idegen, a mely tőlünk csak pénzt, csak áldozatot követel, de még jogunkat sem tudjuk vele szemben érvényesiteni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Hát, t. képviselőház, igazán alkotmányos szempontból kell ezt a dolgot megitélni, nem abból a kicsinyes szempontból, hogy elnyomják a nemzeti ellenállást, vagy, a hogy önök nevezik, az obstrukcziót. Én az igen t. miniszterelnök urat felhivom, hogy vegye kezébe a nemzetnek történetét és nézze meg, talál-e egyetlenegy esetet, midőn a magyar nemzet támadt fel királya és fejedelme ellen, talál-e egyetlenegy esetet, mikor ő kezdeményezte és követelt királyától jogokat, a melyek a nemzetet meg nem illetik. Nem történt ez meg soha. Hűséges szeretettel, odaadó lelkesedéssel állott mindig a trón mellett és védte azt és hazája jogait.

Nessi Pál: Elég bolond volt!

Barabás Béla: És mit talált ezzel szemben? Nézzék meg a történelem lapjait, mutassanak csak egyet is a mostani dinasztia összes tagjai között, a kik Magyarország trónján ültek, olyant, a ki nem kisérelte meg eltiporni a nemzetnek szabadságát és jogait, a ki nem tette rá vaskezét arra, hogy bennünket, Magyarországot beleolvaszszon Ausztriába és a kinek nem volt az a törekvése, hogy németté tegyen bennünket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Volt egykor az aranybullában a nemzeti ellenállásban hatalmas fegyvere a nemzetnek, ezt is a Habsburgok törölték ki onnan. Mondják meg, miféle más ellenállási fegyverünk van nekünk? Talán a forradalom? Hiszen azzal kellene felelni erre; de botor ember az, a ki forradalomról beszél, mert a népnek kezébe nem az ellenállásnak gyilkoló véres fegyverét kell adni, hanem meg kell maradnia annál, hogy vér nélkül álljon meg szabadsága és jogai mellett. Ma nem életet kell azért áldozni, nem kell meghalni, de ugy látszik, a többség még csak élni sem tud azért, hogy Magyarország megmaradjon önmagának. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát forradalmat sem csinálunk, nem akarunk, ilyen eszme senkinek agyában nem születhetik meg.

Ott van még az ellenállásnak egy eszköze a törvényhatóságok termeiben. De hisz oda is rászállott már a kétségbeesésnek köde, a vidéknek lelkét is átfogta már az a félénkség, a mely elsősorban csak anyagi szempontból itéli meg önsorsát és családjának sorsát. Mindenki azt nézi már: jaj, vajjon a fiamból mi lesz, a vőmből mi lesz? Ezek irányitják őket, és a megyéknek nagyjai már odakünn a vármegyékben nem ugy gondolkoznak, mint egykor, mert alig van néhány vármegye, törvényhatóság, a mely szemben áll azon túlkapásokkal, melyeket Bécsből, Ausztria részéről a magyar kormány közvetitésével kell végigszenvednünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Itt van a menedék, ez a kis gyenge lap, ez a kicsiny kis házszabály. Ha nincs semmi ellenállási erőnk sem, ha már elvettek mindent, kicsavartak minden fegyvert kezünkből, itt marad még lelkünkben az örökké élő és lobogó láng, a melyet ha önök a házszabályokkal eloltanak, akkor eloltották a nemzet lobogó lángját is a szabad eszmék iránt, akkor elfojtották az érzést, akkor nekünk nincs többé ellenállásunk és nincs más hátra, mint a feltétlen és szomoru megadás. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ennek a házszabálynak az erejével küzdünk mi ma. Hosszu hónapok óta tart már ez a küzdelem és én ugy fogom ezt fel, mint mértékét a nemzeti ellenállás utolsó erejének; az ország lesz az, a mely eldönti a nemzet jövőjét és sorsát. Ha ezt az erőt önök elprédálják, ha önök nem arra igyekeznek, hogy a kardot csavarják ki a kezünkből, hanem a kardot viselő kart is igyekeznek levágni, akkor önök megássák örökre a nemzeti szabadság, önállóság és függetlenség sirját. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen mit csinálunk mi? A mi ellenállásunk mire irányul? Semmi egyébre, mint arra, a mihez Istentől és emberektől és mindennemü hatalomtól jogunk és igényünk van, nyelvünket érvényesiteni ebben a hazában és érvényt szerezni zászlónknak és czimerünknek és nyelvünknek a hadsereg keretében is. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezzel szemben nekünk másféle ellenállási erőnk nincs, csak a házszabályok védelme, és ha azt sem tudjuk megkapni, ha ezt is kicsavarják kezünkből, akkor mehetünk, akkor nem is kell parlament, ne is beszéljünk parlamentárizmusról, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert akkor az abszolutizmus legkétségtelenebb jelenségei tolakodtak be ide.

Mi ellenállási erőt gyakorlunk, semmi egyebet, nem mondunk mást, csak azt állitjuk oda Bécsnek, ha nem akarod megadni a magyar hadsereg részére a magyar szolgálati és vezényleti nyelvet, jó, mi ellenállunk, nem kapsz pénzt, nem kapsz katonát. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Egyebet nem tehetünk, de ezt megtenni hazafiui kötelességünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha eltérnénk ettől egy perczre is, ha megijednénk az erős kéztől, vagy a bolond kéztől, az végiggázolna törekvésünkön, megsemmisitené életünk legszebb feladatát, hogy végre-valahára, mikor az alkalom megjött, érvényesüljön a nemzet joga, a nemzet nyelve, diadallal lobogjon zászlónk és czimerünk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ráerőszakolják a közvéleményre, hogy kétségbeejtő állapotok következnek, hogy a gazdasági viszonyok mindinkább hátrább mennek, kár háramlik az országra, ha ez még tovább igy folyik. De vajjon nem voltak-e éhező tömegek akkor is, mikor katonát és pénzt adtunk? Vajjon akkor nem voltak-e szomoru gazdasági viszonyok? Azok okozták és okozzák ma is azokat a romlásokat, a melyeket egyesek talán szenvednek, de ha szenvednek is, mi az egyesek kára a nagy nemzeti érdekkel szemben? Nem kell most, hogy elhagyja üzletét a kereskedő, állását a hivatalnok, nem a harctérre kell, hogy menjen. Talán anyagilag egy kevéssé, talán

Digitized by Google

más tekintetben is csorbulást szenved, de a becsületes magyar embernek el kell, hogy türje ezt a kevés hátrányt, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a mely szembe áll azon nagy nemzeti érdekekkel, melyeket vagy most tudunk keresztülvinni, vagy soha, és akkor elestünk ennek reményétől is. *(Igaz! Ugy van! Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A külföldet tessék megnézni, ott van Németország, ott vannak más államok, ott van katona is, pénz is, és mégis van baj mindenfelé; miért okoznak bennünket ezért? Miért háritják az ódiumot a mi nyakunkra? Miért mondják, hogy ezekért mi leszünk felelősek, mikor önök csak egy akaratnyilvánitással megmenthetik az országot? Hogyha önök lelkük egész érzésével, magyar vérük lobogásával, szivük gondolkodásával azt mondanák Bécsnek: követeljük törvényeink, jogaink alapján a nemzet jelvényét, a magyar nyelvet és a magyar nyelv jogát: akkor megvan minden, akkor nincs ellenállás, mert a nemzeti akarat előtt, a mely igy osztatlanul nyilvánulna meg, meg kell hajolnia magának a koronás királynak is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Ha osztrák talpnyalók nem volnának!

Barabás Béla: T. képviselőház! Csak akarat kell ide, nem hajlongás. Nem szabad, hogy magukat odaadják eszközül az osztrák és bécsi követeléseknek, mert tessék csak megnézni, nem egy abszolut rendszernek megnyilatkozása-e az is, hogy mikor a közvéleményben hallunk mindenütt, ugyan szerintem nem helyes kifogásokat, hogy adjatok indemnitást, mert gazdasági válságok következnek be, akkor az igen t. kormány katonát kér és követel elsősorban. Ki kéri azt: a kormányelnök, a többség, vagy ki? Bécs! Az követeli, neki katona kell és ez a legérzékenyebb oldala. De katonát nem adunk semmi szin alatt, mert ha katonát nem adunk, majd ád ő akkor magyar vezénynyelvet esze nélkül, hogyha nagyhatalom akar lenni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A házszabályok czimén egyszerüen csak ki akartam fejteni nézeteimet. Ne menjenek t. barátaim, magyar véreim, képviselőtársaim, ne rohanjanak be az alkotmány teljes megsemmisitésébe. Lehet, t. képviselőtársaim, hogy önök azt gondolják, hogy ezzel elnyomják az obstrukcziót. De ezzel azután, ha sikerülni fog, — a mit nem hiszek — elfojtják és kiölik az emberekből az alkotmányosság iránti érzést. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi védvárunk a házszabály. Ezt tartsuk mi meg érintetlen tisztaságában, becsületesen kezelvén azt. Hiszen ridegen sem szabad azt magyarázni, inkább az ellenzék jogosult álláspontjára kell helyezkedni, mert elég szomoru az, — szomoruan kell konstatálnom — hogy ma itt csak nagyon kevesen vannak, a kik a nemzetnek igaz érdekeit a nemzet gondolkozásához és felfogásához képest képviselik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Önök is igy gondolkoznak, velünk éreznek önök is, tudom én azt nagyon jól, de egyes gyakorlati felfogások, hatalmi érdek és más szempont, a mely felülről adja az irányt, ezek késztetik önöket arra, hogy lelküknek szent meggyőződését alávessék talán pillanatnyi dolgoknak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az utolsó órában kérem, gondolják meg, mit cselekesznek, mert a házszabályoknak kiméletesebb kezelésével talán jobban czélhoz érnek. *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Megpróbáltuk!)* Mert hisz önöknek elsősorban érdeke, ha az ország és Bécs előtt imponálni akarnak, a törvénynek és alkotmánynak feltétlen tisztelete és megtartása. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ne fenyegessenek tehát, miként a miniszterelnök ur tette, hogy mennek önök tovább is, mert abban a meggyőződésben vannak, hogy a hazájuknak nagy, szent és hatalmas czélját képviselik. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Hát mi az a nagy, szent és hatalmas czél, mondják meg nekem. Álljanak fel és mondják meg, mi az a czél? Frázis ez az önök szájában, de nekünk nagy, hatalmas czélunk a magyar nyelvnek a magyar haza területén való érvényesitése. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mondjanak önök ennél hatalmasabb, nagyobb és szentebb czélt, mert ha nem mondanak, akkor azt látom, hogy az önök nagy, hatalmas és szent czélja az osztrák járomban továbbra is fog nyögni. *(Hosszantartó zajos helyeslés és taps a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*: Csendet kérek! Kénytelen vagyok a képviselő urat figyelmeztetni, . . . *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon.: Micsoda dolog ez!)* Csendet kérek!

Rákosi Viktor: Perczel, vagy Apponyi szellemében fog elnökölni? *(Nagy zaj.)*

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy az elnökséggel szemben ilyen hangot nem szabad használni! *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki vele! Nem kell türni!)* Csendet kérek! Méltóztassanak nyugodtan meghallgatni! *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ki vele!)* Figyelmeztetnem kell Barabás képviselő urat, hogy egy egész pártnak ilyen gyanusitásától tartózkodni szivesked jék. *(Folytonos nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztassanak helyüket elfoglalni.

Molnár Jenő: Az csak a párt dolga, de nem az elnöké. *(Zaj.)*

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat az elnökséggel szemben a házszabályok megtartására.

Molnár Jenő: A pártot nem szabad védeni, a párt maga megvédi magát! *(Folytonos zaj.)*

Digitized by Google

Luby Géza: Ki vele! Ki vele! *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki vele!)*

Ráth Endre: Függeszsze fel az ülést! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök többször csenget.)*

Luby Géza: Nem hallgatjuk meg! Nekünk magyar elnökre van szükségünk. Ki vele! *(Folytonos nagy zaj. Elnök csenget.)* Nekünk magyar elnökre van szükségünk, nem osztrák érdekek védőjére. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki vele! Ki vele! Nem hallgatjuk meg! Folytonos nagy zaj.)*

Elnök: *(Többször csenget. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Figyelmeztetem a képviselő urakat, ne méltóztassanak folyton közbeszólni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon. Ki vele! Nem hallgatjuk meg! Elnök csenget. Folytonos nagy zaj.)*

Kérem Barabás képviselő urat beszédének folytatására. *(Folytonos nagy zaj.)* Méltóztassanak a képviselő uraknak a sort bevárni, ha a képviselő urak fel akarnak szólalni, akkor tessék jelentkezni. *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk Barabást! Folytonos nagy zaj.)* Méltóztassanak a házszabályokat megtartani. *(Nagy zaj.)*

Hellebronth Géza: Ön Körbernek a szolgája! *(Nagy zaj és élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Hellebronth képviselő urat rendreutasitom. *(Helyeslés a jobboldalon. Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Méltóztassanak a szónokot nyugodtan meghallgatni. *(Nagy zaj.)*

Kubik Béla: Az elnök zavarta meg!

Bakonyi Samu: Ez, ugy látszik, a premier. *(Folytonos nagy zaj. Elnök csenget. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk Barabást! Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház!

Barabás Béla: Az időknek a legszomorubb jele .... *(Folytonos nagy zaj.)*

Bartha Miklós: Várd meg, hogy magyarázza ki magát az elnök!

Barabás Béla: Az időknek a legszomorubb jele, t. képviselőház, hogy ma már nem szabad az igazságot sem megmondani. *(Ellenmondás és zaj jobbfelől.)*

A szólásszabadságot hirdetik önök. Emlékeztetem önöket a régi időkre, mikor nem volt szabad szólni a magyar embernek, mikor a fájdalomnak, a keserüségnek a sóhaját is visszafojtották a lelkekben. Most is azt akarják elérni, hogy még csak ne is mondjuk el érzelmeinket ugy, a mint az az igazságnak megfelel, mert hiszen ország-világ előtt hirdethetem, hogy a szabadelvü párt osztrák érdeket képvisel! *(Taps a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbfelől és felkiáltások: Rendre! Rendre!)*

Elnök: Másodszor is kénytelen vagyok figyelmeztetni a képviselő urat, hogy egy országos pártot ilyen gyanusitással ne illessen. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha figyelmeztetésem nem használna, kénytelen lennék tőle a szót megvonni. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, képviselő urak!

Barabás Béla: Nem tudom, mire figyelmeztetett, nem hallottam! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kérdezd meg! Felkiáltások jobbfelől: Halljuk az elnököt!)*

Elnök: Nem tehetek róla, hogyha a t. képviselő urak még az elnökséget sem hallgatják meg csendesen és nyugodtan. *(Halljuk! Halljuk!)* Figyelmeztetem Barabás képviselő urat másodszor is, hogy egy országos pártot ilyen gyanusitással ne illessen. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Barabás Béla: Ez nem gyanusitás, ez igaz! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbról és a középen. Felkiáltások: Ki vele! Rendre! Rendre!)*

Sándor Pál: Barabás hazudik! *(Zaj.)*

Barabás Béla: Ne komiszkodjék ottan! *(Nagy zaj.)*

Sándor Pál: Hitvány ember! *(Folytonosan tartó nagy zaj a ház minden oldalán.)*

Ráth Endre: Tessék egyforma mértékkel mérni! Tessék Sándor Pált rendreutasitani. *(Zaj.)*

Barabás Béla: Már terrorizálni is akarják az embert! Ezt nem tűrjük! *(Szünni nem akaró zaj.)*

Elnök: Sándor Pál képviselő urat imparlamentáris kifejezéséért rendreutasitom. *(Helyeslés.)*

Barabás Béla: T. képviselőház!

Rákosi Viktor: Kérdezd meg az elnököt, hogy miért figyelmeztetett? *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Tessék türelemmel meghallgatni az elnököt. *(Halljuk! Halljuk!)* Figyelmeztettem Barabás képviselő urat másodszor is, hogy egy nagy országos párttal szemben olyan gyanusitó kifejezést ne használjon. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igazat mondott! Zaj.)* Horváth Gyula képviselő urat kérem, ne méltóztassék az elnökséget zavarni.

Felszólitottam Barabás képviselő urat, hogy ilyen gyanusitó állitástól tartózkodjék. Mikor erre másodszor is figyelmeztettem, a házszabályok 221. §-a alapján arra is felhivtam figyelmét, hogy harmadizben kénytelen lennék a szót tőle megvonni. *(Helyeslés és taps a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Méltóztassanak a szónokot meghallgatni. Barabás képviselő urat pedig beszédének folytatására kérem.

Barabás Béla: T. képviselőház! Én igazán nem tudom, mi volt az . . .

Marjay Péter: Dolgozik a 8000 frt! *(Folytonos nagy zaj a ház minden oldalán. Elnök csenget.)*

Barabás Béla: Azzal folytatom beszédemet és röviden be is fogom fejezni, *(Halljuk! Halljuk! Zaj. Elnök csenget.)* hogy ne méltóztassa-

Digitized by Google

nak már annyira elragadtatni magukat, hogy a terrorizálásnak a terére is lépnek. *(Mozgás és nagy zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)* Mert, engedelmet kérek, ez már még sem járja; ezzel a terrorizálással czélt nem fognak érni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én nem bántom senkinek a tisztességét, nem avatkozom senkinek a dolgaiba, de nem türhetem el, hogy az én, különben politikai nyilatkozatommal szemben bármiféle terrorizáló közbekiáltás hangozzék el. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: Még az elnöktől sem! *(Zaj. Közbeszólás jobbfelől: De azt szabad mondani, hogy kapczabetyár?)*

Barabás Béla: Én becsületes ideálizmussal küzdök, teljes lelkesedéssel, nemzetem jogaiért és igazaiért, és hogyha lelkemből kitör a keserüség szózata, ne igyekezzenek azt olyan dolgokkal elfojtani és szavaimnak olyan értelmet adni, a melyet én azoknak nem tulajdonitok. *(Hosszantartó lelkes éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Akár tetszik az osztrák politikának, akár nem! *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Pap Zoltán képviselő urat kérem, ne zavarja a szónokot. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassék a szónokot nyugodtan meghallgatni.

Rákosi Viktor: Ilyen elnök kerül ki a császár előszobájából. *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Rendre!)*

Elnök *(csenget)*: Méltóztassék az elnök utasitásait respektálni!

Pap Zoltán: Onnan küldték az összes pribékeket! *(Nagy zaj a ház minden oldalán.)*

Elnök *(csenget)*: Másodszor is figyelmeztetem Pap Zoltán képviselő urat, hogy ne zavarja a szónokot.

Barabás Béla: Hiszen azt természetesnek kell, hogy találja mindenki, hogy mikor a nemzeti ellenállás ereje utolsó részének megtörésére igyekszik az önök törekvése, akkor fel kell, hogy lobogjon bennünk az a régi tűz, az az őseinktől örökölt erény, hogy szembeszálljunk önökkel, a hogy tudunk, a törvénynek, a becsületességnek fegyvereivel. *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Nemzeti ellenállás? Elnök csenget.)* Igenis, nemzeti ellenállás! Én lelkemnek teljes, becsületes meggyőződésével azt hiszem, hogy ez nemzeti ellenállás. *(Felkiáltások a jobboldalon: Erőszak!)* Lehet, talán túlmegyek ebben a hitemben, ebben a meggyőződésemben, lehet; de tiszteljék bennem azt a lelkes, igaz érzelmet, a mely nemzetem szentséges érzelmei iránt bennem lobog! *(Hosszantartó élénk éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Még csak azt jelentem ki, t. képviselőház, hogy igenis, mi tovább is fogunk itt küzdeni, elkeseredetten, de lelkesen, nem csüggedve és nem riadva vissza semmitől sem. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőlbaloldalon.)* Én azt mondom: igenis helyt fogunk állani, megmaradunk helyünkön még akkor is, mikor keserü az élet és kivánatos a halál. *(Élénk éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Szünetet kérünk!)*

Elnök: Gál Sándor képviselő ur kért szót a házszabályokhoz. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)*

Lengyel Zoltán: Nem Gál Sándor képviselő ur, hanem én kértem szót a házszabályokhoz.

Elnök: Felszólitom Gál Sándor képviselő urat, hogy felszólalását tegye meg. *(Felkiáltások balfelől: Nincs itt!)*

Elnök: Minthogy a házszabályokhoz való szólásra több képviselő feljegyezve nincs ...

Lengyel Zoltán: Én még Perczel elnök urnál kértem szót a házszabályokhoz. Mielőtt azonban ezt tenném, kérem az elnök urat, méltóztassék a házszabályok értelmében az ülést öt perczre felfüggeszteni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A házszabályok 256. §-a az elnökségnek adja meg azt a jogot, hogy az ülést öt vagy tiz perczre felfüggesztheti. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Ráth Endre: Az elnöknek nemcsak jogai, hanem kötelességei is vannak! *(Folytonos nagy zaj a baloldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő uré a szó a házszabályokhoz *(Felkiáltások a baloldalon: Szünetet kérünk!)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Kérem... *(Folytonos nagy zaj a baloldalon, felkiáltások: Szünetet kérünk! Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Méltóztassanak a szónokot csendben meghallgatni! *(Felkiáltások a baloldalon: Szünetet! Folytonos nagy zaj. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Azok után, a mik történtek, az, hogy az elnök ur még a szokásos szünetet sem adja meg, mikor pedig már az időnek felerésze a tanácskozásra nézve elmulott, engem egyáltalában nem lep meg.

Kubik Béla: Mindenre készek! *(Mozgás jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Ha önöknek nagyon kivánatos az én beszédem a házszabályokhoz és azt óhajtják, hogy azt az időt is kibeszéljem, nagyon szivesen állok önöknek rendelkezésére. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ohó! Csak a házszabályokhoz.)*

Ballagi Géza: A tárgyhoz!

Lengyel Zoltán: Ballagi képviselő ur legyen nyugodt, akkora gyakorlatot szereztem ezen esztendő alatt, hogy a házszabályoktól eltérni nem fogok. Az nálam nem is szükséges, mert ezen a czimen ...

Ráth Endre: Nem vagyunk Bodrog-Sárán!

Ballagi Géza: Mi a baja?

Ráth Endre: Az, hogy nem vagyunk Bodrog-Sárán! *(Folyton tartó nagy zaj. Egy hang a szélsőbaloldalon: Mi van a magyar hadsereggel?)*

Ballagi Géza: Erre már megfeleltem!

Elnök *(csenget)*: Kérem a t. képviselő urakat ugy jobbról, mint balról, hogy folytonos

Digitized by Google

közbeszólásokkal a szónokot zavarni ne méltóztassanak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: ... igazán alig szükséges szólni és alig érdemes az önök viselkedése után ... *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez házszabály?

Lengyel Zoltán: ... az elnöki erőszakoskodások után, azok után, a miket a házszabályokkal visszaélve ... *(Felkiáltások jobbfelől: Házszabály!)*

Kérem, minden másodperczben fogom a házszabály szót mondani. *(Élénk derültség a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Ez nem elég! Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: A házszabály, a házszabály és harmadszor is a házszabálylyal visszaélve, *(Derültség.)* a mik itten történtek és a miket elkövettek, a házszabályoknak *(Derültség.)* nagyon precziz és nagyon alapos ismerete után nekem azt kell állitanom, hogy itt nem a házszabály, *(Derültség.)* nem is a jog, hanem az erőszak és ököljog uralkodik. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás és zaj a jobboldalon.)*

T. képviselőház! Az a kérdés, a melyről itt szó van, három különböző irányban ágazik el és alapját képezi annak a vitának, a melyet folytatunk, nem ugyan az önök meggyőzése kedveért, mert arra hiábavaló ma a szót vesztegetni, hiszen önök el vannak határozva keresztülgázolni a hatalom kedveért mindenen, el vannak tökélve megtörni a házszabályokat és az alkotmányt és a nemzet ügyét, hanem azért szükséges, hogy mi itten tiltakozásunkat fejezzük ki a történelemre és a nemzet igazára való hivatkozással. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A parlament nem erőkérdés, mert ha a parlament erőkérdés volna, ha az erő döntene egy nemzet közéletében, akkor nem alkotmányosságra volna szükség, akkor azt nyiltan abszolutizmusnak kellene nevezni. A parlament a megegyezés és a törvényhozás munkája azon alapon, a melyet a törvények és a házszabályok előirnak. Mihelyt tehát letérünk azon alapról, megsértjük azon kereteket, a melyek... *(Zaj a baloldalon, s felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

Pap Zoltán: Miért mennek ki, ha nem kellett szünet? *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek a jobb- és a baloldalon!

Lengyel Zoltán: ... a parlamentárizmusnak igazi alapjait képezik.

Én a házszabályok czimén és csakis a házszabályok keretében három házszabálysértést akarok itt szóvá tenni, illetőleg felpanaszolni és pedig sulyukkal megforditott sorrendben. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Az első házszabálysértés ... *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Tessék beszédét folytatni, képviselő ur!

Lengyel Zoltán: Ha én a házszabályok megsértését panaszlom fel, akkor méltóztassék a házszabályokat érvényben tartani legalább azon idő alatt, a mig panaszomat elmondom. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Papp Géza: Most már csak elég nagy csend van!

Elnök: Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Hellebronth Géza: Odaát lármáznak!

Elnök: Csendet kérek! Méltóztassék a szónokot nyugodtan végighallgatni!

Lengyel Zoltán: Kérem, t. képviselőház, engem az önök zaja és lármája egyáltalában nem zavar, *(Mozgás a jobboldalon.)* hanem, t. képviselő urak, ha önök megkivánják tőlem, hogy ezt az öt perczet a házszabályok keretében beszéljem ki, lehetnek annyira méltányosak, hogy nyugodtan végighallgassanak, sőt akkor sem panaszkodom, ha távoznak, a mennyiben a ház tanácskozásképes-számban, vagyis 40 képviselő itt van. *(Derültség.)*

Elnök: Méltóztassék azon czimen belül maradni, a mely czimen most egyedül lehet szólani.

Lengyel Zoltán: Az egyik házszabálysértés az volt, a mit felpanaszolni akarok, hogy az elnök ur, a midőn tegnap Ugron Gábor képviselőtársam beszélt, Ráth Endre képviselőtársamat, a ki háromszor közbeszólott, rendreutasitotta és a három rendreutasitás után a házszabályok 255. §-a alapján — a melyet leszek bátor felolvasni — ügyét a mentelmi bizottsághoz utasitotta a közben, a mig Ugron Gábor képviselő ur beszélt.

A házszabályok 255. §-a mindnyájunk előtt meglehetősen ismeretes, de mivel az igen t. elnök ur, a t. miniszterelnök ur is és a jobboldal tagjai nagyon vigyáznak arra, hogy a házszabályok keretében maradjak, leszek bátor azt felolvasni.

A házszabályok 255. §-a igy szól *(olvassa)*: »Ha a ház valamely tagja a rendet zavarja, az elnök őt névszerint is rendreutasithatja. Ezen rendreutasitás ellen felszólalni, azt visszautasitani vagy vita tárgyává tenni nem szabad.

Ha az illető tag a rendzavarást folytatja és rögtöni intézkedés szüksége nem forog fenn, valamint az elnök iránti engedetlenség egyéb eseteiben, az elnök kérdésére a ház vita nélkül egyszerü szavazással utasithatja a mentelmi bizottságot, hogy a ház további intézkedése iránt 24 óra alatt javaslatot tegyen.«

T. ház! Ez a szakasz, illetve ennek a szakasznak 2. bekezdése ... *(Mozgás és zaj jobbfelől.)* Kérem, méltóztassék csendet csinálni.

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: ... arra az esetre vonatkozik, midőn rögtöni intézkedés szüksége nem

Digitized by Google

forog fenn. A mi magát a kérdést illeti, bizonyos, hogy itt rögtöni intézkedésre nem volt szükség, mert azt hiszem, hogy Ráth Endre képviselőtársam egymagában az ő közbeszólásaival, a melyek különben meglehetősen ártatlan természetüek voltak, s melyek helyett sokkal különbet lehetett volna mondani, rögtöni intézkedésre okot sem adott. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, beleütközött ezen elnöki intézkedés a ház szabályainak más szakaszaiba is, a hol t. i. arról van szó, hogy a szónokot beszédjében megszakitani nem szabad. Ezek egyike az elnökkel szemben kivételt statuál a figyelmeztetés tekintetében; kivételt statuál a rögtöni intézkedés tekintetében, ha pl. az ülést fel kell függesztenie a 256. §. alapján, de szavazásra és határozathozatalra nem ad sem az elnöknek, sem senkinek okot. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Bocsánatot kérek, figyelmeztetnem kell a képviselő urat a házszabályok egy másik szakaszára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Lengyel Zoltán: Majd elmondom én! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Eitner Zsigmond: Ne erőszakoskodjék az elnök! *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Rendre!)*

Elnök: Csendet kérek! És pedig hivatkozom a házszabályok 236. szakaszára, a mely kimondja azt, hogy a ház határozataival szemben semmiféle óvásnak vagy ellenmondásnak nincs helye. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Rakovszky István: Hallatlan! Mindenáron érdemeket akar szerezni! *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Nincsen házhatározat!)*

Elnök: A ház határozata kimondatván, ez ellen többé felszólalásnak helye nincs. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Okolicsányi László: Nincsen házhatározat!

Várady Károly: Nem arra az esetre áll ez, ha olyan zajban hirdetik a határozatot!

Papp Géza: Ugyan ne kiabáljon annyit! Maga kiabál ott mindig! Azért volt zaj! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Várady Károly: A zajban megszavaztatnak minden ördögöt, azután mernek határozatról beszélni! *(Felkiáltások jobbfelől: Ne lármázzanak, akkor nem lesz zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Önök lármáztak a túloldalon!)*

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Ha itt nem egy egész rendszerről volna szó, akkor én az uj alelnök ur járatlanságának volnék bátor betudni ezen kijelentését, azonban itt, t. ház, egy egész rendszer van, annálfogva én tisztelettel tiltakozni fogok ... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Papp Géza: Micsoda beszéd ez? Ezt nem szabad rendreutasitás nélkül hagyni!

Lengyel Zoltán: Én a ház határozatával szemben sem szóval, sem ellenmondással nem élek, de igenis, a házszabályok alapján ismételten kijelentem, hogy az elnökségnek a határozatot nem volt joga kimondani és határozat ennélfogva létre nem jött. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Ilyen disznóság többet ne történjék! *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Rendre!)*

Elnök: Pap Zoltán képviselő urat ezen kifejezéseért rendreutasitom! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* és figyelmeztetem, hogy ez vele szemben már a második rendreutasitás!

Várady Károly: Majd kifárad ő is; ne féljünk semmit!

Lengyel Zoltán: A háznak van egy tiltó rendelkezése ... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Várady Károly: Perczel már kifáradt, majd maga is ki fog fáradni. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Várady képviselő urat figyelmeztetem, hogy az elnökséggel szemben kellő tisztelettel viseltessék. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csak az iránt, a ki megérdemli!)* Nem személyekről, hanem az állásról van szó.

Ráth Endre: Ha a törvénytelenségről van szó, sohasem fárad ki, ne búsuljunk!

Elnök: Ráth képviselő urat kérem, tessék helyére menni!

Eitner Zsigmond: Ne járassák le az elnöki szék tekintélyét! Az nem szabadkőmivesek páholya. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, tessék csendben lenni és a szónokot meghallgatni!

Lengyel Zoltán: T. ház! Nekem jogom van erre hivatkozni, sőt nemcsak jogom, de kötelességem is, és igazságom is van, a midőn erre hivatkozom, mert az elnökségnek nem volt joga a szónok megszakitásával határozatot provokálni. Határozatot kimondani sem volt jogában, hanem meg kellett volna várni Ugron Gábor képviselő ur beszédének befejezését és csak azután lett volna jogában feltenni a kérdést. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Én kénytelen vagyok a képviselő urat figyelmeztetni, hogy méltóztassék a házszabályokhoz szólani. *(Felkiáltások balfelől: Azokhoz szól! Nagy zaj.)* A 215. §. alapján bármikor szót kérhetnek a képviselő urak a házszabályokhoz, azonban ez a határozat most vita tárgyát nem képezheti. *(Zajos ellenmondás balfelől.)* Bocsánatot kérek, t. ház, ez alkalommal ez nem áll napirenden, nem is képezheti egyáltalán vita tárgyát, mert már határozatilag kimondatott. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Lengyel Zoltán: T. elnök ur! Én ezen interpretácziót tisztelettel nem fogadhatom el. *(Élénk helyeslés balfelől. Zajos ellenmondások jobbfelől.)*

Elnök: Engedelmet kérek, a képviselő ur...

Lengyel Zoltán: Nekem a 215. §. alapján abszolut jogom van arra, hogy a házszabályokhoz felszólaljak. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon.)* és a mig ehben a keretben maradok,

Digitized by Google

addig engem a szólás jogától megfosztani önnek nincs joga. *(Ugy van! Ugy van a szélsőbaloldalon. Zajos ellenmondások jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek. Méltóztassék a t. képviselő urnak tényleg a 215. §-ban biztositott jogok keretében megmaradni és akkor nyugodt lehet a képviselő ur, hogy őt senki jogától megfosztani nem fogja.

Lengyel Zoltán: Kijelentem még egyszer és ragaszkodom ezen felfogáshoz, mert mióta ennek a háznak tagja vagyok, azóta mindig ugy tudom, hogy a szónok beszéde közben nem volt joga az elnöknek határozatot provokálni és szavaztatni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az egyik házszabálysértés, a mely a tegnapi napon történt. Ennek következménye az, hogy Ráth Endre t. képviselőtársam sem a mentelmi bizottság előtt megjelenni, sem ott nyilatkozatot tenni, sem annak határozatát elfogadni nem köteles. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Majd meglátjuk!)* A második házszabálysértés az ülés végén történt. Akkor, a mikor az elnökség olyan zajban, midőn a 206. §. értelmében az ülést öt perczre fel kellett volna függesztenie, határozatot provokált és annak daczára, hogy itt mi a legélénkebben tiltakoztunk ez ellen, annak daczára, hogy a zajban szólásra is jelentkeztem, a hogy csak tudtam, mégis szavazás nélkül egyhangulag mondott ki olyan határozatot, a melyről be fogom bizonyitani, hogy a házszabályok értelmében még szavazásra sem lett volna joga feltenni. *(Egy hang a jobboldalon: A jegyzőkönyv hitelesitéséről van szó!)* Legyen nyugodt a t. képviselő ur, elvégzem én a magam baját segitség nélkül is. *(Folytontartó nagy zaj. Elnök csenget. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol a jegyző? Nincsen jegyző!)*

Visontai Soma: A jegyzőnek vigyázni kell a tanácskozás menetére.

Elnök: A ház jegyzője itt ül mellettem. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát az ellenzéki jegyzők?)* Arról a képviselőház elnöke nem tehet, ha az ellenzéki jegyző urak kötelességüket nem teljesitik. *(Folytontartó nagy zaj balfelől.)* Kérem, méltóztassék csendben lenni és a szónokot meghallgatni.

Várady Károly: Kinél jelentkezzem szolásra?

Elnök: Várady képviselő urat kérem, hogy ne méltóztassék folyton közbeszólani.

Várady Károly: De nincsen jegyző!

Elnök: Lengyel képviselő urat illeti a szó és Várady képviselő urnak nincs joga közbeszólani. *(Folytontartó nagy zaj.)*

Lengyel Zoltán: Igen, t. elnök ur, én sokkal szivesebben beszélek, mint hallgatok. *(Derültség.)* De zajban nem lehet beszélni. Azt az egyet azonban kérem a magam részéről, hogyha olyan zaj találna lenni, hogy a tanácskozást nem lehetne folytatni, méltóztassék majd az ülést öt perczre felfüggeszteni.

Elnök: Azt méltóztassék majd az elnökség belátására bizni! Semmiféle utasitást az elnökség el nem fogad. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jegyzőt!)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! A 256. §. 2. bekezdése *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nincs jegyző! Nem lehet jelentkezni!)* azt mondja: »Ha az ülésben folytonos rendzavaró lárma és nyugtalanság uralkodik, a melyet az elnök nem képes lecsillapitani, az elnök kinyilatkoztatja, hogy az ülést fel fogja függeszteni. Ha a csend ezután sem áll helyre, az elnök az ülést bizonyos időre, mely egy óránál hosszabb nem lehet, felfüggeszti.«

Itt tehát házszabálysértés történt, mert először is a ház tanácskozásához megkivántató csend nem volt meg és az elnökség a 256. §-t nem alkalmazta, daczára annak, hogy expressis verbis meg van mondva és kötelessége lett volna. Erre nézve a napló illető részére fogok hivatkozni, a hol az ilyen megjegyzések: »folytonos nagy zaj«, stb. mindenütt igen hosszuak, az elnöki figyelmeztetések azonban mindenütt igen rövidek és gyérek. T. képviselőház! Azt mondja a gyorsirói napló szerint az elnökség a tegnapi ülés végén, hogy: »az ülés végén ugy, a mint ma az ülés elején kijelentettem, meg fog ejtetni a szavazás báró Podmaniczky Frigyes inditványa felett«. Most jönnek a gyorsirói feljegyzések: »Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Rátkay László jegyző: Ez nem igazság! Zajos felkiáltások jobbfelől: Ki vele! Ki vele! Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem áll! Hazudik! Gazság! Áruló! Szünni nem akaró folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. Kiván valaki a napirendi javaslathoz szólni? Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Csendet kérek! Kiván valaki a napirendi javaslathoz szólni? Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Gazság! Kiván valaki szólni? Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon«.

Engedelmet kérek, mi mindannyian jelen voltunk a mult ülés folyamán. Ezt nem szükséges hivatalos tényként konstatálni, mert szemés fültanui voltunk mindannak, a mi a tegnapi ülés végén történt. Én konstatálni kivánom a naplóból azt, hogy itt olyan zaj volt, a melyben semmi elnöki kijelentést megérteni nem lehetett, ugy, hogy a folyosón arról tanácskoztunk, vajjon az ülés függesztetett-e fel, vagy pedig a napirendi határozat kimondása történt. Nemcsak szólani kivánt valaki a napirendhez; de ha nem is kivántak volna szólani, szavazásnak akkor is kellett volna lenni, különösen akkor, mikor egy egész ülés alatt az ellenzék folytonosan az inditvány ellen beszélt, nem ugyan a napirendhez, hanem a házszabályok czimén.

T. képviselőház! A legminimálisabb kötelesség a házszabályok szerint az lett volna, hogy az elnökség csendet csinált volna, ebben a csendben a kérdést szavazás alá bocsátotta volna és

Digitized by Google

a határozatokat csendben mondta volna ki. Olyan tanácskozást, a melynél az egyes kijelentéseket, beszédeket, pláne elnöki határozat kimondását nem lehet meghallani és megérteni, a házszabály nem ismer és a jövőre vonatkozólag egyszer, s mindenkorra tiltakozunk az ilyen becsempészett határozatok ellen.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ohó! Rendre! *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igaza van!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Lengyel Zoltán képviselő urat ezen kifejezéséért rendreutasitom. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Igaza van!)* Csendet kérek, képviselő urak!

Lengyel Zoltán: Konstatálni kivánom, hogy én e zaj közepette a napirendhez szólásra jelentkeztem. Nemcsak jelentkeztem, de erre vonatkozólag a jegyzeteimet is van szerencsém bizonyságul bemutatni, *(Halljuk a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és leszek bátor el is mondani. És a t. elnök ur . . .

Elnök: Figyelmeztetem a t. képviselő urat... *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ne figyelmeztessen! Erőszakoskodni nem lehet. Becsületesen kell az elnöki székben működni. Ne figyelmeztessen előre.

Elnök: Csendet kérek! Előre való bejelentéssel szemben előre való figyelmeztetésnek van helye. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Szederkényi Nándor: Nincs joga!

Lovászy Márton: Vigyázzon az elnök!

Elnök: Lovászy Márton képviselő urat a fenyegetéseért rendreutasitom.

Gabányi Miklós: Lelökjük onnan!

Lengyel Zoltán: Köszönöm a t. elnök urnak, hogy el nem mondott beszédemért a rendreutasitást előre megadta. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Szederkényi Nándor: Ha nem tudja a szabályt, ne elnököljön.

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Konstatálom, hogy szólásra jelentkeztem. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Konstatálni kivánom, hogy igenis a napirendhez szólásra jelentkeztem annyira, hogy Ugron Gábor t. képviselőtársam szólott is hozzám, hogy: »hadd el, ma ne beszélj.« Ennek daczára fentartottam szólási jogomat, és a mennyire tudtam, jelentkeztem szólásra. Az elnökség azonban sem ide nem nézett, sem figyelembe nem vette ezt és a folytonosan tartó nagy zajban a határozatot senki által nem hallott módon kimondotta. Ez, t. képviselőház, házszabálysértés, a mely történt egy világosan házszabályellenes dologban, de történhetett volna egy javaslat tárgyalása alkalmával is, és mi ezt szó nélkül nem hagyhatjuk és erre vonatkozólag preczedenst csinálni nem engedünk. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mielőtt a harmadik házszabálysértésre áttérnék, a házszabályok adta jogomnál fogva beszédem továbbfolytatása előtt öt percznyi szünetet kérek az elnök urtól.

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Lengyel Zoltán képviselő uré a szó, ki folytatja beszédét.

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Régen kérem a t. túloldalnak tagjait, valamint az elnök urat is, hogy ne méltóztassanak az előbbi módon engem beszédemben többszörösen megzavarni, illetőleg megakasztani. A t. képviselő urak egészen nyugodtak lehetnek a felől, hogyha én tőlem az elnökség meg is vonja a szót, lesz a ki helyettem helytálljon. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mi pedig azt illeti, hogy én velem szemben talán kellemetlen volna a dolog, kijelentem, hogy akkor is meg fogok itt állani és kötelességemet akkor is teljesiteni fogom ugy, a mint lelkiismeretem szerint azt jónak látom, habár az kétszeres annyi munkámba, fáradságomba és veszödségembe is kerül. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Százan! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Micsoda?)*

Gabányi Miklós: Százan is leszünk! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Az a napirendi inditvány, a melyről tegnap és ma itten szó volt, egy nagy küzdelemnek letörésére van tervezve és mint ilyen túllépi azt a keretet, a melyet a házszabályok szabnak nekünk, mert ez a kérdés kétségtelenül nemcsak a házszabályokba ütközik, hanem az alkotmánynak is sérelmét képezi és egy nagy nemzeti kérdés szolgál neki hátteréül. Hát én, t. képviselőház, ebből a szempontból, t. i. először a házszabályok szempontjából, azután az alkotmány szempontjából és később pedig a nemzeti ügy és a magyar kérdés szempontjából fogom ezt a kérdést tárgyalni. A házszabályok tekintetében ugyan nagyon sok magyarázatot adtak már az ez oldalon ülő képviselőtársaim, de talán nem lesz felesleges, ha magam is néhány megjegyzést füzök azokhoz. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A 203. §. azt mondja, hogy a napirend tárgyalására szánt időt időről-időre a ház állapitja meg, a második bekezdés ezen határozat megváltoztatásáról szóló inditvány tekintetében intézkedik, a harmadik bekezdés pedig csupán a meghosszabbitást czélzó inditványok tekintetében rendelkezik. A napirend tárgyalására szánt időnek megváltoztatása tehát — és erre felhivom az igen t. elnök ur figyelmét — háromféle lehet. A mennyiben a t. képviselő urak közül valaki, vagy talán a t. igazságügyminiszter ur, a ki elsősorban jogértő ember, egy negyedik esetet tud mondani, a magam részéről

Digitized by Google

szivesen csatlakozom hozzá. Az első eset, hogy megmarad a mostani idő, azonban annak kezdete máskorra, pl. délelőtt 11-re, 12-re, vagy akár éjfélre tétetik át. A másik két eset az idő meghosszabbitása, vagy megröviditése. Negyedik eset nem lehetséges. Már most az első és a második bekezdés jogászi értelemben azt jelenti, hogy megváltoztatás alatt áthelyezés, vagy a tárgyalási idő megröviditését kell érteni. A harmadik bekezdés a meghosszabbitást külön veszi és erre vonatkozólag azt a tiltó intézkedést állitja fel, hogy az egy órán túl nem terjedhet és ugyanazonegy javaslat tárgyalása alkalmával nem ismételhető. Ezekből következik, hogy az a napirendi inditvány, a melyet a kormány megbizásából a szabadelvü párt elnöke nyujtott be és melyet az elnökség itt pártoskodva, nem pedig a pártok felett állva, szavazásra kitüzött, a leghatározottabban beleütközik a házszabályokba és a politikai tisztességbe is, mert a paktum alkalmával kötötték meg ezt a pontot, a melyet igy a pártok becsületének palládiuma alá helyeztek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha arról lenne szó, hogy a tárgyalási idő áthelyeztessék vagy megröviditessék, akkor az elnökségnek egyszerü szavazással kellene eldöntetni a kérdést, de mikor meghosszabbitásról van szó, akkor az elnökségnek azt nemcsak szavazás alá nem szabad bocsátania, sőt be sem szabad jelentenie a háznak, hanem egyenesen vissza kell utasitania. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez nemcsak a házszabályoknak, hanem a paktum alkalmával kötött megállapodásoknak is világos értelme. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

T. képviselőház! Én nem törődöm Ballagi Géza képviselő ur lelkiismeretével, sőt Kristóffy József, meg Domahidy Elemér képviselő urakkal sem törődöm, hanem a paktum-megállapodásokra vonatkozólag Széll Kálmánra hivatkozom. *(Helyeslés és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jöjjön ide!)*

Rakovszky István: Önök is ott ültek a pártban! *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Jöjjön ide Széll Kálmán volt miniszterelnök ur, a paktumtárgyalások vezetője, *(Zaj. Elnök csenget.)* álljon ide ő a paktum őreként, mert nem az önök becsületét tárgyalom én, hanem Széll Kálmánét, és ha ő a paktum megkötése alkalmával ugy értelmezte a házszabályokat, mint a hogy mi értelmezzük most azokat, akkor jöjjön most ide az ő házszabályait megvédelmezni. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Domahidy Elemér: Azt tessék Széll Kálmánnal elvégezni! *(Zaj a ház minden oldalán.)*

Eitner Zsigmond: Most megtagadják!

Lengyel Zoltán: Én nagyon jól tudom azt, hogy a házszabályok ilyen magyarázata önök előtt már sokszor felmerült. Felmerült azon, majdnem háromnegyed évig tartó küzdelem alatt is, a melyet Széll Kálmán miniszterelnök ellen folytattunk, de ő akkor egyenesen és határozottan gróf Apponyi Albert házszabálymagyarázatának alapjára állott és nem engedte meg az ilyen inditvány beterjesztését, hanem azt mondotta, hogy inkább megbukik, de az alkotmány, a házszabályok és a paktum megsértéséhez hozzá nem járul. Széll Kálmánnak kötelessége tehát most ideállani és megmondani, hogy igy volt-e a paktumtárgyalások alkalmával, vagy nem, hogy a házszabályoknak ez volt-e az értelme, vagy nem?

B. Kaas Ivor: Majd Rosenberg megtelefonálja neki!

Molnár Jenő: Talán már meg is telefonálta!

Elnök *(csenget)*: Kérem Molnár Jenő képviselő urat, ne méltóztassék a szónokot folyton zavarni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Mindnyájunknak kötelessége az alkotmány és a házszabályok védelmére sietnünk, mindnyájunknak kötelessége teljes erővel helyt állani, de legfőképen kötelessége ez annak, a ki teremtője, atyja és védője volt a házszabályoknak, a ki az önök élén állott az egész időn keresztül és a kivel szembe nem helyezkedhetnek, hogyha most is azt az álláspontot vallja magáénak, a melyet eddig is magáénak tartott. Én Rosenberg Gyula képviselő ur kétféle lelkiismeretét nem ismerem; de ha annak idején Széll Kálmánt támogatta a maga házszabálymagyarázatával, most sem fogadhatja el azt a magyarázatot, a melyet gróf Tisza István javasol. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Domahidy Elemér: Hogyan tudják, hogy Széll Kálmán ellene van? Hiszen nem lépett ki!

Lengyel Zoltán: Én, t. képviselőház, ide a porondra idézem azokat, a kik résztvettek a paktumtárgyalásokban, ideidézem Rakovszky Istvánt, Polónyi Gézát, *(Felkiáltások: Hol van? Elnök csenget.)* mondják meg és nyilatkoztassák ki, hogy gróf Tisza István képviselő ur, a ki a paktum tárgyalásában az albizottságnak szintén tagja volt, a ki ehhez szintén hozzájárult... *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem járult hozzá!)*

Molnár Jenő: Nem volt benn, mert azt mondták, hogy ne vegyen részt benne!

Holló Lajos: Nem járult hozzá? De ott ült folytonosan. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Kérem, gróf Tisza István ez idő szerinti, talán még nem sokáig miniszterelnök urat... *(Derültség és felkiáltások a jobboldalon: Olyan olcsón nem adják!)*

Holló Lajos: Khuen sem akart menni! A sóhajok hidján majd beleesik a bukásba. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán:... Tisza István ideig-óráig miniszterelnök ur annak idején, mint képviselő, pártja megbizásából tagja volt a paktumot szövegező bizottságnak és tagja volt különösen a házszabályokat megalkotó albizottságnak is, a melyben Győry Elek, Horánszky Nándor, Tisza

Digitized by Google

István, Széll Kálmán, Polónyi Géza és talán Rakovszky István képviselő urak vettek részt, hozzájárult-e . : .

Kristóffy József: Nem járult hozzá!

Lengyel Zoltán: . . . de igenis hozzájárult, mert nem tiltakozott ellene, hanem támogatta azt a kormányt, a mely ezt a házszabály-magyarázatot vallotta magáénak kilencz hónapon keresztül. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Bocsánatot kérek, ez a házszabály nemine contradicente jött létre, ezzel az értelmezéssel és ezzel tartandó is fenn. Azt kérdezem én, mi okuk és joguk van most megváltoztatni ezt a magyarázatot? Azt hiszik talán önök, hogy a házszabályoknak az egyes miniszteriumok szerint más és más értelmezést lehet adni, a mint hogy nagyon nyilvánvaló hatalmi szempontokból a pártok a maguk kebeléből választanak elnökségeket arra a privát czélra, a melyre most is az elnökség összealakittatott?

Miért volt szükséges gróf Apponyi Albertnek otthagyni az elnöki széket és otthagyni azt elnöktársainak vele egyetemben? Azért, hogy ez a házszabálymagyarázat ne maradhasson fenn és legyenek ott más emberek, a kik azon idő alatt nem voltak megkötve és a kik ugy magyarázzák és hajtják végre a házszabályokat, a mint ez a Bécsből ideparancsolt miniszterelnöknek jól esik. *(Ugy van! balfelől. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Tisza osztrák komisszárius!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: E kérdés mögött ott van nemcsak a házszabályok sérthetetlenségének, hanem a magyar alkotmánynak és a nemzeti ügynek egész kérdése. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ott van — mondom — az alkotmány kérdése, mert a házszabály védelme az alkotmánynak, mivel már nem lehet védelme az elnök lelkiismerete, hiszen azzal már rendben vagyunk. *(Ugy van! a baloldalon.)* Nem lehet védelme a megyei rendszer sem, a mely sokáig volt az, mert azt is elintézték. Egyesegyedül a házszabályok maradtak tehát fenn, a melyeknek redőibe meghuzódva, az ellenzék védi a nemzet ügyét és nem akar eltántorodni a nemzet igazságos aspiráczióitól és követeléseitől. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A házszabályok kérdése, nem a többség kérdése, az az alkotmány kérdése. A házszabályokat majorizálni tehát önöknek nincs jogukban, a házszabályokkal ellentétes intézkedéseket keresztülvinni egyenesen tilos dolog, sőt többet mondok, az nemcsak a házszabályokba, hanem az illetőnek hazafiui lelkületébe és becsületébe is ütközik. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Molnár Jenő: Hiábavaló a vakoknak beszélni szinekről!

Elnök: Csendet kérek!

Hock János: Nagyobb csend már nem lehet!

Gr. Zichy Aladár: Még gyakorlatlan! Meg kell bocsátani! *(Mozgás jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Mióta ez a kormányzat megalakult, azóta látom én a régi rendszert és a kortespolitikát felujulni minden téren. *(Ugy van! a baloldalon.)* Konstatálni vagyok tehát kénytelen, hogy az nemcsak a miniszteri székekbe, nemcsak a szabadelvü párt és a kormány közegeihez vonult be, hanem bevonult már az elnöki székbe is. *(Ugy van! a baloldalon.)* A házszabályok czimén való felszólalást és a szólásszabadságot korlátozni eddig sem akarta az elnökség, de azt, a mit most beszédem első felében a tisztelt elnökség, a tisztelt szabadelvü párt elkövetett, semmi egyébnek minősiteni nem lehet.

Ezért az eljárásért önöket tesszük felelőssé! *(Felkiáltások a jobboldalon: Viseljük is a felelősséget!)*

Molnár Jenő: Alig várják, hogy viselhessék! Még eddig azonban mi viseljük! *(Derültség.)*

Lengyel Zoltán: Ezért önöket tesszük felelőssé a nemzet előtt. A mint a Habsburg-háznak van egy theoriája, a mely szerint nekik köteleségük a felségjogokat utódaikra a maguk épségében átszármaztatni, épen ugy nekünk is van a nemzettel és utódainkkal szemben egy kötelességünk, az t. i., hogy az alkotmánynak azon védbástyáit, melyeken a nemzet jövője és nagysága felépittetett, megvédelmezzük és a hatalomnak minden törekvésével szemben, minden zsarnoksággal szemben épen és sértetlenül átszármaztassuk utódainkra. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mi, t. képviselőház, a házszabályokat és e nemzet alkotmányát a pillanatnyi politika kortes-eszközéül odadobni nem engedjük. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Önök ezt liberális és nemzeti politikának nevezik. *(Egy hang a baloldalon: Libériás politika!)* Liberális politikának nevezik önök minden szabadság megszoritását, a házszabályoknak és a törvényeknek megsértését, ezek világos értelmének elcsavarását, a lelkiismeret elnyomását, a sajtószabadság megsértését, a gyülekezési jog korlátozását, a melyekkel mi az egész vonalon találkozunk azóta, mióta gróf Tisza István ül a kormányelnöki széken. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Domahidy Elemér: Szatmáron is?

Luby Géza: Majd megmondják Nagy-Károlyban! *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak párbeszédet folytatni!

Lengyel Zoltán: És nemzeti politikának nevezik önök azt, hogy zsebrevágják a szomszéd állam, egy külállam miniszterelnökének nagyon sokféle sértését? Nemzeti politikának tartják önök azt, hogy nem mozdul meg a lelkiismeretük, ha e nemzet jogait csorbitani akarják, ellenben erőszakoskodni képesek egy küzdő ellenzékkel szemben, a mely nem a ma, de egy jövendő nemzedék számára akarja e vivmányokat megérlelni? Nemzeti politikát követnek önök akkor, a mikor azon küzdelemmel szemben, melyet mi

Digitized by Google

a magyar álláspont győzelemre juttatásáért folytatunk, az osztrák álláspontot kebelezik be programmjukba? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Mondja meg nekem bármelyik t. képviselőtársam: azt határozta talán a szabadelvüpárt, hogy a magyar hadseregben, a magyar ezredekben magyar zászló legyen? Azt határozták talán, hogy a magyar nyelv a hadseregben érvényesülni fog? Azt határozták talán, hogy kizárólag magyar tisztikar legyen, kizárólag magyar nevelés legyen? Avagy azt határozták, hogy ezredeink hazahozassanak, továbbá, hogy a hadkiegészitő kerületek a magyarságnak megfelelőleg osztassanak be? Elhatározták-e, hogy necsak a kiadásokban részesüljünk a quóta szerint, hanem a bevételekben is?

Ha t. képviselőtársaim ott a túloldalon megmutatják nekem a szabadelvü pártnak ezen határozatait, akkor elismerem, hogy önök is a nemzeti ügy harczosai.

De a mikor önök határozatot hoztak arra nézve, hogy a magyar nyelvet ez idő szerint nem érvényesitik, a mikor önök belenyugodtak a közös jelvények felállitásába . . . *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Domahidy Elemér: Nem áll! A közös jelvényekbe nem!

Holló Lajos: A miniszterelnök ur mondta!

Domahidy Elemér: Az lapsus volt! Később kikorrigálta!

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Ugy látom, Domahidy képviselőtársamban a nyilatkozási akarat időközönkint nagyon előtör. Legyen szives t. képviselőtársam egy rendszeres beszéd keretében előadni mondanivalóit. Ha erre hajlandó, én rövidesen be is fejezem beszédemet, hogy a képviselő ur beszédében gyönyörködhessem.

Domahidy Elemér: Akkor beszélek, a mikor nekem tetszik!

Lengyel Zoltán: És mondják meg önök, nem fogadták-e el a szabadelvü párt mindenkori álláspontja gyanánt azt, hogy a magyar királynak a magyar hadseregben a magyar nemzettől reáruházott felségjog alapján a német nyelvet, vagy akár a hottentotta nyelvet is jogában áll ezrednyelvül megállapitani? És ez volt az önök álláspontja mindig? Hiszen b. Fejérváry Géza volt honvédelmi miniszter ur sohasem merte azt mondani, hogy a vezérleti és vezényleti nyelv megállapitása felségjog alapján történt, hanem mindig csak azt mondta, hogy czélszerüség alapján!

Önök nemcsak hogy nemzet- és alkotmányellenes teoriákat állitottak oda határozatként, hanem meghamisitották az önök történetét, az önök multját is; meghazudtolták azokat is, a kik már helyreigazitással nem élhetnek, mert már nincsenek az élők között, s a kiknek olyan dolgokat adtak a szájukba, a miket azok sohasem mondtak.

Kovács Pál: Deák Ferencz megfordul a sirjában!

Lengyel Zoltán: Hát a magyar álláspont győzelme az, a miről Körber miniszterelnök ur azt mondja, hogy »én mint német soviniszta nem töröltetném ki a szememet olyan semmiségekkel, és nem elégedném meg olyan semmiségekkel, a minőkkel a magyarok megelégedtek«; azokkal a vivmányokkal t. i., a melyeket ő üres formuláknak jelentett ki. És a mikor önök elfogadják azon nyomoruságos, hitvány, nemzet- és alkotmányellenes három faktor teoriáját, hogy Magyarországon a magyar királynak, s a magyar országgyülésnek nincsen joga törvény alakjában a maga jogának határai között határozni, hanem meg kell előbb az osztrák Reichsrathot kérdezni arra vonatkozólag, hogy ő mit akar; *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* akkor, a midőn önök beleegyeznek abba, hogy az országgyülés ex-lex idején is feloszlattassék, és a házszabályokat martalékul dobják oda egy kormány szeszélyének, a melyet 40 ember tűzzel-vassal támogat, mig a többieket terrorizálják; és terrorizálják az egész szabadelvü pártot: akkor önök a három faktor elméletével azt nevezik nemzeti vivmánynak, a mi megtagadja Magyarország önállóságát, szuverénitását, törvényhozási jogát? Azt a képtelenséget hozzák ide, a melyről már bebizonyitottam egy alkalommal, hogy ha igaz volna az, a mit gróf Tisza István miniszterelnök ur állit; hogy ha Magyarország egy törvényt hoz, a melyben kimondja, hogy felállitja a külön magyar hadsereget, de ehhez Ausztria hozzá nem járul: akkor ez megbontja a meglevő rendet, de nem hozza létre az uj rendet, azaz nem lesz többé közös hadsereg, de nem lesz többé magyar hadsereg sem? És, t. képviselő urak, ha Ausztria hasonló törvényt hoz, abban az esetben Magyarország, hogy hadsereg nélkül ne maradjon, kénytelen a közös hadsereget fentartani; kénytelen fentartani akkor is, hogyha Ausztria megszünik, és akkor is, ha a Habsburg-ház megszünik; sőt akkor is, ha Magyarország megszünik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Domahidy Elemér: Egészen mást mondott!

Lengyel Zoltán: Igenis, t. képviselőtársam, és az ön kedveért igen szivesen szolgálok hozzá egy kis magyarázattal is.

Elnök: Figyelmeztetni vagyok kénytelen a t. képviselő urat . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Már megint kezdi! Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Kubik Béla: Már megint erőszakoskodni akar! Mi a fenét akar már megint!

Elnök: A házszabályok alkalmazásához méltóztatott szót kérni, de a képviselő ur be fogja látni, hogy most már körülbelül fél órája minden egyébről beszélt, csak a házszabályok mikénti alkalmazásáról nem. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Nessi Pál: Arról beszél! On nem illetékes megitélni azt, hogy ő miről beszél!

Elnök: Nessi képviselő urat figyelmeztetem, hogy az elnöki enunciácziával szemben nincs szólási joga. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Majd el fogja hagyni az elnöki széket ön is!

Nessi Pál: Tessék tekintélyt szerezni magának, ha tud! *(Nagy zaj.)*

Lukáts Gyula: Eljátszották az elnöki tekintélyt régen! *(Egy hang a szélsőbaloldalon. Gyönyörü elnökség! Nagy zaj.)*

Leszkay Gyula: A ki pártczélokra használja fel az elnöki tekintélyt, annak nincsen tekintélye!

Lengyel Zoltán: Jogos-e ez a házszabálysértés, ez a napirendi inditvány, ha ilyen teoriákat erőszakolnak keresztül? Az a három faktor elmélete azt jelenti, — hogy megmagyarázzam a t. képviselő urnak — hogyha Ausztria azt mondja a miniszterelnöknek, hogy megbontja a régi rendet és nem hozza létre az uj rendet...

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát ez házszabály? *(Nagy Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kovács Pál: Tiltakozunk az ellen, hogy a miniszterelnök ur adjon utasitásokat az elnöknek! *(Zajos közbekiáltások jobbfelől. Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Megszólaltak a kortesek! Épen olyanok mint az elnök! Jobb lesz ott hallgatni!)*

Eitner Zsigmond: Majd elmegy maga is a miniszterelnök urral együtt!

Lengyel Zoltán: Kérem, t. képviselőház, hogyha a miniszterelnök urnak nagyon fáj, hogyha az ő teoriájáról beszélek, hát legyen szives ezt a kérdést önmagával elintézni. Én nem fogok beszélni róla.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nincsen joga hozzá!

Lengyel Zoltán: Ha pedig a képviselő urak azt akarják kipróbálni, hogy a házszabályok czimén, ahhoz szorosan ragaszkodva, milyen szárazan és unalmasan tudok beszélni, *(Nagy zaj balfelől. Felkiáltások a jobboldalon: Mindig ugy beszél!)* hát majd azt is megmutatom. Igenis azt látom, hogy itt az érvényesül, hogy a hatalom változásához más elnökség és más házszabálymagyarázat szükséges. Azt látom, hogy itt önök a házszabályokat és az elnökség kérdését pártkérdéssé minősitik, mely a hatalomra kerülő emberek személyével együtt változik. Pedig a házszabályok kezelése, t. miniszterelnök ur, nem öntől függ, nem az ön hatalma alá eső kérdés.

Kubik Béla: Nem az integetésektől! *(Nagy zaj balfelől.)*

Lengyel Zoltán: A házszabály mindnyájunk fölött áll. És ha önök, t. képviselő urak, azt akarják, hogy ne érvényesüljenek a házszabályok: hát jó, nem fognak érvényesülni, de ezzel nem a mi hatalmunk dől meg, hanem az önöké, és ha az erőszakhoz és a tettlegességhez folyamodunk, hát önök lesznek az okai. *(Hosszantartó nagy zaj. Felkiáltások a jobboldalon: Eláll! Rendre! Szégyelje magát! Elnök folyton csenget.)*

Elnök: Az elnökség kiván nyilatkozni. *(Zajos felkiáltások a szelsőbaloldalon: Mit akar? Az elnök beszélhet csak és nem az elnökség!)* T. ház! Azt hiszem, hogy ennek a háznak minden egyes tagja egyet fog velem abban érteni, hogy a tettlegességgel való fenyegetésnek ebben a házban nincsen helye, és ezért én a képviselő urat rendreutasitom. *(Hosszantartó nagy zaj balfelől. Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: Én azt mondottam, és azt fenn is tartom, hogy ha önök a házszabályok uralmát nem respektálják, ha önök itt a tanácskozásokat nem engedik meg a házszabályok keretében, *(Zaj.)* ha önök itt nem a házszabályok uralmát, hanem az ököljog és az erőszak uralmát proklamálják: *(Zajos ellenmondások a jobboldalon.)* akkor nincsen más fegyverünk, és mi gyáván nem fogjuk megadni magunkat soha, hanem hasonlót hasonlóval fogunk viszonozni. *(Folytontartó nagy zaj balfelől.)*

T. képviselőház! Egy házszabály, egy jog, egy kötelesség uralkodik mindnyájunk felett. Az nem lehet, hogy gróf Tisza István miniszterelnök uralma kedvéért kicsavarják a házszabályok nyakát. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* Az nem lehet, hogy az elnökség itt játéklabdájává legyen a szenvedélyeknek és a pártoskodásoknak legyen az eszköze. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy mozgás jobbfelől.)*

Végül, t. ház és t. miniszterelnök ur, lehet megteremteni a békét, a rendet a jogok kielégitésével, a törvények végrehajtásával, de nem jogfosztással és jogfeladással. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* A mit önök az 1867. évi XII. törvényczikk 11. §-ával csináltak, a mit édesapja, Tisza Kálmán, az ex-lex alkalmával csinált, azt folytatja most ön, t. miniszterelnök ur. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* A lemondás és jogfeladás politikáját hirdették és ezzel jutottak az uralomra. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy mozgás jobbfelől és felkiáltások: Ez nem házszabály!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak!

Lengyel Zoltán: Ezt teszi a miniszterelnök ur a házszabálysértéssel. *(Mozgás jobbfelől.)* Hát önöknek, ugy látszik, tetszik követni a miniszterelnök urat, a kinek családi tradicziója a jogfosztás. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Zajos felkiáltások jobbfelől: Rendre! Rendre!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak! Lengyel Zoltán urat ezen durva, sértő kifejezéseért a házszabályok 22. §-a értelmében rendreutasitom, és ujból is figyelmeztetem, mél-

Digitized by Google

tóztassék a tárgynál maradni, mert különben kénytelen leszek öntől a szót megvonni. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Igenis, ezt a házszabálysértést Tisza Istvánnak kellett elkövetni. *(Folytonos zaj.)*

Bakonyi Samu: Ez történeti kritika, a mihez mindnyájunknak jogunk van!

Leszkay Gyula: Igaza van Rákóczinak! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Rákóczi!)*

Elnök *(csenget)*: Leszkay képviselő urat másodszor rendreutasitom. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, képviselő urak!

Lengyel Zoltán: T. ház! Erre a házszabálysértésre egy Tiszának kellett elhivatni, a kinek családi tradicziója . . . *(Felkiáltások jobbfelől: Rendre! Rendre! Nagy zaj. Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Ugy van! Ugy van!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak. Méltóztassanak a mondat befejezését megvárni!

Lengyel Zoltán: A kinek családi tradicziója a jogfosztás és alkotmányellenes merénylet. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Rendre! Rendre! Nagy zaj.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat ujból is rendreutasitom és tőle a szót megvonom. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zajos közbekiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon. Hosszantartó nagy zaj.)* Tisztelettel kérdem a t. házat, méltóztatik-e a házszabályok 221. §-a értelmében Lengyel Zoltán képviselő urral szemben jegyzőkönyvi megrovást elhatározni? A kik kivánják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A ház többsége Lengyel Zoltán képviselő urat jegyzőkönyvi megrovásra itéli. Ezt határozatképen kimondom. *(Zajos felkiáltások a baloldalon: Ellenpróba!)*

Lengyel Zoltán: Miről van szó?

Elnök: A képviselő ur ismételte azt a kifejezést, . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon; felkiáltás: Mire szavaznak?)*

Hentaller Lajos: Igazi baromi erőszakot követ el az ur! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Babó Mihály: Mit csinál?

Nessi Pál: Mire szavaztak?

Hellebronth Géza: Mire szavaztak? *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház! *(Nagy zaj.)*

Várady Károly: Teljesen házszabályellenes dolog zajban szavaztatni. *(Nagy zaj. Felkiáltások a jobboldalon: Helyre! Helyre!)* Nem adok erre semmit sem! Zajban nem lehet szavaztatni, ez visszaélés, disznóság! Zajban nem hallszik semmi.

Elnök: Kérem a képviselő urat, méltóztassék helyét elfoglalni.

Várady Károly: Mondja meg mit csinált? Ne magyarázza a házszabályt, hanem becsülje meg magát, ha odaül.

Elnök: Várady Károly képviselő urat rendreutasitom. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon: Felkiáltások: Mit csinált?)* Méltóztassanak a t. képviselő urak csendben lenni; egészen hangosan és érthetően . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Mi volt?)* Lengyel Zoltán képviselő urat . . . Ha csendben lesznek, megmondom. Ne méltóztassanak az elnököt folytonos közbeszólásokkal zavarni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek! *(Halljuk! Hallluk! a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mire szavaztak? Beszéd közben nem lehet szavaztatni!)* Csendet kérek, képviselő urak! *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Jogunk van tudni, hogy mire szavaztak!)*

Lengyel Zoltán: Mit csinált az elnök ur?

Elnök: Tessék csendben lenni, és meg fogom ismételni. *(Nagy zaj.)*

Gál Sándor: Nem kell ismétlés! Mit csinált?

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat az általa ismételten használt kifejezésért kétszer rendreutasitottam . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Miért?)* Mert a Tisza-család tradicziójának jelentette ki a jogfosztást és alkotmánysértést. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, t. ház!

Lovászy Márton: A történelmet nem lehet rendreutasitani! *(Helyre! Helyre! a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek. A házszabályok 221. §-a világosan előirja az elnöknek, hogy abban az esetben, ha a szóló a háznak valamely tagja ellen durva sértést követ el, *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* az elnök őt rendreutasitja, *(Zajos ellenmondások és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Sértés nem volt!)* sőt tőle a szót már az első alkalommal megvonhatja. Ha pedig a szónok az elnöki rendreutasitás után a beszéd folyamán ugyanezen hibát ismétli, akkor az elnök a szót tőle okvetlenül elvonja és a ház az elnök kérdésére egyszerü szavazással jegyzőkönyvi megrovásban is részesitheti. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton: Beszéd közben nem lehet szavazni; tanulja meg az elnök ur a házszabályokat! *(Hosszantartó nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! *(Nagy zaj.)*

Lengyel Zoltán: Most én beszélek!

Elnök: Én Lengyel Zoltán képviselő urtól a szót megvontam. *(Szünni nem akaró nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Zárt ülést!)* Husz jelenlevő képviselő ur aláirásával zárt ülés kéretvén, azt elrendelem. Az ülést felfüggesztem, a mig a karzatok kiüritetnek.

(Zárt ülés után.)

Elnök: T. ház! A folytatólagos nyilt ülést ujból megnyitom. *(Halljuk! Halljuk!)* Tekintettel arra, hogy a házszabályok 221. §-a sze-

Digitized by Google

rint azon képviselő ur, a kitől a szó ezen szakasz értelmében megvonatott, joggal bir mentségét előadni, Lengyel Zoltán képviselő ur pedig, a ki az én határozatom kimondását, valamint a kérdés feltevését a zajban nem hallotta és ezért ezen jogát nem gyakorolta, de most gyakorolni óhajtja: én Lengyel Zoltán képviselő urnak a szólás jogát ezennel megadom, hogy mentségét előadhassa. *(Helyeslés.)*

Lengyel Zoltán: Én azt tartom, hogy a kimondott határozatot először semmisnek kell kijelenteni, mert én azelőtt nem nyilatkozhatom. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondások a jobboldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: T. ház! . . . *(Zaj.)*

Nessi Pál: Nincs utasitás? *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Én Lengyel Zoltán képviselő urat a ház nyilt ülésében másodszor is rendreutasitottam ugyanazon tárgyban, később pedig a szót tőle megvontam. A szó megvonása után feltettem azt a kérdést, hogy a ház Lengyel Zoltán képviselő urral szemben a jegyzőkönyvi megrovást kivánja-e alkalmazni, igen vagy nem? A házszabályok 221. §-a azonban jogot ad a képviselő urnak, hogy mentségét előadja. A képviselő urnak ezen joga fennáll a szó megvonása után, de fennáll a kérdés feltevése után is, azonban nem áll az, hogy a ház elnöke köteles erre felhivni vagy figyelmeztetni. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Minthogy Lengyel Zoltán képviselő ur, ki a nagy zajban sem a szó megvonását, sem a kérdés feltevését nem hallotta, jogával nem élhetett, de ezen jogát most utólagosan gyakorolni óhajtja: én neki a szólás jogát mentségének előadására ezennel megadom. Természetes, hogy a mennyiben a ház Lengyel Zoltán képviselő urnak e jog gyakorlása folyamán előadandó mentségét megfelelőnek találja: a ház határozata tárgytalanná válik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Barabás Béla: Az elnök tapintatlankodott itten! *(Zaj a jobboldalon.)* Nem a ház hibázott, hanem az elnök! Az elnök hozza tehát helyre is a hibát! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek! Polónyi Géza képviselő ur a házszabályhoz kért szót.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Én azt gondolom, hogy ezt az inczidenst a házszabályok értelmében közmegnyugvásra kell elintézni. A házszabályok 221. §-a világosan ekként rendelkezik *(olvassa)*: »ha a szónok mentségét — melyhez minden ily esetben joga van — elegendőnek nem találja, a ház az elnök kérdésére vita nélkül egyszerü szavazással jegyzőkönyvi megrovást is határozhat.«

A mentség meghallgatása tehát előfeltétele a jegyzőkönyvi megrovásnak, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ha a jegyzőkönyvi megrovás ezen mentség meghallgatása nélkül mondatott ki, akkor az tévesen kimondottnak tekintendő. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Minthogy pedig a mélyen t. elnök ur maga is konstatálja, hogy Lengyel Zoltán képviselő ur mentségét előterjeszteni akarja, tehát az in integrum restituczió az, hogy az elnök ur felszólitja az illető képviselőt mentségének előterjesztésére, a ház határoz a felett, hogy azt elegendőnek tartja-e vagy sem, s azután meghozza érdemben a maga határozatát. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Engem is az az intenczió vezet, hogy ez az inczidens lehetőleg közmegnyugvásra intéztessék el. *(Helyeslés.)* Épen ezért kérem szemben ülő képviselőtársaimat, hogy ahhoz az én igénytelen nézetem szerint is tarthatatlan állásponthoz ne sziveskedjenek ragaszkodni, hogy a háznak egy már meghozott határozata semmisnek mondassék ki. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)* A házszabályok világosan azt mondják, hogy a képviselőnek joga van mentségét előadni, de nem kötelezi a képviselőt arra, hogy erre nézve nyilatkozzék, hanem a képviselő tetszésétől teszi függővé, hogy a szavazás előtt jelentkezik-e mentségének előadására, vagy sem? de sem a ház, sem senki nem tartozik őt erre felszólitani. *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Barabást is felszólitotta a ház elnöke. *(Nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Abból, hogy abban az esetben ez megtörtént, még nem következik, hogy minden esetben meg kell ennek történnie, *(Ugy van! a jobboldalon. Zaj balfelől.)* Nagyon szivesen belemegyek abba és nem kétlem, hogy a ház minden tagja belemegy, hogy a kérdés közmegnyugvással oldassék meg, de hogy ez a kérdés akár az elnökségnek, akár a többségnek megaláztatásával történjék, *(Nagy zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* abba bele nem megyünk. *(Ugy van! jobbfelől.)* A ház határozott szótöbbséggel ebben a kérdésben, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: De tévesen!)* nem tévesen, hanem teljesen bona fide, mert a felmerült zajban senkisem vehette észre, hogy Lengyel Zoltán képviselő ur mentségét elő kivánta adni.

Lengyel Zoltán: Nem is szólittattam fel! *(Felkiáltások a jobboldalon. Nem is kell!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez a szavazás megtörtént házszabályszerüleg, bona fide és az érvényes. *(Élénk ellenmondások balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök folyton csenget.)*

Várady Károly: Mit harangoz annyit? *(Derültség.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez a határozat házszabályszerüleg . . .

Ugron Gábor: Nem házszabályszerüleg! *(Nagy zaj balfelől.)*

Digitized by Google

Gr. Tisza István miniszterelnök ... hozatott meg és a közmegnyugvásra való megoldásnak az egyedüli módja, a mi követtetett hasonló esetekben máskor is, az, hogyha a képviselő ur a maga mentségét előadta és a ház azt kielégitőnek találta, akkor a korábban hozott határozat tárgytalannak fog a ház által kijelentetni. Ha a t. képviselő urak valóban közmegnyugvásra akarják a megoldást, ennek ez az egyedüli utja, tessék erre lépni ...

Ugron Gábor: Nem ez az egyedüli módja!

Gr. Tisza István miniszterelnök ... de arra az utra, mely a mi megaláztatásunkra vezet, nem vagyunk kaphatók.

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani.

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Arról van szó, hogy a házszabályok ellenére hozatott egy határozat. A határozatot meg kell előznie annak, hogy a képviselő felhivassék mentségének előadására. *(Élénk ellenmondás jobbfelől. Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Bocsánatot kérek, a miniszterelnök ur is jól tudja, hogy a házszabályok szerint ez a logikai prius, a mely után következhetik csak a posterius: a határozathozatal. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én tehát a határozat nullifikálása előtt semmiféle mentséget előadni nem fogok. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj balfelől. Elnök csenget.)*

Rakovszky István: T. ház! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Mihez kiván szólani, Rakovszky képviselő ur?

Rakovszky István: A házszabályokhoz.

Elnök: Akkor Polónyi Géza képviselő urat illeti a szó, mert ő előbb jelenkezett.

Polónyi Géza: T. ház! Nem tudom, méltóztatik-e a t. elnök ur ezt az inczidenst befejezettnek tekinteni; mert én nem ehhez a kérdéshez, hanem a házszabályoknak 203. §-ához akarok szólni. Ha tehát t. képviselőtársam az előbbi kérdéshez akar szólni, kénytelen vagyok neki az elsőbbséget átengedni. Már előre is bejelentem, hogy én más vonatkozásban akarok a házszabályokhoz szólni.

Elnök: Rakovszky képviselő ur a házszabályok 22. §-ához kiván szólni. *(Zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Majd megmondja ő!)*

Rakovszky István: T. ház! Bocsánatot kérek, igazat kell adnom a ház t. elnökének, hogy itt most kétféle házszabályvita folyik és épen azon jogczim folytán, hogy nem a 203. §-hoz, hanem a 22. §-hoz akarok szólni, engedte át nekem az elsőbbséget Polónyi képviselő ur.

Sajnálatomra nem csatlakozhatom a t. miniszterelnök urnak előterjesztéséhez. Itt nincsen semmi megaláztatásról szó. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Itt semmi egyébről nincsen szó, mint az igazságról, egy történt hibának és tévedésnek helyrehozásáról.

Én elismerem azt, hogy a t. többség — szintén jóhiszemüleg, mert talán nem hallotta egészen jól a kérdés feltevését — hozott egy határozatot tévedésből. De ezen tévedés folytán egy képviselőtársunkon jogsérelem ejtetett; most tehát az igazság és a logikus sorrend azt kivánja, hogy ez a tévedés kiigazittassék, az által a jogsérelem megszüntettessék. Akkor fog aztán azzal a jogával élhetni Lengyel Zoltán képviselő ur, hogy mentségét előadja, azután a t. ház bölcsesége fogja majd megbirálni, vajjon ezen mentség elegendő-e vagy nem.

Higyje el a t. miniszterelnök ur, hogy itt megaláztatásról sem az elnökségre, sem a többségre nézve nincsen szó. De ha megaláztatásról volna is szó, — még egyszer ismétlem, hogy erről nincsen szó, — sokkal könnyebben viselhetik el ezt azok, a kik erősek, a kik többségben vannak, mint a kik gyengébbek. A t. miniszterelnök ur által tegnap hangoztatott lovagiasságra való hivatkozással is az a kisebb rossz, ha a többség hoz áldozatot és nem a kisebbség. Tehát ismétlem, itt semmi megaláztatásról nincsen szó, itt igazságról és a logikai sorrendről van szó. Arra kérem tehát a t. elnök urat, mondja ki, hogy a hozott téves határozat érvénytelen. *(Helyeslés. Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Ha a t. ház Lengyel Zoltán képviselő ur mentségét nem fogadja el jogosnak és helyesnek, megismételheti jogos formák közt és jogos premmisszák után az első határozatot. *(Helyeslés. Ugy van! balfelől. Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Azt hiszem, t. ház, már magából abból a tényből, hogy konstatáltam, hogy Lengyel Zoltán képviselő ur a nagy zaj miatt abbeli jogának gyakorlatához nem juthatott, hogy mentségét előterjeszthesse, már magából abból a tényből, hogy Lengyel képviselő urnak a ház megadja a szólás jogát a végből, hogy mentségét előadja, továbbá abból, hogy kijelentettem, hogy ha a ház ezen mentséget elegendőnek találja, akkor a meghozott határozat tárgytalanná válik: mindezekből természetesen következik, hogy mindaddig, mig a ház ujabb határozatát ez ügyben meg nem hozza, a háznak előbb hozott határozata felfüggesztettnek tekintetik.

Barabás Béla: A házszabályokhoz kérek szót. *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)*

T. képviselőház! A házszabályokhoz kérek szót. Csak röviden óhajtok nyilatkozni.

Elnök: Barabás Béla képviselő ur kér szót a házszabályokhoz.

Barabás Béla: A miniszterelnök urral egyetértek abban, hogy ezt a kérdést közmegegyezésre oldjuk meg. Az elnök ur beismerte, hogy Lengyel Zoltán képviselő ur a zajban nem hallhatta az őt illető megrovást. Ennek logikus következménye, hogy a nagy zajban a t. többség sem hozhatott oly határozatot, a melyet nem lehetett hallani. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Ezt azért is szándékozom előhozni, mert nagyon veszedelmes preczedens fenyeget a jövőre nézve, hogy majd érdemleges határozatot is kimonda-

Digitized by Google

nak a legnagyobb zajban és akkor majd a miniszterelnök ur álláspontja szerint nem lehet azt megsemmisiteni és megváltoztatni.

Engedjék meg, hogy utaljak az én esetemre, a melyet a miniszterelnök ur is volt szives felhozni. Mikor rólam volt szó és mikor elmondottam azokat a szavakat, a melyekért jegyzőkönyvi megrovást kaptam, akkor az elnök ur felhivott igazolásom előadására. Felhivott és alkalmat adott épen azért, mert akkor nagy volt a lárma, hogy igazolásomat adjam elő. Nem tettem akkor. A következmény tehát az volt, a mit el kellett viselnem: jegyzőkönyvi megrovásban részesittettem. Most mi következett a következő ülésben? Felállottam, mentségemet előadtam és akkor helyezte a ház hatályon kivül *(Most is ugy van! a jobboldalon.)* azt a határozatot, a melyet egészen helyesen hozott meg. *(Most is ugy van! a jobboldalon.)* De akkor volt alkalmam a védelemre, Lengyel Zoltánnak pedig nem volt alkalma a határozat meghozatala előtt védekezni. *(Most is ugy van! a jobboldalon.)* Azt hiszem, először legyen semmis a határozat és azután kezdjük előlről a dolgot. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Babó Mihály: A házszabályokhoz kérek szót.

Elnök: Babó Mihály képviselő ur a házszabályokhoz kér szót.

Babó Mihály: T. képviselőház! Azt gondolom, hogy a felmerült eset megérdemli, hogy a legkomolyabban intézzük el és vegyük e kérdést tárgyalás alá. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház!

Babó Mihály: Nem arról van szó, vajjon a zaj közben hallotta-e t. képviselőtársunk, hogy rendreutasittatott, vagy nem, *(Halljuk! a jobboldalon. Mozgás és derültség a szélsőbaloldalon.)* hanem arról, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Fel lett-e szólitva?)* az a lényeges, vajjon az illető képviselő mentségének előadására az elnök ur által felhivatott-e, igen vagy nem? *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Ugy-ebár nem hivatott fel? Pedig, hogy ennek igy kell történnie, az a házszabályokból kétségtelenül megállapitható. Nevezetesen a többször emlitett 221. §. igy szól: »ha pedig szóló az elnök rendreutasitása után ugyanazon beszéd folyamában a fentebbi hibát ismétli, a szó tőle okvetlenül megvonandó.« Tehát megvonta a szót az elnök ur, ugy-e bár? Méltóztassék a 222. §-t nézni, a mely tulajdonképen itt alkalmazandó, és ezzel az esettel összefügg. E szakasz szerint »az elnök által tett figyelmeztetés vagy rendreutasitás ellen felszólalni, azt visszautasitani vagy vita tárgyává tenni nem szabad.« Ki van tehát zárva annak lehetősége, hogy rendreutasitott és a szóelvonásban részesitett képviselő egy szót is szólhasson a maga jószántából, hanem miután a jegyzőkönyvi megrovás a 221. §. utolsó pontja értelmében egyenesen a házelnök által kezdeményezendő, senki más által, csak a ház elnöke által, neki kötelessége, mielőtt ezt megteszi, módot és alkalmat adni arra, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy az illető képviselő a maga mentségét adja elő. Már most a t. alelnök ur, mint akkori elnöklő, maga is kijelentette azt, hogy Lengyel képviselő urhoz mentségének előadására nem is intézett felhivást. *(Zaj jobbfelől.)* Bocsánatot kérek, nem intézett felhivást. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem is kell!)* Bocsánatot kérek, a lehetősége ki van zárva, hogy másként kelljen eljárni; azt pedig, gondolom, a t. túloldal is el fogja képzelni, hogy lehetetlenségre senki sem vállalkozhatik. az adott esetben annál kevésbbé, mert ebben az esetben, a 222. §. értelmében, kiteszi magát a 255. §. rendelkezésének, vagyis annak, hogy mint renitens egyenesen a mentelmi bizottság elé állittatik.

Abban igaza van a t. miniszterelnök urnak, hogy nem szabad ezt a kérdést akként kezelni, hogy akár az elnök, akár a ház többsége, vagy maga a ház tekintélye a legkisebb csorbát is szenvedjen, de azt goudolom, hogy férfias feladat és kötelesség a ház tekintélye iránt az is, hogy ha tévedés történt, ez kiigazittassék. Már most hogy akarja a t. elnök ur ezt a korrekcziót keresztülvinni? Azt akarja, hogy mondja el Lengyel Zoltán a maga mentségét és akkor majd a felett fog határozni a ház, hogy elegendőnek találja-e, vagy nem, s ha elegendőnek találja, akkor tárgytalanná válik az előbbi határozat. Bocsánatot kérek, az elnök ur előterjesztésével eo ipso megszünt az a határozat, mert abban az elnöki kijelentésben beismertetik, hogy annak szabályszerü előfeltétele fenn nem forgott, tehát azt jogérvényesnek, házszabályszerünek elfogadni nem lehet. Nem a hozott határozattal szemben kell a képviselőnek mentségét előadni, hanem azért, hogy önmagát megkimélje a jegyzőkönyvi megrovástól. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt megtörtént a jegyzőkönyvi megrovás, azonban ezt meg nem történtnek kell tekinteni, miután feltételei hiányoztak. S igy arra kérem az elnök urat, méltóztassék az elnöki székből kijelenteni, hogy, miután a törvényes előfeltételek a zaj folytán nem forogtak fenn a határozathozatalnál, az ki nem mondottnak tekintetik. *(Egy hang jobbfelől: Nem ő mondja ki, hanem a ház!)* Az nagyon természetes, hogy a ház határozatát az elnök ur érvénytelennek nem deklarálhatja és ugy értettem én is, hogy a ház hozzájárulásával mondja ezt ki. Ilyen értelemben ez reparálható és én azt gondolom, hogy ezen a módon, a mely a dolog természetéből következik, sem az elnök tekintélye, sem a ház határozatot hozó többségére semmiféle sérelem és kompromittálás nem hárul, hanem az igazságnak és jognak szereztetik érvény, annak pedig érvényt és elégtételt szerezni szent kötelességünk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Még egyszer vagyok kénytelen nyilatkozni, és ujból is figyelmeztetem a t. házat,

Digitized by Google

hogy a mint előbbi felszólalásomban is kijelentettem volt, azon tény által, hogy Lengyel Zoltán képviselő urnak megadatik az alkalom mentsége előadására, mert ő a zajban e jogával nem élhetett . . .

Ugron Gábor: Nem az a baj, hanem hogy ok nélkül vonta el tőle a szót. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Sréter Alfréd: Meg kell hallgatni az elnököt, ez az első kötelesség! *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vizet! Vizet!)*

Elnök: Ismétlem, a mennyiben ezen jogát Lengyel képviselő ur gyakorolni kivánja, a háznak az előtt kimondott határozata felfüggesztettnek tekintendő. De ha a képviselő ur ezen megadott jogával élni nem akar, akkor e határozat véglegesnek tekintendő. Egyéb kijelentést az elnöki székből nem tehetek. *(Helyeslés jobbról. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi képviselő urat illeti a szó.

Polónyi Géza: T. képviselőház! A házszabályokra való hivatkozással kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)* A házszabályoknak 203. §-ára való utalással egy inditvány adatott be a t. képviselőházhoz, a melynek messze horderejü, esetleg történelmi jelentősége is lehet.

Ugron Gábor: Bünügyi története!

Polónyi Géza: Ha ez alkalommal szót kérek, nemcsak a minden képviselőt megillető joggal akarok élni, hanem ezen kivételes alkalommal kötelességet is akarok teljesiteni, miután ezen 203. §. keletkezésének olyan történelmi előzményei vannak, a melyeknél én politikai elvtársaim bizalmából résztvettem s igy az ott történtekről beszámolnom a helyzet tisztázása okából is kötelességem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem tudom, hogy a parázsra hevitett szenvedélyek uralma alatt a tárgyilagos és higgadt hangnak van-e reménysége a meghallgatásra, de a magam részéről szándékomat előre is jelzem: felszólalásomnak a meggyőzés a célja, melyet, ha elérek, talán hasznos munkát is végeztem. *(Halljuk! Halljuk!)*

A 203. §. alapján benyujtott inditvány természetének megitélésénél magát a §-t az ő tartalmában és rendelkezéseiben a t. képviselőház szives figyelmébe ajánlom. Annak kapcsán fogom aztán emlékezetem szerint elmondani az idevonatkozó rész hisztorikumát, a mely meggyőződésem szerint igazolni fogja azt, hogy az az inditvány, a mely most benyujtatott, a házszabályok értelmében nem tárgyalható. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A 203. §. első bekezdése tartalmazza azt az ujitást, a mely az u. n. paktum tárgyalása alkalmával, mint pártközi megállapodás került a t. képviselőház elé. *(Halljuk! Halljuk!)* A 203. szakasz, a mely ezen uj szövegezésében a régi házszabályoktól eltérő módositásokat tartalmaz, első részében megállapitja azt, hogy *(olvassa)*: »A napirend tárgyalására szánt idő, valamint az interpellációk megtételének, s az azokra adandó válaszok meghallgatásának idejét időről-időre a ház állapitja meg.«

Ez az általános rendelkezés, a mely, méltóztatik látni, kettős dispozicziót tartalmaz, tartalmazza az ülések idejének, másrészt az interpellácziók megtételének és az azokra adandó válaszoknak módozataira való házszabály szerinti intézkedést.

Most jön a második bekezdés, t. képviselőház, a mely igy szól *(olvassa)*: »Ezen határozat megváltoztatását czélzó minden inditvány a ház elnökénél irásban adandó be, általa a háznak azonnal bejelentendő és a bejelentést követő ülés végén vita nélkül egyszerü szavazással döntendő el.« Hogy pedig ez a második bekezdés mire vonatkozik, t. képviselőház, azt a harmadik bekezdésnek contradistinctiv rendelkezése világitja meg, a mely igy szól *(olvassa)*: »Ha az ily inditvány az ülés idejének meghosszabbitását czélozza, a meghosszabbitás egy órai időnél többre nem terjedhet, csak egyes törvényjavaslat, vagy a költségvetés tárgyalásának tartamára határozható el, s azon törvényjavaslat, illetőleg költségvetés tárgyalásának tartama alatt, a melyre nézve elhatároztatott, nem ismételhető.«

T. képviselőház! Ha tehát egy inditvány kerül a ház asztalára, a mely az interpellácziók megtételének, vagy az azokra adandó válaszoknak rendjén változtatni akar ez bármikor megtehető, és a ház elnöke azt nyomban bejelenteni és a ház legközelebbi ülésének napirendjén egyszerü szavazással eldöntetni jogositva van. Ha azonban az ülések idejének kérdésére vonatkozó inditvány kerül a ház asztalára, az csak ugy és csak akkor bocsátható a ház elé és bocsátható szavazás alá, ha azon korlátok között van, a mint ezt a házszabályok harmadik bekezdése világosan előirja. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Ez világos! Ez kétségtelen!)*

T. képviselőház! Idetartozik, hogy ennek a harmadik bekezdésnek rövid történetét elmondjam. *(Halljuk! Halljuk!)* A kérdéses paktum, a mely 1899-ben megköttetett, méltóztatik tudni, hogy több mellékletet is tartalmazott. A kérdéses paktumnak egyik mellékletét képezte a házszabályokra vonatkozó revizióra kiterjedt megállapodás is. Ennek a házszabályrevizionak történelmi előzményei közé tartozik az, t. képviselőház, hogy a pártok részéről közvetlenül megbizott férfiak, ezek között nevezetesen Horánszky Nándor, Győry Elek és szerény magam lettem megbizva a házszabályok revizionjának kérdésével és azzal, hogy a t. szabadelvü párt megbizottaival érintkezzünk. *(Halljuk! Halljuk!)* Tudomásunkra jutott, hogy a t. szabadelvü párt kebeléből kiküldte gróf Tisza István képviselő urat és báró Fejérváry volt miniszter urat. Gondolom, harmadik nem volt. Nekem, Győry Elek és Horánszky Nándor igen t. képviselőtársam, mert én annál a kérdéses ülésnél jelen nem voltam, azt referálták, hogy ők megjelen-

Digitized by Google

tek a kérdéses házszabályrevizióra vonatkozó tárgyaláson, és akkor gr. Tisza István képviselő ur azon általa fogalmazott előterjesztéssel kezdte az alkudozást, vajjon az u. n. szólásszabadság korlátozását czélzó rendelkezés, a mely egy neme volt a klotürnek, elfogadtatik-e az ellenzék képviselői részéről: igen vagy nem, s miután az illetők kijelentették, hogy erről tárgyalni nem hajlandók, gr. Tisza István képviselő ur és b. Fejérváry Géza ott hagyták az értekezletet és kijelentették . . .

Rakovszky István: Megforditva történt! Azok hagyták ott!

Polónyi Géza: . . . szóval: széjjelmentek. Annyit mindenesetre állithatok, hogy ezen kijelentés után a bizottság tagjai a házszabályrevizió kérdésében egymással tovább nem tárgyaltak.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem igaz! Abszolute nem igaz!

Polónyi Géza: Most azután kerültünk a plénum elé, akkor, a mikor Széll Kálmán ő excellenciájával, a már deszignált miniszterelnökkel tárgyaltuk a házszabályok kérdését in pléno. Az a szöveg, t. képviselőház, — és ez tartozik a dolog lényegéhez — a melyet elibénk terjesztettek, ugy szólott, hogy az ülés egy órával meghosszabbitható. Én voltam az a szerencsés, a ki ekkor a plénumban, nyilt ülésben kifejezést adtam azon aggodalmamnak, hogy ha pedig ilyképen a többségnek mód adatik arra, hogy egy órával a ház üléseit meghosszabbithassa, akkor naponkint egy órával ujból és ujból való meghosszabbitás mellett lehetségessé válik permanens ülések tartása és esetleg egy hazafias kisebbségnek lehetetlenné tétetik az ellenőrzése és illetőleg az ellenzéki kötelesség teljesitése. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Egyenesen és világosan azon kifejezett czélzattal tehát, hogy a kisebbség ilyen kényszerhelyzetbe ne hozassék, és hogy a képviselők fizikai erejüket meghaladó időn túl ülések tartására kötelezhetők ne legyenek, vagyis kifejezetten és világosan azon czélzattal, hogy az ellenzék kifárasztása meg se kiséreltessék: proponáltam azt, a mit Széll Kálmán akkoriban elfogadott, hogy t. i. mondassék ki: »ezen inditvány pedig meg nem ismételhető«. Ez bele is került a házszabályokba. Ennek folytán ennek a házszabálynak azon paktum értelmében, a mely ugyszólván a parlamenti szentség palládiuma alá helyeztetett, világosan az az értelme, hogy az ülések idejét több mint egy órával meghosszabbitani nem lehet, nem szabad, és olyan inditványt, a mely ilyet czéloz, sem szavazás, sem tárgyalás alá bocsátani nem szabad. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A házszabályok 250. §-a előirja az elnök kötelességeit. E szerint az elnök a házszabályok első őre. A házszabályok elsősorban a kisebbségi jogok biztositékául szolgálnak. *(Mozgás és derültség jobbfelől.)* Igen, a kisebbség jogának a biztositására szolgálnak, t. Kristóffy képviselőtársam.

Kristóffy József: Nem azt nevettem!

Polónyi Géza: Hát akkor félreértés forog fenn!

T. képviselőház! A házszabályok 319. §-a világosan megmondja, hogy a házszabályoknak épen a tanácskozási rendre vonatkozó része módositható a t. ház által, mert hiszen joga van a háznak más házszabályokat hozni; azonban ezt csak a cziklus végén teheti és ez a házszabály csak a jövő országgyülésre lehet kötelező.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez se igaz!

Polónyi Géza: Mi, nem igaz?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem bizony.

Polónyi Géza: Tessék meghallgatni, felolvasom *(olvassa)*: »A szabályoknak a ház szervezeti és a szorosabb értelemben vett tanácskozási rendjét illető rendje csak az évi ülésszak végével és csak a törvényjavaslatok tárgyalásának bevégzése után fog módosittatni«.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Igen, és mikor lép hatályba?

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, méltóztatik-e nekem mutatni valaha a magyar parlamentben egy olyan esetet, hogy ez vita tárgyát képezhette volna, ha a házszabályok a tanácskozási rendre vonatkozó módositást tartalmazzák, hogy az csak a jövő országgyülésre lehet kötelező.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hogy lehet ilyet mondani!

Polónyi Géza: Soh'sem volt e tekintetben eltérés. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez elemi kérdés.)*

Bartha Miklós: Minden közjogi tankönyvben benne van. A gyermekeket tanitják erre.

Polónyi Géza: Én szivesen megengedem a miniszterelnök urnak, hogy beszélhet arról, hogy a jövő ülésszakra érvényesen változtatható meg . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nemcsak beszélhetek róla, de igy is van.

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, ez a kérdés nem házszabálykérdés, hanem, a mint bátor voltam már jelezni, az a kérdés, hogy a szabadelvü párt, a melynek palládiuma alatt ezen házszabály összes módositásával együtt elfogadtatott, állja-e azt a becsületszóval megpecsételt igéretet, a melyet az ellenzéknek tett, igen vagy nem? *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbfelől.)* Én ismétlem, hogy szolgálatot akarok tenni a parlamentárizmusnak, ez az intenczió vezet, de jogom van a kérdést ugy feltenni, s mindjárt megmondom, hogy mivel indokolom meg. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Digitized by Google

Akkor, a mikor a házszabályrevizióba belementünk és mikor a pártok közös megegyezésével lehetővé tettük a házszabályok módositását, akkor a szigoritásokba is beleegyeztünk. Nevezetesen méltóztatik emlékezni, hogy a jegyzőkönyvi hitelesitéssel többé obstrukcziót csinálni nem lehet, mert a névszerinti szavazások kirekesztettek a jegyzőkönyv hitelesitésénél. Egyáltalában a házszabály behozta az egyszerü szavazási rendszert, a mely megkülönbözteti a névszerinti szavazástól, a melyben a parlamenti obstrukczió egyik leghatalmasabb fegyverét csavarta ki kezünkből a t. többség sok téren. Azonkivül belekerült a házszabályokba az a paragrafus is, hogy a napirend megállapitása nélkül a ház nem oszlatható el. Mi férfiasan álltuk és álljuk ennek a házszabálynak minden konzekvencziáját. *(Derültség jobbfelől.)* Soha visszaélés nem kiséreltetett meg ez ellen. *(Derültség jobbról.)* Azt mondani, a mit Dániel Ernő t. képviselőtársam itt közbeszólásképen mondott, hogy nincsen paktum . . .

B. Dániel Ernő: Én nem ismerem.

Hock János: Majd bemutatjuk!

Polónyi Géza: . . . melyet mi aláirtunk: erre nézve a história az, hogy ez a paktum először alá lett irva a pártok bizalmi férfiai által.

Rakovszky István: Ugy van, valamennyien aláirták!

Polónyi Géza: Azután be lett mutatva minden pártnak konferenciája előtt; a pártok becsületének jótállása alá helyeztetett és végezetül itt a képviselőháznak is be lett mutatva, és itt a ház összes pártjai által nyilt ülésben szankczionáltatott. *(Ellenmondások jobbfelől.)*

Rakovszky István: Ugy van!

Polónyi Géza: Jól tudom, t. ház, hogy egyik országgyülés a másik országgyülést nem kötelezi. *(Ez az! a jobbaldalon.)* Szó sincs róla. De az a báró Podmaniczky Frigyes, a ki a szabadelvü pártnak akkor is elnöke volt, *(Ma is! a szélsöbaloldalon.)* elfogadta az ellenzék ajánlatát, hogy a névszerinti szavazásokról a házszabályoknak egy egész területén lemondunk, hogy elfogadtuk a házszabályok számtalan szigoritását. És most az a párt, a mely ugyanazon paktumos házszabályoknak e szakaszait most is alkalmazza ellenünk, tehát a paktum alapján él a házszabályokkal ellenünk, azokra a szakaszokra nézve, a melyek az ellenzéknek biztositattak, azt mondja, hogy az nem paktum. *(Igaz! Ugy van! Gazság! a szélsöbaloldalon.)*

Azt megengedem, hogy gróf Tisza István átvedelhetett miniszterelnökké; de Tisza István képviselő nem vedlett át, mert tagja ugyanannak a szabadelvü pártnak, a mely saját becsületének védelme alá helyezte e házszabályokat, ugy, a mint azok megalkottattak.

Münnich Aurél: Hiszen a paktum daczára obstruálnak!

B. Kaas Ivor: Ki volt kötve? *(Ki! a jobboldalon.)*

Rakovszky István: Ellenkezőleg!

Kristóffy József: Az volt a kiindulás pont! *(Ugy van! jobbfelől. Zaj. Elnök csenget.)*

Molnár Jenő: Ha nem szabad obstruálni, vegyük elő a régi házszabályokat!

Polónyi Géza: Hogy a konzekvenciákat helyesen lehessen levonni, most már csak meg kell állapitani, hogy a benyujtott inditvány mit tervez és mit tartalmaz. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsöbaloldalon.)*

Igaz-e az, hogy a tanácskozási időre vonatkozó rendelkezéseit érinti a 203. §-nak, igen vagy nem? És ha kezembe veszem az inditványt, ezt olvasom: »A házszabályok 203. szakasza alapján mondja ki a képviselőház, hogy a napirend tárgyalására szánt időre vonatkozó határozatát akként változtatja meg, miszerint a délelőtti ülések változatlan fentartása mellett, minden hétköznap d. u. 5 órakor is ülést tart, s az ülésen 5 órától este 9 óráig a napirend tárgyalását folytatja.«

Nos, t. képviselőház, kegyeskedjék megengedni, az oly inditványra nézve sem tartom megengedhetőnek, hogy szavazat alá bocsáttassék, a mely más napirend megállapitását czélozza. Mert akármily módon mondja ki a határozatot a ház a napirendre vonatkozólag, mindig módjában van a képviselőháznak, hogyha ily parallel ülésekben határozott is, hogy a délelőtt tárgyalt napirend délután is folytattassék. De az legalább burkolta volna a szándékot. Most egészen meztelenül itt áll a dolog a képviselőház előtt. *(Igaz! a szélsöbaloldalon.)* Miről van szó? Hogy ugyanazon napirendet, a melyet délelőtt folytattak, a délutáni ülésben tessék folytatni. Mi ez más, mint a napirendre szánt tárgyalási időnek meghosszabbitása. *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Az egy óra helyett, a melynél többel meghosszabbitani nem szabad az ülést, mert ez a házszabályok tiltó intézkedésébe ütközik, egyszerüen most négy órával akarják meghosszabbitani azon az egy órán túl, hogy holnapután, ha tetszik, ujabb 4—6 órával meghosszabbitsák.

Hock János: Hiába magyarázod, tudják ők, nyilt dolog ez!

Polónyi Géza: Ez házszabályellenes dolog, paktumszegés. *(Zaj a bal- és a szélsöbaloldalon; felkiáltások: Szemtelenség! Zaj. Elnök csenget.)* Kérem, mindjárt befejezem. A házszabályok világosan beszélnek, de ha nem beszélnének világosan, akkor is a ház elnökének, a ki pártatlanul akarja kezelni a házszabályokat, . . .

Rakovszky István: Óh!

Polónyi Géza: . . . joga és módja van ahhoz, hogy interpretálókhoz forduljon, interpretácziót kérjen. A mélyen t. elnök ur azon szerencsés helyzetben van, hogy azok, a kik ezen házszabályszakaszt megalkották, és a kik azt paktumszerüleg jegyzőkönyvbe foglalták, két bajtársam kivételével, életben vannak. Győry Elek és Horánszky Nándor, fájdalom, elhunytak, de

Digitized by Google

életben van gróf Apponyi Albert, a ki részt vett ezen tanácskozásokon, és életben van Széll Kálmán, és — nem akarom magam melléjük állitani; bocsánatot kérek, ha szerénytelennek tünnék fel, — de én is életben vagyok, a ki részt vettem ezen munkában. *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon. Éljenzések jobbfelől.)*

Bocsánatot kérek; rosszul esik nekem, ha épen ilyen társaságban kell magamat harmadiknak felemlitenem, mert ez könnyen félremagyarázásokra adhat okot. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hát mit mond gróf Apponyi Albert és mit mond Széll Kálmán ur? *(Egy hang balfelől: Hát Rakovszky?)* Ő csak a plénumban vett részt. Gróf Apponyi Albertnek akkor, a midőn Széll Kálmán kormányzata alatt előtte, mint házelnök előtt időközben megválasztott képviselő minőségében megjelenhettem, s nála bemutathattam magamat, egy kérdést intéztem. Gróf Apponyi Albert már akkor azon kérdésre, hogy lehet-e a házban parallel üléseket tartani, igen vagy nem, egyszerüen — ugy mint a házban most — nyilatkozatot tett arra vonatkozólag, hogy ő ezt ugy, a mint az akkori tárgyalásoknak meg is felel, a házszabályokba ütköző paktumszegésnek tekintené, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az is! Ugy van!)* és ennek folytán ő ilyen inditványnak sem tárgyalását, sem szavazás alá bocsátását, mint elnök meg nem engedhetné, mert a házszabályoknak az elnök az őre, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és többségi szavazatokkal nem lehet a házszabályokat interpretálni, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hanem csak az elnöki állás szentsége, szentélye és tisztelete az, a mi e tekintetben döntő biztositékot nyujt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Itt nincs többségi kérdés; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az elnököt megválasztják a képviselőház pártjai, mert biznak multjában és tisztelik benne a férfit; biznak pártatlanságában, és azért bizzák rá a házszabály-kérdések körül való döntést, de nem a többségi szavazatokkal való döntést, mert a hol a többség uralkodik a házszabály fölött, ott nincs házszabály, ott többségi terrorizmus és zsarnokság van. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Gróf Apponyi Albert ezt kijelentette és a ház szine előtt ismételte. A mélyen t. elnök ur, ha nem tette volna is azt a koncessziót, hogy gróf Apponyi Albert szelleme szerint vezeti a ház üléseit: a jogfolytonosság révén gróf Apponyi Albertnek nyilatkozatát nemcsak mint egy egyes képviselőnek nyilatkozatát kell, hogy honorálja, hanem az ő jogelődje tiszteletreméltó pártatlanságának férfias bizonyitékát kell benne látnia és azt respektálni tartozik. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás és zaj. Halljuk! Halljuk!)* És, t. ház, gróf Apponyi Albert ezt nemcsak saját személyében és nemcsak házelnöki méltóságában mondotta és mondja, hanem világosan kifejezte és kijelentette, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* — és ez az, a mire én most sulyt fektetek ...

Hock János: Ugy van! Eszközül nem adja magát!

Polónyi Géza: ... hogy ő vele ezt megbeszélték, és a mit ő nekem feleletül ad, azt ő Széll Kálmán akkori miniszterelnök beleegyezésével mondja, mert ő is igéri és kijelenti, hogy a házszabályok értelmében parallel üléseket tartani nem lehet. *(Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Hiszen ők is igy értik!)* Sohasem is érthette máskép; hisz, t. képviselő urak, maguk is tudják a Széll Kálmán kormányzata idejéből, hogy ezzel még kisérletet sem mertek tenni, hanem a passziv rezisztenczia álláspontjára helyezkedtek.

És az volt az akkori tiszteletreméltó többségnek álláspontja, hogy a házszabályokban biztositott jogokhoz nyulni nem szabad. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Széll Kálmán a király bizalmi embere volt! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Mélyen t. elnök ur, azt is mondhatnám, hogy nekem, a ki akkor ellenzéki elvtársaimnak a bizalmából vettem részt abban a munkában, szintén volna jogom követelni azon megállapodásnak megtartását, és ha az megsértetnék, minden lehető eszközt érvényesiteni arra, hogy bajtársaim bennem ne csalatkozzanak. *(Ugy van! Zajos helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De én nem a magam számára kérem a hiteltérdemlőséget, bár az ellenzéknek joga volna ezt követelni, hanem megkövetelem azt, hogy akkor, mikor a háznak oly tiszteletreméltó tagja és volt elnöke itt a ház szine előtt ünnepélyesen deklarálja azt, hogy ez igy van, tehát mikor ez iránt teljes egyetértésben nyilatkoznak azon férfiak, a kiknek részük volt ezen megegyezés alkotásában, viseltessünk legalább annyi tisztelettel egymás iránt, hogy az adott szó becsületességébe vetett hitet ne ingassák meg. *(Élénk helyeslés és éljenzés. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Rakovszky István: Be vagyunk csapva!

Polónyi Géza: Csak pár szavam van még. T. képviselőtársaim, a helyett, hogy az ősök emlékezetének kegyelettel adóznánk, a helyett, hogy ezt a kinai erkölcsöt örökitenők meg itt, mit kell tapasztalnunk? Azt tapasztaljuk, hogy keletkezik egy párthatározat a házszabály megsértésére. Mióta lett politikai elválasztó vonal a házszabály kérdése Magyarországon? Mióta vált lehetségessé az, hogy egy házszabály politikai párthatározat tárgyává deklaráltassék? *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. uraim! Nem veti-e árnyékát előre egy ilyen pártkonferenciának a pártkötelék fegyelme szankciója alá helyezett határozata annak, hogy

Digitized by Google

önök keresnek egy elnököt, a ki majd a pártkörnek határozatát fogja végrehajtani?

T. uraim! Az a méltóság, a melyet mi tisztelünk a ház elnökében, nem a szabadelvü párt elnökének a méltósága, hanem ennek a háznak a méltósága. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És önök magával azzal a ténynyel, hogy a házszabályokat pártkérdés tárgyává tették és egy pártklub-konferenczia határozatának végrehajtását követelik e házban, eljátszották azon jogukat, hogy az elfogulatlanság mezében jelenhessenek meg, hanem igenis elárulták az egész világ szine előtt, hogy önök a házszabályokat pártczélokra akarják kihasználni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Bocsánatot kérek, t. képviselőtársaim. Ily pillanatokban, mikor végzetes következményekre vezethet ilyen lépés, ha csak egy képviselőről, ha csak magamról volna szó, vagy önök egyikéről vagy másikáról, akiket különben tisztelek, nem használhatnám a meggyőződésnek ezen, talán nagyon is magas hangját. De mikor a nemzet nagy rétegeit esetleg véráldozat elé állitjuk, akkor jó lesz meggondolni, hogy szabad-e, helyes-e, méltányos-e, hogy a házszabályokra nézve adott igéretet, a melyet — mondom — becsületszó fedez, akként akarják megszegni, hogy az egész ellenzéket a végső ellenállásra kényszeritik? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, igen t. uraim, én csak annyit akarok még mondani, hogy fontolják meg önök, mit cselekesznek. De előre is jelzem, hogy azok, — és itt a t. miniszterelnök urat sem akarom kivenni — a kik egy ilyen határozattól a helyzetnek javulását remélik, vagy azt hiszik, hogy ilyen határozattal bármely törvényjavaslatnak törvényerőre emelkedését lehetővé teszik, rövid 24 óra alatt keserü csalódásokra fognak ébredni. A mi házszabályaink ugy vannak összeállitva, hogy, mert a parallel üléseket kizárják, azoknak egyetlen egy szakasza sem kvadrálhat a parallel ülésekre. Én nem akarom most kioktatni a t. képviselőtársaimat, *(Derültség.)* de méltóztassanak nekem elhinni azt, hogy háromszor 24 óra alatt — nem, mig a kakas kukurékol — harminczhatszorosan fogják belátni, hogy komplikáltabbá tették a helyzetet és legfeljebb nevetség tárgyává tették a parlamentet.

Egyebet nem mondok, csak egy egyszerű dolgot. Ha egy szónokra fél háromkor kerül a beszéd, mikor még nem tartozik engedélyt kérni a háztól, hogy tovább beszélhessen és az a szónok véletlenül délután fél hatkor is beszél még, — mert nem lehet megakasztani a szónokot — akkor ugyan hogy fogja Perczel Dezső elnök ur öt órakor az ülést megnyitni? *(Derültség és taps a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Hátha másnap 11-ig beszél?)* Én nem akarok most arról a százféle variánsról beszélni, a melyekkel a házszabálytisztelő elnök lehetetlenségek elé fog állittatni rögtön az első ülésen. Hát ha csak azt a czélt akarják a t. urak elérni, hogy délutánonként is lássuk egymást, ezt el lehet érni másutt is, nemcsak a parlamentben; de hogy azt a czélt, a melyre törekesznek, el nem érik, azt higyjék el egy öreg obstrukczionistának. *(Nagy derültség. Taps a szélsőbaloldalon.)*

T. uraim! Még egy szavam van, és ez a mélyen t. elnök urhoz lesz intézve. A magyar történelem egyik-másik lapján elválasztja a bonyhádi nevet a Perczel névtől, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* de a Perczel nevet tisztelettel őrizte meg, aranylapján örökitette meg. Az én becsületes meggyőződésem szerint a képviselőháznak mélyen t. elnöke ezt a történelmileg jogosult tiszteletet csak öregbitette azzal a multtal, melyet a képviselőház elnöki székében eltöltött.

Ez a mult adott nekünk bizalomra gerjesztő jogczimet arra, hogy most az elnökválasztásnál is lehetővé tettük minden előhirek daczára, hogy ő elnöke lehessen a parlamentnek. Az élet viszontagságai között sokszor tapasztalhatta és fogja tapasztalni, hogy milyen drága kincs az, ha kegyelettel és tisztelettel őrzik meg egy férfinak emlékét az alkotmány történelmében. Az ellenkezőről beszélni nem akarok, de arra kérem a mélyen t. elnök urat, hogy akkor, a mikor itt férfiak ülnek, a kik azzal a tisztelettel környezik, hogy pártatlanságot feltételeznek róla, akkor ne adja magát eszközül arra, hogy a többség lábbal tiporja azt, a mit becsületszóval az ellenzéknek megigért. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Erre a reménységemre épitek, és kérvekérem az elnök urat, ne kényszeritsék az ellenzéknek azon férfiait is az élet-halálharczra, a kik akkor, hogyha a házszabályokat lábbal akarják tiporni, mindnyájan készen leszünk arra, hogy minden eszközt és minden fegyvert jogosultnak tartsunk ennek az egy kincsünknek, — mert, fájdalom, egyebünk nincs — a házszabályoknak megőrzésére és szeplőtlen biztositására. *(Hosszantartó zajos helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igenis, az ellenzéki férfiunak kötelessége megakadályozni, hogy a házszabályok megszegessenek. Ha mégis megszegetnének, hogy a házszabálysértés megtoroltassék, arról becsületbeli kötelességünk lesz gondoskodni. *(Zajos helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mélyen sajnálnám, ha ez akkor következnék be, a mikor a legnagyobb szükség volna arra, hogy a parlamentárizmusnak legnemesebb fegyvereit érvényesitse a t. miniszterelnök ur. Próbálja meg a parlamentben nem lehetetlen pártközi érintkezésnek módozatait, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és fog találni a t. miniszterelnök ur férfiakat, a kik elég bátrak lesznek kimondani azt, hogy a kibontakozás utjait keressük és a kibontakozás alkotmányos utjain támogatni is hajlandók a többség törekvéseit. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De a házszabályok megsértése

Digitized by Google

olyan noli me tangere, a mely harczra szólit, és becsületesen helyt is fogunk a harczban állani. *(Hosszantartó, meg-megujuló zajos helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vonja vissza!)*

Elnök: Csendet kérek! *(Zaj.)* A képviselő urak tapasztalhatták, hogy a ház milyen egyhangu figyelemmel hallgatta Polónyi képviselő urat, hogy semmi zavar nem volt. Azt hiszem, méltányosnak fogják találni, ha a képviselő urakat arra kérem, hogy ezt hasonlóval viszonozzák. Nemcsak a házszabályok, hanem a viszonosság is követeli ezt. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Nem szeretném a t. ház idejét...

Pap Zoltán: Kár a beszédért! *(Nagy zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! Felkiáltások jobbfelől: Tenorista!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem szeretném a t. képviselőház idejét nagyon hosszan igénybe venni, és azért bizonyos zavarban vagyok, hogy mennyi részére terjeszkedjem ki azon, — az intenczió minden érintése nélkül mondom — valótlanságoknak, a melyek az előttem felszólalt t. képviselő urnak előadásán elejétől végig keresztülhuzódtak. *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Rendre! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Megmondtam, hogy az intencziót *(Folytonos nagy zaj és közbeszólások a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* nem érintem, *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* de nem tehetek róla, felületességből, vagy költői fantáziából a t. képviselő ur... *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni. A képviselő urak zajongásukkal az ellenérvek meghallgatását egyenesen lehetetlenné teszik. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A t. képviselő urak többször emlitették már azt, hogy a házszabályok a kisebbség részére készültek. Hát, engedelmet kérek, a házszabályok mindnyájunk részére egyaránt készültek, és elsősorban készültek a nemzet részére, mert a házszabályok kell, hogy biztositsák a nemzetnek azon kardinális érdekét, hogy kellő megvitatás után, garancziákat nyujtó formák között a nemzet akarata érvényesülhessen. Ez a házszabályok tulajdonképeni ratio legise és intencziója. De azután igaz az, hogy elsősorban a kisebbségnek áll érdekében őrködni a felett, hogy a házszabályok megtarthatók legyenek, és kerülni mindent, a mi a házszabályokon rést üthet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Nagyon kérem a képviselő urakat, ne feledkezzenek meg arról, hogy én nem tartozom azzal, hogy a képviselő uraknak kellemes dolgokat mondjak, de, engedelmet kérek, a képviselő urakat a házszabály és a törvény kötelezi arra, hogy a mit mondok, azt meg is hallgassák, és könnyelmüen járnak el a képviselő urak, ha ily magatartással lehetetlenné teszik a házszabályok megtartását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Hogy Polónyi Géza t. képviselő ur... *(Folytonos zaj és közbeszólások a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem Gál képviselő urat, hogy a szónokot ne zavarja. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... hogy Polónyi Géza beszédének számos részében eltért az igazságtól, arra csak szemelvényül hoztam fel azt, hogy felállitotta azon tételt, hogy a házszabályoknak a tanácskozási rendre vonatkozó határozmányai csak a jövő cziklusban lépnek életbe. El is kezdte a t. képviselő ur olvasni a szakaszt, de igen bölcsen félbehagyta azt, mert rájött volna, hogy nem a cziklus, de az ülésszak végén, illetve a jövő ülésszak elején birnak hatálylyal, és azt mondotta a t. képviselő ur, hogy én hozzak fel példát, miszerint máskor, mint a cziklus végén történt volna ilyen módositás. Bocsánotot kérek, az a szent paktumos házszabály mikor lépett életbe? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kigunyolja azt is! Folytonos zaj.)* 1899-ben lépett életbe, két évvel az általános választások előtt, ugyanazon országgyülésnek gondolom 4. és 5. ülésszakára nézve.

A mi már most a paktumos tárgyalásokat illeti, a mennyire én tudok róluk, mert én csak kevés tudomással birok róla, de a mit tudok, arra azt mondhatom, hogy nincs egy mozzanat, a hol tényekkel fedné magát a t. képviselőtársam előadása. Először a szabadelvü pártnak megbizottja e kérdésben a többi pártokra való tanácskozás közben soha nem voltam, b. Bánffy, akkori miniszterelnök kivánt érintkezni a többi pártokkal, s miután a személyes érintkezésre nézve nehézségek merültek fel, b. Bánffy Dezső megbizta b. Fejérváryt és engem, hogy a házszabályokra vonatkozólag, mint az ő megbizottai tárgyaljunk boldogult Horánszky Nándorral és Győry Elekkel, mint az ellenzéki pártok megbizottaival. Ez a közös tanácskozás, a mely mindenesetre több napon át tartott — nem merem megmondani, hogy hány napon át — azzal kezdődött, hogy kifejezést adtunk b. Fejérváry és én annak, hogy habár a klotür behozatalát az adott viszonyok közt teljesen indokoltnak tartanók, mégis a pártok közötti egyetértő reform lebeg szemünk előtt, tehát a klotür kérdését elejtjük. Kezdjük tehát a részletes tárgyalást a házszabályok egyéb pontjait illetőleg. Ezek a tanácskozások vezettek oda, hogy egyes pontokra nézve a végleges megegyezés létrejött köztünk,

Digitized by Google

más pontokra nézve konstatáltuk azt, hogy kardinális nézeteltérés merült fel.

A többiekre nézve kilátás mutatkozott az egyetértés helyreállitására. Meg nem szakadtak ezek a tárgyalások, hanem abbanmaradtak azért, mert közbejött azon tény, hogy b. Bánffy Dezső lemondását beadta, ő Felsége azt elfogadta és Széll Kálmánt bizta meg a kormány alakitásával. Ettől fogva misszionk be volt fejezve. Én azon jegyzeteimet, a melyeket ezen gyülésről készitettem, Széll Kálmán rendelkezésére bocsátottam és ezután az ellenzéki pártokkal a tárgyalást Széll Kálmán deszignált miniszterelnök vitte a nélkül, hogy abban a szabadelvü párt bárminő más megbizottja résztvett volna. A mennyire emlékezetem terjed — bocsánat, ha talán egy nuanceban jóhiszemüleg tévednék — maga ez a paktum vagy pártközi megegyezés a szabadelvü párt határozatának tárgyát soha nem képezte. *(Igaz! Ugy van jobbfelől! Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Én igy emlékezem. De könnyü lesz meggyőződni róla.

Holló Lajos: Ki az a Széll? Élt az valamikor? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Széll Kálmán miniszterelnök ur igenis előterjesztette nemcsak programmját, de tájékoztatta a pártot az iránt, hogy micsoda javaslatok elfogadására nézve egyezett meg ő az ellenzéki pártokkal. A szabadelvü párt a kormányelnök ezen előterjesztését magáévá is tette és kijelentette, hogy azokat a javaslatokat kész elfogadni. De azután semmiféle pártközi tárgyalások, pártközi megállapodások, a szabadelvü párt mint ilyen és a többi pártok között létre nem jöttek és igy egyáltalában semmi más obligo a szabadelvü pártra ebből nem származhatott, mint elfogadása azon javaslatoknak, a melyekre nézve Széll Kálmán miniszterelnök az ellenzéki pártokkal megállapodásra jutott. *(Helyeslés jobbfelől. Ellentmondások a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

De különben is már ellenkeznék minden komoly politikai akczió lehetőségével, minden komoly politikus kötelességérzetével, hogy bárminő idegen faktorokkal szemben olyan örökös kötelezettséget vállaljon, hogy azután bármely adott pillanatban egyebet tekinthessen zsinórmértéknek, mint az országnak jól felfogott érdekét. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Becsületszó határidőre!)* Hogy a t. képviselő urak is rég napirendre tértek azon szituáczió felett, a melyben a paktumot megkötötték, annak egy év óta már élő tanui vannak. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Mert mi volt a pártközi megállapodásoknak alapgondolata? Biztositani békés eszközökkel, a pártok közti lojális érintkezéssel a parlament békés munkáját. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Nagyon furcsa véleménynyel vannak a képviselő urak a mi belátásunkról, ha ilyen viselkedés után, ilyen politikai szituáczióban azt várják tőlünk, hogy mi bárminő tekintetben megkötöttnek érezzük a kezünket olyan megállapodások tekintetében, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* a mely megállapodásoknak és a mely szituáczionak a képviselő urak a halálos döfést régen megadták. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nincs házszabály! Nincs becsület! Elnök csenget.)*

Kérem, én itt annyit hallom a »becsület« szót emlegetni. Hát bocsánatot kérek, én igenis tartom azt, hogy politikai kérdésekben is kötelező a becsületszó. *(Egy hang a baloldalon: De az ám!)* De engedelmet kérek, a szabadelvü pártnak nincsen talán egyetlenegy tagja sem, a kit ebben a kérdésben bárminő becsületszó ma kötne. És Magyarországon a politikai becsületszóról *(Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)* bizonyos óvatossággal volna tanácsos nyilatkozniok olyanoknak, a kik a közelmultban egy ünnepélyesen elvállalt kötelezettséget minden ürügy nélkül szegtek meg. *(Hosszantartó élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Engedjenek meg, a képviselő ur engem arra hiv fel, hogy lépjek a pártközi egyezmények terére. Erre a térre lépett egy kormányelnök ezelőtt hat hónappal. Mi volt a köszönet benne? Bocsánatot kérek, ugy látszik, nagy mértékben számitanak *(Folytonos nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* a képviselő urak arra, hogy a magyar közönség hamar felejt és a magyar közönség sok mindent könnyen bevesz, hogy itten politikai becsületszóról mernek beszélni. *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Visszautasitom! Kikérem magamnak! Visszautasitom! *(Folytonos nagy zaj a ház minden oldalán.)*

Elnök: Olay Lajos képviselő urat rendreutasitom.

Horváth Gyula: A függetlenségi párt becsületéről ne beszéljen! Az mindig becsületesebb volt, mint a szabadelvü párt!

Elnök *(csenget)*: Horváth Gyula képviselő urat figyelmeztetem, hogy ne zavarja a szónokot. *(Folytonos nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Én magamra nézve és gondolom, a szabadelvü párt is magára nézve egyéb kötelezettséget nem ismer, mint azt, hogy . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Bárcsak maradhatott volna meg Khuen! *(Egy hang jobbfelől: Akkor granicsár volt! Derültség.)*

Horváth Gyula: A Tiszák becsületéről beszéljen, ne a függetlenségi pártéról!

Elnök *(csenget)*: Horváth Gyula képviselő urat másodszor figyelmeztetem, hogy ne zavarja a szónokot. Csendet kérek a ház minden oldalán.

Digitized by Google

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . . én más kötelezettséget nem látok, minthogy a 203. §-t a legjobb meggyőződésünk szerint megtartsuk és alkalmazzuk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Várady Károly: Utasitsa rendre a miniszterelnököt! *(Nagy zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Méltóztassék meghallgatni a miniszterelnök urat! *(Nagy zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Kérem Olay és Várady képviselő urakat, ne méltóztassanak a tanácskozást folytonos közbeszólásokkal zavarni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tegnap voltam bátor kifejteni azon indokaimat, a melyeknél fogva abban a meggyőződésben vagyok, hogy az előterjesztett inditvány, miután a tanácskozási idő megváltoztatását célozza, nem pedig az ülés meghosszabbitását, a 203. §. világos értelme szerint a második alinea alá esik és ezen értelemben birálandó el. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Engedjenek meg a képviselő urak, mit kérünk mi ezen inditványban és mit kivánunk a képviselő uraktól? Azt, hogy az ország égetően sürgős közügyeinek elintézésére . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Magyar nyelvet! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . mondom, hogy az ország égetően sürgős szükségeinek intézésére naponta 9 órai munkára szánják el magukat. *(Zaj a baloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

Eitner Zsigmond: Az ország érdekében fogunk többet is dolgozni! *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Nem látunk semmit!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Menjenek el és magyarázzák meg annak a népnek . . .

Ugron Gábor: Magyar nyelvet! Magyar nyelv nélkül nem engedünk! *(Élénk helyeslés a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Vizet nekik! Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: Tessék nyugodtan meghallgatni a szónokot. *(Felkiáltások a baloldalon: Nem lehet! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

A házszabályok értelmében mindenkit meg kell hallgatni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Menjenek el és magyarázzák meg annak a népnek, a mely 10—12 órai keserves munkával keresi meg kenyerét, magyarázzák meg ezt a jajkiáltásukat, a melynek semmi egyéb oka nincs, mint az, hogy 9 órai munkát kérünk a képviselő uraktól. *(Zaj a baloldalon.)*

Ebben nincs erőszak, ebben nincs a szólásszabadság megsértése, ez egyszerü felhivás a kötelesség teljesitésére, a munkára. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* És ha erre a képviselő urak azzal fognak felelni, hogy százféle csinnyel megakasztják az ország kerekét, hát ott leszünk mi is, tudni fogjuk kötelességünket mi is, és ha máskép nem megy, százféle csinnyel megküzdve, százféle csinyt legyőzve és megtörve teljesiteni fogjuk kötelességünket. *(Szünni nem akaró zajos éljenzés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Pap Zoltán: Megkezdődött a bukás!

Elnök: Polónyi Géza képviselő ur félreértett szavai értelmének helyreigazitása czimén kért szót.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Félreértett szavaim helyreigazitása czimén kértem szót és részben személyes kérdés czimén is. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Én, a mióta a t. miniszterelnök ur elfoglalta székét, sokat tünődtem a felett, hogy ki fog benne csalódni, én-e, vagy nálamnál harcziasabb kedvü barátaim? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Mind a ketten! Halljuk! Halljuk!)* Én annak a felfogásnak hódoltam, hogy a t. miniszterelnök urral szemben nem homeopathikus, hanem aleopathikus szereket kell alkalmazni; hogy t. i. azzal szemben, a ki az erőszak fegyverével akar küzdeni, nem az erőszak fegyverét, hanem a másik fegyvert kell alkalmazni. A t. miniszterelnök ur mai felszólalásában engem teljesen meggyőzött arról, hogy én jó nyomon voltam. A t. miniszterelnök ur t. i. az én egészen higgadt, azt hiszem, semmi tekintetben nem sértő — legalább ilyen szándékom egyáltalában nem volt — felszólalásomat azzal honorálta, hogy mindjárt valótlanságoknak bélyegezte állitásaimat. *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: De a jóhiszeműséget nem tagadtam!

Polónyi Géza: . . . hozzátéve, hogy az intencziót nem akarja érinteni.

Pap Zoltán: Államférfiui bölcs nyilatkozatok! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: T. miniszterelnök ur, én koromnál fogva jogczimmel birok arra, hogy tanuságot tegyek a t. miniszterelnök ur előtt arról, hogy ilyen válságos időben én sokkal higgadtabban kezelem ezen kérdést és nem reagálok arra, hogy akár intenczió nélkül, akár azokkal, a »valótlanság« szó alatt mit akart érteni, hanem azt akarom mondani a t. miniszterelnök urnak, hogy én rendkivüli figyelemmel kisértem az ő felszólalását, mert ilyen nagy emfázissal előadott bevezetés után azt vártam volna, hogy legalább azt mutassa ki, hogy mi volt a valótlanság abban, a mit mondtam.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Elmondtam, végig egész előadása!

Polónyi Géza: Hogy a miniszterelnök ur előállott azzal, hogy a házszabályok mikor és hogyan alkalmaztassanak, abban nem lehet valótlanság, mert az véleménykérdés, és nem ténykérdés. *(Mozgás balfelől. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A t. miniszterelnök ur abban rektifikálta az én ténybeli előadásomat, hogy a

Digitized by Google

tárgyalások nem lettek megszakitva, hanem csak abbanmaradtak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem méltóztatnék nekem megmagyarázni, hogy ebben a ténybeli dologban mi a különbség a »megszakadt« és »abbanmaradt« tárgyalás között? *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* Azután, hogy én azt mondtam, hogy a miniszterelnök ur a szabadelvü párt megbizásából tárgyalt a házszabályok kérdésében, ezt ő oda rektifikálja, hogy ő nem annak, hanem báró Bánffynak meghatalmazottja volt. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ő volt a vezér!)* Bocsánatot kérek, én előzetesen nem mertem ennyire degradálni a t. képviselő urat, de ha már önmagát annyira degradálta: legyen oly szives kiegésziteni vallomását, hogy ha báró Bánffy megbizásából járt el a házszabályrevizionál, akkor miért adta jegyzeteit Széll Kálmánnak? *(Hosszantartó élénk derültség és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Azt nem veszem nagyon tragikusan, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a t. miniszterelnök ur, egy multra való hivatkozással, a pártnak ma is szemére veti, a midőn ezek a dolgok már régen tisztáztattak, mintha valamely szavát meg nem tartotta volna. A háta mögött ül gróf Khuen-Héderváry, a volt miniszterelnök, a ki a ház nyilt ülésében kijelentette, hogy a tárgyalások közte és köztünk minden obligo nélkül lettek folytatva. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás és ellenmondások jobbfelől.)* Másodszor a t. volt miniszterelnök ur akkor, a mikor velünk beszélt, nem azt mondta, hogy »egyelőre« fogja visszavonni azt a felemelt létszámról szóló javaslatot, a mely az ő archivumából még ma is a ház asztalán fekszik, mert nem vonta vissza még a mai napig sem.

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Nem is mondtam!

Polónyi Géza: Ezekről én nem szándékozom beszélni . . .

Gr. Khuen-Héderváry Károly: De én szándékozom. *(Élénk derültség jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Arra akarok még reflektálni, hogy a t. miniszterelnök urnak politikai morálja az, hogy ma már senkit sem kötelez az akkor tett igéret, miután learattak minden igéretet, a mely velünk szemben tétetett. Hiszen azok között a paktumbeli dolgok között volt felemlitve.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Meg is tartjuk.

Polónyi Géza: . . . hogy azon paragrafus tekintetében. a mely a ház ülésének rendjére vonatkozik és a mely a jegyzőkönyvre és a napirend megállapitására vonatkozik, minket kötelez az adott szó, a t. miniszterelnök urat pedig ne kötelezné. *(Zaj balfelől. Felkiáltások jobbfelől: A házszabály!)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur ténybeli reflexióként, hogy az a paktum, a melynek epitetonjáról külön akarok megemlékezni, sohasem lett a szabadelvü párt elé terjesztve. Megvallom, ez rendkivül nagy meglepetés nekünk, ha ez igaz, mert akkor itt valami nagy hunczutságnak kell a dologban lenni. *(Derültség balfelől. Zaj.)* T. i. arról jót állok — bár az aktáimat nem volt időm megnézni, mert a vonatról egyenesen idejöttem, — hogy velünk ellenzéki férfiakkal szemben ki volt kötve, hogy a paktum minden párt konferencziája elé viendő, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* a jegyzőkönyv pedig a pártok elnökei között kicserélendő. Ez meg is történt. Az ellenzék összes pártjai értekezletet tartottak és elnöküknek aláirásával ellátva cserélték ki a jegyzőkönyveket.

Ha a t. szabadelvü párton ez meg nem történt, akkor ezt majd b. Podmaniczky Frigyes urtól számon kérjük, (*Nagy zaj. Elnök csenget.*) Mert annyit tudok, hogy a t. miniszterelnök urra valószinüleg soha sem került volna a sor, hogyha Széll Kálmán a t. szabadelvü párt nagy többségének óriási helyeslése mellett elfoglalva a miniszterelnöki széket, itt a házban nem promugálja azon paktumot, a mely előzetesen irásban lett kicserélve. Már most a t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy örökre az ilyesmi nem kötelező, mert ez egy szent paktum, Hát ennek a szent paktumnak állitsa most melléje az ön szent meggyőződését. *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)* Abból a szent paktumból nekünk sem myrrha, sem bor jutalmul nem jutott, mi hazafiasan, becsülettel teljesitettük kötelességünket és ön tévedésben van, t. miniszterelnök ur, ha az én felszólalásomból azt hitte, hogy önöktől várok valamit. Nem. Eziránt nem voltam csalódásban. Az én felszólalásomnak czélja az volt, hogy a ház t. elnökétől várom és követelem — mert ez nem a szabadelvü párt többségének, hanem a házelnöki méltóság palládiuma alá van helyezve — hogy nem szabad szavazás alá bocsátani olyasmit, a mi ellenkezik a paktummal. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És most végezetül csak ennyit: A hadurat a mi őseink olcsóbban tudták kiengeszteltelni. Egy fehér lóval elégitették ki. Vigyázzon reá a t. miniszterelnök ur, hogy, ha a ház elnökét és a házszabályokat akarná áldozatul hozni a hadur kiengesztelésére, meg fogja látni, hogy mi a ház elnökének személyén fogjuk a felelőséget követelni. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Csak egypár szót vagyok kénytelen megjegyezni. Először is a t. képviselő ur keveselte azokat a ténybeli tévedéseket, a miket előhoztam. Ez gusztus dolga. Lehet, hogy a mi neki kevés, az nekem nagyon sok. Hanem hasonlitsa össze a képviselő ur az ugynevezett paktum kérdésében általa mondottakat azzal a rövid kijelentéssel, a mit én tettem: a hány szó, annyi rektifikáczió. Nem ugy kaptam a megbizást, nem azt mondtam a klotürre nézve, nem annyiszor tárgyal-

Digitized by Google

tunk, nem vesztünk össze a klotür felett a szabadelvü pártban, nem ugy folyt le a dolog, mint a hogy a képviselő ur előadta. Szóval, én nem fujtam fel a dolgot egy nagy szószban, hogy itt kéjelegjek abban, hogy a képviselő urat hány tévedésen fogtam rajta. Röviden előadtam a tényállást és annak minden szava cáfolat volt a képviselő ur előadására. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Hogy pedig én jegyzeteimet Széll Kálmán deszignált miniszterelnöknek átadtam, annak magyarázata egyszerüen az, hogy szolgálatot véltem tenni ez által az ügynek. Privát szivességnek tekintettem a dolgot én is, ennek tekintette és mint ilyet köszönte meg ő is.

Polónyi Géza: De Bánffy nem köszönte meg, ugy-e? Pedig az volt az ön megbizója!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez azután egészen privát dolog báró Bánffy között és közöttem. *(Zaj balfelől.)* Végezetül csak azt ismétlem, hogy mi, igenis, ezt a házszabályt elfogadtuk, mi ennek a házszabálynak tartalmához kötve vagyunk, mi ezt a házszabályt ugy, a hogy annak a szövege szól, becsületesen végre fogjuk hajtani. Ez a kötelezettség áll fenn ránk nézve is, önökre nézve is; semmi egyéb kötelezettséget a pártok között fennállónak el nem ismerek. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Rakovszky képviselő ur tőlem engedélyt kért arra, hogy szólhasson. Én a házszabályok szerint a szólásra engedélyt nem adhatok, s azért kérdem a házat, megadja-e neki a szólási jogot? *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Azt hiszem, a ház megadja neki a jogot a szólásra.

Rakovszky István: T. ház! Nekem nincsen jogom egyéb czimen felszólalni, mint a képviselőháznak engedelmével és ezen engedélyt a háznak megköszönve megigérem, hogy nagyon rövid leszek. Én nekem kötelességem, mint azok egyikének, a kik aláirták a paktumot, a miniszterelnök ur előadásában levő tévedést rektifikálni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* És mikor ezt teszem, nem akarok ugyanazzal a fegyverrel élni, a melylyel a miniszterelnök ur élt, midőn azt mondta, hogy a t. képviselőtársam valótlanságot mondott, hanem én el akarom hinni és elhiszem, hogy a miniszterelnök ur tévedett annyival inkább, mert máskülönben vagy a miniszterelnök ur, vagy mi, a kik abban a paktumban részt vettünk, egy óriási misztifikáczió áldozataivá váltunk. *(Egy hang a jobboldalon: Szegények!)*

Vagy nekem, vagy a miniszterelnök urnak nincs igaza abban, hogy a szabadelvü pártnak nem lett volna ott képviselője, a ki résztvett ezekben a tárgyalásokban. Nem; egyetlenegy volt ott *(Felkiáltások a jobboldalon: Mi nem küldtünk ki!)* és az ki volt? Az volt Széll Kálmán, nem mint deszignált miniszterelnök, mert erről tanuskodhatnám és hivatkozhatnám Széll Kálmánra, hogy én kérdeztem, nem deszignált miniszterelnök-e, kérdeztem, mikor legelőször megjelent és kijelentette nekem, hogy ő nem az.

Egy nagyon érdekes dologról kell a leplet levonnom, mely a szabadelvü párt megbizhatóságát megvilágitja, *(Halljuk! Halljuk!)* és hivatkozom azokra, a kik ott ültek nemcsak az ellenzék részéről *(Halljuk! Halljuk!)* és hivatkozom azokra is, a kik a kormánypárt részéről életben vannak, hivatkozom gróf Csáky Albinra és gróf Andrássy Gyulára.

A dolog igy történt. Midőn Széll Kálmán legelőször be lett jelentve, elővigyázatos voltam és — a dátumot is megmondhatom, mert felirtam, de a jegyzeteim nincsenek itt, mint tegnap — felvetettem a kérdést boldogult Szilágyi Dezső, gróf Andrássy Gyula és gróf Csáky Albin jelenlétében: »Mint mi, vesz részt Széll Kálmán?« *(Egy hang jobbfelől: Mint dissziděns! Mozgás a jobboldalon.)* » Mint mi vesz részt ezekben a tárgyalásokban?« Akkor Szilágyi Dezső nekem azt felelte: »Mint a szabadelvü párt bizalmi férfia.« *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Sréter Alfréd: Nem! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Vizet! Vizet!)*

Rakovszky István: Kérem, kérem, levél van erről.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Lehet, de még sem igaz. *(Mozgás és zaj. Elnök csenget.)*

Rakovszky István: Én meg nem nyugodtam a feleletben, és azt kérdeztem boldogult Szilágyi Dezsőtől, a ki vezette a tárgyalásokat, nem mint a korona megbizottja vesz-e részt Széll Kálmán? Erre Szilágyi Dezső azt felelte: »nem, a koronától megbizatás erre nincs.«

Ez volt az egyik napon. A dátummal szolgálhatok a következő ülésben, mert, mondom, megvannak a jegyzeteim. *(Halljuk! Halljuk!)* Másnap felkerestem Széll Kálmán képviselő urat és kérdeztem, hogy mily minőségben vesz részt e tárgyalásokban? Erre azt felelte nekem: mint a korona e megbizottja, *(Mozgás a jobboldalon.)* a korona egyenes megbizásából. *(Mozgás a jobboldalon, felkiáltások: Ugy! Ugy!)* Kérem, uraim, hátra van még a fekete leves. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugron Gábor: Sárga-fekete leves!

Rakovszky István: Akkor felmentem az ülésbe; együtt voltunk délelőtt és elmondtam Szilágyi Dezsőnek azt, hogy az ő tegnapi nyilatkozata Széll Kálmán mai nyilatkozatával nem fedi egymást. Erre Szilágyi Dezső a legnagyobb méltatlankodással odafordult gr. Csáky Albinhoz, oda fordult gr. Andrássy Gyulához, elmondotta nekik, hogy ő megkérdezte báró Bánffy Dezsőt az iránt, hogy mily minőségben vesz részt Széll Kálmán e tárgyalásokban, és ekkor azt a választ nyerte báró Bánffy Dezsőtől, hogy mint a szabadelvü párt megbizottja.

Ugron Gábor: Mint mind a kettőé!

Digitized by Google

Rakovszky István: És azt tette hozzá... *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Nem tudunk róla!)* A szavahihetőségre fényt vet ez. Mondom, hogy valaki misztifikálva van. Lehet, hogy mi voltunk akkor becsapva. Szilágyi Dezső akkor azt mondta: Ezt most én magamévá teszem, ezt a dolgot majd én rendbe fogom hozni.

Nem is érintkezett akkor Bánffy Dezsővel személyesen, hanem a másik két urnak, Csáky Albinnak és Andrássy Gyulának aláírásával és a saját aláírásával is ellátva egy levelet intézett az akkori miniszterelnök urhoz, báró Bánffy Dezsőhöz, melyben őt felhivta, hogy igazolja magát, mi az igaz: az-e, a mit ő állitott, hogy nincs a koronától megbizása Széll Kálmánnak, hanem ő csak mint a szabadelvü párt megbizottja volt jelen, avagy volt megbizatása? Ekkor jött b. Bánffy Dezsőtől egy sajátkezüleg irt levél, a mely valamennyiünk kezén forgott, mely ott fel lett olvasva, a melynek szövegéből én egyet-mást feljegyeztem és a mai napig is megvan a jegyzeteim között a szószerinti idézet, melyben b. Bánffy Dezső kijelenti, hogy Széll Kálmán képviselő ur, mint a szabadelvü pártnak megbizottja és egyszersmind a koronától nyert felhatalmazás alapján vett részt ezen tárgyalásban. Kérdem azokat az urakat, a kik résztvettek: ugy volt-e, a mint én előadtam? A miniszterelnök ur tehát rosszul volt értesülve, a t. miniszterelnök ur misztifikálva volt akkor, mikor nem is tudta, hogy a szabadelvü párt részéről egy megbizott vett részt. *(Felkiáltások jobbfelöl: Valamennyien misztifikálva voltak!)*

Kérdem a t. képviselőházat, ha egy miniszterelnök, ha Tisza István miniszterelnök ur hozzám jön egy politikai ügyben és azt mondja nekem: Én a szabadelvü pártnak megbizásából, mint annak vezére, mint miniszterelnök érintkeztem önökkel, ezt állom, hogy vonhattam azt kétségbe, hogy ő akkor igazat mondott? Ép ugy, a mint ő nem kételkedhetik a szavam igazságában, ugy nem kételkedhettünk mi sem, nem kételkedhettünk volna akkor sem, ha nem lettünk volna annyira elővigyázatosak, hogy ezt a kérdést már akkor minden kétséget kizárólag tisztázzuk.

T. képviselőház! Mikor a szabadelvüpártnak megbizásából vett valaki ott részt, *(Zaj és ellenmondás jobbfelöl.)* mikor a miniszterelnök ezt irta egy bizottságnak, s mi bona fide elhittük, mikor irásban láttuk magunk előtt, mikor látunk három olyan garanst, mint volt Szilágyi Dezső, gróf Csáky Albin és gróf Andrássy Gyula, akkor nem mondhatja senki, hogy a szabadelvü párt nem volt megbizottal képviselve, mert nem hihető, hogy mi ott félre lettünk volna vezetve az akkori miniszterelnök által. *(Zaj.)*

T. képviselőház! Én még egyet kell, hogy kimondjak szivemnek egész keservével: Nem értem, hogy hol van Széll Kálmán! *(Mozgás.)* Azt kérdem, odatartozik-e a politikai becsületességhez egy pártot, egy ellenzéket belevinni ilyenbe és a legelső kritikus momentumban, mikor azon mű körül folyik egy ádáz harcz, melyet ő alkotott meg, a teheneket fejni menni? Olyan ember maradjon otthon, de ne jöjjön a politikába. *(Éljenzés és taps a baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én nem érezhetem magamat feljogositva arra, hogy akár Széll Kálmán, akár báró Bánffy Dezső álláspontját illetőleg ebben a kérdésben nyilatkozzam. Az nagyon természetes, a dolog ezen részének tisztába hozatala nem az én hivatásom, nem az én feladatom. Én csak azt az egyet konstatáltam és ezt ismétlem, hogy a szabadelvü párt soha senkinek ilyen pártközi tárgyalásokra megbizást nem adott. *(Ugy van! a jobboldalon. Zaj balfelöl.)*

Rakovszky István: Akkor be lettek csapva! *(Zaj.)*

Pap Zoltán: Miért adta a jegyzeteket Széll Kálmánnak?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hozzáteszem azt is, hogy azok a férfiak, a kiket t. képviselőtársam emlitett, t. i. Szilágyi Dezső, gr. Csáky Albin és gr. Andrássy Gyula, akkor a szabadelvü pártnak a keretén kivül állottak, a szabadelvü párthoz nem tartoztak.

Igy tehát a szabadelvü párt tagjai közül tisztán Széll Kálmán későbbi miniszterelnök ur vett részt...

Ugron Gábor: Miért adta neki a jegyzeteket? Miért nem adta másnak?

Gr. Tisza István miniszterelnök:... igen elismerésre méltó tevékenységet fejtve ki ezen a téren és ő bizonyosan lesz abban a helyzetben, hogy felvilágositást adjon, minő jogczimen, kinek a megbizásából vett ott részt. Én csak azt tudom, hogy a szabadelvü párt megbizottakat nem küldött ki. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Egyébiránt akár küldött, akár nem küldött, az tökéletesen mindegy, mert ugy az egyik esetben, mint a másikban egyéb obligót nem ismerhetek el, mint azt, hogy legjobb meggyőződésünk szerint becsületesen hajtsuk végre a házszabályokat. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelöl.)*

Kossuth Ferencz: T. ház! Én csak most tértem vissza a házba, tehát nem tudom egész precizióval azt, hogy mi felett folyik a vita. De ugy veszem ki, hogy a felett folyik, hogy Széll Kálmán akkor, midőn a paktumot megkötötte, a szabadelvü párt nevében is járt-e el, igen vagy nem? *(Halljuk! Halljuk!)*

Egy dologra vagyok bátor emlékeztetni az igen t. házat, még pedig arra, hogy az a paktum, a mely akkor létrejött, a házban folyt le és lett végrehajtva. A házban számtalanszor tétetett alluzió erre a paktumra és akkor egyetlenegy kormánypárti képviselő sem szólalt fel és egyetlenegy sem tudatta velünk, hogy nem a többség nevében történtek azok a kikötések, a melyek ugy a többség, illetve Széll Kálmán által, mint

Digitized by Google

az akkori ellenzéki pártok által egészen lojálisan és teljesen végre lettek hajtva.

Hogyha állana az a tény, hogy akkor Széll Kálmán senki nevében nem tárgyalt és nem szerződött, hogy ugy mondjam: nem paktált, akkor minden bizonynyal felszólaltak volna ez ellen a kormánypárt tagjai és minden bizonynyal nem támogatták volna — mint a hogy lelkesen támogatták — Széll Kálmánt azon paktumnak végrehajtásában, a mely paktum következtében ült a miniszterelnöki székbe. Ezt voltam köteles megjegyezni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Gál Sándor a házszabályokhoz kért szót.

Gál Sándor: T. ház! Miután a tanácskozásra szánt határidő már rég letelt, én tisztelettel kérem a mai ülés bezárását és megengedését annak, hogy beszédemet, a 203. §-ra hivatkozva, a holnapi ülésen mondhassam el. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! A képviselőház tegnapi ülésében már állást foglalt az iránt, hogy a házszabályok czimén kért felszólalások nem halaszthatók el a következő ülésre, a mint az a napirendre kitüzött tárgy felett vita során elmondandó beszédnél történhetik, a hol a képviselő az ülés bezárása előtt egy negyed órával jogositva van kérni vagy azt, hogy az ülés ideje meghosszabbittassék, hogy egész beszédét elmondhassa, vagy pedig joga van kérni, hogy beszédét másnapra tehesse át. Épen igy járt el a képviselőház tegnap Visontai Soma képviselő ur kérésével is, és igy a képviselő ur kérését ebben az esetben a házszabályok értelmében nem teljesithetem. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Gál Sándor: T. képviselőház! A házszabályokhoz kivánok szólani, de nem e tárgyra vonatkozólag. A t. elnök ur a házszabályoknak olyan értelmezést ad, hogy, a mennyiben valaki a házszabályokhoz kiván szólani, erre vonatkozó beszédét másnapra nem halaszthatja. Igen kérném a t. ház elnökét, hogy a házszabályoknak erre vonatkozó rendelkezését nekem megmutatni sziveskedjék, mert, szerintem, ezt az általános rendelkezést minden képviselő bármilyen felszólalására vonatkozólag igénybe veheti.

Elnök: Készséggel teszek eleget a t. képviselő ur felszólalásának, miután már a tegnapi ülés folyamán bátor voltam a házszabályoknak erre vonatkozó szakaszára utalni. A házszabályoknak 207—210. §-a tartalmazza az erre vonatkozó rendelkezéseket. A 207. §. ugyanis ezt mondja *(olvassa)*: »A napirendre kitüzött tárgy feletti tanácskozás megkezdetvén, attól eltérve más tárgyról szólani, csak a háznak, az elnök felhivására adott engedélyével lehet.«

A 208. §. igy szól *(olvassa)*: »Minden tárgy felett előbb az általános vita kezdődik és csak ennek befejeztével térhet át a ház alapul már elfogadott tárgynak részletes és pontonkénti tárgyalására.«

A 209. §. igy szól *(olvassa)*: »Az első szó illeti a központi és külön bizottsági előadót, vagy ennek nem létében az inditványozót, utána a kisebbségi előadónak, vagy a különvélemény, illetőleg ellenindítvány beadójának van joga szólani.«

A 210. §. igy szól *(olvassa)*: »A többi tagok szólás végett az ezzel megbizott jegyzőknél iratják fel magukat. Szólásra előjegyzésnek azonban csak az illető tárgynak a napirendre történt kitüzése után a ház nyilt üléseiben van helye. Az előjegyzés a szólók jegyzésére kirendelt napijegyzők által eszközlendő a jelentkezés sorrendjében.

A tárgyaláskor a feljegyzés sorrendjében hivatnak fel az illetők szólásra, még pedig olykép, hogy, mig egyenlő számban vannak a tanácskozás tárgyát képező javaslat, illetőleg inditvány mellett és ellen szólani kivánók, felváltva hivatnak fel a szólásra. Ha kisebbségi vélemény nincs bejelentve, az előadó után elsősorban az inditvány ellen feljegyzett első szónokot, ha pedig kisebbségi vélemény is van, a kisebbségi előadó után az inditvány mellett feljegyzett első szónokot illeti a szó.«

A 211. §. igy szól *(olvassa)*: »Mind az általános vitában, mind a részletes tárgyaláskor az egyes pontoknál, az alább irt kivételekkel, mindenki csak egyszer szólhat.«

A 212. §. igy szól *(olvassa)*: »A megkezdett beszédet az ülés folyama alatt kell bevégezni és azt a következő ülésben folytatni nem szabad. A szólásra felirottak közül azon tag, kire az ülés meghatározott idejének vége előtt egy óranegyeddel kerül a sor, joggal bir vagy az ülés idejének meghosszabbitását kérni, hogy beszédét elmondhassa, vagy az ülésnek befejezését kérni egész beszédének a következő ülésre halaszthatása végett, s e felett a ház vita nélkül, egyszerü szavazással dönt.« stb.

Ennek folyománya a házszabályoknak az a rendelkezése, hogy, ha vannak, a kik a vita során szólásra vannak feljegyezve és az ülés bezárása előtt egy negyed órával kerül ilyen szónokra a sor, jogában áll vagy az ülés meghosszabbitását kérni, hogy beszédét egészen elmondhassa, vagy pedig joga van kérni azt, hogy beszédét a következő ülésre halaszthassa el. Ez volt a háznak mindig a gyakorlata, ehhez tartotta a ház magát mindig és ettől eltérni ez alkalommal sem lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gál Sándor: Az igen t. elnök ur által felsorolt rendelkezései a házszabályoknak azt a jogosultságot, a mely a házabályok 212. §-ában van lefektetve, sem nem módositják, sem pedig a képviselőktől ezt a jogosultságot meg nem vonják. A házszabályok 212. §-a ugyanis azt mondja, hogy *(olvassa)*: »A megkezdett beszé-

Digitized by Google

det az ülés folyama alatt kell bevégezni és azt a következő ülésben folytatni nem szabad.«

A szólásra felirottak közül azon tag, kire az ülés meghatározott idejének vége előtt egy óranegyeddel kerül a sor, joggal bir, vagy az ülés idejének meghosszabbitását kérni, hogy beszédét elmondhassa, vagy az ülésnek befejezését kérni egész beszédének a következő ülésre halaszthatása végett és e felett a ház vita nélkül egyszerü szavazással dönt.«

Ebből a paragrafusból és annak rendelkezéseiből egyet konstatálhatok: azt, hogy nekem a házszabály tervbe vett beszédem elmondására vonatkozólag a házszabályokban körülirt feltételek mellett vagylagos rendelkezési jogot biztosit, ugy, hogy kérhetem az ülés meghosszabbitását, de az ülés bezárását is, azzal, hogy beszédemet, a melyhez feliratkoztam, a következő ülésen mondhassam el. Erre vonatkozólag a házszabály semmi néven nevezendő kivételt nem tartalmaz egy szakaszában sem. Én ehhez a mai vitához feliratkoztam. Az idő rég letelt, kérem tehát ezen jogaim megóvását, mert ezeket semmi néven nevezendő házszabálymagyarázatban feladni nem vagyok hajlandó. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő ur tévedésben van. Azok a t. képviselő urak, a kik a házszabályokat régebben ismerik, igazat fognak nekem adni, hogy a házszabályoknak azok a §-ai, a melyeket felolvastam, a 207. és az azt követő §-ok, mind a rendes vitában felszólaló képviselő urakra vonatkoznak és nem azokra, a kik a házszabályok 215. §-a alapján kérnek szót, vagyis személyes megtámadás, félreértett szavaik helyreigazitása, vagy pedig a házszabályok czimén. Ez volt a ház állandó praxisa is mindig. Nagyon kérem a képviselő urakat, ne gyengitsék a házszabályokat, mert igy ebből a félreértéseknek olyan tömkelege fog származni, hogy nem lehet majd rossz néven venni, hogy az elnökök, egyik a másik után nem tudnak eligazodni. A házszabályok emlitett intézkedésének a vita során tett felszólalásokra nézve az az értelme, hogy a vita bezárható ne legyen, hanem a másik ülésen nyitva tartassék a névsor.

A házszabályokhoz, személyes megtámadtatás és félreértett szavak értelmének helyreigazitása czimén tett felszólalásokra nézve azért nem volna ennek értelme, mert e czimeken másnap, sőt harmadnap is folyton történhetnek felszólalások. Nem lévén tehát czélja, nincs is szüksége a házszabályok ilyen rendelkezésének. Nagyon kérem tehát még egyszer a t. képviselő urakat, tartsák meg a házszabályokat. *(Helyeslés jobbról. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Gál Sándor: T. képviselőház! A házszabályoknak ilyen magyarázatához hozzá nem járulok. Az elnök kasszálhatja az én jogaimat, de azokról én lemondani nem fogok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólni? *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Gál Sándor! Holnap! Holnap! Egy csomó szónok van még felirva! Már körülveszik az elnököt! Már ott vannak a zsandárok!)* Itt egyáltalában nincsenek zsandárok. Ma is akárhány ellenzéki képviselő ur is volt idefent.

Lengyel Zoltán: Farkas Jánost is odarendelte! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Én mindenekelőtt Polónyi képviselő urnak hozzám intézett aposztrofálására kivánok nyilatkozni. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* Csendet kérek a t. háztól, mert különben kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni. *(Folytonos zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Most már szeretne szünetet.)* Polónyi Géza képviselő ur engem, mint a ház elnökét, egyenesen aposztrofált. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Igaza volt!)* és hivatkozott családi tradicióimra. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Azt hiszem, a ki családom tradicióit ismeri és a ki engem ismer: tudja, hogy én *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* a leghazafiasabb érzelmek által vezettettem magam mindig, minden működésemben, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* hogy engem ugy hivatalos, mint magánéletben mindig a hazafiság, a tisztesség, a becsületesség vezetett, *(Ugy van! jobbfelől.)* hogy én meggyőződésemet senki kedveért, sem felfelé, sem lefelé soha nem áldoztam fel. *(Éljenzés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Épen azért, most is saját lelkiismeretemet fogadom el arra nézve, hogy miként járjak el. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Azt a dolgot, a melyet Polónyi Géza képviselő ur itt felhozott, nem ma dönti el a ház, azt már tegnap eldöntötte, a mikor hitelesitett határozatban a mai ülés végére tüzte ki a szavazást b. Podmaniczky Frigyes képviselő inditványa felett. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet, az én elnöki jogom nem terjed odáig, hogy a ház tegnap hozott határozatát tekintetbe ne vegyem. *(Nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Fel kell tehát tennem és fel is fogom tenni a kérdést. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tegnap a ház nem hozott határozatot!)*

Lengyel Zoltán: A kérdés feltevéséhez kérek szót! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: A házszabályokhoz kérek szót! *(Halljuk! Halljuk!)*

Az elnök, a tegnapi ülés naplója szerint, bejelentette a javaslatot és elmondta annak tartalmát a nélkül, hogy a jegyzővel is felolvastatta volna, mint a hogy kellett volna. *(Zaj.)* Mondotta pedig a következőket *(olvassa)*: »A házszabályok 203. §-a értelmében a ház ezen inditvány felett a holnapi ülés végén, vita nélkül, egyszerü szavazással fog dönteni.« Erre mi ezen az oldalon nagy zajban törtünk ki és kiabáltunk. *(Nagy zaj és derültség a jobboldalon.*

Digitized by Google

Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Majd fognak még sírni is!)

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, méltóztassék nyugodtan meghallgatni a szónokot!

Ugron Gábor: Igen, azt mondotta az elnök ur: »A házszabályok 203. §-a értelmében kimondom, hogy a ház a holnapi ülés végén vita nélkül, egyszerü szavazással fog ezen inditvány felett dönteni.«

Én akkor a házszabályokhoz jelentkeztem, nekem megadták a szót, én elkezdtem a beszédemet és az elnök ur a nélkül, hogy a házhoz bárminő kérdést intézett volna, *(Felkiáltások a jobboldalon: Felesleges!)* saját elnöki hatalmából tett kijelentéseket. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Visszaélt a hatalmával!)* Itt a napló! *(Folytonos zaj jobbfelől. Elnök csenget.)* Tehát nem áll az az állitás, mint hogyha tegnap ebben a kérdésben a ház határozott volna. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Elnök: Engedelmet, a tegnapi ülés végén, mikor a mai ülés napirendjére vonatkozólag tettem meg javaslatomat, a ház ezt nemcsak elfogadta, hanem ma a tegnapi ülés jegyzőkönyvében ezt a határozatot hitelesitette is. *(Ugy van! jobbfelől.)* Különben fel fogom olvastatni a jegyzőkönyvet. *(Halljuk! Halljuk!)*

Lengyel Zoltán: A kérdés feltevéséhez kérek szót.

Elnök: A képviselő urnak meg fogom adni a szót, előbb azonban szükségesnek tartom, hogy a jegyző ur felolvassa a tegnapi ülésnek ma délelőtt hitelesitett jegyzőkönyvéből az erre vonatkozó részt. *(Zaj a baloldalon.)* Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak a jegyzőkönyvet figyelemmel meghallgatni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa)*: »Visontai Soma kéri, hogy felszólalását a házszabályokhoz a holnapi ülésen mondhassa el.

Elnök, utalván arra, hogy miután a házszabályokhoz mindig mindenki szólhat, a házszabályokhoz való felszólalást másnapra halasztani nem lehet, javasolja, hogy a ház a holnap délelőtt tiz órakor tartandó ülés napirendjére tüzze ki a katonai ujonczjutalék mennyiségének megállapitásáról és az ujonczjutalék megajántásáról szóló törvényjavaslatokat, az utóbbi javaslattal kapcsolatos három honvédelmi miniszteri jelentést és az ülés végére a szavazást b. Podmaniczky Frigyes képviselőnek a házszabályok 203. §-a értelmében beadott inditványa fölött.

A ház holnap d. e. 10 órakor ülést tart, s ennek napirendjét az elnöki javaslat értelmében állapitja meg.«

Elnök: Ez a jegyzőkönyv pedig, t. ház, hitelesitve van.

Ugron Gábor: Itt van a napló, még annak végében sincs benne az, hogy a ház megkérdeztetett volna, hanem ott egyszerüen csak az van, hogy az elnök ezt kijelentette. *(Élénk ellenmondások jobbfelől.)* Nincsen benne. *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Mielőtt a kérdést feltenném, Lengyel Zoltán képviselő urnak kell szót adnom, megjegyzem azonban, hogy, habár a tegnapi ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ellen kifogásokat emeltek is, s a jegyzőkönyv hitelesitéséhez a házszabályok czimén több képviselő szólott, mindezek daczára a jegyzőkönyv ezen része ellen senki kifogást nem tett és igy ez a határozat minden ellenvetés nélkül hitelesitve van. *(Felkiáltások balfelől: Nincs határozat!)*

Ha a képviselő urak szerint ebben a kérdésben a ház nem határozott, akkor igazán nem tudom, hogy mi a határozat, hanem igy nekünk sokkal elemibb dolgon vagyis azon kell kezdenünk, hogy kitanitsuk egymást arra nézve, hogy mi határozat és mi nem. *(Felkiáltások balfelől: A ház nem határozott!)*

Lengyel Zoltán: Hogy miféle inditványról van szó, senki sem hallotta, tessék legalább az inditványt tudomásunkra hozni, mert az eddig sem kinyomatva, sem szétosztva nem volt. *(Folytonos zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget: Folytonos zaj balfelől.)* Holló képviselő ur kiván a házszabályokhoz szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Holló Lajos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A házszabályok 203. §-a alapján itt egy vita indult meg arra nézve, vajjon az a kijelentés, melyet az elnök ur tegnap tett, helyesen tette-e és nem kellett volna-e neki a képviselőházat előbb megkérdezni arra nézve, hogy ezen inditvány milyen természetű, s hogy az a házszabályok 203. §-a alá tartozik-e, vagy pedig önálló inditvány, vagy házszabály módositás? Ez a házszabályvita megindult, de be nem fejeztetett, mert még a mai napon is többen vannak hozzászólásra felirva. *(Ugy van! a baloldalon. Nagy zaj a jobboldalon.)* Lehet, sőt meg is engedem, hogy a t. elnök ur, daczára annak, hogy zaj volt, mégis azt az enunciácziót önmagától kimondotta. De bocsánatot kérek, ezt a háznak határozott kérdés feltétele nélkül ekként feltenni, ekként megállapitani az elnök urnak nem állt módjában. *(Felkiáltások balfelől: Jogában!)* Az elnök maga nem disponálhat a ház felett, ő nem határozhat önmagától a felett, vajjon az az inditvány ilyen vagy amolyan jellegü-e. E felett magának a háznak világos, expressis verbis történt megkérdezése mellett és megfelelő formában határoznia kell. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Mi ezen 203. §. magyarázatához hozzászólásra jelentkeztünk és még ma is vannak e végett feliratkozva; sőt én magam is feliratkoztam. A vita tehát ebben a dologban kimeritve nincs, ennek következtében ezt egyszerü szavazással most eldöntetni nem is lehet. *(Ugy van! a baloldalon. Felkialtások jobbról: De lehet!)*

Elnök: T. ház! A dolog tisztán áll. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* A ház tegnap megállapitotta a mai ülés napirendjét. Ez a napirend ki is van nyomatva és igy minden képviselőnek kezé-

Digitized by Google

ben van. A mai ülés során kifogások tétettek a jegyzőkönyv ellen, de senkinek az ellen kifogása nem volt, sem pedig a jegyzőkönyv hitelesitésekor a jegyzőkönyv ezen pontja ellen nem tétetett ellenvetés. A jegyzőkönyvet a ház hitelesitette és igy én a ház ezen határozatának megfelelőleg *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nincsen házhatározat! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* felteszem a kérdést. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Pap Zoltán: Hóhér, végezd kötelességedet! *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: A kérdés az: elfogadja-e a ház báró Podmaniczky Frigyes inditványát, igen vagy nem? *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

A kérdés feltételéhez szót kért Lengyel Zoltán képviselő ur. *(Halljuk! Halljuk!)*

Lengyel Zoltán: Nem hallottam és nem tudom, micsoda inditványról van szó. Méltóztassék — hogy minden további csempészésnek utját álljuk — az inditványt felolvasni és azután tenni fel a kérdést. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk az inditványt! Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk a kérdést! Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: A képviselő urak kivánsága szerint fel fog olvastatni az eredeti inditvány. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Szőts Pál jegyző *(olvassa)*: »Inditvány, be adja báró Podmaniczky Frigyes.

A házszabályok 203. §-a alapján mondja ki a képviselőház, hogy a napirend tárgyalására szánt időre vonatkozó határozatát akként változtatja meg, miszerint a délelőtti ülések változatlan fentartása mellett minden hétköznap d. u. 5 órakor is ülést tart, s az ülésen 5 órától este 9 óráig a napirend tárgyalását folytatja.« *(Zaj a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Elfogadjuk!)*

Elnök: A kérdés az: elfogadja-e a képviselőház b. Podmaniczky Frigyes felolvasott inditványát, igen vagy nem? *(Felkiáltások a jobboldalon: Elfogadjuk! Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások balfelől: Ellenpróbát kérünk!)*

Kérem most azon képviselő urakat, a kik nem fogadják el az inditványt, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

Kimondom tehát, hogy a ház többsége b. Podmaniczky Frigyes inditványát elfogadta. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Csendet kérek, mert különben kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni.

Ugron Gábor: Nem halljuk! Miért függeszti fel az ülést?

Elnök: Ha nem lesz csend, kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni. *(Nagy zaj a jobb- és baloldalon. Felkiáltások balfelől: Ellenpróbát kérünk!)*

Minthogy ellenpróbát kivánnak, bár erre vonatkozólag a kérdést egyszer már feltettem, kérem azokat, a kik nem fogadják el az inditványt, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Szavazás közben nem lehet szünetet adni, mert ez a házszabályokkal ellenkezik. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Kimondom tehát ujólag, hogy a ház többsége elfogadta báró Podmaniczky Frigyes inditványát. *(Éljenzés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

A legközelebbi ülés napirendjét illetőleg javaslom, hogy a ház azt holnap, szombaton d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki azon törvényjavaslatok és az azokra vonatkozó miniszteri jelentések tárgyalását, a melyek a mai ülés napirendjére is ki voltak tüzve. (*Helyeslés a jobboldalon.*) Természetesen, szombati nap lévén, az inditvány- és interpellációs-könyvek is fel fognak olvastatni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Hozzájárul ehhez a ház? (*Felkiáltások jobbfelől: Igen! Zaj a baloldalon.*)

E szerint ezt a ház határozataként kimondom és . . .

Polónyi Géza: E szerint holnap d. u. nem lesz ülés? *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: . . . az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 6 óra 40 perczkor.)

Digitized by Google

348. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 november 28-án, szombaton,

Jakabffy Imre, utóbb **báró Feilitzsch Arthur** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalások.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 40 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassék a tegnapi ülés jegyzőkönyvét meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szőts Pál jegyző *(olvassa az 1903. november hó 27-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Lovászy Márton: A jegyzőkönyv hitelesitéséhez kérek szót. *(Halljuk!)*

T. képviselőház! A most felolvasott jegyzőkönyv a szabálytalanságoknak és valótlanságoknak egész lánczolatát tartalmazza. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Egy tekintetben, t. képviselőház, ez a jegyzőkönyv hű képét adja a történteknek; abban a tekintetben, hogy feltünteti azt az erőszakos elnöki eljárást, a melynek a tegnapi napon tanui voltunk és a mely eljárás folytán mi bennünk, a kik a háznak ezen oldalán ülünk, sajnálattal vagyunk kénytelenek kijelenteni, a bizalomnak, a ragaszkodásnak, sőt a tiszteletnek is utolsó szikráját is elhamvasztották. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* E tekintetből tehát helyes, hogy a jegyzőkönyv fennmaradjon az utókor számára és minden időre tüntesse fel azt a tegnapi eljárást. A jegyzőkönyv azonban részleteiben több valótlanságot tartalmaz, a melyek maguknak az eseményeknek sem felelnek meg. *(Halljuk! Halljuk!)* Én hirtelenében többek között feljegyeztem azt, hogy a jegyzőkönyv szerint a tegnapelőtti jegyzőkönyv hitelesitéséhez két szónok részéről történt kifogás, de mindannyian tudjuk azt, a kik itt vagyunk, hogy négy szónok szólalt fel tegnap a jegyzőkönyvhöz. Ezt a kérdést a házszabályoknak 269., 195. és 196. szakaszai szabályozzák. A 269. §. azt mondja *(olvassa)*: »Ha a jegyzőkönyv tartalma vagy szerkezete ellen kifogás tétetik, az a ház kivánatához képest azonnal kijavittatik és ujra felolvastatván, hitelesittetik.« A 195. §. igy szól *(olvassa)*: »A jegyzőkönyv hitelesitésére, ha annak tartalma ellen kifogás nem tétetett, valamint a tanácskozásra 40, határozathozatalra 100 tag jelenléte szükséges.« És a 196. §. ezt rendeli *(olvassa)*: »Az ülés kezdetén mindenekelőtt az előbbi ülés jegyzőkönyve, a mennyiben az ugyanazon ülésben meg nem történt, felolvastatik és hitelesittetik. A jegyzőkönyv hitelesitéséhez legfeljebb négy szónok szólhat és a ház a jegyzőkönyv hitelesitése, s az esetleg tett módositások felett egyszerű szavazással dönt.«

A mi álláspontunk az, hogy helyesen csak az szólhat a jegyzőkönyvhöz, a kinek a jegyzőkönyv tartalma ellen kifogása van, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert máskülönben megtörténhetnék az az anomália, hogy valaki egyórás beszédben bizonyitja azt, hogy a jegyzőkönyv hű, hogy a jegyzőkönyv megfelel a valóságnak és hogy ennek folytán azt hitelesiteni kell. *(Mozgás és ellenmondások jobbfelől.)* Ez a mi álláspontunk. Azonban tegnap mégis megtörtént az, hogy két szónok igénybevette ezen szólásjogot, a mely csupán a kifogások megtételére van biztositva; igénybevette azért, hogy a jegyzőkönyv hitelesitéséhez hozzájáruljon és hogy kijelentse, hogy annak tartalma hű. Ha ez megtörtént, elég helytelen; de mi kivánjuk, és pedig joggal, azt, hogy ez a jegyzőkönyvben konstatáltassék. *(Mozgás jobbfelől.)* Ennélfogva

Digitized by Google

első kifogásom és módositásom az, hogy a jegyzőkönyvbe az ott felsoroltakon kivül vétessék be az, hogy Rosenberg Gyula és Vörös László képviselők a jegyzőkönyv hitelesitéséhez hozzászóltak.

Második kifogásom és módositásom arra vonatkozik, hogy a jegyzőkönyvben az foglaltatik, hogy a képviselőház báró Podmaniczky Frigyesnek inditványát elfogadta. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ha ez tényleg meg is történt: mi ennek jogosságát, mi ennek helyességét és házszabályszerü voltát el nem ismertük, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az ellen tiltakoztunk, tiltakozunk ma is és tiltakozni fogunk mindig.

Ugron Gábor: Becsempésznek valótlanságokat!

Lovászy Márton: Ezen tiltakozásunk alapja az, hogy az iránt, hogy a tegnapi ülés végén fogadandja el a ház ezen iditványt, a ház soha nem határozott, az elnök ur erre vonatkozólag önhatalmulag intézkedett és pedig a legnagyobb zajban. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi tehát kivánjuk, hogy ezen pont a jegyzőkönyvből töröltessék.

Ez volt tehát második kifogásom és módositásom a jegyzőkönyvre nézve. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezeket kivántam részemről a jegyzőkönyv ellen előadni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula jegyző: Pap Zoltán!

Pap Zoltán: T. ház! A jegyzőkönyvben az áll, hogy Gál Sándor a házszabályokhoz kért szót. Az elnök ur pedig a képviselőház tegnapi ülésében azon nyilatkozatot tette, állást foglalt az iránt, hogy a házszabályok czimén kért felszólalások nem halaszthatók a következő ülésre. Ebben a tekintetben preczedensre is hivatkozott. Én azonban a házszabályok általános rendelkezéséből más szabályt kiolvasni nem tudok, mint azt, hogy nem sorakoztatja a házszabály a szónokok rendjét akként, hogy bizonyos törvényjavaslatoknál, vagy napirenden lévő kérdéseknél a beszédek elmondása elhalasztható másnapra, más sorozata a beszédeknek pedig nem halasztható el, hanem másnap ujra fel kell iratkozni. Hát én felhivom a t. ház figyelmét arra a gyakorlatra, a mely gr. Apponyi Albert igen t. képviselő urnak elnöksége idejében történt, hogy t. i. ezen feliratkozásokat mindig respektálták. Az másképen nem is történhetik a házszabályok 212. §-a alapján, mert mit mond a házszabályok imént idézett szakasza? Azt mondja *(olvassa)*: »A megkezdett beszédet az ülés folyama alatt bevégezni, s azt a következő ülésben folytatni nem szabad. A szólásra felirottak közül azon tag, kire az ülés meghatározott idejének vége előtt egy óranegyeddel kerül a sor, joggal bir, — és méltóztassék ezt csakugyan szigoruan értelmezni — vagy az ülés idejének meghosszabbitását kérni, hogy beszédét elmondhassa, vagy az ülésnek befejezését kérni, egész beszédének a következő ülésre halaszthatása végett, s e felett a ház vita nélkül, egyszerü szavazással dönt.«

Utalok a naplóra, utalok minden képviselőtársamnak tanubizonyságára, hogy Gál Sándor képviselőtársam a tegnapi napon nemcsak hogy fel volt iratkozva, hanem a jegyző ur fel is hivta szólásra. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát Gál Sándor képviselőtársam a házszabályok 212. §-ában lefektetett képviselői jogával élt akkor, midőn kérte a házat, hogy engedtessék meg neki beszédének holnapra való elhalasztása. Ezt a kérést az elnökség egyoldalu felfogással törvénytelenül megtagadta. Ehhez joga nincsen semmiféle elnöknek. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ennek következtében a törvényes rend helyreállitását kérelmezem és inditványozom: méltóztassék ezt a részt a jegyzőkönyvből kitörölni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Szőts Pál jegyző: Miklós Ödön!

Miklós Ödön: T. képviselőház! Valóban nem volt szándékom felszólalni, hogy ezen vitában részt vegyek, de miután Lovászy Márton t. képviselőtársam oly argumentumokat használt, melyeket ha elfogadunk, akkor ebben a házban a vitatkozás rendjét teljesen megzavarjuk és kizárjuk azt, hogy az ellenvéleményeket is meg lehessen hallgatni, hogy meg lehessen czáfolni azt az állitást, a mely talán tévedésen alapul: *(Ugy van! jobbfelől.)* igénybe veszem a t. ház figyelmét azért, hogy kijelentsem, hogy az ilyen kérdésnél nem az a hivatásunk, hogy politikai kritikát gyakoroljunk azon eljárás felett, melyet a ház mult ülésében az elnökség követett, hivatásunk egyedül csak az lehet, hogy szorosan véve magát a jegyzőkönyvet vizsgáljuk oly értelemben, hogy az a tényeknek megfelel-e teljesen, vagy nem? *(Helyeslés a jobboldalon.)* A politikai kritika gyakorlása azután teljesen szabadságában áll minden t. képviselőtársamnak.

A dolog érdemét illetőleg kifogásolja t. képviselőtársam pl. azt, hogy a szónokok neveit a jegyzőkönyv nem tartalmazza. Én régebben vagyok tagja ennek a háznak, de nem emlékszem arra, hogy a képviselőház jegyzőkönyvei felsorolták volna valaha a szónokok neveit. Ez a napló dolga. A naplóból kell kitünni annak, hogy a megtörtént események miképen folytak le, az egyes elhangzott szavak melyek voltak, szóval az egész ülés lefolyása hüen miképen történt? *(Ugy van! jobbfelől.)*

Az eddigi gyakorlat szerint a jegyzőkönyvbe csak az inditványozóknak nevét szokták bevenni és a hozott határozatokat. T. képviselőtársamnak tehát ez az argumentuma nem áll meg. Épen ezt akarom helyreállitani, mert ha az az eset beállna, hogy a jegyzőkönyvhöz csak azok szólhatnak, a kiknek az ellen kifogásuk van, akkor az emelt kifogásokat nem lehetne megczáfolni, nem lehetne ezekkel szemben ellenvéleménynyel és ellenindittványnyal elő-

Digitized by Google

állani és ekképen a kifogásoknak egész sorával állanánk szemközt. Ezt én nem tartom helyesnek, nem tartom megfelelőnek. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Pap Zoltán képviselőtársam a dolog érdemére nézve tett egy nyilatkozatot, mely a tárgyalási rendhez tartozik, de a mely felett már a ház az előbbi ülésben döntött. Én tehát semmi olyat nem látok a jegyzőkönyvben, a mely a tényeknek megfelelő nem lett volna, azért én azt helyesen szerkesztettnek tartom és elfogadom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Okolicsányi László képviselő ur kiván szólni a jegyzőkönyvhöz.

Okolicsányi László: Az előttem szólt t. képviselőtársam nem a jegyzőkönyv hitelesitése ellen emelt kifogást és igy, mert azon kijelentések, a melyeket ő Lovászy Márton és Pap Zoltán képviselő urak előbbi észrevételeire tett, tulajdonképen nem az ezen időben való felszólaláshoz, nem is a jegyzőkönyv hitelesitésének kérdéséhez tartoznak, ezekre mostan nem is szándékozom reflektálni.

Én kizárólag a jegyzőkönyv hitelesitésének kérdéséhez kivánok szólni és kifogást emelek ezen jegyzőkönyv hitelesitése ellen azért, mert ebben a jegyzőkönyvben olyan határozatok és olyan enunciácziók is foglaltatnak, a melyek a forma szerint nem helyesen és ennélfogva nem érvényesen jöttek létre, pedig azt hiszem, hogy a jegyzőkönyv hitelesitésének czélja épen az, hogy ezen alkalommal megvizsgáltassék annak a jegyzőkönyvnek formai korrektsége is és a mennyiben olyan határozatok foglaltatnak benne, a melyek formailag és a házszabályok értelmében meg nem állanak, a melyek tehát létrejötteknek nem is tekinthetők, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* az ilyen hibái a jegyzőkönyvnek a hitelesités előtt reparáltassanak. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A jegyzőkönyvben az mondatik, hogy Lengyel Zoltán képviselő urtól — nem emlékszem pontosan a kifejezésre — durva, sértő kifejezés miatt az elnök a szót megvonja és azután a ház Lengyel Zoltán képviselő urat ezen sértő kifejezéseért megrója.

Hogy ennek a dolognak mi a története, azt mindnyájan tudjuk, a kik tegnap az ülésen jelen voltunk. A naplóból bizonyithatom is, hogy az egész eljárás, a mely itten tegnap ezen inczidens körül lefolyt és ennek következtében mindaz, a mi a jegyzőkönyvben erre vonatkozólag foglaltatik, helytelen és házszabályellenes volt. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A házszabályok 221. §-a értelmében az elnök a képviselőháznak valamely tagja ellen, ha ez durva sértést követ el, a rendreutasitást alkalmazhatja, sőt tőle a szót már az első alkalommal is megvonhatja. A szó megvonására tehát az elnököt csakis a durva, sértő kifejezés használata jogositja fel. Ha már most a tegnapi ülés naplóját elolvassuk, azt látjuk, hogy abban semmiféle olyan kifejezés nincs, a mi az elnök urat akár a rendreutasitásra, akár a durva sértés megállapitása folytán a szó megvonására feljogositotta volna.

Lengyel Zoltán képviselő ur tegnapi beszédében azt mondotta: »Hát önöknek, ugy látszik, tetszik követni a miniszterelnök urat, a kinek családi tradicziója a jogfosztás.« Egy későbbi alkalommal meg azt mondja Lengyel Zoltán képviselő ur: *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* »Erre a házszabálysértésre egy Tiszának kellett elhivatnia, a kinek családi tradicziója ...« Itt félbeszakitották a beszédét jobbfelől »Rendre! Rendre!« kiáltásokkal és ezzel: »Felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon. Ugy van! Ugy van! Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak. Méltóztassék a mondat befejezését bevárni.« Lengyel Zoltán pedig igy folytatja: »... a kinek családi tradicziója a jogfosztás és jogellenes merénylet.«

Én azt elhiszem és megengedem, hogy senkinek sem kedves az, hogyha ily családi tradicziókat emlegetnek, de végre is, nem lehet eltagadni azokat a tényeket, a melyeket a történelem feljegyzett. Tudjuk, hogy a miniszterelnök urnak voltak elődei, a kik annak idején az abszolutisztikus kormányzat szolgálatában állottak.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Melyiknek? Abszolutisztikusnak? Soha!

B. Kaas Ivor: Beőthy!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Soha!

Okolicsányi László: A bihari adminisztrátor!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az abszolutisztikus korszak volt? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az irányzat döntő!)*

Bakonyi Samu: Az sem volt abszolutisztikus? Majd megmondom.

Kristóffy József: Hogy lehet ilyent józan észszel mondani! *(Zaj.)*

Okolicsányi László: Ez a kis párbeszéd engem arról győz meg, hogy itt a felfogásban és a gondolkozásban valami különbség van közöttünk, de eddig a hisztorikusok, a kik arról a korról irtak, sőt annak a kornak az emberei is, azt az irányzatot, melyet ők képviseltek, az alkotmányjogok fosztásának hivták.

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Ez nem jegyzőkönyv hitelesitése!

Okolicsányi László: És ilyennek hallottam mindig én is!

Gr. Khuen Héderváry Károly: Ez nem tartozik a jegyzőkönyv hitelesitéséhez! *(Ugy van! jobbjelől.)*

Okolicsányi László: Az adminisztrátori intézmény magában olyan, *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: A jegyzőkönyvhöz szóljon!)* a mely a magyar alkotmányban nem találta gyökerét és jogosultságát.

Már most kérem a felfogás tekintetében akár igaza van, akár nincs Lengyel Zoltánnak,

Digitized by Google

mert lehet, hogy valaki más nézetben van, *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez nem jegyzőkönyv!)* és ez meggyőződés kérdése, de történelmi kritikát gyakorolt és semmi egyebet nem tett. Abban pedig oly durva sértés nincs, a milyet a házszabályok ily szigoru intézkedések alkalmazásához megkövetelnek, olyan durva sértést a történelmi kritika ily gyakorlásában nem látok. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A második intézkedéshez, a mely már nem az elnök, hanem a ház intézkedése, az, a mikor t. i. a ház szavazat utján az illető képviselőnek jegyzőkönyvi megrovását rendeli el; ehhez már a házszabályok értelmében mint premissza feltétlenül megkövetelteti, hogy a szónok a maga mentségét elmondja, mert a házszabályok ugy szólnak, hogy e határozat csak akkor hozható meg, ha a szónoknak mentségét, a melyhez minden ily esetben joga van, a ház elegendőnek nem találja. *(Mozgás jobbfelől.)* Nem házszabályvita ez, t. képviselőtársaim, hanem a házszabályokból akarom bizonyitani azt, hogy az a határozat, a melyet a jegyzőkönyvbe bevettek, nem felel meg a házszabályoknak, minélfogva ez a határozat hatálylyal, érvénynyel nem bir és ennélfogva annak a jegyzőkönyvben helye sincs. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Tegnap Lengyel Zoltán képviselő urnak nemcsak idő nem engedtetett arra, hogy mentségét előadhassa, nemcsak hogy ez iránt hozzá kérdés vagy felhivás nem intéztetett, hanem az elnök ur tőle egyenesen megvonta a szót, mielőtt ő mentségét felhozhatta volna, és igy ő már ezért sem volt abban a helyzetben, hogy mentségét előadhassa, mert a szó tőle megvonatván, ha még egy szót szól, akkor az elnökkel szemben renitenskedik és jogosan alkalmaztatnak ellene a házszabályoknak még szigorubb rendelkezései. Utóbb az ülésnek egy későbbi szakában, a zárt ülés után, maga az akkor elnöklő alelnök ur konstatálta, hogy Lengyel képviselő urnak nem volt módjában mentségét előadni. Maga az elnök ur ekkor ezt mondta: »Lengyel Zoltán képviselő ur pedig, a ki az én határozatom kimondását, valamint a kérdés feltevését a zajban nem hallotta és ezért ezen jogát nem gyakorolta, de most gyakorolni óhajtja . . .« Már most ennek az elnöki konstatálása magában foglalja azt, hogy itt a határozat meghozatalának premisszája nem volt meg, ennek következtében az elnök ur csak elmulasztotta kimondani a konkluziót, a mely ezen kijelentéséből következik, hogy tehát az az egész határozat hatálytalan, érvénytelen és semmis. Az elnök ur elmulasztotta és makacsul megtagadta ezen konkluzió kimondását, de az ő kijelentéséből következik, hogy az a határozat, mely a házszabályok által megkövetelt premisszák nélkül hozatott, semmiféle hatálylyal, érvénynyel nem birhat. Ennek következtében ez a határozat a jegyzőkönyvből kihagyandó.

Ez a jegyzőkönyv ezen kivül tartalmaz ugyanerre a határozatra vonatkozólag később még egy másik kijelentést is, t. i. azt mondja, hogy Lengyel Zoltán felhivatott mentségének az előadására és — gondolom — a jegyzőkönyvben ugy van mondva, hogy miután ezen felhivásnak eleget nem tett, az elnök konstatálta, hogy Lengyel Zoltán mentségét nem adta elő, és hogy ennélfogva a jegyzőkönyvi megrovás fentartatott.

Ezen egész tényállás ugy, a mint a jegyzőkönyvben benn van, nem felel meg a valódi tényállásnak, mert a tényállás a napló szerint egészen másképp áll. Igenis, az elnök ur felszólitotta Lengyel képviselő urat mentségének előadására, Lengyel Zoltán képviselő ur azonban egészen jogosan és helyesen követelte, hogy előbb konstatáltassék, hogy az a határozat hatálytalan és semmis, és akkor ő mentségét előadja. Ehhez neki joga van, mert addig, mig az a jegyzőkönyvi megrovási határozat fennáll, az ő mentsége előadásának semmiféle czélja nem lehet. Először tehát azt a megrovási határozatot kellett volna semmisnek deklarálni, akkor Lengyel Zoltán előadhatta volna az ő mentségét és határozhatott volna a ház a felett, vajjon ezen mentséget korrektnek, elfogadhatónak találja-e és a jegyzőkönyvi megrovást fentartja-e vagy nem, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és ez a határozat lett volna korrekte a házszabályok értelmében a jegyzőkönyvbe beleveendő. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azonban nem igy történt. Mikor Lengyel Zoltán képviselő ur kijelentette, hogy ő ezen határozatnak semmissé való deklarálásához ragaszkodik és csak azután kiván eljárásának indokaira, tehát mentségére hivatkozni, akkor e felett egy hosszabb vita indult meg, a melyben Polónyi Géza, Rakovszky István, Babó Mihály képviselő urak és a miniszterelnök ur is résztvett. Ezen vitának befejezéseül azután az elnök ur nem azt tette, a mi a jegyzőkönyvben van, hogy konstatálja, hogy Lengyel Zoltán nem adta elő mentségét, mert az elnök ur szóról-szóra ezt mondta *(olvassa)*: »Ismétlem, a mennyiben ezen jogát Lengyel képviselő ur gyakorolni kivánja, a háznak azelőtt kimondott határozata felfüggesztettnek tekintendő.« Helytelen ez is, mert itt felfüggesztésről nem lehetett szó, hanem arról, érvényesen jött e létre az a határozat vagy nem? Azután azt mondja *(olvassa)*: »De ha a képviselő ur ezen megadott jogával élni nem akar, akkor ez a határozat véglegesnek tekintendő.« Ez is helytelen és egészen más, mint a mi a jegyzőkönyvben van. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az én meggyőződésem az, hogy annak a jegyzőkönyvnek egyrészt a valóban felmerült tényekkel kell megegyeznie, másrészt azonban mint határozatokat csakis olyanokat szabad tartalmaznia, a mik teljes formai érvénynyel jöttek létre. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Épen azért inditványozom, hogy a jegyzőkönyvből azok a részek, a melyek Lengyel Zoltán képviselő ur jegyzőkönyvi megrovására vonatkoznak, továbbá az, a hol konstatáltatik az elnök által, hogy Lengyel Zoltán az ő mentségét nem adta elő és ezért a jegyzőkönyvi megrovás fentartatik, ez mind kihagyassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Meg lehet tenni annál is inkább, mert tudjuk, hisz nem egyszer történt meg az, hogy nemcsak jegyzőkönyvi megrovások, hanem egyszerü elnöki megintések, vagy megrovások is nem azon az ülésen történtek, a mikor az illető megrovás alá eső kifejezés itt elmondatott, hanem történtek a következő napon, a mikor az elnök a naplóból értesült arról, hogy valami házszabályellenes, vagy nem tudom milyen irányban sértő kifejezést használt az egyik vagy a másik szónok.

Ha tehát ezek a részek a jegyzőkönyvből kihagyatnak, akkor is meg van a módja annak, hogy az a dolog reparáltassék, hogyha az elnök ur Lengyel Zoltánt most felszólitja mentségének előadására, mert az ő nyilatkozatához képest a ház határozhat a felett, vajjon azt a mentséget elfogadhatónak találja-e, vagy nem, és hogy a jegyzőkönyvi megrovás fennmaradjon-e, vagy sem? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tartsuk meg a házszabályokat! Meggyőződésem az, hogy ennek a háznak és különösen az elnöki széknek tekintélyét semmi egyébbel nem lehet megóvni és biztositani, mint a házszabályok megtartásával, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és szomoruan és fájdalommal konstatáljuk azt, hogy daczára annak, hogy ebben a házban már majdnem egy év óta folyik egy erőteljes parlamenti küzdelem, a melyben gyakran erős eszközök használtattak, a ház, a házszabályok, az elnöki szék tekintélyén annyi sérelem nem esett ezen egész esztendő alatt, mint az utolsó néhány napon. Ennek az utolsó néhány napnak a képe olyan, hogy valóságban ugy látjuk, mintha csak romok között állnánk, romokban hevernek a házszabályok, és romokban hever, tekintélyétől megfosztva, az elnöki szék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én csak egy személyes természetü megjegyzést vagyok kénytelen megtenni. *(Halljuk! Halljuk!)* A mi az én őseimnek a közélet terén való működését illeti, azt mindenki tudja, hogy a 30-as és 40-es években nagyapám, az akkori konzervativ, vagy nevezzük aulikus, vagy bárminő irányzatnak volt hive. Én azt hiszem, hogy abból, hogy valakinek az atyja, vagy nagyatyja abban a korban melyik politikai párthoz tartozott, ebben a házban senki ellen fegyvert kovácsolni nem lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A mi azonban az abszolutizmus kérdését illeti, már bocsánatot kérek . . .

Ugron Gábor: Ez a história!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . mikor Magyarországnak és a magyar nemzetnek az abszolutizmussal kellett megküzdenie, egyik nagyapámat halálra itélték, atyám és testvére a csatatéren voltak s az egyik sebeitől boritva maradt a csatatéren. Azt hiszem, ebből a szempontból az én őseimet semmiféle szemrehányás nem illetheti. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: A honvéd Tisza derék ember volt! *(Zaj.)*

Elnök: T. képviselőház! A jegyzőkönyvhitelesitési vitának folyamán Lovászy Márton, Pap Zoltán és Okolicsányi László képviselő urak a következő észrevételeket tették; Lovászy Márton kifogásolja a jegyzőkönyvnek azt a részét, hogy Rosenberg Gyula és Vörös László képviselő urak nevei, a kik szintén felszólaltak a tegnapi jegyzőkönyvi hitelesitésnél, nem lettek a jegyzőkönyvbe beiktatva. Azonfelül töröltetni kivánja a jegyzőkönyvnek azon részét, a melyben az mondatik, hogy b. Podmaniczky Frigyesnek a parallel ülésre vonatkozó inditványa a ház által elfogadtatott.

Pap Zoltán észrevétele odaterjed, hogy az elnökségnek az a kijelentése, a mely szerint Gál Sándor képviselő urnak nem adta meg az engedélyt arra, hogy a házszabályok szerint felszólalását holnapra halaszthassa, töröltessék.

Okolicsányi László képviselő ur pedig a jegyzőkönyvnek azon részét kivánja kihagyatni, a mely Lengyel Zoltán képviselő jegyzőkönyvi megrovására és arra vonatkozik, hogy ő mentségét nem adván elő, a kimondott határozat fenn nem tartható.

Ezen javaslatokkal szemben kérdem a t. házat . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: A kérdés feltevéséhez kérek szót. *(Zaj a jobboldalon.)*

Perczel Dezső: Előbb fel kell tenni a kérdést! *(Zaj és helyeslés a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Épen a kérdés feltevéséhez akarok szólani! *(Felkiáltások a jobboldalon: Előbb tegye fel az elnök a kérdést! Zaj a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)*

Elnök: Ugron Gábor képviselő ur a kérdés feltevéséhez kiván szólani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Még nem tudja, hogy mi lesz a kérdés!)*

Ugron Gábor: Szavazás után hogy szólhassak a kérdés feltevéséhez? *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem tudja, hogy hogy teszi fel az elnök a kérdést! Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: A kérdés feltevéséhez bármikor joga van szót kérni bármelyik képviselőnek. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Endrey Gyula: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: Ha jól megértettem, a jegyzőkönyvnek négy pontja ellen tétetett kifogás. Ezek között vannak olyanok, a melyeket én is elfogadok, de van egy olyan, a melyet én sem fogadok el. Az elnök urnak kötelessége tehát a jegyzőkönyv módositására vonatkozó inditványokat egyenként szavazás alá bocsátani, ugy, hogy

Digitized by Google

mindenki lelkiismerete szerint szavazhasson. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Én is ugyanezt akartam elmondani.

Elnök: Öt inditvány tétetett és igy egyenként kell a kérdéseket feltennem. Kérdem tehát először is a házat: elfogadja-e Lovászy Márton t. képviselő urnak azt az inditványát, hogy a jegyzőkönyvbe iktattassék be, hogy Rosenberg Gyula és Vörös László t. képviselő urak a tegnapi jegyzőkönyvhitelesitésnél felszólaltak?

Kubik Béla: A házszabályokhoz kérek szót! A házszabályok 230. §-ának 2. bekezdése a következőképen szól: »A felállás és ülvemaradás általi szavazásnál a szavazás kezdete előtt öt percznyi szünet akkor engedendő, ha azt a háznak legalább husz tagja irásban kivánja.« Van szerencsém ezt a kivánságunkat irásban átadni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől. Felkiáltások: Nem lehet szavazás közben!)* Hát akkor mikor kérjem? *(Zaj.)*

Pap Zoltán: Megkezdődnek a szavazások!

Elnök: Konstatálni kivánom, hogy kellő számu képviselő kivánta-e a szünetet és hogy jelen vannak-e az illetők?

Endrey Gyula jegyző *(olvassa)*: Kubik Béla, Marjay Péter, Hegedüs Károly, Szalay László, Bedőházy János, Papp Elek, Leszkay Gyula, Kacskovics Géza, Reich Aladár, Hilbert Károly, Kelemen Béla, Kossuth Ferencz, Benedek János, Rátkay László, dr. Babó Mihály, Rigó Ferencz, Lukáts Gyula, Lovászy Márton, Fáy István, Ugron Gábor, Uray Imre, Hellebronth Géza, egy olvashatatlan aláirás, Kovács Pál, Molnár Jenő, báró Kaas Ivor, Gál Sándor, Endrey Gyula, Hilberth Károly, Bakonyi Samu, Tóth János. *(A felszólitottak jelentkeznek. Kossuth Ferencz nevének olvasása után hosszantartó éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. *(Felkiáltások a baloldalon: Helyre! Helyre!)*

Felteszem a kérdést: *(Halljuk! Halljuk!)* elfogadja-e a ház Lovászy Márton képviselő ur azon inditványát, hogy Rosenberg Gyula és Vörös László felszólalásai a jegyzőkönyvbe bevétessenek, avagy a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó részét hitelesitettnek veszi-e a ház? *(Felkiáltások a jobboldalon: Igen! Felkiáltások a baloldalon: Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik Lovászy Márton inditványának elvetésével a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó részét hitelesitettnek kivánják kijelenteni, sziveskedjenek feállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a baloldalon: Ellenpróbát kérünk.)*

Miután ellenpróba kéretett, kérem azon képviselő urakat, a kik Lovászy Márton inditványát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a baloldalon: Kérjük megszámláltatni!)*

Szőts Pál és Endrey Gyula jegyző urak össze fogják számlálni a képviselőket. *(A jegyzők szakaszonkint megszámlálják az inditványt elfogadó és el nem fogadó képviselőket. Zaj.)*

Lengyel Zoltán: T. ház! *(Nagy zaj. Felkiáltások jobbfelől: Nem beszélhet!)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólani! *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Nem lehet! A jegyzőkönyv hitelesitése előtt nem lehet szólani! Nagy zaj: Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: A házszabályokhoz mindig lehet szólani! Elnök csenget.)* A házszabályok 232. §-a a következőket mondja *(olvassa)*: »Szavazás közben beszédet tartani, vagy a szavazatot indokolni nem szabad.« *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hiszen megtörtént már!)*

A jegyző urak összeszámlálván a házat, az eredmény az, hogy 115 képviselő nem fogadta el Lovászy Márton képviselő ur inditványát, 48 képviselő urral szemben. *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Igy tehát az előbb beadott inditvány, hogy t. i. Vörös László és Rosenberg Gyula felszólalása a jegyzőkönyvbe vétessék, nem fogadtatik el és igy a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó részét hitelesitettnek jelentem ki.

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kérek szót. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet!)*

Gajáry Géza: Csak a kérdés feltételéhez lehet szólani!

Barabás Béla: Joga van bármikor, szavazás közben is. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: A szavazás megtörtént, az eredmény kihirdettetett!)*

Elnök: Ugyanarra az egy tárgyra vonatkozó szavazás folyik most.

Lengyel Zoltán: Két szavazás között háromféle jogczimen is van jogom beszélni. Ebben a dologban különben preczedensre is hivatkozhatom, mikor sokkal nagyobb lármával akartak önök megfosztani a szólás jogától, mint most. Akkor Eötvös Károly t. képviselőtársam felállott és a házszabályokból kimutatta, hogy nekem szólani jogom van és az elnök ur ezt meg is engedte.

Elnök: Én a házszabályokat ugy értelmezem, hogy szavazás közben . . . *(Felkiáltások balfelől: Most nincsen szavazás! Hisz fel sincs téve a kérdés, hogy lenne szavazás?)*

Lengyel Zoltán: Először is tisztázni akarom azt a kérdést, hogy szavazás közben és szavazás előtt mikor és mi czimen van joga a képviselőnek szólani. *(Zaj balfelől.)*

A szavazás elrendelése előtt legyen bár ötven szavazás, minden egyes szavazás elrendelése előtt jogában áll minden képviselőnek szólani ugy a házszabályok czimén, mint személyes kér-

Digitized by Google

désben, mert ezen felszólalásokra a ház az engedélyt ugy adja meg, hogy mindenkor, bármikor joga van a képviselőnek szólani. *(Ellenmondások jobbfelől.)* A szavazás közben is joga van a képviselőnek háromszor felszólalni ... *(Zajos ellenmondások a jobboldalon.)*

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Nincsen! Nincsen! *(Felkiáltások balfelől: Nem Horvátországban van! Nagy zaj balfelől. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Majd én az igen t. képviselő urral szemben kézzelfoghatólag fogom bebizonyitani, hogy igenis jogom van.

Elnök: Kérem a képviselő urat, méltóztassék kizárólag a házszabályok keretében maradni. Más tárgyhoz egyáltalában nem engedek hozzászólást.

Lengyel Zoltán: Én a házszabalyok kellő interpretálásához szólok!

Elnök: A házszabályokhoz joga van szólani.

Lengyel Zoltán: Csakis azokhoz szólok. Joga van a képviselőnek szólni ugy a házszabályok, mint a személyes kérdés czimén. A kérdés feltevése alkalmából joga van szólani a kérdés feltevéséhez. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A szavazás elrendelése közben pedig a következő három jogom van, a mitől sem Perczel Dezső elnök ur, sem gróf Khuen-Héderváry Károly képviselő ur, sem báró Feilitzsch Arthur alelnök ur elütni nem fognak. Ugyanis ellenpróbát kérhetek, fejenkénti megszámlálást kérhetek és a határozatképesség konstatálását kérhetem. Ehhez a szavazás közben jogom van. A t. elnök ur és az alelnök urak nagyon jól tudják, tudhatják a házszabályokat, hogy csak szavazatomat indokolnom nem szabad és beszédet tartanom nem szabad. Ez expressis verbis benn van a házszabályokban.

Barabás Béla: Szavazás közben!

Lengyel Zoltán: Tessék tehát tudomásul venni, *(Zaj.)* hogy a szavazás elrendelésétől kezdve annak megejtéséig öt különböző jogczimen van joga bármely képviselőnek a házszabályok értelmében felszólalni annyiszor, a hányszor neki tetszik. *(Zaj a jobboldalon.)*

Ha a t. képviselő urak ezt még nem tudják, vagyok bátor egy ingyenes tanfolyamot nyitni az önök számára. *(Zajos derültség balfelől.)*

Bakonyi Samu: Majd gyakorlati kurzus lesz, kérem.

Lengyel Zoltán: A mi a felszólalási jognak a lényegét illeti, erre vonatkozólag azt jegyzem meg, hogy azért voltam bátor szót kérni, és ha nem kifogásolták volna önök szólási jogomat, nem is tettem volna meg ezt a gyakorlati előadást — mert itt a szavazás közben hibák történtek, ugy az összeszámlálásnál, mint az eredmény kihirdetésénél és pedig a következők: A jegyző urakat kérem utasitani az elnök urnak, hogy a szavazásnál az összeszámlálást ugy az igennel, mint a nemmel szavazókra ugyanegy helyen kezdjék meg és ugy menjenek végig a termen, mert az nincsen a házszabályokban kimondva, hogy rekeszenkint szavazzunk igennel, vagy nemmel, hanem hogy fejszerint szavazzunk igennel, vagy nemmel. Ha a t. képviselő urak rekeszenkint *(Felkiáltások balfelől: Ketreczenkint!)* szavaznak, mi arról nem tehetünk, de azt el nem ismerjük. *(Derültség.)*

Másik megjegyzésem az, hogy a t. túloldalon két képviselő ur állott akkor, mikor a jegyző urak a felszólitást megtették, — ezt különben a jegyző ur is megerősiti, — hogy a nemmel szavazók álljanak fel; és Szőts Pál jegyző ur ezt a két szavazatot nem számolta oda. Itt nem a szerint megy a szavazás, hogy valaki kormánypárti-e vagy nem, hanem az a lényeges, hogy ül-e valaki, vagy áll-e. Ha ül, akkor nemmel szavaz, ha pedig áll, akkor igennel.

Tisztázni kellene immár valahára azt a kérdést is, ha nem is a házszabályok szerint, de a parlamenti illendőség szempontjából ... *(Felkiáltások a jobboldalon: Arról ne beszéljen! A szélsőbaloldalon: Nem is tudják, mit akar mondani!)*

Nessi Pál: Ez házszabály!

Lengyel Zoltán: Kérem, az alelnökök megkapták a fizetésemelést, de a pótelnökök nem kapják. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem, ne méltóztassanak a szónokot zavarni. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Mozgás a jobboldalon.)* Csendet kérek, t. ház. *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Kérem szépen, legyenek szivesek a t. képviselő urak meghallgatni, mert különben nagyon sokáig tart, a mig befejezem. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Barabás Béla: A tegnapi határozat is a házszabályok nem tudását igazolta. Tanuljunk most, arra való a kilencz óra; tanuljuk meg jól a házszabályokat! *(Zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Nessi Pál: Mindjárt lesz szavazás!

Lengyel Zoltán: Kérem, t. képviselőház, a közbeszóló t. képviselő ur zokon vette, hogy megkülönböztetést tettem házszabályok és parlamenti illendőség szempontjából. Ezért tettem: A szavazás felállással és ülvemaradással megtörtént. Az összeszámlálás a tények konstatálása. Ez nem uj szavazás, a melyben tehát azok nem vehetnek részt a parlamenti illendőség szempontjából, a kik nem voltak benn, a mikor ülvemaradással és felállással a szavazás megkezdődött.

Holló Lajos: Nem illendőség, de házszabály!

Lengyel Zoltán: Bocsánatot kérek, erre nézve megvan a magam véleménye, hogy a házszabályok szerint nem lehet korlátokat felállitani, hogy valaki bejőjjön-e, vagy nem, de a parlamenti illendőség követeli, hogy a ki nem volt benn a szavazáskor, ne jőjjön be a megszámláláskor se. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Barabás Béla: Igen, ne számláltassa magát oda, a ki nem szavazott.

Lengyel Zoltán: Ezt sokszor követeltük e padokról oly alkalmakkor, a mikor megtörtént,

Digitized by Google

hogy önök kisebbségben voltak az eredeti szavazásnál, és a mikor összeszámlálták a képviselőket, akkor önök látható módon megszaporodtak. *(Nem igaz! a jobboldalon. Derültség a szélsőbaloldalon.)* Mivel, t. képviselőház, ezek a szavazások az önök jóvoltából gyakorlati módon és igen sokszor fognak ismétlődni, azért voltam bátor ezt a megjegyzésemet megtenni, és igen kérem az elnök urat, méltóztassék a jegyző urakat arra a kötelességükre szorosan utasitani, hogy ne rekeszenkint számlálják a képviselőket, de fejenkint, a szerint, hogy valaki igennel vagy nemmel szavaz. Továbbá kérem a t. elnök urat, méltóztassék figyelmeztetni arra, hogy az állva maradt képviselőket számlálják azokhoz, a kiket felszólitottak, hogy álljanak fel és végül kérje fel a t. képviselő urakat, hogy akkor, a mikor már összeszámlálják a szavazatokat, ne jöjjenek be olyanok, a kik a szavazásnál nem voltak itt, mert, ha ez a házszabályok betüjébe nem ütközik is, de beleütközik a parlamenti illendőségbe és a házszabályok szellemébe. *(Igaz! Ugy van! taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Következik Lovászy Márton képviselő ur második inditványa, illetőleg észrevétele felett a szavazás, hogy ugyanis báró Podmaniczky Frigyesnek a parallel ülésekre vonatkozó inditványának elfodadása a jegyzőkönyvből töröltessék. Felteszem a kérdést: Méltóztatik-e, t. ház, Lovászy Mártonnak ezt a most előadott inditványát elfogadni?

Lengyel Zoltán: Öt percz szünetet kérünk. *(Zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Ellenkező esetben a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó része elfogadtatik és hitelesittetik.

Endrey Gyula jegyző: Kubik Béla! *(Derültség.)*

Barabás Béla: Hja, a kilencz órát ki kell használni!

Kubik Béla: A házszabályok 230. §-a értelmében a szavazás előtt öt percznyi szünetet kérünk. *(Derültség. Felkiáltások a bal- és szélsöbaloldalon: Terembiztos!)*

Lengyel Zoltán: Kérem konstatálását annak, jelen vannak-e az aláirók? *(Derültség a szélsöbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Elnök: T. ház! Az egyszerü szavazás előtt öt percz szünetet kértek. *(Felkiáltások a szélsöbaloldalon: Nem hiszszük el, hogy itt vannak-e! Tessék felolvastatni az ivet!*

Szőts Pál jegyző *(olvassa)*: Barabás Béla, Szederkényi Nándor, dr. Pap Zoltán, Holló Lajos, Lovászy Márton, Fáy István, Ugron Gábor, Uray Imre, *(Felkiáltások a szélsöbaloldalon: Nincs itt!* Kovács Pál, *(Felkiáltások balfelől: Nincs itt!)* Molnár Jenő, Hellebronth Géza, dr. Zboray Miklós, b. Kaas Ivor, Hentaller Lajos, Gál Sándor, Endrey Gyula, Tóth János, Csávolszky Lajos, Kubik Béla, Szalay László, Krasznay Ferencz, Bedőházy János, Hegedüs Károly, Rigó Ferencz, Leszkay Gyula, Gabányi Miklós, Kacskovics Géza, Kossuth Ferencz, Benedek János, Kelemen Béla, Rátkay László, Kállay Leopold, Illyés Bálint, Lukáts Gyula, Babó Mihály, Papp Elek, Bakonyi Samu.

Pap Zoltán: A házszabályokhoz kérek szót! A jegyző ur szemmel láthatólag — hivatkozom az egész házra — nyujtva, nagyon lassan, megállásokkal olvasott. Kérem a t. jegyző urat, hogy ha máskor a névsort felolvassa, azt szépen, sorrendben, minden huzási szándék nélkül tegye meg. *(Derültség a szélsöbaloldalon.)*

Elnök: Miután 20-nál több képviselő a szavazás előtt szünetet kért, az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Felteszem a kérdést. Elfogadja-e . . . *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)*

Benedek János: A házszabályokhoz kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)* T. képviselőház! A midőn az ülés felfüggesztése kéretik és az elnök a felfüggesztett ülést ujból megnyitja, ezt csak abból tudhatjuk meg, ha az elnök az elnöki székből kijelenti, hogy az ülést ujból megnyitotta. *(Helyeslés a szélsöbaloldalon.)* De hogyha az elnök azonnal megkezdi a dolgoknak érdemleges tárgyalását a nélkül, hogy az ülést ujból megnyitotta volna, ez, azt hiszem, a házszabályokkal ellenkezik. Minthogy én az ülés megnyitását nem hallottam, kérem az elnök urat, hogy a házszabályok értelmében legyen szives kijelenteni, hogy az ülést megnyitotta-e vagy sem? *(Élénk helyeslés és derültség a szélsöbaloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! Én számtalanszor elnököltem már olyan esetben, a mikor rövidebb vagy hosszabb szünet volt és a mikor szünet után az ülést tovább vezettem, azt mindig ujból megnyitottnak jelentettem ki. Most az egyszer elnézésből történt, hogy azt meg nem tettem. *(Élénk helyeslés és taps a szélsöbaloldalon.)* Tehát ezennel kijelentem, hogy az ülést ujból megnyitom, *(Helyeslés a szélsöbaloldalon.)* és felteszem a kérdést. *(Felkiáltások jobbfelől: Ez azután a nemzeti vivmány!)*

Ugron Gábor: Bizony vivmány, ha valaki a házszabályokat megtartja! *(Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Elfogadja-e a t. ház Lovászy Márton t. képviselő urnak azt az inditványát, hogy báró Podmaniczky Frigyesnek a parallel ülésekre vonatkozó inditványának elfogadása a jegyzőkönyvből töröltessék? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* A mennyiben a t. ház ezt nem fogadja el, akkor a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó részét hitelesitettnek jelentem ki.

Kérem tehát azon képviselő urakat, a kik Lovászy Márton most előadott inditványát el nem fogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a jobboldalon: Többség! Felkiáltások a szélsöbaloldalon: Ellenpróbát ké-*

Digitized by Google

rünk! Kérjük a megszámlálást! Felkiáltások jobbfelől: Most már nem lehet!)

Barabás Béla: Először ellenpróbát kérünk, azután a megszámlálást. *(Felkiáltások a jobboldalon: Felesleges, hiszen nagy a többség!)*

Elnök: Ellenpróba kéretvén, azt ezennel elrendelem és kérem azon képviselő urakat, a kik Lovászy Márton képviselő ur inditványát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kérjük a megolvasást!)*

Barabás Béla: A 228. §. utolsó bekezdése alapján! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Ellenmondások jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Tessék az elnököt meghallgatni. Én a többséget kétségtelennek tartom. A fejenkénti összeszámlálást csak akkor rendelhetem el; ha azt 10 képviselő kéri. *(elkiáltások a szélsőbaloldalon: Kívánjuk! Többen kívánjuk, mint tizen. Egy hang jobbfelől: Irásban!)*

Barabás Béla: Irásban? Hogy a fenébe ne! *(Zaj.)*

Elnök: A megszámlálást elrendelem. *(Dedovics György és Endrey Gyula jegyzők szakaszonkint összeszámlálják a szavazatokat.)*

T. ház! A jegyző urak összeszámlálván a képviselő urakat, ennek az eredménye az, hogy Lovászy Márton képviselő ur inditványát 114 képviselő nem fogadta el, szemben 36 képviselővel. E szerint a jegyzőkönyv erre vonatkozó részét hitelesitettnek jelentem ki.

Várady Károly: A házszabályokhozhoz kérek szót. *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ráérünk! 9 óránk van!)*

Barabás Béla: Meg sem szakitjuk a kilencz órát. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: A képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólani, kénytelen vagyok a szót megadni, és a ház kénytelen meghallgatni! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Helyre! Helyre!)*

Kristóffy József: De nagy rendtudók lettek egyszerre!

Lengyel Zoltán: Most mi vigyázunk a rendre!

Várady Károly: Én a házszabályok helyes alkalmazása miatt vagyok kénytelen felszólalni. Most a szavazás alkalmával, a mint különben már naponta látjuk, sérelmet szenvedtek a házszabályok, t. i., a házszabályok 225. szakasza azt mondja, hogy a kérdést mindig ugy kell feltenni, hogy arra mindenki igennel vagy nemmel szavazhasson. A 230. szakasz pedig hasonlóan ismétli ezt a rendelkezést, a mennyiben az igy szól *(olvassa)*: »Névszerinti szavazásnál a kérdés feltevése után öt percznyi szünet engedtetvén, a szavazás ezen időköz eltelte után kezdetik meg és akkor a jelenlévők igennel vagy nemmel szavazni kötelesek.«

Az elnök ur tehát mind a két alkalommal eltévesztette a házszabályok alkalmazását, mert a házszabály világosan megmondja, hogy igennel vagy nemmel kell szavazni s igy kell a kérdést is feltenni. Az elnök ur mit csinált? Azt tette, hogy Lovászy Márton t. képviselőtársamnak inditványára nézve elsősorban azokat szavaztatta, a kik nemmel szavaznak. Ez a házszabályba és a praxisba is beleütközik, de azt hiszem, az egész művelt világ parlamenti praxisába és parlamenti szabályaiba is beleütközik az, hogy az inditványra először azokat szavaztassák, a kik azt el nem fogadják. Mindig ez volt a házszabály magyarázata, mindig ez volt az értelmezése s a t. elnök urnak minden elődje ezt a magyarázatot követte is, mert mindig ugy tették fel a kérdést, hogy először azok, a kik az illető inditványt elfogadják, sziveskedjenek felállani, nem pedig azok, a kik el nem fogadják. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Arra kérem tehát a t. elnök urat, hogy a jövőben kegyeskedjék a házszabályok 250. és 230. §-ait helyesen alkalmazni s valamely inditványra vonatkozólag elsősorban azokat felhivni szavazásra, a kik azt elfogadják. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Mielőtt a t. képviselő ur felszólalt, már el voltam határozva arra, hogy ezentul a kérdést ezen a módon teszem fel. *(Helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Következik Pap Zoltán képviselő urnak azon inditványa, hogy a jegyzőkönyv azon része, mely szerint *(Folytonos zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* az elnök nem engedte meg Gál Sándor képviselő urnak, hogy a házszabályokhoz bejelentett felszólalását holnapra halaszsza, töröltessék.

Kérdem ezután ...

Kubik Béla: Szavazás előtt ...

Elnök: Jó lesz, ha először a kérdést teszem fel. *(Helyeslés.)* Felteszem tehát a kérdést: elfogadja-e a t. ház Pap Zoltánnak ezt az inditványát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A menynyiben el nem fogadtatik, az esetben a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó részét hitelesitettnek jelentem ki. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Nem fogadjuk el!)*

Kubik Béla: A házszabályok 230. §-a alapján kérem a szavazás megkezdése előtt öt percznyi szünetnek megadását. *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek. Miután 20 képviselő...

Barabás Béla: Kérjük konstatáltatni!

Pap Zoltán: Kérjük megállapitani, hogy ez a 20 képviselő jelen van-e? *(Felkiáltások jobbfelől: Elhiszszük! Felkiáltások balfelől: Mi nem hiszszük el!)*

Elnök: Kérem a jegyző urat, hogy a neveket felolvasni sziveskedjék.

Endrey Gyula jegyző *(olvassa)*: Várady Károly, Barabás Béla, Szederkényi Nándor, Polónyi Géza, Holló Lajos, Lovászy Márton, dr. Pap Zoltán, Ugron Gábor, Uray Imre, Hellebronth Géza, Molnár Jenő, b. Kaas Ivor, Hentaller Lajos, Gál Sándor, Ilyés Bálint, Csávolszky Lajos, dr. Pichler Győző, Bakonyi Samu,

Digitized by Google

Bakonyi Samu — Bakonyi kétszer van aláirva — Tóth János, Kubik Béla, Marjay Péter, Kacskovics Géza, Szalay László, Krasznay Ferencz, Bedőházy János, Papp Elek, Gabányi Miklós, dr. Kelemen Béla, Leszkay Gyula, Reich Aladár, Benedek János, Rátkay László, Kállay Leopold, Lukáts Gyula, Rigó Ferencz, Babó Mihály.

Elnök: Minthogy husz képviselő az egyszerü szavazás előtt 5 percz szünetet kért, a házszabályok értelmében az ülést 5 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház Pap Zoltán képviselő urnak azt az inditványát, hogy a jegyzőkönyvből az a rész, a mely Gál Sándor képviselő urra vonatkozik, — hogy t. i. az elnökség nem adott neki engedélyt arra, hogy a házszabályokhoz bejelentett felszólalását holnapra halaszsza — töröltessék, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon a képviselő urakat, a kik ezen inditványt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a szélsöbaloldalon: Kérünk ellenpróbát!)*

Kubik Béla: A házszabályokhoz kivánok szólani. *(Felkiáltások a jobboldalon: Szavazás közben nem lehet!)* A megolvastatást akarom kérni.

Elnök: Felkérem azon képviselő urakat, a kik Pap Zoltán inditványát nem fogadják el, szemben azzal, hogy a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó része hitelesittessék, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a szélsöbaloldalon: Kérjük a fejenkinti megszámlálást!)*

Miután tiz képviselő ur a fejenkinti megszámlálást kivánja, ezt ezennel elrendelem. *(Helyeslés a szélsöbaloldalon. Dedovics György és Endrey Gyula jegyzők megszámlálják az inditvány mellett és ellene szavazó képviselőket.)*

T. ház! A jegyző urak által megejtett összeszámlálás eredményeként kimondom, hogy Pap Zoltán képviselő ur inditványa 30 szavazattal 100 ellenében nem fogadtatott el. Eszerint a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó részét hitelesittetnek jelentem ki. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Következik most Okolicsányi László képviselő urnak az az inditványa, hogy a jegyzőkönyvből hagyassék ki az a rész, a mely Lengyel Zoltán képviselő urnak jegyzőkönyvi megrovására és arra vonatkozik, hogy Lengyel Zoltán képviselő ur mentségét nem adta elő. Felteszem a kérdést, elfogadja-e a t. ház Okolicsányi László képviselő urnak ezt az inditványát, igen, vagy nem? A mennyiben el nem fogadná, a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó részét hitelesitettnek jelentem ki.

Endrey Gyula jegyző: Kubik Béla!

Kubik Béla: A házszabályok 230. §-ának második bekezdése következőleg szól: »A felállás és ülvemaradás általi szavazásnál a szavazás kezdete előtt öt percznyi szünet akkor engedendő . . . *(Zaj a jobboldalon.)* A felállás és ülvemaradás általi szavazásnál a szavazás kezdete előtt öt percznyi szünet akkor engedendő . . . *(Zaj a jobboldalon. Mozgás a szélsöbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Ne méltóztassanak a szónokot közbeszólásokkal zavarni!

Kubik Béla: A házszabályok 230. §-ának második bekezdését, miután a nagy zajban nem hallották az urak, kénytelen vagyok még egyszer felolvasni. *(Derültség.)*

Lengyel Zoltán: Megint zavarják a szónokot. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Kubik Béla: A 230. §. második bekezdése a következőképen szól: »A felállás és ülvemaradás általi szavazásnál a szavazás kezdete előtt öt percznyi szünet akkor engedendő, ha azt a háznak legalább husz tagja irásban kivánja.« Van szerencsém *(Derültség a jobboldalon és a baloldalon,)* az elnök urnak átadni az erre vonatkozó irásbeli inditványt. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások: Nemzeti ellenállás!)*

Rigó Ferencz: Kérjük konstatálni, jelen van-e a husz képviselő.

Elnök: Csendet kérek!

Endrey Gyula jegyző *(olvassa)*: Szavazás előtt öt percznyi szünetet kérünk. Várady Károly, Barabás Béla, Szederkényi Nándor, *(Felkiáltások a jobboldalon: Ne siessen!)* Holló Lajos, Pap Zoltán, Lovászy Márton, Fáy István, Hellebronth Géza, Illyés Bálint, Olvashatlan aláirás, *(Felkiáltások: Itt van! Nagy derültség. Felkiáltások: Lengyel Zoltáné!)* Endrey Gyula, Pichler Győző, Hilberth Károly, Bakonyi Samu, Tóth János, Eitner Zsigmond, Lengyel Zoltán, *(Felkiáltások a jobboldalon: Másodszor!)* Marjay Péter, Szalay László, Krasznay Ferencz, Bedőházy János, Hegedüs Béla, Rigó Ferencz, Leszkay Gyula, Gabányi Miklós, Kacskovics Géza, Kelemen Béla, Csávolszky Lajos, Reich Aladár, Benedek János, Kossuth Ferencz, *(Éljenzés a szélsöbaloldalon.)* Rátkay László, Kállay Lipót, Lukáts Gyula, Babó Mihály, Papp Elek, Bakonyi Samu, *(Felkiáltások: Már volt egyszer!)*

Elnök: Csendet kérek!

Nessi Pál: Kérem konstatálni, hogy tényleg megvan-e a husz képviselő, mert Bakonyit és Lengyelt kétszer olvasták.

Lengyel Zoltán: Én csak egyszer vagyok jelen.

Kristóffy József: Az is sok. *(Derültség.)*

Nessi Pál: Tessék konstatálni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Még egyszer és lassan!)*

Endrey Gyula: Harminczheten vannak aláirva, itt van még Lendl Adolf és Nessi Pál aláirása. Az előbb olvashatatlannak jelzett aláirás

Digitized by Google

Zboray Miklósé. *(Derültség. Éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Mielőtt a szavazást megkezdenők, az öt percznyi szünetet megadom.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Ismét felteszem a kérdést: elfogadja-e a t. ház Okolicsányi László képviselő urnak azt az inditványát, hogy a jegyzőkönyvből töröltessék az a rész, a mely Lengyel Zoltán jegyzőkönyvi megrovására és arra vonatkozik, hogy mentségét nem adta elő? *(Igen! Nem!)*

Felkérem azon képviselő urakat, a kik Okolicsányi László képviselő urnak ezt az inditványát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ellenpróbát kérünk!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik azt nem fogadják el és ezzel a jegyzőkönyv erre vonatkozó részét hitelesitettnek jelentik ki, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a jobboldalon: Többség! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Fejenkint kérjük megszámlálni a képviselőket!)*

Felkérem a jegyző urakat, hogy a képviselő urakat fejenkint számláljak meg. *(Megtörténik.)*

T. ház! Okolicsányi László képviselő ur inditványa mellett 29 képviselő állott fel, ellene szavazott 93. E szerint Okolicsányi László képviselő ur inditványa elvettetik és a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó része hitelesitettnek jelentetik ki.

Több észrevétel a jegyzőkönyv ellen nem tétetett. Az észrevétel elvettetvén, a jegyzőkönyvet egész terjedelmében hitelesitettnek jelentem ki. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Az elnökségnek előterjeszteni valója nincs. Következik az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincsen. Az interpellációs-könyvben november 28-ikáról be van jegyezve Nessi Pál képviselő ur interpellációja, a Budapesten létesiteni szándékolt nemzetközi szinház ügyében a bel- és közoktatásügyi miniszterekhez.

Elnök: Az interpelláczió a mai ülés végén fog megtétetni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mikor?)* Fél háromkor.

Nessi Pál: Épen, mert ez az interpelláczió igen nagy fontosságu, mert a közvéleményt ez a kérdés nagyon felkavarta és mert én hosszabban is akarok ezzel a dologgal foglalkozni, azon tiszteletteljes kérést intézem a házhoz, — és ezt inditvány alakjában is felvetem — hogy az interpellácziora két órakor térjünk át. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A háznak határozata szerint az interpellácziora szerdán és szombaton egy fél óra van kitüzve. Én ettől el nem térhetek ...

Lengyel Zoltán: Inditvány tétetett, méltóztassék azt szavazás alá bocsátani.

Elnök: Felteszem a kérdést: hajlandó-e a ház ezt a kivánságot teljesiteni? *(Igen! Nem!)* Felkérem azon képviselő urakat, a kik Nessi Pál inditványát elfogadják, sziveskedjenek felállani.

Lengyel Zoltán: A házszabályok értelmében ... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elkéstél már Zoltán! Kubik ezt jobban csinálta!)*

Elnök: Ezzel elkésett már a képviselő ur. *(Derültség.)*

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök: Szavazás közben nem szólhat a házszabályokhoz. Az előbb is igy történt, és a t. képviselő urak helyeseltek. Felteszem tehát a kérdést: El fogadja-e a ház Nessi Pál képviselő ur inditványát, hogy interpellácziójának előterjesztése két órára tüzessék ki? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ellenpróbát!)* A többség Nessi Pál képviselő ur inditványát nem fogadja el,

Napirend előtti felszólalásra jelentkeztek és engedélyt kaptak Babó Mihály és Kossuth Ferencz képviselő urak, tudomásomra jutott azonban, hogy Kossuth Ferencz képviselő ur elutazott, ennélfogva az ő felszólalása elmarad.

Polónyi Géza: A házszabályokhoz kérek szót. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A függetlenségi és 48-as párt egyhangu határozatából a házszabályokra való vonatkozással szomoru kötelességet kell teljesitenem. *(Zaj jobbfelöl. Felkiáltások: Melyik szakaszhoz beszélsz?!)*

Lengyel Zoltán: Ugyan miért kiváncsiskodnak? Ahhoz a szakaszhoz beszél, a melyikhez jólesik. *(Zaj.)*

Polónyi Géza: A házszabályok 203. §-nak..,

Gr. Tisza István miniszterelnök: Most nincs szó a 203. §-ról!

Polónyi Géza: Mindjárt szó lesz róla! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: De nincs joga szólani róla!

Polónyi Géza: A 203. §-nak sérelmes és helytelen alkalmazásával szemben kötelességszerüleg magam és elvtársaim nevében — 78 elvtársam van aláirva — a következő nyilatkozatot terjesztem a t. képviselőház elé (*olvassa*): »Nyilatkozat. A törvényhozás nagy és nehéz feladatának betölthetése czéljából a képviselőház tanácskozásainak vezetésére azért választ elnököt, hogy az a kiváló fontosságu és kimagasló közjogi állásában hü és pártatlan őre maradjon a közjogunknak sarkkövét, állami függetlenségünknek legfőbb biztositékát képező házszabályainknak.

Hüség a nemzet alkotmánya és kivivott szabadsága iránt, pártatlansággal teljesitett kö-

Digitized by Google

telességtudás nemcsak disze az elnöki állásnak, de olyan előfeltételei, a melyek nélkül az ezen erényekben szükölködő ezen kimagasló állásnak betöltésére merőben alkalmatlan.

A pártatlanul az elnöki álláshoz füződő feltétlen tisztelet biztositéka a tanácskozások méltóságteljes lefolyásának, a viharok idején áldásos mérséklője a szenvedélyeknek.

Népképviseleti rendszeren nyugvó alkotmányunk félszázados multja alatt eddig nem volt rá példa, hogy a képviselőház által megválasztott elnök alkotmányos kötelességeiről és az elnöki állásban kötelező pártatlanságról megfeledkezve *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — hatalmi vagy pártérdekeknek szolgálatába szegődve *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — a házszabályoknak megsértésére, vagy azoknak kijátszására vállalkozott volna.

Mély sajnálattal kellett azonban meggyőződnünk arról, hogy a most folyó országgyülésnek egész tartamára megválasztott, kötelességeit hiven és példásan teljesitett elnöknek, gr. Apponyi Albertnek *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon.)* az elnöki állásáról való lemondásának okából megválasztott Perczel Dezső elnök ur a többségben lévő szabadelvü párt által támogatott gr. Tisza István miniszterelnök ur vezetése alatt álló kormánynak érdekében, egészen nyilvánvalóvá lett tervszerüséggel a házszabályoknak kijátszására *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a képviselőház kisebbségének erőszakos módon való leszoritására olyan időben vállalkozott, a midőn a nemzeti nyelvnek a hadseregben való törvényes érvényesülése érdekében kizárólag alkotmányos és a házszabályokban biztositott jogositványokban gyökerező eszközökben vivott küzdelmében a kisebbség egy pillanatra sem lépte át a házszabályoknak korlátait.

Rosenberg Gyula: Mi czimen olvassa ezt fel? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Barabás Béla: A házszabályok czimén. *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Nincsen joga!)* Azt az elnök határozza meg, nem Rosenberg. *(Nagy zaj a ház minden oldalán.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem Polónyi képviselő urat, méltóztassék engem meghallgatni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem lehet a szónokot félbeszakitani! Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk az elnököt! Micsoda dolog ez?)* A házszabályok 215. §-a ugy szól, hogy a kik a ház szabályaira, azoknak helyes alkalmazása érdekében hivatkozni akarnak, mely alkalommal azonban magához a vita tárgyához nem szólhatnak, azoknak van mindenkor felszólalási joguk. Tehát méltóztassék semmi másról nem beszélni, csak a házszabályokhoz.

Polónyi Géza: Ha a következő pontot méltóztatik meghallgatni, meg fog róla győződni az elnök ur, hogy én, a ki a házszabályoknak talán régebben vagyok ismerője és tisztelője, *(Felkiáltások a jobboldalon: Ohó!)* azok ellen véteni nemcsak nem szándékozom, de egyenesen kerülni fogom, hogy a napirenden lévő tárgyról a t. képviselőház előtt bármiféle diskusszióba bocsátkozzam. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: De ez nem házszabály! Folytatólag olvassa)*:

A házszabályoknak pártközi egyezményen nyugvó 203. §-ának 3-ik bekezdése félreérthetetlen és magyarázatra nem szoruló világossággal rendelkezik arról, hogy a képviselőház üléseinek idejére vonatkozólag az ülésnek elején megállapitott tanácskozási időtől való eltérésnek csak egyes meghatározott törvényjavaslatnak, vagy a költségvetés tárgyalásának tartamára és csak annyiban van helye, hogy a tanácskozásra szánt idő egy órával meghosszabbitható.

A házszabályoknak most hivatkozott 203. §-ának utolsó bekezdése a tanácskozásra és határozathozatalra szánt időnek ezen egy órára szóló meghosszabbitását engedélyező rendelkezése mellett kifejezetten tartalmazza azt a tiltó intézkedést, mely szerint az ülési időnek meghosszabbitására vonatkozó ilyen inditvány még a meghatározott egyes törvényjavaslatnak, vagy a költségvetésnek tárgyalása alatt sem ismételhető.

A házszabályoknak ezen tiltó intézkedése egyenesen kizárja annak lehetőségét, hogy az ülésszak elején meghatározott ülési idő egy óránál hosszabb időre kitolassék, még inkább ki van azonban zárva a házszabályok által az, hogy meg sem jelölt törvényjavaslatra, a napirendnek általánosságára — tehát nem is törvényalkotást czélzó határozatoknak meghozatalára is — az üléseknek ideje csak egy órával is meghosszabbitható legyen.

A házszabályoknak 203. §-a csakis az olyan inditvány számára biztositja azt a megszoritást, mely szerint az minden vita nélkül a legközelebbi ülésen egyszerü szavazás által döntendő el, a mely inditvány a meghatározott törvényjavaslatnak, vagy a költségvetés tárgyalásának tartamára az ülési időnek egy órával való egyizbeni meghosszabbitását tartalmazza.

Az olyan inditvány, mely a házszabályoknak 203. §-ában meghatározott kereten túl mozog, vagy annak kijátszását czélozza, nemcsak nem részesülhet a házszabályokban biztositott ezen kivételes oltalomban, de mint házszabályellenes az elnök által visszautasitandó és sem tárgyalás, sem szavazás alá nem bocsátható, mert a házszabályokban a tanácskozási rend szempontjából a kisebbség számára is biztositott jogositványok többségi határozatok tárgyává nem tehetők.

Napirenden az 1903. évi ujonczjutaléknak megállapitására vonatkozó törvényjavaslatot tárgyal a képviselőház.

Ezen meghatározott törvényjavaslat tárgyalásának tartamára tehát a házszabályoknak 203. §-ában kivételes oltalomban részesülő inditványozási jog már ki lett meritve; az elnökre

Digitized by Google

most már csak annak a feladatnak betöltése vár, hogy ugyanazon szakasznak tiltó rendelkezéseit figyelemben tartva, egy ilyen inditványnak megismétlését, vagy a mi sokkal rosszabb, a tilalomnak kijátszását czélzó olyan inditványt, a mely az ülési időnek további meghosszabbitását czélozza, mint házszabályba ütközőt, el ne fogadjon, illetve azt, mint a házszabályok tilalmába ütközőt visszautasitsa. Daczára ennek, Perczel Dezső elnök ur a képviselőháznak 1903. évi november hó 26-iki ülésén báró Podmaniczky Frigyesnek, a kormányt támogató szabadelvü párt elnökének egy olyan inditványát, mely a napilapoknak hiradásai szerint a szabadelvü pártnak üléséből kelt, ott azzal a kifejezett czélzattal, hogy az a kisebbség alkotmányos küzdelmének megtörésére felhasználtassék, pártkérdéssé tétetett és az ülési időnek nem is egy meghatározott törvényjavaslatnak, vagy a napirenden nem is levő költségvetési törvénynek tárgyalása tartamára szóló meghosszabbitását tartalmazta, hanem a közelebbről meg sem jelölt mindenkori napirendnek folytatására az ülési időnek, a már meghoszszabbitott öt órás időnek fentartásával, annak délutáni öt órától esti 9 óráig való meghoszszabbitását czélozta, nemcsak elfogadta, de a képviselőháznak előzetes meghallgatása nélkül az elnöki székből határozatként azt is kijelentette, hogy ezen nyilván a hivatkozott házszabálynak világos tilalmába ütköző inditvány a legközelebbi ülésen egyszerü szavazás által fog eldöntetni. Az elnök ur ezen eljárásának természetszerü folyományaként a képviselőháznak 1903. évi november hó 27-én tartott ülésén ezen inditványt egyszerü szavazás utján ugyanazon többséggel, a mely a csinynek rendezője volt — el is fogadtatott.

Perczel Dezső ur ezen, az előzmények szerint kétségtelenül tervszerü és előre megállapitott eljárásával, nemcsak a házszabályoknak durva megsértésében és azoknak kijátszásában vált részessé, de nyilvánvaló bizonyitékát szolgáltatta annak, hogy a szabadelvü párt által támogatott kormánynak érdekében pártoskodott és az elnöki állás méltóságának megalázásával eszközül használtatta fel magát pártczéloknak elérésére. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Mindezeknek okából a függetlenségi és 48-as párt az 1903. évi november hó 27-én nyomban megtartott ülésében egyhangulag hozott határozatában kimondotta, hogy Perczel Dezső ur az elnöki állásának további betöltésére érdemetlenné, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon)* a függetlenségi és 48-as párthoz tartozó képviselőknek bizalmára méltatlanná, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)* és ezen okból a képviselőház tanácskozásának tovább vezetésére képtelenné vált. *(Ugy van! a baloldalon. Hosszantartó zajos felkiáltások a jobboldalon: Éljen Perczel Dezső! Taps a jobboldalon.)*

A messze időkre szóló példaadás okáért a függetlenségi és 48-as pártnak ezen határozatához való hozzájárulásunkat aláirásainkkal bizonyitjuk és ezen nyilatkozatunkat megőrzés czéljából a mai ülésről felveendő jegyzőkönyvhöz csatoltatni kérjük.

Kelt Budapesten, 1903. évi november hó 28-án. *(Éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Halljuk az aláirók neveit!)*

A jegyző urat fel fogom kérni a nevek felolvasására. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk a neveket!)*

Különben felolvasom magam az aláirók neveit. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Aláirták: Kossuth Ferencz, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Olay Lajos, Polónyi Géza, Barabás Béla, Rigó Ferencz, Szalay László, Fáy István, Putnoky Mór, Endrey Gyula, Veress József, Leszkay Gyula, Szatmári Mór, Gabányi Miklós, Pap Zoltán, Horváth Gyula, Sebess Dénes, Bakonyi Samu, Babó Mihály, Kelemen Béla, Hilberth Károly, Kacskovics Géza, Csávolszky Lajos, Sturmán György, Kállay Lipót, Bedőházy János, Rátkay László, Balogh Mihály, Kecskeméthy Ferencz, Kálosy József, Várady Károly, Rákosi Viktor, Luby Géza, Lengyel Zoltán, Molnár Jenő, Vázsonyi Vilmos, Barta Ödön, Barta Ferencz, Lovászy Márton, Lendl Adolf, Szluha István, Vertán Endre, Malatinszky György, Krasznay Ferencz, Illyés Bálint, Tóth János, Beniczky Árpád, Hentaller Lajos, Jékey Zsigmond, Hellebronth Géza, Pozsgay Miklós, Farkas Balázs, Kubik Béla, Bakó József, Holló Lajos, Eitner Zsigmond, Okolicsányi László, Marjay Péter, Ugron Gábor, Szederkényi Nándor, báró Kaas Ivor, Zboray Miklós, gróf Zichy Aladár, *(Mozgás a jobboldalon. Éljenzés a baloldalon.)* Buzáth Ferencz, Reich Aladár, Lukáts Gyula, Gál Sándor, Endrey Gyula, Chernel Gyula, Benedek János, Luby Géza, Papp Elek, Jankovich Béla, Simonyi Semadam Sándor, dr. Kováts Pál, Abaffy Ödön, Madarász József, dr. Nosz Gyula, Nessi Pál és a még később aláirandók. *(Derültség jobbfelől. Mozgás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Még van egy egész iv!)* Hol van a hiányzó iv? *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Üljön le, vagy beszéljen! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Polónyi Géza: Justh Gyula is aláirta tudtommal, de nem találom itt a nevét. *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Buzáth Ferencz: Ne siessetek a kereséssel; délután is lesz ülés; ráértek.

Elnök: Kérem a képviselő urakat, tessék az aláirásokat künn a házon kivül teljesiteni!

Pichler Győző: Az aláirásoknak meg kell kerülniök; itt kell, hogy legyenek. *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Pichler Győző is aláirta!

Polónyi Géza: T. ház! Az olyan nemzeteknél is, *(Halljuk! Halljuk!)* a melyeknek uralkodója érzésben nemzetük szivverésével és dob-

Digitized by Google

banásával egybeforrt, az alkotmányos tanácskozások rendjét szabályozó házszabály alkotmányos biztositék gyanánt kezeltetik, és a kisebbséget a mindenkori esetleges többség minden terrorizmusa ellen megvédelmezi. *(Egy hang jobbfelől: És viszont!)* Nálunk, t. ház, éretté vált az a nemzeti köztudat, hogy Magyarországon, a hol fájdalmunkra nem nemzeti uralkodócsalád kezeli a legfőbb hatalmat, kettős biztositékszámba megy a házszabályokban rejlő alkotmányos kincs, a melynek féltékeny megőrzésére nemcsak a képviselőház minden tagjának, de kivált és elsősorban a ház elnökeinek kell közrehatnia. Mély sajnálattal kell konstatálnom, t. ház, hogy épen akkor, a midőn a nemzet egyik legszentebb jogát, *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* az ujonczmegajánlási kérdést tárgyalja a képviselőház, a többség részéről az elnök ur által egy olyan intézkedés történt, a mely meggyőződésünk szerint ezen házszabályokkal való visszaélést jelent. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A mint az ezen nyilatkozatban is ki van fejtve, az elnöki állásnak, hogy az hűen legyen betölthető, első és alapkelléke a feltétlen és őszinte bizalom az elnöki állás betöltője iránt a háznak minden oldalán. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tapasztalatból és a multakból tudjuk, t. ház, hogy eddigi elnökeink mindannyian ismételten kijelentették, hogy, ha a háznak nem minden oldala részéről és nem a többség részéről, hanem csak bármely oldala részéről is bizalmatlansággal találkoznának, — ezt mondotta gróf Apponyi Albert csak nemrégiben is, — ugy kötelességüknek ismernék azt a helyet rögtön itthagyni. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ezt kivánja Apponyi szelleme!)* Mert, t. ház, a képviselőház elnöksége sem nem kenyérkereset, sem nem hivatal; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az egy méltóság, a mely a nemzet alkotmánya érdekében olyan piedesztálon kell, hogy álljon, a mihez semmi kétség ne férjen az ő pártatlanságának nagy kérdésében. Most mély sajnálattal látjuk, hogy az igen t. elnök urnak, Perczel Dezső urnak eljárása ezt az osztatlan tiszteletet nemcsak koczkára tette, hanem a jövendő számára egyenesen lehetetlenné tette és eljátszotta. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki vele! Hosszantartó élénk éljenzés a jobboldalon.)*

T. képviselőház! Épen azért, mert ez a bizalom egyéni jog és a képviselők mindegyikét külön megillető jog, nem inditvány alakjában terjesztettük elő, mert azt semmiféle leszavazásnak kitenni nem lehet, mert az egyénileg vallott és aláirásukkal megpecsételt meggyőződésünk és ennek nyilvánitása ... *(Folyton tartó nagy zaj.)* Az igen t. elnök urnak ezt az alkotmányos remediumot azon sérelemért, mely a ház szabályain ejtetett, azért kináljuk fel az utolsó órában bár, hogy mód és alkalom kinálkozzék az elnök ur expiációjában arra, hogy a képviselőház méltóságteljesen folytathassa jövendőre is tanácskozását. *(Folytontartó nagy zaj.)* Ez ki lenne zárva, ha a mélyen t. elnök ur ezen intézkedései után az elnöki széket még egyszer elfoglalná. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azért, midőn ezt kötelességszerüen bejelentem, egyuttal csak azzal toldom meg, hogy tanácskozhatnak délután öt órai üléseken, határozatokat is hozhatnak, de azokat mi törvényteleneknek, jogtalanoknak tartjuk *(Nagy zaj és ellenmondások a jobboldalon. Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a nemzetet arról, hogy ezeket a határozatokat tiszteletben tartani nem tartozik, fel fogjuk világositani. *(Hosszantartó zajos helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Jöjjön Kramarz, Abrahamovicz. Nagy zaj. Elnök csenget. Zajos ellenmondások jobbfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én a dolog érdeméhez szólni nem kivánok, egyszerüen tiltakozni kivánok az ellen... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Semmi ellen sem tiltakozott soha!

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... hogy a 215-ik szakasz értelmébe egy oly magyarázat csempésztessék bele, a milyenre soha preczedens nem volt. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ön csempész bele! Mást nem csinál, mint csempész!)* A 215. §. szerint szót kérhetnek azok, a kik a házszabályok helyes alkalmazása érdekében szólni kivánnak. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Az a legfőbb helyes alkalmazás ... *(Nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mindig ugy értelmeztetett ez, hogy midőn a folyamatban lévő tanácskozás közepette történik valami, a mi ellen a házszabályok szempontjából a ház egy tagjának kifogása vagy észrevétele van, ezt a kifogását, vagy ezt az észrevételét előadhatja. *(Ugy van! jobbfelől.)* Soha nem volt eset rá, hogy ilyen czimen felszólalások történtek volna másért, mint egy folyamatban lévő cselekmény, egy folyamatban lévő intézkedés miatt. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)* Ez lehet egyike azon százféle csinynek, a melyet az obstrukczió tegnap kilátásba helyezett; az ilyen dolgokkal ki is élezhetik a szituácziót, az ilyen dolgokkal belekényszerithetik a háznak mindazon tagjait, a kik a parlamentárizmust komolyan veszik, hogy a rendestől eltérő eszközökhöz nyuljanak. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelől.)* Nekem tiltakoznom kell ... *(Zaj a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Tiltakozhatik már! *(Nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... az ellen, hogy a házszabályok 215. §-a ilyen módon, e szakasz intenciójával homlokegyenest ellenkező-

Digitized by Google

leg, a ház munkájának egyenes megakasztására kihasználtassék. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Tiltakoznom kell az ellen, hogy a 236. §. világos értelme ellenére itten a ház meghozott határozatával szemben ilyen óvásszerü nyilatkozatok tétessenek. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Tiltakoznom kell az ellen is, hogy az elnöki eljárás ilyen módon, a házszabályok megkerülésével, utólagos tiltakozás és birálat tárgyává tétessék. *(Helyeslés jobbfelől. Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jogunk van ehhez!)*

Senki sem óhajtja inkább, mint én . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hiába beszél!)*

Polónyi Géza: Személyes kérdésben kérek szót! *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Chlopyba!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . senki sem óhajtja inkább, mint én, hogy e ház tanácskozásaiban a rend és a nyugalom helyreálljon; *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Akkor nem kell erőszakoskodni!)* de engedjenek meg nekem, a rend és nyugalom helyreállításának utjába önök ujabb és ujabb akadályokat görditenek ilyen maguktartása által. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A ki a magyar nemzetet elpusztulni hagyni nem akarja . . . *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Megéltünk Tisza nélkül eddig is! Meg fogunk ezután is élni! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urakat, hogy nemcsak a szólásszabadság, de a méltányosság is megköveteli, hogy nyugodtan meghallgassák a szónokot. *(Zaj.)* Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha a magyar nemzetet elpusztulni hagyni nem akarjuk . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Várady Károly: Ugyan ne beszéljen! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Kérem Várady Károly képviselő urat, ne méltóztassék minduntalan közbeszólni. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha a magyar nemzetet elpusztulni hagyni nem akarjuk . . .

Ugron Gábor: Nem pusztul el ez a nemzet! *(Nagy zaj a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Azt csinálják! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vizet neki!)*

Hellebronth Géza: Öntől akarjuk megszabaditani az országot! *(Nagy zaj!)*

Elnök: Csendet kérek!

Várady Károly: Nekünk nem imponál a miniszterelnök ur sem. *(Nagy zaj a jobb oldalon.)*

Lengyel Zoltán: Önök a fő akadályai a kibontakozásnak. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem Lengyel Zoltán képviselő urat, hogy a közbeszólásoktól tartózkodjék.

Várady Károly: Tessék másodszor, harmadszor.

Elnök: Várady Károly képviselő urat rendreutasitom. *(Helyeslés jobbfelől. Csendet kérek.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hiszem és remélem én is, habár nagy veszélyeket látok, *(Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)* hogy a nemzet elpusztulni nem fog, de ez kizárólag attól függ, hogy lesz-e a magyar nemzet komolyabb elemeiben elég belátás és erő elbánni azokkal az elemekkel, a kik igy járnak el. *(Élénk ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon. Hosszas helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon.)*

Gajáry Géza: El is fog bánni!

Bakonyi Samu: Ez a kibontakozás? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Rendre a miniszterelnököt! Rendre! Nagy mozgás jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Utasitsa rendre a miniszterelnököt. Engem tegnap rendreutasitottak. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Rendre! Rendre! Halljuk! a jobboldalon!)*

Gajáry Géza: Magára veszi? Nem volt megnevezve senki. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: Igy nem lehet a parlamentben bizalomra szert tenni!

Várady Károly: Nem azért van itt, hogy gorombáskodjék! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: Jön a golyó és akasztófa! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . elbánni azon elemekkel . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Rendre!)*

Molnár Jenő: Beszéljen igy a béreseivel. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . elbánni azon elemekkel, a kik a magyar nemzet legszentebb érzelmeit . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Nem illik az ajkára a »magyar nemzet!« Elnök csenget. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Majd elbánunk mi!)*

Lengyel Zoltán: Ezt nem lehet ezen a hangon folytatni. Tessék más hangot választani! *(Nagy zaj.)*

Rónay János: Neked szabad volt?

Lengyel Zoltán: A miniszteri székből igy nem lehet beszélni!

Rónay János: Az igazságot mindig meg lehet mondani. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Tessék az ülést felfüggeszteni! *(Szünni nem akaró zaj.)*

Gajáry Géza: Félnek! Ugy-e félnek? *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Baghy Béla: Beválik a jóslat! *(Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Felfüggeszteni! Elnök hosszasan csenget.)*

Polónyi Géza: 256. §! *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Meg vannak ijedve. Hosszantartó nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk a jobboldalon.)*

Várady Károly: Tessék az ülést felfüggeszteni! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Ezt nem tűrjük! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Rendre! Függeszsze fel az elnök az ülést! Polónyi Géza az elnökhöz megy. Élénk felkiáltások jobbfelől: Helyre!)*

Nagy Mihály: Helyre, vén komédiás! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Több képviselő a szélsőbaloldalon a padokat veri. Taps jobbfelől. Elnök folytonosan csenget.)*

Elnök: Ha nem lesz csend, kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni. *(Nagy zaj. Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Függeszsze fel az ülést!)*

Az ülést egy negyed órára felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Utasitsa rendre a miniszterelnököt!)* Mielőtt a miniszterelnök ur beszédét folytatná, a magam részéről kivánok egypár megjegyzést tenni. A nagy zajban nem vehettem ki sem azt, a mit a miniszterelnök ur mondott, sem azt, a mit a képviselő urak mondottak. Egyet azonban konstatálhatok. A gyorsirói feljegyzéseket felkértem magamhoz, és ezek szerint a miniszterelnök ezt mondta *(olvassa)*: »Hogy a nemzet elpusztulni nem fog, ez kizárólag attól függ, hogy lesz-e a magyar nemzet komolyabb elemeiben elég belátás és erő elbánni azokkal az elemekkel, a melyek igy járnak el. Élénk ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon. Hosszas élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon.« *(Felkiáltások balfelől: Ez sem igaz!)*

Erre keletkezett az éktelen lárma és zaj s én a rendet és csendet nem voltam képes helyreállitani. Mindenekelőtt konstatálom, hogy a miniszterelnök urnak ezen kifejezése sem nem imparlamentáris, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* sem abban személyes sértés nem foglaltatik. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Erőszak!)* s ezért rendreutasitásnak helye nincs. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zajos ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Én akkor, mikor ezt a tisztes állást elfoglaltam, tettem ezt azzal a komoly szándékkal és akarattal, hogy én a házszabályokat mindenkivel szemben pártatlanul és részlehajlatlanul fogom alkalmazni. *(Általános helyeslés.)* Azonban elvárom és megkivánom, hogy a t. ház minden tagja az elnök intelmét és figyelmeztetését tisztelettel fogadja, *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Ha!)* és mindazon intézkedéseit, a melyeket a parlamenti tanácskozás rendes menetének érdekében jónak lát, respektálja. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kénytelen vagyok kijelenteni, hogy én az ilyen indokolatlan rend- és csendzavarásokat türni nem fogom, és mindenkivel szemben *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Majd meglássuk!)* a házszabály azon intézkedéseit, a melyek ily eljárás megtorlására vonatkoznak, a legszigorubban fogom alkalmazni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én annak idején nem voltam képes a zajban a rendreutasitásokat megtenni. De már akkor konstatáltam, hogy kik voltak a rendzavarók; s most utólag, midőn a t. ház szavaimat meghallgatja, konstatálom, hogy Polónyi Géza, Csávolszky Lajos, Várady Károly és Nessi Pál képviselő urak a padokat folytonosan verdesték. *Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Hát Rónay János! Elnök csenget.)* Ennélfogva nevezett képviselő urakat utólag rendreutasitom. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát Rónay János!)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! *(Felkiáltások jobbfelől: Nem lehet szólnia! A miniszterelnök akar szólani! A miniszterelnök beszél! Üljön le! Folytonos nagy zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: A házszabályok értelmében az elnöknek intelme és figyelmeztetése vita tárgyát nem képezheti, az ellen felszólalni nem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kérem, sziveskedjenek a miniszterelnök urat meghallgatni.

Polónyi Géza: Csak azután fogok szólani személyes kérdésben. *(Folytonos nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Rónay János urat nem látta az elnök ur, csak engem látott ugy-e? Rosenberget nem látta? Harmincz más képviselőt nem látott, csak engem látott! *(Nagy zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Az a kérdés, hogy Rónay képviselő ur hasonlóan járt-e el? Felszólitom tehát Rónay képviselő urat, sziveskedjék nyilatkozni arra nézve, zavarta-e a rendet, igen vagy nem? *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet beszélni. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rónay János: Igenis zavartam! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Akkor Rónay képviselő urat rendreutasitom. *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Hát engem miért nem kérdezett meg az elnök ur? *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Mert látta! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Rosenberget is tessék rendreutasitani! O is zavarta a rendet! Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk a miniszterelnököt! Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Utasitsa rendre az elnök ur Rosenberget is! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Lengyel képviselő urat rendreutasitom. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Lengyel Zoltán többször közbeszól.)*

Lengyel képviselő urat másodszor is rendreutasitom. *(Zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások:*

Digitized by Google

Rosenberget is tessék rendreutasitani! Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk a miniszterelnököt!)

Méltóztassanak a miniszterelnök urat meghallgatni. *(Zaj a baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Folytatom félbeszakadt beszédemet... *(Zaj a baloldalon.)*

Hellebronth Géza: Rosenberget is rendre kell utasitani! *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem Hellebronth képviselő urat, ne méltóztassék folytonosan közbeszólani. *(Zaj a baloldalon.)* Méltóztassanak a miniszterelnök urat meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Folytatom félbeszakitott beszédemet, és mindenekelőtt konstatálom azt, hogy ha bárki is ebben a házban egy politikai irányról azt mondja, hogy reméli, hogy azzal a nemzet el fog bánni, ebben, azt hiszem, sem imparlamentáris dolgot... *(Zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Visszavonja? Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget. Zajos felkiáltások balfelől: Vonja vissza!)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Semmit vissza nem vonok; konstatálom, hogy igenis ugy, a hogy a gyorsirói jegyzetekből a ház mélyen t. elnöke felolvasta, szóról-szóra azt mondtam, és ismétlem azon nézetemet, hogy én abban, ha bármely tagja a háznak ilyen kijelentést tesz egy politikai irányra nézve, sem személyes sértést, sem a parlamenti illem megsértését nem látom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon és felkiáltások: Tudomásul veszszük! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Folyton tartó nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engedjenek meg nekem a képviselő urak... *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Rákosi Viktor közbeszól.)*

Elnök: Rákosi képviselő urat rendreutasitom. *(Zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Miért?)* Mert folytonosan közbeszól!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engedjenek meg nekem a képviselő urak, *(Felkiáltások a baloldalon: Dehogy engedünk! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)* ... Én, mint magyar ember... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Osztrák!)*

Nessi Pál: Osztrák-magyar!

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én mint magyar ember... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* és ebben a tekintetben *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Föhadnagy ur!)* senkit a világon magamnál különbnek el nem ismerek. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől.)*

Ugron Gábor: Gyászmagyar! *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy van! Gyászmagyar!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én mint magyar ember, a kinek szive és lelke össze van forrva a magyar nemzet becsületével, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* a magyar nemzet politikai jó hirnevével, a magyar nemzet nagy érdekeivel, *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* mélyen sajnálom ezeket a jeleneteket. *(Felkiáltások jobbfelől: Lehet is! Felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon: Önök csinálják! Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Krokodil-könyek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Onök az ilyen jelenetek által... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon: Rátkay László ismételten közbekiált.)*

Elnök: Rátkay László képviselő urat közbeszólásaiért megintem. *(Zaj.)*

Endrey Gyula: Nincs szankciója, kérem, mert nem tartották meg a paktumot! *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zajos felkiáltások jobbfelől: Rendre!)*

Várady Károly: Akaszszák szegre a házszabályokat!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mondom, t. ház, az ilyen jeleneteket mint magyar ember sajnálom és szégyenlem. *(Zajos helyeslés jobbfelől.)*

Okolicsányi László: Hát ne csinálja! Minek csinálja?

Polónyi Géza: Ez volt a programmja, kérem! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha már nem volna más orvosság az e bajokból való menekvésre... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Várady Károly: A nemzeti nyelv felségjog? *(Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... mint az, hogy a magyar nemzet tudatára ébredjen ezeknek a veszélyeknek; hogy megismerje azokat a jelenségeket, a melyek a magyar parlamentárizmus rákfenéjét képezik: *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* akkor, engedelmet kérek, ezt a szanálási proczesszust az urak ezzel az eljárásukkal gyorsitani fogják. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zajos ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És nem gondolják meg az urak azt, hogy ilyen eljárásokkal és jelenetekkel azoknak a malmára hajtják a vizet, a kik itt a radikális eszközöket elkerülhetlennek tartják? *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula:

Tisza malma két kőre jár:
Bécsnek őröl, nekünk darál!

(Élénk derültség, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Nagy zaj. Elnök csenget.)

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ma, midőn a magyar nemzet a katonai kérdések megoldása iránt teljesen meg van nyugodva; midőn a ma-

Digitized by Google

gyar nemzet kívánja azt, *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* hogy az országgyülés dolgozzék; hogy az országgyülés a nemzet nagy érdekeit gondozza: ma, és épen a mai jelenetek közben is mind több és több képviselő ur közbeszólásában mindig meztelenebbül nyilvánult meg a személyi politika. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondták a képviselő urak, — és én odaszegzem ehhez a kijelentéshez önöket — hogy tőlem kívánják az országot megszabaditani. Hát ez a személyi politikának bevallása. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Zajos felkiáltások a szelsőbaloldalon: A »Magyar Szó«-ban olvasta! Ez magyar politika!)* Én nem a »Magyar Szó«-ban olvastam, de itt saját fülemmel hallottam. *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Az ön politikája pedig a birodalmi politika! *(Nagy zaj és közbekiáltások a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor *(közbeszól.)*

Elnök: Rákosi Viktor képviselő urat rendreutasitom!

Lengyel Zoltán: Olvassa el a »Magyar Szó« vezérczikkét! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kitől nem személyi politika, az ne vegye magára; de én a mai ülés folyamán is számos képviselőtől hallottam azt a közbeszólást, hogy tőlem akarják az országot megszabaditani. No hát, a kik ezt mondják, igenis személyi politikát üznek. *(Folytontartó nagy zaj a baloldalon. Rákosi Viktor közbeszól. Nagy zaj.)*

Elnök: Kérem Rákosi Viktor képviselő urat, ne zavarja folyton a tanácskozást. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Rákosi!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: És pedig személyi politikát, olyant, *(Zaj balfelől.)* mely az alkotmánynyal egyenesen ellentétben van, a melynek érvényesülése veszedelem volna az ország békés fejlődésére. *(Folytontartó nagy zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Mert, bocsánatot kérek, ha önöknek ez a kormány nem tetszik, a mely a korona és a többség bizalmából viszi az ügyeket, hát kövessenek el mindent, hogy a nemzet többségét meggyőzzék álláspontjuk helyességéről. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: A korona mi is vagyunk! *(Zaj.)* A korona alatt mi is értetünk!

Gr. Tisza István miniszterelnök: De odaállani azzal, hogy a kisebbségnek joga van ilyen eszközök felhasználása által feloktrojálni a maga jelöltjét, beleavatkozni a koronának és a többségnek abba a jogába, hogy azt bizza meg az ország ügyeinek vezetésével, a kit akar: ez merénylet az alkotmány ellen. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj balfelől.)* Ez rombadöntése mindannak, a miért apáinknak annyi vére folyt, a mit annyi küzdelem árán, annyi vitéz elszántsággal vivtak meg és védtek meg őseink. *(Zajos helyeslés jobbfelől. Folytontartó nagy zaj balfelől. Elnök többször csenget.)* A magyar nemzet legdrágább kincsei...

Polónyi Géza: A házszabály!

Gr. Tisza István miniszterelnök... legéletrevalóbb érdekei, az alkotmányosság fentartásának és megvédésének tekintetei megkivánják azt, hogy habozás, ingadozás és gyengeség ebben a harczban ezen az oldalon ne legyen. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. Folytontartó nagy zaj balfelől.)*

Perczel Dezső: T. ház! Személyes kérdésben kértem szót. *(Nagy zaj.)* Abban a pillanatban, a mint Polónyi Géza képviselő ur iménti felszólalását befejezte, jelentkeztem. *(Nagy zaj balfelől; felkiáltások: Mondjon le!)* Személyi kérdésben kivánok nyilatkozni. De tekintettel arra, hogy egy pár *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* közjogi kérdésben a személyi kérdés határain túl menőleg is szólni kivánok, kérem az igen t. elnök urat, eszközölje ki a ház engedélyét arra nézve, hogy én ezen alkalommal a személyi kérdés határain túl ennek a kérdésnek alkotmányjogi mellékkérdéseire is kiterjeszkedhessem. *(Helyeslés.)*

Elnök: Hozzá méltóztatik járulni Perczel Dezső képviselő ur azon kéréséhez, hogy személyes kérdésben a személyes kérdés keretein túlmenőleg is nyilatkozhassék? *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Bocsánatot kérek, a házszabályok... *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: Öt percz szünetet kérünk! *(Felkiáltások jobbfelől: Nem lehet, a szónok megkezdte beszédét!)*

Kubik Béla: Szavazást kérek és ezt megelőzőleg öt percz szünetet.

Lengyel Zoltán: Mielőtt megadnók az engedélyt a szólásra, öt percz szünetet kérünk. *(Zaj.)* Kissé fel kell üdülnünk!

Elnök: Több mint husz képviselő ur ezen kérdésnek szavazás által eldöntése előtt öt percznyi szünetet kér. Én ezt a szünetet megadom.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket báró Feilitzsch Arthur foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

Felteszem most a kérdést a t. házhoz, hogy Perczel Dezső képviselő urnak azon kérésére, hogy személyes kérdésének keretén kivül a tárgytól eltérőleg részletesebben nyilatkozhassék, az engedélyt megadja-e? *(Felkiáltások: Megadjuk!)* A t. ház az engedélyt megadván, felkérem Perczel Dezső képviselő urat beszédének elmondására.

Perczel Dezső: T. ház! Köszönettel véve a t. ház szives engedélyét, leszek bátor személyes

Digitized by Google

kérdésben, de az ügy érdemére kiterjeszkedőleg is nyilatkozni.

Polónyi képviselő ur nemcsak saját nevében, hanem a vele egyformán gondolkozó képviselő urak nevében is kifogásolta és megtámadta azon eljárásomat, *(Zaj balfelől.)* melylyel én a tegnapelőtti ülésben báró Podmaniczky Frigyes képviselő urnak a házszabályok 203. §-a alapján beadott inditványa szerint eljártam. A képviselő ur bebizonyitani iparkodott azt, hogy én ezzel házszabálysértést követtem el. *(Felkiáltások balfelől: Világos!)*

Holló Lajos: Alkotmánysértést!

Perczel Dezső: Alkotmányjogilag fogom kimutatni; csak legyenek szivesek türelemmel megajándékozni, mert nem az én kérdésem ez, ez az ország kérdése. *(Helyeslés jobbfelől.)* Nem annyira a 203. §-ból, mint inkább a 203. §. létrejötte alkalmából fennállott intencziók értelmében kivánta birálni az én eljárásomat. Hivatkozott arra, hogy ez a paktum alkalmával jött létre. Épen ezért kérem a t. ház szives engedelmét, hogy ne csak személyes kérdésben nyilatkozhassam, hanem ezen paktum kérdésére nézve is egyet-mást elmondhassak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azon időben, midőn a paktum-tanácskozások folytak, én még az akkori kormánynak voltam tagja, később pedig, mikor azok befejeződtek, az akkori t. háznak bizalmából az elnöki széken ültem. Mondhatom azonban, t. ház, hogy én soha a mai napig, midőn Kossuth Ferencz képviselő ur az ülést megelőzőleg az alelnök urnak jelenlétében hozzám behozott egy okmányt és azt mondta, hogy ez a paktum, — ennek a paktumnak sem eredetijét, sem egyetlenegy másolatát ...

Ugron Gábor: Tárgyalták a szabadelvü pártban! *(Zaj.)*

Perczel Dezső: Legyenek szivesek a képviselő urak türelemmel megajándékozni, azt hiszem, hogy az ügynek hasznára lesz alkotmányjogi tekintetben is, ha nézeteimet kifejthetem. *(Halljuk! Halljuk!)* T. ház! Sem a házban, sem a házon kivül, sem a szabadelvü párt tanácskozásain én sem a paktum eredeti példányát, sem annak akár hitelesitett, akár hitelesitetlen másolatát, sem pedig annak egyetlenegy mellék-doceját nem láttam. *(Mozgás balfelől.)* A paktumra hallottam rövid hivatkozást azon beszédben, a melyben Széll Kálmán, az akkori kormány elnöke arról a pártkörben bevezetőleg megemlékezett, és hallottam beszélni, de egyáltalában nem terjedelmesen, az egészet közreadva, csak nagyon per excerptum, Széll Kálmán akkori két és fél órás beszédében, a melyben ő talán négy sorban ezen paktumra alludált. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, ne méltóztassanak a szónokot beszédében zavarni.

Perczel Dezső: Erre nézve azt állitani, hogy a paktum szellemében kezelendő ezen szakasz, nem lehet. Én igenis akkor a paktumot arra valónak tekintettem, hogy az akkori bonyodalmas helyzetből az országot kivezesse. És a paktum szerintem be is volt fejezve, a mint azok a kérdések, melyekre nézve köttetett, kimeritve voltak, t. i. a mint megtörtént az elnökválasztás, létrejött a kiegyezési provizórium, a horvát kiegyezési provizorium, a curiai biráskodási törvény, az inkompatibilitási törvény ...

Szederkényi Nándor: És a házszabály!

Perczel Dezső: ... és a házszabályoknak módositása. Ezzel az be is volt fejezve. *(Zaj balfelől.)* Ez a paktum szólhatott azon országgyülési időre, a mostanira nem szólhatott. Mert azt hiszem, ha az urak a paktumot ugy kivánják tekinteni, hogy az a paktum egy örök időkre szóló *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem!)* közjogi kartellirozása a meggyőződéseknek és a politikai véleményeknek, akkor alkotmányjogi tekintetben a legnagyobb sérelmet követik el az alkotmányon és a közjogon. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Ez igaz!

Perczel Dezső: Hogy jönnek itt olyan képviselők, a kik a mult czikluson képviselők sem voltak, ahhoz, hogy az ő politikai meggyőződésüket öt uri ember, igen tiszteletreméltó, igen jó szándéku uri ember örök időkre lekösse? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Hogy jönnek ők ahhoz, hogy jövünk mi ahhoz... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Bartha Ferencz: Egyoldalulag nem lehet megváltoztatni!

Perczel Dezső: ... hogy a mi politikai meggyőződésünket, a mint azt tegnap az urak hangoztatták, politikai becsületünket is, bárki egy bianco kiállitott váltón örök időre lekösse és pedig ugy, hogy az nemzedékről nemzedékre menjen? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Jól méltóztatnak tudni, hogy az utasitásadást még a törvényhatóságok részére is eltörölték 1848-ban; a parlamenti kormányrendszer épen azon alapul. Jól tudják a képviselő urak, hogy még az egyénnek saját lekötése reverzálisok alapján is közjogellenes. Hogy fogja már most más bármely bizottság kiállithatni nem egy nemzedékre, hanem a nemzedékek egész sorozatára kötelező reverzálist? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Senki sem örülne annak ugy, mint én, ha minden törvény, minden házszabály ugy vitetnék az életbe át, és ugy hajtatnék végre addig, a meddig érvényben van, mint a hogy azt azok, a kik ezt létrehozták, intendálták. Azt hiszik képviselőtársaim, hogy az 1848 : IV. t-czikket ugy hajtják végre, ugy élnek azzal, a mint azt nagy elődeink, apáink 1848-ban és a megelőzőkben előkészitőleg létrehozni kivántak? *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Azt hiszik, hogy az a gyakorlat, a mely itt kifejlődött, megfelel annak az inten-

Digitized by Google

cziónak és annak a nagy alkotás szellemének, a melylyel Kossuth Lajos és méltó társai az országot 1848-ban megajándékozták? *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Vagy hogy egy közelebb eső példánál maradjak, Polónyi képviselőtársam velem együtt képviselő volt abban az időben, a midőn 1887-ben épen ugy módositották a házszabályokat, mint a hogy módositották 1899-ben.

B. Kaas Ivor: És lehet most is!

Perczel Dezső: Ha én ma a képviselő urak bármelyikétől számon kérném, hogy abban a szellemben gyakorolja-e jogát a házszabályok értelmében, ugy magyarázza-e a házszabályokat, ugy él-e azokkal, oly szellemben, mint a hogy Tisza Lajos és a bizottság 1887-ben ezeket a módositásokat megcsinálta? Mi lenne a felelet és az eredmény? Minden házszabály akként magyarázandó és akként értendő, a mint betüje szól. Én legjobb meggyőződésem szerint a törvénynek és a házszabályok értelmében magyaráztam a 203. §-t. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

De hivatkozhatom arra, hogy én a házszabályok magyarázata tekintetében ismertem Horánszky Nándornak és Szilágyi Dezsőnek nézeteit. Horánszky Nándor, mint a bizottságnak előadója, nem erről a székről, hanem a sándorutczai előadói székről, midőn elfogadásra ajánlotta, mint két biztositékát emelte ki a házszabályoknak azt, hogy a szólásszabadságot teljes mértékben fentartja és hogy a többség legitim akarata érvényesülésének a hátráltatásával nem jár. *(Igaz! Ugg van jobbfelől!)* Hol van ennek az intenciónak a megvalósulása, t. ház? Pedig a paktum ezt is kivánja. És, t. ház, közvetlen tudomásom nincs, de igen jól tudom, hogy, a ki a paktum létrehozásában maga is tekintélyes részt vett, az a kiváló férfiu maga is ugy magyarázta, a mint én, hogy ez az inditvány a 203. §-nak a keretébe belefér.

Polónyi Géza: Ki magyarázta ugy?

Perczel Dezső: Széll Kálmán!

Polónyi Géza: Tévedés!

Perczel Dezső: Igenis, én igy tudom!

De itt van, t. ház, a paktumnak egy másik része, mely mutatja, hogy mennyire eltérők voltak a felfogások, pedig meg vagyok róla győződve, hogy mind a két ember a legjobb meggyőződése szerint járt el. Ezt mutatja az, hogy t. képviselőtársam, a kinek a felszólalása az alkalmat adta nekem a felszólalásra, Polónyi Géza és Széll Kálmán között a paktumnak a kiegyezésre és a kereskedelmi szerződésekre vonatkozó része tekintetében nagy és hosszu polémia keletkezett. Én meg vagyok róla győződve, hogy mind a kettő jóhiszemüleg járt el, hogy egyik sem akarta a másikat azzal vádolni, hogy megszegte a paktumot, vagy hogy megcsalta a másikat. Ez is mutatja, hogy miként lehet az ily dolgokat magyarázni.

De itt van, t. ház, a házszabályoknak egy másik paragrafusa, nagyon sajnálom, hogy rá kell erre térnem, de épen azért, hogy ne méltóztassanak azokba olyan intenciókat belemagyarázni, a mi azokban nincsen, fel fogom olvasni a 241. szakaszt. A házszabályoknak ezen szakasza világos magyarsággal igy szól *(olvassa)*: »Kérvényeket nem képviselőknek vagy küldöttségeknek a házba vinni vagy élőszóval előadni nem szabad.« És ez nemcsak a házszabályokban van igy, hanem volt egy kitiprott ösvény és ut erre nézve, a mely a régi házszabályokból lett átvéve *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és a háznak legutóbbi igen t. elnöke, megengedem, hogy teljesen bona fide, az ő legbelsőbb meggyőződését követve, eltért erről az utról és igenis fogadott küldöttségeket. Kinek jutott az eszébe az ő intencióját meggyanusitani? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az alelnökök is fogadtak küldöttségeket! Zaj.)*

Holló Lajos: Még az alelnökök is fogadtak küldöttségeket. *(Igaz! Ugy van a szélsőbaloldalon. Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Méltóztassanak a szónokot nyugodtan meghallgatni, t. képviselő urak. *(Halljuk! Halljuk! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csak ide nem szabad bejönniök a terembe!)*

Perczel Dezső: Azt a közbevetést hallom, hogy csak ide nem szabad nekik bejönni a terembe. Engedelmet kérek, az 1848-iki törvényhozás csak nem akart valami olyasmit kimondani, a mi magától értetődik. Ide ugysem szabad másnak bejönni, mint képviselőnek és a képviselőház alkalmazottainak, a gyorsiroda tagjainak és a ház tisztviselőinek; még államtitkároknak is, ha nem képviselők, csak a ház különös engedélyével szabad bejönni. De én meg vagyok győződve, hogy volt elődömnek teljesen jóhiszemü volt az eljárása, hogy teljesen jóhiszemüleg, igaz meggyőződéséből tette ezt.

Szederkényi Nándor: Küldöttségeket fogadott és nem kérvényeket. *(Zaj.)*

Perczel Dezső: T. képviselőház!... *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon)*

Elnök *(csenget)*: T. képviselőház! Én azt hiszem, hogy olyan éles és erős támadások után, a melyek elhangzottak, a méltányosság legelemibb követelményével meg lehet kivánni azt, hogy a szónokot közbeszólások nélkül nyugodtan méltóztassanak meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Polónyi Géza: Az a legnagyobb figyelem, hogyha közbeszólásokkal kisérik a beszédet. *(Halljuk! Halljuk!)*

Perczel Dezső: A minap az elnöki székből volt szerencsém a háznak tudomására hozni azokat a preczedens eseteket, a mikor a háznak parallel ülései voltak, ha tehát a házszabályokban nincsen is azokról szó, de eltiltva sincsenek és az a rendelkezés sincsen benne a házszabályokban, hogy egy napon csak egy ülés tartható; ezt tehát a hosszas gyakorlat szankczionálta és a szokásjog erejével ruházta fel. Én magam is résztvettem és Polónyi Géza t. képviselőtársam szintén résztvett ilyen ülése-

Digitized by Google

ken. Tudomásom szerint háromszor voltak kettős ülések. Az utolsó ilyen ülés volt 1891-ben, a midőn, emlékszem, hogy a délutáni ülésben leszállott Péchy Tamás, a ház akkori volt elnöke az elnöki székből és az osztrák-magyar államvasut államositása tárgyában erről a helyről tartott beszédet. Tehát nem házszabályellenes a kettős ülés. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

A házszabályok 203. §-ának I. bekezdése szerint a napirend tárgyalására szánt időt időről-időre a ház állapitja meg. A midőn ezt az országgyülést megnyitották, a midőn az első érdemleges határozathozatalra gyült össze a ház, világosan ugy enunciált az én igen. t. elnök-elődöm, hogy »ezen országgyülés tartamára, a mennyiben a ház később másképen nem határozna, megállapittatik, hogy tiztől délután kettőig legyen a ház tanácskozási ideje.« Tehát világosan megmondta, hogy: »a mennyiben a ház később másképen nem határozna.« *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Itt van a második szakasz, a mely az »ezen határozat megváltoztatását czélzó minden inditványról szól.« Ezt, azt hiszem, minden magyar ember megérti.

A harmadik szakasz hogy kezdődik? »Ha az ily inditvány az ülés idejének meghosszabbitását czélozza«, tehát: »ha ezt czélozza«. Következik ebből, hogy lehet olyan »ha« is, a mely mást czéloz. Azt mondja erre Polónyi Géza képviselő ur, hogy ez contradistinctio, de akkor nemcsak az időfeltétel szempontjából, hanem más tekintetben is contradistinctio. *(Helyeslés jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Igy informálta a királyt és azért lett házelnök. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Perczel Dezső: T. ház! Ezuttal is csak azt mondom, hogy igenis, teljes jóhiszemüséggel, teljes meggyőződéssel a házszabályok alapján állottam és sajnálom, hogy bizony nem sokan állunk ebben a házban annyira a házszabályok alapján, mint a hogy én és mint a hogy azt én kivánom. *(Élénk éljenzés jobbról és a középen. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nagyon szépen fejezte ki ezt az angol parlamentnek egy speaker-ja és nagyon szépen adott annak röviden visszhangot az elnöki székből Szilágyi Dezső: mint minden parlamentnek a világon, a mienknek is van betükbe nem foglalt, paragrafusokba nem szedhető, módositásoknak alá nem vetett, örökkön élő rendje. Én teljes meggyőződésből mondhatom, hogy ugy ennek az örök élő rendnek, valamint a házszabályok értelmében jártam el, csak kötelességemet teljesitettem, a midőn ugy jártam el, a mit az urak kifogásolnak. *(Élénk éljenzés jobbfelől.)*

T. ház! Az én elnöki állásom olyan, hogy ahhoz a pártszenvedélyek hullámai nem csaphatnak fel, akár innen, akár onnan jőjjenek is. *(Helyeslés jobbfelől.)* Az első igazán imparlamentáris, alkotmány- és közjogellenes cselekményt akkor követném el, ha helyt adnék azon felhivásnak, a melyet Polónyi képviselő ur hozzám intéz. Ezt tartanám megszégyenitőnek és megalázónak elsősorban azon székre nézve, a melyet elfoglalok, és másodsorban önmagamra nézve. *(Hosszantartó, zajos éljenzés, helyeslés és taps a jobboldalon és a középen. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Polónyi Géza: Személyes kérdés czimén ...

Elnök: Milyen czimen kér a képviselő ur szót?

Polónyi Géza: Személyes kérdés és félreértett szavaim megmagyarázása czimén, megtoldva azzal a kérelemmel, hogy ha esetleg kénytelen volnék reflektálni a t. elnök ur szavaira, ezt a ház engedelmével a személyes kérdés keretén túl is megtehessem.

Elnök: Hozzájárul a t. ház, hogy a képviselő ur a személyes kérdés keretén túl is terjeszkedhessék? *(Igen!)* A ház hozzájárul, kérem tehát a képviselő urat, kezdje meg beszédét.

Polónyi Géza: A midőn szivesen megköszönöm az engedelmet, előre is jelzem, hogy nem fogok vele visszaélni, hanem kötelességszerüen kiterjeszkedem azokra, a mikre nem reflektálnom lehetetlenség. Mindenekelőtt Perczel Dezső t. elnök ur szavai folytán én is egy elnökre hivatkozom. Ő hivatkozott egy angol speakerre, én egy közelebbi példát tudok, hogy elébe állitsam a képviselőház elnökének azt a mintaképét, a kit én festettem meg magamnak. Bismarckkal történt. Valamivel hatalmasabb ember volt gróf Tisza Istvánnál. *(Derültség a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)* Történelmi nagy alak volt, de hibái közé tartozott, hiszen ember hiba nélkül nincsen, hogy hatalmi túltengésben is szenvedett. Egyszer a német birodalmi gyülésen a ház elnökétől követelt egy intézkedést, a melyet az elnök megtagadott. Akkor felállott és azt mondotta német nyelven: »Herr Präsident, Sie vergessen, dass ich hier Se. Majestät vertrete. »Ön elfelejti, hogy én itt ő Felségét képviselem. Erre az elnök azt felelte Bismarcknak: »Én pedig megvonom öntől a szót, és jegyezze meg, hogy én meg a német népet és a birodalmat képviselem. *(Élénk éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)* Bismarck herczeg nem engedett az elnök intelmének és a szóelvonás daczára beszélni akart. Akkor az elnök azt mondta, hogy Bismarck ő herczegsége megértse, hogy mi a népfelség, föltette a kalapját és fölfüggesztette az ülést. *(Mozgás.)* Nekünk is ilyen elnökre volna szükségünk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

A t. miniszterelnök ur legyen olyan kegyes már csak a jövendő szempontjából is azt a közjogi lapsust egyszer s mindenkorra elfelejteni, mintha a koronázott király és a korona egy közjogi fogalom lenne. Korona alatt a magyar közjog értelme és tartalma szerint az 1848 előtti politikai nemzet, 1848 óta pedig minden politikai joggal biró magyar polgár értendő. A ko-

Digitized by Google

rona nem a király, a korona a magyar nemzet az ő összességében, és ha a t. miniszterelnök ur a korona bizalmára hivatkozik, akkor megfeledkezik arról, hogy a koronának integráns részét képező nemzetnek nagyobb része ezt a bizalmat neki sem nem előlegezi, sem nem ajándékozza. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Rá fogok igen röviden térni Perczel Dezső elnök ur nyilatkozatára. *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt azonban erre rátérnék, soron kell követnem személyes kérdésben. A miniszterelnök ur kifogásolta azon eljárásomat, hogy a házszabályokra való hivatkozással terjesztettem elő nyilatkozatomat. Én magam is szivesen konczedálom, hogy ehhez szó férhetne minden más esetben, csak ebben nem. T. i. én, ismerve a házszabályok rendelkezését és nem óhajtva azzal soha visszaélni, mit tettem? Jelentkeztem az akkori elnök urnál, Jakabffy Imre alelnök urnál és kértem napirend előtti felszólalásra engedélyt. Akkor az elnök ur azt mondá: a napirend előtti felszólalások kérdését Perczel Dezső elnök ur intézi el, tessék ahhoz fordulni. *(Derültség a baloldalon.)*

Perczel Dezső: Kossuth és Babó megkapták! Ülés előtt kell kérni!

Polónyi Géza: Meg vagyok győződve róla, hogy a t. elnök ur nekem is megadta volna az engedélyt, de abban a paradox helyzetben még sem akartam komikussá válni, hogy attól az elnöktől kérjek az ellene való felszólalásra engedélyt, a ki ellen nyilatkozatom vonatkozik.

Perczel Dezső: A házszabály azt mondja, hogy előzetesen az ülés előtt kell kérni engedélyt! Tessék megnézni!

Polónyi Géza: Azt szivesen konczedálom. De ettől a kellemetlen helyzettől magamat is és a t. elnök urat is meg akartam kimélni. *(Helyeslés balfelől.)* Mert minden körülmények között egy esetleges tagadó válasza, a mihez utóvégre joga lett volna, furcsa szituácziót teremtett volna kettőnk között. Ezt méltóztassék mentségemül akczeptálni akkor, a mikor én erre való tekintettel kötelességemnek tartottam pártomnak és többi képviselőtársaimnak megbizását a házszabályokra való hivatkozással teljesiteni.

Már most a miniszterelnök ur folyton hivatkozott arra, — s ez szülte közöttünk a nagy vitát — hogy a nemzet majd elbánik azokkal az elemekkel. Hát, t. ház, ennél a kérdésnél bizonyára mentségre nem szorul az az állitásom, hogy engem és sok más barátomat gróf Tisza István kormányával szemben nemcsak nem vezettek semmiféle személyes tekintetek, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* de sőt az iránta való személyes tekintetek olyan térre is vezettek, a hol már gyanusitásoknak is ki voltunk téve. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. uraim! Ezek szerint ki van zárva, hogy minket személyes tekintetek vezethetnének ennél a dolognál. Ellenkezőleg, vezetett és vezet bennünket, t. miniszterelnök ur, az a jó szándék, a melynek utjába, sajnálatomra, nagy akadályokat épen ő gördített, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* az a jó szándék, hogy igyekezzünk a kibontakozásnak utját és módját találni. Sőt tovább megyek, a háznak nyilt ülésében magam részéről alkalmat kináltam a miniszterelnök urnak arra, hogy hadd nyiljék a nemzet számára mód és idő arra, hogy határozzon a két politikai irányzat felett, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a t. miniszterelnök ur azonban ennek lehetőségétől is elzárkózott. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* S ha ilyen viszonyok között házszabálysértésekkel és erőszakoskodással *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* akarja és reméli a kibontakozást, akkor nekem »azokra az elemekre« csak az a feleletem van, hogy azok egy hazafias kötelezettséget becsületesen teljesitenek oly czélból, hogy a nemzet alkotmányának legbecsesebb kincsét, a házszabályokat minden erőszakkal szemben megvédelmezzék s akkor azokra az elemekre való hivatkozással meg fogja találni a miniszterelnök ur a nemzetnél azt a feleletet is, hogy majd elbánik az olyan miniszterelnökkel, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a ki a nemzeti akaratnak és jogoknak érvényesülését fenyegetőzésekkel és erőszakkal akarja megakadályozni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj a jobboldalon.)*

Mandel Pál: Ugra, Szatmár, Józsefváros!

Pap Zoltán: Azért kértük a parlamenti reformot! Tessék belemenni a parlamenti reformba és akkor hivatkozni ezen esetekre!

Lengyel Zoltán: Ugy szeressék a képviselő urat az országban, mint a miniszterelnök urat Ugrán! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Polónyi Géza: Magyarországon még soká késik az a politikai Eldorádó, hogy egy választási kerületben a miniszterré lett képviselőt is meg lehessen buktatni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Hányszor megtörtént! Ott van Tisza Kálmán, Plósz Sándor! Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)*

De hát, t. képviselő urak, én nem azért szólaltam fel, hogy az ugrai és a szatmári választásokról beszéljek, mert akkor szándékom ellenére oda tereltetném, hogy túlsoká venném igénybe a t. ház figyelmét, a mi pedig nem szándékom. Én csak felelni kivánok Perczel Dezső elnök urnak imént elhangzott megjegyzéseire.

Soha közülünk senki olyat nem állitott, hogy itt, nem tudom, a politikai meggyőződéseknek kartellekkel való békóba verése valaha bárkinek is szándéka, czélja lett volna. Bizonyára félreért engem az, a ki nekem ilyen intencziót imputál. Itt egészen más kérdésről van szó. Az a paktum, a melyről az igen t. elnök ur beszélt és a melynek csak csekélyebb részeire

Digitized by Google

emlékezik, az még más részletekkel is kiegészitendő. E pillanatban határoztam el magam arra, hogy a pikantériákról lemondok, mert komolyan akarom a kérdést tárgyalni. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

De bárki is hivatkozhatik arra, hogy a paktumról tudomása nem volt, — különben ezt nem is mondta, csak azt mondotta, hogy nem látta az eredeti aktát, — azt csak nem fogja Perczel Dezső, a ház elnöke és volt belügyminiszter állitani, hogy ujságot abban az időben sohasem olvasott és hogy neki nem lett volna tudomása arról a paktumról, a melynek egyik hallgatólagos pontja épen a t. képviselő ur elnöksége is volt? Ez paktum tárgya volt. Majd négyszem között elmondom a t. képviselő urnak, és elnök urnak Széll Kálmán azon indokolását, a mivel bennünket rábirt, hogy beleegyeztünk abba, hogy a képviselő ur elnök legyen. *(Zaj a jobboldalon.)* Négyszemközt köteles leszek a képviselő urnak ezt elmondani. *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk most!)*

Perczel Dezső: Mondja el most nyilvánosan.

Polónyi Géza: Hallom, a t. elnök ur azt mondja, hogy ő nem látta azt a paktumot. Hát ez leplezett vád a miniszterelnök ur részéről is és Perczel Dezső elnök ur részéről is olyan irányban, hogy Széll Kálmán ur esetleg a maga nevében járt el, vagy egy oktrojált paktummal hitette el velünk azt, hogy a szabadelvü párt is ahhoz hozzájárult. Elmondtam már tegnap, t. elnök ur, és ma is ismétlem, hogy a mi kezeink között van egy jegyzőkönyv. Eredetiben Kossuth Ferencz elnökömnél van, a mely jegyzőkönyv Széll Kálmán azon aláirását viseli, hogy azt ő a szabadelvü párt nevében is elfogadta.

Méltóztatnak tudni azt az elméletet, hogy a mindenkori miniszterelnök a pártnak vezére is. Én elmondottam tegnap világosan, hogy a köztünk létrejött megegyezés egyik feltétele pedig az volt, hogy kötelesek voltunk mindnyájan, a kik mint megbizottak eljártunk, ezt a paktumot a pártok elé terjeszteni és a pártok ülései által ratifikáltatni. Minden ellenzéki párt teljesitette ezt a kötelességét; a lapok hiradásai szerint teljesittetett ez a szabadelvü párton is. De ha nem teljesittetett volna, hát nem exekválták-e önök rajtunk ezt a paktumot az első betütől az utolsóig? Nem hajtották-e végre a házszabályok revizióját? *(Mozgás jobbfelől.)*

Perczel Dezső: Minden oldalról teljesitve lett!

Polónyi Géza: A többi dologról nem is akarok szólani, de a házszabályokról beszélek. T. ház! A politikai meggyződésnek és lelkiismeretnek oktrojálása és békóbaverése sohasem volt czélom, de addig, a mig cly elnök ül ott a képviselőház elnöki székében, a ki ellenünk a házszabálynak azon módositott rendelkezését érvényesiti, a mely szerint a képviselőház ülési idejének meghosszabbitását czélzó inditvány minden vitának kizárásával és másnap való egyszerü szavazással döntendő el, addig, a mig az ellenzék hozzájárulásával adott kivételes engedélyt ellenünk érvényesitik: addig csak ugy érvényesithetik ennek a házszabálynak ezen önökre nézve engedélyes kedvezményét, ha megtartják a házszabályoknak ugyanezen szakaszban foglalt azon tiltó intézkedését, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mely szerint ez az inditvány nem ismételhető. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. elnök ur! Én megengedem a jóhiszeműséget még abban is. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez a lovagias vitatkozás!

B. Kaas Ivor: Kérem, ők naivak!

Polónyi Géza: Megengedem azt, hogy jóhiszemüleg, bár tévesen, lehet vitatkozni a felett, hogy az üléseknek idejére nézve, pl. a délelőtt vagy a délután tartandó ülések idejére nézve lehet inditványt előterjeszteni. De a mi iránt a jóhiszemüség ki van zárva, t. elnök ur, az micsoda? Az abból áll, ha ilyen inditványt a ház asztalára letesznek, azt azzal a kivételes szabálylyal kezelik, hogy ahhoz senkinek hozzászólni nem szabad; hogy az vita nélkül fogadtassék el, és másnap egyszerü szavazással döntessék el. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez az! Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez az, a mit hűtlenségnek tekintek a házszabályok ellen. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Itt telt meg csordultig a pohár!

Polónyi Géza: Érdekes dolog ez. Egy és ugyanazon országgyülés tartama alatt két elnök hivatkozik erre a paragrafusra. Az lehetséges, t. elnök ur, hogy az országgyülésnek jövőre megválasztandó tagjai másként magyaráznak egy törvényt vagy egy házszabályt, de hogy egy és ugyanazon országgyülésen egy és ugyanazon szakasz kétféleképen kezeltessék a házban, ez az, a mi a jóhiszemüség rovására esik,... *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ohó! *(Nagy zaj a jobboldalon. Elnök csenget. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez az Apponyi szelleme?)*

Polónyi Géza: . . . annak rovására esnék akkor is, ha a t. elnök ur nem tett volna ünnepélyes fogadalmat arra nézve, hogy az előbbi elnök szellemében kezeli a házszabályokat. *(Mozgás és zaj jobbfelől. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: És ha nem volna házhatározat?

Pap Zoltán: Akkor már meg volt parancsolva Bécsben, hogy mit csináljon!

Holló Lajos: De köti a házhatározat! *(Mozgás és zaj jobbfelől. Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Arra is hivatkozott a t. elnök ur, hogy Széll Kálmán miként magyarázta

Digitized by Google

a paktumot. Erről most nem akarok szólani, mert nem ide tartozik a tárgy, de arról is szólok, hogy a házszabályok idevonatkozó szakaszát ő hogyan értelmezte, és hogy ő is szándékozott parallel üléseket tartani. Álljunk meg ennél a pontnál. Mi az én tudomásom erről? Bizonyára épen az, a mi a t. elnök uré, s ez azután eldönti közöttünk a vitát. Majd megmondom, hogy mik azok a parallel ülések, mert az, a mit önök csinálnak, az nem parallel ülés ám, t. elnök ur.

Rigó Ferencz: Paralizis ülés. *(Derültség balfelől.)*

Polónyi Géza: A párhuzamos ülés azt jelenti, vagy jelentheti, hogy az országgyülés párhuzamosan tárgyal többféle javaslatot — parallel, de az önök javaslata, a mit együtt főztek, — egyék is meg együtt — nem parallel ülést tartalmaz, hanem tartalmazza ugyanazon napirendnek folytatólagos tárgyalását, tehát az ülés meghosszabbitását. *(Élénk ellenmondások a jobboldalon és felkiáltások: A »parallel ülés« kifejezése nem fordul elő az inditványban! Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Most, t. uraim, Széll Kálmánra minduntalan hivatkoznak önök mint kisértetre és Banco szellemre, valahányszor önöknek arra szükségük van. Csodálatos dolog, hogy az a szellem semmiféle spiritisztikus idézések daczára sem akar megjelenni. Mi lehet ennek az oka? Nem lenne tudomása erről Perczel Dezső elnök urnak — a ki ezen kérdések anteaktáit kell, hogy tanulmányozta légyen és tudom is, hogy tanulmányozta — nem lenne róla tudomása, hogy mikor felvettetett ez a kérdés egy képviselő ur és Széll Kálmán között, akkor biróul ketten együtt gr. Apponyi Albertet választották meg, a ki Széll Kálmán jelenlétében következőleg döntötte el a kérdést: *(Perczel Dezső tagadólag int.)* Ha nem volna róla tudomása, vegye most tudomásul és győződjék meg róla, hogy igy volt. T. i. Széll Kálmán volt miniszterelnök ur jogosnak tartotta a parallel ülések inditványozását, de azt ő sem tartotta megengedhetőnek, hogy ilyen inditvány vita nélkül és egyszerü szavazással legyen eldönthető. Ő azt mondotta, hogy joga van a háznak ezen szabályt megváltoztatni, de ő maga is azon az állásponton volt, . . .

Perczel Dezső: Hiszen minden inditvány ilyen.

Polónyi Géza: De bocsánatot kérek, a t. elnök ur éppen abban hibázott, hogy ilyen inditványt azzal pecsételt meg, hogy ezt a házszabályok 203. §-ának azon rendelkezése alá vonta, hogy a felett nem lehet vitatkozni és egyszerü szavazással rendelte azt eldönteni, mielőtt a ház a felett nyilatkozott volna. Ez pedig nemcsak azzal ellenkezik — a mi köztudomás szerint Apponyi enunciácziójába ütközik, az ő jogelődjének enunciácziójába, a kivel szemben ő nem statuálhat egy és ugyanazon országgyülésen, egy és ugyanazon paragrafus tekintetében kétféle felfogásról szóló gyakorlatot . . . *(Mozgás jobbfelől.)*

Perczel Dezső: Hát volt-e eddig eset e szakasz ily alkalmazására?

Polónyi Géza: . . . pedig ismeri a t. elnök ur és provokálom rá és itt a ház nyilt ülésében gróf Apponyi Albert nyilatkozzék, hogy ő magának az igazságügyminiszter hozzájárulásával is tette azon nyilatkozatot, hogy az ő meggyőződése szerint ez házszabályszegés, ilyenhez segédkezet nyujtani nem fog, *(Felkiáltások balfelől: Nos igazságügyminiszter ur! Plósz Sándor igazságügyminiszter tagadólag int.)* Már, most, ha ilyen tények után azt tapasztalja az ellenzék, — a melynek a bizalmára talán mégis csak jobban rá van utalva az elnök ur, mint annak a többségnek előleges bizalmára, a melynek táborából kikerült, mert az az elnöki állást, a melyet önök oly rideg párturalmi szempontból kezelnek, soha az elnök számára . . . *(Folytontartó nagy zaj balfelől. Egy hang: Egy alelnöki állás nincsen az ellenzék számára biztositva!)* Az elnökségnek első kötelessége megnyugtatást meriteni és szerezni az ellenzéki pártoknak az iránt, hogy pártatlanul teljesiti kötelességét.

B. Kaas Iver: Ezentul megköveteljük, hogy ellenzéki elnök is legyen. *(Helyeslés balfelől. Zajos ellenmondások a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: Ha pedig mi, ezen előzmények után és annak tudatában, hogy a házszabályok idevonatkozó módositása alkalmával kifejezetten, világosan azzal az intenczióval járultunk ezen szakaszhoz hozzá és illetőleg ezen tartalomnak felvételét én épen magam határozottan követeltem azért, hogy a többségnek ne tétessék lehetővé, hogy fizikailag lehetetlenné tegye az ellenzék kötelességének teljesitését az által, hogy idejét abszorbeálja és őt fizikailag tönkre teszi. Ha ezek után azt tapasztaljuk, hogy a szabadelvü pártban tanácskozások folynak, megállapodások jönnek létre és a párt pártkérdéssé tesz egy házszabály kérdést és mikor ide jövünk a házba, azt látjuk, hogy az elnöknek nincs sürgősebb feladata, mint hogy kijelentse, hogy ezen határozatot a ház másnap szavazás tárgyává teszi, még mielőtt a ház erre nézve nyilatkozott, akkor már azt látjuk, hogy szolgálatába szegődött annak a pártnak, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy mozgás jobbfelől.)* a mivel szemben csak egy orvosság van: a bizalmatlanság és annak a végletekig való kifejezése *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* és mivel a t. elnök ur e téren semmiféle reparácziót nem nyujt, legyen róla meggyőződve, bármennyire tisztelem személyét, az alkotmány érdekében kötelességünknek fogjuk tartani, hogy oly elnöktől, a ki a ház nagy részének bizalmát elvesztette, nem tűrjük, hogy a tanácskozásokat továbbra

Digitized by Google

is vezesse. *(Élénk helyeslés. Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon. Nagy mozgás jobbfelől.)*

Gajáry Géza: Ezt szeretnők látni! Rászavaztak önök? *(Felkiáltások jobbfelől: Mi is itt vagyunk!)*

Polónyi Géza: Még a 241. §-ra is akarok röviden reflektálni. Sürüen hányják a szemére a szegény gróf Apponyi Albertnek, hogy elkövette azt a borzasztó nagy merényletet, hogy a nemzetnek a nemzeti nyelvért való harczában küldött deputácziót fogadta.

Gajáry Géza: A felemelt katonai létszámról volt akkor szó! *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Mutasson nekem a t. elnök ur, nem Magyarországot értem, hanem széles e föld nagy kerekségén valamely oly államot, a melynek népképviseleti alapon nyugvó alkotmánya van, — én a legutóbbi két év alatt, politikai szünetem alatt meglehetősen átfürkésztem valamennyi államnak idevonatkozó alkotmányát, de olyat nem találtam, a hol léteznék parlament, a mely megtiltja az elnökének azt, hogy a nemzettel érintkezzék. Egyetlen egy kérvényt sem vett át a küldöttségektől, egyetlen egy küldöttséget itt magában a házban nem fogadott. Hiszen erről mondhatnék érdekes dolgokat. Az elnök ur jobban emlékezhetnék arra, mint én, hogy valamikor itt a szabókat nem a házszabályokra való hivatkozással utasitották el, hanem a kapus csavarta fel a vizvezetéki csővet és azt használta házszabály gyanánt és kispricczelte őket. Ez nem oly egyszerü kérdés. Volt akárhány parlament, a melynek üléstermében igy fogadták a küldöttségeket. De, t. ház és t. elnök ur, az a nyilatkozat, a melyet a t. elnök ur ma tett, engem a legkevésbbé sem lepett meg. Nem az Apponyi szelleme nyilatkozott meg benne, a mely azt mondatta volna vele, hogy mihelyt tapasztalni fogja, hogy a háznak egyetlen egy pártja részéről bizalmatlanságot nyilvánitanak, kötelességének fogja tartani, hogy helyét elhagyja.

Ma az a szellem az uralkodó, a melyet hiven követ az elnök ur annak a pártnak a támogatásával, a melyet Bécsből kommandiroznak és ennek a szellemnek csakugyan az a megfelelő, hogy megtagadja a mestert, és azt mondja, hogy nem megyek el innen, mig nem muszáj. No hát, t. ház, hogy muszáj legyen, majd gondoskodni kell róla. *(Élénk helyeslés. Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy mozgás jobbfelől.)*

Gajáry Géza: Ott leszünk mi is! *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Végül sajnálom, hogy Jakabffy igen t. alelnök ur nincsen jelen, mert neki is lett volna mondani valóm. Ő volt kegyes engem rendreutasitani, midőn én mentségemre az okokat elő akartam adni és ő nem akarta meghallgatni, hogy mikor a ház üléseit a 256. §. alapján fel akarja függeszteni, vagyis azon az alapon, hogy oly tömeges zaj van, hogy az elnök rendet csinálni nem képes és az elnök az ülést bizonyos időre felfüggeszti, akkor nincs helye az utólagos rendreutasitásoknak. *(Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon. Mozgás és ellenmondás jobbfelől.)*

En szivesen elviselem, de azt, a mit Endrey Gyula t. képviselőtársam közbeszólólag mondott, köteles vagyok nyilt ülésben hangos szóval is elmondani *(Halljuk! Halljuk!)* A ház tanácskozásainak mindig egyik garancziáját képezte az az ugyancsak paktumos, jegyzőkönyvbe foglalt megállapodás, hogy a magyar törvényhozás termébe rendőrséget be nem eresztünk, de a pártok becsületbeli garancziája alá helyeztük azt, hogyha pedig az elnöknek valaha azt alkalmaznia kell, hogy képviselőt meg kell rendszabályoznia, esetleg kiutasitania, hogy a pártok nyujtsanak segédkezet.

Rigó Ferencz: Azt próbálja! *(Mozgás a baloldalon.)*

Polónyi Géza: Önök mondják, hogy nincs paktum. Tudomásul veszszük és tessék tudomásul venni, hogy ez a garancziája a képviselőház tanácskozásainak megszünt. Vegyék tudomásul, hogy azt rajtunk követelni hiába fogják, mert minket semmiféle terrorizmus nem fog ezentul eltántoritani, attól, hogy hiven, becsületesen szolgáljuk a nemzet érdekeit. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Perczel Dezső képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Perczel Dezső: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Azok után, a miket Polónyi Géza t. képviselő ur az imént elmondott, engedje meg a t. ház, hogy nagyon összevontan néhány rövid kijelentést tegyek. Polónyi Géza képviselő ur a parlamentárizmusról való szublimis felfogásával kijelentette itt azt, hogy én tévedek, a mikor arra hivatkozom, hogy a paktum miképen jött létre. *(Halljuk! Halljuk!)* Megmondtam azt, világosan hivatkoztam arra is, hogy emlitve volt a volt miniszterelnök beszédében ugy a pártban, mint a képviselőházban, valamint arra is hivatkoztam, hogy igenis arról van tudomásom, a mit Horánszky Nándor mint előadó ebben a kérdésben mondott, valamint arról, a mit a házszabályok modifikálására kiküldött bizottság, a melynek Szilágyi Dezső volt az elnöke és Horánszky Nándor volt az előadója, jelentésében a ház elé terjesztett. Ebből semmiféle különös és részletezett intenczió vagy különös megjelölni való ki nem tünik, jól indokolva sem volt. Igaz, a mit Polónyi képviselő ur mond, hogy azért nem kivánták szigoritani az akkori 208-ik, most 255. §-t, mert erre nézve maguk közt erkölcsi obligót vállaltak. Ez az egy benn is volt a jelentésben.

Polónyi Géza: Ez sem áll?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez benne volt!

Digitized by Google

Perczel Dezső: A mi a lapokban volt, azt tudom; minden ember olvas ujságot, én is. De hogy a paktum eredetijét, vagy hiteles vagy nem hiteles másolatát láttam volna . . .

Polónyi Géza: Tessék Széll Kálmántól elkérni, annál van!

Perczel Dezső: . . . vagy hogy az eredeti részletes tartalmával a szabadelvü pártban ratifikáltatott volna vagy tárgyaltatott volna, arra nézve nekem semmiféle tudomásom nincs.

Helló Lajos: A törvényeket sem ismerjük eredetiben.

Perczel Dezső: Kérem, nem élek vissza a ház becses türelmével, de még egyre ki kell térnem. Polónyi Géza t. képviselő ur elmondta, hogy a parlamentárizmus történetében nem tud példát, pedig tanulmányozta az egyes nemzetek közjogi és parlamenti szokásaira és szabályaira vonatkozó gyüjteményt. Erre nézve megjegyzem, hogy a parlamentárizmus őshazájában, Angliában . . .

Polónyi Géza: Nos?

Perczel Dezső: . . , nemcsak kérvényt nem szabad átadni . . .

Polónyi Géza: Ő sem fogadott el kérvényt, csak küldöttséget.

Perczel Dezső: . . . de meg van határozva az is, hogy semmiképen se befolyásolhassák a házat . . .

Hock János: Én is kérek szót a házszabályhoz.

Perczel Dezső: Meg van határozva, mily távolságban lehet gyülekezetet tartani.

De én ugy látom, t. ház, hogy a képviselő urak nem azt veszik tőlem rossz néven. Én teljes mértékkel iparkodom, be is bizonyitottam már három éven keresztül, bebizonyitottam most is annyi hét alatt, hogy pártatlanul kezelem a házszabályokat. A képviselő urak ugy hivatkoznak az én t. elődöm szellemére, hogy ugy látom, a képviselő urak nem elnököt, hanem automatát akartak bennem az elnöki székbe ültetni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Házelnököt és nem pártelnököt.

B. Kaas Ivor: Igazságos elnököt! *(Zaj.)*

Perczel Dezső: A képviselő urakat még egyre figyelmeztetem. Nem én vagyok az első elnök és talán nem is az utolsó elnök, a kinek eljárása ellen ugyanezen kifogások, szemrehányások hangzottak el és fognak elhangzani. Mióta én a képviselőházban vagyok, nem emlékezem egy elnökre, a ki ellen zárt ülést ne kértek volna, a ki ellen ugyanezen kifakadások fel nem hangzottak volna, s nem volt ment tőle az én igen t. közvetlen elődöm sem. *(Egy hang balfelől: Nem vádoltuk pártoskodással soha!)*

Még egyet! A t. képviselő urak közül mindenki tudja, hogy én nem kerestem ezt az állást. *(Zaj a szélsőbaloldalon: Miért volt Bécsben?)* Nekem ez az állás minden tekintetben teher, ez nekem egyéni ügyeimnek elhanyagolásával, kényelmemnek feláldozásával, áldozatokkal jár.

Lengyel Zoltán: Mit beszélt a császárral, azt mondja meg!

Perczel Dezső: Én anyagi téren is az által, hogy az elnöki tisztet elvállaltam és állásaimról lemondtam, csak hátrányban vagyok, de elvállaltam magasabb kötelességérzetből az ország iránt. *(Élénk helyeslés és éljenzés jobbfelől.)*

És még egyet, képviselő urak, a mi talán a legfontosabb. Gondolják meg, micsoda precedenst alkotnék én, ha tekintet nélkül azok számára, a kik ily nyilatkozatot aláirtak, megtenném azt, hogy helyemet elhagyjam. Mindig lehet és akadhat néhány ember, a ki az elnökkel elégedetlen.

Polónyi Géza: Három nap alatt százon felül leszünk! *(Felkiáltások jobbfelől: Nos, és aztán?!)*

Perczel Dezső: Ugy van, a mint az elnöki székből mondtam. Én a kötelesség hű és becsületes teljesitésének édes és megnyugtató öntudatában, Isten és ember előtt tisztában vagyok azzal, hogy helyesen jártam el és ezen egy tényemmel több hasznot tettem az országnak, mint a mily károkat az urak egy esztendő alatt okoztak. *(Élénk éljenzés és taps jobbfelől. Zaj balfelől.)*

Elnök: Hock János képviselő ur a házszabályokhoz kér szót.

Hock János: T. ház! A házszabályokhoz akarok szólni és ezért törvényes jogczimen kérem a t. ház engedélyét, hogy röviden az én álláspontomat és nézetemet a 215. §., mint a 240. §. tekintetében elmondjam. Miután azonban itt a vitában oly dolgokat is vettek fel, a melyek közvetlenül vonatkozásban vannak ugyan a házszabályokkal, de vannak bizonyos paktummegállapodásokkal is, melyek a ház minden pártja között egyértelmüleg köttettek, talán megengedi nekem is a t. ház, hogy röviden kiterjeszkedjem ezen vitában felvetett kérdésekre is. Miután azonban érzem, hogy bizonyos eltérést fogok a szoros értelemben vett házszabályfelszólalástól tenni, nagyon kérem a t. házat, méltóztassék nekem is erre az engedélyt megadni. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem!)*

Elnök: T. ház! Én azt hiszem, hogy a ház tanácskozási rendjének teljes felfordulásához fog vezetni, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* ha házszabályokhoz való szólás czimén is a tárgytól való eltérést és a ma napirenden nem levő tárgyak fölötti teljes vitát szabadon engedünk, . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Az elnöknek kötelessége megkérdezni a házat. *(Nagy zaj.)*

Elnök: Méltóztassanak az elnököt nyugodtan meghallgatni. A házszabályokhoz való hozzászólás czimén a 215. §. alapján csak a házszabályok bizonyos szakaszának alkalmazására vonatkozik az engedély. Ez pedig nem ad jogot a képviselőnek arra, hogy ezen a czimen bármiféle kérdést a vita tárgyává tegyen. *(Ugy*

Digitized by Google

van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: De kérni lehet!)

Ugron Gábor: Tessék megkérdezni a házat!

Elnök: A mikor személyes kérdésben szólva, a ház méltányosságára apellál az illető képviselő, a ki megtámadtatásban részesül és a ház megengedi, hogy az illető a házszabályoktól eltérőleg részletesen is szóljon, ez méltányos és helyes; általában a ház jogát nem lehet kétségbe vonni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Ön köteles megkérdezni a házat! *(Zaj.)*

Elnök: Én nem vonom kétségbe a t. háznak azon jogát, hogy a képviselő ur kérésére megengedje, hogy a képviselő ur szintén eltérjen a házszabályok azon szakaszától, a melynek alapján felszólalásra jogot kért, azonban kénytelen voltam a magam részéről álláspontomnak kötelességszerüleg kifejezést adni, mert hiszen lehet még módja a képviselő urnak a napirenden lévő tárgy tárgyalása alkalmával is megjegyzéseit megtenni. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök: Kérem a t. házat, méltóztatik-e Hock János képviselő ur kérésére megengedni, hogy a házszabályok czimén, eltérőleg a házszabályok 215. §-ától, beszédében kiterjeszkedhessék egyébre is? *(Igen! Nem!)* Felteszem a kérdést. Kérem azon t. képviselő urakat, a kik az engedélyt megadják ...

Pap Zoltán: A kérdés feltevéséhez kérek szót.

Elnök: Pap Zoltán képviselő ur a kérdés feltevéséhez kér szót.

Pap Zoltán: T. képviselőház! Husz képviselő nevében a házszabályok 230. §-a értelmében szavazás előtt az ülésnek öt perczre való felfüggesztését kérem.

Elnök: T. ház! Tényleg több mint husz jelenlevő képviselő felállás és ülvemaradás által való szavazás megejtése előtt irásban öt percznyi szünetet kérvén, a házszabályok 230. §-a értelmében az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Következik a szavazás. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: A házszabályok 229. §-a alapján névszerinti szavazást kérek a feltett kérdésre. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Élénk ellenmondások jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Most már nem lehet!

Elnök: A t. képviselő urak ide beadott kérvényükben a házszabályok 230. §-a alapján kérték az ülésnek öt perczre való felfüggesztését. Ezt kérni pedig csak azon az alapon volt joguk, hogyha egyszerü szavazást akarnak. De hivatkozhatom a t. képviselőház összes tagjaira, hogy ebben a házban soha nem volt még eset arra, hogy akkor, a mikor valamelyik képviselő ur a tárgytól való eltérésre kért a háztól engedélyt, az másképen, mint egyszerü szavazással döntetett volna el.

Lengyel Zoltán: Engedelmet kérek... *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Elál! Üljön le!)*

Elnök: Miután tehát a szavazás előtt kért szünet után az ülés megnyitása a szavazás megkezdésének tekintendő, felteszem a kérdést, hogy megadja-e a ház Hock János képviselő urnak az engedélyt, hogy a házszabályokhoz szólván, beszédében azok határain túlterjeszkedhessék: igen vagy nem? Kérem azokat, a kik az engedélyt megadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ellenpróbát!)*

Mire kérnek a képviselő urak ellenpróbát? Hiszen a kérdést ugy tettem fel, hogy a kik az engedélyt megadják, azok sziveskedjenek felállni. Ez meg is történt. Különben, ha kivánják, kérem azokat, a kik nem adják meg az engedélyt, sziveskedjenek feállni. *(Megtörténik.)*

Hock János: A ház tehát megadta a szólást nekem. *(Élénk derültség.)*

Elnök: A ház többsége Hock János képviselő urnak megadta az engedélyt a szólásra. *(Taps a szélsőbaloldalon.)*

Hock János: T. ház! *(Folytonos nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)* Nagy köszönettel veszem, hogy szivesek voltak felszólalásomat megengedni. *(Derültség a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Meg is akartuk adni! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De szándéktalanul!)* Én viszont előre kijelentem, hogy hálából nem fogok visszaélni ezzel a jóindulattal és engedelemmel. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Hock János: Azt hiszem, az én kérésem méltányos is volt, mert itt délelőtt tiz órától csaknem délután négy óráig folytonos házszabályvita volt és belevitték a tárgyalásba a paktumot egy uj vitaanyagnak, azután kiterjeszkedtek egyes személyekre, *(Zaj jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Halljuk! Halljuk!)* bonczolták azok politikáját, főkép a képviselőház volt elnökének eljárását, kárhoztató itéletet mondtak róla s ezzel szemben nem akadt egyetlen egy védő hang sem, kivéve Polónyi Géza képviselő urat, a ki tények alapján bizonyitotta volna, hogy gr. Apponyi Albertnek eljárása teljesen különbözött az elnökség mai házszabálykezelésétől. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Pedig ez a ház rövid pár héttel ezelőtt gr. Apponyi Albertnek törvénytiszteletéért, a házszabályok rendes és tapintatos kezeléséért s főleg azért az eljárásért, hogy azokat a házszabályokat mindig jóakaratulag, inkább kiterjesztőleg mint szükitőleg kezelte, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a ház egyhangulag köszönetet szavazott. *(Ugy van! balfelől.)*

Digitized by Google

És az a csodálatos, hogy ugyanaz a többség, a mely ezt a bizalmat Apponyi Albertnek megszavazta és a melylyel az ő elvonulását mintegy megédesiteni akarta, most szavakban és tényekben nyiltan Apponyi Albert képviselőházi elnökségi multja ellen foglal állást. *(Ugy van! a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Nem áll!)* Annyira állást foglalnak ellene, hogy utódja — Perczel Dezső házelnök ur — bár kijelentette, hogy Apponyit, kit tehetségénél, nagyszabásu politikai multjánál és jelleménél fogva csak megközeliteni akar, mintaképének fog tekinteni és hogy az lesz egyetlen programmja, hogy méltó legyen az ő székét, mint utód, a törvény- és jogtisztelet alapján betölteni. Ki hinné, hogy ugyanez az elnök a mai ülésen felszólalt és a sorok között elég érthetően tudtára adta a háznak, *(Ugy van! a baloldalon.)* hogy energikus, cselekvő elnök és nem automata akar lenni. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem mondta: Felkiáltások balfelől: Igy mondta! Zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)* Szószerint azt mondta: »Remélem, nem akarják, hogy ott az elnöki székben automata üljön.« *(Élénk ellenmondások jobbfelől.)* Bocsánatot kérek, egy olyan gyakorlott parlamentaire, mint Perczel Dezső és olyan szónok, a ki annyira tudja uralni kifejezéseit és annak minden árnyalatát, annak nem szükséges doronggal menni valakire, mert finom, éles vágásokkal is el tudja itélni azt az embert, a ki az ő erőszakos parlamenti eljárásának mintegy élő tiltakozása ült abban az elnöki székben s a kinek vele való összehasonlitása mindig csak a mai elnökségnek rovására történhetik. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Ha tehát valaki kijelenti, hogy én automata elnök lenni nem akarok, ennek egyenes következtetése az, hogy én kezelem helyesen a házszabályokat, *(Felkiáltások jobbfelől: Nem áll!)* a ki pedig eddig kezelte, az ezt automatice tette. *(Felkiáltások jobbfelől: Az sem áll!)*

Kérem, t. ház, Shakespearenél fordul elő, hogy mikor Hamlet... *(Felkiáltások a jobboldalon: Ne magyarázzon bele olyat, a mit nem mondott! Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)*

Nagyon szivesen veszem a képviselő urak felszólalását, ha engem megczáfolni iparkodnak. De bocsánatot kérek, a mikor én szembeállitok két elnöki multat, a mikor én szembeállitok két elnöki ténykedést és rámutatok arra, hogy az egyik a házszabályokat ugy kezelte, hogy pártkülönbség nélkül egyhangulag tisztelettel és elismeréssel fogadta a ház ezt a kezelést, sőt nemcsak ezt tette, hanem a mikor ez az elnök otthagyta elnöki székét, minden párt sietett kifejezni elismerését és tiszteletét *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* pártatlan jogtiszteletéért, a melyet részéről tapasztalt és utána jön egy elnökség, a mely alapjában felforgatja a házszabályok ezen kezelését és szembe helyezkedik azzal az értelmezéssel, a melyet azoknak gróf Apponyi Albert ad: nohát akkor könnyü megtenni az összehasonlitást a házszabályok előbbeni és mostani kezelése között. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És ha mindent le is tagadnának, én az egyszerü tények erejére utalok. Hiszen emlékezik arra a t. ház, hogy csak pár nappal azelőtt szólalt fel itt gróf Apponyi Albert és kijelentette, hogy nem ugy értelmezi a házszabályokat, a mint azokat a ház mostani t. elnöke értelmezte. Ha tehát látjuk a kettő között a különbséget, ha ezt maga a volt elnök is megállapitja, akkor ne méltóztassék erővel összhangot keresni ott, a hol maga a legilletékesebb tényező, maga a ház igen t. volt elnöke is kijelentette, hogy teljes disszonanczia uralkodik a házszabályok felfogása és alkalmazása tekintetében közte és utódja között.

De hogy röviden visszatérjek a házszabályokra, a melyekre kiterjeszkedni akarok, Perczel t. elnök ur többek között azt mondja, hogy gróf Apponyi Albert ellen is megnyilatkozott itt a kisebbség, mert hiszen zárt ülésekben ellene is tiltakoztak és eljárását elitélték.

Hát, t. képviselőház, nemcsak gróf Apponyi Albert ellen, de Szilágyi Dezső ellen és általában minden elnök ellen, — hiszen emlékezhetünk rá — a vita hevében kritikák hangzottak el az elnök eljárása felől, s a mennyiben ezt a házszabályok megengedték, jogos kritika tárgyává is tette azt az ellenzék. De ez a jogos kritika soha sem hágta át a kritikának tisztességes határát, hogy a jóakaratot is tagadásba vonták volna. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Legfeljebb az történt, hogy egyes tévedésekre figyelmeztették az elnököt, vagy esetleg bizonyos elnöki botlásokat tettek vita tárgyává, de a jó szándékot soha tagadásba nem vették. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ismeretlen eddig az a hang, a mely az elnökség mostani házszabálykezelése ellen felhangzik és én nem mondom, hogy ez a magyar parlament nimbuszának az emelésére vezet, pedig az közkincse a ház minden pártjának. De bocsánatot kérek, a mikor az elnök minden eljárásából látjuk a czélzatosságot, látjuk azt a következetességet, melylyel a kisebbség jogainak a megakadályozására törekszik és az elnöki eljárásban egyenesen a többség nyers akaratát akarja itt érvényre emelni, a mikor ott az az elnök egyszerüen a párturalom szolgálatába szegődik, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor ez ellen nekünk kötelességünk tiltakozni, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert az az elnöki méltóság nemcsak a katedra magasságánál fogva áll a pártok felett, de közjogi hivatásánál, czéljánál és méltóságánál fogva kell, hogy ott a törvény szellemének a tisztaságát és azt a kétségbevonhatatlan jó szándékot és bona fidest képviselje, a mely minden pártot egyhangulag megnyugtathat. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Többek között az is szemére vetette Perczel elnök ur gróf Apponyi Albertnek, hogy itt visszaélt a házszabályok 241. §-ával. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem azt mondta!)* Világos, hogy ezt mondta, mert fel is olvasta a házszabályok 241. §-át, a mely ezt tartalmazza *(olvassa)*: »Kérvényeket nem képviselőknek vagy küldöttségeknek a házba vinni vagy élőszóval előadni nem szabad.« Ezt olvasta fel Perczel Dezső elnök ur.

Azt hiszem, nincs közöttünk nézeteltérés abban a tekintetben, hogy ez a vágás senki más ellen nem irányulhatott, mint az ellen, a ki ezen küldöttségeket tényleg fogadta. *(Zaj a jobboldalon.)* Vagy talán a mostani elnökség ellen irányult? Hiszen ez küldöttségeket nem fogadott. Kétségtelen tehát, hogy egyenesen gróf Apponyi Albert ellen irányult... *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Leszkay Gyula: Bécsnek szólt az egész! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Nem a házban fogadta!

Hock János: . . . a ki csakugyan ugy értelmezte a házszabályokat, a hogy azokat jogosan és törvényesen értelmeznie kellett. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert a 241. §. csak kibővitése és magyarázata a 240. §-nak, egy appendix, a mely a másikat fölvilágositja és mintegy értelmezi. Ez a 240. §. kimondja, hogy kérvényt a házhoz benyujtania csak a ház valamely tagjának lehet, a 241. §. pedig ezzel szemben kimondja, hogy sem küldöttségnek, sem ilyen testületnek magának kérvényt benyujtani nem lehet; ezt csak egy képviselő ellenjegyzésével teheti, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és az a küldöttség itt a házban meg nem jelenhet, itt kérvényt be nem nyujthat, itt semmiféle előterjesztést nem tehet, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ide csak a képviselők vannak jogositva belépni. Ez ennek helyes értelmezése, és bocsánatot kérek, Apponyi ezt a tilalmat nem hágta át; akárhány küldöttség volt is itt, azoknak egyetlen kérvényét sem fogadta el.

Szatmári Mór: Ugy van!

Hock János: Minden kérvény egyes képviselőkkel aláiratva, törvényes uton adatott be, ugy hogy azt a házszabályok 240. §-a megköveteli. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Mi tanui vagyunk! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Hock János: De a mikor az egész ország megmozdul, nem egy közönséges küzdelemről van szó,... *(Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Tallián is fogadott küldöttségeket! Feilitzsch is! Egy hang a szélsőbaloldalon: De azok neki tisztelegtek!)*... hanem arról, hogy a nemzet évtizedes politikai meddőségéből kel életre; felébresztette pedig egy nagy és erős nemzeti mozgalom, a mely az ország minden vidékén, minden pártjában erős visszhangot keltett, és ez a küzdelem a legnemesebb, legszentebb jogokért vivatott. . . .

B. Kaas Ivor: Azért fog vivatni most is! Nem a személyek ellen! *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassék zavarni a szónokot!

Hock János: . . . a nemzeti nyelv uralmáért a mi törvényes institucziónkban, hadseregünkben és véderőnkben. Ez ellen a mozgalom ellen hiába iparkodtak kezdetben gátakat vetni a törvényes határok között; az a tüz átharapódzott az önök mesgyéin is, sőt az önök sziveiben is lángra gyult, és mi közöttünk az ellentét — fölteszem önökről, mint magyar emberekről — most is csak a politikai opportunizmus kérdése lehet, mert én abban a kérdésben, hogy a nemzet nyelvének uralmát biztositsuk és azt intézményeinkbe bevigyük, magyar emberek között különbséget nem ismerhetek, és mert az, a ki nemzetének nyelvét a törvényes institucziókból ki akarja szoritani: az nemzetének egyéniségét adja fel; feladja önálló külön nemzeti jogunkat; föladja önálló nemzeti létünket és nemzeti egyéniségünket, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen önök közül bizalmas társalgásban, sőt, azt hiszem, még a parlamentben is hányan meg hányan nyilatkoztak ugy, hogy »ez a harcz nem a magyar nyelv ellen folyik; mi ezen kérdést csak felfüggesztettük; önök most akarják dülőre vinni a dolgot, de mi az opportunizmus szempontjából nem tartjuk annyira érettnek a kérdést, hogy elkerülhetők legyenek a nemzet és korona között azok az éles ellentétek, a melyek esetleg veszélybe sodorhatják alkotmányunkat.« *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Maga gróf Tisza István miniszterelnök ur is igy nyilatkozott bizalmasan, sőt a házban tartott beszédjének ilyen értelmü szenzusa is kivehető. *(Ugy van! balfelől.)*

Tehát, t. uraim, ha önök mindnyájan igy gondolkoznak: akkor épen csak attól a házelnöktől akarják megvonni a jogot, hogy a midőn a nemzet törvényes uton, küldöttségileg képviselve idejön, és itt állást foglal a nyelvkérdés mellett a nép lelkében kigyulladt nemzeti lelkesedés tüzével, s midőn állást foglal egyéniségünk, nemzeti létünk, nyelvünk mellett, hogy akkor az az elnök azokat a küldöttségeket fogadja, és azt akarják, hogy az elnök visszautasitsa és ezzel példát adjon az országnak is, hogy minden jogos nemzeti követelésnek, minden jogos nemzeti igénynek ott az elnökség sziklaján hajótörést kell szenvednie. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: És azért megrágalmazzák Bécsben!

Hock János: Hiszen ha ezt elmulasztotta volna, akkor követett volna el bűnt az ő elnöki hivatása, elnöki teendői és feladatai ellen.

Holló Lajos: S ezért denunciálják Bécsben!

Digitized by Google

Hock János: Én értem azonban a czélzást, a melyet Perczel Dezső képviselő ur és házelnök ur tett Apponyi fogadásaira vonatkozólag. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez megindokolása volt az ő bécsi programmjának, megokolása volt annak, hogy a nemzeti ellenállást már rég le lehetett volna törni, ha egy erélyes elnök ül ott, a ki a házszabályokat ugy értelmezi mint ő, és esetleg ugy alkalmazza, mint a hogyan ő akarja. *(Nagy zaj balfelől.)*

Bakonyi Samu: Bécsi automata! Ott huzzák fel Bécsben!

B. Kaas Ivor: Hozzák már Nyitrából a nagy küldöttséget a képviselőház ellenzéke ellen!

Elnök: Kérem a képviselő urat, ne tessék folyton közbeszólani! A szó most Hock képviselő urat illeti.

B. Kaas Ivor: Azután majd engemet.

Hock János: Talán szabad hivatkoznom a t. ház szives figyelmére, hogy abban a nagy harczban és küzdelemben én nemcsak mint magyar ember, de mint magyar iró is ott voltam a magyar nemzeti jogokért vivott harcz egész folyamán, mindenkor szavammal és szavazatommal is támogatván magyar nyelvünk mozgalmát; de politikai felfogásom nekem is az volt, hogy ez a nemzet, ha bizonyos részben beválthatja az ő programmját, ha bizonyos részletfizetéseket kap az ő jogos igényeire nézve, akkor a törvényes ellenállásnak ama formájához, a melyet obstrukczionak neveznek, ne nyuljon. Ez volt az én álláspontom. Ezt hirdettem a háznak következetesen, de kiemeltem akkor is, ha azonban ezt a jogos nemzeti ellenállást, a mely jóhiszemüleg egyesek szivéből fakadt és a melynek tiszta szándékait, intenczióit senki el nem itélheti, erőszakkal akarják meggátolni, törvénytelen eszközökkel akarják megtörni, akkor én is ott fogok állani a küzdelem mellett. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Kimondottam, hogy a milyen módon keresem a kibékülést és a milyen módon keresem a békés összhangot, ép olyan erővel fogok tiltakozni az ellen, hogy a magyar nemzet jogos ellenállását, mely itt a kisebbség törvényes védelmében, a magyar nyelvért megnyilatkozik, mihelyt letörni akarják erőszakkal, én is azok között fogok harczolni, a kik eme küzdelemben az erőszaknak, az elnyomatásnak és a törvénytelenségnek eszközeit szenvedik. *(Éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Igaz, hogy ezzel szemben önök kimondják, hogy micsoda jogtalanság és az alkotmány szellemének teljes meghamisitása, hogy egy kisebbség itt majdnem egy éven keresztül igénybe veszi a törvényhozás idejét, hogy nem engedi az alkotmány szellemében a törvényhozást határozni egyéb fontos teendői felett és megakasztja az államháztartás vitelét és nagy reformoknak, talán az egész országra kiható uj intézkedéseknek állja utját. Hát ez igy van. Kétségtelen, hogy az obstrukczió nem legális fegyver és nem megengedett eszköz. Kétségtelen, hogy ez a nemzet károkat fog szenvedni, de hiszen ez egy harcz, a mely a mi nemzeti nyelvünkért folyik, a harczban pedig áldozatokat kell hozni a nemzeteknek és az egyeseknek egyaránt mindaddig, mig a győzelem biztos diadalt nem hoz a nemzetnek. Addig pedig mindenkinek kell valamit áldozni a nemzeti ügyért. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, mikor valaki harczba és küzdelembe megy, vérét és életét veti oda koczkára, tudja, hogy az tőle bizonyos lemondást követel és talán életével fogja megfizetni álláspontját vagy védelmét, de mindezt odadobja cserébe azért a szent eszméért, a melyért meghalni ha kell, de mindenkor áldozatokat hozni és azért harczolni és küzdeni minden magyar embernek kötelessége. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De tegyük fel, t. ház, hogy önök most itt a kisebbség formai ellenállását kifogásolják. Nem hasonló hibába esett-e gróf Tisza István, a mikor a kilenczes bizottságban annak egyhangu határozata ellenében a kisebbségi akaratot, vagyis a saját akaratát érvényre emelte?

Nem ugyanazt tette-e, hogy a kiküldöttek többségét megobstruálta, és kiugorva a kartellből, felment egy olcsóbb ajánlatot tenni Bécsbe, hogy ezt a jogos nemzeti küzdelmet azután leszerelhesse és elnyomhassa. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen ha itt egyhanguság uralkodik, ha a 9 es bizottság szolidaritást vallva, egyhangulag kijelenti a koronával szemben, hogy mi az engedékenység végső határáig elmentünk és mi a koronától nem engedményeket akarunk kapni, hanem fel akarjuk világositani a nemzet igazi véleményéről, hangulatáról, mert tisztes tolmácsolói akarunk lenni annak a közvéleménynek, a mely Magyarországon ma általános és azt leszoritani nem engedjük, hanem érvényre akarjuk emelni tisztes béke alapján, mert mi nagyobb szolgálalot vélünk tenni a koronának, ha kihuzzuk azt a szálkát, a mely ott a sebben gyötör és nem engedjük ezt a félreértést, a mely a nemzet és a korona között van, kiélesedni; hát ha ezt mondja és teszi gr. Tisza István, és nem olcsóbb ajánlatot nyujt, már régen béke lett volna. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Gr. Apponyi Albert és az uj elnökség értelmezése között tehát nagy különbségek vannak. Apponyi maga is mondta, hogy a házszabály azon felfogását, a melyet az elnökség most itt határozatként kihirdetett, hogy a parallel üléseket, beleértelmezni lehet, megengedi, de egy feltétel alatt: ha t. i. erről de lege ferenda van szó, vagyis ha a képviselőház elé terjesztik és azt mint uj szabályt a képviselőház approbáczióval elfogadja. Ez a paktumtumot természetesen megdönti, mert a ház egyértelmü akaratának sohasem derogálhat egy paktum. Ha ezt önök ide elénk terjesztik, ha

Digitized by Google

megvitatjuk, megbeszéljük, megszavazzuk, akkor önök teljes joggal értelmezhették volna a házszabályt ugy, mint a hogy most értelmezik. De mikor egyszerüen elnöki csinyt követnek el, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mikor becsempészik a tárgyalás közé olyankor, mikor tudják, hogy a ház figyelme a jegyzőkönyv felolvasásánál, miután formális dologról van szó, nincs is igénybe véve, és a beadványt nem is a jegyző által olvastatják el, hanem az elnök röviden elmondja és a felett napirendre tér: nos hát, t. ház, ez a házszabályoknak nemcsak megsértése, de a ház elnöksége jóakaratának komoly meggyanusitására is ad nekünk okot és alapot, a melyet azután az elnökség kénytelen volt a viták folyamán meghallgatni és a ház több oldalán egyértelmü felszólalásokkal ezt az eljárást méltán el is itélték. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy abban a kemény küzdelemben, a melyet az ellenzék részéről tapasztal, személyellenes politikát észlel. Kétségtelen dolog, hogy valahányszor az elnöki széket döngetik, az mindig annak fáj, a ki az elnöki székben benne ül. És miután Tisza István miniszterelnöki programmját, azt a kormányzati szellemet, a melyet itt velünk megismertetett, s a melyet az elnökségben, mint az ő akaratának expoziturájában naponkint észlelhetünk, tartjuk hibának, helytelenségnek: ne csodálkozzék, hogy a támadás ő ellene irányul. Mi nagyon jól tudjuk, hogy sohasem az az eszköz bünös, a melylyel ütnek, hanem az a kéz, a mely azt az eszközt irányitja és vezeti. Mi nagyon jól tudjuk azt, hogy az ő programmjának kiegészitő része az az erőszakos eljárás, a melyet a házszabályok kezelésében is lépten-nyomon tapasztalhatunk. Hiszen ha nem tudnók, maga gróf Tisza István kinyilatkoztatta programmjában, hogy ő a vaskéznek, az erőszakosságnak lesz politikai képviselője, ő le akarja törni erőszakkal az ellenzéket. Erőszakkal letörheti, de törvénytelenséggel, házszabálysértéssel nem törheti le a nélkül, hogy csorbát ne ütne erkölcsi egyéniségén, a miniszterelnökségtől elválaszthatatlan személyén, t. i. Tisza Istvánnak magánjellemén is. A támadás tehát Tisza István személye ellen is irányul, mert elválaszthatatlan az intézkedéstől maga az intézkedő.

Lengyel Zoltán: A ki sérti a házszabályokat, az személyesen is hibás.

Hock János: Tisza István, mikor az ellentétek az országban a legélesebbé fejlődtek, mikor egy nagy harcz vihara dúlt, és a szenvedélyek igazán fel voltak csigázva, az ő miniszterelnöki székfoglalója alkalmával, nem találta az ellenzéki hangulatnak azt az élét, a melyet az ő multjánál fogva, politikai személyiségénél fogva joggal megvárhatott volna. Talált bizonyos ellenállást, a mely ellenállást kölcsönös jóakarattal, tapintattal a nemzetnek más téren nyujtandó joggal és engedményekkel talán sikerült volna kiegyenliteni. De mikor semmi téren nem kapunk engedményeket és azt a kölcsönösséget ugy értelmezi, hogy a kisebbség letiprásával, erőszakos módon, durva fellépésekkel és a személyeknek vérigsértésével és inzultációjával akar rendet csinálni, akkor ellenkező hatást ér el. Mert a miniszterelnöki székben nemcsak az alkotmányosságnak, de a tapintatnak, a mérsékletnek, az államférfiui bölcsességnek is helyet kell foglalnia. A miniszterelnök nemcsak pártvezér, hanem az ország első bizalmi férfia, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a korona és a nemzet között közvetitő, neki tehát nem csupán párthatalmi szempontokat kell képviselnie, hanem a nemzet igazi hangulatát is.

Odategye kezét a nemzet érző szivére, érezze meg annak minden dobbanását, elégitse ki minden lüktetését. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De a miniszterelnök ur nem egy érző ideg a nemzet testéből; azok a vágyak, nemzeti aspirácziók, a melyek bennünk élnek, az ő lelkét nem bántják, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ő egyszerüen a hatalom rideg kezelésére vállalkozott. Rendet akar csinálni, ez pedig egyszerüen rendőri feladat, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de nem államférfiui gondolat, a mely előre nézve a jövőbe, a nemzetnek nagy munkák, nagy eszmék utját jelöli ki, a melyekkel azután a nemzetet egyértelmüleg viheti az alkotmányos és helyes ösvényre. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Minden nagyobb államférfiu mellett tán lehetnek kisebb egyéniségek, a kik a munkát részleteiben végrehajtják. Hiszen a mikor a lángeszü Michel Angelo tervezte Szent Péter templomát, nem ugy tervezte, hogy a köveket is ő hordja. Jól tudta, hogy más a teremtő erő, más a végrehajtó erő. Egy miniszterelnöknek teremtő elménck kell lennie, fenn a pártok fölött, hogy egyenes irányt mutathasson az országnak, a közfigyelmet az alkotások terére irányitsa, a nemzeti eszményekkel pedig soha ellentétbe helyezkednie nem szabad. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert a nemzeti eszmény néki levegőt ad a szárnya alá. Csak ezzel tud emelkedni. Ha pedig a nemzeti eszmények helyett odadobja magát silány eszközül bármely hatalom szolgálatába, akkor szolga, de nem a nemzet vezére. *(Igaz! Ugy van! Taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ily tapintatra és bölcseségre főleg szüksége lett volna most az országnak, nehéz viszonyok közt, mert rendes vizeken a közönséges kormányos is tudja irányitani és vezetni a hajót, de a mikor örvények közé jut, Scylla és Charibdis közé, ott tapintatos ember szükséges, a ki mindkét partot figyelemmel kiséri és mindkét igény között egyenesen, tisztán és biztosan halad. A parlamentárizmusnak kétségtelen nagy veszélyét látjuk mind-

Digitized by Google

nyájan, mikor a mi alkotmányos gyakorlatunk folytonossága megakad, mikor egy éven keresztül nem teszünk mást, mint vitatkozunk és justement-politikával egy álláspont mellett szilárdan megállunk. Az egyik álláspontot legalább menti az, hogy háttérben odatámaszkodunk a legnemesebb, legmagasztosabb nemzeti ideálokra. De az önök álláspontját elitéli az, hogy egyszerüen odatámaszkodnak a rideg hatalomnak, a velünk ellenséges lábon álló császárságnak kegyeire. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Nem magam mondom ezt a kifejezést, mert történelmi munkára hivatkozom. Magyarországnak államférfiai és politikusai közt volt egy kiváló tehetség, a kinek elhunytát gyászolhatja minden magyar ember. Ez az ember volt Grünwald Béla. Évtizedeken keresztül egy szent eszmét tüzött ki maga elé célul és azt mondta: Magyarország reorganizációját, ujjáteremtését nem lehet másként megkezdeni, mint ha a közigazgatási visszaéléseket erős kezekkel kiszoritjuk az életből és jogot, igazságot adunk a közigazgatási sérelmek keresésében minden magyar embernek.

Ez megoldja a nemzetiségi kérdést is, ez tisztázza a belső állapotokat is és megadja a magyar nemzetnek azt a hatalmas jogot, hogy az államfelség egységében nemcsak a birói tiszt, nemcsak a törvényhozás egyesül, hanem a közigazgatás is. Az állam kiválogathatja az alkalmas egyéneket, oda teheti veszedelmes nyelvhatárokra és pontokra azokat az alkalmas embereket, a kik ott a magyar nemzeti politikának érvényt szereznek tehetségükkel, erejükkel és egységes nemzeti politikát csinálnak. Ezt az eszmét könyvekben megirta, a parlamentben képviselte, évtizedeken keresztül ugyszólván ennek az eszmének volt az iránymutatója. Mikor bejött ide a házba és először megpenditette, Tisza Kálmán volt az, a ki a mult iránt való obligóból egyszerüen kijelentette, hogy ő ezt a törekvést nem helyesli, ő a megyék autonómiáját teljes mértékben fentartani és javitani akarja és oda kényszeritette Grünwald Béla képviselőtársamat, hogy megvált attól a párttól és az ellenzék padjain képviselte tovább is az ő politikáját. Képviselte egész addig, mikor a viszonyoknak ereje és hatalma addig érlelte a dolgokat, hogy Tisza Kálmán sem tudott ellenállni a nyomásnak. Lassanként kisajátitotta Grünwald propozicióit; sőt Szápáry idejében még törvényt is hoztak, a melyet, ha végre nem hajtottak is, de legalább elvileg kimondták a közigazgatás államositását, a mivel most is még adósunk a kormány. Ekkor Grünwald magányába visszavonulva, belátta, hogy az ő eszméit mások, avatatlan kezek hajtják végre. Megirta azt a munkáját, a mely Magyarország jogtörténelmi és társadalmi viszonyainak hü tükre, és a mely őt, mint irodalmi embert is egyikévé teszi a legnagyobb magyar politikusoknak. Ő nyilatkozik ezen munkájában ugy, hogy Magyarországnak az volt az egyetlen szerencsétlensége, hogy nemcsak küzdenie kellett nemzeti életéért állandóan, hanem egy ellenséges császársággal kellett folytonosan birkóznia.

Ez a mult, a mely ránk nehezedik, minden tapasztalataival ismét életre kelt. Ott látjuk a történelmet megismétlődni egyes alakjainkban, most Tisza Istvánban, a ki multjához, — és ismétlem — családi tradicióihoz hiven . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Atavismus!

Lengyel Zoltán: Most már nem szent a Tisza-család? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Tegnap még szent volt! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Hock János: Kérem, én történelmi tényekre hivatkozom és be fogom bizonyitani, hogy ugyanazt a következetes politikát folytatja az udvari hangulatra és akaratra való tekintettel Tisza István, a mit folytatott Tisza Kálmán és a mit folytatott hajdan az ő nagyatyja: Tisza Lajos. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Előbb ellenzéki volt, azután lett konzervativ! Azt elhallgatta. *(Zaj.)*

Hock János: Hiszen mindnyájan tudjuk, hogy akkor, mikor Magyarországon tényleg a nagy szabadelvü áramlat nemzeti igényekért, nemzeti eszményekért birkózott nemcsak a házban, hanem az ország minden vidékén, az egyes megyékben is, — mert akkor a megyei institucziók voltak ugyszólván deczentralizácziói a nemzeti érverésnek, azok voltak a lüktető erei a nemzeti élet vérkeringésének — Bihar vármegyében mit cselekedett Tisza Lajos mint adminisztrátor. A nemzeti eszmények és jogok ellenében állt oda egyszerüen a császári önkénynek zászlaja alá és szolgálatában állott a nemzet igaz ügyei ellenségének. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A szabadelvüség legerősebb oszlopa akkoriban, Beőthy Ödön, Beőthy Ákos atyja, ütközött vele Biharmegyében. Ő volt az, a ki kimondotta Tisza Lajosról ezt a jellemző itéletet: olyan mint a kéményseprő, minél magasabbra hág, annál piszkosabb. *(Élénk derültség, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És nemcsak Beőthy Ödön, a ki a szabadelvü irányzatnak exponense volt, hanem olyan konzervativ gondolkozásu politikus is, mint a milyen Széchényi volt, azt mondotta róla Beőthynek: te Beőthy, mi mind a ketten egyformán áldásos munkát végzünk a hazára, én is, te is, Tiszát szabályozunk. *(Derültség balfelől.)*

T. ház! De maga Tisza Lajos is később belátta, hogy az az ő eltévelyedése, melylyel a nemzeti jogokat megtiporta és az udvari akaratnak egyszerüen uszályhordozójává lett, erkölcsi bünhődéssel jár az emberi lelkiismeret előtt is, mert csak ideig-óráig lehet azt a benső hangot elhallgattatni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Önmagával meghasonulva vonult vissza, önmaga tört pálczát multja felett, és azt hiszem, e családi tradicióban ide is fogja követni Tisza István, mert rövid idő

Digitized by Google

mulva be fogja látni, hogy egy nemzet akarata ellen egy ember, bárminő tehetség, bárminő hatalmi szempontokra támaszkodik, gyenge, mert azt a nemzet ellenállásával össze fogja törni, mint azt a nádszálat, a melyre valaki támaszkodik. *(Élénk helyeslés és taps a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Azért hiába fenyeget most gr. Tisza István bennünket; hiába mondja azt, hogy ezzel az elemmel pedig el kell bánni.

B. Kaas Ivor: Mi csirkefogók! *(Derültség.)*

Hock János: Ugyanezen tradiciókat láttuk képviselve a miniszterelnök ur édesatyjában is, a ki másfél évtizednél tovább tartotta kezében a nemzet sorsának intézését és a kit a történelem méltán fog egykor felelőségre vonni azokért az alkotmányos formák alatt elkövetett nemzeti jogfeladásokért, a melyekkel egymásután iparkodott közjogunk kincstárából kivenni a legdrágább kincseket. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Emlékezünk arra a harczra, a midőn az egész ország talpra állt és egyértelmüleg foglalt állást a véderővita alkalmával kifejtett nagy küzdelemben, a mely megbuktatta Tisza Kálmánt, a kit elsodort a nemzeti áramlat. Pedig ő az egész országban felállitotta hatalmi instrumentumait. Nem volt az országnak olyan része, a hová ő pártpolitikájának csápjaival ki ne nyulhatott volna, a melyekkel ezt az országot egyszerre ne tudta volna mozgásba hozni és akarata szerint kormányozni. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De daczára annak, hogy hatalmi alapokra épitve kormányzatát, évtizeden át megvetette ágyát kormányelnökségének, mégis összetörte őt a nemzeti ébredésnek legelső lehellete. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ő is gyengének mutatkozott, mert a történelmet egyes emberek irányithatják, de azt végső czélja felé mindig egy magas akarat viszi. Erkölcsi törvények uralkodnak az egész világon, a melyek sulyukkal keresztülgázolnak mindenen. *(Helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A nemzetek sorsát és történetét a gondviselés vezetteti az ő magas czéljai szerint. Minden egyén az ő szabad akaratának teljes sulyával és értékével vesz részt ebben a küzdelemben, de a végső irányt az a kéz adja meg, a melyet sokan csak azért nem látnak, mert az is árnyékot vet önmagára. De annak vezetését érzi mindenki, érezni fogja a nemezis alakjában a miniszterelnök ur is. Érezni fogja, ha az a nemzet, a melyre ő most hivatkozik, a melynek szolgálatot akar tenni, vissza fogja utasitani őt, elmondván, hogy csak a hang Jákobé, de a kéz az Ézsaué! *(Taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kétségtelen, hogy államférfiuhoz illő és szép munka az, mikor valaki a nemzet alkotmányos életének kizökkent kerekét vissza akarja tenni a maga rendes kerékvágásába és ezáltal az államélet folytonosságát meg akarja óvni, törvényes utra akarja irányitani.

Es kétségtelen, hogy nemcsak a mi parlamentünknek volna szüksége ilyen tapintatos vezetőre, de belátjuk mindnyájan, hogy Európaszerte válság előtt áll a parlamentárizmus. Az a nimbus, a melyet még a mult században is a nemzetek a parlamenthez füztek, kezd elhalványodni és én is Polónyi Géza képviselőtársammal joggal hivatkozhatom Bismarckra, a ki kimondotta, hogy a parlamentárizmus csak eszköze a kormányzásnak, de a kormányzás joga előbb-utóbb ismét a legitim fejedelmek jogává lesz. Nálunk ilyen őszinte ember nincsen, mert Bismarcknak csak a vaskezét látjuk a miniszterelnökben, de sem az őszinteségét, sem az ő nagyszabásu nemzeti politikáját programmjában kidomborodni nem látjuk.

Boncza Miklós: Meg kell várni!

Hock János: Bismarck sorompóba állott igenis nyiltan az ő császári urának akarata mellett, de miért? Mert abban a császárban ő a legelső német embert látta, mert tudta, hogy benne legnagyobb mértékben ég és lángol a szellem, a mely a német egységet megteremtette és a melyet Francziaország terein vérük hullatásával ragasztottak össze az elesett német harczosok. És tudta, hogy a császár a jelenlegi politikai viszonyok között az egyedüli összetartó kapocs, a mely egységessé teheti a nagy német birodalmat és benne ő csak eszközt látott arra a magasztos czélra, a melylyel a nemzeti politikát akarta szolgálni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A miniszterelnök ur ellenkezőleg mit akar? A nemzeti egységet akarja megbontani, letiporni és összetörni az ő császári urának akaratáért. *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ha a nemzeti önérzetből és a faji sovinizmusból csak egy századrésze volna meg a miniszterelnök urban annak, mint a mennyi lojalitás és készség a felső akarat teljesitésére van benne, bátran biznám e nemzet sorsának intézését az ő kezére; de attól félek, hogy itt is ismétlődni fog az ő kormányzati jövőjében a családi tradiczió, a mely soha nem számol ennek az országnak jogos igényeivel, feladott minden reményt, minden nemzeti álláspontot azért, hogy a hatalmat megtarthassa és kezelhesse. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Személyi politika sem volna csodálandó ily körülmények közt!

B. Kaas Ivor: A Tisza-dinasztia!

Zboray Miklós: Pardon, Kaas képviselő urat rendreutasitom. *(Élénk derültség és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Megsértette a szent családot!)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne zavarják a szónokot! Kérem azt is, szives kedjenek a tárgyalás komolyságát megóvni. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Várady Károly: Nincsen házszabály!

Digitized by Google

Elnök *(csenget)*: Kérem Várady képviselő urat, ne tessék folytonosan közbeszólni. Hock János képviselő urat kérem beszédjének folytatására.

Hock János: Hiszen, t. ház, nagyon jogosan hasonlitották össze épen Tisza Kálmánnak munkáját egy nagy történeti eseménynyel, a melyet a rómaiak történetében ugy találunk megirva, hogy Cajus Gracchus volt az, a ki a nép jogaiért sikra szállt, a ki ki akarta terjeszteni a jogokat magára a népre, a plebejus osztályra is, és mikor látták, hogy veszedelmes ennek az embernek lassu és következetes munkája, akkor felbérelték ellene Livius Drusust. És ő odaállt a nép elé, hogy tönkretegye befolyását a nemes Gracchusnak, tulliczitálta őt, még többet igért a népnek s a nép fellázadván, Gracchust kivitte a szent berekbe és ott agyon ütötte. Livius Drusus pedig azt a népet, a mely hozzá menekült, egyszerüen átadta és eladta.

T. uraim! Ennek a történelmi példának applikációját akarom itt megtenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Emlékeznek önök arra, hogy a 67-es kiegyezés minő nagy nemzeti mozgalmak után jött létre; emlékezhetnek önök arra, hogy 1860-tól kezdve 1866-ig, mikor már megpuhultak ott fent és belátni kezdték, hogy Schmerlingnek már tarthatatlan a politikája, a mely a birodalmi egységet hirdette s rövid idő mulva szét fog hullani darabokra egész Ausztria, tehát nem annyira a szeretet, mint a szükség kényszerétől indittatva, Magyarországnak megtették a békeajánlatokat. Megtették oly egyénnek, a ki ebben az országban a jogélet folytonosságát, közjogunk történelmi folytonosságát képviselte és hirdette. Deák Ferencz intakt egyénisége volt az, a ki akkor a közvetitő szerepére vállalkozott. Ez volt az a Grachus... *(Szöts Pál jegyző az elnökhöz megy és vele beszél. Felkiáltások balfelől: Micsoda utasitás? Uj parancs Bécsből? Zaj.)*

Elnök: A jegyző ur hivatalos ügyben tesz nekem jelentést, azt is meg kell hallgatnom. Különben semmi utasitást nem fogadok el, sem felülről, sem alulról. *(Zaj balfelől.)*

Pap Zoltán: Mit parancsolnak Bécsből? Ujabb parancs Bécsből!

Gabányi Miklós: Chlopy-ból jött valami! *(Derültség.)*

Elnök: Ne méltóztassék társalogni, képviselő urak!

Kérem Hock János képviselő urat beszédének folytatására.

Hock János: Ez volt az a Grachus, Deák Ferencz, a ki csakugyan a nemzeti jogok védelme alatt egyetlen jottát fel nem adott közjogunkban, történelmi jogunkban, hanem azon az alapon, hogy elfogadván egy békességes kiegyezést, amelyet a nemzet tovább fejleszthet, kiépithet, tehát csak alapot akart adni a békességes megegyezésben a jövő munkálkodáshoz, jóhiszeműleg meg is alkotta a törvényt. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* S mi történt t. ház?

Nessi Pál: Jött Livius Drusus.

Hock János: E tekintetben eltérhetnek a mi nézeteink, t. képviselő ur, mint történésznek lehetnek más szempontjai, de meggyőződésem, hogy a nemzeti ellenállás már akkor annyira meggyengült, hogy ha a kiegyezést idejében meg nem kötik, jöhetett volna Deák Ferencz helyett egy lelkiismeretlenebb államférfiu, aki alacsonyabb áron köti meg a kiegyezést. És szükség volt arra, hogy egy olyan intakt jellem, a ki a történeti jogok alapján állt, a jövőbe való tekintetekkel, reményekkel, a jövőre nézve alapját megvesse az alkotmányos életnek, a nemzet erejére bizva a továbbépitést. Ennek az elgyengült, elernyedt nemzetnek szüksége volt, hogy megállapodjék egy kiegyezésben s Deák Ferencz magának a nemzetnek erejére bizta, hogy az fejlődik, hogy ha majd ki fog nőni a gyermekczipőkből, jogait kiegészitse, az ő közjogi életét kiépitse és alkotmányába bele illeszsze még azon hiányzó dolgokat, a melyekre nekünk szükségünk van. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Pap Zoltán: De nem volt szándéka az osztrák hatalmat tágitani!

B. Kaas Ivor: Semmi esetre!

Hock János: De, t. ház, Deák Ferencz akkor egy tiszta alkotmányos életre épitett s azt hitte, hogy a magyar parlamentárizmus lesz itt a magyar nemzet jogainak védőbástyája, ez lesz az a fellegvár, a hova vonulhatunk mindenkor nemzeti jogaink védelmében, a melynek sziklafalai mindenféle támadást meg fognak gyengiteni és lehetetlenné tesznek. S mi történt? Az történt, hogy a mint a parlamentárizmus világszerte hanyatlott, nálunk a parlamentárizmus még rohamosabban vesztette el minden nimbuszát; és ennek az egyik okozója Livius Drusus, vagyis az a Tisza Kálmán volt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a ki meghamisitotta ennek benső szellemét, a ki az ő másfél évtizedes kormányzata alatt semmit sem tett a parlamentáris reform terén, pedig Szilágyi Dezső maga megmondotta, hogy a parlamentáris reform elfajulása olyan gyorsan bekövetkezhetik, hogy annak gátat csak akkor lehet vetni, ha évenkint ugyszólván megrostáljuk a dolgokat, lépést haladunk a fejlődéssel *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és minden igényt, a mely a nemzetben lassankint fejlődik, a parlamentárizmus keretében érvényesülni engedünk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De mikor, másfél évtizeden keresztül nemcsak hogy nem engedték a nemzeti igényeket a parlamentárizmusban megnyilatkozni, de mesterséges módon, mint a méregkeverők, belecsempészték a mérget, azt az ölő mérget, a mely lassankint felbontja alapelemeire: akkor ne csodálkozzunk, hogy a parlamentárizmus értéke egyáltalán csökken, hogy a parlamentárizmus nimbuszát a nép előtt elveszti és nem a népjogok védelmezője többé, hanem egyszerü szavazógép, a

Digitized by Google

melyet párthatalmi zsinóron rángatnak. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Még a mult század első felében a parlamentet a népjogok védelmezőjének tekintették. Azt hitték, hogy az önkényuralom ellen az egyetlen védőbástya és biztositék. És mit találunk most, t. ház? Azt, hogy lassankint belátja az ember, hogy ez a parlament is csak eszköz, *(Zaj. Halljuk!)* olyan, mint Hamlet fuvolája. Lehet rajta szépen is játszani, rosszul is játszani; attól függ, ki kezeli. De hogy ezt a fuvolát a miniszterelnök urnak atyja alaposan elrontotta és a miniszterelnök ur megjavitani nem akarja, az mindnyájunk előtt világos. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: Szerencsétlen flótás!)* Ezért, t. ház, a parlamentárizmus nálunk lassankint a párthatalomnak alacsony eszközévé lesz, a melyet többé nem a nemzeti jogokért való küzdelemnek szempontjai fognak fentartani, hanem az az egyszerü gyakorlati elv, a melyet ugy fejez ki a jog: Do ut des, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: Facio, ut facias! Derültség balfelől.)* vagyis kielégitelek, hogy biztosan számithassak rád, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* gépezetnek tekintelek, a melynek csak egyetlen gépésze van. Hogy erőt, hogy gőzt, hogy energiát adj nekem, etetlek, a hol szükséges. *(Ugy van! balfelől.)*

Pap Zoltán: Abrakos tarisznyát adok a nyakadba!

Hock János: De azután megkivánom, hogy czéljaimra gépies eszköz gyanánt téged mindenkor fel is használhassalak. Hát hogy néha azután ez a gép felmondja a szolgálatot és nem végzi ugy a munkát, mint a gépész akarja, azon ne csodálkozzanak. Mikor megrendül a parlamentárizmusba vetett hit, mikor künn a közönség is kezdi elveszteni a bizalmát, *(Ugy van! balfelől.)* és látja, hogy a parlament nem az eszméknek és a nemes kapaczitációknak küzdőtere többé, hanem modern czirkusz előre kiosztott szerepekkel, *(Élénk tetszés és helyeslés balfelől és felkiáltások: Bohóczok! Ostoba Bohóczok!)* akkor . . .

Polónyi Géza: Hova lett az a sok mameluk? *(Zaj.)* Már nem jönnek dolgozni?

Hock János: . . . akkor a közönségben megrendül . . . *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Polónyi Géza: Annyi munkabiró ember elmarad! Hova lett?

Elnök: Kérem Polónyi képviselő urat, ne zavarja közbeszólásokkal a szónokot!

Hock János: . . . a bizalom, a hit, a parlamentárizmus tisztaságában és ne csodálják, ha bizonyos közömbösséggel kezdi nézni a t. közönség és az ország az itt folyó küzdelmeket, látva elkeseredéssel, hogy a mi jogos nemzeti küzdelmünket egyszerüen erőszakkal, hatalmi szervezetekkel legyürni igyekeznek. *(Zajos helyeslés balfelől.)*

Polónyi Géza: Mindjárt öt óra lesz! Mikor kezdjük az ülést? *(Zaj. Elnök csenget.)*

Hock János: T. ház! Ilyen viszonyok között nem csoda, ha megrendül a közönségben a hit a parlamentáris küzdelmek tisztasága iránt és terjeszkedjünk ki csak röviden a multra, szemlét tartva a mi eljárásunk felett is, t. ház, ha igazságos itélettel akarunk mérni, kimondhatjuk, hogy évtizedeken keresztül ez a nagyközönség is ugy járt, mint a bibliai ember, a ki mikor kenyeret kért, követ dobtak neki, mikor halat kért, skorpiót nyujtottak neki. Nálunk is a parlamentárizmus, szóvitáin kivül, belenyulni a gyakorlati élet mélységébe, azt a népet felemelni, jogainak tudatára ébreszteni, jogokkal ellátni, a parlamentárizmus sánczai közé uj harczosokat belevenni nem tudott, nem is kellett ez neki, mert ez veszélyeztette a párturalmi törekvéseket és a párturalmi szempontot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj balfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Hock János: Igazán nem akarok épen az ellenzék türelmével visszaélni. . . *(Élénk felkiáltások a baloldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Kétségtelen, t. ház, hogy a parlamentárizmusban a nemzeti élet mélységeibe belenyulni nem tudtunk; oda uj eszméket, gondolatokat belevinni nem tudtunk és ne csodálják, ha odakünn egy bizonyos elkeseredés uralkodik nemcsak a párthatalom ellen, de az intézmény ellen is, és ne csodálkozzanak azon, hogy ez a nép nagy tömegekben könnyen megy ama csábitók táborába, a kik ott sebeiket simogatják és jelszavakkal akarják eltántoritani a nép széles rétegeit és kiirtani a szivekből a legmagasabb eszményt, a hazaszeretetet, a mely az embereket egyesitheti. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon és a jobboldalon.)*

T. képviselőház! Mikor látja az a közönség, hogy itt nem folyik másért a harcz, mint a hatalomért, mikor látja azt, hogy a hatalom jelszavával itten még a nemzeti küzdelmet is eltiporják, nem lehet csodálkozni azon, hogy oda veti magát azok karjai közé, a kik a nemzeti eszményen kivül kenyeret akarnak neki biztositani és életczéljai bizonyos eszközeit is kilátásba helyezik. Ez az oka annak, hogy a parlamentarizmus nimbusza Európaszerte csökkent, mert a szóharczok, az egyszerü vitatkozások nem engedtek helyet komoly, s a nemzet életébe vágó alkotásoknak. Itt sem engedték, hogy az a nemes küzdelem, a melyben a nemzeti eszmények zászlaját lobogtatta az ellenzék, érvényesülhessen, mert egyszerüen a párthatalom szempontjai vezették a parlament többségét, s a szerint jártak el, a mint ezt a korona az ő bizalmas tanácsadójától, az ő kiküldött miniszterelnökétől követelte. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Maga Kossuth Lajos, a mikor kint jártam egy alkalommal nála, mondotta nekem: »Meg-

Digitized by Google

irtam és fentartom álláspontomat, hogy nagyon meg kellett volna nekünk gondolnunk, mikor Magyarországon a régi megyei autonomiai rendszert, a mely védbástyája volt a magyar szabadságoknak és a nemzeti alkotmányos küzdelmeknek, feláldoztuk a parlamentarizmusért, vajjon helyesen cselekedtünk-e?« Ez a parlamentarizmus — a mint most látom — könnyen megrontható és rosszul kezelhető eszköz és hogyha ez a nemzet életében megromlik, akkor nincs hova vonulnia a veszélyeztetett szabadságnak. A mikor ugyanis a megyék védbástyái közé vonulhatott a jogos nemzeti küzdelem, voltak ugyan egyes megyék, a melyek feladták a nemzeti álláspontot és alkudoztak, de mindig volt egy-két illetőleg egynéhány vármegye, a mely képviselte ugyszólván a történelmi jogok folytonosságát, a nemzeti jogos küzdelmek kontinuitását.

Azonban ha most elbukik a parlamentarizmus, vele bukik a nemzeti egység törvényénél fogva a nemzetnek minden törvényes ellenállási joga is. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ezt a törvényes ellenállást akarják most kiirtani és kicsavarni a mi kezünkből az utolsó fegyvert. Ki áll arról jót, hogy a házszabályoknak az az erőszakos magyarázása, a melyet megkezdtek, megáll annál a határnál, a melyet eddig az elnök megállapitott. Hiszen nem egyes házszabály-interpretációról folyik a vitánk, hanem arról a gondolatról, törekvésről, arról a czélról, a melyet bele vittek oda az elnöki székbe, a melynek egyedüli intencziója, hogy a házszabály olyképen módosittassék, hogy a mi törvényes ellenállásunkat letörhessék, a karhatalmi szempontoknak érvényt szerezhessenek. Ez az oka, t. elnök ur, hogy ott az elnöki székben rövid idő alatt ellentétes nyilatkozatokat hallottunk és szembe állitva Apponyi magyarázatát az önökével, látjuk a jóakaratu magyarázatot és látjuk azzal szemben az ellenséges, az ellenállás letörésére irányuló másik szempontot. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Már pedig az az elnöki szék ott egy elvi álláspontot képvisel, annak következetesnek kell lenni, legalább is egy ülésszak folyamán — konzekvensnek — de mikor olyan, mint a szatir, hogy egyik szájából hideget, a másikból meleget fuj, akkor ne csodálkozzanak, ha a képviselőház elveszti bizalmát az elnöki szék iránt és azt az elnököt itt olyan szavakkal aposztrofálja, a melyek bizony a magyar parlamentárizmusnak is kárára válnak.

Azért szólaltam fel, és azért terjeszkedtem ki beszédemben a házszabályok keretén kivül a mostani helyzet megbeszélésére is, mivel elégtételt akartam nyujtani Apponyi Albertnek. Annak az Apponyinak, a kit pár héttel ezelőtt mintaképnek állitottak oda, megtapsoltak és most automatának jelentenek ki. Ez a sebével visszavonult oroszlán pedig ki van téve az ezópusi mese következményeinek; az rug rajta, a ki ezzel szolgálatot akar tenni az urának. *(Taps és éljenzés balfelől.)*

Megokolom azonban, hogy miért szólaltam fel és miért vettem én a ház türelmét ilyen hosszu időre igénybe. A 215. szakasza a házszabályoknak nyiltan kimondja a c) pontban, ha jól emlékszem, hogy a házszabályok helyes alkalmazása érdekében, a kik erre hivatkozni akarnak, bármikor szót kérhetnek. Én azt hiszem, hogy Polónyi Géza t. képviselőtársamnak benyujtott javaslata a legmélyebb összefüggésben, szervi összefüggésben áll ezzel a c) ponttal, mert ő épen arra hivatkozik, hogy az elnökség a házszabályok kezelését rosszul végzi; a házszabályok alkalmazásával visszaél és ennek érdekében egy nyilatkozatot olvastak fel itt a t. házban, a melyre azt mondja Perczel Dezső t. képviselőtársam és házelnök ur, hogy nagyon kevesen irták csak alá, 78-an. Hát kérem, emlékezetébe hozom a t. háznak, a mit előbb már Polónyi Géza t. képviselőtársam mondott, hogy az elnöki tiszt felfogásában sokkal érzékenyebben járt el Apponyi Albert t. képviselő ur, a ki kijelentette, hogy ő magát a pártok felett lévő egyénnek tekinti, és abban a magas állásában, a mely minden párt felett áll, a mint észreveszi, hogy itt a képviselőháznak csak egyetlen egy pártjában is bizalmatlansággal találkozik, csak egyetlen egy képviselő is az ő jóhiszemüségét kétségbe vonja, ő a bizalmat szépen a háznak rendelkezésére bocsátja.

Ugy látszik, izlés tekintetében is vannak bizonyos mértékek. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De hogy azután azt az egyént, a ki az izlésnek delikát mértékét alkalmazza és a ki e tekintetben mintakép, itéljük el azok rovására, a kik ezt az izlést erősebb adagokban kezelik, azt hiszem, ez már még sem helyes álláspont.

És abban sincs igaza a t. házelnök urnak, hogy kevesen irták alá a bizalmatlansági nyilatkozatot. Mert ugy tudom, hogy az ellenzék csak a maga körében gyüjtött aláirásokat és azok, a kik kiléptek a kormánypártból, épen az elnök ellen megokolt bizalmatlanság folytán, csak azért nem irták alá, mert nekik ilyen dolgot nem is kináltak. Tehát okmányszerüleg kell kiállitani azt, hogy valaki bizalmatlan, mikor egy egész párt otthagyja a mostani kormánypártot? Hát mikor Apponyi felszólal, nyilatkozik, hogy a házszabályok helytelen értelmezésénél fogva kénytelen levonni a konzekvenciát, mivel máskép értelmezi azokat, hát ebben a felszólalásban nem a leghatározottabb elitélése nyilatkozik meg a házszabályok mai kezelésének? *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Én azért kértem szót, mert azt a bizalmatlansági nyilatkozatot nem irtam alá. Azért nem irtam pedig alá, mert azt hittem, nyilvános szavazás lesz e felett a házban és azt, hogy alá nem irtam, meg akartam korrigálni a szavazás alkalmával, mikor bizalmatlansági szavazatomat leadhatom. De miután most hallottam Polónyi Géza t. képviselőtár-

Digitized by Google

samtól, hogy ez szavazás alá nem kerül, nehogy pillanatig is kétségben legyen a t. ház, vagy bárki álláspontom felől, kijelentem, hogy elvileg hozzájárulok és bizalmatlanságomat feiezem ki az elnök iránt. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula jegyző: Bakonyi Samu!

Polónyi Géza: Megvárják, mig kényszerutlevelet állitunk ki!

Bakonyi Samu: T. ház! A házszabályokhoz kivánok szólni. Azok után, a miket napok óta tapasztalunk hol a t. többség magatartásában, hol a miniszterelnök ur részéről, a ki már attól sem riad vissza, hogy a legsulyosabb természetü invektivákkal támadjon rá a nemzet jogáért küzdő ellenzékre, hol pedig, a mi a legsulyosabb sérelem, az elnöki székből, nem lehet azon csodálkozni, ha a szenvedélyek tomboló viharban törnek ki erről az oldalról. És minél tombolóbb ez a vihar, és minél indokoltabb e viharnak tombolása, annál inkább meg kell követelnünk az elnöki tiszt kezelőjétől, hogy a házszabályokat . . . *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Bakonyi Samu: . . . annál inkább meg kell követelnünk az elnöki tiszt kezelőjétől a legteljesebb pártatlanságot és azt, hogy egyforma mértékkel mérjen a ház minden oldalán. Ezt a kötelességet a ház mostani igen t. elnöke ismételten a legsulyosabban megsértette. *(Zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Rendre! *(Felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Micsoda dolog ez?)*

Elnök: Kérdem a t. képviselő urat, mondja meg, kire vonatkozott ezen kijelentése?

Bakonyi Samu: Rögtön elmondom! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Azonnal mondja el. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Kérem, méltóztassanak a szónokot nem zavarni! *(Élénk mozgás balfelől.)*

Bakonyi Samu: Biztosithatom az elnök urat, hogy én nem adok alkalmat a rendreutasitásra. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, szivesked jék kérdésemre a választ azonnal megadni. *(Nagy mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Azért beszél, mert a miniszterelnök parancsolta! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Nessi képviselő urnak nincs most joga szólani.

Nessi Pál: De van! *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Rendre!)*

Elnök: Kérem Bakonyi Samu képviselő urat, legyen szives szavait megmagyarázni. *(Nagy zaj.)*

Bakonyi Samu: Nem felelhetek, mert nem értettem az elnök ur kérdését. *(Folytonos zaj balfelől.)*

Elnök: Kérnem kell a t. képviselő urat, szivesked jék szavait megmagyarázni, és előbbi kijelentését ismételni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon; felkiáltások: Mit?)*

Csendet kérek, t. ház. Általánosságban az elnökről beszélt, méltóztassék nevet emliteni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Most én vagyok az elnök! *(Felkiáltások balfelől: Csak elnöklő alelnök!)* Csendet kérek!

Szatmári Mór: Tessék mindenekfelett a méltóságát megtartani. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Nagyon csodálom, hogy ily félreértésre adtam alkalmat. Én, t. ház, nem általánosságban beszéltem. Megmondtam szóról-szóra, hogy az elnöki tiszt mostani kezelőjéről beszélek, és nézetem szerint, a mint mindjárt megkisérlem indokolni, a mostani igen t. elnök ur ujabb házszabálysértést követett el.

Elnök: A képviselő urat ezen szavaiért rendreutasitom. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Int a gazdája!

Elnök: A házszabályok 222. §-a értelmében az elnök által tett figyelmeztetés ellen felszólalni nem lehet. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem arról van szó! Nagy zaj.)*

Lengyel Zoltán: A római pápánál is pápább! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Engedelmet kérek, a képviselő urak folyton zajonganak; képtelenség a szavakat megérteni.

Lukáts Gyula: Csend volt, figyelt volna az elnök ur. *(Nagy zaj.)*

Bakonyi Samu: Bocsánatot kérek, igazán nem vagyok tisztában a helyzettel.

Leszkay Gyula: Ő sincs tisztában a helyzettel!

Elnök: Képtelen vagyok a szónokot meghallani. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Feltételezem a t. elnök urtól, hogy ha meghallja felszólalásom tulajdonképeni tárgyát, önmagával szemben is lesz annyi igazságszeretettel, . . .

Lukáts Gyula: Soha parlament annyira nem sülyedt, mint ez! *(Zaj és ellenmondás a jobboldalon.)* Ennyire nem, hogy a miniszterelnök cselédjét ültetik oda! *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Ennél még a szerb skupstina is tisztességesebb! *(Nagy zaj.)*

Bakonyi Samu: . . . hogy az én rendreutasitásomat tárgytalannak fogja nyilvánitani. *(Zaj, elnök csenget. Lukáts Gyula közbeszól.)*

Lengyel Zoltán: Gyula, ne tüzelj.

Lukáts Gyula: Nem tüzelek, csak odaszólok.

Elnök: Kérem Lukáts képviselő urat, ne méltóztassék a szónokot zavarni.

Lukáts Gyula: Magamagát figyelmeztesse az elnök ur!

Elnök: Lukáts Gyula képviselő urat rendreutasitom.

Lukáts Gyula: Eleget hallgattam, de most már elég.

Bakonyi Samu: T. ház, a t. elnök urról *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* feltételezem, hogy

Digitized by Google

annyi igazságszeretettel a történtek után is lesz, hogy ha meghallja felszólalásom tárgyát, iménti igazán meg nem érdemelt rendreutasitásomat tárgytalannak fogja kijelenteni ő maga. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A házszabályok 215. §-a c. pontja értelmében a kik a ház szabályaira, azoknak helyes alkalmazása érdekében hivatkozni akarnak, szót kérhetnek, a mely alkalommal azonban magához a vita tárgyához nem szólhatnak. Ha tehát a felszólalás tárgya és a vita tárgya is, mint a jelen esetben, a házszabályok helyes alkalmazása, ettől eltérni a 207. §. értelmében csak a ház engedelmével lehetséges, mely engedélynek megadására a ház t. elnökének a házat felhivni kötelessége; Hock János t. képviselőtársam ezt az engedélyt kérte a háztól. *(Felkiáltások jobbfelől: Megadtuk!)* A t. elnök ur azonban a helyett, hogy a 207. §. világos rendelkezése értelmében teljesitette volna azt a kötelességét, hogy ez iránt a házat megkérdezze, mielőtt ezt tette, — itt követte el a sulyos házszabálysértést — véleményt nyilvánitott ezen engedély megadható vagy meg nem adható voltára nézve. *(Zaj jobbfelől.)* Tetézte ezt a házszabálysértést azzal a méltatlan eljárással is, hogy nem mért egyforma mértékkel, mert az előbbi ilyen irányu kérelmekkel szemben alkalmazta a 207. §-t, ellenben Hock János t. képviselőtársam ilyen kérelmével szemben már elvesztette a türelmét. Ezen én nem csodálkozom, mert igazán nekünk is nagyon nehéz a türelmünket megőrizni. *(Nagy zaj és mozgás jobbfelől.)* A mikor azt tapasztaljuk, hogy a t. miniszterelnök ur magatartásával, a felénk egyre-másra zuditott sértegetésekkel a limine akarja elzárni a kibontakozás minden lehetőségét, akkor magára vessen a t. miniszterelnök ur és magára vessen az igen t. elnök ur. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház! T. képviselőtársam tévedésben van, mert akkor, mikor Hock János képviselő ur a házszabályokhoz kért szót, meg is nevezve a házszabályoknak mind a két szakaszát, én nem véleményt nyilvánitottam, hanem felhivtam a háznak figyelmét arra, hogy ha a 215. §. alapján bármikor való felszólalás czimén folytonosan az azon czimtől való eltérések kéretnek, ebben az esetben a ház tanácskozási rendjét fentartani nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Egyben azonban azonnal konstatáltam és megállapitottam azt is, hogy a képviselő urnak ezen kérést előterjesztenie joga van. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Tehát nem jártam el jogtalanul, nem sértettem meg a házszabályokat. Én a házszabályokat csak egyféleképen alkalmazom, ugy, a mint azt a házszabályok előirják, és azokon sértést nem teszek. *(Zaj és ellenmondások balfelől.)* Miután azonban a t. képviselő ur bona fide emelte az elnökséggel szemben azt a vádat, hogy sulyos sértést követett el, a nélkül azonban, hogy az elnökséget sérteni akarta volna, iménti alkalmazott rendreutasitásomat visszavonom. *(Helyeslés.)*

Luby Géza: Kár volt meg is tenni! *(Zaj.)*

Elnök: T. ház! Javaslata volna az elnöknek.

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kérek szót. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Milyen czimen akar a képviselő ur szólani? *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Már régen jelentkeztem a házszabályokhoz való szólásra.

Elnök: Kérem, az elnöknek lenne most előterjesztése. *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Már előbb kértem szót a házszabályokhoz.

Elnök: Konstatálom, hogy Lengyel Zoltán képviselő ur előre feliratkozott már a házszabályokhoz való szólás czimén. Megadom neki a szót.

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Igazán ne méltóztassék csodálkozni azon . . . *(Nagy derültség és mozgás a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: Zárt ülést kérünk, ki vagyunk fáradva, pihenőt kérünk. *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Kérem, már megkezdtem a beszédet.

Polónyi Géza: Mindegy, tessék abbahagyni!

Lengyel Zoltán: Bocsánatot kérek, talán beszéd közben nem lehet semmiféle intézkedést tenni.

Elnök: A képviselő ur szót kért a házszabályokhoz.

Lengyel Zoltán: Én már megkezdtem beszédemet, azután méltóztassék intézkedni, ha befejeztem, addig nem lehet. *(Zaj. Felkiáltások balfelől: Csengessen az elnök!)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak. Én nem tehetek róla, hogyha a képviselő urak a házszabályokat meg nem tartják. *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Ki az, a ki meg nem tartja?

Elnök: A házszabályok előirják, hogy a képviselő urak méltóztassanak csendben lenni, és a szónokot nem zavarni.

Lengyel Zoltán: Igazán ne méltóztassanak csodálkozni . . . *(Derültség és mozgás a jobboldalon.)* Hát csodálkozzanak. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Ne méltóztassanak csodálkozni azon, hogyha délután fél hatkor a napirend előtti felszólalásokkal sem végezhettünk még, mert az elnökség és a t. túloldal részéről, azon buzgóságban, hogy elfojtsák a szólásszabadságot, annyi házszabálysértés követtetik el, hogy nem győzünk eléggé a házszabályokhoz hozzászólani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Az elnökség házszabálysértéseket nem követett el. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De hogy nem!)*

Lengyel Zoltán: Majd mindjárt leszek bátor a t. elnök urnak ezt a házszabályok szakaszaival igazolni. Mielőtt azonban ezt tenném, kény-

Digitized by Google

telen vagyok tiltakozni azon interpretáczió ellen, hogy itt az elnök ur az elnökséget oly szent és sérthetetlen valaminek tartsa... *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Az is! Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Lengyel Zoltán... a melynek intézkedéseihez szólni sem volna szabad. Nekem van jogom szólani, és pedig azért, mert Hock János... *(Folytonos zaj a jobboldalon.)*... Minél jobban hallgatnak, annál hamarább vége lesz felszólalásomnak. Hock János képviselő ur beszédére vonatkozólag, hogy megengedjék neki a házszabályoktól való eltérést, a ház határozatát kérte. Egyuttal pedig kérte husz képviselő a szavazás előtt az ülésnek öt perczre való felfüggesztését. A mikor ennek vége volt, akkor én a házszabályokhoz szóltam, mielőtt még Hock János a beszédét megkezdette, és az elnök ur a szavazásra vonatkozólag bármiféle intézkedést megtett volna. És azután egy husz aláirást tartalmazó ivvel kértem a névszerinti szavazás elrendelését, a mire az elnök ur azt felelte, hogy husz képviselő már egyszerü szavazást kért, ennélfogva másik husz képviselő nem kérhet névszerinti szavazást. Azért mondom, tehát, hogy az elnökség nem olyan szent és sérthetetlen. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Nem a római pápa!)* Ha a római pápa igy viseli magát, az sem szent és sérthetetlen.

A házszabályok mindenkinek, minden husz képviselőnek, bármely pillanatában az időnek, a mikor szavazásról van szó, a szavazás előtt megadják azt a jogot, hogy névszerinti szavazást kérhet. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Megadják mindazon esetben, midőn a házszabályok ezt expressis verbis ki nem zárják. És megadják ezt a jogot még annak a husz képviselőnek is, a kik öt perczczel előbb az egyszerü szavazás megejtése előtt az ülésnek felfüggesztését kérték. Azoknak öt percz mulva is joguk van, hogy névszerinti szavazást kérhessenek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A házszabályok 207. szakasza azt mondja, hogy »a napirendre kitüzött tárgy feletti tanácskozás megkezdetvén, attól eltérve más tárgyról szólani csak a háznak az elnök felhivására adott engedélyével lehet«. A 229. szakasz pedig azt mondja, hogy minden olyan esetben, a melyben a házszabály az egyszerü szavazást kötelezőnek el nem rendeli — ez pedig egy olyan eset — 20 jelenlevő tagnak — tehát nem más 20 tagnak — a szavazás megkezdéséig irásban beadott kivánságára névszerinti felhivás mellett történik meg a szavazás.

Itt lehet arról szó, hogy az elnök ur talán elnézte ezt a szakaszt, de mikor én 20 képviselő megbizásából a házszabályok értelmében névszerinti szavazást kérek, akkor az elnök urnak az egyszerü szavazást elrendelni mindaddig nincs jogában, a mig nem konstatálja, hogy kivánságunk jogosult-e vagy sem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az elnök urnak hivatkozni kell arra a szakaszra, a mely a névszerinti szavazást megtiltja, ha pedig ilyet nem tud felmutatni, akkor el kell azt rendelnie, vagy kétség esetében a ház határozatát provokálnia kell arra nézve, vajjon helye van-e a névszerinti szavazásnak. De az elnök ur most nem ezt tette, hanem elütött attól a jogunktól, hogy névszerinti szavazást kérjünk. Én a házszabályokon esett ezen sérelmet felpanaszlom és fentartom azt, hogy névszerinti szavazáshoz jogunk van és azért adott alkalommal ezt a kérésünket meg is fogjuk ismételni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A házszabályokra hivatkozva még egy másik panaszom is van. Az ülés folyamán bejelentették nekem, hogy az elnökség intézkedést tett három óra után, de a ház határozata előtt, hogy a ma délután öt órakor állitólag tartandó ülés napirendje kinyomassék. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Sőt tudomást szereztem arról, hogy már egy órakor plakatirozták azt, hogy a ház öt órakor ülést tart. *(Egy hang jobbról: Tart is!)* Ez most nem uj ülés, ez még a régi ülés. Ha t. képviselőtársam elfeledte, akkor vagyok bátor hivatkozni rá.

Annyira a régi ülés, hogy a délelőtt tiz órára kitüzött ülésen Babó Mihály t. képviselőtársamnak joga van napirend előtt felszólalni. *(Derültség a szélsőbaloldalon,)*

Nessi Pál: Hát én mikor interpellálok? *(Egy hang jobbról: Mi akadályoztuk meg?)*

Lengyel Zoltán: Tudomásom szerint a háznak egy, bár általunk egész határozottan törvénytelennek hirdetett határozata van arra nézve, hogy a ház délután is tart üléseket, azonban csak akkor, ha akar. Mert különben olyan automata lenne a házból, a mely megindult és a melyet megállitani nem lehet, ha önöknek és nekünk nem lenne meg az a jogunk, hogy ne tartsunk délután ülést.

Tegnap az ülés végén azt határoztuk el, hogy ma ülés lesz, az »ülés« napirendje pedig ez és ez lesz. Ez egyes számban volt mondva, csak a délelőtti ülésre érthettük, mert ha a délutáni ülésre érthető lenne, akkor nem tudom, mi volt a délelőtti ülés napirendje.

Hát t. képviselő urak, a délelőtti ülés napirendje meg volt állapitva, de sem az, hogy délután ülés lesz, sem annak napirendje nem volt megállapitva, tehát sem hirdetni, sem a napirendre vonatkozólag, a mely még nincsen és talán nem is lesz, intézkedni az elnökségnek joga nincsen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj. Elnök csenget.)* Ez visszaélés, törvénytelenség, házszabály-tiprás és a 48-as törvényekbe ütközik. *(Elénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Nincs ülés hirdetve, nincs annak napirendje, tehát a ki megtette azt, hogy kihirdette, plakatirozta és nyomdába küldette a napirendet, ezzel törvénysértést, gyalázatosságot követett el. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zajos felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Rendre!)* Igenis, okirathamisitást

Digitized by Google

követett el, *(Folytonos felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Rendre!)* és megsértette ennek a háznak intézkedéseit.

Elnök *(csenget)*: Figyelmeztetem a t. képviselő urat, hogy föltevésekből kiindulólag tett állitásoknál ilyen kifejezésektől tartózkodjék.

Luby Géza: Igazat mondott. *(Folytonos zaj.)*

Lengyel Zoltán: Én nem láttam a plakátot, nem voltam a nyomdában sem, tehát nem beszélhetek máskép, csak feltételesen.

Elnök *(csenget)*: Akkor méltóztassék ilyen imparlamentáris és sértő kifejezésektől tartózkodni.

Lengyel Zoltán: Ha megtörtént az az eset, hogy nyomdába küldték a napirendet és meg történt az, hogy egy meg nem állapitott és ki nem hirdetett, napirenddel nem biró ülést plakatiroztak, az törvényellenes és beleütközik a ház szuverénitásába, a ház intézkedési jogába, mert anticzipáltak oly intézkedést, a mely még nem létezik és a mely illuzóriussá teszi ennek a háznak intézkedési jogát. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Luby Géza: Gyalázat!

Lengyel Zoltán: Nem is tarthatunk öt órakor ülést, nem is lehet tartani; azt kihirdetni sem lehet és a hirdetés és a napirend megállapitása nélkül nincs jogukban önöknek ülést tartani öt órakor. Itt sommásan napirendeket megállapitani és sommásan üléseket hirdetni, sommásan törvényeket megszavaztatni nem lehet; ezt a miniszterelnök ur sem teheti. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

T. képviselőház! Befejezem felszólalásomat azzal, hogy a legsulyosabb megbüntetését követelem azoknak, a kiknek intézkedéséből a házat és a házszabályokat megsértő ezen dolgok elkövettettek, és kérem az elnök urat, szólitsa fel a személyzetet, hogy jövőben az ilyentől tartózkodjék, egyuttal pedig kérem, hogy erre vonatkozólag a háznak jelentést tenni méltóztassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Egy pár igen rövid megjegyzésre szoritkozom. Először is a Hock János képviselő ur szólási jogát illető szavazásra nézve meg kell jegyeznem azt, hogy a kérdés akkor már feltétetett és azzal a szavazási aktus kezdetét vette ugy, hogy minden később beadott inditvány, a mely névszerinti szavazást czéloz, tárgyatlan volt és tekintetbe vehető nem volt. Erre vonatkozólag a háznak változatlan preczedensei vannak.

B. Kaas Ivor: Hát elnök az ur?

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Annyira van jogom a házszabályokhoz hozzászólani, mint Lengyel Zoltán képviselő urnak. *(Felkiáltások balfelől: Van!)* Én is csak egyéni nézetemet fejezem ki, semmivel több jogot magamnak vindikálni nem akarok. *(Folytontartó zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: *(csenget)*: Kérem Várady Károly képviselő urat, ne méltóztassék a tanácskozást folytonos közbeszólással zavarni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: A mi a délutáni ülés meghirdetését illeti, bocsánatot kérek, a házszabályok 250. és 251. §-a két különböző diszpozicziót tartalmaz. *(Halljuk! Halljuk!)* A 251. §. szerint az ülés idejét az elnök falragaszok által kihirdettetni köteles.

Lengyel Zoltán: Nincs megállapitva!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A 250. szakasz pedig azt rendeli, hogy az elnök kitüzi a napirendet és azt a házban kifüggeszti. Hát az ülés ideje igenis meg van állapitva . . . *(Zajos ellenmondások a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Tegnap meg lett állapitva!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . az ülés ideje igenis meg van állapitva, mert a ház tegnap elfogadott egy határozatot, a mely szerint minden hétköznap délután 5 órakor ülést tart. *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Ugron Gábor: Hogy mikor lép életbe, azt nem mondta senki! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Méltóztassanak a szónokot nyugodtan meghallgatni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A ház minden határozata, amennyiben annak életbeléptetésére nézve más külön dispozicziő nincs, azonnal a jegyzőkönyv hitelesitése után életbe lép. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Az a határozat kimondja . . . *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem Várady képviselő urat, ne méltóztassék a szónokot folyton zavarni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . hogy a ház minden hétköznap délután 5 órakor ülést tart, tehát igenis érvényes határozattal meg volt állapitva az, hogy a ház ma d. u. 5 órakor ülést tart. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Az elnöknek nemcsak joga, de a házszabályok 251. §-a alapján kötelessége is volt a mai délutáni ülést meghirdetni és falragaszok utján hirdetni. *(Ugy van! jobbfelől. Élénk ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A másik kérdés . . . *(Folyton tartó nagy zaj a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Várady Károly képviselő urat már háromszor figyelmeztettem, hogy folytonos közbeszólásokkal a tanácskozást ne zavarja. Holló képviselő urat pedig másodszor figyelmeztetem.

Lengyel Zoltán: Akkor tessék az egész ülésszakot kihirdetni előre, tessék a naptárt kiadni!

Elnök: Kérem Lengyel Zoltán képviselő urat, méltóztassék csendben lenni.

Digitized by Google

Lengyel Zoltán: Tessék kihirdetni az egész ülésszakra!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Parancsol a képviselő ur még tovább csevegni, akkor várok. *(Élénk derültség a jobboldalon.)*

A másik kötelessége az elnöknek az, hogy a házban kifüggeszsze a következő ülés napirendjét. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Nagyon természetes, hogy miután a ma délutáni ülés napirendje még megállapitva nincs, ez a kifüggesztés akkorra halasztandó, a mikor a napirend megállapittatik. De magának az ülésnek meghirdetése igenis az elnöknek a házszabályok 251. §-a értelmében világosan kötelessége. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Lengyel Zoltán a délutáni ülésről szóló hirdetményt leteszi a ház asztalára. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelöl: Hordár! Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Valóban fel kell kérnem a képviselő urakat arra, hogy a ház méltóságát megóvni méltóztassanak. *(Folytontartó nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Felkiáltások balfelöl: Törvénytelenség! Elnök csenget)*: Hellebronth képviselő urat kérem, ne méltóztassék az elnökség felé fenyegetőzni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Méltóztassanak a miniszterelnököt nyugodtan meghallgatni. A házszabályok 220. §-a értelmében minden képviselőnek kötelessége a szónokot nyugodtan meghallgatni.

Zboray Miklós: Az elnök is legyen nyugodt!

Elnök: Ne méltóztassék az elnökkel feleseln! *(Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A képviselőház elnöksége igenis akkor követett volna el mulasztást és akkor szegte volna meg a házszabályokat, ha ezt a hirdetményt idejekorán ki nem függesztette volna. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Már most az megeshetik — hiszen nincsen kizárva ma sem, — hogy a háznak egy előre elhatározott ülése bármi özönviz, vagy nem tudom, bárminő elemi csapás folytán meg nem tartható. *(Derültség a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Szóözön! Zaj a baloldalon.)*

Efféle apró balesetek érhetik a házat *(Derültség a jobboldalon.)* és előfordulhat...

B. Kaas Ivor: A Vindobonánál bebiztositha tja!

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... mondom, előfordulhat, hogy a ház egyelőre elhatározott ülését pontosan nem kezdheti meg, előfordulhat az is, hogy azt meg sem tarthatja, ezek a force-majeure esetei, a melyek minden emberi számitás határán kivül esnek. De ez nem akadályozhatja az elnökséget azon kötelesség teljesitésében, hogy meghirdesse azon ülést, a melynek megtartását a ház elhatározta. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Babó Mihály képviselő urat illeti a szó.

Visontai Soma: A házszabályokhoz kivánok szólani, és pedig a 203. szakaszhoz, a melyre a miniszterelnök ur mostan hivatkozott.

Gr. Tisza István miniszterelnök: A 203. §-ról egy szót sem szóltam.

Elnök: Visontai képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólani.

Visontai Soma: Én azt hiszem, hogy a t. elnök urnak mostani beszéde a legnagyobb beismerése annak, hogy milyen törvénytelen volt a t. képviselőház tegnapi határozata. *(Mozgás a jobboldalon.)* Méltóztassék megengedni, bebizonyitom.

B. Podmaniczky Frigyes határozatának a jogosultságát a t. túloldal, a háznak t. elnöke és a t. miniszterelnök ur mivel vitatták? Azzal, hogy e határozat nem céloz egyebet, mint a 203. §. első bekezdésének megváltoztatását. A 203. §. első bekezdése pedig mire vonatkozik? Vonatkozik az országgyülés azon általános intézkedésére, mely az országgyülés elején szokott megtörténni, a mikor az egész ülésszakra általánosságban kimondatik, hogy a ház mikor tartja üléseit. Erre nézve — ugy látszik, ellentétben a t. miniszterelnök ur mostani kijelentésével — maga Perczel Dezső t. elnök ur tegnap tartott beszédében hivatkozott az 1901. évi országgyülésen történt ülésmeghatározásra, a midőn azt mondta — itt van szószerint előttem az elnök urnak a beszéde — *(olvassa)*: »Elhatároztatott, hogy, a mennyiben a ház esetről esetre máskép nem határozna, tartassanak az ülések ünnepek kivételével délelőtt 10 órától délután 2 óráig.« Tehát az országgyülés elején kimondta a képviselőház, hogy minden nap tart ülést az ünnepnapok kivételével, de azért mi nem jöttünk ide ezen enunciáczió folytán minden nap, hanem ide jöttünk a házszabályoknak ide vonatkozó 251. szakaszában foglalt intézkedés folytán, a mely igy szól *(olvassa)*: »Az ülés idejét az országház kapuján és Budapest több részében kifüggesztendő falragaszok által idején kihirdetteti, s ülés végén a legközelebbi ülés idejét, a ház határozatához képest, kijelenti.« Tehát mit mond ez? Azt, hogy daczára ezen általános határozatnak, az ülés idejét ki kell hirdetni, de előzőleg a ház nyilt ülésében kell a napirendet megállapitani és csak, ha ez megtörtént, akkor szabad a falragaszokat kinyomatni felelős személy által. Már most, hogy áll itt a kérdés? *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha a t. miniszterelnök ur tegnapi okoskodásának egyetlen egy bázisát, hogy t. i. az a Podmaniczky-féle javaslat a 203-ik §-nak az alkalmazása, elejti és nem konczedálja még azt sem, hogy a Podmaniczky-féle határozat az általános publikáczionak módositását képezi, hanem megengedi, hogy az ülések meghosszabbitásának a módositásáról van szó, akkor a harmadik bekezdés áll elő, hogy t. i. egy órával hosszabb időre az ülést meghosszabbitani nem szabad. De hát mi volt a túloldal állás-

Digitized by Google

foglalása? Az volt, hogy azt mondták, hogy bár az üléseket ugy akarjuk megváltoztatni, hogy délután is legyenek ülések, azonban ez az első bekezdés alá esik és a törvény sulya alá; tehát akkor ennek nem lehet több hatálya, mint annak az alapintézkedésnek, a melyet megváltoztattak. Az alapintézkedés pedig egy jottával sem bir több sulylyal, mint a mire maga a t. elnök ur hivatkozott, hogy t. i. mi 1901-ben kihirdettük, hogy a képviselőház ülését mindennap délelőtt 10-től 2-ig tartja.

Most kihirdettetett, hogy a képviselőház ülése nemcsak tiztől kettőig, hanem délután öttől kilenczig is tartatik. Igen ám, de csak ugy, ha a törvény megtartatik, legalább abban a keretben, a melyet talán sikerül még valahogy megóvnunk és a hogy Perczel Dezső elnök ur maga is kijelentette, hogy t. i. csak egy ülést hirdetett és fentartotta magának azt a jogot, fentartotta magának a házszabályok alapján azt a törvényes dispozicziót, hogy azt mondta: üléseket mi nem hirdetünk, hanem holnap fogjuk eldönteni, hogy tartsunk-e másnap, vagy harmadnap vagy máskor ülést. Miért? Azért, mert azt méltóztatik beismerni a t. elnök ur, hogy azért, mert 1901-ben kihirdettük, hogy minden nap tartunk ülést az ünnepnapok kivételével vagy hogy most délelőtt és délután, az nem prejudikál annak, hogy a ház maga határozza el, hogy mikor tartja a legközelebbi ülését és mikor lesz annak a kezdete. Mert ha ezen egyetlen egy garancziáját az ülések nyilvánosságának le akarjuk rontani, akkor nem értem, hogy akkor egyáltalában minek hivatkozunk többé házszabályokra, minek hivatkozunk törvényre. Hisz akkor sem a házszabály, sem a törvény, sem az alkotmány ebben a házban nem szent és nem respektáltatik.

Kubik Béla: A többség által! *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Visontai Soma: Ez azért is fontos, mert hiszen az ülések a 48-iki alkotmánytörvények értelmében nyilvánosak és a törvény világosan előirja, hogy az üléseket hirdetni kell. Tehát nemcsak azért nem lehet két ülést tartani ilyen módon, a mint az most elhatároztatott, mert az a felhozottaknál fogva a törvénybe ütközik, hanem, a mint már tegnap is rámutattunk erre, ez azért is sérteni fogja a nyilvánosság elvét, mert nincs is kellő idő arra, hogy az ilyen szorosan egymás mellé sorozott üléseket törvényesen hirdetni lehessen. Ugy lehet hirdetni, mint a hogy az ma történt, hogy a város falain hirdetnek egy ülést, a melynek megtartása még nincs is kimondva. Kérdem, hogyan veheti magának valaki Magyarországon azt a jogot — nem tudom, ki volt az, az elnökség-e, a háznagyi hivatal vagy annak egy tagja — hogy egy ülést, a mely elhatározva nem volt, falragaszokkal hirdessen? Ha azt hiszik, hogy ez a parlamentnek vagy a törvényeknek méltóságával és tiszteletével összeegyeztethető, ám méltóztassék azt hinni! Én azt hiszem azonban, hogy az teljes lerombolása minden jogbiztonságnak és ez bizonyitja azt, hogyha egyszer a törvénytiprás lejtőjére rálépünk, azon többé megállás nincs. Ezeket kivántam megjegyezni. Egyebekben azt az inditványt terjesztem elő, hogy méltóztassék az elnök urnak az ügy komolyságához képest tájékozást szerezni arról, hogy ki volt az, a ki, mielőtt a ház az ülés idejét megállapitotta volna *(Felkiáltások a jobboldalon: Meg volt állapitva!)*, ezeket a plakátokat ki merte nyomatni és az ülést a falragaszokon közzé merte tétetni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk az igazságügyminisztert!)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom, folytatjuk a tanácskozást.

Endrey Gyula jegyző: Babó Mihály!

Buzáth Ferencz: Kérem, engem illet a szó. Mielőtt szünet volt, engem már felszólitottak! Mit erőszakoskodik az elnök ur? *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak! Egy árva szót sem vagyok képes meghallani! Kérem, mi a sérelme Buzáth képviselő urnak? *(Halljuk! Halljuk!)*

Buzáth Ferencz: Nekem az a sérelmem, hogy mielőtt az elnök ur a szünetet elrendelte, engem már felszólitott szólásra, mert jelentkeztem. A jelentkezés után pedig rögtön szünetet adott. Nekem tehát most, mikor az elnök ur, a szünet után, az ülést ujra megnyitotta, a szünet előtt adott jogomnál fogva módomban van szólani.

Elnök *(csenget)*: E szerint Buzáth Ferencz képviselő urat illeti a szó.

Buzáth Ferencz: A házszabályok 250. és 251. §-aihoz kivánok röviden hozzászólani. *(Zaj. Elnök csenget.)* A t. képviselőház tegnapi ülésén elfogadta, hogy naponként két ülést fog tartani, még pedig 10-től 3-ig és délután 5-től 9-ig. Nagyon természetes dolog, *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy abból, hogy a képviselőház ezt a határozatát meghozta, egyáltalán nem következik és nem következhetik az, hogy ezzel a joggal minden körülmények közt élni is fog, mert azt, hogy délután 5-től 9-ig tartson-e ülést, mindig az előtte való ülésen határozza el.

Már most tekintet nélkül arra, hogy tegnap intézkedett-e az elnök ur a ma délután tartandó ülés tekintetében vagy nem, mert az én nézetem szerint nem lehetett e tekintetben máskor intézkedni, mint a ma délelőtt 10-től 3-ig tartandó ülésben, ha a házszabályokhoz szigoruan akarunk ragaszkodni, akkor, ha ma délután ülést akarunk tartani, ennek az idejét és napirendjét a 10—3 óráig tartandó ülésen kell megállapitani. Már pedig itt bemutattatott a délután 5

Digitized by Google

órakor megtartandó ülés hirdetése, én tehát kérdem az elnök urat, hogy a mai nap folyamán mikor állapitotta meg a képviselőház a délután 5 órakor tartandó ülés idejét és ennek napirendjét?

Hiszen mindaddig, mig ez az ülés véget nem ért, a délutáni ülés ideje nem is határozható meg, mert lehetséges, hogy mi azt fogjuk határozni az ülés végén, hogy délután nem tartjuk meg az ülést. Az ülés vége előtt, t. ház, nem is lehet a másik ülés napirendjét megállapitani, mert a mai ülés napirendjére az inditványok és interpellációk is föl vannak véve. Hát ha most, miután kifogytunk az időből és az interpellációkat nem tehetjük meg, bár szombat van, azt határozza ennek a reggel óta tartó mostani ülésnek a végén, hogy az este tartandó ülésen fogjuk megtenni azokat az interpellációkat, a melyek elmaradtak?

Ily körülmények közt, kérdem, lehet-e az 5 órai ülés napirendjét és idejét megállapitani, mielőtt az első ülés befejeztetett, kivált most, a mikor Isten kegyelméből fél 7 óra van? Sem nekem, sem senki másnak nem lehet kifogása az ellen, hogy a képviselőház tartson ülést úgy, a hogy elhatározta, kétszer, hanem akkor ezeket az üléseket minden tekintetben a házszabályoknak megfelelő módon méltóztassék megtartani, és hogyha ezek közbejött akadályok miatt nem volnának a házszabályok értelmében megtarthatók és nem lenne a ház abban a helyzetben, hogy a legközelebbi ülés idejét és napirendjét megállapithassa ugy, hogy azt közhirré is tegye, természetes, hogy nekünk jogunk van ahhoz, hogy követeljük, hogy az ülés közbejött akadályok miatt meg ne tartassék. Ilyen körülmények között, t. ház, én abban a nézetben és felfogásban vagyok, hogy a mennyiben most még mindig az az ülés folyik, a mely délelőttre volt hirdetve, bár már benne vagyunk a másik ülés idejében is, ma egyáltalában nem is lehet a délutáni ülést megtartani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De ha nem is akarják megtartani, ugy a jövőben sem lesz ez mindaddig megtartható, mig a házszabályok 250. és 251. §-ában előirt feltételeknek eleget tenni nem lehet. *(Helyeslés balfelől.)*

Még egy sérelmet akarok, t. ház, felemliteni. *(Halljuk! Halljuk!)* Nevezetesen, az ülések nyilvánosak. Ez ellen ugyan nincs kifogásom, és abban a tekintetben sincs panaszom, mint ha az ülések nem volnának nyilvánosak, hanem sérelmem és panaszom van abban a tekintetben, hogy a reggel 10 órától délután 3-ig tartandó ülésekre kiadott jegyek birtokában levőket három órakor már eltávolitották. *(Élénk ellenmondások jobbfelől.)*

Csávosy Béla: Nem áll! *(Nagy mozgás balfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház! A háznagy urnak van joga erre vonatkozólag a rektifikációt megtenni. *(Felkiáltások balfelől: Ez nem járja!)*

Csávosy Béla: Nem áll! *(Nagy zaj.)*

Buzáth Ferencz: Én, t. ház, nem állitom azt, hogy ez tényleg megtörtént, hanem én a hirlapokból olvastam, hogy *(Nagy zaj a jobboldalon.)* délután 3 órakor ... *(Folytontartó zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a t. képviselő urakat, ne méltóztassék a szónokot folyton zavarni közbeszólásaikkal. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Buzáth Ferencz: ... másoknak adták ki a jegyeket.

Nem tudom, igaz-e ez, a háznagy ur lesz szives e tekintetben majd a szükséges felvilágositást megadni; hanem én azt gondolom, hogy az a publikum, a mely a délelőtti ülésre a karzaton való helyetfoglalásra jogot nyert, mindaddig el nem távolitható, a mig az az ülés tart, a melyre jegyet kapott. *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Buzáth Ferencz: Ezt a sérelmet, a mennyiben tényleg fenforog, azért kivántam felhozni, hogy a jövőben ilyen sérelmek többé elő ne forduljanak. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Csávossy Béla háznagy ur kiván nyilatkozni, méltóztassanak őt meghallgatni.

Csávosy Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én teljesen méltánylom Buzáth képviselő urnak azon kifejezett óhaját, hogy a kettős ülések tartása alatt két, vagyis minden ülésre külön-külön jegyeket adjunk ki, ugy, hogy a délelőtti közönség addig maradhat a karzatokon, a mig a délutáni ülés nem kezdődik. *(Helyeslés.)* E tekintetben a délelőtti ülésre megjelent közönségre nézve sérelem ma sem történt. *(Zaj a baloldalon.)* A szünet alatt eltávozott a közönség egy része és ennek helyét foglalhatták mások el; de az a rész, a mely nem távozott el, még most is itt van a karzaton. *(Éljenzés balfelől.)* Ez teljesen megfelel a méltányosságnak és igy fogok eljárni a jövőben is. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Elnök: *(csenget.)* A legelemibb követelés az, hogy a védelmet nyugodtan méltóztassék meghallgatni.

Babó Mihály képviselő ur kiván szólani!

Polónyi Géza: Délelőtt 10 óra óta vár, hogy napirend előtt nyilatkozhassék. *(Derültség balfelől.)*

Babó Mihály: A mélyen t. elnök urtól napirend előtti felszólalásra kaptam jogot és engedélyt ma reggel, még az ülés kezdete előtt. Én nyugodtan vártam, mig reám kerül a sor. *(Élénk derültség. Zaj a baloldalon.)*

Engedje meg a t. ház, hogy a házszabályok alkalmazására vonatkozó és személyemet is érintő kérdésben, a nyert felhatalmazás alapján, nyilatkozatomat röviden elmondhassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Digitized by Google

Kétségtelenül e körül forgott ma is a vita, mert tegnap a házszabályok alkalmazásának kérdése döntetett el abból a szempontból, hogy a b. Podmaniczky Frigyes által benyujtott inditvány helyesen bocsáttatott-e szavazás alá, igen vagy nem? Ez a kérdés képezte ugyebár a vita tárgyát. És ebbe a kérdésbe belekapcsoltatott az u. paktum kérdése, a melyre nem fogok részletesen kiterjedni, csak a következő megjegyzésekre szoritkozom. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur Polónyi Géza t. képviselőtársunk kijelentésére, hogy ki volt kötve, hogy a paktum minden párt konferenciája elé bocsáttassék és a midőn Polónyi annak a véleményének és meggyőződésének adott kifejezést, hogy hiszi és reméli, hogy ez megtörtént annak idején a kormánypárt részéről is, mert az ellenzéki pártok részéről teljesittetett, a t. miniszterelnök ur a következő kijelentést tette. *(Halljuk! Halljuk!)* Pártközi megállapodás a szabadelvü párt mint ilyen és a többi pártok közt létre nem jött. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: A muzeum mindjárt beszél! Rossz az emlékező tehetségük.

Babó Mihály: A házszabályokra vonatkozólag azt a kijelentést tette a miniszterelnök ur, a mit a magam részéről teljesen magaévá teszek, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy egyébiránt akár küldött, akár nem küldött ki bizottságot a szabadelvü párt, az tökéletesen mindegy, mert ugy egyik, mint másik esetben egyéb abból nem következik, mint az, hogy legjobb meggyőződésünk szerint, becsületesen hajtsuk végre a házszabályokat.

Teljesen aláirom ezt a kijelentést. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Csak azt tegyük megfontolás és meggondolás tárgyává, vajjon annak a határozatnak a meghozatalakor, a mely b. Podmaniczky Frigyes inditványára vonatkozott, becsületesen alkalmaztuk-e és hajtottuk végre a házszabályokat, igen vagy nem? *(Mozgás.)* Bocsánatot kérek, rövid lesz nyilatkozatom. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Megmagyarázta Apponyi!

Babó Mihály: Olyszerü eljárás, a minőt az elnök ur követett és követtetett a ház által, és a melylyel vita nélkül döntötték el az inditvány sorsát, nem helyes. Hivatkozás történt az elnök részéről, hogy a 203. szakasz alapján jártak el, és a t. ház többsége az elnök álláspontját magáévá téve, csakugyan ezen az alapon hozta azt a határozatot, a melyben kimondja, hogy ezentul minden hétköznap 5-től 9-ig üléseket tart. Azt gondolom, hogy ha azt a kérdést akarjuk eldönteni, hogy vajjon helyesen vagy, mint a miniszterelnök ur magát kifejezte, becsületesen hajtottuk-e végre a házszabályt, nem a paktumot, hanem a paktum következtében megállapitott házszabályt, a mely a rendelkezéseket világosan tartalmazza, erre vonatkozólag azt a kérdést kell tisztázni, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* vajjon csakugyan először a paktum, mint ilyen, képezte-e a pártok határozatának tárgyát, *(Igaz! Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon.)* miután az vitattatott és a túloldal részéről kétségbe vonatott, *(Igaz! a jobboldalon.)* hogy a szabadelvü párt ezzel foglalkozott volna. Ugyebár méltóztatnak a túloldalon lévő képviselőtársaim állitani, hogy a szabadelvü párt ezzel nem foglalkozott? *(Igaz! a jobboldalon.)*

Kristóffy József: Én sohasem láttam! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Babó Mihály: Ne játszszunk a szavakkal, t. képviselőház!

Kristóffy József: Én legalább nem tudok róla! *(Zaj.)*

Babó Mihály: Nem arról van szó, hogy a paktum irását látták-e, hanem arról, hogy határozott-e a szabadelvü párt annak tartalmáról, igen, vagy nem? Tisztázzuk a kérdést, hogy önök igenis határoztak a fölött. Én e kérdésben két tanura és egy okiratra fogok hivatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* A két tanu közül az egyik Széll Kálmán volt, a másik gr. Tisza István jelenlegi miniszterelnök ur, az okmány pedig a t. szabadelvü párt jegyzőkönyve. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Aha!)* Remélem, hogy ugy a nevezett egyének, mint az okirat még önök által sem vonatnak kétségbe hitelesség szempontjából. Már most, hogy a szakasz és az abba felvett rendelkezés, a mely kiegészitése a korábbi szabályoknak, minő értelmet tartalmaz, ugyebár legilletékesebb kifejezésre juttatni a t. volt miniszterelnök, Széll Kálmán ur, mint a szabadelvü pártnak akkori vezére. Gr. Tisza István miniszterelnök ur akkori beszédéből pedig, a melyet, mint képviselő, a szabadelvü párt körében tartott ezen alkalommal, be fogom bizonyitani, hogy a t. miniszterelnök ur teljes öntudatossággal és határozottsággal és — a mint ő magát kifejezte — minden utógondolat nélkül, tette magáévá Széll Kálmán kijelentéseit. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Én igenis vallom és magamévá teszem azt a felfogást, hogy semmiféle paktum *(Zaj. Elnök csenget.)* a képviselők szabad elhatározását meg nem köti és igaza volt a túloldalon egyik képviselőtársunknak, a ki azt mondta, hogy ez reánk nézve is áll, a kik később jöttünk be ide, mint azok, a kik a paktumot kötötték, mert azon szabályoknak, melyeket a ház megalkotott s a melyek ma is, mint házszabályok érvényben vannak, mindnyájan alá vagyunk vetve.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hogyne!

Babó Mihály: Én tehát ezen szakasznak helyes értelmét kivánom megállapitani Széll Kálmán miniszterelnök urnak, mint a szabadelvü párt vezérének és gr. Tisza István jelenlegi miniszterelnök urnak, mint a szabadelvü párthoz

Digitized by Google

tartozó akkori képviselőnek nyilatkozataiból. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez érdekes!)*

Polónyi Géza: Kikereste a muzeumból! *(Derültség.)*

Babó Mihály: Mikor 1899. február 28-án Széll Kálmán mint már kinevezett miniszterelnök expozéját a szabadelvü pártban előterjesztette, ezen szakasz mikénti értelmezésére vonatkozólag szószerint a következő nyilatkozatot tette: *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztatnak ugyan tudni, de talán mégis megengedik, hogy felolvassam utolsó pontját a 203. §-nak, mert azzal függ össze. Ez igy szól *(olvassa)*: »Ha az ily inditvány az ülés idejének meghosszabbitását czélozza, a meghosszabbitás egy órai időnél többre nem terjedhet, csak egyes törvényjavaslat vagy a költségvetés tárgyalásának tartamára határozható el, s azon törvényjavaslat, illetőleg költségvetés tárgyalásának tartama alatt, a melyre nézve elhatároztatott, nem ismételhető.« Most már halljuk meg a paktum tulajdonképeni édesatyjának és mindenesetre jogosult interpretátorának nyilatkozatát, mely igy szól *(olvassa)*: »Igaz, hogy az ülés meghosszabbitására tett inditványok ilyen korlátozó elintézése, hogy vita nélkül kell felette határozni, csak egy órára van szoritva . . . *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Ez az, a mit én mondtam! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Ne méltóztassék a képviselő uraknak társalogni beszéd közben:

Babó Mihály: Meg is magyarázza és nincs is szükség többre! *(olvassa)*: ». . . de én azt hiszem, ez az egy óra az, a mi becses, ez az egy óra az, a mi a tárgyalásokat sietteti, mert tapasztalásból tudjuk, a kik a képviselőházban hosszabb idő óta ülünk, hogy a mult időben, midőn végletekig nyuló budgettárgyalások alatt a három óráig tartó ülések határoztattak el, szertelen kiágazó és végtelenbe nyuló tárgyalásokról többé nem volt szó, mert az ötödik óra végtelenül fontos a tárgyalások siettetésére és elég is.

Sréter Alfréd: Ki gondolt akkor a mai bolondságokra! *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vizet neki!)*

Szatmári Mór: Hisz ezt egy nagy obstrukczió után csinálták!

Babó Mihály: Ha jól értettem t. képviselőtársamat, ezt az obstrukczió kérdésével hozza kapcsolatba. Sziveskedjék tudomásul venni azt, hogy épen a lezajlott obstrukczió teljes lehetetlenné tétele és befejezése, sőt a jövendőre való kizárása érdekében 1899. február 28-án történt ez.

Sréter Alfréd: Ilyen még nem volt! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vizet neki!)*

B. Kaas Ivor: Nem is tagadták még meg a magyar nyelvet, csak most. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem b. Kaas Ivor képviselő urat, ne méltóztassék közbeszólani. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Babó Mihály: Köztudomásu dolog, hogy akkor gróf Tisza István ur, mint képviselő nem tartotta elegendőnek ezen rendelkezést, mert tartott azon veszedelemtől, hogy nem lehet ezekkel az obstrukcziót meggátolni. Ugyebár ezt vallotta és ezzel szemben aggályainak a t. mostani miniszterelnök ur kifejezést is adott és ugy látszik igaza is volt. De nem akarta az ellenzék természetesen az összes fegyvereket kiadni kezéből, azért nem is ment többé bele.

Már most Széll Kálmán volt miniszterelnök ur imént felolvasott nyilatkozata és előterjesztése után felszólalt azon az értekezleten gróf Tisza István képviselő ur. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Hát volt értekezlet?)* Volt! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Kristóffy azt mondja, hogy nem volt. *(Zaj jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Rossz a miniszterelnök emlékező tehetsége! *(Mozgás.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nagyon jó az emlékező tehetségem. Majd felolvasom az akkori beszédet. Ferditeni könnyü. *(Zaj.)*

Babó Mihály: Erre vonatkozólag a t. miniszterelnök ur a következő nyilatkozatot tette: »Az igen t. miniszterelnök ur által előadottakat a magam részéről is tudomásul veszem és elfogadom.« *(Zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: El is fogadta? *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Elfogadta! *(Zaj.)*

Babó Mihály: Meg is indokolta a t. miniszterelnök ur álláspontját a következőkkel: »Daczára aggályaimnak, daczára azon veszélyeknek, melyeket e pontban, ez irányban látok, elfogadom az előterjesztett javaslatot, — tehát javaslatnak minősitette maga is — elfogadom nyitott szemmel annak hátrányai iránt is, de minden hátsó gondolat nélkül, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* teljesen erős elhatározással.« *(Élénk derültség, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Igaz-e ez? *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Méltóztassanak a szónokot nyugodtan meghallgatni.

Polónyi Géza: Ugy látszik, most már lehet vitatni, ki mondott valótlanságot.

Lengyel Zoltán: Ez a valótlanság? *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Sokáig éljen, mig engem egy valótlanságon fog! Hallja az ur!

Kubik Béla: Gyönyörü gyerek! *(Zaj.)*

Babó Mihály: Annak igazolására, hogy az akkori szabadelvü párti értekezlet komolyan foglalkozott ezzel a kérdéssel, hivatkozom arra, hogy az értekezleten Lukács Béla képviselő ur azt az inditványt terjesztette elő, hogy a békés kibontakozásnak Széll Kálmán miniszterelnök által megjelölt utját — t. i. a párt — elfogadja és az általa előterjesztett programm keresztülvitelére vállalkozott kormányt teljes készséggel és lojálisan fogja támogatni.

Digitized by Google

A kibontakozás utjául tehát a programmban lefektetett megállapodásokat jelöli meg. Tehát ebben világosan benne van, hogy a programmban foglalt békefeltételeket is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zajos ellenmondások jobbfelől.)*

Méltóztassék a t. miniszterelnök urnak, mint a szabadelvü párt vezérének megnézni, vajjon a szabadelvü párt jegyzőkönyvében igy van-e ez fölvéve. Meg fog róla győződni, hogy igy van. A határozat, a melyet ezen inditvány következtében a többi fölszólalások után báró Podmaniczky Frigyes, a szabadelvü párt akkori és mostani elnöke, mint egyhangn határozatot kimondott, igy szól: A szabadelvü párt mint egyhangu határozatot kimondja, hogy a párt ugy a békepontozatokat, mint Lukács Béla inditványát — tehát egymás mellé állitja a kettőt — elfogadja; *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Aha! Aha!)* ezt a párt általános élénk helyeslése és tapsai közt kimondja. *(Élénk éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Ez nem kitöltetlen váltó, urak! Ez a váltó ki van töltve! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak. Méltóztassanak a szónokot meghallgatni.

Babó Mihály: Azt gondolom, hogy ezek után a túloldalon ülő t. képviselőtársaim a t. miniszterelnök urral együtt, szivesek lesznek elismerni azt, hogy a paktum nyilatkozatai, tehát a békepontozatok a szabadelvü párt értekezletének tárgyát képezték. *(Ellenmondások jobbfelől: Az nem mindegy! Más a paktum, más a kormányprogramm!)*

Tehát ne méltóztassanak állitani, hogy azok az értekezlet tárgyát nem képezték.

A t. miniszterelnök ur felszólalásai egyikében, a tegnapi, vagy a mai ülés folyamán idevágta a mi szemünk közé, hogy mi becsületről és a szó szentségéről ne beszéljünk. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Ugy van! Politikai becsületről!)* Bocsánatot kérek, politikairól van szó, én az egyéniről nem beszélek. *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Nincsen kétféle becsület!

Babó Mihály: Bizonyosan nem akart a t. miniszterelnök ur sem semmit személyi vonatkozásban érteni, ugy is mondta. Hát én nem akarok belemenni annak a kérdésnek a taglalásába, hogy vajjon gróf Khuen-Héderváry urral szemben a függetlenségi és 48-as párt részéről mi történt és miért történt; *(Felkiáltások a jobboldalon: Csak beszéljen!)* ezt lesz alkalmunk tisztázni. *(Elnök csenget.)*

Én csak ismétlem azt, a mit többször ismételt maga Kossuth Ferencz képviselőtársunk és pártelnököm és maga gróf Khuen-Héderváry Károly akkori miniszterelnök ur is, hogy azok a tárgyalások, megbeszélések minden obligó nélkül történtek.

Mandel Pál: A függetlenségi párt egyhangu párthatározata volt!

Babó Mihály: No hát ebben nincsen obligó nélküli nyilatkozat, hanem igenis kötelezettségről volt szó, a melyet teljesiteni kellett volna. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Most már csak azt a kijelentést kell megtennem, hogy a lapok közlése szerint engem a tegnapi zárt ülésben a mélyen t. házelnök ur rendreutasitott volna. Nincs tudomásom róla. Annyit tudok nyugodt lelkiismerettel állitani, gondolom, nem fogja szavaimat kétségbe vonni senki, hogy a rendreutasitásra okot nem szolgáltattam. Nincs is megmondva, hogy miért történt. Tehát én, mondom, nem akarok még a felett sem vitatkozni, hogy vajjon zárt ülésben lehet-e valakit rendreutasitani vagy sem; de egyet tudok, azt, hogy én az erőszaktól nem zajjal, hanem néma megvetéssel szoktam elfordulni. *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván nyilatkozni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Egyszerüen felolvasom tegnapi nyilatkozatomat, méltóztassék azt nyugodtan meghallgatni és azután véleményt alkotni a felől, hogy a mit a t. képviselő ur most felolvasott, áll-e ellentétben azzal, a mit most mondok. *(Halljuk! Halljuk!)* Tegnap ezt mondtam *(olvassa)*: »A menynyire emlékezetem terjed, bocsánat, ha egy nuance-ban talán jóhiszemüleg tévednék . . .« *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Aha!)* Semmiféle »aha«; tessék végighallgatni! *(Zaj. Elnök csenget. Folytatólag olvassa.)* ». . . maga ez a paktum vagy pártközi megegyezés a szabadelvü párt határozatainak tárgyát soha nem képezte. Én ugy emlékezem, de könnyü lesz meggyőződni róla. Széll Kálmán miniszterelnök ur igenis előterjesztette nemcsak programmját, de tájékoztatta a pártot az iránt, hogy micsoda javaslatok elfogadására nézve egyezett meg ő az ellenzéki pártokkal. A szabadelvü párt a kormány ezen előterjesztését magáévá is tette és kijelentette, hogy azokat a javaslatokat kész elfogadni.« Ezt mondtam.

Polónyi Géza: Békepontok! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Ne méltóztassék a miniszterelnök urat beszédében folyton zavarni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezt mondtam és ez a tényeknek teljesen megfelel. Mert a szabadelvü párt konferenciáján az a paktum előterjesztve nem lett, hanem igenis a kormányelnök ur szóbeli előterjesztést tett, előadta azon javaslatok tartalmát, *(Halljuk! Halljuk!)* a melyeknek elfogadására nézve az ellenzékkel ő megegyezett és a párt igenis kijelentette, hogy ezeket a javaslatokat elfogadja. Ez az az obligó, a melyet a párt vállalt saját magával és vezérével szemben; ezt az obligót be is váltotta, azokat a javaslatokat elfogadta és azok a javaslatok mind törvényerőre emelkedtek és mindaddig, mig meg nem változtattatnak, természet-

Digitized by Google

szerüleg kötelezők ránk nézve. Én igenis azon a konferenczián felszólaltam és kifejezést adtam annak — nemcsak a 203. §-ra nézve, mert én egyes szakaszokról nem beszéltem, — de, hogy a házszabályokra vonatkozó dispozicziók általában véve, félek, hogy elégtelennek fognak bizonyulni, de az adott viszonyok között azt tartom, hogy a próbát, a kisérletet meg kell tenni és ezért meghajlok a párt vezetőjének álláspontja előtt, azt elfogadom, el is fogadtam, benn is vannak a házszabályban, meg is tartjuk őket. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Az utolsó betüig ugyanazt mondom, a mit tegnap. Semmiféle mondvacsinált közbeszólásokkal és integetésekkel a tényeket elferditeni és elhomályositani nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Minden szó, a mit tegnap mondtam, fedi magát a tényekkel, és most is csak azt ismétlem. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Az egész házszabályreform, a mely akkor történt, és természetesen érvényben van ma is, fájdalom, egy nagyon nemes és nagy illuziónak a kifolyása volt, annak a nemes és nagy illuziónak, hogy a szenvedélyek lecsillapulása után lehetséges lesz Magyarországon a parlamentárizmust fentartani ugy, hogy annak fentartása az összes pártok és a pártok összes tagjainak hazafiui mérsékletére lesz bazirozva. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Higyjék meg, hogy én sajnálom legjobban, hogy e kérdésben nekem volt igazam; de minden nappal, minden órával, minden perczczel azt a szomoru elégtételt szerzik meg nekem, hogy igazam van. *(Hosszantarió zajos helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Hosszantartó zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselőház!

Gr. Khuen-Héderváry Károly: T. képviselőház! Személyes kérdésben kérek szót!

Elnök: Gr. Khuen-Héderváry Károly személyes kérdésben kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Khuen-Héderváry Károly: T. képviselőház! Már a tegnapi vita folyamán Polónyi Géza képviselő ur azt mondta, hogy nem szándékozik arra az időszakra reflektálni, a midőn ő a függetlenségi pártnak több tagjával együtt bizonyos programmpontokra vonatkozólag tárgyalt, vagy mondjuk beszélgetéseket folytatott velem. Én akkor azt mondottam, hogy én pedig igenis szándékozom azokra visszatérni. Ezt én tegnap nem tettem, talán oka volt a t. képviselő urnak azt a kérdést tovább nem bolygatni.

Polónyi Géza: Előbb a Szápáry-ügyet akarjuk letárgyalni. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Khuen-Héderváry Károly: De miután ma Babó képviselő ur ezt az ügyet ujból felmelegitette, azt hiszem, tartozom azzal, hogy igenis itt, az ország szine előtt elmondjam, hogy mik történtek akkor. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azon czélból, hogy a parlamenti rendet mielőbb helyreállitsuk, *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)* az ellenzéki pártok vezéreihez is fordultam, megtudandó, hogy mikép lehetne ezt a czélt közös akarattal elérni. És akkor Kossuth Ferencz képviselő ur volt oly szives, hogy a függetlenségi pártnak azon megbizottait hivta magához, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem voltak megbizva!)* mondjuk hát, azon férfiait hivta magához, a kiket arra hivatottaknak vélt, hogy a függetlenségi párt nevében velem tárgyaljanak.

Olay Lajos: Nem voltak megbizva! *(Felkiáltások jobbfelől: Hát vezérférfiak voltak!)*

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Én jóhiszeműen mentem bele a tárgyalásokba, és barátaim azon figyelmeztetésére, hogy jó volna, ha tanukat vinnék magammal, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* ezt visszautasitottam s azt mondottam: magyar emberekhez megyek és arra nézve, a mit velük megbeszélek, tanuk nélkül is bizhatom bennük. *(Taps a jobboldalon. Nagy mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget.)*: Méltóztassanak csendben lenni! Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Várady Károly: Ki ajánlotta a tanukat?

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Megbeszéléseinknek eredménye az volt, hogy a függetlenségi párt akkor párthatározatot hozott, *(Felkiáltások jobbfelől: Egyhangut!)* és pedig egyhangu párthatározatot, a melyben elfogadta a függetlenségi párt a vezérférfiai által beadott jelentésben foglalt azon programmot, a melyet velem megbeszéltek. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Bakonyi Samu: Mi következett azután?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Bizony, mi következett! *(Felkiáltások jobbfelől: Tudjuk! Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak ugy jobbról, mint balról csendben lenni!

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Akkor az következett, hogy egy szóba belekapaszkodtak arról az oldalról, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk! Elnök többször csenget.)* egy olyan szóba, a melyet én azon megbeszélgetések során előzetesen már tisztáztam. Én igenis konstatálom, hogy Polónyi Géza képviselő ur volt azon megbeszélgetések alkalmával az, a ki már akkor ezen szó miatt ezen megbeszélgetéseket semmivé akarta tenni, de akkor az ő társai azzal utasitották felfogását vissza, hogy ez szőrszálhasogatás, ebbe nem mennek bele. *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)* Mert én Kossuth Ferencz képviselő ur lakásán igenis megmondtam és megmagyaráztam, hogy miért nem vonom vissza azon törvényjavaslatot, hanem miért függesztem csak fel annak tárgyalását.

Digitized by Google

Ezt egészen nyiltan megmondottam; s erre a feltételre igenis ráállottak a függetlenségi pártnak vezérférfiai s ezen az alapon a párthatározat meghozatott. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk! Nagyon érdekes!)*

Visontai Soma: Kossuth nekünk igy referált! Ez igaz!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Ezt kivántam tisztába hozni, hogy igenis a függetlenségi párt nem akkor tudta meg, mi az én álláspontom, a mikor itt felszólaltam, és azt az »egyelőre« szót használtam, mert már az előző megbeszélések alkalmával igenis tisztába volt hozva az, hogy miért nem vonatott vissza a törvényjavaslat, hanem csak felfüggesztetett a tárgyalása. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* Hogy tehát én a magam részéről teljesen betartottam mindazt, a mit akkor megbeszéltünk, erre nézve a legjobb bizonyságot szolgáltatta Komjáthy Béla képviselő ur multkor a pénzügyi bizottság tárgyalása alkalmával.

Bedőházy János: Az az ő privát véleménye. *(Élénk derültség a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Ez egy csak annyiban történt kijelentése volt a függetlenségi párt egy igen tisztelt tagjának. De hiszen a párt vezére, Kossuth Ferencz is itt ebben a teremben adott nekem igazat, és csak egy közbejött esemény következtében tartotta magát feloldottnak, de nem azért, mintha én nem tartottam volna be azt, a mire én vállalkoztam. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon.)*

Hock János: Hát miért buktatták meg?!

Gr. Khuen-Héderváry Károly: A függetlenségi párt magatartásának az volt a következménye, hogy miután nem tudtam azon programm alapján az ország ügyeit vezetni, félrevonultam. Azt hiszem, hogy ezzel kedves dolgot cselekedtem a függetlenségi pártnak. *(Lengyel Zoltán közbeszól.)*

Elnök: Kérem Lengyel képviselő urat, ne méltóztassék folyton közbeszólni.

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Kinyilatkoztatom, hogy a magam részéről igen hálás vagyok az önök maguktartásáért, mert fölszabaditottak ezáltal attól, hogy ma is ott üljek azon a helyen. És ha van valami, a mit igenis fájlalok, az az, hogy tulságos jóhiszeműséggel hittem azt, hogy békés eszközökkel lehet a parlamenti rendet helyreállitani. És miután ma ezt a tévedésemet belátom, testestül-lelkestül támogatom e helyen utódomat, bármily eszközökkel akarja is a parlamentáris rendet helyreállitani. *(Hosszantartó, élénk éljenzés és taps a jobboldalon. Nagy zaj balfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bármily eszközökkel!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház! Polónyi Géza képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Polónyi Géza: Mély köszönettel tartozom *(Halljuk! Halljuk!)* gróf Khuen-Héderváry t. képviselő urnak az itt elmondottakért.

Török Bertalan: Halljuk, hogy fog csavarni!

Polónyi Géza: T. képviselőtársam, ezt Tisza Kálmánnak mondták innét.

Gr. Tisza István miniszterelnök: De nem volt igaz, most meg igaz!

Polónyi Géza: Megengedem, de ez is a tradicziók közé tartozik, jó lesz tehát a csavarintásról nem beszélni. *(Zaj jobbról.)*

Elnök: Kérem Török Bertalan képviselő urat, ne méltóztassék a szónokot zavarni.

Polónyi Géza: Én csak igen röviden szándékozom kiegésziteni azt, a mit ő mondott, hogy a parlament és mindnyájunk érdekében ez a dolog tisztába hozassék. *(Mozgás jobbfelől.)* Hát azokat, a miket gr. Khuen-Héderváry képviselő ur itt elmondott, a magam részéről csak a tényállás helyreigazitásaként ki akarom egésziteni.

Elsősorban nagy köszönettel tartozom, hogy elmondta, hogy én már beszélgetéseink idején a kérdéses javaslatnak világos, expressis verbis való visszavonását követeltem, és kivántam egyszerüen azon okból, mert előre látható volt, hogy olyan kifejezéseknek használata, mint »egyelőre« és »felfüggesztés« félreértésekre vezet, a mit megakadályozni abszolute lehetetlenség lesz. *(Nagy mozgás jobbfelől.)*

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Tisztázva lett!

Polónyi Géza: Ez sohasem lett tisztázva!

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Ott lett tisztázva! Nekem csak nem fogja letagadni! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hisz nem tagadja!)*

Polónyi Géza: A t. képviselő ur nyilvánvalólag nem érti, mit mondok. *(Mozgás jobbfelől.)*

Gr. Khuen-Héderváry Károly: De értem!

Polónyi Géza: Én nem akarom letagadni azt, a mit a képviselő ur mond, ellenkezőleg, meg akarom erősiteni. Nem értem ezt az ideges közbeszólást.

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Azt mondta, hogy nem lett tisztázva, pedig tisztázva lett!

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, a t. képviselő ur meg fogja erősiteni azt az állitásomat, a melyet mostan nyomban utána teszek. A t. képviselő ur kijelentette akkor, hogy ő nem mint dezignált miniszterelnök, nem is mint megbizásból eljáró beszél velünk. Igaz-e, hogy azt mondta, senkinek a megbizásából nem jár el?

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Igen!

Polónyi Géza: Tehát gr. Khuen-Héderváryról volt szó, a ki senkinek a megbizásából velünk nem érintkezik, és a ki obligó nélkül tárgyal. *(Zajos derültség jobbfelől. Felkiáltások a jobboldalon: Minek álltok szóba vele!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Polónyi Géza: Én nem akarom most kiegésziteni a tényállást azzal, hogy én ennek tudatában, egyenesen, valamennyiünknek a meg-

Digitized by Google

bizásából magam mentem el báró Fejérváry Gézához, a ki akkor miniszter volt, és pedig tárczaminiszter, honvédelmi miniszter, a kit valamennyiünknek hozzájárulásával épen arra való tekintettel, mert gr. Khuen-Héderváry megbizása senkitől nem volt és nincs, mint életben lévő, tényleg fungáló minisztert arra kértünk meg, hogy a katonai kérdésekre vonatkozó feltételeinket ő Felsége előtt mint felelős miniszter képviselni sziveskedjék. Ő ezt a missziót el is vállalta kijelentésével annak, hogy ez nem jelenti azt, hogy ő elfogadja ezeket a feltételeket; de arra igenis vállalkozik, hogy ő Felsége előtt ezen feltételeinket, a melyeket pontról-pontra feljegyzett s a melyeket azért közöltünk vele, mert a képviselő urnak megbizása nem volt. . . .

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Semmi »mink« hanem csak kegyed!.

Polónyi Géza: Én, valamennyiünknek a tudomásával.

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Nincs tudomásom erről!

Polónyi Géza: Ezt elhiszem; hiszen arról nem tartozunk önnek referálni, hogy mit akarunk csinálni? *(Zaj a jobboldalon.)* Egy megbizás nélküli képviselőnek, hogy ne mondjam, alkusznak, ilyen jogai nincsenek. *(Zaj jobbról.)* De nem erre fektetem a sulyt. A sulyt arra fektetem, a mennyiben magam nem vagyok hajlandó egy betüvel eltérni a történtektől, de felteszem a képviselő urról is, hogy igy fog cselekedni: Igaz-e, hogy beszélgetésünk fonalán az a világos megállapodás létesült, még pedig a t. képviselő urnak saját maga inicziativájából, hogy tessék az én programmbeszédem elmondása alkalmával hozzám a házban kérdéseket intézni és azon felvetett kérdésekre nézve, a melyeket együtt beszélgettünk meg, további maguktartását attól tenni függővé, hogy a házban mit mondok. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ennek megfelelően, a mint észrevettem, — megjegyzem, hogy én a pártkörnek nem voltam tagja . . . *(Nagy mozgás a jobboldalon. Elnök csenget.)* A pártkörnek nem voltam tagja.

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Hát akkor kikkel beszélt?

Polónyi Géza: Parancsol?

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Kiktől kapott megbizást? *(Felkiáltások a jobboldalon: Senkitől! Fogadatlan prókátor!)*

Polónyi Géza: Egy szóval se mondtam, hogy megbizásból jártam el. *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)*

Gr. Khuen-Héderváry Károly: B. Fejérvárynyal szemben!

Polónyi Géza: B. Fejérváry Gézánál a t. képviselő urral tárgyalt képviselő urak valamennyiének hozzájárulásával jártam el. Mikor a t. képviselő ur a lábát kitette, rögtön konferenczláztunk e kérdésben. B. Fejérváry Géza élő ember és erről referálni fog. *(Zaj.)*

Egyébként abban a hitben voltunk, hogy b. Fejérváry Géza felutazik majd gr. Khuen-Héderváryval és együtt fog visszautazni. *(Derültség a jobboldalon.)* És azt hittük, hogy b. Fejérváry Géza a leendő miniszterelnök urnak el fogja ezt mondani.

Gr. Khuen-Héderváry Károly: El is mondta.

Polónyi Géza: Tehát tudja!

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Tudom.

Polónyi Géza: Az elébb azt mondta, nem tudja. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azonban, óh csodák csodája, vissza jött Khuen-Héderváry, a miniszterelnök, báró Fejérváry honvédelmi miniszter nélkül. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás a jobboldalon.)* Megtörtént t. i. az a furcsa dolog . . .

Gajáry Géza: A szószegésről beszéljen.

Polónyi Géza: . . . hogy báró Fejérváry az ő legnagyobb meglepetésére 26-dik lemondásának elfogadásával lett megkinálva. *(Zaj balfelől.)* Már most én akkor elmentem báró Fejérváry Gézához, — megjegyzem, az ő beleegyezésével mondom el ezeket, — és kérdeztem: Kegyelmes ur, mi történt a mi propoziczióinkkal? *(Mozgás a jobboldalon.)* És erre azt mondta: »Kérlek titeket, erre az egy kérdésre nézve mentsetek fel a felelet alól.«

Ma sem tudjuk, előterjesztettek-e ezek a feltételek, vagy nem; de miután arról győződtünk meg, méltóztassanak megnézni a ház naplóit, itt a házban az első nyilt ülésben, midőn az akkor dezignált miniszterelnök megjelent Bécsből, itt felállottam és azt mondtam: Kérem, minden félreértés kizárásával világosan megmondtuk, hogy itt semmiféle obligóban megkötött megállapodásról szó nincs. *(Zajos ellenmondás jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Párthatározat! *(Felkiáltások a jobboldalon: Egyhangu határozat!)*

Polónyi Géza: De mindenkinek joga van... *(Nagy zaj; felkiáltások a jobboldalon: Egyhangu párthatározat volt! Elnök csenget.)*

Gajáry Géza: El kell hozni a párthatározatot!

Polónyi Géza: Méltóztassék belátni, hogy én, ki hangsulyozom, hogy akkor a pártkörnek tagja nem voltam, *(Derültség a jobboldalon.)* én annak a pártnak határozatáról nem szólhatok, azt sem nem védhetem, sem helyre nem igazithatom; én oly tényekről beszélek, melyek megtörténtek. *(Zaj a jobboldalon.)* Az akkori miniszterelnök ur különben elfeledkezett arról, hogy ő zwieback, mert másodszor is ide méltóztatott fáradni és akkor nem innen buktatták meg a volt miniszterelnök urat, ha jól emlékszem rá, hanem ugyanazzal a gaudiummal, a melylyel most tapsolnak neki, megbuktatták önök odaát. *(Igaz! Ugy van! Derültség a bal- és szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Azt mondta a t. képviselő ur és ez valamennyiünkre sértő, vagy legalább is bántó

Digitized by Google

— tudom, hogy nem volt sértő szándéka — azt mondta, hogy valaki kérdezte tőle, miért nem visz magával tanukat. Ki volt, nem tudom, de ha ilyet valaki nyilt országgyülés előtt mond, meg kell mondania, hogy ki volt. *(Zaj és derültség jobbfelől.)* Hogy ki lehetett, arról az ad nekem felvilágositást, hogy az nem lehetett másnak a táborából, mint onnan, a kik az irásban megkötött paktumot is képesek megszegni; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)* azok azután másokkal szemben a tanunak alkalmazását szükségesnek látják. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbfelől.)*

A mi azt illeti, hogy minden áron és minden eszközzel fogja támogatni, az két dolgot bizonyit. *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Törvényes eszközzel!)* Nem mondta. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek a ház minden oldalán.

Szőts Pál: Megint csavar! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Ez először is azt bizonyitja, hogy mi gróf Khunen-Héderváryt miniszterelnök korában is jól ismertük meg, másodszor pedig csak annyit, hogy az operett-generálisoktól nincs mit megijedni. *(Élénk derültség, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Gróf Khuen-Héderváry képviselő ur személyes kérdésben kiván nyilatkozni.

Gr. Khuen-Héderváry Károly: Én csak egyre szoritkozom, t. képviselőház, és ez az, hogy azon barátaimnak, a kik a politikai életben talán tapasztaltabbak voltak nálamnál, igenis igazat kell, hogy adjak utólag, hogy azon tanácskozásokban, a melyekben Polónyi képviselő ur is résztvett, tanuk nélkül nem lett volna szabad tárgyalnom. *(Zajos derültség, éljenzés és taps a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Polónyi Géza: Semmi kifogásom sincs ellene. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Előterjesztést óhajtok tenni a t. háznak.

Polónyi Géza: Hanem mikor Singer Arturral tárgyalt, akkor nem hivott tanukat! Singer Arturral lehet tanuk nélkül is tárgyalni! *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Elnök: Kérem a ház minden oldalát, méltóztassanak az elnök előterjesztését csendben meghallgatni! *(Halljuk! Halljuk!)*

Tekintettel az idő előrehaladottságára, *(Zaj balfelől.)* azt hiszem, méltóztatik a t. ház abba belenyugodni, hogy a napirend tárgyalásába ne bocsátkozzunk, *(Helyeslés.)* és hogy a mai napra bejelentett interpellációk a szerdai napra tétessenek át. *(Helyeslés.)* A hétfőn, vagyis november hó 30-án délelőtti tiz órakor kezdődő ülésre a mai napirend vagyis az ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végéig való fentartásáról, valamint az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslatok és az ezzel kapcsolatos három honvédelmi miniszteri jelentés tüzessék napirendre, a napirend tárgyalására szánt idő végével pedig állapittassék meg a délután 5 órakor kezdődő ülés napirendje. *(Helyeslés.)*

Ha méltóztatik a t. ház ehhez hozzájárulni, akkor ezt határozatilag kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik este 7 óra 25 perczkor.)

Digitized by Google

NÉVMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Perczel Dezső **334—347.**
Feilitzsch Arthur b. **347, 348.**
Jakabffy Imre **334, 336—345, 348.**

Jegyzők:

Dedovics György **345—348.**
Endrey Gyula **338—342.**
Esterházy Kálmán gr. **334—336.**
Hertelendy László **337—342.**
Nyegre László **334—336.**
Rátkay László **343—348.**
Szőts Pál **343—348.**
Teleki Sándor gr. **337—344.**
Trubinyi János **334—337.**

Előadók:

Maróthy László
Baghy Béla ment. ügye **334.**
Bartha Ferencz ment. ügyei **334.**
Benedek János ment. ügyei **334.**
Csávolszky Lajos ment. ügye **334.**
Eötvös Bálint ment. ügye **334.**
Győrffy Gyula ment. ügyei **334.**
Hollaky Imre ment. ügye **334.**
Ivánka Oszkár ment. ügye **334.**
Kaas Ivor b. ment. ügye **334.**
Kubinyi Géza ment. ügye **334.**
Lendl Adolf ment. ügye **334.**
Luby Géza ment. ügye **334.**
Molnár Jenő ment. ügye **334.**
Nosz Gyula ment. ügye **334.**
Olay Lajos ment. ügye **334.**
Pap Géza ment. ügye **334.**
Pap Zoltán ment. ügye **334.**
Pichler Győző ment. ügye **334.**
Sacelláry György ment. ügye **334.**
Salamon Géza ment. ügye **334.**
Vészi József ment. ügye **334.**

Münnich Aurél
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása **334.**

Neményi Ambrus
Indemnity 1903. deczember végéig **334.**

Szónokok:

Apponyi Albert gr.
Parallel ülések tartása, paktum megszegése 375.

Babó Mihály
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 125.
Lengyel Zoltán jegyzőkönyvi megrovása 407.
Parallel ülések tartása, paktum megszegése 465.

Bakonyi Samu
Véderő javaslatok napirendre tüzése 26, 29.
Bizalmatlansági inditvány az elnök ellen 459.

Barabás Béla
Parallel ülések tartása 389.
Jegyzőkönyv hitelesitése 381, 431.
Lengyel Zoltán jegyzőkönyvi megrovása 406.

Barta Ödön
Bartha Ferencz ment. ügye 6.
Kubinyi Géza ment. ügye 8, 9.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 313, 314.

Digitized by Google

Bartha Ferencz
Vaskóhi főszolgabirósághoz tartozó lunkai körjegyző, Drágán József visszaélései, interp. 174.

Bartha Miklós
Személyes ügy gr. Tisza Istvánnal 366, 367.

Bedő Albert
Indemnity napirendre tüzése 77.

Bedőházy János
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 193.
Ugrai választás 267.

Benedek János
Szatmári választás 328.
Jegyzőkönyv hitelesitése 430.

Buzáth Ferencz
Indemnity napirendre tüzése 76.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 316.
Parallel ülések tartása 464.
Karzati jegyek kezelési módja 464.

Csávosy Béla
Karzati jegyek kezelési módja 465.

Darányi Ferencz
Pinczehelyi választáson fegyvert használt csendőrök kitüntetése, interp. 173.

Dedovics György, *mint jegyző:* **345—348.**

Egry Béla
Kubinyi Géza ment. ügye 8, 9.

Eitner Zsigmond
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 120.

Endrey Gyula, *mint jegyző:* **338—342.**

Eötvös Károly
Győrffy Gyula ment. ügye 4.

Esterházy Kálmán gr., *mint jegyző:* **334—336.**

Feilitzsch Arthur b., *mint elnök* **347, 348.**
Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai 154.

Gabányi Miklós
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 205.

Gajáry Géza
Személyes ügy Bartha Miklóssal 363, 366, 368.

Gál Sándor
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 62.
Parallel ülések tartása 419.

Hellebronth Géza
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 45.

Hertelendy László, *mint jegyző:* **337—342.**

Hieronymi Károly
Jegyzőkönyv hitelesitése 177.
Kereskedelmi- és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése 295.
Szatmári választás 331.

Hock János
Bizalmatlansági inditvány az elnök ellen 448, 449.
Parallel ülések tartása, paktum megszegése 449.

Holló Lajos
Véderőjavaslatok napirendre tüzése 38.
Jegyzőkönyv hitelesitése 38, 177, 382.
Házszabályok szigorubb kezelése 146.
Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai 264.
Delegációk összehivását elrendelő királyi leirat napirendre tüzése 298.
Parallel ülések tartása 421.

Horváth Gyula
Jegyzőkönyvi megrovás 386.

Ivánka Oszkár
Személyes ügy gr. Tisza Istvánnal 367.

Jakabffy Imre, *mint elnök:* **334, 336—345, 348.**

Kaas Ivor b.
Tisza István-féle kormány beköszöntője 13.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 67.
Delegációk összehivását elrendelő királyi leirat napirendre tüzése 297.
Személyes ügy gr. Tisza Istvánnal 367.

Kálosy József
Ujonczjutalek mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 258.

Digitized by Google

Kecskeméthy Ferencz
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 158.

Khuen-Héderváry Károly gr.
Személyes ügy Polónyi Gézával 469, 472.

Kollár Márton
Személyes ügy Lukáts Gyulával 3.

Kossuth Ferencz
Jegyzőkönyv hitelesitése 177.
Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai 234.
Parallel ülések tartása, paktum megszegése 368, 418.

Kristóffy József
Véderőjavaslatok napirendre tüzése 32.

Kubik Béla
Bartha Ferencz ment. ügye 6, 7.
Saját közbekiáltása 10.
Ellenzék megsértése 42.
Jegyzőkönyv hitelesitése 177, 379, 385, 428, 430, 431, 432.
Ház határozatképessége 178.
Katonai behivó-jegyek kibocsátása 266, 268.
Delegációk összehivását elrendelő királyi leirat napirendre tüzése 295.
Személyes ügy gr. Tisza Istvánnal 385.

Lendl Adolf
Interpelláczió elhalasztása 173, 263.

Lengyel Zoltán
Véderőjavaslatok napirendre tüzése 30, 43.
Személyes ügy gróf Tisza Istvánnal 145.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 199.
Interpellácziókra adandó válaszok ideje 204.
Interpelláczió elhalasztása 263.
Parallel ülések tartása 395, 421, 422, 460.
Jegyzőkönyv hitelesitése 383, 428, 430.
Szó megvonása 404, 405.
Jegyzőkönyvi megrovás 404, 405, 406.
Interpellácziók megtételének ideje 433.

Lovászy Márton
Interpellácziók megtételének ideje 61.
Jegyzőkönyv hitelesitése 119, 423.
Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai 151.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 232.

Lukács László
Czukorra vonatkozó 1903: II. t.-cz. módositása 303.
Költségvetési törvény 1903-ra 385.

Maróthy László
Baghy Béla ment. ügye *(előadó)* 8.
Bartha Ferencz ment. ügyei *(előadó)* 5, 6.
Benedek János ment. ügyei *(előadó)* 4, 5.
Csávolszky Lajos ment. ügye *(előadó)* 12.
Eötvös Bálint ment. ügye *(előadó)* 7.
Győrffy Gyula ment. ügyei *(előadó)* 13.
Hollaky Imre ment. ügye *(előadó)* 11.
Ivánka Oszkár ment. ügye *(előadó)* 12.
Kaas Ivor b. ment. ügye *(előadó)* 12.
Kubinyi Géza ment. ügyei *(előadó)* 8, 9, 10, 12, 13.
Lendl Adolf ment. ügye *(előadó)* 7.
Luby Géza ment. ügye *(előadó)* 12.
Molnár Jenő ment. ügye *(előadó)* 4.
Nosz Gyula ment. ügye *(előadó)* 11.
Olay Lajos ment. ügye *(előadó)* 11.
Pap Géza ment. ügye *(előadó)* 10.
Pap Zoltán ment. ügye *(előadó)* 10.
Pichler Győző ment. ügye *(előadó)* 10.
Sacelláry György ment. ügye *(előadó)* 11.
Salamon Géza ment. ügye *(előadó)* 4.
Vészi József ment. ügye *(előadó)* 5.

Miklós Ödön
Jegyzőkönyv hitelesitése 424.

Molnár Ákos
Sürgős interpelláczió megtételének ideje 113, 114.
Olasz borvám-szerződés mibenállása, interp. 114, 117.

Mukits Simon
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 295, 333.

Münnich Aurél
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása *(előadó)* 43, 313, 314.
Állami birtokvételek a Tátrában, Nosz Gyula interpellácziója 87, 91.

Nagy Ferencz
Indemnity napirendre tüzése 77.

Neményi Ambrus
Indemnity 1903. év deczember végéig *(előadó)* 3.

Nessi Pál
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 91.
Elnöki figyelmeztetés birálata 144.
Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai 149, 155.
Interpellácziók megtételének ideje 433.

Nosz Gyula
Állami birtokvételek a Tátrában, interp. 78, 88, 90.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 178.

Digitized by Google

Nyegre László, *mint jegyző:* **334—336.**

Nyiri Sándor
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 44, 307.
Katonai behivó-jegyek kibocsátása 268.

Okolicsányi László
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 50.
Jegyzőkönyv hitelesitése 425.
Személyes ügy gr. Tisza Istvánnal 425.

Olay Lajos
Kubinyi Géza ment. ügye 8, 9.
Véderő javaslatok napirendre tüzése 36.

Pap Géza
Véderő javaslatok napirendre tüzése 27.

Pap Zoltán
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 268.
Jegyzőkönyv hitelesitése 424, 428, 430, 431.

Perczel Dezső, *mint elnök:* **334—347.**
Parallel ülések tartása, paktum megszegése 440, 447.
Bizalmatlansági inditvány 440, 447.

Polónyi Géza
Indemnity napirendre tüzése 72, 76, 78.
Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai 235.
Parallel ülések tartása, paktum megszegése 408, 415, 443.
Lengyel Zoltán jegyzőkönyvi megrovása 405, 406.
Bizalmatlansági inditvány az elnök ellen 433, 438, 443.
Személyes ügy gr. Khuen-Héderváry Károlylyal 470, 472.

Pozsgay Miklós
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 321.

Rakovszky István
Kubinyi Géza ment. ügye 13.
Véderő javaslatok napirendre tüzése 37.
Házszabályok szigorubb kezelése 147.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 246, 257.
Parallel ülések tartása, paktum megszegése 370, 417.
Beszéd elhalasztása másnapra 377.
Jegyzőkönyv hitelesitése 385.
Lengyel Zoltán jegyzőkönyvi megrovása 406.

Ráth Endre
Véderő javaslatok napirendre tüzése 36.

Rátkay László, *mint jegyző:* **343—348.**
Bartha Ferencz ment. ügye 6.
Véderő javaslatok napirendre tüzése 29.
Delegácziók összehivását elrendelő királyi leirat napirendre tüzése 299.
Saját közbekiáltása 378, 386.

Rosenberg Gyula
Jegyzőkönyv hitelesitése 381.

Sréter Alfréd
Személyes ügy Thaly Kálmánnal 61.

Szederkényi Nándor
Interpellácziók megtételének ideje 61.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 181.
Államtitkárok felmentésének bejelentése 201.

Szöts Pál, *mint jegyző:* **343—348.**

Teleki Sándor gr., *mint jegyző:* **337—344.**

Thaly Kálmán
Véderő javaslatok napirendre tüzése 24.
Személyes ügy Sréter Alfréddal 58.

Tisza István gr.
Győrffy Gyula ment. ügye 4.
Véderő javaslatok napirendre tüzése 24, 30, 33, 37.
Ellenzék megsértése 42.
Indemnity napirendre tüzése 75.
Sobor községhez tartozó pádári rétnek Győr vármegyéhez való csatolása 113.
Sürgős interpelláczió megtételének ideje 113, 114.
Molnár Ákos interpellácziójára: az olasz borvám-szerződés mibenállásáról 116, 117.
Elnöki figyelmeztetés birálata 144, 146.
Személyes ügy Lengyel Zoltánnal 144.
Házszabályok szigorubb kezelése 147.
Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai 156, 234, 266.
Államtitkárok felmentésének bejelentése 201, 202.
Ipar- és kereskedelmi bank ügye 203.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 253, 257, 315.
Ugrai választás 267.
Delegácziók összehivását elrendelő királyi leirat napirendre tüzése 295, 297.
Szatmári választás 332.
Parallel ülések tartása, paktum megszegése 359, 363, 413, 416, 418, 463, 468.
Beszéd elhalasztása másnapra 377.
Személyes ügy Bartha Miklóssal 363, 367.
Személyes ügy b. Kaas Ivorral 367.
Személyes ügy Ivánka Oszkárral 368.
Személyes ügy Kubik Bélával 384, 385.

Digitized by Google

Horváth Gyula jegyzőkönyvi megrovása 386.
Lengyel Zoltán jegyzőkönyvi megrovása 405.
Bizalmatlansági inditvány az elnök ellen 436, 439.
Személyes ügy Okolicsányi Lászlóval 427.

Trubinyi János, *mint jegyző:* **334—337.**

Ugron Gábor
Jegyzőkönyv felolvasása az előadói székből 89.
Artim Mihály szabadságolása 119.
Elnöki figyelmeztetés birálata 145.
Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai 156.
Jegyzőkönyv hitelesitése 176, 233, 302, 427.
Államtitkárok felmentésének bejelentése 201, 202.
Delegációk összehivását elrendelő királyi leirat napirendre tüzése 295, 304.
Irományok előterjesztésének sorrendje 302.
Parallel ülések tartása 349, 420, 421.
Beszéd elhalasztása másnapra 377.

Várady Károly
Jegyzőkönyv hitelesitése 431.

Vertán Endre
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 237.

Visontai Soma
Beszéd elhalasztása másnapra 377.
Parallel ülések tartása 386, 463.

Vörös László
Jegyzőkönyv hitelesitése 380.

Zboray Miklós
Kubinyi Géza ment. ügye 8.
Véderő javaslatok napirendre tüzése 41.
Jegyzőkönyv hitelesitése 41, 380.
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása 164.
Parallel ülések tartása 369.

Digitized by Google

TÁRGYMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordulnak.)

Bizottsági jelentések:

Mentelmi bizottság jelentése:

Baghy Béla ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Bartha Ferencz ment. ügyei *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Benedek János ment. ügyei *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Csávolszky Lajos ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Eötvös Bálint ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Győrffy Gyula ment. ügyei *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Hollaky Imre ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Ivánka Oszkár ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Kaas Ivor b. ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Kubinyi Géza ment. ügyei *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Lendl Adolf ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Luby Géza ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Molnár Jenő ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Nosz Gyula ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Olay Lajos ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Pap Géza ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Pap Zoltán ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Pichler Győző ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Sacelláry György ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Salamon Géza ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Vészi József ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **334.**

Pénzügyi bizottság jelentése:

Indemnity 1903. deczember végéig *(Előadó:* Neményi Ambrus) **334.**

Törvényjavaslatok, kormányelőterjesztések és egyéb ügyek:

Alelnök — Daniel Gábor — lemondása **343.**

Alelnök választás:

Feilitzsch Arthur b. **345.**

Állami birtokvételek a Tátrában (l. Interp. Nosz Gyula) **336, 337.**

Hozzászóltak:

Münnich Aurél 87, 91. Nosz Gyula 78, 88. 90.

Államtitkárok felmentésének bejelentése; elnöki kijelentés (202) **341.**

Hozzászóltak:

Szederkényi Nándor 201. Tisza István gr. 201, 202. Ugron Gábor 200, 202.

Bartha Miklós—Gajáry Géza-féle személyes ügy (Gajáry Géza 363, 366, 368) **346.**

Bartha Miklós—gr. Tisza István-féle személyes ügy (Bartha Miklós 366, 367. — Tisza István. gr. 363, 367) **346.**

Behívó-jegyek kibocsátása (l. Katonai) **343.**

Digitized by Google

Beszéd elhalasztása másnapra **346.**

Hozzászóltak:

Rakovszky István 377. Ugron Gábor 377.
Tisza István gr. 377. Visontai Soma 377.

Beszéd közben szavazás elrendelése (l. Szavazás) **346.**

Biráló bizottsági tagok eskütétele **337—339, 342.**

Birtokvételek a Tátrában (l. Állami) **336.**

Bizalmatlansági inditvány az elnök ellen, Polónyi Géza indtv. **348.**

Hozzászóltak:

Bakonyi Samu 459. Perczel Dezső 440, 447.
Hock János 448, 449. Polónyi Géza 433, 438, 443.
Tisza István gr. 436, 439.

Czukorra vonatkozó törvények némely határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló 1903. évi II. t.-cz. módositása (Irom. 432) **344.**

Hozzászólt:

Lukács László 303.

Daniel Gábor alelnök lemondása **343.**

Delegácziók összehivását elrendelő királyi leirat napirendre tüzése **343.** — *Névszerinti szavazás* (304, 306) **344.**

Hozzászóltak:

Holló Lajos 298. Rátkay László 299.
Kaas Ivor b. 297. Tisza István gr. 295, 297.
Kubik Béla 295. Ugron Gábor 295, 304.

Delegáczió — 1903-iki — tagjainak megválasztása **345.**

Drágán József lunkai körjegyző visszaélései (l. Vaskohi) **339.**

Éjjeli ülés (l. Ülés) **334.**

Ellenzék megsértése **335.**

Hozzászóltak:

Kubik Béla 42. Tisza István gr. 42.

Elnök elleni bizalmatlansági inditvány (l. Bizalmatlansági) **348.**

Elnöki figyelmeztetés birálata **338.**

Hozzászóltak:

Nessi Pál 144. Tisza István gr. 144, 146.
Ugron Gábor 145.

Eskütétel (l. Biráló bizottság) **337.**

1903. évi II. t.-cz. módositása (l. Czukor) **344.**

Feilitzsch Arthur b. megválasztása alelnökké **345.**

Gajáry Géza—Bartha Miklós-féle személyes ügy (Gajáry Géza 363, 366, 368) **346.**

Gulner Gyula belügyminiszteri államtitkár felmentése **341.**

Három évet kiszolgált katonák hazabocsátása (l. Véderőjavaslatok) **334.**

Ház határozatképessége **340.**

Hozzászólt:

Kubik Béla 178.

Házszabályok 203. §-a (l. Parallel ülések) **346.**

Házszabályok szigorubb kezelése **338.**

Hozzászóltak:

Holló Lajos 146. Rakovszky István 147.
Tisza István gr. 147.

Házszabályvita, l. Véderőjavaslatok napirendre tüzése **334.**

Igazolási ügyek:

Berzeviczy Albert **343.**
Hieronymi Károly **347.**
Jovanovits István **343.**
Konkoly-Thege Sándor **338.**
Tallián Béla **347.**

Indemnity 1903 deczember végéig (Irom. 424, 428) **334.**

Hozzászólt:

Neményi Ambrus *(előadó)* 3.

Indemnity napirendre tüzése, Polónyi Géza inditványa **336.**

Hozzászóltak:

Bedő Albert 77. Nagy Ferencz 77.
Buzáth Ferencz 76. Polónyi Géza 72, 76, 78.
Tisza István gr. 75.

Interpellácziók elhalasztása **339, 342.**

Hozzászóltak:

Lendl Adolf 173, 263. Lengyel Zoltán 263.

Interpellácziók megtételének ideje **336, 348.**

Hozzászóltak:

Lengyel Zoltán 433. Nessi Pál 433.
Lovászy Márton 61. Szederkényi Nándor 61.

Interpellácziókra adandó válaszok ideje **341.**

Hozzászólt:

Lengyel Zoltán 204.

Ipar- és kereskedelmi bank ügye **341.**

Hozzászólt:

Tisza István gr. 203.

Digitized by Google

Irományok előterjesztésének sorrendje **344.**

Hozzászólt:
Ugron Gábor 302.

Ivánka Oszkár—gr. Tisza István-féle személyes ügy (Ivánka Oszkár 367. — Tisza István gr. 368) **346.**

Jakabffy István megbizólevelének megsemmisitése **338.**

Jegyzőkönyv felolvasása az előadói székből **337.**

Hozzászólt:
Ugron Gábor 89.

Jegyzőkönyv hitelesitése **335, 338, 340, 341, 344, 347, 348.**

Hozzászóltak:
Barabás Béla 381, 431.
Benedek János 430.
Hieronymi Károly 177.
Holló Lajos 38, 177, 382.
Kossuth Ferencz 177.
Kubik Béla 177, 379, 385, 428, 430, 431, 432.
Lengyel Zoltán 383, 428, 430.
Lovászy Márton 119, 423.
Miklós Ödön 424.
Okolicsányi László 425.
Pap Zoltán 424, 428, 430, 431.
Rakovszky István 385.
Rosenberg Gyula 381.
Ugron Gábor 176, 233, 302, 427.
Várady Károly 431.
Vörös László 380.
Zboray Miklós 41, 380.

Jegyzőkönyvi megrovás (Horváth Gyula 351, 386. — Tisza István gr. 386) **346, 347.** — l. Lengyel Zoltán **347.**

Jegyző közbekiáltása (Rátkay László 378, 386) **347.**

Kaas Ivor b.—gr. Tisza István-féle személyes ügy (Kaas Ivor b. 367. — Tisza István gr. 367) **346.**

Karzati jegyek kezelési módja **348.**

Hozzászóltak:
Buzáth Ferencz 464.
Csávosy Béla 465.

Katonai behivójegyek kibocsátása, napirend előtt **343.**

Hozzászóltak:
Kubik Béla 266, 268.
Nyiri Sándor 268.

Katonai javaslatok napirendre tüzése (l. Véderő javaslatok) **334.**

Kereskedelmi- és forgalmi viszonyainknak Olaszországgal való ideiglenes rendezése (Irom. 431) **343.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 295.

Khuen-Héderváry Károly gr.—Polónyi Géza-féle személyes ügy (Khuen-Héderváry Károly gr. 469, 472. — Polónyi Géza 470, 472) **348.**

Kiss Pál földmivelésügyi miniszteri államtitkár felmentése **341.**

Kollár Márton—Lukáts Gyula-féle személyes ügy (Kollár Márton 3) **334.**

Költségvetési törvény 1903-ra (Irom. 433) **347.**

Hozzászólt:
Lukács László 385.

Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai, napirend előtt **339, 342, 343.**

Hozzászóltak:
Feilitzsch Arthur b. 154.
Holló Lajos 264.
Kossuth Ferencz 234.
Lovászy Márton 151.
Nessi Pál 149, 155.
Polónyi Géza 235.
Tisza István gr. 156, 234, 266.
Ugron Gábor 156.

Kubik Béla—gr. Tisza István-féle személyes ügy (Kubik Béla 385. — Tisza István gr. 384, 385) **347.**

Kubik Béla közbekiáltása **334.**

Hozzászólt:
Kubik Béla 10.

Lemondás a képviselőségről:
Serényi Béla gr. **342.**

Lengyel Zoltán—gr. Tisza István-féle személyes ügy (Lengyel Zoltán 145. — Tisza István gr. 144) **338.**

Lengyel Zoltán jegyzőkönyvi megrovása **347.**

Hozzászóltak:
Babó Mihály 407.
Barabás Béla 406.
Lengyel Zoltán 404, 405, 406.
Polónyi Géza 405, 406.
Rakovszky István 406.
Tisza István gr. 405.

Lukáts Gyula—Kollár Márton-féle személyes ügy (Kollár Márton 3) **334.**

Makfalvay Géza kineveztetése földmivelésügyi miniszteri államtitkárrá **341.**

Mandátum megsemmisitése (l. Jakabffy István) **338.**

Megbizólevél megsemmisitése (l. Jakabffy István) **338.**

Mentelmi ügyek:
Baghy Béla (Irom. 317) **334.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 8.

Bartha Ferencz (Irom. 313) **334.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 5.

Digitized by Google

Bartha Ferencz (Irom. 314) **334.**
Hozzászóltak:
Barta Ödön 6. Maróthy László *(előadó)* 5, 6.
Kubik Béla 6, 7. Rátkay László 6.

Benedek János (Irom. 309) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 4.

Benedek János (Irom. 310) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 5.

Csávolszky Lajos (Irom. 362) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 12.

Eötvös Bálint (Irom. 315) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 7.

Győrffy Gyula (Irom. 365) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 13.

Győrffy Gyula (Irom. 366) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 13.

Győrffy Gyula (Irom. 386) **334.**
Hozzászóltak:
Eötvös Károly 4. Tisza István gr. 4.

Hollaky Imre (Irom. 359) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 11.

Ivánka Oszkár (Irom. 362) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 12.

Kaas Ivor b. (Irom. 361) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 12.

Kubinyi Géza (Irom. 350) **334.**
Hozzászóltak:
Barta Ödön 8, 9. Maróthy László *(előadó)* 8.
Egry Béla 8. Olay Lajos 8.
Zboray Miklós 8.

Kubinyi Géza (Irom. 351) **334.**
Hozzászóltak:
Egry Béla 9. Maróthy László *(előadó)* 9.
Olay Lajos 9.

Kubinyi Géza (Irom. 353) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 10.

Kubinyi Géza (Irom. 364) **334.**
Hozzászóltak:
Maróthy László *(előadó)* 12, 13. Rakovszky István 13.

Lendl Adolf (Irom. 316) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 7.

Luby Géza (Irom. 363) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 12.

Molnár Jenő (Irom. 307) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 4.

Nosz Gyula (Irom. 360) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 11.

Olay Lajos (Irom. 357) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 11.

Pap Géza (Irom. 354) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 10.

Pap Zoltán (Irom. 355) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 10.

Pichler Győző (Irom. 356) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 10.

Sacelláry György (Irom. 358) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 11.

Salamon Géza (Irom. 308) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 4.

Vészi József (Irom. 311) **334.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 5.

Napirend előtt, l. Körber osztrák miniszterelnök nyilatkozatai **339.** — Katonai behivójegyek kibocsátása **343.** — Ugrai választás **343.** — Szatmári választás **345.**

Napirend előtti felszólalások feltüntetése a jegyzőkönyvben (l. Jegyzőkönyv hitelesitése) **340.**

Névszerinti szavazás (l. Delegációk összehivása) **343.**

Digitized by Google

Okolicsányi László—gr. Tisza István-féle személyes ügy (Okolicsányi László 425. — Tisza István gr. 427) **348.**

Olasz borvám-szerződés mibenállása (l. Interp. Molnár Ákos) **337.**

Paktum megszegése (l. Parallel ülések) **447, 448.**

Hozzászóltak:

Apponyi Albert gr. 375. Babó Mihály 465. Hock János 449. Kossuth Ferencz 418. Perczel Dezső 440, 447. Polónyi Géza 408, 415, 443. Rakovszky István 370, 417, Tisza István gr. 413, 416, 418, 468.

Parallel ülések tartása, Podmaniczky Frigyes b. inditványa, házszabályok 203. §-a **346—348.**

Hozzászóltak:

Apponyi Albert gr. 375. Babó Mihály 465. Barabás Béla 389. Buzáth Ferencz 464. Gál Sándor 419. Hock János 449. Holló Lajos 421. Kossuth Ferencz 368, 418. Lengyel Zoltán 395, 421, 422, 460. Perczel Dezső 440, 447. Polónyi Géza 408, 415, 443. Rakovszky István 370, 417. Tisza István gr. 359, 363, 413, 416, 418, 463, 468. Ugron Gábor 349, 420, 421. Visontai Soma 386, 463. Zboray Miklós 369.

Pinczehelyi választáson fegyvert használt csendőrök kitüntetése (l. Interp. Darányi Ferencz) **339.**

Polónyi Géza—gr. Khuen-Héderváry Károly-féle személyes ügy (Khuen-Héderváry Károly gr. 469, 472. — Polónyi Géza 470, 472) **348.**

Ráth Endre ügyének a mentelmi bizottsághoz való utasitása (351) **346.**

Rátkay László közbekiáltása (Rátkay László 378, 386) **347.**

Serényi Béla gr. kineveztetése államtitkárrá **342.**

Sobor községhez tartozó pádári rétnek Győr vármegyéhez való csatolása (Irom. 429) **337.**

Hozzászólt:

Tisza István gr. 113.

Sopron vármegyében lévő, Sobor községhez tartozó ugynevezett pádári rét és nádas területnek Sopron vármegyéből Győr vármegye területébe való átkebelezése és Uj-Malomsok község határához leendő átcsatolása (l. Sobor) **337.**

Sréter Alfréd—Thaly Kálmán-féle személyes ügy (Sréter Alfréd 61. — Thaly Kálmán 58) **335.**

Sürgős interpelláczió megtételének ideje **337.**

Hozzászóltak:

Molnár Ákos 113, 114. Tisza István gr. 113, 114.

Szabadságolás:

Artim Mihály (Hozzászólt: Ugron Gábor 119) **338.**
Darányi Ignácz **337.**
Eitel Viktor Adolf **341.**
Kuales Godofréd **337.**
Wickenburg Márk gr. **344.**

Szatmári választás, napirend előtt **345.**

Hozzászóltak:

Benedek János 328. Hieronymi Károly 331. Tisza István gr. 332.

Szavazás elrendelése beszéd közben (l. Ráth Endre ügyének a mentelmi bizottsághoz való utasitása 351. — Horváth Gyula jegyzőkönyvi megrovása 351) **346.**

Szó megvonása Lengyel Zoltántól (Lengyel Zoltán 404, 405. — Zárt ülés 404) **347.**

Thaly Kálmán—Sréter Alfréd-féle személyes ügy (Sréter Alfréd 61. — Thaly Kálmán 58) **335, 336.**

Tisza István-féle kormány beköszöntője **334.**

Hozzászólt:

Kaas Ivor b. 13.

Tisza István gr.—Bartha Miklós-féle személyes ügy (Bartha Miklós 366, 367. — Tisza István gr. 363, 367) **346.**

Tisza István gr.—Ivánka Oszkár-féle személyes ügy (Ivánka Oszkár 367. — Tisza István gr. 368) **346.**

Tisza István gr.—b. Kaas Ivor-féle személyes ügy (Kaas Ivor b. 367. — Tisza István gr. 367) **346.**

Tisza István gr.—Kubik Béla-féle személyes ügy (Kubik Béla 385. — Tisza István gr. 384, 385) **347.**

Tisza István gr.—Lengyel Zoltán-féle személyes ügy (Lengyel Zoltán 145. — Tisza István gr. 144) **338.**

Tisza István gr.—Okolicsányi László-féle személyes ügy (Okolicsányi László 425. — Tisza István gr. 427) **348.**

Ugrai választás, napirend előtt **343.**

Hozzászóltak:

Bedőházy János 267. Tisza István gr. 267.

Digitized by Google

Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása (Irom. 404, 410) **335—345.**

Hozzászóltak:

Babó Mihály 125.
Barta Ödön 313, 314.
Bedőházy János 193.
Buzáth Ferencz 316.
Eitner Zsigmond 120.
Gabányi Miklós 205.
Gál Sándor 62.
Hellebronth Géza 45.
Kaas Ivor b. 67.
Kálosy József 258.
Kecskeméthy Ferencz 158.
Lengyel Zoltán 199.
Lovászy Márton 232.
Mukits Simon 295. 333.
Münnich Aurél *(előadó)* 43, 313, 314.
Nessi Pál 91.
Nosz Gyula 178.
Nyiri Sándor 44, 307.
Okolicsányi László 50.
Pap Zoltán 268.
Pozsgay Miklós 321.
Rakovszky István 246, 257.
Szederkényi Nándor 181.
Tisza István gr. 253, 257, 315.
Vertán Endre 237.
Zboray Miklós 164.

Ülés éjjel (l. Véderő javaslatok) **334.**

Ülések meghosszabbitása a véderő-javaslatok tárgyalása idejére; Podmaniczky Frigyes b. inditványa **338.**

Vaskóhi főszolgabirósághoz tartozó lunkai körjegyző. Drágán József visszaélései (l. Interp. Bartha Ferencz) **339.**

Véderő javaslatok napirendre tüzése, házszabályvita **334, 335.**

Hozzászóltak:

Bakonyi Samu 26, 29.
Holló Lajos 38.
Kristóffy József 32.
Lengyel Zoltán 30, 43.
Olay Lajos 36.
Pap Géza 27.
Rakovszky István 37.
Ráth Endre 36.
Rátkay László 29.
Thaly Kálmán 24.
Tisza István gr. 24, 30, 33, 37.
Zboray Miklós 41.

Zárt ülés, l. Véderőjavaslatok napirendre tüzése **334.** — Szó megvonása Lengyel Zoltántól **347.**

Interpellációk:

Bartha Ferencz: Vaskóhi főszolgabirósághoz tartozó lunkai körjegyző, Drágán József visszaélései tárgyában, a belügyminiszterhez **339.**

Darányi Ferencz: Pinczehelyi választáson fegyvert használt csendőrök kitüntetése tárgyában, a honvédelmi miniszterhez **339.**

Molnár Ákos: Olasz borvám-szerződés mibenállásáról, a miniszterelnökhöz **337.**

Nosz Gyula: Állami birtokvétel tárgyában a Tátrában, a belügyi- és földmivelésügyi miniszterhez **336.**

Interpellációra adott miniszteri válasz:

Miniszterelnök (Tisza István gr.) válasza:

Molnár Ákosnak: Olasz borvám-szerződés mibenállásáról **337.**

Naplószerkesztő: *Endrődi Sándor*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05672 9059

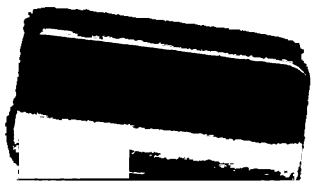

Digitized by Google